

Österreichische Nationalbibliothek

+Z228396202

398093-C

Ese in tóta
Sambat'a.
Prețulu abon.
in Sibin pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/4
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/4 a. 19 piast.

Scóle, fonduri, asociatiuni --

aste sunt primele midilóce, la care avemu d'a alergá acum si in viitorulu celu mai de-aprópe, spre a asigurá esistintiei nóstre nationale o basa destulu de tare: d'a se opune valuriloru oceanului ce se totu mai isbescu inca cu necrutiare si crancenia in stinc'a vietii nóstre.

In timpii de cercarile cele mai grele, in decursulu atatoru seculi, ce paru a nu mai fi avutu si alta destinatiune, afara de cutropirea elementului nostru, — biseric'a ne-a fostu uniculu scutu alu limbei si prin acést'a alu nationalitatii nóstre.

In acei timpii de trista memoria in sa pusetiunea nóstra erá cu totulu stationaria, impresurarea nóstra de elemente nimicítóre erá multu mai infricosiata, decatu a putea macar si numai se cugetamu la unu triumfu eliberatoriu, la posibilitatea propasírei; tóta puterea nóstra erá indreptata numai asupr'a scutirei cu orice pretiu inca de mórte nationala. Deaceea: biseric'a a fostu in stare se ne ajute.

Mai nainte cu ani 12, zefirulu celu linu alu „principiului nationalitatiloru“ a renfrantu si dela noi oceanulu acela infricosiatu, ce erá se ne astruce, a resfiratu nourii cei negrii meniti a intretienea asupra-ne furtunile grindinóse, si ne-a desvalitu sórele celu majestosu si vivificatoriu alu libertatii si egalitatii nationale, care ne aduse dío'a cea neinserata a vietii nóstre. Nón'a pusetiune, la care am venitu prin metamorfos'a acésta, cere a operá pe viitoriu cu puterile nóstre de viétia nu mai multu in un'a, ci in dóue directiuni principale: Se

ne aperamu de tóte influintiarile periclitóre de nationalitatea nóstra, — éra de alta parte: Se nu mai fimu stationari, ci la lumin'a si caldur'a acelui sóre se naintamu cu pasi rapedi si nincetati, pe calea culturai moderne si a civilizatiunei — catra destinatiunea nóstra.

Pentru scopulu acestu maretiu biseric'a singura nu vá mai fi in stare a corespunde intru totu; se cere deci a veni intr'ajutorulu ei cu tóte acele institutiuni, ce nascu cultur'a cea a de verata.

Privindune stadiulu la care am ajunsu, si luandune in socotintia tóte referintiele nóstre, aflamu, ca trei sunt de care avemu a ne ocupá acum cu tóta energi'a, daca voimu a pune basa tare unei culturai sanetóse si unui viitoriu nationalu ferice: scóle, fonduri nationale si asociatiuni.

Scóle, — cá se scótemu odata si poporulu nostru din nóptea nesciintiei, se-lu facemu a cunósce mai bine timpulu, pe sine si interesele sale, astadi, candu la viétia ni se cere o mai mare mesura de cunoscintie cá in trecutu, si mai multa maturitate de spiritu, — candu fara de tóte aste esistinti'a unui poporu nu mai e sigura, cá se nu dicu fara putintia.

Fonduri, — cá macar in modulu acestu se ne formamu o avere mai sigura nationala, cá s'avemu cu ce intretienea si sporf institutiunile de cultura si a ne ajutorá in timpuri de nevoia.

Asociatiuni, — cá se cultive si laticesca 'ntre noi sciintiele; cá se ne deschida isvóre de instarire, inavutire; se ne conserve factorii nationalitatii; se priveghiedie si se ne

apere de cararile retacirei și se ne conduca la caile prosperității.

Deși în toți ramii de ocupație avem lipsa de fonduri și asociații mai multe, totuși noi, ținându-ne de sferă noastră, atentanți aici numai la fonduri și asociații sîu reuniuni școlare, și patrungi de necesitatea lor, că și d'ă școlilor, amu atinsu aici în generalu atata, rezervându-ne a mai reveni în cele următoare și în specialu la toate aste prin articuli anume, și sperându ca vomu avea bucuria d'ă ne'ntalni ideile în obiectulu acesta și cu ale altor scriitori d'ăi noștri, caror colólene acestei foi le sunt totdeun'ă deschise.

● provocare.

Cultur'ă e paladiulu existenței națiunilor. Póte se se stinga unu popor înainte și la celu mai înaltu gradu alu civilizației; dara spiritulu lui va trăi în cultur'ă și literatur'ă sa. — Au unde sunt adi românii și grecii clasici?! Glori'ă lor castigată în câmpulu luptelor, a peritu că bulbuculu, care se ivesce de faci'ă cristalina a riului, laurul, care a încinsu fruntea lor s'ă vescu că flórea câmpului; însa spiritulu lor vietuesce și adi în opurile marelui, pe care le-au lasatu posterității, și înainte caror cu amirare și-pléca capulu lumea intréga.

Insa fundamentulu, pe care are de ase basă cultur'ă mai înaltă, e educația și instruirea poporala. Acést'ă e un'ă dintre cele mai sante cauze, e unic'ă garanția a fericirii familielor, și a bunăstării tuturor; e condiția *sine qua non* a marelui și gloriei națiunilor. Pentru aceea nu aflam neci unu popor, în care scitându-se dorulu de unu viitoriu fericitu, se nu fia încordatu toate puterile, se nu fia îndebunțiatu toate canalele spre promovarea și aredicarea educației școlare. Și cu totu dreptulu!

Caci precumu e adevératu, ca omulu e cea mai nobilă creatura alui Ddieu, e regele naturii: asiá e nerestornaveru, ca elu fara educație și instruire morala-religiosa trece de ființă cea mai miseravă; devine vîrtim'ă patimilor neînfrenate, biciulu și blastemulu societății omenești. Numai prin educația bună se efectuesce dezvoltarea și perfectiunea armonica a

facultăților spirituale și corporale în direpțiune morala, se cultiva mințea, se nobilitéza anim'ă; în ceea se sadesce știință. în acest'ă fric'ă lui Ddieu; se nutescu simțimintele bune; se stirpescu morburile morale, și propensiunile peatósse și ruinatóre. Pe scurtu: prin educația bună se forma omulu cetățianu bun, naționalistu adevératu, și cristianu folositoru; adevératu se esopera fericirea atatu pământésca, catu și cea după mormentu.

Dreptu aceea unu popor, care nu se desbraca din brățele letargiei ucigătoare, care nu nisuesce din toate puterile a intră în santuarulu culturii, unu atare se póta cu indiferentismu și nepăsare condamnandu cața viitorulu seu; comite peatulu în contr'ă lui Ddieu, care l'a provédutu cu puteri spirituale atatu de frumoșe, și elu se negrisesce ale desvóltă!

Aruncandu în direpțiunea acést'ă o ochire seriósă asupr'ă nației noastre, nu potemu a nu ne manifestă bucuria, carea ne cuprinde anim'ă flacaranta de simțu naționalu, candu vedemu, ca nația romana, carea avuse atate dile triste în trecut, adi ajunsu unu tempu mai favoritu, și póte cauta cu siguranța la viitorulu seu. Asiá e! nația noastră a devenitu la cunoscință de sine, s'ă desceptatu în ea ide'ă maiestății naționale, și-a cunoscutu remasulu seu de popórele culte, și că se le póta ajunge, a începutu a procede cu pași gigantici cața met'ă cea sântă, unde țintescu sute de nații, — cața met'ă (țință) înfloririi și culturii naționale. Nu debe se spunu, caci știe totu romanulu, unde amu statu d. e. în privință școlilor populare înainte cu 12 ani. Lauda Domnului sântu, multiamita înaltului Imperatoriu, multiamita barbatilor noștri înfrumșetiați cu zelul apostolicu: ca cétia désa începú a peri, și nația a înflori!

O lipsa mare aveamu înca, că mărișă noastră în asta direpțiune se fia cu atata mai sigura. Lips'ă acést'ă o simțea totu naționalistulu, care dorea dezvoltarea și fericirea acestui popor, și acést'ă eră: lips'ă unui organu pedagogicu naționalu. Și éca! după ce atata înșetăm, ce atata doriam, acéa în fine se implini, și literatur'ă noastră pedagogica are adi organulu seu de specialitate!

Pana acum stete învetiatiulu izolatu, n'ă potutu se cunosca mișcarile, cari se iveau pe câmpulu instruiției școlare; n'ă avutu de unde se si-procure nutrimentu spiritualu; a fostu departe de dinsulu manile amicale, care se-lu fia ajutatu în implinirea chiamării sale. Fói'ă acést'ă însa, daca de altmintrea și noi ne

vomu implini cu totii datori'a — spriginindu-o din tóte parti cu articuli de còrespundintia si abonatiuni — vá fi pentru invetiatorii nostri unu magazinu avutu, in care se vá depune celu mai pretiosu si nutritoriu tesauru, priu acarui indebuintiare si-vá poté stemperá invetiatoriulu setea de sciintia, si se vá poté eluptá la trépt'a culturai recerute de spiritulu presintelui.

Scopulu acestui organu e santu si maretiu: e fericitarea natiunei prin educatiune si instructiune, e cultur'a! Dreptu aceea venerabili Preoti, caroru vá concediutu providintia divina conducerea acestui poporu, catra carii a disu Salvatoriulu nostru: „*vos estis lux mundi*“ si éra: „*— tuccat lux vestra*“ — pré-onorati dd. profesori si onorabili invetiatori, caroru ve sunt concediute vlastarele scumpei natiuni: pasiti acum inante cu fact'a invetiaturei vóstre pe terenulu acest'a, de unde puteti a influintia mai multu, cá in ori care altu modu, schimbative ideile, aretati pedecele educatiunei populare, si desemnati mediele, prin cari acele s'aru poté delatura. Si noi, carii predestinati dupa propusulu lui Ddieu ne preparamu de a fi odinióra conducatorii poporului nostru, vomu concurge, desi cu puteri necumpensavere, dara cu voia determinata. Se facemu toti, incatu ne iérta poterile. *Quantum potes, tantum aude*. Si atunci putemu apoi nutri sperantia dulce, ca vomu avé si noi cu timpu barbati atati, decati avemu trebuintia, spre a putea figurá de natiune culta, si, cá atare, spre a ne putea bucurá de fericirea aceea, de care atatu a insetatu stramosii nostri si mai insetamu inca si noi pana astadi!

Domnulu puteriloru se binecuvinte tóte lucrurile nostre!

Vien'a, 30. Dec. 1860.

Justinu Popfiiu (Pappfy.)

Unu cuventu seriosu la inceputulu anului 1861.

I.

Fortes creantur fortibus et bonis;
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborat.

Horat.

Seriosu e momentulu, seriosu timpulu in care ne aflamu, si mai seriosu celu care ne ascépta. Ori si unde vá cáutá ochiulu nostru, diarimu numai nouri intunecati si amenintatori, si nu scimuz minutulu, in care vá erumpe vehemintia loru. Tempest'a, care de seculi a duratu asupra-ne, dup' o mica liniscire, pare a vrea

se-si iá nou inceputu; nu e de mirare dara déca tóte cugetele, tóte cuvintele nóstre suntu serióse — cá timpulu si clipit'a in care traimu.

Prelenga tóte acesté, róta eternitatii nu'si schimba cursulu ei; mereu invirtinduse ingrópa necurmatu spica de spica in oceanulu trecutului, si nice sperantia nice rugare, nice lacrima nu o poté opri.

Astfelu apuse si anulu 1860 luna de luna, di de di, óra de óra — si miile de sperantie, care jacéu inca pre clipitile lui cele din urma, au remasu — — sperantie!

Cu tóte ca printracést'a amu marturisu, ca nu metienu de cast'a fericitiloru acelora, carii „nadejduinduse spre si boeriloru“ dupa vreocateva cuvinte dulci innóta in deplina fericire, — nu potu aflá in anulu 1860 numai trei sute siésedieci si siése de dile petrecute, nu, ci fiindu tocmá asia de pucínu indreptatitu de alu numi sterpu si secu, cá cei felicitati fertilu, ilu voiu caracteridia, sperediu cu consintirea patriotiloru mei, de momentosu.

Nice odata dóra nu mi'sa parutu nepasarea cea pecatósa, care poté in urm'a vitrigitatii seculiloru trecuti nea mai intratu asia dicendu in sange, mai pucínu la loculu seu, cá in momentulu acesta, pre care ilu recunóscemu de asfelu de seriosu si momentosu, incatu abé iamú poté aflá sociu in trecutulu nostru; si credu, ca prelenga seriositatea si gravitatea timpului, séu mai multu in urm'a acestora, ne provóca si insasi ratiunea, intieptiunea cea naturala: se nu trecemu cá — umbr'a prin apa din di in di, din anu in anu, incredintindune si de asta data »sortiia«, séu dupa cum le place unor'a, »geniului«, care nea aparatu de seculi; nice se fimu amagiti de sperantia, ca adi raane ne vá sburá porumbulu friptu de sine in gura — nice de cumu; timpulu in seriositatea si gravitatea lui striga, tendintiele nóstre cele sante postescu, viitoriulu, ce nilu dorimu cere, se nu ne incuemu inim'a, nu mintea, ci intorcandune la noi insine se desvoltamu cea mai mare energia, se intrebuintiamu tóte puterile nóstre!

Apunendu cu anulu 1860 si periodulu de diece ani alu absolutismului, audiramu in dilele cele din urma alu acestui anu poté de nenumarate ori esclamatunele: constitutiune, reorganizare, egalitate (ba inca si püberitate —!) scl. scl., esprimatiuni tehnice, cu care se jóca Domnii politiciii nostri, carii nu lipsira totu odata de-a cumulé hilnuri de sperantie pe capulu anului 1861. De ale discutá aceste, si de a le apará

e datori'a Domnialoru; a nóstra in sa de ale spriginí, de a le dídí o basa solida. Unindunise dara datorinti'a in punctulu acestu nu voimu a remanea rice noi indereptu, ci simtindu pré bine, ca tocma sfer'a nóstra taie mai a fundu in viéti'a sociala a unui poporu si tocma in timpul de astadi mai multu cá or'sicandu e fontan'a prosperitatii, desvoltarii si a progresului, prin urmare bas'a viitoriului, a sperantielor pentru viitoriu, — ne vomu pune intrebarea: ce avemu dea pofti si dea asceptá dela anulu 1861 — dela epoc'a care o incepe acesta — pe campulu nostru, alu invetiamentului?

(Vá urmá.)

Unele notitii dein istori'a Gimnasiului blasianu dela 1850—1860.

Cu tóte ca scopulu scripturei pedagogice titulate „Amiculu Scólei“ se ar' paré a fi dea representá numai interesele scóleloru popularie*), totusi eu dandu titulu memoratu unu intielesu mai estensu, voliu a-Ti comunicá, domnule Redactoru, nescari notitii si de in istori'a acestui Gimnasiu dela renascerea si nou'a organizare a lui in 1850, pana in presente, cá asia combinandu trecutulu lui, se-si póta publiculu nostru face o idea si despre starea actuala a lui. Importanti'a acestui institutu, de in care mai multe generatiuni romane s'au nutritu cu nutremente spirituale si nationale acumu mai bene de unu seculu, nu voliu a o demonstrá, dein cauza, ca o presupunu a fire intiparita in mentea si anem'a fia-carui romanu mai aduncu, de cátu cá se aiba lipsa de a mea demonstrare. Nu voliu dara a aduce a mente lectoriloru acestei scripture, nece aceea, ca acestu institutu ne au formatu si ne au crescutu o parte mare de in intielegenti'a nóstra, ne au datu viatia nationale, ne au adápatu spiritulu celu insetatu dupa intieleptiune si cultura, ne au pro-lusu membrii

*) Depinde dela DD. profesori ai gimnasieloru nóstre, cá fói'a nóstra se represinte mai multu si interesele acestor'a. Vá trece inca multu, pana se fimu in stare a sustienca foi anume numai pentru gimnasii, cum vedemu acesta la franci, germani etc. Asiadara pentru acum rumanu cá se concentranu interesele a totu ce póta numele „scóla“ in fói'a acésta. Noi nu ne-am declaratú „numai“, ci „mai cu sama“ pentru interesele scóleloru popularie. Vedi fasciór'a 1 a „Amic. Scól.“ din anulu trecutulu la pag. 68 not'a de de aptu.

folositori patriei si statului, cu unu cuventu nu voliu a amentí, ca acestu institutu ne au pusu o basa la solidaritatea nostra nationale. Nu! tóte acestea le lasu in sanetós'a si nepartiniti'a judecata a conationaliloru nostri, carii se voru fi convinsu despre acést'a parte de in esperienti'a propria, parte de in fructele ce s'au vediu. Totusi nu dícu ca dóra, n'ar' fi adusu si mai frumós'a fructure, déca fortun'a si sórtea, aceste doue dieine fatale, i-arú fi surisu mai adeseori.

Deci numai despre fazele pre in care a trecutulu de diece ani acestu institutu voliu a insemná pre scurtu cu acésta ocaziune.

E prea bine cunoscutu publiculu nostru, ca in tempulu fatale de in 48 si acestu institutu, cá si altele de in patria, avú nenorocirea dea trece pre in tóte calamitatile unui resbelu internu, se despoliá de tóte midilócete si aparatele de invetiatura, mobilele scotastice parte se stricara, parte se instreinára; zidurele cari singure mai remasera, infa'isiau unu aspectu tristu si desolatu. Tóte aveau lipsa de o nóua reparare; repararea pretendea spese insemnate, si acelea anevolia se implenescu de in meseretatea si fundurele románului. Totusi pre in ajutoriulu provedentiei si a ingrigitoriloru de noi, le veduramu pre incetu reparanduse, si mai antamu se provediura aceste palestre de muse, celu pucínu cu cele mai ne aperatu de lipsa, pentru cá tenerimea se nu fia constrinsa cu dauna nereparabile a petrece tempulu celu pretiosu nefolositu spre benele seu si a publiculu.

Si asia in 1850, la propunerea prea demnulu barbatu alu nostru pre atunci Consiliariu de scola, Gabrielle Dorgo, avuramu bucuri'a, de a vedé realisata dorinti'a nostra cea mai fierbente pre in gratiosulu decretu guberniale dto 30. Decembre 1850 Nr. 29, 815, in urm'a caruia acestu institutu incepú o viatia nóua in calitate de Gimnasiu completu cu VIII. clasi si 12 profesori.

Cu modulu acést'a invetiamentulu pasi in unu stadiu nou; elu debuí a se regulá dupa o nóua sistema conformu prescriptelorú cuprendietoria in planulu de organizatiunea gimnasialoru datu de Inaltulu c. r. Ministeriu de cultu si invetiamentu in 1849.

Dara lipsele acumu devenira si mai semtítórie. Cace de si institutulu avea zidurele reparate si mobilele de scóla cele neincungiuravere; lipsea in sa o biblioteca gimnasiale, lipseau instrumente fisicale, lipseau de totu colectiuni naturali, charte geografice, cu unu cuventu lipseau tóte midilócele de invetiatura.

Profesorii inca erau asemenea lipsiti de medilócele (cumu sunt inca si astadi) de a-si castiga bataru pentru obiectele respective câte o carticica. Ce erá de facutu in asemeni impregiurari? cautámu impregiuru dóra vomu. aflá mecenati! de acelia cá si astadi erau rari pre la noi, mai cá corbii celi albi, parte de in meseretatea mai multoru, parte dein ne-insufletirea unoru pacíni. Erá de ase taliá o cariera nóua, a purcede dupa unu sistemu nou, si a pune temeliu la o viatia reimprospetata a acestui institutu, si cu tóte acestea. nóue tóte ne lipseau. Óre cugetandu omulu seriosu la acesta stare deplorabile, nu-i are fi venitu a oftá si a suspiná desperandu despre reesírea la scopu? caracteru, patientia de fieru si incoragiare neobosita se ceru la invingerea unoru asemeni greutati. Insa angerulu scutitoriu alu acestui institutu nu-si ulitá de noi. Cace Inaltulu Guberniu ne daruí cu unele instrumente fisicali si cu o colectiune de minerale in suma 300 bucati; dein miculu fundu scolastecu inca se procurara celu pucínu cartile cele ne incungiuratu de lipsa pentru profesori si unele charte. Inaltulu Guberniu inca ne mai daruí cu unele charte. Asia mai capatarámu pre incetu anema si coragia noua. Profesorimea cu zelu si diligentia indoita se apucá a si gati manuale de studia pentru clasele respective; cu diligentia indoita dicu pentru aceea, ca profesorimea, o parte teneri, pre lunga aceea ca n'avea carti pregatitorie si ajutatorie de cátu mai numai manualulu prescisu de inaltele locuri, mai avea de a-se luptá inca si cu greutatile sistemului nou de invetiatura, avendu unii de a propune si atari obiecte, care dupa sistemulu usuatu la noi inainte de 48, nu se invetiasera in unele gimnásie de in patria*). Limb'a germana, in care erau scrise manualele cele prescise si de in carea trebuia a se traduce in limb'a romana, inca erá o greutate mare pentru cea mai mare parte de-intre profesori.

Pre incetu pre-in unele daruiri de carti, cari le primíramu de in partea unoru barbati generosi, se puse temeliu la fundarea unei bibliotece gimnasiali; totusi dupa unu restempu de ani diece debe se marturisimu, ca bibliotec'a nóstra gimnasiale se afla inca numa in statulu prunciei.

Pre in midilocirea unei colectiuni intre romani, s'are fi potutu pune o piétra solida la venitoriulu a-cestui institutu. Multi au fostu de acésta parere salutaria condusi de motivulu, ca acelia, a caroru fili

gusta benefacerile acestui institutu, pre in urmare natiunca, a carei fili se crescú aci, si a carei asilu este acelia debe se se ingrigésca si de subsisterea lui. si' asia acestu institutu are totu dreptulu si tóta dereptatea a pretende ajutoriu si razimu dela natiunea sa. Inse dorere! acést'a parere mantuitoria, nu s'a efectuit. De in ce cauza, nu simu.

(VÁ urmá.)

Scól'a nationala din Resinari.

Veritatem sequi et colere omnibus
aeque bene velle ac facere nil
extimescere.

Multi si de multe ori au scrisu prin jurnalele patriotice romane despre starea scóleloru nóstre din Resinari, fiesce care inسا dintre onor. corespondenti au scrisu asi'a dupa cumu au fostu parte informati decatra altii, parte dupa cumu s'au convinsu insusi in persóna despre organisatiunea acestia seu despre propasirile observate in sciintiele elementari.

Modesti'a nu ne érta a enumerá aici tóte acele corespondintie, nici a inregistrá tóte acele acte oficíose câte au esitu mai ante de asta cu doi trei ani in favorulu acelui institutu, — ba ce e mai multu am ignorá tóte acele defamari si calomnii, cate s'au mai insíratu devr'o 2—3 ani incóce prin ambe jurnalele nationale, in contra scóleloru acestora, si cu deosebire in contra asia numitei inteligintie resinarene, cumu e d. e. corespondinti'a de sub Buceri din 13. Juliu a. tr. Nrulu 29 alu „Gazetei de Tria“, si cate s'au vorbitu la tóte ocaasiunile, si in tóte partile de catra unii asia numiti amici si mecenati ai propasirei nóstre nationale, intocmai asia cu cata abnegare de sine si perseverantia am purtatu de 2 ani incóce tóte acele neplaceri, ba putemu se dicemu persecutiuni intriguóse cate au adusu cu sine caus'a straformarii scóleloru nóstre in scoli normali séu cumu le dice acuma primari cu publicitate: daca nu amu fi priimitu in mana raportulu D-lui Consiliariu de scóla Dr. Vasiciu publicatu in fasciór'a a 4. din „Amiculu scólei“ din a. tr., unde intre alt-le la pag. 356 si 357 se aduce éراس in publicú caus'a scóleloru nóstre, éras pe asia numit'a inteligintia o infiara asia dicendu cá *causa causarum* a decadintiei scóleloru nóstre.

Ne va ertá atatu D-lu Consiliariu, catu si onor. redactiune a Amicului Scólei, daca asta data, lasandu

*) Cele catolice, pre unde studiara mare parte deintre noi.

la o parte tóte alte temeri, tóte alte jurstari insuflátore de neodina, ce ne amenintia din tóte partile, apucamu si noi pén'a, spre a ne aperi dupa puteri — pana la alte cele — onórea nóstra, uniculu clenodiu, celu póte cineva lasá de mostenire posteritatii, in contra pariloru calunnióse vomite in acelu articulu in contra nóstra — a inteligintiei romane resinarene. —

Spre a putea in sa aduce lucrulu la lumina, onorabilulu publicu cetitoriu ne va ertá, daca mai nainte de tóte vomu permite o schitia a istoriei scóleloru nóstre, fiindca si foi'a acesta periodica, cá una ce isi are devisa: imbunatatirea starii scóleloru nationale, cá uniculu mediu alu propasírei nóstre nationale, e menita, cá intre altele se faca publiculu romanu cunoscutu cu starea scóleloru nóstre nationale.

Inca in secululu trecutu s'a ridicatu in comun'a Resinari unu edificiu de scóla din materialu solidu statatoriu din 3 odai, in care unu invetiatoriu seu doi, se ocupau cu invetiarea prunciloru si a prunceloru in cetire, scriere, a principiiloru din aritmetica precunu si in cantarile beserecesci, asia dupa cumu erá timpulu si se putea si pretinde dela nisce individi, care pe timpulu acela avea norocirea a se chiumá a purtá numele de „Dascalii“ satesci. Acésta procedura s'au continuatu cu multu séu mai pucinu efectu, dupa cumu erau si dascalii, pana pela anulu 1832—1833, candu parintii nostri vedicindu, ca acea scolutia nu mai e in stare se ocrotéscá pe pruncii si pruncele, cati erau apti de scóla si totu odata voiau ase indulei de fructele ei, sau determinatu a ridica o alta zidire cu multu mai grandiósa, carea nunumai se póta primi in sine unu numeru cu multu mai mare de prunci, dara totu odata se se póta propune intrin'sa si scientiele elementari treptatu, conformu cerintieloru timpului si a poporului; si dupa o lupta infocata intre reprezentantii comunei si antestatorii loru politici, dupa mai multe remonstratiuni facute pro si contra, inalt. guvernulu decise lucrulu in favórea celoru de anteiu, si planulu incuviintiatu de inalt. guvernulu se si puse in lucrare in anii urmatori 1835 si 1836, si fore cá se devenimu lau darosi, putema dice ca zidirea póte face astadi onóre ori carei comune romane in Transilvani'a*).

Reprezentantii comunei animati prin simtiulu loru nobilu, voindu cá zidirea acea frumósa se nu remane vasta, au facutu pasii necesari si pentru insuflétirea

*) In comunele nóstre satesci asemene edificiu de scóla frumosu si maretiu nu mai exista, ce e dreptu, in tóta Transilvani'a.
R.

ei, si in urm'a unei cereri facute din partele la inaltele locuri, Mai. Sa prin decretulu ddo. 16. august. 1837 Nrulu aulicu 3636 sau induratu prégratiosu a intari reorganizarea statului personale si salariiele aceluia asia, cá pe lunga cele 3 statii de invetiatoriu ce custau pone atunci se se mai adauge si a 4. statiune, si celui de anteiu invetiatoriu se se dea din cass'a a-lodiala unu salariu anuale de 180 f. m. c., celui de alu 2lea 160 f. si celoru doi dein urma la unulu cate 80 f peste totu 500 f. m. c. precunu si la fiesce care invetiatoriu cate unu relutu de lemne de 9 f. — Mai incolo se se dea cate 20 f. m. c. pentru cumpararea cartiloru scolastice, si acelea sese impartiasca in totu anulu gratis tineriloru scolari ne avuti; in fine cuge-tamulu a nu fi superfluu, candu spunemu, ca totu prin acelu decretu se aplacida fundatiunea de 2000 f. m. c. facuta cu scopu, cá din interesele proveninde cu 6% se se ajutore tinerii resinareni, carii voru frecuentá scóle mai inalte, si se voru distinge prin o purtare morala buna si prin unu progresu in studii.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiu. 4. Januariu. La academi'a c. r. de drepturi de aici sunt in acestu anu scolasticu cu totulu 51 de auditori romani, unu numeru, care n'a mai fostu aici nici odata asiá de mare. Dintre acestia 29 sunt in anulu I, 16 in alu II, 4 in alu III, si 2 in alu IV. Cei din anulu I. se'mpartu dupa gimnasiiele, de unde a venítu: 10 dela Blasiu, 3 din gimnasiulu de statu si 3 din gimnasiulu luteranu din Sibiu, 3 dela Beiusiu, 2 dela Clusiu, 1 dela Alb'a-Juli'a, 1 dela Bistritia si 5 depe-la alte universitati si institute.

Colectele deschise aici si'n impregiurime pentru ajutorarea auditoriloru de drepturi mai lipsiti, facu pasii cei mai imbucuratori. Asemene colecte ar trebui a se face pr' in tóte tienuturile tiei nóstre locuite de romani.

— S'a proiectatu unu feliu de reuniune de fetitiei romane aici in Sibiu. Dupace ne vom informá despre resultatu, nu vom lipsi alu face cunoscutu.

Viena. Lefile invetiatoriloru populari din Vien'a a fostu in anulu decursu de 5 categorii, de cate 500, 400, 300, 250 si 200 f. — 30 de posturi de invetiatori a tienutu de categori'a prima, 111 in sa de a patr'a, éra léf'a de 200 a fostu destinata numai pentru personalulu ajutatoriu.

— In Vien'a sunt astadi in fiintia optu societati de cantare.

Din strainate. Ministeriulu de interne alu *Prusiei* ordonase in trecutulu anu, cá pe viitoriu nici decum se nu se mai concesionede birturi ori carciune in apropiarea bisericiloru si a scóleloru. O mesura acést'a fórte intielépta si neaparata. Ar fi de doritu se se iá acést'a si la noi, si se nu se mai sufere in apropiarea scóleloru etablisementele conturbatóre de instructiune si valematóre de moralitatea tineriloru.

— In urn'a unui procesu pornitu asupra unui invetiatoriu, curtea casativa a *Prusiei* a decisu, cá invetiatoriloru se le fia ertatu a pedepsi pe scolarii loru si afara de localulu scólei.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

I n t r o d u c e r e.

Eu-su romanu falosu pe nume,
Pentru-a tierei mele-amoru, —
Pentru limba, — si natiune,
Ga'ta sum ori-candu se moru!
Tóta lumea de-ai amblá,
Cá romanulu, n'ai atlá!!

§. 1. Datarea istoriei nóstre.

Istori'a nóstra se datéza dela colonisarea romániloru din Rom'a, Itali'a si din tóta imperati'a romana, in Dacia, adeca: dela anulu 105 dupa Domnulu Cristosu.

§. 2. Domnitoriil in acestu timpu.

In imperati'a romana a domnitu Ulpiau Traianu, unulu dintre cei mai mari si buni imperati; iéra in Dacia a domnitu regele Decebalu (Diurpaneu), unu barbatu pri-ceputu in artea militara, si curagiosu in bataia.

§. 3. Vecinetatea si marimea imperatiei.

Acesti domnitori se invecinau cu tierele, deórece Dacia numai prin Danubiu (Dunare) se despartia de Mesia, carea era deja provincia romana, si candu Traianu a primitu tronulu Romei, imperati'a romana era de 300 mile de lata, si 600 mile de lunga. Romanii domnia in 3 parti a le lumii: in Europ'a, Asia si Africa, — si dela Traianu, inca s'a mai látfitu imperati'a romana.

§. 4. Causale resbolului cu Decebalu.

Traianu nu s'a sculatu asupra lui Decebalu fara cauza legiuita; dar' causele acestui resboiu suntu multe, si se intindu inca din trecut. Decebalu deja in 86. d. Cr. s'a sculatu cu óste asupra romaniloru, si 16 ani i-a superatu cu incursiunile in imperatia. Atunci domnia in Rom'a, imperatulu Domicianu, unu omu desmerdatu, fricosu si slabu de fire, si numai prin beliducii lui, prin Appiu, Sabinu si Corneliu Fuscú a purtatu resboiulu in care, acestia fura stinsi cu óstea dimpreuna.

§. 5. Pacea lui Domicianu cu Decebalu.

Domicianu fú silitu cá se faca pace cu Decebalu, si in urmare pacii se-i dee multi bani, maiestrii si masine de resboiu, má, — se platésca lui Decebalu si tributulu pe anu, ce nu platira romanii nici candu altoru domnitori straini. — O rusine neaudita pe Rom'a!

§. 6. Beliducele Julianu la Tapis.

Vediendu Domicianu inversiunarea romániloru pentru asia perdere, a pornitu singuru la bataia, apoi ajungendu in Mesia, elu a remasu aci, se-si petróca, si a tramisu pe Julianu in contra daciloru. Julianu a demandatu ostasiloru, cá fiacarele se-si scria numele pe scutu, cá se cunoácea pe cei fricosi si pe cei eroi, si pe urma plecandu preste Danubiu, se intelní cu dacii la Tapis si aci asia a batutu pe daci, incatu si Vezinas ducele loru venindu in perichiu s'a facutu de mortu intra cei cadiuti, si numai nóptea a pututu fugí in Sarmisegetus'a, capital'a Daciei.

§. 7. Rentórcerea si mórtea lui Domicianu.

Romanii renturnara din Dacia, si Domicianu lasandu ostasi la marginile Mesiei s'a rentorsu la Rom'a. Aci a omóritu pre multi crestini si din rudeniele lui, si vrendu se ucida si pe mai multi, muierea lui s'a infricosiatu de atát'a mórte, si a spusu planurile lui. Románii atunci, cá se scape de unu asia balauru, lu ucisera in 15. Sept. 96.

§. 8. Marcu Cocceiu Nerva si Ulpiau Traianu.

Senatulu atunci a alesu de imperatu pe M. C. Nerva, unu omu fórte bunu, dara betranu, si pentru acést'a, Nerva, inca in viétia, a alesu urmatoriu pe U. Traianu, dorindu se lapede jugulu daciloru. Betranulu, a adunatu senatulu romanu in Capitoiu, si aci a primitu pe Traianu de fu, dicendu-i, si

dându-i spața: „Nerv'a resbuna lacremile nóstre prin sagetile tale“. Traianu, primindu spața, i-a răspunsu: „De nu o voiu folosí bine, ve dau in mani manunchiulu, si-o 'ntórceti asupra-mi!“ Apoi Nerv' a murítu in 27. Jan. 98.

(Vá urmá.)

Varietati.

(Din viața a baronului Sina.) Baronulu Sin'a rugase odata p'unu pictoru june cunoscutu, se-i scrie ceva in albumulu seu pentru aducere aminte. Junele pictoru a scrisu aceste: „Imprumuta-mi, domnule Sin'a, 100 de mii franci, si utame apoi pe totdeuna“. La care baronulu respunde: „Dta esti multu mai amabilu decatu se meritedi a fi datu uitarii — si érase multu mai capace, decatu cá se nu fia pecatu, a-ti dá ocaziune spre lenevire“.

Margaritare. Aristotele dise catra Alesandru celu mare: „Anteulu pocalu de vinu, ce l'ai beutu, este alu sanetatii, alu doile e alu voiei bune, alu treilea e alu parerii-de-reu si alu patrulea e alu infamiei“. Invetiatur'a acestor cuvinte e, cá omulu tineru se nu bea mai multu de dóuc pahare de vinu

— Diogene vedindu pe usi'a unei case inscriptiunea acésta: „Omului reu nu-i e ertatu se intre aici“ — dise: „Óre domnulu casei pe unde intra?“

— Seneca dice: „Nu a vietiiu e bine, ei a vietiiu bine e bine. Nu-ti pune silinti'a, cá se traesci multu, ci cá se traesci destulu. Ce folosescu 80 de ani aceluia, care i petrece in lenevire? Vieti'a o mesuramu cu fapte si nu cu anii.“

Resnetu.

Cum anii de sperantia, de dulce bucuria

Apunu in alu perirei caliginosu abisu;

Cumu flórea suridiente in sinulu de campia

Se vesechiedesce trista, abia ce s'a deschisu:

Asiá trecu tóte 'n lume! — Corabi'a voiósa,

Ce adi pe luciulu marei se légana in ventu,

Crudu mane derimata de stanc'a umedósa,

Sub valuri blonde-si afla gelosulu seu momentu!

Astfelu fi si-a ta sórte, oh dulce romanime!

Unu nimbu falosu incinse superb'a frunte-ata;

Marirea stramosiéscá, eroicati bravime,

Apusulu si -orientulu uimitu le admirá!

Dar' vai! celu timpu lucinte, celu timpu de fericire,

Perí, lasandu dorere in animiór'a ta;

Cum pere 'ntru-o clipéla o svava nalucire,

Si lasa amagintia amara 'n urm'a sa!

Perí! si de atuncea Fortun'a 'nsielatóre

Nu te 'mbiá vr'odata cu unu dulce sarutatu;

De-atuncea scurgu din ochiiti totu lacrimi de dolóre,

Si-acele se le stórga, n'a fostu veru unu barbatu!

Perí! si de atuncea 'n letargia-adumecita,

Traiesci cá o orfana pe latulu estu pamentu;

Amareleti suspine, si bocea ta mechnita

Gemu tristu, amestecate in viscolulu de ventu!...

Dar' mergeti patimi negre! acum se ni surida

Speranti'a nutritoria de - unu viinitoriu maritu!

Au nu vedeti auror'a, ce - atat de stralucita

In mant'a sa auria pe ceruri s'a ivitu?!

Au nu vedeti acele viore - a fericirei,

Cari impurescu frumoase pe campulu florilatu?!

Au nu priviti stindardulu, stindardulu propasirei

Pe-a muntelni spinare, in aeru leganatu?!

La fapta dar' cu totii, spirite generóse!

Jurati! ca veti dá mana, sub elu ave uni!

Astfelu pe-a vóstre urme maretie, glorióse,

Cercat'a romanime voiósa va 'nfóri!!!

Vien'a, in decembre 1860.

Justinu Popfíu (Pappfy.)

Respunsuri.

S. M-nu in Chisiod'a. — Aibi bunatate a reclamá la posta, ca noi n'am priimtu pretiulu calindareloru, pe care le ceri.

P. B-nu, Satumare. — Asiá s'a urmatu cum ne-ai scrisu.

G. M-siu, Pest'a. — Articuluulu „despre conservarea sanetatii“ va fi binepriimtu, tranitenu-lu!

A. N., Sten'a. — Liturgie in libreria lui Filtsch nu sunt. Intrebati pela tipograficele episcopesci.

J. P., Glodu. — Despre portulu nationalu a scrisu foile nóstre politice; nóue inca nu ni se compete.

M. P., Tulca. N'am priimtu aici nimic'a dela Dta. Cercetédia, ca airea va fi gresial'a.

J. P., Vien'a. Epistolele pedagogice vor incepe cu II.; tranite curendu continuatiunea.

 Nrulu acestu de proba se tramite la toti abonatii din anulu trecut, cu Nrulu 2 inasa incepe a se tramite numai acelora, carii si-a innoitu, ori isi vor innoi pana atunci prenumeratiunile pe anulu curinte.

Continuarea articuleloru neincheiati in anulu trecut, vá urmá in Nrii viitori.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Starea educatiunii in cei d'anteiu cinci seculi ai crestinismului.*)

I.

In decursulu anului trecut am infaciósiatu lectoriloru nostri istori'a pedagogiceii in modu fragmentariu din timpii cei mai vechi pana la epoc'a crestinismului. Din acele contrase scurte s'a pututu videa in asta privintia atatu partea cea buna, catu si multele defecte ale vechimei. Fiindu in sa spre cultivarea oricarui lucru se cere mai anteiu perfect'a cunoscare a aceluia si, noi vom continuá si d'acinainte istori'a desvoltarii acestei sciintie, crediendu a implini pentru cei mai pucinu versati in acést'a o lipsa sentita.

Amintiramu intr' unulu din articuliu precedenti de starea educatiunii la Evrei. Fiindca poporulu acesta pela inceputulu crestinatatiu, facia cu acést'a, ducea rol'a primaria, se ne mai intorcemu privirea p' unu minutu la elu. Desi intre popórele vechimei evreii in privintia regiei erau pe cale mai rationala, crediendu intr'unu D-dieu neveditu, facatorulu a tóte, starea loru morala-religiósa pentru aceea totu n'a fostu cea mai buna. Desi de o parte ei tienneu tare de credinti'a intr' unu D-dieu, pastrau cu scumpatate descoperirile si legile, pe care D-dieu le dete parintiloru loru prin Moisi si prin profeti, cu tóte aste ei — celu pucinu in partea cea mai mare — cadiura in eróre, d'a privi lucrurile cele din afara ale regiei si cere-

moniele de midilóce unice, spre a face pe omu bunu si bineplacutu lui D-dieu si d'a crede, ca spre a fi partasiu de promisiunile, ce le-a fostu datu Domnulu israelitiloru, ar fi destulu numai d'a fi taiatu impregiuru, a se trage dela Avramu, a postí pe septemana de cate doue-ori, a aduce „jertfele“ preserise, a platí dieciuelile etc. Cadiuti in asemene fariseia, depravatiunea morala si tóte acele vitiuri, mai cu sama adulteriulu, divortiulu etc., ce inferá paganismulu; a pututu usioru a se latí s'intre dinsi. Insa aici mai contribuí multu si atingeren, in care ei venira mai tardiu cu diverse po, de pagane, cum si curtea cea fórté lussuriósa, voluptuósa a lui Irodu si urmasiloru sei. Si la evrei domniá pe timpulu acesta multa imbuibare; seracii se apasau si legile morale se esplicau fórté usioru. Cu deosebire laesi erau saduceii si irodianii, carii necrediendu in viarea sufletulu dupa mórté si in inviere, se detera cu totulu spre o viétia voluptuósa si desfrenata. Nici la evrei nu mai erau acum raritate femeile si fetele, care se rumenéu, se ungéu, jucau si cantau dupa citara imne necuvióse. D'aceea si apostolu Pavelulu a scrisu: „Si evreii si elinii (adica paganii) toti sub pecatu sunt, precum' este scrisu: ca nu este dreptu nici unulu,.... toti s'au abatutu, impreuna netrebnici s'a facutu; nu este celuce face bine, nu este — pana la unulu.“ Deci e vederatu, ca si starea religiósa-morala a evreiloru, in timpulu din urma alu sustarii statulu loru, a fostu cu totulu nefavoritóre pentru educatiunea tinerimei.

*) Cá continuare a fragmentelor din „istori'a pedagogiceii“ din anulu trecut. Vedi „Amiculu Scólei“ deatunci, pag. 97—109, 210—216, 303—310.

Daca si in planta este, precum scimu, o atragere innascuta catra lumina, cu catu mai

virtosu in omu. Istori'a omenimei ne invétia acésta de ajunsu. Macar decate ori s'a aflatu omenimea cufundata in nópte spirituala, in pecatu si nefericire, nisuel'a ei dupa lumina si adeveru, dupa smulgere din acésta nefericita nópte a vietii, si ajungere la portulu repaosului si alu pacii — totusi nu s'a vediutu nici odata a fi peritu dintr'insa. Ce sunt rarele aparanse ale omenimei, cá Socrate, Plato si toti cati dela 'nceputu pana astadi a spartu prin intunereculu ce apasá omenimea, si se avantare departe prin regiunile luminei, ce sunt dicu, decatu atate dovedi de esistinti'a acelu imboldu in natur'a omenésca? Vediuramu, ca din timpii cei mai antici s'a aflatu totdeun'a ómeni, carii cu neobosintia a scrutatu si asupra adeveratei educatiuni a omului, si a aflatu in asta privintia multe bune si frumóse. Si daca cu tóte aste pana la Cristosu ómenii remasera departe de adeveru in cele privitóre la educatiune, caus'a a fostu, ca ei, prelenga tóta cultur'a inaintata, n'avéu totusi idea drépta si adevadata despre omu, demnitatea si destinatiunea lui — bas'a a tóta educatiunea. Scimu, ca la cei vechi pretutinde, tocma si la cele mai culte popóre, omulu se priviá numai d'unu midilocu pentru scopurile statului si se pretiuiá numai dupa valórea ce elu o avea pentru statu si patria. De demnitatea omului, cá omu, si de destinatiunea lui cá atare — nu putea fi vorba. D'aceca s'aruncau d.e. in Spart'a copii slabi si diformi in abisurile Taigetului si in Aten'a si Rom'a se espuneau; d'aceca se aducéu patriei jertfa inca si ómeni, si beliducele Temistocle, cá se ésa invingatoriu la Salamis, a ucisu trei prunci; d'aceca scopulu celu mai inaltu alu educatiunei erá: d'a formá patriei cetatieni harnici, si mai multu nimica.

Cu Cristosu in sa a inceputu si cunoscenti'a adevadata de omu, de demnitatea si destinatiunea lui; prin elu a urmatu atunci

renascerea spirituala a omenimei si straformarea vietii ei religióse, morale si sociale; atunci se puse inceputu si educatiunei adeverate in deplinulu intielesu alu cuventului, descoperinduse tóte midilócele ducatóre la destinatiunea omului.

(Vá urmá.)

Unu cuventu seriosu la inceputulu anului 1861.

I.

(Urmare.)

Mod'a cea insipida si fada de astadi, de a deduce tóte discusiunile cestiuniloru din asia numitulu „dreptu istoricu“, me silesce si pe mine de a consultá, chiaru si in privintia invetiamentului, istori'a trecutului nostru, in care vomu aflá ceva póte si noi romanii, de unde am putea deduce presintulu si a formá o basa solida viitorului nostru.

De vomu cautá in sensulu acesta la inteliginti'a si cultur'a celoru lante popóre austriace, si vomu censurá apoi totu aceste calitati si la natiunea romana nainte de 1848 — ne vedemu siliti dea intrebá cu inima doiósa: au e cu putintia, cá gloriós'a nóstra Dinastie, care au ingrigitu cu atata amoru parintiescu de toti cei lanti fii, se li fostu mastera numai catra noi Romanii?! — Nu, nicedecumu nu; fiescare monarcu e tata dreptu alu suditiloru sei, fiescare afla in fericirea acestora, fericirea sa proprie.

Déca bunavointi'a si dreptatea regintiloru din acésta casa gloriósa e recunoscuta, e constatata, unde dara avemu dea cautá isvorulu vitrigitatii si a nedreptatiriloru din trecutu; care e caus'a controversiei acestia?

Deslucirea o aflamu in sistem'a legislatiunci si a administrarii politice de atunci a provinciiloru si in specie a Transilvaniei, prelenga care invetiatur'a a fostu cu neputintia a se lati si 'ntre noi. — Nu e de lipsa se percutamu multe, o scurta cautare spre starea nainte de 48 ne invatia, ne arata — pré multu. Au nu cunosce fiescare, la celu mai micu studiu alu organisarii de atunci, ca ide'a conducatóre, bas'a si principiulu tuturoru urmariloru au fostu stabilitatea; au nu avemu mii si éra mii de date, spre a documentá, ca idolulu acesta alutimpului avé haruspicii sei, avé

templulu seu in salónele cele bine padite — incuete ale oligarchiei?

Ce dara e cosecintia mai naturala, decatu cá ast-feliu de paseri ale noptii fugé de lumina si se stradué din tóte puterile dea stinge si cele mai mici schintei ale acestia? Si asia erá pe timpulu acela principiu, dea tiené popórele intr'o orbie catu se puté mai afunda, cá nu cumva deschidendusi aceste ochii, se resara sórele in lume — opiniunea publica, cunoscentia demnitatii proprie, istoria cea vie, ingerulu acesta cerescu, care astadi in lumea intréga e punctulu de gravitate in viatia politica, e spiritulu familiaru alu regintiloru, si scutulu celu mai puternicu alu drepturiloru ficcarui poporu —!

Bas'a acea tare a oligarchiei deatunci — principiulu orbirii si alu intunecarii se facu mai alesu in Transilvani'a — *conditio sine qua non*, si se observá cu nespusa crudime mai alesu in contra geniosului poporu romanu. Dovedi spre acésta avemu nenumerate; nu e insa aicia loculu d'ale infrá pe tóte; fiene deci ertatu a memorá numai pncine.

Nespus'a si mai ne mai audit'a serguintia a con-juratiloru asupra elementului romanu: de a sugrumá inca in léganu orice incercare a nóstra spre cultivare intelectuala se vedesce, intre multe altele, si prin impedecarea de a ne putea inmultí scólele. Au nu aflamu astadi inca poruncile pré-inalte spre inliintierea de scóle romane mucedite pr' in archivuri, unde s'au asediatu numai d'catu dupa esirea loru cu semetura rosie: „*ad acta*“, éra in poporu — nice cea mai mica umbra a loru. Pre lenga acésta se priveghé cu ochi de vulturu asupra scóleloru straine, cá nuncumva incapendu si vre unulu de ai nostri, se „ésa puulu mai intieptu cá ciór'a“. „Romanului cá Romanu nu-i érá ertatu de a trece preste „*az-bzke*!“ *)

In genere erá capetele desvólte unu spinu in ochii soboliloru deatunci si se delaturá cu ori si ce pretiu, preferinduse acestora persóne, pe care nu le desorná o minte agera, séu care sciá „mestersugulu“ de a vorbi si lucrá altufeliu cá cum simtia si cugetá.

Urmárite principiului si institutiuneloru acestora

*) Unu documentu specialu, prin care dá contele B. pentru 100 de „*huszasi*“ iertare baiatului romanu V. P. de a intrá intr'o scóla magiara, cá se invetie a cetí — dar numai a cetí — in anulu 1785, merita pentru originalitatea sa de a se impartási de litera ad literam o. publicu, care neputinduse aicia cuprinde cu specialitati, o vomu implini de alta data.

suntu evidente, si inca adi s'aru rupe inim'a liescarui omu cu simtiu, de a le infrá cu de manuntulu. Una dintra cele mai momentóse si mai triste e, ca nu erá cine se ne representedie, cine se ne apere, nu erá cine se spuna lumii si se o convinga, ca si Romanii suntu fapturile lui Dumnezeu!

De aici urmédia, ca lipsele natiunei nóstre, starea ei cea trista nu erá póte deajunsu cunoscuta la locurile pré-inualte; caci de cate ori se cerea de acolo deslusiri, despre starile nóstre, se ciopléu totu felulu de referade, care cuprindea multe, si tóte in sine, numai din adeveru nice umbra. Referentii nu considerau nice prosperitatea statului, cu atatu mai pucínu a unei natiuni, prin acarei subjugare singuru se puté ei sustiné, ci porné totdeun'a numai din punctulu de vedere alu egoismului loru. Nu e de mirare dara déca sub asfeliu de auspicii s'a mistificatu si insielatu Suveranii cei mai drepti — si nu e de mirare, daca o natiune, detragendui-se tóta radi'a de cultura, a devenitu prad'a egoismului si fanatismului oligarchicu!

Inca un'a din multele institutiuni ale trecutului, si apoi — 'lu vom parasi, ne mai voindu a ne amari sufletulu cu amintiri triste de aceste; pucínulu acestu in ca l'amu vorbitu numai din curatulu scopu, de a cautá moralu si doctrina pentru viitoriu in trecutu.

Ceea-ce a mai contribuitu fórté multu la tienerea poporului nostru in orbie, si n'a iertatu a strabate la elu nici o radia a sórelui cerescu (culturei), destinatu dela Ddiu a lumina si incaldí d'opotriva pe tóte creaturile sale, e „*censur'a*“ nemaiauditu „*stricta*“ a scrieriloru si cartiloru romane introdusa si sustienuta cu tarie de cei, caroru „*orbi'a* poporului“ le erá scutu de viétia, cu cuventu: d'a feri pe poporulu nostru de „*stricare*“. Fara de scrieri periodice si fara de carti scolastice, prosperitatea scóleloru si a ori caroru institute de cultura e peste putintia; éta deci in instiintiunea de sus o cauza capitala chiaru si a inapoerii scóleloru nóstre. „Nu dati Romanului carti si scrieri in mana, ca e necultu, si se va stricá“. O Dumnedieule! — óre se mai ridemu de negiobulu acela, care fiindu odata in periculu de a se innecá, se jurá dupa scapare pe ceriu si pamentu: ca nu se vá mai bagá in apa, pana nu vá sci in notá? Nu vomu ride de elu, ci vomu plange de timpii aceia, unde se opria poporului midilócele spre cultivare, pentru ca erá — necultu!

Vai de natiunea acea, care n'are aparatorii

si conducatorii din sinulu seu, a carei s'orte, a carei desvoltare si — prosperitate e incredintiata marinimatei vitrigitatii — —!!

II.

Dupa atate suferintia si dureri sosi in fine anulu 1851, caci anii 48—9 ne sunt multu mai decurendu cunoscuti, decatu se mai trebuésca ai trage aici la o mai de aprópe cercetare cu privire la starea instructiunei si astfelu la cultur'a nóstra. Cuventulu celu puternicu „indreptatire egală” au frantu blaste-mulu seculiloru si au datu incatava ocasiune natiunei nóstre, d'asi vindecá ranele cauate prin seculii vitrigi de mai nainte.

Lasandu la o parte tóte altele, se venimu la speci'a nóstra, se cercetamu ce s'a facutu in dieceniulu de curendu trecutu pentru esinti'a tuturoru lucrurilor: caci léganulu desvoltarii unui statu, unui poporu, e cultur'a si invetiamentulu — e scó'l'a, acésta — cá isvoru alu progresulu si alu civilisatiunei, e garant'ia cea mai sigura a pacii si a prosperitatii

Sistem'a dieceniulu trecutu a recunoscutu — incatu i-a iertatu celelalte — si principiulu acesta, si a intocmitu — nu putemu negá — institutiuni, care, de si nu le putemu numi de plinu corespunditóre, totusi relativu cu starea nóstra de mainainte, merita recunoscinti'a nóstra. Dar ce folosu, bub'a de care a suferitu, prin care s'a vescegitu organismulu intregu, a slabitu si a chilavitu si membrii singuratici.

Principiulu, de a impartí ingrigirea si control'a scóleloru intre biserica si statu, e aplausibilu si aru fi avutu succesulu celu mai minunatu, déca principiulu n'aru fi remasu numai idea, déca stingaci'a si scalcietur'a, cu care se realisá — dupacum multe alte asia si — institutiunile principiulu acestui, n'aru fi adusu cu sine cá pasii pusi, orinduelile, se remana mai multu „litera mórtă”. Si dece? Pentruca lipsia bas'a cea mai tare: o organizatiune politica orinduuta dupa popularitate, asediata pe fundamentulu nationalitatii si corespunditóre evului. Nici odata póte nci n'am avutu mai buna ocasiune, a cunósce, catu influintiédia asupra scóleloru si a invetiamentulu sistem'a de organizatiunea tieiei, cá tocma in dieceniulu trecutu; de aceea noi p'acésta nu o putemu perde din vedere nici odata.

Mesur'a luata in compartasirea statulu la supra-veghierea scóleloru erá fórté buna, daca n'ar fi fostu sistem'a Bachiana, si daca posturile respective ar fi fostu

ocupate de fii ai patriei si din sinulu natiuniloru ei, carii cunoscu durerile connationaliloru si precepu mai bine modulu vindecarii loru. Scimu d. e., ca dupa sistem'a, de care ne e vorb'a, fiecare Pretoru, erá (si mai e inca) totodata si inspectoru de scóle civilu districtualu, adica ei erau din partea statulu pentru scóle aceea, ce sunt din partea bisericeii Prototropresbiterii. Insa, scimu pré bine, ca cei mai multi, din cati imbracara acele posturi insemnate pentru cultur'a poporulu, fura totu straini. pe carii, cá atare, nu i-a pututu durea atata de natiunea nóstra, cum ar durea si cum le-ar pasá de binele si cultur'a ei la barbati de patri'a nóstra romani; apoi si de altmintrea e'préfiresce, ca n'a pututu se cunósca referintiele si trebuintiele nóstre, cá noi. A fostu ici colea in asemenea posturi si cate unu romanu, si tocma asta e impregiurarea, prin care voimu a ne intari neresturnabilu asertiunea nóstra; caci daca a fostu, acolo de buna sama si folosulu ce l'a adusu aceia scóleloru si invetiamentulu — e cu totulu altulu. Ertatimi unu esemplu. In fruntea preturei Siercaii sta unu romanu; cititi de pr'in jurnale meritele omulu aceluia pentru scóla, ori, carii nu credu vorbeloru, caletorésca prin pretur'a lui, védia insusi cu ochii sei si compare apoi starea scóleloru din acea pretura cu a altora de p'airea: si se vá convinge in fapta de ceea ce dicemu.

Se mergemu mai departe.

Punctulu de gravitate in ingrigirea din partea politica (administrativa) pentru invetiamentu si instructiunea publica e — institutulu consiliariloru c. r. Ide scóla. Instructiunea acestora e: „a percurge de mai multe ori in anu tóte partile tieiei, a visitá scólele in starea loru materiala si scientifica, a sfatui si a indemná poporulu la ridicarea si dotarea scóleloru, a cerceta sirginti'a invetiatoriulu si a scólei, a ispití sporiulu ce la facutu acestia . . . scl.” Scimu mai departe, ca in Transilvani'a pentru scólele orientale romane se denumise unu pré demnu barbatu tienetoriu nunumai de confesiunea, dara si de natiunea aceea (romana), éra pentru scólele romane unite unu barbatu de alta nationalitate. Se ascenamam acuma si folosulu ce l'au adusu fiacare in sferile sus aratate, si ne vomu convinge si mai multu de adeverulu nostru. Caci se intrebamu — nu de cate ori in fiescare anu, ci in toti anii, decandu esista institutulu acesta (alu consiliariloru), pana astadi: trecutau preste pragulu vre unei scóle populare greco-catolice consiliariu de scóla? Cate comune de confesiunea acésta sau sfatuitu

si indemnatu de catra consiliarulu respectivu la ridicarea si dotarea scóleloru? Cati dintre docentii comunali au fostu partasi de escels'a onóre, d'ai intrebá de pesserile loru, d'ai instrúá in gréo'a loru chiamare?!!

Ce a urmatu, si a trebuitu se urmedie din tóte aceste, vedemu si simtímu — —.

Moralulu si doctrina ce nile propoveduesce istori'a deceniulu acestui easia dara totu acela, ce nil'a propoveduitu istori'a seculiloru de mainainte adeca —: representare adevveratu proportionata a natiunei nóstre in tóte ramurile institutionale prin fii **adeverati** ai natiunei nóstre. Trebuie se o spunemu asta si noi din punctu de vedere alu invetiamentului si culturei — factorii cei mai putinti ai fericirei popóreloru.

Diseiu la inceputu, ca cu tóte unele nefavoriri, amu facutu totusi in diecenulu decursu unele pasuri imbucuratóre pe campulu invetiamentului, si in cele premise le-amu si facutu in trecátu evidente.

Voimu insa a profitá de ocasiunea acésta si a ne aretá pe scurtu si dupa putintia recunoscintia nóstra in publicu la pucíni, insa cu atatu mai meritatii barbati ai nostri din statulu amplotiloru, carii prelunga tóte dificultatile a promovatu in diecenulu trecutu binele scolasticu. Mai antaiu suntemu datori a multumí Atotu-bunului, ca ne a trimisu unu apostolu adevveratu in timpulu celu ciudatu! — Nu vorbescu de istorie, nu de opiniunea publica, ci de barbatulu acela, in inim'a carui s'au oglinditu ambe aceste, de barbatulu care dí si nópte alergá si asudá prin munti si vai, si e gata in totu minutulu a se gerfi causei acestii sfinite a natiunei nóstre! — Pietatea nu me iérta ai scrie numele pe hartie, se afla elu intiparitu in inim'a poporului nostru — si destulu cu acésta, caci aici in stratulu cultivatu de propri'a mana, in inim'a natiunei Romane i cresce monumentu eternu celni mai bravu Romanu! O — natiunea nóstra s'a tinutu si se tine eternu de »sint'a dreptate«, si va fi mama drépta fiiloru ei celor adevverati si — summ'a fericire pentru unu muritoriu — maic'a insasi va formá din lacramile de multiamire eternu-virida cununa de lauri, spre ornarea fruntei unuia, dintre fii ei cei mai credintiosi si mai bravi!!

Totu cu acestu simtiu de pietate, totu cu acésta stima adenca voiu mai pomení doi fii adevverati ai natiunei nóstre din tagm'a politica, carii au intielesu vócea timpului si a urmatu si aceia din inima loru

curatu romana. Domnulu pretoru J. Puscaríu si domnulu P. Muttu suntu stelele acele pe ceriulu vietii nóstre sociale, acaroru straluce servésca de conducatoriu tuturoru, carii dorescu a documentá prin fapta, ca suntu fii adevverati ai natiunei, tuturoru la care simtiulu celu mai sfinu — catra patrie si natiune nu vibrédia numai pe budie, ci intru adevveru le jace in inima! Meritele ce si leau castigatu pomenitii Domni prin innaintarea desvoltarii intelectuale a poporului, aceste suntu fapte, care merita de a se pune cá gerfa cea mai frumósá pe altariulu patriei si a natiunei decatra cei ce se numescu fii ai acestora. Dulce si frumosu e a muri pentru patrie, cerescu insa a traí pentru natiune „*alterum nobis cum mortalibus, alterum cum diis comune est* —!“

Sperediu dara, ca desi dintre atate mii de organe politice din deceniulu trecutu a patriei nóstre amu pututu — firesce din punctulu nostru de vedere — numí numai trei — destulu celui intielectu, caci dorému numai a mai constata odata adevverulu celu eternu, ce nilu propoveduesce istori'a trecutului nóstru, ce nilu arata esperientia — ca: patri'a si natiunea nóstra numai atunci se va felicitá, candu caus'a ei nu va fi incredintintiatá vitrigitatii, ci va ingrigí fiulu de maica sa cea dulce. Dar acesta e unu principiu, acarui aparare o incredintiamu Dloru politici; noi din punctulu nostru de vedere vomu intregí masimulu, adaogendu ca: ide'a felicitarii patriei si natiunei nóstre se va puté realisá numai atunci, candu o vomu zidí pe o bas'a eterna. pe bas'a progresului si a culturei; si ca fii, ce au d'a ingrigi de maic'a loru, numai atunci se voru arata de fii adevverati, candu intielegendu vócea cea preclara a evului, se voru silí din tóte puterile de a vindecá ran'a cea mai afunda a vitrigului trecutu si de a liniscí durerea cea mai amara a maicei nóstre.

Acésta dara o speramu, acésta o acceptamu noi dela anulu 1861 si dela periodulu celu incepe acesta.

In sperantia, ca nu vomu fi siliti si de asta data »dea indesá in lada cu genunchii«, in sperantia, ca avemu catra cine, esprimamu cu moralulu trecutului nostru, esprimamu cu gravitatea si seriositatea presintelui, cu spiritului acestui, esprimamu pentru viitoriulu nostru inca odata „*doctrina sed vim promovet insitam, rectique cultus pectora roboat*“ —!

Dorimu, totu deodata se fimu noi, se fie timpulu intielésu, dorimu, cá nepasarea si indulgintia cea

fora mesura si salute sau stinsu cu sistem'a dieceniului dinpreuna in anulu vechiu — 1860, si cumca radiele cele noua ale sórelui libertatii, care va reseri — — in 1861, in periodulu nou, vor tredi si in inim'a nóstra energia!

In Nrulu viitoriu vomu vedea incatu si-a implinitu chimarea si organele bisericesci facia cu scól'a.

Unele notitie dein istori'a Gimnasiunui blasianu dela 1856—1860.

(Urmare.)

Se intielege usioru, ca profesorii in anii de antaniu fura constrinsi (ba si acumu mare parte) a-si propune studiale sale numai de in manu-scrise propria prelucrate dupa manualele prescisa. Acésta era si e inca o greutate pentru profesori, o greutate, scadere si inapoiare semtitoria pentru scolari. Cátu tempu pretiosu nu debuirea si nu debue bietii scolari se-si petréca cu scrierea studialoru? Si cu tóte acestea scopulu invetiaturei nu se póte ajunge asia bene, cá de in carti tiparite. De in cauza, ca scolarii mai alesu celi mai mici si mai nepreceptuti, pre lunga tóta staruinti'a profesoriloru facu erori in scrierea studialoru si asia apoi invétia studiale cu erori impedecandu-se pre in aceea si desvoltarea intielesului.

Cea de antaniu carte scolastica tiparita fu gramatic'a romana data de domnulu Canonicu si directoru gimnasiale T. Cipariu in 1854, acést'a carte importante, ce face epoca noua in respectulu desvoltarei dulcei nóstre limbe nationale, si carea vá ocupá totu de un'a unu locu meritatu in literatur'a romana, de intru inceputu se pare a fire grea de intielesu pentru scolari, bá chiaru si pentru profesori; inse rezultatulu favoritoriu a doveditu, ca aceea n'a fostu o greutate invincibile, ca patienti'a, diligenti'a si zelulu invingu si acele greutati, care la prim'a privire s'aru pare a cu totulu nevincibile. Si asia acumu avemu bucuri'a si placerea a vedé si a esperi'a, ca tinerii nostri vorbescu si scriu bine dupa regule fipite si basate pre temeliuri istorice, limb'a sa. Dupa aceea totu in acelu anu se tiparira de in specialitatea istoriei naturale: „Elementele de Istori'a naturale pentru Gimnasiulu de diosu“ de S. M.; asemenea de in Istori'a universale: „Elementele de Istoria si Geografia“ de J. R. Apoi in anii urmatori pre incetu se tiparira: Créstomati'a seau „Analectele de limb'a

romana“, „Gramatica si Sintacsa latina“, „Regulele Poesiei“, tóte de D. directorulu gimnasiale. Se mai introdusera unele carti tiparite de fratii nostri de in Brasiovu cumu: „Crestomati'a germana“ de G. Nicefordu, cá carte de lectura pentru limb'a germana si „Geografi'a“ de D. G. Munteanu, directorulu gimnasiului inferiore de in Brasiovu. Cu tóte acestea debe se marturisimu, ca dupa diece ani, inca nece pe de diumetate nu suntemu provediuti cu carti de scóla. In ramulu matematicu, fisicu si alu propedeuticei lipsescu cu totulu cartile scolastice tiparite in limb'a materna. Asemenea ne lipsescu o gramatica si sintasa greca si germana. Si acestea ne lipsescu totu dein caus'a meseritatiei si lipsei de unu fundu scolasticu destinatulu spre acelu scopu; inse nu dein cauza ca dóra fia-care de intre profesorii respectivi, nu-si ar avé gatitu manu-scrisulu seu spre alu poté dá la tipariu. Se au disu mai de multe ori, ca déca fratii nostri dela gimnasiile romane de in Beiusiu si Brasiovu aru fi datu man'a cu noi adoptanduse imprumutatu cartile scolastice tiparite, — cu puteri unite ne amu fi ajutatulu benisioru, si facunduse acést'a pan'acumu, aceste 3 gimnasie romane in cursu de diece ani aru fi provediute cu tóte cartile scolastice cele de lipsa. Inse asia ne lipsescu nóue, le lipsescu D-loru!

In 1858 se fece inceputulu la intemeliarea unui museu naturale-matematico-fisicu; dara si prosperarea si venitoriuulu acestuia vá atarná dela contribuirile maritimose a barbatiloru si mecenatiloru nostri.

Dara factorii principali la prosperarea, vèdi'a si inflorirea unui institutu sunt afara de tóta indoel'a profesorii bine pregatiti, zelosi, diligenti, morali si petrunsi in santitatea cugetului de importanti'a misiunii lor. Eli sunt persóne consecrate servitiulu publicu; eli forméza si crescú generatiunea venitoria a unei natii. Pre in urmare eli trebue se fia here instruiti in carier'a lor nobile; éra spre acést'a au neaparata nevoia de o stare materiale bunisióra si de o stabilitate. Ca-ce unu profesoru cu esperientia, metodica si cunoscentie estinse, nu se póte formá in doi, trei, patru ani si forá de o stare materiale bataru catu decatu de suferitu. Apoi chiamarea unui profesoriu — dupa cumu se esprima unu barbatu mare de ai nostri — nu e numai de a invetiá in scóla, ci elu are datoria pre in opure lucrate bene si pipaite, — ce éra si nu se póte face in 2—3 ani — a respandí lumina folositoria si invetiatura intre conationalii sei.

In tierile vecine, de d'incolo de Carpati statulu se

ingrugi bene de profesori, facundu dispunere, cá profesorii celi meritati pre in anli de servitiu, pre in activitate si zelu in casulu neabilitatii de a mai sierbí, se póta capatá pensiuni. Noi de in contra traganamu de adi pana mane, si totu cu fric'a in spate de afi aruncati, in casurele nepotentiei, in manele sórtei celei precarie.

Acestu institutu mai in toti anii dela renascerea sa in cursu de diece ani a fostu cercetatu de scolari numerosi; numerulu mai micu fú 350, celu mai mare pana cam la 450. De intre acestia celi mai multi se eplecara la statulu preotiei, multi de in lips'a midilóceloru vietiei ne fiendu in stare a continuá cursurele juridice, medicinale ori filosofice pre la vre una Universitate ori academia spre a se poté pregati pentru officii civili.

Blasiu, in 1. Ianuariu 1861.

i. V. R.

Scól'a nationala din Resinari.

(Urmare.)

Intre persónele care au ocupatu posturile de invetiatoriu dela a. 1837⁷/₈ — 1848 vedemu inregistrati pe demnii de tóte stim'a: DSa parintele Savva Pop. Baricianu, D. Joane Brote, parintele Nicolae Lazaru si Constantinu Marginianu; éra dupa 1848 pe D. Joane Procopiu, pe parintele Joane Bobesiu si V. Romanu; éra progresulu ce s'au facutu in timpul acela in sciintiele elementari se póte vedea din atati tati de familie si juni, carii sciu astadi citi si scrie, potemu se dicemu corectu nunumai limb'a materna, ci si cea germana, ea se tacemu de alte cunoscintie neaparate d. e. aritmetice, geografice etc., ba inca si de istoria nationala ce se propunea atunci in acestu institutu, cu unu cuventu scólele resinarene se puteau pune intr'una paralela cu tóte instituttele regesci normali, séu cu ale altoru natiuni conlocuitoare de felulu seu

Ne-ar placea se ni se dovedésca, cate comune avem in Transilvania nóstra, care se intréca Resinari, ori si macaru se s'asemene numai, cu multimea cetitoriloru si individfloru comunali adapati in cunoscintiele elementare?

Dupa restaurarea asia dicendu a ordinei legali la a. 1850, Eselenti'a sa parintele episcopu cu obiciniut'a sa ingrugi parintésca, ce nutresce pentru turm'a sa incomunu, avendu inantea ochiloru inaintarea aceliu in cultura, s'au înduratu a luá sub speciala ingrugi si in-

stitutulu nostru, si prin unu ordinu alu seu ddo. 30. Juniu 1850 Nr. 608, in care dice, ca: „Insemnataea timpului si lips'a cea ne-incunjurabila ilu îndemna a luá asuprasi ingrugiarea crescerii tinerimei romane diecesane, prin urmare si acelei din comun'a Resinari, denumindu pe D. Joane Brote de directoru alu scólei sub a carui imediata veghiere se stea acési'a dinpreun'a cu personalulu invetiatorescu; mai departe provoca pe comuna, ca acésta se faca pasii necesari la locurile competente pentru infiintierea unei scóle de lucru de mana pentru fetitie, si pentru dotarea statiunei de invetiatoare din cas'a alodiala, infine ca sum'a de 20 f. destinata pentru cumpararea cartiloru pentru tinerii scapatati se se ridice la 40 f., asigurandune totu odata, ca pe viitoriu numai acei individi se voru putea aplicá de invetiatori, carii se voru afli de Es. sua cualificati. (!)

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiu, 12 Ianuariu. Suntemu in aceea placuta pusetiune, a face cunoscutu celoru ce se interesese, ca dupa catu amu putulu pricepe Inalt'a Locutiinta a incuviintiatu infiintierea unui fondu pentru sustinerea unei scóle capitale cu patru clase in Dobr'a si organisarea acestei scóle cu aceea observatiune, ca mai nainte se se faca proiectulu de statute, care se cuprinda administrarea fondului scolare, si modulu ei, numerulu invetiatoriloru si lefile loru, remuneratiunea directorului seu, a conduceriului scólei cu privire la inaltulu emisu ministeriale din 23. Martiu 1855 (F. I. XX—72) si se se astérna catu mai ingraba la Locutiinta spre intarire.

Aci fiane iertatu a observa mai departe, ca o astfelu de scóla nu se póte infiintia numai din sarite, ci daca vremu se ne folosimu din ea si se capete publicitate, adeca acela dreptu a dá atestate de scóla numuni la scolarii sei, ci si la scolarii privati pe bas'a esamenului, ce are se se faca de astfelu de scolari, atunci ea trebuie asia organizata, cá se ajunga aceea tinta, care este prescrista in mai susu laudatulu emisu ministeriale. Apoi daca midilócele spre sustinerea ei aru fi de ajunsu, atunci ar trebui se aiba si unu directoru si dupa parerea nostra statulu si lefile invetiatoriloru in acesta scóla aru fi urmatoriu: 1 directoru, care totodata este si invetiatoriu, 1 invetiatoriu primaru, 2 invetiatori secundari. Pentru celu dintai aru fi léf'a anuale prelunga cuartiru si lemne 300 f. si o remuneratiune pentru directoratu de 100 f, pentru invetiatorulu primariu 250 f. cu celealte beneficiari, pentru 2 invetiatori secundari cate 200 f. — 400 f. — si celealte beneficii, pentru midilóce de invetiatura si biblioteca pe totu anulu 100 f., pentru unu servitoriu 50 f., summ'a totala = 1200 f. Mai departe trebuie

ingrigitu pentru didactru ce aru avea se se iá dela acei scolari, a caroru comune nu contribuescu la sustinerea acestei scóle, si acesta aru poté fi dupa parerea nostra cate 3 f. pe unu semestru in clasele trei din josu, éra in cea mai de susu cate 4 f se intielege de sine, ca numai dela aceia, ce potu plati. Invetiatorii au se se castige prin concursu si se se denuéscá mai intaiu provisorie apoi stabiliminte din partea competenteloru organe. Calitatile loru — in catu se póte — au se fia astfelu cá se se pota sui cu scolarii pana la clas'a cea mai inalta, apoi dupa patru ani éra si se se pogóre. Adeca invetiatoriu care aru fi in anulu 186⁰/₁, in clas'a prima se mérga cu scolarii in anulu 186¹/₂ in clas'a a doa, si asia mai departe. Acuma se vedemu, cumu se putu asia de graba infiintá unu fundu atata de insemnatu pentru sustinerea unei astfelu de scole in tienutulu Dobrei, care nu e mai binecuventatu dela natura de catu multe alte tienuturi ale Ardélului. Éta cumu: Cu puteri uníte; ce nu póte face una comuna potu face doua, trei, diece, doedieci. Amu disu in raportulu scóloru din anulu trecutú la foia 355 in »Amic. scólele» ca comunele din districtulu de scola alu Dobrii s'au invoitu a dá obligatiunele de imprumutulu statului spre formarea unui fondu statornicu pentru sustinerea unei scóle capitale infiintinde in Dobra, care a ingrigitu cu cea mai mare binevointia de incaperile de lipsa. — Domnulu adiunctu Feti, cá unu barbatu vrednicu de stim'a nóstra, a sciutu se 'si faca datori'a atatu cá amplotiatu de statu, catu si ca unu romanu bunu, s'a intielesu cu inspectorulu de scóle districtuale D. Protopopu Nicolae de Crainicu, si vediendu lips'a cea mai simtitoare a poporulu nóstru de acolo, a indemnatu poporulu se jertfésca obligatiunele care le au dela imprumutulu statului pentru acestu scopu atatu de folositoriu, catu si maretiu. Si au aflatu urechile poporulu nóstru de acolo spre acésta multu dorita fapta cu atatu mai deschise, cu catu elu insusi cunoscu importantia ei. Si éta ca se focú aceea ce dorimu cu totii si de ce avemu cea mai flagranta trebuintia. — Insemnetatea unei scóle capitali in tienutulu acela nu se pote descria cu coloru destulu de viu; fiéne numai atata ertatu a observá, ca dela Orastia pana la Lugosiu nu este astfelu de scóla nici macar straina necumu la noi, si daca o scóla póte contá pe unu viitoriu, atunci negresitu acesta scóla este una din acelea. Asesata in midilocuul unei numeroase poporatiuni romane atatu ardelene, catu si banatiene in drumulu tieiei celu mai frecuentatu, intr'unu orasielu curatu romanescu si dedatu la regula si disciplina, nu póte se nu inflorésca. Se speramu dara ca scól'a acésta, care trebuie deschisa cu cea mai mare salemnitate, va fi pentru poporulu nóstru o gradina, din care voru esí cele mai nobile plante si se voru impartí in tóta tier'a, cá se aduca cele mai bogate fructe, ca va fi o scóla pregatitoare pentru tinerii nostri, carii vreu se îmbrace cariera invetiatorésca, seu se pasiesca la scóle mai inalte, la

gimnasii, si daca amu mai dori ceva aicea, aceea arú fi, cá se o vedemu in scurtu timpu largita cu doé cursuri reali, in care se afe multiemirea si aceea parte a poporulu nóstru, care vré se se devotése ma-iestrielor si industriei, de care avemu o nespusa trebuintia, si acesta se va potea realisá in celu mai scurtu timpu éra si cu puteri uníte, adeca, daca fratii de dincolo de Muresiu in districtulu de scóla alu Iliei, voru intinde mana fratiésca, asemene precum intinsera cei dincóce de Muresiu, la care Dumnedieu se ajute! Numai asia, fratiloru si Domniloru, vomu poté cu tóts sereci'a nóstra vení la portulu doririloru; numai asia vomu infruntá pe toti aceia, carii ne néga amórea pentru binele comunu; numai asia ne vomu aratá demni de noi insine, si de stim'a altora si ne vomu formá clas'a cea mai necesaria in viatia comunala a meseriasiloru si industriasiloru cultivati. — Multiumita dara din partea nostra, si prin noi a tuturoru romaniloru, D-lui adiunctu Feti, ca a cunoscutu trebuintiele nóstre; multiumita D-lui protopopu de Crainicu, ca a datu mana la fap'ta buna, si a luminatu poporulu cu luminele sale; multiumita Preotimei, care n'a pregetatu a indemná poporulu spre realisarea acestui asiesementu de cea mai de neaparata lipsa; multiumita in fine si bunului nostru poporu si conducatoriloru lui, ca a sciutu pastrá cu scumpatate obligatiunile despre banii datilla imprumutulu statului si ale alierisii pentru unu capitalu; dela care voru tráge dohend'a cea mai inalta nu de auru nici de argentu, ci de buna consciintia, ca au crescutu pre fi seí in moralitate si i-a adaptatu cu sciintiele necesarie pentru viat'a comunale.

Dr. V.

Clujiu. Romanii clujeni, carii in timpii acestia de grele cercari se distinsera in mai multe rinduri cu sacrificiuri frumóse depuse pe altarulu natiunei nóstre, nu lipsira a concurge si la ajutorirea lineriloru romani juristi, intemeindu trei ajutóre de cate 60 f. adica cu totulu 180 f. pe anulu scolasticu curinte. Doritorii d'á priimi vr'unulu din ajutórele aceste, au d'asi adresá cererea lorú netimbrata catra reverendisimulu D. protopresbiteru si parocu alu Clujului Joane Negrutiu pana in ¹⁵/₂₇ Januariu a. c., dovedindu starea lorú lipsita prin unu atestatu dela comitetulu infiintiatu spre scopulu acesta in Sibiu.

Din Nrulu 1 si 2 ai fóiei nóstre se mai afla inca esemplare si pentru doritorii de a se aboná d'acinainte la aceeasi. Dara cá totusi se ne putemu incurendu orientá, e de doritu: a nu intardiá multu cu prenoirea prenumeratiuniloru.

Ese in tóta
Sambata.
Pretulu abon.
in Sibiu pe ann
3 fl. 40 cr., pe
1/2 annu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. anstr.
pe annu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe annu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Starea educatiunei in cei d'anteiu cinci seculi ai crestinismului.

II.

Famili'a, in sinulu careia omulu vine pe lume, intra in viétia si-si afla in restimpu de multi ani grigea si nutritrea sa trupésca si spirituala, e fara 'ndoiéla unulu din membrele cele mai importante in ordinea vietii omenesci, deórece esercia o influentiá asia de neasemenatu mare asupra binelui trupescu si spiritualu alu fiacarui individu singuritu, si astu-modu asupra binelui totimei. In vechime viéti'a caséna nu erá intocmita asiá precum cere santieni'a ei; barbatulu nu erá sociu si tata, ci despotu, — muierea nu o consócia, ci sclav'a barbatului, éra copii eschisiv'a proprietate a tatului, de a putea face cu ei ce vrea, dupa placu; afara de aceea poligami'a si despartirile erau contraste mari ale fericirei familiare. Cristosu insa reintemeiá (I. Moise 2, 24) casatori'a, cá legatura intre unu barbatu si o muiere si o ridicá la (sacramentu) „taina“ a legii nóue (Marcu 10, 11, 12; efes. 5, 32), proscrisa poligami'a si despartirile dupa voia (Marcu 10, 12; I. cor. 7, 10. 11), si in tóte o organisá astufelu, ca barbatulu nu mai este domnulu, ci capulu familiei sale, si muierea nu sclav'a, ci cea mai d'aprópe amica si consocia a barbatului (Colos. 3, 19; efes. 5, 31—33). Prin acésta se puse fundamentu nunumai la o viétia familiara santa si isvoritóre de fericire, dara si la o educatiune corespundietóre a copiiloru, conditionata prin cea d'anteiu. Indatorati la asemene educatiune se sentiéu parintii in

deosebi si prin aceea, ca dupa invetiatur'a crescínésca cunoscéu, cumca copii loru sunt tipurile lui D-dieu si eredií vietii eterne, pe carii D-dieu ii incrediú pe unu timpu órecare loru si de carii ei au odinióra se dea sama parintelui cerescu. Istori'a ne spune, cu ce multa ingrigire si conscientiositate se siliá tatii si mamele crescine ai seculiloru d'anteiu a-si plini datorintiele loru in privinti'a educatiunei prunciloru loru.

Lapedarea fructului panteceului ori espunerea copiiloru, usitate mai nainte, se privéu de catra crestini cá pecate de cele mai mari, si cei-ce facéu aceste — de ucigasi; asiá ne spunu apologetii crestini Atenagora, Justinu, Lactantiu si altii. Cá nici unu tata si muma se nu alunece din caus'a miseriei in pecatu, de a-si espune vr'unu copilu, Constantinu-celumare demandá (315 d. Cr.), cá pruncii aceia, caror parintii loru din lips'a totala nu erau in stare a le dá cuvenit'a educatiune, se se crésca cu spesele statului. Asemene erá oprita vendiarea de copii.

Mam'a crestina-si alaptá insasi pruncii ei, si daca se 'ntemplá, cá copil se-si pérda mamele prin mórté martira, comunitatea, de care tienéu aceia, ii luá in grigea sa si-i educá. Mai tardiu, sub imperatulu Justinianu (nasc. 482) aflamu si orfanotrofee (case de ingrigirea prunciloru sermani). Totusi asiedieminte de natur'a acestora esistara si mai nainte de aceea, d. e. in Aten'a pentru pruncii, parintii carora a caditu in lupte pentru apararea patriei; asemene fundá la Romani imperatulu Traianu unu institutu pentru educatiunea baietiloru

orfani, imperatul Antoniu altulu pentru fetite, si imperatul Severu unulu pentru ambe secsele.

In privinti'a grigei trupesci domniá principiulu urmatoriu copilulu trebue a se dedá cu mancare simpla si a se deprinde de timpuriu cu infrenarea pofteloru. Mai departe imbracamintea éراسi se fia simpla si nu vána; copii inca de mici se se invetie a nu dormi multu, a se sculá si peste nópte si a se rugá si trebue restrinsi de timpuriu la lucru. Fetele invetiau dela mamele lor torsulu, tiesutulu si cusutulu, precum arata acésta s. Gregoriu Nazianzanulu.

Man'a-si invetiá copilulu a face semnul crucii, cu care ea semná léganulu lui de atate ori, cum si anumite rugatiuni. Parintii narau mai departe copiiloru istoriére biblice, le citéu din s. scriptura actele martiriloru si epistolele ministriloru bisericesci; ii facéu a invetiá de rostu pasage din scriptura si psalmi, pe care i cantá impreuna in totu loculu, a-casa, pe drumu, la lucru etc.; ii ducéu cu ei pela mormenturile martiriloru, unde apoi le narau luptele acestora glorióse si eroice pentru finiculu nevesteditoru alu vietii eterne; asemene cercetau impreuna cu ei pe bolnavi; pe seraci si pe credintiosii inchisi. Unde se cerea, aplicau parintii si nuéu'a; insa la totu felulu de dojeniri si amenintieri le aducéu copiiloru aminte de Ddieu si de lumea viitóre. Dovedi despre tóte aste se afla destule in scriptele ss. parinti si dascalii bisericesci.

Unu cuventu seriosu la inceputulu anului 1861.

III.

Cea mai afunda durere ne patrunde insa, candu vom cercetá, ce si cum s'a lucratu pe campulu invetiamentului in dieceniulu trecutú din partea bisericésca?

Noi amu fi acceptatu, cá tocma susmentionatele impregiurari nefavorabile din partea politica-administrativa se fi provocatu si intaritu cu atata mai virtosu serguinti'a si energi'a pentru scóla a organeloru bisericesci; caci daca caus'a capitala a necoresponderii din partea ceea fú, ca organele acele erau straine, cu ce óre se scimu escusá in asta privintia pe preotime? Nu e cu ce; ci — incatu si-a neglesu acésta chiamarea pentru scóla — este neescusabila!

Cumca sórtea scólei a statu mai multu in man'a preotiloru, cumca dela ei a depinsu unu progresu mai mare pe campulu invetiamentului decatu celu, care se vede, cumca ei a avutu ocaziune si ar fi fostu in stare a-si implini tóta datori'a loru facia cu scól'a, se póte cunosce din urmatórele: fiacare preotu a fostu (cá si acum) directorulu localu alu scólei, fiacare protopopu — inspectoru tractualu de scóle si Consistoriulu a fungatu cá suprem'a directiune a scóleloru diecesane; la noi — multiamita lui Ddieu — preotii sunt toti fii d'ai patriei nóstre si din sinulu scumpei natiuni. petrecatori totu in sinulu ei, — cá atari cunoscu tóte referintiele poporului nostru, petrecu tóta viéti'a loru in necurmata atingere cu elu, si in sfer'a loru de actiune nu i-a conturbatu nimeni, ci influintiele din afara a fostu pentru ei totdeun'a mai multu indemnátóre decatu desmantátóre ori impedecátóre; infine grigea pentru invetiatur'a poporului formédia partea cea mai esentiala a misiunei Dloru.

Venimu la punctulu, unde trebue se enaramu totu, ce servece spre dovedirea diselorú, se insíramu fapte. Insa tocma la inceputulu anului acum, nu ne lasa inim'a a implea de amaratiuni sufletulu lectoriloru nostri; mai avé-vomu inca timpú si ocaziune spre desvelirea adeverului in asta privintia si in decursulu anului, caci si afara de aceea, spre indeplinirea acestui lucru, nu ajunge asia numai unu articulasiu, ci se ceru cóle, cóle intregi.

Deci vomu rétacea acum necesurile puse pe bietii invetiatori si intr'unu feliu si intr'altulu; vom trece cu vederea atate tienuturi, pe unde affí numai umbre de scóle; nu vom mai censurá aici bunatarea cartiloru scolastice introduse si feliulu celorú respinse spre daun'a invetiamentului, precum nu vom mai aminti nici d'aceea, ca sunt carti din cele mai necesarii, pe care scólele nóstre populare nici nu le-a vediutu inca; tacemu si de speculatiunile, ce s'a facutu la noi cu acele carti, tacemu si de mitarnicie si nepotismu; si daca tacemu de tóte aste, cu catu mai virtosu se cere a amaná pe alta

data descrierea modului, prin care s'a aruncat între noi în deceniul trecut cu atata serguintă marul Iridei, sementi'a discordiei: caus'a capitală a stabilității cunoscute, a împedecării progresului, a neînfloririi scôleloru etc., etc., etc. Cu tôte aceste dară nu ne vom mai sangeră acum inim'a, nu, căci nu ne concedă acêsta nici chiară ambițiunea natională, și apoi suntemu siguri, că nimeni din causatorii relelor atinse nu vâ scapă dinaintea tribunalului istoric alu deceniului trecut. Insa dacă totuși amu fi provocați din vr'o parte prin jurnale sêu oricare altmodu: noi suntemu gata a spune și totu ce-amu retacutu aici, ne mai fiindu apoi noi responsabili de cele ce vor trebui se urmedie.

Amu comite mare pecatu, candu prelungă privirea reului, n'am sci a recunôsce și meritele. Avemu excepțiuni pré frumoșe între DD. inspectori de scôla districtuali bisericesci, mai multe chiaru și între cei comunali, carii în deceniul decursu se distinsera fôrte multu cu zelu și energia esemplara întru plinirea santei loră datorinție ce au catra scôla. Au ce sunt numele: Popasu, Moisilu, Massimilianu, Negrutiu, Petricu, Gavriile Papu, Mecianu, Piposiu și alții, decatu totu atati rubini fôrte rari în cunun'a ce ornêza clerulu romanu, ce sunt, decatu atate modele de zelu și energia pentru toti inspectoriu romani de scôle, ma — dacă sentiulu nationalu adeveratu are pretiu numai în fapte — pentru toti patriotii și romanii cei adeverati! Numai catu sunt rari aparițiuni în clerurile nôstre asemenea nume, și asiadara atate numai nu sunt încă nici pe de parte de ajunsu, spre a resturnă durerôs'a nôstra asertiune de mai susu!

Inse: „ce au fostu au trecut!“ — romanulu e prea aplecatu a exprime dicatôrea acêsta, candu e convinsu a putea aruncă prin aceea pe erori trecute unu velu, cu acelu profitu: d'ale îndreptă pe tôte, de a amerui pe toti la conlucrare pe caile progresului ducătoare la ferice natională. Da, „ce au fostu au trecut“, și trecut se fia împreuna cu anul 1860 tóta nepăsarea, îndolenti'a și discordi'a ucigătoare d'între noi, căci: **Romanulu n'a avutu nici odata atata lipsa de sine însusi că astadi —!** Timpulu suferinției se gatase în 1850, — timpulu nepăsării, îndolentiei și discordiei, o mai repetamu, sîngă — se diece ani mai tardiu cu clipele cele din urma ale anului 60, și cu anul 61 se pasimu și noi dimpreuna cu întreg'a monarchie, pe pragulu unei vieti nôue, unei vieti armonice, energioșe, libere, unei vieti adeveratu natională și patriotice! La care Ddieu se ne ajute!

În speranți'a asta remanendu, ne place multu a crede, că nu numai cu finea deceniulu ce începe acum, dară încă cu finea anului curinte vom avea marea bucuria, d'a putea scrie și citi rapôrte multu mai îmbucurătoare despre activitatea ômenilor nostri în sfer'a scolastica! Și noi, o predicemu, nu ne vomu însielă în credinți'a acêsta!

Vien'a, în di'o'a de anul nou 1861.

An. Tr.

Despre Consiliarii de instructiunea publica.

Depe Tirnave, 10. Ianuaru.

De candu am cititu în „Amiculu Scôleja“ despre îndatoririle care le au Consiliarii de scôla fecia cu comune, biserica și guvernulu, m'am convinsu de plinu, că acesta unicu este unu postu adeveratu nationalu, și că consiliariu de scôle avendu naintea sa met'a, la care are se tintêsca, nu pôte fi altulu, decatu unu fiu alesu alu natiunei, care, paziudu bun'a cuvintiă și sfer'a activității sale facia cu guvernulu țerii, a carui membru este, tóta vieti'a sa are se o jertfêsca pentru cultur'a și luminarea tinerimei în scôle publice și private. Cumcă natiunea nôstra cunôsce în adeveru însemnătatea acestui postu și necesitatea lui, ne dedû dovada eclatanta purtarea adunării nationali din Sibiiu în 4. Ianuaru a. c., candu vreo 24 de deputati din tôte unghiurile Transilvaniei între alte puncte, ce le ascernura într'unu memorialu adunantii spre desbatere și aprobare, fu și acela, că asupra scôleloru nôstre romane se nu iă nici unu organu strainu vreo influințiă, și dacă astadi s'aru allă un'a că aceea, se se delature catu mai curendu, și se se votedie barbatiloru de scôla bine meritati multiu-mit'a publica a adunantii. Nici bine nu se pronunțiă acestu proiectu, candu din tôte portile se redicara cele mai sincere vivate și se traiesca Vasiciu! Acêst'a apretiuire a meritelor unu barbatu, care prin neobosit'a sa serguintă au justificatu deplinu increderea nu numai a confesiunii sale, ci și a întregii natiuni romane, ne a datu cea mai mangaiôsă satisfaciune, că inteliginți'a nôstra pricepe trebuințele nôstre și le sci sprigini cu puteri unite în adeverat'a însemnătate a cuventului. Cugetu a fi de prisosu a mai aminti, că scôlele nôstre fara unu astufeliu de organu, voru remanea sterpe, voru fi case de adunare pentru copii nepacnici, de care se urescu părintii, éra nici odata,

locu de creștere solidă, de luminare de propășire. Noi todeuna am avut școlă, înse numai în anii cești de preurma am vediatu, ce este școlă. Nóa nu ne a pasatu, deca copii nostri au invetiatu în 3—4 ani, aceea, ce aru fi trebuitu se invetia în 3—4 lune.

Noi am cugetatu, ca e destulu, deca ei mergendu cativa ani în școlă romanésca, se scie citi în „Уако-цаон“, în Psaltire (totu ce se puté cere p'atunci dela unu copilu de romanu), séu în timpii cei mai noi se scia blabai din geografia, istori'a naturala, istori'a lumiei, fara se pricepa ce a invetiatu. Dara nici ca era acésta, dupa parerea nóstra de atunci, de lipsa; caci care voiá se invetia mai departe, avea destule școlé unguresci și nemtiesci unde se putea „procopsi“ cum îi placea. Urmările unei asemenea creșteri în școlé straine însa ne suntu acum destulu de cunoscute, și esperinti'a timpiloru mai noi ne au invetiatu de ajunsu, ca numai acela este și pôte fi adevératu membru folositoriu alu natiunei sale, care prelenga laptele muma'sa suge și invetiatu'ră în școlă s'a propria nationala, creșce și se întaresce cu principiile în morovurile natiunei sale. Amu ajunsu cu ajutoriulu lui Ddieu, se traimu intro viétia constitutională, și cum vomu trage folóse din acésta, daca nu vomu avea școlé bine organizate și inspectionate de barbati bravi, din simulu nostru, carii se nu crutia nici o ostonéla a alergá în lungu și latu prin tiétra, a se convinge de defectele ce ne apasa esistinti'a școléloru, și propășirea instructiunei publice, a sfatui cu încredere și a înfruntá cu compatimire și durere de inima, însa cu atata mai mare energia lenca și negrija, a recunósce meritele și barbati'a și a le dá în sciinti'a publicului spre o nobila emulatiune, cum vedemu, ca se facu aceste de presentu în „Amic școléic“. Consiliariulu de școlé este dara, o mai repetamu, organulu acela, fara de care nu putemu fi, daca vremu propășirea, luminarea și creșterea nationala a copiiloru nostri.

G. M.

Școlă nationala din Resinari.

(Urmare.)

Ce erá mai naturalu, decatu cá turm'a cunoscendu glasilu celu dulce alu Archipastoriulu celui bunu, sei urmedie! Representantii comunei cu multiumita fiéscă au priimitu sfatulu Es. sale, și puinduse în cointielegere cu nou numitul directoru scolaru mai ante de tóte

s'au hotaritu, ca înca în decursulu verii aceia se se întreprinda unele reparaturi și adoptari în institutu corespundietóre cerintieloru, éra apoi sau facutu pasii necesarii pentru sistemisarea lefii pentru invetiátórea de lucru cu 160 f. m. c. precum și pentru înmulitérea catului destinatu pentru cumpararea cartiloru dela 20 f. la 40 f.; acestea se și aplacidara provisoriu de catra comitatiulu natiunei sasesci prin emisulu cu dda 10. Octobre 1850 Nr. 6223 pana la definitiv'a organizatiunei a școléloru. — Pana candu reprezentantii comunei sau ingrijitu în chipulu susatinsu pentru trebile economice ale școléi loru, neobasitulu directoru nu au lasatu cum am dice nici o pétra nemiscata în aflarea unoru individi, pecatu se pôte de apti pentru imbracarea posturiloru de invetiatoriu și invetiátóre, ce iau și camu succesu în unele privintie. Amu fi nedrepti, candu nu am mentioná, ca nici preotínea nóstra n'a fostu pe timpulu acela la caus'a cea importanta și santa a școléi indifererinta. feréscă Ddieu; din contra, la tóte ocasiunile. în beserica, și afara si-au pusu tóta silinti'a, a aduce pe poporu la cunoscinti'a cea adevérata, adeca: ca fara creșcere buna nu pôte fi înaintare nici morala, cu atatu mai pućinu materiala, și ca prin armare trimiterea regulata a copiiloru la școlă e *conditio sine qua non*. — Despre resultatu vomu vorbf mai peurma.

D'abea trecura doi ani de școlă, și cu totii ne convinséramu pe deplinu, ca lefii invetiatoriloru de pana acuma cu privire la debiuntiele personali nu aru fi de ajunsu, și ca aceluor individi mai cu séma, carii facea destulu datorintiei loru, se li se delaturedie ori si ce temere pentru subsistinti'a loru, s'au determinatu, cá denou sese substérna la locurile mai înalte reorganizarea salariiloru personale, care se și facu prin o cere-re cu dto. 1. Maiu 1852 în chipulu urmatoru: cá leafa invetiatorulu I. sese ridice dela 180 f. la 300 f. m. c.

- II. - - - 160 - 250 -

- III. - - - 80 - 140 -

- IV. - - - 80 - 140 -

invetiátórei de lucru - - - 160 - 180 - *)

apoi se creá de nou a statiune de adjanctu cu 90 -

pentru pedelu . . . . . 30 -

Relutulu de lemne se ridicá pentru fiesce care invetiatoriu dela 9 f. la 16. sum'a anuală de 40 f. destinata pentru cumpararea cartiloru se urcá la 60 f., în fine se

*) De presentu invetiátórea de lucru se platesce cu 250 f. m. c. și 16 f. relutu de lemne prelenga cuartiru naturalu. Coresp.

scutira scolarii dela unic'a obligatiune, de a aduce lemnele debuinciose pentru incaldirea claselor si se ficsa pe totu anulu cate 80 f. pentru cumpararea lemnelor. Cererea reprezentantilor comunei, prin care acesta vota acumu pe totu anulu summ'a de 1418 f. m. c. pentru scola, in urm'a concomitelor facute din partea autoritatilor provinciale antestatatore, o aplacida inaltulu c. r. ministeriu de interne prin emisulu seu ddo 1. Octobre 1852 Nr. 24509/250 cu acelu adausu, ca comun'a puinduse in cointielegere cu directorulu localu, precumu si cu suprem'a directiune a scolelor nationale gr. or., se organizadie scola conformu cu principiile mai inalte emanate cu privire la scolele populari.

Dupa astfelu de sacrificiuri aduse din partea reprezentantiunei com. in caus'a scolei, firesce, acesta o dicemu numai de exemplu, dupace insusi profesorii dela institutul nostru pedagogicu diecesanu din Sibiu — daca suntemu bine informati — nici pana astadi nu suntu asia de bine salarisati, ca invetiatorii din Resinari, — dupa silintiele cele demne de tota laud'a ale directorelui localu, vine acumu se vedemu, ca camu ce progresu, sporiu, s'au facutu in scola, si deocamdata in periodulu dela 1850 — 1856 inclusive, pana atunci adeca, candu acela desgustatu prin unele impregiurari neplacute provenite intre dinsulu si unii dintre invetiatori, precum si din alte cause cuviose, au aflu cu cale, asi cere dimisiunea. — Si acesta ilu aflamu superficialminte din protococele de clasificatiune; din care vedemu, ca

au fostu in clas'a	I.	II.	III.	IV.	In scol'a de lucru	Cu totulu scolari
in an. scol. 1850	130	81	44	31		286
- 1851	106	54	41	*)	22 fete	245
- 1852	132	69	32	14	44	291
- 1853	124	83	38	12	60	317
- 1854	120	96	40	23	51	330
- 1855	160	56	34	21	35	306
- 1856	143	61	25	21	39	289

carii au cercetatu scol'a si au fostu esaminati, anume in anii 1850 si 1851 din cetire si scriere romana, catechismu, istoria biblica, datorintiele supusiloru, gramatica romana, geografia, socotela de capu si aritmetica; era dela 1852 incoce la cele din susu sau mai zdaugatu cetirea si scrierea germana, gramatic'a germana, istori'a nationala si naturala, geografi'a politica si matematica; in scol'a de lucru a fetitelor: a torce, a impleti, a cose si altele. In esintia inasa sporiulu se vede deacolo, ca desi

au avutu directorele a se lupta cu multe greutati pentru introducerea unui metodu regulatu in propuneri — fiindu ca din nenorocire invetiatorii pre diferau in cultura si nu erau toldeuna toti pregatiti dupa cerintia pentru chiamarea lor — inasa impededecarea cea mai inare au fostu si este neregulat'a venire la scola a copiiloru. care pana acumu cu tota silinti'a intrepusa nu s'au pututu de totu delaturá, — totusi unu numeru insemnatu de tineri resinareni frecuentedia institute mai inalte, carii toti au priimitu prim'a rutina in scol'a nostra, cu unu cuventu jumate din juventutea resinareana cercetédie scol'a, de si nu regulatu, cum amu disu, este inasa totusi bine adaptata in invetiaturile elementare.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

— Consistoriulu bisericei evanghelice reformate transilvane a decisu, ca dupace scolele a scapatu acuma de catusiele „Entwurf“-ului nemtiescu, se se conchiame din tota tier'a dela tota scol'a capitala cate unulu, seu doi profesori si unu curatoru, spre elaborarea unui planu de invetiatura pentru scolele lor.

Profesorii magiari dela gimnasiulu nemtiescu de statu din Pest'a a datu o rugare tavernicului Ungariei, in care arata necesitatea de a se mai infintiá in Pest'a alu doilea gimnasiu, in care inasa limb'a instructiva se fia magiar'a; era si pana atunci se roga, ca cu inceputulu semestrului viitoriu se póta tienea prelegerile in limb'a germana macar in gimnasiulu inferioru. Mai incolo afla de lipsa a se denumi altu directoru la institutul lor, si anume ceru pe profesorulu de literatur'a magiara din Praga D. Riedl, carele totodata e si membru alu societatii erudite magiare.

— Consiliulu bisericescu reformatu din Keckemet la unanim'a propusetiune a senatului scolaru, a decisu, a reintroduce in colegiulu reformatu din Keckemet cursulu invetiaturilor juridice intreruptu la anulu 1847/8. Prelegerile incepu inca in lun'a curenta a acestui anu deocamdata din dreptulu unguurescu privatu si publicu, si din dreptulu naturalu.

Auditorii dela Universitatea din Prag'a a petitionatu, ca in biserice'a lor se nu se mai tienea predicationile de dumenica totu numai nemtiesce, ci intr'o

*) Statiunea a fostu vacanta.

dumenica in limb'a nemiésca si intr'alt'a in cea boema. Insa rugamintea lorú remase fara de rezultat, in urm'a careia intr'o dumenica, candu predicatorulu si-incepú cuventarea totu in limb'a germana, discipulii indata parasira biseric'a cu totii.

Din strainatate. Victoru Emanuilu a daruitu pe sam'a invetiamentulu elementariu din *Neapoli*, din propri'a lui cutia, 200,000 lire.

— Regele *Svediei* in consonantia cu voint'a dietiei regatului a incuvintiatu, cá statiunile de invetiatori pela scóle populare se se póta intregi si prin persóne muci cresci, care supunenduse unui esamenu se voru gasi de capace pentru atari posturi. Si in Americ'a se aplica spre acestu scopu femeii, si s'a vediatu, ca ele pentru copii cei mai mici, carii vinu adica antei'a data la scóla, corespondu multu mai bine, decatu barbatii. Femeile au mai multa amóre naturala catra societatea copiiloru, au mai multa dulcóre si rabdare, si se familiarisédia mai curendu cu copii, decatu barbatii.

— In Bugetulu *Franciei* pe anulu curentu (1861) se afla insemnatu ministeriulu de instructiune cu o suma din partea statului de 14,703.800 franci. Pentru invetiamentulu elementaru sunt destinati de aici 5,317,000 franci, la care departamentele mai adaogu alte 6 milioane. —

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

Introducere.

(Urmare din Nr. 1.)

§. 9. Mani'a lui Traianu, si resboiulu antáiu.

Dacii, incuragianduse prin rentórcerea lui Domicianu, si linistea óstei romane in Mesia, incepura din di in di a pretinde totu mai multu, dela románi; dar' Traianu maniaandu-se pentru indresnirea lorú, a opritu tóta platirea de tribut, caci nu mai voiá se suferé pe Rom'a cea marétia asia rusine. Decebalu din caus'a acést'a se gatesce de bataia, — si lui Traianu 'i parú bine, ca are ocaziune frumósa, cá se mai inaltie Rom'a, pentruce in a. 101 plecá insu-si asupra lui Decebalu. Ajungendu in Mesia, a trecutú Danubiú, si s'a intelnitu cu óstea dacia.

Dacii cerura pace, inse Traianu nu a vrutu se mai auda de pace, ci incependu lupta sangerósa, a cadiatu multime de inimi, dar' si dintre romani atátia se vulnerara, catu nu erá carpe destule, cá se se lege. Traianu si-a datu atunci vestimentulu si camesi'a sa, cá se se sfertece, si se se lege ostasii cei vatemati. — Traianu nu si-a resbunatu cu atát'a, ci a purcesu innainte si a cuprinsu pana la Sarmisegetus'a; iéra beliducele Lusiu, asia a strimtoritu pe daci catra cetate, incatu aci romanii taiara si prinsera pe multi.

§. 10. Pacea cu Decebalu.

Vediendu-se Decebalu in perichiu, cerú pace dela Traianu, si promise, ca va face ce i se va demandá. — Decebalu veni mai tardiu in tabera la Traianu, — s'a inchinatú, si a cadiatu la piciórele lui Traianu, rugandu-se pentru pace, si pentru víctia. Imperatulu atunci demandá, cá se i se dee armele, si uneltele de resboiu, — maestrii si fugitii, — cetatile si turnurile de intarire se le strice, — partile cuprinse dela vecini se le rentórea, si pe aceia se-i aiba de amici, carii suntú si amicii romaniloru.

Decebalu primí conditiunile aceste, iéra Traianu se intórsa la Rom'a cu solii lui Decebalu, pentrucá si senatulu romanu se intarésca pacea. Senatulu s'a bucuratu de asia triumfu, si pe Traianu 'lu numí „Dacicu“, dar' soliloru daceni le facú statue de marmure.

§. 11. Stricarea pacii prin Decebalu.

Decebalu celu superbu si rusínatu prin conditiunile pacii, a calcatu pacea, deórece si-a strinsu arme, si a reintaritu cetatile, a cuprinsu tíer'a iasigiloru, si a indenmatu popórele vecine in contra romaniloru.

§. 12. Alu doi-le resboiu cu Decebalu.

Audindu Traianu de calcarea pacii, in a. 103 a plecatu de nou asupra Daciei. Decebalu, temenduse, indata ce audi ca Traianu e in Mesia, a tramisu pe unii, cá se-lu omóra pe sub ascunsu, insa acesti-a fura prinsu. Decebalu, cá omu vielénu, cerú se vina la elu beliducele Longinu, cá se se sfatuésca pentru pace nóua, promitiendu, ca tóte va implini ce va demandá Traianu. — Traianu a lasatu pe Longinu se mérga, si acést'a cum a ajunsu in cetate, fú legatu, si intrebatu de planurile lui Traianu; dar' deórece nu spusa

nemica, fû pusu si la inchisóre. — Regele dacu tramise atunci carte la Traianu, ca va eliberá pe Longinu, déca se impaca si se rentórna, — crediendu, ca numai asia va scapá de furia romaniloru, si sciindu ca Traianu multu iubescce pe Longinu; inse acest'a temenduse, ca amóreá lui Traianu catra elu, va fi in stare, cá pentru elibererea lui se-lu indemne la renturnare in Itali'a, a beutu veninu in temnitia, si a muritu, — caci cá unui romanu, mai dulce i'erá mórtea onorifica, decatu viétia rusinata, si mai bine elu se péra, decâtu Rom'a se se impedece dela triumfare.

§. 13. Trecerea pe punte in Dacia.

Mórtea lui Longinu si faptele daciloru, carii vatemara demnitata Romei, si dreptulu popóreloru, inversiunara mai tare pe Traianu, si acest'a, cu cugetu cá se sterpésca acuma pe daci, facu o punte (podu) peste Danubiu (la Turnu Severinu), si a trecut cu putere mare in Dacia. — Asia punte inca nu a fostu pe Danubiu, caci erá asediata pe 20 de stelpi de pétra cioplita, si fiacare stelpu erá de 150 de picióre inaltu -- afara de fundamentu — si de 60 de latu, in loculu celu mai rapede si afundu, — si pe acest'a Traianu trecu cu tóta armata sa pe pamentulu Daciei. — Acuma se incinse o lupta crunta intre romani si daci. Romanii invinsera si sfarmara tóta puterea daciloru, — si persecuandu-i catra cetate, aci se vediu capulu lui Longinu implantatu in o peretica (ruda); acest'a, atatu inversiunã pe romani, catu acuma cuprinsera si arsera resiedintiã regelui, peurma se latira prin tiéra, si in 105 romanii devenira domnitorii Daciei!

§. 14. Mórtea lui Decebalu si perirea daciloru.

Decebalu inspaimentatu de arm'a romaniloru, scapã cu vreocati-va maimari in cetatea Decidava (Deva); dar' fiindu si acest'a atacata, regele, cá se nu cada pe man'a inamiciloru lui, se implantã in sabia, si muri ca erou. — Asia facura si altii, séu unii se insecnira, si Dacia remase fara domnitoriu. — Viediendu dacii, ca armat'a e infransa, tiér'a e cuprinsa, atatea cetati predate, si atata poporu ucisu, — unii fugira catra média-nópte (in Dani'a), iéra ceialalti se supusera lui Traianu.

§. 15. Colonisarea stramosiloru nostri in Dacia.

Traianu vediendu ca — dupa resboiulu celu cumplitu, pucini daci remasera cá se luere

pamentulu, si se locuésca prin cetati, a adusu colonii romane mai alesu din Rom'a, Itali'a si din tóta imperati'a romana, adeca: poperu romanu cu familia de frunte, cá se luere pamentulu si se domnésca Dacia, si legiuni, cá se o apere, si se o aduca la infflorire.

§. 16. Insemnetatea colonisarii romane.

Colonisarea acésta, e de cea mai mare insemnetate pentru noi romanii de adi, deórece din inscriptiunile pe monumintele romane aflate in Dacia, din documintele istorice a le mai multoru natiuni, — din limb'a nóstra, datinile si insusirile fisice si morale a le nóstre, se a-deveresce pré apriatu, ca noi romanii de adi, suntemu stranepotii romániloru vechi, carii fura natiunea cea mai mare in tóta lumea. Din acest'a cauza, noi dela Traianu datamu istoriã nóstra!

(Vã urmã.)

Varietati.

* Credemu a face si lectoriloru nostri o mare mangaiere prin impartesirea unei prea frumóse fapte a braviloru nostri Brasioveni (destinsi totdeun'a in intreprinderi nationale), prin care aceia a datu pretiuire virtutii si sacrificiiloru **celui mai mare romanu** d'in Austri'a, carui cu aceeasi pretiuire si recunoscintia i suntemu datori natiunea intréga. Citinu adica in „Gaz Trans.“ ca laudabili nostri Brasioveni, dupa rentórcerea Dlui Georgiu Baritiu dela conferentiele de deunadi din Sibiu, in 20 ale curintei sér'a lu-salutara cu o serata si conductu de facile compusu din tóte clasele ómeniloru d'acolo, din tóte starile si virstele, cu care ocaziune i s'a rostitu o cuventare fórté co-respundictóre, in care s'atinsera pe scurtu acele fapte maretie ale meritatului nostru barbatu Baritiu, care l'a facutu si pana acum a remane nemuritoriu, la avorbintiã care urmã apoi din partea Dlui Baritiu unu respunsu rapitori de inimi.

DD preoti, profesori, docinti si toti cati luera in sfer'a cultivarii romanului, carii adica inca avemu toti d'a multumi o mare parte din educatiunea nostra nationala Dlui Baritiu, voru primi cu cea mai mare bucurie sufletésca scirea acésta, ce dovedesce din destulu, ca romanulu cunósce pe **adeveratii barbati ai**

sci de incredere si ca le scie pretiui meritele; unu bunu semnu: ca nici virtutile barbatiloru romani nu vor mai remanea in viitoru nereenumerate.

— (Numerulu jurnaleloru din provinciile austriace.) Directiunea postala c. r. din Vien'a a datu o consemnatiune a tuturoru jurnaleloru, ce esu de presinte in provinciile austriace; dupa aceeasi sunt astadi in Austria jurnale politice: germane 58, boeme 4, polone 4, serbe 1, croate 2, illire 1, rutene 1, italiene 10, magiare 11, romane 2, grece 1; cu totulu 95 gazete politice. Era foi nepolitice se alla: germane 147, boeme 13, polone 10, serbe 4, slovene 4, croate 3, slovace 1, italiene 25, magiare 40, romane 1; Cu totulu 247 foi nepolitice. Totimea foiloru periodice din Austria in anul 1861 este asiadara de — 342.

Jurnalele magiare ne raporta erasi in specie de foile loru, care se impartu asia: politice 11, foi ilustrate enciclopedice 3, beletristice si de moda 7, jurnale populare 5, foi de specialitati 21, umoristice 3, cu totulu 51, pecandu in anul 1854 erau cu totulu numai 4 foi periodice magiare. — Noi romanii, ca se putem dice ca in asta privintia stamu in ascmene gradu cu Ungarii, s'ar cere se avemu acum in Austri'a 30 de foi periodice; amu insemnatu acesta, ca se videmu, catu de multu avemu de a mai starui pentru avantarea literaturii nostre.

Margaritare. Intrebatu fiindu Demostene, cum si-a castigatu elu insusirea de oratoru? a respunsu: „Asia, ca amu consumatu mai multu uleu decatu vinu“.

— Cine nu se intipuesce mai multu decatu e, acela este mai multu decatu crede. Goete.

— Sufletulu celu mare uita totdeun'a vatemarile. Aristotele.

R o g a t i u n e.

„Ajutorulu meu dela Domnulu, celu ce a facutu coriulu si pamentulu“.

Atotputinte Dómne, Parinte, Creatore,
Ce-ai disu numai cu vorb'a, se fia santulu sore,

Ce lumea din nemica se fia-ai demandatu!

Privesce din naltime spre noi cu indurare,
Tramite mintei nostre cerésca luminare,

Cá se putemu precepe, catu esti de minunatu! —

A ta intieptiune nu are marginire,
Ceresca-ti indurare ne-a scosu dela perire,
A mantuirei cale Tu, Dómne, ni-ai deschisu;
Deschide mintea nóstra si-acum Préndarate,
Cá se potemu purcede pe cai adeverate . . . ,
Si candva se ajungemu la Tine 'n paradisu!

Tu ni-ai promis, ca unde vomu fi adunati doi
In numele teu, Dómne: vei fi si tu 'ntre noi,
Si ca ne vei conduce, ne vei padi de ren;
Tramitene si-acuma din ceriu a tale daruri,
Condune intr' a vietiei periculóse valuri
Prin Spiritulu teu celu santu, próbune Ddiu!

Tu, celu ce pre poporulu alesu dela sclavia
L-ai mantuitu, donandu-i virtute si taria,
Si in desiertu cu mana cerésca l'ai nutritu:
Infrange si-ale nóstre catusi inferceate,
Ce, vai, ne string, ne léga de negrele pecate!
Nutresee-ne cu darulu Présantului Spiritu!

Cristóse adorate! Cerescu Mantuitoru!
Tu ai plantatu in lume o fide, unu amoru,
Tu-ai disu: intr'o sperantia toti ómeni se fia!
Acea credintia santa si 'n noi intaresee,
Sperantia si inhire in peptu-ne sadesee,
Tramite 'ntre noi, Dómne, cerésca Armonia!

Georgiu Marchisiu,
profes. gimn. in Beiusiu.

Respunsuri.

G. O. — Saravol'a. Calindarele Dtale s'a espedatu de multu; precum le-ai cerutu, si de aici s'a si facutu reclamatiune, vom vedea unde s'a impedeatu.

J. T. — Rézbánya. Articuli Dtale, si mai virtosu rezultafulu conferintiloru Dvóstre, sunt materii, de a caroru priimire in colóncle „Amicului“ n'ai d'a te indoí; asiadara tramite uile catu mai ingraba.

➡ Doritorii de lectura se mai potu aboná inea si dacinainte la „Amiculu Scólei“ fara de nici o scadere, caci din Nrii esiti pana acum s'a tiparitu o asia catime, cá se putemu indestul' si pe cei-ce voru prenumerá mai tardiu. Totusi insa cu catu unii cá accia vor grabí mai multu cu tramiterea prenumeratiuniloru, cu atata vor face mai bine si pentru noi si pentru Diloru, putandune noi atunci mai bine si mai curendu orientá.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe ann
3 fl. 40 cr., pe
1/2 ann 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóta
provinc. austr.
pe ann 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe ann 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Starea educatiunii in celi d'anteiu cinci seculi al crestinismului.

III.

Se lasamu cerculu casanu, si se trecemu
la instructiunea publica.

Fiindca crestinismulu incepà si crescea
intre religiuni si elemente de cultura pagane,
fiindca cunoscinti'a adeverului si credinti'a a
trebuitu a se scóte si intarí din si prin scrie-
rile ss. apostoli: instructiunea s'a recunoscutu
incurendu de trebuintia neaparata. Numai prin
puterea convingetiva a adeverului se putéu
dobandí paganii pentru nou'a invetiatura, si
puritatea credintiei se putea conservá numai
asiá, daca prin puterea invetiaturei se ren-
frangé credinti'a pagana, éra doctrinele fun-
damentale ale credintiei crestine se infecisiau
si respicau chiaru, si la 'ntiesulu comunu.
Instructiunea trebuí dara se predomine, si fiindca
scopulu ei celu mai d'aprópe erá p'atunci la-
tirea si conservarea invetiaturei crestine, in-
structiunea a trebuitu se fia — cum a si fostu
— strinsu bisericésca. Positiunea ei in sa la
inceputu a fostu fórté grea, avendu de o parte
a se apará de elementele de cultura pagana,
si de alt'a, d'a creá din sine unu nou materialu
de invetiatura. Daca acésta instructiune cre-
stina in unele priviri pare a fi avutu aseme-
nare cu educatiunea stensu religiósá a orien-
taliloru, nu trebue perdutu din vedere nici
insemnat'a diferentia, ca aceea avea d'a se luptá
si d'a invinge paganismulu, in sa n'avea inca
materialulu seu de instructiune desvoltatu, ei
pe care din contra avea a si-lu creá insusi si

a si-lu desvoltá prelenga latirea naintanda a
vietii crestine.

Asiediemintele de cultura, ce esistau pe
timpulu acela, sunt:

1. Scólele pagane. In timpii d'anteiu
ai cestinatatii, candu inca nu esistara scóle
crestine in sensulu nostru, tinerimea crestina
firesce, n'a pututu se-si primésca invetiatur'a
in acelesi. Parintii crestini asiadara, daca nu
cumva-si instruaiu insusi copii lorú (ce adese
se 'ntemplá) in citire, scriere si socotéla, in
obiectele invetiamintulu elementaru, si daca
nu-si tienéu pe sam'a acelora instructori pri-
vati, ii tramitea la scólele publice pa-
gane, ce s'afflau p'atunci in fiintia in mare
numeru pela cetati si alte locuri*). Cresti-
niloru le parea frecuentarea acésta si d'aceea
nepericulósá, caci in scólele pagane nu se
'nvetiá nimica despre obiectele religiósé. Ase-
mene cercetau junii crestini in seculii d'anteiu
institutele de cultura mai inalte ale paganiloru,
asianumitele scóle imperiale (auditorii) si scóle
retorice si invetiau clasicii acelor'a. Acést'a
tienú, pana candu acele scóle ajunsera a se
schimbá in asiedieminte crestine séu in loculu
loru se intemeiara altele de aceste, ce in sa
numai in secululu alu sieseles'a pututu face.
Dara tinerii crestini mergéu la acele scóle
numai dupace p'atata erau intariti in credinti'a
crestina, de nu mai erá de temutu a se peri-
clitá prin studiele lorú; esemple tari despre

*) Pe atunci nu erá pecatu a-si tramite parintii crestini
fii lorú la scóle pagane, si astadi la noi e mare pecatu
candu, fii de romani crestini cercetéza scól'a romaniloru
totu crestni, numai de alta confesiune. . . .

acésta ne sunt s. Vasilie, Crisostomu, Grigoriu Nazianzianu, Ieronimu si altii. Insa de alta parte cercetarea si studiulu acesta erá si de neaparata trebuintia pentru junimea crestina nisuito're dupa o cultura mai inalta, deórece cu inceputulu crestinismului literatur'a si sciint'ia se aflá in eschisiv'a proprietate a paganismului.

2. Invetiamentulu catecumeniloru. Sub acésta se intielege instruirea ne'nvetiatoriloru intru doctrinele crestine. Acésta e atata de vechia, cá si insasi biseric'a. Dupa esemplulu Domnului, apostolii latiau invetiatur'a crestina (apoc. 20, 20) nunumai in sinagoge, ci si prin casele privatiloru, pe unde pe tóta n'templarea a trebuitu se se afle si minoreni. In urmele apostoloru intrara apoi episcopii si invetiatorii bisericeii. Totusi in seculii d'antei activitatea catechetica a pastoriloru bisericesci privea mai multu pe cei crescuti, caci copii erau incredintiati grigei parintiesci. Cu tóte aste avemu dovedi, ca si copii se instruau nunumai de parinti dara si de catra ministrii bisericeii. Asia istoriculu Sozomenu, scriindu despre imperatulu Iulianu, díce: „nascutu fiindu elu din parinti, evlaviosi si religiosi, invetiase inca din mica copilaria — precum pretindea acésta usulu bisericeii — santele sciintie si fú instruat in acele prin episcopi si alti preoti“; si istoriografulu Teodoretu ne nara despre preotulu si martirulu Protogene, care murí sub imperatulu Valens, ca acela ar fi tienutu in Edessa o scóla, ar fi instruat copii din scrisórea curenta si le-ar fi dictatu psalmi si pasage d'acele din scripturile apostolice, pe care dinsulu le privea mai amesurate puterii intelectuale a copiiloru, — scóle de aceste erau p'atunci mai multe.

Cei carii se instruau in invetiatur'a crestina se numiau catecumeni si formau o clasa anumita, strinsu deosebita de a celorlalti credintiosi. In timpii d'anteiu erau impartiti in

dóue si mai tardiu in trei clase, care clase insemnau totu atate stadiuri ale timpului esaminarii, prin care avéu se tréca aceia mai nainte d'a fi lasati la botezu. Invetiatur'a catecumeniloru se ajungea parte prin instructiune, parte prin disciplina si durá, dupa deosebitele calitati ale catecumeniloru, mai multu séu mai pućinu. Concelliuulu din Elvir'a in anulu 313 a defiptu totusi de regula unu restimpu de doi ani. Dupace in secululu alu 7-lea apusera si ultimele resturi ale paganismului si nu mai trebuiau a se pregatí ómeni crescuti pentru boteziune, invetiamentulu catecheticu s'a marginitu apoi numai prelenga prunci, prin care a si urmatu apoi o reforma totala a aceluia.

3. Scóle de catecheti. Precum erau locuri, séu scóle pentru cei-ce cereau a fi adaptati in invetiaturile crestine, asemenea existau scóle si pentru cultivarea acelora, carii avéu a predá invetiaturile, adica carii voiau a se face invetiatori crestini séu catecheti. De felulu acesta erá scól'a de catecheti din Alexandri'a, intemeiata in jumetatea din urma a secululu alu doilea. Destinatiunea ei erá la inceputu, de a instruí in elementele invetiaturei crestine pe ceice, cá ómeni crescuti, erau aplecati a trece din paganismu séu judeismu la credint'ia crestina; mai tardiu insa scopulu ei se schimbá priiminduse in trins'a numai de cei trecuti prin invetiamentulu elementaru, carii voiau a-si apropiá cunoscentie mai adunci in „adeverurile mantuirii.“ Celu d'anteiu diriginte la scól'a acésta fú Pantaenus (pela a. 180), carui i-a urmatu scolarulu seu Clemente Alexandrinu, éra acestuia Origine, —tuti-trei barbati fórté destinsi prin sciintiele loru. Din invetiatorii din urma ai acestei scóle merita a fi memoratu Didimu in a dóu'a jumetate a secululu alu patrulea. Asemene scóle se mai fundara apoi la Cesari'a din Palestin'a, la Antiochi'a in Siri'a, si la Nisibe in Mesopotami'a, care scóle din urma se mai aflá in fiintia si

in secolulu alu 6-lea, pecandu celelalte apu-
sesera acum demultu.

4. **Scóle monasteriale.** Dupace Pachomie (nasc. 292, † 348) adunase pe mai multi eremiti intr'o locuintia comuna de calugari, se mai nascura indata asemeni locasie de calugari (monasterii) nunumai la resaritu: in Egiptu, Palestin'a, Asi'a-mica, ci si in occidentu, mai virtosu in Itali'a, Spani'a, Galia, Britani'a si Irlandi'a, unde pentru inchisur'a loru se numiau claustra (d'aici nemtiesculu Kloster). Monastiriloru orientale le dete o lege Vasiliu celu mare, (nasc. 329 la Cesari'a din Capadoci'a, † 379), éra celoru apusene Benedictu din Nursi'a (nasc. 480). Dupa modelulu acestoru monastiri d'anteiu se mai infintiaru mai multe altele atatu in orientu, catu si in occidentu pana si monastiri de calugaritie. Dintre tóte acele in sa pentru scopulu nostru e de celu mai mare interesu ordinea s. Benedictu, nu atatu pentruca aceea se latise curendu preste tóta Europa (Spani'a, Franci'a, Irlandi'a, Angli'a, Belgi'a, Elveti'a si Germani'a de sudu), ca pana in secolulu alu 13 a fostu singurdomnitóre, ci mai multu pentruca a grigitu fórtu multu pentru in florirea educatiunei, sciintieloru si a artelor.

5. **Scóle catedrale.** Desi monastirile suplineau asiedimintele de cultura pentru cleru, totusi se infintiaru si de aceste inca in seculii cei d'antei a-i crestinatatii. Episcopii adica fundau prelunga bisericile catedrale, unde-si avéu sédi'a, institute, in care aveau a se educá junii, ce voiau a se devotá statului preotiescu. Asia scrie de Gregorie celu mare (590—604) biografulu seu, diaconulu Joanu, ca localitatea, in care siedeá acela, érá mai multu unu seminaru mare, unde se adunau tinerii, voitori d'a servi vr'odata altariului, duceau acolo o viéti'a comuna si se deprindeau in cele cerute pentru viitórea loru chiamare. Asemene s. Augustinu († 430), episcopu la Hippo

in Afric'a, intocmise asemene asiedimentu in localitatea sa episcopésca, unde ducea o viéti'a comuna cu clerulu bisericei sale. Esemplulu seu urmara dup'aceea mai toti ceialalti episcopi ai Africei. Mai multe au esistatu si in Rom'a.

Scól'a nationala din Resinari.

(Capetu.)

Acumu se venim la anulu sc. 1856^{6/7}; acesta se póte numi cu tóta dreptatea fatalu pentru scól'a nóstra, din cauza, ca dupa inceputulu semestrului unu invetiatoriu o tulí la sanetós'a, — caus'a o va fi sciutu dinsulu; éra ceva mai tardiu doi isi dadura dimisiunea, seu mai bine dicendu — fara siliti a esi din posturile lor, éra din cause fórtu fatale*). Acestea eveni minte avurá mare inriurintia si asupra invetiamentulu, caci vreo cateva septemani se au suplinitu invetiatorii prin invetiaceii cei mai mársiori; — tocma pe timpulu acela — catra finea lunei noembre 1856 daca ne aducem bine aminte — avuram onórea a vedea pe D. consil. de scóla in midiloculu nostru, carele dupace fú in cuartirulu seu decatra representatiunea comunala bineventatu, avú bunatatea in termini nimeriti a o consolá, ca va delaturá tóte pedecile ce stau in contr'a desvoltarii scólei nóstre. A duo'a di dupa finirea serviciulu ddeescu conchiamanduse representatiunea com. in sala de adunare, D. consiliariu desfasurandu prin o cuventare caldurósá lips'a de scóle bineregulate, provocá pe acésta de a pasi la alegerea unui directorn scolariu, si cu unanimitate fú parintele Savva Pop. Barcianu alesu. —

Membrii representatiunei, cugetandu ca acumu aru fi ocaziunea cea binevenita, de asi putea realisá odata ide'a cea de multu nutrita, adeca de a putea castigá dela locurile mai inalte pentru scól'a loru dreptulu de publicitate de scóla normala, si-au descoperitu D. consdorinti'a lor. Cuvintele multu stimatulu D. au produsu unu eco de bucurie in inimile tuturoru, candu neasigurá, ca incontr'a infintierii unei dorintie asi de

*) O deslucire ni s'a datu apoi in asta privintia mai tardiu prin unu cerculariu episcopescu ddo. Sibiu, 5 dec. 1855 Nr. 1090, unde ni se spune, ca doi invetiatori (socotimu ca aceia) sunt „lipsiti de dascalie pentru tóte vremurile“: caci au cititu „Gazet'a Transilvaniei“ — celu mai bunu jurnal romanu in Austri'a!
Red.

drepte, nu va stă nimicu încontra, ba D. cons. merse mai departe, și aratându emolumentele ce provin din științele reale, au propus celor de față, ca aru fi de neapărata trebuință și înființarea a 2 clase reale, lângă cele 3 normale, la a caror înființare s'aru cere circa 5000 f. m. c., pe totu anul. Propunerea acésta — debue se marturisimu adevéru — fú priimita în principu de toti cei de față cu bucurie, în fine se dăspărțira toti mulțumiti, ca caus'a scólei nóstre va înaintá érași spre bine.

Insa ce se vedi! pana candu raportulu D. consiliariu privitoru la scólele nóstre nationale în genere — în care se mentioná și despre scól'a nóstrá într'unu chipu fórté bunu — și-au facutu cursulu seu, caus'a scólei nóstre s'au desbatutu în comuna într'unu modu seriosu și vivace — vedi bine conformu puteriloru ratiionali și intelectuali ale membriloru, din care este compusa acést'a. — Necesitatea imperativa, precumu și emolumentele ce provin din astfeliu de institute, sau cunoscutu de toti în comunu. Insa cu aplicatiune la comun'a nóstrá clasele reale nu s'aru putea înființá de presentu, ba standu jurstarile de față și în viitoriu totasia, e dubiu, ca și înființarea unei scoli normale aru aduce fruptele dorite. — Lumea rea aru numi pe astfeliu de ómeni pesimisti — insa onor. publicu se se cugete pe unu minutu în comun'a Resinari, se auda cumu argumentara unii:

La o scóla normala, primara, seu cumu se mai numesce, bine regulata, care se aduca și fruptele dorite, se cere a) unu edificiu corespunditoriu, b) unu venit u anualu, fiesu, securu, și vinculatu pe institutu, cá se nu devina docentii la neplacut'a stare, de a așteptá luni întregi dupa léfa, seu de a o scóte prin executiune, cum se intempla pana acum prin unele locuri — éra despre unu fondu de pensiune pentru invetiatori inca nu e vorb'a — c) docentii buni *et- quidem* de profesiune, provéduti cu tóte cualitatile cerute; éra în fine d) lasandu alte minutii la o parte — invetiacei, carii se cercetédie scól'a regulatu — acésta se întielege și de scól'a reala.

Cu aplicatiune la Resinari ad a) edificulu e bunu, acomodat, ad b) de si nu are scól'a pana acumu unu fondu alu seu deosebi, cumu in sa se doresce de comunu, totusi din venitul u alodialu — care firesce ca variédia dupa rezultatulu licitatiunei obiectelor ce se licitédia, și aste suntu drepturile regali și pasionatulu muntiloru etc., prin urmare comun'a, considerandu venitele și espensele, care debue se le faca în tóte

ramurile de administratiune, nu póte a votá singuru pentru sustinerea scólei anualu 5000 f. m. c.: pana acum ce e dreptu sau acoperitu tóte lipsele scólei pe deplinu, asia, incatu *stantibus circumstantiis* și în viitoriu, din punctulu acesta de vedere, nu avemu a ne teme; ad c) lips'a de docentii buni în tóta puterea cuventului este incomunu cunoscuta. Despre acestu adevéru s'au convinsu toti aceia, carii scú ce este scól'a. — Destulu de mare e detrimentulu, ce se aduce creșterii poporului nostru prin docentii semi-inițiatii în științele didactice, în scólele elementari, în scólele populari, éra daun'a ecu atatu mai mare, candu caus'a pregătirei fundamentale a tinerimei destinate acumu pentru științele superioari — se concrede unor individi necapabili, ba póte și indiferentii în postululu lor. D. e. în scól'a nóstrá avuramu dela a. 1851 — 1856 incl. 9 individi invetiatori, și dintre acestia numai 2 — 3 inși au corespunsu chiamarii lor. Prin urmare avemu lipsa de ómeni de specialitate (*Fachmänner*) și nu de aceia, carii privescu postululu de docinte, cá unu ce transitoriu, și acestia îi vomu avea firesce numai atunci, candu vomu avea institute pedagogice corespunditóre; — ad d) de si s'au facutu multu în regulat'a venire a tineriloru la scóla, totusi nu se póte dice, ca e regulata, desi s'au întrebuintiatu și midilóce silitóre; caus'a e, ca vér'a întrebuintiadia parintii pe fii lorii la economi'a de campu și pasionatulu de vite, m ai cu sema candu suntu mai în virsta, precumu se vede de mai insusu, ca în clasele 2 primari suntu peste 200 inși, candu în cele 2 din urma abia 40-50, éra strainii nu vinu, din cauza ca Sabiniulu este pentru fiesce care mai aprópe și mai acomodat.

În urm'a acestorú desbateri se decretá, ca de ocaandata se romanemu pe lângă castigarea publicitatii de scóla normala cu IV. clase și nu dintralte cause, ci numai din enumeratele mai susu. Acestu pasiu alu reprezentantiei au consternatu, cum se vede, fórté tare pe D. consiliariu, și póte nu fara cuventu, caci schimbându comun'a planulu despre deschiderea acelorú 2 clase reale, DSa s'au vediatu însielatu în nobil'a dlui sperantia: *et hinc illae lacrimae*. — Insa óre daca locma s'aru fi învoitu reprezentatiunea cu înființarea și acelorú 2 clase reale numai decatu, nu cumva ne-aru fi amblatu și nóua, cá fratiloru Bucovineni cu gimnasiulu lor din Suciav'a? Éra la aceea, ca reprezentatiunea aru fi fostu vreo data încontr'a castigariei publicitatii scólei lor, asta nu o va putea dice nici unulu dintre atati amploiatii c. r., cati au fostu tramisi în acesti ani din

urma in caus'a scólei din Resinari, de nu cumva in numrea de scóla „confesionala“ — „parochiala“ — „primara“ si cate nomenclature au mai datu sistemulu de 12 ani incóce scóleloru, au aflu D. consiliariu de-gradarea scólei nóstre. Noi scimu in simpl'a nóstra parere, ca tóte scólele de prin orasielc si sate, fie acele cu 2 séu 3 clase, daca nu au publicitate, trecu de scoli elementari triviali, éra cu aceeași, de normali, si acésta din urma am cerutu si ceremu mereu dela guvernulu de trei ani incóce, in sa firesce sub dóue conditiuni, adica: ca comuna isi reserva dreptulu de patronatu asupra scólei sale, éra reprezentanti'a comuna dreptulu pasivu séu activu in alegerea docintiloru, deschidinduse concursu.

Mai incolo se dice in acelu raportu alu D. cons., ca comun'a ar fi ascultatu mai bine de straini, decatu de ai sei. Daca nu cumva prin straini se intielegu am-ploiatii c. r. antestatori, carii au venitu in urm'a es-miseloru c. r. guvernulu in comuna in caus'a acésta? Noi in credintia, nu am spusu nimerui necasurile nóstre, si prin urmare nici consiliulu munerui nu l'am impetratu — cu atata mai tare credemu in sa, ca strainii póte ca ne voru fi poreclitu cu nume batjocuritóre, cum se dice in articulu, caci pana acum cam asta au fostu sórtea nóstra, apoi nici ne miramu, ca acést'a au facutu si o facu si cate unii din asiá numitii patrioti. — In sírsitu se dice totu in acelu raportu, ca in tóta Transilvani'a nu au causatu D-ú consiliariu atat'a valu si lucru, cá Resinari etc.; — ce e dreptu actulu privitoriu la scól'a nóstra, debue se formodie unu convolutu grandiosu in archiv'a c. r. Locotieintie. Cate demonstratiuni inversiunate facute pro si contra in decursulu de 3 ani?! incatu cugetamu, ca si membrii respectivii dela Inalt'a-aceea venira in perplesitate; d. e. vomu aduce aici din acela convolutu mare, nu mai unu pasagiu din ordin. dto. 14. Ianuariu 1859 Nrulu 14585 (pó care in sa, debue se o marturisimu, o am priivitu, cá tu fulminatoriu), unde intre causele principale a decadntiei scólei nóstre in p. 7 se aduce: ca directorele Sava Popoviciu se ingrijescé pré pucinu de scóla, ca in fú'a dinsului — „unter seinen Augen“ — intrebuintheadie invetiatorii carti scolare neaprobatc, ca in Istorie si Geografie se nutrescu tendintie ultranationale — „in der Geschichte und Geographie werden über-spannte nationale Tendenzen gepflegt“ etc.

Nu scimu, ca ce manualu de istorie si geografie va fi intrebuinat invetiatorulu respectivu de atunci, caci dupa aceia sau dusu de aici, prin care s'aru inva-

pai'a fantasi'a tinerimei asia tare — din testulu ord. citate — incatu cumu amu dice se bata la ochi tocmá dela Sabiniu; in sa ce amu auditu la esamenile publice, scimu ca au fostu o schitia a istoriei patriei nóstre, incependu dela desculecarea strabuniloru nostri incóce, éra geografí'a a monarchiei austriace in genere si a patriei nóstre in specie; apoi fiindu ca totu pe acea mapa - carta - se vedeau si tierile circumvecine, le mai spunea invetiatorulu ca „Transilvani'a se invecinédie decatra orientu etc.“; cu unu cuventu, fiindu ca noi avemu de a face cu Romani'a, cá economi de vite, asia sau propusu tineriloru si geografí'a Romanei si Bulgariei, cu tóte ca póte in programulu ministerialu nu va fi asia ceva prescisu. — Se mergemu mai de parte, si se vedemu, care au fostu urmarea acestui sacrilegiu? Inalt. guvernulu totu prin ord. suscitatu au demandatu, ca pe calea Ordinariatulu se se delaturedie fostulu direttore si in locui sese denumésca provisoriu paroculu localu Ioanne Bratu! éra inspectorelui scol. civilu sau mai asignatu unu *ad latus*, — care ordinatiune in sa in urm'a remonstrarii Ess. sale D. Eppu, care cunóscce prébine jurstarile comunei nóstre, prin emisulu dto. 17. febr s'au revocatu. —

In fine, aruncandu din partene unu velu grosu peste cele trecute, nutrimu speranti'a, ca D. consil. de scóla, dandu tóte uitarii, cá unulu carele in puterea oficiulu in care se afla, sta preste ori ce spiritu de partide, va binevoí a esoperá dela locurile competente dreptulu de publicitate pentru scól'a nóstra dupa cumu 'sau petitionatu, precumu si intarirea statuteloru fundatiunei stipendiare de 27,000 f. v. a. destinata pentru ajutoriulu tineriloru studinti resinareni, si binecuvéntandu provedinti'a intreprinderea acést'a, nu peste multu reprezentanti'a comuna se va ingrigi si pentru deschiderea a 2 clase reali, luandusi de motto: *omnibus neque bene velle ac facere, nil extimescere.*

Ordinatiuni.

Not'a in. Locutiintie c. r. ardelene emisa catra venerabilulu Ordinariatu gr.-orientalu in pri-vinti'a inflintiarei si dotarei scóleloru, — ddto. 12. aprile 1860 Nr. 4404.

„Din raportulu de caletoria oficiosu alu consilia-riulu de scóle Dr Vasiciu pe anulu 1859 am veditu, cumca determinatiunile impartesite sub Nr. 21019 ex

ex 1858 („Amic. Școlău 1860, pag. 79) pentru ridicarea și duratărea asigurării a dotărilor de școală la poporul gr.-oriental ortodox în Transilvania se punu în lucrare în mai multe prefecturi din partea cernintelor prețure, cu o activitate demnă de laudă, ca însă sunt și pretare, unde până acum în privința acăsta nu s'a făcut încă nimica din cauză, ca ele nu a fostu pofite la acăsta lucrare din partea concernitelor organe de școală bisericesci.

Că acestu opu ponderos se se pōta pune dără în lucrare cu rezultatu într'unu modu asemene, precum s'a pus în pretur'a Hatiegului, Algiogiului, și Zărandului, avemu onōre a recură venerabilulu Ordinariatu oficiosu, că se binevoiescă a avisă pe inspectorii de școală districtuali, că ei cu privința la relațiunile de avută ale comunelor greco-orientale și observarea principiulu enunțiatu în not'a din 13. Oct. 1857 Nr. 11553 („Amic școl" 1860 pag. 75), ca e mai bine a ridică școle bine dotate deși în număr mai micu, decatu multe cu venituri neajunse, se facă proiecte despre ridicarea și dotarea corespunzătoare a școlilor comune sēu centrale în locuri mai mari și potrivite, cu puteri unite, și despre înscolirea (afi-lierea) comunelor mai mici de prin pregiuru, pecatu ierța acăsta terenulu și relațiunile distanței, acolo, unde comunelor singurite le lipsescu mijloce d'a înființa școlē proprii, — și aceste proiecte se le astērnă cernintelor prețure, care apoi în conțelegere cu respectivele organe de școală bisericesci, voru mijloci isvōrele, din care vor avea se curgă trebuințosele dotățiuni după menționatulu emisu, la care se adaugă și observarea aceea, cumca totodată s'a datu cea mai strictă avisare către tōte prefecturele țerei, că se impună substatătoarelor prețure, a dă cea mai activă mână de ajutoriu la acăsta trēba diregatoriilor școlare bisericesci, și se le spriginēsca cu cea mai mare activitate. În fine s'au însărcinatu pretorii, că în înțelegere cu inspectorii de școală districtuali se țienă consultari cu reprezentățiunile comunale și cu parohiile locale despre mijlocele ce se ceru la ridicarea și susținerea trebuințoselor școlē, și conclusele făcute în rinduēla bună luate la protocolu, se se tramita încōce prin prefecture, spre urmăre mai departe.

O asemenea învătăune către supusulu personalu de școală bisericescu ar fi din partea venerabilulu ordinariatu cu atatu mai de doritu, căci s'a observatu, cumca preotimca locală și multi inspectorii de școală districtuali, la visitățiunile periodice ale lor nu dau școlilor acea

atențiune, care a o dă, ar avea datoria în puterea pu-setiunei lor, că organe de școală.

Mai departe avemu onōre a trage atențiunea venerabilulu Ordinariatu asupra acelor invetiatori, cari s'au aflatu cu totul lenesi în diregatori'a sa, și anume . . . . . (urmēza numele lor).

În fine ne onoram a recură, că în interesulu unei dezvoltări prosperitōre a ființei școlilor gr.-orientale, cătu se pōte se nu se aplice lii de preoti că invetiatori în unulu și același locu, unde tatii lor funghēza că parochi; pentrucă atunci nu se pōte acceptă dela parochi trebuințos'a priveghiare nepreocupată a școlilor, și invetiatorii remanendu de sine însuși, usioru se lenescu în datorințele sale.

Astfelu de ordinăune în termeni strinsi, s'a datu și la tōte diregatoriile de țiera politice.

(Vă urmă o comentare.)

Materiale de instruciune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

PERIODULU I.

Dela colonisarea stramosilor, până la invasiunile barbarilor asiatici în Daci'a, adică dela 105, până la 374 d. Cr.

C a p u I.

(an. 105 — 180.)

DOMNIREA IMPERATIILORU BINECUMENTATI.

§. 1. M. U. N. Traianu. 96—117.

Traianu după învingere a mai rămasu în Daci'a, și aci a sepatu (106) tesăurele lui Decebalu ascunse sub riulu Sargeci'a (Streiu), — a făcutu dieiloru sacrificie — a dresu cetățile, — a asternutu drumuri de țiera și apedusuri, — ma a edificatu și cetăți noue. — A făcutu colegiu de mine (școlă pentru baiasi) și a adusu 40,000 de spanol, că se lucre la minele de aur și argintu, și a ridicatu alte școlē, și asia a introdusu în Daci'a științele și artile, maistri'a și sricultur'a. Numai la 108 s'a rentorsu la Roma, ducendu cu sine capulu lui Decebalu, și țierendu triumfu mare. —

a) Lumea, si romanii au onoratu pe Traianu.

Audiendu lumea despre marirea lui Traianu, multe popóre l'au onoratu in Rom'a prin solii lor; éra romanii i-au ridicatu o statua in forulu numitu dupa numele lui, mai inalta decatu tóte piramidele Romei, si pe temeulu statuei, ce e in patru cornuri, sapara in pétra cu multa arte tóte bataile cu dacii. — Cá se-i fia onórea mai mare, 'lu inmormentara intre zidurile Romei, si 'i facura triumfu si dupa mórte. — ce numai unora imperati se facea. —

b) Mórtea si caracterulu lui Traianu.

Traianu a mai reputatu invingeri, caci a cuprinsu (113) Armeni'a, si a supusu (114) Mesopotami'a si alte provincie; dar' returnandu din Orientu a muritu in Salinuntu (Sicili'a), 15. aug. 117. — Traianu a traitu pentru ómeni si romani, — a avutu insusirile cele mai mari si frumóse, a fostu intieptu si cu grige pentru toti, s'a inchinatu spiritului liberalu, si a aratatu lumii monarchi'a cea mai placuta, deórece cu drepturile maiestatii nu a vatematu senatulu si poporulu romanu. Tata pentru prunci, patronu pentru binemeritati, amicu intre cetatieni, si mecenatulu celoru invetiati; iéra pentru noi, e urditoriulu nostru, dela elu am avutu esistintia natiunala dupa sange si politica, dupa libertatea, si drepturile, ce ni le-a datu in acésta patria nóua.

§. 2. Publiu Eliu Adrianu. 117—138.

Adrianu, fiulu adoptatu a lui Traianu, caci acest'a nu avea prunci cu Plotin'a, invidiandu faptele glorióse a lui Traianu, a parasitu Armeni'a si Mesopotami'a. si a stricatu puntea lui Traianu, cá si cum s'aru fi temutu, ca mai usieru potu trece barbarii in Mesi'a; insa pentru aceea, diregatorii sub propretorulu Daciei En. Papiriu Elianu, si familiile de frunte avura grige de Daci'a. — Dara cá se-si arete si Adrianu virtutile, a caletoritu 10 ani cu capulu golu si pe josu in tóta imperati'a, si s'a aratatu de celu mai bunu domnitoriu, ascultandu plansorile cetatieniloru si facendu dreptate, — si partinindu artile si sciintiele. Inca in víctia si-a facutu mormentu grandiosu (mausoleu) in Rom'a, cá nici dupa mórte se fia mai pucínu decatu Traianu.

§. 3. Titu Aureliu Antoninu Piu, 138—161.

T. A. Antoniu Piu, fiulu adoptatu a lui Adrianu, s'a silitu se faca pace in tóta imperati'a, si se diréga administratiunea interna. Elu erá umanu si dreptu, si de aici bucuri'a popóreloru, care 'lu pomenira si in seculii viitori, (noi in colinde). Sub domnirea lui, Daci'a a inffloritu, pentru ca elu a deplinitu ce a inceputu Traianu. Pentru meritele lui se numesce: „Parintele genului omenescu“. Multu 'ta plansera romanii audiendu, ca imperatulu loru celu bunu, a muritu in Lori (Etruri'a).

§. 4. Marcu Aureliu Antoninu Filosofulu. 161—180.

Indata ce se sul pe tronu, imperati'a erá amenintata, si pentru acést'a primindu pe ginerele seu. Luciu Veru, de sociu in domnire, 'lu tramisa in contr'a partiloru, carii incursera prin Armeni'a si pradara in provinciile vecine. Desi Veru s'a datu acú desfrenariloru, ducii cei buni invinsera pe parti. Intre aceste, Daci'a erá in perichiu, pentrucá marcomanii, cuadii, sarmatii si alte popóre pradara la Danubiu de susu. Imperatulu atunci insu-si a plecatu la bataia, (174) si pe iazigi i-a invinsu la midiloculu Danubiului (pela Tranacincu = Pest'a); éra pe cuadi la polele muntiloru bastarnici (carpatii la Posunu). — Popórele invinse, impreunate cu altele, incepura resboiu nou, si imperatulu sere-solvà atunci, cá se le supuna Romei (178), dar' nu ajunsu la scopu, caci desi le batù mai adeseori, elu murì in Vindebon'a (Vien'a).

a) Calamitatea in imperati'a.

Pre lenga resbelele crunte, imperati'a erá si in alte calamitati. Se escara cutremuri de pamentu. si se ruinara multe cetati, apele se reversara, si locustele adusera fómete mare, — si se vedea semne, ca deodata se cada tóta imperati'a. Insa Marcu Aurelu, a sciutu multu se ajute. Elu erá plinu de virtute, blandéti'a si dreptate. — puterea spiritului, splendórea domnirii, invetiatu si demnu de onóre, plansu cá si Traianu, si adoratu si dupa mórte, — precum si noi inca 'lu pomenimu in colindele nóstre.

b) Momentulu istoricu.

Cu mórtea lui Marcu Aureliu, s'a incheiatu epoc'a cea mai frumósa a imperiului

románu. Dela Traianu pana la M. Aureliu, numai prin adoptiune s'a ocupatu tronulu Romei, si s'au adoptatu de imperati fetiori din parinti seraci, si din alta provincia p.e. Traianu si Adrianu fura spanioli. Insa s'au alesu cei intiepti si buni, cu merite pentru patri'a romana, si pentru acés'a pe tronulu Romei fura acú imperatii cei mai buni, — pecandu in viitoriu, fii nascuti din imperati, se aratara de domnitorii cei mai rei. —

(Vá urmá.)

Literatura.

Facemu atenti pe cititorii nostri la opulu urinatoriu, necesitatea caruia e destulu de semlita la noi, si-i promovamu, a dá intreprindietorului seu spriginulu cuviintiosu.

Mitologi'a

seau

cunoscinti'a despre dieitatile celoru vechi, mai alesu a Eliniloru, Romaniloru si a Egipteniloru.

Prelenga numerocele dovedi de origine romana a poporului ce locuesce pamentulu vechiei Dacia, legendele sale cele incantatorie si pretiose precumu si tote remasiatile mitologice sunt de mare insemnata, ca-ce adeverescu caracterulu anticu romanu, care-le restorna tote secele pretensiuni a le acelor-a ce se incerca a intuneca natiunalitatea Romaniloru.

Poporulu romanu in simplicitatea sa nu s'a despartitu de legendele pestrate d'in vechime, nece de mitologi'a cea filosofica a strabuniloru sei. Nece barbari'a vecuriloru trecute nece nesuinti'a cuceritoriloru nu-i le-a potutu sterge dein anema, n'a potutu se le incurce se le incuscreze cu cele moderne, si nece crestini-mulu n'a fostu in stare se desradicineze reminiscinti'a ce a pestratu romanulu pentru dieii mitologiei romane. Indesiertu au staruitu multi sub diverse pretesturi se sterga dein imaginea cea via a romanului tieranu aducerea aminte de Ioue, Mercuriu, Vinere, si de alti diei anticu, cari-si au adorati si adoratorie mai alesu in casele romanasiloru si ale romanceloru, si credinti'a in dieii cei vechi nu o pcti desradicina cu usiuratare, si credu ca nece e de lipsa a o sterpi, candu acea nu e stricatiota.

Asia dara mitologi'a vechiloru si mai vertosu cea a strabuniloru nostri, carea inse e incopceata cu cea a mai multoru popora, are pentru noi mai multu interesu de catu pentru ori si care poporu europenu, fiendu ca

noi posedemu una multime insemnata de remasiite deintr'insa. Este de santa datorita intr'adeveru a cautá acele remasiite si a le feri de noeanulu tempuriloru si alu uitarei.

Cugetu asia dara a implini ce-va d'in acesta datorita prein prelucrarea mitologiei poporaloru antice, care prelucrare e destinata a respandi intre poporulu nostru cunoscintiele mitologice, spre a vedé unde e fantan'a celoru ce se afla la noi si a-si esplica una multime de datine intemeiate pre credinti'a strabuniloru.

Ce se atinge de folosulu mitologiei pentru artisti si poeti si pentru totu natulu care-le voiesce se intielega opurile acestor-a, afu de prisosu a vorbi pentru asta data, ca-ce latirea opuriloru mitologice la natiunile cele mai culte adeverescu destulu folosulu ei

Nutrescu deci speranti'a, ca voui fi spiginitu in acesta intreprindere de spiritulu natiunalu, ce lu vedemu desvoltandu-se pe di ce merge si de zelulu pentru naintamentu. Cu atatu mai vertosu sum tare in speranti'a-mi, cu catu e precunoscutu, ca noi in imperiulu austriacu nu tocmai avemu autori de profesiune, ci cauta se multiamimu cerului, candu se ivesce cate unulu, care-le scrie d'in amore natiunala. De aceea e de mare necesitate incuragiarea incepetoriloru.

Oplu anuntiatu va esi in doua seau trei fasciore, deintre care cea de antaniu costa 70 de cruceri valuta austriaca, si pretiulu celoru urmatorie va fi amesuratu numerulu abonantiloru catu se pote de moderatu.

Rabatu se da dela 10 esemplarie unulu. Banii de prenumeratiune pentru antani'a fasciora carea va esi in septeman'a Pasciloru, sunt a se tramite prein epistole francate pana la 1-iu Februaru 1861 la »Tipografia lui Förk si Compania« in Timisióra.

Timisióra in 1-iu Januariu 1861.

Teodoru Rosiu.

SCIRE IMPORTANTA.

Iualt'a cancelaria aulica transilvana a binevoitu a aplacida infintiarea unei societati in Ardealu pentru cultivarea limbii si inaintarea literaturii romane.

Responsu.

B. N. Lugosiu. Pentru abonantii tramisi prinesce multumit'a nostra, insa noi am tramisu la toti asia, precum ai cerutu.

Din Nrii „AMICULUI SCÓLEI“ esiti pana acum se mai afla inca esemplare pentru doritorii d'a se aboná la acelasi.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Suprem'a autoritate a invetiamentului.

Scimu, ca nainte de decaderea sistemii de organizatiune a dieceniului trecut, trebile instructiunii erau incredite in Austri'a unui ministru anume pentru cultu si instructiune. Prin marile transformari binefacátorie aduse prin pré-nalt'a Diploma imperatésca din 20. octobree a. tr., desfiintandu-se cu totulu ministriulu de cultu si instructiune, pentru trebile invetiamentului s'a orinduitu unu consiliu, carele prin cea mai nóua organisare a ministriului austriacu s'a supusu de-a dreptulu ministriului de statu, care este asiadara permanent'a autoritate suprema si a invetiamentului.

Audimu, ca se lucréza cu mare energia la organizatiune definitiva a sectiunii invetiamentului in acelasiu ministriu, si sunt in pornéla mai multe instituari sanetóse in asta privintia. Asia citimu in „Ost.-D.-Post,“ ca noulu ministru presiedinte D. Schmerling a facutu pasii necesari pentru infiintarea unui consiliu de studii, dela a carui activitate prosperitóre va depinde apoi propasírea sciintiei si libertatea instructiunii in Austri'a. si ca a si insarcinatu pe profesorulu Franciscu Miklosich cu elaborarea curenda a unui statutu pentru consiliulu invetiamentului, atatu cu privire la compusatur'a, catu si la sfer'a de actiune a acestei autoritati nóue.

Scurta descriere a starii scóleloru dein Dieces'a Gerlei.

In Dieces'a Gerlei statatória dein 633 parochie, adeca: 539 partea Transilvaniei si

94 a Ungariei, — in comitatulu Satumarelui, si a Marmatiei se au redicatu in decurgerea aloru 11 ani, incependu dela 1850, 349 case scolare, aceste se au cercatu in anulu trecut scolicu de 9722 feciorasi, si 5166 fetitii, afara de aceste se au esarendatu pentru acestu scopu de catra acele comune, care pana acuma nu au fostu in stare de a ridicá case de scóla, 131 de case, care asemenea fura cercate de tenerimea ambeloru sese, dreptu intr'unu numeru mai micu.

Este dupa aceste scól'a primaria dein Nasaudu cercata de 337 teneri, scól'a capitale dein Lapusiulu ungürescu cu 80 teneri, patru scóle triviale asia numite romano-germane in vicariatulu Rodnei cu 150 teneri, cum si scól'a preparandiale dein Nasaudu cu 90 preparandi.

Cele mai multe scóle suntu: in Tractele protopopesci a Nasaudului, Gerlei, Betleanului, Buzei, Crasnei, Chiuzei, Valcaului, Periceului, Ipului, Basesciloru, Baei-mari, Avasiului, Izei, Visioului, a Seinului si a Satumarelui. In aceste dein urma doue opide, se afla doue scóle, fia carea cu doue clase; éra in celelalte mai pucine; si mai pucine scóle se afla in tractulu (Iclodulu mare) Logiardului, a Secului, Giulei, Surducului, Alpretului, Monasturului, si a Sigetului (in Marmati'a), a Bredului, a Bistriceii si a Vadului.

In aceste scóle au fostu dascali absoluti preparandisti cam la 20, éra in anulu curente scolicu se au aplicatu 43, carii au calgale bune, au absolvatu cursulu prescriu in institutulu de preparandia in Nasaudu, si cum se vede dein numerulu ce pe totu anulu crésce

in acestu institutu, e sperare: ca preste pucinu tóte scólele voru fi prevediute cu astfelu de dascali, numai de se-aru organizá lefile si se le capete la tempulu seu; durere in sa, caci dein causa, ca aceste in cele mai multe comune nu se reimpartiescu de un'a data cu celelalte spése, si prein urmare nu-li-se platescu dein ladile respectiveloru comune, ci osebitu se arunca, si inca in unele comune numai pre parintii, carii au prunci abili de a frecuentá scól'a, si apoi cu incasarea loru se insarcinéza — dupa unu obicei reu acuma luat — inspectorele scolariu civile, forte cu greu si numai dupa multe amblete le capeta si si atunci numai de jumătate, seau a trei'a parte, ma suntu unii, carii au de a pretende restantii de doi si trei ani, si prelunga tóte dogenele si invetiaturile morale — care singure suntu arm'a preotiloru — ma si scrisori si cercari catra oficiolatele politice — nu si le potu capatá.

Pana candu lefile invetiatoriloru nu se voru regulá, pana candu aceste nu se voru reimparti pe respectivii membrii si incassá cu celelalte spese in ladile comuneloru prein antistitii, si prein urmare platí respectiviloru dascali cu inceputulu fiacarei luni se-au a partrariului, celu pucinu pana la infintiarea unoru funduri scolastice, se-au aflarea unoru provente pentru acestu scopu, precum dein partea acestui ordinariatu inca in 1857 Nr. 631 si 1860 Nr. 985 se-a propusu la inalt'a c. r. Locutintia si recercatu deunadata si pentru realizare*),

*) S'ar aduce indoitu folosu lucrului, indata-ce asemenea propusetiuni de importantia s'ar aduce pe cale diurnalistica la cunoscinti'a publicului intregu, carele ar scí apoi: de unde ce se face, de unde se misca trebile si ce sórte au in drumulu loru! S'ar nasce astmodu si o rivalitate nobila toema si intre dregatoriile scolastice de tóta categori'a, de susu pana josu; caci farmeceulu publicitatii este unulu din cele mai puteróse mijlócce de impulsione si corectiune. Asia vedemu publicanduse in „Hermannstädter Zeitung“ totu pasulu facutu de consistoriulu luteranu pentru scólele nase, atatu in susu (guvernu, ministeriu), catu si in josu

pana atunci scólele neci cum voru puté dá acelea rezultate, care le dorimu cu atata sete.

Dificultatea, ca multe comune politice nu suntu de unadata si bisericesci, si prein urmare proiectulu de a se plati dein ladile comunale, nu se póte realizá, préesne se va redicá, déca lefile se voru reimparti pe respectivii membrii confesionali, dela cari incasanduse se se platésca dascaliloru.

O. redactiune a „Amic. Scólei“ e rugata, a publicá acestu articulu in colónele acestui jurnal scolastec.

Gerl'a, 9. Faurariu 1861.

Macedonu Popp.

Unu cerculariu protopopescu.

Amu dis-o si amu demonstratu in mai multe rinduri, ca sórtea scóleloru nóstre populare a statu, si mai sta, in man'a preotiloru nostri, ca atatu propasulu catu si stabilitatea acoloru — pecatu n'a mai iniuritu si alte cercustari — este a se multumí ori ascria numai DDLoru, cá unora, carii facu organele scolare de inspectiune, carii stau in cea mai d'aprópe atingere si legatura cu poporulu, si carii dupa misiunea loru preotiésca se bucura de védi'a aceea, prin care potu a esericiá influintiile cele mai fericitóre, scurtu, cá ceice au spre acésta si datoria si putere. — In Nrii fóiei nóstre precedenti intr'unulu din articuli, facendu-se din punctulu nostru o ochiada preste dieceniulu trecut, s'a resumatu facutele pe campulu scolasticu si s'a aratatu cu numele pucinii, in sa cu atatu mai destinsii barbati meritati pentru scóla din partea politica si bisericésca. Suntemu

catra dregatoriile scolastice subalterne; asia, vedemu in diariulu scolasticu magiaru „Tanodai Lapok“ concentranduse totulu ce privesce scólele magiare din Ungari'a si Transilvani'a. — Scimu si noi, ca din partea VV. Consistorie diecesane romane se facura si se facu multe pasiuri frumóse si laudabile in folosulu scóleloru, si toema de aceea am dorí cá se scie acésta si publiculu, — spre orientare . . . !

R.

in placut'a stare a comunicá aici o noua dovéda de zelós'a actiune in sfer'a acésta a unuia din ceice avuramu bucuria ai putea numi acolo:

„Onorate in Cristosu frate!

„De candu cá protopopu avui onóre a priimi administratiunea tractului archidiaconalu, devis'a, propusulu, capital'a-mi nesuintia mi-a fostu: cultivarea poporului prin ridicarea de scóle bune elementare prin tóte satele din tractu-mi, spre care scopu am si intrebuintiatu tóte midilócele ce mi-a statu in putere si in dispusetiune, in catu daca — durere — nesuelei mele desfasiurate intru inaintarea culturai populare nu corespunde efectulu, ce pe dreptu l'amu asteptatu din partea credinciosiloru fii din tractu-mi, nu-mi mai remane alt'a, decatu a dice cu Isai'a profetulu: „Ce amu debuitu se facu viei mele si nu am facutu? am asteptatu se produca struguri si au produca porumbele!“

„Din tóte partile din tractu-mi dela fratii preoti — directorii scóleloru elementare — imi vina oficióse relatiuni, ca parintii nu voiescu a-si dá pruncii la scóla si ca din acésta cauza in unele sate inca nici nu s'au inceputu cursulu invetiaturei. Acumu fatia cu o orbie si neapasare asia de mare a parintiloru, fatia — dicitu — cu neascultarea loru de poruncile si ordinatiunile maimariloru bisericesci, nu am alt'a inderetru, decatu potrivitu poruncii mantaitorului nostru Isusu Cristosu, care dice, ca „de nu vá ascultá fratele teu nici de biserica, (maimarii bisericeii), se fia cá unu paganu si vamesu“, nu amu alt'a decatu a dice, ca asupr'a acelor parinti, carii nu-si dau pruncii la scóla, si carii astumodu fugu de insusi binele loru trupescu si sufletescu, se va pogori osind'a lui Ddieu, pentru neascultarea de binevoitorii loru, maimarii bisericeii, si pentruca jubescu mai tare intanereculu decatu lumin'a.

„Fratiloru preoti! Sunteti rugati áeste ale mele dogeniri a le vesti poporului in biserica si a coopera din puteri la delaturarea reului; se-i spuneti totodata, ca m'am determinatu, cá din minutulu acesta se nu mai dau siedula de cununie nici unui tineru, fia fetioru fie fata, pana candu áambe partile casatorinde, nu vor veni de fatia inaintea oficiului protopopescu, cá amesuratu or. metropolitane se-i examinezu si cercu insumi din tóte incheeturile credintiei, si pana candu nu-si vor subscria dinsii stumele cu propri'a mana la contractulu bunei-invoiri, — ce de nu vor sci implini: vor avea a depune o pedépsa de 10 f. pe sam'a scólei comunale.

„Éra fratiloru vóstre si dascaliloru vi se demanda, cá insocinduve laolalta se prenumerati in fiacare comuna la „Gazet'a Transilvaniei“ si „Amic. Scólei“, cá asia cu atatu mai demni se ve aratali de inalt'a chiamare ce a-ti imbracatu.

Clusiu, 26. decembre n. 1860.

Joane Negrutiu m. p.
protopopu.

Ferice de pastorulu, care — fara mustrare de cugetu — 'si póte dice cuvintele de mai sus ale lui Isai'a!

Din cerculariulu D-ui protopopu, precatu sunt de evidente silintiele sale cele laudabile, pe atatu s'arata a-i stá obstaculi greu de invinsu. Pedeci, ce e dreptu, sunt ele pe campulu ist'a mai in totu loculu; insa prudinti'a, energi'a si constanti'a — ce nu 'nvingu ele? O conlucrare armonica a preotimei, invetiatorimei si diregatorieloru politice sunt de presentu celu mai mare factoru alu prosperitatii scóleloru.

Midiloculu luat de D. protopopu: a nu dá siedule de cununia, decatu celoru ce sciu citi si scria, este fórte acomodatu a adauge la delaturarea reului neamblarii copiiloru la scóla, si ar fi de doritu a se aplicá in totu loculu, caci — in cele privitóre la cultur'a nóstra — noi nu putemu fi nici odata destulu de severi catra noi insine!

De invetiare *).

I.

Dulcea mama: natur'a a depusu in noi sementi'a scientiei, éra nu si scienti'a; e opu dara se versamu preste acea sementia plói'a, care va aduce-o la desvoltare si maturitate, candu apoi cu fructele sale ne va indulci, ferici si mari. —

Avemu se versamu multe sudori, multu se ne nevolimu, pana vomu desvoltá in noi acelu daru, pana

*) Noi si in inticlesulu obiectivu: a invetiá pre altulu, si in inticlesulu subiectivu: a invetiá insusi, ne esprimemu numai cu invetia-re (ital. avezzare), care a venit deodatu cu strabunii nostri de in anem'a Italiei. — In inticlesulu primu mai avemu si cuventulu non instrua-re.

vomu aprinde acea facia dieina, ce inaltia pre omu, si conduce poporele pre calea cea grea si inalta a gloriei si a eternitatii.

Intru adeveru nemicu e mai dulce si mai maretiu decatu scientiele; nemicu mai frumosu dar' si mai greu, decatu a invetiã pe altulu cu succesu. Aici are locu, in tóta virtutea cuventului, dis'a santei scripture: »multi suntu chiamati, dara pucini alesi «

Unu daru nepretiatu este pentru acel'a, care nu numai pôte se invetia, dar' inca cu succesu. Remuneratiunea lui adeverata nu pôte fi alta, decatu desfatarea ce o afla vediendu, ca sementi'a resirata a cadiutu in pamentu fructiferu, si recunoscenti'a, cu care are do a-lu urmaru invetiachelulu pre totu pasiulu. — Pre fruntea acelor'a potemu dice ca maiestatea dieina a lasatu se se infranga una radia dein splendórea sa. I-a inaltiatu preste semenii sei, le-a datu lamp'a lui Apoline, nu cá se-si lumineze numai calea loru, ci si a altor'a, si se-i conduca pe ea spre marirea genului omenescu. Insa atari cometi-su rari pre orizontea omenimei.

Trecundu la metodele de invetiatura, aflamu ca invetiatorii (intielegendu sub acestu terminu tóte gradele) dein vechime pana astadi urméza in propunere diverse metode. — Unii postescu, se se tiena invetiachelu loru strinsu de liter'a dein cartea care propune, va se dica, se invetia dein cuventu precumu e in carte, si nemicu mai multu, apoi dupace a respunsu invetiachelulu asiã, l' orbesce cu unu „forte-bene«. — Mai incolo nu cërca, óre scie ceva si cu cuventele lui dein catu a galagitu, — ori dupa macinarea cuventeloru dein carte remasu i-a ceva si in capu, ori se-au gatatu si au sburatu tóte deodata.

Unu invetiatoriu mai nefericitu, si unu metodu mai nefericitoriu decatu acest'a numai pôte fi altulu, dupa parerea mea. Pre invetiachelu l' arunca in catusie, candu dein contra se cere se-i dea campu liberu, unde se-si preamble mentea si cugetele sale, se-si cerce si se-si deprinza puterea judecatii, lu face sclavu literci mórte, si se se tiena de ea cá orbulu de gardu. Orbulu ratecesce si cade, deca si-a perdutu manuicatoriu, invetiachelulu se confunda si amutiesce daca si-a perdutu firulu vorbeloru dein cartea manuicatoria. Invetiachelulu sciendu ca invetiatoriu cere numai liter'a dein carte, inca nu se nevoliesce a-lu resplati cu mai multu. Si asiã invetiã cuvintele seci, éra nu lucrulu; precumu se templa cu celi mai multi ómeni dein lume, fora distinctiune de teneru ori betranu, ca invetia precepte morali, éra nu moralea, precepte de virtute;

éra nu vertulea, de patriotismu, éra nu patriotismulu s. a. si apoi tóte aceste le predica in luméa larga, éra prein faptele loru se dau de mentiunosi si profanatori.

Prein metodu espusu, memori'a invetiachelulu se face sclava si se tempesce, judicat'a impiesce, se sugruma si piere, fantasi'a-i recesce, si asiã se nemicesce unu ingeniu ce pôte fi escelente,

Altulu dein contra postesce se n'aiba invetiachelulu grige de cartea manuicatoria, ci se-lu asculte numai pre dinsulu, si cumu propune asiã se si invetia. Bene, fórte bene! ca unulu ca acest'a nu face mai bene, decatu ca da calea orbului fora de razemu, fora de manuicatoriu; i da calca, dîcu, pre unu drumu pre care nece asiã cumu este invelitu de-o nópte eterna n'a mai omblatu vreodata, caci totusi s'ar poté catulusiu catu orientá. L' arunca in unu labirintu, de unde numai scie se ésa. Lu - pune in midiloculu unei mari nepetrunse fora de a-i dá si unu compasu in mana, dupa care se-si póta indereptá cursulu.

Metodu acest'a nu e asiã de periculosu, cá celu de antaiu, caci celu pucinu deca nu desvolta si nu consolidéza puterile sufletesci in invetiachelu, barem nu le sugruma, nu le ucide.

In urma vediendu invetiachelulu, ca dupa tóta batalia de capu, dupa tóta incordarea si ostenel'a, nu scie mai nemicu securu, are fórte pucinu, si si aceea confusu, — si ca nu i-a remasu nemicu fidele in capu, incepe a desperá, si a se desgustá de invetiatu, si capela antipati'a catra orice scientia; precumu se desgustéza si agricultoriulu de a mai lucrá unu pamentu, care nu fructifica ori cumu si ori catu se nevoliesce a-lu cultivá.

De se adeveresce undeva dis'a vechia: „*Medium tenere beati*“, aici inca adeverulu ei se arata in tóta splendórea. Ca-ci daca invetiatoriu se nevoliesce se invetie, se propuna cu succesu, se nu imbraciosieze nece unulu dein metodele amentite, ci asiã dicundu, se le mestece intre sene, deunde i-va resultá unu alu treile metodu cu care-si va ajunge scopulu. Adeca se-si aléga unu manualu nece prelungu nece prescurtu, si scrisu cu unu condeiu usioru. Invetiatoriu se aiba cunoscentia mai multa, mai larga in obiectulu respectivu, decatu este tiesuta in manuale, cá asiã se-lu precépa intru tóte, si se póta propune cu cea mai mare chiaritate.

Invetiatoriu se cade se nu fia prélargu, au, cumu amu dice, pré amenuntu in esplicarile sale. Invetiaceii

in casulu acesta incepu a nu ascultá tóte amenuntele. Sub pretestu, ca nu se tienu tóte strinsu de lucru, si asiá usioru se póte templá se tréca cu nepasare chiar' pe acele, care se tienu strinsu de esenti'a lucrului, fora care-i cu nepotentia se póta precepe mai incolo; asiá apoi tractate intregi le trecu fora de a le precepe.

Se nu fia nece préstrinsu, au préscurtu, cá se préincórde atentiunea spre precepere, si totusi in urma ne potendu petrunde, ori urmari cu preceperea pre invetiatoriu, se remana indoiosi in locuri póte destulu de insemnate, delá cari depende intielegerea mai multora. In acestu modu éra-si se potu desgustá fórté usioru, se nu-lu mai asculte de locu, au prépucínu.

Invetiatoriu se cuvene invetiaceiloru se deslucésca lucrulu cu cuvente mai pucine, dar' chiane si via. — Se vorbésca lucru, éra nu cuvente seci, fora intielesu, in florite si fora sementia.

La esaminare se céra intielesulu lucrului, éra nu cuvente gole, innodate pre aci incolo. Se se nevoiésca a le desvoltá judecat'a, si se nu suferé o data cu capulu o memorizare seca; caci urmandu acést'a face pre invetiacele numai machina, lu face se produca ceva nu cu puterea propria, ci impinsu de alt'a, — se produca, dicu, fora de a semti dulcéti'a productului si fora de a-i sci, si de a-i cunosce proprietatie, apoi ce-i acést'a pentru invetiaticelu mai multu, decatu nemica.

Cea de antaniu machina ne facemu in rogatiunile d-dieesci. Tatalu, au mam'a, cei de antaniu invetiatori si invetia copiii rogatiunile. Copiii cu memori'a loru cea via le si invetia, inse fora de a sci ce dicu, si invetia numai cuventele, nu si intielesulu.

De aci vene, ca chiar si betranii, candu vreu se le dica in o multiune de omeni, usioru le smentescu, fora se se mai póta-reculege indata, preintru-ca pierdiendu-si firulu cuventelor, cu judecat'a nu potu se-lu asle, de nu cumva dein marea dedare éra le cadu cuventele pre limba. Intréba pre copii, bá chiaru si pre unii betrani se-ti spuna cu alte cuvente intielesulu unei rogatiuni, au mai bene alu unui viersu, ce-lu sci de rostu cá ap'a, cumu se dice, si ve-i vedé, ca dau dein umeri, si nu sci se-ti respunda doue bobe.

Asiá e cu oricare scientia. Invetiacelelu, ce o invetia *ad literam* dein carte, fora a se nevoli se-i asle intielesulu si s'o tracteze cu cuvente propria, éra si numai dein carte póte se vorbesca cu cineva, ce inse n'are locu; dar' se dicemu ca are, in sa pana candu scie aceea, ce a invetiatu *ad literam* fora de a sci ce

invetia? de joi pana mai apoi, — celu mai multu pana pasiesce a fora preste pragulu scólei, pana incepe a invetiá altele, apoi cele invetiate sbora cá se faca locu celoru noua, pentru-ca, cumu s'a mai disu, elu e numai o machina, in care scimu bene ca nu poti se bagi alta materia pana nu se gata cea bagata; — cumu-i la mora, machin'a cea mai cunoscuta, cu care nume se si boteza invetiaceii, ce nu precepu nemica dein cate dicu, fora dein gura o mena fuioru. Invetia unu volume intregu *ad literam*, in sa fora de alu intielege, si candu l'au gatatu, s'a gatatu totu si dein capu.

Ordinatiuni.

(Capetu.)

Ordinatiunea guvernamentalá impartesita in Nrulu trecut, precum se vede, este menita mai deaprópe pentru scóele romane gr.-orientale; ea in sa nu eschiude aplicarea ei si la alte scóele mai virtosu gr.-catolice, care au totu acelesi conditiuni.

Se o analisamu dara mai strabatoriu si se vedemu, ce datorii impune ea organeloru de scóla?

Mai anteu se dice, ca unele preture nu si-a facutu datorii in privinti'a ridicarei si dotarii scóelor populare impusa in ordinatiunea sub Nr. 21019 din a. 1858*), din cauza, ca acele nu fura provocate la acést'a de catra concernintele organe bisericesci. Initiativ'a dara trebuie se o ia organulu de scóla bisericescu, adica protopopulu, precum se vede mai departe in ordinatiunea, de care vorbinu, si precum au facutu multi protopopi. carii au intielesu acea ordinatiune.

Protopopii asiadara, cá inspectori scolari districtuali, cunoscendu mai bine impregiurarile economice ale poporeniloru sei, in cointielegere cu preotímea locala, au se otarésca a) care comune potu de sine insusi sustienea o scóla si care ar trebui afiliate la altele; b) catu de mare se fia plat'a invetiatoriuului; c) din ce isvóre ar putea se curga acést'a durabilu, fara cá poporulu se se ingreune cu sustienerea scólei astfelu, cá se urésca scóla si se privésca in ea cu o apasare si impilare mai multu intre cele multe, ce destulu-lu storcu. Totodata in sa se nu pérda din vedere nici scopulu scólei, carele este: a dá tinerimei scolare o instructiune potrivitv starei sale si o educatiune morala si religiósá catu se

*) Ne rugamu, cá acea ordinatiune se fia citita si bine studiatá de organele scólei.

póte in timpu mai scurtu; si fiindca acestu scopu se póte implini numai atunci, candu vomu avea invetiatori apti, carii inse pe mere pere nu se potu castigá, ci numai prin satorirea unei lefi potrivite, cu care invetiatorul se-si póta acoperi barem cele mai trebuinóse pentru traiulu vietii, asiadara urmarea vine de sine singura, ca dotatiunea trebuie se corespunda scopului; éra acolo, unde nu se póte cere dela comuna astufelu de dotatiune, aceea se se afliize la alt'a din apropiare si cu puteri unite se se tiene o scóla mai buna. Tóte aceste inspectorii de scóla tractuali au se le puna intr'o consignatiune, pe care alaturandu-o la harti'a oficiósa se provóce preturile a esi in fati'a locului, unde tiendu consultari cu representatiunile comunale si cu parochii locali despre tóte ce s'a insemnatu mai sus, se se iá la protocolu voi'a poporului si conclusele se se astérna la Guvernulu tierii spre intarire. Se intielege de sine, ca nepatrundindu poporulu bunatatea si folosulu astorfeliu de mesuri, inspectorii de scóla tractuali si preotimea locala au se-lu conduca, se-lu invetie si capaciteze despre folosulu ce-lu va avea din infiintierea si sustinerea scóleloru; unde vedu o neintielegere se caute a o delaturá, unde vedu artiagu si inderetnicia se caute a le domoli, unde vedu indolentia si moletiu se caute a le indepartá prin desceptare de sentiu nationalu si de o ambitiune personala. Insa durere, caci tocmai preotii sunt — cea mai mare parte — carii la casuri d'aceste delocu striga: „poporulu nostru este seracu, nu póte tienea scóla mai buna decatu avemu“, (in care adica vre unu fecioru ori rudenia de a loru neprocopsitu, nedestoinicu invétia buchile, si asia tiene loculu altui invetiatoriu bunu), ei sunt, dicu, carii se temu fara cuventu, ca nu cumva se li se micisoreze numerulu prescuriloru séu alte venite cu alata, cu catu ar dá ómenii pentru scóla, séu se nu se scóta vr'unu natareu de fecioru si se vina altulu mai harnicu.

Din cele díse mai departe in acésta ordinatiune, se vede, cumca in. Locutiintia a reflectatu si aci celele a vediutu de lipsa, apoi cine are urechi de auditu, se auda, si pre cine-lu dóre, lege-se! Noi din partene cutezamu a reflectá numai atata, ca unde este intielegintia, acolo preotulu nu móre de fóme, pentrucá aceeași scie multu mai bine pretiui datorintiele si ostenelele unui preotu, decatu omulu simplu, prostu, core privesce in preotu numai o unéltá, care are se nu-lu lasa a se abate dela religiunea sa — si mai multu póte nimica. Esemplu bunu fiene in asta privintia conlocuitorii sasi, carii in adeveru pretiuescu multu pe ministrii

loru bisericesci, pentruce? caci au mai multe scóle, si totu bune, si au in proportiune cu numerositatea loru o inteligintia frumósa.

Daca dera PP. protopopi voru acceptá, cá preturile se-i provóce a grigi de scólele nóstre, fia siguri, ca nu voru avea nici o ostenéla; caci raru se afla unu pretoru, care ar fi luatú treb'a nóstra scolara, precum ar fi trebuitu, fara se fi fostu elu provócatu la acésta decatra protopopu; totusi insa nu vom negá, ca au fostu si d'aceia si au afluatú greutate tocma din partea bisericésca. Despre aceste insa vom vorbi mai pelargu cu alta ocaziune. Acuma se vedemu, unde s'a pusu in lucrare ordinatiunile privitóre la infiintierea si sustinerea scóleloru si dotatiunea cuviintiósa a invetiatoriloru:

1. In protopopiatulu Brasiovului I., unde s'au si intaritu tóte dela Locutiintia; 2. In prot. Hatiegului; 3. in alu Hondolului de susu; 4. in alu Hondolului de josu; 5. in alu Zarandului; 6. in alu Brasiovului II., inse nu preste totu; 7. in alu Branului, inse nu s'a intaritu inca dela Locutiintia; 8. in cea mai mare parte a ppiatulu Idicului; 9. in o parte a ppiatulu Fagarsiuului I., dara nu e intaritu inca de Locutiintia; 10. Ici colo in mai multe protopopiate; 11. In protopopiatulu M. Osiorheiului, Cohamului, Cincului, Nocrucului, Solnocului, Chiórolului, Campeniloru, Lupsii, Zlatnei, Fagarsiuului II., sta treb'a in lucrare. — S'au facutu lefi si in alte protopopiate, precumu in alu Iliei, Dobrei, Ungurasiului, Halmagiului etc., dara nu sunt inca intarite prin Guvernulu tierii, si astufelu potu patimi schimbare.

Cate s'a facutu pan'acum in asta privintia din partea organelorú nóstre scolastice de confesiunea gr. catol., nu suntemu destulu informati; atata inse scimu, ca pe calea aratata a venitu in privintia acésta numai actele dela pretur'a Lapusiului ungurescu si a Siomcutei.

Sciri scolastice.

Sibiú, 3. Februaru. Examenele semestrale la academi'a de drepturi de aici se incepura astadi.

Cernautiu. Din o scrisóre privata a unei autoritati demne aflamu, ca scirea respandita deunadi prin mai multe diurnale, si dupa acele reproducu si in „Amic. Scólei“ din anulu trecutú, despre scólele din Suceav'a, ar fi „mai cu totulú nedrépta, adeverindu-se numai o negrigintia in asta privintia a magistratului cetatienescu“. Va se dica o negrigintia netendentioasa.

Urbea mare. Scol'a elementara gr. catolica de 3 clase dela *Urbea mare* s'a ridicatu la scola capitala publica, dupace adica s'a mai sporitu cu o clasa.

Din strainatate. In *Berlinu* sunt acum 20 scóle comunale, 42 scóle parohiale si private, 10 scóle de dumineca si 2 scóle de fabrica in care ambla la vr'o 30,000 de copii. Spesele anuale, ce le are comun'a Berlinului numai cu scólele aceste, se urca dela 180,000 pana la 200,000 talari.

In *Hess'a*, cá si in cele mai multe provincii ale lumii civilizate, exista unu fondu pentru veduvele si orfanii invetiatoriloru. Numai din vistieri'a statului se contribue pe anu cate 17000 fior. la fondulu acela.

„*Monitoriulu*“ *Franciei* are urmatórele notitii interesante privitóre la scólele populare de acolo: In tóta *Franci'a* sunt acum 11,200 invetiatori cu léfa anuala de 700 franci si 18,000 inv. cu léfa de 600—700 fr. Minimulu legalu pentru léfa de invetiatori populari e asiadara 600 fr. Totusi lefile celoru 4400 invetiatori ajutatori (instituteurs suppléants) n'au ajunsu inca la sum'a aceea (de 600), desi inainte cu doi ani li se detersa unoru din aceia adaose de cate 100 fr. Acum s'a aplacidatu 440,000 de franci, spre a sui si lefile invetiatoriloru „suplenti“ la minimulu de 600, si s'a ordinaru apoi, cá in viitoriu se nu se mai aplica de locu invetiatori suplenti pela scóle populare.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

Capitulu II.

(180—270.)

DOMNIREA MILITARA SI A UCIGATORILORU.

§. 5. Titu Antoninu M. A. Comodu. 180—192.

Comodu, e fiulu lui M. Aureliu, carele 'lu purtase de micu in resboiu si cu sine, insa indesiertu s'a silitu tatalu seu, se-lu faca mu mare, deórece elu cumperà pacea pe bani dela popórele invinse de tatalu seu, si renturndu-se la Rom'a, lasà guberniulu in manele prefectului pretoriului, apoi s'a datu desmerdar preloru, si cá imperatu se luptá in anfiteatru animale si cu gladiatori pentru bani.

In Daci'a erá consulu (183) *Juliu Liviu Victorinu*, unu desfrenatu cá si *Comodu*, caci a ridicatu in Daci'a „*colegiulu Isidei Mariónei*“, unde se facea spurcatiunile si demoralisarile cele mai urite, — desi *colegiulu* acest'a erá stersu din imperati'a.

a) Mórtea lui Comodu.

Comodu, dupace a tiranitu si a ucisu pe multi, chiaru si din sangele seu, fít omoritu, si poporulu romanu asia s'a inversiunatu asupra lui, catu unii strigá, ca se se spendiure mortu, éra altii se se arunce in *Tibere* (unu riu la Rom'a).

b) Prospectu peste imperatia.

Sub acestu imperatu a inceputu imperati'a romana a dá in scadere, deórece tari'a morala a poporulu se totu impueciná, pecandu de alta parte despotismulu militariu se intariá, ce a datu ocazioni la multe miscari interne, in care tronulu Romei. séu se vindea pe aur, séu se castigá cu uciderea imperatului, — si pana la *Aurelianu* abia a fostu imperatu, care se fia avutu grigea ceruta de salutea publica, din care cauza barbarii europeni se incuragiara spre incursiuni in imperati'a romana. —

§. 6. P. Elu Pertinace 192, Didiu Julianu 193.

Senatulu si pretorianii (gard'a imperatésca) alesera pe *Pertinace*, carele erá prefectu in Rom'a; insa vrendu se diréga caus'a publica, aduse stramutari financiale si casiunà nemultiamiri, pentruce preste trei luni fít ucisu de ostasii sei. éra imperati'a se vendù lui *Didiu Julianu* (25000 de sesterti pentru unu pretorianu). Dar' nici acest'a nu putù domní in pace, deórece óstea din provincie alese alti trei imperati. — pe *S. Severu*. *C. Albinu* si pe *Negru*. *Julianu* s'a impecatu cu *Severu*, si l'a primitu de soeín in domnire; insa fiindu urítu de ai sei, fít ucisu.

§. 7. Septimiu Severu. 193—211.

Septimiu Severu s'a impecatu cu *Albinu*, si facendulu *Cesare*, a pornitu asupra lui *Negru* in *Siri'a*, si batendu-lu in trei rinduri — l'a omoritu la *Ise* (194), si pe urma a predatu *Bisantiu*, pentruca a tienutu cu *Negru*. — Nici impecarea cu *Albinu* a fostu duravera, — caci nesuferindu-lu, 'lu batù la *Lugdunu* in *Gali'a*, si in loculu lui face

de augustu (sociu in domnire) pe fiulu seu Caracala (198).

Severu a avutu grige de Daci'a si sub consulatulu lui Falconu si Claru, a ridicatu o biserica in onórea lui Joe, pentru saretatea muierii sale Juli'a. — Daci'a a propasítu multu sub ingrigirea lui, mai alesu prin colegiulu mineloru.

(Vá urmá.)

Literatura.

Suntemu incunosciati, ca in curendu va esi de sub téscu unu opu intitulatu: „**Poesii nationale**“ compuse de D. Basiliu Petricu, doctorandu de medicina in Vien'a. Venitulu curatu alu acestei carti este destinat pentru fondulu „Gazetei Transilvaniei“. Se tiparesce la Traufelner in Lugosiu, si vá costá 1 f.

— Asemene aflamu, ca si **gramatic'a** si **cartea de lectura** a D. directoru gimn. din Brasiovu Gavriile Munteanu s'ar aflá sub tipariu.

Varietati.

* „Revist'a Carpatiloru“ in fasciór'a din 15. Januariu, vorbindu despre ortografi'a romana cu litere adoptata de comisiunea filologica romana adunata aici in Sibiiu pela finea lui septemvre t., incheia cu urmatórele:

„Nu ne intindemu a comentá séu a discutá asupra principioloru acestei ortografii. Sunt mai bine de 15 ani, decandu urmarim cu atentiune, si potu dice cu ardóre, laborióscele lucrari de studiuri ale Domnulu Cipariu asupr'a limbei. Purtamu o stima mare catra acestu mare filologu, a caruia profunda eruditiune sunt datori toti Romanii se o venereze. Dar' pentru noi vine intrebarea: óre dece Efori'a scóloru din Bucuresci si consiliulu scolaru din Iasi au adoptatu o alta ortografia? Éta o cestiune, la care profesorii nostri s'ar cadea se respunda“.

Fiindu vorb'a de acésta ortografia, nu va fi de priosus a face cunoscutu on. publicu si opiniunea data in Ministeriu decatra D. consiliariu Dr. Vasiciu in acestu obiectu, dupa insarcinerea ce o avéa acelasi dela acelu locu mai inaltu. Opiniunea D-Sále s'a datu asia, ca acea ortografia stabilita e fórté de doritu 'a se recunósce si acceptá in comunu cu atata mai virtosu, ca ea chiaru

si pana acum atata e de latíta intre romani, mai cu séma ardeleni, incatu neadoptarea ei nu se mai póte face fara de daun'a limbei, si ca deci este cea mai buna ocaziune acum a o generalisá si astufelu a stabili o sistema rationala de scriinti'a limbei nóstre, fara cá prin acésta se se puna catu de pucina impedecare desvoltarii ei mai departe.— Totu in inticlesulu acesta fu spriginita apoi acésta ortografia si de inalt'a Locutiencia, si astfeliu speramu a o si vedea dara incurendu introdusa preste-totu.

* Vien'a a consumatu in anulu trecutulu 106.000 vite cornute, 140.000 vitiei, 40.000 de oi, 50.000 de miei, 100.000 rimatori, 330.000 animale mai marunte si 180.000 de silbatatiuni.

* *Unu nou midilocu de comunicatiune.* In Londonu tocma se lucrédia la asiediarea in pamentu a unoru tievi intocmite astfeliu, cá prin trinsele se se mane plicurile de posta prin apasarea si puterea aerului dela o statiune la alt'a. Pachetele de epistole etc. se mana prin tievile aceste cu astfelu de intiéla, incatu in fiacare secunda percurgu 9 mile germane.

Probleme. 1. Aureliu nu cam sciá se scria bine cifr'a 8, si invetiatorulu seu, vá se-lu deprinda a face pe 8 mai bine, l'a indatoratu, cá pe dio'a viitóre se aduca scrisu gat'a pe hartia numerii 9 si 11 pe fiacare cu trei 8, numerii 19, 89 si 111 pe fiacare cu patru 8 si numerii 99 si 1111 pe fiacare cu cate cinci 8. — Cum au facutu Aureliu acést'a?

2. Unu tieranu a venitu intr'o di de tergu la cetate cu 16 siesediece de mere si inca unu maru*); insa elu nu si-a pututu vinde merele tóte, ci i-a mai remasu din acele unu numeru anumitu. Daca vei multiplicá acestu restu de mere cu sine insusi, productulu ti-vá aratá numerulu mereloru, cu cate venise tieranulu la tergu. Asia dara cate mere a vendutu tieranulu nostru si cate i-a mai fostu remasu?

DD. invetiatori si tinerii studiosi, carii vor avea bunatate a resolvá un'a ori ambe problemele aceste, se ne tramita incóce resolvarea loru provediuta cu subscierea DDloru, cá se o publicamu.

*) Siesedieceina, nemtiesce Schock, insemnéza unu numeru, de 60 de obiecte de unu felu, deci 2 siesedieceine facu 120 de bucati, trei, 180 etc.

Din Nrii „**AMICULUI SCÓLEI**“ esíti pana acum se mai afla inca esemplare pentru doritorii d'a se aboná la acelasi.

Ese in tota
Sambata.
Prețulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

De invetiare.

II.

Pana aici vorbiramu de metodu invetiatorulu intru instructiune facia cu invetiacei lui, adica de invetiare in intielesu obiectivu; ér' in urmatórele vomu vorbi prescurtu de invetiare in intielesu subiectivu.

Nu putemu avea totu invetiatori pana la mormentu, mai alesu daca cerulu ne da o viétia mai lunga decatu copilaria. Tempulu sbóra si ne aduce in starea, in care e opu se ne invetiamu si noi pre noi singuri, daca voimu se custómu si se meritamu viétia, daca ne arde anim'a pentru binele comune, si pentru o viétia si deincolo de mormentu.

Nece chiaru invetiachelulu n'are opu a fi legatu orbesce de studiulu oblegatoriu, si a urmá chiar numai pre invetiatoriu. — Insu-si se se misce liberu, se cerce si alte carari afara de acele, pre cari - lu conduce seau se încérca a-lu conduce invetiatorulu, — pe cari se se nevoiésca singuru a ajunge mai securu, mai iute si mai cu gloria la scopulu prefiptu. Acést'a sta mai cu sama in cetirea altoru carti afara de cele ablegatorie.

Cetirea este folosirea literaturii científice. — Cá acést'a folosire se fia reale, adevrata, segura, cetitorulu are opu se estraga esenti'a dein ce cetesce. — La acést'a se potesce incordare de mente, si cá cetitorulu se se puna in acelu statu, se iec aceea pusetiune, care a avu'o scrietoriulu. Se-si resume momentele principale. Pre scurtu, se se nevoiésca dupa putintia a-i petrunde spiritulu, si a si-lu insusi, catu numai póte.

La o cetire in adeveru científica si folositoria e opu se se nevoiésca cetitorulu a precepe tóte amenuntele, se esamene temeuriile, se recapituleze totulu, si se desfasiure urmarile; apoi la acést'a dein partea obiectului se cere se fia adevrata si certu, éra dein partea subiectului (cetitorului) se fia cercumspecta si petrandietoriu. Mai incolo se chiarifice oscuritatile, se delature indoielile, si se indeplinésca lacunele. O atare cetire se póte numi strinsa, seau esaminatorie. Cetirea lasia se póte numi aceea, candu cetitorulu nu are

scopu de a esamina de amenuntulu opulu altui'a, ci numai a-si insusi pre catu póte scientia dein elu. — De sene se intielege ca genie esaminatoria, genie pentru cetirea strinsa — sunt rare, fórté rare, candu pentru cea lasia-su nascuti toti, carii numai vréu a gustá catu de pucinu dein nectarulu museloru.

Vorbindu in genere de cetire se mai cere intre altele, cá cetitorulu se nu cetésca tóte deodata, ci de intru inceputu numai ce-i mai principalu; se cetésca asiá dicundu cursive, cá se-si castige unu conspectu despre totu. — Dupace in astu modu a percursu unu opu se se întórca éra la inceputu, si se cetésca statorice; vedi bine daca voiésce nunumai se se desfateze, dar se-si castige si o cunoscentia segura, si se folosésca si altor'a.

Despre adevverulu acest'a avemu esemple destulu de aratósa. Asiá daca intramu in o gradina plena de flori diverse, nóue necunoscute, indata ne surprindemu, si incepemu a le contemplá mai deaprópe; dar' parte dein cariositate, parte dein neluare-amente nu le oserbamam tóte de a menuntulu, ci numai acele, care ne atragu mai tare cu gratia loru; si numai dupace le-amu petrecutu o data cu ochii asiá mai pe de asupra, ne rentórcemu la o contemplare de amenuntulu, daca reclama interesulu, si voimu se ne facemu o cunoscentia de plena despre ele.

Pre lenga tóte acestea se va aflá totusi se dica cineva, ca-i nebunia a face unu lucru de dóue óri, candu se póte face o data. Mie-mi place a le respunde acelor'a cu proverbiulu: „incetu cu incetulu departe ajungi“. Apoi aceea o scie totu natulu, ca nimeni nu se nasce cu scientie, ci la ele ajungemu numai pe incetulu, carii ajungemu, si inca numai dupa sudori crunte. Nu potemu cuprinde tóte deodata, ci dein inceputu numai unele, care ne atragu mai tare; apoi mereu, mereu devenimu la cuprenderea totului, de ne nevoimu; „*per partes pervenietur ad totum*“.

Mai incolo se cere cá cetitorulu in cursulu cetirei se iec aminte la usulu vorbirei au scrierei, seau, dupacumu se esprimu altii, la terminologia científica.

Si acést'a cu atatu mai tare, cu catu scrietoriulu se scie a fi mai escelente, mai corectu, si mai dulce in stihu, — si cu atata mai tare, decum-va voiesce se-lu imiteze pre catu-la iérta poterile. Multu ajuta la acesta daca-si subtrage ori estrage pasagieile ori spre-siunile si sentintiele cele mai frumoase, mai placute, ori face acésta in limb'a materna seau in alt'a straina, carea vré s'o studie de nu perfectu, totusi binesioru.

Pre urma fórte este de folosu se se deprenda in prelucrarea aceleia ce a cetitu. In modulu acésta-si castiga o cunoscentia mai fórte, si-si imprima mai bene in mente ideele autoriului. Si castiga o indemnare numumai in aplecarea ideeloru desvoltate acolo, ci si in imitarea stilului, daca voiesce alu imitá.

Mai pre urma fia-mi iertatu a incheiá eu nesce pasagie dein Seneca, ce se atengu de cele espuse in partea a dóu'a:

(Epistol. mor. lib. I. ep. II. 2—5.)

»Deaceea in sa iá sam'a (Lucilie), cá cetirea multoru autori si volume de totu genulu se nu fia stravaganta si nestatoria: se cade se te nutresci si se te ocupi cu anumiti scrietori de geniu, daca voiesci se-ti castigi ceva, ce se-ti remana fidele in mente. Care e pretutindini, nu e nicaiurea. Acelor'a, cari petrecu viéti'a in peregrinatiune, se templa aceea ca, au multe ospitia, si nice o amicétiá: aceea cauta se se temple si acelor'a, cari nu se familiariséza cu nece unu scrietoriu de geniu, ci trecu fuga si in pripa preste tóte. Nu folosesc nece a adauge la corpu mancarea, carea indata ce s'a primitu se si emite; nemica impedeca chiar' asiá sanatatea cá schimbarea de sa a remedialoru. Nu se vendea ran'a in care totu mereu se punu medicamente. Plant'a, care adese se stramuta, nu apuca potere. Nemica-i asiá folositoriu, catu se foloséca in trécatu: multímca cartiloru distrage inim'a. Si asiá, candu nu poti se cetesci cate carti ai, destulu-i se aibi cate se le poti ceti. Ci, dici, acumu am voia se deschidu o carte, acumu alt'a. Aceea arata unu stomachu îngreunatu si stricatu; a gustá multe constátore dein feliurite substantie si de alta natura, strica, nu nutresce. Asiá totu de un'a cetesce pe celi probati, si daca cate odata vei avé voia se te abati la altii, întórcete la cei de antaniu: in tóta dio'a castiga-ti ceva ajutoriu in contra mortii, nu mai pucínu in contra altoru rele. — Si dupace ai percursu multe, alege-ti una ce se rumegi in aceea di. Acést'a o facu si eu: dein mai multe, care le-am cetitu mi-insusiescu ceva.

(Epist. mor. lib. V. ep. IV. (45.) 1—2.)

Nu depinde nimica dela aceea, cate carti ai, ci dela aceea, catu de bune sunt: cetirea anumita folosesc, cea varia desfatéza. — Care vrea se ajunga, unde si-a propusu, se mérga numai pre o cale, se nu vagabundeze pre mai multe: acést'a nu va se dica a merge intr'acolo, ci a rateci.

(Epist. mor. lib. XVIII. ep. V. (108) 2—3.)

Nu debe se cerce omulu pe tóte locurile, nece se se apuce lacomu de tóte: pria parti ajungemu la totu. Sarcin'a e a se intogini dupa puteri, nice se iee omulu mai multu decat u e capace.

Aron P. Densusianu,
juristu.

Sciri scolastice.

Gerla, 12. fauru. In dio'a de astadi avui norocire a me retrage din vecinatatea acestei cetati amene atatu pentru alinarea doloriloru mele prin perderea consotiei abea de 5 ani casetoritu, — catu si pentru delectarea ce o avému in tempulu studierei mele in Seminariulu metropolitanu catra studiele seminaricele, cugetandu, ca un'a recapitalatiune a aceloru miaru mai putea inspirá spiritu nou de a me mai intipuf in carier'a junetiei studiende, deórece dupa contestarea celoru mai literati si scientifici ómeni, scienti'a intru tóte ramurile ei e infinita si ineshauribila.

Despre o parte in lacrami de compatimire inuandandumi ochii cei corporali, ochii inimei mi suridea de cea mai ardienda bucuria, vediendu pe reveritii domni clerici in presinti'a Ilustritatei Sale Domnului Episcopu si a intregu veneratului Capitulu alu nostru depunéda esamenulu quimestrului 1. din teologi'a morala, studiulu scientiei, pe care se baséza tóta fericirea temporana si cea dupa mormentu la tóte staturile, oleulu care lu luara feciórele celea sapiente intru pregatire pentru asceptarea sponsului.

Propunerea teologiei morale de reverendisimulu D. Joane Anderco, canonicu capitulare pe lenga tóte be-tranetiele venerande, morbasitatea, ce dela unu tempu incóce lu oprima si ocupatiunile gravamene consistoriale, merita tóta stim'a si laud'a. — Respusurile terneriloru teologi, cu tóte ca prin scrierea studieloru seminariale li s'a rapitu timpulu celu mai favoritoriu pentru progresu, cultura intelectuale, há se perichitéza inca si insasi sanatatea corporale— vedescu totusi, ca ei voru fi turmei loro concediute pastori buni, carii voru fi in stare turm'a concediuta a o abate dela moine si

dela pasiunile calbagiose; aratara, d'icu, ca ei voru fi conductorii cei mai buni turmei cei cuventatöre dela leaganu pana la mormentu, numumai catra fericirea cea temporale, ci si dincolo de mormentu; ei au suptu si voru suge dein mentionatulu studiu numumai literele complexa, daza sucu si esistinti'a lucrului celui förte importantu *„philosophia obiter libata abluvit a Deo, penitus hausta reducit ad eum“*.

Teneriloru teologi! Voi sunteți preluptatorii, carii gatiti calea catra paradisulu celu deslatatu, prin voi poporului celui insetatu de arte, scientia, si cultura are a i se deschide usi'a fericirei timpurale si portile eternitatii ceresci, in voi 'si cërca neputinciosulu taria, in voi spera orfelinulu si orfelin'a, in voi 'si pune natiunea tesaurulu celu mai scumpu alu ei, *„vestra virtus nec oblivione eorum, qui nunc sunt, nec reticentia posterorum sepulta esse poterit“*.

Amplectati fratiloru si mai nepartenitoriu imprejurariloru vöstre, ca nu veti fi uitati in nefavoritörea vöstra imprejurare, cá in timpii cei trecuti; nu cercati comoditate in acestu statu preotiescü, ca förte va insielati, si care amplecte acestu statu pentru comoditate, operéza inmorahter. Ve mai d'icu una „spiritu nobilu, postesce altu spiritu nobilu“, consultatiunea impartesita — e consultatiune dupla, — durerea consentita — e semi-durere. Amoru, sinceritatea, increderea, trancuilitatea, pietatea fatigui si repausu suntu marginile fericirei.

Benignitatea Ilustritatii sale D. nostru Episcopu va sci respectá fatigiulu vostru, si nu va lasá pe gradinariii cei neobositi in pamentu sterile — ci ii va elöcá in pamentulu celu fructiferu — unde voru cultivá fruptele celea mai scumpe.

Fratiloru teologi! ochii lui Argosu suntu tientati a supra nöstra; cetimu cu durere cum ne culpéza si ne-au culpatsu, ca suntemu nepasatori catre scölele nöstre romane, educatiunea natiunei nöstre, si nice noi nu ne desculpamu prea tare; insa daca cautamu la luptele, si indignitiile, cu care e apasata si are a se luptá un'a parte mare a preotimii nöstre transilvane, zeu n'au asia multu dreptu ane inculpá, — candu suntemu siliti dimpreuna — cu servii nostrü a ne pune sub gravitatea si zedufulu d'ilej, in locu de opu literariu — furca, grebla, córnelu pulugului si alte, incatu sér'a obositu, — in locu d'a luá condeifulu, 'ti cauta a cautá pern'a seti odihnesci trupulu celu infrantu de lucrulu dilei. In timpulu juneliei mele insumi eram unulu care culpamu in obietulu atinsu; insa dupa ce am practisatu, am cugetatu: „Dömnö e am facutu!“ Asia fratiloru, e amara la noi sörtea

preotului, si cu atatu mai amara, cu catu acesta va fü mai aduncu patruusu de importantia chianarii sale, dupace se vede impedecatu de atate calamitati intru implinirea numeröseloru datorintie, de care presentulu si viitorulu, ne ceru sam'a. Öre n'a mai sositu timpulu, a se face ingrigire mai buna de sörtea nöstra?!

Indolenti'a, traganarea, lasitatea, necircumspectiunea intrunu futuru mai ferice, cum si ne indemnarea esterna e la noi caus'a a töte relele si asia si a acestui reu; apoi dela ömeni apelatiune se da numai la D-dieu! Buna mangaiere e si acösta!

Unu preotu veduvu.

De lenga Campulu panei, in 2/14 decem. 1860*)

E unu ce ridicatoriu de spiritu la ceriu, candu vede omulu ca ici colea in patri'a nöstra se pune temciu la fericirea poporului nostru si prin infintiarea de scöle populare

Pretiuittulu nostru diurnalu „Telegrafulu Romanu“ in Nr. 46 a. c. ne face cunoscutu prin corespondentulu seu din Cincu mare, ca acolo cu ajutoriulu lui D-deu si prin stradani'a unoru barbati, a caroru nume natiunea nöstra in eternu ilu va pestrá in pie memoria, s'au infintiatu o scöla, in care töta tinerimea nöstra de prin prejuru isi va putea aflá nutretiulu spiritualu.

Asemenea am pututu intielege mai deunadi, ca in pretur'a Siercaii s'au infintiatu numumai scöla centraja, dar' inca si unu fondu de 10,000 f. n. e. pentru dotarea invetiatoriloru. *Argumentum ad hominem* ca barbati nostrü, carii efeptuescu astfelu de iastitute, nu se vor enumerá intre aceia, carii d'icu numai „Dömnö, Dömnö!“ si alt'a nimicu, si totusi voru a intrá intru imperati'a ceriului, ci se voru insirá in ceal'a acelorü, carii facu voi'a celui ce au trimisu pe mantuitoriu lupei inaintea asta cu 1860 de ani.

*) Intardierea trimiterei acestui articulu la „Amic. Scölei“ provine d'acolo, ca a fostu trimisu la altu jurnalulu nostru, care inca nu l'a publicatu, si asia apoi am fostu constrinsu alu trimite de a dou'aöra spre publicare.

Coresp.

(Nice se ve mirati de acösta: diurnalele nöstre politice au acum de lucru pana peste capu cu politic'a, — ele de ar esi pe töta dio'a — si n'ar putea astadi desecá torintele materiiloru ce le innebusiesce. Apoi de aceea e föi'a scolastica, cá s'avemu nnde concentrá incai cele scolastice si cu atatu macaru, se mai usuramu foile nöstre politice. Trebuie se ne dedaunu, Dloru, cu foi de specialitati, cum si trebuie se ne facemu ömeni de specialitati, caci altucum vomu fi in töte ceva, si in totu — nimicu. Red.)

Se mai afla si alte scóle totu prin mecenati séu mai bine disu prin midilocirea loru infintiate, care ori cum de si pentru o natiune asia numerosa cá a nóstra, peste totu luandule, 'su pucine, dar' concernentii facundusi datori'a loru santa nu-su de a se invinui despre pucinitatea acésta. A insirá tóte acelea scóle aici asiu fi prea lungu.

Diseiu, ca e ridicatoriu la ceriu vedíendu infintíandu-se astfelu de institute pentru educatiunea crudei tinerimi, asia e dupa parerea mea; dar' din contra, de nenumerate ori e mai apasatoriu de spiritulu celui bine simítoru romanu catra fundulu pamentului, candu vede ici colea comunitati, in care desi midilóce cu multu mai numerose s'ar aflá, decatu in »Cincu« séu »Siercai'a«, totusi pana in minutulu de fatia scólele trebuintióse populare lipsescu.

Omulu bine semtitoriu cauta cu inima singerata si cu ochii scaldati in lacrami de gele la o comunitate, cum e spre esemplu si Vinerea (Felkenyér) in pretur'a Orastiei mai de multu tiitóre de fundulu regiu, o comunitate curatu romana, cu o avere de 40,000 f. capitalu in bani gat'a in cas'a alodiala, si cu venitu curatu pe anu de vro 4 — 6000 f. v. austr. ca n'are scóla. Din partea inalt. Guvernu s'au facututu tóte pasiurile spre infintierea unei cladiri de scóla inca centrala, s'au facutu planulu, s'a proiectatu chieltuielele la sum'a de 12,000 f. m. c.; inalt. ministeriu l'a intaritu inca inainte de ast'a cu 2 ani. Cladirea scólei totusi inca pana in dioa de adi nu s'a inceputu, si nici nu e prospectu, cá se se incépa curendu.

La intrebare de ce? eu respundu: nu sciú.

Atata am intielesu din isvoru siguru, ca judele comunalu n'aru desvelí energia destula, si de aceea s'ar fi formatu o partida marisióra in comunitate, care si in scrisu s'ar fi plansu, ca scól'a proiectata lear veni pré cu mari spese, care nu s'ar potriví cu puterile comunitatei, si ca loru nici le trebue astfelu de scóla, ci »se fia cum au mai fostu«. Acésta jalba ar fi mersu pana la inalt. ministeriu, la care Inalt-acelasi nu i-a datu ascultare, ci ar fi ordínatu, cá scól'a se se cladésca dupa propunerea si planulu facutu si mai nainte intaritu.

Desi asta ordinatiune si de unu anu s'au espedatu dela inalt'a Locutiintia transilvana, totusi la lucru de a se apucá nici vorba nu e, caci totu partit'a aceea au pornitu pe alta cale de pretestu, adeca postesce se se cladésca acum biserica, caci care o au, ar fi vechia.

Adeveru, cá lumin'a sórelui, a disu unu poetu de ai nostri, candu a enumeratu intre cele mai cardinale

cauze ale starei nóstre cei ticalóse pe »órb'a neunire«.

O comunitate cá Vinerea cu astfelu de materiale, ce n'ar putea face in parte? ei, dar neintielegerea si neunirea in cugete sunt mari demoni!

Cá cu atatu mai tare se se vedésca ne'ntielegerea in treb'a scólei, fie-mi iertatu a demústrá acea neunire inca si 'n alte lucruri chiaru de necredíutu.

Mai in cesti ani, candu au arsu cladirile unui cetatianu defrunte din Orestie, care parestie pe atunci precum si mai nainte érá Burgmaistru, au conferatu Vinerenii din cas'a loru alodiala pentru pagubitulu o sumusióra bunicica (100 f. v. v.), totu asia au conferatu si pentru arsii Bistritieni vr'o cateva sute in m. c. totu din cas'a alodiala, si altele asemenea.

Adeveratu frumóse fapte, care merita epitetulu »crescinescu«. Totu in decurgerea lucrurilor acestora s'au intimplatu nenorocirea, de a arde romanimea multa din vecinulu Sasu-Siebesiu, Lancremu si protopopulu romanu din Orestie; deci sau facutu propunere din partea unoru vinereni, ca daca sau datu la compatrioti, se se dea si la altii, »carii nunumai-su compatrioti, dara si de unu sange si de o religiune cu vinerenii; acésta propunere a remasu in sa fara resultatu, bá din contra se dice, ca ar fi facutu sgomotu neplacutu. Va se dica si aici neintielegere.

Candu s'a conferitu pe sam'a fondului Franciscu-Josefianu, si pentru cladirea catedralei in Sibiu, éra numai cu mare nevoia s'a pututu aplacidá din cas'a alodiala a comunitatei vinerene pentru celu din tain 20 f., si pentru cea din urma 10 f. — éra nu cu sutele cá la Orestieni si Bistritieni, care cum amintiramu nici de o religiune nici de unu sange cu ei nu sunt (fara se voimu a dice prin acésta, ca nu e datoria a nóstra a ajutá pe totu omulu), macar ca au proiectatu unii membrii ai comunitatii numite cu provocare la daniile celelalte, se se pezésca proportiunea, in sa fara resultatu. Va se dica si aici »órb'a neunire!«

Totu asia reu merge treb'a scólei si in comunitatile romane Romoselu, Balomiru vecine cu Vinerea si mai de multu de fundulu regiu tiitóre, a caroru case alodiale éra si nu stau reu. Parestie dupa cum intielesiu, ca si aci totu nepasarea judilor comunali e caus'a de lipsescu scóle, caci judele de acum din Romoselu au fostu cumparatu o casa cu curte si gradina cu totu, cu acelu intielesu, cá se se destine de scóla comunala, si pretiulu de 2000 f. v. v. se se platésca din cas'a alodiala. Judele in sa acuma si-a sucitu vorb'a, ca elu a

facutu tergu pentru sine, éra nu pentru scóla. Pe cei bine semltori ii dóre, ca prin nesinceritatea acestui jude comunalu astadi Romoselu n'are umbra de scóla macaru.

In Balomiru inca au promis antestatorii comunali, dupa cum intielesiu din isvoru siguru, inaintea D. consiliaru romanescu de instructiune pentru Ardélu si concernentului P. protopopu, ca voru face numai decatu pasii cuviintiosi spre infiintierea scólei; dar' vorb'a a remasu numai vorba, caci in fapta n'au facutu inca nimica.

E adeveratu, ca e fórte lesne a critisá, si la acestea mi se póte respunde: ca a invinge piedecile care stau in calea infiintierii scóleloru, e o greutate din cele mai mari si la asemenea intreprindere se cere mai multu, decatu la o simpla criticare. Asia e; inasa eu ce se facu, daca in privinti'a acést'a mi-am formatu o idee ficsa, dela care nu me mai potu abate, ratiionandu, cá unu simplu sateanu, uite asia:

Daca in Cincu-mare, unde comunitatea nu sta numai din romani, si prin urmare nu potu avea decatu o parte din venitul alodialu, apoi in Siercai'a si inca cate alte satuletie, unde comunitatile n'au mai nici unu venitu séu relative fórte pucínu, se afla astadi scóle populare respectabile, si la cea din Siercai'a inca si unu fondu de mai multe mii, apoi de ce se nu fie fostu cu putintia si in comunitatea Vienera cu unu venitu anualu de vro 6000 f. a fi scóla infiintiatu si acumu frecuentata de copii?! Cei carii avura santa datoriu a realisá acést'a — respunda-ne!

N. Herlia,

juratu comunei si inspectoru scolaru.

Pest'a. Comun'a Pestei in siedinti'a comunala din 8. Febr. a decisu, cá cu inceputulu anului scolasticu viitoriu se prefaca scól'a reala germana in scóla magiara, se lapede pe toti invetiatorii elementari din Pest'a, carii nu cunosc limb'a magiara si se se róge principele primatu pentru inlocarea directorelui preparandiei cu individu magiaru.

Principatele romane. In Nrulu 6 alu diurnalulu de Bucuresci „Nationalulu“ damu de unu articulu intitulatu „tieranii nostri“, in care ni se da o deslucire si de starea actuala a scóleloru populare din Romani'a. Numitululu diurnalulu venindu la miseriile ce apasa pe tierani si care sunt caus'a pucínului progresu ce face poporul romanu in civilizatiune, in putere, in prosperitate si marire nationala, díce:

»Bratiele mamei, scól'a*), biseric'a, teatrulu si legile sunt si voru fi in totu timpul cele mai nemerite si mai sigure institute ale crescerei si educatiunei unei natieni.

Tieranulu, mai nainte de a fi tieranu este unu omu, este o natiune, si prin urmare, spre a cresce si a-si luá o educatiune, neaperatu are trebuintia de aceste de mai susu scóle edificante. Se lasamu inasa teatrulu, fiindu-ca acestu nu e atatu de indispensabilu tieranului, catu orasianului, si se ne întórcemu la cele alte midilóce de educatiune. Se incepemu dar' mai anteiu prin scóla, adica prin educatiunea morala.

Astufeliu, datu josu dela sinulu mamei, alu acestei fiintie de tandretie si de nobilitate, copilásiulu tieranu cauta se fia indatu dusu la scóla, depe bancile careia numai póte dobandi o adeverata basa solida a unei educatiuni bune si nationale. Are dar copilulu tieranului nostru acést'a santa si necesarie casa edificanta? Adeverulu nu se ascunde nici odatu; nici nu póte suferi multu intunereculu: este scrisu in adeveru, cá tóte satele nóstre se aiba cate o mica scóla, dar in realitate nu tóte satele au acést'a scóla; si caus'a este proprietarulu mosiei; si caus'a este chiaru guvernulu! Este scrisu, cá scólele satului se aiba o incapere a sa numai, propria; dar in realitate cas'a scólei este locuita fórte adeseori de animale porcóse, nu de copii, ori transformata intr'o carciuma a speculantului si neomenosului arendasiu; ori infine, ca asta casa lipsesce cu totul din cele mai multe sate ale tierii. Si caus'a e totu proprietarulu, totu guvernulu! Este scrisu, cá scól'a satésca se aiba unu dascalu, unu invetiatoriu; cá acestu invetiatoru se scia carte, se fia scutitu de angarale si platitu chiaru, se silésca in fine pe copii a studia etc.; dar asemenea nu e mai pucínu adeveratu, ca nu multe din satele nóstre au acestu invetiatoru, ca nu multi din acesti invetiatori sciu cartea indispensabila meseriei lui, ca cei mai multi din trinsii sunt, nu numai nescutiti de angarale, dar' chiaru si neplatiti de drepturile lor; si ca n fine cea mai mare parte din acesti invetiatori sunt astfelu numai cu numele, caci au altele de facutu in locul invetiaturei si adunarii copiiloru sateni pentru studii. Si caus'a e totu proprietarulu, totu guvernulu. Aci e timpul se mai adaogemu, ca cu o scóla cá a sateloru nóstre fórte mica sperantia trebue se avemu despre o educatiune solida si neaparata tieranulu nostru. E solidu organizata asta scóla, pentruca chiaru existandu prin unele sate, intrins'a copilulu nu invétia decatu fórte pucina carte; ideile necesarie economiei domestice si buneii culturii a pámentului lipsescu cu totul din program'a si misiunea scólei satesci. Se se institue dara si se se si esecute catu mai curendu gonirea animaleloru si carciumeloru din scóla satului si se se si prescrie in acelasi timp inviolabilitatea acestei sante case. Se se ordone asemenea, cá fiecare sate se-si aiba invetiatorulu seu neaparatu; cá astu invetiatoru se fie platitu si scutitu de cele ce trebue, mai

*) Bine se ne'nsemnamu, anteiu — scól'a!

multu de catu pana aici, si se se ingrigésca, cá acestu invetiatoru se scie cartea neaparata misiunei lui si se fia mai esactu decatu pana astadi in implinirea ei si educatiunea copilului. Aci e locul se atingemu si cea-alta cestiune. Éta, cu scóla dela Panteleimonu se cheltuescu sume insemnate, sume enorme, si copii ce esu din acésta scóla descuragiati si goniti, isi parasescu frumós'a meseria invetiata cu atata bani si sudóre, se bagu la stapanu cá si brutele, cá si slugile, ori se apuca de alte meserii, cu cari se-si póta scóte panaa vietiei. Cercetati si veti aflá indata: pentru ce dara s'a cheltuitu atata banetu? Pentru ce acesti nenorociti copii si-au perdutu atata timpu pretiosu? Pentru cá se-si rupa bracicile cu plugulu? Pentru cá se se desiele ridicandu la snopi? Pentru cá terminandu-si studiile se ésa din scóla si se se bage la stapamu, cá tiganii care n'au nici o meserie? Noi credemu, ca nu! Pentru viitorulu tierii dara, pentru viitorulu astoru nenorociti copii, in fine prosperitatea si bagati'a tierii, se se adune catu mai curendu acesti copii depe poduri (strade), se se tramita indata, desi nu cate unulu de satu — pentru ca suntu pucini la numeru —, dar celu pucinu cate unulu de plasa, cate unulu de districtu. Acestu copilu studiatu, acestu agricultoru in fine se fia platitu cu contributiunea a chiaru fiacarui satu, sate ce nu sunt asia de pucine intr'o plasa seu judetiu. Acestui mesteru se i se incredintieze educatiunea agricola a flacailoru matori din plasa séu judetiu. Acestu mesteru in fine se aiba misiunea, a ambla calare din satu in satu, mai cu sama pe timpul iernii si alu primeivere, candu tieranulu se gandesc si se prepara pentru munc'a pamentului; si amblandu astfelu din satu in satu prin tóta plasa'séu districtulu seu, acestu invetiatoru agricolu se fia amicul tieranulu matoru, conducatorulu lui pe calea progresului si inbogatirei prin pamentu. Se-i dea consilii practice si amicale sub chiaru raspunderea lui, a satulu ori a subadministratiunei locale; consiliu dicemu, amicale si indispensabile bunei culture a pamentului. Se stea pucinu langa tieranu, candu acesta ara, sémena, culege seu treera. Se apuce de córnelu plugulu lui si se-i arate, cum ar putea ará séu lucrú mai bine. Se-i esplice diversele machine agricole ale stateloru prosperande in lucrarea si avuti'a pamentului; se aiba cele mai necesarii din aste machine chiaru cu dinsulu, séu. la resiédinti'a plasei etc. Se-lu incorageze in fine si se-lu indemue a cumpará si dinsulu unele din aceste machine; éra de nu are bani, atunci se-i mai dea si proprietariulu, caci nu altu pamentu cultiva tieranulu decatu acela, din care proprietarulu iá dicina si altele*). Nu jurnalele si tractatele de agricultura sunt acele, din cari au se se formeze tieranulu nostru, ci ntmari invetiatorii prin sate, prin plase, prin districte in fine; ci numai amicii si consiliile ce acestia le voru dá in totu timpul despre pamentu si a lui cultura. Éta dar pentru scóla; éta ce e chiamatu se faca proprietarulu mosiei; éta in fine ce e chiamatu se

ordone o camera legislativa si unu ministeriu, care iubesc prosperitatea si puterea tierii!

Pana aici vorbesce „Nationalulu“ in Nr. 6 despre scóle, éra in Nr. 9 ne aduce apoi urmatórele:

„Anuntiamu cu o via placere stimabililoru nostru lectori, ca in urmarea unui articulu, publicatu in fóea nóstrá Nr. 6, si care ne-a atrasu unu avertismentu, domnulu ministru de interne, neputandu negá veracitatea celoru dise in acelu articulu, si convingenduse de próst'a stare a scóleloru satesci, a datu indata ordinele cele mai severe, de a se repará localele acestoru scóle, si de a se si face p'acolo, pe unde lipsescu “

Materiale de instructiune.

Din scól'a practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticiei. Verbulu*).

— Spuneti-mi cateva verbe, care esprimu o odina, unu repausu! Dormu, siedu, jacu, stau, aternu, atipescu etc. — Diceti-mi cateva verbe, care spunu o activitate! Batu, taiu, impungu, alergu, scriu, computu, citescu, mergu, legu, cosescu, aru etc. — Ce verbe a fostu cele d'anteiu? Cele din urma? Numiti cateva substantive, si cercati ale legá cu verbe active! Copilu, cane, bou, pasère: copilulu citesce, canele latra, boulu rage, paserea canta. — Notativa:

Substantivulu, a carui stare se spune, despre care adica se dice ceva, se numesc subiectu, verbulu care exprima starea subiectulu — predicatu, si subiectulu cu predicatulu — adica cu verbulu ce dice ceva — la olalta forméza o propusetiune (constructiune).

Cum se numesc substantivulu unei propusetiuni? Ce este subiectulu? Unu substantivu, a carui stare se arata séu de care se dice ceva. — Prin ce se arata starea séu prin ce se póte dice ceva de unu lucru? Prin verbu. — Cum se numescu dara partile unei propusetiuni? Subiectu si predicatu. — Éta v

*) Ce insa ar fi timpul a se sterge odata si la Dvóstra!
R.

*) Vedi „Amic. Scólei din a. tr., pag. 57 — 68, 167 — 179, 250 — 256, 339 — 342.

scriu o propusetiune; care e in aceeași subiectulu și care predicatulu: „servitorulu taia“? „Servitorulu“ e subiectu și „taia“ predicatu. — Pentruce? — Se scria totu însuța pe tabliti'a sa patru propusetiuni asemenea! Dîceti ceva de obiectele următoare: vaca, ôie, cane, vinu, ursu, caru, apa, cutîtu, invetiatoriu, scolaru etc.! Cautati subiecte la predicatele următoare și faceti propusetiuni: fuge, mana, invétia, scrie, latra, curge, ambla, siede!

Candu am dîsu mai sus: „servitorulu taia“, asia e ca toti ne-am intipuitu, cumca taia ceva? Ce v'ati intipuitu voi ca taia? Lemne. Spuneti-ve acum totu cugetulu! „Servitorulu taia lemne“ — Care e aici subiectulu și care predicatulu? — Mai e ceva afara de acele? Cuventulu „lemne“. — Prin propusetiunea acésta esprimateati o lucrare; cine luca? servitorulu. — Ce luca? Taia. — Ce taia? Lemne. Spre ce e dara indreptata lucrarea servitorului? Asupra lemnelor. Ve insemnati:

Unu lucru, asupra caruia influintiéza o activitate órecare, se numesce obiectu.

Ce este dara vorb'a »lemne« in constructiunea de sus? Obiectu. — Ce este obiectulu? Dece este dara vorb'a »lemne« obiectu? — Cine deprindu o activitate asupra lemnelor? — Care cuventu arata activarea servitorului asupra lemnelor? — Prin ce se deosibisce subiectulu de obiectu? Subiectulu este lucrulu acela, dela care ese o activitate órecare, éra obiectulu este lucrulu asupra carui vine activitatea aceea.

Invetiatorulu se remana multu la locul acesta, pana candu adica scolarii vor scî bine distinge între subiectu, obiectu și predicatu. Cumca modtrele au se fia mai multe și exemplele mai numeróse de cum suntemu noi in stare ale serie aici, se'ntielege de sine. Noi voim a desemná numai calea, a aratá numai metodulu, dupa care au a procede; celelalte sunt treb'a fiacarui invetiatoriu.

De subiectu și obiectu ve mai insemnati, ca subiectulu sta pururea in nominativu și se afla prin întrebarea: cine, ce? éra obiectulu sta de comunu in acusativu la întrebarea: pre cine, ce? — Formati acum 20 propusetiuni, in care se fia subiectu predicatu și obiectu! Venatorulu impusca iepurele; mam'a spala copilulu; solumea curatia cartofii; canele musca boulu; servitóra mulge vac'a; pisic'a prinde sióreci; scolarulu scrie scrióra etc. — Aratati in fiacare constructiune subiectulu, obiectulu și predicatulu!

Verbele, care spre deplin'a intielegere

a ideii ce esprima ceru unu obiectu, sunt totu verbe active.

(Vá urmá.)

Varietati.

* In „Tanodai Lapok“ unu invetiatoriu popularu arata intr' unu articulu cateva midilóce tientitóra la scóterea lefloru invetiatoresci și platirea loru regulata, și propune între altele, a se decide la locurile mai inalte, cá in viitoriu se nu se mai primésca darea sototeliu judelui comunalu la incheierea anului, pana candu acesta nu va produce dela invetiatoriu comunalu o adeverintia, ca si-au priimitu léf'a sa anuala la timpu cuvenitu și fara de scadere. (Bunu midilocu. R.)

* Episcopulu r. cat. alu Transilvaniei Dr. Ludovicu Haynald au daruitu reuniunei museului transilvanu spre dispusetiune 300 fr. m. a., cá sum'a acésta se se espuna cá premiu pentru acela, care va lucrá mai bine istori'a Ardealului suptu Domnirea romaniloru, cu respectarea monumentelor aflatóre. Comitétulu reuniunei museului deschide concursu cu conditiuni, ca opulu premiatu va remané proprietate a autorului; premiulu ilu va primi, și corespondendu pretensiuniloru moderne, reuniunea ilu va lua pe langa unu onorariu ce se va determiná atunci la sine, si'lu va edá in anele sale.

Déca opulu nu se va compune in limb'a magiara trebue se i se alature și o traducere magiara. Cu-prinsulu se nu tréca preste 10 cóle tiparite; concursulu are terminulu de 20. Martiu 1862.

* Cultur'a pomiloru se afla, dintre tóte provinciile austriace, in Boemi'a in starea cea mai buna. Drumurile, campurile și fenatiile sunt acolo presadite cu pomi. In tieruti'a asta numerulu pomiloru suie la 14 millióne și jumetate. Economulu are acolo pe anu dóue recolte, un'a de pe agrii și alt'a din pomii scî. N'ar stricá, candu și noi ne-am sili, cá se re inmultinu venitele in acelasi modu. Latrea culturai pomiloru este o datorita a scólei, in sa acést'a pana acum la noi nu si-a 'mplinitu daiori'a in asta privintia inca nici catu.

* Crucea † cá suplinitóra de subscriptiune, precum mai e inca și astadi in usu pentru ceice nu sciu scrie, s'a întrebuintiatu și in timpii cei mai vechi; se afla aceea și sub numele imperatului Carolu celu mare intr' unu documentu alu dînsului.

* Devis'a imperatului Fridericu III. A. E. I. O. U. o explica ómenii in multe moduri. Unii o citescu: „*Austria erit imperans orbi universo*“, alii: „*Austria erit in orbe ultima*“, si érași alii: „*Aquila electa juste omnia vincit*“, pecandu unii o citescu apoi nemtiesce „*Aller Ehren ist Oesterreich voll*“. Insa adeveratulu intielesu alu acestoru litere este acela, ce se afla scrisu pe unu pocalu de argintu alu lui Fridericu, unde cinci curieri purtandu pe cele cinci vocale, continuarea cuvintelor e cuprinsa pe fasióre mici astfelii: „*Aquila Eius Juste Omnia Vincit*.“

* Numerulu locuitoriloru din Rusia suie la 68,931,728; din acestia 20 de milióne suntu iobagi, 1 milionu si 460 mii servitori. Numerulu celoru scutiti de contributiune se urca la 6 milióne in tóta imperati'a.

* Dupa datele cele mai nóue snnt in Europ'a intréga 602 episcopii catolice, si anume in Germani'a 45, in Austri'a 58, in Franci'a 81, in Angli'a 44 etc.— Clerulu catolicu de pe tóta faci'a pamentului sta din 260,000 membrii, din care pe Itali'a vinu 115,000 pe Franci'a 48,000, pe Ispani'a 31,000 scl

Margaritare. Nu sunt tórfeci asia de agere, cum e limb'a omului, nu este sagéta care se póta rani cá aceea; ea lovesce mai departe decatu orice arma.

— Amici se gasescu destui, insa ei sémena cu mercuriulu, ce nu remane la unu locu, — sémena cu rundunelele, care iérn'a ne parasescu, — sémena orologiului de sóre, cu care ne putemu ajutá numai pana mai sta sórele pe orizonte, — sémena lipitoriloru, care dupace s'a saturatu se deslipescu de noi, — sémena sióreciloru, carii numai p'atata-ti remanu la casa, pana mai gasescu de rosu, — sémena pariuriloru, care in timpuri de seceta séca.

— Tieranulu e seracu pentru aceea, caci e asemenea lamueloru, pe care atata le storcu, pana nu mai remane sucu in ele.

— Aurulu e asemene sórelui; candu acesta nu lucedse se tulbura timpulu.

— Cele mai placute lucruri din lume sunt: noroculu, banii si numele bunu, — cele mai tari: muierea vinulu si adeverulu.

— Trei clase de ómeni sunt, carii mai bucurosu iau decatu dau: nobilii, ostasii si cersitorii.

Avramu à Sancta Clara.

Probleme. 1. Trei surori fura intrebate de etatea loru; Flórea, fat'a cea midilocia, respunde: „*Ilén'a*, sorumea cea mai mica, e cu optu ani mai tinera decatu mine si Elis'a e cea mai mare dintre noi; computandu insa si anii mei la ai suroriloru mele,

tute trele numeramu la olalta 50 de ani in etate. Se ne spui, de cati ani e fiacarea dintre noi?”

2. Georgiu, carele intrebase pe surorile de mai susu de etatea loru, se socoti pucinelu la respunsulu curiosu alu Flórei si deslegá in sine problem'a ei. Deslegarea s'a insa a spus-o asia: „*Flóre*, adaoga la etatea ta anii llenei si din intreit'a suma ce-ti va esi din acea aditiune se subtragi apoi anii Elisei, si daca vei adaoge la restu etatea mea ti va esi numerulu 100. Spune-mi deci si tu, aflatamu eu astumodu etatea vóstra, séu nu?”

Deslegarea problemelor din Nr. 5.

- 1) $9 = 8^0$, $11 = 8^1$, $19 = 8^2$, $89 = 8^3$, $111 = 8^4$, $99 = 8^5$, $1111 = 8^6$.
- 2) Tieranulu a vendutu 930 de mere si i-a mai remasu 31.

Bine a resolvatu ambe problemele acele D. Antoniu Balomiru, candidat de invetiatoriu; éra numai a 2-a problema o deslegat-o a DD. Demetriu Chirca, docinte in Seliste, si Georgiu Lorentiu, docinte in Deva.

Respunsuri.

G. J. — Campeni. Amu priimitu cu multiunita. Se va publicá in Nrulu viitoriu.

P. C. — Lugosiu. Tare reu ne pare ca prelenga tóta acrateti'a tiena a aici Dvóstra totu nu priimiti regulatu. Nrulu 1 s'a fostu tramisu de buna samu si Dvóstra.

DD. colectanti, carii in mai multe rinduri a tramisu cu totulu atatea abonatiuni, cá dupa acelesi se li se cuvina rabatulu promis de noi, sunt rugati a insemná in scrisorile ce ni le tramitu totimea esemplareloru, pe care a prenumeratu in mai multe rinduri, cá se li se póta tramite esemplarele cele gratis, de órece altu modu e cu greu a tiena acést'a in evidintia.

Asemene sunt rogati toti abonatii nostri, carii nu priimescu regulatu ori de locu, Nrii fóiei nóste a reclamá prin posta, caci de aici espeditiunea se face totdeuna regulatu.

La intrebarile ce ni se facu din multe parti despre calindariulu

„**AMICULU POPORULUI**“ facemu cunoscutu, ca din acelasi numai pucine esemplare mai avemu, si ca doritorii de a si-lu procurá se nu intardia a ne incunoscintá, caci altufeliu mai tardiu nu le vomu putea serví cu acelasiu.

Din Nrii „**AMICULUI SCÓLEI**“ esiti pana acum se mai afla inca esemplare pentru doritorii d'a se aboná la acelasiu.

Ese in tota
Sambat'a.
Prețului abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tota
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/4
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/4 a. 19 piast.

Starea scolara in muntii apuseni.

Cu cata mangaiere oitiremu de a parte raportula Dlui consiliariu de instructiunea publica Dr. Vasiciu publicata in brosiur'a a IV. a „Amic. scólek” din anulu trecut, vedindu ce progresu a facutu este timenturi ppre infiantarea si luminarea poporului nostru; cu atata durere si machnire catoremu se videmu de alta parte starea nostra cea miserabila in priviati'a infiantarei scóleloru luminatóre de poporu, ma chiaru romanerea nostra indereptu facia cu alte timenturi póte mai lipsite de averi materiale decum e contienutul acestu munténu.

Intru adeveru — starea nostra scolara e demna de compatimire. In pretur'a acésta mare a Abrudului, care numera preste 48 mii locutori romani nu este nici una (!) scóla de dógne-ajuta. Suntu catava scóletio; insa aceste asia suntu de neghgate si fara de nici o inspeatiune, celu nici merita numelu de scóla. Scól'a unita din Abrudu inainte d'acésta cu vro 5 ani era una din cele mai bune, mai regulate si mai cercetata in intrég'a pretura. Cu durere! privesco aditu totu romanulu binesimitoriu la acésta scóla vedendu, cum acést'a e lasata se cada in ruina, ma ca se nu fie periclitatu inasii invetiatoriu, carele bi ano si locuinti'a supt acoperementulu scólei; paréti si caperisiulu ei ii videmu proptiti cu grinzi — de unde se vede, cá aici in capital'a cestoru munti, inspeatiunea scólei este lasia, era concernent'a antistia binesimitoriu si vedesce nepasarea cea mai batátore la ochi fara de celu mai pucinu somnu de interesu pentru scóla. Fratii abrudeni aru debui se scie, ca cultivarea minelora prelunga delaturarea cultivarei poporului nici adata va face una pasu avantajosu la propasirea nostra nationala!

La timentulu Compeniului scól'a comunalu din Compeni si din Bistr'a ne mai multumesc, era celelalte scóle de prin pregiurulu Ofenbeiei si alu Lupsiei din caus'a lipsei invetiatoriloru destoinici intru adeveru nici una progresu ne dovedescu.

In timentulu din sus alu Compeniului si si amonita in Vidra de diosu este o localitate de scóla, care de

si e sub protectiunea fiscului, dela care si invetiatoriu si tragea salariulu pana in anulu 1855 — adu e inchisa si pustita. — Cu durere! cata se marturisescu, ca acu, candu intrég'a romanime din muntii apuseni, patrinsa de indemnulu buneii intielegeri, se privesco pe sine cá unu singuru trupu si sufletu — acésta scóla ruinata — sta inca in midiloculu ei cá „semnulu discordiei”. Speramu insa, ca spiritulu timpului, care a reinfratitu de nou pre romani, va sterge catu se póte mai iute si acésta pata valamatóre de interesele omenimei, si asia acésta scóla catu de curendu se va renasce.

De aci amblandu preste déluri si vali — din satu in satu — pana supt muntele Biharea nicaire vei gasi o alta scóla. Vedendute apoi in o astfelu de stare trista, unu suspinu ti ese din adenculu sufletului, care te silesce a te vaiera in lumea larga, ca nicaire dóra in dulcea nostra patria e romanimea asia concentrata, cá in muntii apuseni; si chiaru nicaire in acésta tiéra e starea scolastica mai smarita, mai neghgata si demna de compatimire, cá in acestu contienutu montanu. — Deci, cá se nu fimu noi munteni judecati de lume si natiune pentru atata nepasare si lasitate, se vede a fi de neaparata trebuintia desfasiurarea celui mai d'aprópe trecutu din valulu cu care fusa acoperitu, si din acesta apoi se scótemu nisce extractiuni, care se ne servésca de escusa inaintea publicului nostru.

De a fostu poporu insetatu dupa inaintare, d'a fostu poporu, care se si cunósca cea mai mare a se trebuintia — lips'a scóleloru de educatiune —, poporulu munténu a fostu acela. Acestu poporu la apelulu d'intieiu totu d'auna a fostu resolutu, asi depune tributulu sacru pe altariulu natiunei sale; densulu totu d'auna cu cea mai mare rivna si interesu s'a staruitu din tóte puterile, cá sesi ridice asiediminte de cultura si educatiune, sciindu bine, ca numai adeverat'a cultura ii póte dá unu avantaju mai siguru catra unu viitoriu mai ferice, si numai chiaru acésta ii póte recompensá relele trecutului — ma in acestu dieceniu

din urma, in care si noi ne bucuram — prelunga
 toate alte neplaceri — de egala indreptare luandu de
 basa de vis' a augustului nostru Imperator „*viribus
 unitis*“; cu puteri unite se stăruie d'asi pune un
 fundament duraveru in respectulu institutiunei sale —
 in sa indesiertu — caci toate propusetiunile, proiectele
 si afacerile in privinta redicării asediamentelor pentru
 institutiunea si educatiunea sa, ne aflandusi vre un
 oco, ci totud'aua delaturanduse cu o nepasare a re-
 masu d'osiu, — si inoa cum?

In anul 1855 comun'a Campeni proiecta, ca veni-
 tulu statatoriu din esutendarea carciumaritulu liberu
 de trei luni se 'lu menesca pentru ridicarea unoru
 scole centrale.

Totu in acestu anu toate comunele muntene una-
 nimu facura declaratiune la administratiunea politica
 concernenta, ca densele sunt resolute din inpru-
 mutolu datu statului a sistemisa unu fondu pentru
 crearea unui asediamentu de cultura aici in medilo-
 culu loru.

Acesta dorintia a poporului nostru muntenu fusa
 refusata indata in acelu modu, catu capulu preturei
 d'atunci, inainte de intreprinderea acestui proiectu
 salutaru, incepu a semená negina intre judii comunali
 nepricipati, fara de judecata matura si corecta — pro-
 panendule in totu tipulu, se nu urmeze consfaturile
 unoru „romani esaltati“*), cari nici grige au pentru
 binele de obice, ci 'si venesca interesele sale proprii,
 si ca ridicarea unui astfelu de institutu va cere spese
 mari, cari totu pe umerii poporului se voru arunca.
 In astfelu de tipu depravatoriu fiindu cativa judi co-
 mumali informati de catra capulu preturei si de catra
 unu altu amplotiatu — candu cu initiulu anulu 1856
 venf timpul, ca acesta dorintia importanta sa se
 puna in lucrare — din caus'a neintielegerei — de-
 cadiu.

Ce se atinge de proiectulu d'inteiu alu comunitatei
 Campeni, acela fara de intrevenirea preturei pe lenga
 nisce statute facute de catra reprezentantii comunei
 cu violentia se staveri; cu violentia dicu, pentruca: noi

*) Este unu adeveru tristu sperimentatu de multi d'antre
 noi, ca de cate-ori romanulu proiecta si 'ntreprinde lucruri
 salutarie, timentore la fericea sa nationala se pore-
 cléza de „omu cu tendintie ultra-nationala“, care ar in-
 semná apoi „periculosu“, „romanu esaltatu“ si mai cate
 d'aste, ca cum numai pentru romanu ar fi pecata a fi
 nationalistu zelosu — prin vorbe si fapte. Red.

precugetarem, daca va veni si aci pretur'a la midilocu,
 si vomu cere dela aceea lucrare pentru incuviintiarea
 aceluia; crasi cu totu planulu nostru vomu remané
 d'osiu; deci sa vedutu a fi cu scopu pentru acestu
 timpu nepartinitoriu propusulu nostru alu tienea in
 secretu, rezervandu confirmarea lui la unu timpu mai
 favoriu. Indata ce se aflá de existintia acestui fondu

— care in anulu 1856 se urca la 800 f. mon. conv. —
 firescu: ca prezentu avem inca intarcat mai mult, si se
 runcá asupra o dare de venitu de 59 f. mon. conv.
 si acesta din anu in anu totu asa: urma — ma, ca
 se se stirpese cu totulu, in anulu 1858 i se impusa
 platire a 500 f. mon. conv. pentru repararea unui
 podu de peste Aviesiu (III). Comun'a fu sinta se
 accepte acesta impunere pentru ca era „mass“, si nici
 avem cui se se planga in acestu tempu fatalu, fiindu
 absolute oprita d'a se ingrigi pentru scopari pro-
 prii. Cu unu cuventu toate plansorile si dorintiele
 nostre cele adeverate nu 'si aflara nici o conglasiere
 pana in anulu 1859, in care anu veni apoi in fruntea
 preturei Abrudului unu barbata, carele semte ca noi,
 ne cunosece cele mai importante ale nostre defecte
 — lipsa scolilor — si numai acestu barbata demnu
 de tota stima 'si binecuvintareg posteritati, candu eram
 chiaru in ajunulu desperarei ne incuragia prin ener-
 gics'a sa activitate in intreprinderile nostre. Acesta e
 pretorele dr. Leontiu Leacchi.

Acesta barbata indata cum se micunoscintia de
 dorintiele nostre in luna octobru 1859, fondulu sco-
 lasticu, care pana atarci comun'a Campeni numai in
 patere l'ubastienu, luandu-lu sub revistune spre in-
 cuviintiarea lui, facea indata pasii cuventi la autoritatile
 superordinate.

Fondulu acesta prelunga totu fazele de suferinta,
 prin care se strecura, numera ad 2461 flor. mon.
 austriace.

Proiectulu in privinta acestui fondu prin rescrip-
 tulu finitiei c. v. Loestentia din 16 octobru Nr. 7286
 ex 1860 se refusa cu aceeasi resolutiune: deorece
 comun'a Campeni nu posedu altu venitu alodialu, de-
 catu carciumaritulu de trei luni, ca care deve sa se
 ajute la platirea speselor municipale, si ca comun'a
 Campeni prin repartitiuni 'si acopere toate spesele sale
 — nu se aproba; prin temere comun'a deve se 'si
 precalcule altele isvoru, din care se se pota ingrigi
 pentru scopurile proprii ect. Ore pote se aflá unu altu
 isvoru mai siguru si mai corespondietomu scopului pre-
 cugetatu la o comuna, decat u venitul din carciumaritulu

de trei luni? Ne mai dăseam altcuvânt, lăsa se judece această verșină!!!

Pre lungă tate aceste pomun'a Campeni remana nestramutavera prelungă propunulu seu, si cu acesta in tota tipula se se efectue, de noua recursu la inaltala c. r. Guvernu.

Totu suslaudatula pretora in 11. februaru si 10. martiu 1860 dorint'a poporului muntetu decadietu sa privint'a sistemisarei unai fonda gimnasiulu, de noua o intreprinsa: si anume realisa unu fonda gimnasiulu, de 22 mii fr. m. a. in obligatiuni de statu, dupa care capitalu interesele din 1853 pana adi in bani ga'ta stie la 5000 mii f. m. a. Proiectulu in privint'a confirmarei acestei fondu inca in lun'a lui maiu 1860 se a subscernutu la inaltulu c. r. Guvernu spre sanctionare — a carui rezultatu in totu minutulu cu sete lu astep-tamu.

In lun'a decembre 1860 totu acestu pretoru in cointelegere cu protopopulu tractului Joane Patitia in comun'a Ofenbaia staveri a scola comunale, care cu ajutoriulu muntetu vecine Ciura, Muntelu, Sartosiu si Bradasci, inca in primaver'a anulu curinte se va cladi din materialu solidu, spre care scopu cu 1. januaru a. c. s'a si intreprinsu in aceste cinci comune prin modala repartitiunei o colecta de 2000 f. m. a. Stipula la aceasi scola unu salariu annalu pentru docente de 300 f. a.

Totu acesti'a a facutu acestu barbatu energiosu si plinu de activitate in comun'a Lupsia, Vidra si altele — si asia sperant'a ne salta, ca dupa atatea fase de suferintie si neplaceri, vomu reusi din letargia trecutulu ce ne apasa asia amara.

Eta dar' stimate Domnule redactorul starea nostra scolara din acesti munti! Eta si causele, care ne impedeacara in tote intreprinderile nostre flantropice! si asia mai inchiu articolulu cu poetulu Alexandrescu.

Adio! N'am curvate.

Sa 'ti aratu totu ce simte

Ia astfelu de minuturi, machitu sufletulu meu.

E o durere inare

Si suferinti pre care

A le simti pociu numai, a le descri mi e greu!

Campeni, 14. februaru 1861.

G. Jeannette.

Sciri scolastice.

Sibiu. Episcopulu romano-catolicu din Transilvania in urm'a propunerii corporai profesorulu dela

gimnasiulu c. din Clasiu a lineuvintulu si ordinatu, ca in clasele de josu ale gimnasieloru transilvane (catolice) megiare se se propuna d'acincolo si istoria si geografia Ungariei si Transilvaniei, si anume astu-modu, ca in prima' classa gimnasiala se remana predarea geografiei universale ca si pan'acum, era' in a doua' classa se se propuna geografia speciala a Ungariei si Transilvaniei, in a treia' se se predea istoria Ungariei pana la catastrofa dela Moaciu si in a patra' classa continuarea istoriei Ungariei cum si istoria Transilvaniei. Tote aste reforme sunt a se pune in lucrare inca cu inceperea semestrului viitoriu.

Ca ce idei va dobandi multimea aceea de timpi romani, ce ambla la acele scole, despre patri'a si natiunea lor, se intielege de sine, si tocma d'acepa, lipsa inmultirei instituteloru de educatiune nationale devine pe di ce merge totu mai semtita si mai neaperala. Ni se nasce insa aici de sine intrebarea, daca inca instituttele nostre existande facu destulu acceptarii presintelui in asta privintia? Ore supremele directiuni scolare, consistoriele romane, — ore corpurile profesorale de pela gimnasiel nostre (Blasiu, Brasioyu, Beiusu) incep'au a se gandi si consulta asup'ra reformeloru mai salutarie si mesuriloru rechiamate de interesele culturei, de interesele nostre nationale, — ce ar fi a se lu' in gimnasiel nostre si mai tote alte instituttele de educatiune? Timpulu activarii este aici, si ar fi tristu, candu in tote amu remanea totu numai noi cei de pe urma!

Cricau. S'a intreprinsu o colecta pentru ajutarea juristilor romani studietori la academi'a c. r. de drepturi din Sibiu, rezultatu caruia fu o suma frumetica de 73 f., care se si tramisa comitetulu respectivu din Sibiu spre scopulu destinatu.

Pest'a. La univ'ersitatea pestana venira pe anul acesta scolasticu 15. juni din Dalmatia, 20 din Cracovia (poloni) si cativa italieni din Fiume.

Principatele romane. In responsulu, ce camer'a Romaniei a datu Mariei Sale Domnului principatelu, la discutatu de trona alu scolaru, se exprina si pasagiulu acesta multu insemnatoriu:

„Cu acesta ocaziune suntemu datoru a constata, ca un'a din trairile cele mai viu vomite, cele mai imperiose ale Romaniei, este o mai buna organizatiune a educatiunei si instructiunei publice; numai intinderea culturii morale si intelectuale in diferitele stari ale societatii nostre ne va da adeverat'a pace, si marire nationala.“

Din strainatate. Cu 1. Februaru a. c. s'a pusu in lucrare in *Rusi'a* si *Poloni'a* ucasulu acela, dupa care sunt a se institua in tote districtele asiediminte pentru prepararea invetiatorilor populari. Asiedimintele aceste se organiséza dupa modelulu seminarielor invetiatoresci din Prusi'a. In adeveru o binefacere nepretiuata acésta pentru poporul de josu, la care pan'acum nu putea a strabate in Rusi'a nici cea mai mica radia a culturai. In armat'a rusa din 30 de soldati abia unulu scie scie.

— In cantonulu *Zürich* -ului s'a pusu in activitate cu inceputulu anului curinte o nóua lege scolara, care éra si ne dete o puterósa dovéda, ca cu catu se face p'aici prin tierile nóstre mai pucinu pentru cultura, decatu airea, si decatu cum s'ar putea si s'ar cere. Noi nu trebuie se perdemu din vedere nimica ce se intempla pe campulu scolasticu, fia aceea ori si unde, cá incái daca nu cundóscerea necesitatii si a fclosului culturai, baremu esemplulu se ne mai impintene cate puctuu la activitate in asta privintia. — Dupa legea mentionata invetiatorii se denumescu in cantonulu numitu definitivu, pe viétia. — Órele de invetiatura pentru clas'a cea mai de josu populara au se fia 18—20 pe septemana, pentru clas'a a dóua si a treia 21—24, si pentru celelalte clase 24—27 óre. — Feriele legiuite sunt numai de 8 septemani peste totu anulu. — Obiectele de invetiatura in scól'a populara sunt: religiunea, limb'a materna, aritmetic'a si geometri'a, sciintia naturala, istori'a si geografi'a patriei, cantare, caligrafia, desemnu, gimnastica si lucru de mana muiescu. — In totu anulu se da dela departamentulu cultului cate o problema de premiu pentru invetiatorii populari ai cantonului; premiulu se platesce dela statu.

Famili'a invetiatorului, dupa mórtea acestuia, mai primesce o jumetate de anu léfa ce o avuse acela; éra pana atunci noulu invetiatoriu se platesce dela statu. Invetiatorii dupa unu servitiu de 40 de ani capeta pensuni frumóse totu dela statu etc

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 8. Caracala, Macrinu si Eliogabalu, 211, 223.

Caracala, fetiorulu mai mare a lui Severu, carele l'a svatuitu se traésa bine cu

fratele seu Get'a, asia de tiranu a fostu, incatu pe Geta l'a ucisu pe bratiile mamei sale, si a demandatu cá 20,000 din ostasii si domesticii lui Get'a se se ucida.

Macrinu, prefectulu Romei, nesuferindu crudelitatile si lacomi'a lui pe bani, l'a ucisa in 217, si ostasii peurma alesera pe Macrinu. Mes'a, mósi'a lui Eliogabalu, face óstea prin bani si uneltiri, cá se créda, ca nepotulu seu e fiulu lui Caracala si óstea alege atunci pe Eliogabalu, carele invinge pe Macrinu in Capadoci'a, si 'lu omóra (218).

Eliogabalu, fiindu mai nainte preotulu dieului sórelui, incede acú a sacrá si ómeni, si inspaimenta Rom'a cu abusuri tirane. Eliogabalu face pe verulu seu Alisandru de cesare (sociu), inse alesiundu dupa viétia verului seu, fú ucisu de gard'a lui, carea i-a aruncatu trupulu in Tibere, éra statu'a i-a scos'o din Rom'a.

§. 9. Alisandru Severu, 233—235.

Severu devenindu imperatu, indata a curatitu palatiulu imperatescu si senatulu romanu de ómeni blastemati, si cu cei buni a fostu blandu, éra cu cei rei, aspru. Prin sfaturile mamei sale, Mam'e'a, si a senatului de 16 membrii a domnit cu tota laud'a; insa fiindu aspru in disciplina militara, a datu ocazioni spre revoltari.

La Rinu se misicara germanii asupra imperatiei, si Severu i resbatú; in Asi'a Artacserse, regele persiloru a strabatutu in teritorulu romanu, dar Severu i-a fugaritu si a tienutu triumfu de persi (230). Severu éra in Moguntia (in Galia) cu mam'a sa, si aci Masiminu, unu pastoriu din Traci'a, inea prin merite inaltiatu la graduri militare, intarita ostasii, si l'u ucisera cu mam'a sa.

Severu s'a silitu, cá se mai ridice imperati'a, inea nu avú timp, — éra dupa mórtea lui, imperati'a cade totu mai tare, din cauza ca romanii se desbinara intre sine, si prin acésta incuragiara incursele germaniloru.

§. 10. Masiminu I., 235—238.

Masiminu celu cumplitu, imbracá porfir'a (vestimentu imperatescu) fara scirea senatului, dar mai tardin si senatulu l'u recunoscu.

— Erá fôrte reu, si facea in Sirmiu tiraniile cele mai crude. Manecá cate 40—60 de pundi de carne pe di.

Óstea din Afric'a alege pe doi gordiani de imperati, pe tata si fetioru, dar' Capelianu, sculandu-se asupra fetiorului lu-bate cu Maurii, si-lu omóra, peurma tatalu seu, se sugruma. — Senatulu in Rom'a, audiendu de mórtea Gordianiloru, si ingrozindu-se de Masiminu, alese de imperati pe M. Clodiu Punienu si pe D. Celiu Balbinu, éra pe Gordianu III. de cesare, si lui Balbinu 'i incredintiá resboiulu in contr'a tiranului Masiminu. Acest'a peste o luna fû ucisu de soldatii sei la asedi'a cetatii Acuillea, éra Punienu si Balbinu fura taiati in Rom'a.

§. 11. M. Antoniu Gordianu III., 238—244.

Gordianu III. erá de 16, ani, si delocu 'lu intimpiná resboiulu. Sapore I., regele persiloru, facendu multa dauna romániloru, imperatulu tramite pe Misiteiu, socrulu seu, si-lu invinge. Marcu, Juliu Filipu se lingusiesce pe lenga imperatulu, cá se-lu puna de prefectu pretoriului in loculu lui Misiteiu, si-ajungendu la acest'a, face pe imperatulu uritu inaintea tuturor, pentruca erá fómete in óste, si aducendu de causa tineretiile imperatului, s'a facutu si sociu in domnire, — insa in scurta demandá ucidera imperatului.

§. 12. M. J. Filipu, 244—249.

Ostasii alesera pe Filipu, éra senatulu pe Marcu si Ostilianu; insa ucigendu-se acestia mai nainte de a apucá sceptrulu, fû recunoscutu si Filipu. In 247 a tienutu serbare pompósa milenaria, adica a 1000 de ani dela fundarea Romei.

Daci'a nóstra pana la Gordianu III. erá inca in propasire, éra acû incepura barbarii vecini cu incursele in patri'a stravechia, si ne adusera necasurile cele mari. Carpii séu gotii, si scitele incepura a pradá Daci'a in 248, si Filipu veni acî, 'i sili se se retraga, caci stremtorandu-i fôrte, facura pace cu imperatulu, carele se rentórse indata la Rom'a.

Dara barbarii in anulu viitoru insocindu-se si cu boranii, urgundii incursera pria Daci'a si pradandu, trecura peste Dunare si in Mesia. Atunci imperatulu a tramisu

pe Mesiu Deciu in contr'a loru, si invingendu-i fû prochiamatu prin óstea sa de imperatu. Imperatulu grabi se bata acuma pe M. Deciu, si intelnindu-se cu acesta venindu a supra-i, remase invinsu la Veron'a (in Itali'a) si-si perdù tronulu.

§. 13. Mesiu Deciu, 249—251.

Deciu, ajungendu imperatu, toti titulii i-a redatu senatului, cá acest'a se-i imparta celoru binemeritati. Barbarii inundara de nou in Daci'a si Mesia, si plecandu asupra loru i-a batutu (251) la Foru Terebroniu (Avritu) in Mesia, taiandu 30,000 din ei. Barbarii promisera, ca voru redá prad'a, si se voru renturná; insa imperatulu, vrendu cá se-i sterpésca de totu, tramise pe C. G. Trebonianu, cá se le tiena calea la Danubiu. Trebonianu, avendu scopuri ambióse, dedù man'a pe sub ascunsu cu barbarii, éra pe imperatulu, sfatuindulu se tréca óstea peste o balta, l'a adusu in perichiu, de a peritu acolo cu Etruscu, fiulu seu, si cu multi soldati románi.

§. 14. Calu Galu Trebonianu, 251—253.

Trebonianu, falsulu senatoru romanu, ajungendu imperatu facù o pace daunósa cu barbarii, — si ne'implinindu elu promisiunile date, aceia inrumpsera (252) de nou in Daci'a, si pradara ce mai éra in cetati. Emiliu Emilianu erá atunci peste legiunile din Mesia, si dtse ostasiloru, ca de voru bate pe goti, le va dá loru aceea, ce promise Trebonianu se platésca barbariloru. Ostasii atunci se indemnará, si batendu pe goti, inaltiara pe Emilianu de imperatu. — Trebonianu audiendu, plecá cu fiulu seu din Rom'a, cá se infranga pe noulu imperatu, insa ambii fura ucisi in Interamnu.

§. 15. Emiliu Emilianu, 253, P. C. Valerianu, 259.

Emilianu promise senatului, ca va scóte pe barbari si din Traci'a; dar' mai nainte de a face ceva, Publiu Corneliu Valerianu, beliducele din Galia, se redicá de alu doi-le imperatu; si ostasii scarbindu-se de atate batai, ucisera pe Emilianu la Spoleto in Itali'a, plecandu in contr'a lui Valerianu. Acest'a pe fiulu seu Galienu, 'lu face de

augustu, că mai usioru se bata pe nemtii, carii 'lu mounjiurara din mai multe parti.

Barbarii pradara Daci'a, trecura peste Danubiu in Mesi'a, Traci'a si Iliricu dar' Valerianu 'i batù la Tesalonic'a (254). In Bizantiu (Tiarigradu) indemnatu de Macrianu persecutà pe crestini; éra mai tardiu plecà asupr'a lui Sapòre, regelui persiloru, si sfatuindulu malitiosulu Macrinu merse singuru (259) la Sapòre, că se se impacc, dar' acest'a 'lu prinde si dupa 10 ani de captivitate 'lu ucide in patime crude.

§. 16. Gallenu, 250—268.

Galienn, dandu-se desmerdariloru si-a uitatu de tatulu seu, si de guberniu solidu; pentru acést'a se redicara in contra lui 30 de tirani (locotienetori in provincie) si sub titulu de „imperati“ tiranira popórele. Cei mai renumiti erà Odenatu cu Zenobi'a muierea lui in Siri'a, si Tetricu in Spani'a si Gali'a. — Pentru stramosii nostri in Daci'a erà acesta unu timpu tristu (262), deórece Gotii o pradara fórte, si peurma trecura in Mesi'a si mai departe. Si abia a fostu provincia romana, in carea se nu fia intratu barbarii.

Imperatulu, vrendu că se mai crutie imperati'a, pe Odenatu 'lu face augustu in Palmir'a, si acest'a 'i recuprinde nesce cetati dela Sapòre I., si in 268 pléca insu-si asupra tiranului Aureolu, dar' ajungendu in Mediolanu fù ucisu in 19. Martiu.

§. 17. Claudiu II., 268—270.

Claudiu II., fiulu lui Galienu, inca in viéti'a acestuia fù denumitu de imperatu, si recunoscutu de óste si senatu. Mai antaiu resbunà mórtea tatalui seu, ucigendu pre Aureolu.

Scitele se insoctra cu erulii, peucinii si gotii, si adunandu-se (269) la Tiras (Nistru) cu 6000 de luntirii si 320,000 de ómeni, luntirira pe mare pana la Tomi, dar' fugariti trecura preste Elespontu, si incunjiurara Casandr'a si Tesalonic'a. Imperatulu plecà asupra loru, in sa barbarii audiendu venirea lui se retrasera intre muntii Pelagoniei, unde ajungendu imperatulu, românii, carii erà putieni fugira. Adunandu-se

de nou lovira asupra barbariloru pe nesciute, si incingendu o lupta crunta a taiatu 50,000 de inimici la Naisu, si altu numeru mare la stremtorile Emului (Balcanu). — Atunci incepù cium'a si fómetea intre barbari, si cadea că muscele, si ostasii atatea muieri gotice prinsera, catu mai totu insulu ducea cate 2—3 la cetati. Imperatulu, dupace a repurtatu invingeri si pe mare, a muritu in Sirmiu. A fostu bunu imperatu, si mai nainte de mórte a recomendatu de imperatu pe beliducele Aurelianu, pe care in urma si óstea cu senatulu 'lu recunoscuro.

(Vá urmá.)

Din scól'a practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticiei. Verbulu.

(Urmare.) — Asiú voi se vedu, daca mai tieneti minte, ca ce este verbulu? Verbulu este unu cuventu, ce sprima aceea ce face séu sufere unu lucru. — In propusetiunea: „cocisiulu bate caii“, care lucru este activu si care suferitoriu séu patimitoru? „Cocisiulu“ e activu si „caii“ suferitori. — „Eu batu calulu“, in ce stare me aflu cu aici? In stare activa. — Candu calulu ar putea se vorbésca, ce ar dice elu acum despre sine? Ar dice „eu capatu bataia“, séu cu alta vorbe „eu sunt batutu séu me batu“ (adica decatra mine). — Si ce esprima acésta? O suferire, patimire. — Care e aici subiectulu si care obiectulu? Subiectu este in propusetiunea anteia „cocisiulu“ si obiectu „caii“. — In ce stare s'afia subiectulu si in ce obiectulu? Subiectulu in stare activa si obiectulu in stare suferitóre. — Cu ce cuventu v'aniu spusu eu, ca numimu in gramatica starea patimitóre a unui lucru? Cu cuventulu „pasiva.“ — Voiu se intrebuintiamu d'acinainte numai cuventulu acesta. — Ce póte dice dara aici subiectulu de sine? „Eu batu“ — Si ce póte dice de sine obiectulu? Eu sum batutu séu me batu (de altulu). — Trebue deci a ne'nsemná aici, ca formá eu sum — si eu me — in singuritu, éra 'a inmultitu noi suntemu — si noi ne — sprima totdeun'a starea pasiva si d'aceea se dice forma pasiva. — Se-mi spuneti in care din propusetiunile urmatóre vine form'a pasiva si in care cea activa: eu batu; eu sum batutu; voi sunteti dusi; ei ara; calulu se mana; tu scrii; eu sum urgisitu; copilulu se batjocuro; pecurarulu mulge oile; vac'a e mulsu; scolarulu e amatu etc. — Spuneti

10 construcțiuni în formă activă, pe care se le spiri-
mati apoi și în pasivă! — Intregiti ce lipsește în con-
strucțiunile aceste: școlarul este —, lemnele sunt —,
lupul e —, voi sunteți —, Eu sum —, porculu se —
etc. — Diceti câte o construcțiune în formă activă
și pasivă cu verbele următoare: șapui, citescu, închidu,
dregu, portu, iubescu, urescu, descuiu, lovescu, in-
puscu etc. — Se spuneti acum în formă pasivă pro-
pusețiunile aceste: eu stau, voi sperati, noi dormim!
— Acésta vedeti nu se pôte; pentruca nu putem dice:
eu sum statu, voi sunteți sperati, noi suntemu dormiti
Deci se ve spunu aici o invetiatura:

Că se cunoșcemu felulu verbului
avemu d'a ni-lu întipăit tot de un'a într'o
propusețiune.

Vediureți, ca unele verbe se potu dice și în formă
activă și în pasivă; asemenea verbe sunt verbe
transitive seu active; era cele ce nu se
potu dice în ambe formele, acele — sunt
verbe netransitive seu neutre. — Tote
aceste numiri ve sunt acum bine cunoscute din cele
precedente. — Ce felu sunt dara verbele de mai susu:
stau, speru, dormu? — Pentruce? De pe ce le cu-
nosceti? Ce diferinția e între verbele transitive și ne-
transitive? Cum se mai numescu ele altu-felu? De-
schideti-ve legendariulu la pagin'a — și aratați-mi tote
verbele transitive și netransitive!

Vinu a se face aici exerciții numeroșe până la deplin'a
precepere a felurimei verbeloru de pan' aici.

Repetitiune. Ce este verbulu? Candu unu lucru
face ceva, în ce stare dicemu ca este? Dara
candu suferu ceva? Ce este subiectulu? Cumu se
forméza propusețiunea? Cum se numescu lucrulu
asupr'a carui este îndreptata acțiunea altui lucru?
Cum se numescu spresiunea stării subiectului,
adica ceea ce dice ceva de subiectu? În ce casu
vine a stă subiectulu și în ce casu obiectulu? În
ce modu aflamu felulu verbului? Cate feluri de
verbe amu invetiatu? Cum se numescu verbele,
care spre deplin'a întielegere a ideii ce spirinu ceru
unu acusativu? Care verbe se numescu transitive
și care netransitive? Depe ce putemu a le
deosebi? În cate forme se pôte dice ceva cu
verbu? Cum se formă form'a pasivă?

(Vă urmă)

Literatura.

Ni s'a împartesitu unu esemplaru din opuscululu
intitulatu: „Bucnetu de semtieminte nationale pe anulu

1860 dela Emericu Basiliu Stancescu, drep-
tarianu, din a carui venitu caratu a treia parte se
sacrifica museului gr. cat. romanu din Blasiu“, tiparitu
în Aradulu vechiu la Enricu Goldscheider, 1860 — cu
aceea, că se-lu facemu cunoscutu și onor. publicu alu
„Amicului școlii“; facendu noi acésta, adaogomu, ca
prețulu numitei carticele e 40 cr. v. a., însă că de
unde s'ar putea trage séu, procurá? nu scimu.

Varietati.

* „Darmstädter Schulzeitung“ se plange asupra
stării actuale a nemților din Ungari'a, și dice: „ele-
mentulu germanu în Ungari'a, desi în Pest'a — capital'a
tierii — $\frac{2}{3}$ din locuitori sunt germani, desi sumetii
unguri nu facu aici macar jumetatea locuitoriloru, și în
senatulu imperialu însii e marturisira, catu au ei d'a
multiomi culturii germane, — e acum că proscrisu ai
se pune tot'a științi'a, de a-lu sterpi cu totulu. Școlile
germane apanu din di-in-di; numai în o parte a școlii
reale și a gimnasiului de statu întemeiatu înainte cu
doi ani, mai stă limb'a germana de instructiva*). Școl-
ele populare se magiariséza fara exceptiune; la tot
invetiatorii, catii până la 1. octobru 1861 nu vor sel
unguresce, li se va dá drumu. Ca ce vor face apoi
invetiatorii și poporul germanu de acolo, ne va arată
timpulu. Evreii se întrecu cu magiarisarea; în tote
școlile loru a introdusu limb'a magiara și chiaru și în
biserica d'unu timpu încóce supera pe Jehova în idiomu
magiaru, că în diet'a cea mai deaprópe se le tiena
nevatematu ordinațiunea imperatésca ce le concede
cumpararea de posesiuni“.

* Din familiete domnitoare ale Europei murira în
anulu trecutulu 15 membrii, dara locma atati se și nas-
cura, asiadare nu e nevoia. Reginti necasatoriti și jani
sunt — afara de pap'a — siése.

* Populațiunea Romei se urca la 188,817 lo-
cuatori, între care sunt 4446 evrei, 213 protestanti,
886 clerici, 2390 calugari, 1417 preoti de miru și 34
episcopi. Locuitorii cetatii în cei 10 ani din urma se
sporira cu 12,247 ómeni.

* În Dalmati'a se afla între 378,676 slavi, 14,645
locuitori de origine italiana.

*) S'a decretatu a o fugari si d'acolo.

* In Parisu s'a inventatu unu feliu de noia, care daca se restórna se ridica de sine, se reasieza si desierța ap'a intrata intrens'a.

* Fiulu celu mai mare alu imperatului rusescu a caletoritu nu de multu prin Litvani'a (Poloni'a rusésca), si in caletori'a sa a intratu chiaru si prin casele tieraniloru celoru mai de josu, unde in multe locuri a gasitu pane négra de teritie, nutrementulu tieranului de acolo. Elu a luat pane de aceea si a tramisu la tata-seu imperatulu, cá se védia, cum traiescu suditiu lui. Odata s'a intemplatu se prandiésca la més'a imperatésca si guvernatorulu Litvaniei, carele — spre mare surprindere a lui — dupa ce a siediutu a aflatu dinainte-i — in locu de pane alba — pane négra de teritie din Litvani'a. I s'a splicatu apoi si caus'a.

* In Pirmasen (o cetate in Bavari'a) pela 1853 se infintiasera vr'o cinci fabrici de papuci, in care astadi se ocupa 3000 de mesteri si lucratori de totu felulu. Diece atelii de dubelari, cate s'afia in cetate, nu sunt in stóre a lucrá atata pele, cata se cere la fabricele acele, care producu pe anu cate 1,264.800 parchi de papuci; pretiulu de fabrica e 10 f. de duzina. Se espórta la Americ'a, Elveti'a si Belgiu si affa mare trecere. Unu lucratoriu face pe di cate 6 pana 'n 8 parchi de papuci si capata dela duzina 1 f. 12 cr. — 2 f.

* Candu Olandesii, nainte de acésta cu 250 de ani a adusu teiulu (céiulu) in Europ'a, cine ar fi pututu sci, ce articulu de comerci insemnatu va esi acela cu timpu? In 1650 s'a consumatu in tóta Angli'a numai 8 punti de teiu, in 1856 insa s'a petrecutu totu acolo 57 milióne de punti. In Americ'a s'a importatu in 1858 teiu in pretiu de 19 milióne dolari (unu dolaru are valóre aprópe de 2 f.) In 1857 s'a adusu din Chin'a in Europ'a, Australi'a si Americ'a 172 mióne de punti, care cantitate insa de atunci incóce a crescutu din anu in anu.

* Angli'a are numai in partea ei européna 900 de milióne bucati de monete (bani: de auru, argintu, arama si bronzu in cerculatiune.

* In Angli'a incepu a intrebuintiá pentru fantani in locu de tievi de lemnu si de feru, tievi de sticla, care sunt mai priintióse sanetatii decatu cele d'anteiu.

Margaritare. Lumea e oemene unci paduri, á carei frumselia pieru, daca este locuita de animale selbatice.

— Adeverulu este o carte, in care nimeni nu citeste bucosu.

— Mai curendu se ierti gresielele deaprópelui teu, decatu pe ale tale.

— Rabdarea esopera de multe ori mai multu decatu tari'a.

Avramu á Sancta Clara.

— Inceputulu virtutii este, a crede in virtute.

— Fara casatoria si vietia casana, omulu ar fi devenitu de multu animalu ferosu.

L. Jahn.

— Nu crede, ca la spatele fiacarei fapte rari, se affi totdeuna barbatu raru, séu ca prin o singura fapta rara, te-ai facutu barbatu raru; caci marimea barbaturului nu sta in salturi morale.

— Poetului adeveratu ii e innascuta cunoscinti'a lumii.

— Credinti'a nu este inceputulu, ci finitulu a tóta sciinti'a.

Goete.

— Precatu suferintiele tale se marescu, pe atatu s'apropie si puterea de a le purtá.

Lavater.

— In lume nimica nu e mai interesantu pentru omu, decatu érási omulu.

Humboldt.

— Judecat'a se desvólta la femei mai curendu decatu la barbati.

Russo.

— In tineretie Dumnedieu ne educa prin ceea ce da, in beteranetie prin ceea ce iá.

Necker Saussure.

Deslegarea problemelorú dia Nr. 5.

Pana a nu se spedá inca numerulu 6 alu fóiei nóstre ne mai sosira resolverile problemelorú din Nr. 5 si dela DD. Macedonu Grigoritia, invetiatoru in Candi'a Gherlei, — Isidoru Chetianu, studinte de a VI. clasa gimnasiala in Blasiu, — Josifu Radneantiu, invetiatoriu supremu, in Lipov'a. — Ignatiu Mendocea, invetiatoriu primariu in Cincumare. — Nicolau Moldovanu, studinte de a VII. clasa gimn. in Blasiu, — Demetriu Muresianu, docinte in Uióra; dintre cari numai D. Macedonu Grigoritia a resolvatu ambe problemele acele, éra toti ceilalti a deslegatu bine numai a 2 problema.

Respunsuri.

J. V. — Pest'a, J. T. — Rézbánya. In N-rulu celu mai deaprópe si in cele viitóre.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe annu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ annu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe annu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe annu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 p'ast

Ceva in privinti'a junimei studióse academice.

Publicului nostru ii place a scí, ca numerulu junimei studióse cresce, si cu totu dreptulu ii pare bine canda vede, ca din annu in annu prela facultatile deosebite se represinta totu mai numerosa acea flóre a natiunei, a carei frupte abea le ascépta. Se aruncamu o privire in viéti'a celoru mai multi represinatori a acestei flori nationale, si se vedemu, catu e drumulu acestoru de netedu si catu aru fi de a se mai netedi.

Cu vreo 2—3 septemani séu dupa impregiurari si mai multu inainte de inceperea prelegeriloru academice, intalnesci pe stratele cetatiloru, in care se afla institutele mai inalte, cate unu june necunoscutu, care se recomanda de gimnasistu absolutu si fiitoriu séu teologu, séu juristu, séu altu ceva. Raru se intempla inasa, cá acesta se nusi arate interesulu de capatarea unei conditiuni, pentruca in casulu celu mai favoritoriu se bucura de unu stipendiu, din care, dupa ce 'si platésce imatricularea si alte tacse, abea 'i mai remane atata, catu se nu chiaru móra de fóme. Cei remane de facutu? decatu sesi venda libertatea pentru vreo cativa fiorini, remanendui numai nóptea pentru studiu.

Este adeveru, ca natiunea romana, prelunga tóte calamitatile ei, de care calamitati n'au remasu nici junimea necrutata, au avutu si are aceea bucuria, de a vedea din sinulu ei o inteligintia de insemnatate. Aru urmá cá prelunga conditiunile, sub care au resaritu

acea inteligintia, se pretindemu dea dreptulu se resara si de aici incolo. Daca amu avea lipsa numai de teologi, de juristi etc. absoluti, cu alte cuvinte, care se fie facutu numai cnrsurile cerute de trei séu patru ani si mai departe nimic'a, atunci firesce cu cunoscinti'a curata se remanemu la ce amu pomenitu, si se ne lasamu in man'a acelei sorti, care mai ca putemu dice, ca numai cu varg'a ei de feru neau crescutu niscari barbati, de care acum ne bucuramu.

Lumea se afla astadi progresandu, si de aceea ea ne cere mai multu decatu pan' acum, si si mai multu decatu póte dobandí nescine in scóla, cá se 'i dicu asi'a. Ea ne cere atatea cunoscintie complinitóre la specialitatea fiecaruia, care suntu asia de neaparata lipsa, cum este carnea si pelea pe scheletu. Cá se le póta castigá cineva, are lipsa de midilóce si cá se póta folosi midilócele are lipsa de libertate. Imaginései ori cine, catu póte se castige unu june (scotíndu pe genialitati), candu siedíndu 2—3 óre si ascultandu nisce obiecte, indata dupa ce au esítu dintre paratii, unde leau auditu, nu mai póte se cugete la ele, nu are voia se rumege numai decatu aceea, ce i s'au propusu, cu atatu mai pucínu se reaffe ce au perdutu sub prelegere, din cauza, ca tóta atentiunea trebue se si-o indrepte la trebile biroului de unde isi trage subsistinti'a; si diit cauza mai departe, ca nu stau la indemana opurile acelea, din care se rechiame ce au fostu memoriei necredinciosu. Si aici e pretensiunea mica, candu e vorba de acelu tempu in care —, si de acelu opt

prin care se readuca cineva memoriei ce au perdutu. Pentruca óre nu e chiaru si pentru aceea, carii n'au se se lupte cu cele de mai susu amintite necesari — de lipsa, cá se ceteasca, se cunosca mai multe si diferite pareri despre unu lucru, si prin combinare sesi creeze singuru o judecata? si apoi pentru o perfecta judecata despre unu obiectu, va ajunge unu singuru manuale alu cutarui, care de multe ori e celu mai gresitu?

Din scurta si obscura ochiada ce amu facutu asupra vietiei celoru mai multi juni studenti, si din totu asia presecurata consecintia, va vedea ori cine, ca pan'aci amu descoperitu numai o lature. Se vedemu pucinu si cea de a dóu'a.

Spiritulu omenescu intoema cá si trupulu se desvólta mai bine, daca are se guste din mai multe nutreminte. Variatiunea ilu delecteaza si deslega de legaturile monotonei, ilu padiesce de ból'a unilateralitatiei.

Unui omu, pentrucá se'lu ai omu in tota privintia, nui ajunge singuru studiulu unei séu altei facultati. Elu are lipsa si de cunoscintia diferiteloru clase de ómeni si de relatiunile lor. Academi'a, séu cum le mai chiama, póte face pe cineva teologu, juristu, filologu, medicu etc. bunu si renumitu, dar' nu si omu de societate. Se cuvine dar', ba e neaparatu de lipsa, cá vrendu órecine a posede calitatea acést'a se póta intrá in universitatea societatiei omenesci, unde se culéga multe inventiuri atatu pe cale positiva, catu si negativa.

Éta asia dar fórté pe scurtu dóue lucruri de capetenia, ce parte lipsescu junimei din dio'a de adi, pentrucá aceea se se matureasca órecandu in acei barbati, carii se corespunda tempului, si carii se nu se sfiésca a pasi pe aren'a publicitatiei, facia la facia cu ori carii de alte natiuni, ori sub ce impregiurari.

Cu tóte ca speranti'a mai buna o putemu avea, vediendu, ca inceputulu delaturarei releloru

acestoru atinse s'au facutu. Dorinti'a ar fi numai, cá pasii ce s'au inceputu si in privintia acést'a se nu remana inapoi de cei ai spiritului seculului si deceniului in care viemu.

In fine o temere totusi nu o putemu trece. E ne esplicaveru principiulu celoru ce voru se scie junimea esilata numai si numai cu nasulu pe carte, dorindu a o scé eschisa dela modernitati. Se vede ca sian uitatu de productele sistemii Dominicano-Franciscano-Jesuitice, care oprea tóte cele iertate la aretare, cá se se seversiesca cele oprite intr'a scunsu.

Nu, Domniloru! nu e bunu esilulu acesta, precum nici libertatea prea mare la tóte tótele. De aceea veti oblegá tare natiunea, daca veti trage mai binisioru junimea chiaru si din retragerea, in care se afla, cá prin acést'a se castige dupa cum dicu unii o franchetia, si se stamu in relatiuni mai gradate unii cu altii, cá se nu venimu in pericolu, a ne osebí prin caste aristocratice etc., ci se domnésca intre toti adevera'ta sinceritate si incredere. —

Incheiu dicendu: ca pentru nobilarea unei plante nu e de ajunsu a o pune intr'o gradina nobila, si ai cará gradiuariulu numai apa!

Sibiu, 17. februaru.

C.

Gherla, 27. februaru 1861.

Mi iau licentia Die a te rugá, cá se binevoiesci in colónele multu pretiuitei acestei fóie scolastico-literarie a instrá si a mea mica insa din esperintia larga culésa opiniune, care in scurte cuvinte va se dica ceva despre »necesitatea carticeleloru de ragatiune« pe séu'a mai alesu a aceloru prunci, carii cu timpu esu din scolele nóstre triviale, si care nu se educa si la mai inalte institute, cari dicu voru se remane de civi satesti. — Bietulu pruncu déca 'si finesce cursulu seu scolasticu acasa 'n satu ce face? Adeseori, ba in genere dicimdu mai totu úta ce a sciutu órecandu binisioru!

Lasa, ca aru fi multe a se face in privati'a conservarii si inmultirei de cunoscintie a tinerimei noastre tierone si dupa etatea ei scolara, spre care scopu ar trebui se si sturmu la infintiarea de scóle de repetitiune si de Dumenica in tóte comunele; insa eu me marginescu aici numai la ce e mai de neaparta trebuintia si totusi s'ar putea in modulu celu mai usioru efectua. Scinu, ca cu numeru de scóle ne cam laudamu acuma, nu sciu insa daca relative putemu fi multumiti si cu corespunderea lor, nu sciu decandu numerulu lor a lautu unu asia sboru, daca a sporitu in proportiune si numerulu de cititori pe satele noastre?! E cunoscutu, ca fiu nostri de tierani parasindu scól'a, parasescu, din lips'a altoru institutiuni bune, tóta invetiarea mai departe, si asia cu timpu nu multu se deosibescu de ceice n'a vediatu scól'a. Ar trebui se ne pese mai multu de inmultirea cetitorilor. D'aceea fiemi iertatu a spune aici si eu unulu din multele medii, ce am esperiatu ca sunt si anume celu d'anteiu caru ar trebui pusu in lucrare. E simplu, si multi póte nu-lu, vor adu d'ata interesu cá eu, insa asta nu me impedece a prefira sperinti'a mea.

Tieranii nostri sunt religiosi, de aceea dupa etatea scolara »Ciaslovulu« este unic'a carte, pe care multimea o folosesece astadi in tóta vieti'a; astumodu uita apoi a mai ceti si cu alte litere de cum sunt a le ciaslovului si altor carti bisericesci, ba cadu la superstitiune, a privi tóte alte souiri de scriere de contrare celoru bisericesci si asia ignoréza si invetiatura acestorasi.

Ar trebui deci, cá si pana candu cartile bisericesci vor mai remanea totu cu slove, se ne ingrigimu de carticele de rugatiune anume pe sam'a tinerimei noastre tierane, care se se tiparésca cu litere strabune si dupa ortografi'a ce o adoptarem acum in comunu. Cartiulele acele, cá religiose, s'ar folosi apoi si dupa anii scólei póte in tóta vieti'a, am capata cititori mai multi si mai buni; de cincolo si asia vom tipari totu cu litere, insusi gazetele nostre celelalte vor trebui in scurtu a lapada vechiturile lui Kirila si a usuá numai ce e alu nostru, tieranii nostri vor ceti apoi gazetele nostre si alte producte literarie cu usiuratarea aceea, cu caresi citeseu rugatiunile de sér'a si dimineti'a, de Dumenic'a si serbatori si astumodu — o repetu — de si nu s'ar ajunge totulu, cevasi ori cum s'a progresatu.

Inceputulu s'a si facutu in asta privati'a de acolo, de unde s'a inceputu pe orizontele culturai noastre cele mai multe si antaje lumini —, in Blasiu, unde, afara

de alte carti mai mici bisericesci, a esitu tiparitu cu strabune si unu »Acatistieriu«, pe care — si pana la alte aparitiuni literarie de felulu acesta — lu recomandamu la toti, carii ne apróba propunerea.

Dati, domnilora, din tóte parti se esimu cu tótti in publiu cu cele ce esperiamu si cunóscemu si se nu ascundemu nimica din cele ce atienta la luminarea, pe care poporulu nostru o cauta de atati seculi. Nimica nu e prea micu si neconsiderabilu din cate servescu ori si catu de pucinu spre latirea culturai intre poporulu nostru.

Unu filoromanu.

Sciri scolastice.

Nasaudu, 28. februaru. n. (Multumita publica.) Pré Onoratu Domnu Protopopu alu Borgoului *Theodoru Buzdugu* au trimisu pe sam'a scólei de aici doi stupi, cu acelu scopu, cá tinerimea din scól'a normala si preparandiale de aici se se deprinda si in frumosula ramu economicu alu stupariei, care bine practisatu aduce frumosu castigu unu economu, care se ocupa cu tóta placerea cu asta. Sub institutulu militariu mai avuse inainte stupina si stupii sei asta scóla, mai alesu sub fericitulu Directoru scolasticu Nestor Istrate, unu barbatu romanu zelosu in treb'a scólei. Succesorulu acestui directoru, fericitulu Vicariu Ioanu Marianu, cá docente normalu inca s'au ocupatu cu stupari'a scólei, dara dupa aceea prin nefavorirea timpulu au decadiutu asta industria.

Fie deci, cá inceputulu stupariei dia nou, care se face cu daruirea D. protopopu Buzdugu, se aiba celu mai bunu rezultatulu in ramulu acestu de economia! Pentru aceea comisiunea scolastica de aici nu intardia a aduce publica multumita Dlui protopopu pentru acestu daru patrioticu. Se dee Dzeu, se se mai afle asemenea urmatori mai multi!

G. M. v.

Pest'a, 24. febr. n. Credu a nu face lucru ne placutu onoratiiloru leptori, daca in acestu unicu organu alu nostru scolasticu volu scrie vre-o dóe ordurele, despre starea tinerimei romane studiöse la universitatea de-aice.

In acestu anu scolasticu, la acésta universitate studiéza 28 de tineri romani. Din acesti la facultatea teologica suntu 4, si anume in anulu alu IV-le: 1, in alu II-le 3; la facultatea juridica

sunt rigurosanti cu doue rigoroase 2, absoluti juristi 3, juristi in anulu alu IV-le 2, in alu III-le 5, in alu II-le 5 si in alu I-le 6.

Pe cumu audu mai suntu inca cativa, caror nu prea le place, candu li se dice ceea ce sunt — romani — de aceea pe Dlor n'amu onóre ai cunósce, — si fiindu ca nici ei nu se tienu de noi, nici eu nu voescu ai vatemá, punendu-i intre romani.

In acestu anu doctoratu din drepturi a pusu unulu D. Joane Nemes din Ardélu*). La facultatea de medicina si filosofica nu este nici unu romanu. Din acesti insirati din Ungari'a suntu 14, din Transilvani'a 8, din Banatu 5 si din Bucovin'a 1. Cea mai mare parte dintre acesti se sustine insusi, vre-o doi au stipendii, si — putieni traescu de-acasa.

Din aceste credu, ca a cunoscutu on. leptoru starea tinerimei nóstre de-aice si a prevediutu, ca avemu mare lipsa de funduri filantropice.

Limb'a propunerei in acestu anu e cea magiara, unii d'intre profesorii germani propunu latinesce, in sa la fórte putieni ascultatori, si asia profesorulu carele in anulu trecutu avù 200 de ascultatori, acuma abea are 5—10; d'intre profesorii magiari cei din „dreptulu magiaru publicu si privatu“ au mai multi ascultatori.

Din limbele straine se propune cea englesa, francesca, slavona s. c. l. numai cea romana — nu. Tinerinea romana mai de multeori a facutu pasiuri pentru o catedra de limb'a si literatur'a romana, in sa fara succesu.

Intre altele si in anulu trecutu a adresatu o rogare catra Escel. Sale Inaltpresantitii Parinti Episcopi Andreiu Baron de Siaguna si Vasiliu Baron de Erdélyi, pentru de a esoperá la inaltulu c. r. ministeriu infintiarea — acelei catedre. Éta si insasi rogamintea:

„Escelinte si Presantite Domnule Episcopel!

„Junimea romana studiósá in Pesta a indresnitu inca cu trei ani mai nainte a se rugá pré umilitu de escel. Ta, cá se benevoesci a esoperá la inaltulu c. r. ministeriu infintiarea unei catedre de literatur'a si limb'a romana in universitatea din Pest'a, — si astadi, dupace numerulu junimei studiósé romane se inmultí si mai tare, indresnesce a-si aretà de nou dorint'a pentru o catedra romana.

„Escelintia! junimea romana nu voesce a impune cu limb'a romana nimenui, — nici prin introducerea ei

a vatemá cumva drepturile nationale ale altui poporu din patria; — ci doresce, cá si limb'a romana se ajunga la demnitatea s'a propria, si cá o limba frumoá. se-si castige meritulu seu de a se propune la universitate — parte din punctu filologicu, cá si o limba romana intre celelalte limbe romanice, candu póte é interesanta pentru totu omulu iubitoru de cultura, ori de ce nationalitate aru fi; parte din lipsa si folosulu nationalitatoru straine, a caroru fii cá si diregatori si intre romani au multu de a face cu poporulu nostru.

„Noi speramu, ca limb'a unui poporu destulu de numerosu in patri'a acésta, si prin tóte faptele sale credintiosu augustei case domnitóre, cá o limba de lipsa pentru comunicarea organeloru statului cu poporulu nostru, se va luá in consideratiune. — La rogarea nóstra ne dau dreptu si acele imprejurari, ca prémulti din junii de alta nationalitate in viitoriu voru se fie diregatori si intre poporulu romanu, dar' nesciindu a se intielege cu densulu, nu voru poté face din destulu chiamarei loru.

„Poporulu romanu din punctulu acesta are esperintie superatóre, caci neputenduse sustienea comunicarea cuvenita a organeloru statului cu porulu nostru. sufero prémultu, asia interesulu statului cunuu si alu poporului nostru, devenindu legile in cele mai multe casuri numai litere scrise; — caci dreptatea — pe carea se baséza legea, numai acolo se póte impartí poporului, unde se cunósce adeverulu, si adeverulu numai acolo se cunósce, unde diregatorii se intielegu cu poporulu romanu, — altminte si pe yiitoru vomu fi martori mai multoru abusuri, cari se nascu din nesciint'a limbei poporului, candu causele partideloru judeloru se talmarescu falsu. — Astfelu de abusuri impedecca scopulu legiloru si alu statului.

Cu atata mai tare dara vedemu, a avea dreptu la rogarea nóstra, cu catu Maiestatea sa prébunulu nostru Imperatu s'a induratu prégratiosu a iertá desvoltarea limbei popóreloru sale, — si avendu castigatu dreptulu acesta, nu numai insasi limb'a romana prosperéza o cultivare perfecta, ma chiaru si studiosii romani, carii pana acumu nu avura ocaziune a invetiá st in gimnasiu limb'a propria, seu invetiendu undeva nu é sciu deplinu; 'si voru castigá cunoscintie perfecte despre limb'a romana.

Si aru fi dorerosu a esperiá, cá aici romani suntu reiciati dela o asia gratia si favóre inalta, candu limb'a romana, cá o limba frumoá si vorbita de unu poporu numerosu in Europa, se facú demna de-a se propune

*) De presentu se afla in midiloculu nostru aici in Sibiiu.
Red.

chiaru si la universtatile straine, precunmu in Petersburgu, in Turinu si Breslau.

Incredintiandu-se junimea romana semtieminteloru prégratióse si energiei Escel. Tale pentru esoperarea catedrei romane, asia sperandu pré inalt'a aprobare, se recomanda, sarutandu drépt'a parintésca, si se scrie ca si ai Esc. Tale.

Pest'a, 10. nov. 1859.

Pré umiliti fii:
(urméza suscrierile).

Dela tramiterea acestei rogari a trecutu acuma mai multu de unu anu, dara pecumu se vede Escelintiele sale, ne indoindune ca vor fi facutu pasii cuviosi, langa tóta energi'a loru in cauzele nationale, n'au pututu fi in stare a realisá dorinti'a tinerimei si a natiunei romane, de a esoperá o catedra de limb'a si literatúr'a romana.

Speramu inasa, ca ceea ce nu s'a pututu pan'acuma se va face de acinainte . . . .

Dumnedieu se ne ajute!

Josifu Vulcanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

C a p u l u III.

(270—337.)

DACIA NÓUA SI ROM'A NÓUA.

§. 18. Aurelianu, 270—275.

Aurelianu s'a nascutu din parinti seraci, din colonulu senatorului Aureliu in Mesi'a, si prin mintea, eroici'a si meritele sale in resboiu, s'a facutu demnu de tronulu Romei. — Elu aflá imperati'a, tiranita de mai multi domnitori; mai antaiu s'a apucatu de goti in Daci'a, pe carii invingendu-i de dóncori, a recuprinsu tóte cetatile; in resaritu a supusu pe Zenobi'a, muierea lui Odenatu; éra in apusu, a batutu pe Tetricu, si asia reunindu partile imperiului, s'a numitu „restitutoriulu“ imperiului.

a) Fundarea Daciei nóue.

Aurelianu, silitu a merge in contr'a persiloru, in 274 a scoసు legiunile romane din

Daci'a, cá se le duca cu sine, si o parte a coloniei romane, si acést'a a asediat 'o peste Dunare in Mesi'a, si deatunci Mesi'a se numí Daci'a nóua, séu si Aureliana. Agronomii din Daci'a vechia nu lasara pamenturile si casele loru, ci numai ostasii, si unele familii trecura crediendu a fi mai sigure de barbari in patri'a nóua; éra ceialalti romani remasi, se sustienura in natiunalitatea loru pana adi, desi fura adeseori supusi de barbari. —

b) Romanii in Daci'a Aureliana.

Inca mai nainte de a trece o parte a coloniei din Daci'a vechia in Mesi'a mai locuiá romani mai demultu de colonisarea in Daci'a vechia, — apoi acuma inmultindu-se prin cei adusi de Aurelianu si mai tardru de Constantinu celu Mare in Traci'a, formara unu poporu nou, incatu odata tierile aceste se numia „Romania, mare“, éra acuma romanii, acestia se dicu „macedo-romani“ si suntu de unu sange si o fire cu noi „daco-romanii“.

Aurelianu, plecandu in contr'a persiloru, si ajungendu in Eraclea fu ucisu de Mnesteu, libertinulu seu, carele éra indemnatu de conjuratii armatei. — Noi si adi 'lu pomenimu in colinde: „Hai Aureliane Dómnne!“

§. 19. M. Claudiu Tacitu, 275. M. Claudiu Florianu 276.

Pe Tacitu, l'a alesu senatulu de imperatu, pentru ca avea insusiri si scopuri bune. Legiunile scóse din Daci'a, le duse in Asi'a si aci invinse pe scite, — dar' peste scurtu timpu a muritu, jelindu-lu multi.

Dupa mórtea lui, fratele seu M. C. Florianu se redica fara invoirea óstei si a senatului, de imperatu; inasa la 3 luni fu ucisu in Tarsu.

§. 20. Marcu Aureliu Probu, 276—282.

Ostile dela resaritu cunoscendu barbat'i'a lui Probu, carele éra nascutu din ómeni seraci in Sirmiu — cu sil'a 'lu facura imperatu, si elu atunci cauzele civili le-a incredintiatu senatului, éra de cele militari singuru ingrigindu-se, adéseori batù pe barbari. In Galia taiá 200,000 de nemti; éra in Daci'a pe gete, bastarni, carii éra de o vitia cu carpii, gotii si boranii, si locuiá intr'o

parte a Daciei vechie si peste Tiras (Nistru) asia 'i infranse, catu Daci'a remase curata de barbari (279).

Elu a mai avutu batai si in Egiptu, Etiopi'a, dar' plecandu si elu asupra persiloru fu ucisu in Sirmiu de unu ostasiu alu seu, — caci elu vrendu se infrene óstea fara disciplina, in timpu de pace a folosit-o la facerea drumurilor, si cetatiloru, la uscarea lacurilor si plantarea viiloru, si acést'a 'i casionà mórtea.

§. 21. Marcu Aurelu Caru. 282—284.

Caru, facendu pe Carinu si Numerianu, fiii sei, de cesari, a venitu in Daci'a, si a batutu pe sarmatii, carii inrumpea prestre Tiras in patri'a nóstra. Pe fiii sei mai tardiú 'i numesce imperati, si pana pe Carinu 'lu tramite se apere Gali'a, pe Numerianu 'lu duce cu sine in contra persiloru, dar' ajungendu la Ctesifontu in Mesopotani'a fu ucisu de fulgeru.

Numerianu atat'a a plansu dupa tatalu seu pana a orbitu, apoi Aperu, socrulu seu, carele 'lu purtá cu carulu, l'a omoritu in caru; éra Carinu invingendu pe tiranulu Julianu Sabinu la Veron'a a plecatu in contra lui Diocletianu, carele in Daci'a nóua se redicase de imperatu, insa vindutu de ostasi fu taiatu.

(Vá urmá.)

Din scól'a practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticiei. Verbulu.

(Urmare.) — „Copilulu taie lemne“. Desfaceti propusetiunea acésta in partile ei! „Copilulu“ e subiectu, „taia“ predicatu, „lemne“ obiectu. — Dara daca voiu dice „copilulu se taia“, care va fi atunci obiectulu? Insusi „copilulu“. — Ce vorba este „se“? Pronume. — Ce pronume? Pronume relativu. — La ce cuventu e relativu séu se reduce pronumele „se“? La cuventulu „copilu“. — Care e predicatulu in propusetiunea: „copilulu se taia“? „Taia“. — La cine se reduce séu se rapórta aici taiarea? La copilu. — Care este deci in constructiunea acésta totodata si obiectu? „Copilulu“. — Apol ce propusetiune am formatu noi dara aici? O propus., in care „copilulu“ este subiectu si obiectu deodata. — Sunt asia dara constructiuni, in care unulu

si acelasi cuventu este totodata si subiectu si obiectu. — Ve mai spunu acum inca trei constructiuni de acele, si apoi ve voiu insarciná se formati si insive 12 asemenea propusetiuni: Canele se musca. Bucaterés'a se arde. Baiatulu s'a lovit. — Ve insemnati: Verbele, care rentorcu lucrarea éراسi la subiectu, se numescu verbe reflexive. — Ce sunt dara verbele reflexive? In ce se deosibescu ele de verbele active, pasive si neutre? — Pana a nu merge mai departe ve notati ca tóte verbele transitive se potu infatiosia in forma reflexiva, (cu impungu boulu, si eu me impungu; mam'a péptena copilulu, si mam'a se péptena; vac'a lingo vitielulu, si vac'a se linge etc.); insa nu tóte verbele reflexive se potu infatiosia cá transitive, (eşemple).

Spuneti-mi pronumele personale in nominativulu singuritu! Eu, tu, elu (ea). — Impreunati cu pronumele aceste verbe! Eu citescu; tu siedi; elu merge; ea tórce, etc. — Esprimati cu pronume personale verbele: fugu, dormu, béu, amblu, ninge, plóua! Se póté pune pronume inaintea a tóte verbele aceste, afara de cele din urma dóua. — Dece nu se pota rostí verbele acele cu pronume? Caci nu se póté dice: eu ninge, tu plóua. — Verbe de aceste, care esprimu o activitate, ce nici odata nu se repórta la persóne, se numescu verbe nepersonale. — Care din urmatórele verbe sunt personale, si care nepersonale: fuge, tuna, bate, fulgera, suie, siede etc.? — In ce persóna sta totusi „fulgera“? In persóna a treia. — Puneti-lu in alta persóna! Nu se póté. Ve'nsemnati deci, ca verbele nepersonale se intrebuintiéza numai in a treia persóna din singuritu. — De pe ce veti puté doosebí verbele personale de cele nepersonale? De pe aceea, ca pe verbele personale ni le putemu intipuí cu pronumele eu, tu, elu, ea, etc. éra cele nepersonale nu se potu impreuná cu pronume de aceste, oi remanu neschimbate numai in a 3 persóna din sing.

(Vá urmá.)

Literatura.

In dílele aceste ne veni a mana unu opu nou intitulatu:

„Vocabular portativ romanesc-nemtiesc si nemtiesc-romanesc de S. Petri, profesorulu

de limba romana in gimnasiul luteran si docent privat de limba franceza in Sibiu. — Partea I. — Romanesc-nemtiesc. — Sibiu 1861. — Sau tiparit si se afla de vendiara¹⁾ in tipografia lui Georgie de Closius²⁾. (III. si 516 pagine.)

Avendu in vedere promisiunile si datoritiile noastre fata cu publiculu nostru — si nici decum vr'unu altu scopu reu —, intr'un'a din fascioarele scripturei noastre din anul trecut ne luasemo idresnirea, a pre'ncuno-sintiá in cateva linii, ca stimabilulu D. profesoru S. Petri are de scopu a dá la tiparu unu vocabularu germano-romanu. Suntemu acom in stare a anuntia si esirea la lumina a acelui opu sub titulu de mai sus. D. autoru 'lu dedica „amicilor romani dincóce si dincolo de carpati“, scria o prefatia interesanta, pe care fiindca ne spune principiile Dsale si puntele de manecare in elaborarea acelui vocabulariu, ne luamu voia a o trece aici in totu cuprinsulu ei.

P r e f a t i a .

„In cursul activitatii mele cá profesor de limba romana in gimnasiul Protestantilor simtiu in toate dilele lips'a unui vocabular corespunditor in doue privintie neapereite trebuintie in scóla³⁾“, cá si in vietí'a practica, adeca unui vocabular, care pe langa intregimea putinfósa se fia si de un pretiu mai moderat. Dictionarele cele mari care le avam pana acum, cu tot meritul lor, mai nu folosesc seracutiei noastre junimi scolastice, pretiulu lor fiind prea mare pentru marginitele lor midilóce; si tot din aceeași causa lecsi-oanele aceste stujese numai minoritatii marelui public de ambe natii.

„Carticic'a de fatia e o tímida incercare ce o facuiu spre a implini acést'a lacuna in lexicografia romana si spre a responde cererilor timpului si adevexatelor lui trebuintie, prelucrand si complinind materialul Vocabularului frantuzesc-romanesco al Domnului J. A Vaillant (Bucuresci 1839). Intru asediarea si alcatuirea acestui material am respectat cu scumpatate limba poporului si a vietii practice, predomnitóre chiar in scrierile Corifeilor a infforitoarei literature

romane¹⁾, si m'am ferit cá de foc, de neologisme. — Priimirea seu neprimirea neologismelor, precum resar cá buretii in formele si colórele cele mai eterogene din condeiele noastre, n'am socotit-o de competenti'a mea, acésta problema fiind rezervata mult doritei Academie romane. —

„Cu toate aceste sperez ca vocabularul nostru, cat de mica se arata intinderea sa, in pucine casuri va parasí pre aceia carii 'l vor consultá in vietí'a artelor, a sciintielor si a industriei.

„Incat pentru mult onorat'a critica, carea inaintea esirei sale la lumina si-au pronunciatu in paginile „Amicului Scólei“ anatem'a ei asupra nevinovatului meu vocabular, fiindca indreznesce a se infatiosiá in vestiminte kirilice, me simt indatorat a-i declará ca, de vreme ce, si pana cand mai tóte diarele, cá si producturile cele mai eminente ale literaturei romanesci se tiparesc cu kirilice, panacand ortografia romana cu litere latine nu e supusa unei sisteme generale observate de natiea intreaga —, pana in acel moment fericit ori ce vocabular cu litere latine ar fi nu numai o intreprindere necópta, ci si o pretensie neiertata, pentru ca autorul unui asemenea vocabular n'ar pretinde nimic mai pucín, decat a impune ortografia sa proprie natiei intregi.

„Publicatiea vocabularului nostru cu litere latine o amanam din caus'a acésta pana la definitiv'a deslegare acestei probleme²⁾.

„Daca in sfersit riguroas'a dama critica se supera ca ne am botezat carticic'a noastra „Vocabular romanesc-nemtiesc“ in locu de „romano-german“ i respundem iarasi ca nu impartim opiniile acelora³⁾, caril nu fac nici o deosebire intre Germani si Nemti, intre insemnarea adiectivelor german si nemtiesc.

„Armiaiu de mult au intrat in sal'a lui Odin impartesinduse de bucuriile Valhalei, de mult au incetat Germanii de a fi Germani, se faoura Nemti, adeca Hannoverani, Prusieni etc. etc. si in dio'a de astadi legioanele lui Varus n'ar mai pati rusine.

Sibiu 1. Fevruarie 1861.

S. Petri.“

Este adevexatu, ca inca dela inceputu ne facusemu de a nostra datoria a face totdeun'a stenta pe on.

¹⁾ = *Druck und Verlag*...

²⁾ Sta „школару“ in locu de школь. Póteca verb'a „школару“ e relatúra si la scóla.

¹⁾ „Corifeilor a infforitoarei literature romane“, nu prea e romanica buna.

²⁾ Va se dica: a acestei probleme.

³⁾ Germanismu, ori, mai pe neneologie, *romanesco*... R.

publicu la productele noue ale literaturii noastre si a recensă mai virtosu pe cele taitóre in sfer'a scolastica; cu tóte aste ne-ar mai fi placutu asta data a putea trece cu viderea vocabularulu D. Petri, daca multu stimatu Dsa nu ne angagea órescum prin cele ce ne reflecta in prefati'a Dsale, si nu ne dá unu semnu de provocare la lupta de condeiu.

Astu-modu siliti, vom face dara o debila incercare, de a renfrange temeiurile aduse in contra-ne de stimabilulu d. autoru, si fiindca tocma ne aflamu cu vocabularulu Dsale a mana — nu-lu vom depune mai nainte de a aruncá o privire fugitiva si intrensulu.

Mai nainte de tóte avemu se spunemu D-ui autoru, ca noi pan' acum n'amu facutu inca nici o „critica“ asupra vocabularulu Dsale, deórece opulu ce nu e tiparitu si nici nu l'ai vediutu inca, nu 'lu poti nici critica. Totulu ce am scrisu in anulu trecutu in obiectulu acesta, si care se pare a fi superatu ceva pe D. autoru alu vocabularulu „romanesco-nemtiesco“, sta din 4 rindurele si cuprinde numai aceste: »totu acelasi (D. P.) are de scopu a dá le tipariu unu vocabulariu mai micu germano-romanu spre folosulu celoru ce invétia romanesce; pecátu numai, ca Dsa, daca e dreptu ce audimu, sta tare prelunga aceea, cá se si-lu tiparésca cu slove kirile“ (Amic. sc. 1860 pag. 276). Ce „anatemata“ asia grozava se varsa prin vorbele aceste asupra vocabularulu Dsale? Ceea ce am scrisu dara noi atunci, pecandu intielegému ca D. Petri vrea a-si dá la tipariu opulu Dsale, nu e nici „critica“ nici „anatemisare“ (pentru cea din urma ne lipsesce chiaru si darulu) —, ci este expresiunea unei convingeri, pe care D. Petri o putea privi de o vóce amicala venita la timpulu celu mai bunu, de a profitá de ea catu de catu. Dicemu „la timpulu celu mai bunu“, caci tocma p'atunci se conchiamá comisiunea filologica romana la Sibiuu, spre a ne regulá ortografi'a, ce a si urmatu, si cu pucínu mai nainte se dedusera ordine in principatele romane, cá pela oficio late si in scóle se se scrie singuru numai cu litere, — si dicemu „de a profitá“, pentruca zeu am datorá astadi cu atata mai multa multiumita si recunoscintia Dui Petri, daca near fi infatiosiatu unu vocabulariu corespondietora deplinu cerintieloru presinte, imbracatu in vestminte d'a le noastre, la care acceptare furamu cu atata mai indreptatiti, ca cunóscemu pe D. Petri de unu barbatu

progresistu si care se ocupa acum de multu timpulu cu studiulu limbei noastre.

Precatu ne tienému mai siguri despre realizarea acelei dorinti a noastre modeste, pre-atatu trebue se descoperimu acum — dupa esirea „vocabularulu“ desnumitu — o mai mare parere de reu, »simtiendune indatorati a declará“, ca opulu acesta — „cu totu meritulu seu“ — nu ne póte totusi indestuli in trei privintie: 1. caci acela nu e tiparitu cu litere latine, care sunt si ale noastre; 2. caci d. autoru s'a pré feritu de cuvintole de fire romana si a priimitu prémulte cuvinte straine; 3. desi vocabularulu e scrisu cu kirile, totusi nici macar cu aceste n'a paditu ortografi'a si formele cerute de firea limbei noastre.

(Vá urmá.)

IMPORTANTU.

Pe-candu eramu pela incheiatulu Nrulu acestuia alu fóiei noastre, aflamu cu multa bucuria in „Telegrafulu rom.“ de jóea trecuta o invitatiune a Eselentiei sale D. episcopu Andreiu baronu de Siaguna facutu „catra toti aceia, carii a subscrisu petitiunea din 10. maiu 1860“ pentru infintiarea „Asociatiunei pentru literatur'a si cultur'a poporulu romanu“, si carii dorescu a luá parte la infintiarea aceleia, „cá pe ½, martiu a. c. se se afle la Sibiuu“, spre a se stabili statutele necesarii pentru acea asociatiune, care sunt apoi a se ascerne Maiestatei sale Imperatulu, spre prenalla aprobatiune.

Responsuri.

„Catra o rosa“ — in Nrulu viitoriu.

J. T. — Rézbánya. Aceptámu, cá se ne tramiti resultatulu conferintieloru celoru mai noue. Despre cele tienute in 1858 e prea tardiu a vorbi acum.

Est in tota
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tota
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Epistola deschisa catra D. At. M. Marionescu.

Stimabile Domnule! E lucru prefirescu si fara tota indoiel'a, ca unu agricultora voindu asi inbunatati agrulu seu delasatu, pe lunga ustend'a ce se cere din partea lui la acesta, are lipsa si de oresicare instruminte — midilóce — pentru cá sesi póta ajunge scopula; care cu atatu debue se fie mai alese, mai bune, cu catu agrulu acela e mai nefructiferu, mai selbaticu. Si daca uneltele aceste tóte, aru fi silitu agricultorulu singuru a si le fauri si face, ne avendu istetimea ceruta la acést'a — nu learu scí gaci asia, cá acelea se fie indemanóse dla destulu, si prin urmare cu atata mai greu siaru putea ajunge scopulu.

Intocma sta lucrulu si cu maestriile, artile, ba chiaru si cu crescerea si invetiarea tenerimei; la acesta din urma inca pentru cá despre o parte invetiatorulu se póta face progresu, — ear' despre alt'a pentru cá invetiarea se fie corespondietóre scopulu, se ceru anumite midilóce — unelte — care suntu cartile scolastice; si inca pe lunga celea ce su-pentru deprinderea in cetire — altele, tiegute din materii formatóre de spiritu, si prin urmare creatóre de crescini evlaviosi, supuai credinciosi, patrioti descepti si folositori, cu principii sanatóse, virtuti si de caractere solide, etc. etc.; la compunerea carora, se ceru capacitati mai eminate, de cumu suntu ale nóstre cestora, carii cunoscundune neajunsele, ne nadiuimu luptandune cu neanumerate greutati, pentru dea putea reesi in treb'a acesta cu oresicare rezultatu, ce se postesce dela noi.

Asceptaramu deci cu tota setea ajutoriu dela cei, carii posedu calitatile d'ane puté ajutá, si spre cea mai mare a nóstra bucuria nici ca ne insielaremu in privinti'a acesta; caci mai adeunadi, candu ne veni a mana bros. a 4. din „Amiculu scólei“ ne ampluramu de bucuria, cetindu intrens'a multu pretiuit'a Domniei Tale apromisiune: ca vei se intrepriadi compunerea unei istorióre nationale intocmita pentru scólele nóstre populare; care binevoindu, doresci a-o cuminicá cu noi

in Nrii de acesta anu si acestui prepretinitu ala nostru organu scolasticu. Bucuri'a nóstra nespusu se mari dara, vediendu, prepretiuit'a Domniei Tale apromisiune realisenduse mereu; — pentru care ustendela a stimatu Domniei Tale, nu suntemu din destulu harnici d'ane putea esprimá: ca incatu ne semtímu de deobligati.

Cá se damu insa unu micu respiru celoru ce ne amplu anim'a, venim a - ti adace multumita publica prin acelasi canalu pretiuitu, prin care D'ia reversi pe tiérin'a cea mai parasita si mai lipsita de sucuri de vietia — pe tiérin'a invetiatorimeii romane — ap'a cea nutritóre, pe-cata se póte ea asceptá dela unu isvoru. Facemu acést'a atatu din datorintia curata catra D'ia, cum si de a dovedi literatloru nostri, catu de mare binefacere ar implini si cata recunoscintia ar putea síta, daca s'ar mutá mai adeseori cu lucrulu si in viea nóstra. Torintele mentionatu si destinate pentru ingrasiarea pamentulu nostru e fórté micu inca, acela abea se compune din trei patru isvóre, macar este celu d'anteu care ar cere si ar meritá ingrigirea comuna. Apoi cum nu am aratá noi recunoscintia catra poziali acela, carii a facutu primele incepeturi de usiararea sórtei nóstre si de avantarea invetiamentulu?!

Dara se ne retragemu din campula generalitatii la ceea ce a datu ansa la strele aceste.

Domnule! Eu inca sumu de aceea convingere: cá intre studiile contienatórie de materii formatóre de spiritula omenescu, cuprinde locu insemnatu si „istoria nationala,“ cá o factora patinte, ce taia adencu in viati'a unei natiuni; si inca atatu de tare, catu tienendu in-saintea ochiloru sentinti'a: »De ne scii ce s'au intemplata inainte de ce te si nascutu, esci pruncu« — cultur'a ceruta de presentu mai ca nu se póte formá dapa intielesulu stensu alu cuventului. Unu adeveru acesta in comunu cunoscutu, si tocmai pentru aceea, dupa catu me ierta angust'a - mi cunoscintia in treb'a acesta, cutezu a rugá pe cei carii dícu — dara numei dícu, caci si ei trebuie se créda: ca nime nu e convinsu astfelu — „ca istoria nationala e unu studiu superbuu pentru poporu, ba e starnitoriu si de nu sciu

ce idei ultraistice! — se face paralela între însușirile, naravurile, trasurile caracteristice și faptele ómenilor cu ce-si cunosc istoria nationala, și între a acelora ce nu ó știu acésta de locu; și vorbă observă numai decatu: ca cei dinteu tragundusi doctrin'a din numeroșele și feliuritele intemplari de tóta spiti'a, 'si — defigu loru și unu principiu sanetosu de vióti'a dela care mai gata 'su a muri decatu a se abate, dupa preceptele caruia: se interesédia de sórtea confratiloru loru, și iubescu, le dorescu totu binele din anima, știu apretia virtutea și cu ea totu ce e frumosu și nobilu in ori și cine, — caci și ei totu la aceștea tientédia; iubescu pacea, concordi'a, patri'a și pre domnitoriulu loru din anima, su-gata a jertfi totu ba inca și vióti'a pentru binele comunu, patria și domnitoriulu; iubescu dreptatea, și ó știu s'ó caute; su-ómeni consecuinți, circumspecti, combinatori etc., caci au exemple destule din care vedu și invétia urmarile faptelor bune și rele. — Ear' cesci din urma, ne știindu decatu ce s'au intemplatu și intempla in jurulu loru, — nevedindu, decatu ce le depingu altii, și necunoscendu baierele ce 'i léga de sórtea connationaliloru loru, nu le pasa de acestia, cu atatu mai putienu apoi de cetalalti cómeni ai loru, patria etc., santu tavaliti in spurcatulu noroiu alu egoismului; pe asemenea ómeni candu ii provoci la spriginirea și innaintarea a ceva lucru tientitoriu la bunulu comunu, fericioa patriei — 'ti respundu cu vechiulu loru proverbu: „créscu earba pana 'nbrau, daca muri calulu meu!“ și altele multe.

Apoi totu din ómeni ce nu 'si cunosc istoria loru nationala, séu se incérca a se indulci de aceea pretardiu — se forméza și diabolésc'a céta a rene-gatiloru, carii érași curatu numai marirea și interesele loru private le venéza, pentru care apoi santu gata a vinde: natiune, patria, tata și mama etc. Innaintea loru natiune, patria, domnitoriulu suntu totu atatea marfe, cu care potu negutiá dupa placu și vinde celui care vá dá mai multu pentru densele.

Acumu dara binevoésc'a a ne spune cei carii 'su de parere: ca pentruce poporului istoria nationala? ca care clasa de ómeni suntu membrii mai folositori ai statului, cei ce-su nationalisti bunii și-si iubescu natiunea din preuna cu toti voitórii debine ai acelia —; séu carii nusu nici mai multu nici mai putienu decatu nescu unelte órbe in man'a unora seu allora, dela carii 'si ascépta ceva bine pentru ei insii? —

Deci, stimabile Domnule! Ti-intielegemu tendinti'a ce ó avusi candu binevoisi a te resolvá de a compune

o istoriára nationala pentru scótele nóstre populare; ca adeca: Voesci prin acésta a contribui partea DTale la formarea unei generatiuni frumoșe și sanetóse, și care cunoscundu-se pre sine, se póta fi la tempulu séu credinciósa: siesi, patriei și domnitorului ei. — Știmu mai incolo și aceea ca pentru indeman'a ce ni ó faci, nu pótesci alta neplata dela noi, decatu ó se fims executori credinciosi ferbintei dorinti a DTale in obiectulu acesta; — de care inea Te asiguramu.

Primesce deci repetit'a nóstrá multiunita pentru aceea intreprindere de atatu folosu și cea urare din inimii sincere, cá Dieutu se-ti doneze tarta, cá cea activitate frumoșa, ce ó incepusi inca d'in etate juna se ó poti continuá pana la adunci betranetie spre fericioa comunala!

Seini, 2. martiu n. 1861.

In numele mai multora invetiatori comunali:

Gregoriu Hengye.
invetiatoriu.

Sciri scolastice.

Sibiu, 6. martiu n. In 15. febr. se incepura esamele la academi'a de drepturi de aici. In dio'a aceea dedita esame scripturisticeu cei din anulu I. din dreptulu románu, avendu urnatóriele teme:

1. Ce se intielege preste totu sub dreptulu civile (*ius civile*)?

2. Cari sunt drepturile și obligatiunile legali ale unui tutoru, și cari lucrari legali póte se intreprinda pupilukr numai cu voi'a, și cari fora voi'a tutorului?

3. Ce e contractulu de comperatu (*emptio-ventitio*), ce efecte are și cumu devine comperatoriulu proprietariulu lucrului comperatu?

Totu in aceea di dedita și celi in anulu alu doilea din istoria dreptului ungurescu și sasescu, avendu tem'a: „Cumú s'ar poté aplicá in presente (?) dreptulu privatu mai dinainte alu Transilvaniei?“

In 18. febr. dedita esame verbale din dreptulu románu cei, carii s'au determinatu a ascultá și anulu alu patrilea; ér' in 19. și 20. febr. dedita celi cari au remasu numai la trei ani.

Totu in 18. febr. se examinara și cei din anulu alu doilea din istoria dreptului ungurescu și sasescu.

In 20. febr. depusera cei din anulu alu doilea esame scripturisticeu d'in economi'a politica, avendu temele:

1. Ce este manupretul (plat'a pentru lucru), prin ce se determina marimea lui, ce mai are inca de almentea influentia in sörtea lucratorilor?

2. Cultura säu exploatarea minelor, cá ramu alu economiei poporului.

3. Ce - e de a se dice despre efectele morali ale corporatiunilor?

In 22. febr. decursa apoi esamenale verbale d'in acestu obiectu.

In 22. febr. deppsera si cei d'in anulu alu treilea esame scripturistichu d'in legile finantiali.

In 23. febr. dädära scripturistichu cei determinati la patru ani, d'in istoria remnului si dreptului germanu, avendu tem'a:

Despre insemnatöa si influentia statului cetatienilor (alu cetatilor) in negötiile publice ale Germaniei.

In 26. si 27. febr. dädära esame verbale cei d'in anulu alu treilea d'in legile finantiali; totu in aceste zile avura esame verbale si cei carii se-au determinatu a ascultä si anulu alu 4-lea, d'in istoria remnului si dreptului germanu.

Asemenea ayura esame d'in etica aceia, carii absolvindu cei trei ani se-au determinatu a ascultä si alu 4-lea.

Prelenga töte ca romanii de aici au a se luptä cu multe neajuse, in care respectu totusi se au ajutat bene siorü pr'in concursulu multoru barbati generosi, care generositäte junimea romana academica de aici nu o va putea uitä nici-candu, si-si privesce de a ei obligatiune, a o intörce natiunei la timpulü seu cu fructe insutite, — au totusi a se luptä mai incolo cei mai multü bä mai toti cu limb'a germana. Cu töte aceste au respunau eu totü dupa poteri chiamarei loru. Ceea ce póte ar' mai obiectä cineva in respectulu unoru pucine exceptiuni, se scie densulu d'in capulu locului, ca aceste multu pucina nu se potü atribui decatu numai proverbialü: „La unii mama, la altii ciurma“, — acarui adeveru, de l'a mai gustatu vremea poporu pe lume, apoi romanii au storsu paharulu, nu dicu pana in fundu, ca vedu ca si ädi inca 'lu mai störcemu.

Dar' se nu ne mai amarimu sufletulu, ci tragendu velulu nepasarei preste töte de astädäta, diceti totusi cu mene, de ve place in ore careva intielesu: „*Et haec olim meminisse juvabit*“.

Portarea juristiloru romani, pelenga töte sgomotele ce le-a adunat tórentele politicu si le mai aduce, a fostu pacifica. — Ei n'au fostu nece paseri de nöple,

ce cu concertele loru uritiöse conturba linistea celoru ce melancolisäza nöptea intréga pre pulpitu, si acelorü cari dela santitu pan' la resaritu-su pierduti pr'in puffuri, — nece corbi de di, cari amplu aerulu cu crancanitulü loru ragusitu. — Dar' unde a fostu vorb'a de interesu natiunale, acolo toti au fostu susu, si n'au lipsitu a-si manifestä totu amorulu de natiune si töta ardörea animei, ce de comunu la tenerime nu se potolesce nice se stinge de afurisitulu ventu', ce suffä d'in regiuniile despotului Plato. Si unde e mai de lipsa unu asiä focu decatu in anim'a tenerimei? caci candu individü unei natiuni voru fi asiä dicundu d'in léganu dedati a se plecä sub vérg'a egoismului spurcatu, pretiuriloru de rusine si a materialismului grosu, a se inchinä aceluia de unde scie ca capata bucatu'a ce i-o postesce anim'a stricata, cá se se póta imbuibä, — apoi candu voru fi ömeni de ai onoriloru, atunci apoi tienete ca te vendu si te resvendu numai se póta pasfi bataru o trépta mai insusu, säu se castige ornaturi... *Auri sacra fames!*

Unu filoromann.

On. D. corespondinte este rugatu, a nu löa 'n nume de reu, daca ceea ce a mai urmatu in articolulu acestu alu Dsälé nu s'a pututu publicä. Le scimu si le credömu, caci le vedemu si insine; dar' fiindca chiaru si föitea nöstra este unu spine reu in ochii respectiviloru, am prevödiutu, ca lucrulu n'o se aiba efectulu doritu. Deci veti scä ce e de facutu.

R.

Principatele romane. „Nationalulu“ in Nr. 13 intr'unu articulu intitlatu: „Inca ceva despre instructiunea publica“, mai iä dia nou la scarmanela caus'a scolarä de peste carpati. Adeverurile desfasurate in acelu articulu bine pipaitu, fiindu multu aplicabile si la referintiele nöstre dedincöce, le impartesimu aici in totü cuprinsulu si lectoriloru nostri.

„Unulu din articulele mele publicate in Secululu — dice articulu —, este catuva timpu, se sfersia cu pucine vorbe dintr'o parabola orientala: „Iblis geniulu reului, din totu ce este mai frumosu in natura, din ce are mai gratiosu, calulu, mai nobilu letulu... facu totu ce este mai uritu si mai detestabilu: locust'a; ér' Dumnedieu, din totu ce e mai repunntu si mai hidosu, din poiäjinu, facu sörele.“ — Voiamu a dice, ca in locu de a despretiui miculu se 'lu facömu mare, in locu de a rejectä uritulü se 'lu facömu frumosu, in locu de a incunjurä de strigate si

njurii de calumnii si de libele societatea noastră hidoasă si repunanta se ne sfortiamu a o face buna si frumósa, mare si nobila — In entusiasmulu meu poeticu si in credintiele mele politice, nu putému vedea intr'altufeliu pe unu reorganisatoru, pe unu reformatoru socialu, decatu pucínu óresce decatu angerii cu gloria si marire incununatu: bunu, indulgentu, clementu, mare si austeru; plinu de solitudinea si de pietate pentru lumea ce i s'a datu in mana si care ascépta dela densulu mare si bogata mila.

Nu puteamu vedea intr'unu reformatoru socialu, decatu o fidela imagine a celui a totu bunu si indulgentu, a celui ce din poiajinu facú sórele.

Decandu scrijému aceste linii, a trecutu multu timpu, s'a schimbatu multe lucruri, s'a intemplat multe intemplari . . . . Si in reformarea societatii noastre pucine mani s'aratara, care se semene cu drépt'a celui ce dá lúmin'a orbiloru si audiu surdiloru. Pucne si pré pucine bratie s'ardicara cari, cá pe o massa grea si inertia, s'apuce societatea cu morburile si durerile ei, cu cangren'a si lepr'a ei, si s'o spele, si s'o purifice si s'o ingrijésca, si se-i verse pe plagele ei numeroése din acelu balsamu merveliósu, din acea panacea universalé, care vindeca si lamaduesce popórele: **Instructiunea**. Gazetele, diarele, jurnalele, autorii, redactorii, oratorii, se inmultira cá stelete cerului si óa nisipulu marii. — Cismarii si croitorii facura politica, copii si ómenii fara nici o cultura scrisera politica. Bucurescii, printr'unu efectu de lanterna magica, se metamorfosá in Parisu, pecandu é' printr'unu efectu de lanterna magica tiér'a intréga se metamorfosá in Franci'a. — Copii ei fura invetiati, deputatii comenoloru ei fura instruat, populati'a ei fuse cultivata. Nu ne mai lipsia decatu datine si obiceiuri *ejus generis*. — Discutiuni, polemice, satire, libelle, jurnale si é' jurnale. Intocmai cá caletorulu acela, ce gasindu pe drumu o potcova, dicea, veselu cá candu nici nu mai mergea pe josu: „acum ce'mi pasa! nu'mi mai trebuie decatu trei potcove, siéó'a si calulu“; se ne mai potolim bucuri'a, domniloru, mai vrea pana se gasimu inca cele trei potcove, siéó'a si calulu. Pana atunci lucru — munca si sudori, cá s'avemu cu ce se cumperamu. Afara daca cineva din noi, fara frica de legi si rusine de ómeni, nu vrea se si'lu procure, aminteri. — De si, daca este vorb'a, se stamu strimbu si se vorbimu dreptu, cam n'am scí se spunemu lucrurile ce am cuperatu pan' acum cu pretiulu muncii si alu

sudoriloru nóstre. La lucru, domniloru, daca vremu se castigamu ceva, o repetu.

Instructiunea publica este alfa si omeg'a civilizatiunei, si cá s'o atingemu trebuie se incepemu d'aci dela instructiune.

Daca in Bucuresci am intocmitu nesce scóle numite primare, si pria sate nesce scóle numite comunale, nu va se dica am facutu totulu. Nici Bucurescii, nici orasiere, nu formédia tiér'a. — Romanulu, care este romanu, rareori a pusu man'a pe altu ceva, decatu pe córnelé plugului si pe bit'a pastorului, pentrucá se-si abandone satulu si tiérinile lui, si se vie in orasiere nóstre.

Mai tóte orasiere sunt ocupate in majoritate de straini, si strainiloru nu prea le pasa de grigea si de solitudinea ce aratamu noi pentru copii dumniloru, in lucitóre si sunatóre probe ce ne golescu tesaurulu . . . .

Si celu pucínu daca ar fi multiamiti!

In orasiulu Alesandri'a, séu mai bine in republic'a bulgaro-slava din Alesandri'a sub Teleormanu, serbii s'au opusu chiaru de a li se infintia scóla romana. On. Ministru de interne cunósce corespondinti'a urmata.

Nici unu grecu in tiéra nu e, care se nu-si fi invetiatu copilulu carte grecésca. — Nici unu francesu, care se nu si-lu fi invetiatu frantiusesce, — nici unu neamtii care se nu si-lu fi invetiatu nemtiesce.

Numai noi, pecatosii de noi, nu ne sfortiamu a ne invetiá Romanii romanesce; si candu d'icu Romanii, intielegu cum o d'icu mai susu, majoritatea Romaniloru — Romanii aceia, care facu tiér'a — opinc'a.

Si candu 'mi aruncu ochii asupra loru, candu 'mi aducu aminte durerile loru, candu esaminandu angustiile loru permanente, nu me potu oprí de a strigá: N'au capatatu inca acestu paria dreptulu de a avea in satele l'cru nesce scóle, care se merite numele de scóle, nesce invetiatori, care se merite numele de invetiatori, o instructiune, care se merite numele de instructiune?

Casele loru de scóla sémena mai multu a nisce staule, si pentrucá comparatiunea se nu 'mi remaie o simpla metafora, invetiatorii loru nu sunt decatu literalmente nesce boi.

Ei singuri nu sciu nimica, dar' se mai invetie pe bietii copii si saténiloru. Cá se inveti ceva pe selbaticulu fiu alu vailoru si alu muntiloru, care a crescutu cu oile si cu caprele, care a saritu din copaciu in copaciu si din colina in colina, cá o caprióra silvestra, cata mai anteu alu aprivoasă a'lu domesticí, a'i captivá ipim'a si sufletulu,

a'la face mai anteu se iubésca scól'a. — Dar scól'a este lasata pe man'a nnui bieta invetiatoriu tieranu, care daca n'are pedantismulu si saferinti'a unui sberlitu magistru ce mai multu sperie, in Franci'a, decatu atrage pe copii, are sermanulu innoventi'a, insipiditatea, monotoni'a, grozietatea ce desgusta pe unu omu catu de formatu si de pacientu, necum pe unu copilasu de tíera ce vine la scóla se afie lucruri nóue, frumóse, placute, mai bune decatu acele ce vede si aude elu in colib'a si campulu lui. — Utile dulci este preceptulu acelora, ce din totu timpulu s'a ocupatu cu educatiunea, si ce se face pentru acestu utile dulci prin scólele nóstre comunali?

— Nimicu. — Proba repumnanti'a ce au copii de a le frecuentá. O se mi se díca, ca parintii nu vor se-í lase: acést'a dovedesce mai multu incapacitatea invetiatoriloru; daca parintii ar vedea vr'unu folosu, i-ar trimitte singuri. „Canele nu fuge de codru“ dice tieranulu.

Si catu pentru amorulu invetiaturei este unu ce probatu si positivu, ca la nici o alta natiune nu este mai multu pronunsiatu, cá la Romani. — „Omulu, care scie carte — dícu ei - are patru ochi.“ — Dar ceea celu impiedica de a se desvoltá, de a cresce, de a se pune in practica acestu amoru, este indolenti'a, apati'a, lenea inerenta natiunei nóstre, care cá si italian'a, se inebunesce dupa il delicioso far niente.

Astfelu, chiaru binele trebuie se ilu faci cu impunere, cu blastamat'a impunere, de care nici odata n'o se scape natiunile. Trebuie amenda ce s'a proiectatu pentru parintii ce nu-si vor dá copii la scóla; — dar pentrucá o lege se fia bine aplicata, este de datorie, cá pedepsile legii se fie scusate de bunurile legii.

Mai anteu se se realizeze instructiunea comunale si apoi se se pedepsésca cei ce sunt in contr'a instructiunei comunale

Mai anteu se védia tieranulu ca 'lu inveti si pe urma se lu pedepsesci candu nu voesce se 'lu inveti.

Mai anteu se 'i faci o scóla, si pe urma se 'lu pedepsesci candu nu iubesce acésta scóla.

Mai anteu se 'i dai invetiatoru, si apoi se pedepsesci si copii si parintii si tíer'a intréga, daca acestu invetiatoru, semenandu cu st. Joane in pustie, lectiunile lui, in locu de a fi urmate, ascultate si aplaudate vor fi „magna vox in deserto“. Dati tieraniloru profesori buni, daca vreti s'aveti tierani buni, si prin estensiune Romani buni, caci totu tieranulu este romanu. —

Fondurile statului sciu ca nu permitu unu bugetu mai largu pentru intinderea instructiunei publice.

Dar ear, cum s'au instituitu atate scoli, prin orasio si terguri, nu s'ar putea infántiá — daca nu in fiacare satu cate un'a — celu pucínu o scóla buna intr'unu arondismentu? . . .

Altu ceva: s'a facutu atate apeluri, atate offrande, atatea actii, atate asociatiuni, si o asociatiune pentru incuragérea tineriloru tierani la invetiatura nu s'ar putea face?

Dintre atati proprietari, arendasi, comerciatii, cari gratia acestoru tierani, ori candu si in orice casu potu díce — „spargevoiu jicnitiele mele si mai mari le voiu zidi“. A se se gasésca elu unulu, caruia se 'i placa a díce: „Eu dau atatu pentru cumperatórea cartiloru acestoru mici tierani, cari abea au ce se manence in casele loru“. —

A se se gasésca unulu, care se aiba ambitiunea si onórea a díce: „si cu obolulu meu s'a ajutatu societatea la tramiterea fiului cutarui muncitoru in colegiulu din Bucuresci“. —

A se se gasésca ei in fiacare districtu, daca nu mai multi, celu pucínu doi séu trei barbati, care pelenga ajutorulu materialu, se depuna pentru amorulu si recunoscinti'a ce suntemu datori tieranului, si concursulu loru moralu, in zidirea treptatu de scóle bune si sistematice prin sate; — in protectiunea si imbratísirea copiiloru ce se distingu la invetiatura; — in inaintarea si conducerea chiaru a acestoru tineri la delicat'a si important'a misiune de invetiatoru de satu; — in compunere si traduceri de carti utili si morali, care se tientésca la desvoltarea industriei si inobilarea inimei tieraniloru; in fondarea unei foi periodice, care se se intitule „Invetiatorulu satului“ si care tocmai pentruca progresamu, cá pe unu lucru vechiu nu mai vremu, se 'lu reinviemu; in esaminarea si desvoltarea diferiteloru dispositiuni si talente ce se manifesta la copii tieraniloru; recrutandu in toti anii din acésta nesecata pepimiera, regimente intregi de acesti infatigabili soldati ai sciintiei si ai industriei, carii apera mai multu decatu toti spadasinii si eroii lumei — onórea si viéti'a natiuniloru!

Se gasescu, sunt siguru, nunumai barbati destui, carii se primésca cu bucurie acésta sarcina, dar inca si midilóce pentru realisarea unei asemenea binefacátore intreprinderi, se afia abundante si gata a se aratá. Nu s'ascépta decatu o impulsione — o iniciativa — si sute de romani si filoromani vor alergá cá se-si depue

pétr'a la temelî'a celui mai augustu edificiu ce se pôte erige într'o tiêra.

Cu tôte astea nu sum nici prea tineru nici prea poetu, cá se credu, ca tôte se vor face deodata si la timpu determinatu cá de peruncéla.

Adeveratulu progresu este lentu si nepripitu si „Societatea pentru incuragérea tineriloru tierani la invetiatura“ mi-ar paraa fôrte precôce si puerila daca a'si vedé-o legata de cod'a unei locomotive si plecata cu vaporulu la Vien'a séu la Paris; asiu caí-o si mi-asiu blastamá ór'a, candu mi-a trecut prin capu ideea unei asemenea întreprinderi. — Caci „cine o incepe latá, o scóte crepata“ dice adagiulu, si d'alu de astea se vedu multe in tiêr'a nóstra.

Ce dorescu deocamdata mai multu este, a vedea acésta idea primita si aprobata celu pucinu partialu, daca nu in întregu de catra barbatii ce conducu in tiêra instructiunea publica; si daca o asemenea societate pôte atinge si dupa Dloru salutariulu scopu ce 'si propune, voiu avea si eu inefabil'a si nespus'a bucuria, ca am avutu norocit'a inspiratiune de a scrie aceste linii; si pentruca de nimicu in lume nu me temu mai multu cá de utopii, ca si de cautatorii petrii filosofale, 'mi voiu face unu punctu de onóre a publicá catu mai curendu o lista de numele si de ofrandele Romaniloru, ce se vor gasi a simpatísá in judetiulu meu cu ideile si sentimentele mele aici exprimate.

Si daca pentru unu dreptu si Ddieu crutiá cetatea, dece opiniunea publica, care si ea este unu Dumnedieu, ce are putere asupra statelor si guvernelor constitutionali, se nu caute a crutiá si a aperi tendintiele, sfortiele si sacrificiele unor ómeni, cari nu facu nimicu reu, facendu acést'a, pentru cá se nu se numésca si ei drepti.

A. Deparatiannu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 22. Diocletianu, 284—305.

Diocletianu erá nascutu in Diocletia (in Dalmati'a) din parinti seraci. O baba i-a profetitu, ca va fi imperatu de va ucide cu man'a sa unu gliganu (latinesce aper); atunci

elu ucise pe Aperu, carele omorise pe Numerianu, si pentru fapt'a acést'a óstea l'a si prochiamatu de imperatu.

Elu alesé pe Erculiu Masimianu de sociu pentruca erá erou mare, si mai tardiu pe Galeriu si Constantinu Chloru 'i denumesce de cesari, apoi imparte si imperati'a cu ei, si a deschisu timpulu cá imperati'a romana se se sfarme si mai tare. —

a) Intemplantile in Daci'a noua.

In Daci'a noua erá proconsuli Galvinu si Tarvinu, — si nevelindu gotii preste Dunare, Deocletianu vine in ajutoriulu patriei nóstre (287), si batendu pe goti 'i silesce la pace, peurma redica 3 cetati intru aperarea Dunarii. Intre aceste, Galeriu, carele domniá peste Daci'a vechia bate pe carpi, sarmati, bastarni (294) la Acincu (Bud'a) si 'i imprastia pela margini.

b) Retragerea lui Diocletianu.

Diocletianu spariatu de Galeriu se sfatú cu E. Masimianu, cá se se lasé de domnire si in urmare, acela in Mediolanu, erá Diocletianu in Nicomedi'a depunu sceptrulu. Indata Galeriu si C. Chloru se facu imperati. — Rari imperati avura energia si sciintia de domnire, cá si Diocletianu, si erá celu mai demnu de tronu. —

c) Momentulu istoricu.

De unu timpu incóce perichiu crescú totu mai tare din afara prin incursele barbare, din laintru prin desbinari, caci luandu-se soci in domnire, se dedú ocazioni la resbele civili, si la impartirea imperiului. Constitutiunea erá despotica. — si nu esistá putere morala cá se redice patriotismulu cetatieniloru si se infrangá superbi'a soldatiloru. Imperatii de régula fura pedéps'a imperatiei si a omenimei, caci poporulu romanu a slabitu si legatur'a unitatii i'a rumpu sub atate tiranii.

§. 23. Constantinu celu Mare, 306—337.

Constantinu erá fetiorulu lui C. Chloru, si se tienea in curtea lui Galeriu, dar' vedicndu ca acést'a i' pune cursa, fugi si se duse in Britani'a (Angli'a) la tatulu seu, carele fiindu pe mórte, lu numi imperatu in locul seu. — Galeriu puse pe nepotulu seu Fl. Val. Severu de imperatu si acést'a

mergendu in Itali'a, cá se bata pe Masentiu, fù ucisu (307). Galeriu atunci pune pe Licinianu Liciniu de imperatu, pentru ca erá nascutu si acesta in Daci'a cá si Galeriu si chiaru cá si Constantinu din coloniele stramosiloru. Incetu se inmultira imperatii, si acù erá 7 imperati romani — si incetu perira toti si remase numai Constantinu.

a) Perirea acestoru imperati.

Erculiu Masimianu, socrulu lui Constantinu, se spendiura din mandarea imperatului in Masili'a. Galeriu a muritu in Sardi'a Daciei nóue putredindui carnea. — Masentiu s'a inecat in Tibere la Rom'a; Diocletianu in Salon'a a beutu veninu. Masiminu II-le a fugitu in Tasru si s'a inveninatu. Cu Liciniu s'a impecatu, dandu-i domnia in resaritu si Egipetu; si asia Constantinu remase singuru.

b) Starea nóstra in Daci'a.

Rausimodu, regele sarmatiloru, cutremurà patri'a nóstra cu pradarele si ucide-rile; insa venindu Constantinu insusi (316) 'lu bate si 'lu pefuga peste Tibiscu, (Tis'a) si Dunare, — apoi invingendulu de nou in Panoni'a, 'lu scóte si de aci. Imperatulu trece (319) chiaru si in Sarmati'a, si aci prepade cu óstea romana popórele gotice, cari in timpulu acesta asia se intarira in patri'a nóstra, incatu o numira Gotia.

c) Reunirea imperatiei romane.

Liciniu lucrandu la resaritu in contra imperatului si a crestiniloru, a inceputu res-boiu, dar' fu inyinsu (324) la Adrianopoiu si Calcedonu. Imperatulu la rugarea muierii i-a iertatu viéti'a, insa incependu Liciniu álte intrige, fù taiatu cu totí iudemnatorii lui si asia Constantinu impreunà éra sub unu sceptru imperati'a romana.

d) Triumfulu legii lui Cristosu.

Constantinu a introdusu, si a partinitu in tóte partile legea lui Cristosu; — precei condamnati pentru crestinatate i-a eliberatu din inchisori si li-a redatu bunurile confiscate, si cá se impace turburarile religiose a tienutu antaiulu soboru a tóta lumea in Nicea 325. — Din Daci'a vechia, aci erá mitropolitulu

Teofilu din Apulu (Belgradu) cu preotulu Ulfila; éra din Daci'a nóua Protogenu din Sardi'a.

e) Rom'a nóua.

Constantinu incepù a infrimseti Bizantiulu, si peurma dupa numele seu 'lu numi Constantinopoiu. Totu ce a fostu frumosu in Rom'a si in alte cetati a adusu aci, si in 330 mergendu la Rom'a a indemnatu pe multi senatori si patricii (boieri), cá se se mute in Constantinopoiu si in Traci'a, dandu-le bani si mosii. — Mai peurma mutà si scaunulu imperatiei din Rom'a in Constantinopoiu, pentruca pe goti si pe persi mai bine 'i infrenà din resaritu, si pentruca cá si crestiniu, in Rom'a, unde domnià inca paganetatea, nu potù se remana. Rom'a a incetatu se fia capital'a imperatiei, si marirea ei a caditu, innaltiaduse Constantinopoiulu, carele se numi si Rom'a nóua, in imperati'a romana dela resaritu.

f) Perichiu mare in Daci'a.

De si Constantinu repurtà invingeri gloriose asupra barbariloru, totusi gotii si scitele se restrinsera si sub consulii nostri, Paçatianu si Ilarianu, intrara in Daci'a pana la Dunarea de josu. — Imperatulu in 332 pléca in contra loru si peste Dunare face o punte, lucrandu la ea 3 ani, de din josu de puntea lui Traianu, apoi trecendu bate pe barbari si 'i supune imperatiei romane si in acestu modu a tienutu in paza buna, totu ce castigase Traianu pentru noi. — Barbarii, si anume sarmatii erá supusii imperatului si erá indatorati cá se dee ostasi pentru óstea romana. Pe timpulu consuliloru Optatu si Paulinu (334) in Daci'a, sarmatii si gotii dedura arme la sierbii loru, si 'i invetiara, invertitúra, cá se-i póta dá de ostasi gata, inse sierbii, redicara armele asupra domniloru loru, si 'i scósera din tíera. Barbarii pefugati rugandu-se de imperatulu se le dee locu de asiediatu furá primiti cá la 300,000, — si unii se insiràra in óste, éra altii capetara mosii.

g) Botezulu si mórtéa lui Constantinu.

Imperatulu fiindu morbosu, s'a dusu la Nicomedi'a si aci s'a botezatu in etate de 62 de ani, si a muritu aci — éra fetiorulu lui

Constantinu II. i-a dusu corpulu in biseric'a SS. apostoli din Rom'a noua (337). --

C a p u l u IV.

(337—474.)

IMPERATI'A DELA ORIENTU, SI DELA APUSU.

§. 24. Trei fii a-i lui Constantinu celu Mare 337—361.

Dupa atate fatalitati abia barbatia lui Constantinu celu mare fu in stare se restitue intregimea impervatiei — si éta acú fii lui o impartu intre sine, si prin acést'a deschidu o epoca pentru doue imperatii romane, un'a in apusu, inca cu scaunulu ei in Rom'a, si alta in orientu cu scaunulu ei in Constantinopoiu. —

Fetorii lui Constantinu celu mare se adunara in Panoni'a (9. sept.), si impertira tieretele intre sine. Constantinu II-le a luat apusulu, Constantiu II-le orientulu, éra Constante I, tieretele de medilocu, — si abia traia trei ani in pace, caci Constantinu II-le fratele mai mare, veni in Itali'a cá se bata pe Constante I, pe fratele mai micu; insa acést'a 'lu invinse lenga Acuilea, si cuprinse elu si apusulu. Dar' nici elu a pututu se se tiena multu, deórece Magnentiu tiranulu se rescóla in Gali'a, si-lu omóra (18. ian. 350). --

Remanendu Constantiu alu II-le singuru, resaritulu 'lu incredintiéza lui Galu, verului seu, éra elu a purcesut in contra lui Magnentiu si invingendu-lu in Murs'a (Esecu) cu perdere mare din amendóue partile (351) 'la fogaritu si din Itali'a Panoni'a. -- Peste doi ani 'lu bate adóur'a la Zugdunu in Gali'a, si vediendu Magnentiu ca nu póte scapá, s'a omoritu pre sine si asia remase celu midilociu, singuru imperatu.

Nu potú insa se remana mulu timpu singuru, caci Vetraniону beliducele Panoniei in Murs'a, éra Nepotianu in Rom'a imbraca profr'a; dara cu acestia gatá curendu, deórece acela fu ucisu de Magnentiu, éra pe acést'a 'la desbracatu de porfira. Dupa acést'a Silvanu beliducele in Gali'a se redica de imperatu, ci la o luna se ucide de soldatii sei, — si pentru cá imperatulu se apere

Gali'a, numesce pe Julianu verulu seu de cesare, si acesta bate (357) pe alemani.

Constantiu II-le plecandu in contra lui Sapore II-le carele, pradá cu persii sei Mesopotami'a, ande ca Julianu a interitatu pe ostasi se-lu aléga de imperatu, si cá acést'a veni in Daci'a noua, — se lasa de persi si silesce in contra usurpatoriului, dar' ajungendu in Cicili'a, móre in friguri. --

§. 25. Flaviu Claudiu Julianu (renegatulu) 361—363.

Acest'a a urgisitu crestinetatea in carea s'a nascutu, si a introdusu paganismulu cu tóta puterea. Audiendu de mórtea lui Constantiu II-le s'a dusu in Constantinopoiu si a cuprinsu scaunulu imperatescu. Aci a curatitu curtea de crestini, si i-a persecutatu, — si nici i primiá in diregetorii, nici li iertá invetiatur'a. — Purtandu bataia cu persii 'la nimeritu o sagéta, si murindu a strigatu: „Invins'ai Galileane!“ (Cristóse).

Julianu a fostu superbi'a imperiului, dar' scandalulu crestinetatii. -- Cu persecutiunile crestinetatii din punctulu politicu inca de atunci a smintitu fórte, deórece atunci acést'a invingea, si prin ea putea sustiené imperiulu. Mai multu se póte imputá acést'a cresterii celei rele a lui, deórece nu i s'a descoperitu adeverulu crestinismului, ci numai abusurile, si din acést'a cauza judecá, ca legea crestina e funtea releloru.

(Vá urmá.)

Din scóla practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticiei. Verbulu.

(Urmare.) — Unu intieptu a scrisu odata: „Totu lucrulu sub sóre 'si are timpulu seu“. (Ecles. 3, 1.) — Intieptulu acestu a fostu imperatulu Solomonu. -- Despre ce a vorbitu aici imperatulu? Despre timpu. — Cum numimu noi timpulu, care a fostu inainte de 10 ani, séu adica timpulu care nu mai este? Timpulu trecut. — Cum se dtce timpulu din clipit'a de fatia? Timpulu de fatia (presinte). — Cum numimu timpulu, pe care-lu asceptamu inca? Timpulu fiitoriu. — Spunetimi unu ce intemplat in trecut, ceva ce se intempla acum si érase ceva, ce se va intemplá in viitoriu! — Cate timpuri sunt? — Candu dicemu ceva despre

unu lucru, exprimemu totdeun'a si unulu din timpurile aceste trei. — Póte se dice ceva, ce se nu se 'ntemple in aceste trei timpuri, ci se cada in altu timpu órecare? Nu se póte. — Spunemi starea in care te afli in minutulu de fatia! Eu siedi, audu, vedu, invetiú etc. — Ce timpu ai exprimatú prin vorbele aceste? Timpulu de fatia (care se dice si presinte). — Cum ai exprima starea acésta a ta in trecutu? Eu am siediutu, auditu, vediutu, invetiátu — Dara candu aceste ar fi se se 'ntemple dupa asta? Atunci ar trebui se dícu: Eu voiú andi, voiú videá, voiú invetiá. —

Luandu in mai d'aprópe cercetare o stare séu actiune in privinti'a timpului, aflamu, ca tóta starea ori actiunea, are unu punctu finalu séu finitu (sfersítu). D. e. „Tu te vei prepará inca de asta séra pentru prelegerea de maneá. Cate puncturi poti afli la actiunea acésta, la invetiarea ta? Trei: inceputu, durare si finitu. — In ce sta aici actiunea ta? In invetiare. — Care e aici inceputulu actiunei tale? Acela, candu iau cartea amana, cá se 'nvetiú. — Care e finitulú? Candu depunu cartea si incetezu de a mai invetiá. — Care e insa timpulu durarii actiunei séu invetiarei tale? Acela care tiene catu invetiú, séu timpulu d'ntre inceputu si finitu. — In care momentu ti-ai implinitu lucrarea séu actiunea ta aici? In fine, adica atunci candu am încetatu a invetiá. — Cum vei putea dara numi starea invetiarii tale in asta privintia? Stare indeplinita séu actiune deplinu severá, — ce adica nu se mai continua. Si cum vei numi durarea actiunei tale? Stare neindeplinita, séu lucrare nu deplinu severá, care adeca se mai continua. — Privindu durare a unei stari in raportu cu finea ei, aflamu 2 momente ale starii, adica celu implinitu si celu neimplinitu. Celu danteiu este timpulu presinte, si alu doilea timpulu trecutu séu (in gramatica numitu) perfectu. — Cum va fi presintele verbului a invetiá, si cum va fi perfectulu seu? — Ve insemnati mai departe ca si timpulu trecutu se mai imparte in trecutu deplinu si trecutu nedeplinu. — „Eu invetiámu candu a venitu amiculu meu“, ce timpu se exprima aici? Timpulu trecutu. — Pentruce? Caci veniroa amicului si invetiarea nu se imtemplá in timpulu vorbirei despre acele, ci s'a intemplatu mai nainte de aceea, adica intr'unu timpu, care a trecutu acuma. — Cu ce nu erámu cu inca gal'a, candu a venitu amiculu meu? Cu invetiarea. — Ce erá dara inca nedeplinitu, nefinitu? Starea mea adica invetiarea. — Cum vom putea numi dara trecutulú acela? Trecutu nedeplinitu séu neperfectu. — Dece se póte numi acela astufeliú? Pentruca

starea exprimata prin asta forma a trecutulú — mai durá inca pela inceperoa altei stari. — Aici a carei stari? A venirii amicului. — Dar' daca voiú dice: „eu 'mi invetiásemu lectiunea, candu a venitu amiculu meu“, ce s'a fostu finitu pecandu a venitu elu? Invetiarea, adica a incetatu actiunea séu lucrarea subiectului — Cum putemu numi dara acésta forma de timpu, deórece esprima trecerea deplina séu perfecta, seu incetarea de totu a activitatii? Trecutu implinitu, decursu séu (in gramatica) préperfectu. — Acum cunóscema formele duoru timpuri, a presintelui si a trecutulú; care timpu principalu ne-a mai remasu inca? Fiitorulu. — Espimeti „invetiare“ in fiitoriu! „Voiú invetiá“. —

Legandu propusetiunea, „voiú invetiá“ c'o alta propusetiune, veti vedea indata daca se mai póte si cum impartí fiitorulu? se dícemu dara: „eu voiú invetiá, pana scrii tu“. — Cum se infatióseá aici actiunea, adica invetiarea, cá duratóre inca, ori cá finita? Cá duratóre, pentruca inca se continuá in timpulu altei actiuni. — Aici a carei actiuni? A scriorei. — Dara candu voiú dice: „eu voiú fi invetiátu mai nainte de ce ai scrisu tu“, cum se 'nfatióseá aici fiitorulu? Cá o lucrare implinita séu finita pecandu incepea alt'a. — Deci cate feluri de fitóre avemu? Dóue. — Cum ai dísu fiitorulu anteu? „Eu voiú“ — Si alu doilea? Eu voiú fi —. Fiitorulu d'anteiu cu „eu voiú“ este fiitoriu simplu, si alu doilea cu „eu voiú fi“ este fiitoriu compusú séu esactu.

Cate timpuri principale sunt dara? Trei: presinte, trecutu si fiitoriu. — Si cate forme de timpu? Siese, adica pentru fiacare timpu principalu dóue. — Cum se numescu tóte aceste timpuri? 1. presinte, 2. neperfectu, 3. perfectulu I. si II.*) 4. préperfectu, 5. fiitoriu si 6. fiitorulu esactu. (Luandu si perfectulu II. de timpu deosebitu, atunci in limb'a romana vinu 7 forme de timpu). — Acele dintre aceste timpuri, care slau din mai púcine cuvinte se dícu simple d. e.: invetiú, invetiámu etc., éra celelalte compuse. — Cate sunt dara timpurile compuse? — In timpurile comp. ce s'a mai adaosu lenga „invetiare“? In perfectulu II. s'a adaosu cuvintulu „am“, in fiitorulu I. „voiú“, si in fiitorulu II. „voiú fi“. — Ve insemnati, ca acele vorbe, care ajuta verbele de a - si formá timpurile compuse, se numescu verbe ajutatóre. Acelesi dupa cum ati vediutu mai sus sunt trei: sum, am si voiú. — Díceti verbele

*) Scolarii se se facea atenti la diferinti'a lorú, care aró se armeze totu dupa procedele de pan'aici.

urmatóre in tóte 7 timpurile: laudu, speru, tacu, punu, batu, lovescu etc. (Vá urmá.)

Literatura.

„Vocabularulu portativ romanesc-nemtiesc“ de D. S. Petri. (Capetu). — VEDIUREMU, ca stimabilulu autoru in »prefatia“ pune — inca mai nainte de a-i se „critisá“ vocabularulu — dóue cause ce nu l'a iertatu a se determiná pentru tiparirea „vocabularului“ cu litere. Acele insa nu sunt inca nescari temeuri de ajunsu fundate in asta privintia, pentruca d. autoru, cá „profesoru de limba romana“ si omu atatu de bine adaptu in literatur'a nóstra, va trebui se scia, cá si noi, ca nu „mai tóte diarele romanesci se tiparescu (astadi) cu kirilice.“ Din contra in Austri'a — pucine cate sunt — esu „mai tóte“ cu litere; asemene esu mai multe chiaru si in principatele romane, intre care insusi „Monitorulu oficialu.“ Apoi afara d'aceea e cam cu totulu altu ceva astadi la noi a scrie gazete, si altu ceva a scrie lexicóne ori vocabulare. Lexicografulu trebuie se aiba mai multu in vedere fiitorulu limbei decatu diaristulu. Nu neamu incumetá a dice nici despre celelalte producte mai eminente ale literaturii romane, ca se „tiparescu mai tóte“ cu kirilice, cá se nu vedimu o prépuetna cunoscintia de ele. — Ércatu pentru impregiurarea ca »ortografia romana cu litere latine nu e supusa unei sisteme generale observate de natiea intreaga,“ D Petri n'avea d'a se teme, ca — tiparindu-si vocabularulu cu litere — va face numai „o intreprindere necópta,“ cum dice. Avemu opuri »de cele mai eminente“ tiparite cu latine inainte de acésta cu mai multe dieceniuri, pecandu inca nici a miea parte romanii nu se apropiasera cu opiniunile pentru restabilirea ortografiei limbei loru cu latine, cumu sunt de apropiati in asta privintia astadi; pecandu la noi nici pe departe nu se scriea si tiparea atata cu latine, pe cate se scriu si tiparescu astadi. Fiene iertatu a aduce inca unu esemplu chiaru din lexicografi'a romana. In anulu 1825 s'a tiparitu la Bud'a maretiulu opu intitulatu: „Lesiconu romanescu - latinescu - ungurescu - nemtiescu“, lucratu „de mai multi autori (intre cari si nemuritorii Samuil Klein, Petru Majoru, Samuil Vulcanu etc.) in cursulu a treidieci si mai multoru ani“ (892 pagine in optavu mare). Binevoiéscu ori si cine a confruntá »Lesiconulu“ acela cu „Вокзаларъ“ de acum alu D. Petri, si se se convinga ca acela a potutu fi o „intreprindere“ mai „cópta“ inca si decatu a Diei

sale, cu tóte ca se tiparise cu latine. E frumosu inca, ca d. autoru e asia de bunu, si ne apromite totusi publicarea vocabularului seu cu litere dupa ce caus'a acést'a ortografica se va deslegá odata definitivu:

»Traesce murgule — la Pasci
Érba verde se pasci.«

Sióda promisiune e acésta d-le; dvóstra, „nemtii“, decatu timpu si cu ce puteri gigantice lucrati la cultivarea limbei dvóstre? si totusi inca nici pana astadi n'ati deslegatu „definitivu“ caus'a ortografiei dvóstre. Si ce a-ti dice celui ce v'ar recomandá, se nu mai scrieti in limb'a si cu literele dvóstra pana nu veti deslegá acést'a deplinu? Aratane d-le mediuinele de desvoltare pentru o limba, preste care acést'a se nu mai póta trece, — si apoi te acceptamu. Éra si pan'atunci, daca nu-ti place ou noi, remai sanetosu pe unde te-ai opritu, ca zeu, nóue ne cauta a o calcá mai de parte barbatesce avendu de a face o cale lunga inca. Apoi scimu noi ca cá mane o se-ti indoiesci si Dta pusulu si o se ne ajungi, daca vei vedea ca' nu e bine singuru.

Dara daca in elaborarea opului Dtale a-i tienutu asia bine in vedere diarele si scrierile nóstre emnente, apoi dece nu tiai remasu inca consecuentu in tóte? daca ai folositu semnele acelora de scriere, pentru ce n'ai compusu si vocabularulu limbei acelorasi si dece n'ai urmatu ortografi'a si formele de limba observate de acelesi? Care sunt diarele si productele acele eminente ale literaturii nóstre, care se mai intrebuintieze astadi legiónele acele de cuvinte straine, caror Dta le-ai datu atate locuri onorifice in vocabularulu Dtale? Este adevratu, ca inca nu e determinatu, cá pana unde se ne intindemu cu repriimirea de vorbe din limbele surori remase de ereditate dela mam'a nóstra comuna — latin'a, si acésta este in adeveru treb'a Academiei infiantiane; dara cumca cuvinte cá „вopничiе¹⁾, гжръчи, iаванчiз, каргiослжк, пезевенкжк, прослъви, прапърчiк, iсавъ, шiрeтлжк, ърдъз, зарiфлжк, зъсталнiцъ, краiлжк, лавъ, неаш, пангiлжк, палаврачiз, партакжк, хараcladiци, хънсфет (= Hundsfott), ганг (= Gang), шнър (= Schnur), мжкэлiтлжк si cate alte -лiк -лжкuri, care tóte pana la unulu se afla in vocabularulu Dtale, cumca tóte aceste, d'icu, se fie proscrise odata pentru totdeun'a din limb'a nóstra, la acésta toti scriitorii romani s'a invóitu deja

¹⁾ In vocabularulu Dlui Petri aflamu:

. вopничiеа mapе = das Ministerium des Innern
si „вopничiе аа похитiл = der Gemeinderath“

demultu; dovéda 'ti póte fi: ca nu le mai intrebuintéza.

Da, scimu ca d. autoru va alergá peste carpatí dupa contradovedi, unde va díce a le fi audítu vorbindu-se. Totu de acolo-i aducemu si noi — voindu a-i crutiá ostení'a — o dovéda in obiectulu nostru, pentruca angustímea colóneloru nu ne iérta a produce mai multe. In „Revist'a Carpatíloru“ din 15. febr. a. c. la pagin'a 243 díce D. Sionu, unulu din „cei mai eminenti“ scriitori romani ai presintelui: „Oricatu „de despretiutoriu fie cineva pentru radicalismulu pe „dantescu alu unor'a din semi-invetiatii filologi, — „totusi cáta se simtia, ca cultur'a limbei a facutu „órecare progresu. Prin urmare, a 'voi se facemu „o literatura din espresionile de suburbie (mahala), ar „fi cá se prostituamu aceea ce avemu deja cultivatu, si „se cademu intr'o licentia de solicismi neiertata.“ Dara ne va díce póte, ca astumodu a voítu a incungirá neologismele, de care ne spune in prefatia a se fi feritu „cá de focu“; insa nu trebue uitatu, ca in loculu multimei de vorbe straine din vocabularulu Dsale, popòrulu nostru - si are p'ale sale proprii; pe cele mai multe le vei gasi chiaru in colibile cele mái de josu, pe care asiadara daca le folosiá — inca nu insemná „neologismu“.

Este mai departe adeveratu, ca sunt diare si opurice — din cause cuvióse, care astadi nu mai au loculu compunerea de lecsicóne — esu tiparite inca totu cu kirile; dara acele diare si cu kirile pezescu inca ortografi'a si formele cerute de natur'a limbei nóstre. Insa D. Petri a lapadatu pe 8 finale de pretutindeni, tiene form'a -gie in locu de -gizne, priimesce vorbe si forme intocma cum se gasescu prin mahalale, cum sunt: „inokondriakoc“ in locu de ipocondriacu, „naincpezece“ in locu de patrusprediece etc.etc. Nu scimu dara de ce nu priimescu si lecsicografi germani in opurile loru Zwanzf in locu de (ori macar si lenga) Zwanzig; Soada, Moada in locu de Vater, Mutter; — de ce nu se díce si in limb'a scrisa: xungen in locu de gefungen, Tes mon i a = das meine ich auch, — E petze = ich bitte Sie? caci asia vorbescu nemtii (plebea) in dialectu austriacu (chiaru si impregiurulu Vienei). Daca e se venimu pana la atata, apoi noi si atunci suntemu mai norocosi decatu dvóstra; intre limb'a poporului romanu vorbita de massa si intre limb'a lui scrisa nu veti aflá nici odata acea diferentia mare, care este intre acele la dvóstra nemtii. Apoi vedi d-le nici in limb'a nóstra n'ar trebui se intre-

buintiezi cele menite a ne desfigurá literatur'a, pentruca si nóue ne place ce e bunu si frumosu, cá si dvóstra.

Avemu se 'nsemnamu mai departe, ca noi nu dícemu „nepeke, nepete,“ precum aflamu aceste 'n vocabularulu, desnumitu ci [пъреке, пърете, care tocma si cu litere vinu a se scrie: pareche, parete; asiadara aceste vorbe la nici o 'ntemplare nu se potu insirá in vocabularu intre vorbele 'ncepetóre cu ne- (pe-); ca dativulu pronumelui personale „eu“ nu e la noi niciodata „am“, ci séu mie, séu amí cés 'mí; ca la pag. 451 vorbele „хэмъ, хэрэп, хэрар, хэнсфор“; nu sunt in rindu bunu lecsicograficu; ca nu este bine dísu „a da кэ пэмн, a da кэ пичор,“ ci „кэ пэмнзэж, кэ пичорзэж,“ (vedi verb'a „da“), si in fine nu scimu ce va fi insemnandu, ca liter'a incepetóre M in vocabularulu acesta este de trei feluri.

Incredintiamu pe d. autoru, ca dam'a critica nu se supera de locu pentruca si-a botezatu carticic'a „vocabularu romanescu-nemtiescu“ in locu de „romano-germanu“. Numirea aceea e aici mai corespundietóre...

Ar mai fi inca cate ceva de dísu, insa scopulu nostru fusese a ne margini longa cele de capetenia; incheiamu deci cu rostirea sperantiei, ca stimabilulu d. autoru va privi observatiunile nóstre aceste a fi facute curatu numai in interesulu literaturii nóstre si ca, dupa ce se va fi convinsu si de prin alte parti de adeverulu loru (ceea ce speramu), la partea a dóu'a a vocabularului cum si la o alta editiune a partii prime, le va invredici de consideratiunea Dsale.

Sibiu, 2. martiu n. 1861.

R.

Varietati.

Catra o rosa *).

Floriceica impupita,
De foi mandre invalida, —
Ce mirosi cu o dulcétia,
Chiar 'ti spunu, tu esti marétia.
Si poti fi, ca esti nascuta
De natura, si 'nvescuta

*) Poesi'a acésta ne veni intr'o epistola pusa aici in Sibiu la post'a locala. Stimabil'a autrice se vede séu a fi Sibióna séu a se fi aflatu p'atunci la Sibiu. A voítu insa astufelu a ne lipsi de bucuri'a, — de a o cunósce. Cu tóte aceste multumindu-i, o rogamu a ne mai face asemeni surprinderi placute catu mai desu! Red.

Cu frumsetia delicata,
Dea 'ta maica scumpu donata.

* * *

Tocma astfeliu, floricele
Suntu in lume, si acle
Flori prea mandre deo natiune,
Ce sunt fice maicei, bune;

Sisi iubescu natiunea tare,
Cu unu focu, si c'o amore
Cordiala 'nflacarata,
Chiar' de Dieu in peptu plantata.

Astfeliu floricele suave
A natiunei nostre brave,
Facu cununa'i de splendore,
Ce'i servesece spra decore.

Si 'i reda marirea, care
Sia perdutu, pr'in nelucrare
Pentru limba si natiune,
In tempi grei de 'ntristatiune.

Candu in pratulu ei celu mare
Nu aflai, mai neci o flore
Inverdita, impupita,
De natura 'nmugurita.

Caci totu erma, si totu ghiacia,
Nori ploiosi, si negra ceatia,
Ceriulu patriei pre dulce —
'Lu acoperéu atunce.

D'ori ee flore, ori ee frundia
Trebuea cá se s'ascundia,
Caci palóre cá de mórte
Totulu pratu avé se pórté.

Dar' acumu, candu clim'a nóstra
Nu mai e atatu de aspra,
Candu lucesce dulce sóre,
Preste flori incantátóre, —

Audiendu cumu dulce suna,
Limb'a nóstra cea strabuna,
Totu d'in animi, incantate
D'alu ei tonu, in ceriu pórtate, —

Nui sperare de'nflorire?
Nu sunt semne de marire?
Candu pre toti, pre micu, pre mare,
Ne insutla, o amore

Pentru totu ce e strabunu
Si marece pre Romani,
Totu celu scapa de perire,
Si-lu conduce la marire!!!

* * *

Ach, amice tinerele,
A natiunei floricele,
Fiti sperantia maicei bune,
Demne fice de natiune!

Fiti, cá asta floricea
Ce, de si e mitutica,
Te incanta, te 'ndulcesce,
Te insutla, te 'nviesce;

Ea servesece spre decore
Mumei sale nutritóre,
Si pre dens'a o iubesece,
Caci preamandru, delceo cresce.

O Romanca.

Probleme. 1. Numerulu 3328 se se imparta in 2 parti asia, cá daca partea cea mai mare se vá dividá prin diferinti'a amenduroru parti, se ésa cuocientele 7. — Cu catu e o parte mai mare decatu alt'a?

2. Unu negutietoru are 2 cantitati de postavu (panura). Cantitatea seu bucat'a cea mai mare e cu 4 coti mai lunga decatu cea mai mica, si acésta face $\frac{8}{9}$ a bucatii cei mai mari. Negutietorulu vrea a vinde aceste cantitati de postavu asia, cá preste totu se iá 110 fir. 88 cr.; cu catu a calculatu elu cotulu din fiacare bucata, daca bucut'a cea mai mica a socotit-o cu 4 fi. 32 cr. mai scumpa decatu cea mare?

Deslegarea problemelor din Nr. 6.

1) si 2) Elisa a fostu de 20 ani si 8 luni, Flórea de 18 a. si 8 L. Ilén'a de 10 ani si 8 luni, erá Georgiu de 32 ani si 8 luni. (Resolvarile incercate de mai multi, n'a corespunsu).

Responsuri.

A. B. — Vien'a. N'avemu multi in partile acele de care intrebí; ar fi de doritu insa cá se se inmultiesca.

Dela **mai multi** ne venira resolvarile problemelor aritmetice din Nr. 5 dupa espedarea Nrului aceluia, pe care pentru acea intardiare nu le mai putemu publicá.

Aducemu la cunoscinti'a doritoriloru de a-si procurá fói'a nóstra, ca se potu inca capatá din aceeași toti Nrii dela inceputu.

Ese in tóta
Sambata.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr. pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Reflessiuni psihologice si Hmblistice.*)

În limb'a romana se iau adese ori de sinonime vorbele „capu si minte sau ratiune;“ „córde“ si „anima sau sensiune.“ Asiá se dice „omu cu capu bunu“, in locu de „omu cu minte buna“. Apoi anim'a se confunde cu totulu cu „córdea,“ asiá în catu terminulu acesta din urma s'a datu cu totulu uitarii. Caus'a se pare a fi ca Romanulu considera capulu cá sediu alu mintii sau alu principiului cugetatoriu, éra „córdea“ cá sediu alu animrei sau alu principiului simtitoriu. Cei ce au lessu istori'a filosofiei aru puté se sustiena ca acésta e o fantasia luata din psihologi'a platonica. Insa noi nu credemu ca Romanii se se fia familiarisatu ver-o data asiá de tare cu sistem'a filosofica a lui Platone, in catu se 'si fia formatu dupa dins'a usulu vorbirii; mai curendu amu crede ca acestu modu de a 'si representá principiulu cugetatoriu si principiulu simtitoriu s'a nascutu din mintea comune, si ca dintr'insa a essauritu si Platone.

„Percepere“ insemnédia a luá unu lucru in consciintia; inae lá noi vorb'a acésta s'a prefacutu in „precepere“ sau „pricepere“ si s'a confusu cu „intielegere.“ Pentru fissarea ideei cauta cá vorb'a se se întórca la form'a si la insemnarea sa primitiva, dimpreuna cu substantivulu seu „perceptiune.“ Si inca nici asiá nu adjuge, ci avemu lipsa si de „appercepere“, a avé consciintia ea outare lucrare se face in sufletulu nostru, ca subiectulu nostru cugeta. Cu verbulu acesta dimpreuna cauta se se introduca si substan-

tivulu „apperceptiune.“ — „Concepere,“ a formá notiuni, „conceptu“ si „conceptiune,“ se introducu fara dificultate; insa se confundu usioru cu terminulu gener lu „intielegere.“ — „Judecare“ e terminu vechiu si usitatu in vorbirea comune; „rationare“ s'a introdusu cu mare dificultate, si a avutu a sustiené o lupta grea si îndelungata cu francesulu „raisonner“, „raison“, „raisonnement.“ Noi putemu se ne gloriamu ca avemu terminulu „minte“ (mens, *νοῦς*) care lipsece francesiloru; ei se servescu in loculu acestuia, candu cu „esprit,“ candu cu „intelligence,“ candu cu „entendement;“ insa nici unulu nu respunde deplinu terminulu nostru. Cu terminii „intielegere, intielesu, inteptu, inteligintia, intieptiune,“ inca suntemu mai presusu de francesi si de italieni; ei au numai „intelligence“ si „intellectuel,“ inse le lipsece radecin'a „intielegere“ si tóte celelalte forme. — „Intieptiune“ in locu de „sapientia,“ σοφία, ni se pare un'a dintre celle mai fericite formatiuni ale limbei romane; „intielesu“ e cu multu mai adaequatu de catu „sensu,“ p. e. in frasile: noi luamu terminulu spiritulu in „intielesulu“ de fiintia immateriale; — cu multu mai bine de catu: in „sensulu“ de fiintia immateriale. „Sensulu“ duce totu de-una la simt're, si aici e vorb'a curatu de intielegere. Si cu terminulu acesta avemu totu dreptulu de a ne gloriá.

Sibiu, 9. martiu.

O fóia scolastica din Lipsca ne aduce scirea, ca in Heidelberg sosira in septemanile aceste si ése barbati de scóla magiari, carii caletorescu pe spelele statului, cá se-si procure cunoscintie acurate despre organizatiunea scóleloru din Germani'a. Daca

*) Din „Instruatiunea publica“, diurnalu scol. din Romani'a redigatu de D. A. T. Laurianu.

siése magiari c aletorescu pe spesele statului pentru asia scopu importantu, nu scimu pentruce nu ar putea face acésta si órecati romani? Insa cine e, care se ingrigésca la noi de asia lucru, cine care se ne esopere dela guvernul ajutorulu cerutu? In privint'a scolastica dóra nici unulu din popórele colocuitóre nu tiene stata de statu *quo ante* cá noi, ceea-ce cu alta vorba insémna apoi stabilitate. — Scóele nóstre au se tréca in celu mai deaprópe viitoriu prin mari strafomari; unde ne sunt barbati de specialitatea acésta, carii se ne scie nunumai aপরী unele interese ale scólei, dara si se póta a propune proiecte de administratiune salutaria a scóleloru, de sisteme de investiamentu corespundietóre presintelui, de legi scolastice confórme referintieloru nóstre provinciale si amesurate relatiuniloru poporului nostru? Cei carii ar putea dice ca sunt acésta, trebuie se fi vediatu mai multu decatu scolutiile nóstre; trebuie s'aiba cunoscintie mai departe intindietóre decatu manualele prescise. Precum unu barbatu de statu, care vrea a contribuí la reformele salutarie in constituirea statului, trebuie se aiba cunoscintia de organizatiunea altoru mai multoru state, intocma unu chiasmatu reformatoru alu instructiunei publice trebuie se fi petrunsu in organizatiunea, legile si sistemele de investiamentu de prin alte state mai avantate in cultura. Asemeni barbati ne putemu formá numai atunci, candu prelunga alte multe cate se mai ceru, vom esoperá si a putea tramite anume cativa individi a caletóri prin tierile Europei mai culte, cá se 'si adune cumoscintiele necesarii in ramulu acesta, si cá intorcanduse se o scimu taiá de a dreptulu pe calea cea adevérata, ne mai orbecandu si ratecindu de noi insine pe cali laterale inca cateva diecenii, spre daun'a scóleloru si astamodu a culturei si fericirei nóstre nationale. Se profitamu pe catu putemu de ceea ce a esperiatu altii, si se nu investiamu totu numai atunci, candu ne lovimu cu capulu. — Trecutulu fie trecut; noi n'avemu d'a ne mai lipí nici de modulu organizatiunei scolastice si sistem'a investiamentului din dieceniulu trecut, dar' apoi cu atata mai pucinu de cele dinainte de 1848; nici unele nici altele n'a fostu perfecte, din contra pentru noi cu totul nenimerite. Noi avemu a staruí pentru o instituire preste totu nóua si acésta e acum nu numai posibila intre mic-diunile constitiunei in care intramu, dara si ceruta de legiónele de trebuintie, de insusi spiritulu neinvigibilu alu timpului.

Intre cele d'anteiu facende pentru viitorulu bunu

alu scóleloru nóstre se tiene dara si tramitorea a 2—3 romani, barbati ai scólei, spre a caletóri inafara pentru scopuri scolastice. In altulu guvernul, parinte d'opotriva pentru tóte popórele sale, nu ne va denegá — suntemu siguri — nici nóue — ce a datu conceptatiuniloru si fratiloru nostri; numai catu, cá parintele se póta scí ce ar vrea copilulu, acesta are se céra, st cerendu lucru bunu, are éراسي se fia siguru, ca i se va dá.

Cine dara, mai repetamu intrebarea, se faca púsiulu, se ne descopere inaltulu Guvernul asta mare trebuintia si dorintia ferbinte? — Ilustratiile sale DD. Consiliari romani de instructiunea publica si venerabilele Consistoriile romane!

Vorbirea D-lui N. Stravoiu cu ocaziunea inmormantarii juristului

JULIU BODILLA

in 7/19 martiu 1864.

Ce insemnéza atata intristare pe fetiele tuturor? Ce acele priviri atientate cu durere catra acestu cociugu? Ce alt'a decatu, ca aceste cateva scanduri cuprindu in sine unu tesauru nepretuitu pentru toti, unu tesauru, pe care o mana nemilósa ni 'lu rapí pentru totu deuna. — Si intr'adeveru cine a cunoscutu pe fericitulu adormitu, si acum ar' putea stá rece? cine, care se nu 'si simtia inim'a petrunsa de durere, vedindu 'lu, ca se lá dela noi?

Inbitulu consotiu abia aparú pe orisóntulu celu fortunosu alu vietiei si atmosfer'a începú se i se involbure, morbu preste morbu cutrierá fibrele cele tandre ale vietiei sale. Se pareá ca vermele mortiei voéscóe, se róda radecin'a aestei plantutii inca insainte, de a'si potea desvoltá potirulu, si numai o cautare asia plina de iubire, cum a fostu aceea d'in partea multa amatiiloru sei parinti si rudeni si cu deosebire ingrigirea cea eminenta d'in partea mamei seale celei pline de tandretia, fú in stare, se intardá facatava pásii cei grabnici ai mortiei; insa, durere, numai sei intardá, dar' nu sei impedece pe unu timpu mai lungu. Se pare, ca providenti'a a voitu se pedepsésca aspru cutezarea muritoriloru, cari indrasnira se'i crucisiese calile, distra-gundui fara temere o fiantia destinata pentru regiuni mai sublime; se pare, ca a voitu, cá acésta plantutia se 'si desvólte pomp'a potirului si arom'a mirosului

sea, numai pentru că pierderea ei se fia cu atatu mai durerósa.

În vârsta de 11 ani esându scumpulu nostru amicu din scólele normale, intrá în gimnasiulu catolicu, acum gimnasiulu de statu de aici. Pecându de o parte talentele sale cele eselente, zelulu seu celu mare catra scientie facú, cá, prelunga tóte pedecele puse de dese morhuri, cursulu gimnasialu de 8 ani se-'i fia unu cursu de triumfurile cele mai onorifice, pe cari le póte secerá unu teneru pe carier'a studioru, pe candu 'si inavutia mintea totu mai multu cu cunoscintie folositoare: pe atunci de alta parte cualitatile cele eselente ale inimei sale îi atrageau nunumai iubirea conscolariloru, ci si a profesoriloru sei; nu erá unulu, acarui inima în apropierea lui se nu palpita în placere. Temperamentulu seu celu blandu, de parte de orice egoismu, de ori ce patina; sinceritatea cea libera de ori ce prefacere, îi castigau inim'a si increderea tuturoru. Pacificu, cá unu angeru cautá a departe orice discordia ori ce ura; acestu porumbu fara fiere, acésta rosa fara ghimpi se párea ca esista numai pentru placerea altora. Sever'a sórte 'i rapise prin dese morhuri tóte buciurile pamentesci, numai una 'i remasa, si 'i remasa fiindca este santa, ceréscá, divina, pe care se sfiu chiaru si sórtea a o atinge cu manele sale cele necrutiatóre, 'i remasa dicitu bucuri'a: de a 'si cautá fericirea sa în fericirea altora. 'Mi aducu aminte, candu fericitul meu amicu 'mi descoperia planurile sale cele patriotico-nationale si umane, planuri care decurgu numai d'intrunu isvoru asia de chiaru, pe catu erá inim'a sea de nobila. Cu cele mai vii colori 'mi enumerá tóte folósele, ce voru decurge din trinsele pentru natiune si într' acesteá ochii sei erau aprinsi de foculu celu divinu, ce ardea în peptulu seu cu atata vepaia. — Dar' vermele celu neadormitu alu mortiei rodea necontentitu. —

Erá anulu din urma alu cursulu gimnasialu, pe-candú pregatirea pentru esamenulu de maturitate pre-tindea cele mai mari încordari spirituale, corpulu se afectá mai tare de morhuri mai neinterupte, cu deosebire patimea dinsulu multu de durerea ochiloru. Pelenga tóte aceste elu reportá la maturitate onorifica clasa de eminentia cu locu antaiu. Dupa acésta voiá cá în anulu urmatoriu se se restaureze, cá apoi cu atatu mai barbatesce se 'si încépa carier'a alésa. Totusi spiritulu seu celu insetatu de scientia nu potú lasá timpulu neinterbuinatú, se aplicá la academi'a juridica de aici, unde pr'in cualitatile mentionate castigá si aci inimele tuturoru;

dovada este numerositatea acestei insótri, dovada profund'a intristatiune, espresa pe fati'a fiecaruia d'între noi. Cu tóte aceste elu se restaurá, e ferice, caci se restaura pentru totdeuna; nece una durere numai simte, caci ne ostenitulú verme rósa alalta ieri (³/₁₇ marte n.) pela 11 óre si cea de pre urma fibra din nobil'a radecina a acostei flori pompóse, reserite cá se esiste într'o clima mai dulce.

Trista sórte! cu o singura lovitura lipsisi pe profundu obidatii parenti de unu limanu consulatoriu alu vietiei lorú, pre multu duiosii cumnati, sorori si frate de bucuri'a inimei lorú; pe tinerime de unu consotiu blandu si pacificu, de unu amicu sinceru; éra natiunei romane, — sermana natiune! — 'i rapisi din mic'a sea diadema una dintre cele mai pretiose petre, o lipsisi chiaru în acestu timpu periculosu de o lumina, care putea pe viitoriu se respéndesca radiiele cele mai sanitarie; tuturoru insa ne secerasi unu pomu incarcatu de cele mai deliciose fructe, la care cu totii priveam în cea mai bine motivata sperantia.

Înainte de a ne parasí pentru totdeuna acestu su-fictu curatu, o cútatura mai arunca înapoi si cu unu zimbetu duiosu se adreséza: „Fá'mi, amice, fá'mi, te rogu acestu servitiu din urma: spune prea iubitoru mei parinti, scumpulu frate, duióseloru sorori si prea buniloru cumnati — ach! ca nu'i potú mangaiá; scitu cumplit'a durere, ce le sfasia inim'a, ca e tota asia de nemarginita cá si amórea lorú catra mine; scitu multele necasuri, ce le am causatu în vietia — spunele catu asiú fi voitu de bucurosu a mai fi cu densii, cu cata placere asiú fi suferitu dureri, si chiaru în suferintia asiú fi fostu ferice vediendu-'i prin mine fericiti. Insa totu acea amóre ne marginita se 'i îndemneze, cá se'si modereze durerea cea aguduitoře, aducendu-'si aminte, ca calile providentiei sunta pline de intieleptiune, sciendu ca acela, pe care l'au iubitu cu atata ardóre, e liberu de ori-ce durere; concéda'i se guste o fericire, despre care bietulu muritoriu aci nu póte avé nece o întipuire si pre care de o ar' putea turburá oeva, atunci aceea ar' fi numai, caci vede pe iubiti sei sbuciumati în durere pentru densulu; — unu momentu numai ne desparte, si apoi érași ne vom uni în amóre, fiindca ce alta, de catu unu momentu, e vietia fatia cu eternitate. Esprima pré stimatiloru DDni profesori si cunoscuti multumirea mea pentru tóte fatigele: cate le avura cu mine si pentru ca 'mi dadera onórea cea mai de pre urma. În fine voue, amiciloru, voue confratiloru, între cari petrecuiu d'ile bune si rele, si dintre

carî fara mila me rupsa crud'a sôrte, ve multumescu pentru tôte si ve tindu inca odata man'a preste mormentu; strangeti-o, ea e rece, insa cu atatu mai caldu a batutu inima-mi pentru amicitia, patria si natiune; ach! nu mai potu conlucrá la aceste scopuri sante, ve rogu insa nu me uitati“.

Astufeliu dîcendu aparù. — Sufletu curatu! tu nu putusi alá fericire in acésta lume debila; parascesce-o, treci incolu unde te ascépta o ferice mai inalta, parascesce acestu vasu debilu, elu nu putù linea in legaturile sale cele slabe unu prinsu atatu de puternicu; primesce insa din anduncu ranitele nôstre inimi unu „odichnesce in linisce, fii acolo ferice, daca aci nu putusi fi!“

Éra ceace se atinge de noi, fratiloru, fia cá aduce-rea aminte la acestu teneru nobilu, generosu si blandu, la acestu amicu sinceru se nu ne parasésca nece odata, ci se ne indemne la totu ce este folositoriu, bunu, onorificu pentru natiune patria si omenire!

Sciri scolastice.

Sibiù, 8. Martiu. Conjurat'a cea perpetua asupra vietici omenesci carea decandu este memori'a omenimei nau incheatu contractu amicaveru cu nice unu omu — mórtea, rapi Dumineca 5. martiu a. c. pre la 11 ore an. am. o flóre a nutiunei, carea promitoa fruptele cele mai splendide la tempu. **Juliu Bodilla**, juristu in an. I. la academi'a de drepturi aici, fiulu stimaverului D. Protopopu Petru Bodilla au esitu din numerulu muritoriloru! Elu persecutatu de perfid'a inimica mai in tóta vietia cata o au avutu, o au invinsu in fine pentru tôte eternitatile, deramanduf pentru veci si pururea puteroa influintiátore asupr'a dinsului. Dupa invingere triumfu! Ce triumfu ii voru fi serbatu cei din imperiulu spiritelor, nu putemu descrie, pentruca anim'a nôstra acolo nu se póte redicá, ochiulu nostru nu au vediatu si urechoa nôstra nu au auditu unu astufeliu nici odata. Ne restringemu numai la pucinatatea nôstra, si între lacrimi enaramu partea aceea a triumfului seu ce neau lasatu, cá se i-o serbamu si noi aici — ultim'a nôstra mangaere la grabnic'a despartire de noi.

Eri in 7 a le curente la dóue óre d. am. multimea de poporu crescuse pe strat'a Cisanidiei in numeru insemnatu. Pe la trei óre strat'a numita si piati'a cea mare prin multimea de poporu ce cuprindeau, aretau ca se asteapta o festivitate, ér' seriositatea pe fetiele

fiecarui spuneau, ca festivitatea e un'a din cele doióse. Fumulu dela faciele ardiende in manile junimei academice dela academi'a de drepturi, colegii lui **Juliu Bodilla**, anuntiau apropierea clipitei, in carea si remasitiile mutatului se dispara din midiloculu parintloru, fratelui, sororiloru, cumnatiloru si tuturor rudeniilor sale; ér ari'a cantata inaintea seminarului, unde se aflau remasitiile, ari'a carea dupa ce iti conduce spiritulu in cuptoriulu doiosiei si alu tristetiei si flu lasa de se sbuciuma in necasulu seu, cá apoi se termine in slabiciunea produsa de sbuciumare, stinghenduse fara de putere intocma flacarei ce nu mai are nimica de consumatu — ne asigurá, ca momentulu totalei despartiri este aci, si ne provediù cu lacrimi, cá se intimpinamur pre celu ce ne parasea. Si abea 'si erau facutu cateva siruri de lacrimi a unoru asteptatori cursulu pe fetie, si éta unu sicriu pomposu, locasiulu remasitiiloru reposatului, aparù pe umerii a 6 colegi imbracati in vestminte cavaleresci romane între 6 domnisióre romane in vestminte érași nationale, si alti 12 colegi in asemenea vestminte romane si magiare. Inaintea sicriului imediatu o cununa purtata de o domnisióra romana in asemenea imbracaminte comitata de doi juni juristi érași in vestminte nationale. Preotimea, carea se alá inaintea sicriului si pre cerea o premergea unu choru vocalu si altulu instrumentalu, erá condusa de unu steagu de floru negru in manile altui june juristu romanu in vestminte nationale, care steagu falfaiá cá si malitiós'a bucuria a mortiei, candu iau sucesu a pradá unu tesauru cum erá acesta. Pe acestea tôte le premergea junimea gimnasiasta cu o cruce simpla neagra in frunte. Dupa sicriu obidatulu parinte, caci mam'a slabita de superare si de obosintia din timpulu bólei rep. nu putù oblegá pe fiu, cu ceea ce dupa natura parintii nu ar fi datori filoru — plangendu pe acelu ce cugetá, cá orecandu in betranetie sei fie razimu, si lenga dinsulu unu fiu alu seu, unu ginere urmati de ceilalti inruditi si de notabilitatile cetatiei nôstre mai cu seama romane si acestia ér' urmati de mai multe trasuri. In drépt'a si stang'a acestui conductu 100 de facle in manile la 100 de juni colegi ai reposatului, ér' impregiurulu acestora mii de privitori, care parca ca crescú din ce se misca conductulu, si care remase in numerulu seu pan' la mormentu.

Aici dupa rugatiunile consuete rostí D. Dr. **Sentz**, profesore la academi'a c. r. de drepturi, dupa aceea unu colega juristu, **N. Stravoiu**, cate o cuventare petrundietóre pentru toti ascultatorii. (Din aceste p'a

D-lui Stravoiu o publicaremu mai sus) In fine corulu vocalu cantà unu adio doiosu catra celu ce se erà asiediatu la reposarea eterna! Fiei tiern'a usiòra!

Primesce onorate cititoriu aceste pucne, dar triste desprè fratele nostru, si afla ca am perdutu multu in dinsulo. Èra tu frate despartitu, rúgate de Acela, in a carui imperiu si locasiuri te afli, cá se tramita la ai tei iubiti Parinti si cei mai de aprópe, la ai tei colegi si la toti cei ce te plangu — taria si mangaere!!

C.

Sibiui. Prin neobosit'a staruintia a d. protopopu si inspectoru districtualu de scóle Joane Metianu comun'a bisericésca a Rojnovului s'è determinatu a suifile, ce le tragu invetiatorii din cas'a alodiale si anume a invetiatorului I. la 230 fi. si la alu II. la 200 fi. prin aruncu asupra membriloru comunei bisericesci. Totu prin staruntia mai susu laudatului protopopu s'a castigatu inca din cuti'a alodiale 84 fi. pentru o scóla de fete, la care adaogenduse ceva si din'cuti'a bisericésca se constitue in Rejnovu o scóla de fete separata. Precatu suntemu informati, inalt'a Locutiintia a aplacidatu atatu arunculu catu si curgeroa din cuti'a alodiale pentru scól'a de fete. Noi speramu de la energi'a d-ui protopopu regularea cuvenita a aceluor doue clase si infiintarea scólei de fete catu mai in graba, era dela diliginti'a invetiatoriloru, fiindu ei acuma mai binedotati, o insuffetire mai mare a aceluor scóle si pana acuma destulu de bune. — Onóre deci barbatiloru nostri, carii sciu pune in tóte dílele o pétra la cladirea cea maro a natiunei nóstre; onóre acelu barbatu de scóla binemeritatu, care scie aflá isvorulu, de unde se curga luminarea. Astufelu numai póte se face unu preotu destulu chiamarii sale, astufelu merita elu laud'a nu numai a nóstra, ci si a prunciloru pentru, a caroru crescere scie se ingrigésea. — Noi aducemu multiumita publica atatu comunei politice a Rojnovului, catu si cei bisericesci pentru acésta ingrigire.

— La propunerea d-lui protopopu Parteniu Trombitasiu s'au facutu cele cuvenite pentru dotarea unoru scóle din protopopiatulu seu. Si anume in pretur'a Zahului s'a otaritu

1. In Orbo se se cladésca o casa de scóla prin aruncu asupra membriloru comunei bisericesci. Pentru subsistinti'a invetiatorului se dau 10 jugeri de pementu, pentru lemne 20 fi. numai dela parintii copiiloru buni de scóla.

2. In Iclandulu mare, unde se afla scóla destulu de buna, pentru subsistinti'a invetiatorului 10 jugeri de pementu, pentru lemne, recuisite si carti numai dela parintii copiiloru buni de scóla 40 fi.

3. In Petea se se repareze scól'a ce esista, se se dea invetiatorului 12 jugeri de pementu si pentru lemne, recuisite si carti, dela parintii copiiloru buni de scóla, 30 fi.

Pamentulu acesta se se lucre de membrii comunei bisericesci gr. orientale, si invetiatorii vor avea se dea numai sementi'a cuviintiósca. Cá se se póta asigurá dotatiunea invetiatoriloru pana la 200 fi. se va socolí venitul din acestu pamentu lucratu de sateni, si catu nu se va ajunge se va face unu aruncu pe totu fiorinulu de dare dirépta, care se va stringe cu cealalta dare si apoi se va dá invetiatoriloru in rate prelunga chitanti'a.

In Pretur'a M. Madarasiului s'a otaritu

1. In Eghersegu se se cladésca prin repartitiune o scóla centrala, la care se se afiliuze S. Craiu si Remetie.

2. In Nasiufaleu se se seversiéscá scól'a.

3. In Malomfaleu se se cladésca o scóla nóua prin repartitiune.

4. In Bandu se se cladésca o scóla nóua érași prin aruncu.

5. In Beghia esista scóla.

Aceste scóle se se doteze prin pamenturi, care se vor taiá din cele comunali, si incatu nu se vor ajunge a face o dotatiune de 200 fi. se va face aruncu dupa fiorinulu de dare asupra cresciniloru nostri. Pentru carti si lemne vor ingrijii accia parinti, carii au copii buni de scóla.

Èta, ca daca se conduce poporulu bine, daca DD. protopopi si preoti 'si facu sant'a datorinti'a, se invingn tóte greutatíle oricatu de mari s'ar paraa, si se face aceea, de ce avemu lipsa cá de panaa cea de tóte díle. Nu ne indoimu de energi'a dliu protopopu Trombitasiu, ca puinduse aceste dupa aplacidarea mai inalta in lucrare, va scí se ingrigésea si de invetiatori buni, carii sunt suffetulu scólei. Dotarea altoru scóle din acestu protopopiatu se afla in pertractare. —

In pretur'a Berchesului, protopopiatulu Biorului, s'a dodatu prin invoirea popurului si a preotimei scól'a din Valeni cu 120 fi., 4 stengini de lemne si 1 mertia de bucate dela tóta famili'a; era cea din Finteusiu

mare cu 100 fi., 4 stengini de lemne si 1 mertia de bucate dela tóta famili'a. Aci s'a inscolatu si comun'a Birchesu.

Noi aducemu multumita publica tuturor aceluor barbatu, carii inaintéze tréb'a scolara si prin acést'a luminarea si cultur'a poporului nostru ori si catu de pucinu.

Campeni, 9. martiu n. In decursulu mai multoru vacatiuni am caletoritu inadinsu prin mai multe tienu-turi ale Campiei, spre a me informá de starea scóleloru in aceste locuri, si cu desfatara, si cu multa placere am oservatu scoli ridicata frumóse, si bine intocmite. Am vedutu numeru marisoru de prunci frecuentandu scólele, si bine instruati, mai cu séma in acelea comune, unde suntu invetiatori harnici de ale propune ceea pentru dinsii prescise, precatu se póte mai bine; si unde Dnii Protopopi tractuali au datu scóleloru atentiunea cuvenita, bine sciindu ca scólele 'su singurulu midilocu, care póte repará morbulu celu spiritualu ce consuma popórele; bine precependu, ca scólele 'su conditiunea „*sine qua non*“ spre a putea siguru ajunge la tient'a acea, unde astadi cu totii, cu braciela deschise prin apa si prin focu voimu a strabate.

In tractulu San-Martinului de campia, inca sub reposatulu Dn. protopopu Majoru fórté in rea stare fura scólele comunali din mai multe cause nedelaturabile pe stunci. Éra decandu cuprinde loculu reposatului in Dlu, M. O. D. protopopu Gregoriu Elechesiu, unu barbatu meritatu, care sia sacrificatu cei mai frumosi ani ai vietiei sale in palestr'a sciintieloru Blasiane, nutrindu sute de teneri cu dulcile si nesatiósele scientie, scólele stau mai bine. Acestu barbatu sciendu stim'a, si cunoscandusi chiamarea cea sublima a statului preotiescu, ma patrunsu de sórtea cea misera si compatimitória a conationaliloru sei, cu puteri unite apucanduse de lucru, punendu in tractulu Dsale pre cei mai apti teneri, rumbandule lisu cuviintiosu in fiacare comunitate, au condusu pruncutii pre carier'a cea neteda inaintandu binisoru, asia incatu astadi se afla de asupra pedeceloru reesítu invingatoriu.

Insumi am amblatu prin tractu cu Dsa in finitulu analu la esamene, si am gustatu cea mai mare placere vedindu progresulu facutu, si ascultandu respunsurile cele frumóse din istoria patriei, geografia, aritmetic'a, catechismu, biblie si scrisori destulu de frumósa, in tóte comunele aceluasi tractu, incepundu S. Martinu,

Orminisiu Silivasiu, Dembu, San Petru, Iusinu Visula, Chiciudu, Fisculu, Budatelcu etc. — Ostenelele susu amentitului barbatu 'su neresplativere, elu intru adeveru „*Est sacerdos secundum ordinem Melchisedech*,“ — caci neincetatu se silesce pentru inaintarea binelui comune si fericirea credintiosiloru sei, facenduse astu-modu demnu de tóta stim'a, si onórea.

Din contra revocandune in memoria cursulu aniloru trecuti, vomu aflá cu dorere, ca scólele din tractulu Catinei fura in cea mai roa stare, asia catu in totu tractulu n'au fostu o scóla de dómne ajuta. Cercandu caus'a acestui reu mare, va debuí se edicema veritatea, caci perscrutandu tóte pedecela ne vomu impiedecá in fostulu odinóre protopopu a acestuasi tractu, ma neci deregatori'a civile nu multu au cugetatu despre acestu lucru, acést'a lipsa mare ce din seculu in seculu o - amu suferitu; de martore ne potu serbi tóte comunele aceluasi tractu; deunde se vede ca aici a domnit in dieceniulu acésta o nepasare generale; caci neci snntu scoli ridicate, ma in ceea mai multe comune neci docenti n'au fostu; acum in seclulu 19. lipsira intru unu tienutu atata de poporosu scólele, cari suntu singurulu midilocu salutaru, de a mai ridicá la stare buna poporulu nostru celu pan'acum apasatu de novercele tempestatii vécuriloru.

Singura comun'a Catinei 'si pastrá spiritulu vietiei, prin neobosit'a serguintia a fericitului in Dlu preotu alu Catinei Joane Varga, care prevediendu binele ce se nasce din o scóla catu de micutia, prevediuta cu unu docente bunisoru, a impiedecatu, cá se nu 'si dea macaru acést'a ultim'a resuflare. — Tóte celalalte jacura in dieceniulu acést'a intr'unu somnu fórté greu a nepasarii.

Insa precatu 'lu cutriera in adunculu animei pre fiacare romanu bine-siintietoriu acést'a nepasare din partea mai multor'a, cu atat'a ne imbucuramu de alta parte, caci acum dupa mórtea fostului odinóra protopopu alu Catinei, amu capatatu unu protopopu, care va scie pretiui momentele acestea de auru pentru romanii campeni, va scí folosí ocaziunea bine venita, si 'si va întórce tóta sirguinti'a de a insuflá spiritu de vietia in scólele acestui tractu pan'acum parasitu in acésta privintia.

Nimene se póte indoi, care cunósce caracterulu celu solidu, tari'a cea barbatésca a M. O. D. Jacobu Lugosianu, — care sia ridicatu nemurirea sa in acestu dieceniú in anemele mai multoru sute de teneri in institutul nationalu Blasianu, — cari acuma respundescu

lumin'a adevărului tuturoror romanilor. Tóta speranți'a ni-o punemu in M. O. Dsa in privinti'a scóleloru. Nu incapa indoiéla nici din partea preotimei, carii toti cu o contielegere voru nisui spre acestu scopu salutaru si maretiu, folosindu totu momentulu spre inaintarea natiunei nóstre. Se punemu umeru la umeru se pornim cu incetulu si departe vomu merge cu ajutoriulu lui Ddieu!

Ce se tiene de tractulu Palatcei, aici inca-su in bunisióra stare scólele, mai alesu in acele sate, unde preotulu, cá directorele scólei, au intorsu grige in privinti'a scólei.

In tractulu Secalului scólele se afla in celu mai bunu ordu, deunde apare ca preotii acestui tractu siau legatu de animi insintarea binelui comune. Asia d. e. scól'a Secalului, Buduiului de Campia, care prin buna privighiere a D. preotu Basiliu Popu astadi sta in buna stare, asisiderea a Sangerului, Chimitelcului, Seuliei etc.

Devis'a nóstra e, cá d'in candu in candu se ne nisuiamu a propasi catra destinulu nóua prin creatorele universului acestui pomposu destinatu, e a ne desfasiorá insustrile nóstre celea debile, caci dealtmintrea vomu remané asemenea vietatiloru, vomu fi in statulu acela care ni-lu atribue nóua Cicerone in cartea III. de republica dicensu: »omulu fienti'a sa dela natura, nu cá dela o maica sio iá, ci cá dela o noverca, esindu la vietia cu unu trupu golu, fragile si slabanogu, cu unu spiritu ghiatiosu in privinti'a necazuriloru, plinu de frica, molipsitu catra lucruri, si pleccatu spre desfrenari, in care totusi e reversatu unu focu divinuu a intiepletiunei si a priceperei«.

Si intru adevéru, daca 'lu vomu privi pre omu cá insu rationale, lu vomu aflá in greunatu fórte cu multe scaderi, asia incatu lasatu in manele sórtei, neci decatu va pasi spre pragulu destinatiunei sale, neci candu va putea dobandi nesce daruri mai maretie si sufletulu lui corespondietórie.

Cá foculu acestu divinuu a intiepletiunei si a priceperei se se atitia in poporulu nostru, ce insa numai asia se póte, déca vomu avea scóle bune, in care pruncitii de tempuriu se incépa a se desceptá. Cate talente agere se nemicescu, se ingrópa in noianalu nimicirei de ale poporulu nostru, cari déca saru fi cultivatu, ar fi pututu fi de admirare; cati ómeni pleni de avutia 'si pórtá pruncii sei la oi, candu deincontra daca unu preotu, iarú fi desceptatu, preste unu intervalu — s'aru fi alesu (si alege) unu mare stálpu alu natiunei!

Se ne unimú in cugete, se ne unimú in propusuri, bine sciendu ca poporulu nostru tóta increderea o are in preotime, cá in mai marii lui cei de unu sange cundinsulu; se folosimú minutele acestea de jáuru a presintelui pentru inaintarea binelui comune a natiunei nóstre, »se stamu aspru cu timpu, si fara timpu«, dupa cum díce Apost.; caci de si e calea sgrontiorósa, dara punendu cu totii umerii, vomu resturná tóte stancelé ce ne voru fi impedecandu in propasire, spre care astadi toti se silescu; caci numai »viribus unitus« potemu face ceva inaintare, — numai intro contielegre lucrandu, potemu reesi triumfatori asupra pedecelor ce astadi ni se arata; pentru care ne va binecuventá posteritatea, éra lucrandu din contra, 'si va aruncá blastemulu asupra mormintelora nóstre.

Cu incetulu si vomu merge departe, cu puteri unite si ne va ajutá Ddieu!

Alesandru Valeriu Filipánu,
teologu Gerlanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 26. Flaviu Jovianu, 263—364.

Dupa mórtea lui Julianu, óstea a alesu de imperatu pe Jovianu, carele nu a primitu porfir'a pana nu-i promisera ostasii ca se voru face crestini. Védiendu ca óstea se micioréza, a facutu pace cu persii, si li-a redatu cele cuprinse dela ei apoi vrendu a se rentórcé la Constantinopoiu, a muritu de putórea carbuniloru aprinsi. — Avea virtuti si planuri bune, dar intr' unu anu n'a potutu face multu.

§. 27. Valentinianu I. si Valente II., 364—378.

Dupa mórtea lui Jovianu óstea s'a rentorsu la Nicea, si acé a alesu de imperatu pe Valentinianu I., carele pe fratele seu Valente II. l'a facutu sotiu in domnia, si i-a predatu orientulu. —

In 365 venira fratii in Daci'a nóua la Naisu, si acé impartira curtenii si ostasii apoi in Sirmiu impartindu si casele cetatii. — Valente II. s'a dusu cá imperatu la Constantinopoiu; éra Valentinianu I. la Mediolanu.

Procopiu, frăția cu Julianu, a resculatu pe ostasi asupra lui Valente, si a cuprinsu Constantinopoiulu. Valentinianu audiendu in Parisu, ca perfidulu beliduce chiama intru ajutoriu chiaru si pe Goti trimise pe Ecuitiu că se apere Iliricu si Panonia de Procopiu, carui mai tardiu — fiindu vindutu de ai sei — i se taià capulu din mandarea lui Valente.

a) Valente dupa recupriinderea tronului.

Valente in 367 plăca in Daci'a noua, că se pōta bate pe Gotii, carii sub regele Atanaricu avura o parte din Daci'a vechia, si plecara deja intru ajutoriulu lui Procopiu; insa neputendu a luntri Dunarea de Goti, iernà in Marcionopoiu. Imperatulu trece la primavéra in Daci'a vechia; dara Gotii nu cutezara a dá fétia, ci se ascusera prin paduri si lacuri. Imperatulu oprí atunci pe locu ostasii, éra stramosiloru nostri promitiendu-le o suma de bani pentru totu capulu de barbaru, atatia Goti se omorira, catu Atanaricu s'a rugatu de pace, jurandu ca nu voru mai trece Dunarea. Acestu rege barbaru incepù pe urma persecutarea crestiniloru romani si pe Santulu Sava 'lu aruncara intr'unu riu (la Rennemiu); éra pe Santulu Nicif'a 'lu arsera de viu.

b) Prospectu peste imperatia.

Sub domni'a acestoru doi frati orisonulu imperatiei romane totu mai tare se intunecà; nu fù destulu ca barbarii europeni pradara imperati'a, ci acu se incepura invasiunile celoru asiatici, carii o cutremura de totu din resaritu pana 'la apusu, incatu abia a fostu margine se nu fia fostu calcata de barbari — In acestu modu neunirea romaniloru in laintru, a deschisu cale mai lata invasiuniloru, si a trasu dupa sine catu mai curenda cadere a imperiului dela apusu.

c) Momintele istorice interne.

Latirea crestinetatiei in imperatia si redicarca ei pe trouu, a influintiatu cu putere a supra relatiuniloru politice si civili. Statulu romanu inea dela Rom'a a fostu basatu pe religiune, pentru acést'a si tóte institutiunile ei avea referintia la causele statului. O re-

ligiune nóna, carea n'a avutu nemicu comunu cu acea pagana a trebuitu se produca stramutare, si se faca diferintia intre statu si biserică; a trebuitu se se dee religiunii unu teritoriu mai mare că intereseloru statului, pentru ce, aceste se subordinara. Crestinii adeseori aperá numai religiunea, — paganii numai statulu. Dóue idei mari a impartitu popórele; éra multe nentielegeri si rescóle le a slabitu si supusu! — Si romanii adeseori dicea: „geniulu si dieulu Romei a fugitu de triumfulu crestinetatiei!“

(Vá urmá.)

Varietati.

* Intr'unu opu intitulatu „Allgemeine kirchliche Chronik für 1860“ (Lipse'a 1861) citimu: „In Romani'a invetiamentulu s'a inaintatu rapede si insemnatu sub conducerea renumitului literatu Moiorescu. Din noevre 1859 pana 'n juniu 1860 s'a instituat 700 scóle nóue comunale si 2 subgimnasii, in cari invetiamentulu s'a regulatu dupa modele germane.“

* Unulu dintre junii nostrii dela Universitatea Vienei ne comunica intr'o epistola urmatórele aratari ale numelui studintiloru dela Universitatile din Germani'a din anulu curinte 1860/1. Adica: Vien'a 2600; Berlin 1600; München 1300; Lipsca 890; Bresslau 861; Bonn 850; Tübinga 745; Göttinga si Halle cate 735; Würzburgulu 680; Haidelberga 610; Erlangen 508; Graifswald 472; Jena 425; Königsberga 407; Giessen 348; Freiburg 326; Marburg 234; Kiel 204.

Respunsuri.

Unu preotu veduvu. — Acelu articulu bunu alu Dtale l'am trece in colónele „Amicului“ cu tóta inim'a, candu ne-ar iertá program'a nóstra si legile preseri. Amendóne aceste inea ne restringu a nu priimi nimica din cestiuni politice si bisericesci. Deci obiecte cá „statulu civile jndiciale“, „statulu protiescu“ etc. nu taia in sfer'a actiunei unei foi scolastice. — Binevoiti asiadara la compunere de articuli a luá totdeun'a in privire program'a fóiei nóstre.

Udine. — Comunele din Valea Rodnei sunt prenumerate tóte. La Klagenfurt si Letka s'a tramisu completu. Pentru cele tramise multumita!

Este in tota
Sambata.
Pretulu abon.
in Sibiu pe ana
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tote
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

*Cu luna acesta incheinduse patra-
rulu primu alu anului curinte, se
deschide abonamentu nou la*

AMICULU SCÓLEI

*si pe triluniulu urmatoriu aprile-juniu
cu 1 f. v. a.*

Esemplare complete se mai afla inca.

**Cuventu, rosttu in 19. martiu n. 1861 la
mormentulu juristului Juliu Bodilla, de
profesorulu seu Dr. Sentz.**

Nice unu loou pe rotandulu celu mare alu pa-
mentului nu inchiude in sine o seriozitate asiá de
adunca, cá mormentulu.

Elu e atatu de fara glasu, atatu de tacutu cá si
lumea spiriteloru, si totusi e unu martoru atatu de
vorbinte atatu de multu esprimatoriu pentru nestatori'a
si caducitatea vietii pamentesci si ce mai tiene de
dens'a.

N'are nici o 'nquietóre, nici unu lacatu pe sine, si
totusi prad'a sa o tiene cu atata tarie, incatu aceea nu
se mai póte relua in veci.

Mormentulu e atatu de infricosiatu liniscita si ne-
miscatu — si totusi s'afia pornitu intr'o persecutare
generalá ne'ncetata. Nu e virsta, nu e secsu, nu e
putere, nu e nimeni care se scape de densulu.

Aici, in contrastulu acesta, jace caus'a acelei tre-
móre, acelei serioziti, ce cuprinde pe totu omulu la
privirea mormentului.

Stamtu la gróp'a unui amicu june, amatu.

Cu seriozita, cu adunc'a, inforatórea seriozita a mor-
mentului se imbina astadi tristetia, gele profunda, du-
rere nespusa. Mórtea a ruptu o legatura atatu de
frumósá, atatu de fina, atatu de intima, atatu de vie
si plina de poesia, decatu care mai frumósá nu se

póte cugetá: legatur'a d'intre fiu si tata si mama. Si
fiulu acesta, elu era fal'a si speranti'a tatalui seu, era
fericea, bucuri'a si delicia mamei sale — a mamei sale
serimane. Inimele ce palpitau in cercundariulu acestei
case parintesci, se 'ntielegéu atata de bine. Ele batéu
cu atata caldura, cu atata armonia, cu atata amóre un'a
citra alt'a.

Inim'a fiului a 'ncetatu d'a mai bate. O lacuna
infricosiata s'a escatu prin acesta in cas'a parintésca,
care nu se mai póte reimplea.

Fratelui si sororiloru a fostu elu unu frate cre-
dintiosu, probatu si multu iubitu, amiciloru — unu
amicu sinceru, cercatu si multu amatu. Dumnedieu i
dete o inima deschisa, curata; curata si nepatata asiá
o readuce érasu creatorelui seu. Unu sufletu nobilu
via' in reposatulu. Facultatile lui cele bune si ani-
mationea sa pentru totu ce e adeveru, bunu si frumosu,
i taiara cu succesu drumulu prin regiunile sciintiei
omenesci. Era unulu din cei mai escelinti scolari ai
gimnasiului, si ar fi esitu de siguru si unulu d'intre cei
d'anteiu intre auditorii dela academi'a de drepturi, daca
nu 'lu smulgea d'intre noi mórtea in pucine luni dupa
intrarea sa in aceeaasi academia.

De-aceea me tienu indatoratu a esprime aici in
numele academieii juridice adunc'a parere-de-reu, ce
simte colegiulu profesorulu prin inórtea unui auditoriu
atatu de bravu si eminente.

Vedu aici in tote parti lacrimare. Au lacrimel
aceste, nu suntu ele o frumósá dovéda de iubirea si
stim'a ce reposatulu si-a sciutu castigá in tote sferel
prin preferintiele spiritului si inimei sale? Da, prin
acele elu si-a ridicatu la noi unu monumentu, care e
mai tare, mai neperitoru decatu insasi marmor'a
si bronzulu. Cu mii de mii de trasuri frumósé ale
vietiei sale s'a intiparitu elu aduncu in inimile nóstre,
fiindca noi in iubire si credintia i pastramu suveniru.
Si cea mai buna aducere-aminte o are totusi numai
amóreá!

Daca cugetamu la grigea si cautarea, ce a cerutu
cultivamentulu seu, si apoi aruncamu o privire asupr'a

cosciugului; ne simțim alunecați a asemeni pe adomitulul cu unu arbore, pentru a carui prosperare s'a facut atata, si totusi mai înainte d'a putea aduce fructe s'a lovit si nimicuit de fulgeru.

Insa nu! Papt'a mortii n'a fostu aici nimicire; grauntele desi se pune in pamentu spre a putredii, din putreditiunea lui resare totusi vietia noua. Omid'a se invecsece in nimfa, si din nimfa resulta o vietia noua, mai frumoasa.

Asia nici junele nostru amicu n'a muritu, ci vietuesce si va vietui in inim'a si in iubirea parintelui seu, mamei sale si a tuturor acelu, cari avura ocaziune a'i cunoște nobil'a sa nesuire. Elu n'a muritu, ci Domnulu din inaltime l'a scosu din ostenintiele si necasurile victiei pamentene, si l'a ridicatu la sine — in braciile sale parintesci si in acea tiera frumoasa, care e patri'a sa cea naturala.

Dorinti'a si cugetarea sa cea pamentena a afundat-o elu in torintele celu linu alu Letei. Mortea a fostu numai o punte, care l'a trecut in acea estintia mai buna, unde amoreza sa, spiritulu seu inca totu mai vietza si mai activeza. Si d'aceea plantamu la momentu nu numai flamura gelei, ci si stindardulu credintiei, amorei si sperantiei, si credindu, amandu si sperandu 'Ti dicemu — june amice mutatu in sicriu: „Dormi in pace in desiertulu gropi, — dormi in pace pana la —

R e v e d e r e !“

Sibiu, 24. martiu n.

Asociatiunea infintienda pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu este o institutiune, dela care scol'a romana va avea a spera forte multu. Noi deci ca p'o atare nu o vom putea trece nici odata cu viderea, caci daca aceea trebe a interesá pe orice romanu, cu catu mai multu pe barbati de litere si pe barbati scolii!

Intr'unulu din Nrii precedinti adusesemu si noi la cunoscenti'a publicului literele convocatore ale Eselintiei sale Dlui episcopu gr. or. Andr. bar. de Siaguna la o adunare in Sibiu, spre a compune statutele asociatiunei si a le ascerne la locul preinaltu spre aprobare. In 9. ale curintei se si adunara mai multi inteligenti romani la Sibiu, in sa — din mai multe cause usioru de aflatu in cercustarile presinte — nu tocma in numerulu acela, care se ascepta.

Prim'a sedintia se tienu in numit'a di dela 9 pana la 2 ore. D. presedinte, Eselinti'a Sa episcopulu

Siaguna, o deschisa cu o cuventare frumoasa despre „asociatiuni“, in care infatiosia apoi si istoria de pana acum a asociatiunei nostre si infine predá tóte actele atingatore de aceea adunantiei, spre a dispune de ele mai departe. Se citira dupa aceea trei proiecte de statute, unulu alu Dui canonicu Timoteiu Cipariu, altulu alu Dui preotu Joane Puscariu (caci Dlu Georgiu Baritiu a deprecatu citirea proiectului seu) si altulu alu Eselintiei sale Dlui episcopu compus din cele trei proiecte de mai înainte. — Dupace adunanti'a statori nesce liniamente pentru statutele de compus si alese o comisiune, care pana la sedinti'a viitoare se elabore unu altu proiectu si se 'lu propuna aceleiasi, si d'ntia se incheia . . .

A dou'a sedintia se tienu Vineri in 10. martiu v. dela 10—3 ore. Inceputulu se faci cu citirea protocolului sedintiei prime. Comisiunea alese in cea di pentru statute 'si citi proiectulu elaboratu, care fu apoi luat in desbatere serioasa din paragrafu in paragrafu. Numai unu singuru cuventu la § 1., adica intrebatiunea, daca la „asociatiune“, se j se mai adauge si epitetulu „transilvana“ seu nu, carjuna un'a din cele mai infocate debateri, care tienu mai bine de 2 ore.

Sambata in 11 martiu se tienu a trei'a sedintia si se continua mai departea desbatere a statuteloru pana in fine. Eselinti'a sa D. presedinte multimi la urma in numele natiunei barbatiloru acelu, cari luara parte la aceste lucrari de atata folosu pentru poporulu romanu si ruga pe adunantia, se dispuna de cele ce sunt a se mai urma in asta privintia. D. Georgiu Baritiu multimi apoi Eselintiei sale in numele adunarii pentru zelulu seu si ostenele puse in cauz'a acesta insemnata si-lu rnga a conduce — in intielegere cu Eselinti'a sa D-lu Mitropolitu Ales Sterco Siulutu — treb'a acesta si mai departe, adica pana la sanctionarea statuteloru stabilite si pana la convocarea primei adunantie generale.

Dumineca se subscria protocolulu sedintieloru si asia se incheia si adunarea acesta intre dulci sperantia de o catu mai curanda intrare in vietia a celui mai mare din tóte institutiile de cultur'a poporului romanu, cate se facura pan'acum in Monarchi'a austriaca,

Sciri scolastice.

Bacuita, 10. martiu. Cetindu da mai multe ori frumoșele amintiri, ce se facu despre școlile noastre in

Jurnalul acesta, mi luia voina a desfaburii, si eu ur-
matorele :

Aceea, ca omu a inaintatu p'alci scotele noastre
cam de pela 1853 incoace, este de w se multumii unui
barbatu predeemni alu natuinei nostre, carele eu silintia
esemplara a lucratu di si nopte pentru a lor inlorire.
Intielegu pe Magnificulu D. Consiliariu de scote Con-
stantinu Jonescu. Multimea de scote intemeiate
prin diferitele noastre comune sub restimpulu activarii
Ilustritatei sale, regularea invetiamentului in tren-
sele dupa cerintiele presinte si salariile inmultite si
crescute ale invetiatorilor, sunt totu atate dovedi de
intieleptiunea si zelulu nationalu alu nunitului barbatu.
Si tote aste s'a facutu p'intre pedeci mari si inmultite,
pe cara intipuindule p'o clipita delaturate, ni se sfesia
inim'a socotindu, catu s'ar mai fi facutu inca.

Insa nici binele nu e la unii totdeun'a bine. Se
aflara, durere, carii cartira asupra Dlui Consiliariu pentru
fapte asi maretie. Si ce vi se pare, de ce clasa tienu
astufelu de omeni, desaprobatori ai anor fapte nobile
cum sunt cele enarate despre D. Consiliaria? In inte-
resulu adevेरului canta a o spune netesitu: — tienu de
clas'a preotimei. Caci pela noi, parochii comunali erau
dedati, ca dascalulu se le cosesca, sape, tiesele caii
etc., ca se nu-i depuna din servitiu. Decandu insa
sörtea invetiatorilor se mai imbunatatii cevasi (dieu
„cevasi“, caci mai e inca multu de lucru pana la
scopa), se nascu in loca de armonia si intielegere buna,
ura si discordia. Nu sciu cum va fi standu lucrulu
in alte tienuturi, acesta spuna-o colegii din departare,
insa in cerculu nostru $\frac{3}{4}$ a preotimei sunt cei mai mari
contrari invetiatorilor si astufelu opereii loru celei de
atata importantia. Daun'a ce resulta din asta trista
inpregiurare pentru comunele nostre, este forte multu
semntita.

Insusi preotulu comunei nostre Rachita, Nicolae
Zsuku, carele totodata o si catechetu, in locu d'a se
grigi pentru viitoria fericire, ca una pastoria sultescu
si patronu alu comunei: e celu mai mare contrariu alu
scölei, si in locu de a indemnii parintii si copiii, ca
acestia se vina la scöla, se silesce din tote puterile
a-i desmentii si desgustii dela aceea prin calumii de
totu felulu. Pana si predic'a din s. biserica o'nmultiesce
cu contradiceri despre invetiatori si scöla — Asia
stamu in comun'a Rachita; insa ce vor dice DD. co-
legi din Branesciu, Romanesciu, Forasesciu, Poeinu,
Crivin'a, Petrosä, Curtea, Margina, Fagetu, Bojuru,
Bocovetu, Jupaniu, Jupunesciu, Rata, Bumä, Battesciu,

Babociu, Temeresciu, sol., carii toti au cam aseme-
sörte, d'a se lupta ca si mine.

Sunt ca tote aceste si exceptiarii frumöse in-
tre preotii tienutului nostru, carii cunoscendasi inalt'a chia-
mare si santele datorintie, nu lucra incontr'a luminarii
turmei sale, ci sunt „lumin'a lumii“. Durerea este nu-
mai, ca numerulu acestor pastori buni ai turmei cu-
ventetöre este forte micu, mai numai de 3—4: Reve-
rendisimulu D. protopresbiteru, preotulu din Sintesciu,
celu din Leocusesciu si celu din Zoltu.

Cu tote aceste noi invetiatorii nu suntem descu-
ragiati si cunöscemu trebuintii'a, ca prin ori si cate
greutati se urmamu servitiului nostru cu tota anim'a,
cu totu spiritulu si cu tota virtutea; caci ochiulu celui
ce vede tote va sci resplati siacui dupa faptele sale;
era poporulu nostru si opiniunea publica ne va aperi
chiaru si aici jos.

Joane Blidariu,
invetiatoriu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

PERIODULU II.

Dela invasiunile barbarilor asiatici, pana la
inchearea invasiunilor prin magiari si asie-
diarea loru in Dacia superiöre, 374—889,
si pana la dinasti'a romanäsca pe tronulu
bulgaro-romanu 963.

C a p u l.

374—476.

CADEREA IMPERIULUI ROMANU DELA APUSU.

§. 1. Valentinianu I. 364—375, Valente II.
364—378.

Sub domnirea lui Valente II. in resaritu,
hunii incepura invasiunea popörelulu din
Asi'a, in Europ'a si deosebi in imperiulu
romanu.

Hunii in calea loru dedura peste mai
multi regi alemani greutingi, si invin-
gendu-i i' pefugara dincöce de Nistru.

Atanaricu regele gotiloru, carii se estindea pela Prutu si Dunare, audiendu de apropierea inamiciloru, 'si castiga óstea; trecendu inse hunii sub lumin'a lunei peste Nistru, invinge pe Atanaricu si-lu pefuga peste Prutu. Regele atunci, cá se se apere asiédia díduri in lungulu riului, dar' fiindu batutu de nou se retrage, si iérta lui Balamber, regelui huniloru, cá se cuprindu Daci'a inferióre in 375.

Atanaricu tramite pe Ulfil'a, mitropolitulu Apulului (Belgradu) de solu la Valente, cá se-i ierte a trece cu gotii in Traci'a, caci se va uní cu óstea romana si va combate pe huni. Imperatulu a iertatu, si gotii trecura in Traci'a. Aci ajungendu gotii la o stare misera, si flamendiendu, cerura nutreminte dela prefecti; dar' acestia le tramisera cani sub conditiune se-i platésca cu sclavi. Acést'a asia 'i inversiunà, incatu pradara Traci'a; deci dupa lupte crunte vediendu-se strimtoriti, chiamara pe huni intr' ajutoriu.

Valentinianu I. erá la Bregetonu (Jausinu) in Panoni'a ocupatu in resboiu cu cuadii si sarmatii, carii slabindu tramisera soli de pace. Imperatulu vediendu nesce ómenimici si misici, si batendu in palme cu necasu a strigatu: „Reu de romani, déca pe timpulu lui Valentinianu, inca asia ómeni se scóla asupra loru!“ si rumpendu-se o veña, a cursu sangele pana a muritu (375). Óstea din Acincu (Bud'a) a prochiamátu atunci de imperati pentru apusu pe fiii lui, Valentinianu II., si Gratianu — (376).

Pentru Valente erá unu periclu mare, caci hunii cuprinsera si Daci'a superióre (377), éra gotii se incercara a cuprinde Odriu si Constantinopoiulu. — Elu a cerutu ajutoriu dela Gratianu, dar fiindu ocarítu de patrioti ca lasa pe goti in Traci'a, n'a mai asteptatu, ci s'a lovit cu ei (378), apoi perdiendu multi ostasi fú ranitu de o sagéta si purtatu intr'o casa, ce o aprinsera peurma barbarii, fara cá se scia, ca Valente arde de viu. —

§. 2. Valentinianu II., 376 — 392. Gratianu 376 — 383.

Gratianu audiendu de mórtea lui Valente, chiamà pe Teodosiu din Spani'a

si-lu tramite la resaritu in contra gotiloru. Teodosiu aflandu pe inimici la pólele unui munte petrecendu-se 'i ataca pe sub ascunsu, ucide multime si prinde 4000 de muieri sclave; apoi mai tardiu intarinduse gotii in Macedoni'a si Daci'a nóua, Gratianu face pace cu ei (380). —

Intre aceste hunii supusera de totu pe stramosii nostri si le jefuira avutiile. Romanii tramisera soli la Balamber, cá se nu mai pradeze, si 'i promisera 12 pundi de auru, si facu pace. Dar' barbarii calcara legatur'a, si pentru acést'a Teodosiu (381) 'i bate si 'i silesce se se retraga la locurile loru de mai nainte.

In Britani'a se ridicà Masinu de imperatu, si peurma omóra pe Gratianu, in Lugdunu. — Teodosiu, carele pentru meritele salé fú primitu de sociu in domnire prin Gratianu, si mai tardiu recunoscutu si de imperatu in orientu, tiene in Constantinopoiu alu II-le soboru ecumenicu.

§. 3. Teodosiu, 379 — 395.

Teodosiu numesce pe fiulu seu Arcadiu, de augustu in resaritu, si peurma se castiga in contra lui Masinu, carele pretinse impartírea imperatiei cu elu, fara cá se bage in séma pe Valentinianu II. — Dar' Teodosiu nu potù plecă in contra-i, deórece in Daci'a vechia s'a aratatu unu poporu necunoscutu barbaru, protingii, carii peste huni ajunsera la Dunare. In Daci'a nóua Promotu li-a statu in cale se nu tréca Dunarea, si a constatu multu sange impedecarea, pana insielandu-i prin spioni, intr'o nópte mai pe toti i-a innecatu, éra pe muierile si pruncii loru i-a prinsu in Daci'a vechia.

Teodosiu primesce in óstea sa huni, goti, alani, protingii si cu acestia bate pe Masinu la Siscia lenga Savu, si in Acuilea 'lu omóra (388). In loculu lui Masinu s'a resculatu Eugeniu, carele sugruma pe Valentinianu II. prin Arvogaste (392) si peurma Teodosiu face si pe Onoriu fiulu seu de augustu, — apoi impacendu-se cu barbarii, prin acestia bate si pe Eugeniu, si-lu taia in Acuilea. Pacea cu barbarii, respective supunerea loru, recastigà intregimea imperiului, in sa nu tienù multu; caci Teodosiu fiindu morbosu inca in viétia face pe

fii de imperati si le imparte imperiulu, murindu in Mediolanu (395).

§. 4. Arcadiu, 383—408. Onoriu 393—423.

Arcadiu, cu tutorulu Rufinu cuprinde orientulu, éra Onoriu cu tutorulu Stiliconu, domnesce la apusu.

Arcadiu 'si uresce muierea, pe fét'a lui Rufinu, si o lapeda; éra Rufinu, manandu-se pe imperatulu, chiama pe huni si goti; insa venindu Stiliconu in ajutoriu, ostasii ucidu pe Rufinu. — Imperatulu tramite pe Fraiutu asupra lui Gaina ducelui gotiloru si pe acestia 'i bate si-i silescé se tréca din Daci'a nóua peste Dunare. Ul-desu principele huniloru din Daci'a vechia, taia capulu lui Gain'a, si-lu tramite lui Arcadiu, carele peurma face confederatiune cu hunii. — La goti se ridica de rege Alaricu, si acest'a aflandu-se in pusetiune rea, 'si aduna gotii si trece (400) in Itali'a, si asia scapandu noi de goti, bravulu Stiliconu 'i bate la Polentia (402); éra peste doi ani bate si pe Radagais cu 200,000 de barbari germani la muntii Fesulei, si pe principele loru 'lu omóra. — Imperatulu móre (408), lasandu de urmatoriu pe fiulu seu Teodosiu II. inca in léganu. —

Onoriu la apusu, crediendu pe Stilicon de vendiatoriu 'lu ucide, si pana elu petrece in Raven'a, Alaricu cuprinde Rom'a si o prada (410): dar' plecandu in Itali'a de josu, móre, si peurma cumnatulu seu Ataulflu luandu pe sor'a lui Onoriu, face pace cu romanii. — Deórece gotii trecura in Gali'a, si aci ducele Constantiu 'i bate, Onoriu, 'i da lui pe sorus'a si 'lu face sociu in domnia, apoi peste doi ani móre (423) in Raven'a.

§. 5. J. Teodosiu II., 408—450. Valentinianu III. 425—455.

Teodosiu fiindu micu, Pulcheri'a sor'a sa si alti tutori grigescu de imperatia cu destula intieptiune in Orientu, punendu de imperatu la apusu pe Valentinianu III. fiulu Placidei. —

Valentinianu nu póte se ocupe tronulu, deórece s'a resculatu Jonu tiranulu de imperatu. Beliducele Aspare invinge pe Jonu, si in Acuilea 'i taia capulu; éra pe Valentinianu III. abia acuma 'lu ridica imperatu in Rom'a (425). —

Intre aceste, hunii alungara pe alti barbari din Daci'a vechia, si' intarindu-se trecura in Daci'a nóua. Aci beliducele loru cadiu de tresnetu, si ei cugetandu acest'a de semnu reu, se retrasera, si facura pace cu Teodosiu II. (434). sub conditiune, cá romanii se platésca tributulu lui Atil'a si fratelui Bled'a. Pacea acest'a fu scurta, deórece hunii trecu in Daci'a nóua, pradazu si ucidu fara indurare, trecu in Iliricu si batu pe ducii romani Aruegisilu si Jonu, si silescu pe imperatulu cá se cumpere pacea cu 6000 pundi de aur (443), ce mai tardu inca s'a mai maritu.

Atil'a, nesatulu de domnire, ucide pe fratele seu Bled'a, cá se remana singuru peste Daci'a vechia si Panoni'a si cuprinde de nou Dacia noua, unde intr'o bataia crunta, la riulu Utului, cade Aruegisilu. si perde tíer'a. Atil'a pretinse cá romanii se incete dela lucrarea pamentului, (elu sciá ca pana se tiene unu poporu de pamentu, nu póte se péra) si ca solii consulari se vina in Sardi'a pentru impacare. — Retorulu Priscu, si Masinu venindu facura pace, si eliberara pe capti si fara rescumperare, ci numai pentru famili'a Sill'a s'a cerutu 500 galbeni (449). — Teodosiu móre la unu anu, si remane sor'a sa Pulcheri'a cá imperatésa. Sub acestu imperatu s'a tienutu soborulu II. ecumenicu in Efesu in contra eresului lui Nestoriu 431.

(Vá urmá.)

Din scóla practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticel. Verbulu.

(Urmare.) — „Eu aru tíerin'a; se cere, cá se aru tíerin'a; asiu ará tíerin'a daca ar fi timpulu bunu; ara si tu tíerin'a; a ará tíerin'a“. Se mi se spuna ce actiune se esprima prin aceste propusetiuni? Ararea. — In tóte actiunea e numai ararea? In tóte. — Daca e in tóte, apoi in locu de patru constructiuni, n'ar fi destulu se dicu numai un'a, si se esprimu cuprinsulu a tóte, d. e: „eu aru“? Nu e destulu, caci desí fiecare constructiune sprima un'a si aceasi activitate, e totusi o deosebire in felulu séu modulu, in care se sprima acea activitate. — Ce deosebire afli intro „eu aru“ si „eu asiu ará“? — Deci insemnátive, ca chipulu, in care verbulu sprima lucrarea subiectului, este modulu

Reu. — **Asémenea** în privința acestei acțiune, exprimate în cele d'anteiu trei propozițiuni! În propozițiunea d'anteiu „eu aru tiérin'a“, activitatea subiectului e spusă într'unu modu claritu, care fara de nici o alta privire 'ti arata d'a dreptulu subiectulu, dela care púrcede; peecandu în prop. adou'a si a trei'a aceeași activitate e aternatóre dela alta împregiurare. — Aici dela care 'mpregiurare? În a dóu'a dela 'mpregiurarea aceea, ca „se cere“ si pentru caci se cere, am se 'mplinescu o actiune, éra în const. a trei'a dela „timpulu bunu“, caci numai atunci se póte 'mplini actiunea. — Ve 'nsemnati: Modulu, în care verbulu arata lucrarea subiectului într'unu chipu directu, fara alte privintie este modu aratoriu séu indicativu, éra acela, în care lucrarea subiectului se arata aternatóre dela alta idea séu si în întielesu pofitoriu, se dice modu împreunatoriu séu conjunctivu, si modu conditionalu, optativu séu pofitoriu. — Ce deosebire afli în constructiunea a patr'a fatia cu cele d'antei? Aceea, ca aici activitatea se arata într'unu chipu poruncitoriu. — Si cum se arata aceea în propozițiunea a cincea? În aceeași nu se otarésece subiectulu de locu. — Modulu acela asiadara, în care verbulu arata, ca subiectulu trebuie se faca unu ce, se dice modu imperativu (poruncitoriu), éra acela, prin care nu se otarésece subiectulu si lucrarea se sprime în chipu generalu, se dice modu neotaritoriu séu (mai bine) infinitivu. — Ce este deci modulu verbului? — Ce amú fostu invetiatu în prelectiunea trecuta? Timpurile. — Ce differintia (deosebire) este între modulu si timpulu verbului? — Cate moduri invetiáremu pan'aici? — Care sânt acele? —

La angustimea colóneloru fóiéi nóstre ne este cu nepuntintia a ne întinde si mai departe la ale verbului, cum ar fi formarea timpurilor, conjugatiunea etc. etc., caci am spusu si o repetamu, ca prin „conversatiunile“ aceste ne fú scopulu numai a dá unu îndreptariu la ficcare parte a vorbirei, cá invetiatorulu se véda procedulu celu mai bunu în predarea gramaticeii, si din care se cunósca érași cum vine a se uriná si cu cele ce nu le mai putemu luá aici înainte.

Adverbiulu.

Care cuventu ne aratase genulu lucrurilor? Articulu. — Care ne aratase însusimea lucrurilor? Adiectivulu. — Si pe care cuventu 'lu numisemu locuitorulu numeloru séu substantiveloru? — Pe pronume. — Infine care éra cuventulu, care esprima numerulu

lucrurilor? Numeralulu. — La ce cuventu se rapórta tóte aceste specii de vorbe, adica articulu, adiectivulu, pronumele si numerele? La substantivulu. — Vedeti, deci, tóte aceste feluri de cuvinte depindu dela substantivulu; daca felurile de cuvinte ni le vom întipuf de o familia, atunci putemu se numinu substantivulu tatalu acelorasi; insa care va fi acuma mam'a? Asia e, ca acésta însusitate trebuie se o damu verbului? Cu ce dreptu, acésta se o videti mai în vale. Precum asiadara tat'a si mam'a sânt persónele cele mai însemnate în familia, intocma sânt substantivele si verbele în limba. — Care éra numai vorbele aternetóre dela substantivulu? Articulu, adiectivulu, pronumele si numeralulu. — Pentru mai buna chiarificare se numimu acum pe aceste fii substantivulu, si se videmu daca si mam'a, verbulu, are fete, adica daca mai sânt în limba si vorbe de acele, care otarésce mai deaprópe verbulu intocma asiá, precum articulu, adiectivulu etc. otarésece pe substantivulu. — Ve voiú dice o propozițiune si voiú cere a'mi spune, daca afliati în aceeași vre unu cuventu, care nu privesce pe substantivulu, ci pe verbulu. — La ce cuventu se aveti dara grige în cele ce voiú spune? La acela, care se rapórta, care privesce, séu care otarésece mai de aprópe pe verbulu. — Propozițiunea suna: „Copilulu scria frumosu“. Cum se numesce aici substantivulu séu subiectulu? „Copilulu“. — Cum se dice starea lui, séu care este predicatul? „Scria“. — Care vorba otarésece aici mai d'aprópe starea, séu care ne spune, ca cum „scria“ copilulu? Vorb'a „frumosu“. — Ce ne spune dara aici verb'a „frumosu“? Ca cum „scria“ copilulu. — Spuneti-mi o alta vorba, care asemene se otarésece mai d'aprópe starea séu care se ne spuna, cum scria copilulu! Reu. — Puneti verb'a acésta în legaturá cu „copilulu“ si „scria“! Copilulu scrie reu. — Puneti altu cuventu si în loculu lui „reu“! Incetu. — Inca unulu! Iute. — Spuneti mai multe cuvinte, care corespondu cu verb'a „scria“! Mare, maruntu, uritu, grosu, de-midilocu, bine etc. — Candu insa aceste vorbe ar stá lenga substantivulu, cum le-ati numí pe ele atunci? Adiective. — Asia este; insa în casurile de mai susu, unde adica acele privescu verbulu si nu substantivulu, se numescu adverbie. — La ce cuvinte nu se rapórta dara adverbiele? La substantive. — Ci la care cuvinte se rapórta? La verbe. — Éta deci o fia a verbului; cum o chiama? Adverbiu. — Care 'mi mai scia spune tóte partile vorbirei, pe care le cunóschemu pan' aici? 1. substantivulu, 2. articulu, 3. adiectivulu, 4. numeralulu, 5. pronumele,

6. verbulu, 7. adverbialu. — Acuma se formați construcțiuni, în care se vine înainte următoarele cuvinte că adverbie, și se cercetați totodată, care din acele cuvinte s'ar putea în alte cazuri întrebuintă și că adiective: Curendu, diliginte, rapede, astadi, acum, acolo, D. e. ap'a curge rapede; tat'a vine astadi; fratele scria acum; cartea sta acolo; fat'a este diliginte etc. — Care sunt însa cuvintele întrebuintabile că adiective? „Diliginte“, „rapede“. — Care din acele nu se potu aplică și că adiective? astadi, acum, acolo, adese. — Care mai scia, ca la ce nu se raporta adverbiele? La substantive. — Pe care cuvinte le descriu ele mai d'apropo? Pe verbe. — Se cercetamu, dacă ele otărescu mai d'apropo numai verbulu; luați în privire propusețiunea acesta: Copilulu acum scriitoriu este bunu. — Care e aici substantivulu? Care e adiectivulu? — Ce cuventu este „acum“? Adverbialu. — La care cuventu se raporta aici? La cuventulu „scriitoriu“ adică la adiectivulu. — Prin urmăre adverbiele determinu mai d'apropo nu numai verbulu, ci și adiectivulu. — Voinu a cercă mai departe se vedemu, dacă afara de verbu și adiectivulu, determina ele mai d'apropo și altu cuventu. — Se cercetamu propusețiunea: „Omulu stricatu minte forte desu“. — Ce cuventu este aici „minte“? — Prin care cuventu se determina mai d'apropo cuventulu acesta? Prin „desu“. — Și care cuventu determina mai d'apropo și po „desu“? Cuventulu „forte“. — Ce este dara forte? Adverbialu. — Apoi înca cari cuvinte se determina mai d'apropo prin adverbialu? Insus adverbialu. — Acum spuneti-mi pe rindu tote vorbele, pe care adverbialu le pote otarî mai d'apropo? 1. verbulu, 2. adiectivulu și 3. adverbialu. — Din tote de pan'aici 'mi veti scî acuma spune, ca ce ar fi adverbialu? Adverbialu este acelu cuventu, care determina mai d'apropo unu verbu, unu adiectivulu și chiaru unu altu adverbialu. — Scrieti siese construcțiuni, în care adverbialu determina mai d'apropo unu verbu, alte siese unde acelas otărescu mai d'apropo unu adiectivulu și érași alte siese care se determine mai d'apropo unu adverbialu.

Dacă scolarii nu ar scî de sine afă asemeni propusețiuni, învetiatorulu se-si schimbe problemele dictandu construcțiunile însusi și întrebandu pe scolari în care ce felu de adverbe vinu.

(Vă urmă.)

Literatura.

A esitu de sub tésu „Protocolulu siedintiloru conferinței nationale romanesce ținute din

1/12 pana în 4/16 ianuaru 1861 la Sibiu sub presiedinti'a a doi Archipastori romanesce din Transilvani'a, cu aclusele sale și cu unu comentariu.“ Edatu de D. Georgiu Baritiu. 92 pagine în optavu mare. Costa 40 cr. Se pote trage dela editorulu în Brașiova, cum și în Sibiu dela librerulu S. Filtsch. Credemu, ca nu va remanea Romanu cititoriu, care se nu-si procure acestu opu cuprindietoriu de asiá acte nationale însemnate ale presintelui.

— Pecandu aflamu cu multa bucuria scirea, ca junele literatu Marienescu ar fi depusu în 16 rigorosulu din urma și în 21 ar fi primitu diplom'a de Doctoru, ne sosi totuodată și unu opusculu de Dsa scrisu în limb'a magiara, care este intitulatu: „Tételek az összes jog- és allamtudományokból, melyeket a Pesti a magyar kir. tudományos egyetemenél kiállott szigorlatok után a törvénytudori korszorú elnyerése vegett a tekintetes jogi kar jóváhagyásával nyilvános vitakozás alá bocsát Marienescu Marianu Athanasz. Martius ho 20-én“.

Varietati.

La mormentulu socii D-lui preutu Antonu.

Candu naia-ti vietii pre mare departe
Plutá în linisce cu velulu intentu,
Éta uraganulu, négr'a tempestate
Dermandui catargulu o afunda 'n abisu!

Candu sórele luciú pre bolt'a marétiá
Cu svavele-si radie se 'n cerca-a luciú,
Atunci Tu fientia trecusi dein vietia
La locuri eterne si nu-i mai veni!

Candu dulcele mame pre fiele sale
Le cuprindu în bracia cu amoru fierbinte,
Tu în vale de lacrami parasi- si pre a tale
Lasandu langa ele pre unu tristu parinte,

Ce'n vale de lacrami pre mormentu versate
Cu fiele în bracia la mormentu-ti plange;
Blandele fiintie cu capuri plecate
Stau, dorerea mortii anim'a leo frange. —

Ah! deschideti mama braciulu si cuprinde
Pre fiele Tale, cari plangu de dorere,
Firulu consolarei loru li-lu mai intinde
Oh! unde sesi ade alta mangaere?!

Amara e sórtea omului pre lume!
Candu pe sociu de sociu ne'ndurtau rapesce,

Candu pre amici de aceiasi si pre fi de mume
Mici inca si'n fasia d'odatai lipsesce!

Asiá e viét'ia aci pre pamentu
Cá' nai'a ce trece curmandu preste-abisu;
Se légana 'n valuri, si de bate ventu
Apune in data si trece cá unu visul!

Numai o sperare este in venitoriu,
Ce nutresce dulce pre fientie pie,
Unde nesuesce omulu muritoriu
Aceea-i promite ca vá se reinvie;

Acolo-i limanulu, unde in vecia
Pii voru petrece ca'n eternu vieza;
Pasa dar'la dinsulu si Tu mama pia,
Caci fiele Tale ér'or se te védial!

J . . . e . P . . . u .

Scire trista! Ioane Procopiu, fostulu invetiatoru primariu la Resinari, eroulu dela 1848, in urma profesorulu de teologia la Rimnicu in Romani'a — a trecutu din viét'ia pamenténa la cele eterne. — Ne tienemu de o trista datorita a aduce acésta scire in cunoscint'ia compatriotiloru sei de dincóce, intre cari repositulu si-a impletitu cu zelu si energia esemplara inca de multu cununa nevesceditóre pentru patria si natiune. Fiei tierin'a usióra si amintirea eterna!!

* Brósc'a tiestósa in Angli'a mai virtosu in Londonu se numera intre mancarile cele mai gustuóse. Naturalistulu Owen dice, ca la revarsatur'a riului Temze ar fi gramadite tiesturile dela mai multe brósc'e de aceste, decate s'ar álla pe tóta fat'ia pamentului.

* Fabriccele de hartia din Angli'a produsera in 1850 141 milióne puncti de hartia, in 1859 in sa productiunea se sui pana la 217 milióne puncti. Esportulu de hartia in 1850 a fostu 7 milióne puncti, in 1859 in sa 20 milióne. Asemene sporire se observa si in alti rami ai industriei englese.

* Esportulu de lana din Germani'a e de 250,000 maji pe anu. Angli'a produce 1,300,000 maji de lana si mai impórta 1,193,964; Franc'a produce 1,050,000 si impórta 450,000 maji.

* In fabriccele de tiesetúri de lana austriace s'a stersu cu totulu computarea articuliloru dupa duzine si s'a introdusu cea dupa diecine, prin care s'a 'ntrodusu o mare inlesnire in computu.

Margaritare. Intieptulu in totu loculu, in totu timpulu si in ori ce stare nu se silesce o intreprende nimica, ce contradice ratiunei sale.

Confuce.

— Omulu intieptu se se silésca dupa agonisire de cunoscintie si avutii asiá, cá cum n'ar mai fi supusu delocu mortii si hóleloru. Insa datorintiele religiiunii se le implinésca apoi asiá, ca cum ar fi se móra in totu minutulu.

Autorulu Hitopadesei.

— Omulu dupa estinti'a sa sta din o natura elementara si unu principu rationalu zeescu; din o parte a spiritulu lumii, unu eslusu alu foculu centralu si din o parte nerationala a pasiuniloru.

— Armonia in tóte este tient'a, la care are se nisuesca omulu. Precum in universu, asia in omu, cá si 'nir'o lume in miniatura, se esiste aceea armonia.

Pitagora.

— Multi sunt, carii a avutu in potestatea loro cetati, popóre; in sa pe sine insusi — numai pucini.

Seneca.

Nr. 21/senatulu.

(1—3)

Escriere de concursu

pentru ocuparea postulu de invetiatoriu la scól'a romana unita din Abrudu, cu care e impreunatu unu salariu anualu de 200 f. v. a., cuartiru liberu, patru orgie cubice de lemne de focu, si una gradina de legume. —

Competitorii, cari debuescu a fi si cantori, si debue pelenga perfectá cunoscintia a limbei romane se mai scie si baremu un'a dein cele dóua limbi ale patriei — au de asi ascerne petitionile suale proviedute cu documentele necesari la subscrisulu senatu bisericescu in restimpu de un'a luna de díle dela publicarea acestui concursu, cu acelu adausu, cumca acei competietori, cari voru fi pedagogi absoluti, voru avea preferintia — si aretendu in decursulu semestrulu d'anteiu scolasticu unu efectu bunu si laudaveru in invetiamentu, salariulu anualu i-se va urcá dupa giurstari pana la 300 f. v. a.

Dela senatulu bisericeii rom.-unite

Abrudu, in 17. marte n. 1861.

Basille de Bosiotta-Motiu Dinbulu,
primariu curatoru.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

*Cu lun'a acésta incheinduse patra-
rulu primu alu anului curinte, se
deschide abonamentu nou la*

AMICULU SCÓLEI

*si pe triluniulu urmatoriu aprile-juniu
cu 1 f. v. a.*

Esemplare complete se mai afla inca.

Observatiuni generale asupra limbei romane si disertarea asupra ei.

I.

Fórte de multe ori s'a suscitatu cestiunea despre natur'a limbei romane, atatu intre romani catu si ntre cei de alte ginti, mai cu séma intre germani, carii mai multu decatu altii se ocupa de cestiuni straine, procurandu-si astufelu renumele de universali par excellence. Ei bine, chiaru intre germani sunt inca multi de parere, ca limb'a romana, limb'a colonistiloru Románi, audusi de Traianu in Daci'a, limba care póte dintre tóte si-a pastratu mai curatu caracterulu latinu séu mai bine italicu: ca asta limba ar fi de origine slava si s'ar tienea de famili'a limbelor slavóne. — De asta opiniune insa numai aceia potu fi, carii nu prea sunt versati in filologi'a limbelor latine, séu cum le dîcu unii a celoru neo-latine, oricaroru nu le poti atribuí nici o competintia in privint'a acésta. — In orice casu si ori cu cine avemu a face, noi voimu se ne mplinimu datori'a de criticu impartialu, de si romanu, cercandu a ne espune parerea nóstra despre

limb'a romana si elementele din care este compusa. Aci nu póte fi vorba, decatu de elementele constitutive ale limbei nóstre, nu si de acele particele si expresiuni accidentale, care s'au alaturatu cu timpulu la edificiulu primitivu si care póta marc'a locala provinciala. — Deci se cercetamu, care a fostu dupa parerea nóstra originea limbei romane, si care elemente a mai venitu cu timpulu si au contribuitu la edificarea astui monumentu vechiu de atate secole, formandu astufelu o parte integrauta a individuiulu.

Catu pentru originea limbei romane, fara contestare rationala trebue s'o numimu latina, au mai bine italiana. (Prea multi comitu aici órecare eróre confundandu terminii latinu si italicu). Adica eu sum de parere, ca limb'a nóstra romana, catu pentru fundamentulu si originea ei nota bene, este mai vechia decatu limb'a lui Cicerone si Virgiliu, ca limb'a literaturii romane nu este altu-ceva, decatu limb'a romanesca cultivata si introdusa in literatura si salóne, asiá, incatu consideramu limb'a nóstra cá prius si cea latina ca posterna. — Asiadara originea limbei romanesci este italiana. Dar' care provincia a Italiei a fostu léganulu ei? asta este o cestiune, pentru a carei solutiune marturisescu, ca 'mi lipsescu necesarele notiuni. Atatu numai studiulu comparativu ne arata, ca póte totu acea parte a Italiei a capuitu si Daci'a si Spani'a cu colonisti románi. Dîcu, póte cá ceea ce atingu aci, adica admirabili'a similitudine ce esista intre limb'a nóstra si cea spaniola o va putea nescine esplicá si in altu modu. Adica va putea dice, —

ce este mai probabilu — ca acea similitudine are de causa afinitatea populatiunei, ce aflara Romanii in ambe tieri la venirea loro, afinitatea intre Daci si Celtiberi seu Iberi, dupa care Spania se chiama Iberia. — Ori cum va fi, atata putemu constata, ca esista o mare asemenare intre limb'a romana si cea spaniola atatu pentru natur'a loro, catu si pentru expresiuni singulare cum: Tonto, machucar (pronuntia maciucaru), Mesa, Calabria etc.

Intorcandu-me ér la cestiunea nostra proprie, cunoscemu, ca elementulu slavonu inca s'a introdusu in limb'a romana dela inceputu si a conferitu si elu (din desgratie!) materialu la cladirea edificiului, desi in mica cantitate. Aste doue elemente le putemu lesne distinge, aplicandu o critica severa si impartiala. — Dar' ce se facemu cu alte expresiuni din limb'a nostra, care nu incapen nici in o categoria nici in alta, care nu sunt nici latine nici slavone? — Responsulu la asta intrebare este din cele mai grele, si rareori se va semti satisfacutu intrebatorulu. Cei mai multi voru dice, ca acele expresiuni in limb'a nostra, care nu sunt nici latine nici slavone, in necesitate suntu dacice seu celtice. — Ei bine, dar' care sunt motivele? Cum poti documenta astu responsu, deorece n'avemu monumente indetulatores din acea limba morta? — Eu, care m'amu ocupatu mai multu seu mai pučinu de tote limbile neolatine, forte pučinu de limbile slave, si delocu cu cea dacica seu celtica, — trebuie se marturisescu, ca nu sum in stare d'a satisface pe consultatorulu seu esaminatorulu. — O critica sincera nu incapen siarlatanismu! Atatu pentru originea limbei. Póte nu este nepotrivitu a dechiará la asta ocaziune, cu care din limbile neolatine (voiu se vorbescu de cele cu literature) limb'a romanésca are mai multa similitudine in esinti'a ei. Parerea mea este, ca cu cea spaniola mai cu séma si in secundo gradu cu cea portugesa.

A dou'a parte a astei disertari va forma órecare observatiuni generale despre natur'a limbei romane in sine. — Toti criticii cu bunu simtiu convinu, ca limb'a romana este un'a din cele mai armoniose ce esista. Da, armonia in asta limba prea pučinu cunoscuta si pretiuita chiaru si de Romani, este atatu de imperiosa, incatu de multe ori in casu de conflictu desconsidera si invinge orice altu respectu, dupa cum vedemu in cuvinte cá: inchiagare, chiaru, cum-pare etc. ex nonnullis exemplis dice omne! — Mai incolo, limb'a romanésca se distinge prin onomatope forte numerose, prin care intrece mai tote limbile. Asemene trebuie se recunoscemu o mare facilitate de a se exprima si o dulcétia rara.

Daca mai este ceva de doritu, ar fi inainte de tote aceea ce cu termini tehnici se dice: oratio obliqua, care ne lipsesce fiindu atatu de caracteristicu in limb'a latina. Catu pentru gradulu de cultura alu astei limbe, nu lu putemu numi celu mai inaltu; multu mai este de facutu, inca póte nu s'a nascutu barbatulu, care se petrunza adunculu misteru alu tesaurulu nostru limbisticu. Cu tote aste pana la unu gradu órecare limb'a nostra lesne ajunge la perfectiune, n'avendu decatu s'adopteze expresiuni din limbile sorori, dar' cu conditiunea de a s'le asimila. La asta ocaziune nu trebuie se trecemu cu vederea, ca din tote limbile neolatine cea francesa este mai pučinu in stare d'a contribui la amplifierea mai cu séma a formeloru gramaticale (etimologice). Catu pentru stilu, cunoscentia limbei francese ar fi de mare folosu oricarui Romanu.

In fine, ceea ce ori ce scolaru va fi observatu, limb'a nostra difera de oricare dintre surore in privinti'a raportului articolului in numele seu. Adesea limb'a nostra, care cá si celelalte limbe neolatine si-a formatu articolulu din pronumele demonstrativa latinu: ille illa, illud, in opusetiune cu celelalte surori nu

antepune articolulu ci ilu postpone. N'avemu lipsa de esemple.

Multe s'ar mai putea dice despre limb'a noastră, un'a din cele mai interesante ce esista. Citius tempus deerit quam materies.

II.

Idei rapede asupr'a literaturii romane.

In sensulu absolutu trebuie se convenimu, ca literatur'a noastră romanésca numai departe se pôte compará cu aceea a altoru limbe atatu mórte catu si moderne. — Relativu insa la timpulu, decandu au inceputu a se ivi pe scena Romani inteliginti, si la spatialu, in care au lucratu, credu ca nici un'a din surorile nóstre barem nu se va formalisá, se indresnimu a trage o paralela intre literaturile respective. Ba inca in o privintia nu sciu daca nu le intrecemu nu numai pe ele, dar' si pe celelalte, adica in catu privesce la literatur'a poetica populara.

Din dóua puncturi de vedere trebuie se consideramu tes'a noastră, adica din celu prosaiu si din celu poeticu. Incependu cu poes'ia (cea d'anteiu forma de esprimare a ideiloru la unu poporu necultivat, candu se inaltia preste orizontulu de tóte dilele), aflamu in limb'a romana unu numeru imensu de cantece populare, prin care poporul romanu, dotatu cu atata liberalitate de natura, cêrca a-si esprimá cererile si aspiratiunile sale in form'a poetica, forma potrivita obiectului dorutui seu! Catu de pučinu cunoscú strainii aceste acente sincere, prin care romanulu documentéza noblet'ia sentimentelorú sale! Alta parte a poesiei populare (insa fara versuri) forméza nenumeratele povesti populare, repetite de mii si mii de ori in diferite nuantii.

Abstragendu dela poes'ia populara, literatur'a noastră a produsu mai alesu poesii lirice, dintre care multe se distingu prin multa suavitate si o limba melodiósa. Mai puține

la numeru sunt productele epice, si mai rare cele dramatice (nu este vorb'a aci decatu de produse originale), intre altele Mihulu, bucata moldava etc. Incolo intimpinamu in literatur'a noastră multe traductiuni de opuri straine, germane etc., prea multe romantiuri francesci, de care ne-amu fi pututu lipsi. Un'a din cele mai vechi traductiuni folositoare este ceea a fabuleloru Esopiene, publicate de Cichindealu. Destulu de cunoscuti sunt autorii moderni si originali poetici intre barbatii romani, pentru a ne abstienea de ai mentioná.

Ceea-ce trebuie se atingu mai anteiu, sunt cartile poetice din sant'a scriptura, un'a din cele mai vechi si pretiose traductiuni in limb'a romanésca.

Intre opurile prosaice mai vechi se numera cronic'a Moldavei séu asia numitele Litopisiitii, Avemu mai incolo operile unui Maioru, Sincai etc.

Secululu nostru, cá mai in tóte privintiele, asiá si in literatura, a luatú unu drumu mai practicú, ocupanduse cu producerea de carti scientifice, de care inca avemu mare necesitate. Nu putemu trece cu vederea la asta ocaziune, ca inainte de tóte avemu lipsa de o istorie complecta si critica a literaturii romane, care intreprindere dupa opiniunea noastră, n'ar fi de locu ingrata, aflandu materialu indetulatoru pentru construirea astui opu scientificu.

Bucuresci, in dío'a de 17. Ianuarie 1861.

I. Circa.
(„Nationalulu“.)

Protocolulu

conferintiei ténute in Sibiiu in 21 martiu 1861 in casele seminariale in privint'ia Reuniunii pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, si anumu in privint'ia compunerei statutelorú aceleia, spre a se subterne spre aprobarea préntalá, conchiamata in 20. februaru a. v. prin jurnalele nationale din patria, de catra Eselent'ia Sa. D. Episcopu baronulu Andreiu de Siaguna.

La acésta conferintia au fostu de fatia sub presiedint'ia Eselentiei Sale Présantitului episcopu Andreiu baronu de Siaguna:

DD. Joan Branu P. de Lemeni, cons. de apelatiune, Joan Aldulianu, cons. de apel., Dr. Bendella, cons. de apel., Jacobu Bologa, cons. de apel., Petru Manu, cons. de finantie, Dr. Pavel Vasiciu, cons. de scóle, Pavelu Dunca, cons. de apel., Ilie Macellariu, cons. de trib. tiarii, Georgiu Baritiu, directoru de fabrica, Joan Puscariu, pretore, Joan Panoviciu, protopopu, Petru Bodilla, protopopu, Joan Hania, protopopu, Nicolae Popeea, protosingelu, Petru Popescu, protopopu, Antoniu Vestemianu, parocu, Joan Ratiu, parocu, Axente Severu, proprietariu, Nicolae Gaetanu, asesoru urbariale, Dr. Ratiu, avocat, Dr. Stoia, Nicola, not. publicu, Joan Codru, adjunctu de pretura. Const. Stejaru, capitanu c. r., Ciurcu, negutiatoriu, Dr. Nemesiu, Vasilie Axente, actuariu, Romanu, notariu, V. Romanu, redactoru, Petru Rosca, adiunctu, Ieremie Margineanu, capitanu c. r., Onitiu, avocat, Alesandru Bacu, oficialu milit. c. r.

Conferinti'a sa inceputu la 10 óre 'nainte de amédiu.

Siedintia I. din $\frac{9}{21}$ martiu 1861.

1. Eselenti'a Sa D. Episcopa Siaguna deschisa conferinti'a prin o ouventare potrivita, in partesí adunarei despre tóte lucrurile ce au decursu in privinti'a infintiendei reuniuni dela prim'a petitiune din 10 maiu 1860, puna in timpulu de fatie, si mai pre urma predá tóte actele atingátore adunantie spre urmare mai departe. Ouventarea prementionata dimpreuna cu aclusele ei se adaoge aici in alaturare.

2. Dupa acésta se alésere de secretari ai conferintiei DD. Georgiu Baritiu, directoru de fabrica si Nicolae Popea.

3. Mai incolo s'au cetitu petitiunea din 10. maiu 1860, subscrisa de archierei si de 180 romani inteligenti din diverse parti ale Transilvaniei, pentru incuviintiarea reuniunei; apoi resolutiunea principelui guvernatoriu Lichtenstein ddto. 12. iuliu 1860, prin carea ni se da indreptare spre a substerne mai antaiu celu pucinu in schitiare statutele reuniunei, precumu si resolutiunea cea mai própseta din 31. januaru a. c. éra si din partea in. guvern, prin carea reuniunea se aprobéza incesi dandunise voie totodata a sevirsí prelucrurile de lipsa, spre care sferstu sau si conchiamatu apoi conferinti'a de fatie.

4. S'au otaritu cá lucrurile aceste se decúrta in siedintia plenara.

5. In urm'a acestora sau luatú la desbatere cele 3 proiecte de statute unulu cate unulu, si 1. alu Eselintiei Sale D. Eppu Siaguna, compusu din celelalte

trei si substernutu guvernului in urm'a resolutiunei celei dinteiu D. Georgiu Baritiu au deprecatu cetirea proiectulu, Domniei Sale; sau cetitu alu D. canonicu Timoteiu Cipariu si alu D. pretore Joane Puscariu, apoi se desbatura aceste proiecte, si in fine se decisé, ca se se aléga o comisiune, care se esaminéze si mai cu patrundere proiectele pomenite, si in siedinti'a urmatóre se'si dea parerea despre acela, pre carele l'aru aflá mai bunu si mai potrivitú cerintieloru asociatiunei din preuna cu modificatiunile, ce aru vení a se face la acela siu; si asia pnntcul 4-a 'se modifíca prin decisiunea acésta in chipulu aratatu.

6. De membrii comisiunei cestionate se alésere DD. Joanu Branu de Lemeni, Joanu Alduleanu, Georgiu Baritiu, Joanu Puscariu, Jacob Bologa, Dr. Ratiu, Dr. Stoia, Dr. Nemesiu, Dr. Bendella, Ioan Codru, Nicolae Gaetanu, Ilie Macelariu, Axente Severu, Joanu Hania, Antoniu Vestemianu, avocatulu Onitiu.

Cu aceste sau inchisu siedinti'a la 2 óre dupa ameadj.

Siedinti'a II-a din $\frac{10}{22}$ Martie 1861.

1. Conferinti'a s'a reinceptu la 10 óre innainte de amiédi, cu autenticarea protocolulu siedintiei de ieri.

2. Dupa aceasta Comisiunea aleasa in siedinti'a de ieri pentru esaminarea celor patru proiecte de statute, reporta prin alesii sei DD. Const. Alduleanu si Pretorele Ioanu Puscariu, ca au esaminatu acumu pomenitele proiecte de statute, dara ne avendu timpulu suficiente nu putura elaborá decatu numai doue sectiuni de statute pana la §-alu 11. remanendu inca trei sectiuni indere-tru; si asia se puse intrebarea: ca continuasiva comisiunea elaboratulu seu mai departe seu se se faca acesta in sedintia plenara; si sau decisu, a se continuá elaborarea mai departe a statuteloru in siedintia plenara.

3. Deci la dorinti'a comuna sau cetitu mai antaiu operatulu celu nou de statute prin D. Pretoru Puscariu pana la sectiunea 3-a §-ulu 11. desbatenduse dupa aceea pe rendu unulu cate unulu din paragrafi.

4. Mai antaiu sau luatú la desbatere numirea Asotiatiunei, si dupa o discussiune mai seriósá sau primitu numirea de: „Asociatiune transilvana, pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu.“ —

5. Dupa aceea sau purcesu cu desbaterea mai departe din §-u in §-u, si cu pucine modificatiuni si adaose s'au primitu de bunu intregu operatulu pana la §-ulu 11-lea exclusivu.

6. Mai incolo sau defiptu principiile generale

pentru sectionile 3-a, 4-a si 5-a de statute, si apoi s'au incredintiatu si elaborarea acelora dupa principiile generale defipte comisiunei si respective DD. Cons. Aldulianu si pret. Puscariu.

7. In fine D. Dr Ratiu impreuna cu Parintele Antoniu Vestemianu, fiindu impedecati in siedint'ia I. prin desbaterile ce urmara, — descoperira conferintiei: ca Dniile Sale sunt insarcinati de Eselenti'a Sa D. Metropolitu Alesandru Sterca Siulutiu, a comunicá bucuri'a Esel. Sale pentru Asotiatuione, ca Innaltu-Acelasi din caus'a bólei fú impedecatu de a luá parte in persóna, si ca promite din partesi totu ajutoriulu putinciosu pentru Asotiatuione.

(Vá urmá.)

Nasaudu, 26. martiu n.

Préstimate Domnule! Dupa cum s'aa scrisu in „Amicula Scólei“ a. t. la pag. 359, Ilustritatea Sa. D. Episcopu alu Gerlei Joane Alexi, au onoratu cu inalt'a Sa presintia insocitu si de Rmulu D. inspectorá diecesanu alu scóloru prepositulu Macedon Popu, — esamenile din scól'a principala normala si preparandia din Nasaudu in 28., 30. si 31. iuliu a t., pentru ca scopulu celu de frunte, pentru care Ilustritatea Sa au intreprinsu calatori'a din a. t. prin tienstulu fostulu regimentu romanu II-le de margine, au fostu visitarea acestoru scoli mai de capetenie in Diecesa — cá se se convinga despre starea lor, progresulu tinerimei scolare si desteritatea invetiatoriloru. Despre acestea numai in persóna se putea mai bine convinge, precum s'au si convinsu. Cumca au fostu multumitu si cu prestatiunile invetiatoriloru si cu progresulu scolariloru, am intelesu insusi din rostulu Ilustritatea Sale D. Episcopu la impartirea premiiloru precum si la finirea esameneloru din fiecare clasa, multiemindu si invetiatoriloru pentru silinti'a pusa, si pe prunci premiindui. Ca afara de premiile procurate din fondulu proventeloru dupa usulu vechiu, si Ilustritatea Sa din alu seu au hinovoitu a impartí mai multe premii pe la scolari din tóte clasele. Pentruca fiindu pruncii numerosi in asta scóla, se afla si multí buni demni de premii. — Asemenea adusesu cu sine si bravulu romanu D. Locotente primariu Georgiu Popu mai multe carti de premie, asia si D. cancelistu Basiliu Bosiota ne tramisese 4 esemplare din „Istori'a Ost si West romaniloru“ pe sém'a scolariloru normali, — si alte 3 esemplare pentru scolarii din scól'a triviale din Zagra.

Dara munificenti'a archierésca nu s'au marginita

numai la tinerii din scólele din Nasaudu, ci binevoindu a face o excursiune pe valea Somesului in susu, si de acolo pe la Borgou si Bistritia intercenduse catra resiedentia, in tóte satele pe unde au trecut visitandu bisericile si scólele au premiatu pe prunci din scólele poporale cu bani. Spre acestu scopu si in celu mai micu satu au daruitu nu mai puctnu de 5 fl. v. a., asiadara se póte lesne calculá la ce suma insemnata au ajunsu numai premiile scolare. Se tacemu ca Ilustritatea Sa facundu asemenea caleteria si prin Marmati'a si premiindu si pe acolo pe prunci, éra au debuitu se face mari sacrificii din alu seu.

Astufeliu de fapte arata, ca nunumai este adeveratu parinte, dara si mecenatu si patriotu, care doréscu din inima luminarea clerului si fericirea poporului seu, pentru care ori ce sacrificiu a gata a face. Se nu uitamu nici aceea, ca la infintuarea institutulu de preparandia au conlucratu cu tóta energi'a, asemenea au esoperatu pentru intretinerea Clericiloru unu dominiu, facundu mai de multe ori caleteria la Vien'a, care inca este unu meritu alu Ilustritatea Sale.

Daca dela infintuarea acesteí Eppii, mai alesu in 4—5 ani s'au pututu face prin staruint'ia Il. Sale D. Eppu, asia mari lucruri, au nu merita in cea mai mare mesura recunosciinti'a clerului si a poporalui, precum si consideratiunea intregu natiuni romane? Au nu se póte numerá cu totu dreptulu intre cei mai zelosi archierei romani? Nici e indoiéla ca si pe viitoriu va fi adeveratu parinte si patronu credinciosu natiunei sale, celu puclau faptele pan'acuma pase si simtiemintele aratate ne dau cea mai buna garantia.

Aceste fapte insa suntu cunoscute si altoru mai multi, dara un'a trasura caracteristica de grija si jubireu parintiésca, de care e Il. Sa insuflettu, nu o voiu tacea a nu o face publiculu cunoscuta. Cumca clerulu seu din Transilvani'a se lupta cu multe lipse, i este cunoscutu, si sciindu cumca unulu dintre preotii nostri, ingreunatu fiindu cu familia, are mari spese cu crescerea filoru sei pe la scóle straine, si ca venitului lui cu spelese nu stau nici de catu in proportiune regulata, Ilustritatea Sa s'au înduratu din motive parintiésca proprie, prin unu altu preotu si trimite o suma de 100 fl. v. a. cá ajutoriu spre crescerea filoru sei. O suta de fiorini in dilele de astadi, este o suma insemnata, care o da unu Archiereu, ce are de datu pentru alte sute de scopuri mari sume, tragendusí dela gura, asia dicendu. Acésta daruire are cu atata mai mare pretiu, ca catu s'au datu acelu preotu fara se fi molestatu pe Ilustritatea

Sa cu o astfelu de c erere, pentruc  din firea sa acelu preotu de se si lupta cu lipse, totusiu nu e pretensiv. Pentru aceea ori că facere de bine facuta din propriulu indemanu, ne rugata, are indoitu meritu, precum si preotulu participatu e secotesce c  indoita binefacere, si pentru acea aduce a sa umilita multumire prea bunului seu Archiereu! —

Amu on re etc.

G. Melilla,
vicarin.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 6. Flaviu Marcianu, 450—457., si Valentinianu III.

Pulcheri'a se marita dupa eroulu si barbatulu cu merite FL Marcianu, si 'lu face sociu in imperati'a orientului.

Atil'a tramite soli la Valentinianu III., si petiesce pe Onori'a, sor'a lui; dar' necapetandu-o se castiga cu osti din t te popórele barbare si pl ca in contra lui. A strabatutu pana peste Rinu si a ajunsu in campii catalaunici. Aci in Gali'a, Teodoricu regele visigotiloru, avea remnu, si c  se se apere, se impreuna cu Etiu, beliducele romanu si asi  batu pe Atil'a, incatu aceat'a perdiendu multu fuge intr'o nópte. Atil'a inca nu a desperatu, caci renturnandu in Pannoni'a aduna  ste noua si intrandu in Itali'a pradéza pana la Rom'a, si numai barbati'a papei Leone 'lu supune la rent rcere. —

Murindu Pulcheri'a, (453) Marcianu remane singuru imperatu, si primesce solii lui Atil'a, carele pretindea ca se implin ca conditiunile de pace cu Teodosiu. Marcianu nu vr , — si Atil'a pl ca in contra lui; insa inserandu-se m re in nóptea nuntei, de curgerea sangelui pe nasu, si asi  scapa imperati'a de unu inamicu gigante.

Valentinianu III. indemnatu de  meni rei asupra lui Etiu, 'lu ucide cu man'a sa; dar' amiculu lui Etiu, Petroniu Masimu, fiindu si muierea lui pangarita de imperatulu, 'lu ucide cu man'a sa in 455. — Marcianu preparandu-se asupra vandaliloru,

móre peste doi ani. — Sub acesta s'a tienutu soborulu 4-le ecumenicu in Calcedoni'a (451). —

§. 7. Petroniu Masimu, 455. M. Avitu 456.

Masimu rapindu tronulu silesce pe Eudosi'a veduv'a imperatului se-lu iee de barbatu; dar' acést'a că se-si resbune chiama pe Gensericu regele vandaliloru din Afric'a in ajutoriu. Gensericu vine, si jefuesce Rom'a, apoi duce cu sine si pe Eudosi'a si fetele ei. Romanii atunci ucisera cu petril pe Masimu, si 'lu aruncara in Tibere. —

In loculu lui alesera pe Avitu, ducele din Gali'a; dara pentru escesele lui se face o revolutiune, si invinsu de Racimeru perde tronulu in viétia.

Dupa m rtea lui Atil'a a remasu trei fetiori a-i lui (Ellac, Dengericu, si Irnac); dar' popórele supuse se rescóla, si inviengndui 'i, rompingu la marea négra. —

§. 8. Leone I. 457—474. J. Maioranu 456—461.

In resaritu se alege de imperatu Leone I., si acést'a delocu capeta soli dela fetioril lui Atil'a, că se faca pace. Imperatulu, vendiendu-i strimtoriti, nu s'a invoitu la pace, si acést'a indémna pe Dengericu c  se incépa resboiulu. — Elu vr  se cuprinda Dunarea, insa incungurata de romani se invinse, — si mai tardiu batutu si de goti, remase inspaimentatu. —

Aspare, carele ajut  pe Leone la imperatia, maniandu-se pe imperatulu, invita pe Vasiliscu din Afric'a in contra lui; insa Leone c  se-lu impace, face pe Patriciu fetiorulu lui de cesare, si-i da f ta — Aspare incepe de nou uneltiri, si atunci imperatulu, 'lu ucide dimpreuna cu fetioru-i. (471).

Anagastu, magistrulu ostiloru bate pe Dengericu in Traci'a si taiandu-i capulu, 'lu tramite la Constantinopoiu, unde se pune in circu.

Maioranu luandu titlu de imperatoriu in apu , bate pe visigoti in Gali'a, si candu se int re in contra Vandaliloru, f  ucisu de Racimeru, unu duce strainu in óstea romana, pentru ca se sili  c  se i infranga in sfinti'a (461). Dupa 4 luni se alege L. Severu II. insa Racimera; si pe acést'a 'la invenina (466). — Peste 16 luni Leone pune

pe Antemiu de imperata, apoi se inarma impreuna spre recuperarea Africeii; insa fiindu fara norocu 'si perde flo'ra, apoi, sculanduse Racimeru asupra lui, 'lu omóra in Rom'a (472).

Leone I. inca innainte de mórte pune pe Leone II., in resaritu, éra pe Juliu Nepote in apusu de imperati, murindu in 13. febr. (474).

§. 9. Leone II. 474. Juliu Nepote 474—476.

Leone II. face pe Zenone, tatalu seu de sociu in domnire, si murindu in acelasu anu, remane tatalu seu imperatu in resaritu.

Imperati'a romana dela apusu, mai resufla cevasi prin imparechiaru, apoi cade pentru toti, séu dóra multi seculi. Juliu Nepote aflá aci unu usurpatoriu pe senatorulu Gliceriu, si in scurtu timpu 'lu depune. —

Oreste, beliducele imperatulu, se face perfidu, pefuga pe imperatulu la Salon'a si in loculu lui redica pe fiulu seu Romulu (475), dandu-i nume si Augustulu. — Partisanii lui J. Nepóte prin planulu loru supunu imperati'a romana, caci chiamandu intru ajutoriu pe Odoacru, regele eruliloru in Itali'a, acest'a bate Ticinulu, omóra pe Oreste in Placentia si pre Romulu, lipisindu-lu de imperatia, 'lu esiléza in Campani'a, apoi destronandu chiaru si pe J. Nepóte, se prochiama Odoacru pre sine de regele Italiei in 476. —

Asia cadiù Rom'a si imperiulu dela apusu, dupa ce domni — dela fundarea sa — 1229! Asia au se cada tóte imperatiile, cari se ajuta cu domnitori straini! Nici unu poporu póte se esiste, déca se desbina inlaintu, atúnci candu vine inamiculu asupra patriei lui. — Nu ar fi cadiutu Rom'a cea marétiá, déca fiii ei ar fi fostu infratíti prin amórea patriei, si pana in minutulu din urma ar fi tienutu toti la olalta, caci unirea loru, inca ar fi fostu mai tare cá invasiunea barbariloru. — A cadiutu Rom'a, si cu sórtea ei, si sórtea nóstra!

(Vá urmá.)

Varietati.

Lacremióre

pe mormentulu lui JULIU BODILLA, juristu.

I.

Precumu ellotropiatu in murgiuulu de séra

Se 'nchiná cu lacrimi cautandu la santítu, —

Asiá candu ajunsemu abia'a primavéra

Me 'nchinu la mormentulu de nópte 'nvelitu.

Cá florea plapanda ce-abia 'mbobocise,

Si grele furtune o si nemicescu, —

Asiá candu viéti'a de abia-mi imflorise

Sagetele mortii amaru mi-o rapescu.

Despartu-m'acuma de dulcea lumina,

Ce sórele-o vérsa pe-a' lunei otaru,

Si trecu la edemulu, ce tóte le-alina,

Ce-alunga-ori-ce rele, si ori-ce amaru.

Cu adunca durere me rupe eu din lume,

Din sinulu celu dulce incare-am crescutu,

In care o! dómne, aveam s' io-unu nume,

Sperám venitoriulu, si-aveam unu trecutu,

Ci-amaru me petrunse ah! mórtea marétiá,

Si sórele vietii in nuori l'a 'nvelitu;

Recitami-a pieptulu cu man'a-i de ghiacia,

Si-acumu me repesce din celi ce-am iubita.

Ah! sbóra viéti'a, cumu fulgerulu sbóra,

Cumu visulu dispare in dulcele diori; —

Nu suntemu noi alt'a ci-o' umbra usióra,

O' frageda róna pe campulu cu flori!

Amara e mórtea candu viéti'a 'nfiorese,

Candu lumea-ti sioptesce: „tu esti fericitu“; —

O! multu mai amara candu mam'a doresce,

Candu tiér'a speréza unu razemu iubitu.

Ci-atare e sórtea si-anóstra fapura,

Si cauta se mergemu de unde-amu plecatu,

Se 'ntórcemu la tatalu, la mam'a nstara

Maretiéle daruri cu cari ne-au dotatu.

II.

Precumu se pléca-unu crínu

Batutu amaru de vantu, —

Asiá Tu in suspinu

Te pleci catra mormentu.

Si lasi in doliu parinti;

Unu frate, si sorori;

Ce lacreme fierbinti

Revérsa plangutori:

Tu lasi o! fratiore,

Tu lasi pe ai tei frati

Cu peptulu plinu de doru,

Cu ochii roorati:

Departu-i cursulu teu

O! frate préiubitu,

Colò la campireu:

Locasiulu fericitu.

Dar' pasa liniscitu

O! sufiéte seninu,

Ca-ci loculu parasitu

E numai unu suspinu.

Er' noi o! fratiuru,
Eterna te-omu amentí
In pieptulu nostu cu doru —
Pan' ér' ne-omu intelnf.

Ar. P. Densuşianu.

* »Gazeta« ne aduce urmatorulu telegramu. tristu:
III. Sa D Episcopu gr. c. alu Fogarasiului **Joane Lemeny** de **Eadem** repausà in Domnulu adi in 29. martiu la 5½ de diminétia. Eterna fia a lui pomenire!

* In Greci'a aprópe de Corintu s'a desgropatu nu de multu unu vasu de bronzu cu 9170 monete memoriale, care s'ar fi batutu cu 280 de ani inainte de Cristosu.

* La nici o natiune pe fati'a pamentului productiea literaria nu este asiá de mare cá la Germani. In tóta Germani'a a esilu in anulu trecutu (1860) 7720 opuri literarie diferite. Luandu afara diurnalele, numai pentru tiparirea cartiloru s'a intrebuintiatu in acelu anu 190 milióne côle de hartie. — Dintre diurnale „Gartenlaube“ are 85,000, „Illustrirtes Familien-Journal“ 75,000 si „Bazar“-ulu 60,000 de abonati.

* Satele transilvane Olafalaulu mare si -micu si Lioвете pórtá cu totulu 13 diurnale.

* Numerulu corabieloru negustoresci austriace s'a sporitu in anulu trecutu cu 99 si acum face 9802, cu cuprinsu de vr'o 342,145 tóne.

* In Angli'a sunt de presentu 1102 diurnale. In anulu 1821 erau numai 267, in 1851 in sa esiau 563. Afara de aceste mai esu astadi si 481 de alte scrieri periodice. Socotindu in sa numai pe cele dintai, aflamu ca in Angli'a esu astadi cu 720 diurnale mai multu decatu in Austri'a.

* Colectiunea de anticitati din evulu mediu a ducelui Soltikow in Paris a cumperat'o de curendu b. Selliére cu 1,700,000 franci, afara de arme, pe care le cumperà insusi imperatulu.

Margaritare. Nemica nu este mai infricósiatu, decatu o nesciintia activa.

— Amenarea este furulu timpului.

Gocte.

Yung.

Deslegarea problemeloru aritmetice din Nr. 9.

- 1) 1792 (partea cea mai mare), 1536 (partea cea mai mica), 256 (diferinti'a). $1792 : 256 = 7$.
- 2) Bucat'a cea mai mare a fostu de 36 cotti, cotulu s'a calculatu a se vinde cu 1 f. 48 cr., prin urmare bucat'a intréga cu 53 f. 28 cr. — Cantitatea cea mai mica a fostu de 32 cotti, cotulu s'a calculatu cu 1 f. 80 cr., asiadara bucat'a intréga cu 57 f. 60 cr.

53 f. 28 cr.
57 „ 60 „
110 f. 88 cr.

Bine a resolvatu ambe problemele aceste DD. A. Balomireanu, candidatu de invet., Dimitrie Chirca, docinte in Seliste si Pavelu Chinezu, docinte in Govasdi'a.

Éra numai a 2. problema a resolvat-o bine DD. Georgiu Lorentiu, invetiatoriu in Deva si Dimitrie Pafila invetiatoriu in Totvaradi'a.

Nr. 21/senatulu.

(2—3)

Escriere de concursu

pentru ocuparea postului de invetiatoriu la scól'a romana unita din Abrudu, cu care e impreunatu unu salariu anualu de 200 f. v. a., cuartiru liberu, patru orgie cubice de lemne de focu, si una gradina de legume. —

Competitorii, cari debuescu a fi si cantori, si debue pelenga perfepta cunosciintia a limbei romane se mai scie si baremu un'a dein cele dóua limbi ale patriei — au de asi ascerne petitiunile suale proviedute cu documentele necesari la subscrisulu senatu bisericescu in restimpu de un'a luna de dile dela publicarea acestui concursu, cu acelu adausu, cumca acei competitori, cari voru fi pedagogi absoluti, voru avea preferinti'a — si aretendu in decursulu semestrului d'anteiu scolasticu unu efectu bunu si laudaveru in invetiamentu, salariulu anualu i-se vá urcá dupa giurstari pana la 300 f. v. a.

Dela senatulu bisericeei rom.-unite

Abrudu, in 17. marte n. 1861.

Basille de Bosiota-Motiu Dinbulu,
primariu curatoru.

Respunsuri.

A. D. — Aradu Iertatiune pentru intardierea ce s'a casiunatu prin o mica gresiéla.

M. — Pest'a. In Nrulu viitoriu.

V. P. — Clusiu. Ti s'a tramisu acumá de nou si brosiurele III. si IV. din anulu trecutu alu „Amiculu scólai.“

Este în toată
Sambata.
Prețul abon.
în Sibiu pe an
3 fl. 40 cr., pe
1/2 an: 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCOLEI.

Prețul în toată
provinc. austr.,
pe an 4, pe 1/2
an. 2 fl., pentru
prinț. române
pe an 38, pe
1/2 an. 19 piast.

Protocolulu

conferinței ținute în Sibiu în 1/2, martiu 1861
în casele seminariale în privința reuniunii pentru
literatură și cultură a poporului român, și anu-
mită în privința componerii statutelor aceleia,
spre a se subordona spre aprobarea preșal-
ta, conchiamată în 20. februarie s. v. prin jurnalele
naționale din patria, de către Excelența Sa D.

Episcopu baronulu Andreiu de Siaguna.

(Urmare.)

Sedința III-a din 11/23 martiu 1861.

1. Sedința s'a deschis la 10 ore cu autentificarea
protocolului sedinței a II-a.

2. După aceea comisiunea prin aleșii sei DD. con-
siliariu Aldulescu și prețore Puceariu reportă conferinței,
ca este gata cu elaborarea celor trei secțiuni re-
stante din statute; deci se continuă dezbaterile
în plenariu din §. în §. până la finitu și modificanduse
și adauganduse cele de lipsă, s'au primit de bune și
acestea, și așa s'au stabilit de conferința următoarele
statute ale asociației:

Statutele

Asociației transilvane pentru literatură
română și cultură a poporului român.

SECȚIUNEA I.

Despre scopul asociației și mijloacele ajungerii lui.

§. 1.

Asociația poartă numirea de „Asociație tran-
silvană pentru literatură română și cultură a poporului
român”.

§. 2.

Scopul asociației e înaintarea literaturii române
și cultură a poporului român în deosebitele ramuri prin
studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și
stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte
și alte asemenea.

§. 3.

În adunările acestei asociații sunt oprite orice

dezbateri asupra obiectelor religioase și politice, încât
aceste privescu la prezenta.

§. 4.

Spre ajungerea scopului asociației voru scrie de
mijloace:

1. Interesele dela capitalile cunoscute scopului
ei, de fondatori și de membrii asociației; tacșele
anuale, cari încurgu dela aceiași membrii, — precum
și darurile, cari se speră în viitoriu dela benefactori.

2. Folósele ce se voru castiga prin tipărirea și
vinderea de opuri științifice, precum și prin conlu-
crările deosebite ale membrilor ei.

SECȚIUNEA II.

Despre constituirea asociației.

§. 5.

Asociația constă din membrii fondatori, ordi-
nari, corespondenți și onorari, fara deosebire de na-
țiune și religie. Toti acești membrii se voru prevedea
cu unu documentu de legitimare.

§. 6.

1. Membru fondatoru alu asociației este totu
insulu, carele depune asociației odata pentru totu
dean'a celu puclnu un'a suma de 200 f. v. a.

2. Membru ordinariu este acela, care e *sui
juri*, se însinea și depune la unulu d'între Colectorii
reuniunii, séu odata pentru totdeauna unu capitalu, ce
aduce unu venitu de 5 f., séu pe fiecare anu tacș'a de
5 f. v. a.

3. Membrii fondatori și ordinari au egale drepturi.

§. 7.

Comune, corporativi și alte persoane morale potu
inea fi membrii fondatori séu ordinari ai reuniunii, în-
plindu obligatiunea din §. precedinte.

Însa aceste individualități morale nu voru avea
dreptu de a se reprezenta pre sine în adunări'a aso-
ciației.

§. 8.

Membrii corespondenți sunt aceia, cari înscinanduse
se voru denumi prin adunări'a generală în un'a pro-
punerii preșalității séu a comitetului, séu și prin

motiunea unui membru ordinaru. — Acesti membrii nu vor plăti taxe, însă se cere, că ei se fia bărbați de capacitate și se se pōta astora dela densii cu siguritate, ca voru sprigini înaintea populu asociatiunei.

§. 9.
Membrii onor ari se denumescu de adunanti'a generala pe temelulu d'oyeditu alu capacității, înaltei pusetiuni și a altoru merite personali ale loru. — Ei sântu liberi de orice contribuțiune.

§. 10.
Asociatiunea va fi prevediuta cu unu sigilu, care va portă de jurascriptiune numirea asociatiunei, precumu și cu un'a casa, în care se va pastră averea ei, precumu banii, pretioșele, și hartiile de pretiu și care va fi prevediuta cu done chet.

SECTIUNEA III.

Despre oficialii asociatiunei.

§. 11.

Oficialii asociatiunei suntu:

1. Unu presiedinte, 2. unu vicepresiedinte, 3. unu secretariu primariu, 4. unu secretariu, 5. unu bibliotecariu și archivariu, 6. unu casieriu, 7. unu controloru.

Toti acesti se alegu de adunanti'a generala de'n membrii sei fundatori și ordinari pe cate 3 ani. — Presiedinti se întarescu de locul mai naltu. — De sene se întielege, ca ei se potu realege.

§. 12.

Adunanti'a va avea și unu servitoriu.

§. 13.

Oficialii acesteia îmbrăca oficiu onorariu, prin urmare fara salariu. — Totusi se concede adunantiiei generalii dreptulu de a remunera din veniturele fondului asociatiunei dupa impregiurari, și anumitu dupa puterile materiale ale ei.

§. 14.

Drepturile și datorintiele presiedintelui suntu:

- De a conchiamă adunanti'a generala și a comitetului, și a purta presiidiulu în trimacie.
- A priveghiă, că debaterile și conclusele adunantiilor, se se duca potrivit scopului și intereselor asociatiunei.
- A priveghiă, că oficialii oficiali ai asociatiunei se coresponda datorintieloru loru cu acuratetia.
- A reprezenta asociatiunea, în afara în afacerile asociatiunei. Însa afacerile presiedintelui în numele asociatiunei, cari aru produce obligatiuni asupra ei, numai atunci voru fi obligatiune pentru ea, dacu

acelea au urmatu d'în invoirea comitetului și dacu hartiile respective voru fi subscrise prelunga elu și de doi membri ai comitetului, și contrasignate de secretariulu acela, carui este incredintiata sigilulu asociatiunei, cum și prevediute cu acela sigilu.

e) Presiedintele numai acia va putea sciza plăti d'în banii asociatiunei, dacă acele voru fi preliminate de comitetu, și dacu hartiile de signatura va fi contrasignata de acum pomenitulu secretariu.

f) Plenipotentiele seu constitutiunile de procuratori pentru ingrijirea afacerilor asociatiunei înainte organelloru d'ia afara, se subscie de presiedinte prelunga contrasignarea secretariului.

g) Asemenea se subscie numai de presiedinte și de secretariu toate documentele de justificarea primirii de membrii în asociatiune, circularile și publicațiunile, precumu și protocoalele siedintieloru adunantiiei generali și a comitetului.

h) Presiedintele ingrijesce pentru executarea concluziunilor adunantiiei generali și ale comitetului, și rinduesce scontrarea casei din timpu în timpu.

§. 15.

Vicepresiedintele suplinesce pe presiedintele în toate drepturile și îndatoririle lui potrivit §-lui precedinte, pecandu acela este impedeata de a funciona.

§. 16.

Secretariulu primariu e conservatoriulu sigilului, portă și contrasigneza protocoalele siedintieloru adunantiilor generale și a comitetului și contrasigneza totu deunadata, fatia cu organele și individiu exteriori, precumu și cu casa asociatiunei, și acelea hartiile, care suntu de contrasignatu dupa prescrișulu paragrafu 14. — Mai încolo elu este directorulu cancelariei asociatiunei, și anumitu la protocoalele de gestiuni a espediției și elu archivei — în fine denuta redige totu periodica și organulu publicității alu asociatiunei.

§. 17.

Secretariulu secundariu substitu și ajuta pro secretariulu primariu în toate afacerile lui din §-le precedinte.

Bibliotecariulu ingrijesce de registrarea opurilor și obiectelloru scientifiche precum și a reuiscțelloru asociatiunei. Elu fara concesiunea presiedintelui nu va da afara nimicu din obiectele incredintiata ingrijirii lui.

§. 18.

Casieriulu debue se fia individu cautionatu, elu încesă banii asociatiunii, pe care rinduetulu deapta ei, elu

ingrigescă, că toate și alte datorii restante ale asociației se între la timpul său. Elu pregătește și subterne raționinul său de admantiei generale spre revizuire, elu este responsabil pentru casă și poartă un' cheia a ei.

§. 19.

Controlorul are de a contrasigna toate actele de raționin, care se țin de casă a asociației și a poartă a două cheia a acesteia; — de aci urmăze, ca densulu este pentru casă a asociației în solidumu răspundietorii cu casierulu.

§. 20.

Resedinția cancelariei asociației este Sibiuul.

(Vă urmă.)

Despre metodele de învățare.

Numim metoda de învățare principulu și mediilele generale ce întrebue cineva pentru a comunica școlarilor ceea ce trebuie să învețe.

Lesne pricepe cineva neapărată trebuința a unei metode bune. A urmă o metodă urticioasă, este a urmă unu principu greșit și a întrebui nenemerite. Totu omulu, care da învățare trebuie dar a cauta cu grige, care este cea mai bună dintre toate metodele, sau mai bine care este singur' a bună, fiindu-că nu potu fi două bune pentru același învățare și aceiași școlari.

Nu va putea avea nescine dibaci' a face această cercetare, dacă nu va fi în stare să deosebescă ceea ce este bun de ceea ce nu este, și dacă nu va avea o opinie clară asupra condițiilor ce trebuie să implinim o metodă pentru a merita aprobare. Într'acestu casu, nu vei avea alta cauză, decât capriciulu teu, ori intempleră, ori celu d'ainte șarlatanu, care s'ar afla în drumulu teu. Trebuie dară că să aibi reguli statornice de a pretin lucrulu. Care sunt aceste reguli?

Răspunsulu o se-lu găsești în cursulu metodelor. Elu nu trebuie să nici nu poți să-i dai nescine aplicații statornice; elu nu trebuie să nu poți să-i dai, decât principii nestramutate.

Într'adeveru, deși se afla bune metode, însă nu este nici unulu, care se fia generalu, care se se pota aplica la totii școlarii, în toate învățările; și ori-cine publica metode universale se însieța, sau însieța pe alții. Această se pricepe. Prin mijloculu facultăților sale și dibaciei sale fiecare învățare are osebitele sale procedee, mulțumirea lui însuși, elu dobândește rezultatele cele mai neocite; mulțumirea înșurintei ce-lu

osebescă și ea care trage o parte bună din mijlocele sale acționându și merindu laurea-ăminte a școlarilor sei, și mulțumirea tuturor învățătorilor în care se afla și în mijloculu carora a făcutu cele mai rapede propășiri. Dar' nimini nu se mai afla totu într'aceleși învățări, totu cu aceiași școlari, cu aceiași capacitate cu aceiași ardore. Inteligențele și voințele; trebuințele și putibilitățile se osebescu nemărginitu. Această este ceea ce face capulu-d'opera alu creației; dar' totu această restoră toate chimerele de uniformitate, de universalitate.

Cu toate aceste, în învățările în care se afla nescine, totdeauna este o metodă mai bună decâtu toate celelalte, și este așa pentru cuventulu că totulu se osebescu și se renouescă neconținut; metodele noue, care vinu dela oameni întiepti și serioși, și care poartă în ele sigilulu esperinței și autorității așatorului, trebuie să fi primite cu favoru. Chiaru atunci, cându ar fi lipsite de acestu titlu de recomandare, și ar fi numai nescine fapte ale unei credințe și ale devoiementului, potu să avea meritulu de a trage laurea-ăminte asupra unora puncturi neingrigite în studiul său asupra vre unu mijlocu, ce ar face succesele mai strălucite. Mai ordinaru, deși este vre o neperfectiune în ceea ce ataca și vre o esagerare în ceea ce propune cineva, însă prin desbateră ce i se urzesce se surpa îndată rătăcirile și lucrulu finieța totdeauna în interesulu adevărului. Iubirea de metodă nouă este celu puțin o dovă de interesulu ce ia nescine pentru învățare publică. Sunt oameni, cari se plângu de prea marele număr de metode. Prefacerile, dăca ei, sunt ruinarea învățării, nesciindu învățării că unde se afla. Se nu ne facem însă partasi unei asemenea rătăcirii. Dacă s'ar găsi învățări, cari s'ar opinti studiandu și comparandu osebitele metode, ar trebui, că în locu să se ingrigescă cineva de opinia lor, se le arate alte cariere. Învățare celu demnu de acestu titlu se înveția chiaru însuși pre sine foarte multu, cându studieța metode noue, și îndreptăța multe îndoieli și culege încredințări și mijloce de reestre pentru metodă sa.

A ta, învățare alu junetii, este trebă a judeca schimbările său preținsele îmbunătățiri ce propune cineva; a alege din aceea, ce inventa cineva, numai ceea ce se potu pune în lucrare; și să-i face tu însuși — nu cea mai bună din metode pentru universulu întregu — ci o metodă, care se fia bună pentru școlă sa.

(Vă urmă.)

Chióru, în martie 1861.

Binesciundu în chiamarea acestei organe scolare, me restringu, si însiru numai de acele obiecte, care de dreptul se reducu la sfera a activitatii sale, si incepu cu memorandele cuvinte „*Quod felix faustumque sit.* Strabatutu de bucuria mi tau tara voia a comunica si cu publiculu „Amicalui“ — un evinematu, de cele mai afundu taitóre in vietii'a noastră: restaurarea districtului nostru Chióru. Provedinti'a deicsca, carea totdeuna vighéza si bine le asiédia tóte, nu intardiá a 'si estinde bratiéle sale parintiesti si preste noi, ba in tóta privini'a i 'si reverea preste noi darurile sale transmittendu între noi pre angerulu lui Tobia conducatoriú — pre unu barbatu, care prin zelulu, meritele sale pan'acum oferite pre altariulu natiunei sale, — de intrég'a sa natiune mai ca bine e cunoscutu; si a cui maritimóse lucrari pentru binele publicu neci deata suntemu destoinici abili a le potea enupera, furemu fericiti a dobandi pre Ilustritatea Sa — omulu natiunei — D. Sigismundu Papu de supremu capitanu a districtului nostru Chióru. Cu reformele salutare, prin care are sa treca tier'a nostra, scolele nostre inca trebuie a scapa de catusiele de pan'acum destule de cunoscute. Catu pentru noi, desi scolele, educatiunea poporului romanu din acestu districtu pentru mai multe vicisitudine pan'acum nu se putu inca avanta la starea dorita, la care a ajunsu p. e. un'a alta provincia bine organizata si cu scole mai numeróse provediuta; insa acum avendu noi pe acestu mare mecenate in medioculu nostru nu numai ca ne leganemu intr'o sperantia buna — ci cu tóta fidoci'a indrasnindu asteptamu dela loialitatea Ilustritatii Sale cea de atateori amintita, ca dupa ce adeca succediendu tóta dupa cerintiele timpului si cercuatarilor presinte a le dispune: indata i va fi celu mai dulce obligamentu, a 'si întorce cur'a sa patriotica spre asiédiarea, spre ridicarea la o buna si fericita stare a educatiunei dulceli noastre natiuni din capitanetelu acesta. Dece deci Alotputintele, ca acestu mare aperiatoriu alu intereselor natiunei sale se 'si ajunga limanulu dorintieloru Sale, si se reesa invingatoriul Deci se traiésca Mustritatea Sa! se vie concordia! Se nflorésca Chióru! Se traésca natiunea!!!*)

S.....

Sciri scolare.

Sibiu, 30. martiu. Se suna de unu timpu incóce totu mai tare, ca si in Ardealulu nostru se vor depuna profesorii si institutorii straini depela institutelu publice

*) Amu trecutulu sira secesse (si asta marea) in obiectele nostre, spre a servi de indemn u invetiatoriloru si tuturor corespondintiloru nostri, a fi cu atentiune si starninta la cele ce se facu in interesulu invetiatorulu prin scrierile, districtele si comunele tierii nostre in acestu timpu de transformare. Si anume acceptamtu dela corespondintele S... din Chióru a ne refera ceva si mai pe largu cele facute pan'acum in interesulu scoleloru a celui districtu, séu macar si numai cele ce sunt in prospectu a se face.

si se voru tífoca prin alta, pamentent; ocaade ne si si de doritu.

Pest'o, in martiu. Alu H. gimnasiu catolicu de 8 clase e reorganizatu cu totulu pe magiarie. In 4 ale curintei acelasu s'a predatu personalului seu celui nou si in 15 s'a redeschisu cu solenitate, cu ocaziunea care — între altele — noulu directoru D. Martinu Nagy a tienutu si o vorbire catra profesori, din care estragemu urmatórele:

„Provedinti'a diecsca a voitu, cá gimnasiulu de statu localu, dupa ce a esistatu cá atare doi ani si jumetate, se se predea natiunei, cá junimea educanda in acelasu se fia partasia de asemeni favoritioni, crescuta in limb'a nationala magiara, in spiritu nationalu. — Marturisesem, ca e frumósa necesitate acésta pentru noi, oo. dd. profesori, carii suntemu insarcinati c'o opera grea, dara cu atata mai frumósa, mai gloriósa — cu punerea in lucrare a magiarisarii aceluasiu. — Deaceea ve salutu pre dvóstra din inima!! Frumósa problema e acésta, prelenga tóta greutatea ei. Frumósa, caci aducemu unu servitiu insemnatu patriei aceleia, care ne nutresce si — dáca murimu — ne acópere. Si este óre vr'o datorintia mai nobila, decatu a educá si îndreptá junimea tandra si neinvetiata? Dara precatu de frumósa, intocma si de grea este asta problema. Eu, cu privire la pucinatatea mea, carele petrecui acum 30 de ani lungi in asta cariera grontiorósa, dechiaru, ca prelenga tóta greutatea ei, am intimpinatu mai multa bucuria, decum a-ti cugetá. Au nu e bucuria a contempla resultatele ostentintei? macaru adeverat'a staruintia nu e si nu póte remanea nici odata fara de rezultate. Au nu e bucuria, a videa dupa munc'a finita juni care de caré mai frumosi, sacrificandu pe altarulu patriei? a faptul pentru fericirea ei cu staruint'a usitata, cu constantia de feru? Daca este, precum si e, buruiéna între iérb'a buna, aceési mai de multeori pieré de sine, — si remane ce e bunu. Vetu intimpiná si dvóstra, dintre care unii inca n'ati gustatu asta bucuria dulce-amara, lucruri de aceste. Insa nu ve clatinati; vointi'a buna si vol'a cea tare invinge tóte. Dar' inca de vom socoti, ca copilulu si junele de multeori fara de scintint'a sa este astufelu cum s'arata, cum si ca p'aceia d'aceea 'i incrédu curei nostre, cá se formamu ceva din el. Dece ia óre maestrulu dal'a a-mana? Au nu, cá se scóta o figura frumósa din pétr'a deformata? Deci vointia buna si constantia in totu lucrulu! Nici odata se nu ne lasamú a fi rapiti de capritiu si pastuni, nici se timu

amicii pró-înscărmării tinerimei. Un'a asiá e de dă-
năsa pentru noi, precum e alta de periculoasă pentru
causa. Copilulu se ne binecuvinte, se binecuvinte lu-
crările năstre, cá plantitiile patriei se póta dice odi-
nióra de noi: „a fostu unu fiu bunu si onesta alu
patriei, a implinitu cu onóre loculu acela, la care la
chiamatu patri'a!“

Din străinatate. In Neapole a esita unu ordianu
gubernamentalu, dupa care fiacare comuna este îndă-
torata a face scóla. Pe parinti legea acésta nu-i silese
a-si tramite copii la scóla, insa daca aceia ar ajunge
vre o data la lipsa de ajutorintia comuna, acésta nu li
se va face atunci, candu se va adevéri, ca ei nu si-au
datu copii la scóla.

Materiale de instructiune.

Din scóla practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticel. Adverbiulu.

(Urmare.) — Ve scriu cinci propusetiuni aici pe tabla,
cá se-mi spuneti, care in acelesi sunt adverbie: copi-
lulu siede aici; copilulu scria astadi; calulu fuge tare;
copilulu vine indata; copilulu raspunde: asiá. — Ad-
verbiile in aceste propusetiuni sunt: aici, astadi, tare
indata, asiá. — Ce determina mai deaprópe aceste cu-
vinte aici? Pe verbu. — Ce sunt ele dara? Adverbie.
— Asiá e, insa ce observati atunci, candu veti luá in
bagare de séma însemnarea lor? O deosehira. — De
buna séma; cáci cuventulu „aici“ nu 'nsemnéza totu-
aceeasi, ce sprima „astadi“; asemene e si cu „tare,
indata, asiá“. — Acum se 'mi aratati, la ce se rapórta
fiacare din aceste 5 adverbie. Candu dicitu: copilulu
scrie aici (póte in scóla), unde nu scrie elu atunci?
Elu nu scria atunci acasa, séu intr' altu locu. — Ce
arata asia dara cuventulu „aici“? Arata loculu, unde
scria copilulu. — Sunt deci adverbie, care arata loculu
unei lucrari si aceste se dicitu adverbie de locu
sáu locale. — Daca insa voi dice: copilulu scria
astadi, mape, curendu, tardiu etc. ce exprima atunci
„astadi“? Timpulu, candu acela scria. — Bine, insa
ve 'nsemnéati, ca adverbiile, care otrescu timpulu unei
stari, se dicitu adverbie timpurale. — Cunóscemu
dóne clase de adverbie, mai numitile odgata 1. adverbie
locale si 2. adverbie timpurale. — Acuma se cercetamu,
de care clasa se tiene adverbiulu din propusetiunea

a treia: Calulu fuge tare. — Care e aici adverb-
biulu? „Tare“. — De care clasa de adverbie nu se
tiene acestu adverbie? Nu se tiene de clas'a adverbie-
loru locale si timpurale. — Dece nu? Pentruca nu de-
fice unu locu ori unu timp. — Si ce însemnéza dara?
Acésta voi lesne n'o veti aflá, voi insa se ve ajutt
insuni in aflare. Spuneti-mi, in care anutimpu este mai
caldu? Vér'a. — Si in care anutimpu este mai frigu?
Érn'a. — Prin ce scimu ca candu este mai frigu si
candu mai caldu? Prin semtiulu nostru. — Trebuie insa
se sciti, ca simtiurile năstre sunt diverse, precum adica
este si aflarea năstra, d'aceea caldur'a si frigulu — dupa
aceia diversitate — unii le semtimu intr'unu gradu si
altii intr'altulu; ómenii de aceea aflara unu instrumentu
anume, care nu e supusu la acea schimbatiune, cá afla-
rea năstra, si d'aceea si arata mai acuratu caldur'a si
frigulu. Care scie cum se chiama instrumentulu acela?
Termometru. — Si termometrulu acesta dupa ce de-
termina caldur'a si frigulu? Dupa grade. — Asiá e; in
termometru numerulu 80 arata gradulu celu mai mare
alu caldurei, si numerulu 30 este gradulu celu mai de-
josu alu caldurei séu celu mai inaltu alu frigului, pen-
truca chiaru si argintulviu, care in tievea de sticla
arata gradele, la unu frigu si mai mare póte se in-
ghiacia. Daca acuma voi dice: Calulu fuge tare, fórtu
tare, pretare etc., ce am aratatu eu din fugitulu sem?
Gradulu iutieli. — Adverbiile spunu deci si gradulu
activarii lucrurilor, care se dicitu adverbie graduale
sáu intensive.

Dupa procedulu acesta usioru se potu face cunoscute scola-
rilor si celelalte clase de adverbie (afirmative, negative, dubi-
tative, interogative, calitative etc.)

(Vá urmá.)

Varietati.

Pest'a, 18. martiu 1861.

Onorate Redactoru! Fiendu provocatu de stimatulu
directoru alu societatiei ardelené de asigurare pentru
desdauna de grandine si focu, cá se mai descriu pe
scurtu intr'unu discursu chiamarea societatiei susatinsé
si inriurint'a ei binefacutoria asupra buzeistari materiale —
inse in celu mai simplu si poporalu stilui, ii impliniu
cererea — Te rogu, se aibi bunatate a'lu primí-precum
urméza - in colónele Dtale.*)

*) Fiindu organele scólei: preotii si invetiatorii in cea má
d'aprópe atingere cu poporul si cei d'anteju chiamati
a-lu capacita despre cele bune si folositoare, — pentru
mai curend'a lafire a istoru invetiaturi in poporu s'a alesu
a. Amiculu scólei, cáci tota invetiatur'a data este scóla.

Discursu între doi vecini și între preotul comunității asupra subiectului asigurărilor pentru desăvârșire de grindină și de focu.

J. Ioanu. Buna dimineață a bade Vasilică!

Vasilică. Se-ți dee Dumnedieu buna sănătate bunulu badei vecine, siedi ice pe scaunulu est'a!

J. Sieda binele și sănătatea, bade Vasilică, vedu ca astadi și așa mai multu vomu siede, fiindu ca-e sant'a duminica.

V. Fosta-i astadi la biserică? minunatu mai cantă pop'a est'a, ce glasu are datu se resuna biseric'a, candu cantă, apoi ce predica ne spune, catu l'ai totu ascultă!

J. Fôrte m'au petronsu cuvintele, cu care ne spunea astadi credința desierța a paganiloru catra dumnedieii loru cei muti și surdi; se vede, ca nu degeab'a învetiă vr'o 12 ani la scôla în Clusiu, apoi vr'o patru în clerica.

V. Da, da; vedi bunulu badei și d'acole se vede ca-e omu învetiatu, ca sta fécia cu ori ce diregatoru dela scaunu; și — scii vecine, aceia'su oameni fôrte învetiati.

J. Ba de multe-ori inca toiesce asupra-le, se vede ca pricepe și la legi. Aduciti aminte, candu puneai fundamentulu casei acestei minunate, carea e mai defrunte în tóta comunitatea nôstra atotu în privința vederosității, catu și a arătării ei dinafara, cum dăcea pop'a diregutoriloru trimisi spre a dá regule, de care au a se liené maestrii — în timpii esti noi — candu incepu a didi vrun casamentu, ast'a așa trebe facuta și nu așa — și diregutorij lasau dupa elu. — Catu te cêrca numă?

V. Dieu aceea me cêrca 800 fi. arama, apoi catu avuiu d'a me osteni pan'o veduii gata!

J. Aceea e buna sumulitã, dera ti-ai facutu odina pecatu vei trai, inca și pentru famili'a dtale; numai se fii sanetosu și se te ferésca Ddieu de perichiu de focu! Caci și acum sentiu frica nspate, candu'mi vine a minte cum arse cas'a onoratului perinte și a seracului Jovu, care deveni în stare d'a cersi că se-si pôta nutri beat'a familia. — Dômn! ce nenorocire!

V. A! vecine dragula meu, asta e spre semnu, ca tôte ce avemu sunt în man'a lui Dumnedieu; catu adunamu cu dieci de ani, o nenorocire — și ne potemu află la sapa de lemn!

J. Cu adevărata mare e puterea lui Dumnedieu și nepetrunsa, se fia fostu ventu — dômn! feresc — nu scapăm vecine, fiindu-mi osuti'a numai cu cativa pasi

mai departata d'a popii decata a Jovehii, cu totalu ardeam; caci atunci erau tôte uscate; inca Dta si fostu totusi mai scutita că alu treilea vecinu, dera en de cumva . . . . .!

V. A! bunulu badei, ce fú se mai vedu și vinert la morturie în Gherla: o bēta uuiere, trista pan la môrte, cu ochii inflati de plansu, cu o scrisorita în mana del' o curte esia și la alt'a se bagă; ba și pe strada pe cati vedea cu vestiminte mai domnesci, s'a-propia d'ei și tindindule scrisoriti'a cu ochii n lacrimă dicca: „Fa bine Domnule, se te ferésca Ddieu de totu reulu, ajuta-me cu ceva, éta mi-a arsu oas'a cu ce a fostu în ea cu totu, și copă 'mi flamandi ambla delu o casa, la alta. Cugetam vecine, ca delocu o sem crepe inim'a de mil'a ei!

J. Asemene ômeni nenorociti cati și mai cati poti vedé, atatu în orasie catu și pe sate. Dômn! multe nenorociri avemu d'a suferi în tumea asta!

V. Vecine, imi pare c'ai amblatu eri prin țiarina, frumôse 'su holdele, arata ca voru se dee seceratu manosu? én spune'mi ceva!

J. Multiamita lui Ddieu ca-su fôrte frumôse, catu altmintrea nu pôte omulu postî; incepu a se galbină. Numai de le-ar feri Ddieu d' o furtuna cu grindine — pôtra. — Vine'ti aminte bade Vasilică? acum doi ani, tocma așa frumôse fusera, candu ne cercetă Ddieu cu grindine crancina, ce ne prefscu în nemica țiarin'a intréga vedîndu cu ochii Dômn! n'o s'o mai potu uită!

V. Forte bine 'mi vine a minte, bunulu badei, și acum sântiesca recéla 'n spate, candu cugetu la aceea nenorocire ce ne ajunse! Eram tocma cu cós'a în fectatie; delocu vedu ca se redica nesce mori negrii, incepe a fulgeâr, a tună, pe urma a plôie că cum ar tornă cu cofa — și prîntre picuri — poterea ta Dômn! nesce grundi de ghiata că ôuale de gina de mari. Ce furtuna grozava fù, intr'o clipita prefacu în nemica țiarin'a intréga!

J. Scii dtă vecine, ca pop'a și atunci cu grindinea precum și candu'i-arse cas'a, capatã ceva ajutorintia dela Clusiu; nu sciu, ce societate este acolo, dela carea toti aceia — precum audia dela fiula popii — carti se află în ea, prînescu scutire spre unele așa mari nenorociri ce sar pôte templă prin arderea casamentelor și prin baterea grindinei, firesce pelanga pucina rescamperare de bani, ce trebe se platésca totînaintu candu intra în societatea aceea; vedi, pop'a și si fâcu altu casu cu ajutorintia aceea. Dera seraculu Jovu! me

dăre anim'a de omulu acela de omănie, cum deveni la sapa de lemn!

V. Scii ce vecine? pentru că se știu informații despre societatea aceea, și se ne putem folosi de ea, da se mergem la onoratu parente; scii ce omu bun-e, cu cata placere și bunătate ne spune lucruri folositoare cându ne adunam la cas'a lui. Imi vine aminte, ca de cateva ori ne vorbi și despre societatea aceea, însă nu prea luau sem'a bine la cuvintele lui.

J. Bine va fi, bade Vasilica, se mergem!

V. și J. Buna diu'a onorate parente!

Pop'a. Buna sanătate se ve dea Ddieu, siediți deca v'a adusu Ddieu la cas'a noastră. Ce mai faci ca lumea ast'a, vecine Vasilica?

V. Multiamescu foarte frumosu onoratului parente, sum sanetosu, apoi celelalte greutati ale vietii totusi le pôte omulu portă mai usioru pelanga sanătate deplina.

P. Si dta vecine Joane, cum te mai laudi?

J. Foarte bine, multamite permittolui de ntobare.

P. Acum arăți nouu de ajutoru la campu cu oștălu; ca sapatulu d'a dōse-ōra, apoi mintenu cu seceratulu. Ce se atinge de samentatiri se bunisiōre numai se le ferēscă Ddieu de vr'e furtuna cu grandina!

V. D'aceea-mi aducu a minte și eu, onorate parente, caci patin'a d'ir. anii de peurma me nfiōrēza foarte, unde-mi vine aminte ce dauna avuram a suferi noi satenii, afara de dta. Precum dīce vecinulu Joanu ca a auditu dela fiulu d'tale, nu sciu de la ce societate d'în Clusiu ai primitu ceva desdauna.

J. Asta-e onorate parente, fiulu Joanitu mi-a spus, ca ai-primitu. Si pentru aceea cutezaram a veni la dta, că se ne nformezi despre societatea aceea; caci că unulu, care ai petrecutu 12 ani in Clusiu, că omu invetiātu asemenea ascuratu acolo, ne vei sci in scintia despre ea. Ca vedi onorate parente, n'avem nici unu razim in samentu nemorochi, care mai multu ne nefețescu pre noi tiranii.

P. E bine, dragii mei vecini, aceea e societatea de desdauna pentru grandine și focu, va se dica: aceea, care se facu membrii și scolotai pelanga platroa unei sumulție — su ascurat in p'rivinti'a daunei ce ar potea casina foculu in casamente, prefacandul in cenusia, au grandinea ar potea pricinui in samenturi in tempulu verei.

V. Te rogăm plecati, onorate parente, se aibi bunătate, d'a ni-o descrie mai d'aprope; caci amu vrē

se ne ascuram. Pentruca bine ca Ddieu vighizea peste tōte simțiile, și fara voia lui nu pōte cadē nici unu firu de penă dapa capulu omului-precum ne spune onorate parente din sant'a evangelia - totusi e bine, daca se ajute și omulu pre cone incatu e cu potati'a.

P. E adeveratu vecine Vasilica, astia dīce și proverbulu: „Ajuta-te pre tine, și Dumnedieu inca te-va ajuta.”

J. Astia, astia onorate parente, fiu bunu, se 'ti ajute Dumnedieu, spune-ne, ca vedi noi că oameni ne'nvetiati nu ne putem folosi de astia ceva, ce ne-ar potea scapă in atari inpregturari de sercie deplina.

P. Me bucuru foarte dragii mei vecini, ca incepeti unu picu a cugetă mai seriosu și ca prindeti a pricepe aceea ce v'era spusu de multe ori. Vedeti iubitoru mei vecini, pana nu veti ascultă de mai marii vostri, caril ve vrēu bine din anima curata: pana nu veti urnă svaturile loru cele pline de binevoire, veti totu orbeță, veti totu rataci, veti dă totu de pedece ori incatu veti misică; lasati, roguve, letargi'a, nepasarea; candu ve propune vr'un invetiātu d'al nostri ceva nou, nu 'lu inpingeti dela dvōstra cu aceste cuvinte spintecătoare de sentiri: „E, cum au tratu mosii nostu vomu trai și noi.” Atunci au fostu alti tempi, însă acum e tempulu reșcerii, cerint'a tempulu d'acum e vinăintare, propastire, desvōltare, și dragii mei vecini, de nu vomu face dapa cerinti'a tempului, ne va blastomă yitorimēa și ne va udă mormintele cu lacrimi de blastem. Ce se atinge de societate, ascultati! Acea e societatea, precum dīseiu, cu numele: Societate d'ascuratiune pentru desdauna de grandine și focu intarita prin M. Sa naltiatulu Imperatu. Si are chiamarea d'a dă mană d'ajutoru celeru ascurati atatu pentru daun'a ce ar potea casina foculu in casamentele cutarui, catu și pentru ceea ce ar potea pricinui grandinea in samenturi in tempulu verei.

J. Me rogu, onorate parente, ce și cum isi pōte omulu ascură?

P. Isi pōte ascură cas'a, granariulu, sim'a potati'a și aceste le pōte ascură au in tota, au numai partile arditiōse d'ia etc. Precum și ascurēza cimeva cas'a astle catu dia ea tōta partile arditiōse aceea: coporisulu, parati'a. c. l., au ascurēza numai acoperisulu. Ce s'atinge d'ascurare: trebe apretinute obiectele ce vrea omulu a ascură cu privire ca catu ajungu din ce 'su facute și de cati ani su facute. Despre pretiure se face o scrisōre, in carea trebe sa fia insemnatu, chiar

tempulu asecuratiunei, cacî asecurarea numai pe tempulu în scrisóre însemnată are valóre, d. e. se asecurêza cineva pe 3 ani, trecundu acestia asecurarea fara rennoire n'are valóre, va se dica: templandu-se celui pe 3 ani asecuratu dauna dupa decurgerea estoru ani si nefiendu asecurarea rennoita, desdauna nu capeta; cu asta merge omulu apoi la societate, au la ori care agentia a ei, fiendu ca are mai in totu orasiulu in Ardeju cate un'a, d' acolo priimesce alt'a numita: „dechiariatiune“, carea trebe se-o pastreze bine si acum cu priimiroa acesteia platése pentru obiectele asecurate.

V. Apoi, onorate parente, multu trebe omulu se platésca pe anu?

P. Platirea aterna, vecine, dela materi'a din carea 'su didite edificiurile, cu ce'su acoperite si pecatu tempu 'su asecurate. De 'su acoperite cu paie, trebe se platésca pe unu dupa tóta sut'a . . . . . 1 fl. 67 cr. de' su acoperite cu sindile . . . . . 1 - 10 - „ „ „ cu caramida . . . . . — - 70 -

J. Dara in privinti'a semenaturiloru, onorate parente, ce 'si póte omulu asecurá si cum?

P. Isi póte asecurá: granu, orzu, ovesu, cucuruзу, fasole, si altele asemenea, si asisderoa au asecurêza grauntiulu din ele, au inpreuna si paiete loru, apoi fenu s. c. l. Ce s'atinge d'asecuratu trebe apretiuite si holdele adeca: cu ce 'su semenate si ce póte omulu acceptá din ele la tempulu seu, au de-su secerate si puse in stoguri, aceste trebe apretiuite asemenea si fonula in clai, apoi tocma asia trebe a amblá la societate au aginti'a precum v'am spusu l'asecurarea pentru case.

V. Apoi platirea, onorate parente, cum merge?

P. Eaca asia vecine: omulu se dechiara ca pe catu tempu vre se 'si asecureza holdele, au stogurile, si elaiete de fenu. De le asecureza pe trei luni, platése dupa tóta sut'a . . . . . 1 fl. pe siese luni . . . . . 2 —

Asta-i tóta maestri'a, dragii mei vecini: asia se pote omulu asecurá, cá se nu fia totu cu ghiati'a 'n spate, ca acum, acum va se vina la sapa de lemnu prin nenorocirile casionate prin grandine au focu. Acum mergeti cu Ddieu si ve asecurati si spuneti si altora se faca asemenea

V. si J. Asia vomu face, onorate parente, Dumnedieu se 'ti dee totu binele si se te trafésca la multu ani, — sanatate buna!

P. Se fia si lei Dumnedieu!

M.

* In apropierea comunei Sciuca (lenga Lugojiu) s'a rapeditu in septemenile trecute unu vultur — din aeru — asupra unui pruncu de 5 ani, care se aflá cu alti doi pe campu, si inghiarandu-lu au voitu a-lu duce. — Prunculu s'au tienutu si aperatu din tóte puterile pana ce au alergatu si cealalti doi prunci intru ajutoriu. Ei apoi au scrobitu capulu vulturului cu nesce toporele ce avéu si l'au dusta acasa. — Ambele aripi ale vulturului — luate cu corpu cu totu — au mesuratu in lungime 6 picióre.

Nr. 21/senatulu.

(3)

Escriere de concursu

pentru ocuparea postului de invetintosiu la scól'a romana unita din Abrudu, cu bare e improunatu unu salariu anualu de 200 f. v. s., cantirtu liberu, patru orgie cubice de lemne de focu, si una gradina de legume. —

Competitorii, cari debuescu a fia si cantori, si debue pelenga perfepta cunosciintia a limbei romane se mai scie si baremu un'a dein cele dóua limbi ale patriei — au de asi ascerne petitiunile suale prevedinte cu documentele necesari la subscrisulu senatu bisericescu in restimpu de un'a luna de dde dela publicarea acestui concursu, cu acelu adausu, camca acei competitori, cari voru fia pedagogi absoluti, voru avea preferinti'a — si aretendu in decursulu semestrului d'anteiu scolasticu unu efectu bunu si laudaveru in invetiamentu, salariulu anualu i-se va urcá dupa giurstari pana la 300 f. v. a.

Dela senatulu bisericeii rom-unite

Abrudu, in 17. marte n. 1861.

Basilie de Bosletta-Moftu Dinbulu,
primariu curatoru.

Responu.

A. S. — Aradu. Scrisórea D-Tale mi s'a predatu numai acum, esemplarele cuvenite insa se tramisesera inca inainte de acósta; daca camva n'au venitu, se se reclame.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe ann
3 fl. 40 cr., pe
1/2 ann 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe ann 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe ann 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Protocolulu

conferintiei tiente in Sibiu in 1/2, martiu 1861 in casele seminariale in privint'a reuniunii pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, si anuntitu in privint'a componerii statuteloru aceleia, spre a se substerne spre aprobarea pre'nalta, conchiamata in 20. februaru s. v. prin jurnalele nationale din patria, de catra Eselenti'a Sa D. Episcopu baronulu Andreiu de Siaguna.

(Capetu.)

SECTIUNEA IV.

Despre adunanti'a generala.

§. 21.

Asociatiunea va tinea in tota annu un'a adunare generala si de va cere impregiurările si mai multe. Adunanti'a generala va constá d'in membrii ei fundatori si ordinari cu votu decisivu. Membrii corespondenti si onorari au voie a intrá in adunare cu votu consultativu. — Conchiamarea ei se va publicá pr'in jurnalele nationale romane si pr'in unulu oficiosu alu Transilvaniei. — Timpulu si locul adunantie generale ordinare pentru cea mai de aprópe sesiune se defigie pr'in adunanti'a precedinta; — ér' acelei estraordinarie pr'in presiedintele ei. —

§. 22.

In adunantie generale numai acei membrii fundatori si ordinari au votu, carii se infacisíeza in persóna; de aci urméza, ca persónele morale, precumu si individualitatile fisice absente nu potu luá parte la desbaterile si conclusele ei, pr'in plenipotentiari.

§. 23.

Adunanti'a generala are drepturile si datorintiele urmatórie:

- a) Ea alege pr'in maioritaea voturilor d'in sinulu seu pre presiedintele, vicepresiedintele si pre oficialii asociatiunei —
- b) Ea alege d'in sinulu seu unu comitetu statornicu d'in 12 membrii. —

- c) Ea designéza principiile conducátoria pentru inaltarea scopului asociatiunei, si administratiunea averei ei.
- d) Ea decide despre primirea membrilor ei,
- e) Examina ratiotiniulu annulu alu casei.
- f) Ea prelimina cheltueele asociatiunei pe annu viitoriu si imputernicesce pre comitetu pentru asigurnea lora. —
- g) Ea decide sum'a pentru premii si stipendii, pentru diferitele specialitati de sciintia si arte.
- b) Decide si prefige asupra remunerarei si sumei de remuneratiune pentru oficialii ei. —
- i) Ea prefige timpulu si locul adunantie generale, cei mai d'aprópe ordinare. — Tóte acestea pr'in, maioritaea voturilor.

§. 24.

Adunanti'a generala póte propune modificatiuni in statute, in sa acésta numai pr'in voturile de 2/3 parti ai membrilor presinti, si modificatiunile propuse numai atunci voru avea valórea sa, daca acelea voru castigá inalt'a aprobare. — In sa scopulu si caracterulu asociatiunei, nu va putea deveni obiectu alu desbateriloru si alu concluseru adunantieloru sub nece una conditiune.

§. 25.

Conclusele adunantieloru generale numai atunci voru avea putere legala, daca adunanti'a va fi publicata celu pacinu cu 30 de zile in ante, pr'in suspomenitele diurnale.

§. 26.

Asociatiunea va avea unu fundu de reserva neatingivera, care se formédia d'in capitalele consantite de membrii fundatori si ordinari si d'in a 5 parte din tacsele annuale (jährliche Beiträge) si d'in interesele fondului de reserva. Celalate patru parti d'in tacsele annuale si d'in interesele fondului — precumu si darurile sperande, remanu in dispusetiunea asociatiunei, amesuratu statuteloru.

§. 27.

Adunanti'a generala decide regulatu pr'in maioritaea

voturilor membrilor prezenti; — era daca voturile sunt impartite in numeru egal, atunci pr'in voturile aceluia, la care s'a adaus opinia prezidintului.

§. 28.

Adunantia generala ingrijeste de agendele curante ale asociatiunii d'in sedintia in sedintia precandu ea nu e adunata, prin unu comitetu alesu in modulu prefiptu in §. 23.

§. 29.

Comitetulu acesta se alege pr'in adunantia generala pre cate 3 ani. Se intielege, ca se pote realege

§. 30.

Comitetulu va tinea de regula in tota luna o sedintia regulara si in casuri urgente si mai adeseori. — Sedintia lui se convoca de presedintele asociatiunii si in lipsa acestuia de vice presedintele, care totdeodata duc presidiulu in ea. —

§. 31.

Decisiunile sedintieloru comitetului numai atunci au valoare, daca celu pucinu 6 membrii afara de presedinte si de secretari au luat parte la ea. — Comitetulu inca decide dupa maioritaea voturilor membriloru prezinti. —

§. 32.

Drepturile si datorintiele comitetului sunt:

a) A hotari asupra reclamatiunilor membriloru asociatiunii in contra oficialiloru ei, escate d'in calitatea loru ca membrii ai asociatiunii. —

In care casuri oficialii acuagati nu potu lua parte la sedintiele comitetului. — In contra decisiuniloru comitetului este recursulu deschisu catra adunantia generala. —

b) A primi operatele scientifice tramise si a le consura seu insusi, seu pr'in censorii, ce-i va designa adunantia generala,

c) A purta de grige de articuliu affati de bunu tiparire.

d) Comitetulu va ingrigi, ca pentru inlesnirea incasarii veniteloru asociatiunii se se imputernicesca in deosebite tienuhuri colectanti, carii se le primasesca si inainteze la cas'a asociatiunii.

e) Comitetulu va ingrigi si va da invoierea prezidintului pentru acapierirea speseloru curiate preliminarate d'in cas'a asociatiunii.

f) A priveghia si din partesi, ca afacerile oficialiloru se se efectueze cu acuratetia si potrivitu scopului asociatiunii.

g) Si in fine a justifica lucrarile sale prin raportu inantea adunantiei generale.

§. 33.

Asociatiunea va tinea un'a fisa periodica in fasciure nelimitate destinata pentru publicarea afaceriloru ei si pentru latirea midiloceloru inaintarei de literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

§. 34.

Limb'a oficiosa a asociatiunii in tote afacerile ei atatu in sedintiele generali si ale comitetului, precumu si a cancelariei va fi — de sena se intielegie — aceea, care e si scopulu asociatiunii, aduca cea romana; necunoscoloru membrii de limb'a romana, le este iertatu a se sierbi si de alta limba.

Determinatiuni generale.

§. 35.

Datorintiele si drepturile membriloru fundatori si ordinari sunt, ca ei se conlucre d'in tote puterile spre spriginirea si inaintarea scopului reuniei. — Ei voru avea dreptu in adunantiele generale a face propusetiuni pentru inaintarea scopului asociatiunii si a descoperi abusurile observate in ramurile administratiunii spre delaturare. — Ei au dreptu de initiativa si votu hotaritoru in adunantiele generale, daca se infacisiediu in persona; loru se vendu opurile scientifice esite d'in asociatiune cu unu pretiu mai josu.

§. 36.

Fiacare membru inceta de a fi membru asociatiunii:

a) prin morte,

b) prin repastre voluntaria,

c) daca va inceta a plati tacs'a anuala,

d) daca se va eschide prin decisiunea adunantiei generale.

§. 37.

Adunantia generala are dreptu de a eschide preori si cine d'in calitatea de membru

a) pre aceea, cari pentru vreo fapta criminala, injositoare s'a condamnatu prin hotarfe judiciara.

b) despre care s'au castigatu doveda, ca lucra spre indarapnicirea (?) si pagubirea asociatiunii.

§. 38.

Asociatiunea acesta se va privi de disoluta, candu membrii ei fundatori si ordinari aru deveni la unu numeru numai de 12 insi. In acestu casu averea ei va trece, ca mostenire la gimnaziulu romanu gr. cat. din Blasiu, si la celu gr. resariteanu din Brasiovu in parti

egale. — Insa banii si obiectele pretioase, care sunt din partea fondatorilor consentite cereiva ramura speciala a literaturii si a culturii poporului roman, averea asociatiunii de seialu: acesta din urma va servi si in viitoriu vointiei fondatorului si va trebui sa se administreze prin pomenitele gimnasii potrivit acelu scopu.

3. Dupa acésta Eselenti'a Sa D. episcopu A n d. Si aguna multiamindu inteligintiei romane pentru bunavointi'a ei si sprigionirea, ce iau datu in obiectulu acesta, mai descópere odata adunantiei, ca cu conferrinti'a acésta au incetatu obligamentulu luatú asuprasi in petitiunea din 10. maiu 1860, si asia aceea si se dispuna cele de lipsa mai departe in privinti'a acésta.

4. Domn. Georgiu Baritiu se scóla si in numele adunarei multiumesce Eselentiei Sale D. episcopu pentru ostenele si sacrificiele, ce au binevoitu, precumu in nenumerate alte casuri, asia si cu ocaziunea acésta a le aduce in caus'a natiunii, si-lu róga totuodata, cá sa primésca totu asuprasi si mai-departe-purtarea trebilora in privinti'a asociatiunii oestionate, pana la deplin'a ei infiintiare prin aprobarea pré-inalta a statuteloru si pana la prim'a adunantia generala a asociatiunii.

5. Eselenti'a Sa D. episcopu, primindu cu multumire increderea ce io dede adunanti'a, promitandu implinirea cu scumpatate a misiunii acesteia pana in finitu, si multiumindu inca odata adunantiei cu acea ferbinte dorintia, ca dupa ostenelele ce le va pune pentru castigarea santionarei pré-nalte, sa dea Ddiu, ca oatu mai curendu éra si sa ne potemu vedea la oalta, — inschise siedinti'a la 2½ óre dupa amédu.

(Urméza subscriptiunile.)

Despre metodele de invetiatura:

(Urmare.)

Eca sub acestu raportu regulele generale, care trebuie se calauseze p'unu invetiatoru.

1. Observa bine pe scolarii tai, dispositiunile si capacitatile lor. Consulta libalitatea si trebuintiele ei. Gandescete cu liniste fara entasiismu si fara descurajare la ceea ce iti trebuie, la mijlocule tale de executione, ajunsulu, neajunsulu lor; apoi apacate de lucru.

2. Si mai anteiu aibi in totu lucrulu o tiente otarita. Trage masimulu studiiloru ce voiesci se faci a se invetiá, idealulu ormduelii disciplinei ce voiesci a intocmi, suprem'a influentia ce vei a exercitá asupra

scolariiloru si familiiloru. Si candu este bine statornicita, pune man'a la lucru, tare in consciinti'a ta, in devoiementulu teu, si in ajutorulu lui Ddiu, care ti-a datu misiunea ta.

3. Inchipáesce apurarea unu planu de lucru. Otarese in elu órele si imparte cu inielectiune materile.

4. Forméza mai virtosu ajutorii si mōnitorii tēi mai vnteu prin lectiunile tale, apoi prin esemplulu teu. Inmōltiesce pana in nesferistu, fi pretutidine; fi celu mai activa, celu mai devoiosu, celu mai staruitoru dintre toti cati sunt in scóla.

5. Cu tóte aceste nu te otari nici odata asupra lucruriloru, si pazesce-te de acésta rutina, care este mórtea invetiaturei. Si éra si nu te schimbá pe fiecare minutu, caci vei rataci pe scolarii tai si nu vei vedea deloén rezultatulu esperiintieloru tale, te vei desgustá de sfortiele tale, si vei invetiá cu pagub'a ta, ca mai-binele estē inimiculu binelui.

6. Se scii totdeuna ceea-ce pretindi a invetiá astufelu, incatu s'o poti díce fara carte. Cine scie pucinu, invetiá reu.

7. Fa cá totdeuna se te pricepa scolarii tai. Forméza-ti rostulu astufelu, cá se poti fi intiesu de scolari, adica de totalitatea scolariiloru tai; fiinduca nu este destulu, cá doi séu trei din cei ageri se te pricepa; trebuie cá toti, séu incai cea mai mare parte se póta a se folosi de lectiunile tale; ei sunt toti incredintati inimei si consciintiei tale, si nici unulu din ei nu'ti este datu, cá se faca a' ti straluci a ta iubire-de-sine séu a lui. A jertfi clas'a numai la unii din scolari, pentru a dobandi mai multe laude séu o naintare mai rapede, este o gresiela si unu calculu cu atata mai reu, cu catu de comunu este mai pucnu saferitu.

8. Osibesce cu tóta ingrigirea pe pruncu de baiatu, si pe baiatu de jupe. Daca la pruncu este destulu a trage luarea lui aminte séu se ocupa memori'a lui, acésta nu merge totu asia si cu baiatulu: elu voiesce se scia ratiunea lucrariiloru, si cere a i se exercitá judecat'a sa. Junele voiesce se mérga inca si mai departe. Inaginatiunea lui voiesce a compane, doresce a crea, si cere unu nutrementu pentru mónele sale trebuintie. Potrivesc dar' invetiatar'a ta cu cererile virstei, caci ceea are a se privi totdeuna de unu nutrementu a spiritulu adasu de tine.

9. Din acésta cauza pazesoete de a lasá se se recóscá séu golésca tesaurulu teu, vistieri'a ta. Din contra fa necontenitu provisioni nóae; citeisce, studia, si invetiá, má chiaru si memoriséza multu, caci scósta este unu

exercitiu atatu de pretiosu — desi atatu de neingrigitu de cea mai mare parte din invetiatori.

10. Sentiementulu propastrei póte siaguru a te tienea la o inaltime cuviintiúsa. Esemplulu teu in asta privinúia are de a face pe scolarii tei se aiba si ei acestu sentiementu atatu de dulce. Afe ei dela time si prin tine, ca invetiandu se perfectionéza, se facu mai buni si crescú sub ochii ómeniloru si ai lui Ddieu, care le-a datu ratiunea si consciinúia pentru care se facu vredici, ascultandu pre un'e si pre cealalta, de o viétia mai buna decatu acésta de aici.

11. Nu te apucá de lucruri preste putintia. A lucrá cá se cruti ostencil'a altora de a lucrá, a cugetá cá se cruti cugetarea altora, si a ratióne cu istetiune desiérta asupra metódeloru pentru a face din invetiatura unu jocu, este cea mai neróda din tóte intreprinderile. S'au facutu feluri si feluri de incercari de aceste; au prefacutu literale alfabetului in cofeturi, si citirea a fostu o tréba a lacomie. Acésta va se díca a stricá copilaria, a'i adormi facultatile si a'i lasá in putere tóta gróz'a de lucru ce o nasce firésc'a lui Iene. Studiulu trebuie dincontra a fi o sfortia, caci se cere cá lucrarea se devie unu usu, si usurile nu potú se se capete in pripa. Asiá dara a face pe copilu se se dedea cu jocula, fia macaru pentru alu invetiá, ar fi se formi unu jucatoriu, unu perde-véra pentru tóta viétia. Rationamentele facute cu o istetme desiérta nu aducu fólosu, si nunumai ca este cu neputintia, cá copilulu se precépa si se invetie fara lucrare séu fara sfortia, dar activitatea lui se va desvoltá in invidia grigei ce va avea invetiatorulu de a o oprí. Elu are curiositatea si ambitiunea, are instinctulu si amorulu de ocupatiune. Chiaru in jocurile lui elu cérca, nascocesce si combina neincetatu. Elu creéza si perfectionéza intr'un'a. Daca sparge si derima, redrege si repara. De ce se nu faca elu asemene in studile sale? Si ce propastre nu ar face elu cu tóte aceste facultati, si tóte aceste partime, aceste midilóce atatu de puternice? Actia-i puticinu puterile, imboldesce-i curiositatea, nutresce-i emulatiunea, condu-i acesportinti'a, si va merge mai departe de ce poti sperá.

12. Insa éra si se nu-lu lasi apoi a merge mai departe, decumú ilu potú ajutá puterile sale. Nu se cuvinea nici a adormi, nici a préincordá facultatle copilului; trebuie a le formá cu tóta intieleptiunea aceea, ce o cere natur'a, urmandu desvoltarea midilóceloru ce da ea.

13. Antielele studii suat cele mai importante; inieleginti'a de aici isi iá inceputulu. Pasii ei se fia

dara de la inceputu inca regulati. primele cunosóntie, catu de simple, se fia bine preceputé, curate si complete. Se nu se invetie nimicu fara se fia priceputu.

Explica tóte si le invederéza. Inaintéza incetu, cá se inaintezi siguru; dara inaintéza neincetatu.

Sunt invetiatori, carii voiescu a stralucí, facandu a stralucí unii din scolarii loru. Ei producu minuni mici, care le sleescu in pripa puterile. Cá se lucréze pentru ajungerea acestoru minuni, sacrifica interesele unuf mare numeru din scolarii loru.

14. In locu de a inaintá prea rapede cu unii din scolarii, intórnate adesea inapoi cu totii. Repeta cu grige. Primele studii se intiparescu reu in memoria si se stergu curendu. Neingrigindu a te inturná desu, scolarul va strebate multu drumu, fara se invetie cevasi si prin urmare fara se scie nimicu. Numai aceea este folositoriu, ce scie cineva, éra nu aceea ce a sciutu. A repetá va se díca intr'altu chipu a cercetá din nou si mai cu intregime ceea ce trebuie se avemu; va se díca a dá spiritului midilocu de a compará primele idei ce i-a remasu dintr'o lectiune cu acele ce si le fórma elu atunci, candu retrece preste acea lectiune. A repetá va se díca mai departe, a dá scolarlui midiloculu de a se compará ce este cu aceea ce a fostu, si de a zeri o propastre, carea póte se fia pentru densulu unu isvoru de incoragiare. Fara acésta confidintia nu póte face nimicu nescine intr'acésta lume, si fiindca trebuie a o avea, este bine a o lua dela inceputulu vietii, dela scóla.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Hatiegu. Repensandu in septemanzile trecute reverendisimulu D. protopopu si fostu inspectoru scolariu in districtulu Hatiegului Michaiile Maximilianu s'a denumitu in locu-i M. on. D. Joane Ratiu redactorulu „Telegrafului Romenu“, carele in dítele aceste a si sositu la loculul menirei sale. Suntemu in cea mai buna sperantia, ca sub conducerea acestui barbata progresistu, scólele decanatalni Hatieganu voru face pasurile cele mai salutare.

— *Oradea-mare.* Maiestatea sa c. r. apostolica, cu resolutiune préinalta din 26. martiu a. c. a binevoitu a conferi Dlui canonicu gr. cat. din Oradea-mare si inspectoru de scóle Josifu Pap Szilagyi titulu de consiliariu regesca fara tacsu.

— In *Vien'a* existe o asociatiune de ajutorintã si de pensuni pentru invetiatorii primari din cetatea Vienei; dupa unu raportu mai nou alu aceleia, fondulu ei in 1. ianuariu a. c. a statutu din 35,036 fl. m. c. In decursulu anulu 1860 s'a cheltuitu pentru scopulu asociatiunei 3760 fl. De presentu numera 139 membrii.

Din strainatate. In *Rusi'a* rivn'a de a ridicã si inmultì scólele, cresce din ce in ce, si cu acésta si inimicitia incontra atotu ce este neamtii. Anume asupra docintiloru nemti se agitéza cu o patima fórtè mare chiara si data mosii acelora s'au naturalisatã in *Rusi'a*.

— In *Prusi'a* se ascépta publicarea, unei legi pentru regularea invotiamentulu elementariu in totu regatulu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

C a p u l u II.

(475—668.)

REVOLUTIUNEA RELIGIUNARA SUB VITALIONU.

§. 10. Zenone 475—491.

Zenone cautã cu ochi lacremanti din resaritu, vedindu cum apune sórele Romei printre nuorii cei infocati a-i apusului. — Chiaru imparechiarile, si chiamarea strainiloru in ajutoriu va duce si imperatia resaritului la cadere!?

Stramosii nostri in amendóne Daciele suspiná sub jugulu greu a-lu barbariloru. — In Dacia occidentala erã gepidii, in cea orientala erã huni, bulgari si slovani, in cea noua Teodoricu cu ostrogotii. Zenone cautã uimitu in atãta perichiu! In 479 insa 'i sucese cá prin daruri se attie pe Teodoricu in contra altoru domnitori a-i ostrogotiloru, si cu intriga 'i aduse de se batura barbarii intre sine. — Peste doi ani, Zenone indémna pe Teodoricu, carele nu se mai putea saturã de daruri, — cá se cuprinda Itali'a dela Odoacru, promitiendu ca si elu insusi 'i va inlesni calea. Acést'a o facù imperatulu, pentrucã barbarii se se

ucida intre sine Odoacru intielegendu de acést'a se confederéza cu bulgarii si gepidii; insa Teodoricu esindu din Dacia noua (490) cu totu poporulu goticu, cu muieri prunci si averi, bate pe Odoacru de trei ori lenga Acuilea, Veron'a si riulu Abdu'a si 'lu silesce de fuge la Rom'a. Teodoricu face pace cu Odoacru, cá se domnésca impreuna, apoi invitandu-lu la uspetiu, lu ucide, si Itali'a remane acù sub ostrogoti. —

Zenone vedindu ca in resaritu scapã pe unu minutu de barbari, incepù a bé, si in 491 móre, de betia, — caci Ariadn'a, muierrea lui, 'lu ingrópa de viu, aflandu-lu beatu. —

§. 11. Anastasiu I. Dicoru, 491—518.

Ariadn'a se marita dupa Anastasiu, si peurma 'lu face imperatu.

In 499, se aratara bulgarii in multime, deórece pana acù erã numai o fractiune din ea, carea se tienea de huni, si pradéza Dacia noua si Tracia. Aristu beliducele romanu cu 15,000 de soldati l-a atacatu la Zurt'a, insa perdù 4000 de eroi si care multe. Vedindu imperatulu ca incepu si rivali asupr'a lui, tramite daruri la bulgari, si 'i indémna se tréca la apusu. Bulgarii pléca si strimtorescu pe goti in Panonia. (503). — Mundonu stringe remasitiile gotiloru din Dacia vechia, si plecandu asupra imperatului, bate si prapade pe ducele Subinianu cu tóta óstea, — éra imperatulu cumpera pacea pe bani.

a) Eresurile imperatului.

Anastasiu vedindu-se in pace, incede disputele religióse si depune (511) pe patriarculu Macedoniu si alti episcopi. — Intrigele popiloru greci incepu a influentiã in curtea imperatésca, — si legea crestina incepe a greci familiile imperatiloru romani din resaritu. — Acést'a da impintenare si popóreloru supuse imperatiei, la revolutiuni candu religiunare, candu politice. —

b) Revolutiunea romanésca sub Vitalionu.

Stramosii nostri turburandu-se de eresurile imperatului si de intrigele din curte, se conjurara cá se apere credintia, in carea se hotesara, si alesera pe Vitalionu fetiorulu unui dioasin de beliduce. Acést'a facendu o óste romanésca, pléca in contra imperatului,

si invinge pe Ignatiu taiandu 65,000 din óstea imperatésca, éra pe acest'a cu o suma mare de bani 'lu prinde si 'lu tiene la sine (513).

c) Influinti'a invingerii.

Vediendu hunii si bulgarii remasi acést'a invingere gloriósa, se supunu lui Vitalionu, carele peurma cuprinde cetati si tieri pana la Constantinopoiu. Imperatulu tramite soli de pace, éra Vitalionu prefinde, cá delocu se tiena in Oraclea unu soboru, si aci se chame pentru caus'a bisericeii si pe pap'a dela Rom'a, apoi se repuna pe archiereii cei alungati. Imperatulu a juratu pe conditiunile aceste, éra Vitalionu s'a rentorsu in Daci'a. (514). --

d) Imperatulu nu se tiene de cuventu.

Imperatulu chiamà pe archiereii romanesci, pe Domnionu din Sardi'a, Gaianu din Naisu, Alcice din Nicapoiu, si pe Evangelu din Pautali'a si alti greci, dar' nefacendu nemic'a, 'i tramise a casa. Vitalionu atunci incepe resboiu de nou, pradéza pana la Termopile, si prinde atati'a robi, incatu imperatulu nu-i póte rescumperá din 1000 de pundi de aur. — Imperatulu móre lovit de fulgeru, si tóta lumea dicea, ca-i pedépsa dela Ddieu!

§. 12. Justinu I., 518—527.

Senatulu si óstea a alesu pe Justinu de imperatu, carele cá se impace pe Vitalionu, 'lu face de magistru ostiloru; insa cetatienii fiindu maniosi pe elu pentru crudímele trecute, 'lu ucidu pe sub ascensu in Constantinopoiu (519). — Justinu ucide pe mai multi suspiciosi dintre cei mari, si face pe nepotulu seu Justinianu II. de sociu in domnire, apoi móre in 1. aug. 527.

§. 13. Justinianu I., 527—565.

In dílele acestui imperatu cu educatinne frumósa si minte deschisa, se strinsera pela marea négra alte popóre necunoscuté, antii si slavenii din partea de catra Donu si unindu-se cu hunii si bulgarii, trecura Nistru si pana la Dunare. Deaci strabatura in provinciile imperatiei romane pana catra Constantinopoiu jefuindu si ucigendu in calea loru aprópe de 200,000 de ostasi impe-

ratesci, insa si ei caditura in multime mare la atacurile cetatiloru (528). —

Cetatienii din Constantinopoiu, nedestulindu-se cu Justinianu II., se rescóla, dara beliducele Belizaru, taia 30,000 de cetatieni si face pace. — (532).

a) Batai'a cu Bolgeru si Drungo.

Turmele barbare ale bulgariloru se inmúltira, si trecendu sub regii loru Dunarea petrunsera in Traci'a, unde Acumu Hunulu beliducele romanu omóra pe regii loru, si 'i infrange greu; apoi renturnandu cá invingere 'lu ataca alta órda de bulgari si 'lu prindu. — Imperatulu pune pe Mundu de beliduce, si acest'a 'i sterpesce mai de totu ucigendu pe multi éra pe captivi insirandui in Armeni'a. (538). — Justinianu tiene soborulu alu 5-le ecumenicu, — si alu 2-le in Constantinopoiu.

b) Venirea avariloru.

In 557 a ajunsu la Constantinopoiu unu poporu nou barbaru înca necunoscutu, sub nume de avari. Strabatendu peste Dunare intrara in Sciti'a (Dobrug'i'a) si Daci'a noua, si tramisera soli la imperatulu, cá se-i primésca in tíera. Belizaru 'i primesce cu bataia si 'i invinge, insa supunendu avarii remasitiile celelalte de barbari (huni, bolgari, anti, slaveni, gepidi) si pe stramosii nostri, Justinianu cumpera pacea pe bani.

c) Marirea lui Justinianu.

Recuprinde Afric'a si Itali'a prin bravulu Belizaru, vrendu se restaureze imperati'a romana dela apusu, si înainte de venirea avariloru repara si edifica mai multe castele si cetati la Dunare si supune pe episcopii si mitropolitii din amendue Daciele archiepiscopului dia Justinian'a in Daci'a noua. —

Imperatulu redicandu demnitatea imperatiei, móre in 13. noem. 565, lasandu pe Justinu II. de armatoriu.

§. 14. Justinu II., 565—578.

Justinu, nepotulu lui Justinianu II-le, induplecatu de sfatulu Sofiei muerii sale rechama pe Narze din Itali'a »se-lu puna la fusu se tórca cu femeile«, dupa dísa imperatesei. Narze inversunatu de asia intrige chiama pe Albianu cu longobardii, in Itali'a. — Longobardii se sfatuira cu avarii, cari cuprindu Panoni'a,

era ei Itali'a (568). Si asi'a, dupa sfatului
muerii se perde Itali'a. —

Bulgarii cu acésta ocaziune prada in
Traci'a, dar' Tiberu 'i alunga peste Du-
nare in Daci'a inferióra — Acum se aratara
turcii din Asi'a, si Justinu léga amicéti'a
cu ei. — Avarii esu din Panoni'a si prada
Daci'a superióra, si Tiberiu pleca in
contra lor; apoi fiindu atacatu pe nesciute
perde ómeni multi si se rentóce (574). Jus-
tinu perdiendu-si mintea móre in 5. oct. 578. —

§. 15. Tiberiu II., 578—582.

Tiberiu primindu sceptrul, e silitu se cum-
pere pacea dela avari pentru 80,000 de gal-
beni. — Nici atar'a indestulà pe avari, caci
ei cuprindu si Sirmiula dela gepidi, si-si in-
tindu domni'a pana la Adri'a fara nici o bataia. —

Mauriciu, fetioru de diaosiu romanu, ca-
peta pe Constantin'a fét'a imperatului, de
muiere, si dupa mórtea lui (582) remane im-
peratu.

(Vá urmá.)

Din scól'a practica. Conversatiune cu scolarii asupra gramaticéi. Prepusetiunea.

(Capeta.) — Care dintre voi cunóscé merele? — Unde
ati vediutu voi mere? In pomu, sub pomu, in corfa, in
piatia. — Spuneti-mi, care dintre voi a si mancatu
mere? — Unde ati mancatu acele mere? In gradina,
in casa, in campu, in curte etc. — Ce v'am intrebatu
eu acum despre mere? Ca unde amu vediutu si unde
amu mancatu de acele. — Mai spuneti odata deplinu, ca
unde ati vediutu voi mere? Am vediutu mere in pomu
sub pomu etc. — Care substantive ati adosu aici in
legatura cu mere? substantivula pomu. — In ce ra-
portu stau merele catra pomu? Ele se potu aflá in
pomu, si ele se potu aflá sub pomu. — Prin care
vorba ati exprimat in raspunsulu vostru raportulu me-
reloru catra pomu? Prin „in“ si „sub“. — Suntá deci
vorbe, care esprimu raportulu a dóue lucruri
catra olalalta si acése se numoscu prepuse-
tiuni, pentruca se punu totdeuna inaintea
(prepunu) cuvintelor respective. — Ce vorbe
sunt asiadara prepusetiunile? De care parti ale vorbirei
se tienu vorbele „in“ si „sub“? Asiadara cate propu-
setiuni cunóscemu pana aici? Acum bagati de séma
ce facu eu cu cartea acésta, (punanduo pe méssa), unde
sta ea? Pe méssa. — Unde tienu acum cartea? Lenga

méssa. — Unde acum? Inaintea mesei. — Unde
acum? Intre mese. Spuneti acum prepusetiunile, care
esprimu feluritele raporturi dintre méssa si carte? Acele
sunt: pe, langa, inaintea si intre. — Cate prepusetiuni
cunóscemu acum. — Care mai scie spune constructiuni,
in cari se vina nainte si alte prepusetiuni?

(Felulu si regimulu prepusetiuniloru se-le desfasiore in-
vetiatorulu scolariiloru totu dupa procedulu acestá.)

C o n j u n c t i u n e a.

Cine dintre voi scie legá? Ce si cu ce sciti voi
legá? Cartile cu o sfóra; fenulu cu streangulu; de-
getulu cu atia. — Ce léga seceratoriulu? Snopii. —
Ce léga negutiatorulu? Pachete, ladi etc. — Ce léga
botarulu? Buti, butóie, galeti etc. — Ati numitu acum
mai multe nume si lucruri, care léga si se potu legá;
insa de acele, care se léga aici in scóla, si se afla si
in carti, n'ati numitu inca. Ce societáti care sunt acele?
Acele sunt numele lucruriloru séu vorbele. — Asiá
e, se cercetamu, daca si cuvintele se potu legá? Le-
gati cuvintele: canele — porculu! Canele si porculu. —
Cu ce cuventu ati legatu „canele — porculu“? Cu cu-
ventulu „si“. — Legati acum acése: Valente e sir-
guintiosu, Ilén'a e lenesia! Valente e sirguintiosu si
Ilén'a e lenesia. — Ce cuvinte sunt cane si porcu?
Substantive. — Ce sunt insa „Valente e sirguintiosu,
Ilén'a e lenesia“? Constructiuni. — Asiadara in gra-
matica ce putemu legá? Vorbe si propusetiuni. Cu
care cuventu s'a legatu aici? Cu „si“. — Ce nume
i-amu putea dara dá lui „si“? Legatóre. — Cu ter-
minu gramaticalu i dícemu insa conjunctiune, ce totu
atata insemnéza. — Apoi ce este dara conjunctiunea?
Este acea vorba, care léga laolalta cuvinte
si propusetiuni. Legati cuvintele Petru — Joanu,
apa — focu! Petru si Joanu, apa si focu. — Cu ce
conjunctiune le-ati legatu? Cu „si“. — Dara candu
voiu díca P. séu J., apa séu focu, ce amu facutu
atunci? Amu legatu eu „séu“. Ce este dara „séu“?
Conjunctiune. Cate o cunóscemu pan'a aici? — Care
sunt acele? — Mai sunt insa multe conjunctiuni, si cá
se le cunósceti, cercetati a aflá din constructiunile
urmatóre, ca care sunt acele: „Eu iubescu pe tata meu
si pe mam'a mea. Amu sositu, pecandu elu ple-
case. Petru s'a pedepsitu, pentruca a mintitu. Sciu,
ca ai fostu aici. Sinceritatea este o virtute, cá si re-
cunoscinti'a. Pescii nu traescu in aeru, ci in apa
etc. etc.

Investiatorulu se compuna si dicteze dupa putintia atate
exemple, cá se vina inainte tóte conjunctiunile, si se nu

pașișca mai departe mai înainte de a fi deprinsu pe scolari bine in cunoscintia conjuncțiilor.

Interjecțiunea.

Cum dîcu copii de multe ori, candu se lovescu, séu se taie? Vai! — Cum dice omulu, candu se mira de ceva? A! o! — Ce ne silimu a exprime noi prin asemenea cuvinte? Simțiemintele nóstre. — Ve insemați: Vorbele, séu-cum le dîcu unii — sunetele acele, care esprimu in modu generalu și nedeterminatu unu semțimentu alu nostru óre-care, se numescu interjecțiuni.

Se se încépa indata la esercitii númeroșe dupa procedele cunoscute, prin care copii se se capaciteze și despre felurile intrejecțiunilor. —*)

Varietati.

Epitafiu.

La inmormntarea D. Parochu din Teiusiu
GEORGIU DOBO de RUSCA.

Hic me optime pater fessum deseris.

Aci me lasi parinte! in grele suferintie,
Aci-ti lasi remasiti'a — s'o plangu neincetatu,
Acum te duci prea bune! prea bland'a mea fiintia!
Aci-ti lasi corpulu rece, de lacrame udatu.

Și unde asia de fute grabesci?! in care parte?
Se vinu și io cu tine — ca tin'veru se traiescu;
Dar' spunemi! nu te duce! . . . dór'astai a mea sórte
Se plangu pre a tale bracia, ce nu me mai simțiescu.

Mai stâi de-mi spune odata! au dóra nui potintia?!
Acolo deinpreuna cu tin' se emigrezu?
Și cine-mi e obstaculu? dór' sant'a providintia?!
Concedemi Dieitate!! caci io te onorezu —

Ascéptame parinte! Solatiulu meu din lume,
Privesceme 'ncodata, au dóra me contemnezi?
Te rogu, si spunemi unde?! se afla aceea regiune
Und' tragi asia de fute — und' vei se vegetezi?

Provoeu, dar' n'audu vócea! ce multa a mea victia
Mio fece fericita; acum a incetatu!
In linami mangaere — acum apuni in cetia
Me lasi orfanu in lume — si cum deam meritatu?!!

Mai stâi fiintia santa! nuni simti lacramiór'a
Ce ud'atale bracia? séu vrei se me muncescu?

*) Partea sintactica a gramaticiei o vomu elaborá-o totu in modulu acésta mai tardiu.

Intrebu, dar' nim' m' aude — venitan dóra óra
Cemi dice fara mila, selu lasu, selu parasescu.

Ajunsi si eu momentulu, fatalulu actu dîn lume,
Se vediu fii — cu lacrami, parintii-si parasindu,
Țienendu de suvenire singuru doiosulu nume
Sei vediu singuri in lume — la crucea lor gemanda.

Deacuma voiu fi singuru — dar'vai deamea viatia.
Mai siedi inca dorite! au dóra teai urita?
Solatiulu betranetii trantitu pre atale bracia
Nula vedi fara de razimu la cruceti adancitu?

Nu vedi, n'audi nemica? atunci candu lun'apune,
Candu spiritele tóte incetu a mai amblá —
Cum miser'a fiintia cu lacrami prin columne
Nu'nóeta in mediu de nópte parintele asi chiamá! —

Aici pre atatea unde portatu, dusu prin furtune,
Mi-pierdu hei! bunulu Tata-solatiulu celu linu! . . .
Desiertu scosu prin necazuri — aci me lasi prea bune!
Helenu nuni profetise de greulu estu suspinu! . .

Acest'a-mi e amarulu, amar'a mea viatia! . . . .
Acéstai cent'a dura la catu am suferitu!!
Se nu am mangaere — repusu pre atale bracia,
Se nu dîcu si io 'n lume — „acum sum fericitu.“ —

Destulu! me lasi acuma! . . . tardiu e acum in nópte! . . .
Audiu spiritulu mortii sburandu pre alu teu mormentu —
Mi frica! fuga in Istari!! audu tristele síópte! . . . .
M'alunga de pe braci-ti! hei! tristu evenimentu!! . .

Iertatime fantasme! Tu santa providintia! . . .
Se dau o sarutare la crucea ceam udatu,
Se punu o inscriptiune prea nobilei fiintia,
Se scie venitorulu cá cene-i mormentatu —

„Aci e „pietatea,“ dein ceriu descinsa 'n lume
„Aci ajunsu de sórte unu dreptu e 'n mormentatu —
„Aci e „coveninti'a“ ce jace sub ruine!! . . . .
„Aci unu Simulacru, de lume adoratu —

„Aci-si afla repansu, unu dreptu preutu d'in lume
„Aci-l — GEORGIU DOBO — parintele-mi iubitu;
„Tu recea roca columna, conservai alui nume!
„Si dî posteritateri „acést'a-i fericitu.“ —

Cu anima ranita — muncitu de suferintia
Te lasu acum prea bune! dar vai eu sum orfanu!! . . . .
Adio bune parinte!! tu bland'a mea fiintia! . . . —
Te lasu! . . apuseru tóte, sub latulu oceanu —

Adio inca odata! se fuga mai cu potintia —
Nu potiu se naesu singuru pre tristulu meu abian —
Te lasu! dar' n'am ce face!! Ci santa providentia!
Dâ bunului Parente repansu in Eliu!!! . . . .

Ignatiu Dobo,
studinte.

Esa in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Sibiu, 13. aprilie 1861.

Ne vinu de unu timpu incóce eu gremad'a co-
respondantie de pela invetiatorii nostri din **Dematu**
doveditóre tóte de uzulu si acelasu adeversu tristu,
ca preotínea nóstra de pe acolo (nu dicemu preste
totu) lucréza in-contrá intereseloru scóleloru nóstra.
N'am publicatu inca, docatu un'a din acele còrespon-
dantie, póte spre parerea-de-reu a baniloru invetiatori,
carii ni le-au tramisa. Am facutu insa acésta din mai
multe privintie; la inceputu adica credeamu, ca aceste
vor fi nasce casari fórté rare si am voitu a acceptá
constataréa adevérului (acuma facúta) prin mai multe
corespondantie, ce le si avemu amana si caré arútea
lumina neinsielatóre asupra lucrului. De alta parte din
respectulu ce-lu avemu catra preotínea nóstra si catra
concordi'a neaparata intre clas'a acéstea si a invetiato-
riloru, am aflatu cu cale a retacea totulu. O dato-
rinitia insa si mai mare, ocea a spararii adevérului, a
luptarii contr'a atotu ce are de scopu stirbirea inte-
reseloru scumpei nóstre natiuni, apoi a umaririi cu
constantia si cu espunere la ori-ce periculu tendintiei
fóciei nóstre descoperita in programa, ne face a parasi
acum terenulu tacerii, si a frontegiá la totu ce inca si
in acestu timpu alu luminarii, si acuma, candu impre-
giuru-ne nici unu poporu n'are acea ardienta trebuintia
de desvóltamentulu sanetosu cá romannulu — se
mai incumeta a se opune luminei. Documdata atin-
gemu acésta in generalu in sperantia, ca nu vom fi
siliti a pasi mai departe. Rugamu insa pe DD. inve-
tatorii si toti amicii progresului, se fia cu atentiune la
acésta impregiurare si se nu crutie ostenéla, a ne
scrie din tóte parti despre casurile de felulu acesta
si a pune cu numele pe unii cá aceia, carii nu se
infrica de asemenea fapte, cá mai tardiu se-i putem
trage la tribunalulu opiniunei publice.

Ni sa impartasiesce, ca ilustritatea sa, fostulu con-
siliariu de instructiunea publica D. D. Iovanovicu,
acestu romanu zelosu, numai d'aceea n'au capátata vobulu
unoru preoti romani de deputatu la diéta, oaci acela in
timpulu fungarii sale cá consiliariu; au prea ianaltitu

lefile invetiatoriloru. Auditi fapte *dela cei-ce sunt
»lumin'a lámii!!«

Unele trasuri din viéti'a unui meritatu barbatu
al' nostru **Georgiu Dobo**, parocu gr. c.
a Teusiuului,

repausatu in 5. Aprilie 1861.

Repausatulu in Domnula préscumpulu nostru preotu
Georgiu Dobo se nascu in 1811 in Ighiulu un-
gurescu din pariatu nobili; avu tata legiuitu pre
Vasiliu Dobo de Rusca, carele s'a trasu din o
familia fórté stralocita si insemnata in istori'a patriei
nóstre; din famili'a de Dobo, familia fórté vechia,
din acurui senu ne insemná istori'a pre unu barbatu
stralocitu, anume Siefanu Dobo, carele pre timpulu
imperatului Germaniei **Ferdinandu I.** in secululu alu
XVI. (1553), pentru meritele si faptele sale cele mari
se inaintase la demnitatea inalta de Prefectu (Voda)
ala Transilvaniei. — Argumentu despre acésta este
diplom'a nobilitaria a repausatalui estrasa in copia au-
tentica in archivalu ven. capitulu r. cat. din Alb'a-Iulia.
— Acésta familia prin decursulu timpuriloru vitrege
si neapartinatórie cu adevératu si-mai pierduse din pu-
sotiunea stralocita; dar' totusi si-pastrá nobilitatea
pana in dítele nóstre. —

Istori'a patriei nóstre ne spune si dovedesce, ca
din ast'a familia tiér'a nóstra avu norocirea de ase-
bacura de mai usulti barbatu mari, harnici si incununati
cu demnitati framóse pentru binele si marirea tieriei
nóstre.

Mum'a repausatalui in Dlu preotu, inca s'a trasu
din neamu mare si stralocitu; caci ea fu nepót'a prea
zelosului si de eterna aducere aminte, nepót'a dicu a
epului din Blasia Cleina, unu archiereu fórté raru in
istori'a bisericeí nóstre, atatu pentru zelulu seu catra
biserica, catu si catra natiunea sa, pentru care au a-
vutu multu de a suferi si patimi, ba nece ca avu no-
rocirea, cá osemintele lui cele venerabile se pauseze
in senulu mamei sale, a dóu'a mama pe pamentu adeca:

în sinulu patriei sale; ci elu si- nchieâ cursulu vietiei sale cei fatale si plene de suferintie grele si amare in Rom'a, scaunulu celu vechiu alu lumii.

Ajungundu repausatulu iu Dlu la vras'ta de scôla, parintii sei cunoscundu folosulu celu nepretiu'tu alu invetiatureloru, 'lu trimese la scôlele elementarie in Zlatna, unde petrecu doi ani; de aci trecu la scôlele din Aiudu, de acolo se duse la scôlele mai inalte in Blasiu, in totu cursulu seu scolasticu dovedi o purtare buna si blanda, si unu mare progresu intru invetiaturi. Dupa finirea cursului de filosofia se aflâ demnu de a se primi la s. teologia, câ candidatulu la statulu celu maku de preotu. Tînindu si scientiale teologice cu mare lauda si progresu, si fiindu modelulu convenintiei in privintia portarei, in anulu 1837 dupace se casatori, se santi de preotu de prea vredniculu si de scumpa aducere aminte repausatulu de curendu eppu Joane de Lemény, apoi se tramise câ preotu la satulu Kisfalau, unde in decursu de mai multi ani a sierbitu besericei si poporului, castigandusi intru sudorea feci sale pana de tôte d'ilele, precuma de comuna e s'rtia preotiloru nostri, de acarora stare sermana si tiealosa nimene n'avutu indurare si ingrigire pana in d'ilele p'ostre, si acarei sarcini din caus'a seraciei facia cu cerintiele unui preotu si a tempului, suntu forte grele.

Câ parocu in Kisfaleu avâ rep. in Dlu preotu multu de a se lupta si a se osteni pentru redicarea unei beserici noue, fiindu cea vechia cu totulu in stare slaba si desolata. Insa pe lenga totu zelulu seu celu mare si neobositu, nu potu reusi la unu rezultat doritu din caus'a unoru imprejurari nepartinitorie. — Totu acolo prin staruintia sa nobila zidi si o casa parohiala frumoasa, in care insa nu locui mai multu decatu d'oue luni, caci deveni prad'a mistuirei pr'in focu in anulu fatalu 48.

Precumu pentru fiacare omu, care se nasce in lume, calea vietiei acesteia e forte coltarosa, si de multeori impresurata cu spini impungatori, toama asa fu si calea rep. in Dlu prea scumpului nostru preotu, caci si elu avu de a suferi mai multe necesari si neplaceri in lume, insa in tôte impregiurările vietiei, câ unu barbatu de caracteru tare, si câ unu adeveratu filosofu manifestâ o patientia de feru o rabdare nobila, si o incredere deplina in portarea de grige alui Ddieu, parintele tuturoru fapturilor.

Pentru meritele sale, câ unu pastoriu suflatescu pré bunu si câ unu ostasiu demnu si erou a besericei lui Cristosu, mai marii sei in recunoscerea sierbitiloru

sale lu-inaintara câ parocu in Orasielulu acesta — in Teusiu in a. 1850, unde petrecu in servitiale besericei si a poporului 11 ani, fiindu tuturoru esemplulu banu a portarei blande, a convenintiei si a evlaviei. — Aci era intru mari ostenele se lupta pentru ridicarea unei scoli comunale bine indiestrata si organizata; totu aci beseric'a, (cas'a lui Ddieu), carea se aflâ intr'o stare cam seracutia, o aduse prin sfaturile si staruintiele sale cum si pr'in ajutoriulu unoru barbati demni si religiosi, la o stare inlorigita, pomposa, carei asemene pacine biserici romane se aflâ. — Rep. in Dlu a fostu convinsu, ca biseric'a, cas'a lui Ddieu, debue se fia mai curata si mai decorata decatu cas'a omeniloru maritori, carea ne da cortelu de adi pana mane si pe tempu nesciutu si iute trecutoriu. — Acestu barbatu a fostu mai incolo convinsu, ca totu, ce se face spre binele, in frumose-tiarea si folosulu besericei, se face totu deodata si spre marirea si laud'a lui Ddieu.

Nu se pote trece cu vederea nece aceea, ca acestu barbatu meritatu al' nostru in scurtulu timpu, cestu a fostu increditiatu de arhieroulu seu câ administrarea protopopiatului Aiudului, pr'in ostenelele cele mai neobosite a intemeiatu scoli populare mai in tôte comunele protopopiatului respectivu, pana si in cele mai seracutie. — Semna invederatu, cumca elu a fostu petrunsu de acelu adeveru nenegabila, cumca nece unu poporu in lume, nu se pote face bunu, intieleptu, morale si fericitu fara de scoli — fara de invetiatura, caci neme nu se nasce invietatu in lume, ci numai prin invetare si deprindere neincetata se invetia si se intieleptiesce omulu.

Deci noi, cari din respectulu si stima ce nutrimu in pieptune catre toti barbati nostri cei meritati de binele publicu, ne sentiramu dotori cu acestu monumentu de eternarea memoriei repausatului, si i-arame din anima recunoscutoria unu adieu eternu, cu cuvintele: „se i fia tierin'a usiora“.

Teusiu in 8. aprile 1861.

I. V. R.

Despre metodele de invetiatura.

(Capetu.)

15. P'ne totdeauna lectiunea scôlei in armonia cu dotoriile vietii; fa se se vedea, ca ceu ce inveti la scôla este bunu la ceu, si arata ca cum pote fi de folosu, facendu aplicatiune. In asta privintia iti stau multe cali deschise; eca unu esemplu. Tota lumea

pricepe folosul citirei si alu scrisorii, dar' acesta nu este destul, — trebuie se si invederez folosul acela, facendu a se citi si scrie aceea ce se citește si scrie in relatiunile usitate ale vietii, cum: scrisori, socotele, contracte, chitanțe, trebii de comerțiu, inventarii etc. Ce de oameni inca in poporul nostru, carii isi petrecu patru si cinci ani scriindu totu felulu de lucrari mai multu seu mai puținu curioșe, si carii cu tôte aceste sunt obligati de a plăti la scriitori, de ver cate ori au se-si face vr'o scrisorutia. Acesta este o necuviintia mare, este — amu putea dice — o satira asupra invetiaturii scrisorii.

De comunu vorbitu — fa folositoriu ori-ce inveti pe scolarii tei, si da d'o parte totu ce duce la nimica.

Daca-i inveti geografia, incepe dela scol'a ta, dela satulu teu, intindiendu-te catra cerculu teu, comitatulu seu districtulu teu, patri'a ta si mai de parte, adica porcede din punctulu teu catra periferia.

Candu arati desemnulu liniariu (ce — mare durere — la noi mai nicajurea nu e introdusu in școlele populare), fa se se desemne sape, pluguri (aratre), daca esti la satu; machina — daca inveti intr'o localitate, care are manufapture; instruminte folositoare pentru diverse meserii — daca te afli in cetatile cele mari seu mici.

Din invetiatur'a istoriei naturale, unii vorbesou copiiloru de o multime de animale, pe care ei nu le-au vediatu nici odata, pe care nu le voru vedea pôte nici decumu si astumodu ii lasa intr'o intr'ega nesciintia despre calitatile calului, ingrigirile ce ceru vacile, oile, caprele, porculu etc.

In lectiunile ce au de scopu comunicarea sciintieloru atatu de pretioșe, multi intrebuintieza termeni de fisica si chemia, pe care ii arunca acolo in memori'a loru; dar' ideile ce atragu si lipescu pe scolari de aceste sciintie, remanu sterpe. Nu-i invetia se curetie aerulu camereloru (locuintieloru) loru, se se imbrace cu mai multa intieleptiune si economia, se se prepa-zesca de totu felulu de influentie facatore de reu seu vatematore. Se plangu multi, ca invetiatur'a la noi nu este pretiuita, ca in alte locuri; macaru ceea ce este folositoriu, trebuie se atraga de sine insusi pretiuros in totu loculu, in tôte tierile; insa candu invetiaturu numai ca se ne platimu, candu invetiatur'a e numai o curata petrecere, candu ea este mai multu pentru aceia, carii iubescu mai multu a perde decatu a se folosi de timpul loru: atunci ce mirare, ca asa-felu de invetiatura paruta nu afla interesare? Folosulu mai nainta de tôte;

acel'a este regul'a intieleptului, care este celu mai respectabilu lucru pe lume.

16. Din minutulu, in care invetiatur'a ta va fi folositoare, ea va fi primita cu inlesnire; ea nu te va mai osteni, fiindca nu va aduce grătia si urtu scolariiloru tei. Omulu pretios este de minune ceea ce-i este folositoriu, si, sub acestu raportu, copilulu insusi este omu. Asia-dara, daca lectiunile tale se primescu cu gustu de scolari, vei avea mai multu a le stempera ardorea, decatu ala actiia curiositatea; fiindca copilaria este inazestrata cu atata putere de activitate, incatu cineva n'are a face alt'a, decatu a regula firestile sale miscari, ca ei se mearga atatu departe, pecata cere dreptulu cuventu. Si la acesta trebuie se se marginesca disciplin'a unei școle.

Eca regulele generale ale ori-carei metode. Daca esti in stare ale apuca si a le pastra bine, june invetiaturiu, vei cunosce cu inlesnire, care dintre diversele metode este aceea, care s'ar potrivii scolariiloru tei, si atrotu o vei crea, daca ea nu exista. Dar' daca esti ne-capabilu de a pricepe bine adesti principii, oh! atunci nu se gasesce nici un'a buna metoda pentru tine; atunci nu te mai face invetiaturiu, atunci urmeza svatulu lui Boalo, ce-lu dete elu editiura autoriloru ne-trebniici in cuvintele acaste: »Fiti mai bine zidari, daca acest'a este meseria vostra.“

Trecendu cu mise peste cele mai bune metode reunoscutu, vei vedea, ca au este nici un'a, carea se fia adusa la perfectiune, dar' ea se afla apurarea un'a, care este cea mai buna in impregiurările date.

Disciplin'a e atatu de strinsu legata cu metod'a, care-i este nedeslipita; ea adeveratu ea face metod'a, putintiosa. O școla fara disciplina, este unu caosu; numai disciplin'a manutiene intr'ens'a bun'a-grinduela si linistea; ea favoresa si pironesce atentiunea trebuitore pentru esecutiunea oșebiteloru exercitii ale invetiaturii. Unii a priveacu ca o arte forte mevoia, si acesta opiniune este intemeiata; fiindca, intocmirea disciplinei este lucru forte trudosu pentru mai multi invetiaturi. Ma suntu unii, pentru cari acesta fapta e chiaru cu neputintia. Cando na ai orindueta in ideile tale, nici computare in sentimintele tale, nici mesura in vorbele tale, nici rezerva in faptele tale: cum vei putea se dei tu tôte aceste unora flintie, ce n'au nimicu inca? Dera daca insuti tu ai fostu la școla buna, dera intr'ens'a ai dedenditu usulu de linisce, de orindueta, de gandire, de conduta si de o generala computare, atunci nimicu nu este mai lesne, decatu a

face se domnéscă aceste moravuri bune acolo, unde esti conductoru.

Bunulu invetiatoriu, care scie bine, care se gandesc bine, acela si invetia bine si conduce bine. Elu n'are trebuintia se invetie, fie macaru dela nisce teorii catu de adunci, reguléle bune discipline; caci elu le are p'acele in capulu seu, in inim'a sa, le are ia vorb'a si in vietí'a sa.

Invetiatorii netrebnci nu o voru invetiá nici-odata. Pentru densii nu este disciplina putintiósă. Daca inveti reu, daca spui lucruri ce trecu preste intelligint'ă scolariloru tei, daca esplici intr'unu chipu intunecosu si stirbu, si lasi se védia scolarii tei, ca tu nu scí destulu de bine ceea ce le spui, ca vorbesci ce-ti vine: atunci vei provocá unu spiritu de nesupunere, pe care nici o pedépsa nu va putea se-lu sterpésca. Éra candu din contra, vei fi instructivu si metodicu, vei stempará prin blandetie si bunatate, gravitatea si autoritatea ce trebuie se respire vorbires ta: atunci vei putea a crutiá acele severitati, care se vedu aiurea de trebuintia, si pentru care intimpina cineva atate ostenele a le scóte din unele scóle. Pentru unii invetiatori manutienerea disciplinei este a dá disciplin'a. Crede-me, acesti invetiatori nu intielegu de locu misiunea loru. Adevveratu, ca este mai bine a se servi cineva de midilóce mustatóre, decatu de insasi mustrarea; insa pentru aceea nu trebuescu aplicate si pedepsele trupesci. Aplicatiunea manei tale spre sterpirea unoru neorindueli, este o abateru chiaru in contra ta insuti: ea te desonóra, face din tine o machina de pedépsa, si — manuindu vérg'a — tu incetedí de a fi invetiatorulu celu demnu; tu devii atunci esécutorulu patimiloru tale celoru mai urtiósé. Ma ce e si mai multu — nimicesci carier'a ta.

Asculta dara óre care regule, care potu se te calauseza:

- a) Cea mai d'anteiu din tóte e: fi dreptu, adica nu cere nimica in numele teu; comanda totdeuna in numele bunei-oriadueli, alu legii si alu regulamentulu. Nici odata capriciu, totdeun'a dreptate. In scóla, cá si in societate, este mai bine a preveni, decatu a pedépsi; si fiindca este mai pretiosu a nimici gresiél'a, decatu a o pedépsi, scolarii, negasindu ocaziune a face reu séu intimpinandu multe stavile in drumulu de a 'lu face, se voru osteni in cercarile loru si voru deveni pe neseminte ómoru dupa dorintí'a ta.
- b) Fa, cá se fi iubita de ei; intr' acésta jace unu

secretu, care te face a isbuti in scóla cá si in lume; iubesco-ti scolarii si aratate, ca le vei binele.

- c) Fa, cá se te asculte cu luare-aminte; fale lectiuni bune; aibi metode bune si mai virtosu nesce midilóce dulci de a-i invetiá. Meditéza totdeun'a de mainainte ceea-ce vei avea a spune; vorbesce deslucitu, cu o gratia simpla si fara prefacatorie, dar cum vorbesce cineva persóneleru caroru doresce se le placa, atunci chiaru, candu ar avea dreptulu a le vorbi cu autoritate. Vorbesce cu politetia cu unu tonu dulce; ceea-ce se díce in acestu chipu, produce de osuta de ori mai multu efectu, decatu ceea-ce se díce altufelu, si nimicu nu intaresce mai bine o buna disciplina, decatu o frumósă purtare a invetiatorulu.
- d) Fati unu regulamentu bunu de disciplina, mediatu bine, complectu, autorisatu de dreptulu cuventu si cunoscutu de toti, sternatu spre vederea a totu publiculu scolaru, cititu totdeuna la timpí otariti si esplicatu bine scolariloru.
- e) In regulamentulu teu pedepsele se fia proportionate cu gresielele si graduate; proportionate, cá se fia dreptate si graduate, cá se remana midilóce mustatóre pentru nesce gresiele mai grele.
- f) Pedepsele ordínare se fia: cautatur'a neplacuta, expresiunea verbala séu simbolica a nemultumirii, aspr'a aducere-aminte a erorii printr'un'a séu mai multe vorbe, mustrarea in parte, mustrarea de fatia cu toti scolarii, notele de nemultumire adresate catra parinti, censur'a dinaintea directorulu ori preotulu localu.
- Fia destulu aceste pedepse.
- Mai sunt insa si altele, cum oprirea dela ori-ce ocupatiune, darea la o parte, purtarea órekaroru semne séu óre-caroru inscriptiuni defaimatóre, a-restarea, pensulu, si eschiuderea. Tóte aceste pedepse insa sunt a se aplicá numai in intemplari extraordinarie, fiindca tóte sunt otarite a cadea.
- g) Daca careva calca regulamentulu, trebuie se-lu pedepsesti; fiindca legea trebuie respectata si pazita. Dar' fiindca tu esti si judecatoriu, si ministeriu publicu, si tribunalu si autoritate insarcinata cu esecutiunea, pazesce-te a te teri de mania; fi liniscitu, cá intr' acésta gramadire extraordinaria de atributiuni, se domnéscă in tine totdeuna semtiemintele unui parinte. Da, fi totdeuna cá unu tata de familia; acésta va fi secretulu de a nu fi nici

odata in neintelegere nici cu tată de familia, nici cu scolarii.

Legea nu pôte spune ea singura, ca pedepsece, cá se îndreptene; dar' tu, carele esti legea si legislatorulu, fa se se pricepa acésta de toti.

h) Cumpatéza neincetatu pedepsele, anteu prin obipulu cu care le aplici, apoi in testulu regulamentulu teu, cá scoboramentulu pedepseloru se mérga in paralela cu imbunatatirea moravuriloru si raritatea gresieleloru.

i) Astufelu vei urmá si cu respalirile.

j) Precum cea mai buna metoda este unu invetiatoriu bunu, intocma si disciplin'a cea mai buna o face invetiatorulu celu mai bunu.

Éca deci principiile generale de metoda. Ele sunt primitóre de diverse modificatiuni si se potu aplicá in moduri felurite; dar' au caracterulu loru universalu si sunt de unu adeveru vecinicu. Orice disciplina ar calcá aceste principii, ar face o calcare contra ratiunei si a buneigandiri, care nu va remanea nepedepsita.

D. „Invet. prim.“

Sciri scolastice.

Sibiu. In protopopiatulu M. Osiorheiului s'a aplacidatu inca urmatórele scóle populare, infiintia de dupa directivele prescise:

In Acosiufaleu, la care s'a afiliatu si Sant-Benedicu; in Corunc'a; in Sant-Georgiu; in Vet'i'a, la care s'a afiliatu si Mosionu si Chebl'a; in Megiesiufaleu; in Christurulu de Muresiu, si in Erde-San-Georgiu. Spre dotarea acestoru scóle dau crescinii cate 20 cr. de totu fiorinulu de darea dirépta, si unde este locu comunalu, cate o jumetate de sesiune colonicala (10 pogóne — ierdasie). Parintii copiiloru buni de scóla ingrigescu de lemne si de carti. Comun'a Megiesiufaleu a oferitu obligatiunea de imprumutulu statului pentru infiintarea scólei si veniturile din carciuaritul liberu de trei lani la plat'a invetiatorului. Comun'a bisericesca din Erde-Sangiorgiu a oferitu obligatiunea dela imprumutulu statului de 1000 f. m. c., cá fondu pentru léfa invetiatorului, care ne imbucura cu atatu mai multu, ca acuma avem cea mai buna sperantia, ca scól'a acésta atata de prosperitóre pentru cultur'a poporului romanu in timentulu acel'a, va durá sub bun'a conducere a zelosului ei invetiatoru Titeni.

Astufelu in protopopiatulu M. Osiorheiului cu buna staruint'a a Dlui protopopu Trombitasiu s'au infiintatu si regulatu normativu tóte scólele. Pentru acestu meritu mare alu Dlui protopopu i aducemu cea mai mare multiemita. Asemene multiemita aducemu si DD. preoti si comuneloru nóstre bisericesci si politice pentru spriginirea acestei intreprinderi multu fositóre. — Dee ceriulu, cá scólele aceste se prospereze si se fa léganu pentru desceptarea semtiului nationalu in toti si in totu*).

V.

Resinari, 11. aprile. Astadi la 7 óre inaintea amedii se incepura esamenele semestrului I. la scólele nóstre de aici sub presiedinti'a reverendisimului D. protopopu si inspectoru districtualu de scóle Joane Panovicu, si tienura pana la 3 óre dupa amédiu. Resultatulu loru, mai virtosu in clas'a III. si IV., a multiumita pe publiculu aditoru. Intocma s'a distinsu si clas'a feteloru, mai virtosu cu lucrurile de mana. La inchierea esameneloru D. protopopu, prin cuvinte dulci si patrundietóre, a invederatu tinerimei scolare folósele invetiaturii si a folosirii timpului din tinoretie. Éra invetiatoriloru descoperindusi a sa multumire le-a mai trasu luarea aminte asupra modululu celui mai bunu de invetiatura si anume le-a recomendatu ferirea de totu mecanismulu si ocuparea terenulu practicu in scóla, i-a facutu luatori aminte la scólele straine din patria, ca ce pasuri mari a facutu acele in anii cesci din urma in bun'a-predare a invetiaturiloru. In fine D. directoru localu P. Sava-P. Baricianu a adusu Dlui protopopu multiumita pentru ostenel'a ce si-au dat-o estu-timpu, cá totdeun'a alta data, venindu si conducendu esamenele in persóna. Tinerimei scolastice i-a recomendatu tienerea svatalui bunu ce li-lu impartasise Dlu protopopu, éra invetiatoriloru le descoperi incatu este indestulitu cu prestatiunile Ddloru, acaroru frupte se vediura aici, cum si ca doresce, cá acestu sporiu se nu scada, acelasi se se mai póta vedea si alta data totu asiá, ori si mai multu.

Cincu-mare, 7. Aprile n. 1861.**)

In viéti'a popóreloru, cá si in a individeloru se scarescu scambari si prefaceri in susu si in josu, copilaria, junétie, barbatia, caducitate apoi somnu lungu si reinviare.

*) Vointi'a si activitatea invingu tóte. Déca s'a pututu face aci atata, óre de ce nu si 'n alte loouri?!

***) Am primit-o in 23. aprile n.

R.

Poporul nostru, graunțiu nobil, din stăpîni strălucita, dara apusa, după moarte de cincisprezece secole, au reînviat și copilarindu 300 de ani acuma o înflorire junetielor, ce apromile celu mai mareia viitoria, fiindă ajutatu de impregiurari favorabili.

Vai, ce peccatu, ca unu poporu cu state calități eminiți jaou că talantulu ingropatu în barbaria stată amară de timpu!

Tesaurulu ascunsu în poporulu sateanu, în asemănare cu alte gînti nouă cunoscute și cu respectu la desvoltamentulu relativu, e nemarginitu de mare.

Acestea le meditati cu ocașiunea examenulu semestriaru tîenutu astadi cu 94 de copii de ambe sese ai școlii greco-resarîtene de aici.

Școlă noastră poporale potiu dice ca datăia numai de optusprezece luni, fiindca mai înainte avusemă invetiatori numai de nume.

În tîmnă anului 1859 se denumî de Eselintia Sa parintele episcopu gr res de invetiatoriu primariu clericulu Ignatiu Mondocia și de invetiatoriu secundariu pedagogulu Joane Stingulu.

Sporiulu ce au facutu tînerimea în asia puțină timpu în tôte invetiaturile și mai alesu în catechismu, puse în mirare numerosulu auditoriu compusu de Domnulu pretore Fridericu Eitel cu cei mai multi oficiali pretoriali, multi onoratori sasi de aici, deregatoriă comunale intrăga. Eforii școlii și multi din parentii școlarilor.

Invetiatorulu Mondocia pre lungă prescrișele obiecte pentru școlile populare cu 30 baieti și 15 copile ne puse în estasu prin rezultatele respunsurilor din cosmografiă universale, istoriă naturale și gramatică română apoi limbă germană, cari științie încă le are în programă sea. Ne au placutu foarte vedîndu mai alesu copile de 10—12 ani deslegandu foarte grele probleme aritmetice și sprimandu-se în tôte respunsurile cu terminii tehnici și vorbe alese, pre cari le sciea interpretă în limbă vulgare cu mare usiuretate.

Astufelu toti cei de fatia fură incantati de bunulu succesu alu examenulu și surprîndera parintiloru fura fara margini. O de aru dă Ddieu, că în sfîrsitu parintii romani se se lase de datină cea rea, de ași luă dascalii eftini, cari din firea lucrului sunt neapți pentru postululu lor, apoi de reulu celu mai mare, asi impedcă pruncii dela cercetarea școlii, și crediu ca în scurtu timpu romanasi aru face minuni.

Invetiatorii destoinici sunt în stare a reînnoi faciă pomentulu, pre candu cei neapți voru intună și mai

multu cele mai clari lucrari mîntea mîntii cei agere a tînciloru nostri.

Examenulu se sfîrșî ce o cuventare a Dnii pretore Fridericu Eitel priu care arată multumirea cu străduinția invetiatoriloru, cu silinția prunciloru și cu bunavoinția parintiloru, era directoriulu școlii, parintele Eftimiu Stingulu tîenă urmatoriă cuventare:

Onorati Domni și dulci ascultatori!

Petrunsu de bucuria vedîndu aceste fragede mladitii, că nise boboci în desvoltare gata asi deschide florile, ce pana acuma nu ni s'au aratatu nouă romaniloru în asia gradu inbucuratoriu, mai anteu aducu ferbinte multumire cerului, care ne-au binecventatu a chadî acășta casa, mandrulu monumentu alu orașielulu nostru, apoi au și binevoita că se nu remana desiertu în sensulu celu adeveratulu sea. Ostenelile ce amu postu și cheltuețele ce amu avutu ni se vedu de acuma respalitate, și am speranția, ca acestu institutu pre calea ce purcede va deveni că o scaldătoare temaduitore dandă lumina orbiloru și audiu surdiloru, cari orbe și surde sunt poporele, care nu sciu apretîș școlă și neglegu, că noi pana de curendu, lumînile isvoritorie dintrînsa.

Multumire aducu și Domnilorulu ce au ostenitu cu ștatalu, cu midilôcele pentru desvoltarea noastră și și acuma cu onorată presentia la acestu esamenu.

Nu trecu cu vederea străduințiele invetiatoriloru, cari s'ad aratatu demni de chiamarea sa și chiamu asupra lor binecventarea cerșca, că se pîta perseveră în șfinția acășta dirigătoria, pana vomu vedé realizate fructele ostenelii lor, adeverată religioșitate, moralitateă fara pîchana și pre lungă unu caracteriu solidu și sciinția practica înradacinata în posteritateă noastră. Aminu!

C—n.

Lipova. Invetiatorulu de clasă I. din Lipovă D. Nicolae fî depusu din postululu seu în 28. martiu prin dirigătoriu, pentrucă acela și dete votulu seu, la alegerea ablegatululu, partidei romane. Prin depunerea acășta serbiu sperēja a preface clasă I. în școlă serbășca, deși decretulu pe acășta clasă apriatu vorbesce despre școlă română, și deși nu e acuma nici unu serbu la școlă.

Materiale de instructiune.

Istoriă română natională.

(Urmare.)

§. 16. Maurîttu, 593—603.

Redicandu-se puterea avariloru peste Daciă, Pannoniă și Sirmiu, imperatiă devine în perichiu mare.

Avarii delocu tramitu soli la Mauritiu, cá se le platésca 100,000 de galbeni pe anu. — Imperatul neavendu ce face li da de astadata sum'a ceruta, in sa pretindiendu ei si adaugere la anii viitori, li denéga tóta sum'a. — Avarii atunci pradéza Iliriculu si imperatulu éra face pace cu ei. — In 584 barbarii strica pacea, si uninduse cu slavenii trecu in Traci'a, unde Comentiolu bate amendóue taberele loru. — In 587 se incinsa o lupta lata si lunga, mutandu-se noroculu din o tabera in alta, pana mai peurma fugira amendoué partile din campulu luptei.

Imperatulu tramise pe Priscu (593) se tréca Dunarea si acést'a batendu pe slavenii iernà in Daci'a inferióre; — punendu in sa imperatulu, pe Petru fratele seu de beliduce, Priscu se mania si retrece Dunarea. Petru, a trecutu pela Nove, si cu sagetatorii din luntri rempinse pe barbarii, apucandu multa pradéa dela ei in Daci'a inferióre; dar' candu se rentorcea, ratacè pela riful Ilvaci, si barbarii omorindu pe multi recastiga prad'a perduta. — Mauritiu retramite pe Priscu, (598), si acést'a in doi ani acusi se bate, acusi se inpaca si mai tardiu amanantiendu avarii si Constantino-poiulu, imperatulu face pace platindu-le 50,000 de galbeni pe anu. — (600).

Pretorulu din Asi'a Comentiolu 'si aduce óstea si unindu-o cu a lui Priscu, strica pacea, ucidu si innéca in Dunare pe multi barbarii si patru fetiori a-i canului, si pefugandu-i pe ceialalti, repórta invingere gloriósa la Viminacu (601). Priscu pléca atunci la Tis'a si aci taia 30,000 de avari, si prinde 10,000 vii. Petru fú éra tramisu in loculu lui Priscu, eroului binemeritatu; dar' face intriga in contra imperatului, si ostasii alegu pe Foc'a sutasiulu de imperatu (602). —

§. 11. Foc'a, 602—640.

Foc'a se redica cá unu balauru asupra imperatului detronatu, si prindiendu-lu in Calcedoni'a 'lu omóra cu imperatés'a, 5 fetiori, si 3 fete dimpreuna in 605. — Acést'a a fauntu o turburare in tóte provinciile, si imperatulu temendu-se de anatema cá neigetoriu, scrie patriarcului din Rom'a ca'lu recunósce de mai mare peste toti patriarchii. — Acestu titlu a inceputu a infrange unirea fratiésca intre resariteni si apusenii. — Priscu se mania pe

Foc'a soturu seu, si chiama pe Eracliu din Africa de imperatu, si acést'a venindu ucidu pe Foc'a si se face imperatu. —

§. 18. Eracliu. 610—641.

Persii cuprindu Ierusalimulu, si ducu crucea, pe carea a fostu D. Cristosu restignitu in Persi'a. Imperatulu avendu reshoiu cu persii, primesce cu bucuria solii avariloru, carii se imbiá la confederatiune. Imperatulu le tramite daruri mari, si invita pe caganulu avariloru la Eraclea, cá aci se faca legatur'a. — Caganulu vine, in sa cu óste multa pe carea, o a ascunsu, cu scopu, cá se ucidu pe nesciute pe imperatulu cu toti ai sei. Eracliu negatatu de bataia fugé in haine tierenesci la cetatea de frunte; éra caganulu pradéza, ucidu pe locuitori, si duce 270,000 din ei in sclavia! (619). —

Imperatulu, cá se impace pe caganulu, 'lu face tutoru fiului seu; dar' caganulu si de astadata perfidu se unesco cu ceialalti barbarii vecini si cu persii, cá se cuprinda capital'a. — Ajunsera toti si pe uscatu si pe mare aci, si 10 dile combatura, in sa Eracliu luptandu-se cu curagiu in desperatiunea sa 'i invinge in tóte partile si 'i pefuga (626). — Eracliu mai suferindu multe neplaceri, castiga éra crucea santa, si o reduce cu triumfu la Ierusalimu. Acést'a e diua innaltarii crucii. — Si pecandu Mahumedu latiesce religiunea sa cea nóua, Eracliu móre. —

§. 19. Constantinu III. si Eracléone, 641.

Acestia érá dói fii a-i lui din done muieri. Vitrig'a Martin'a invenina pe Constantinu, cá se remana ea cu Eracléone; dar' senatulu 'i tramite in esilu, si pune de imperatu pe Constante II., fiulu lui Constantinu III. —

§. 20. Constante II. 641—668.

Constante II. perde Afric'a, si aci se intarescu arabii. — Ucidu pe fratele seu Teodosiu, dar' aratandu-i-se adeseori fét'i'a lui, se cuprinde de furii si n'are pace nicairi. — Si muta resiedinti'a la Siracus'a si aci se ucidu in scalda, de unu Andreiu.

Bulgarii, carii se indesuira peste avari la Dunarea de jos, si perdu pe Cuvratu regele loru remanendu 5 fetiori a-i lui, carii peurma pléca in tóte partile. — Hasparulu

trece Danastru pana in Honglonu; Con-
taragu peste Tanaide; Reanu in Panoni'a;
Alzeco in Itali'a éra Vutaia remane in
Daci'a la Dunare. — Se vedea sórele im-
peratiei mai seniau, insa numai pe minute. —

(Vá urmá.)

Literatura.

In tipografi'a lui S. Filtsch in Sibiu a estu in
dilele aceste de sub téscu unu opuletiiu destinatu fra-
gedei tinerimii scolastice, intitulatu

„Datorintiele pruncilor“

in 80 de istoriutii scurte si placute pentru multu iu-
bit'a tinerime lucrata de Nicolae Andreeviciu,
preotu si directorulu scoleloru romane populare din
confin. mil. banatice. 1. editiune. Cu spesele au-
torului.

Cartic'a sta din 68 pagine in formatu placutu
optavu, cu patru icóne. E tiparita cu kirile, tipariulu
insa e altafelu fórté cetetiu.

Desi cartea acésta este destinata pentru scola-
rime, ne vedemu siliti a ne retienca dela tóta recen-
sarea. Pretiulu?

Varietati.

Pre mormentulu Virginei

AMALIA POPP.

Cá nai'a usióra, ce lina peregrina
Impinsa de austru, pre marea serina.
Asia tu fientia vestala din lume
Pre mareasu immensa dispari cu al teu nume.
Tu nu blastemi lumea, ci treci in tacere
Lipsita de gratii de orice placere.
Cá mic'a gondola ce fuge in nópte
Asia treci o bunu!! in crudati estate.
Candu dile frumóse si ór'a serina
Prestéza natur'a — tu treci peregrina.
Tu lasi lumea tóta si treci fara nume
De parte de tóte in alta regiune.
O maica te plange c'unu geametu fierbinte,
Fratii surori gemu astadi si blanduti parinte.
Natur'ati intinde si tie placere,
Ci contemnesi tóte si treci in tacere.

Tu nu gúsci placerea ce lumea doresce,
Ci lasi búm'a-ti maica ce tristu te jalece.

Tu treci fara mila lasandu fratii si tata
Lasandu surori triste, lasandá lumea tóta.

Ci treci asta data! . . . ci scumpulu teu nume
Amaru — lu voru plange parintiti din lume.

Cu lacrami doióse maicati te petrece
La locu de repansu in mormentulu rece.

Repansu aibi in pace in lipa tacere,
Adio! maicati dice — pan' la inviere.

* (*Flusulu si refluxulu marei adriatice.*)

Despre flusulu in Marea-miednala domnesce inca o
indoiéla mare. Inca nu se scia cu sigurantia daca
acelesi se casiuina de dóue-ori pe dí, precum ne in-
vétia cartile scolastice, séu numai odata, precum con-
stata multi marinari esperti. Odata ni se spune, ca
masimulu flusului (infiarea marii) ar fi numai de unu
policaru, alta data éراسي, ca acela face mai multi po-
licari, uneori si cativa cotti, fara cá pusetiunea locali-
tatiloru, pentru care valoreza aceste spase, se ne póta
dá unu motivu de explicatiune pentru aceste varietati
mari. Pana acum din nici o parte nu s'a pututu sta-
bili unu registru regulatu de flusulu marii. E deci
unu incru demnu de recunoscintia incercarea mai nóua
a Dhui Dr. Lorenz in Fiume, de a esaminá cu tóta
acurateti'a flusulu si refluxulu Marei-adriatice, ori catu
de mici sia acele aparitiani. Audim, ca acela tocma
sre de cugetu a descoperi rezultatele cercariloru sale
incepute inca pela finea anulului 1856 in Quarnero.

Probleme. D. invetiatoriu din Deva Georgiu
Lorentiu ne comunica urmatórele dóue probleme
aritmice (dimpreuna cu rezolvirea lor) spre publicare:

1. Unu tierenu au avutu o turma de oi, din carea
a vendutu $\frac{1}{3}$, a peritu $\frac{1}{4}$ si ia mai remasu 1000; cate
au vendutu, cate a peritu si catu a fostu turm'a in-
tréga?

2. Vre o sativa binefacatori s'a invoitu a daruf
pentru unu scoa filantropicu una sum'a de 100 fi-
asia, ca fiecare barbatu se deie 5 fi., una muiere 1 fi.
si fiecare fecioru $\frac{1}{4}$ fi.; cati barbati, muiere si feciori
voru fi contribuentii?

Este în toată
Sambat'a.
Prețulu abon.
în Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Prețulu abon.
provinc. anstr.
pe anu 4, pe 1/2
an 2 fl. / pentru
princ. române
pe anu 38, pe
1/2 an 19 piast.

Catedra de limb'a și literatur'a romana la universitatea din Pest'a.

Lectorii noștri vor fi veduți din o corespundință esită într'unul din numerii trecuți ai fôiei noastre pasii ce-i facu în anii trecuți jumimea romana dela Universitatea pestana pentru infintierea catedrei de fetulu mai susu la aceeași universitate. De atunci și pana mai în dîiele trecute nu puturem nimica aflá de pasii facuți mai departe în asta cauza importanta. Decurendu însă „Pesti Napló“ ne aduce armatórele:

„Episcopula rom. c. de Urbea mare baronula Vasiliu Erdelyi înca în 2. iuliu 1855 s'a fostu indreptatu cu rugare catra fostulu guvernul imperialu pentru infintierea unei catedre de limb'a și literatur'a romana la universitatea m. r. — Dara în decursulu mai multor ani necapetandu nici o resoluțiune, nici putendu întielege nimica de órecari dispusețiuni mai înalte facute în asta cauza, în 29. decembre 1859 a facutu de nou propusatiune în asta privinția la fostulu acela guvernul. Acésta înca a avutu totu aceea sórte. Ahea astadi a esitu la lumina documentulu acela, candu guvernulu de-acum m. r. preluandu dela fostulu guvernul c. r. actele, a aflatu între aceste și pe cele relative la caus'a mentionata, și îndata le-a și comunicatu spre darea parerii cu universitatea m. r., la care secțiunea filosofica, de care tiene catédra infintienda, în șiedinti'a-i din urma s'a declarat, ca cu bucuria patriotica ar salutá infintierea catedrei pentru limb'a și literatur'a romana la universitatea reg. mag.“

Ca ce se va mai face mai departe, vom vedea.

În legatura cu mai multi articuli publicati în Nru trecuti ai „Amiculu“, ne luam voia a trece în coloanele noastre cateva trasuri dintr'unu articulu din „Ost und West“ privitoriu la starea scóloru din Banatu.

În Nru 40 alu acelu diurnalu citim: „E cunoscutu, ca în Temisior'a, cá mai în totu Banatulu timisianu, populațiunea magiara nu face 3—4 procente a întregii populațiuni; și totusi videm, abia ajungendu la domnie suverana, ca se facu încercari a introduce limb'a magiara în scólele nemagiare.

Adunanti'a generala a reprezentatiunei cetatiene a decretatu adica în 28 martiu anului c. cu Nru 102 urmatórele.

„Spre a dá scóloru de aici și invetiamentulu publicu preste totu, éra specialminte scolarimei de aici de ambe sesele o directiune nationala și deplina coresponditóre referintieloru timpului prezinte, cum și cerintieloru lui, și spre a le dá o consideratiune în tota privinția, se va stabili o comisiune; cá se ia în vedere tóte scólele de aici, se-si traga informatiunile întetítóre asupra limbei instructive, cu privire la imperativ'a trebuinția a întrodúcerii limbei magiare, și asupra mijloceloru aplicande în respectulu din urma, mai departe asupra calificatiunei invetiatoriloru în privinția cunoșcintiei de limb'a magiara, și a-si face încóce rapórtelre necesari în asta privinția“.

La acésta, credu, totu comentoriulu e de prisoeu; într'aceea cá aditamentu mai sciu una casu întocma de importantu, carele isbindu deadreptulu în legile proprii ale Ungariei, este înca cu atata mai detestabilu la ochi.

În șiedinti'a din 4. apr. a. c. a comisiunei comitatulu Timisoreanu, membrulu de comisiune constițarulu c. r. de scóle G. K. (Iosnovics) a adusu mente, ca una inspectora de scóle a subtrasa sinvelnicu și în contr'a legii din lésa și accidentiele sistemate ale

invețiatorului romanu din Stpetu si le-a intrebuintiatu spre imbunatatirea dotatiunei notariului comunalu (unu magiaru).

Aici avemu acuma de a înșmna, ca după articulu 27 din añulu 179°, trebile scolastice ale neamtiloru preste totu forméza unu *juv. reservatum maiestaticum*, asupra carora autoritatile comitatense nu au nici o competintia. Cu tóte aste onorabil'a reprezentantia comunala a declarat, ca consiliariului c. r. scolaru, cá atarui, i denéga dreptulu conducerii trebiloru scolastice si a decisu, a se face cunoscutu la toti docintii neuniti prin cerculariu, ca ei in viitoriu in trebi scolastice n'au d'a se mai tienea de consiliariulu loru scolasticu, ci de judii scaunali, respective directorii scolari locali. Vedi bine, Consiliariulu scolaru a protestatu in contra acést'a in numele legii, caci decisiunea acésta isbesce de a dreptulu in cele mai sante interese ale nóstre nationale, cum si in dreptulu lamuritu pozitivu: in sa ce folosescu protestele neputintióse facia cu incumetarile silnice!

Totu din acea siedintia comitatensa merita a se mai mentioná, cá unu ce caracteristicu, ca dupace D. consiliariu, razimatu p'alu cincilea autografu pré'naltu catra bar. Vai din 20. octobre 1860, in tóte vorbirile sale s'a folositu de limb'a sa nationala, adica de cea romana, si dupace primulu vice-comite presidetoriu, fia dísu in onórea lui, nu s'a pututu induplecá de catra ultraistii cei adunca vatematí prin acésta in sentimentulu loru magiaru, cá se opréscá dela vorbire pe Cons. numitu: fórte multí din acei magiari intaritati in gradulu celu mai inaltu a parasitu adunanti'a cu ostentatiune mare!

Asia rapórtá in „Ost u. West“ unu corespondinte alu seu dela Timisiu. Noi, comparandu cele decurse pan'acum, venim la o conclusiune fórte trista, pe care, voindu a remanea drepti, o si descoperim aici. Institutulu consiliariloru de scóla, asiá precum a fostu sub guvernulu trecut, cu tóte c'ar fi fórte de doritu, totusi anevoie va mai putea sustá prelunga sistem'a guvernamentalá acuma pornita. Causele pentruce, nu sunt greu de aflatu. Dealta parte érași cadienda institutela consiliariloru, deórece la guvernulu constitutionalu — dupa cum erau timpii mai vechi — nu esista o institutiune, care se corespunda deplinu cerintieloru presinte in respectulu scóloru —, aceste in viitorulu celu mai d'aprópe au se decada la ticalosi'a vechia, daca nu cumva antea prin comitate si apoi mai virtosu la antoi'a diete cu se va luti caus'a scolara (una din cele mai importante) la desbatosi

serióse si nu se voru face indata orecari dispusetiuni nóue salutare, dupa must'r'a altoru tieri constitutionale, pantru durabil'a prosperitate a scóloru!

Scienti'a agricola si progresulu ei.

Scienti'a agriculturái pana acuma a jucata la noi o rola cu totul ne'nsemnata in instructiunea publica. Nu voinu a arata sci cancella, care ad facuta cu o asemenea scientia se sa departata d'á rëndulu celorlalte invetiáminte; nu voinu a stinge susceptibilitatea invetiátiloru nostri; voinu numai a arata prin organulu instructiunii publice, ca scienti'a agricola este o scientia inalta si demna de a fi alaturi cu scótele cele mai inalte. Cei carii au respins'o au intelesu pucnu inaltimea astei scientie, n'au vedintu intr' in sa de catu partea practica; aci este erórea. Dar' care practica póte progresá, candu ea nu deriva din teorii sistematice? Teori'a nu este de catu logic'a practicei, desfiintandu teori'a, condamnamu practica la o simpla rutina. Acea ce vedemu in fapta astadi la cultivatorii nostri, practica fara logica.

Agricultur'a cá practica este fórte vechia; ea s'a formatu dendata cu societatile; ér teoriile scientifice au inceputu de pucnu timpu si numai de atunci cu dínsese a inceputu si progresulu practicei agricole. Desi agricultur'a datéza dela formarea societatei, in timpurile antice n'a facutu nici unu progresu, nici o teorie stabila nu posedemu astadi dela cei vechi. Cultur'a la cei vechi consistá numai in cereale si in vii. Acestea singure erau obiectulu agriculturái loru. Mai tardiu in timpul medianu, agricultur'a in man'a popiloru incepu a dá óre-care semne de progresu, dar' asta micu progresu remase numai in man'a cateruva invetiati, caci pe atunci luminele erau monopolulu popiloru. Agricultur'a in acele epoce nu poté progresá din caus'a inapoiarei celorlalte scientie; in acele epoce fenomenele naturei erau prea pucnu studiate; scientiele naturale si fisice erau inca in copilarie si asta copilarie a sciintielora domni pana in secolulu añu 18-lea. Pan' atunci nutritia si respirarea planteloru erau necunoscute; pamentulu, aerulu si ap'a erau pana niscó elemente neapalisate. Astadi in sa cunóscemu chiaru functiunile diferiteloru organe ale planteloru, cunóscemu cumu seva circula in corpulu loru spre a alimentá diferitele loru organe; cunóscemu ca radecinele planteloru absorbú din pamentu materile solubile in apa; din atmosfera foilé absorbú corpi gazei; dar' ce este mai

multu este sprețuirea cantității corpilor absorbți de plante, prin care putem calcula pentru plante întocmai ca și pentru animale cantitatea diferitelor elemente ce intra în constituțiunea lor. Acestea nu se puteau ști mai înainte de a cunoșce fiziologia plantelor și chimia analitică; asemenea nu se cunoșcea influența meteorilor asupra vegetațiunii mai înainte de a cunoșce meteorologia și a se putea explica fenomenele fizice; instrumentele nu se puteau perfecționa mai înainte de știința mecanică. Era dar' ca lipsa teoriilor a fostu cauză, ca agricultura se remane atatia secolu într'unu siru de operațiuni practice, care s'au repetatu fara nici o schimbare dela cei vechi pana în secolulu alu 18-lea.

Pe la finele astui seculu lumina începura a se imprastia cu oșebire; teoriile începura a se pune în practica, și agricultura începù a deveni obiectulu studiului omenilor învetați; astufelu agricultur'a intră și dinsa în rondulu celorlalte științe. Vedemu dar' ca mai antaiu s'a aflatu cauzele diferitelor fenomene, mai antaiu s'a perfecționatu științele pure și apoi s'a dedusu dintr'insele operațiunile practice; teoriile dar' au nascutu progresulu practicei, adica mai antaiu știința pură și apoi știința tehnologică. Asia s. e. fiziologia vegetale ne arata ca, că o plantă se dezvoltă are trebuința de lumina, căldura, apă, carbonu etc. Era știința pură, din care deriva știința tehnologică, aceea care ne înveta cumu trebuie se ne servim de obiectele naturii, cumu se le punemu într'o pozițiune că caldur'a, apă și tôte cele ce îi servu de alimentu se îi pòta veni mai bine în ajutoriu. Scopulu unei științe tehnologice este de a cunoșce și a aplica; acesta este artea sau industria; agricultura nu este și ea decatu o artă, o industrie, că or-care știința tehnologică; fiindca ea n'are de scopu numai a cunoșce, dar' și a produce o utilitate materiale societatei.

Din cele ce dîseramu, întielegemu ca agricultura și are teoriile seale, care deriva din științele pure; se determinamu acum științele care concuru la formarea științei agricole. Știmu ca agricultura se ocupa cu producțiunea vegetalelor; dar' aste vegetale cresc și se nutrescu în pamentu și în aeru. Că se cunoșcemu și se studiemu pamentulu, care serve de basa plantelor, trebuie a studiã diferitele seale elemente la diferitele seale straturi și în diferite localități; științele care ne servu la unu asemenea studiu sũnt chimia și geologia. Că se studiemu aerulu în care respira plantele, că se cunoșcemu influența caldurei și a luminei asupra vegetațiunii, ne adresemu la chimie,

fizica și la meteorologie. Cunoșcîm victiei și a constituțiunii plantelor și găsîm în știința, care trată de plante s'au botanica. În fine agricultura e o știință tehnologică, că e știința care formează vîntu, și avuțiile cele mai pretioșe, are trebuința de studiu economice sociale. Prin teoriile economice studiemu capitalulu, principalu instrumentulu alu producțiunii agricole; printr'insele studiemu pamentulu în raport cu producțiunea și societate, printr'insele studiemu munc'a, care este agentulu cel mai energicu alu producțiunii etc.

La științele de mai sus avemu încă se adaugemu mecanica agricolă și geniuu ruralu, ceci în ouprinsulu științei agriculturii intră și perfecționarea instrumentelor și machinelor agricole pentru și măsurarea câmpurilor și dirigitu apelor. Arta veterinara este una adausu la asta știință, care face parte integrantă dintr'alta știință, aceea a medicinei vitelor. Agricultorulu este deosebitu de veterinaru; cu tôte astea s'a adoptatu în școlile științei agricole, a se predă și creșcare noțiuni despre arta veterinara indispensabilă unui agricultor.

Științele care compun știința agricolă s'au teoriile necesare la creșcerea plantelor agricole și formarea produselor lor, forma parte tehnica a științei; și aceea care se ocupa cu producțiunea agricolă în raport cu capitalulu, pamentulu, munc'a, cu pretulu, forma parte economică a științei, care în sume de economie rurală. Partea tehnică în sume de agronomia. Punerea în lucrare a astei teorii, parte practica a acestor științe, se numescu agricultura. Sa obicinuesce a se numi agricultura chiaru teorii agricolă, candu, acesta se marginescu într'o simplă descriere a operațiunilor agricole. Aziadara, una este agronomulu și alta este agricultorulu, fiindca una este știința și alta puzerea ei în lucrare; în fine celu ce are misiunea de a creșcã prin braciile seale operațiunile agricole, acela este cultivatorulu.

(Vă trimã.)

Môrtea episcopului Lemény și legătele lui.

Dupa știria tristă publicată în urm'a unui telegramm prin șpiele române, în 29. morțe s. a. se amintă la cele eterne Ilustrate. Sa D. Jozsef Lemény bapdva episcopulu Fogarasului; ôra ceremoniale funerale se ținera în 31. a aceluși lună, candu moștulu fù adus

din „claustrul” franciscanilor cu solemnitate, portatu fiindu pre armari de deispreduce teologi din semina-
rjulu gr. c. centu, pana la beseria St. Varvara, unde
se celebrara cele prescise ale inmortentarii de catre
pre on. D. canonica Josifu Popu Selageanu, carele nu progeta a osteni pana la Viena, spre a poté
areta ultimulu acestu somnu alu imbiroi crescinesci catre
repausatulu, Eseei. Sa D. episc. alu Oradiei fiindu prin
una carbu impededata. Numele si demnitata ce im-
braca repausatulu in vietu'a sa, aduna la astructura-i
toli romanii, demnitari si alti, ce se afla de presente
in capitala, cum si o multime de poporu, intemplantuse,
a fire chiaru dieu'a de pasci la latini; de a caroru
marea parte fu apoi petrecutu pana la cimirimulu dela
St. Mar. Adormitulu in Domonulu se nascu dupa ste-
matismulu univ. din Roma, in Desmiri langa Clusiu
in 23. aprile 1780, si dupa o cariera plina de activitate
ca profesoriu in Blasiu, ca protopopu in Clusiu, dupa
aceea earu in Blasiu ca canonicu si secretariu lunga
nemoritorialu Bobu, fu alesu, intaritu si promovatu la
trept'a episcopesca in 15. aprile 1833; si asa urma in
scaunulu acelu archierei, pre cari pronu'a se para a
i-fi insarcinatu cu dupla misiune: de a fire nu numai
pastori turmei cuventatorie siesi incedentate in celo
sufleteeci, ci totodata si preluptaci si aparatori unei
natiuni, pre care se apesa din vecuri a sortei mana
de plumbu. In acesta delicata a loru pusotiune, prin
complicat'a constelatiune a evenimentelu din dieconile
mai noue in multe moduri ingraunata, nece ca s'a po-
tutu apoi, ca se nu le ajunga preste capu a gustu din
cup'a amaratiuniloru. Intemplantile din vietu'a archie-
reulu de fericite aducere aminte parte voru se sab-
ministre din temelulu mai susu respicatu materi's nepar-
tinitorei Clio, parte apoi santu cu multu mai in prospeta
memoria, decatu sa fia opu a le insira aice. O trasura
insa frumosa din caracteru-i, cu care straluci pana in
ora mortiei, nu potu a o tacé; intielegu aceea libe-
ralitate insocita de evlavia intru adeveru de parente
celoru lipsiti, incatu ti-vene a crede, ca in totu de-
cursulu vietiei si-propuse ca o devisa dis'a lui Victor
Hugo: „qui donne au pauvre, prete a Dieu” (cine
daruiesce meserului, impromuta lui Ddieu). — In anii
si mai alesu in dilele din urma ale vietiei sale pre
lunga jelea de a se vedé in strainatate, departo de
placutele, anii de dulci suveniru, desteptatoriele plauri
ale patriei, pre lunga greutatea betranetieloru, avu a
suferi si de dorerile morburiloru, de cari fu cercetatu.
Ci nece in clipit'a cea mai depre urma (in care inca

si- parasee oconscientia de sone) nu statu de iubitu
sai fi odimora pastoriei sale concediat. Asa voiendu
a despane despre averea sa inca traindu, si punendu
osecutoriu testamentulu pre Ilustr. D. Cons. de carte
Vas. Popu, lasa o obligatiune de 10,000 f. m. a.
cam si o datoria de 2000 f. m. a., ca din acesti cu
4500 f. se se multumésca anumiti cumnati, pre cari
pana aci mai pacinu i-a fostu ajutoritu; cum si ca
remunerare pentru unii credintiosi spriginitori in sla-
bitiunhe sale, si pentru une scopuri pie; ér restulu so
fia pre sem'a fondulu preotiloru deficienti. Cartile ce
le castigia in Viena, le-a donatu bibliotecei teolog. rom.
Éca bunulu pastoru, carele cu pastorulu pastoriloru,
sublimulu seu modelu, cu martuitorulu Is. Cs. cu de-
reptu cuventu a potutu dice: pre cari i-am iubit, u
pana la morte i-am iubitu! Deci sa i-dicemu si noi din
anima: *molliter ossa cubent.*

Vien'a 15. aprile 1861.

Dontatu.

Dorintia timpurana.

Sub titulu acestu „paed. WBltt” aduce urmatorele:
Representantii poporulu se creeze o astufelu de
organisatiune a vietii de statu si comunale, din care se
resulte fericirea poporulu.

Adeverat'a fericire a poporulu baséza pe tari'a
si avuti'a lui; ambe aceste resaru din o cultura sane-
tosa a aceluia.

Culturu'a adeverata insa trebuie o desvoltá si a
formá rapede mintea; a conduce fantasi'a si inim'a astu-
modu, ca totu insulu s'ajunga la trept'a aceea, in care
contimpuraniil ii dau unic'a diploma nobilitara: de
dreptu, piu si intieleptu; éra voi'a si puterea a o in-
direptá si deprinde astufeliu, ca insulu se se inzestreze
cu calitatile urmatore: activitate dibace si durabila cu
voia si placere, prelenga activitate folositoare, cum-
patare si caracteru bunu.

O asemene cultura populara trebuie se ia pe omu
ca individu, ca insu in conducere, éra nu a maná mul-
timea, ca turmele de vietati.

Daca scol'a populara 'si va fi deslegatu astu-modu
problem'a ei, atunci caile progresulu sunt deschise;
atunci obiactele mai inalte nu se vor mai privi de tor-
tura, ci de nutrementu necesariu si placutu; lucrulu,
ocupatiunea va afla numai laboratoru diliginti, isteti,
bravi si inventiosi; ocupatiunile si productele loru se
voru prefectina totu mai tare, si numai vor ajunge

la prestațiunile altor state, ci le vor și întrece p'acele, produsele straine se vor respinge, cele proprii se vor exporta în departari cu rescumparare de avuția mare, ce are apoi să intre în patria.

Poporul desceput se învațiesce, celu învațitu devine tare și puternicu.

Sciri scolastice.

Clusiu. Înaltul guvern alu tierii a decisu în sesiune, că se se provóce respectivele ordinariate episcopesci, a-si dá opiniunile despre consiliarii de instrucțiunea publica fosti prelunga guvernulu c. r., ca daca afla de trebuința se mai remana aceiasi și prelunga guvernulu nou, séu nu.

Gherla. În 14. ale curintei a adormitu în Domnulu unu jupe de mare speranția, teologulu de Viena Ștefanu Muresianu, toțmai candu pregatitu cu multa serguintia spre implinirea misiunei sale, eră se-si începá sfer'a activității în lume. Elu reposá aici în Gherla, unde venise pentru depunerea esamenelor inaca în capetulu lunei lui fauru. Vien'a o parasise din decembre an. tr. și ier'n'a o petrecú în sinulu iubitei sale familii în Urbea-mare.

Intristarea nóstra, carii i-am cunoscutu nobilele sale calitati, este mare, aceea are a o semni și însasi natiunea acum, candu avemu numai pučni umeri purtatori de sarcinile cele grele ale natiunei nóstre.

Onórea cea depe urma a reposatului i o detemu în 16. ale curintei, la solemnitatea care asistá și însusi Ilustritatea Șe Domnulu Episcopu, venerabilulu capitulu, multime de cetatieni și teologimea. Vestitul oratoru M. o. D. Basiliu Popu, prefectu de studii a rostitu o caventare petrundietóre, ér' la momentu s'a disu alt'a de catra unu amicu alu fericitului, Joane Moldovanu de Zsady.

Astufelu se finira, tieremoniile inmormentarii și noi ne reintórseremu cu inime ranite dupa zelesulu nostru consorte și frațe.

Amintires lui — în eternu!

J. P.

Ciacova, 11. aprile. Precum se rapórtá de starea scóleloru de prin diecese și tienuturi, intocma cugetu a nu fi lucru desiertu a se descrie și dá la publicu și starea scóleloru singurite de pria fia-care comuna, cá asa se putemu avea cu timpu unu conspectu cátu mai

latitu și mai amanuntitu. Comuna nóstra Ciacova n'a avutu scóla romana pana la anulu 1859, candu prin îndemnul și îndilcoirea unoru ómeni zelosi și mai cu seama a lui Joane Micu, Dimitrie Uizónu, Nicolae Micu și alții, carii au fostu petransi de trebuința dezvoltarii fiiloru în limb'a meterna, s'a ascóltatu o rugare la fost'a comisiune scolare (?) în Timisióra, pentru a li se dá voia a înființa scóla romana și în Ciacova, de unde apoi li s'au și încuviințatu cererea. Prosperitatea de pana acum, are de a o multime acestu scóla multa și preazelosulu nostru consiliariu de scóla Const. Joaoviciu. În acestu anu scóla nóstru s'au mai latitu bu o clasa, a carei înființare este mai cu seama meritulu reverendisimulu Dr. protopopu alu Tractuluș Ciacovei Vasiliu Tabacoviciu, care barbatur a doveditu și pan' acum mare zelu intru latirea culturii în poporulu nostru.

N. Nicolaeviciu,

investiatoriu.

Din cerculu Beiusiului, în 12/24. aprile. De mai multe ori cetindu din pretiutulu acestu diurnalu, rapórturi în interesulu scóleloru nóstre, parte din condeiulu unoru barbati renumiti ai natiunei nóstre, parte din condeiulu confratiloru invetiatori, și apoi vediendu ca din partile nóstre, pan' acum nime nu se încerca a raportá ceva; imi luaiu eu voia a incunoscutia — în catu me ier'ta imprejurarile — din partile aceste urmátorele *)

Cerculu Beiusiului sta cam din 100 de comune curatu romane, în 2 protopopiaturi adeca: protopopiatulu Beiusiului și protopopiatulu Meziadului; are cam 40—45 de scóle, cu atati invetiatori, între carii 35—39 sunt preparandi éra ceialti suplenti — nepreparandi.

Salarelele invetiatoriloru sunt cam de 5 clase, adeca: de 50, 80, 105, 125 și 180 fl. v. a., apoi de 3, 8, 10, 12 și 15 metrete de bucate, și de 4, 6, 8, 10 și 12

*) Nu prea aflamu nimica de imbucuratu în impregiurarea, ca clas'a invetiatoriloru nostri se arata asa de pučni activa și nu conluera mai nimica la fói'a acésta destinata binei lor. Dacă nu sunt toti nascuti a scria delá sine articuli de gazeta scientifiici — ce de altmíntre s'ar cam cere în specialitatea lor — tramitane macara totu insulu lucrurile ce le vede și aude întemplanđas impregiurulu seu ori și cum scrisu, c'apoi vom face noi compusetiunea articulului. Asia ceva este de neaparata trebuința a ni se tramite, deórece noi d'acii nu ne putem face în tota locul, cá se vedemu si culegemu cele întâmplate.

orgii de jama, in unele locuri sunt si lumini, futere, focu, peie si pastila.

Sistemi cu salare de clasa I sunt 9, de a II 3 si de a IV. suntu mai tote, er ca salare de a V. clasa sunt asiederea: 2. adeca: in Beiusiu si in Bafa de arama (Bézbánya); scola de repetitiune — de dantinea — e numai ia Rézbánya.

Nainte cu 12 ani abia era ia totu cerculu Beiusiului 8 scóle; dela 1832—1857 numerulu lora sau imultitu ca mai sus, er posturile se ocupara cum amintita cu 35—38 preparandi, cialalti suplentí, adeca neajungandu la inceputu preparandi pentru tote posturile a cantatu a se suplini unele locuri si cu individi, carii n'au ascultatu cursula necesariu pedagogicu, carii de aceea se numescu suplentí. Ei au fostu asiediatu numai pana varu esi individe cuviintiasu preparate pentru posturile acele. Durere insa ca provisorulu a ajunsu la permanentia, oaci astadi avemu o multime de preparandi fara de posturi, neincapendu de cei suplentí si carii prin abusu sunt intariti definitivu. Acum cei absoluti sunt siliti se lucre ca dioasi, ca se póta trai, caci alte midilóce n'au. Bietulu preparandu in timpu de 2 ani cu cheltuiala mare se petróca la preparandie, apoi dupa ce ese despoiatu de tote puterile materiale, se siédia acasa, chiaru candu se afla posturi invetiatoresci! Éta ce dreptate mai e si pela noi!

Momentele timpului de facia, fiind fórte critice, nu me ierta a vorbi pe largu *) despre ticalosiile ce se afla pe la noi — cine voesce a cunošce mai pe largu, binevoesca a cetí cu atentiune articolii tramisi dela Beiusiu, si publicati in Nrii trecuti ai „Telegrafului“ si „Gazetei“ din a. 1860 si 1861, caci tocma asia semena si sórtea scóloru. — Destulu, ca noi invetiatorii suntemu tare ingrigiti de sórtea nóstra, caci suntemu asia dicendu fara nici unu capu; cerculare din septemvre 1860 n'am mai capetatu, caci nu e dela cine, esamenulu sem. I. unii l-am depusu, cu relatiunile insa nu scimu unde a ne adresá, caci cu scol'a ne aflamu in anarhia; fara de acésta suntemu in periclu ca ni se vor micšiorá platile; ori ce „ciológa“ ce sci ceti, ambla se fia „dascalu“ si se umbia la poporu, ca va servi mai pe pacinu cá noi, atuncea noi suntemu scosi ca pe la licitatiune; si asia nu scimu de capulu nostru, nu scimu unde vom ajunge, invetiamentulu patimesce cu totulul D. protopopu si ablegatu J. Papp dispune asupra invetiatoriloru preparandi dupa placu; depune, pune si i

interesoe cu „szolgabireulu“; asia factu in Verzariu, pe invetiatoriulu de aci Butisca ilu respinsa si in locu e unu nepreparandu mai pacinu capace. In astufeliu de imprejurari multu n'o putemu duce, si de va mai stá multu asia, scólele vor fi parasite de toti ómenii harnici. Natiunea ar trebui se faca scol'a de cauza nationala, cum si este si se se ingrigésca mai energiosu de acésta, cá pana acum.

Joane Tuducescu,
invetiatoriu.

Vien'a. Spre introducerea reformeloru de lipsa in scóla, inspectorulu supremu de scóle alu archidiecei din Viena vrea a conchiamá o conferintia generala de invetiatori, spre a aduná pe asta cale legala parerile barbatiloru de esperiintia practica. Intre intrebarile ce se vor luá in desbatere se afla si ceea despre sistem'a de patru clase a scóloru capitale, despre corespunderea cartiloru scolaslice de pana acum care se afla prescise, despre metodu introdusu intru traterea unoru obiecte de invetiatura. Domnulu Canonicu si inspectoru supremu diecesanu va inaintá apoi rezultatele acelei conferintie la locurile tuvenite spre decisiune.

Si noi vomu comunicá lectoriloru nostri acele rezultate la timpulul seu.

Materiale de instructiune.

Isteri'a romana nationala.

(Urmare.)

Capitulu III.

(668—802).

ASIEDIAREA BULGARILORU IN TIERELE DELA DUNARE.

§. 21. Constantinu IV., Pogonatu, 668—685.

Acest'a a fostu fitulu celu mai mare a lui Constante II., si mai anteit ucide pe Mizizu tiranulu, carele casiunase mórtea tatalu seu. —

Bulgarii, carii trecura la Honglonu, audindu de desiertarea tiereloru la Dunare se rentorcu sub ducele lora Hasparutiú, si cuprindú Dacia nóua si cea vechia inferióre, pana acea superióre remane sub avari (680). — Bulgarii trecu Emulu, si preléza Tracia, éra imperatulu cumpera pacea

*. De ce nu?

pe bani, — după ce perde o luptă mare pe apă și usează la Odisu, (lenga Varna). —

Stramosii nostri toti auntu acuma sub jugul bulgarilor, și se rumpu toate corelațiunile lor cu Constantinopolu, că și mai de unadi cu Rom'a, —

Bulgarii nesindu se cuprinda capitala comitu crudimi neauđite în provinciile de dincolo de Emu, că se péra puterea Romei noue; și o multime de romani din Dacia noua și din Coloniele lui Constantinu oelu mare în Macedoni'a și Tracia, trecu Dunarea, și se asiédia în Dacia vechia la fratii lor, pentruca domniđu aci bulgarii încetara cu pradarea, nu că și în provinciile de acum castigande.

Hasparu móre în 683, și lasa de urmatoriu pe Terbeliu; éra imperatulu în 685, și i succede Justinianu II-le. — *)

§. 22. Justinianu II., 685—695.

Justinianu II. fiulu lui Pogonatu, abia érá de 16 ani candu primi sceptrulu, și indata strinse óste, și în scurtu timpu învinge pe slavenii, carii venisera cu bulgarii lenga Tesalonica, apoi facendu din ei 30,000 de militari i tramise în Africa în contra arabilor, (687). — În contra bulgarilor plecă însusi, și deodata i rempinse peste Emu, dar' returnandu, lu atacara în strimtorile muntilor, și aci asia perdere mare suferi, încatu abia a scapatu cu viét'a.

Justinianu II., incredintiandu-se prea multu la unii dintre cei d'anteiu ai sei favoriti, acestia prin abuserile lor nemultiemira pe senatu și pe poporu. — Senatul alese atunci pe Leontiu Patriciu de imperatu, carele taiá nasulu lui Justinianu II. și-lu esilá în Chersones (Crimia), éra pe favoriti i ucise. —

§. 23. Leontiu Patriciu, 695. Tiberiu III., 704.

Leontiu bate pe arabi în Africa, și recuprinde Cartagina; însa perdiendu-o peste unu anu, óstea din Africa redica pe Tiberiu III. (Apsimaru) de imperatu, și acesta veniđu la Constantinopolu, pe Leontiu

la taiá la nasu, și-lu închide în monastirea santului Dalmatiu (698). —

Justinianu esulatulu întielegendu ca chersonitii vreu se-lu ucida séu se-lu trimita la Constantinopolu, fugu în Dar'a cetatea cazarilor, și aci se însóra cu Teodor'a, fét'a caganului. Tiberiu audiendu acést'a și temendu-se ca nu cumva Justinianu se vina cu ajutoriu strainu, tramite daruri multe caganului, că se lu ucida, séu se lu trimita. Teodor'a audiendu dela unu servu planulu uciderii, lu descópere lui Justinianu, și acést'a chiama la sine pe gubérnatorulu timentului, carele érá insarcinatu cu uciderea și lu sugruma, éra elu se suf pe naia și calétorí pe marea négra la Simlolu cu mai multí amici. —

Pe mare érá o fortuna grea, și unu amicu i díse: „Rógate lui Ddiu, și promite ca deca vei recastigá imperati'a, nu-ti vei resbuná“. Atunci Justinianu respunse: „De voi iertá pe unulu dintre inimizii mei, în loculu acést'a se me innece Ddiu“. Fortun'a se aliná, éra elu ajungendu la gur'a Dunarii, tramise la Trebeliu regele bulgarilor, că se-i dee ajutoriu spre recuperarea imperatiei, ca-i vá dá daruri, și fét'a de socia. — Trebeliu lu primesce cu onóre, redica óste, cuprinde Constantinopolu și ucide pe Leontiu și Tiberiu III. (704).

(Vá urmá.)

Varietati.

Proverbi orientali.

Ce doresce orbulu? doi ochi.
Cine slérge iute, cade 'n drumu.
Mai multe musce poti prinde cu unu fagaru de miere, de catu cu o bute de oțetu.
Oțetulu darnitu e mai dulce, de catu miera cumperata.
Inim'a e unu copilu: spera ce doresce.
Rebdarea e cheia bucuriei.
Celu ce scie multe, se insiela adesea.
Nebunulu isi tiene inim'a pe limba, întieptulu isi tiene limba în inima.

Fa bine celui ce ti face reu: astfelu vei fi jublu și de Ddiu și de chiaru inimiculu teu.

*) Desi de aci încolo nu ne mai tînem de imperiulu romanu, totusi primimu de cînsura cronologia imperatorilor lui pana candu ajungemu la unu punctu, candu ni se dădă și viét'a nationala și politica. —

Mananca și bea cu amiculu teu; dar' nu tractă cu
dinsul lucruri de interesu.

Celu ce voiesce a trăi în pace, trebuie se fie surdu,
oftu și mutu.

Omulu cu capulu usioru își perde cialmao'a in
multime.

Cate o data corabi'a se înclină; dar drumulu seu
nu este mai puțin dreptu.

Oglu de astadi face mai multu de catu gain'a de
mane.

Femeea face prosperitatea seu ruin'a unei case,

Gain'a vecinului ne pare o gasca,

O mie de amici, e puțin; unu inamicu este multu.

Cine plange pentru tota lumea, orbesce.

Da ti mai bine capulu, de catu secretulu.

A da celoru avuti este a cară apa in mare.

Celu ce da seraciloru da lui Dumnezeu.

Lenesiulu dice: »Nu pociu!»

Santa vorbe, care semeanu cu dulceti'a sarata.

Hotulu de miere își linge degetele.

Limb'a nu are oșe, dar' sfarama celati.

Nu murf magarusiulu meu! Va veni primevara, si
cu dins'a va crește trifoiulu.

Acela e orbu, care cade de doue ori într'aceesi
gropa.

Omulu celu pré prudentu ajunge de multe ori a
'si sparge capulu de vre o brina.

Nimicu mai nefolositoru de catu consiliurle date
unui nebonu, si sapunulu ce ai da unti'negru că se
se faca albu.

Nu primi nici unu presentu ci ti se va cere inapoi
ori in dioa nuntii, sau in vre o zi de serbatore.

O mie de cavaleri nu potu despuiă pe unu golu.

Candu vizitezi pe unu orbu, inchide ochii.

Nu te increde in cuvintele celoru mari, in durat'a
linistii marii, in claritatea dfei ce apune. in puterea
calului teu.

Celu ce cere ceva dela avaru, face tocmai că
celu ce ar voi se sape unu putiu in fundulu marii.

Pentru unu întiepletu se gasescu duoi nebuni.

Hotiulu se feresce a fi prinsu, trece adesea de
omulu celu mai onestu.

Unu neamicu cu minte face mai multu de catu unu
amicu nebonu.

* Diet'a Austriei de josu in sedinti'ai din 10. aprilie
a datu femeiloru unu felu de emancipare prin aceea, ca
le-a recunoscutu dreptulu de a vota și ele că si
barbatii

* Intr'unu spitalu alu Vienei o muiere de 35 ani
nascu mai in septemanile trecute patru copii, trei fe-
tiori si o fetă.

* Triestulu incurendu va veni in legatura cu Pest'a
prin drumu feratu. Esportulu Triestului in 1859 a fostu
de 115, 289,691 fi., in 1860 de 123, 597,035 florini;
era importulu in 1859 de 135,303, 538 fi., in 1860 de
147, 147,834 florini.

* In tota Germani'a sunt astadi 383 de asociatii
pentru gimnastica cu 30,000 de membri.

* Dela adunanti'a confederatiiloru in Frankfurt s'a
conchiamatu o comisiune din omeni de specialitate, spre
a se consulta asupra introducerii unei mesuri si unui
pundu germanu universalu. Aceesi in 12 januaru se
adunase in Frankfurt si inca in prim'a-i sedintia a ho-
taritu unanimu, a recomanda guverneleru germane prii-
mirea metrului de unitate a mesurii de lungime.

* Comerciulu Angliei in comparatiune cu celu din
anulu trecutu, arata numai pe trecutele luni Januaru
si februaru unu scadiementu de vr'o 17. procente.

* Intr'unu orasiu alu statului Indian'a (din statu-
rile-unite) vietuesce celu mai betranu omu pote care
se afla pe suprafaci'a globului. Acestu betranu a im-
plinitu acum 135 ani. Se bucura de tota facultatile
sale, mananca cu forte bunu apetita, merge regulatu
la preambulare si vorbesce forte voiosu. Candu ilu
intrebi dat'a si loculn nascerii sale raspunde:

»Suntu nascutu la 1725, intr'unu orasielu dela cinci
pana la siése sute focuri, care se numesce New-York
si care se afla situatu la gurile riului Hudson».

Acestu orasielu de 500 pana la 600 focuri, astadi
cupriade o populatiune de 900,000 locuitori.

Respuhsuri.

A. S. — Oradea-mare. Nu putemu.

J. V. — Let'a. Tocma pecandu am primitu scribrea
DTale, se gatase ca tiparirea unu articolasia despre obiectulu
acesta, ce ese acum in Nrulu acesta, deci p'ala DTale nu f'ara
mai pututu intrebuinta. Cu tote aceste-Ti multumescun de
atentiune. Catu pentru cele mai de multu, din apele ince, nu
se va mai tipari nimica. Ce am pututu am facutu, si ce nu se
pote, nici se se pretinda.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu aben.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Sciinti'a agricola si progresulu ei.

(Capetu.)

Sè ne aruncamu acumu pucínu privirea asupra progresului agriculturii pana in epoc'a de astadi; se caminamu literatur'a agricola de la cei vechi pana in dílele nóstre. La cei vechi dupa cumu mai disemu, nu gasimu nici o urma de sciintia in agricultura; nu gasimu de catu nisce poesii, nisce simple descrieri, in care nu vede cineva de catu frumoséti'a stilului, dar' nici o doctrina sciintifica. Scrierile agricole de atunci erau cá romantiele de astadi, le citeau, cumu dice france-sulu, pentru passe temps. Tardiu incóci pela 1600 gasimu pe Olivier-de-Serrès in Franci'a preocupandu-se seriosu de starea agriculturii; elu fù celu d'anteiu care aretà regelui Henricu alu IV-lea, importantia agriculturii determinandu 'lu a se ocupá seriosu cu asta industrie. Prin staruintele lui Olivier-de-Serrès se introduse in Franci'a vermiu de matase, cari astadi a ajunsu a fi o industria fórté importanta in Franci'a. Olivier-de-Serrès a lasatu o opera de agricultura intitulata Teatrulu agriculturii, in care nu se vede altu de catu observatiuni practice. Mai tardiu unu calugaru dela Lyon, Rozier, lasá asemenea dupa mórtea sa o opera de agricultura insemnata pentru reflexiunile sele cele serióse; dar' numai pela finele seculului alu 18-lea Arthur Young, anglesu, fù celu de anteiu care puse unu fundamentu solidu sciintiei agricole, aratandu ca teoriile sele isi au radeciþele in sciintiele naturale si fisice, ca numai astufelu asta sciintia va ajunge la progresulu de care lumea are trebuintia; elu fù celu d'anteiu care atrase atentiunea invetiatiilor de atunci asupra agriculturii. Arthur Young nu se multiumi a studiá agricultur'a numai in patri'a sa, elu facù mai multe calatorii in Franci'a, Itali'a si Spani'a, de unde culesese observatiunile ce trebuia se'i serve la formarea teoriiloru sele. Arthur Young intorcendu-se din calatoriile sele fondá unu diurnalu de agricultura, unde espuse teoriile cele mai importante ale sciintiei agricole; elu ne a lasatu mai multe opere intre care cea

mai insemnata este oper'a intitulata: agricultur'a si economi'a rurala. In privinti'a economiei rurale Arthur Young, putemu dice, a fostu celu d'anteiu fondatoru; pana la dinsulu nimeni nu espusesese teoriile economice asia de lamuritu, teorii care au servitu de modelu noiloru economisti. I. B. Say si alti au impromutatu dela dinsulu cele mai multe teorii in privinti'a rurala. Unu astufelu de omu trebuia negresitu se aiba imitatori. Thäer fù celu d'anteiu in Germani'a care urmá dupa principiile lui Arthur Young, Thäer fù reformatorulu agriculturii germane; dupa ce trai multu in Angli'a in calitate de medicu, pe lenga regele Angliei, se întórse in Hanover'a unde incepù a espune teoriile agriculturii ce studiase in Angli'a aratandu inferioritatea agriculturii in Germani'a. Guvernulu Prusiei sciù a apretiu meritele celebrului agronomu, si 'i darui o moste indatorandu 'lu a fundá unu institutu agronomicu; astufelu Thäer veni a se stabili in Prusi'a la Möglin. In scurtu timpu Thäer dobendi o mare influentia in Prusi'a, fù insarcinatu cu afacerile agricole pe lenga ministeriulu interioru, fù numitu consiliaru de statu si inviatu de universitatea din Berlinu a face unu cursu de agronomia. Thäer a adusu cele mai insemnate folóse agriculturii germane prin capacitatea si energi'a sa catu si prin ajutorulu ce a gasitu in guvernulu Prusiei. Oper'a sa cea mai insemnata este: principie rationale de agricultura.

Franci'a se parea a fi remasu inderetu in sciinti'a agricola; dar' pe candu cununi de glorie se depunea pe mormentulu lui Thäer, numele lui Mathieu de Dombalsle incepea a se respondi; acesta aratá lumei savante ca nici in asta sciintia Franci'a nu se lasa mai josu de catu Angli'a si Germani'a, care pana aci singure se mandriau cu progresulu acestei sciintie. M. de Dombalsle fù fondatorulu celebrului institutu dela Roville; suptu titlu de analele de Roville elu publicá in timpu de diece ani o multime de articule despre agricultur'a si economi'a rurala, care au immortalisatu numele astui omu celebru. Calindariulu seu agricolu fù tiparitu de 12 ori fara a se mai putea gasi astadi vreunu esemplariu.

Franci'a in asti ani din urma are a mai numerá p'ntre celebritatille agronomice pe D. de Gasparin. Acesta a adusu o adevérata revoluțiune in teoriile predecesoriloru sei. Pana la dingslu studiile sciintifice erau localisate, se facea o sciintia mai multu locale. D. de Gasparin posedendu mai multu datele sciintifice de catu predecesorii sei, a constatat ca prin aplicatiunea loru se forme o sciintia generala; prin ajutorulu chimiei analitice, hrin numeroáele sele lucrari asupra meteorologiei a determinatu noulu drumu pe unde are se mérga asta sciintia, elu a arátatu diferitele substantie si diferitele cantitati de care se nutrescu plantele; precumu si diferitele cantitati de caldura ce absorbu aceste plante; astufela a ajunsu D. de Gasparin a scóte asta sciintia din labirintulu contradicțiuniloru.

A trebuitu multu timpu si multe genii cá agricultur'a se ajunga la gradulu in care se afla acumu in Europ'a civilisata; a trebuitu multa staruintia guvernelorú cá se imprastié industri'a agricola astufelu cumu o au perfectionatu teoriile sciintifice; remane inca chiaru acumu in tierile cele mai civilisate unu mare drumu a face dela teorie pana la practica; dar' cu tóte astea. Europ'a civilisata a ajunsu fórté departe in progresulu industriei agricole si se intielege ca nu putea fi altufela cu atatea genii pe care nu le puturamu inca instrúii aci pe deplinu. Noi inapoiati in tóte n'avemu de catu se ne folosimú de progresulu lorú, n'avemu de catu se introducemu, se imitamú. Este o mare diferentia între a se ocupá cineva cu crearea si perfectiunea unui obiectu si între alu lud creatu si perfectionatu.

Agricultur'a s'a perfectionatu la dingsii prin teoriile sciintielorú si numai prin asemenea teorii vomu ajunge si noi a avea bune rezultate practice.

Buescu.
(„Instr. publ.“)

Depe Ariescu, 23. aprile 1861.

Viéti'a si fericirea unui poporu depinde dela cultur'a lui. Acest'a e unu adevéru atatu de chiaru, atatu de constatatú prin esperintia, catu numai celu orbu la sufletu se mai póte indoi. O dómne, catu semlímú noi in diu'a de adi adevérulea acest'a!

Au trecutu timperile cele vochi, au apusa staturille cele glorióse antice, in cari mas'a poporului avé numai cultur'a martiala, ér' cultur'a sublímá spirituala se rotea in unu cercu fórté angustu din aceea masa.

Adi a sositu timpulu, ce cu unu viersu tainicu profetiesce mórté neasteptata tetalorú popórelorú, care nu se nevoiescu, pre catu numai le ierta poterile, a se

cultivá in corpore, a pasi pre aren'a vietiei cu arm'a lui Apoline in mana.

Parolu timpului, santuaristulu vietiei si a' fericirii popórelorú suntu astadi sciétiile, ele au se fia „Tatalu nostru“ si »Credeulu« popórelorú, cari voiescu se mai custe, si acelorú cari se nevoiescu se scuture edata pulberoa-celavioi-oculario s'au si milionario.

Dar' se fimu scurti si se ne întórcemu la vatr'a nóstra.

De are cineva astadi, opu de sciétié, apoi noi romanii suntu aceia, cari in acést'a ocupamu *gradum summum*.

Ap'a vietiei, — ap'a renascerei, angerulu mantuirii nóstre de fur'a timpului, de latirele lesinatilorú, si de pierire — suntu de trei si de patru ori sciétiile. — Acestea au se fia de adi inainte pentru noi *sax et tuba*, precumu pentru toti aceia, cari inca si adi între semenii lorú nu traescu mai linistiti si mai securi, decumu traesce locuitoriulu din Mangrebu, care deca mai are ceva de adi pe mane, deca traesce de acumu pana mai apoi, are de a multiemi numai binevointiei domnitoriului si vecinului seu.

Dar' funtea sciétiilorú este scófa, singurulu altariu pe care potemu aduce adi sacrificie pentru o viéti'a indelungata si fericita, — pentru prosperare. Fara de acést'a adi nece Ddiu nu ne mai póte ajutá si scapá, ci ne vomu pierde fara urma cá nai'a franta in oceanu. Insa facut'amú in acestu respectu pe catu a fostu opu cá se facemu, séu nu, — si daca nu, cine au fostu caus'a causelorú, noi séu mai marii nostrii bisericesci si politici cei bene semtitori? Acést'a o lasu acumá de o parte, caci scopulu mea e altulu pentru acumá.

Institutiunea scolara séu de invetiamentu cu atatu propasiescu mai iute si mai securu, cu catu e condusa de mai multe organe, voiu se dícu de diurnale, ce se ocupa cu desvóltarea principiilorú ce conducú la scopu si cu latirea cunoscintielorú ce taia in bilanti'a acestej institutiuni.

Deci din capulu locului se precepe insemnataea acestora diurnale, si numai ne amú espune satirei: „a cará lemne in padure“, daca ne am mai incercá se le laudamu si recomandamu. — Ci se vedemu, daca avemu si noi ceva asiá, si apoi daca avemu, se cercamu ca óre portatu ne-amú noi facia cu aceea asiá, dupacumu suntu datori si se cuvene se ne portamu. Candu scriu aceste din urma nu potiu se nu oftezu din adanculu animei. Dar' se cercamu.

Pana in anul trecut 1860 furem lipsiti cu totul de unu atare diurnal destinatu cu specialitate pentru instructiune. — Dar' éta ca in acestu anu (1860) ne resari si barbatulu, care pe lunga tôte greutatile ce-i sarira in capu si de-o parte si de alt'a, ne scôsa si pre acêsta arena de pré mare insemnate.

Nu voiu se scriu, nu voiu se aratu ca — dupa catu m'amu pututu informá inadinsu — cumu a imbracisiatu publiculu acêsta întreprindere marétia, caci dîcu, pãremise ca nece aici n'asiu avé se-mi ascutiu condeiulu pentru nusciu ce encomiu*); dar' io voiu se facu o revista, ca cumu l'au ajutatu cu corespundintie, materiale de instructiune, cu articuli pedagogici aceia, cari si-au luat cursulu vietiei pe acestu campu intru adeveru frumosu si de mare insemnate, — întielegu invetiatorii de diosu pana susu. Despre acêst'a nu potiu se scriu decatu o jeremiada séu si elegia, si asi scrie precumu se cere in versuri, de asi fi, de nu mai multu, bataru molipsitu de afurisit'a rimo-mania, care astadi s'a incaibat in creerii multoru nechiamati.

Ce este chiamarea unui individu, care s'a decisu a-si petrece vietia pe campulu invetiamentulu? Eu creda si sumu convinsu, precuma va fi si are se fia ori-cate altulu, bá acêst'a o voru martarisí chiaru si acele individe, — ca chiamarea lor nu e si nu pôte fi alt'a, de catu se lumineze tinerimea ce o au sub mana si apoi pe lunga alte scrieri ce le astépta si le cere lumea dela densii se respundésca scrieri de acele, cari ajuta, avanta instructiunea, — se comunice lumii presentii si venitorie rezultatulu esperetiei lor. — *Navigata de ventis de bobus narrat arator.* Apoi vedi asi au se faca si densii. — Acêst'a e sant'a datorita a invetiatoriloru. Cene are datorit'a, si ocaziunea a scrie intre altele si lucruri pedagogice, au nu profesorulu, au nu invetiatorulu? Cari tóta vietia si-o petrecu in acêsta sfera. — Au va cere cineva asiá ceva

dela juristu, care din diori pana in murgitu 'si pironesco ochii mintii pe elasticii paragrafi, si-si frementa maintea se faca dereptate unuia si altuia, ce mai ca nu-lu tragu de capu. Dieu acela e demnu de tóta laud'a, care mai pôte face si asiá ceva. Mai incolo va cere cineva asiá ceva dela medicu, caruia nu-i ambla alt'a in capu decatu totu recepte si ér' recepte, visite insus, si visite in diosu a. m.

Nu, dela acestia nu ceremu, nu acceptamu alt'a decatu dereptate si vietia, daca o se dîcu asiá, si daca se pôte, si daca prelunga aceste ne mai dau si altele, fia *ad rem* pedagogice, atunci ne inchinamu lor. Éca invetiatoriloru, ca ori catu veti mai cautá, nu veti aflá altii, cari se ve pôte sarcin'a, si se ve implinésca datoriele.

Deca cautamu in foile de instructiune ale altoru natiuni, vedemu ca in acele cá conlucratori figuréza totu invetiatori atata populari catu si de prela institutitele mai inalte (profesori).

Dar' alt'a e la acele natiuni si alt'a e la noi. Óre potemu cere asiá ceva dela invetiatorii nostri populari? Ca dorere cauta se dica si va dice ori care, ca nu; dar' ce se facemu, pentruca noi pana acumu nu suntemu fericitu a avé invetiatori populari, cari se fia studiatu nusciu pela ce institute inalte, precumu scimpu ca au alte natiuni, ci noi i am adunatu de pe aici si de pe cole cumu amu potutu si cumu i am capetatu. Ce poti dara asteptá dela acestia mai multu, decatu hãrcim se se pôte bené si cu diligentia in aceea catu potu ei. De unde nu e, nice Ddieta nu iá.

De unde dara potemu noi asteptá materie instructive pentru invetiatorime si articuli naintatori de interesele scóleloru nóstre? De o camdata de necãtirea mai d'aprópe, decatu dela profesorii nostri gimnasiali si pedagogici, cari 'au mai bine adaptati in scientie.

Noi mai multa asteptama dela profesorii Blasieni, cari-su si mai multi, si din cari au esutu antesezmanii literaturii nóstre. Inse daca cautamu in acêsta fóia, aflamu dela ei paciam, fórté paciam materialu instructivu: Si óre ce pôte fi caus'a? Dieu, eu n'o potiu dá cu socotel'a, Dóra neputint'a de a scrie asiá ceva? acêst'a nece nu ne-o potemu cugetá, si se martarisésca chiar' densii cu man'a pe cruce si tãpu nu-le credemu. — Intre densii suntu, carii propunu de câte 10 si 15 ani, si nesmentitu, ca acestia ar' potea dá o invetiatura bietulu dascalasiu numai din esperintia propria, chiar se

*) Nu scimpu incatu se 'ntindu acceptarile stimabilulu nostru corespundinte in asta privintia; fara catu pentru noi avem totusi se marturisim, ca spriginirea spíei nóstre prin prãnumeratiune, este — multiamita zelului nationalu — marisidra, si suntemu siguri, ca daca n'ar existe urit'a incalmacéla polifica de astadi, acéesai ne-ar întrece pôte acceptarea. — Adeveratu, ca daca vomu considerá marimea publiculu nostru scolasticu, apoi amu aveá inca multa de dorit'a in privint'a spriginirii nóstre, caci ne-amu convinsu, ca suntu preoti ai invetiatori, cari nice astadi nu scimpu inéa ca existe o fóia scolastica romana . . . . . R.

numai fi cetitu alte carti de instructiune. Nusciu, daca se póte atribuí acést'a nepasarii densiloru.

Scimu prea bine, ca d-loru au a se luptá cu multe neajunsuri, caci ce-su patru sute fiorini léfa pentru unu profesoriu? cu aceste abia 'si póte tarái viéti'a de adi pana mane, apoi cá se-si mai castige si cate o carte, fara care nu póte fi, trebuie se-si subtraga aceea ce-i de lipsa pentru sustinerea viétiéi. Ci bine, dara va dice cineva, gimnasiulu are biblioteca; are pre amáru-lui! are mai numai totu santi parenti si mai incolo aprópe de nula. Dar' totusi acést'a nu-i póte escusá pe dd. profesori, cá se nu conlucre la acésta fóia pe catu potu.

Am totu intielesu, ca se va immulti bibliotec'a gimnasiului din banii ce i dau studentii la immatriculare; — cei carii intra cá noi in gimnasiu fiacare cate 4 f. v. a., éra ceialalti fiacare cate 2 f. v. a. — Acést'a se urméza de óre-cati ani, si resultatu nimica, — unde-su? ce se facu? cumu se manipuléza?

Mai in anii trecuti intielesesem din funte segura, de nisce proiecte destulu de insemnate ce se facusere in conferenti'a profesorale cu directoriula in frunte, cari se poteau pune in lucrare, daca mai sacrificau si aceia cari au de unde, inse pe semne le au datu uitarii.

Éta asiá stau profesorii din Blasiu. Densii in casulu celu mai bunu au desperatu de venitoriulu loru, si éta ca iau lumea in capu. Mai ieri doi dintre cei mai buni trecura in principate, unulu caruia avemu de ai multiumí infiantirea museului fisico-naturale, cá intr' altele se-si póta asecurá famili'a, altulu cu zelu ne spusu pentru scientie, cá sub impregiurari mai favorítorie, se póta face mai multu progresu. Mi téma ca-i voru mai urmá si altii, de nu li se va mai imbuni starea, si cine la póte imputá? nime.

Brasiovulu, unde érași avemu profesori destulu de capaci, n'au spriginitu fóia acést'a mai cu nimicu, bá relative chiaru cu nimicu, cu tóte ca densii stau paremise mai bine de catu cei dela Blasiu. Asupra densiloru cade asiadara mai grea respondero.

La Naséudu avemu o preparandia. Densii se ocupa *ex professo*, ca care e calea cea mai segura ce duce la scopulu invetiamentului, si totusi nece o iota, — me miru d-loru!

La Aradu asemenea avemu o preparandia destulu de renumita, barbati destulu de cu scientie, si totusi tacere, cá cea din mormentu.

La Beiusiu avemu gimnasiu, si nimicu, odata tacu toti cá pescele. Dela Orade nula. Apoi despre Bucovin'a n'am ce se mai dícu, jace in asfictia, — „dormiti in pace!“

Ei bene, dar' póte se mi respundia careva, ca cipe mai póte se mai scrie adi si despre lucruri pedagogice, candu totulu e politica, candu tóta bab'a politiséza. Asiá e d-loru; faceti unu mare servitiu natiunei, candu ve ocupati si cu politic'a, mai virtosu astadi; insa numai atunci, candu ati facutu mai antaiu destulu asteptarii in sfer'a chiamarii D-vostre, pe campulu invetiamentului. Specialitatea d-vóstra antaiu, si apoi altele. Óre germanii d. e. avere-arú adi clasicii, care i-au, deca s'aru fi ocupatu toti numai cu politic'a; caci celi mai mari clasici ai loru trairea in timpuri, cá si ale nóstre, de nu mai cutrieratori'a. — Dar' noi nu pretindemu asiá ceva dela d-vóstra. — Noi ne indetulumu si mai cu puctnu, ce insa nu se vede.

Póte mi-ar' mai obiectá cineva, ca diasulu lucra intre patru pareti, si de aceea n'are timpu, séu celu puctnu numai vrea se mai scrie si prin fóiele publice. Frumosu, acést'a mai are escusare. — Dar' e intrebarea ca óre toti facu asia? Eu apodictice negu. Apoi pe acestia ce-i mai póte escusá? nimica.

Ómenii sunt multi de multe tagme, si suntu si de aceia, cari dícu ca, vedi d-ta, ce se scria densii nusciu ce articuli éca asiá nusciu prin ce fóia de adi pana mane; ci densii candu voru scrie, voru se scrie, rogate, ceva mai multu si clasicu. O frumoša idea, dar' dieu de multe-ori si nefericite!

N'asiu mai dice nimica, candu s'ar realisé visulu de auru batar' la unulu dícu o suta; dar' multi o patiescu cá imperatulu Octavianu Augustu; vedu ca nu merge, desperéza, si in urma se lasa cu totulu de a mai scrie ceva. N'avemu la ce ne opintí toti a calarí pre Pegasus séu relative pe Bucefalu, ci se mai remanemu si pe Rocinante martiog'a lui Don Quijote, ca baremu nu vomu fi in periculu de a ne infrange gutulu.

Aceste síruri le cugetai de lipsa neincungiurata, — audiendu vaeranduse multi de acésta nepasare, — de o parte cá unii cetindule se-si aduca aminte de chiamarea loru, decumva au fostu nefericiti a si-o uitá, éra de alt'a cá altii ce nu si-au uitat-o se se sentia stremurati si oresi-cumu provocati la activitate, la conlucrare la acésta fóia, nu pentru ea, nu pentru redactionea ei, ci pentru publiculu de asta specialitate, celu mai insetatu de nutrementa spiritualu.

Deci d-loru, se nu luati aceste in nume de reu, si eu credu ca nece nu le veti lua. — Rupeti cate vre-o dóne óre din alte ocupatiuni séu comoditati si le sacrificati acestei fóie, care inca, credeti-me, ca n'o scimú pretiú, si fiti convinsi ca veti secerá mari multumite si recunoscentie, éra noi n' omu mai fi nevoiti a ne pierde nepretiuitulu timpu cu scrierea de jere-miade si cu faurirea de stimuli.

Prevedu, ca se vá mai nasce necesitatea se me mai intorcu la obiectulu meu intr'unu felu séu intr'al-tulu, deci la revedere!

A.

Statutele

pentru scólele triviale cercuale greco-orientale din Veneti'a inferióre.

Dupa ce inalt'a Locutiintia transilvanica cu emi-sulu din 30. iuliu 1858 Nr. 15199/2224 a incuviintiatu infintiaza unei scóle triviale cercuale in Veneti'a, si a pnuí fondu spre sustinerea acelia, efori'a acestii scóle au afluat cu cale pe bas'a declaratiuneloru, ce le-au datu reprezentantii cercului Siercai'a la protocolulu luatú la c. r. pretura in Veneti'a in 13. octomvrie 1857 Nr. 4214 si a ordinatiunei guverniale susu citate, a de-terminá urmatórele statute atingatóre la infintiaza si administrarea acestii scóle si a fondului de a ei sus-tinere.

SECTIUNEA I.

Despre constitutirea scólei triviale cercuale.

§. 1. In onórea préinnaltului principe de coróna austriaca Rudolf, fundarea scólei triviale gr.-orientale in Veneti'a inferióre se tatuesce (?) din 20. augustu 1858.

§. 2. Cerculu acestei scóle triviale sta din co-munele intregi gr. resaritene: Sinca nóua, Sercaltia, Persiani, Pereu, Venetia de susu, Fontana, Bogatha, Mathesalva, Lupsa, apoi din partea gr.-orientale a co-muneloru Venetia de josu, Gridu, Sercaia, Comana de susu si de josu, Cuculata, Heviz si Datcu cu o po-pulatiune de 11,590 suflete.

§. 3. Cá scól'a acésta triviale se corespunda scopului seu, se voru propune in trei clase acelea in-vetiaturi, ce se prescriu prin ordinulu ministeriului de cultu, si invetiamentu din 20. martiu 1855 (Bul. imp. 72) asiá, cá avendu tóte satele scólele sele comunali de incepetura, pruncii ce voru fi invetiatu acolo celu puctnu a ceti si a scria, se se primésca in clas'a cea

d'anteia séu adóu a scólei triviale cercuale si cá in-vetiaceii, ce voru absolvá aci clas'a a 3-a se póta trece in clas'a a 4-a a ori carii alte scoli principale.

§. 4. Limb'a esplicatóre va fi cea romanésca cu privirea la deseversita invetiare a limbei germane.

SECTIUNEA II.

Despre efori'a scolare.

§. 5. Pentru prosperitatea acestii scóle triviale cercuale, si a fondului de sustinere, se infintiaza unu Comitetu cercuale sub nume de efori'a scólei triviale cercuale din Veneti'a.

Acésta eforia va constá:

1. Din inspectorulu cercului scolare confesionale, concernente, séu din delegatulu seu.
2. Dintr'unu comisariu politicu din gremiulu preturei.
3. Din doi preoti alesi de preotimea cercului scolare.
4. Din doi mireni alesi éra de reprezentantii mi-reni a comuneloru cercului scolare, si
5. Dintr'unu profesore a acestei scóle.

§. 6. Eforia 'si alege din sinulu seu unu presle-dinte si unu vicepresiedinte, apoi unu casieru si unu controlorú alu fondului, éra aceialati, afara de secre-tariu vor remanea sub nume de asesori.

Unulu din profesori va fi secretariu eforiei.

Efori'a aceia constituita se interesece prin dere-gatori'a politica competente.

§. 7. Fiacare membru alu eforiei e alesu numai pe trei ani; insa póte fi realesu; cá se nu ése toti membrii eforiei deodata din activitate, se hotaresce ca cea dinteia óra se se aléga presiedintii numai pe unu anu, unu asesoru bisericescu si unulu mirenescu pe doi ani, éra celalaltu asesoru bisericescu si mirenescu pe trei ani.

§. 8. Alegerea ordinaria a membriloru eforiei, se face prin membrii, ce remanu inca in activitate, si prin antéstittii comunali si preotii ce voru fi de fatie in dio'a din urma a esameniloru din semestrulu alu II-le fara convocare.

Daca ése unu membru din activitate afara de rindu, urmatoriulu lui se alege numai prin eforia si numai pe restulu timpului de alegere alu antecesorulni seu.

§. 9. Chiamarea si activitatea eforiei scolare in genere e a lucrá despre totu, ce se tiene de sustie-nera si insintarea acestii scóli si a fondului seu.

In deosebi efori'a se aduna in totu anulu regulatu de patru ori:

1. in dio'a cea d'anteiu a începerei cursului

scolasticu spre a hotari intr'alte trebuintiöse si pregatirile pentru neimpedecat'a tinerere a cursului.

2. La siése septemani spre a hotari despre relasarea séu moderarea tacseloru scolari la copii cei seraci.

3. La esamenulu semestrului d'anteiu, pentru controlarea sporiului semestrului I-u si pentru pregatirea semestrului alu II-lea.

4. La esamenele din semestrulu alu II-a, cu care ocaziune se va intregi efori'a, se voru esamina socotelele anului trecut, si se voru face si preluminarele pentru spelele anului viitoriu.

§. 10. Afara de acestea rinduri ordinare se aduna efori'a si la intemplari estraordinarii convocata fiindu prin presiedintele ei in urm'a concederii din partea c. r. preturei in contielegere cu inspectorulu cercului scolare.

Pe timpulu, candu efori'a nu e adunata, corespondintiele ei le póta presiedintele cu secretariulu, carii inse trebuie se dea sama despre lucrurile sele acestei eforie pe candu acésta se va aduná.

§. 11. Efori'a pertractéza despre tóte obiectele competintiei sele pe calea votizarii dupa normele generali de votizare, si deliberatiunile scóse prin maiortatea votizarii le inaintéza pe calea oficielorú sele bisericesci séu politice, dupa cum cere competinti'a spre aprobare séu executare. Secretariulu póta protococele, expeditiunile si archiv'a eforiei.

Expeditiunile eforiei se subscriu de presiedintele si de secretariu.

Casierulu aduna banii scolastici si tiene numai atata catu trebuie pentru trebuintiele ordinarii mensuale, si nici odata mai multu de 50 f. — Ce trece peste acésta suma trebuie se se depuna la oficiulu perceptorale in depositu.

(Vá urmá.)

Metód'a cea mai usióra de a invetiá citirea in timpulu celu mai scurtu.

Metód'a, de care voiu a scria, e inca numai in pucine scóle d'ale nóstre intr'odusa, dest' este cea mai buna intre metodele cunoscute. Cea mai mare parte a invetiatoriloru tienu a fi lucru imposibilu a putea invetiá citirea si fara de urtiosulu modu de pan'acum, ala silabisatiunei, care ne e binecunoscutu, ca rapesece ani intregi pana se ajungemu la tienta, candu prin metód'a nóstra scolarii cu cunoscerea literelor deodata invetiá si citirea.

Scimu, ca literele sunt nesce sunete infaciosiate

prin semne vidfbile. Literele séu sunetele aceste sunt de dóne feluri, unele se potu pronuncia de sine fara ajutorulu altui sunetu, si ele se dicu pentru aceea litere sonante séu cu o vorba: v o a l e, altele insa nu se potu pronuncia, decatu numai prin ajutorulu vre uneia din vocale, si aceste se dicu litere nesonante séu adica consonante.

La metód'a nóstra are a se luá multa privire la acésta calitate a literelor si de aceea amu putea-o numi „metód'a sunetulu“ séu — dupa cum incepù a se generalisá in Banatu — „Tonisare“.

Dupa acésta metód'a candu incepemu a 'nvetiá pe copilu literele, nu luamu alfabetulu de a rindulu, ci mai anteiu-lu facemu cunoscutu numai cu vocalele, si mai anteiu cu cele simple. Dupace si le-a insusitu bine, facemu atentu pe scolari, ca fiacare vocala nu numai e totu odata si o silaba, dara unele esprima chiaru si cuvinte, cum „o“ este numeru d. e. o óla etc., este inca si unu conventu de mirare, d. e. o Dómnó! Asiá-si are vocal'a „e“ intielesulu seu cá conventu = „este“ etc. Invederamu apoi scolarioru insemnetatea vocaleloru in limba si ca fara de ele nu se potu formá cuvinte.

De aci treceamu la vocalele duple si contrase séu la diftongi si triftongi, si anume mai anteiu la acele, care totu odata sunt si cuvinte cu intielesu deplinu, cá scolarulu se véda progresulu si folosulu seu. Acei diftongi ar fi dara mai anteiu acestia: au, ai, ea, íá, ie etc., unde apoi indata se potu formá numai din vocale simple si duple-contrase diceri catu de scurte, cum ar fi: ei au oi, ai óue, iá aiu.

Facemu apoi exercitii multe cu vocalele abia invetiate si treceamu la consonante numai atunci, candu baiatii fara nici o greutate potu pronuncia ori care vocale simpla, dupla séu tripla, ma si dicerile formate din acele.

Trecendu la consonante, avemu a incepe cu acele litere, care au sonulu celu mai usioru, cumu sunt: r, s, c, etc. si nu spunemu scolarioru ca r, s, c este er, es, cé, ci le aratamu sunetulu loru celu mutu d. e. la „s“ cá candu faci semnulu tacerii etc., si facemu pe scolari a precepe, ca aceste literé atunci se potu pronuncia bine, daca punemu una din vocale lenga ele. Incepemu deci indata a si legá vocale cu consonante d. e. cu „e“, care propusu inaintea literelor de susur ajuta a rosti numele lor, facemu exercitii numerosa, si éta ca copilulu incepe a citi. Exercitiile firesce se ceru a fi dupa cerinti'a metódica, la care fiacare invetiatoriu

va soî a corespunde. La liter'a „r“ am incepe cam asiá: e-r, a-r, r-e, i-r, r-a, o-r, u-r, r-ei, r-oiu, r-óua, r-aiu, r-iu, r-a-r-i, r-ea, a-r-a-r-e, r-a-o-r-a-r-e etc.

În modulu acesta copilulu se trezesce citiadu si astufelu se animeza de sine la invetiatura.

Trecendu la a dóu'a consonanta d. e. „s“ procedem totu cá mai anteiú asiá: o-s, e-s, s-o, a-s, s-e, i-s, u-s, s-u, s-i, s-a, s-o-s-i, s-u-s-u, etc.; apoi contiesemu si consonant'a anteiú invetiata d. e. s-o-r-a, s-o-s-i-r-e, r-e-s-a-r-e, a-r-s-a, r-a-s-a, s-u-r-a, r-e-s-u-r-a etc.

Trecendu acum si la a trei'a consonanta va observá cu bucuria atatu scolariulu cá si invetiatoriulu, ca însusirea ei va fi mai usiór'a decatu la consonant'a anteiá si a dóu'a si ca calea inaintarii e curatita acum de tóte greutatile. Numai nu trebe uitatu, cá la fiacare litera nóua dupa cunoáscerea ei indata se se contiese in esemple numeróse tóte literele de mai nainte, cá invetiendu se se si repetedie. Invetiatorulu bunu isi face o carticica si afara de scóla se pregatesce de prelegere singuru, medítandu si compunendu esemplele de exercitiu, dupa metóda. Elaboratele aceste ale sele si le completéza din anu in anu, si astu-modu ajunge apoi cu timpulu la praca si dibicá in servitiulu seu celu greu.

Dupa acésta metóda scolarii incepatori in timpulu de o luna trebye se citéscá bine.

Junii mai mári invétia si mai curendu. Insu-mi am invetiatu pe unu teneru de 18 ani a citi bine si a scrie în 24 óre, dupa acésta metóda, fara cá acela se fi cunoscutu mai nainte vre-o litera. Elu citeste si scrie pana astadi si-mi multumesce la tóta intalnirea

Cu anima doritóre de avantare instructiunei in scólele nóstre, recomandam acésta metóda colegiloru mei spre urmare si meditare mai departe.

Let'a-mare, in Maiu 1861.

Georgia Stenudénu,
docinte comunalu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 24. A dou'a domnia a lui Justinianu II., 705—711.

Justinianu lui Trebeliu, delocu 'i tramite daruri, si facendu-lu cesare 'i da si fét'a promisa. Dar' mai tardiu (708) se seuitá de facerile de bine, si pornesce cu óstea a supra lui Trebeliu pe mare si pe uscatu redicandu-si castrele la Odesu. —

Bulgarii inversiunati de asia perfidia, se arunca furiosi asupra lui si macelandu in modulu celu mai cumplitu, Justinianu abia scapa in Antriale, de unde prin bulgarii

incungiuratori scapa intr'o nópte si fuge pe mare. — Nu scapá insa de tributulu, ce trebuiá se platésca lui Trebeliu (709). —

Imperatulu aducendu-si aminte ca chersonitii, carii vrura se-lu ucida candu erá la ei in esiliu, pléca asupra loru cu furii de resbunare. si frige pe boierii loru, éra pe prunci pana la 87,000 'i innéca (710). — Chersonitii se ducu la Cazari dupa ajutoriu, si punu pe Filipu Pergamenu de imperatu. —

Din acestu timpulu influint'a greciloru totu mai tare cresce in curtea imperatésca in Constantinopoiu, si familiile domnitóre romane mai alesu cu mórtea lui Justinianu II., (in care se stinge famili'a domnitóre eraclea) incéta, si se redicu grecitii sub nume de „romei“ adeca romani noi; éra numele celu maretiu „romanu“ remane numai pentru stramosii nostrii din amendoue Daciele si Macedoni'a!

§. 25. Filipu Pergamenu, 711. Anastasiu II., 713—715.

Imperatulu nou delocu pléca in capitala, si prindiendu pe Justinianu II., 'i taia capulu. Bulgarii sub Filea ducele loru, trecu Emulu, si ajungu pana la pórt'a de auru, la Constantinopoiu, apoi de aci returnara pradandu si ucigendu.

Amestecandu-se imperatulu in eresurile monotelitiloru, se redica asupra lui unu Anastasiu, si scotiendu-i ochii se face imperatu, dar' nici elu fii mai norocosu, caci dupa ce a intaritu soborulu alu 6-le ecumenicu, óstea din R o d u redica pe Teodosiu III. de imperatu. Acest'a cuprinde urbea bizantina, éra Anastasiu se calugeresce. —

§. 26. Teodosiu III., 716, si Leone III., 717—741.

Intre asia schimbari in urbe, bulgarii propasiescu, si silescu pe Teodosiu se faca unu tractatu cu Trebeliu, — si in urmare tractatului, marginea domniiloru se pune la Meleonu in Tracia, fugitii se trimitu a casa, negutiatori'a se face libera, éra imperatulu da pe anu vesminte si pei rosii in pretiu de 50 libre de auru. — Saraceni impesurandu Constantinopoiulu, imperatulu se calugeresce, apoi mai tardiu móre in Efesu; éra tronulu 'lu apuca rivalulu Leone III., si redica pe tronulu famili'a Isauriloru. Saracini patiendo reu la urbe, pléca asupra lui

Trebeliu, carele se imputernici cu locnitorii romanesaci, si taià 20,000 de Saraceni, pana ce ceialalti fugindu pe luntrii se innecara mai toti. — Trebeliu móre si 'i urmezà Cormesiu, éra imperatulu ucide pe multi, despretiuesce icónele sante si móre in 741. —

§. 27. Constantinu V. Copronimu, 741—776.

Acest'a e fiulu lui Leone III., si in 753 aduna soboru si ordinéza icónele, dar' acestu soboru s'a stersu prin alu 7-le ecumenicu, séu 2-le dela Nicea (787).

Incependu à edificá cetati in Traci'a, si a o impopolá, bulgarii ceru tributulu, dar' ne-capetandu nemica, inrumpu, pradéza, apoi rentórna ducendu pe multi in sclavia. Imperatulu pléca mai tardiu a supra loru pe apa si pe uscatu, si la cetatea Marcele 'i bate urftu, éra bulgarii pentru asigurarea pacii, dau pe fiii loru, de ostatici, adeca in pemnu (756). — Constantinu incuragiatu de asia invingeri, peste trei ani strica pacea, si merge asupra bulgariloru, carii 'lu intempina la strimtorile Emului si batendu-lu bine 'lu pefuga cu rustne. — In anulu viitoriu Telericu se face rege, si imperatulu 'lu bate taiandu si prindiendu pe multi, éra celoru vii taiandu-le capulu in Constantinopoiu (763). —

Imperatulu in 3 ani dupa olalta strica necontentitu pe bulgari, dar' ajungendu Telericu de rege, acest'a 'i prapade 2000 de luntri si mai tóta óstea pe marea négra (771). Bravulu Constantinu vrendu a si resbuná asupra loru, pléca insusi cu 2000 de luntri si alta óste tramite pela Emu, si ajungendu elu la Dunare, bulgarii ceru pace. — De si jurara amendóue partile pe pacea facuta in scrisu, bulgarii totusi tramitu 12,000 de militari se sclavésca poporulu din Bersitia si se-lu duca in Bulgari'a, pentruce imperatulu pléca cu 80,000 de armati, si la Liteoria atacandu pe nesciute, ucise pe multi, prinse nenumarati si pe ceialalti 'i pefugarí (774). Mai tardiu incercà imperatulu si alta espeditiune pe mare cu 12,000 de militari, si elu cu alta óste plecà; dar' ajungendu flot'a la Mesembri'a fú prapaditu de fortuna grea, pentruce se rentórce, si in scurtu timpu móre de necasu pentru starea imperatiei (775). —

§. 28. Leone IV., 780—790.

Leone e fiulu lui Cupronimu (spurcatoriu) si pe Telericu regele bulgariloru si alu romaniloru din Daci'a 'lu primesce 'lu botéza, si 'lu insóra cu verisiór'a muierii sale.

Acestu Telericu astutu, avendu suspitiu pe mai multi in tíera cumca tiennu cu bisantinii, tramise lui Cupronimu scriasóre ca vre se fuga la elu cu cei ce suntu si lui amici; dár cá se se incréda se i tramita numele loru. Cupronimu crediendu a fi adaveru descopere pe partisanii lui de familii romanesaci si bulgare, éra Telericu 'i taia pre toti, — si asia dupa ce 'si perdu tóta popularitatea, vine si in caintia se se botéza.

Leone in anulu din urma persecuta pe reveritorii de icóne, rapesce corón'a din biseric'a santei Sofie, si móre. —

§. 29. Constantinu VI., 780—797. Irin'a, 802.

Constantinu fiulu lui Leone, fiindu inca in prancia, Irin'a mam'a sa s'a ingrigitu de imperatia, si delocu a tennutu soborulu 7-le ecumenicu in Nicea iertandu a reveri icónele.

Intre aceste bulgarii alesera pe Cardamu de rege, si imperatulu lapedandu pe mam'a sa dela guberniu pléca de doneori asupra bulgariloru, (791) dar Cardamu asia 'lu bate la Marcele, incatu perde multi omeni de frunte, ostasi si bani si fuge la Constantinopoiu. Junele imperatu neputendu suferi asia rustne, 'si stringe óste mare si pléca asupra lui Cardamu, carele nu cutezà se deo fétia, ci dela padurea Arbořeva, fugi a casa.

Irin'a voindu se domnésca singura, castiga boierii pe ~~partea sa~~, si scóte ochii fiului seu imperatului. Ea avea unu planu mare, cá se se marite dupa Carolu celu mare, si se impreune imperatia dela apusu cu acea dela resaritu, dar' nu se potú, deórece boierii pe ea o esilara in Lesb'a, unde a si muritu, éra de imperatu elesera pe Niciforu (802). —

In acesti ani Carolu celu mare bate pe avari si intemea marc'a Austriei; in Rom'a restabila pacea, si in diu'a de cratiunu iá corón'a cu titlu de imperatu alu romaniloru. —

(Vá urma.)

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. anstr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Serenitatea Sa fostulu guvernatoru alu Transilvaniei a indreptátu catra Ilustritatea sa Dlu Consiliariu de instructiunea publica Dr. Pavelu Vasiciu urmatórea multiamita, data din 23. aprile 1861 Nr. pres 1717.

„Momentulu, in care eu, in urm'a desfiintarii locutiintei c. r. transilvane, esu din relatiunea oficiósa catra Ilustritatea Ta, nu potu a'lu lasá se tréca, fara d'a me indreptá la despartire si inscrišu catra Ilustritatea Ta si cu ocaziunea acésta a-Ti descoperi multiimit'a si deosebit'a mea recunoscintia pentru insemnatele prestatiuni ale Iltei Tale cá Consiliariu c. r. de scóle, pentru ingriginti'a doveditain asta calitate si zelulu de servitiu nepregetatu, cum si pentru puterós'a sprigióna, ce totdeun'a ai fostu gaf'a a' mi dá mie si Locotiintei c. r. prin grige necurmata de inaintarea invetiamentului.

Guvernatorulu tierii
Liechtenstein m. p.

Notitie istorice privitóre la scólele Romaniloru.

Departé, de a me tienea chiamatu a face o scrutare istorica amanuntita, strabatandu in timpii cei mai vechi — lucru, care sta in puterea numai a capeteloru mai luminate —, me marginescu numai a face o revizuire la trecutu preste totu si a cercá, pana candu tienù intunereculu noptii, in care cea mai alésa din tóte gintile — roman'a, relaciá prin vaile cele vaste si neguróse, ale caroru margini alatu erau de departate si negurile prin fatalitati asiá de indesate, incatu multu timpu sa vedea cu neputintia a mai ajunge vr'odata la limanu si a zari radiele invisionatóre ale luminei, de nu cumva proniea divina ar fi destinatu, cá acela nume

stralucitu si gloriosu, la acarui audiu se cutremurá lumea vechia intréga, — se nu 'la lasé a apune contopinduse in caosulu fatalu alu secliloru, — se nu lasé, d'cu, cá nai'a lui isbita prin uragane furibunde de stancile sgomotóse — se se afunde in abisulu totalei peiri.

Acea pronia divina precatu se parea a fi mai îndurata catra gintea romana, pre atatu se aratá totusi a nu o parasí nici odata, ajutandu-o tocma prela stancile cele mai periculósa si scapandu-i esistinti'a totu cá prin minune, tramitiendu-i cate unu barbatu, cá si in solavi'a Egiptului p'unu Moise si Aronu, cari lucindu cá nesce lucéferi se-i resfire radiele cele luminoase prin intunereculu in care orbecá multimea.

Nóptea acésta plina de neguri grele, cari decandu apuse sórele pentru Romanu totu mai tare se ingrosiau, tienù mai pana la unirea cu Rom'a. Si 'n adeveru pana cam la acestu timpu Romanii 'nu numai nu avéu scóle, dara le erá inca opritu a-si cautá luminarea chiaru si in ale strainiloru. Din epoc'a acésta insa incepura totusi printre nuorii cei grosi a se mai zeri si dulcile diori, dandu-ne semnu, ca nu preste multu va zimbí si pentru noi auror'a urmata de sóre.

Inca sub Leopoldu se demandá, cá pentru Romani se se institue scóle chiaru si de cele mai inalte. Insa aceste, cá multe altele, fura litere negre pe hartia alba, caci nefavorirea timpului, cá se nu mai d'cu si altufelu, inca nici dupa diplom'a din finea seclului ala 17, nu nea deschisu intru nimicu caile progresului; ma lucrulu perea acum si mai periculosu pentru estinti'a nóstra nationala, caci facunduse propunere si demandare pentru scóle romane, neamicii nostri, daca erá se face ceva, se vedéu a fi resoluti a ne impune limbi straine prin scólele acele. Impregiurarea asta nascù incercarea d'a ne rapí si ce mai avému — scump'a limba, cá asiá se ne iá si sufletulu nationalitatii, caci acesta numai ne mai remase.

Insa suspirele cele necurmata ale Romanului, ce erau mai dese si mai grele decatu oftările poporului alesu in sclavi'a Egiptului, au strabatu pana la tronulu

cerescu, si divin'a prevedintia nu intardiá a ne tramite pre cela, care cu vérg'a sa se ne despice marea intunecului — pre unu Micu (Klein), carele ocupandu scaunulu archiereacu si luandu scepturu pastorescu, numai decatu linisc' vaturile si incepú a sparge cale, cá se scóta pe poporulu lui incredintiatu din manile Faraoniloru. ~~Acesta e celu d'anteiu, care se stradiu a lati radie de lumina intre fii lui Traianu, pre carii barbari'a timpurilor fatali i aruncase la tieranulu apunerii totale.~~ Klein fu, carele prin greutate si spros mari midiloci schimbarea dominiului Gherlei si alu Sambatei cu alu Blasiului, unde asiedindase, incepú a edificá pe sém'a profesoriloru pentru scólele, ce voiá ale ridicá. Durere insa, ca tocma aceste incepári nobile, celu facura nemuritoriu, a fostu indemnulu si caus'a fatala, care silira p'acelu mare barbatu se ésa din senulu filoru sei, pentru acaroru fericire erá resolutu a trai si a muri. Póte insasi prevedinti'a a voiitu, cá cenusi'a lui se se petróca acolo, unde-su monumentele cele eterne ale strabuniloru nostri celor gloriosi — in capital'a lumei de odinióra.

Dara prelunga tóta dorirea prébunului parinte scólele din Blasiu nu s'au inceputu pana sub urmatorulu lui, P. Aronu, care urmandu in scaunulu archiereacu nu incetá a urmari pasii gigantici ai antecesurulu seu. Sub acesta prin unu decretu imperiale deschidindu-se scólele din Blasiu, care firesce — cá totu inceputulu — n'au fostu cum sunt acuma, a mai inceputu a luci lumin'a si Romanului (anulu 1754). — Acesta a cumperatu apoi cu ajutorulu clerulu si alu credinciosiloru dominiulu Cutului, care apoi se fece fundatiune pentru teologi. Totu elu tinea cu spesole sale unu numeru insemnatu de tineri romani la scóla in Blasiu. Dupa Aronu, si mai alesu sub alu doilea urmatoriu alu lui, G. Majoru sciintiele capatara totu mai mare sboru. Acesta, cá se póta mai bine ajutá, a facutu fundatiune de pane pentru unu numeru insemnatu de studenti, rumpendu din decimele dominiului episcopescu-scolasticu 40 galete de grau ia totu anulu, care fundatiune, cadiendu decimele, a cadiutu cu adeveratu, dar' rescumperarea lor? . . . . Nu indesierta se mai aude si astadi cantanduse intre Romani, in memori'a robiei lui nemeritate la Muncaciu, inaiate de a fi episcopu: „Plóua, plóua prin copaci, Majoru e roba la Muncaciu!“ — Insa colónele „Amicului“ sunt multu mai anguste, decatu se me patu lasá la o enumerare a fapteloru tuturor barbatiloru zelosi si meritati. Destala ca cpi d'anteiu fundatori, ai scóleloru nóstre sunt: unu

Micu, unu Aronu, unu Majoru, unu Bobu si altii, cari pana astadi totu mai adaugu la edificulu culturai nóstre celei spirituale. Aceste si altele sunt fapte, cari a le imitá potu mai multi, dar' ale descria este anevoia. De aici din acestu locu, unde mai anteiu ne aprinsera lumin'a parintii nostri, de aici (Blasiu) ~~avemu soci barbati (nu dtou occhioire), carora nu le lipsesce nice sciintia, nice virtute, nice zelulu nationalu si carii astadi sémena multime de flori odorifere pe campulu natiunei nóstre.~~ In acestu Parnasu salutara o mare multime de tineri romani musele cele gratiósé, care astadi latiescu lumin'a preste orisonulu Romaniei. —

Inchiaindu cele precedente cu pucine, se vedemu cum ne aflámu cu scólele primarie, séu comunali, séu satesci? Dupa catu sciú eu si amu culesu, potu dice ca mai numai pela a. 1840 cugetau de scóle comunale cate unulu, carii cutezau a-si mai ridicá capulu catu de catu, candu fostulu episcopu Lemeny, in prm'a unui decretu de mai nainte (20?) scrisese la guvernulu pentru scólele comunali, si si veni resolutiunea, insa cum? cá Romanulu se invetie in scóla tóte in limb'a diplomatica de atunci (?), si ce invetiatori se fia? firesce de aceia numai, acarora limba erá prescisa de instructiva, la cari bietulu copilulu, mai alesu prin Ungari'a, erá datoriu dopa fiacare serbatóre séu feria a le duce cate unu puiu doi, séu diece óue. Traiá bine „mester-Uram!“ — Asiá la 1841 s'a ridicatu scól'a comunala in Blasiu, destinata mai multu pentru fete, caci pruncii amblá in cea normala; insa ea precatu scimú sta góla; asemene se mai fondara scóle primare si in alte cateva sate d'impregiurulu Blasiului. — Ci totusi au fostu unii barbati, carii nu dormiau. Mi-aducu aminte din anii trecuti, candu eramu la Nasadu, cum 'mi spunéu ómenii despre activulu si zelosulu barbatu repausatulu vicariu Marianu, pe carele cu asemene pasii ilu urmá si D. prepositu d'w Gherl'a, pana ce fú acolo; pentru buna starea scóleloru comunale. Si óre unde a fostu mai bune scóle, decatu la granitarii nostri romani? Fostulu prepositu in Blasiu Crainicu inca radicá scóle cu spesole sale; se mai aflá si cate o comunitate plina de amóre contra luminarea catu de pucina o filoru ei; asiá se scie despre Resnari din aceste fóia ca decandu si cum-si are framós'a scóla. — Apoi dela 48 mai erá cate un'a scóla unde si unde, asiá d. e. la Tiheu, unde se propunéu multe chiaru si de acele ce se propunú prin gimnasiu, ad. limb'a latina, ceva grecesce si germanesce, dar' romanesc —

nu sciu! Profesorulu și zelozulu preotu din satu, la care se adunau copilasii deprin satele vecine dupa cum 'mi spuse unu amicu, care invetiase acolo, si platéu catava la demnulu preotu pe anu, — semau iavederata de insetarea romanului dupa invetiatura, si dovéda ca ar fi amblatu la scóla si navea unde!

Se folosimu insa astadi dreptulu acela, pe care nu ni' lu va mai putea denegá nici o pulere lumésca: dreptulu de a ne cultivá si a inaintá catra perfectiune; éra pe barbatii trecutului, carii-si sacrificara tóta ferircirea lumésca, ma insási viét'i'a pentru binele nostru, se-i avemu inainte pururea de modele si de dulci suveniré. Fiem iertata aici pentru ei o lacrima:

Voi umbre maratie cu nume eterne!

Spune-tine acuma cu una dulce caventu:

Sentiti voi din lacrimi, a memoriei semne,

Ce vérsa romanulu p' alvostru momentu?

Sechii multi vor trece, cu timpu vor apune,

Er' numele vostru de toti adorata,

Pastra-lu-va Romanulu in rele si 'n bune

Mai scumpu cá viét'i'a, mai santa, mai curatul!

Vien'a, 2. maiu 1861.

Joane Papiu,
teologu.

Statutele

pentru scólele triviale cercuale greco-orientale
din Veneti'a inferioére.

(Capetu.)

SECTIUNEA III.

Despre infiintarea si administrarea fondului scolasticu.

§. 12. Pentru sustinerea acestii scóle triviale cercuale se va infiintá unu fondu scolare permanente, care va stá sub nemizlocit'a administrare a eforiei scolare.

§. 13. Fondulu acesta se va infiintá din urmátorele venituri:

1. Dintr'o colecta, care in urm'a incuvintarii inaltului guvernului prin suscitá'a ordinatiune se va tinea prin preotii concernenti sub control'a preturei, in totu anulu intr'o serbatóre de tómpa, ce o va determina episcopi'a.

2. Din legáturi testamentare si din donatiuni pie, unde se va enumerá si particelele acelea de padure si pasiune, ce se voru doná pentru ácesta scóla cu oca-siunea regularei posesiuneloru urbariali si granicere.

3. Din tacsele scolari anuale.

Tóte aceste succurse regulare si neregulare se adauga la capitalulu fondului fara scadere.

§. 14. Fondulu scolare se va pastrá in depositu la c. r. oficiu preceptorale a cercului sub cea mai d'aprópe grige a preturei, care in contielegere cu efori'a va grigi a se elocá capitalele séu in obligatiuni de stata, séu pe ipotece secure, séu si prin cumpararea de bunuri nemiscátore.

§. 15. Pentru evidenti'a fondului se voru purtá atalu la c. r. pretura, catu si la efori'a scolare protocólele de ratiotiniu si de controla; afara de aceea se va pestrá la cancelari'a eforiei si o carte de aducerea aminte pentru inscrierea tuturor sumeloru generali, si acelorulalte binefaceri succurse la ácesta scóla si la fondulu ei.

In ácesta carte de binefaceri se va putea inscria ceva numai in urma conclusului si a fiintiei de fatia a intregii eforii.

In fruntea acestii carti trecu ofertele facute in dio'a naserii inaltului principe de coróna archiducelui Rudolf.

§. 16. Caracteristic'a acestui fondu astadar' este:

1. Ai cresce capitalulu din tóte venitútile sus atinse, de aceea fondulu e permanente, crescinte, inviolabile prin urmare

2. Numai interesele ce produce capitalulu séu se voru putea edá pentru trebuintiele scolari.

§. 17. Pana candu interesele fondului acestuia nu voru putea acoperi spesele neaparatu trebuintiése si preliminate in protocolulu din 15. octomvrie 1857 suscitatu, si recapitulate mai josu, partea loru necoperita prin acele interese se vor acoperi prin o aruncatura asupra contribuintiei directe ce o dau toti locuitorii confesionali a cercului scolare; spre acestu sfersitu efori'a va tramite la pretura in terminu de 15 díle dupa examenulu semestralu II-lea in totu anulu preliminaréle venituriloru fondului si a speselorlu prelucrate *aproximativu* pentru viitoriulu anu.

Pretur'a apoi va dispune pentru redicarea acestii aruncaturi preliminate, si pentru adunarea ei la man'a casierului.

§. 18. Dupace fondulu scolasticu va fi crescutu atatu, incatu acoperindu tóte trebuintiele primitive ale scólei se mai romana unu restu, atunceá acesta se va aduná intr'unu fondu de zidirea incaperiloru scolastice, apoi pentru inmultirea claseloru, si a profesoriloru redicanduse scóla din categori'a triviale la o scóla principale de norma, precum si scóla reala s. a. m.

§. 19. Tacsele scolari fiindu in protocolulu suscitatu dia 15. octomvrie 1857 hotarite pentru pruncii

din cerculu scolare cu 5 f., éra pentru estérni cu 10 f. in urm'a provocarei prin ordinatiunea guverniale susu citata din privinti'a seraciei a poporatiunei acestui cercu deocamdata se moderéza in urmatoriulu chipu :

1. Pentru pruncii ce se tienu de cerculu scolare pe anu cu 4 f.

2. Pentru estérni 6 f., care tacsă se va redicá cu jumetatea celu multu pana in 15 diele la inceputulu fiecarui semestru.

Tacs'a acésta scolare se va putea moderá la jumetate séu se va putea relasá de totu numai in urm'a conclusului eforiei si numai la acei prunci, cari voru putea produce atestatu de seracia.

SECTIUNEA IV.

Despre speșele scolare (triviale).

§. 20. Pana candu interesele fondului scolicu nu voru puté acoperi tóte trebuintiele primitive ale scólei, cá se mai remana din ele unu restu de depozitiune, se concedu numai urmátórele spese ordinari.

1. Salariulu pentru profesorulu primariu .	300	fiór.
2. Salariulu pentru profesorulu secundariu	150	"
3. Pentru cuartirulu profesorului primariu	50	"
4. Pentru cuartirulu profesorului secund.	25	"
5. Pentru recuizitele scolari pe anu pe lenga socotéla	100	"
Sum'a .	625	"

§. 21. Pentru acoperirea speseloru estraordinarii trebuie se se céra votulu intregului cercu scolare din intemplan in intemplan si invoirea guvernului.

§. 22. Pana candu se voru putea din fondulu scolicu redicá zidirele trebuintióse, comunitatea Veneti'a de josu pentru incaperea claseloru scolari oferéza din comunele doue lacuintie, séu pana acestea voru fi gata, dóue incheperi inchiriate.

SECTIUNEA V.

Despre profesori si invetiamentu.

§. 23. La scól'a asta triviala acum deocamdata sunt numai doi profesori sistemisati, cari capata platile susaretate pe luna decursivu, dela casieriulu eforiei.— Profesorii au tóte prerogativele ce se cuvina unui profesor publicu de scóla triviale. — Profesorii n'au pensiune, acésta se va sistemisá, dupa ce va veni fondulu in putere.

§. 24. Profesorii trebuie se fia cualificati pentru postululu loru, prin urmare, se fia absolvatu celu pucinu gimnasiulu micu si pedagogi'a, se scie limbele patriei, si cea latina, si se tiena de confesiunea gr.-orientala.

§. 25. Pentru ocuparea unui postu de profesorulu la acésta scóla se escrie concursu celu pucinu de 6 septemani in fóile provinciale prin eforia, — in intilegere cu inspectorulu cercului scolare; efori'a aduna concursule, face propunere de trei, si o trimite dinpreuna cu tóte concursule in calea protopopiatului cá inspectorulu cercuale la ordinariatulu episcopale de unde urméza denumirea.

§. 26. Postulu profesoriloru pentru anulu danteiu este numai provisoriu si numai dupa ce efori'a 'si va dá consensulu de activitatea practica intra in definitivu.

Din definitivitatea postului urméza, ca profesorulu nu se póte depune din postu fara numai la intemplanile, din care urméza scóterea din postu si la oficiali publici.

§. 27. Profesorulu isi póte dá demisiunea numai cu 3 luni inainte de estre.

§. 28. Profesorulu primariu este totdeodata directorulu la scóla si póte fia si secretariu la eforia, inse e datoriu a primí acestea servitii fara plata deosebita.

§. 29. Planulu de invetiamentu se prescrie de episcopie si se intaresce prin guvernulu. Acela va corespunde si impregiurariloru locali, mai cu séma se se iá in vedere impregiurarea prevediuta la §§. 3 si 4.

SECTIUNEA VI.

Alte determinatiuni generali.

§. 30. Cá scól'a asta se prospereze, se se inaltie se se largiéscă, si se se statornicéscă progresivu si nici intro parte sa devina in decadintia; cá fondulu se créscă, si se se asecuréze si veniturile lui se nu se risipe netrebnicu; cá profesorii se corespunda chiamarii, si positiunea loru se nu se degradeze la unu postu de chiverniséla si protectiune séa de alta speculatiune; éro in privinti'a invetiamentului cá acesta se letiéscă renumele si folosele acestiui scoli; cu unu conventu cá acestu institutu se corespunda scopului propusu pentru luminarea poporului: atatu efori'a scolaru catu si inspectorulu cercului scolaru si c. r. pretura cá oficiu tutelariu a fondului scolicu va purtá cea mai intenziva luare aminte asupra acestiui scoli, si spre castigarea si inaintarea ori carui folosu despre o parte, éra despre alta parte spre delaturarea ori carui scadiementu voru face pasii cuviintiosi ori in contielegere laolalta ori deosebi catra episcopia si catra guvernulu.

Asia sau hotaritu dela efori'a cercului scolare in Veneti'a inferióre in 1. noembre 1859.

(Urméza subscriptiunile.)

Sciri scolastice.

Dintre mantii apuseni, *Bucium-satu* a III. die de pasti. — Astadi fuseremu martori la esomenula pe

I. semestru a. c. ținut în biserică gr.-orientală a comunei montane Bucium-satu, în fată m. on. D. pretor Leontina Lucchi, și a mai multor Domni auditori atata de aici, câtă și din Orasiula Abrudu.

Semnala începerii examenului s'au făcut prin clopotula celu mare. Mai înainte după ce se adunara ascultătorii — examenul se începu cu „Imperate cerescu,” — după aceea unu baetu bine pregătitu rosti a cuventare foarte potrivita.

Acum se încep examinarile din obiectele propuse de D. Dionisiu Adamoviciu — care erau: religiunea, cetirea română cu litere cirile, germană, istoria biblică, gramatică română, geografică, istoria română națională (după multu stim. D. Marienescu), datoriile supusilor, aritmetică, scrierea română și germană, cântările santei liturgii. Din toate aceste obiecte școlarii cu răspunsurile lor cele bune multiamira pe ascultători preste totă așteptarea, și cu deosebire din noulu studiu „Istoria națională” atatu au răspuns de bine, încatu vedeai poporeni lacrimându de bucuria pentru cele ce audiau dela mlădiile lor, și i audiai cainduse cu amara și mai blastemându și părinții, că de ce nu iau învetiatu și pre ei? Această nunumai poporul de randu o dicea, ci chiar și laudatul Domnu pretor Leontina Lucchi intro cuventare lungă și exprimă plăcerea cu răspunsurile cele eminente ale baietilor. Asemenea și nesce alți poporeni din Abrudu (carii din causă ca școlă română neunită din Abrudu remasa fără învetiatoriu (?) în estu timpu, fura siliti a trâmite copii la școlă din Bucium-satu, spre a ascultă științele după metodulu celu bun dela tenerulu clericu Dom. Dionisiu Adamoviciu), și insuflati de răspunsurile cele eminente ale baietilor încă și exprimau parerea de bine pentru sporiulu celu laudatu; dar totu odata se exprimara publice în examenu și despre aceea că de de sēma acela înainte lui D-dieu, prin care au venit acea erōre neiertată, de au remasu școlă din Abrudu fără învetiatoriulu Dionisiu Adamoviciu, caruia loculu celu adevăratu i-ar fi în Abrudu.

Mai preurma rosti unu altu baiatu o cuventare de multiamita catra publiculu adunatu. După aceea D. pretor Leontina Lucchi multimi baietilor pentru răspunsurile cele bune, apoi îndreptându-se catra domnulu învetiatoriu i multimi pentru jertfa făcută în timpu cam de 5 luni; dise mai departe că pentru aceea se exprima cu cuventulu „jertfa”, pentru că de și sunt copii laudati prin răspunsurile lor acele bune, totuși laudă cea mai mare e a învetiatoriului. Totu asia s'au

esprimatu și plenipotentiarulu protopopescu Domnulu parochu alu Abrudu-Satului Ioane Gallu. În fine m. o. Dom. pretor precum și domnulu plenipotentiaru și Domnul Parochu Joachim Stanislau împartiendu premii de bani școlarilor celor mai eminenti, se departara toti ascultătorii pe la ale sale cu inimile esaltate de bucuria cauzată cu ocașionea acestui examenu.

Unu romanu.

Bogsi'a-montana, 27. aprilu. Sum silitu a descoperi cu multa durere, că decadintă școlilor române preste totu ajunsă a influență reu și în comună noastră. Opidulu nostru Bogsi'a m. are 300 de fumuri, locuitorii sunt romani gr. resariteni; are o școlă cu unu învetiatoriu, care este dotatu c'o plata anuală de 126 f. v. a. dela erariu, era dela comună prin fostulu guvern u s'a mai adăosu de doi ani încōce o sumulă de 42 f., care adăogementu, în urmă desfintiarii acelu guvern u, s'a detrasu érași din léfa învetiatorésca.

Subscribulu servește această comună de 13 ani că învetiatoriu, cu speranță că se va mai îmbunătăți șorțea sa destulu de vaierabila, esistandu și până acum mai multu din venitul u seu propriu. Însa acum prin întorsatură împregiurarilor atata de daunōsa pentru școlile române în generalu și pentru a noastră comună în specialu, închidendu-i-se totă perspectivă de unu viitoriu mai bunu, este silitu a se retrage cu totul din postul u seu. Dacă bărbații chemati și cu influență mari ai națiunei noastre ignoréza cu atata nepăsare causă școlastică, cea mai sântă din toate, noi cesti neputințios ori catu se ne svercolimu, folosimu — nimic'a!

Mihaile Bontea,
învetiatoriu.

Materiale de instructiune.

Istori'a română națională.

(Urmare.)

Capalu IV.

(802.)

DELA CRUMNU PANA LA PETRU, CELU DIN
URMA REGE DE VITIA BULGARA.

§. 30. Niciforu, 802—811.

Imperatul u a dechiaratu rebelu (807) lui
Crumnu, regelui bulgaro-romanu, și a

venitu cu óstea pana la Odriu, dar' facendu-se rescóla in urbe, s'a rentorsu a casa.

In 809 se impartia daruri poporului lenga rfulu Strimonu; éra bulgarii venindu pe nesciute omorira pe multi si rapira 1100 de libre de aur. Crumnu cuprinse Sardi'a, si afara de cetatieni ucide 6000 de ostasi. —

In 811. imperatulu 'si aduna ostile si din Asi'a si pléca se-si resbune asupra lui Crumnu. Acest'a audindu de-atata multime, a cerutu pace; dar' imperatulu nevrendu se-lu asculte intra in Bulgari'a, se bate trei dile in canicula, taia prunci multi, predéza si aprinde curtea regelui, carele cere de nou pace. Niciforu nici acum s'a invoitu, pentruce Crumnu tóte drumurile de esire din tíera le astupa, si incependu a atacá in nópte pe imperiali, taia pe multi, omóra pre imperatulu, si din capulu lui face pocalu de beutu. —

§. 31. Mihailu I., 812-813.

Acest'a a fostu ginerele lui Niciforu, si indreptandu multe in imperatia a plecatu in contra lui Crumnu, carele 'i tramite solu pe Dragomeru si cere, ca conditiunile de pace dela Teodosiu III. se se sustiena. — Imperatulu nu vrea se-lu auda, éra Crumnu maniandu-se cuprinde Mesembri'a si mai tardiu predéza Traci'a si Macedoni'a, deórece Mihailu pentru disordinea in óste, fí silitu a se renturná. — Acést'a incuragiá pe regele bulgaro-romanu, si urmarindu pe imperatulu, la Odriu 'i aduce taber'a in confusiune, de-si perde tóte. — La perderea acést'a multu a contribuitu si ducele Leone Arménulu, carele se face imperatu; éra Mihailu se calugeresce. —

§. 32. Leone V., Arménulu, 813-820.

Crumnu, folosinduse de ocaziune si noroc, cuprinde Odriulu, si ajunge cu taber'a la urbe. Imperatulu plinu de viclema 'lu chiama cá se faca pace cu elu, cu cugetu cá se-lu ucida, deórece regele pretindea tribut, vergure, vesminte si altele. — Crumnu simte de curs'a aruncata, si se rentórece la tabera, apoi demandá de aprinsera suburbiele, — pradara, ucisera prunci si muieri, stricara castele si cetati, si numai din Odriu dusera 10,000 de cetatieni in Daci'a vechia la sclavia. —

In 814 renoesce pradarile, rapesce averile, si duce 50,000 de locuitori, in Bulgari'a. — In 820 móre Crumnu, si in locul lui remane Critagonu (Mirtagonu), mai tiranu decatu antecesorulu lui, deórece ucide si pe locuitorii lui pentru ca se botéza. — Pe Leone 'lu ucisear in biserica, conjuratii, carii inaltara pe trunu, pe Mihailu II. gavgavulu.

§. 33. Mihailu II., 820-829.

Vrendu se-si faca de amici si pe ortodoci si pe inchinatorii de icóne, Tom'a se pune in capulu nendestulatiloru si-lu impresóra cu óstea in Constantinopoiu. — Mirtagon, regele bulgaro-romanu, cu reserve reutatóse, da de scire imperatului, cumca 'lu va eliberá; sciindu insa imperatulu, ca unu inimicu va stricá patri'a lui, i-a refusátu tóta marinimi'a. Mirtagonu, totusi vine pana la Apadusu, unde Tom'a 'i stete n' cale, apoi batutu de bulgari fuge la Odrieni, carii 'lu predau imperatului; éra regele se rentórece cu prada mare.

Mirtagonu asia se simtia de tare, incatu tramite soli in Franci'a la Ludovicu I., sub pretestu ca se lege amicétia; insa cu cugetu seriosu cá solii se ceree tierede dela apusu, óre potu-se cuprinde (824). — Pe acestu timp si romanii nostri tramisera soli la Ludovicu I., plangendu-se asupra bulgariloru, — dar' nu s'a facutu nemic'a. Sermani stramosi, ei servia si in óstea bulgara, si in cea bizantina, — si se ucidea de sila frate pe frate! Imperatulu móre in 829. —

§. 34. Teofilu, 829-842.

Teofilu, cum ajunse imperatu, ucise pe ceice facura imperatu pe tatalu-seu Mihailu II. In locul tiranulu Critagonu ajunse Bogoru de rege.

In Daci'a inferióre romanii avea de magistru militariu pe Cordole, carele lasa (834) pe fiulu seu Barda se guberneze pe poporu, éra elu se duse pe sub ascunsu la Teofilu, si 'lu róga cá se tramita luntirii la Dunare, cá romanii straplantati (814) se se póta rentórece acasa. Imperatulu facu acést'a. — Bogoru pleca catra Traci'a, pana ce comitele tienuturiloru dela Dunare obsérva

mutarea romanilor si pléca a supr'a loro. — Cordole in sa si Tiantia 'i bate si-i pe-fuga. —

Unu nuoru greu se arata de nou asupra romanilor si imperatiei. Unu poporu barbaru inca necunoscutu intrumpe in patri'a nóstra. Lumea audt anteaóra de numele „unguru“. — Acestia sub ducele loro Elöd ajungu pela Dnipru, si bulgarii batuti 'i chiama in ajutoriu la marea négra. — Toema sosira si luntrile imperiale. cá se repórte coloni'a romanésca (dela Prutu) si se incinse o lupta sangerósa intre unguri si romani. Romanii invínsera si plecara, éra ungurii se asiediara pe pamentalu ce s'a numitu »Etelköz« pela Dnipru si Nistru, de unde peste 55 de ani fura alungati. — Imperatulú móre in 842.

(Vá urmá.)

Literatura.

A esitu din tipariu:

Gramatica romana pentru clasile gimnasiai de Gavriile J. Munteanu. Partea Sintactica. Brasiovu 1861. La Römer si Kamner tipografi. (VIII. si 120 pagine in optavu.)

Prefacia autorului.

„In Partea Sintactica a Gramaticéi am introdusu ortografi'a cu litere, ce s'a adoptatu in 2. Octomvre 1860 de Comisiunea filologica convocata adhoc: precum in Partea Etimologica intrudusesemu ortografi'a cu litere, cercata de comisiunea profesoralé si autorizata in 1858 de On. Eforia scolare din Bucuresci.

Vercare concede. ca in cestiuini de conventiune, cum este si acést'a, parerile individuali au sa se plece la conclusele ce au autoritatea corpurilor morale, fapt'a acést'a nu mi o vá imputá de neconsecentia.

Dincontra, déca in Ian. 1860, candu s'a scrisu Partea Etimologica, am adoptatu ortografi'a bucureseniloru, cea antaia ce avea intiparitu sigikulu autoritati, n'am fostu decatu consecente principulu; anunsiatu.

Adeverata neconsecentia ar fi déca, st' dupa ce s'a adoptatu si autorizatu de mai multi si la noi o ortografi'a, ar fi tenásu totu pe lunga ortografi'a din Partea

Etimologica, si n'as fi intrudesu ortografi'a din 2. Octomvre intr'o carte didactica, destinata pentru tinerimea studiósá de dincóci de carpati. Desi parerea mea individualé in sus laudat'a Comisiune filologica tense mereu intr'acolo, cá Ilustrulu autoru a lu Ortografiei, adoptate de Comisiunea filologica, sa faca concesiuine macar lui a = z. Si acést'a nunumai din consideratiunea unei conformitati mai large, ci mai virtosu din acelu resonu ponderosu, ca eu nu mi putui si nu mi potu enco inchipui, cum invatiatorulu primariu vá fi elu in stare a capacítá pe unu scolariu incepatoriu, cá-sa destinga intre a = z si intre a = a forá semnu, nice insusi cu ajutoriulu espedientelui, adoptatu de Comisiunea filologica, cá adeca alfavetulu cu litere sa-se tiparésca in paralela cu alfavetulu kirilicu? — Sa incépa citirea cu gramatic'a? acést'a nimene nu o vá cere. Ero vocalea z nunumai esista, ci enco e cea mai copiósá in limb'a romanésca. Chiaru sa-se simtia, cum nu e nice unu cuventu de-a se-simti, necesitatea a o scóte din limba — cine o va puté?

Altrámte diferinti'a intre ortografi'a din Partea Etimologica si intre acést'a din Partea Sintactica, de vomu abstrage dela semnele intrebuintiate intr'aceea, nu e mare, fiindu si un'a si alt'a bazata pre principiulu etimologicu si pre aceleasi regule fonetice, incatú scolarii gimnasiai, pentru care este scrisa sintassea, sepotu orientá fora nice o greutate.

De-la acésta justificare trecu la meritulu Partii sintactice cá sa spunu: ca, purcediendu din convinciunea, ca despre nice unu scriitoriu romanu, sa celu mai populare, nu se-póte dicee seriosu ca 'si cunósce limb'a, déca o scrie numai din rutina asia dicendu, ero nu din cunoscienti'a deplina a ratiuni gramaticali, eu am nasuitu, cá combinatiunile sintactice generali ale limbei sa le aplecu la regule cuprinse in Gramatic'a universale, valibili pentru tóte limbele; éro pentru acele combinatiuni sintactice singulare, ce sunt proprie limbei nóstre, sa scotu regule din natur'a limbei chiaru, si sa le justificu prin essemple, pe catu s'a pututu, luate din autorii nostri.

Calea acést'a, catu sciu, e enco nebatuta de ver-o Gramatica romanésca. Catu me voiu fi apropiatu seu departatu de scopu, nu sciu. Deaceea rogu plecatu pe tott barbati de litere romane, cá-sa binevoiascá a-lrá la critica seriósá acésta sintasse, si erorile si lipsele ce votu intimpiná a le descoperi verde, pentru

că în modulu acest'a sa se-pôta corege cele eronee și suplini cele ce lipsesca în adou'a editiune ce s'ar mai puté face.

Brasiovu, Prieru, 1861^a.

G. I. Munteanu.

Opulu preste totu este lucratu cu mare diligintia și merita a si-lu procurá nunumai fiacare invetiatoriu și barbatu de scóla, ci și totu insulu, care se interesédia de limb'a sa și vrea a si o însusí cu fundamentu.

In libreri'a lui S. Filtsch în Sibiiu se afla de vendiare cu 1 f. 20 cr.

Varietati.

* Capital'a Angliei nu remane cu nemica indere-trulu altoru capitale mai virtosu în demoralisatiune. Londonulu are adica astadi, dupa date mai nóue și sigure 12,000 criminali, ómeni tineri, — 30,000 de furi, 6000 ascundietori, și 60,000 belivi. Mai departe ambla astadi prin stratele Londonului mai multi cá 150,000 vagabundi de ambe sese.

* Dupa aratari statistice în Angh'a în 1859 a fostu 35,992 de ómeni smintiti, în 1844 numerulu acestor'a erá numai de 20,211, și asiá în 15 ani acelu numeru s'a mai duplicatu.

* Toporova, unu poetu rusu fórté renumitu, lucréza la unu opu poeticu pentru dió'a serbatorii milenaria a sustarii imperiului rusescu. Opulu lui va sta din unu milionu de sire și se va dá la lumina în Odessa.

* În Alton'a s'a inventatu o careta (trásura) care se mana fara de cai, prin puterea aerului. Prob'a a suceasu bine.

* Universitatea din Kiew, în urm'a unor miscari ce s'a escatu p'acolo, s'a inchisu.

* Poesiile nationale de D. Basiliu Patricu, anuntiate și într'unulu din Nrii nostri trecuti, a esitu din tipariu și se afla de vendiare cu 1 f. v. a. esemplariulu. Opuscululu sta din 3½ côle în optavu.

Deslegarea problemelor aritmetice din Nr. 15.

- 1) $\frac{1}{3}$ și $\frac{1}{4}$ séu cu fractiuni omogene $\frac{1}{12}$ (oile vendute) și $\frac{2}{12}$ (cele pierdute) facu $\frac{3}{12}$ a totimei, de unde urmédia ca 1000 cea remasa va fi ecale $\frac{5}{12}$ a totimei, care impartinduse prin $\frac{5}{12}$ va veni pre fiacare parte cate 200 asiá
$\frac{1}{3}$ séu $\frac{4}{12}$ dau una suma de	800
$\frac{1}{4}$ " $\frac{3}{12}$ " " " " " " " "	600
catra care socotindu și cele $\frac{2}{12}$ a totimei care scimú	1000
ca sunt	2400
- intr'o suma 2400

de oi tur. intréga.

- 2) Unu barbatu, o muiere și unu fecioru dimpreuna daruescú $\frac{1}{4}$. Totu darulu e $\frac{1000}{4}$; care impartinduse prin darulu celoru 3 persóne — $\frac{1000}{4} : \frac{25}{4} = \frac{1000}{100} = 16$ se cuprinde de 16 ori; asiá dara din fiacare classa vor fi cate 16 persóne,
asia 16 barbati a 5 flor.	80 flor.
16 muieri a 1 " "	16 "
16 feciori a $\frac{1}{4}$ " "	4 "
	intr'o suma . . . . . 100 "

Bine a resolvatu ambe aceste probleme D. A. Balomirénu, cand. de inv. în Sibiiu, éra numai a dóu'a problema a deslegat-o DD. Iacobu Bumbescu, inv. în Surducu, Dim. Rafila invet. în Totvaradia, Nicolau Nicolinu, invet. în San. Miclausulu mare și Paulu Goronu, preparandu în cursulu II. în Aradu.

ATENȚIUNE!

Am avutu unu manuscrisu istoricu despre epoc'a lui Hor'a și Close'a, cu istori'a timpului și cu tóte documintele oficióse în limb'a latina și magiara. Manuscrisulu erá compusu pentru prelegerile profesorului vestitu Horváth din Pest'a și serviá de manualu pentru auditori; — inse eu imprumutandu-lu unor'a romani spre cetire; a trecutu din mana în mana, pana ce acú nu se mai afla.

La compunerea istoriei pentru tinerime am mare lipsa de acelu manuscrisu pré intersantu, și pentru acést'a rogu pe acelu Domnu, în a carei mana ar fi ajunsu, cá se mi-lu retramita, séu barem imprumute spre decopiere. Acelu manuscrisu e semnatu cu D. S. auditoriulu de filosofia pe la an. 1835 în Pest'a. — Intemplandu se se afle, se mi se tramita la Lipov'a în Banatu.

Marinescu.

Balade și Colinde se afla inca în cantitate destulu de mare. — Eu rogu pe DD acci'a, carora li s'a espediatu la cererea Dloru, Balade și Colinde, și inca nu-mi tramisera nici unu cruceriu, — séu carii ar avé se tramita unu restu de bani din esemplariile vendute — se binevoésca a face socót'a, și detragendu-si spesele se-mi tramita séu banii séu esemplarile (pe deligintia franco inse imputatu mie) catu mai curendu la Lipov'a în Banatu.

— Pentru tinerimea scolastica, voiú vinde de drep-tulu din Lipov'a unu esemplariu cu 60 cr. cu espeditiune cu totu, — sub conditiune cá mai putienú 5 esemplare se se céra. —

Marinescu.

Responsuri.

J. J. — Kecskemet. Nu putem face intrebuintiare.

N. O. — Zarandu. Cele tramise nu le putem folosi.

J. P. — Viena. Sobjeschi etc. este o materia, ce nu se potrivește a se publicá într'o fóia scolastica.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Facultatile sufletului*).

Simtiementulu moralu.

Dintre tóte fiintjele numai singuru omulu are puterea de a face abusu. Animalele se bucura de darurile naturei, fara insa a trece mediuinele facultatiloru lor, si fiindu odata indestulate se oprescu: Dumnedieu, pentrucá se statoréscu bun'a orenduéla comuna, a voitu cá dorintiele lor se se termine in satiu.

Din contra dorintiele omului sunt atatu de nemarginite, incatu nimicu nu le póte indestulá, si incatu omulu simte indata trebuint'a de a le pune unu hotaru, acésta trebuintia este cea d'anteiu descoperire a simtiementului moralu care este in elu, si o prochiama prin regulamente si prin porunci anteiu in familia, pe urma in poporu si apoi in statu. Astufelu este inceputulu legii omenesci si politice, — lege santa insuicandu este nedeseversita, pentrucá ea dá o dovéda despre libertatea nóstra legand'o, si despre judecat'a nóstra silindune la supunere.

Si este atata de adeveratu, ca natur'a omului cere aceste lantiuri, incatu popórele numai sub domnirea legii se civiliséza: cu catu acesta lege este perfectonata, adica cu catu ea lasa ventu libertatei in judecata, cu atata natiunea se face mare si puternica. Asiá fericirea poporeloru depinde dela perfectiunea legiloru politice, care nascu din simtiementulu libertatei nóstre, precum intieptiunea unui omu aterna dela desvoltarea simtiementului moralu, care este in elu.

Din acést'a se dovedesce, cá simtiementulu moralu este neaternatu de intielegerea nóstra, si ca olu ne poruncesce se facemu aceea ce trebuie, nu pentrucá se fimu fericiti, ci pentrucá se meritamu de a fi fericiti.

Filosofulu de Koenigsberg dice: „Fa ceea ce te póte face demnu de fericire“. A se face demnu de fericire va se dica a luá singurulu drumu, care duce

la fericire; va se dica a implini tóte legile morale ale fiintiei nóstre.

Dar' cu tóte aceste fericirea pamentésca nu este adeverat'a séu neaparat'a urmare a implinirei legiloru acestora; asiá fiindu, apoi sufletulu, care ne deschide drumulu acesta, astépta o alta dreptate, care nu este dela pamentu, ci o respaltire, care póta in sine idea unui Ddieu.

Cautandu scopulu legii morale, intalnimu puterea aceea, care numai ea singura i póte infintia promisiunile, si asiá éca ca chiaru dela antei pasi esímu din spatiu si din timpu! Sperantiele nóstre trecu marginele creatiunei, cá se ne inaltie pana la Creatorulu. Deci:

Simtiementulu moralu este o facultate a sufletului.

Simtiementulu moralu este cea d'anteiu lumina, care lucesce catra Ddieu.

Simtiementulu frumosulu.

Tipulu frumosulu e nestramatatu, e vecinicu; elu se afla, pentrucá îi avemu cugetulu si iubirea; cugetulu cá se ne indemnamu a-lu cautá, si iubirea, cá se ne facemu vrednici de alu privi.

Sufletulu nostru, luminatu de catra acésta facia din neuntru, dupa ce ilu cautu cu deamenuntulu, dar' inzadaru, in tóte lucrurile ce-lu incungiura aici josu, trece dintr'o lume 'ntr'alt'a, dela marginitul la nemarginitul, si se opresce uimitu la piciórele Creatorului. Ddieu, dandune acésta facultate, ni se desvalea.

Cautandu frumosulu, noi cautamu ceva care nu este pe pamentu; intramu intr'o lume in fiintia, intr'o lume, a carei icóna insovonita se odinesce in adunculu sufletului nostru.

Asiá simtiementulu frumosulu s'arata in negurile simtiuriloru nóstre, este cá o spartura larga in materia, ale careia tóte perspectivele se deschidu dela pamentu catra ceriu, dela timpu catra vecinicia. Deci:

Simtiementulu frumosulu este o facultate a sufletului si este a dóu'a lumina care lucesce catra Dumnedieu.

*) D. „educatiunea mamelor de familia, séu civilisatiunea genului omenescu prin femei“, de L. Aimé Martin, trad. in romanésce de J. D. Negulici.

Simtiementulu nemarginitului.

Totulu ne scapa pe pamentu, totulu ne vorbesce despre nimiculu nostru: viéti'a se compune de nesce dfle care numai sunt, si presentulu nu este altuceva, decatu viitorulu care trece. Celu pucinu daca timpulu ar crutiá aducerile aminte despre noi; dar' nu, dupa rapirile de veselie si de durere vinu nebagarea in séma si uitarea. Fiinti'a nóstra se sterge pana si din memori'a nóstra; ne ducemu in bucatiele, si aceste bucatiele, ce cadu din di in di pe drumulu nostru, se desfiintieza cu catu inaintamu. Asiá trecutulu móre, presentulu piere, si viitorulu este nupai o sperantia. O sperantia! o muritorule! ecc'a tóta marirea ta! In midiloculu acestei lumi de peritiune, de fatia cu mórtea si cu uitarea, candu totulu se sfersesce impregiurulu teu, tu speri o viéti'a fara finitu! Dicerea vecinicia nu 'ti spaimenta sufletulu; din contra elu respunde la acésta cu nemarginitulu, acestu simtiementu inaltu, care ne scóte din spatiu si din timpu, si ne rapesce in sinulu lui Dumnedieu.

Caus'a, ca nimicu din ce este marginitu nu póte implea sufletulu nostru, este, ca simtiementulu nemarginitului se afla in noi.

Grozaviea ce ne intiparesce nimiculu, este o descoperire a nemarginitului.

Dar ce este nemarginitulu? tóte silintiele mele pentru alu putea intielege sunt zadarnice. Precatu 'mi este preste putintia de alu negá, pre atata si de a-lu intielege. Ceea-ce sciu, este ca afara de nemarginitulu nu este nimica, séu pentru a díce mai bine, ca totulu se cuprinde in nemarginitu. Condustu fiindu de acésta slaba lumina, punu a cifra, lenga care mai punu si altele ne'ncetatu: implu insfersitu nemarginirea cu cifrele mele; dar' in zadar! caci acea suma, macaru in veci de ar totu cresce, se compune numai de lucruri marginite, si asiá ochii mei intelnescu totdeuna cele dóue capetuie ale ei, inceputulu si finitulu. Atunci vederile mele se cofunda dircóci si dincolo de dens'a: si nu gasescu nici inceputu nici sfersitu; ceea-ce cifr'a gonesce, fara a putea vreodata ajunge, ceea-ce este inainte, ceea-ce este in urma, ceea-ce este pretutindeni si totdeuna, éca nemarginitulu.

Simtiementulu nemarginitului ne da ideea despre totu ce nu se póte prinde prin simtiuri; si infintioza pentru noi pe necunoscutulu.

Asiadara nemarginitulu nu se póte gasi nici in intindere nici in numere. Elu este terminulu,

principulu din care isvdrescu tóte adeveturile si care tiene totulu, dar' fara a absorbi fapta sa; elu este unimea, elu este Dumnedieu.

Nemarginitulu este Dumnedieu! Asiadara tu pe Dumnedieu cauti, o! sufletulu meu! daca nimica din ce este marginitu nu te póte oprí aici josu! Tu te desfaci de tóte veseliile pamentului, pentruca tóte aceste veselii au unu sfersitu. tu uresci ori ce hotaru, pentruca totu hotarulu este nimiculu. Tu te odihnescii numai in tine insuti, in acestu nemarginitu, care este mai presusu de tóte patimile nóstre, si care totodata este speranti'a ta lumin'a ta si satiuulu teu.

Asiá omulu este punctulu de unire intre natura si creatorulu ei; totu ce elu simte mai presusu de dorintiele pamentesci, este o vestire a vecinicie. Natur'a ajunge la densulu prin intielegere si prin amoru; ear' elu ajunge la Dumnedieu prin simtiementulu frumosului si alu nemarginitului. Lantiulu inceputu pe pamentu nu se rupe; elu merge de se cufunda pana in ceriu. Deci:

Simtiementulu nemarginitului, este o facultate a sufletului si a trei'a lumina, care lucesce catra Dumnedieu.

(Vá urmá.)

Cateva puncte pentru invetiatori.

Spre a influintiá cu deosebire asupra educatiunei morale a tinerimei, pazirea urmatóreloru puncte sunt de neaperata trebuintia pentru totu invetiatoriulu:

1. Cunóscerea acurata a fiacarui scolaru si a relatiuniloru, in care elu traesce si ne'nterupt'a tiene in vedere a acelora atatu in—cátu si afara de scóla.

2. Prepararea désa pentru fiacare prelegere si intieserea de invetiaturi morale p'intre totu felulu de instruire.

3. Fiinti'a de fatia a invetiatoriului la adunarea scolariloru inainte de prelegere.

4. Rugatiune cu scolarii inainte si dupa prelegere.

5. Deprinderea in cantare prin imne morale.

6. Naratiuni morale bine alese.

7. Alegerea buna a testului pentru modelele de scrisóre.

8. Intrebarea despre cele citite, cu privire la asemene pasagiuri, ce desteptu simtieminte morale.

9. Alegerea buna a temelor scripturistice pentru casa si scóla.

10. Folosirea si aplicarea intemprarilor deosebite, cum: bóle, scumpete, morti, templari elementare etc., spre invetiatura corespondentore si spre lucruri morale.

11. Désa aducere-aminte a scopului serbatorilor bisericesci.

12. Presinti'a si compartesirea invetiatorului la invetiatur'a religiunei, cum si la prepararea pentru sant'a Cuminecatura, si supraveghierea pentru cercetarea bisericeii.

13. Preferinti'a mai mare a copiilor morali, decatu a talentelor eminente.

14. Draptatea in pedepse si remuneratiune.

15. La esecutarea pedepsici, simtiementulu invederatu alu condurerii proprie.

16. Incungiurarea pedepselor desonoratóre, si ocolirea espresiunilor defaimatóre si a numeloru de batjocura.

17. Atragerea désa a luarii aminte la natura, puterile si minunile ei.

18. Regalaritatea, pantuositatea, in tóte lucrurile scólei.

19. Deosebita luare aminte la esirea scolariloru din scóla dapa finirea prelegerei.

20. Deprinderea scolariloru in tóte virtutile, anume in socialitate, politetia, curatienia, veracitate.

21. Dedarea in pazirea acurata a legiloru scolare.

22. Invetiatur'a despre scopulu si folosulu animaleloru — datorintiele catra acele.

23. Oprirea scaldarii nesupraveghiate in lacuri si riuri.

24. Oprirea jocuriloru si conveniriloru comune a tinerimeii de ambo sexe.

25. Oprirea de a citi carti stricatióse si infintia-rea de bibliotece scolastice comunale, spre a putea dá 'n man'a copiiloru carti bune.

26. Intiparirea de sentintie si naratiuni morale.

27. Castigarea amórei si a respectarii copiiloru si a parintiloru.

28. Studiare cu silintia a invetiatorului pentru aine si adaparea sa din ce in ce mai mare nu numai in metodele de invetiatura, ci si in psicologia, fiziologia si pedagogia, caci aceste facu conditiunile de capetenia a influintiarii prosperitóre asupra educatiunei spirituale si corporale a copiiloru.

29. Intielegerea invetiaturului cu parinti, rede- niile, tutorii, caseni etc. despre insusitatile, copiiloru si

despre observarile facute la densii, candu apoi invetiatorulu 'si aduna notiie in catalogulu seu despre eece aflate si face dispusetiuni cuvenite pentru indreptarile cerute.

Pedepsele trupesci in scól'a populara.

Fara 'ndoiéla se numera intre momentele cele mai neplacute in viéti'a scolastica, candu unu invetiatoriu este silitu a pasi la pedepse trupesci. Tóta pedéps'a este si fara de aceea veninu si otrava pentru docintele cu sentiu, tocma si candu ea sta din lucru mai nevinovátu, cum esirea afara, starea in picitóre etc., si pedagogii cei mai multi cu nimica nu se ocupa mai seriosu cá cu intrebatiunea: „Cum se procedemu la invetiarea copiiloru, cá pedepsele se devina catu s'ar putea mai de prisosu?“ Este adeveratu, ca invetiatorulu i stau inainte si alte multe midilóce spre a face pe scolari ascultatori, diliginti si morali fara aplicarea falangei si a nujiei. Daca 'si va pastrá unu aeru seriosu, daca va fi cu grige la glumele sale si preste totu in conversare cu scolarii sei, daca va fi consequentu in pretensiunile sale, daca nu va cere alta si mai multu, decatu ce si catu se póte acceptá dela natur'a copilaresca, daca precepe a face invetiatur'a sa atragutóre si lipitóre, daca laudele impartesite le face cu atata participatiune a sa, incatu lips'a aceleia se fia semtita cu durere de catra copilu, daca supraveghie copii cu conscientiositate mare in si afara de scóla, daca c' unu cuventu docintele scie a-si conservá respectarea si amórea scolariloru sei: atunci elu la partea cea mai mare a eleviloru sei nu va avea trebuintia de pedépsa. Insa unde este omulu, care se fia perfectu in servitiulu seu, mai virtosu candu acesta nu-lu prea indulcesce si indestuléza in multe privintie? Si chiaru si bravii aceia, carii cu insufletirea loru stau departe preste despretiulu lumei, carii simtu, ca stau in servitiulu lui D-dieu si nu sunt sclavii lumei, inca si ei — 'si sa órele cele rele, candu 'si pierdu rebdarea si comitu erori contra conducerii intielepte a copiiloru si apoi trebue se pedepséca. Si acésta li se póte iertá cu atata mai virtosu caci au de lucru de multe ori ca copii stricati chiaru din cas'a parintiéca si pe care parintiá incai intarita asupra invetiatorului cu cuvinte: „Se nu i te supui!“ »Se-mi spui numai mie, daca ti-a face ceva!“ etc. De multe-ori érasu vine inasui parintiá de se róga a fi aspru, ma a le si pedepsi copii. Destala ca in scóla nu va putea merge asa usorú fara

pedepse. Totuși se remanem acum la pedepsele trupesci, de cealaltă am vorbit și vom mai vorbi.

Trebue premisă, ca noi prin pedepse trupesci nu înțelegem acea tractare rea, pe care o aflăm mai în toate școlile noastre. Nu înțelegem, că invetiatorului se făia unu darabantiu totu cu vîrgă a mână și în toate dile se bătă. Acela, care pôte a maltrată pe unu copilul, nu este invetiatoriu, căci unulu că acela său n'are inima său nu se pôte guvernă, și atunci ar trebui se începă a se pedepsi mai anteiu pe sine. Insa pedepsele trupesci, dacă ele cauta se făia, trebue aplicate asiă, că din ele nici odata se nu resara vr'o vatemare în trupu și sufletu. Nu se pôte negă, ca orice pedepsă trupescă pôte deveni periculosa. O mica atingere d. e. numai la unu degetu ranitu, pe care nu l'ani bagatu în sēma, pôte trage după sine urmarile cele mai rele; o singura palma usiōra pôte s'aiba de urmare mōrtea copilului, etc. Pedepsele trupesci sunt mai totdeauna periculose, și ele sunt a se incungiuři precu se pôte. Sunt periculose, anteiu pentru vatemarile trupesci, și adouă a căci facu pe copii adesea cerbicosi, inderetnici, adica au efectulu contrariu dela celu a-sceptatu, atuncea candu se aplica reu. Diseiu „adesea“, pentruca nu totdeauna e asiă. Dacă invetiatorulu n'a insocitu pedepsă a data cu vorbe de condurere, dacă n'au invederatu copilului și după aceea nedreptulu seu și meritarea pedepsei, ma dacă'n locu de aceste incepe și batjocuri, atunci ce mirare, ca pedepsă are efectulu reu și copilului i sa adaosu prin aceea stricatiune. Prin asiă casuri devinu apoi copii cerbicosi, mintiuosi etc. mai virtosu dacă sunt refaciati de acasa și candu și parintii incepu a le dá în buna, neaprobându nimica ce face cu ei invetiatorulu. Nici unu felu de patima, nici o mania infuriata, nici intaritatiune se nu obserbe copilulu la acela, care i este modelu, în toate și la care are a se'naltia și elu. Pedepsele cu patima rupu totdeun'a bucati însemnate din nimbulu acela alu invetiatorului, ce — că invetiatoriu cu influentia — nu trebue se-i lipsesca nici odata.

Insa desă într'adeveru pedepsele trupesci sunt de mai multe-ori periculose, în unele casuri ele nu se potu totuși incungiuři. Căndu copilulu a ajunsu la o asiă trēpta a stricatiunii, de nu mai are sentiu de onōre, de rusne, de frica, candu nu se mai pôte aduce la bine nici prin aplicarea altoru pedepse, nici prin amenintari nici prin ademeri: atunci nu remane decatu a aplică și pedepsă trupescă. Ea insa se nu făiaspra, căci dacă se va repetă de câteva ori conse-

cutent, va fi o buna medicina. Nu în aprigime, ci în consecintia jace atotuputintia ei. Mai departe ea n'are a remanea permanenta, cum facu unii invetiatori aplicadu-o cu anii mai toate dile la unulu și același copilul. Invetiatorulu trebue a o sci întrebui astufelu, că ea incurendu se devina de prisosu și copilulu se se indrepte. Cine n'o sci aplică cu scopulu acesta, acela nice se nu pedepsesca, căci numai strica.

Adresă

junimei romane studiōse din Vien'a catra D. Mihaiu Cogalniceanu ministru presiedinte, spre a bineventă inaugurarea universitatii romane în Iasi.

Escelintia! Inaugurarea universitatii din Iasi ni-a implutu inim'a de bucuria, vedindu în aceea renvierea nationalitatii romane.

Nici unu poporu nu si-a castigatū esistintia nationala, fără sciintia; nici unu poporu nu s'a intaritu în vietia politica, fara simtiu de nationalitate, și propasire în sciintia. — Sciintiele suntu medilōcele mai putinte, pentru cultur'a generala, și bunastarea materiala; și fara acesti doi factori, poporul nu pôte propasi, nu-si pôte fundă unu viitoriu mai frumosu, nici pretiuul trecutulu gloriosu.

Cultur'a generala face pe poporu se-si iubēsca patri'a, — se-si stimeze natiunea, și se-si pretiuēsca religiunea; se se sacrifice pentru aceste, că se făia consideratu în lume de o natiune brava!

Poporul romanu nu e mai multu unu poporu fara vietia nationala, — astadi e o natiune în Europ'a. Natiunea romana trebua se-si cuprinda o pusetiune dēmna între natiunile culte a le Europei, și la pusetiunea acēs'ta pôte ajunge mai alesu prin sciintie, era la acestea prin redicarea instituteloru de cultura.

Celu mai de frunte institutu la o natiune e universitatea; nici ca se pôte cugetă o natiune culta, fara acēs'ta. Romanulu adi, cu ochi lacremandi, și inima plina de bucuria, spune Europei, ca a ajunsu se aiba, ce a dorita de seculi. —

Si pentrace n'a pututu se aiba mai de multu? Au dōra nu i-a placutu sciintiele? Au dōra nu a fostu demnu de alta vietia mai gloriōsa? — Istori'a Romanii, ne da la aceste, raspunsuri chiare.

După colonisarea romanilor în Dacia, poporul

celu mai cultu in acést'a parte a orientului, erau romanii; atate monuminte, si atate date istorice, sunt martori autentici. — Invasiunea barbariloru, si luptele ne'ncetate cu acestia, nu numai ca-i impededu dela sciintie si arte, ma 'i si infransera si adeseori supusera, pentrucá se-i sterpésca cu totu. — Romanulu inse n'a peritu; ap'a trece petrile remanu; — dar' si-a perdutu patri'a s'a propria si mare.

Constelatiunile politice, intrigele diplomatice, si forti'a celoru mai tari, au aruncatu curse Romaniiu cá se fia pururea debila. — Nici nu putea se fia tare, candu principii romani purtau resbele intre sine, in locu cá se se unésca; — nici nu putea se nu fia debila candu principii straini i-au vindutu patri'a, — i-au nedusitu natiunalitatea, i-au demoralisatu religiunea, i-au denegatu cultur'a si i-au telharitu avut'a!!

Si óre intre asia impregiurari, ce putea se faca serac'a Romanime? De nu ar fi crediutu in Ddieu, trebuiá se despere si se abdica chiaru si de viét'a sa fisica, carea in tocma erá periclitata, cá tóte drepturile ei istorice si politice.

Inse lauda lui Ddieu, ca nu a lasat'o cá se ajunga la cele din urma, la minutulu de mórte. Ddieu a vrutu numai se cerce pe fic'a sa, pe carea intru atata o iubesce, — si cercandu credinti'a ei cea adeverata, a aflat'o démna de o viét'a mai frumósa, si de unu viitoriu mai mare, si i-a redatu medilócele esistintiei politice.

Se fia dara glorificatu, si prémariu in eternu numele lui, la tóte semintele pamentului, caci a deschisu pentru Romanime o epoca nóua, timpulu renvierii ei. — Astadi nu póte fi unu romanu, carele se nu 'si iubésca natiunea si patri'a, ce a eredit'o dela stramosi, — carele se nu se unésca si sacrifice pentru viitoriiu loru; deci dara

Considerandu ca universitatea e institutulu celu mai salutaru pentru cultura, prin carea natiunea romana propasiesce in sciintia, si literatura;

Considerandu ca universitatea e institutulu, unde junii romani in patria potu capatá o crescere mai inalta natiunala, si aci mai usioru se potu imbuti si perfectiuná pentru carierele societatii;

Considerandu ca in acestu medu se concentra puterile natiunii, cá se se intarésca in caracterulu natiunala, si asia se se razime pe sine insusi, — caci precum dice Blesson despre romani — „Tóta natiunea trebuia se se adape din fontamele sale proprie, — opiniunile altoru natiuni

numai se le cunósca, cá se proepteze asemene, éra nu egale, respective, acele ce convinu caracterulu natiunala“; si in fine

Considerandu ca universitatea face unu nume frumosu si maretu Romaniiu intregu. — Noi junii romani studiosi la universitatea si alte institute din Vien'a, venimu a dechiará bucuri'a nóstra, catra inaltulu ministeriu de invetiamentu, carele sub gloriós'a domnire a Mariei sale Dlui Alexandru Ion I, potu se produca o epoca nóua; venimu a spune reverinti'a nóstra tuturoru braviloru barbati, carii au staruita pentru infiintiarea universitatii; venimu a dice gratularea nóstra catra toti tinerii aceia, cati sunt fericiti a ajunge candu de cei mai vechi auditori a-i ei; si in fine venimu a descrie bucuri'a nóstra si catra totu poporulu romanu de dincolo de carpati.

Recomendandu-ne simtieminteloru gratiósu si binevoointiei remanemu

Ai Eselentiei Tale Viena, 26. oct. 1860.

(Urméza 52 de subscrieri.)

Sciri scolastice.

Multu stimate Domnule! Celindu eu mai deuna di »Amiculu Scólei« Nr. 11 alu jurnalulu nostru, ce nu potu relace, ci cu durere, debe sati marturisescu, ca dupa ostenelele mele puse in privinti'a edificarii scólei nóstre din Rechita, (ce cugetu insa a fi DTale unu lucru ne cunoscutu) nu meritámu a fi aratatu la lume de unu instruminte alu intunerecului; ci dincontra alu luminarii, din data ce eu miamu posu tóta silinti'a cá poporulu nostru sasi' edifice scóla pentru bunulu de comunu, — dicu: mirarea me cuprinsa, candu eu vediu ou ochii, ca chiaru eu asi fi unulu din ceice saru incercá a desmentá poporulu dela cultivarea si dezvoltarea fiiloru sei. O ce rola! o ce cutediare! dela unu docente intieptu numitu; — daca de asi fi eu chiaru inimiculu celu mai infuriatu alu docentelu Joane Blidariu, totusi pentru o persóna n'asi putea fi asia de nepriceputu si asia de reutaciosu, cá se me facu instruminte de a aduce la intunerecu si perire pe o tenerime a unei cumunitati intregi. Dómne feresce!! acést'a nu s'aru putea inpacá cu comoscinti'a sufletulu meu. — Dee Dumnedieu insa. se fie si alti colegi de ai mei asiá indemnatori spre binele de comunu, precum amu fostu si sumu eu, — apoi de buna seama, nu s'aru vaerá nici unu docente, — calu plóua in scóla, si ca nui ambla copii la scóla, si asia, desiguru amu

putea dice, ca putemu ave sperantia de a ajunge la scopulu doritu. — Insa durere ca docentele mentionatu asiá tare s'a departatu de adeveru si de dreptate, — catu trebue sa stee lun'a pe locu, — daru ce e de facutu? Proni'a cea cereasca va resplati fiesce carui dupa faptele sale. Dice: „ca amu inmultitu predic'a in a. beserica cu contradiceri despre invatiatoriu si scóla; acésta e tocmai cu susulu in josu; de dicea, ca amu indemnatu poporul prinu predica sesi edifice scóla, pentru cultivarea fiiloru sei, care inainte de a veni eu Paroch in Rechita erá de totu slaba, si de spunea luptele ce amu reportatu la edificarea aceliási, — fiesce ca docentele mentionatu de aceste to'te (cá unu tineru) nimicu nu cugeta; de spunea ca l'amu sfatuitu se pasiésca cu pruncii in scóla cu unu metodu mai cuvinciosu; si de spunea ca amu doritu pentru o comuna asiá mare cá anóstra unu invetiatoriu mai calificatu, unde salariulu e acomodat pentru traiulu unui docente bunu, atunci de buna seama aru fi avutu totu dreptulu, — daru nu cumu vre domnia lui a esi la lume, cu scornituri góle. — In locu selu fiu aratatu eu lumii ca ce invetiatoriu harnicu e, si ce metodu possede in scóla cu pruncii; pentruca din manile lui prunculu meu celu abia de siepte ani trecutu, fu asiá tratatu incatu 2 septemani jacandu in patu, n'a mancatu nici vorbitu, — Eta dara ce docente avemu! si eata ce metodu! — — nu voi se me slobodu, mai de parte, — ci lasu sa judece fiescare omu cu mintea sanatósa despre noi umbii. —

Te rogu Dle, cu distinsa umilintia, pe responderea mea a subscrisului se bine voesci a pune aceste siruri ale mele in „Amiculu Scólei.“ *)

Rechita, 2. maju 1861. **Jucu Nicolau,**
pariochialu administatoru in Rakitta.

Boemi'a. Locutiitorulu Boemiei raspunde in diet'a tierii la interpelatiunea unui ablegatu in modulu urmatoriu: Ambe limbile patriei se aiba acelasu dreptu in scóla; unde se va dovedi o lipsa de cést'a ori ceea, din partea guvernului se va dá totu ajutorulu cuvenitu. Instructiunea speciala se se face in limb'a poporului. Nemtii se invetie nemtiesce, boemii boemesce.

Elu a provocatu pre consistorii, a intimpiná cu energia ori ce nelegalitati si ai implini ordinele sale cu scumpatate. Plansori despre respingerea limbei germane se fi venitu si pana acuma in Leitmeritz, si elu se vede silitu a fi dreptu catra aceste manifestatiuni.

*) Eta le-am pusu intoama precum ni s'a tramiáu. Se vedem in sa DDlor preoti si invetiatori, cá in locu de frecari neplacnte se lasim si unii si altii lucrurile pacii si ale concordiei, avendu un'a ei aceea si nasuála: progresulu comunu, alu carui celu mai mare inemicu este discordi'a.

Scólele midlocia si gimnasiale sunt pofite a-si dá opiniunele, ca in ce modu ele aru putea se-si alega mai bine limb'a instructiva fara periclitarea culturai si amesuratulu referintieloru. In scólele reale superioare limb'a boema se se tracteze de studiu obligatu; pentru dóce catredre la universitatea desici (specialitatile judiciare) s'a si scrisu concursu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 35. Mihailu III-le bettulu, 842—867.

Fiulu lui Teofilu fiindu micu, a domnit sub tutel'a mamei sale Teodor'a. —

Bogoru regele bulgaro-romanu, vedindu, ca legea crestina se latiesce, se crestineza si elu prin unu romanu, anume Teodosiu Cufara, si prin sor'a sa, odata captiva in urbe. — La acést'a multu l'a adusu si pictorulu romanu Metodiulu, carui 'i díse, se zugrafesca cas'a regelui cu ce vá fi mai infioratoriu, si atunci calugarulu pictoru facu judecat'a cea de pe urma, ce asiá influentia mare avu asupra regelui, incatu delocu se boteza cu numele Mihailu (847). Bulgarii pagani se resculara pentru ca se crestina, dar' elu stinse revolutiunea omorindu 52 din capii ei. —

In acestu timpu incepu (866) grecii a se inmulti totu mai tare pe lenga imperatii din Constantinopoiu; éra bulgarii a se impreten cu Rom'a cerendu episcopi si preoti de acolo. — Fratii Cirilu si Metodiulu propagara crestinismulu intre bulgari, dar' nascenduse dispute pentru supremati'a Romei séu a Constantinopoiului, ei trecu in Panoni'a botéza pe sloveni, si facu literele cirilice, cari mai tardiu (1437) se introdusera si la noi esilandu pe cele latine, strabune a le nóstre. —

Basilin Macedonu, unu romanu, carele fu ca pruncu de fét'a la bata'ia cu Eléd, vedindu catu de reu se pórtá imperatulu, lu ucide si se face insusi imperatu, fundandu dinasti'a basiliana pentru mai multu ani. —

§. 36. Basilin Macedonu, 867—886.

Sub B. Macedoniu se aduná alu 8-le soboru ecumenicu, in Constantinopoiu in 869, — in care se escomunicá Fotiu pentru

ca se făcù cu puterea patriarchu. Acù se determinà, cá tierele dela Dunare se fia sub patriarchulu Ignatiu, si in urmarea acestia preotii latini lasa pe greci in loculu loru, si esu din tieri. —

Mihailu regele bulgaro-romanu, dupa ce scóse ochii fului seu mai mare, (pe care 'lu puse inca in viétia pe tron) pentruca partinea paganismulu, face pe Simeonu fiulu seu de urmatoriu si se calugeresce. —

§. 37. Leone VI. Intieptulu, 886—911.

Leone, fiulu lui B. Macedoniu complinesce corpulu legiloru inceputu de tatalu seu, si 'lu da in 60 de carti.

Ungurii pefugati de pacinatii dela Donu, se stabilira la Dnipru, Dnistru Prutu si Seretu. Simeonu regele bulgaro-romanu, necajindu-se pentru vamele multe, ce se incarcá pe negutiatorii lui mergendu la urbe, pléca cu óste si bate (887) pe imperiali, éra cazariloru, carii erá in ajutoriulu imperatului li taia nasurile si asia 'i tramite la imperatulu. — Imperatulu tramite atunci pe ducele Scleru cu luntrii la Dunare, ca se duca daruri unguriloru veniti, si se 'i indemne a supra lui Simeonu. Scleru face atunci legatura (888) cu Arpad si Cusanu ducii unguriloru, si Arpad tramite pe Leuntica fetiorulu seu, cá se atace pe bulgari dela spate, pre candu Eustatiu cu flot'a si Niciforu pretorulu pe uscatu batu pe Simeonu carele fuge in Durosteru. —

Simeonu delocu face pace cu cei imperiali, carii se retragu, apoi tramitendu soli la pacinati face legatura cu ei in contra unguriloru. In acestu modu Simeonu si pacinatii incursera in tienutulu unguriloru, ucisera tóte familiile loru fugarindu pe acei, carii erá intru custodi'a loru. — Ungurii fugu peste Carpati, si se asiédia la funtile Alutei si Marisului. unde mai erá unu fragmentu de huni, si laolalta forméza deacù poporulu secuescu; éra ceialti unguri venindu dela resboiu si aflandu loculu loru (Etelköz) desiertatu, trecura pe Prutu in susu la Galici'a, (889) sub ducele loru Almu. Domnulu din Galicia, cá se se scuture de ei 'i indemnà se tréca prin padurea Hovosiu, in alta tíera, unde e riulu Tis'a, Crisiu, Muresiu, Temesiu si Dunarea si carea tíera — dicendu-le — ar fi fostu a lui Atila, dar' acù

locuiescu in ea vlachi (romani) cu pastorii loru si bulgari si slaveni. — Ungurii audiendu laudandu-se tíer'a nóstra, trecu din Galici'a aci totu in acelu anu. Dupa mórtea lui Leone intieptulu a urmatu in tronulu imperatiei resaritene Alisandru, fratele seu. —

§. 38. Alisandru II. 912 si Constantinu VII. 912—920.

Alisandru primì solii lui Simeon, carele doriá se face pace; dar' batjocurindu-i atitia pe bulgari, carii delocu se si pornescu cu óstea in contra imperatului. Acest'a inse móre mai nainte de lupta, si 'i urméza Constantinu Porfirogenitulu, fiulu lui Leone intieptulu.

Constantinu fiindu inca tineru caditù sub tutel'a socrului seu, Romanu Lacapenu, carele facendu-se sociu in imperiu, redica si pe trei fii a-i lui de augusti. Védiendu imperatulu ca acesti'a domnescu fara de elu, se puse a scrie istori'a bizantina. —

Abia pefugà Simeonu pe unguri din Daci'a inferióre si acuma se asiédia pacinatii, confederatii lui de mai nainte de catra Dnipru. — Unu altu poporu barbaru peste stramosii nostri! (915). Deórece Simeon gefuíá Traci'a si amanuntia capital'a, imperatulu tramite pe Ion Boga cu daruri la pacinati cá se-i castige penru imperatulu. — Pacinatii au plecatu, vediendu inse ca ducii imperatului se sfadescu, ei se rentórsera a casa, si atunci se asiediara in Daci'a inferióre cu totulu, si infransera corelatiunile stramosiloru nostri cu Simeonu, deórece pana aci romanii avura ducii loru proprii sub clientel'a lui Simeon. —

§. 39. Romanu Lacapenu, 920.

Dupa retragerea totala a lui Porfirogenitu, Romanu domnesce singuru. —

Simeonu tramite pe ducii Caganu si Minicu in contra imperialiloru, si pe acesti'a 'i bate taiandu pe multi mari si aprindiendu Stenulu, si in 922 cuprinde Odriulu. — In anulu viitoriu Simeonu amanuntia capital'a pradandu prin Macedoni'a, apoi la tiermurile Cosmidului chiamandu pe imperatulu léga pace cu elu pe naia. — Simeonu móre lasandu de urmatoriu (927) pe Petru fetiorulu seu mai mare.

Romanu se scóla asupra lui Petru, éra

acest'a cere pace, dorindu a se casetori in famili'a imperatésca. — Imperatulu s'a invoitu si a datu pe Mari'a nepót'a sa, — éra fratii lui Petru anume Mihailu si Ion se calugerira, si pe candu regele se intorcea din Peg'a dela nunta aflà o revolutiune escata de fratii lui, dar' curendu o infranse. Stefanu fetiorulu lui Romanu, esiléza pe tatalu seu (944); — éra Constantinu Porfirogenitulu ne mai suferindu abusurile cumnatiloru, apuca insusi frenele imperatiei (947) si i бага in monasteriu. —

Unu unguru a nume Bolosudu veni la Constantinopoiu, si imperatulu fiindu-i nasu 'lu botezà, facu patriciu, si 'lu darui imperatiesce. Giula fiulu lui Norc'a carele éra duce in Daci'a centrala, se botezà a semene aici, si duse pe Jeroteiu monachulu de episcopu unguriloru, si asia latindu-se crestinismulu intre unguri s'a mai infransu barbari'a loru si corelatiunile nóstre cu ei devenira mai amicabile. —

Ungurii in 958 pradéza Tracia, si pana la urbe robindu pe multi crestini. Imperatulu tramite pe Argiru si i bate apucandu dela ei prad'a si robii. In anulu viitoriu i bate Marianu Patriciu, si i silesce cá se se retraga cu rusíne la a le sale.

Constantinu móre in 959, si i urméza fiulu seu Romanu II. —

§. 40. Romanu II. 959—963. Basiliu Bulgarocton. 960.

Romanu II., dandu-se desmerdariloru, incoronà pe fiulu seu Basiliu, si frenele gubernarii le lasà lui Bring'a, — si Romanu II. móre in 963.

Petru regele Bulgariei face legatura cu imperatii tramiendu pe Borise si Romanu fii sei de óstatici in capitala, si móre in 963. — Dupa mórtea lui fratii Davidu, Moise, Aronu si Samuilu, fetiorii unui comite de vitia romanésca, incepu o revolutiune politica in Bulgari'a, si in acestu modu redica famili'a loru pe tronulu Bulgariei pentru mai multi seculi. Precandu romanii din Daci'a superióre incepu a avé patria comuna cu ungurii, éra cei din cea inferióre cu paci-natii, carii in scurtu timpu se stingu de pe

feti'a parentului, si romanii incepu o viétia noua natiunala si politica in patri'a stravechia, si in istori'a lumii.

(Vá urmá.)

Varietati.

Dim scriptele lui Yung.

Visurile noptii ne sunt de órecare folosu, numai visurile ce facemu destopti ne vatama. De cate ori amu facutu dio'a planuri de fericire mai curiósce decatu visurile cele mai spariósce! voiamu se impreunu lucruri nepotrivite si se infintiezu neshinti'a. Ticalosulu! imi promiteamu placeri statornice pe teatrulu celu schimbatoriu alu lunei; díle senine si linistite in midiloculu chinuriloru vietii si o fericire neclintita pe valuri tulburate. In ce universu amagitoriu se trandaviá tineretiile mele! cu ce fetie stralucitóre depingému tóte lucrurile de 'mpregiuru! Totu éra pentru mine frumosu, totu imi asverlea radie de veselie, totu mi se infaciosiá sub chipulu celu mai amagitoriu, natur'a intréga mi zimbíá si schimbandu-si ornamentulu me facea se uitu ca 'su muritoriu in sinulu placeriloru ce se lantiuiu nemarginitu. Cu ce bucuria mandra me preamblamu in midiloculu maretiului locasiu ce fantasi'a-mi uneltise; dio'a de mane éra pentru mine uau viitoru fórtce departatu. Asemenea cu vermele de matasa me sileamu se me infasiuru cu panz'a cea tiesuta de nebuni'a mea; ingrosiamu velulu ce se pusese intre mine si adeveru; asia perdiendu cu incetulu lumin'a lui, orbindume singuru, si teréndume intru intunereculu placeriloru si a lenevirei me legamu cu lantiulu machirei si alu parerii-de-reu. Mareamu ratarcirile mele; lumea si inim'a meá uninduse fórtce tare, se facusera nedespartite. Me nutreamu cu zadarnic'a sperantia de a aflá aci fericirea . . . dá . . . fericirea, candu deodata m'am desteptatu de sunetulu celu petrundictoriu alu clopotulu de ingropare, care nu incetéza de a bate pe tóta dio'a si a tramite mii de ómeni la altariulu nesatiósei morti. Plinur de spaima cautu asupra-mi si me cutremuru vediendu, ca unu pasu amu se mai facu . . . unu pasu . . . apoi Dómne! amu se me desteptu airea! Ratarciri placute, placeri amagitóre, unde sunteti acum? Unde sunt pataturile cele aurite, plezmuite de a mea fantasia infocata si desiérta, in care sufletulu meu se desfatá cu mendria? Tóte au fostu visu . . . nalucire! . . . acum ce mi-a remasu? Unu trupu de tierina, care din tóte parti se derapana. O! firele ce compunu locasiulu paiangenui sunt mai tari decatu legaturile nóstre de fericire si viétia. Ne credemu nemuritori 'nu la fapte bune, ci la asupriri si la dobandirea placeriloru, si cea mai mica suflare — ne dobóra!

(Vá urmá.)

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Sibiu, 29. maiu n. 1861.

Tóte se mai misica, de tóte se mai face cate o ingrigire, — tréb'a invetiamentului in sa e data uitarii. Gazetele politice d'icu, ca au prémultu a face cu alte cause, decatu se mai póta a se ocupá macaru candu si candu cu trebile scolastice. In viéti'a comitatensa si scaunala zelu, energia mare pentru tóte — numai pentru instructiune nimica. Dieta, transilvanenii inca n'avemu, éra intr'a Ungariei — din catu e tiér'a — nu s'a alesu intre atate sute de ablegati nici macaru unu barbatu (specialu) de scóla, éra din ceialalti numai doi a promis in programele loru, ca voru atinge si córd'a scólei in dieta, ce in sa pan'acum n'a pututu inca urmá. Manecandu mai departe nu scí incotro se dai. La Vien'a ce e dreptu se lucréza ceva si pentru regularea invetiamentului in Monarchia. Consiliulu de instructiune (Unterrichtsrath) compusu din barbati de frumóse capacitati, lucra acum de órecate luni la unu regulamentu scolasticu, care pe tóta intemplantu are se ésa bunu. Insa daca sfer'a activitatii aceluia se va latí si pana la noi, acésta remane in dubiu. Cancelari'a aulica a Ungariei a pusu demultu protestu in contra aceluia, fara in sa cá se se faca dispusetiuni pentru asemene séu mai buna ingrigire de caus'a invetiamentului si in Ungari'a. Apoi cu Transilvani'a nu se scie inca ce e. Totu mai multu pare a se adevér scirea, ca si noi vom-avea dieta in curendu; am putea in sa pre-spune, ca in representarea invetiamentului nici in Transilvani'a n'o se fimu mai norocosr decatu cei din Ungari'a. Sinodulu dela Blasiu,

de unde sperámu ceva si pentru scóla, nu s'a tienutu; de congresu nu suntemu inca siguri. Barbatii nostri de scóla, dela care ascépta publiculu cate ceva, si a caroru este datori'a de a face inceputulu si a premerge in asta directiunea, tacu cu totii, nici nu d'icu, nici nu scriu, nici nu facu. Asiá aruncandune privirea in giuru, trebue se conchidemu cu durere, ca invetiamentulu are se mai stea inca la noi multu asiá decadiutu.

Intre invetiatorii populari ce e dreptu aflamu multa voia de a face vr'o misiciare in folosulu scólei, vedemu multe semne de interesare pentru asta cauza importanta. Insa le lipsescu conductorii, le lipsescu inspectorii supremi diecesani cá celu din archidieces'a Vienei, care tocmai tiene conferintia de vr'o dóue septemani cu invetiatorii populari despre cele de facutu in folosulu instructiunei publice inferióre, si asiá mai lipsindule si alte multe, le cauta a stá pe locu. Din Ungari'a si Banatu ne venira cateva corespondintie, cam de unulu si acelasiu cuprinsu: cá invetiatorii populari se se adune prin comitate, se se consvatue si se tramita petitiuni la diet'a Ungariei pentru luarea in considerare si regularea instructiunei publice dupa cerintiele presentului. Adevératu, ca a se consultá invetiatorii despre midilócele culturii populare n'ar putea se fie nici unu pecatu, si autoritatile politice ar trebú se concéda inceperea conferintieloru invetiatoresci, introduse acum in tóte statele Europei cultivate, cu atata mai virtosu astadi, candu ne place in alte privintie a ne laudá atata cu viéti'a constitutionalá.

Trebue făcută înțelegerea, trebue a ne în-talni și consultă în toată săptămână în foia noastră scolastică despre modul ajungerii școlii, și delă vorba până la fapta se nu fă decet unu pasiu.

Facultățile sufletului.

(Capetiu.)

Cuventulu.

Pentru antea ora deschidă republică lui Platonu. Tote cugetările lui sunt noue pentru mine, dar' cu toate aceste sufletulu meu nu încerca nici o mirare; îndresnescu încă a dăce, elu se cunoșce pe sine în aceste cugetari înalte; elu intra într'ensele cu bucurie, că unu biruitoru în imperiă lui. Si încă, fara altu ajutoru, decatu numai cu însuși lumină sa, deosibesce adevărulu din retacire: în elu este unu judecatoru, care cumpanesce, cercetăza și alege; unu judecatoru care dăce: éca binele, éca reulu. Acestu judecatoru este cuventulu.

Cuventulu este șimtiementulu adevărului, este o descoperire a întieptiunei și a rinduelii. Uneori elu se cufundă în lumea adevărurilor celor mai înalte, ér alte ori ne încungiura cu simplele cunoșcintie ale judecării naturale. Că cuventu lucratoru și că cuventu curatu, pe de o parte se indeletnicesce cu interesele materiale ale omenirei, ér' pe de altă cu Ddieu. Dar' totu acelașiu cuventu este.

Pe acestu cuventu însă filosofi l'au berfitu din cauza ca nu l'au întielesu. Ei ilu invinovatiescu dicundu ca se plăca sub jugulu patimiloru, că candu elu ne-ari datu pentru a le stă împotivă. Ei nu vedu, ca cuventulu este o lumina, ér' nu o putere; ca treb'a lui nu este de a birui, ci de a lumina; ca elu nu ste-panesce relele noastre aplecari, ci arata osindele loru și ca elu nu însușă virtutea ci numai arata bucuriile ce ca da. Éca cuventulu: pozitivu, neinduplicatiōsu, și ale caruia adevăruri trebuescu se se implinésca, séu de fetia cu o lume ce-lu despretiuesce, séu în negurile consciintiei, în care elu arunca, fugindu, faci' sa.

Asia dar' aci este puterea cea mai energică a naturii, pentruca adresanduse către înțelegere, n' o lasă se facă alta alegere decatu numai între adevărul séu mintiuna, între întieptiune séu nebunie, între virtute séu muștrarea cugetului. Într-o margine și altă cuventulu face se lucrésca lumina lui, ale caroru raze se

arunca departe în ceriu. Si în adevăr. suntu două descoperiri comune, ună afara, care este natură, și altă în nauntru, care este cuventulu. Natură vorbesce simțurilor, toate petrunderile ei sunt locale, felurite și nestatornice. Cuventulu este neaternatu de materie; toate ideile lui sunt numai unele, universale și vecinice. Unimea, obstimea, veciniciă este întreitulu adevărulu alu cuventului

În zadaru Montegn și Pascal 'i declară unu res-boiu furiosu, amenintiandu cu starea animaleloru pe ori care va merge la lumină lui. Nimeni însă nu cutéza a 'i crede. Toti simtu, ca ei se însiéla prin smerenie séu prin mandrie. De 'i întrebă ce nu le place în cuventu, ei 'i respundu hăindu politică, medicină, istoriă, jurisprudentiă și toate științiele fizice și morale, marginindu cuventulu la nesce precuventari de avocat, la contradicerile înveliatiloru și la retacirile politice; curiosu cuventu, care nici odată nu vorbesce cu cuventu. Éca dar', ca acele spirite înalte, nu voru se cunoșca faptă lui Ddieu, și berfescu pe singurulu povătuitoriu care pôte se ne duca la virtute, unulu pentru că se se prapastuésca într-o credință ôrba, alu caria celu din urma terminu a fostu pentru densulu cămăși de peru a Bonzului (papa chinezu); celalaltu pentrucă se făca se triumfeze indoél'a și ne'ncrederea.

Dar' ce laudă mare și ce marire a fostu pentru cuventu acea cadere grozavă a celor doi cei mai puternici contrari ai lui! Si după acésta cum se nu ne miramu, cându vedemu pe Kant, geniulu celu mai înaltu alu vécului, ca, pentru singurulu scopu de a isbi cuventulu, supune ființă lui Ddieu și nemurirea sufletului abstracțiuniloru unei logici mintiunōse, cantaresce dovezile cele pentru și cele încontra, hotaresce greutatea loru de o potrivă și triumfésca apoi de slăbătiunea cuventului, că candu adevărutulu cuventu ar avea vre o înclinare cu aceste judecări ticalōse! Este prea adevăratu, ca filosofă lui Kant se întemeéza pe acea raticire, care însusesce cuventului toate sofismele întielegerei. Dar' nu e asia: înțelegerea este o putere creată și prin urmăre schimbătoare, facultățile ei sunt totodată de spirit și de materie; ele cuprind simț-tiunile și patimele, care au făcare logică loră în parte și de aceea nici le este datu de a produce încredințarea. Cuventulu însă este o putere simplă: elu n' are nici argumente, nici categorii și nici împotivire învederată séu parută; elu este în fine cuventulu, adică lumină. Ce potu dar' negurile împotivă luminei?

Socratu, întrebându pe Menon, ilu rōga se 'i spuună,

ce este virtutea: „Sunt mai multe feluri de virtuti, response Menon, virtute de barbatu si de femeu, de copilu si de betranu, de robu si de cetatianu». — „Zeu, asta e de minune, dise Socratu, noi cautamu numai o virtute, ér' minunatulu Menon ne infacisiaza unu roiu intregu!» Filosofii nostri moderni au tractatu despre cuventu, cá Menon despre virtute.

Luati sém'a cu scumpatate la ómenii, carii hulescu cuventulu si vedeti daca nu cumva ei au órescare int-resu, cá se ve tiens in intunerecu, pentruca cuventulu, am dis'o, este lumin'a.

Se incheemu. Cuventulu nu talmacesce, nimica; dar' elu ne arata pe Ddieu cá pe o talmacire a totului. in adeveru, tóte problemele ce ne infacisiédia mintea, tóte fenomenele ce ne infacisiédia nutur'a, numai in Ddieu se potu deslegá; éca cum ajunge cuventulu la -elu.

Asiadara, daca omulu, prin marturisirea simtiuriloru lui, scie, ca lumea este in fiintia; apoi, prin marturisirea cuventului, adica prin simtiementulu adeverului, elu scie si acésta, ca lumea are unu facatoriu. Acestu cuventu nu este cuventulu numai alu unui omu, ci este cuventulu alu totu neamului omenescu. Deci

Cuventulu este o facultate a sufletulu si a patr'a lumina, care luceste catra Ddieu.

C u g e t u l u .

Cu cunoscintiele ce avemu despre bine si despre reu, despre dreptu si despre nedreptu se destépta cugetulu. Elu este cea d'anteiu putere a sufletulu, care se ivesce in noi; elu este energicu dar' totodata orbu. Acela, care-si insiéla cugetulu se retacesce, se face unu omu nelegiutu. Omulu nu este totdeun'a nevinovatu, candu cugetulu lui ilu iérta, precum éراس nu este totdeuna vinovatu, candu cugetulu lni ilu osendesce.

Iá sam'a bine dar, juna mama, éca minutulu de ati mari sufletulu, pentruca elu va trece intregu in sufletulu copilulu teu. Nici odata se nu lasi, cá o alta cugetare straina se petrunza in acestu altariu, in locul cugetarii tale. Vorb'a este despre vitiu seu despre virtute, despre bucuriile séu despre mustarile de cugetu ale unei vietii intregi: tu sapi in arama. Cea d'anteia educatiune se face tóta in cugetu, si cugetulu este bunu numai candu e luminatu de cuventu.

Sunt inasa órecare raze de lumina, care sunt chiar ale lui neimprumutate. Aceste raze, desi nu sunt destola de luminóse pentrucá se ne povatinesca, dar' totu

stralucescu indestulu, cá se ne imple de nolinisce; ele nu lumineza calea, ci arunca turburarea pe dens'a; ele nu muncescu prin cugetare mai nainte de a ne munci prin mustarrea cugetulu. In Siacspear este unu esemplu despre acésta facultate singulara a sufletulu nostru. Hemlet voesce se omóre pe maica-s'a, elu se socotosce bratiulu lui Ddieu hotaritu pentru pedepsirea pecatulu. Cu tóte aceste elu se opresce, nu cutéza si intorcenduse in sinesi, deodata se mira de unu reu ascunsu, ce 'lu coprinde si care'i tulbura si 'i slabesce foculu pornirei lui.

Bagati bine de sém'a, ca Hamlet lovindu pe maica-sa, crede ca impfinesce hotarirea dreptatii ceresci; dar' totodata cugetulu lui ilu tulbura, si 'i dice: Ce ambli se faci? Elu ilu vestesce mai nainte de a seversí pecatulu, si ca de-lu va seversí, va omóri apoi si elu pe densulu.

Simtiementulu acesta atatu de adeveratu si atatu de durerosu Siacspear l'a gasitu in aduncimifé cele mai mari ale sufletulu omenescu. Éca dar' invederatu puterea, care se infacisieza, fara a fi chiamata, si singur'a, care póte fi mai tare decatu vointi'a nóstra.

Cugetulu este gídea patimiloru nóstre celoru rele; elu are nesce veselii, care ne rapescu in ceriu si nesce pedepse care ne prapastuescu in eaduri: pe elu nu 'lu póte induplecá nici avuti'a, nici puterea, nici desfatarea trupésca, ci numai cainti'a si virtutea; dar' si trebuiati'a de a fi luminatu de cuventu.

Dela elu ne vine credinti'a. Cugetulu si credinti'a sunt doi orbi, carii se arunca dibuindu pe caille fanatismulu, ale eresulu, ale idolatriei si carii in sfersita ajungu la Ddieu. Acolo se intelnesce neamulu omenescu: trebuinti'a de a crede simtiementulu frumosulu, contemplatiunile nemarginitulu, ilu ducu in veci acolo. Asia, din tóte partile sufletulu se ivesce prin simtiuri: elu stralucesce in materie, precum foculu in intunerecu. Elu voesce se fia vediutu, se fia cunoscutu; si aratandue fiinti'a lui prin simtiementulu virtutii, si marirea lui prin cugetarea de Ddieu, responsesce presté acésta vietia nesce lumini fórte frumóse alu carora isvoru este numai in ceriu. Deci

Cugetulu este o facultate a sufletulu si este a cincea lumina, care luceste catra Ddieu.

Resultatulu celoru precedente.

Asiadara directiunea tuturoru facultatiloru sufletului arata unu punctu de intalnire, care este pusu afara din vietii'a acésta. Asiadara omulu adeveratu, desfacutu de

materia, este o esenția, care trage la Ddieu din toate puncturile ființei lui. Asiadar' este unu adeveru comunu, alu carui autoritate este vecinica, nu pentruca elu este comunu: cineva cunoșce multe rataciri comune; ci pentruca elu se infacisieză dumnezeesce la nascerea fiacaruia. omu, că se formeze marturisirea neamului omenescu.

Adevverulu acest'a este Dumnedieu. Tote facultatile sufletului ilu descopere. Fiinti'a lui este condițiunea marirei noastre; fiinti'a lui este mangaierea ticalosiei noastre; fiinti'a lui este talmacirea tuturilor. Totulu dovedesce pre Dumnedieu, ér' Dumnedieu nu se dovedesce.

Nici o facultate animala, nici o facultate de ale întielegerei nu ajunge pana la densulu. Logic'a ilu néga, judecat'a ilu néga, metafisic'a ilu néga, patimile ilu néga.

Dar ce 'mi pasa! sufletulu ilu vede.

Ilu vede inaltanduse la densulu prin amóre! pentruca trebe se luamu bine sém'a, ca in adunculu amórei este totdeun'a órecare lumina. Cineva nu póte iubi unu ce, care i-ar fi cu totulu necunoscutu.

Adevveru roditoriu, isvoru alu totu adevverului, instinctu cereșcu, isvoru a tota virtutea, Dumnedieu nu te-a incredintiatiu acelei întielegeri neputintiöse, care are argumente de o potriua pentru mintiuna si pentru adevveru; elu te-a pusu mai presusu de judecati, in neclintitul altaru alu cugetului, alu cuvântului, alu frumosului, alu bunului si alu nemarginitului; te-a pusu insusi in atributiunile lui, cá cum ar fi voitu se ne incunoscintiize prin acésta despre marit'a nostra ursita: Dumnedieu intiparindusi numele pe fapt'a sa, consantiá nemurirea nostra.

Deci sunt doue naturi in animale: instinctulu, care léga de pamentulu, si întielegerea, care le unesce cu omulu.

Asemene doue naturi sunt in omu: întielegerea, care ilu unesce cu creatiunea si instinctulu sufletului, care 'i descopere pe Ddieu. Sfer'a fiintieloru se ridica dela materie la spiritulu, si dela nimicu la vecinicia.

In scurtu, omulu este indoitu. Elu a primitu simtiuri pe dinafara pentruca se aiba impartesire cu materi'a si simtiuri pe dinauntru, cá se aiba impartesire cu Dumnedieu; elu este punctulu de unire intre pamentu si intre ceriu. Cu omulu, dice Goete poeticesce, se incepe anteia vorbire intre creatiune si creatorulu!

Intocmirea scólei.

Se facemu o incercare a petrece pe tenerulu invetiatoriu incepetoriu pana in scól'a 'n care-si incepe mai anteu functiunea sa, si a-i dá acolo unele îndreptare, ca ce intocmiri are elu a face acolo si cum se invinga greutatile, ce le aduce totu deaun'a cu sine antiulu inceputu.

Invetiatorulu inceperoriu face bine daca la 'nceputulu activitatii sale se va tienea strinsu de aceea, ce au invetiatiu in preparandia (seminariu) si ce a pututu culege de pela alti invetiatori cercati, si daca in metóda si intocmirea scólei va urmá invetiaturile acele, pe care si le-a castigatu in timpul prepararii séu cultivarii sale. Daca elu indata se va abate dela acele si va voi a stá pe picioru propriu séu a urmá altoru consilie nesigure, acésta va fi unu inceputu reu chiaru si pentru aceea, caci lui i lipsesce atunci esperinti'a si prin aceea se lipsesce pe sine insusi de ocasiunea instructiva, de a-si culege pracs'a trebuitóre oficiulu' seu. Dupace insa invetiatorulu a urmatu credintiosu orecati ani invetiaturile castigate in seminariu séu preparandia, dupace a vediutu odata fructele acelora, le-a cunoscutu raportulu catra proprietatile scolariloru sei, atunci i va dá apoi ori-cine dreptu a face unele abateri trebuitore si a propasi si elu cu progresarea pedagogice.

Intrandu unu invetiatoriu intr'o scóla, elu are a luá in considerare pe antecesorulu seu si activitatea lui de mai nainte. Totu insulu, care intra 'ntr'o dregatoria, o face aceea cu propusu, d'a corespunde acelei dregatorii si de a-si procurá onóre; insa este fórtu reu, candu elu acésta onóre o va cautá in desonórea si desjosirea antecesorului seu. Ca va face si intocmi cate unele altufelu, este firesce si ne'ncungiurabilu, ca elu va privi de mai bune aceste intocmiri si prefaceri, inca este cu cale; insa nu 'i se va putea iertá nici decum, daca elu reformele sale le insocesce cu privire despretiuitóre la antecesorulu seu si pe acesta prin aceea ilu injosesce in ochii copiiloru si comunei sale. Candu audi pe cate unu reformatoru de aceia, ti se pare ca lumea avea s'astepte numai dupa densulu, spre a fi infine mai buna si mai fericita; ti se pare, cá cum inainte de elu n'ar mai fi fostu nimicu bunu.

O asemene purtare este injositóre si pagubitóre pentru unu invetiatoriu tineru. Invetiatorulu de mai nainte totdeun'a trebe se aiba si prietini in acea comuna, carii prin aceea se voru vatemá si face criticatori

mai rigurosi ai luminei noue; totdeună va strică elu prin aceea chiaru si pietatii, ce copii trebuie si cauta o esaiaba catra invetiatoriu; in fine prin aceea elu va produce asteptari noue, la care apoi cine scie, ca putea va raspunde séu nu. Si apoi nu e tristu a uitá, ca si elu are se fia candava unu antecesoru la urmatorulu seu si 'i va prinde catu de bine, daca acesta va fi unu jude binevoitoriu, ori macaru numai nepartinitoriu?

Candu unu invetiatoriu tineru are se intre intr'o scóla, spre a-si incepe acolo a sa activitate, face bine, daca se póte, cá se se consulte in modu amicalu cu antecesorulu lui, spre a-si culege cunoscintia despre starea scólei, despre despartiemintele felurite si despre rezultatulu facutu. Éra daca totusi acésta nu se póte, si daca elu a intratu in scóla fara informatiunile de lipsa dela antecesoru séu dela preotu, atunci antei'a lui probléma este, de a se orientá si de a aflá cunoscintiele singaritorulu cum si starea scólei intregi.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Chiuzbaia, 25. maiu. In 18. maiu amu fostu citatu de catra magistratulu cetatii Baia Sprie pentru unele lucruri ponderóse in privinti'a scólei, intre care si aceea, ca satenii vréu ami miciorá léfa care fara de aceea e destulu de mica, 126 f. v. a., gradina de 2 jugere, din care jumetate o folosesce comun'a. Curatorulu B. C. au pretínsu cu acésta ocaziune dela magistratu introducerea limbei magiare (!) in satu, unde toti locuitorii sunt curati romani, invinuindume ca nu invetiu pruncii bine dupa metód'a noua, si descoperindusi dorinti'a, ca loru le-ar trebui unu dascalu care se scie invetiá »Azbuchilea», éra nu literele. Dómne, caci mai rabdi ómenii, carii vréu a stinge lumin'a poporului!

In atari impregiurari sum lasatu a me inptá numai singuru, ne mai spriginadume nime.

Totu in 18. maiu a fostu adanare generala a tuturor preotiloru din tractulu protopopescu alu Baiel Sprie pentru alegerea preotiloru si mireniloru la sindulu Gherlanu, unde tóte consultarile si debaterile au decursu in limb'a magiara (?).

Mihailu Chittulu,
preparaudu.

Pest'a. Cititorii nostrii sciu istori'a prefacerii gimnasioloru inferióre germane din Bud'a si Pest'a in

gimnasia magiare. Acum profesorii noi dela acele institutute se plangu in publicu, ca le merge cam reu din cauza ca pana acúm inca nu li s'a datu plata nici unu cruceriu, precandu depusii profesori germani inca totu si mai tragu léfa loru de cate 1000 f.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

PERIODULU III.

Dela asediarea magiariloru in Daci'a superióre, pana la Ludovicu regele loru, 889—1382; — dela dinasti'a romanésca pe tronulu Bulgariei, pana la caderea ei sub turci 963—1392, — óra in Daci'a inferióre pana la Mirca I. 1383 in Romani'a, si Petru III. 1399 in Moldavi'a. —

C a p u l.

(889—1215).

Romanii in Daci'a superióre.

(Transilvani'a, Temisian'a, Crisian'a.)

DELA CEI TREI DUCI ROMANI, PANA LA RADU NEGRU.

§. 1. Mariotu, Geliu si Claudiu.

Mariotu, séu Menomorutu, éra ducele stramosiloru nostri, si domniá intre Tis'a Muresiu si Somesiu pana la padurea Ighonu. — Geliu séu Gelu domniá dela tiér'a lui Mariotu pana la Carpati imprejuru, adeca in (Transilvani'a) Daci'a centrala. Claudiu séu Gladu se estindea dela Muresiu peste Timisiu pana la Danare, adeca in Temisian'a.

§. 2. Sosirea magiariloru sub sapte duci.

Dupace domnulu Galicieii laudá tiér'a nóstra, si adamanl pe magiari cá se plece din tiér'a lui, acesti'a sub 7 duci cu rudeniele si servii loru trecura din Galici'a prin padurea Hovos, si scoborira la Hungu, si loculu ce-lu cuprinsera mai antaiu, 'lu numira Munkás, Pela Hungu — intre Tis'a si Dunare — domniá Salanu, unu stranepotu de-alu lui Reanu domnu bulgaru, peste nesce remasitié de bulgari si slaveni (stramosii slovaciloru de

adi), si acestia, de fric'a lui Almu celui antaiu intre 7 duci, se supusera, si asia magiarii se asiediara in 889.

§. 3. Caderea lui Salanu.

Almu se asiediase cu magiarii numai in prejurulu Hungului, o cetate hunna de pe timpulu lui Atila, dara Arpadu fiulu lui Almu incepe (893) a cuprinde mai de parte, si incungiurandu cetatea Borsi'a, a trei'a di intra in ea. Salanu fuge dupa perderea acést'a, éra Arpadu pune pe ostasii aceleuia in fere si 'i tramite la Hungu. In acestu modu prejurulu Hungului se numese „Hungar'a,“ éra magiarii — pe atunci mogerii — se dicu si hunguri.

Salanu tramise soli la Arpadu si intréba: „Cine suntu, si de unde venira, de cutéza se faca de aceste?“ Si-i amanintiá de cumva voru trece mai de parte. Arpadu respunse soliloru, cu umilintia: „De si stramosiulu Atila avù tier'a intre Tis'a si Dunare; eu nu de fric'a lui Salanu, ci din amicétia ceru o particea de pamentu pana la riulu Sieului pentru vitele mele, si — Salanu se-mi tramita din gratia lui doue lagene cu apa de Dunare, si o sarcina de iérba din fenatiulu Olpár, se cercu de-su mai dulci ierburile aci decatu in Sciti'a si Dentumogeria si ap'a Dunarii decatu a Tanaidului.“ Arpadu tramite peurma prin soli 12 cai albi, 12 camile, 12 prunci de cumani (vitia de magiari dela riulu Cuma) si alte daruri din partea muierii; éra Salanu a-datu tóte, ce ceruse Arpadu, carele incetu 'i cuprinse tóta tier'a. —

§. 4. Caderea lui Mariotu.

Arpadu tramite soli la Mariotu, cu daruri cá si la Salanu, si cere dela Mariotu pamentulu pana la Somesiu, si pórt'a Mesesiului. Mariotu 'i denéga cererea, si 'i respunde: „Tier'a ce o cereti voi dela noi, nicidecum nu vi-o damu pana traimu!“ Arpadu pléca atunci cu óstea si cuprinde pe lenga Crisiu; éra Mariotu léga tractatu cu elu, si pe féta sa o marita dupa Zoltanu fiulu lui Arpadu — (904). — Mariotu móre in scurtu timpu, si neavendu fetioru, lasa ducatulul, ginerelui seu, — si in acestu ducatu si pe viitoriu mai fura duci romani. —

§. 5. Caderea lui Geliu.

Tuhutum, unulu dintre ducii magiari, tramite pe Ogmundu cá se spionese tiér'a lui Geliu. Acela renturnandu povestese despre o tiéra frumósa, si ca Geliu, domnulu ei, avendu multu necasu cu pacinatii are óste slaba. — Tuhutum atunci cere iertare dela Arpadu, cá se cuprinda Daci'a centrala pentru sine si urmatorii sei, si iertandu-i-se, pléca in contra lui Geliu.

Tuhutum pléca prin o padure (Igfonu) spre resaritu; éra Geliu audiendu de venirea inimicului, pléca cu óstea sa si-lu intelnesce la riulu Almasiu, unde primindu lupt'a impédeca cu sagetatorii sei pe magiari de a trece riulu. — Tuhutum atunci in reversatul dioriloru 'si imparte óstea, si tramite o parte ceva mai in susu, cá trecendu riulu pe sub ascunsu, se atace pe nesciute, si dela spate, pana ce elu cu alta parte din óste va cercá de nou trecerea riului. — Batai'a s'a inceputu, si Geliu dupa multu necasu fuge la cetatea sa; fù insa ucisu lenga riulu Coposiu. Stramosii nostri perdiendu pe domnulu loru, a datu man'a cu magiarii, si alesera pe Tuhutum de domnu, apoi la „Esküllö“ jurara credintia unii altor'a. In acestu modu Daci'a Centrala deveni independinta sub Tuhutum.

§. 6. Claudiu sub suzeranitatea magiiloru.

Arpadu tramise pe Zuárd, Cadusia si Boita cu osti noue si peste Muresiu cá se cuprinda Temisian'a. — Claudiu audiendu acést'a, ésa cu ostea sa la riulu Timisiului, si primesce lupt'a; dar' findu invinsu se retrage la cetatea sa Cheve (Cubinu). Batai'a acést'a asia a fostu de sangerósa, incatu Claudiu perdu 5 duci a-i sei. —

Magiarii venira si la cetate; nesimtiendu-se insa Claudiu destulu de tare, tramite soli, si le ofera cetatea. In urmarea impacatiunii Claudiu remane si maideparte domnu in Timisiana, dara fu silitu se platésca tributulu, si asia deveni sub suzeranitatea magiiloru. De ar fi fostu acesti trei duci romani uniti intre sine, nu putea se cada patri'a loru asia curendu. —

§. 7. Zoltanu, Toks si Gez'a, duci magiari.

Dupa mórtea lui Arpadu (907), duce de frunte remane Zoltanu. ginerele lui Mariotu. In 934 magiarii trecu Dunarea, si ajungu pana la Constantinopoiu, si imperatul Romanu

Lacapenulu face pace cu ei, Teofilactu patriarculu hierotonesce pe Jeroteiu de episcopu in Ardélu, si acesta face pe multi magiari de primescu legea orientala. —

In 947 remane Toks peste magiari, carii intrara (958) in Tracia, si jefuira pana la Constantinopoiu. — Pitu Argiru Marianu, si Scleru 'i batu mai demulteori, si prindu multi captivi magiari. —

Gez'a incepundu a domni (972) retrage prin blandetiele sale pe magiari dela jafuri si ucideri si 'i deda la negutiatoria. Acest'a botéza pe fiulu seu Voicu si 'i da numele Stefanu si pe urma 'lu incredintia cu Gizel'a (995) fét'a lui Enricu din Bavari'a. —

§. 8. Santulu Stefanu, antaiulu rege magiaru
997—1038.

Stefanu abia incepù a domni, si Cup'a intielegendu-se cu a doua muiere a lui Geza se redicà a supra lui; dar' dupa unu resboiu mare, Cupa fù ucisu. — Magliarii prochiama pe Stefanu de rege, si 'lu incoróna in 1000. cu o coróna dela pap'a Silvestru.

In Ardélu domnià ducele Giul'a, si erà de legea resariténa; dar' pentruca nu voià se fia latinu, si facea multe in contra regelui, Stefanu subjuga Ardélulu, si pe Giul'a 'lu aduce legatu in Ungari'a unde si móre. Ardelenii atunci revoltara sub Cheanu pentru independint'a tierei, dar' Stefanu 'lu invinge, si pune pe Zoltanu Ardélunulu, de duce independente.

§. 9. Optumu stranepotulu lui Claudiu.

Optumu, domnià in Timisian'a, si in Crisian'a pana la Crisiu si Tis'a, si avea multime de averi, cai, curti, nobili si militari si despectà autoritatea regelui Stefanu, punendu tributulu pe sarea ce se aducea pe Muresiu pentru regele magiaru. — Optumu s'a botezatu in Vidinu dupa ritulu orientalu, si a siedintu in cetatea Muresian'a unde a redicatu si unu monasteriu, inchinatu santului Ionu. — Elu avea lenga sine pe Cinadu unu oficiariu fórté stimatu; fiindu in sa acest'a acusatulu pentru o vina mare, fuge la regele Stefanu, si-i descopere tóte secretele lui Optumu, carele cugetà pentru patri'a sa cá si unu romanu. — Stefanu pune atunci pe Cinadu de capitani peste unu corpu de nobili si militari, si 'lu trimite a supra lui Optumu. Cinadu trece Tis'a si se bate cu Optumu pana la amédin,

apoi devinsu se întórce la Canisia. Peste nópte, dupa unu visu straordinariu pléca si ataca pe Optumu pe nesciute. Acest'a devine in confusiune, si in macelulu cumplitu, cade si elu victima. Regele dede atunci lui Cinadu, tóte averile si tier'a lui Optumu, si pe elu 'lu puse comite in ea; éra cetatea Muresian'a o boteza dupa numele comitelui — Cinadin'a. —

(Vá urmá.)

Varietati.

Din scriptele lui Yung.

(Urmare.)

Timpulu inarmatu cu petrundietórea-i cósa taie fara indurare, precum érb'a campurilor, asemenea si imperatiile; dar' si fiesce-care óra tiene in mana-i o sabie, cu care jertfesc placerele nóstre inca pana a nu le gustà, si desradacinéza impregiurune tóta sadirea ce ne-ar putea aduce órecare mangaere. Catu de grabnica a fostu despartirea mea de ceea ce lumea numesce fericire? Of! . . . Cum m'am amagitu! ce cautamu, ticalosulu? fericirea pe pamentu! . . . Cuventu maretiu, dar lucrulu unde este? Gandindu ca o imbracisésemu si beatu de trufie, am deschisu bratiile cá se me adapn din dulcea-i suflare, si am vediatu . . . o umbra . . . unu nimicu! Nu, frate, nu; se esimu din amagire; se cunóscemu odata, ca numai virtutea are dreptulu de a se socolí si a fi cu adeveratu fericita; precum sórele-si da singuru lumin'a, asemenea si virtutea fericirea; nimicu nu doresce, nimicu n'are se pérda: éra candu o priimintu dela sórte séu dela ómeni este nestatornica cá dens'a, si trecatóre cá ei. De asiu fi cumpanitu bine postele mele, si de asiu fi pretiuitu mai multu virtutea inca din tineretie, cate amaratiuni asiu avea acuma mai pucne! Dar' iuvetatorii mei si esemplulu parintiloru in locu se me indrepteze pe calea cea adeverata a fericirei, me povatiuía cum se castigu avutii, se dobandescu ranguri si acea marire de fumu, care imperatiesce in curtile domnitoriloru si intru care se falescu cei ce se ingrasiu in midiloculu societati far' de ai fi de vre unu folosu. Acum éta ca platescu fórté scumpu ratacirca mea. Nu este cu putintia, cá facatorii de rele se nu-si iá resplátire a urmatoriloru lorú, chíaru dintr' acest'a viétia. Vedi pe lenesiu ca plange cu amaru zadarnici'a tineretieioru sale; pe tiranu, scarbitu si parasitu de toti, ca se chinuesce de

muștrarea cugetului; pe neînduratu ca ar dá tóta starea cá se aiba unu minutu . . . numai unu minutu de odina; pe asupritoru, ca nu póte scapá de blestemulu jertfeloru sale si chiaru cainduse; pe vendietorulu patriei, ca doresce se între in mormentu de viu, cá se fuga man'a si ur'a compatriotiloru, si pamentulu 'lu impinge inapoi cá p'o greutate de prisosu . . . vedi . . . . vedi . . . . si nu-ti mai perde timpulu!

O mórte! stepana préinalta a fiintieloru, tie se cuvine se stergi cu infocatele tale pasuri imperatiile si se stingi stelele, si chiaru pe acestu sóre luminos tu nu-lu vei iertá multu timpu se imperatiésca maretiu asupra universului. Va veni dio'a, candu bratiulu teu, coborendulu din sfer'a lui, ilu va asverlí in vecinic'a nópte. E! nu te multiimesci de atate jertfe maretie? Pentruce se me faci se sorbu cu incetulu paharulu amaratiunii, cu care omenirea intréga ai fi pututu se adapi? Dar' la ce oftezu? jertfele tale au scapatu de sub stepanire-ti, si eu nu me mai temu de tine; inim'a rece d'abea bate in peptu-mi, trupulu a amortitu, sufletulu sta gat'a a sburá catra vecinichu parinte . . . a! nu! . . . cu intardiarea totu mai poti se me pedepseci.

(Vá urmá.)

* In „Tan. Lpk.“ intr'unu articulu se recomenda, cá tinerimea magiara studiósá se invetie pe viitoriu in scóle cuvenítarea renumitului Franciscu Deák tienuta in 13. maiu 1861 in diet'a Ungariei, si ca invetiarea si de alte ansemni vorbiri alese magiare sunt de preferatu chiaru scrieriloru lui Cicero pro lege Manilia séu pro Marco Marcello.

Probleme. Mi iau îndresnéla a ve tramite aicea 2 probleme aritmetice cu resolverile loru, cá se aveti bunatate a le trece in fói'a Dvostra.

1. Unu copilu avuse o straitiuca plina de nuci; unu altu copilu in nefiint'a lui de fatia iá luatú din ele jumetate si 3 nuci; ér' altulu mai luá éراسi din cele remase jumetate si 4 nuci, si asiá-i remasa copilului numai a siés'a parte d'in nucele cate la avuse in straitiuc'a plina. — Cate nuci a luatú fiesce care din straitiuca, cate nuci a fostu in aceeasi la inceputu, si cate iá remasu copilului in urma? —

2. Intr'o scóla a meritatu jumetate d'între scolari secunda, $\frac{1}{4}$ prima, — $\frac{1}{6}$ tertia si ceialalti cincii

eminentia. Cati scolari au fostu la olalta, si cati in fiesce care clasa?

Antoniu Balomirénu.

Insciintiare de prenumeratiune la **AMICULU SCÓLEI** pe semestrulu II. 1861.

Cu finea lui Juniu a. c. se incheia primulu semestru alu acestui anu si cu acelasiu va incetá d'a se mai tramite fói'a nóstra acelorú dintre OO. abonanti, carii nu-si voru prenoi abonamentulu si pe semestrulu alu doilea.

Deci rugamú de timpuriu pe voitorii d'a tienea fói'a nóstra, se binevoiésca a grabi cu tramiterea pretiului ei, cá asiá inca mai nainte de finea semestrului se né putemu orientá, si se incungiuramú neplacerile provinte in semestrulu I., nu din vin'a nóstra, remanendu multi dintre DD. abonanti, din caus'a intardierii cu prenumeratiunea, fara de esemplarele dela inceputu.

Stamu la punctu de transitiune cu tóte, si asiá si cu scól'a si nici candu n'a fostu mai mare trebuintia de activitate energica in campulu invetiamentului, cá astadi, candu cultur'a unica nu mai ne mai póte asigurá viitorulu nationalu in tóte privintiile si apará de recadere in abisulu ticalosiei sécliloru trecuti. Sustienerea si caldurós'a spriginire a organului scóleloru romane in sa este de neapérata trebuintia pentru inaintarea catra acelu scopu maretiu, din care cauza si credemu, ca aceea nu va lipsi, ci va mai cresce. Necesitatea sustinerii fóiei de specialitatea pedagogica, concursulu de pan' acum si apromisiunile zelostloru nostri barbati, ne dau depliná incredintiare despre acésta.

Din partea redactiunei inca se va face totu ce-i sta in putintia si ce atienta la ajungerea cunoscutéi tendintie a acestei fóie, desí intr' adevéru aceea totu mai are a se luptá cu mari greutati. Totulu in sa ce se póte dori dela ea si in viitoriu aterna, dela spriginirea ce i se va dá din partea on. publicu.

Pretiulu abonamentului pe alu doilea semestru. a. c. este totu celu micu de pan' acum 2 f. v. a.

Redactiunea.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Seminariulu Gherlanu.

Publiculu cititoriu va fi asteptandu, si cu totu dreptulu, cá cineva se descria si starea acestui institutu, productu alu aniloru mai din urma; in sa pana acum nu si-a luat nimeni ostenel'a a face acésta. Deci fiindu convinsu a implini o datoria placuta, voi se incercu in cele urmatóre a còrespunde insumi acestei asteptari.

Fundanduse acést'a episcopia pentru romani (precum si a Lugosiului) parte pentru indigint'a romanilor ce-o suferéu intru acésta privintia de sute de ani, de alt'a parte pentru fidelitatea cea constanta a romanilor catra cas'a domnitóre Habsburgica, precum si pentru nenumeratele lor merite, cele-au raportatu cu cea mai mare alipire catra bunulu lor monarchu; si rumpan-duse mai bine de 90 parochii din dieces'a Muncaciului (acum a Ungvarului) catra nóua fundata diecesa a Gherlei, cu care acum forméza o diecesa fórte mare, la carea debue multi omeni nutriti de sciintia, cá se póta conduce poporulu romana a acestei diecese la calea salutei: privindu la tóte acestea prébunulu nostru parente si episcopu Joane Alexi, a vediutu cu scopu a intrepasi la locurile mai inalte, spre a midiloci fundarea unui seminaru domesticu, bine sciendu, ca o diecesa atatu de mare si populósa numai prin barbat; bine invescuti cu paliulu sciintiei se póte ocarmui, cu succesu bunu, reesindu la scopulu doritu, si la tient'a propusa: prin energi'a Ilustratei Sale si a V. Capitulu s'a si fundatu acum trei ani acestu seminaru, adunandusi toti clericii, de pre la tóte seminariile straine, cá asia fiindu inaintea ochiloru Ilustratei Sale, se póta purtá mai bine grigea de fii sei in tóta privintia. „Pastoriulu celu bunu sufletulu 'si pune pentru oile sale“. Mai incolo grigea cea paratiésca a bunului nostru archiereu in privintia clerului sie 'si sufletesce subordinatu se vede si de acolo, caci a stersu primirea „Moralistiloru“, carii pan' acum, necum se descepte poporulu (ne marturisesce sperint'a de tóte dílele), daru mai tare-lu intuneca, neavendu, ma ne fiindu provediuti

cu acelea calitati, care se potlesc la unu preotu, carele debue se fia modelulu credintiosiloru sei: „Voi sunteti lumin'a lumiei.“

In anulu antaniu 1857/8, candu s'a fundatu acestu seminaru, numerulu alumniloru fù 32, veniti parte din seminarulu r. c. Satumareanu, parto d'in seminarulu g. c. Ungvarénu, Oradeanu; éra o parte fura gimnastisi absoluti, de pre la gimnaziile Oradeanu, Satu-mareanu, Beusianu, Clusianu si Blasianu. Asia ne adunaremu intre murii unui seminaru nou fundatu, unu numeru frumosu de tineri, ai unei dulce maice, adunati d'in tóte unghiurile unei vechia patria, fii unei maice adeverate si comune, in sa crescuti pr'intre nutrice straine, cati intru atatea forme avému idee despre romani, si starea lor; éra confusiune babilonica intre noi; in se in scurtu tempu au descensu preste noi darulu bunei intielegeri, care pana astadi dureza, si ne nutresce aceea dulce sperantia, ca va durá si pre vijtoriu in sucesorii nostri.

In urmatoriulu anu 1859, se mai inmultí numerulu alumniloru cu cativa, éra acum in anulu curinte (1860/1) formamu unu corpu statoriu din 40 de tineri, carii ne gatímu a luá acésta sarcina a pastoriei asuprane, cá se servímu la altariulu Domnului, si spre desceptarea poporulu nostru, cu atatu mai virtosu, caci dela tinérima, care acum se cresce, si carea vá urmá deacum inainte are poporulu nostru, si intrég'a natiune multu de a asceptá, cá dela nescari surcele tinere, in se bine ingrigite in educatiune, si insufleti cu certintiele tempului de facie, crescuti intru o epoca nóua, in epoc'a luminarej poporulu romanu. — Preotii timpului presinte, si cu deosebire la noi, preotulu nu e numai preotu, ce elu e totu deodata si seotlariu, séu mai bine dicundu: preotulu are o misiune dupla adecat de a se ingrigi de turm'a se nu numai sufletesce, dara si in cele lumesci, care atienta la a lai fericire.

Ilustrateia Sa multora sacrificii fù espusa in fundarea acestui seminaru; in sa tóte acestea, cá unu parinte adevratu si bunu leau suportatu. Unu numeru frumosu si marisoru de carti procurá pro sém'a

institutului, afara de acestea toate celea trebuind să se facă, și ținătorie de ritul și beserică noastră orientală; cu adevărat acestea au costat un mare sumă de bani, cari îi sacrificatului. Sa d'în alu său propriu pre sēmă seminariului. Afara de acestu sacrificiu catu a mai datu încă? singuru ilustritatea sa scie. Cate reparatiuni fura de lipsa în acești trei ani, și cate alte multe, care toate se suplinise din banii proprii ai acestui Mecenatu; caci seminariulu a purtat spese mari n'a pututu, fiindu în rea stare în privința materiala.

Prin nefericită moarte a vicariului foraneu alu Nașaudului Anchedimu Popu, încă capataramu unu numeru marisoru de carti științifice, latine, germane, romane și italiene.

Asiderea și reverendisimii Domni Canonici se jertfescu pentru binele și fericirea dieceșei, luandu sarcină profesurii asupra, și anume:

Reverdisimulu D. Canonicu Joane Anderco, a binevoitu a lua asupra-si propunerea studiului teologiei morale, care în anul anterior se pertrăta în limbă latină, și a teologiei pastorale, ambele acum se propun în limbă maternă, cu o manieră atatu de bună, încatu noi, cari suntemu norocoși a fi ascultatorii acestor studii, vomu ști totdeauna multum și versă rogatiuni ferbinti la a Totopotentele Dumnezeu, pentru bunulu nostru profesoriu, care desi apasatu de batrănetie, și de morbu, dara, totuși și sacrifică puterile pentru de a ne nutri cu suculu științelor prin Dsa propuse, năsuinduse cu toate resputerile așe face pastori buni sufletesci, că se potemu produce fructe multe și mănoșe în *cura animarum*.

Rdisimulu D. Can. Stefanu Biltin, a binevoitu a lua asupra-si sarcină de a propune alumnatulu dreptulu canonic (*ius canonicum*), și istoria besericășca în limbă latină, afara de acesta acum de doi ani duce și oficiulu rectoratulu, care asiderea e împreunatu cu multe greutăți, pentru unu omu atatu de cuprinsu și în alta privința.

Rdisimii DD. Canonici, Joane Gulovich și Mihailu Sierbanu încă purtara această sarcină în decursulu acestor doi ani trecuți, și anume primulă fu însărcinatu cu propunerea teologiei dogmatice și ultimulu cu propunerea studiilor biblice, anume archeologia, introducerea în ambele testamente, ermenică și eseșulu, toate în limbă latină. Dara acești barbati laudati după absolvirea unor tineri meniti spre acestu scopu, fura mantuiti de această sarcină. Locutu

primulu 'lu ocupa m. o. D. Mihailu Ivascu, rigurosatu, alu ultimulu m. o. D. Eusebiu Cartice, teologu absolutu dela universitatea d'în Vienă, ambii barbati cu eminente însușiri provădiuti, și apti de a cuprinde acestu oficiu, punendu unu sacrificiu frumosu, pre altariulu națiunei, dara mai cu sēmă acestei dieceșe; cu toate ca lăfa nu e usă, după cum aru debuș se fia unu profesoriu jertfitu spre acestu scopu santu și salutaru.

Mai încolo m. o. D. Vas. Popu cuprinde oficiulu de prefectu alu studiilor dela înființarea acestui institutu, pre lenga aceea Dsa e profesoriu de limbă română și latină, barbatu crescutu în universitatea Pestana, cu celea mai nobile și eclatante însușiri, care se potfescu la unu barbatu de atare condițiune.

Nu potu trece cu vederea neci aceea faptă măreție a Rsmului D. canonicu Sierbanu, caci Dsa a regulatu unu coru formalu d'în alumni, necrutendusi ostenețele sale, a lucratu neincetatu, până ce toate cantarele serbatorilor lea pus în note, și prin m. o. D. Daniele Napoienu, prefectu alu cantulu, lea propusu alumnilor cantareți spre invetiare, cum și alte cantece naționale, pusē pe quartetu și altele.

Acășta-i scurtă istoria a nou fundatulu seminariu g. c. Gherlanu, carele pre lenga aceea, ca are cu multe greutăți de a se luptă, și eca abia e fundatu de 3 ani, și ne cădiura odaile de dormitu (chiliele) victima unu focu înfioratu (cu mai multe superedificate) escatu dintr'o culina d'în vecinătate; această intempleră încă înmulți de o parte cugetele bunulu arhieru, eca de alta parte cata neindemnare ne căsiună și noue, caci în tota sēră și diminiță debue se trecemu preste piatța Gherlei la cancelaria eșpescă, unde ne suntu acum dormitoriele; înse ne manganie adagiulu „*Omne initium durum*”.

Pre lenga toate acestea bravulu nostru parinte și episcopu d'în resputeri conlucra pentru de a ajunge la o stare mai bună nu numai acestu institutu literariu, dara și toti credincioșii șiesi sufletesc subordinați, și în specie a preotiloru, cari și așcepta meliorarea țicăloșei lor stare, dara și potu așceptă dela acestu barbatu mare, care intru adevăru e menitu spre aceea, și i-jace la animă atatu Ilustratii. Sale oatu și v. Capitulu Gherlanu, a cresce de aceia tineri dieceșei și națiunei, cari se verse lumină cea adevărată poporulu nostru celui șgudiutu de toate arpiile șoolului.

Speramu deci dela mărimositate Șantienic: Sale și a ven. Capitulu, ca luandu în cuviințioșă privire

propunerea studiilor prezente, voru află cu scopu a ne mai facilită si pre noi incatu-va prin impunerea propunerii unora studii inca in limb'a romana, cu atatu mai virtuosu, ca prelunga descrierea lor, care ne rapesece celu mai multu tempu, in care amu putea inaintă forte multu in strabaterea esentiei lor: de alta parte considerandu modulu propunerii studiilor dupa sistem'a caduuta, nu-voru află altu-ceva, decatu o conglomerare a tuturor limbelor, si in urma rezultatulu esitu, insa nu acceptatu, e halucinarea tinerilor pre campulu sciintieloru intr'o confusiune nespusa de rea. Impregiarile ceru, ma tocma pretindu acum in tempulu prezente cultivarea si perceperea limbei materne.

Folosu multu, progresu induplicatu aru face tenerimea, candu s'aru propune studiile teologice, desi nu tote, in limb'a romanésca, dara baremu celea mai aduncu taiatorie in viet'a practica. Preotii debue se descepte poporulu romanu romanesc, éra nu latinesce. Noi debue sei damu (limbei) locu de asilu, si sub scutul arepiloru nostre debue se incépa a inflori, si a se respandí la totu romanulu bine simitoriu, carui astadi limb'a are ai é mai pre susu de tote.

Gherla, in Main 1861.

J. V. Filipanu.

Intocmirea scólei.

(Urmare.)

Dupa cele premise ajungemu la tem'a nostra si spunemu mai anteu, ca prin intocmirea scólei voimu a intelege aici cea interna. Despre cele din afara ale scólei am vorbitu ceva pe scurtu si in anulu trecut (pag. 326).

La totu lucrulu, candu 'lu incepemu avemu d'a luá mai anteu in vedere scopulu. Asiá e si cu scóla. Pentru fiacare'clasa, si in clasa pentru fiacare despartimentu este a se fipsá unu scopu, ca adica catu de departe are d'a merge fiacare din acele intr'unu restimpu anumitu? Numai dupace tient'a acésta s'a ajunsu in toti ramii instructiunei, scolarulu se promová in altu despartimentu ori alta clasa, si numai casuri cu totul extraordinarii potu a iertá o abatere dela regul'a acésta. In scólele. unde fiacare clasa-si are invetiatorulu seu, fiacare invetatoriu are se cunosca, afara de scopulu clasei sale, si cela alu clasei mai superioare si alu celei inferioare, cá dela cei nou-priimiti in clas'a sa se nu pretinda nici astepte pré multu ori pré puctinu, si cá pe

cei esitori din clas'a sa sei pota astfelu pregati, precum cere clas'a urmatore mai inalta

La impartirea clasei in despartieminte invetiatorulu va luá privire la etatea eleviloru, la obiectele de invetiatura si la aceea, cá tote despartiemintele si toti scolarii se pota fi pururea ocupati intr'unu feliu séu altulu. Este bine, pe-catu vor iertá si alte impregiarari, cá cei de unu despartimentu se nu fia tare deosebiti in virsta. Despre obiectele de invetiatura trebue notatu, ca in clas'a antea, a incepetoriloru, celu d'anteu si mai insemnatu dintre ele este citirea, cá basa a tuturor celoralalte. Relativu la acésta impartimu dara clas'a antea d e in trei despartieminte: in alu celora, carii invétia a citi; in alu celor'a, cari se deprindu in citire; si in alu celora carii sciu citi. Este bine, cá celelalte obiecte se ni le 'mpartimu cam asiá, cá se nu facemu si pentru ele alte despartieminte. In scóla populara, unde priimirea si promovarea va fi regulata, unde obiectele de invetiatura fara de aceea nu sunt multe si unde copii primescu invetiatur'a loru dela unulu si acelasiu invetatoriu, acolo o asemenea unitate a despartimentelor de regula se pote usioru realisá. Anume prin aceea se usioreza multu ocupatiunea scolariloru in tacere si supraveghierea loru, si totu odata se incungiuira urtiós'a schimbare de locuri, care conturba si rapesece atata tempu.

Avendu asia despartieminte deosebite de baiati deosebiti in etate, in puterea intielegitiva si in cunoscintie, docintele va trebui de multe ori a duce mai departe p'unu despartimentu, éra pe celelalte a le ocupa in tacere. Acésta va fi cu atata mai necesariu, caci despartimentulu de josu si de midilocu alu celoru mici are de a fi de multe ori ocupatu numai unu partrariu séu o jumetate de óra, daca este cá se nu obosésca

Cá ocupatiuni in tacere se potu intrebui mai cu sama scrierea si calculatiunea (socotéla). Descrierea din Abedariu ori cartea de lectura séu si de pe tabla, compararea numeriloru, calcularea de exemple mai mici si mai mari, scrierea libera ori reproduciunea scripturistica a lectiuniloru citite si explicate etc. etc., sunt materiile acele, fara de care n'are se remana nici unu despartimentu, candu invetiatorulu se ocupa cu altulu. Si invetiarea de rostu de posesiore usiore, sentintie biblice etc. pote servi de midilocu de ocupatiune tacuta; din contra este fara scopu, a dá despartimentulu celui mai de josu se se ocupe in tacere cu citirea din abedariu. Cea mai buna ocupatiune a celoru mici este

scrierea si desemnulu; si celu mai bunu invetiatoriu este, in acarui scóla nicicandu nu remane vr'unu baiatu fara de ocupatiune corespondietóre si folositoré.

De ocupatiunile in tacere, care adica nu se facu nemidilocitu prin cuventulu docintelui, se tiene si deprinderea celoru mici in citire etc. sub privighierea si ajutorarea unui scolariu mai mare. Acésta ajutorime e insemnata atatu pentru scopulu educativu, catu si pentru celu instructivu alu scólei, si docintele va face bine, daca o va aplicá indata dela inceputulu activitatii sale.

Se nu ne sparie intru nimic'a tém'a de o invetiatiela si neliniste ce s'ar putea nasce in scóla prin mai multi instruitori si priveghitori, pentrucu daca copii vor fi deajunsu ocupati in totu timpulu, tóte se potu delaturá. Cu catu mai tare unu copilu va fi aduncitu in lucrulu seu, cu atatu mai pucinu va fi conturbatu de vecinii sei. Antei'a intiparire e in sa aici de mare insemnata si invetiatorulu tineru este in mare raticare daca crede, a-si castigá iubirea si respectulu scolariilor sei la inceputu prin aceea, ca le va privi tóte printre degete si va fi celu mai blandu, iertandule nerenduelile, nesupunerea, lenea, cerbici'a etc. Mai tardiu candu se va vedea silitu a intinde frenele, aceiasi scolari vor luá acést'a in nume de mai reu, cá candu elu ar fi fostu dela inceputu asiá, si ei vor privi in acésta maniera capritiu si despotie, din care va resultá apoi repumnantia. Inca din dio'a cea d'anteiu invetiatorulu se-si intocmésca procedele asiá, cá se póta a remanea loru totdeun'a consecuentu si se nu-i mai trebuésca a-si retrage séu a mai adauge nimica; inca din antei'a di elu se asigureze tienerea unei ordine strinse si a unei discipline sanetóse, care invétia a respectá legea si pe legedatorulu. Elu s'arate de aceea, ca si elu insusi sta sub o lege si o urméza, dara apoi se se si póte cu rigorosie mare catra sine insusi dupa planulu de prelectiune fipsatu. Planulu acesta este a se compune astumodu, cá numerulu óreloru de invetiatura se fia pe septemana intre 26 si 32, din care 3—4 vinu inaintea amedii si 2 pe dup'amediului in fiecare di de scóla, afara de Mercúrea si Sambat'a dup'amediului, care remanu de ferji. Docintele la impartírea óreloru, daca are voia libera in acésta, are d'a se intocmi asiá, cá lectiunile, care pretindu mai mare activitate a tinerimei, se cada in órele inaintea amedii, éra deprinderile scripturistice si lectiunile si ocupatiunile ce privescu mai multu memori'a suntu a se pune pe órele dup'amediului. Órele de religiune si istoria

biblica trebuie pe tóta n'temptarea a se tienea inaintea amedii si incatu e cu putintia inca in primele óre ale dílei. Despartiemintele cele mai de josu, anume copii, cari inca nu ambla tocma d'unu anu la scóla, nu trebuie instruati préindelungu directu de catra invetiatoriu; la cei mai mici o jumetate óra este celu mai lungu timpu de ocupatiune ne'ntrerupta. Asemeni si la celelalte dóue despartieminte proportiunea intre instruire si exercitiu va nasce trebuinti'a de schimbare de cate o jumetate óra a lectiuniloru. La calculatiune nu e de lipsa o schimbare a lectiuniloru, ci numai o schimbare intre indireptare (invetiare) si deprindere si se potu instruí si ocupá tóte despartiemintele deodata, mutandu ocupatiunea si instruirea pe rindu. Planurile de lectiune intocmite cu pré multa maiestria nu s'a pré aratatu a fi practice; o compunere catu mai simpla e totdeun'a cea mai buna. A statori unu asemenea planu de lectiune, care se fia aplicabilu in tóte casurile si impregiurarile, este cu neputintia. Totu invetiatorulu ilu vá compune mai bine dupa referintiele in care se afla.

E fórté de recomandatú, cá tinerulu invetiatoriu se póte unu diariu, in care elu insémna acuratu ceea ce a invetiatu pe fiecare despartimentu in tóta dio'a si óra. Acestu diariu i vá usurá lui multu progresa treptata, tienerea in vedere a totului si darea socotelii sale, — si dup'unu anu de díle nunumai i va infaciosiá unu cursu de invetiatura completu, ci i va fi si unu consultoru pentru intocmirile viitóre.

Sunt scóle, care se cercetédia d'unu asiá numeru mare de copii, incatu docintelui i vine fórté cu greu a regulá proportiunea intre exercitiu si instruire dírepta, si greutatea acésta se maresce de multe ori prin aceea, ca incaperile scólei sunt prea anguste. In casulu din urma este bine a introduce „scól'a de jumetate de di,” adica cá inainte de amediului se vina numai copii cei mai marisiori la scóla si dup'amediului numai cei mai micuti. Acésta scóla despartita in sa se fia numai o abatere dela regula, numai in casuri neincungiurabile se se intocmésca, si numai cu invoierea autoritatiloru scolastice.

Docintele are se nasuésca, cá tóta ordinea si intocmirea interna a scólei se se manueze astumodu, precum cere seopulu instructiunei si a vietii scolare. Tóte acelé seversiri si ocupatiuni, care sunt nedespartibile de viétia scolara, cum: impartírea peneloru si cartiloru, curattrea tabeloru, venitul si mersulu singuratiloru cum si a despartieminteloru intregi etc., tóte aceste sunt a se regulá strinsu si in ordine

nescimbabila, că scopulu scólei prin aceea se nu se gresiesca. Tocma din aceste bagateluri parute si din spiritulu, cu care se observa si conducu, se póte conchiude mai multu si mai bine la harnici'a docintelui si la bunatatea scólei, decum ar cugetá si crede nescine. Tóte maiestriile unei metode inca asiá de minunate, nu vor putea acoperi slabitiunile, pe care le va vedí doctintele prin neregulatitate, neorenduéla.

Inca si intrebuintiarea intielépta a spatiului scólei nu e de nebagatu in sema pentru unu doctinte. Pe unu copilu are a se socotí unu spatiu celu pucinu de 6 urme patrate asiá, cá o incapere de scóla destinata pentru 100 copii trebe se fia celu pucinu de 600 urme patrate de spatiósa. Insa, fiindca casele de scóla nu crescú cu copii, de multe ori trebe a ne imdestulí si cu spatiu mai pucinu si atunci investitorulu are numai se calculeze bine, in ce rindu se puna mai bine bancile de scóla, spre a castigá locu si lumina si totusi se faca posibilu a se putea apropiá catu mai bine de singuriti, spre a le impartí si luá in susi tablele si cartile etc.

(Vá urmá.)

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 10. Institutiunile lui Stefanu I.

Stefanu a demandatu, cá totu magiarulu se se boteze si a fundatu 10 episcopate si mitropoli'a din Strigону. In curtea s'a a facutu diregatori nalti: Palatinu, jude de curte tesauriaru etc. Populatiunea a impartit'o in nobilime si plebe: éra din nobili a fundatu 3, ordini: Prelati, magnati, si nobili comuni. Tiér'a a impartit'o in comitate (60—72). — De „liberi“ se dicea, locuitorii innascuti, si óspetii straini. — Erá si multi sclavi.

§. 11. Regii Petru, Aba, si Andreiu I., 1038—1061.

Petru din famili'a burgundiloru, a implutu Ungari'a cu diregatori straini, si pentru acést'a magiarii l'au depusu, si regele fuge. — In loculu lui ajunsé (1041) Aba Samuila, dar

necajindu si mai reu pe magiari, acestia ceru ajutoriu dela Enricu, carele vine, 'i bate, si incoronéza de nou pe Petru, panace pe Ab'a 'lu ucidu magiarii in lupta. Petru nici acuma s'a purtatu mai bine, pentru ce magiarii ucidu pe toti diregatorii straini, si rechiamá pe Andreiu din Poloni'a. — Acést'a venindu cu rusii in tiéra — unde paganismulu furiosu stricá bisericile si omorá pe episcopi — renaltia crestinismulu. — Mai tardiu pere in o bataia purtata cu fratele seu Bel'a.

§. 12. Regii Bela I. Solomonu, Geza I., si Ladislau I., 1061—1095.

Bela s'a silitu cá se reintroduca sistem'a santului Stefanu, insa paganismulu i-a mai statu in contra. Fiii lui au chiamatu pe Solomonu (1063) fiulu incoronatu alu lui Andreiu I., cerendu a treia parte din tiéra de unu ducatu pentru ei. Acést'a a fostu sementi'a unui resboiu civilu, in care Solomonu 'i perde tronulu, si 'lu cuprinde Geza I. (1074). Romanii din Ardélu, sub comand'a unoru treiveri, batu pe Ozulu generalulu lui Giula si intra pela Mesesiu in Ungari'a. — Geza vedindu ca si Enricu, si pap'a (Gregoriu 7le) se amesteca in cauzele lui, vre se depuna domni'a, inse móre mai curendu. — Mai marii tieréi chiamara atunci pe Ladislau I. (1077), carele avú necasu multu cu detronatulu Solomonu, deórece acést'a chiama pe Cutescu din Ardélu cá se-i ajute, promitiendu-i Ardélulu de mostenire. Cutescu vine dar Ladislau 'lu pefuga dimpreuna cu Solomonu. — Ladislau móre in 1095 cá unulu dintre cei mai buni si mari regi ai Ungariei. —

§. 13. Regii Colomanu, Stefanu II., Bela II. si Geza II., 1095—1161.

Colomanu a intrecutu cu cultur'a sa spiritulu timpului seu, si pentruca atacá prejudetiele erá calumniatu. A fostu silitu cá o tabera de crucéferi cu arm'a se o aduca in ordine, deórece pradá tiér'a. In contra rusiloru s'a luptatu cu perdere; dar la amédiu a cuprinsu Dalmati'a (1103). Fiulu seu Stefanu II. (1114) a domnit sub tutela, si starea patriei a decadiutu prin resbóiele cu Venetianii, rusii, Austriacii si imperatulu grecu. — Bela II. (1131) erá cu sufletu bunu, insa deórece Colomanu i-a scosu ochii, Ilon'a muierea

sa a gubernatu mai multu decatu elu. Peste unu anu a tienutu dieta in Aradu, unde a ucisu 68 de magnati, cá si causatorii orbiei lui. — Gez'a II. (1141) avea mare potca cu Borics-fulu lui Colomanu, cá si cu unu pretindietoriu de tronu si cu imperatulu Emanuila Comneu, cu care a facutu pace. Gez'a in 1143, aduce din Flandri'a si alte parti a Germaniei pe sasi in Ardélu, si le da privilegii mari. Prin coloniile acéste a ajutatú industria.

§. 14. Stefanu III. Bela III. Emericu si Andreiu II. 1161—1235.

Sub Stefanu III, se nascú unu resboiu civilu pentru ocuparea tronului, ce fú aপরতু cu eroicia si in contra lui Emanuila I, Comnenu. Bela III. (1173) a fostu crescutu in Constantinopoiu, si de aci a venitu se cuprinda tronulu. A preajutatú interesele Bizantiului si pentru acésta fú uritu de ai sei, dar cu purtarea s'a cea buna i-a impecatu A estinsu cerón'a si peste Galici'a, a recuperatu Dalmati'a, a fundatu cancelariatulu. — Emericu (1196) delocu a purtatú resboiu cu fratele seu Bela, pe carele mai peurma 'lu inchise. Andreiu II. (1205) seu ierusalimanulu a implutu tiér'a cu diregetori straini, si natiunea s'a demoralisatu, éra elu a mai resipitu si din bunurile coronei. — A purtatú resboiu in Palestin'a si renturnandu a aflatu tiér'a in misieli'a cea mai mare.

1215. In Ardélu. erá voda Radu Negru, si cá Hercegu pe Almasiu si Fagarasiu, si a trecutú in Romani'a, si la Campulu Lungu si-a facutu curti si manastire in acestu anu. Elu fundéza principatulu Romanici.

Regele Andreiu II., in 1222. da unu privilegiu pentru nobilii magiari si romani. In anulu urmatoriu intaresce o diploma, prin carea s'a luatú dela romani nesce pamentu pela Alut'a, si s'a datú monasterului din Chertiu. In 1224 da sasiloru libertati mari si comite in Sibiniu, si li da dreptu cá se se folisésca de padurea romaniloru in comunu, cá si sasii se aiba asemenea libertate cá romanii.

Regele a datú calariloru ierosolimitani tiér'a Bersei, cá se apere Ardélulu in contra

cumaniloru (romaniloru) de peste carpati, si a facutu cinci cetati, dar pentru acésta romanii totu mai cercara a neveli.

(Vá urmá.)

Inlesniri pentru calcululu mintealu (Kopfrechnung).

Unu fiorinu are 100 cruceri, si se póte impartí:

a) in jumetati ($\frac{1}{2}$) de fiorinu de cate 50 cruceri,	
b) » patrare ($\frac{1}{4}$) » » 25 »	
c) » dieceri » » 10 »	
d) » cinceri » » 5 »	

1. Cati cruceri va costá o bucata (stiucu, darabu de unu ce) d'atate ori cinci cruceri (séu cinceri) va costá 5 bucati. D. e. Unu cotu de panza se vinde cu 42 cruceri, cu catu se vinu 5 coti?

Resolvare: 5 coti se vinu cu 42 cinceri séu 2 f. 10. cr., caci $42 \cdot 5 = 210$.

2. Cati cruceri va costá o bucata, atati dieceri voru costá 10 bucati. D. e. Unu pundu de cafea costa 64 cr., catu am avea se platimu pe 10 $\mathcal{Z}$?

Resolv. Daca unu pundu costa 64 cr., atunci 10 pundi vor costá de diece ori atata, $64 \times 10 = 640$ cr. = 64 dieceri = 6 f. 40 cr.

3. Cati cinceri pe o bucata, atate jumetati de fiorinu pe 10 bucati. D. e. O legatura de pene costa 25 cr., catu vor costá 10 legaturi?

Resolv. Daca o legatura costa 25 cr., adica 5 cinceri, atunci 10 legaturi vor costá de 5 ori $10 = 50$ cinceri, care facu $\frac{5}{2}$ fiorinu séu 2 $\frac{1}{2}$ f.

4. Cati dieceri o bucata, atati fiorini 10 bucati. D. e. Unu pundu de peru de calu se vinde cu 1 f. 20 cr., adica cu 12 dieceri; órecui i trebue in sa 10 $\mathcal{Z}$, catu are se platésca?

Resolv. Daca pundulu costa 12 dieceri, atunci 10 $\mathcal{Z}$. voru costá totu atati fiorini adica 12, caci $10 \times 12 = 120$.

5. Cati cruceri o bucata, atati dieceri si cinceri 15 bucati. D. e. O duzina de pene se vrinde cu 18 cruceri, catu ne vor tienea 15 duzine?

Resolv. 15 duzine ne voru tienea anteiu 18 dieceri, care facu 1 f. 80 cr. si apoi éra si 18 cinceri, care facu 90 cruceri; 1 f. 80 cr. si cu 90 cruceri facu 2 f. 70 de cruceri.

6. Cati cînceri o bucata, atati fiorini 20 de bucati. D. e. Unu copu de spiritu se vinde cu 45 cr., adica cu 9 cînceri, cu catu se viu 20 de copuri séu $\frac{1}{2}$ vadra austriaca?

Resolv. 20' de copuri vor costá 9 fior., caci atati cînceri costa unu copu.

7. Cati cruceri o bucata, atate patrare de fiorini 25 bucati. D. e. Daca pundulu de sare costa 12 cr., cum de scumpu va fi $\frac{1}{4}$ de centinariu (maja), séu 25 de Z ?

Resolv. Unu patrariu de centinariu va costá 12 patrare de fiorinu, care facu 3 fiorini.
(Vá urmá.)

Varietati.

Umbreloru

lui

JOANE LEMÉNYI de EADEM

Episcopulu gr.-cat. alu Fagarasiului, adormitu in $\frac{22}{3}$, 1861.

„Cesset post fata livor.“

Oh Mus'a mea iucunda! descende 'n asta vale,
La riulu sierpuinte, sub dafinulu umbrosu;
Incinge lauru verde pe frunteati virginale,
Scítandu schintea dieina in peptumi luptuosu.

Se 'naltiu sunuri doióse, se dau ecou potínte
Dorerei unei ginte, ce-atau a suferita;
Si astadi vérsa lacrimi cá mama patimínte
La pétr'a mormentale a fiíului iubitu . . . . .

Candu stéu'a renvierei cu radie aurie
Descépta spre viéti'a pre-acestu strabunu poporu;
Candu sinui palpitéza de-o mandra bucuria,
Plutindu intru sperantia la-unu dulce venitoru:
Crudelu ne 'nfranse peptulu ursit'a-invidiósá,
Rapindu din bratiúlu nostru unu spiritu generosu;
Precumu unu fulgeru rapedu in tempuri viscolóse
Infrange totu, ce-atinge in sborui furiosu.

Joane de Leményi. Pastoriulu memorínte
Cadiú de areulu mórtéi in umbr'a de mormentu;
Cadiú! întocma cá candu o volbura vuinte
Esmulge cedrulu nobilu, isbindulu la pamentu.

In elu perduse astadi natiunea-ne strabuna
Unu géníu de-amirare, unu stelpu de ajutoriu;
Sionulu, religiunea o mandra a ei columna,
Ér' voi misiei, si - orfane unu tata nutritoriu!

Sub care s'a luptatu e: stindardulu de droptate,
Prin negrele fíntie cu - intrigi amerintiati;
Dar' elu pasi pe - arina cu sentiure curate,
Cu canto de Caribbe danda bratie de barbati

„Marirea natiunale!“ a fostu devis'ai santa;
Se 'nvia gîntea çara — optá cu - unu dulce doru;

Suspínele erupte din anim'a lui blanda

Au fostu resunulu gelei acestui bravu poporu!

Ce mandra e viéti'a, candu omu' — in asta lume,
Se lupta, suda pentru iubitu poporulu seu;
Candu si de-acestu ingrato ei uita a lui nume,
Nu cade 'n desperare, ci crede 'n Dumnedíeu!

Nutrei si tu - o sperantia de - o tíera mai marita
In certuri, unde pere suspínulu gelitoriu;
Credeai, ca gínteati scumpa de secle parasita
O - ascépta - unu tempu lucinte, unu dulce venitoriu

De ce mersesi dar' astadi oh spiritu esaltate!
Candu píele sufragia in ceriu s'au ascultatú?
Candu dupa - atate patimi, víforu, si tempestate,
Traiesce - o era nóua poporulu lapedatu?!

Da 'ncéta Musa trista! cu bocea ta cainte
Se nu turbi pacea lina, si visulu din mormentu!
Elu merse-a duce scirea aurorei stralucinte
Stramosiloru carunti, cari repausa in pamentu!

Dormi dar' in liniscire barbatu prefericite!
Ce-ai fostu Parínte, radiemu la - unu populu patimítu;
Si pana asta ginte cu plete despletite
Esunda lacrimi triste la corpulu teu recítu:

Tu susu in raiu adóra diein'a — Atotopotintia,
Ce-a disu numai: „se fia“! si tóte s'au facutu;
Cá — celui ce de secle suspina 'n suferintia —
Sei dea fericire — **Romanului cadiutu !!!**

Vien'a, 26. maiu 1861.

Iustinu Popfíu.

Din scriptele lui Yung.

(Urmare.)

Subt unu chipu séu altulu, toti ómenii se im-
partesiesou din durerile maicei loru. Durerea este
cea d'anteiu mostenire ce mum'a erediése fiíului
seu indata dupa nascere-i. Omule! cu durere te-ai
nascutu, cu chinuri vei seversí caletori'a ta si cu in-
tristatiune vei muri, daca cugetulu teu nu e curatu.

A! . . . ce multime de rele apasa omenirea! Res-
boiu, fómete, ciurma, vigelii, focu, vulcani, tirani, im-
parecheri, outremuru, navalescu un'a dupa alt'a séu mai
multe deodata asupra ticalósei omeniri si sfasie prad'a
loru, cá candu n'ar avea in sine indestule cause de
intristare, si n'ar fi firesce indestulu de slaba. Aci
ómeni lipsiti de lumina, ingropati de vii in aduncurile,
pamentului, uita ca este unu sóre; pe mari fíntie ce
se socotescu nemuritóre, cá despotulu loru, se lupta in
contra venturiloru, despica valorile si nu dobendescu
altu decatú desperarea, vedienduse pe totu minutulu
apropo a se face prad'a posesiloru. Altii era nu pentru
interesulu omenirei, ci numai pentru urtíósele patimi a
2 séu 3 fíntie incoronate, se ducu cu orbésea anílmire

spre jungiare, si batu in contra celoru ce nu i-au vatematu vreo data, nici au cugetatu vr'unu reu pentru densii. Vedi-i cum alérge din marginile pamentului, ce schintee de focu esu din invapaiatii loru ochi, cum invertescu ucigatorulu feru si cum se serguescu a se daraponá unulu prealtulu: si pentru ce? Dóra cá se fia fericitu? Nu! ci numai pentru unu nume de fumu . . . . pentru marire! . . . Ach! . . . . vedi aci capete fara trupuri, dincolo trupuri fara capete, mai la vale picioére, mai incóce mani si pretutindeni parae de sange nevinovatu! . . . Vedi pe acesti croi fara mana intindiendu pe cealalta se céra mila dela aceia, pe carii au aparatu si i-au scapatu de periculu. — Dara intórceti fati'a de acésta scena sfesietóre si privesce bólele cele nevindecabile navalindu usupra unei multimi de desperati, carora nu le lasa alta scapare, decatu mormentulu. Vedi tu aceste gramedi de trupuri neinsufletite ce spitalurile gematóre asverle afara din sinulu loru? Aruncati ochii pe o alta multíme de nevindecati, carii se indésa la portile spitaluriloru cá se dobendésca loculu celoru mortu. Cati nenorociti pe cari resaritulu sórelui i-a vediutu intru desfatari si imbelsugari de tóte, acum, dupa apusulu dilei loru cei frumóse alérge se inmultiéscá gemetele spitaluriloru, si jnca, sermanii, nu sunt ascultati! . . . Avutilor! candu ve simtiti saturati de placeri, candu órele sboru far' de a putea se ve mai aduca vre o desfatare nóua, candu paharulu celú dulce alu amagiriloru s'a desiértatu pentru voi, veniti . . . . la aceste locasiuri ale patimirei; deschideti manile vóstre, insufletiti nenorocirea ce este aprópe a se face jertfa seraciei, si castigative unu isvoru nou de placeri, ce asémene pe omu cu Dumnedicirea. Dar nul . . . . iniu'a vóstra s'a impetritu; suspinurile fratiloru vostri facu pentru voi o armonia placuta, in midiloculu careia inaltiati fara rusine templulu desfrenarii; mórtea ve pendesce la usi'a templului; mane veti fi tierena . . . . tierena! stati! . . . . inca mai e timpu; facerile de bine potu rescumperá asupririle vóstre si binecuventarea patriei ve va deschide portile nemurirei!

* Carticic'a pentru tinerimea scolara de D. N. Andreeviciu intitulata „Datorintiele prunciloru“, de care amintiramu intr'unulu din Nrii trecuti, costa 35 cr., si se póte trage d'adzeptulu dela autorulu séu din Sibiu prin libreriulu S. Filtsch.

Inscintiare.

In decursulu jumetatei anului acestuia, precumu si a altora, vá esi unu almanacu umoristico-satiricu cu mai multe ilustratiuni sub titulu de: „Tuti-fruti“. Elu vá cuprinde in sine: poesii, novele si anecdote comice, frescove, umorescuri, satire, ironii si ilustratiuni politico-satirice. Acestu tomu de jumetatea anului acestuia vá stá din 6 brosiure, fiacarea brosiura statoría din 2 cóle.

Brosiur'a prima vá esi cu capetulu lunei Iuliu, a dóu'a cu capetulu lunei Augustu si asia mai departe la totu capetulu unei lune o brosiura.

Abonamentulu pentru totu tomulu intregu se face cu 2 fiorini in valuta austriaca. Bani au se se trómite tipografulu din Pest'a Gustav Emich, éra laboratele, care se voru remunerá la esirea loru, subscrisului la universitate.

D-loru colectanti dupa 6 esemplare vá amblá unulu gratisu. —

Lips'a unui organu umoristico-satiricu noi — romanii din Austri'a — de multu o semtiemu, pentru aceea cugetamu, a nu fi de pefugata ocaasiunca deschiusa; ci se faca totu insulu catu póte, cá se avemu sperare in ajutoriulu ceriului!

Pest'a, 10. maiu 1861.

Bucuru Risulea,
juristu.

Ofertu publicu.

Onorat'a directiune gimnasiale gr. cat. din Blasiu are jnca de a priimi dela Dsa Gregoriu Silasi din Vien'a 23 de fioreni si 20 de cruceri in valuta austr., cá sacrificiu adusu pe altariulu museului Blasianu, dm edarea brosiurei prime a „Povesciloru“ populare.

Pest'a, 12. maiu 1861.

Emericu B. Stanescu,
drituriannu.

Succesulu concursulu alu 2-lea de povesci populare.

Concursulu alu 2-lea de povesci populare, enuntiatu in numerulu 24 a fóiei pentru minte scl. din anulu trecut, s'a inchiusu. La elu a concursu cu povesci numai Dsa docintele din Govasdi'a P. Chinesu, ca ceialalti au tramisu in locu de povesci, anecdote, datine, similituri, proverbiu si balade. Povescile tramise de Dsa P. Chinesu, cu numerulu 6, care tóte sunt sub tipariu in brosiur'a 2-a de „Povesci populare“, aflendu-se tóte bune, s'au remuneratu cu 4 fior. in v. a. Acést'a suma se tramite, dupa post'a Dsale, fundulu Gazetei.

Anecdotele, datinele, similiturile, proverbiile si baladele tramise cu acést'a ocaasiunca, precumu si cele tramise mai de multu, se voru luá inainte la concursulu loru cunoscendu din fóiele nóstre.

Pest'a, 2. maiu 1861.

Em. B. Stanescu, drituriannu.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Acum'a, candu avemu d'a conclucrá cu totii la regularea avantagiósa a instructiunei si la noi, cugetamu a nu fi de prisosu se comunicamu cu barbatii nostri de scóla unele modele de legi si instructiuni ce existe in asta privintia in alte state, cá asia in dieta séu ori unde nj se va dá ocaziune, cu atata mai usioru se ni le putemu formá si p'ale nóstre. Pentru astadata impartesímu cititoriloru „instructiunile“ de mai josu, publicate in a. tr. in „Instructiunea pública“ a D. A. T. Laurianu, de unulu dintre cei mai de frunte barbatii ai nostri. Acelesi privescu, firesce, numai scólele fratiloru de dincolo, si sunt compuse amesuratu referintieloru de acolo; dara sanetós'a judecata a eitilorului va scí aflá, ca ce si cu cari modificatiuni ar fi aplicabilu si la noi. — Scopulu de capetenia ne este, se damu materialu barbatiloru nostri la compunerea de proiecte de legi si instructiuni scolastice. Ar fi tare cu scopu, candu barbatii cei chiamati s'ar ocupá inadinsu cu compunerea astorfeliu de proiecte si candu acele ni le-ar tramite spre publicare, cá astufeliu se se dea ocaziune la mai multi a medítá si a-si comunicá opiniuinile loru, cá in fine se putemu ajunge la unu ce, catu mai perfectu.

Instructiuni pentru inspectorii generali, inspectorii de judetie, subinspectorii de plasi si plaiuri si pentru invetiatorii comunali (in Romani'a).

TITULULU I.

Instructiuni pentru Inspectorii generali ai instituteloru instructiunei primarie.

CAPU I.

Dispositiuni fundamentale.

Art. 1. Cea mai de frunte datoría a inspectoriloru generali e de a-si formá o idéa drepta de misiunea

loru si de a avé consciintia clara si luminósa despre dens'a. — Spre acestu scopu voru avé pururea inaintea ochiloru, ca instructiunea primaria e fundamentulu culturai fiacarei natiuni, si ca dela directiunea ce iá acésta instructiune depinde nu numai starea morale si sociale a natiuniloru, ci in generalu, destinulu loru; prin urmare din acestu punctu de vedere au inspectorii generali a intelege si a apretiu pe de o parte importantia si gravitatea misiunei loru, pe de alt'a responsabilitatea ce cade asupra-le inaintea natiunei.

Art. 2. A dób'a datoría principale a inspectoriloru generali e de a cunósce estensiunea activitatei loru. — Tóte institutele instructiunei primarie; publice si private, de baiati si de fete, prin orasie si prin sate, sunt supuse inspectiunei loru. Afara de aceste si alte institute de instructiune cu a caroru revisiune voru fi insarcinati prin ordine speciale.

Art. 3. A trei'a datoría, nu mai pućinu esentiale, a inspectoriloru generali e de a-si cunósce sfer'a atributiuniloru loru. — Ei nu sunt numai simpli visitatori ai instituteloru supuse inspectiunei loru, ci tot-deodata si instructori, luminatori, consiliari, indreptatori si conducatori in privinti'a persóneloru insarcinate cu instructiunea ori cu priveghiarea ei. — Asemenea si observatiunile loru nu se voru margini numai la invetiatur'a de carte si in institutele de fete la invetiatur'a de carte si de lucru, si la cartile didactice ce se d'au in man'a tinerimei, ci si la metodu invetiaturei, la ordinea si disciplin'a ce se tiene in scóla si in internate, la aplicarea midilóceloru disciplinarie, la curati'a in localele instituteloru de instructiune, precumu si la curati'a scolariloru si scolaritieloru, a eleviloru si a eleveloru; la modulu intretinerii eleviloru si eleveloru in internate, — si daca aceste institute nu sunt numai midilóce de speculatiune in man'a conducatoriloru loru: la starea materiale a localeloru in care se tienu institutele instructiunei, atatu din punctulu de vedere alu comoditatei, catu din alu sanetatei: capacitatea si diliginti'a institutoriloru si institutriceloru, la modulu implinirii obligatiuniloru loru, la moralitatea si purtarea

loru in scóla, in internate si afara in societate, la relatiunile lor cu autoritatile publice si cu ceilalti concetiani si la reputatiunea de care se bucura; la modulu cumu se interesédia de scóla si cumu implinescu datoriele lor autoritatile insarcinate cu priveghierea institutelor instructiunei: cu unu cuventu la totu ce póte avé vre-o influintia asupra progresului inventatorilor, asupra prosperarei institutelor si asupra desvoltarei intelectuale si morale a tinerimei.

Art. 4. Ori unde se voru presentá inspectorii generali in exercitiulu functiunei lor, in institutele de instructiune, séu inaintea autoritatilor, cu gravitatea si seriositatea corespundetiória misiunei lor, ei voru uní modesti'a, blandeti'a si bunacuvinti'a ce caracteriséza pe omulu cultu si pe barbatulu de scóla.

Dispositiuni specialí.

CAPU II.

Numerulu revisiuniloru si cealalta activitate a inspectoriloru generali.

Art. 5. Inspectorii generali de judetie voru visitá tóte institutele de instructiunea primaria din capitalele judetieloru si din orasiile secundarie, atatu cele publice, catu si cele private, de baiati si fete, de dóue ori pe fiecare anu. Un'a din aceste revisiuni se va face in semestrulu I, cealalta in semestrulu II.

Art. 6. Cu ocaziunea revisiuniloru, inspectorii generali voru visitá si scólele comunelor satesci, cari se voru aflá in drumulu lor, intielegendu-se aici si scólele comunale din Judetiulu Ilfov, spre a se convinge despre starea lor si despre modulu in care subinspectorii de plasi si de plaiuri implinescu datorintiele lor.

Art. 7. Revisiunea semestrului I. se va terminá pana la midiloculu lunei Decembre, cá de Serbatorile Nascerei rezultatulu revisiunei sa se afle in cancelari'a eforiei; revisiunea semestrului II. se va terminá cu finitulu lui Maiu, astufelu, cá amendoi inspectorii generali de judetie se se afla celu-multu pana la 5. Iuniu in capital'a tieriei spre a compilá si a ordiná impreuna cu inspectoriiu generale din Bucuresci, datele statistice ce voru fi adunatu, precumu si celalaltu materialu necesariu pentru relatiunea generale, ce e a se dá la finitulu anului scolasticu despre starea instructiunei publice peste totu.

Art. 8. Inspectoriiu generale alu institutelor instructiunei primarie din Bucuresci, va visitá fiecare din aceste institute celu pucinu de 6 ori pe anu.

Art. 9. Afara de revisiunile ordinarie, inspectorii

generali voru fi datori a face si alte cercetari, cu cari voru fi insarcinati de catra eforia in casuri speciale pre la scólele din orasie ori pe la scólele comunelor satesci.

Art. 10. Dupa fiecare revisiune inspectorii generali voru dá o relatiune esacta despre starea institutelor visitate, despre defectele ce voru fi observatu, despre dispositiunile ce ar fi a se face, si despre imbunatatirile ce voru crede ca sunt necesarie.

Art. 11. In totu timpulu, in care inspectorii generali nu se afla in revisiune, ei voru fi obligati a lucrá in cancelari'a instructiunei publice in obiectele ce li se da de catra directoriiu in sfer'a oficiului lor.

(Vá urmá.)

Istori'a pedagogicel.

I.

Dela introducerea crestinismului pana la reformatiune*).

Crestinismulu revérse o nóua lumina binefacutóre preste omenime. Convictiunile mai de inainte se schimba; se nascu nóue idee, nóue cugetari; — totu ce a vacilatu mai nainte acumu séu se ruinaéza cu totalu, séu se inaltia pre o base mai solida; — séu piere cá falsu, séu se inaltia cá adevéru necontestatu.

Referintiele individueloru catra olalta se schimba, cunoscinti'a de sine devine totu mai chiara, dar' de prima e numai formale, precumu si valórea si libertatea personalitatei e numai abstracta.

Gradurile, ce departau pre omu de omu, ce facéu cá unalu se fia, asiá dteundu, dieu ia Olimpu, er'altulu idolu din imperati'a umbreloru; — unulu se fia adorat, ér' altulu despretiatu; unulu consideratu cá adevérata cununa a fapturiloru pamentesci, ér' altulu nu mai multu decatu unu animale creatu fara libertate si ratiune; — catusiile ce au profanatu demnitatea omenésca: — tóte acestea fura ruinate si frante de puterea crestinismului, si omenimea fara distinctiune se vedíu adunata pre campulu egalitatei, ea se imbracisiá pentru

*) In Nrii dela inceputulu anului acestui s'a mai publicatu „starea educatiunei in cei d'antei cinci seculi ai crestinismului“; cu tóte aste, pentru continuarea „istoriei pedagogice“ ne luaramu aici periodulu dela introducerea crestinismului pana la reformatiune, asiadar o se mai trecemu odata si preste acei 5 seculi d'anteiu, nu inasa pentru cá se mai repetamu cele díse, ci cá se le completamu si se iluminamu unele laturi neatínse atunci.

a două ora și pentru cea din urmă, că se nu-se mai instruieste și departe de oală până când creatoriul nu va decretă totală desolbire a legaturilor acestui pământ, său va pronunță preste fii sei sentență esiliului generală din această lume.

Cristosul învia omenimea, patimesce pentru salvarea ei, se supune la mărtea crucei, dar' că D-dieu învie și se înalta acolo, de unde a descensu, tramisus de parintele eternu. Elu și-implenesc misiunea. Apostolii, înviații lui, se resfiră în lume spre a lată predicându înviațiile salvatoriului. Totodata ei lasă și scrisu aceea ce au înviațiatu dela fiulu omenescu. Posteritatea, că se pōta folosi și precepe scrierile lor, avea opu mai antaiu se studieze; școle creștine lipsau, pagane său nu erau, său de erau nu corespondeau scopului, ce l'avea creștinismulu. Si unu crēștinu, care voiă se precēpa scriptur'a, în anii cei de antaiu a fostu nevoitu se cerceteze școlele pagane, și după ce si-a castigatu știință de lipsa, caută se se desbrace de ideele ce le a conceputu la pagani; dar' cata greutate și neplacere nu va fi custatu această!

Creștinismulu avea se se lățieșca și se se sustienă ne alteratu, ce fara de unu studiu basatu nu se potea cu succes, caci la colisiuni înviațiile și convicțiunile sinistre ale paganilor avēu se se reinfranga, și se li se descopere falsitatea și înfirmitatea temelioru, ăr' dogmele creștine se se chiarifică asiă, catu se nu încapă nece o îndoielă. — Deaci se vede usioru necesitatea unei instrucțiuni și educațiuni strinsu creștine-eclesiastice.

Creștinismulu se lătesce, și pentru instruirea paganilor creștiniți (catecumeni) în înviațiile religiunii creștine s'au introdusu asiă numitele școle catechetice: — În unele din acestea organizate după modelulu celor imperatesci afara de scrierile apostolilor și ale altor ce se referiau la religiune, se propunēu și alte științe, precumu enciclopedia științelor de pre atunci: logic'a, retoric'a, fisic'a, metafisic'a, etic'a și astronomi'a. D'între atari școli cea mai renumită ără cea dela Alesandri'a.

Între lătrele înviațurii și buneii educațiuni, apusulu totdeună a întrecutu orientulu.

În apusu școlele mai renumite erau cele de la Fulda și St. Gallen. Gregoriu celu mare introduse și ceva științe eclesiastice. Elu ordină de studiu principale pentru preoți și monachi întreprerea bibliiei, carea se facea în modu alegoricu.

Cu instrucțiunea și copierea cartilor folositoare

se ocupă cu de adinsulu ordulu Benedictinilor fundatu de Benedictu de Nursia (520) pre Monte-cassino.

Chiar' în causulu migrațiunei gintiloru, încă aflamu la unele popore selbatice urme de ceva științe. — Asiă aflamu tradusu testamentulu nou în limb'a gotică de Ulăla. — Aflamu ceva semne de scriere, asiă numitululu alfabetu runicu (*run-mysterium*) custatoriu din 16 litere*). Teodoricu și următorii lui erau apărătorii științelor și ai artiloru.

Cu asediarea și dispararea unor popore vagabunde, cu încetarea migrațiunei, înviațimentulu apuca unu sborū mai mare. Școlele se înmulțesc, prelunga scriptura se cetescu și clasicii latini și greci în unele locuri. Pășiescu înainte scrietori precum Beda s. a. Regele Alfredu, unulu din cei mai înviațiat pe timpul su, scrise, fundă școle și silă pe țereni se-si tramitia copiii la școla unde înviațian ceva lătesce, a scrie, a cantă; și în școlele mai înalte se propunea și grecesce, ebreesce și arabesce.

(Vă urmă.)

Observațiuni privitoare la educațiunea casana.

Că se-si creșca cineva copii, se-si aiba facutu planulu creșterii lor de mai înainte, se-lu urmeze cu cea mai mare stăruire și se nu schimbe nimica dintr'ensulu, decatu după ce-si va fi luatulu multu timpu sēm'a. E lucru greu d'a hotărî cineva, care sunt puncturile d'a se pază cu cea mai mare stăruire și acele ce sunt priimitore de orecare prefacere. Care este tatalu acela, său num'a aceea, care a aflatu mai dinainte, ori în carti, ori în svaturi, unu planu de creșcere, demnu d'a fi urmatu din punctu în punctu până în fine?

Îndata-ce planulu s'a hotărîtu, o întielegere deseversita între tata și mama este temelulu creșterii. Tote sunt zadarnice, dacă macar odata s'au desonoratu unii pe alții de faci'a copiiloru lor. Contrădicerile moșloru copiiloru sunt asemene de temutu: iubirea lor pentru aceste ființe mici, isvorasce numai din

*) Despre originea acestui alfabetu până aci se disputa literatii. Unii dicu ca s'a nascutu cu multu înainte de Cristosu, alții dincontra ca numai după Cristosu. Mai multi stau pre lungă ipotes'a lui Fr. Schlegel (*Vorlesungen über alte und neue Literatur*) ca adica s'ar trage dela Fenicieni. Loculu din Tacitu Germ. c. 19 „*litterarum secreta vix pariter ac feminae ignorant*“ nu se întielege pentru acestu alfabetu, ci precumu se vede din nesulu în care se afla acestu locu, se întielegu neace semne spre scopuri imorali. Asemenea nu se întielege aicea nece loculu din c. 3. „*monumentaque et tumulos quosdam graecis literis inscriptos in confinio Germaniae Raetiaeque adhuc extare*“.

slăbiriunea lor; nu îndrănescu a se gândi la un viitoriu, de care ei nu o se se p^ota bucură si copii sunt prea bagatori de sama la orice privesce asupra. Candu este vorb'a de pedepsă, ochiulu celu petru dietoriu alu copilului vede numai decatu, daca bunica-sa inaltia din urmeri, daca tatalu-seu se amaresce si ste-panirea mumei, care va se-lu pedepsesca, perde atunci multu din puterea sa. T^ote cate privescu la cresterea copiiloru trebuescu priimate de bune, candu desbaterea se face de facia cu densii; asemenea bagari de sama s'ar face mai bine in lips'a lor. La urmare din-contru copilulu numai ca si-o ia prea multu asupra, dar' mai apoi vrea si elu se-si dea pararea asupra legii ce trebue se-lu guverneze, se se revolteze mai dinainte in contra acestei legi, in fine se prefera din parintii sei p'acela, ale carui pareri ar fi mai bune pentru densulu si prin urmare se urésca pe celalaltu. Asiu svatui p'o familia unita, in care se cresce vr' unu copilu, se aiba dile hotarite, pentru a face desbatere asupra cresterii copiiloru lor, asupra erórilor ce s'au facutu, asupra sperantiei ori temerii ce le casuina acei copii. Dupa ce s'a intielesu bine, se statorésca unu planu, si apoi s'arate copilului si unulu si altulu o vointia nestramutata.

Moravurile insusite in etatea cea d'anteiu, inso-cescu pe copilu in t^ota viét'a. Copilulu dupa ce apuca a cresce, ajunge la unu puntu, candu elu nu va mai fi acela, carele din caus'a slăbiriunei sale se supunea orbesce, fara a scⁱ se se prefaca; acum incepe si elu se judece si tatalu séu mam'a lor vor fi cei danteiu judecati de densulu. Censur'a lor o s'ajunga pana la stramosii lor.

O mama buna ce se insarcina cu cea d'anteiu cresce a copilului seu, gasesce placerea si are si datoria de a priveghia prelunga inaintarile dezvoltarii trupului si asupra acelora ale spiritului seu.

Mamele, dice Ralen, nu se potu indrepta dicendu ca n'au timpu ca au multe treburi; timpu au destulu. Grigea cresterii copiiloru pana in virsta de siese séu siepte ani, este t^ota a lor, si face parte la acea ste-panire casnica, ce provedinti'a le-a datu mai cu deosebire lor. Dulceti'a lor coa firésca, o autoritate dulce si neclinita, le pune in stare se invetie pe copii lor. Cunosc multe mame demne de lauda, care au implinitu acésta datorie.

Nu mai pana la etatea de siepte ani unu baiatu p^ote fi guvernatu de mam'a-sa, apoi trebue departatu; greutatea invetiaturilor, iutimea jocurilor, in-fine

orice se cere pentru crecerea barbatiloru, spre a le intari inim'a, atingu fara incetare slăbiriunea unei mume. Cu t^ote aceste fructulu aniloru celoru d'antei nu este pierdutu; copilulu facenduse barbatu, se întorce éras; lenga cea d'anteiu crescatore a sa, in t^ota viét'a lui o se-i placa a cere svaturile ei, si, in midiloculu valuriloru lumii, arata érasu cea d'anteiu umilintia ascultandu pre muma-sa. Unu ochiu pretrudietoru p^ote lesne alege intre barbati pe acela, ai carui anii cei d'antei de cresce fura incredintiati unei mame intiepte; o nobilitate deosebita, o aplecare d'a ascultá de cu-ventu, respectulu catra femei — ilu caracteriséza.

(Vá urmá.)

Multimunita publica.

Déca facerea de bine, — chiaru de si numai pentru unu momentu asiá dicundu, influintiéza a supra celui pentru care s'a facutu, — merita recunoscere si gratitudine cu reverentia impreunata crtra benefactoria; cu catu mai tare si mai placutu p^ote impresiuná aceea benefacere, care pentru unu tempu mai indelungu, ba chiaru si pentru t^ota viati'a are influentia asupra celuia pentru care se face, candu t^ota fericirea lui cea temporane aterna dela aceea? Cu catu mai placutu p^ote sesi aduca aminte acésta de benefactoriulu seu, si vedindu urmarile ei cele partenitorie sei sbocotesca in pieptu necurmatu o anima recunoscutoria si reverentia profunda catra benefactoriu?

Deci de acestu motivu sentiendume miscatu si eu, nu potu trece cu tacerea, cá se nu memorezu o benefacere, a carei aducere aminte nu arare ori face impresiune in pieptulu meu, si care decate ori mi vene inainte de atatea ori me provoca cá se numi uitu datorinti'a ce me obléga, a esprime, catu de pucnu nescu cuvente multiamitoria, catra acei benefactori, cari nutriti de amórea dreptu crestnésca si spiritulu nationale, — si cari bucuranduse ca au potutu face aceea la ce-i provóca chiamarea unui Rnu adeveratu, amatoria de patria si natiune si doritoriu de inaintarea culturei nationale, catra aceia adeca cari nu s'au pregetatu, — cunoscundu-mi starea mea, in care ne curmatu avém de a me luptá cu sórtea nepartinitoria, cu sórtea care esindumi dein urna dela cele deantaniu dile ale copilariei mele pana astadi inca me comiteza cá unu sociu ne despartitu, — nu s'au pregetatu dicu, inde-cursulu mai multoru ani ami intende mana de ajutoriu,

că asiá cu ajutoriulu prestálu de dinsii se potu impleni carier'a mea scolastica.

Acesti doi barbati Rni demni de stima si onóre, D. Mihaele si Petru Grama, cetatiani d'in Blasiu, indemnati de semiulu celu nobile carei nutresce, — dupa ce au vediutu si ardorea mea ce me atragea la palatiulu museloru, nu mai decatu me cuprinsera sub aripele Dloru Sale, si intendiendumi mana de ajutoriu, chiaru in momentul candu eram constrinsu prein impunerea sórtei celei negre a parasí acelu olimpu feritoriu; chiar' atunci candu eram se valedtcu cu dorere consociloru miei, se aflara acesti doi barbati stimati, cari impunendu necesitatei mi deschisera usi'a palatiului ce spre nespus'a mea dorere si a amatiloru parenti se inchisese pentru mine cu pórta de fieru. — In casele acestoru doi amatori de progresulu natiunale, nu fui eu celu de antaniu nece celu d'in urma, care se bucura de benefacerea Dloru Sale; ci multi teneri Rni, precum si in acestu anu, ajutati de Dloru au cercetatu gimnasiulu d'in Blasiu.

Deci dara, m. o. Domnule Redactoru, ve rogu se benevoiti aceste pucine cuvente ale mele ale priimí in fói'a nostra scolastica, chiaru si atunci, candu modesti'a acelora binefacatori n'ar iertá acésta; cá asiá vedindulise faptele cele demne de lauda, se se sternesca si in altii zelulu si semiulu ce nutresce pe acesti doi Rni. Dea Ddieu, cá pe di ce merge numerulu loru se fia totu mai mare". —

Éra pe Voi Dloru stimati si binefacatori, — esprimendume cu aceste pucine cuvente, — carii nu doriti alta decatu se vedeti progresu dupa faptele cele bune ale Dloru Vóstre, — ve rogu, cá se binevoiti ale priimí, cá totu atatea semne de multiamita ferbinte; caci eu, multiamit'a cu care sum datoriu, n'o potu implini acum altufelu, ci se sciti si se fiti incredintiati de plinu: ca este altu locu, unde faptele cele bune a le fiacarui sunt scrise cu litere nemoritore!

Apoi in anim'a mea Dloru chiaru si in ór'a d'in urma a vietoi mele cá o dulce suveniru va fi scrisu numele Michaela si Petru Grama!

Vien'a, in maiu 1861.

Joane Papiu,
teologu.

Sciri scolastice.

Sibiiu, 11. Iuniu n. Cu multele prefaceri si chimbari din timpulu mai din urma se acceptá o modificare a sistemii de invetiatura de pan'acum, ceea-ce inca n'a

urmatu de locu, desti putemu fi incredintiati ca are se vina pe tóta intemplantu. Numai pela noi, din cause ne-esplicabile, grigea de invetiamentu este cea depe urma

Tinerimea studiósá erá si este mai cu nerabdare cá toti a vedea, cam cum o se fia nóuele schimbari in asta privintia. Anume pela inceputulu anulii scolasticu curinte dorea multu a sci, daca esamenele de maturitate pentru gimnasistii absolutori si esamenele de statu pentru juristii cari gata, se vor mai depune si estu-timpu séu nu. Insele directiunile instituteloru respective s'a interesatu de acésta si unele facura pasii necesari pentru tragerea informatiuniloru. Resultatulu e, ca pana un'a-alta se voru depune si in estu-anu si unele si altele esamine. Altufelu tinerii juristi absoluti la aplicarea loru in posturi nu se mai prea intréba acum de esamenulu de statu, ci li se ceru numai absolutoriile. Verisimulu, ca in unele casuri si pela unele institute nu va fi conditiune ceruta nici depunerea esamenului de maturitate. E insa in totu casulu bine, daca tinerii nostri se vor sili ori si unde a implini acele formalitati pentru incungiurarea impedecariloru, pana la staverirea deplina a unei n'ue sisteme de invetiamentu.

Govasdi'a, 12. Iuniu n. Multu zelosulu nostru barbatu D. c. r. consiliariu scolare Constantiniu Ioanovicu se alese in 10. Iuniu a. c. in Lugosiu de ablegatu. — Laud'a cea mai mare o merita totu capitululu diecesanu Lugosianu gr. cat., toti docentii de ambe confesiunile si fórte pucni preoti gr. or. (partea cea mai mare din DD. preoti tieneau cu magiarii, iudeii etc.), carii s'au luptatu eroicesce pana ce 'si vedura dorinti'a implinita. — Speramu ca Mar. Sa, — cunoscendu fórte bine ran'a scóleloru nóstre romane, — in cointielegere cu ceialalti ablegati romani — se va nezuí a o vindecá*). — Ingerulu Dlui fiei totdeuna de ajutoriu!

Pavelu Chinesu,
docinte com.

Din Marmati'a. Sub titulu „impregiurari din Marmati'a“ unu corespondinte alu „Gaz. Transilvaniei“ comunica „despre statulu scóleloru“ de acolo in Nr. 44 alu acelei foi, urmatórele:

„Nu dieci de ani, da cente au trecut, de candu totu ómeni locuescu pe aicea, si baremu ca in privintia materiala, cá mare parte nobili au fostu scutiti de totu felulu de greutati publice —

*) Nu 'ncepe indoieála, ca afara de alte cause natiunale, in deosebi scól'a romaniloru a castigatu fórte multu prin acésta. Multiamita, in numele binelui comunu, la toti aceia, carii au staruitu a se alege acelu bravu barbatu alu nostru!
R.

acele au ramas numai pium desiderium.— Ce e dreptu preotimea din resputeri au lucratu si indemnatu pe poporu, inse tóte oste-nelele, tóte sfaturile si rogarile au devenitu desierte.— Pe nobili nime a fostu in stare de ai póte induplecá, iobagimea éراس sub scutul Domniloru pamentesci nepasatori, indiferinti si numai de pung'a s'a propria interesati a scapatu de astfelu de greutate. Zeu! credeti Domniloru, in Marmati'a pana la revolutiune abia s'a aflatu o scóla comunala la care regulatu se fia fostu între-prinsa invetiatur'a. Apoi din atatia nemesi fórté bine provediuti, la scólele gimnasiale, dóra au frecuentatu atati prunci, cati aru fi potutu si debutitu se amble? Dómné feresce! si éta acést'a e caus'a fundamentala, ca precum se va aratá mai la vale — in 2 cercuri administrative primarie curatu romanesci pentru pos-turile oficiale nu s'au aflatu individi cu numerulu postitu, ci s'au aplicatu altii de alta limba si relege. — Zeu! pentru unu po-poru, de alt-minté asia bravu, in caracterulu seu geneticu asia nestramutabilu — e lucru ruginatoriu.

Desteptative dara odata fratiloru romani din Marmati'a! si cantati in lumca larga, ce facu popórele Europei, ce face na-tiunea nóstra din Principate si din Ardélu; cu pasi gigantici propasiéscu acele luptanduse prin totu felulu de greutate, care la noi nu 'su asia de cerbicóse, — si dupa ce de sub sistemulu derinatu de au ramasu nescari urme bune, lucruri bine asodiata — su ramasu scólele acuma cu pucina exceptiune in tóte comu-nele redicate si invetiatur'a inceputa. — Tramiteti dara pruncii vostri la scólele de voi redicate, de voi sustienende, la inveti-a-tori de voi fara osebire de toti platindi, — apoi dupa acéa la scólele mai inalte. Roguve pe totu ce e santu si binecuventatu, faceti acést'a, ca credetime, fericeira unui poporu, a unei natiuni, nu éta in lad'a plina de bani, in drepturi frumóse dara reu fo-sosite, — ci in crescere buna, bine nimerita, morala si religiósá, in desvoltatele facultati spirituale si intielesuale. — Aceste nu-mai potu se aduca unei natiuni onóre, medilóce, asupra altora mare iniriurintia si preponderantia. Aceste insusiri sunt con-du-catoriulu catra limanulu mantuirei, mantuitorulu din negur'a gresialeloru, din intunerecu la lumina cea adevérata; — aceste sunt paladiulu si scutul de catra jugulu apasatoriu si jefuitoriu de drepturi firesci si personale, ce amenintia pe romanulu ne-cultu. — De numi dati credientu, — éta unu exemplu:

In Marmati'a abia se afla 4—5 mii de reformati, dara intre densii avendu instituite de crescere si fundatiuni — se afla mai multi ómeni cultivati, decatu între 160,000 mii romani si ruteni, — prin care calitate, éta poteti vedé fratiloru, ca o mana de ómeni domnesce asupra tuturoru. Asia face invetiatur'a! — In-negabilu e, ca si noi romanii avemu acuma scóle, dara pucini invetiatori buni. — Institutulu preparandialu dela Naseudu — la care din Marmati'a, cu scirea mea numai unulu individuu se afla, — pana adi nu a fostu in stare, din cauza, ca nu de multu s'a intemeiatu — de a ne dá si nóua dascali apti. — De acésta neaparata trebuintia si delasata crescere a tinerimei patruosu fiindu supremulu comite M. Dn. Iosifu Manu si voindu a o de-vinge — cu ocaziunea instalatiunei sale, da pe mas'a comitetulu comitatense in scrisu unu proiectu de sene formatu in privinti'a fundarei si redicarei unui institutu preparandialu romanu insocitu cu alumnatu intraneu aicea in cetatea Sigethului — castigandu cu acestu energiosu pasu unu monumentu eternu si suveniru

dulce. — Care proiectu, dupa ce insusi elu subscrise o mie fi. v. a. — nu numai fú cu cea mai caldurósa partinire imbracio-siatu, ci acolo in pripa la oól'a de subsciere prin D. Joann Iurca, jude primariu se adaoase alta mie fi. v. a., prin altii sute dupa sute, si fia insemnatu si spre laud'a magiariloru, ca insusi si ei frumóse sume au oferitu. Ce e mai multu, comitetulu luandu in deaprópe consideratiune acea impregiurare, ca unu atare in-stitututu fara de unu insemnatu capitalu nu se va sustiené, despre partea s'a oferédia 15 mii fi. v. a. pe totu poporulu marmatianu fara osebirea nationalitatiloru si relegii a proportiune impartiinde si in scurtu stringunde.

Acuma dara capitalulu prin subscierile de buna voie si sum'a repartienda suie la 22 de mii fi. v. a., din di ce merge inadinsu cresce. Cea mai urgente lipsa se vede in sa a fi casti-garea unui fondu scopulu corespondietoriu; dara dupa ce apro-prietarea aceluia din atinsulu capitalu aru obsorbe o buna sumulitia — preotimea si secularii romani pentru donarea si resignarea unui fondu fiscalescu care se afla in loculu celu mai aptu in piati'a Sigethului, cu unu umilitu recursu s'a intorsu la parin-tiéseca si inclinabil'a anima a pré bunului nostru imperatu, carele pe terimulu crescerei pentru de a inaintá cultur'a si promové binele poporulu romanu si a castigatu suveniru nesterse. — Care va fi re-sultatulu viitorimea va vedea. — De altminte programulu infintien-dului institutu prin protopopii Marmatiei acuma se intocmesce.

N'amu alta dorintia dara in privinti'a acésta, numai cá sacrifi-ciele jertfitoriloru se produca doritulu efectu si acele se asemene grauntilu de mustraru si apere Ddieu, cá nu cumva in ultim'a analise cu retionere mentala se latiteze o techna de a promové pe sub mana, pe nesinatite magiarisarea romaniloru prin elu. Hei Dom-niloru! bine mi aducu aminte de principiale, proiectele si tendintiele cele fatale a le lui Veselényi, carele cu inst. de copii mici „kised ododák“ tientí la perirea romaniloru din Ardélu, — pentru acea n'a fi de prisosu a face atenti pe respectivii conducatori ai poporulu, cá cu ochi neadormiti se staruiesca asupra intereseloru natiunale, si dela corpulu celu sanetosu de timpurie se departeze totu cel póte fi spre languedime si totala stricatiune.“

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

Capalu II.

(1215—1352.)

DELA RADU NEGRU, PANA LA DRAGOSIU VODA.

§. 15. Bela IV. si Stefanu V. 1235—1272.

Papa, Grigoriu IX. scrise catra Bela, cá se aduca pe romani a se stupune bisericiei Romei, si se li dee unu episcopu catolicu, carele se fia vicariu episcopulu Cumaniloru. Romanii in Romani'a érá atunci de dóne confes-siune, latini si dicea „cumani“, resaritenii greci.

Papa scrie in 1238 catra acestu rege ca se pornésca cu o espeditiune cruciata in contra lui Ion a lui Asanu, regelui romanu din Bulgari'a, deorece nu se tiene de Rom'a, si din caus'a acést'a imputernicesce pe Bela cá se cuprinda tier'a acelu'a. Deorece Anna, sor'a lui Bela erá maritata dupa Asanu, si avea erede, Bela 'i respunde, ca cá si cumnatu nu va cuprinde Bulgari'a. — (Vedi §. 36. —)

Intre aceste tatarii intrara (1236) in Transilvani'a sub Cadanu pela Rodn'a, si au facutu uciderile si pradările cele mai grosave ce le pomenesce istori'a. — Trei ani facura asemenea si in Ungari'a. —

Bel'a a iertatu (1239) cá se vina 40,000 de cumani (romani) din Moldavia in tier'a predata, sub conducerea lui Cutenu si se asiediaza intre Tisa si Dunare, si unii pela Crisiu. Bela renturnandu din Dalmati'a, dà Ioanitiloru (calar. ierusalemítani) prejurulu Severinului — (peste care nu domnia) — afara de ducatulul Linoiu, si Cumania (Romania) dincolo de Oltu, afara de ducatulul lui Senescu, in semnu de recunoscinti'a. Desi Bela a datu diplom'a, calarii nu devenira in posesiunea acestui pamentu romanescu, pe carele atunci figurá numai romanii.

Stefanu V. (1270), fiulu lui Bel'a erá voivodu in Transilvani'a. si cu romanii purtá resboiu asupr'a regelui; éra dupa ce se impacá cu tatalu seu a remuneratu pe romanii pentru ajutoriulu ce-lu dedura. — Stefanu batú pe bulgarii, carii incursera pana la Rab, si 'si atribul titlu de regele Bulgari'e, desi pe timpulu acést'a erá Ion III. unu rege romanu in Bulgari'a. — Elisabeta muierea lui Stefanu V. a fostu romana, fét'a lui Cutenu. —

**§. 16. Ladislau Cumanulu si Andreiu III.
1272—1301.**

Linoiu ducele romanu din Daci'a australa, a redicatu resboiu in contra unguriloru la Severinu si cuprinse cetatea. Ladislau tramite pe Georgiu Simonu, carele invinge si ucide pe Linoiu, si pe fratele seu Barbatu 'lu aduce prinsu. — Sasii revoltara, si uciseru multi éanonici in Alba Juli'a si arseru biseric'a cea mare. Cumanii adusi nemultieminduse cu tractarea unguriloru, pléca in Moldavi'a, in sa regele 'i bate la Clusiu. Dormanu domnulu Daciei orientale

ataca pe unguri si prinde multi baroni. Cumanii se retragu si mai tardiu vinu cu tatarii pana la Pest'a. — Ladislau a petrecutu cu romancele o viétia libidinósa, pentruce fú admoniatu de papa. In 1284 venira multi romani din Traci'a, si se asiediaza in Maramuresiu, si in Ardélu pela Oltu si Fagarasiu si acést'a asiediaze se-díce „no u a plantatiune.“ — Cumanii urindu-lu, l'an ucisu in 1290. —

Andreiu III. in 1291 a datu o diploma unui romanu anume Ugrinu, carele erá Domnu peste Fagarasiu si Sambata in Ardélu. Regele fiene o adunare in Alba Julia pentru causele tier'e, cu nobilii, romanii, secuii si sasii si in acést'a adunare recapeta Ugrinu cá si magistru Fagarasiulu si Oltulu, cu tóte veniturile. care fura pe nenedreptate luate dela elu; in sa pe viitoriu remanu si pentru mostenitorii lui. In 1296 regele reda si romanului Ion Nicola din Calata, Osiorheinlu, ce fú cu nedreptate luat dela elu prin voda Rorandu. —

Aristocratii magiari erá impartíti in mai multe partide, cá se puna pe altulu de rege. pentru acést'a Andreiu avú lupte cu mai multi rivali si anume cu Albertu, ducele austriacu, — Carolu Martelu, si Carolu Robertu. — Regele a muritu séu de necasu, séu inveninat, si prin mórtea lui s'a stinsu viti'a magiara a lui Arpadu pe tronulu Ungari'e in 1301, — si in loculul ei se redicara mai multe dinastii straine.

(Vá urmá.)

Inlesniri pentru calcululu mintealu (Kopfrechnung).

(Capetn.)

8. Cati cruceri o bucata, atati 3-dieceri intregulu, care sta din 30 bucati. D. e. Cu catu se va vinde o bucata de panza (de 30 de coti), daca cotulu costa 40 cr.?

Resolv. Cotulu 40 cruceri, — prin urmare luamu de 40 de ori 3 dieceri = 120 dieceri = 12 fiorini.

9. Cati cruceri o bucata, atate jumetati de fiorinu 50 de bucati. D. e. Unu pandu dintr'o marfa costa 28 cr., catu vá costá $\frac{1}{2}$ centinaru (50 $\mathcal{L}$) 2

Resolv. Fiindu pundulu cu 28 de cruceri, dupa regul'a nóstra, spre a aflá catu vor costá 50 $\mathcal{L}$, avemu

se socotim pe catulu din urma totu atate jumetati de fiorini, adica 28, care facu 14 fiorini.

10. Cati cruceri o bucata, atate $\frac{3}{4}$ de fiorinu (75 cr.) intregulu de 75 bucati. D. e. Din o anumita marfa costa pundulu 48 cr., cu catu vine $\frac{3}{4}$ de centinariu din aceeași marfa?

Resolv. Costandu pundulu 48 cr., $\frac{3}{4}$ de centinariu va trebui a costá de 48 de ori cate trei patrare de fiorinu, adica 36 f.

11. Cati cruceri o bucata, atati fiorini intregulu de 100 bucati. D. e. Una $\frac{1}{2}$ de zaharu costa 38 cruceri, cu catu se vinde centinariulu? (Resolvarea usióra.)

12. Cati fiorini centinariulu, atati cruceri pundulu.

13. Cati fiorini interese (procente = %) dela 100 f. capitalu pe anu, atati cruceri interese dela totu fiorinulu pe anu. D. e. Daca cineva a elocatu 78 f. cu 5% pe anu, catu interesu ve capeta elu pe anu dupa acestu capitalu?

Resolv. Daca 100 f. capitulu dau pe anu 5 f. interese, adica 500 cr., atunci pe totu fiorinulu capitalu vinu 5 cruceri, prin urmare pe 78 f. 78×5 cr. seu 78 cinceri facu 3 f. si (18 cinceri) 90 cr.

Varietati.

* Londonulu numera aprópe la 3 milioane locuitori (2,800,000), carii locuescu in 300,000 case. Procesele loru cele mici le incurca si le descurca 6000 de domni din statulu avocatoru, era pentru mantuirea loru sufletesca grigescu 930 preoti in 429 biserici si 423 alte case mici de rugatiune. Dintre biserici 121 sunt a „independintiloru“, 100 a baptistiloru, 77 a Wesleyaniloru, 29 a catoliciloru, 10 a calvinistiloru, 10 a presbiterianiloru, 10 a evreiloru, era celelalte biserici se tienu de mai multe alte secte deosebite. Candu cui-va i se face sete in Londonu, 4000 de ospeluri si 1000 de carciune i stau deschise in totu timpul; era daca flamendesce, afla acolo 2500 panerii, 1700 macelari, 2600 specerii, 1260 catenele si 1500 de vendietori de lapte. Intemplandui-se cuiva din nenorocire a-i se strica stomaculu, 2400 medici inregistrati, si cati alti neinregistrati, i stau spre dispositiune cum si 500 societati de ingropatori spre a se strapune — la o stare mai fericita. Pentru invesmentarea si infrumsetiarea omului din-afara ingrigescu 3000 ciobotari (cismasi), 2950 croitori si 1560 neguetieri de moda (modisti).

Pentru inaintarea educatiunei spirituale a omului se afla in fiintia 1500 de scole.

* Cartile si novelele atata s'a inmultitu in statele unite ale Americi nordice, incatu de multe ori domnesce lipsa mare de hartia. Siete-sute de fabrici cu 2000 masine sunt ocupate di si nopte. Aceste mori seu fabrici produsera in anulu 1859 3 milioane centinare de hartia in pretiu de 67 milioane fior. Spre acesta se intrebuiira 340 milioane pundi de trentie.

Insciintiare de prenumeratiune

la

AMICULU SCOLEI

pe semestrulu II. 1861.

Cu finea lui Juniu a. c. se incheia primulu semestru alu acestui anu si cu acelasiu va inceta d'a se mai tramite foi'a nostra acelu dintre OO. abonanti, carii nu-si voru prenoi abonamentulu si pe semestrulu alu doilea.

Deci rugamu de timpuriu pe voitorii d'a tienea foi'a nostra, se binevoiésca a grabi cu tramitarea pretiului ei, cá asiá inca mai nainte de finea semestrului se ne putemu orientá, si se incungiuramu neplăcerile provinte in semestrulu I., nu din vin'a nostra, remanendu multi dintre DD. abonanti, din caus'a intardierii cu prenumeratiunea, fara de esemplare dela inceputu.

Stamu la punctu de transitiune cu lóte, si asiá si cu scol'a si nici candu n'a fostu mai mare trebuintia de activitate energica in campulu invetiamentului, cá astadi, candu cultur'a unica numai ne mai póte asigurá viitorulu nationalu in tóte privintiele si apará de recadere in abisulu ticalosiei secliloru trecuti. Sustinerea si caldurós'a spriginire a organului scoléloru romane inasa este de neapărata trebuintia pentru inaintarea catra acelu scopu maretiu, din care cauza si credemu, ca aceea nu va lipsi, ci va mai cresce. Necesitatea sustinerii fóiie de specialitatea pedagogica, concursulu de pan' acum si apromisiunile zelosiloru nostri barbati, ne dau deplina incredintiare despre acesta.

Din partea redactiunei inca se va face totu ce-i sta in putintia si ce atienta la ajungerea cunoscutei tendintie a acestei fóiie, desi intr' adeveru aceea totu mai are a se luptá cu mari greutati. Totulu inasa ce se póte dori dela ea si in viitoriu aterna, dela spriginirea ce i se va dá din partea on. publicu.

Pretiulu abonamentului pe alu doilea semestru a. c. este totu celu micu de pan'acum 2 f. v. a.

Redactiunea.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu la abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Catra on. abonanti.

Incheinduse cu numerulu viitoriu semestrulu I. 1861, rugamu repetítu pe on. lectori pentru prenoirea timpuria a abonamentulu pe alu doilea semestru. — Partea cea mai interesanta a „istoriei nationale“ de D. Dr. Marienescu cum si o multime de alte elaborate de mare folosu sunt a se publicá si in decursulu semestrulu alu II. in fói'a nóstra. Ne vomu pune cea mai mare silintia de a multumí pe on. publicu si in viitoriu si in cependu cu semestrulu II. a. c. vom inavutí cuprinsulu fóiiei, afara de materiile scolastice si cu articuli de folosu comunu, fara d'a ne abate prin aceeasi nici catu dela tient'a nóstra: educatiunea populara prin tóte midilócele corespundietóre. Aducendu deci multumit'a cea mai caldurósa tuturoru acelora, carii a staruitu pentru latírea acestui jurnalulu, rugamu si cu asta ocaziune pre toti amatorii de progresulu romaniloru a ne dá si in viitoriu ajutoriulu si spriginirea necesaria cu bunavointi'a dovedita pana acum.

Sibiu 15. Iunie 1861.

Redactiunea.

Gassendi si istori'a astronomiei.

(Urmare.)

Citimu si despre Moise (sup. ap. 7. 22), ca fiindu adusu la curtea regésca nu atatu a invetiatu elu pe altii, ci: mai multu elu fú instruat in tóte sciintiele egipteniloru. Fiindca aceste sciintie fara indoie la a cuprinsu in sine si sciinti'a matematica, éra in matematica astronomi'a a cuprinsu totdeuna loculu anteiu, de aceea asta amintire a lui Moise se póte privi de cea mai veche pomenire a astronomiei in sant'a scriptura. Dar' intemeierea sciintiei astronomice s'ar putea luá si mai vechia, candu s'ar putea dovedi pe deplin — ce este a multor parere —, ca Moise ar fi scrisu istori'a lui Jovu; fiindca in acésta Jovu pomene de arcturu, de Orionu si pleiade, ceea-ce supune insemnarea unoru sfere ceresci. Fia in sa ori-si care din aceste opiniuni drépta, aici pe tóta 'ntemplarea putemu a insemná, ca Jovu, carele, cum se vede nu au fostu din neamulu jidovescu, cumoscinti'a de Ddieu a scos- o din aceea, ce in sant'a scriptura se dice céta cerésca — *coelorum exercitus* — si in adeveru din tóte creaturile

acést'a ne conduce mai siguru la cumoscinti'a insusitiloru lui Ddieu celoru nevedute si Sinesiu numindu astronomi'a cu totu dreptulu *ὕπερ σεμνὸν ἐπιστήμην* sciintia de fórte mare pretiu, o arata totodata de un'a ce duce la unu ce mai vechiu mai de adorat, adica ca ea este o teologia nespusa (de donó ad Paeon). Cá in sa se incheiu lucrulu pe scurtu, nu voiu vorbi de darulu acela, ce l'a datu Ddieu lui Solomonu (cart. intiel. 7, 19), cá intre altele se scia miscarea anului si ordinea steleloru, ci atingu numai aceea, ca de mai e ceva capace in sant'a scriptura de a dovedi vechitatea scrutatiunei steleloru, si intemeierea vr'unei sciintie prin cercetarile facute, acésta de buna sama e aceea, de care profetii se plangu cá de lucruri esistande in timpulu loru, ca adica caldeii sunt aceia, carii cercetéza stelele in Babilonu, precalcula lunile si prespunu viitorulu (Isaia 47. 13); din aceste adica se póte conchide, ca caldeanii s'au ocupatu cu cercetarea steleloru si cu sciinti'a statorita din rezultatele aceleia.

Ce se atinge de scriitorii pagani, ne vedemu restrinsi mai ante a memorá despre timpulu fabulosu, cercetandu, incatu se afla ceva adeveru subt velulu

fabuleloru. Dumnedieulu celu mai anticu — cá se incepu cu acesta — nu s'a numitu din alta causa ceriu (Coelus, οὐρανός) precum dice Diodoru Sicilianulu, ci pentru aceea, ca a favoritu tare observatiunea steleloru. Acestu Ddieu a avuta de fii pe Atlasu, Saturnu si Titanii, pe Hiperionu si Iapetu; putemu dice dara ca mai tóta famili'a lui s'a ocupatu cu observatiunea steleloru. E cunoscutu ca dupace lui Celiu, acaru domnire din Mauritanii'a lenga Oceanu, nu s'a intinsu numai preste un'a parte mare a Africei, ci a strabatutu si in Europ'a, i-a urmatu pe Tronu Atlasu, acesta a observatu astrele de pe unu munte, care s'a numitu apoi dupa numele lui Atlasu; cei vechi a fostu de aceea opiniune (care poporulu si astadi o impartiesce cu ei), ca cu catu se suie omulu pe munte mai 'naltu, cu atata mai chiaru si mai lamuritu vede stelele. Diodoru, Pliniu si altii mentionéza, ca aceea credintia, ca Atlasu ar tienea ceriulu pe umerii sei, de acolo s'a lasitu, ca a gatitu unu globu, pe care erá desemnatu ceriulu intregu; éra Clementu din Alesandri'a observa' dupa Herodotu (1. Ström.) ca despre Ercule, care au fostu anguru si naturalistu, pentru aceea s'a latitu faim'a ca a primitu dela Atlasu (dóra cá dela unchiulu seu strabunu) columnele lumii mantuindulu pe acela de sarcin'a acésta grea, fiindu ca l' urm' in observarea steleloru precum si a fenomenelor ceresci. Despre Hesperu fiulu lui Atlasu cetimu la Diodoru, ca elu totu pe acelu munte observandu stelele s'a bolnavitu si a disparutu; si ca poporulu pentru pietatea si iubirea sa cea rara de dreptate a numitu dupa numele lui stéu'a cea mai frumósa, care se numesce si Hesperugo (éra candu apune, Venus). Dela surorile lui, cari se numéu Atlantide si Pleiade s'a numitu acea grupa de stele care se vede pe spatele taurului; dintre care cu deosebire e de insemnatu Mai'a, mam'a lui Mercuru, despre care d'cu cei vechi, ca ar fi straplantatu sciinti'a astronomiei in Egiptu. De aici dice Maailiu cu privire la astronomi'a Egipteniloru precum urméza:

Tu princeps aulhorque sacri, Cyllenie, tanti.
(1 Astor.), éra la Lucianu aflamu (libr. 3 de astrolog.) ca Etiopii a afirmatu tare acea asertiune, ca ei ar fi comunicatu astronomi'a cu Egiptenii, pe cari precum scimn din Diodoru, i'a tienutu de Colonistii loru. — La tóta intemplantia e demna de comemoratiune aceea, ce dice Cicero despre Atlasu, Prometeu si despre regele Etiopiloru (5. Tuscul). „Nece ca ar domni acea opiniune, dice elu, ca Atlasu tienea ceriulu, ca Prometeu e catenatu de Caucasu; nece ar fi vorba de stelatulú Ce-

feu, cu muerea, cu comnatuseu si cu fet'a sa la olalta: decumva cunoscinti'a divina a lucrurilor ceresci n'ar fi tiesutu numele loru in fabule“.

Asemenea despre Saturnu alu doilea fiú alui Celiu, care parasindu Afric'a si Itali'a a domnit in Sicili'a si in Cret'a, putemu afirmá, ca elu a fostu in privinti'a sciintiei ácesteia, urmatoriulu parentelui seu — pentrucu planet'a cea mai tardia in cursulu seu, s'a numitu dupa elu: verisemenea din acelu motivu, ca elu a fostu celu dintai care a aflatu cursulu aceleia si tocma pentru acea s'a numitu Cronosu (Tempu), ca cu privire la intardietatea sa intrece pe tóte stelele. Fiendu insa ca dintre fii sei, Pluto s'a ocupatu cu agronomi'a éra Neptunu cu marinari'a, aceea se póte afirmá, ca Jupiter s'a impartasitu de ocupatiunile celea sublime ale parintelui seu, din care causa si-a alesu pentru sene muntele celu mai naltu, Olimpulu; spre a putea observá stelele depe densulu, si in urm'a caruia s'a si numitu elu olimpiulu, si fiindu ca Jupiter a cunoscutu legile aceluia, s'a crediutu despre elu, ca domnesce in Olimpu séu in Ceriu. Fiendu insa ca Grecii a dedusu aceea sciintia parte dela diei, parte dela eroi si parte dela filosofi, cu dreptu cuventu citéza Tacitu Achile (Isag. ad Phaen) pe Eschilu, care atribue lui Dieu defigerea resaririi si apunerei steleloru precumsi destintiunea erneli, primaverei si acelorulte anutempuri, éra Ovidiu ascrie aceste lui Jupiter (Joue):

Perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
Et breve ver spatii exegit quattuor annum (1. Metam.)

In care locu aceea, ce s'a premisu, adica, ca Jupiter a aruncatu pe Saturnu in tartaru (lumea de diosu) legandulu acolo, se vede a insemná, ca dupace Jupiter a creatu o stea siesi asemenea, a creatu totuodata si alt'a, care purtá numele tata-seu, care inaintá fórté incetu in eterulu aduncu; totusi numele aceste s'a insusitu multu mai tardiu acestoru stele, caci numele mai vechiu alui Jupiter e Faétonu, éra a lui Saturnu Fenonu. Tocma acésta se póte'urmarí din citatulu locu a lui Lucianu (libr. 3. de astrol.), care intr'aceea descrie tartarulu, cá una 'naltime de totu mare a aerului si néga condemnarea lui Saturnu in tartaru decatra Jupiter precum si catenarea aceluia acolo. Ce se tiene de Hiperionu, ne spune Diodoru (libr. 3.) ca fiindu elu fiulu lui Celiu a aratatu cursulu sórelui si alu lunei, din care causa s'a numitu sórele dupa fiulu seu ἥλιος (helios) éra lun'a dupa féta sa σελήνη (selene.) — In fine Iapetu asemenea fiulu lui Celiu nu a facutu nimic demnu de lauda in privinti'a acésta, dar' despre Prometeu fiulu seu pentru aceea sa latitu, dupa Serviu

(in Eccl. 7) aceea credința, ca e catenată de muntele Caucasus și acariu anima i-o rumpe cu ciocul unui vultur, căci cu prea mare încordare și diligența a observat stelele de pe un munte, care atata eră de aproape de acelea, în cătu celea mai mari precum și resarirea și apunerea aceluora se paréu a fi înaintea ochilor. Aceea ce totu acelu scriitoriu afirmă, ca elu ar fi fostu celu d'anteiu, care a comunicatu cu Asirii, cari locuêu în apropierea Caucasului astrologi'a, nu voiu a o scrută mai pe largu, amintescu într' aceea circumstanți'a, ca opiniunea, ca acelu ar fi adusu focu din Ceriu pe pamentu spre a-i dá viéti'a omului, nu se radiema pe altu resonu, decatu singuru pe acela, ca sciinti'a castigată în regiunile mai 'nalte a comunicatu cu ómenii, infocandui, pe aceia, spre amórea aceleia.

Altraminte, fiindcă la Asirii Belu e totu acela, cine e Jupiter, precum scrie Diodoru, putemu și noi dice, ca la ei, totu acela, cine li Dumnedieu celu mai santu, le a fostu totodata și inventuru sciintei astronomice.

Despre alte eveneminte fabuloase e de prisos a mai disertă, de esemplu despre casulu lui Faëtonu, care mai multi 'lu esplică, ca ar fi descoperitu cursulu sórelui; secululu lui însa a lasatu urmatorilor lui una doctrina neperfectă în privinți'a acésta; ce se dice mai incolo, despre Bellerofonu, adică ca elu nu prin Calulu lui nevincibilu, ci prin meditațiunile sale fû ardicatu la ceriu; ca Dedalu prin observațiunile sale astronomice, oresicamu că prin nescari aripi s'a ardicatu catra poli, cari observațiuni ne fiindu-i lui learu proprii (adică ne sciindusi însuși bas'a modului observatoriu, precum dice Gregorasu) și a perdutu direcțiunea; în fine despre acelea casuri, cari le amintesc Lucianu despre Endimionu, amozelulu lunei, despre sugurul Tiresiasu și despre alții mai multi.

Intr' altele nu potu retacea acea ce atatu Lucianu catu și Tatiu amintesc, și care taindu în secululu eroilor se vede a fi aproape de fapta istorică. Acésta este discordi'a care s'a nascutu între Atreu și Tiestes asupra domniei.

Cu ocasiunea acésta s'a decisu cu învoire unanimă a argiviloru, că se se dee aceleia domniea, care va dá dovedi mai mari despre sciinti'a s'a; din care cauza freula ocarmaurei s'a și datu lui Atreu, ca desi Tiestes a aratatu arietele (berbecule) pe Ceriu (în urma caruia se doneta cu unu ariete de aur), elu totusi a produsu ceva mai marețiu la lumin'a d'ilei: adică discernându despre mutarea resaritalui sórelui, a demonstratu ca

sórele și lumea (adică lumea stelelor) procedu tocma în direcțiune contrarie, *et eum qui est muntli occasus, ipsum esse et exortum solis.*

Pentru aceea dice Euripide:

Δείξας γὰρ ἄστρον τὴν ἐναντίαν ὄδον
Qui astrorum enim contrariam ostendi viam.

Totu în același periodu cadu și jocurile olimpice, care lea fundatu Hercule, éra Ifitu le a pusu după una întrecumare lungă din nou în viétiă. Acestea s'a exercitatu cu scopulu acela, precum dice Censorinu, că ómenii se nu-si uite ca la ficcare anu alu patrul se întrecaldia (intrepune) una și jumătate de luna, care provine din acele de patru-ori unusprediece dile adică 44 de dile, cu cari cursulu lunei premerge cursulu sórelui și dintr' acelea de 4 ori 6 óre sêu din aceea di intréga, care după rotatiunea sórelui de patru ani mai remanu din dilele 365 luate de 4 ori. Tóte acestea nu s'ar fi pututu efeptui fara observațiunea cursulu solaru și lunar. Aci se tiene, ce dice Lucianu despre Orfeu, ca elu cu celea 7 corde ale lirei sale a reprezentatu pe cei 7 planeti în antea ochiloru pe cari lea descoperitu elu, din care cauza—Grecii a și pastratu prin unu simbolu, memorat'a lira, pe ceriu. Asemene se mai tiene aici și ce dice Sofocle despre Palamide ca elu precumu în genere a instruat asupra fenomenelor ceresci, asia a demonstratu în specie:

Ἐξ ἄρκτου τροχῶς τε καὶ κυνὸς πυρρῶν δίσκῳ
Ursae rotatus, gelidum et occasum canis.

În fine amintesc Homeru afara boariulu (bootesu) și carulu sêu urs'a mare, înca și de Gainusia (pleiade, șapteastro) și Orionu că de unele ce erau cunoscutu în timpulu seu.

(Vă urmă.)

Instrucțiuni pentru inspectorii generali, inspectorii de județie, subinspectorii de plasi și platuri și pentru învetiatorii comunali (în Roman'a).

(Urmare.)

TITULULU II.

Instrucțiuni pentru inspectorii scóleloru șatesci.

Art. 1. Obligațiunile inspectoriloru de județie sunt de două specii: unele provinu din calitatea loru de

institutori ai candidatoru de invetiatori; altele din calitate loru de revisori ai scóloru satesci din judetiulu supusu inspectiunei loru.

CAPU I.

Obligatiunile Inspectoriloru cá Institutori ai candidatoru de invetiatori.

Art. 2. Cá institutori ai candidatoru de invetiatori inspectorii de judetie au in generalu aceleasi obligatiuni cu institutori scóloru primarie.

Art. 3. Obiectele de invetiatura din care au a prepará pre candidatii sunt acelea ale clasei III. primarie dupa cum se specificá in program'a prescisa de efori'a pentru scólele primarie.

Art. 4. La aceste obiecte se va adauge si unu micu cursu de agricultur'a practica si de agrimensura, indata ce se va elaborá o carte corespundietória in privinti'a acésta.

Art. 5. Metodulu ce au a observá inspectorii in instructiunea cendidatoru, va fi pentru cei incepatori metodulu mistu, adeca metodulu lancastricu s'au mutualu pentru instructiunea curatu mecanica, precumu: cunóscerea litereloru, silabirea, deprinderea la trasurele fundamentale caligrafice si formarea litereloru, scrierea si cunóscerea numeriloru, si schimbarile candidatoru in banci si semicercuri; éra in celelalte metodulu simultan.

Art. 6. Localulu pentru instructiunea candidatoru, acolo unde edificiulu scólei primarie nu are incaperi de ajunsu spre a se destiná un'a specialminte pentru acestu scopu, va fi sal'a clasei I. si II. primarie.

Art. 7. Timpulu de invetiatura acolo unde se afla localu speciale pentru candidati, e totu acela care e prescisu pentru scólele primarie: iérn'a dela 9 pana la 12, si dela 2 pana la 4 óre, var'a dela 8 pana la 11, si dela 3 pana la 5 óre. — Ér' acolo unde nefiindu incapere speciale candidatii intra in sal'a clasei I. si II., timpulu de invetiatura iérn'a e dela 12 pana la 2 óre, var'a dela 11 pana la 2, si dela 5 pana la 7 óre séra.

Art. 8. La intrarea in scóla in orele determinate, inspectorulu e datoriu a se inscrie in registrulu speciale ce se afla in cancelari'a scólei primarie pentru ceilaltii institutori.

Art. 9. Inspectorii judetieloru stau supt imediata superveghiare a institutoriloru superiori ai scólei primarie ca si ceilaltii institutori, in Craiova suptu a directoriului gimnasiului, in Bucuresci suptu a Inspectoriului generale. Prin urmare si raporturile ce voru avé

a face inspectorii catra eforia, le voru presentá acestoru superiori imediati spre a le inaintá la destina-tiunea loru.

Art. 10. La esaminele candidatoru va asistá totudeun'a institutoriulu superioru si comitetulu de inspectiune, ori si numai doi séu unulu dintre membrii comitetului, pre care-lu va delegá prefectulu judetiului cá presiedinte alu comitetului.

Art. 11. Indata ce unulu s'au mai multi candidati au facutu esamenu cu succesu bunu din tóte obiectele clasei a III. primarie, rezultatulu esamenului subscrisu de inspectorulu, de institutoriulu superioru si de comitetu ori de membrii s'au membrulu comitetului (art. 10) se va inaintá cu raportu la eforia spre a se dá celoru esaminati carti de autorisatiune.

Art. 12. Mai inainte de a fi trecutu cu succesu bunu obiectele invetiaturiloru prescise pentru clasa a III. primaria, nici unu candidatu nu va mai puté primi carte de autorisatiune. Exceptiune se va puté face numai in casulu, candu murindu unu invetiatoru, s'ar presentá unu sucesoriu preparatu numai din obiectele a II. primarie. In acestu casu, spre a nu se intrerupe invetiatur'a in scóla respectiva, se va puté dá candidatului ce posede celu pucinu conosciintele de clasa a II. primaria, sub numire de monitoriu, o autorisatiune provisoria subscrisa de inspectorulu, institutoriulu superioru si presiedintele comitetului de inspectiune, dupa o intielegere prealabila intre densii. Acésta autorisatiune provisoria va fi numai pentru a continuá invetiatur'a in scóla preste iérna, si se va dá sub conditiune ca in Aprile candidatulu se se presente in capitala judetiului spre a continuá cursulu invetiaturiloru neintreruptu pana ce va puté face esamenu din obiectele clasei a III. spre a luá carte de autorisatiune definitiva. Unui asemenea monitoriu i se va respunde salariulu intregu din dio'a in care i s'a datu cartea de autorisatiune provisoria.

Art. 13. Invetiatoriulu, care a primitu odata carte de autorisatiune definitiva, nu va mai veni la invetiatur'a in capitala judetiului, ci va fi datoriu a tiené scól'a in séu si peste vara, ori cati scolari va avé.

Art. 14. Cu tóte aceste, la cate doi si la cate trei ani in vacanti'a cea mare la o dt pre care inspectorulu in intielegere cu institutoriulu superioru, o va determiná, si prin subinspectorii o va notificá invetiaturiloru, acestia voru fi datorii a se presentá la scóla din capitala judetiului spre a fi esaminati dia

nou cá se se constate daca nu au uitata unele din cunoscintiele ce se ceru neaparatu dela unu invetiatoriu comunalu.

Art. 15. Afara de acésta, ori candu din raporturile subinspectoriloru se va cunósce ca vre-unulu din invetiatori a uitatu din cunoscintiele prescise, acestuia i se va pune unu terminu spre a se supune din nou la esamenu.

Art. 16. Asemenea si pentru deprinderea loru in agricultur'a practica si agrimensura, de care se vorbesce in art. 4, inspectoriu lu impreuna cu institutoriulu superioru voru determiná dóue séu trei luni, din timpulu vacantie de vara a scóleloru comunale, in care toti invetiatorii voru fi datori a veni in capitalea judetiului spre a ascultá acestu cursu practic.

CÁPU II.

Obligatiunile inspectoriloru cá revisori ai scóleloru comunale.

Art. 17. In calitate de revisori, inspectorii suntu obligati a esi de dóue ori pre anu si a visitá scólele comunale din cuprinsulu judetiului. — Cea d'anteiu revisiune va tienea o luna, si se va face in Februaru. — In timpulu lipsirei sele candidatii voru ascultá invetiaturele la cari suntu obligati, in clas'a I. si II., si in clas'a III. primaria dupa clasificatiunea loru, impreuna cu ceilalti scolari ai orasiului. A dóu'a revisiune o voru face in vacantia si anume in lun'a Juliu.

Art. 18. In revisiunea din Februaru voru esamina progresulu scóleloru comunale, cercetandu daca invetiatorii implinescu datoriele loru, daca se tienu de program'a prescisa, daca mantienu ordinea, disciplin'a si acuratia in scóla.

Art. 19. In revisiunea din lun'a Juliu se voru ocupá, cu starea materiale a scóleloru comunale, facendu dispositiuni cá pana la deschiderea scóleloru in tóamna se se fáca tóte reparatiunile si se se procure tóte midilócele necesarie. Unde voru aflá lipsa de bunavointi'a ori chiar' resistinti'a din partea alesiloru, voru cere intervenirea subprefecturei, si in casuri mai grave, prin institutori superioru se voru adresá catra prefectulu judetiului. — Cu ocaziunea acésta voru cautá a descoperi din ce cauza localele acestoru scóle se afla in generalu in stare prosta, si daca cu desebe reparatiuni nu se facu abusuri de catra alte organe ale autoritatiloru.

Art. 20. In amendóue revisiunile inspectorii judetiului voru fi insociti in facare plasa de subinspectoriu lu plasei séu alu plaiului, asupra caruia voru lasá

ingrigirea cá se se esecute dispositiunile ce voru fi facutu.

Art. 21. In fia-care comuna, unde se afla scóla, inspectorii voru invitá pe proprietariulu ori arendariulu locului, pre preotulu celu mai betranu si pe alesii satului cá se-'lu insociésca la revisiunea ce are a face.

Art. 22. In contactu cu preotii, alesii si locuitorii satelor, inspectorii se voru purtá cu blandetie silinduse a-'i luminá, si a-'i convinge despre folosulu scóleloru satesci si despre datori'a tuturoru de a sprigini aceste scóle si de a-si dá copii la invetiatura, nu numai baiatii ci si fetele.

Art. 23. Inspectoriloru e oprita orice purtare insultatória, injuriósa ori necuviintiósa catra alesi ori catra locuitorii satelor. Ei nu voru puté pretinte dela acestia fara plata nici celu mai micu lucru pentru intretienerea loru, ori pentru a cailoru loru, si voru fi cu cea mai rigorósa priveghiare, cá nici subinspectorii de plasi si plaiuri se nu faca asemene pretensiuni, ci ori-ce li se va dá de catra alesi ori locuitori pentru trebuinti'a loru ori a cailoru, se platésca in bani.

Art. 24. Inspectorii voru stá in necontentu raportu cu subinspectorii de plasi si de plaiuri; ei voru primi dela acestia relatiuni dese despre starea scóleloru comunale; voru dá printr'insii instructiunile necesarie invetiatoriloru, si voru ingrigi cá asemenea printr'insii se se tramita cartile necesarie pe la fiacare scóla.

Art. 25. Inspectorii voru tienea:

- a) Unu catalogu de toti invetiatorii judetiului cu insemnare de loculu nascerei, de etatea loru, de sunt casatoriti, decandu suntu numiti invetiatori si ce numeru are cartea de autorizatiune.
- b) Unu catalogu de candidatii de invetiatori, intocmai cá catalógele pentru inscrierea scolariiloru si adnotarea gradulu invetiaturei dupa clase.
- c) Unu micu registru de cartile intrate si altala, de cele esite.

Aceste registre precumu si foile pentru cele dóue catalóge se voru tramite tiparite de catra eforia.

- d) Dóue dosarie, dintre cari in unulu voru aduná si voru pastrá in ordine tóta corespondinti'a loru oficiale cu autoritatile intretienuta prin institutoriulu superioru, precumu si tóte ordinele si instructiunile eforiei; ér' in celalaltu voru aduná numai raporturile si relatiunile subinspectoriloru de plasi, despre starea scóleloru comunale, dia care voru formá si voru avé in totu timpulu o lista de numerulu

actualu alu scolariloru si scolaritiloru in fiacare scóla comunale.

Art. 26. Inspectorii de judetie voru dá inspectoriloru generali de dóue ori pe anu, inainte de Craciunu si in lun'a Maiu, o relatiune esacta despre starea scóloru comunale din judetiu cu indicarea numeralu loru, alu invetiatoriloru, alu candidatiloru de invetiatori, si alu scolariloru si scolaritiloru.

Afara de acésta sunt obligati a dá asamene relatiuni ori candu li se voru cere de catra efori'a instructiunei publice.

Art. 27. Dupa catalogulu de care se vorbesce in art. 25, lit. a), inspectorii voru compune statulu de salariile invetiatoriloru comunali, de o camudata pe fiacare trimestru, in sa astfelu, cá accstu statulu se fia totudeun'a gata in a 2-a luna a trimestrului, spre a se puté tramite la eforia catra inceputulu lunei a 3-a a trimestrului.

TITULULU III.

Obligatiunile subinspectoriloru de plasi si plaiuri.

Art. 1. Afara de cele dóue revisiuni, una in luna Februaru, alta in lun'a Iuliu, despre care se vorbesce in titulu II. capu II. art. 17, 18, 19 si 20, si in cari subinspectorii voru insoci pe inspectorulu judetiuului, fiacare numai in plas'a sea, — ei voru fi datori a face inca 6 revisiuni, dintre cari cea d'anteiu in luna Octombrie, candu voru starui ca tóte scólele plasiei séu ale plaiulu se fia deschise celu multu pana la 15 ale acestei luni; a dóu'a revisiune o voru face in Decembre; a 3-a in Januariu; a 4 in lun'a Maiu; a 5 in Juniu si a 6 in Septembrie.

Art. 2. In revisiunea din lun'a Septembrie voru cercetá daca s'au esecutat dispositiunile facute in lun'a Juliu de catra inspectorulu judetiuului in privinti'a reparatiuniloru la scólele comunale, si unde nu se voru fi esecutat, voru starui a se pune numai de catu in lucrare.

In casa de necesitate voru cere asistinti'a subprefecturei, de care in sa se voru folosi in modulu celu mai umanu.

Art. 3. In tóte celelalte revisiuni, ce au a le face singuri, subinspectorii se voru ocupá cu cercetarea progresulu in scólele din plasa séu plaiulu loru.

Art. 4. Ei voru fi cu cea mai rigorósa priveghiare, cá invetiatorii se-si implinesca datoriile loru, tienendu-se strinsu de program'a prescisa si de órele determinate

mantienendu ordinea si disciplin'a, curati'a in localulu scólei, precumu si curati'a scolariloru si scolaritiloru, si observandu metodulu mistu, precumu s'a specificatu in titulu I. art. 18, si in titulu II. art. 5. — Cu unu cuventu inspectorii voru starui a se esecutá cu precisiune tóte instructiunile din titulu IV. relative la invetiatorii comunali.

Art. 5. Ori unde voru iutimpiná vre-o nedumere, ei voru lumina pe invetiatori, dandule tóte explicatiunile necesarie; ér' observatiunile ce voru avé a face vre-unuia dintre ei, le voru face afara din scóla, si in parte, in modulu celu mai cuviintiosu.

Art. 6. In data ce subinspectorii sosescu in vre-o comuna, unde se afla scóla, voru invitá pe preotii loculu si pe alesi cá se ia parte la revisiunea ce au a face in scóla. Alesii satelor, cati se afla pre a casa sunt datori a insoci pe subinspectorii la acésta cercetare.

Art. 7. Subinspectorii voru fi cu cea mai mare luare a minte asupra moralitatei si a purtarei invetiatoriloru in generale, atatu in scóla catu si afara intre conlocuitori, si se voru informá totdeuna despre acésta de la preotii si alesii satelor.

Art. 8. Pretutindenea subinspectorii voru indemná pre locuitori a-si dá copii la scóla, atatu baiatii catu si fetele, aratandule folosulu ce le aduce invetiatur'a.

Art. 9. Purtarea subinspectoriloru cu alesii si ceilalti locuitori si satelor va fi seriósa in sa totu deodata blanda si cuviintiósa. Vorbe injurióse ori necuviintióse din partele, precumu si ori-ce tratare vatematória demnitatei, sunt cu totalu óprite.

Art. 10. Pentru ori-ce lucruri li se voru dá de catra alesi in trebuinti'a loru, voru plati cu bani. Pretensiuni fara plata sunt óprite cu totul.

Art. 11. Dupa fiacare revisiune subinspectorii voru face catra inspectorulu judetiuului unu raportu despre resultatulu revisiunei, in care voru aratá starea scóloru, purtarea invetiatoriloru si numeralu scolariloru si scolaritiloru, si pre care raportu 'lu voru inaintá prin sub-prefectura.

Art. 12. In fiacare scóla comunale se va aflá o mica condicatia tramisa de eforia, in care subinspectorulu plasiei, la fiacare revisiune, va insemná dio'a in care a facuta revisiunea, precumu si cate o observatiune mai importante.

Inspectorii judetiuului voru cercetá totdeuna acésta condicatia cu ocaziunea revisiuniloru loru.

Art. 13. Subinspectorii voru tiené intr'unu dosariu

tóte conceptele de rapórtele lor, precumu si tóte ordinele si instructiunile ce primescu. Afara de acésta, voru avé totdeauna preparata o lista de numerulu invetiatoriloru plasiei séu ai plaiului, si de numerulu actualu alu scolariloru si scolaritiiloru in fiecare scóla, cá ori candu se fia in stare a dá in privinti'a acésta sciintiele ce li s'ar cere.

Art. 14. De dóue ori pe anu subinspectorii voru fi datori a merge in persóna in capitalea judetiului la inspectorii, si anume indata dupa cea danteiu revisiune din Octombro, si dupa revisiunea din Ianuaru, spre a luá pân intervenirea inspectorului, cartile didactice necesarie pentru scólele satesci, pe care le voru distribuí pe la invetiatori spre a se dá in man'a scolariloru. — Subinspectorii voru aduná si banii pentru aceste carti totu prin invetiatorii sateloru si-i voru aduce cu mergerea lor in capitale spre a-i numerá acolo de unde au primitu cartile. In privinti'a acésta atatu subinspectorii, catu si invetiatorii voru tienea insemnari esacte de cartile ce voru fi distribuitu si de banii adunati dupa carti. — Totudeodata voru priveghia cá nu cumva cartile se se véndia de catra invetiatorii cu pretiuri mai urcate de catu cele insemnate pe scórti'a fiacarei carti.

(Vá urmá.)

Observatiuni privitóre la educatiunea casana.

(Urmare.)

Mam'a care cresce insasi p'unu copulu trebue se se silésca a i se face placutu si se fia veselu, candu o vede multiamita. O mama trebue se se ferésca de promiteri si infricosieli; daca va totu promite séu infricosia multu timpu mai nainte d'a implini seu d'a pedepsí, atunci darulu si pedéps'a 'si pierdu valoarea: promite, amerintia, dar' fórté rarú. Crescerea se compune atatu din ceea-ce faci, catu si din ceea-ce trebue se dici.

Supunerea este temeiuu celu d'anteiu alu crescerii. Mam'a se-si dea cuventulu pentruce poruncescu, dar' acésta s'o face treptatu si se pastreze catra acésta pana in minutulu celu din urma dreptulu de a díce: asiá voiu. Sunt mume, care nu se indura a porunci, decatu dupace vedu, ca nu potú isbutí nici cu mangaierea nici cu promiterile lor; apoi totodata poruncescu cu necasu, vediendu ca tóta batai'a lor de capu a fostu zadarnica; atunci copilulu se supune fara multiumirea sa. Vrendu mam'a a aratá copilului si caus'a

pentru care i-a poruncitu ceva, ea se face acésta numai dupace copilulu i se va fi supusu, si acésta bunatate a mamei este de multe ori respalárea supunerii lui si dovéda, ca au avutu cuventu se se supue.

Deprinderea la supunere forméza caracterulu omului. Sciinti'a, spiritulu, telentele, geniulu, aceste pretiósé fructe ale invetiaturei séu ale naturei, nu folosescu de multe-ori nimicu din caus'a caracterului. Deprinderea la supunere nu supera nimicu curagiulu, neaternerea cea generósá, hotarirea neclintita ce unu omu trebue se aiba; fiindca am dísu, ca numai cu resónulu trebue se face pe unu copulu a se supune. Pregatesce-lu in estú chipu si la respectulu pentru legi, la supunere in timpu de trebuintia, in fine la suferirea sórtei, cea mai puternica mangaiere in nenorociri. Dar' mai alesu pentru femei este prea de folosu a sci se se supuna. D'aci isvorasce adevérat'a lorú fericire; ele sunt in tóta víeti'a lorú supuse unui tata, unei mume, unui barbatu si preste acésta au a mai suferi cu supunere si jugulu buneloru caviintie.

Este greu lucru a dá cineva svaturi asupra pedepseloru copiloru. O mama drépta si cu júdecata trebue se iá in bagare de seama caracterulu si etatea copilului si potrivit cu acestea se-lu pedepsésca.

O mama trebue se pedepsésca prea a rare-ori, mai cu sama pe fete, caci altufelu ele pierdu cea rustne firésca, ce se cere la o fata.

Unu copulu deprinsu cu pedepsele plange candu l'a pedepsí, dar' elu plange de necazu ér' nu de caintia; gresielele lui se inmultiescu: i se face sila de invetiatura, se nutresce numai din reutatea lui. Vei se-lu supui prin asprime, atunci elu se intarita si mai multu.*)

Vai de mam'a aceea, care intr'unu necazu uitandu ca copilulu pe care ea-lu cresce este alu seu, ilu bate, cá se lu indrepteze. Daca dinteu mani'a ingrozescu pe copulu, mai pe urma elu se deprinde cu dens'a, si candu tu ilu pedepsesci pentru o gresieála, elu te júdeca

*) Ómenii cei selbaticii din Americ'a nu batu nici odata pe copii lorú; cá se-i indrepteze de gresielele lorú, uneori intrebuintieza rugatiuni si lacrimi, ér' nici-odata amerintia. — O mama ce vede pe fiica sa purtanduse reu, incepe se planga; acésta o intréba care este caus'a lacrimeloru sale si mam'a se multiumesce se-i respunda: tu me necasiesci. Se intempla prea rarú, cá acestu felu de respunsu se nu fia folositoriu. Cea mai mare pedépsa ce acesti selbaticii intrebuintieza in contra copiloru lorú este d'ale aruncá pucina apa in obrazu.

pentru unu vitiu alu teu. Da ca o muma spera indreptarea fiului seu prin durere fizice, ea gonesce calitatile cele mai nobile din fragel'a mica, ce voesce a o formá pentru virtute. Acestu trupu ce ea ilu strujesce cá se formeze mintea si sufletulu, se deprinde cu bataile si atunci se cere mai multu timpu pentru indreptare. Tata - seu séu mama - sa n'o se se póta apropiá de densulu nici celu pucínu cá se-lu mangaie, fara alu vedea ardicandusi tremurand'a mana cá se- si apere obrazulu ce ei voru se sarute.

Nu trebuie nici odata se rida parintii de copilulu, care s'a pedepsitu, nici se-lu spue la copii de sém'a lui. Din contra secretulu este mai folositoru pentru crescerea cea in-parté; respecta totdeun'a in densulu nobil'a demnitate cuvenita unui omu.

De multe-ori la crescerea copiiloru se intrebuintiezu pedepsele; aceste mesuri aducu mai multa va-temere decatu folosu.

De esemplu obiceiulu de a inchide pe copii vino-vati este unu obiceiu periculosu; daca inchisórea este intr'unu locu intunecosu, ei se facu fricosi. Singur'a intiparire ce le casionéze singuratatea intr'o odaie inchisa i póte aduce la o desperatiune prepaditóre pentru densi.

Sunt érași unu feliu de pedepso netrebnice, care de si nu au urmari atatu de grozave, sprigine in sa o gresiéla, in-locu de a surpá pe alt'a. Daca unu copilu d. e. n'a cititu bine si spre pedépsa nu-i ierti se-; mance pana obicinuita, cu acésta nu-lu faci se iubésca invetiatur'a ci ilu inveti lacomu. O fetitia d. e. nu a cusutu bine, ori a maculatu harti'a de scrisu; muma-sa ii dice spre pedépsa, ca n'o se imbrace rochi'a cea nóua séu ca candu va esí la preambulare n'o pune coletulu; éta cea mai buna lectiune de cochetaria pentru fie-sa. Mai bine pune-o se scrie d'alu-doilea, pune-o se cósá de nou in ór'a de resuffare.

Daca vei se pedepsesci pe copilu la timpul me-sei, nu-i opri nici unu feliu de bucate; impartiescelu din tóte dupa obicei, dar' pune-lu la o mésa deosebita. Trebuie parintii se faca deosebire intre lucrurile ce trebuescu indreptate in copii si intre cele-ce trebuie lasate, precum galagia cea preste mesura si jocurile cele superatóre, de care ei nu se supera nici odata; dar' de li se va dice se inceteze, fara ei a contení asemene jocuri, atunci trebuie pedepsiti fiindcá se pedepsesce nesupunerea si pedéps'a este drépta. Cá se fia pedepsile folosítóre, trebuie se fia rari. O mama trebuie se afle firea copilului seu si se-lu pedepsésca

cu de acele pedepse ce ea scie ca-i face órecare im-presie; pedéps'a care nu are o asemene urmare, s'o parasésca. Catu mai multu se maresce copilulu, cu atatu se te indreptezi catra judecat'a sa. O dojana atunci pretiuesce mai multu decatu mai nainte oprirea dela o pretrecere mica.

Precum trebuie se scí a pedepsi pe copilu cu mici pedepse, asemene trebuie se scí a-lu resplátu cu pucínu, daca vei mangaiá séu sarutá mai rare-ori pe copilulu teu, atunci cu o sarutare, cu o mangaiere poti resplátu, si érași refusulu unei sarutari, unei mangaieri póte cu timpu se tiena locu de pedépsa. Fara bataie de capu gasesce cineva respplatrile placute unui copilu, mai virtosu ca elu vedesce totdeun'a postele sale; mam'a trebuie se le tiena minte si candu va vrea se-i respplátésca, se-i dea unu lucru din cele lu dorite. Cu acésta ilu faci se cunósca ca fapt'a buna trebuie totdeun'a respplátita si ca chipulu de a face bine inaltia pretiulu facerii de bine.

Trebuie in comunu in crescerea cea privata se se dea pucíne laude la copii; ei nevedindu pe altii mai destoinici cu care s'ar putea alaturá se credu dreptu minuni, mai cu séma candu parintii indémna, si pe straini se laude.

(Vá urmá.)

Originea alfabetului.

Obiectulu, pe care 'lu recomandam celitoriloru nostri, este de mare insemnătate in privintii'a efectelor se-le. Elu este fundatoriulu culturai spirituale, bunulu celu stimatu a vre-o 500 milióné de ómeni, chei'a dela tesasurele celoru mai insemnate literaturi, elu este Abc-dulu. Insa are si elu sórtea altoru lucruri, cari cu catu suntu mai latíte si mai de tóte dílele, cu atata au si vedea mai pucína. Ba la acestu dispretiu se impartasiescu si invetiatorii elementari.

A instruí cetitori culti in ABC-, fratele de cruce a lui odata-unulu (tabl'a lui Pitagora), s'ar para o in-treprenderé fara nece unu folosu, caci ori cine ilu scie; este in sa intrebarea, de'lu intielege din fundamentu, voi se dicu, de cunósce fundamentele, pe cari se basésza numele, form'a, numerulu, sirulu si alte cualitati ale alfabetului nostru, de sciu in ce timpu si prin ce poporu s'a aflatu si introdusu? O astufeliu de cercetare ar fi interesanta chiaru si fatia cu semnele numeriloru si cu odata-unulu, cu atatu mai multu fatia

cu literele! Aceste figurele, ce se asemeni unor animalcule inaripate intr'adeveru de sine nu scotu comori din spiritulu nostru, dar pe cele scóse la transplantã din capete in capete, din casa in casa, din generatiune in generatiune, pana la o departare infinita. Ele dau mana de ajutoriu ampioatiloru, inventiatoriloru s. a. cá se lucre pe campulu culturai, se 'si implinesca misiunea si se 'si sustiena viat'a.

Aceste figurele vechi, numite litere, amblara vre-o 4 secole prin lume subt oresi-cari schimbari, fara cá se se intereseze cineva de originea loru particulara, se vorbea numai in comunu despre tóte, ca patri'a loru ar fi Fenici'a; acumu inasa ajunseram asia departe, ca suntemur in stare a scrie despre fiecare litera o biografã, éra despre intregu alfabetulu o statistica intréga.

1. Originea. Tóte popórole Europei midilocie si apusene 'si au alfabetulu nemidilocitu dela Romani. Numele, form'a si sirulu literelor suntu romane atatu la Germani, catu si la vecinii loru si unele popóra nordice, au de a multiumi Romaniloru cultur'a loru, numai catu au schimbatu amesuratu spiritului loru trasurile cele rotunde ale literiloru in altele mai coltiurose si drepte si desbinara scrierea cea pan' acum numai cursiva si unciala in mai multe specii. Alte popóra, ce 'si ezezira scrisórea totu dela Romani lucrandu mai intieptiesce nu se mai insarcinara si cu diferintiele intre scrisórea de mana, de tipariu, fractur'a etc. Pe lenga tóta metamorfoserea cea originala germana, prototipulu romanu se póte cunósce bine.

Cata schimbare va fi patimitu form'a cea vechia a literiloru, trecundu dela unu poporu la altulu, potemu se cuprindemu lesne, de vomu considerá ca cate schimbari suntu possibile in privinti'a acésta numai la unu poporu; esemplu' despre acésta ne este S inchiupindane ce forma varia iá in tipariu si in scrisórea cu man'a la inceputu, la midilocu si la finea cuvintelor.

In Europ'a ostica Rusii si alte popóra slavice, increscinati fiindu prin Greci, primira cu pucine modificatiuni alfabetulu grecescu, pe care lu au si Grecii cei noui. Déca alfabetulu romanu s'ar trage numai dela celu grecescu, atunci toti Europeanii ar fi primitu mai curendu séu mai tardiu, medilocitu séu nemidilocitu alfabetulu loru dela Greci, dela acesti inventiatori ai diurnetate genului omenescu. Ceace ne face se ne indoimu despre acésta suntu unele diferentie între alfabetulu grecescu si celu latinu, pe cari nu ni le

potemu esplicá de 'lu vomu deduce pe celu latinu numai dela celu grecescu.

Dar' Fenicienii dela cari 'siau imprumutatu Grecii partea cea mai mare a alfabetului loru, intreprindéu calatorii de negociu pana la tiermii Italiei si 'si transplantau coloniile pana la partea latina a Siciliei: déci se póte conchide, ca Etruscii, Latini si alte pópore culte ale Italiei din timpulu inainte de Romani, 'si imprumutara literele chiaru dela Fenicienii, si ca abia decandu cu influinti'a grecésca din secululu alu 6-lea si dela secululu alu 3-lea incóce intregira Romanii acestu alfabetu din celu grecescu. Asiadara Fenicienii inventiara pe tóte popórele de lenga Marea mediterana a scrie.

Dar' ca ei 'si ar' fi inventatu scrisórea, — de multu au denegatu scientiele; abea se mai aude acea opiniune ici colea prin scoli elementare. Fenicienii erau pirati neculti pe acelu timpu, pe candu Egiptenii, Israilitii si Cananenii sciau art'a de a scrie. Pe lenga aceea cá poporu de negociu, totdeun'a ocupatu, nece ca avéu timpu si regasu pentru un'a inventiune atatu de profunda. Afara de acésta ei nu avéu asia mare trebuintia de litere; la negociulu loru de schimbu se potéu servi cu trasuri in locu de numeri si potéu simbolisá ideile prin semne (ieroglife); deca ei ar' fi inventatorii, am allá de siguru in numele literiloru óresi cari semne caracteristice din modulu loru de viétia, ceceace inasa nu aflamu.

2. Numele singuraticelor litera A, B, C, s. a. se potu deduce usioru. Aceste nume scurte si potrivite 'li le dederã Romanii cei practici, pe candu Grecii pastrara numele cele lungi fenicice, schimbandule, numai cá se se póta esprimá mai bine lapedandu-se numai dela trei vocale e, o, y (ü). Cá si aceste trei capetara tóte vocalele nume analóge sunetului loru.

In privinti'a consonantiloru remase in voia libera de a pune pe e (Be) inainte séu inapoi. Instinctulu nimeri aceea, ce este mai naturalu. Dupa formarea sunetului se impartu tóte consonantele in apasate si trase, dupa audiveritatea loru in sonore si mute. Tóte sunetele mute apasate (b, d) nu se potu audi fara vocala, dar' tocma acestea suntu sunetele cele caracteristice omenesci, pe care le potu imitá mai greu animalele ce potu vorbi. Sunetele trase inca suntu parte mute (h, w, j) parte mare inasa dau unu sunetu fórte, audtveru si lungu ca alu vocaleloru, de aceea cei vechi le si numescu „semivocale“.

Pe tóte acestea le avem comune cu animalele si

cu fiantiele nevietiatore p. e. pe M cu vitele cornute pe F cu foii (de suflatu).

Firesce ca, pentru ca se ise arate estindiveritatea acestora sunete sonore, consonant'a se pusa dupa vocala precum in Ef, El, Em, En, Er, Es, Ix pecandu la mutele sunete intinse si apasate se pusa inainte de vocala, pentru de a lamuri scurtimea, precumu in Be, De, Ge, Ha, Ka, Pe, Qu, Tej, la cari se mai adausere si germancele Ce, We.

La aceste este de insemnatu, ca cele mai multe capatara pre E, care este celu mai bunu de esprimatu si celu mai comunu in tote limbele; guturalele H, K pe A, care le este celu mai analogu, Q capeta pe limbalulu U fiinduca sta numai inaintea acestuia; X fiindca este compusu primi pre I care inca este ascutitu.

Astufeliu se esplica numirea latina si germana a literelor. Dar' cum sta cu J, V, Z? Aceste nu se potu privi de lamuriri ale sonului, trebuescu se aiba alta semnificatiune. Intr' adeveru in privinti'a acesta ne da limb'a evreica si cercetarea ei deslucire — insa mai tardiu.

(Vá urmá.)

Estractu din testamentulu D-sale

Dionisiu Telechi,

fostulu negutiatoriu in Abrudu, si repausatu in 16. aprile 1861 la 5 ore dup'amediú.

1. a) La socia mea cu care, precum sciti sumu cununatu dupa lege, ei lasu fundu esta si casele de aci din tergu de sub Nr. 52 se le intrebuintiedie dens'a pana la mórte, éra dupa mórtea ei se se venda si banii se se eloce cá fondu de stipendiu pentru unu studentu din Munti spre educatiune la comitetulu ingrigitoriu de ajutarea studintiloru din Sibiu.

e) Ei lasu mai incolo totu la socia mea patru buti de vinu, dóue cu vinu vechiu si dóue cu vinu nou, — partea de baia din Chirnicu dela „Poian'a“ si media parte de baia din Chirnicelu dela „Catielu“, dara asta numai cu conditiunea de sub lit. a) pana la mórtea ei, éra dupa mórtea ei si acésta se se alature fondului pomenitu sub lit. a).

7. Cá fondu de stipendiu pentru unu studinte din Munti lasu si cas'a mea din Abrudu de sub Nr. 229, care dupa mórtea mea, fiindu depurata de greutatea

datoriei la orasiu — se se venda si banii se se elóce cá fondu de stipendiu la comitetulu ingrigitoriu de ajutarea studintiloru din Sibiu.

8. La eclesi'a gr. n. u. din Abrudu lasu datorí'a activa, care o amu la Botos Ferentz din Abrudu, si alt'a de una suta fioreni m. conv. la Mladin Nicolae I. Nicolae, pentru care datorii contractele dupa mórtea mea de locu se se transeide curatoratului eclesiei, pe care curatoratu 'lu inputernicescu eu prin acestu testamentu se póta procede in contra respectiviloru datorasi cu acelu dreptu, care eu l'amu avutu, atatu pentru capitalu, catu si pentru interese — namai apoi curatorulu eclesiei se întórca acesti bani in folosulu scólei.

10. Dupa mórtea mea negotiulu din bolta si dóue buti de vinu se se venda, din banii gata se se platésca tota datorí'a mea pasiva dupa vechsele, totu din bani gata dupace s'oru vende celea de vendutu se se platésca datorí'a caselor Nr. 52 la cas'a Pisetale, si datorí'a la Orasiu pentru casele Nr. 229 din banii care aru remanea inplinindu tote suprascrisele puncte si depurandu datoriiile din acestu punctu alu 10lea . . . .

12. La intemplare candu comitetulu ingrigitoriu de ajutarea studintiloru din Sibiu aru incetá din activitate, fondulu se tréca in dispositiunea societatei literarie totu spre acelu scopu.

Abrudbaia, 16. aprile 1861.

Dionisiu Telechi m. p.

Simeon Corcosiu m. p. cá martore.

Antoniú Cutteanu m. p. „

Petru Sterca Siulatiu m. p. „

Intru adeverulu acestui Estractu subscristu

Dela espeditur'a c. r. tribunalu

Abrudu 20. Apriliu 1861.

Basiliu Duca,
C. r. Cancelistu.

(£. S-)

Unele desluciri la testamentulu de susu, si inca cateva trasuri din viéti'a reposatului binefacatoru.

Realitatiile testate pentru ajutorarea studintiloru se estimédia camu la 4000 fior. v. a. — si anume: cas'a sub Nr. 229 — care trece acum sub dispusitiunea comitetului — aduce pe anu unu venitu de 60 f. v. a. — a caruia capitalu se póte calculá la 1200 f. v. a. — Cas'a din tergu sub Nr. 52 e cumperata inainte de acésta cu 2 ani cu 2400 f. v. a., cei pricepetori insa o estimédie cu ceva mai binisioru. 1/2 parte de

baie din Chirnoelul dela „Catiu“ actu nu se pôte estimá, de orece pana traiesce vidu'a reposatului pôte trece prin mari schimbári, si dupa natur'a baiiloru, astadi pôte avea unu pretiu de 10 f. v. a. candu mane se pôte urcá la 100 galbini si viceversa, va se dica: un'a norocire, si esci pusu in talpi, séu din contra 'ti poti pune totu capitalulu catu de mare se fia, si daca n'ai norocu — dupa dis'a baiesiloru — poti suflá 'n focu.

Testamentul mentionatu se afla in archivulu fóstei c. r. preture cá tribunalu de Abrudu, transpusu magistratului locale. Venerabilulu Comitetu decumva voieste a face intrebuintiare — ce si trebue se faca — se pôte adresá acolo.

D-sa Dionisiu Telechi o muritu in vrasa de 42 ani, ne lasandu dupa sine vr'unu pruncu — baremu ca a avutu cea mai mare dorire; — in ducerea negutietoriei Sale n'a cunoscutu obosire, — si chiaru ne crutiarea sa de sine ei aduse perirea; — in tómn'a trecuta se dusesse cu vreo cativa fondi de auru la Vien'a spre schimbare, si candu s'a reintorsu, oftic'a — spre care avu mare inclinare — la trantitu la patu, din care nici s'a sculatu mai multu; — in calitate de curatoru primariu a bisericei gr. r. din locu, a facutu insemnate imbunatatiri, atatu in privint'a scolei, catu si a bisericei; — cá cetátianu, si'a implinitu misiunea de astfelu asia, catu nu lesne va fi inlocuitu de altulu cineva, unde a vediutu strambatate, si'a redicatu versulu pentru cei neindreptati; — daca a simtitu ca averea Orasiului nu se administrédie de catra magistratualisti cu scumpatate, i-a luat la dare de séma, si inca cu 2 insi lenga sine asi fostu pornitu unu procesu pentru un'a suma enorma mancata prin magistratualisti — dupa cum crede lumea, caci acestia n'a facutu nici unu ratiociniu de vreo cativa ani — acestu procesu insa inca nu s'a finitu!!! —

Reposatulu s'a petrecutu la mormentu in 18. Aprile, se pôte dice, ca mai de catra toti orasienii cu una ceremonie pompósa precumu is'a si cuvenitu; — fiei tiérana usióra!

Varietati.

Din scriptele lui Yung.

(Urmare.)

Pentruce ticalos'a se fia socia nedespartita a desfrenarii numai? Pentruce intieleptiunea si virtutea se

nu póta fugi de ghiarele ei? Pentruce ne vinovatulu se fia supusu la acelesi pedepse cu cei vinovati? Of. . . . pentruce paharulu celu amaru alu suspinuriloru se se dea la toti fara osebire? In zadaru ne ascundemu in fundulu intunecóseloru paduri; machnirea intocmai cá umbr'a nóstra se tiene dupa noi; midilócele de scapare se facu in lantiuri de amaratiuni si pasurile ce facemu, cá se ne ferimu de mórte, ne apropia mai multu de dens'a. Fericirea nu ne da nici odata, catu ne promitea numele ei. Implinirea posteloru nu ne multiamesce, ci din contra acitia alte poste. Victi'a cea mai frumósa — si are chinurile ei; dilele cele mai dulci ne intristéza, amicii cei mai iubiti ne supera, cu tóte ca sunt nevinovati. Cate chinuri . . . cate oftari! . . . relele nóstre sunt necurmate si n'am suspinuri indestule, cá se jertfescu cate unulu de fiecare nenorocire.

Catu de pucínu locu tiene omulu pe pamentu! Ceea ce remane este o intindere stérpa si întristátóre; stanci, pustii, mari inghiate séu nesipuri ardítóre, locasiuri ale fiéreloru selbatice, ale sierpiloru, ale pesciloru, si . . . ale mortii. Éta ticalós'a imperatte, care face pe omu atata de mandru! Catu de trecátóre sunt placerile lui, éra relele nemarginite si nenumerate. Intristarea ilu impresóra, durerile ilu sfasie, patimile ilu tulbura, bólele ilu derapona, abisurile mortii sunt a-pururea deschise sub ale lui pasuri tremurátóre, si pe totu minutulu ilu amerintia se-lu inghita. O luna! . . . . ticalosulu nostru globu este mai schimbatoriu decatu tine: te vedu in veci galbina si trista cá unu martoru simtitoriu la nenorocirile omenirei. N'ai vre o radia manganitóre si pentru amaritulu meu sufletu?

Datori suntemu se facemu binele, datori suntemu se usiuramu chinurile celoru-lásti, pentruca e prea de crèdiutu, ca mane vomu avea trebuintia de ajutorulu loru. Copilulu celu slabu si betranulu obosit punu tóta sperant'a loru in mil'a altuia; totu omulu trece neaparatu printr'aceste dóue hotare ale vietii. Asiá natur'a voesce se ne silésca a petrece impreuna cá nesce frati si a ajútá pe patimasi cá se tragemu si a-suprane iubirea loru la timpu de nevoia. O inima egoista, care nu se tulbura de relele aprópelui, este demna a fi in veci prad'a amaritiunei; ér induratórea semtíre, care vérsa lacrimi, cá unu balsamu mantúitoru asupr'a raneloru omenirei, inaltia pe omu si 'lu face fiu adeveratu alu ziditorului. Plangendu pe ceialalti, noi ne mangaiemu pe insine; impartesíndune din nenorocirile loru, semtímu pucínu asprimea chinuriloru

nóstre. Priimiti dar, fratilor de patimire, partea lacremilor ce ve sum datoru; póte mane . . . astadi . . . preste o óra . . . unu minutu . . . si lacremile vóstre vor adapá tierin'a mea! . . . Sufletulu meu va priimi cu bucuria fratiésc'a vóstra jertfa, si o va pune la piciórele atotputernicului Imperatu cá o tamaie midilócítóre pentru voi.

Cata intristare cesiuna fericirea nemilostivului, a rapitorului si a faciarnicului lingusitoru la omulu, alu carui ochiu indreznesc se ridice velulu viitorului si se prevéda intemprarile unei óre numai. Noroculu ne zimbesce, ne odihnimu in sinulu lui, punemu temeiu pe promisiunile lui si credemu, ca nu ne vá mai parasi, pana candu fara veste ne trezimu cu lacrimi de nenorocire pe ochi. Mai bine frate, se ne tememu de ale lui daruri amagitóre, pentruca ne vinde fórtescumpu fericirea, si se nu asceptamu vigeli'a, cá se ne spuna a ne pazi de periculu. Linistea este prevestirea furtunei; bunatatile pe care ne odihnimu dormitandu, sunt cercari, ér nu respaltire pentru fapte rele; se intrebuintiamu bine minutulu de acum, si se ne tememu de cele viitóre ca nu scimu ce ne gatesce dió'a de mane.

(Vá urmá.)

Margaritare. Nemica puse natur'a asiá de susu, la ce se nu se inaltia virtutea.

Alexandr.

— Arteá cea mai buna de a domni e, cá: se poti suferi si invidi'a.

Seneca.

— Faptele, nu disele mele voiescu se le urmariti ostenitoru, si s'asteptati dela mine nu numai disciplina ci si esemplu.

Liviu.

— Asiá vietuesce cu omenii, cá candu ar' vedé Dumnedicu.

Seneca.

— Inante de tóte e de lipsa a ne pretiuí pre noi insine, ca adesea ni se pare ca suntemu mai multu de catu potemu fi.

Seneca.

— De te vei apucá de studia, vei scapá de tóta neplacerea vietiei, nece vei asteptá se vina nóptea urandute cu lumin'a dilei, neceti vei fi tie spre greutate, nece altor'a preste mana, pre multi vei atrage in amicetiatu, si si celu mai bunu te va cercá.

Id.

— Celu mai mare reu e a fi stersu d'in catalogulu viiloru inainte de a mori.

Id.

Concursulu primu de anecdote populare.

Voindu a edá catu mai de curendu o brosiura de anecdote populare, se deschide cu acésta concursu cu remunerare cuviintósa, celu multu pana in prim'a dí a lunei Octomvre. Deci se róga respectivii, se binevoiesca a tramite anecdotele populare subscrisului, adresandu le de dreptulu la universitate in Pest'a.

Anecdotele capetate pana acum se voru luá la abestu concursu deschisu.

Acumu altu ce nu ne remane de dísu, de catu numai: cu puteri unite in interesulu nationale!

Pest'a, 10. maiu 1861.

Emericu B. Stanescu,
driturianu.

Multiumire publica.

Esindu acusi si a dóu'a brosiura d'in povescile populare, si inchiaindu se concursulu alu 2-lea de povesci, me aflu indatoratu, a 'mi aratá multiumirea adunca in publicu onorattloru ajutatoriu in intreprinderea 'mi nationale.

Binevoiesca deci a mi o priimi acést'a totu insulu carele cu mine asemenea a semtíu; éra mai virtosu Dsa Georgiu Neciténu, preparandu in Naseudu, cá carele mai tare m'a ajutatu, pentruce acumu i se si tramite alu doilea auru imperatescu, si Dsa P. Chinesu, docinte in Govasdi'a, cá carele mi a imanatu bucatile mai bune!

Candu voiú dice, ca mai toti adunatorii prosei populare sunt docinti si preparandi, acui inima nu vá saltá de o bucuria extraordinaria vediendu, ca asia individi ocupa acumu posturile didactice, care pana aci, durere! erau cele mai parasite, cari luminati de spiritulu sechiului, cunoscú fórté bine, ca dintre tóte cea mai d'anteu e limb'a mumésca si natiunea dulce! carele nu vá strigá d'impreuna cu mine in tonu serbatorescu:

De n'a peritu romanulu, candu négr'a 'ntunecime

Jacea 'n ereditate pre fruntea tutururu,

Neavendu preoti de tréba, neavendu de feliu, pre nime,

Sa dee 'nvetiatura unui lasatu poporu.

Acumu, candu ti-e progresulu in lume cunoscutu,

Tu bravule romane! mai credi, ca esci perdutu?!

Altu mintea, repetiendu 'mi multiumirea susunumitloru Domni ajutatori, sum onoratului publicu romanu cu reverie.

Pest'a, 10. maiu 1861.

E. M. B. Stanescu,
driturianu

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Spre sciintia!

Cu Nrulu acesta espira abonamentulu pe semestrulu I. Esemplare se vor tiparí si acuma in numeru mai mare, cu tóte aceste pe cei-ce vor amaná multu tramiterea pretiu lu pe semestrulu II. nu-i putemu incredintiá inca deacum, a le putea serví si mai tardiu cu numeri completi; de aceea OO. lectori — pentru mai bun'a orientare — se binevoiésca a ne tramite prenumeratiunile inca acum la inceputu.

Pentru a putea impliní si promisiunea facuta in Nrulu trecutu: d'a inavutí pe viitoriu cuprinsulu fóiei si cu articuli de folosu comunu, avemu de cugetu, ca indata-ce numerulu abonantiloru va cresce la atata, cá se putemu dá fóiei o mai mare intindere: se tiparimu regulatu cate 1 1/2 cóla pe septemana, ástu modu, cá suplementulu de 1/2 cóla se contiena articuli de cuprinsu variu, éra insasi fói'a de 1 cóla se remana curatu pentru trebile **scolastice**, cá si pan' acum. Necesitatea intinderii acesteia e destulu de invederata in impregiurarile de facia; ea depinde in sa singuru numai dela caldurós'a spriginire din partea on. publicu.

Sibiiu, 23. Iuniu 1861.

Redactiunea.

Trebi scolarie.

Cu acést'a ocasiune voiu a Ti-scrie ceva si despre trebile nóstre scolarie. Asta e alu fílea anu, de candu sciintiele in gimnasiulu nostru se propunu dupa nóu'a sistema prescisa in 1849 de ministrulu cultului. Si nu se póte negá, ca in acestu timpu s'au formatu si educatu multi teneri bravi in acestu institutu. Inse cu tóte acestea nu se póte afirmá, ca dóra acésta sistema ar corespunde tuturor cerintieloru si relatiuniloru tempului presentu, si ca dóra n'aru avé si ea partile sale cele slabe. Nu nece decatul dupa parerea si convingerea mea eu ar' avé de a trece prin nescari reforme si modificatiuni insemnate in privinti'a propunerei unoru obiecte de invetiamentu. Si barbati nostri cei chiamati au datori'a, de a lucrá si ingrigí, cá invetiamentulu se se acomodeze atatu cerintieloru nóstre nationali, catu si cerintieloru pretinse de spiritulu timpului si de viati'a practica.

Spre acestu scopu ar fi fórtu de doritu, ba tocma neincungiuratu de lipsa, cá vreo-cativa individi mai capacitati si adaptati benesioru in sciintia, se se tramita pe la institutele din afara cele mai renumite si mai bine organizate a unoru state cultivate ale Europei, se

védia cu ochii sei, si se studieze acolo organismulu acelor'a; si ce e corespundietoriu si folositoriu pentru noi cu privire la particulariele nóstre relatiuni si trebuintie, se se adopteze si in gimnasiale nóstre nationali. Caci numai unu organismu bunu si corespundietoriu scopului póte garantá prosperarea invetiamentului.

Spesele de caletoria a sasu numitiloru barbati de scóla, fara de indeiela, ar' trebui se se dee din pung'a natiunei prin oferte si colecte. Ce e dreptu aceea inca e prea cunoscutu, ca natiunea nóstra e misera, si fara de aceea are d'a contribuí l'alte sarcini publice, — cu tóte acestea cu puteri unite totu se póte face atata, si la asemene ocasiune barbati fruntasi si cu stare mai buna, firesce aru contribui mai binisioru spre unu scopu asia de folositoriu.

Natiunea nostra traesce acumu in statu constitutionale, doresce si trebue, se inainteze dupa spiritulu si geniulu tempului, ca numai asia 'si póte garantá venitoriulu si esistinti'a sa natiunale. Si spre acestu scopu se pottesce se avemu scóle pe catu de bene dotate, dara pe atatu si de bene organizate, va se dica: organizate dupa modelulu celu cultu europénu. Se punemu deci Domniloru miei! cu totii cate o petricica la edificiu lu comunu alu prosperare;

nóstre spirituali, întielesuali si materiali. Se nu simu prea egoisti facia cu publiculu; oi — dupa axiom'a cea maritimósa din legile lui Licurgu — se subordinamu întere-sele private totdeun'a celoru comune.

Cu privire la sistem'a asia numita nóua, dupa care de 11 ani se propusera invetiaturele in gimnasiulu nostru, si in specialu cu privire la unele obiecte asiú avé urmatórea opiniune individuale:

Órele limbei grecesci se se mai impucíneaze. Si acest'a n'o dicu de aceea, ca dóra n'asiú fi cu destulu respectu catra aceea limba vechia, culta si frumósa, nece ca dóra asiú despretiú clasicitatea ei, séu n'asiú cunósce trebuint'a ei pentru filologi si literati, bá tocma si pentru barbati de alte specialitati; nu nece decatu!

Ci eu acésta a mea opiniune o basezu singuru numai pe indigentiele si lipsele vietiei practice mai in generale. Caci vedemu, ca cei mai multi teneri ai nostri se aplica mai alesu in posturi publice, unde nu pré au nevoia de aceea limba, bá inca in 3 — 4 ani pana candu studieza drepturile pre la universitati, o uita mai cu totul, si apoi dupa ce pasiescu in posturi nu mai au tempu séu voia, se mai reincépa de nou a continuá studiarea aceleia. De multe ori mai nece unulu din cate o clase gimnasiale, nu se destinéza spre studiulu filologicu, cu tóte, ca si acésta ar fi de doritu celu pucínu pentru cá se avemu profesori gimnasiali deprensi bene in limbele clasice.

Asemenea istori'a naturale s'ar poté strapune numai in gimnasiulu inferióre, de ora-ce si de altumintrelea natur'a copiiloru e mai aplecata, si órecumu curiósa la invetiarea acelei sciintie, d. e. la cunóscerea si descrierea animaliloru, planteloru etc.

Cu modulu acest'a órele subtrase dela susnumitele obiecte — mai facunduse poté subtrageri si dela alte obiecte, dupa cumu adeca se vá aflá cu scopu — se se deo pentru invetiarea artei oratoric si poetice.

Caci cu parere de reu trebuie se marturisimu, ca sistem'a presenta de invetiamentu, n'a prea luatú in bagare de séma aceste dóue ramuri de sciintie, atatu de momentóse si atatu de necesarie in viatia, in mai multe respecturi. Aceste sciintie frumóse dicu, pentru a caroru dezvoltare si perfectionare grecii cei vechi si strabunii nostri Romani pusera atata silintia si grigia.

Cauta dicu se se invetie art'a poesiei; caci poesie a e aceea sciintia divina, care celebréza si strapune in

memori'a posteritatiei faptele, virtutlle, pasurile si suferintiele natiuniloru si pastreza cu fidelitate suvenirea barbatlloru escelenti si meritali de patri'a si natiunea sa. Poesie a delectéza animele si le imple cu spiritu si zelu patrioticu si natiunale; poesie a e conservatórea si nutritórea suveniriloru strabune, cumu si a sentiului curatu natiunale, infine, ea e escitatóre spre fapte de gloria. Apoi cate talente poetice nu se ingrópa de vii, singuru numai prin nedepriudere, negligere si necultivare? care de altmintrea déca se cultivau aducéu mari frupte in folosulu natiunale si literariu. Deci cine se va mai indoi despre necesitatea studiarei acestei arte frumóse?

Asemenea si artea oratoria — aceea arte frumósa, prin acarei putere electrica strabunii nostri domnéu peste animele poporului romanu, starnindulu pe acela spre fapte glorióse cumu si spre amórea de patria — numai cu dauna semtita se poté neglige. Oratori'a e aceea arte incantatoria, pentru a carei studiare unu Cicerone si alti romani numerosi frecuentara scólele Atenei celei renumite; ea nu poté se nu fia de lipsa ori — carei natiuni, care mai alesu are norocirea de a gustá unu aeru mai liberu in statu constitutionale.

Oratori'a e de lipsa preotului, spre a poté influentiá cu resultatu in crescerea si dezvoltarea morale a poporului incredintiatu grigei sale; ea e de lipsa mai incolo barbatlloru de statu in luptele parlamentarie; tocma asia e de lipsa si conductoriloru poporului, spre alu poté pe acela conduce pe cai salutarie si fericitorie. Cu unu cuventu: ea e de lipsa in diverse relatiuni sociali; si pentru aceea romanulu, carele abea past pe calea regeneratiunei natiunale, — are necesitate imperativa, de a o studiá in scólele sale.

Asiu mai aminti infine si studiulu filosofiei, studiulu cunóscerei de noi insíne. In privint'a acestui studiu éra si forte de mare importantia, opiniunea mea ar' fi numai aceea, cá se se reactiveze catu mai curendu, si inca pe anulu venitoriu, facultatea filosofica din Blasiu, care pana in 1848 a fostu in viatia. Filosofi'a se se propuna firesce in limb'a materna dupa autorii cei mai buni (unii de curendu esiti in Germani'a), si pana candu vomu poté avé profesori de filosofie anume pregatiti pe la universitati, ar poté se iá asuprasi acésta sarcina de insemnatate veteranii séu fostii mai inainto profesori de filosofie de cari avemu si aci; séu déca aceia din cauze cuviintiose n'ar poté luá asuprasi aceea misiune, atunci in casu de lipsa ar poté suplíní chiaru si unii barbati de capacitate

cari absolvira facultatea filosofica celu puctnu in liceulu din Blasiu.

Speru, ca fruntasii nostri si barbati de litere se voru ingrigi, cá acésta dorintia, carea crediu, ca va fi imbracisiatu cu tota caldur'a si cu tótu asensulu d'in partea conationaliloru miei, se se realizéza catu mai curendu. Caci e ceva problematicu, cá se faca cineva argumentatiuni si ratiociniú bune, sanetóse si regulate déca i lipsesce eunoscinti'a logiceii. Adeveratu, ca deprinderea inca e o a dóu'a magistra. . . .

Esamenele de trecere decurgu din 10 Juniu cu succesu — dupa impregiurari — multumitoriu.

Numerulu juniloru, cari a frecuentatu in acestu anu 1860₁ gimnasiulu nostru, se póte vedea din urmatórele:

Clasile deosebii	s'a imatriculatu cu incéputulu a. sc. 186 ^o / ₁	s'a aflatu cu finitulu an. sc. 186 ^o / ₁	Observatiuni
I.	51	50	Precum se vede din acestu conspectu in decursulu anului parasira mai multi insi scól'a; dintre aceia 3 insi murira, 3 insi fura asentati la militia, ér' ceialalti fura costrensi a abdice de scóla, din cauza, ca n'avura midilocu de a traf; ceea ce se templa la noi cu multi teneri de capacitate eminente.
II.	75	70	
III.	61	58	
IV.	58	52	
V.	70	64	
VI.	41	38	
VII.	40	40	
VIII.	25	25	
Sum'a totala	421	397	

La examenulu de maturitate s'au insemnatu 24 insi, acela se va tiené in dilele d'antaniu e lunei lui Juliu.

Blasiu, in 21. Juniu 1861.

J. V. RUSU,
profesoru gimnasiale.

Istori'a pedagogiceii.

(Urmare din Nr. 22.)

Teodoricu cá fautoriulu alu sciintieloru, a tienutu prelunga sene éراسi totu ómeni amatori de sciintie si invetiati. Asiá pe:

Casiodoru, nascutu cam pela an. 460 la Scilaceu in Calabria. Elu de prim'a imbracá oficia de statu sub Odoacru si Teodoricu. Dar' acele timpuri caotice 'lu desgustara de viéti'a de statu, si-lu facura se se re-traga la an. 539 in monasteriulu Vivariu, ce lu fundase insusi. Aici se apucá de studiulu teologicu, si fundá celu de antaiu institutu teologicu in apusu, dupa norm'a celoru retorice si filosofice. Elu mori in an.

577. — Din scrierile lui scolastice numai puctne s'au stracuratu pana la noi. Din istori'a gotica scrisa de elu avemu numa extractulu din Iornande.

Elu impartí cele siepte arti liberali in dóue cursuri. Celu de prim'a numitu Triviu, cuprinsa gramatic'a, retoric'a si dialectic'a. Alu doile Cuadriviu cu aritmetic'a, geometri'a, music'a si astronomi'a.

Boetiu (nasc. 470) senatoriu cu mare influentia sub Teodoricu. Elu se ocupá cu sciintie matematice, si prelunga aceea traduse multe scrieri de ale lui Aristotele. Elu erá paganu, dar' totu se ocupá si cu dogmele religiunei crestine: si asiá elu se facú intemeiatoriulu scolasticeii (asiá se numiá atunci dogmatic'a filosofica). Elu, acusat pre nedreptulu cu crim'a de maiestate, fú condamnatu in 524 séu 526.

Casiodoru erá mai universale si tractá sciintiele in modu mai sistematicu; ér' Boetiu mói speciale; si tractá mai pe amenuntulu cate unu ramu de sciintia. Afara de acestia eppulu dela Sevilla, Isidoru, inca scrise o enciclopedia.

Pana la Carolu celu mare, domnitoriloru nu le prépasá de avántarea instructiunei. Timpulu erá cam de asiá; ei avéu de a face mai multu cu arm'a. Spiritulu timpului erá martiale.

Carolu precumu in sciinti'a de statu escelá preste contemporanii lui, asiá numai puctnu se destinsa si in avántarea instructiunei. — Scopulu lui erá cultivarea poporului. Dreptu aceea si redicá scóle pentru elu, si luá mesuri aspre pentru frecuentarea loru.

Scopulu lui a fostu maretu, in sa cu neputintia de a se esecutá pe timpulu seu; ce nece s'a facutu pana cu seculii mai tardiu prin altii.

Elu a semtítu greutatea, si inca cu atatu mai tare, cu catu i lipsiau ómenii apti, cari se-i stea intru ajutoriu; si fú nevoitu se-si caute si se-si aduca atari barbati din tieri straine. Asiá aduse pe anglo-sasulu Alcuinu. Acesta fú, asiá dícundu, magistrulu Francieii, si factoriulu grincipale la academi'a redicata de Carolu. Peste puctnu Alcuinu éras fú rechiamatu in patria, unde se si reintórse. Dar' desgustatu de turburările ce sfasiu Angli'a, ér' se întórce in Franci'a, si-si petrecú restulu vietii la Tours in monasteriulu s. Martinu. Elu organisá scól'a de acolo dupa norm'a celei din Yorku; muri in diminéti'a de rosalia in 17. Maiu 804. Elu lasá unu numeru insemnatu de scrieri teologice si pedagogice. Afara de Alcuinu mai avú Carolu de ajutoriu si pe longobardulu Warnefridu.

Carolu mandá, cá preotii se deprinda tenerimea in

cetire, cântare, gramatica și scriere. Deunde rezultara scólele parochiali; pe lenga cari se mai aflau și altele mai înalte: scóle monasteriali, în cari se învetiá triviulu. Pela academia se învetiá și cuadriviulu, și alte sciintie necesarie pentru preoti; atari scóle se numiau scóle *ad plenum*. Acésta împartire s'a sustienutu în totu evulu mediu, bá mai pana în dílele nóstre.

Carolu a adusu cântareli din Itali'a; s'a nevoitu multu pentru copiarea și procurarea de carti; de cari totusi în totu decursulu gubernarei sale n'a potutu procurá mai multe de cinci-dieci.

Scóle renumite afara de cele mai susu memorate dela Fulda și St. Gallenu, mai erau la Tours, Lyonu, Trieru, Fontenay, Fleury, Laon, Párisu, Chartres, A-bray, Corbie, Mainz, Lorsch s. a.

Pedagogu mai renumitu pe acestu tempu fú Rabanu Mauru nascutu în Mogunti'a. Elu învetiá în monaste-riulu benedictiniloru dela Fulda și Tours. Elu introduce în Germani'a studiulu limbei grecesci, și cá archi-episcopu în Mogunti'a mandá de repetíte ori se numai predice preotímea latinesce, ci în limb'a poporului. — Elu compuse unu dictionariu latinu-germanu pentru biblia.

Instructiunea pana catra an. 1150 erá strinsu eclesiastica. Dara între instructiunea bisericeii occidentali și orientali séu grecesci erá aceea destingere, ca preotímea orientale formá o casta destinta ereditaria și numai ei i erá deschisa calea spre sciintie, pe candu în apusu poté se învetie ori-care. În scólele grecesci erá limb'a materna séu mai bine scriptur'a erá în limb'a materna, și asiá erá eschisa tóta alta sciintia profana; pecandu în apusu din contra numai prin sciintia profana poté se ajunga la ceva precepere a scripturei, carea se folosiá în limb'a latina.

Scólele incepu mereu a se înaltá la rangulu de gimnasie și universitati. Teologii adópta filosofi'a platonica séu aristotelica, cá se-si póta statorí o sistema, și documentá dogmele loru. — Er' educatiunea decade și se restrange numai în senulu familiei. Numai calugarii avéu o educatiune mai strinsa. — Dar' ardórea loru pentru sciintie, se recesco și devinu totu mai lasi și asiá scólele monasteriali inca decadu. Numai în pucíne monasteria se mai sustiene o viétia mai activa, care suplenéu locul academiiloru nóstre de adi pr. la Hildesheim, Fulda, St. Gallenu, Hersfeld, Bamberg, Magdeburgu s. a.

Chrodegangu eppulu dela Metiu ordiná, cá preotii bisericeiloru catedrali cá canonici se locuésca în comune

dupa modulu și regulele monachali și se se ocupe cu sciintie și instructiune. Dar' nece acésta n'a mersu departe, caci canonicii, buna óra cá și astadi, dedati a trai mai comodi, mai pe'usioru, 'și mancau plat'a (prae-benda) afara de catedrale, și asiá numai în pucíne locuri se aflau scóle mai bunisióre, unde adeca eppulu erá nnu omu zelosu pentru sciintie și scóle, unu amatoriu de progresu; — prin cari scóle dupa recomandarea lui Rabanu se propunéu: Virgiliu, Omeru, Salustiu, Statiu, Terentiu, Cicerone, Seneca s. a. Pe lenga tóte astea instructiunea erá pecatu se póte de simplá.

Prin diversele scóle memorate, pana aicea în cele mai multe se propunea din tóte sciintiele cate ceva. Dar' din matematica mai nimica, ér' din sciintiele naturali nece o iota. Aceste sciintie pe atunci în Europ'a le cultivá singuru arabii în Spani'a. — Cordova avea 80 scóle publice, în cari alergau teneri din tóte partile Europei. Aici studiá și Gerbertu, carele introduce în scóle cifrele arabice.

(Vá urmá.)

Originea alfabetului.

(Urmare.)

3. Figuratiunea. Cu multu mai minunata ni se pare figuratiunea literelor. Se incepemu cu cele unciale. De ce sémena A unei frontitii de casa, C unei seceri de luna ce se totu mai micesce, O unui ou de pasere? De amu remanea la aceste asemenari batetóre la ochi și am deduce din transele ipotese și presupuneri, am esí la unu resultatu fórte falsu. Insa cu atata devine enigm'a mai interesanta. Cum și prin ce midilóce potú omulu se faca vidivere sunetele cele audivere și se le fiseze?

Admiramu tipografi'a, ne uimimu de iutímea cu care comunica telegrafi'a ideile; totusi ambe dóne suntu numai continuari a inventiunei literelor. De órece sculptur'a timbrului erá aflata, ide'a tipografiei nu jacea departe, și erá cu multu mai usioru se multiplice cineva figurele celo deja desemnate, decatu se aléga semne vidivere, cari se infacisieze sunete audivere.

Punemu, ca cineva avea se desemne sonorile vorbirei! Dar' ce? Pusetiunea limbei, ce se póte fórte greu destinge? Da, déca ar fi sunete musicale, acestea mai au ceva, ce coresponde lucruriloru vidivere; fiindca se distingu dupa susime și josime. N'ar fi avutu cineva

se faca alta, decetu se prelungésca treptele scarei sonale se insemneze sonorile in susu séu in josu prin capete mici si iutimea se o notifice prin betisióre séu aripióre, — si éta scriptur'a prin note ar fi fostu gata. Totusi pana la aflarea noteloru in seculu 11 d. C. s'au servitu ómenii cu litere si cu acente complicate. De se mai afla ceva ce se semene scripturei prin note, remane la indoiala pana atunci, pana se voru cercetá scripturile altoru popora culte. Liniile cele incolacite si asiediate dea lungulu in josu ale Chinesiloru ni se paru nisce simbole vechi, totusi relatiunea Ioru facia cu sensulu inca nu s'a deslucitu.

Ceace se atinge de strisórea in forma de icu (Keilschrift) (mai bine scriptura in forma de sagéta, de órece triunghiurile Ioru cele ascultite si grupate suntu verfuri de sageti) abia s'au descifratu monumentele persice si asirice, si cele din urma inca nu cu siguritate; insa principiale, dupa cari s'au insemnatu sonorile, inca nu s'au aflatu. Numai descurcarea ieroglifeloru egiptene a ajunsu asia de departe, ca se castigá óresi-care informatiune despre semnele feniciene.

4. Numerulu. Numerulu litereloru inca nu s'a deslucitu; dupa diferitele grupatiuni de alfabeto este in catuva variu. Germanii au I si J, V si W si peste totu asiadara 26 litere; poporale romanice, cari intre cele dóue din urma n'au facutu nici odata distingere, éra intre cele dóue din nainte numai decatuva timpu incóce, s'au marginitu la 24.

Se presupunemu, ca suntu atatea semne cate si sunete. In unele locuri s'ar poté duce in deplinire acestu principu, in genere in sa nu se poté aplicá la numerulu sonoriloru. In scriptura s'au facutu multe compusetiuni si contractiuni, care nu erau de lipsa, in multe locuri s'au crutiatu semne, unde nu suntu de ajunsu; si fiindca germanii la scriere se orientezu dupa origine in cate unu locu, éra poporale romanice mai peste totu loculu si nu dupa espresione, de aceea se escara multe neregularitati intre sonuri si scriptura. Deca principiulu „cate sonuri atatea semne“ ar fi se aiba valóre, atunci ar trebui se se espriime fiacare litera numai intr'unu modu, fiacare cuventu ar trebui sé se scrie numai cu atatea semne, cate se audu. Germanii in sa scriu pe ch cu dóue, pe sch cu trei litere, care dau numai unu sonu; in cuventulu germanu „Fisch“ se audu trei sonuri si se scriu 5 semne; in frances'a este lucrulu si mai batetoriu la ochi, p. e. doigts.— In beben, gegen b si g suna

la inceputu cu totulu altumintrelea decatu in midilocu. In cuvintele Lesen, Esel E suna mai in 4 moduri, desi in legatura cu acelesi consonante. In scurtu deca tóte tonurile diferite si dintre cele compuse numai cele mai usate 'si ar avea semnele seale proprii, atunci numerulu sonoriloru ar trebui se fia cu multu mai mare decatu 30. Deci de ce suntu numai vre—o 20? Trebuie se presupunemu dar', ca asia se va fi croitu lurulu dela inceputu, asia s'a intaritu prin usantia.

5. Sirulu. Se va vedé, ca si sirulu litereloru s'a statoritu prin poterea datinei traditionale. Ordinea Ioru, ce ne cade asia usióra si de tóte dílele nu este asia de neinsemnata, dupa cum ni se pare. Acésta ordine constanta maréseca inca folósele intregului. Se cugete cineva numai la invetiarea litereloru straine, la lesicóne limbistice si de conversatiune, la ordinarea marfeloru dupa litere, a persóneloru in viatia de tóte dílele; bá acésta ordine constanta desléga si unele intrebari delicate in societatea omenésca, deórece fiacare se supune ordinei de litere, candu e vorb'a de rang. Acésta ordine o pretiuimu inca odata asia de tare de 'i vomu considerá vechimea, deórece in cursu de 3 mii de ani, cu pucine abateri esplicabile a remasu aceiasi. Acésta se poté conchide din usanti'a cea vechia a greciloru de a insemná numerii cu litere; acésta numerisare tiene dela 1—300 ordinea litereloru feniciene si evreice. O multime de poesii si colectiuni de sentintie se afla in limb'a ebreica; a caroru parti urmezu una dupa alta in ordine alfabetica; asia in 4 capete din elegii in mai multi psalmi s. a. Trebuie ca ordinea suneteloru s'a staveritu totodata cu literele. Luandu in consideratiune acésta ordine in limb'a latina si germuna nu ni se pré lamurescu cause, cari ar fi motivatu—o. Putemu in sa conchide, ca invetiatorii n'au lucratu fara meditare de órece pe fundamentalulu A 'lu au pusu in frunte — éra pe L, M, N, totu sunete trase, le pusera unulu dupa altulu.

De ce midilóce se voru sierbí scrutatorii, pentru cá se deslege atatea enigme?

De 1. 3 feluri de esperientie din viatia,

2. 3 feluri de testimonia istorice,

3. de 3 feluri de monumente scripturistice.

1. Pentru cá se avemu celu pucinu o presimtire despre numerulu litereloru se ne aduceanu aminte, ca multi ómeni computandu numai din capu, numera pe degete. Si caletorii voru scí, ca strainii voindu, se 'si espriime voi'a in privinti'a numerului, aratu pe degete;

ba tóta sistem'a decimala este basata pã cele 10 degete, asia ca aceste membre nestimate nunumai ne efeptuescu lucrurile cele mai maestróse, dár' spriginescu si meditatieuna nóstra. De ne vomu aduce aminte ca alfabetulu in genere cu pucinu numera mai multu de 20 de litere, suntemu aplecati a crede, (celu vechiu numerá 22) ca numerulu alfabetulu si alu degeteloru sta in oresicare legamentu. Si inca cu atatu mai multu

2. caci vine a se mai adange esperinti'a, ce ne arata, ca degetele le mai intrebuintiamu si candu instruamú séu istorisimu.

Voindu se intiparimu copiiloru in minte sententióre si istoricre scurte li le numeramu pe degete. Voindu se aflamu ca cate dile are o luna, fiacare numeramu pe degete. Acésta jurstare la cea d'anteiu vedere se pare unu bagatelu, spre suprinderea nóstra insa vomu vedea ca legislatorii, invetiatorii poporulu si istoricii cei vechi intrebuintiau asemenea midilóce, pentru cá se tiena minte sentintiele ponderóse. Óre cei d'anteiu inventatori ai litereloru se nu fi intrebuintiatu si ei asemenea midilóce?

3. O alta esperientia inca ne da cateva desluciri despre numele si form'a litereloru. In Abcd-arele sistemisate dupa metód'a vechia, de a silabizá, se aflau pe lenga literele cele mari, figuri diferite, cari semnificau obiecte, a caroru nume totdeuna incepú cu liter'a lenga care e pusa, asia p. e. la liter'a A sta aluna, albina etc., la B unu bou, burete etc., de desubtu se aflau senitintie frumóse in versuri relative la obiectele ce se aflau figurate lenga liter'a respectiva. Pentru ce éra acésta? Pentru ca copilulu vediendu figur'a albinei, a boulu se 'si intiparésca mai usioru form'a si sunetulu lui A, B si prin inceputulu numelui obiectulu depinsu se 'si aduca aminte de sunetu.

Tipurile se alaturau dara lenga litere, caci aceste erau acuma aflate. Dar' óre atunci candu inca nu erau litere? Nu se putéu pune chiaru in loculu litereloru tipuri, acaroru nume cu inceputulu loru aducéu aminte de sunetulu respectivu, cá astufeliu se se seria cu figuri, acaroru nume prin sunetulu iniciativu se representeze sunetulu cerutu? Firesce depingerea boulu, albinei etc. ar fi datu prémultu de lucru, dar' mai potrivite erau d. e. marulu (la M), spad'a (la S.) etc., dintre cari cea din urma s'a si aflatu intre ierogliffe.

(Vá urmá.)

Instructiuni pentru inspectorii generali, inspectorii de judetie, subinspectorii de plasi si plaiuri si pentru invetiatorii comunali (in Romani'a).

(Capetn.)

TITULULU IV.

Instructiuni relative la scótele comuneloru satesci si la invetiatorii acestoru scóte.

CAPU I.

Despre timpul si obiectele de invetiatura si despre metodu in scótele comunale.

Art. 1. Invetiatur'a in scótele comuneloru satesci se vá urmá de aici inainte si iérn'a si var'a.

Art. 2. In 15. Octombre tóte scótele comunale voru fi deschise.

Art. 3. Órele de scóla voru fi dela Octombre panã la finitulu lui Marte, diminéti'a dela 8 pana la 11, dupa amédiu dela 2 pana la 4; in lun'a Aprile diminéti'a dela 6 pan la 8, ér' in Junile Maiu si Juniu diminéti'a dela 5 pana la 7.

Art. 4. Dilele de vacantia sunt:

- a) Cele 12 serbatori imperatesci.
- b) Urmatórele 7 serbatori: st. Joanu botezatoriulu in 7 Ianuariu, ss. Ierarchi Vasilie, Joanu si Grigorie in 30 Ianuariu, s. Georgie in 23. Aprile, ss. Constantinu si Elena in 21. Maiu, s. Dimitrie in 26. Octombre, ss. archangeli Michailu si Gavrilu in 8. Noembrie si s. Nicolae in 6. Decembre.
- c) Tóte duminecele.
- d) La Craciunu 4 dile: dio'a de ajunu, antei'a, a dóu'a si a trei'a dí de Craciunu.
- e) La Pasci dóue septemane: septeman'a patimiloru si septeman'a luminata.
- f) La Rusale 4 dile: Sambat'a Rusaleloru, dio'a anteia, a dóu'a si a trei'a de Rusale.
- g) Vacanti'a cea mare in Iuliu, Augustu, Septembre si cele d'anteiu 15 dile din Octombre.

Art 5. Obiectele de invetiatura sunt: cele prescise in program'a eforiei pentru cele 3 clase primarie, insa in scótele comunale se voru distribuí in patru despartíri dupa banci, in modulu urmatoriu:

Despartirea I.

- a) Cunóscerea litereloru, silabirea, citirea dupa table, formarea litereloru dupa modelu.
- b) Scrierea numeriloru si calcularea din memoria asupra celoru 4 operatiuni cu numeri intregi.
- c) Recitarea de rugatiuni.

Despartirea II.

- a) Lectura si scriere caligrafica dupa modelu si dictando.
- b) Elemente de Catechismu partea I. si II.
- c) Cele patru operatiuni aritmetice cu numeri intregi.
- d) Distingerea partiloru cuventului, si mai cu séma declinatiunile si conjugatiunile in modulu celu mai practic.
- e) Din geografia: divisiunea pamentului in contieninti si oceane pe charta fara testu.

Despartirea III.

- a) Lectura cu intielegere din cartea prescisa cuprindietória de cunoscintie usuale;
- b) Elemente de Catechismu partea III.;
- c) Cele patru operatiuni aritmetice cu numeri complexi;
- d) Esercitie practice asupra etimologiei limbei prin scriere dictando spre a distinge cuvintele intre sine.
- e) Din geografi'a Principatelorú-Unite: impartirea lorú in judetie, orásiele, riurile, lacurile, muntii lorú; numirea tieriloru vecine

Despartirea IV.

- a) Lectur'a din cartea cuprindietória de cunoscintie usuale relative la economi'a de campu si casa;
- b) Istori'a sacra si prescartare din istori'a principatelorú romane;
- c) Etimologi'a limbei din gramatica si esercitie de compuneri mici, precumu contracte, adevierintie scl.
- d) Din aritmetica: fractiuni ordinarie, regul'a de trei;
- e) Din geografia: impartirea politica a Europei, numai pe charta;
- f) Cunoscintie practice despre mesurarea pogónelorú si cotitulu vaselorú.

Art. 6. La invetiamentulu obiectelorú in despartirea I. se va aplicá metodulu lancastricu séu mutuale, in banci si la semicercuri; la invetiamentulu obiectelorú in celelalte despartiri se va aplicá metodulu simultanu prin invetiatorii scólei cu ajutoriulu monitoriloru.

Art. 7. Spre a aplicá metodulu lancastricu, nu e de lipsa a avé semicercuri radicate dela pamentu, ci se potu face cu colóre négra semicercuri josu la pariete pe pamentu seu pe scandurile poditurei, si scolarii voru stá cu midiloculu piciorului pe lini'a de semicercu.

CAPU II.

Despre admistunea in scóla.

Art. 8. In scólele comunale se voru admite de aici inainte nu numai baiati, ci si fete.

Art. 9. Pentru fete se voru asiedia bancile cate voru fi de lipsa, la o parte a salei, separate de bancile baiatiloru.

Art. 10. Etatea in care se potu primí pruncii in scóla e pentru baiati dela 7 pana la 12 ani, ér' pentru fete dela 6 pana la 11 ani.

Art. 11. Fetele voru fi admise a urmá in scóla numai pana ce implinescu etatea de 12 ani; implinindu 12 ani voru esi din scóla; ér' baiatii voru puté continuá invetiatur'a pana la etatea de 14 ani.

Art. 12. Baiatii sunt obligati a trece cate 4 despartirile; fetele sunt obligate a trece numai despartirile I, II. si III.

Art. 13. Baiatii, cari au trecutu cele 4 despartiri, de voru voi, potu a urmá si mai incolo in scóla pana la etatea de 14 ani, fiindu atunci datori a dá invetiatoriulu ajutoriu la instructiunea baiatiloru; asemenea si fetele cari au trecutu cele 3 despartiri, potu a urmá mai incolo in scóla pana voru implini etatea de 12 ani, voru fi insa si ele datorie a ajutá pe invetiatoru la instructiunea fetelorú.

Art. 14. Toti satenii, cari au prunci in etatea de scóla, adeca baiati dela 7 pana la 12 ani, si fete dela 6 pana la 11 ani, sunt datori a-i dá la scóla.

Art. 15. Baiatii si fetele cari se voru vedé ca au vre-o bóla lipiciósa, nu se voru suferi in scóla pana ce nu se voru vindecá.

CAPU III.

Detorie privitóre la religjune.

Art. 16. In fiecare scóla comunale se va aflá o icóna a Mantuitorului si alt'a a Macei domnului.

Art. 17. Diminéti'a, indata ce scolarii si scolaritiele se asiedia in banci, mai nainte de a se incepe invetiatur'a, se voru dice urmatórele rugatiunei: Tatulu nostru, imperate cerescu si nascátóre de Ddieu; ér la esirea din scóla simbolulu credintiei.

Art. 18. Dupa amédiu, nainte de inceperea invetiaturei, se voru dice totu acele rugatiuni cari s'au disu si diminéti'a, ér sér'a la esirea din scóla se voru dice rogatiunile de séra din manualulu de rogatiuni partea II.

Art. 19. La inceputu aceste rogatiuni se voru dice ori se voru cetí din carte de catra invetiatoriu, si toti scolarii si scolaritiele voru respunde acelesi vorbe cu vóce rara si chiara. Candu dupa trecere de óre-care timpu scolarii voru scí aceste rugatiuni pe din afara, invetiatoriulu va pune in fiecare di pe cate unu scolariu pe rondu cá se le recite si ceilalti scolarii

se repetedie acelesi vorbe cumu s'a disu mai susu. — Sub timpul recitarei rugatiunilor voru stá toti in picióre.

Art. 20. Se va pune scolariloru si scolaritiloru indatorire cá si acasa, diminéti'a dupa sculare si spe-lare, si sér'a nainte de culcare se-si faca inchinatiunea crestinésca.

Art. 21. Sambat'a si in ajunulu serbatoriloru, cari sunt díle de vacantia, dup' amédiu, invetiatorulu va cetí in scóla apostolulu si evangeli'a dilei urmatorie, esplicandu scolariloru ceea ce nu voru intielege.

Art. 22. In tóte duminicele si serbatorile, in cari e vacantia de scóla, invetiatorulu e obligatu a merge la biserica cu toti scolarii si scolaritiele.

Art. 23. Toti scolarii si scolaritiele se voru mar-turisí si se voru cuminecá la Craciunu si la Pasci.

CAPU IV.

Detorie privitórie la ordine, curatia si buna cuviintia.

Art. 24. Scolarii si scolaritiele sunt obligati a vení regulatu la scóla in tóte dílele la timpulu deter-minatu, a se supune ordinii prescrise si a stá sub a-scultarea invetiatorulu.

Art. 25. Scolarii si scolaritiele se fia spelati si pieptenati, imbracamintea lor curata si bine asiediatá pe trupu, cartile si scriptele lor asemenea curate si nemanjite.

Art. 26. Fapte si vorbe necuviintiése, superatórie ori vatematórie simtiului de onóre si moralitatei sunt cu totulu oprite, din contra scolarii si scolaritiele se voru deprinde a se intimpiná unii pe altii cá frati si surori, a fi cu respectu si supunere catra parintii ori ingrigitorii lor, si catra tóte dregatoriile, precumu si a dá betranetiloru veneratiunea ce se cuvine.

CAPU V.

Midilócele disciplinarie.

Art. 27. Pentru nesilinti'a la invetiatura, pentru lipsiri nejustificate, pentru rele purtari si abatere din datoriile prescrise, scolarii si scolaritiele se voru pe-depsi cu urmatóriele grade de pedepse:

- a) Se voru mustrá de catra invetiatoriu cu cuvinte, prin care se se aduca in stare de a-si cunósce abaterea din detorie.
- b) Nefolosindu mustrarea verbale, se voru scóte din banci si se voru pune se stea in picióre la o parte a scólei in vederea tuturor, in sa cu cartea in mana.
- c) Se voru oprí la amédiu in scóla, unde voru fi datori a invetiá ceea ce le va impune invetiatorulu.

Art. 28. Batai'a si preste totu pedepsele tru-pesci, precumu si orice pedépsa ce aru puté vatemá

simtiulu de deminitate si de buna cuviintia, sunt cu totulu oprite.

CAPU VI.

Obligatiunile invetiatoriloru.

Art. 29. Dispositiunile cuprinse in acesti 28 ar-ticuli de mai susu (in capitulii I, II, III, IV. si V.) sunt totu atate indetoriri pentru invetiatorii comunali. Ei sunt obligati a se conformá intru tóte cu aceste dispositiuni si ale pune in lucrare intocmai.

Art. 30. Cá invetiatori ai comunelor satesci, ei se nu pérda din vedere, ca sunt datori a dá insii atatu tinerimeii catu si celoralti consateni esemplu de evlavie si veneratiune catra cele religióse si bisericesci, de moralitate si buna purtare, de esactitate intru indepli-nirea functiunei lor, de ordine, regularitate si curati'a, de buna cuviintia si de respectu si supunere catra legi si autoritatle gubernului.

Art. 31. Ne'mplinirea datoriiloru din partea in-vetiatoriloru, ori abaterea lor la purtari si fapte ne-cuviintiése ori scandalóse voru trage dupa sine pedépsa, precumu oprirea lefei, si in cele din urma departarea din postu.

Art. 32. Calificarea invetiatoriloru, adica cunos-cintiele ce se ceru dela densii spre a puté fi invetiá-tori, precumu si indatoririle lor in privinti'a acésta, sunt desvoltate in instructiunile din titulu II. pentru inspectori art. 3—16.

Art. 33. Invetiatorulu, ce a primitu odata cartea de autorisatiune definitiva, va fi neschimbatu din postulu seu, afara numai din casurile prevediute mai susu in art. 31; in sa si atunci purtarea invetiatorulu va fi cer-cetata si esaminata cu nepartinire si departarea din postu se va pronuntiá numai dupa ce eforti'a instructiunei publice se va convinge, ca nu e midilocu de indreptare.

Art. 34. Invetiatorulu care voesce a se trage de buna voia din postulu seu, nu póte fi opritu de catra nimine. — In sa cá scól'a se nu suferé vre o intrerum-pere in cursulu invetiaturei, voru serví in privinti'a acésta de regula urmatóriele dispositiuni:

- a) Nici unu invetiatoriu nu va puté incetá din func-tiunea sea in lunile in cari sunt deschise scólele satesci.
- b) Invetiatorulu care voesce a se retrage din postu, va fi datoriu a insciintiá prin subinspectoriulu pe inspectoriulu judetiului cu siése luni mai nainte, cá comuna se aiba timpul de a gasi altu invetiatoriu calificatu, séu care se se póta prepará in aceste 6 luni.
- c) Pana la espirarea acestoru siése luni unu asemenea invetiatoriu va continuá functiunea sa, si-si va primi si salariulu.

d) In casu candu séu invetiatoriulu séu comunea va gasi numai de catu, séu mai curendu in cursulu celoru siése luni, unu individu calificatu, care se póta intrá indata in functiune, dimisiunea invetiatoriulu va fi primita din acelu minutu si salariulu seu va incetá deodata.

Art. 35. Fiacare invetiatoriu e datoriu a avé unu catalogu, in care se fia inscrisi toti scolarii si scolarietele cu dat'a intrarei in scóla, cu insemnarea de loculu nascerei, de religiune, etate, conditiunea parintiloru si de altuitu séu versatu.

In acestu catalogu se va trece la finitulu fia-carei luni numerulu lipsiriloru, gradulu invetiaturei si purtarea fiacarui scolariu ori scolariete. — De 2 ori pe anu in Februaru si Juniu invetiatoriulu va dá inspectoriulu unu extractu din acestu catalogu.

Modelulu catalogului si alu extractului se va dá invetiatoriloru de catra eforia prin inspectoriulu judetiului.

Art. 36. Afara de acestu catalogu invetiatorii voru avé totdeauna o lista, in care voru trece pe toti baiatii si fetele din satu cati si cate se afla in etate obligatória de a urmá la scóla, adeca baiatii dela 7 pana la 12, fetele dela 6 pana la 11 ani, si pre care lista o voru prenoi in fiacare anu, spre a fi in stare a dá ori candu li s'a cere de vre-o autoritate sciintia esacta despre starea efectiva a acestei clase de tinerime. — Totu dup'acésta lista voru starui invetiatorii la parinti cá se-si dea pe prunci la scóla.

Directoriulu I. MAIORESCU.

ISTORIA TRANSILVANIEI.

(Prenumeratiune.)

Motto: Nam ceterae neque temporum sunt, neque aetatum omnium, neque locorum: haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solacium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

Cicero pro Archia poeta Cap. 7. §. 16.

Strabunii nostri si antesignanii natiunei si literaturii nóstre G. S., P. M., S. Cl., etc. — carii vietuira pana la inceputulu seculului presentu — fura acei luceferi rari pe orisonulu natiunei romane, carii patrushi pana la anima de sórtea cea aduncu scapatata si starea apusa a dulcei sale natiuni, in carea aceea se aruncase prin marginitulu spiritu alu timpului, prin injuriósele masime domnitórie si egoismulu ruginitu alu ómeniloru, — intre greutati mai nesuperabile, intre lupte grele si persecutiuni, cu unu caracteru tare, o resemnatiune exemplaria si patientia de feru, parte prin puterea cuventalui,

parte prin scrisori plene de spiritu nationale, se nevoira a sterni pe conationalii sei din adunculu somnu si letargia spirituale, in carea aceia cadusera prin servilismulu indelungatu si mesurile cele asupritórie si nadusitórie, si ai aduce la o viatia nóua, la o viatia reinprospatata, la o viatia nationale, la o regeneratiune a animei, a spiritului si a sentiementelor.

Cu tóte acestea nu se póte negá, bá cu dorere trebue se marturisimu, ca acei antesignanii ai natiunei nóstre, — la acaroru umbre astadi fiacare suflare romana cu respectu aduncu se inchina — au fostu reu intielesi si neconsiderati nunumai de straini, ci tocma de unii conationali ai sei. Inse de acésta n'avemu de ane mirare; reformatorii, regeneratorii, barbati cei mari ai natiuniloru mai in totu timpulu au fostu despretiuiti, neconsiderati, bá espusi persecutiuniloru si de multe-ori periculeloru amenintiatorie de viatia. Marturia despre acestu adevuru ne e istoria templariloru omenesci din tóte timpurile si seculii. Militiade, liberatoriulu Greciloru de jugulu amenintiatoriu alu Persiloru, triumfatoriulu celu gloriosu dela Marathon, ce multiumita au seceratu dela conationalii sei pentru meritele si talentele sale eclatante? nimica alta decatu inchistoria, in carea siau si incheiatu cursulu vietiei intre dorerile unoru friguri urmate din piesurele capetate in bataia pentru patria. Asemenea trista sórte avú si Temistocle triumfatoriulu dela Salamis, érași unu barbatu de statu mare si eroulu Atenieniloru. Elu intocma — cá si nemoritoriulu nostru eppu Cleinu — n'avú nece aceea consolatiune in órele mortiei sale, cá celu puctnu cenusi'a lui se pauzeze in pamentulu amatei sale patrie; elu mori pe pamentu strainu cá esilatu si cenusi'a lui se straportá numai mai tardiu in Aten'a cea ingrata, carea mai tardiu — caindu-se de fapt'a ingratitudinei sale — lu onorá cu statue pompóse. Ce se mai dicu despre Aristide? carele fú esilatu tocma de acei conationali ai sei, pentru acaroru gloria si prosperare — si sacrificase tóta esistentia vietiei sale. Si ce remunerare avú pentru rorulu seu devotamentu spre benele patriei si a natiunei sale, cumu si pentru amórea sa de dreptate cea exemplaria, de-unde i-se si dede numele de „justu“? nimica alta de catu esiliu in puterea ostracismului, ne'mputanduisse alta vina, de catu ca poporulu celui usioru atenianu nu-i suna prébine la orechi, cá se totu audia pe Aristide numindulu ómeniu justu (dreptu). Atari esemple numeróse a-si poté aduce din istoria taturorú natiuniloru lumei si care au existatu, si care esistu pana adi.

Cam adeseori asta e sórtea barbatiloru mari. De

multeori ómenii presentelui, orbiti de patime, de pre-
judecie, ori din rivalitate, interese séu din ratecire se
arata ingrati si despretiutori de binefacatorii si lumi-
natorii sei, pana-su in viatia. Numai istori'a si poste-
ritatea desinteresata, e in stare a judecá fara de patima
faptele barbatilor mari dupa meritulu si insemnetatea lor.

Antesignanii natiunei nóstre, candu cu cateva die-
ceniuri inainte de ast'a predicá cuventulu reinvierei na-
tiunei sale, din amortirea de seculi, aflara puctnu echo
in animele conationalilor sei, bá inca in locu de a fi
imbraciosiati cu caldura cá nescari atleti rari ai natiunei,
de unii fura neconsiderati, despretiuiti, bá tocma trac-
tati cá nescari profeti mentiunosi. Cu tóte acestea nu
desperara; ei prevediura ca sementi'a lor nu va fi fara
de fructu, la timpul seu. Ei prevediura ca vá sosi
timpulu, candu cuventele lor se voru incununá cu lauri
de invingere. Unulu dintre acei antesignani ai nostri
anume: G. S, petrunsu fiindu de acésta prevedere si
indigitandu la productulu geniului seu, celu de ne-
pretiutu interesu pentru romani, esclamá in claritatea
si abudanti'a animei sale, aceste cuvinte: „*hic est setus
meus, in quo ego post mortem glorificabor.*“

Si intru adeveru acei barbati fura inainte mergu-
torii natiunei nóstre. Ei ne invetiara a cunósce cine
au fostu strabunii nostri, cine suntemu noi, si prin ce
fase si catastrofe amu devenitu la starea in care ne
aflamu. Ne propusera si oglindara virtutile strabunilor
nostri, virtutile lor in campulu sciintieloru, a politicei
de statu, a artei militare si amórei celei esemplarie de
patria. Prin urmare, ei ne desceptara mai anteu din
somnulu mortiei nationali, si ei ne fecera mai anteu
cunoscuti cu istori'a natiunei nóstre. Ei se întórsera
din Rom'a, mam'a nostra, la vetrele patriei, insuflétiti
de spiritulu fapteloru maréie a strabunilor nostri si pleni
de suvenirile gloriei strabunesci, si adusera de acolo
cu sene, memori'a fapteloru lui Traianu, care le vediura
representate pe column'a redicata in eternisarea si a-
mentirea aceiua, (care columna inca pana astadi sub-
sista, numai catu in loculu tipului lui Traianu se afla
pusu tipulu santului apostolu Petru), si pasfra cá apo-
stoli in midilocula natiunei sale, sparsera calea cea
coltiurósa, respandira intanereculu, si Romanii inspirati
de doctrinele loru preincetu se tredíra si devenira la
consciinti'a de sene.

Acestia dara sunt, amati frati conationali! si Domnii
mei icónele nóstre, pe care avemu de ale adorá si
imitá in faptele nóstre. Ce e dreptu ca genii natiuni-
loru-su rari; ei-su producture rari de cate unu seculu

intregu, pe candu ingenjurile mediocre sunt mai dese;
inse nimicu póte escusá si pe cei cu talente mediocre,
cá se nu contribue si ei dupa potentia la edificulu pro-
sperarei natiionali, fiacare in sfer'a sa si dupa potentia.

E timpul si necesitatea imperativa, Domnii miei!
cá se ne concentramu cu totii puterile si capacitatile in
interesulu publicu. Se imbracisiamu cu caldura si energia
toti acei factori atatu materiali, catu si intielesuali si
spirituali, cari ne garantéza prosperarea natiunei nóstre.
Natiunea nóstra e o natiune tenera, reinviata numai de
curendu, ea trebue — tocma si dupa legile naturei —
se aiba viatia, caci se afla in etatea cea mai frumoasa
si mai vengiósa: in etatea junetiei, etatea sinceritatiei
si a inocentiei, si totusi si in etatea maturitatiei. Ea
a pasitu acumu pe aren'a politica, si debe se tiens
concertu cu natiunile Europei luminate, deca nu vá a
remanea neconsiderata si despretiuita. Si la acestu
concertu are nevoia de puteri materiali, morali si in-
tielesuali; cu unu cuventu: trebue se fia incinsa cu
armele mantuitórie a culturei si civilizatiunei.

Avemu trebuintia de ane face cunoscuti in teatrulu
lumei civilizate. Se ne deschidemu dara paginile isto-
riei nóstre natiionali, se ne o studiamu cu de adinsulu,
se studiamu virtutile strabuniloru, dara se ne ferimu —
cá de focu — de vitiele loru, si apoi cu istori'a amana,
se arelamu lumei culte, ca suntemu urmasii unui poporu
vechiu si mare, si ca mai pastramu si pana in dio'a de
astadi virtutile strabune. Se arelamu ca deca e vorb'a
de dreptu istoricu, noi avemu dreptulu celu mai ve-
chiu si neprescriptibile. Nu numai dreptu isto-
ricu vechiu avemu, ci avemu si dreptu istoricu de
celu mai nou deca se postesce. Asia ne spune
istori'a patriei nóstre.

Inse scopulu meu nu e a instrá aicea drepturele na-
tiunei nóstre; nici ca e opu ale instrá; caci ele sunt
resbatute si lamurite de ajunsu de barbati competenti
ai natiunei nóstre.

Scopulu meu, dupa principiile si motivele premise,
este numai a storni atentia conationalilor miei, mai
alesu a préamatei nóstre junime spre studiulu istoriei
cárei nóstre patrie. Se ne cunóschemu fratiloru si amati
junii pasurile natiunei nóstre, sei vedem epocel si
difele ei de bucuria si de gloria, dara se-i vedem si
suspunurile amare si oftarile ei de seculi, care abia in
secululu alu XIX., secululu reinvierei pentru romani, aflá
unu echo mangaiatoriu, prin prevedinti'a divina si
spiritulu neresistabile a timpului. Pereurendu suspunurile
si suferintiele istorice a parantiloru nostri ce e dreptu,

vomu oftá si noi din anima; dara totu deodata ne vomu si bucurá, vedindu ca tocma noi furemu acei fii norociti, cari serbaramu epoc'a reinvierei natiunei nóstre.

Deci eu vedindu deoparte ca mai alesu tenerimea nóstra de 10 ani incóce semte unu defectu mare si mai nereparabile in cunoscinti'a istoriei patriei, de alta parte voiendu dupa marginitele mele puteri, dupa impregiurari, si starea sanetatii mele celei struncinate, a inlesni latrea istoriei nationali si a implantá in anemele cele fragede de timpuriu o amóre spre acestu studiu momentosu (in care se oglindéza viati'a natiuniloru), me determinai dupa funtanele ce le avui la mana a lucrá o istorióra a patriei sub titulu „Istori'a Transilvaniei“. Dorescu, cá acestu micu si neinsemnatu ofertu alu mieu pe altariulu scumpei mele natiuni, se fia primitu numai cu aceea caldura si zelu, de care am fostu insufletitu eu la lucrarea acestui opusculu. Eu n'asiu avea mai mare bucuria pe lume, de catu deca asiu poté contribui catu de catu la edificiulu celu mare alu prosperarei nationali. Caci numai dupa faptele publice, care le lasamu in urm'a nóstra, ne-se mesura si anii vietiei nóstre. Inse lips'a midiloceloru nemicesce si intentiunile cele mai sacre si mai curate.

Eu-mi cunosc marginirea facultatiloru mele, si sciu si aceea, ca a lucrá o istoria buna pentru Romani, pentru mene in impregiurarile de facia e o dificultate nesuperabile. Alte pregatiri, alte capacitati si alte midilóce si ajutoris (cu multu mai bune) se poftescu la aceea. Eu am voitu numai a ajutá lipsei momentanice; dara totdeodata m'am nevoitu a esplotá din autorii, cari-mi venira a mana, totu ce am aflatu de interesu si atingatoriu de natiunea nostra.

Spre a lucrá o istoria a patriei asia numita „pragmatica“ amu trebui se scormolimu si se sbemu pulverea nunumai a archiveloru din patria — caci aci documentele atingatoria de Romani cea mai mare parte prin injuri'a timpului (si a ómeniloru) au peritu — ci a archiveloru depre la Cabinetele Europei, mai alesu a staturiloru acelora, cu cari patri'a nóstra a fostu in relatiuni mai de aprópe

Dar' cauta se preinsemnezu, ca din opulu memoratu numai 30 cóle sunt gata pana acum, care s'aru poté pune numai decatu subt téscu. In aceste se cuprinde istori'a Transilvaniei din timpurile cele mai vechi pana la desfacerea aceleia de Ungari'a dupa batai'a nefericita a lui Ludovicu II. la Mohacs in 1526.

Éra cealalta parte o istoriei, carea tractéza de statulu Transilvaniei subt principii patriei cum si subt

gloriosii domnitori din cas'a austriaca, inca nu se afla gata. O bóla grea si periculósa de vre-o cateva septemani, me impededá dela gatirea aceleia.

Indata ce asiu vedé ca publiculu imbracisíéza cu caldura tomulu I. statoriu din cele 30 cóle manuscrisu (in tipariu voru fi aprópe la 20), m'asiu apucá si de gatirea si redigerea tomului alu II.

La tóta intemplarea inse, o mai repetu, ca esirea la lumina a acestui opu e conditionata numai si numai dela caldurós'a si zelos'a imbracisiare si spriginire a pré amatiloru miei conationali, si inca nunumai a acelu din Transilvani'a, ci a Romanimei in generale.

Spre acestu scopu am onóre prin acésta a anunciá prénumeratiune la tomulu I. a opului memoratu.

Pretulu aceluia acum nu se poté acuratu delige; numai dupa acordulu facutu cu óre-care proprietariu de tipografia s'aru poté determiná acuratu; la tóta intemplarea inse speru, ca constandu tomulu I. cam din 20 cóle tiparite — pretulu lui nu va trece peste 2 f. v. a.

Incuragiare, spriginire si impintenire Domniloru! ca numai asiá se poté nutri si animá diligenti'a, si se potu desvoltá talentele; altumintrelea si talentele cele mai productibile devinu inerte si sterile; ele se ingrópa in pamentu.

Scri'am Blasiu, in 15. Juniu 1861.

J. V. RUSU,
profesoru gimnasiale.

Varietati.

Dela Vien'a ddto 1. Juliu n. 1861, priimimu urmátorele síre:

„Tréb'a „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu“ — sta bine. Cancelari'a aulica au vidimatu si aprobatu statutele si le-a substernutu Maiestatel Sale Imperatului, de unde inca speramu a esti peste cateva dile cá deplinu intarite“.

Referentulu acestoru síre ne tramite si o poesia intitulata „Unu eco catra Asociatiunea transilvana etc.“, pe care o vomu publicá in Nrulu viitoriu.

Din scriptele lui Yuang.

(Urmare.)

Nu crede, frate, ca socotescu dreptu placere-mi a tulburá pacea si liniscea inimei tale; asiú voi se o

statozeu, dar' bucuria ta nu me amagesce. Sciu forte bine, ca mandria ta cere dela mine a serba socotita ta fericire; ierta-me ca, fiindu-ti amicu adevratu, nu potu grai dupa a ta dorintia. Afla, ca placerile sunt unu zologu pentru nenorociri neaparate si premergu chinurilor, ca se amagesca mai multi ticalosi. Adormitu in sinulu unui somnu dulce, tu visedi fericirea pe malulu prapastiei, si pe nesimlita faci legaturi cu nenorocirea, care ca unu creditoru aprigu, se gatesce se-ti cera interesele gramadite ai tuturoru terminiloru, ce ti-ia concesu, si intrebuintieza dilele seninoase ca se te duca prin desfatari pana la tiermulu intristarii, de unde se te asverle in oceanulu lacrimeloru. Desiertele nostre placi intocma ca prietini cei faciarnici, a caroru iubire se schimba adreseea in ura, se scola asupra-ne, sfesie far' de mila sinulu ce au mangaiatu si otravescu inimia nostra. Nu te lasa dara in manile bucuriei, ci marginindu-o in sfera intiepleptiunei, gusta cu sfiela din paharulu ei. Veselia cea nemesurata inneca fericirea in manile nostre si ne face mai nenorociti decatu lipsa ei. Ferescete de ceea-ce desfrenarea numesce fericire.

Ce pote se preveda omulu? Cugetarile lui de se implinescu elu atunci isi da singuru numirea de intiepleptu, er de se pierdu in caosulu zadarniciloru se dice intemplare: chipsuirile lui pe ce temeiu sunt asiediate, ca se fia nestramutate? De cateori ideea cea mai bine rumegata se preface in veninu! catu de slaba si marginita e vederea omului! D'abea intielegemu minutulu de acum, er' celu urmatoriu jace ascunsu dupa unu nuoru intunecosu, pe care indesiertu ne silimu se-lu risipimu. Timpulu ni se da in minute si fiacare dintr' ensele jura inaintea sortei, se nu marturiseca ceea-ce ni se gatesce, pana candu nu se va amesteca in cursulu vietii. Asia viitorulu tace despre intemplantile ce ne astepta, si fiacare minutu ce vine, pote se incepa pentru noi eternitatea.

(Va urma.)

Margaritare. Fara de minte nu pote fi virtute, si fara virtute nu pote esista fericire.

Epicur.

— Minte face legatur'a d'intre Ddieu si noi.

Mose-Bar-Maimon.

— Canii ce latra multu abia musica cu dentii.

Prov.

— Rogatiunea dereptului e chiaia portiloru cearsci; ascende rogatiunea si descende darulu.

S. Ambros.

— Amicii se invingu prin pacientia si contrarii prin celeritate.

Temistoel.

— Nu capetamu viatia scurta, ci noi neo facemu; nece suntemu lipsiti de tempu, ci noi lu pradamu.

Seneca.

Probleme. 1. S'a datu imprumutu orecui unu capitalu de bani pe 6 luni a 5 $\frac{1}{2}$ %, deci interesele acestui capitalu voru face in modulu acestu cu 48 fi. 27 $\frac{1}{2}$ cr. mai multu ca candu acelasiu s'ar fi imprumutatu a 6 % interesu pe 4 luni; catu de mare e capitalulu acela?

2. Orecine cumpara unu locu de 254 stenjini patrati, din care 12 stenjini patrati costa tocma atata preste 300 fior., catu costa 8 stenjini patrati mai josu de 300 fi.; cu catu se cumpera locul intregu?

Deslegarea problemelor aritmetice din Nr. 20.

- 1) Copilulu au avutu la inceputu 66 nuci; deci luandui alu doilea 36 nuci, i-a mai remasu 30; luandu insa si alu treilea din cele remase 19, i-a mai remasu in urma 11 nuci, care totu deodata e si partea a 6-a din nucile ce le avu la inceputu.

$$\text{Asiadara: } 36 + 19 + 11 = 66.$$

- 2) Intru un'a scola a fostu 60 scolari, dintr' aceia 30 a meritatu secunda, 15 prima si 10 tertia, adica:

$$30 = (\text{care totu deodata e si } \frac{1}{4} \text{ parte a totimei scolariloru})$$

$$15 = (\frac{1}{4})$$

$$10 = (\frac{1}{6})$$

$$55 + 5 \text{ eminenti} = 60 \text{ scolari.}$$

Bine a resolvatu ambe acele probleme DD. Pavelu Chinezu, invetiatoriu in Govasdia, — Dimitrie Chirca, invetiatoriu in Seliste, — Alesandru Botianu, studente de clas'a V. gimnasiale in Vien'a, — Julianu Onciu, Joane Opreanu si Meletiu Margineanu, preparandi in cursulu II. in Aradu.

Antea problema deosebi a resolvatu D. N. Orgidanu din Brasiovu.

Numai a 2-a problema a resolvatu DD. Mailatu, in Brasiovu, — Georgiu Lorentiu, invetiatoriu in Deva si Nicolau Marcusiu, studente de 6. clasa gimnasiala in Urbeamare.

INSCIINTIARE.

Mitologi'a celoru vechi de Teodoru Rosiu, a carei tiparire s'a intardiatu din mai multe cause, se tiparesce acumu si se va tramite indata dupa esirea de sub tescu OO. DD. prenumeranti, carii suntu rogati a fi cu asteptare. Se mai pote prenumera la tipografi'a lui Förk si Compania in Temisiör'a cu pretiulu sciutu de 70 cr. v. a.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiū pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Originea alfabetului.

(Capetu.)

Despre ceea ce esperientiile vietiei ne dau numai o supusetiune, aceea ne deslucescu opriatu cele trei feluri de monumente scripturistice.

1. Tradiitiunile mitice ale anticiloru nu spunu de siguru, de suntu poporale semitice séu hamitice inventatórele scrierei nóstre. (La tóta intempleria numele Sim, Ham si Japhet suntu geografice si au semnificatiune de tíera ridicata, caldurósa si intinsa). Se numira Semiti in Nordostu Sirienii, Babilonenii si Asirienii; in midilocu Fenicienii si ceilalti Canaaniti, Evreii séu Israelitii (mai tardiu Judei si Samariteni), si in Sudu Arabii si Abisini. Limbele acestora popóre suntu tóte rudite între sine, buna óra cá si limb'a romana cu cea italiana, franceza etc., cea germana cu cea olandeza, danica etc. Fenicienii se numescu de ei ca adeseori scriitorii, cari prin Kadmos (ad. Ost, resaritu) impartesira Greciloru art'a scrierei, pelenga Sirii si Asirienii. Atata e siguru, ca din cause mai multe Semitii trabue ca au fostu fundatorii alfabetului fenicico-evreica.

2. Atara de aceste trei popóre semitice mai punu mitele între inventori alfabetului si unu poporu hamiticu, pe Egipteni, cari in Vestu au fostu celu mai vechiu poporu cultu. Popai loru credéu, ca semidieulu Theuth séu: Toth, care ar fi inventata sciintia astronomica, geometrica si matematica, ar' fi aflatu si scrisórea cu litere, ba ar fi sciutu face distingere între consonante si vocale. Dupa scriitorii Romani acestu Thoth e fostu un'a cu Mercur (Hermes), care fugi din Arcadia la Egiptu si transplantá acolo legi si art'a scrierei. De vomu asemena aceste cu fabulele grecesci, desbracate de poezia, spoi vor avea cam urmatoriulu sensu: Pe acelu timpu, pe candu binefacatorii se adorau de posteritate cá nisce diei, se reformá tare cultur'a in Egiptu: mai multe sciintie se mai perfectionara, adevérule deveni bunu comunu, calendarulu se coreca, art'a de a scrie cu ierogliffe, par' acum unu secretu bine paditu, deveni deschisa pentru ori cine, intrebuintandu-se acele

tipuri cá semne de sonuri; limb'a se scrutá si sunetele ei se despartira in clase. Acésta reforma de cultura, ce cuprindea in sine cele d'anteiu inceputuri de limbistica si de art'a scrierei, isi avú originea in Egiptulu-de-josu, aflá insa mai multe pedeci in Egiptulu-de-susu, unde se aflá o populatiune egiptica mai pucnu amestecata, deórece acea reforma, fiindu un'a urmare a unei emigratiune din nisce tieri pucnu cultivate si locuite de pastori, pr'intr'o revolutiune intineri si fructificá vechiulu Egiptismu. Tocma prin strabaterea elementeloru si limbiloru straine in Egiptu, se dedú ansa, cá se se analiséze si asemene sonurile limbei între sine, se nascú trebuint'a cá sonurile se se insemne prin figuri prescurtate. Deci rezultatulu éta e urmatoriulu: intiepti de ai Egipteniloru aflara pentru limb'a loru figurile (icónele) alfabetice. Semitii, poporu nomadicu, cari locuiau si domniau totu pe acelu timpu in Egiptu, imitandu aceeasi procedura facia cu sunetele caracteristice ale limbeloru, introdusera mai anteiu insusi sonurile limbei, dela densii le propagara mai departe invecinatii Fenicieni, dela cari le erezira Grecii, Romanii, Europeanii si multi Asiati. Insusi numele Thoth, luat in sensu semiticu, va se dica insénnare, scriptura prin semne, dela Tau=semnu. Mai departe aflamu ca cuprinsulu tonalu alu semneloru scripturistice este semiticu, pe candu faptur'a (figur'a) si alegerea loru este egiptica. In casulu acesta inca resultá din amesteculu popóreloru progresu séu celu pucinu o directiune noua a cursulu culturai.

3. La aceste documinte mitice se mai adaogu si altele istorice, cari ne aratu in Egiptu un'a domnia vechia a Semitiloru, ce durá mai multe sute de ani. Scimu cu totii din biblia, ca Evreii semitici: Abramú, Jacobu si Josifu aflara primire prietinósa la curtea egiptica si ca Israelitii mai tardiu locuira in Gosen. Suindu-se pe tropu unu altu rege (alta dinastia), fura apasati si emigrara. Déca atunci n'ar fi domnit in Egiptu o semintia semitica, rudita cu Ebreii, acestia n'ar fi fostu primiti asia amicalu, si Josifu nu s'ar fi inaltiatu asia curendu, deórece spiritulu poporulu egipticu

este asemenea cu alu Chinesiloru. Arhiepiscopu Manethonu (in alu 3. seculu in. d. Cr.) din timpul inainte de Abraamu istoriseste totu in sensulu acest'a: Sub regele Timaos nevalira in tiéra ómeni necunoscuti de catra resaritu, cá unu bicu alu lui Ddieu, supusera siesi pe locuitori si se facura domnitori. Celu d'anteiu rege se numi Salathis. Urmatorii sei continuara lupt'a in contr'a indigeniloru, ce se numira Hyksos adica regi ai pastoriloru. Sub Thummosis fura alungati si 'si luara drumulu prin Arabi'a si Siri'a. Domni'a loru tienù 511 ani. Acestu poporu domnitoriu a fostu semitii. Veni dela resaritu sub nume de pastori si numele Salathis (ruditu cu „Sultan“) este semiticu: Deci in acestu Semiti, care se impamentenira in Egiptu. recunóscemu pe cei d'anteiu intemeatori ai alfabetului nostru.

Locuitorii fenitici litorali, cari nu locuiau departe de Egiptulu inferioru si steteau in comerciu cu acest'a, suntu cei dinteiu propagatori. Intre Israelitii Egiptului inferioru se aflau inca inainte de Moise oficiali, carii sciau scrie; si sub Moise se intrebuintia scrisóra forte desu, spre insemnarea legiloru; in Canaanu o cetate se numia „Cetatea scripturei“ (Josua 15, 15.) si Gedeon pela 1260 a. Cr. prinde pe unu copilu, care 'i scriea pe maimarii cetatiei, (Cartea judecat. 8, 14). Semitii asiadara suntu fara indoiéla inventorii alfabetului; insa fiindca acestia se despartu in 3 rami de capetenia (Nord, midilocu, sudu) mai remane de deslegatu intre-barea, ca din care ramu a fostu inventorii literelor?

Alfabetulu primitivu are 22 litere. Limb'a arabica — sudsemitica — desbina insa 6 litere in cate 2 sunete; este cea mai avuta in sonori, prin utmare ar fi fisatu mai multu si de 22 litere. Cea Ebreica — semitica de midilocu — (precum si cea fenicica) esprima 3 litere in cate dóue moduri, asiadara nece pentru acésta limba n'au fostu de ajunsu numerulu literelor. Numai pentru cea sirica — nordu-semitica — a fostu cele 22 de litere tocma de ajunsu, si candu unu nume de litera in limb'a arabica si ebreica nu se póte esplicá intr'unu sensu amesuratu fornei sale, desigur se póte acést'a in limba sirica. Deci venimu la conclusiunea: Inventorii alfabetului au locuitu in Egiptu, s'au trasu insa din Mesopotania si au fostu séu protoparintii, séu rudenii d'aprópe ai Siriiloru de mai tardiu.

Infine una deslucire perfecta ne dau trei specii de documinte scripturistice; pe tóte le numimu canaanitice. Acestea suntu:

1. Inscriptiunile fenicice si cartagice atatu pe monete, catu si pe petrii. Cele mai vechi din aste inscriptiuni suntu de prin secululu alu 9lea inainte de Cristosu. Pe lenga tóta vechimea loru trasurile scrisórei fenicice nu sunt totdeuna cele mai antice si n'au pastratu form'a figurei primitive destulu de credintiosu. Mai multa incedere promite:

2. Scrisóra din cartile samarianice, care e cunoscuta din samariticulu Pentateuch (5 carti ale lui Moise). Acésta specia de scrisóra inca tare silita, ne presenta multe lucruri detaliate si antice. Si este si lesne de esplicatu cugetandu, ca acestu poporu mestecatu posedé forte pucina literatura si erá tare inapoiatu in cultura facia cu semifratii sei iudaici. Rudita cu acésta este

3. Scriptur'a de moneta a Ebreiloru celoru vechi, pe care Macabeii de mai tardiu Simeon s. a. (148 ina. Cr.) o tiparira mai tardiu in modu anticu (cá si inscriptiunile nóstre de moneta) pe sicile de argintu séu de arama, pe diumetati séu patrare de sicile. Acésta scrisóra de moneta, de si nu se afla intr'insa tóte literele, totasi serveste de multeori dreptu medilocu ajutoriu.

In un'a din aceste trei specii de scrisóra totdeuna se póte cunósce prototipulu, care semena mai tare cu obiectulu desemnatu. In totu loculu aflamu aceeași procedura ad. sunetulu se notifica printr'unu obiectu lesne de cunoscutu, acarui nume indigenu incependu cu acelu sunetu serveste totdeodata si de nume alu semnului scripturistice. Acésta scrisóra la inceputu forte neindemanata insa usiurata printr'o alegere nemerita a figuriloru, care remase pentru fiacare sunetu totdeuna nestramutata, erá cam, cá candu cineva ar voi se-si in semne numele Carolu prin capu (c), acu (a), róta (r), ou (o), leu (l), ursu (u). Insa lucrulu de capetenia este, ca figurile nu se schimbá. Asiadara in numele Carolu la alta ocaziune n'ar fi tertatu a pune pentru C in locu de capu, calu, ba chiaru si in cuventulu calu sunetulu c ar trebui insemnatu totu prin capu. Cum isi perdura figurile desemnate semnificatiunea loru la scrietori si cetitori dupa uzu drumu celu facura dia Egiptu si Canaanu catra Europa apusana, dela an. 2100 a. C. pana la 1861 d. C. prin prescarteri usiurari si in-frumsetiari; cumu semnele, cari la inceputu erau figuri, fura privite de semne sunetale, cum s'au schimbatu spre comoditate séu spre altu scopu si apoi astufelii schimbate ajunsera infine la noi: acésta se póte vedea forte chiaru asemenandu literile nóstre cu figurile primitive.

Lipsindu-ne figurile, prometemu numele literelor, din care consta alfabetulu primitivu adogandu totdeodata

si semnificatiunea *facareia*. Semnul ? arata, ca numele acela, lenga care sta, este rezultatul verisimilului alu scrutatiunei de cuvinte. Numele literelor sunt: 1. Aleph (vita cornuta), 2. Beth (casa), 3. Gimel (jugu), 4. Daleth (usia), 5. He (uite!), 6. Waw (tierusiu), 7. Zajin (arme), 8. Cheth (gardu?), 9. Teth (pumnu?), 10. Jod (mana), 11. Kaph (mana stramba), 12. Lamed (imblantitoriu), 13. Mem (apa), 14. Nun (pesce), 15. Samech (conprandiu), 16. Ajin (ochiu), 17. Pe (gura), 18. Ssade (barba?), 19. Quoph (ureche), 20. Resch (capu), 21. Schin (dinte), 22. Taw (semnu).

a) Mai antaiu este batetoriu la ochiu numerulu 22; insa fara indoiela acest'a nu este celu primitiva.

De vomu impartii literele in doue parti egale, vom affa, ca sunetele cele doue din urma din sirulu antaiu si alu doilea se aratu ca nisce adaosuri mai de curendu.

De vomu departa pe acestea doue, apoi celealte 20 de sine se desbinu in 2 diecimi si 4 cincimi, acomodate dupa numerului degetelor.

Éta un'a deslucire naturala despre provisiunea de litere. Nu e alta decat un nou esemplu despre intrebuintarea cea deasa a diecimei si a cincimei atatu in vastia, catu si in doctrina intregei lumi vechi. Aci mentionamu numai cele mai cunoscute de felulu acest'a: contributiunea constatata din a cincea parte la Egipteni si din a diecea parte la Evrei; la Grec idecadele, escadronele de cate 10 individi, alegerea arhoniloru pe 10 ani, corporatiuni de cate 10 membre la Romani: *decemviri*, *decemtabulae*.

Si Evreii intrebuintara in istoria si legislatiune numerele 10 si 5; sirurile genealogice sunt de cate 10 membre: dela Adam pana la Mahalalel, de aci pana la Noe. (Dela crearea omenimei pana la cea d'anteiu inchinare lui Ddiu, si de aci pana la renoirea omului.) Peste totu se dice, ca sirulu celu de diece membre alu numelor de acolo (Seth, Enos, Henoch, Lamech s. a.) ar fi semnicatu dela inceputu numai nesce personificatiuni de progrese si intemplari din istoria omenimei. Unu altu esemplu sunt cele 10 porunci, care inca se impartu in doue cincimi, cea d'anteiu cincime dictata datorintiele catra mai mari, adoua datorintiele catra de aprupele. Éta inca unu semnu caracteristicu. Pentru semnele statorite se cautara rime, chiaru si la adaosele Kaph si Tau se afla aceste rime dupa putintia. Se scie insa din elegii 2—4 (ordinate in stru alfabeticu), ca in timpii mai vechi 17 (Pe) se affa insinte de 16 (Ajin). Atunci se rimau asia: Aleph, Beth, Gimel, Daleth, He,

— Lamed, Mem, Nun, Samech, Pe. La Siri remase Ajin in loculu seu, se esprima insa Ee dupa cum dicu d. e. germanii Ne in locu de Nein, asia incatu se rimá cu He. Alfabetulu romanu, inainte de a se adaoge italiculu X si grecesculu Y constá peste totu din 20 de litere. Acestea inca erau impartite in siruri, dintre cari alu 3lea incepea cá la noi cu L, M, N. Acésta incepere a sirului este cea mai batetore la ochi si cum ca ea este originea cuventului elementa (cum dicemu noi Abece), este cu atatu mai verisimulu fiindca, pe lenga tota scrutatiunea inca nu s'a aflu unu verbu, dela care se se pota deduce acestu cuventu, ce semnifica inceputuri, parti primitive. Credu ca nece unu chemicu va fi visandu, ca numele elementelor sale se siba o astfelu de origine. Dar' se ne inturnamu

b) La semnificatiunea sonale a literelor. Acésta demonstréza cu securitate, ca originea alfabetului nostru este semitica. Limb'a semitica nu suferé contractiuni de consonante, de aceea nici nu are semne pentru ps, ks. Din contra 'i placu cu atatu mai multe gradatiuni de sunete. Are 3 specii de S, 3 specii de T; ba in diferitele dialecte si mai multe. Vocalele nu le intrebuintéza spre a distinge idei principale (precum in german'a leben, lieben, loben), ci numai spre a distinge formele cuvintelor, prin urmare vocalele nu sunt de lipsa, de órece formele cuvintelor se potu cunoce si din contextu. Deci intre cele 22 semne de scriptura canaanitice afflamu 18 pentru consonante; cele de sub Nr. 1, 5, 10, 16 totu pentru consonante, insa totdeodata si pentru vocale. Unu semnu, care se semnifica numai vocali, nu se afla. Abia mai tardiu apusenii intrebuintara semnele de sub 1, 5, 10, 16 numai pentru vocale, éra pe cele de sub 6, 8 totdeodata si pentru vocale.— Treceamu acum la pertractarea

c) cupriusului realu alu figureloru alese. Aci potemu curatu vedea, ca loculu inventiunei loru a fostu Egiptulu. De ar fi fostu Fenicienii inventorii, atunci afara de Nr. 13 (apa), amu affa ceva mai specialu despre naigatiune si marina. Egiptenii nu vediusera apa numai cá mare litorala, ci in diferitele ei forme, de aceea 'si alesera numai numele generalu materialu. Lengua apa urmezu pescii (Nr. 14). Cultur'a de vite si de pamentu predomnea in Egiptu, de aceea si este reprezentata sub 5 figuri: Nr. 1 vita cornuta, Nr. 3 jugulu animaleloru tragutore, Nr. 8 gardulu de campu, séu de curte, Nr. 12 tierusiu, Nr. 22 crucea, prin care se insemna unu animalu cá proprietatea cuiva. Arme afflamu in Nr. 7, figura ce ne presinta scutul celu in 4

coltiuri alu Egipteniloru. Tóte celalalte au obiecte, ce se tienu de intréga omenimea, cari asiadara nu caracterizezu pe nici o tíera, pe nici unu poporu. Cu multu mai caracteristica este

d) schimbarea apusana a literilor canaanitice, trecundu acestea la Greci si Romani. Semitii, cá toti incepatorii neculti in scriere, asiediau figurele cu fatia catra stang'a, de a indaratele, cam asia $\aleph$. Dela drépt'a spre stang'a insirau literele in cuvinte si renduri. Grecii si Italii întórsera directiunea, spre a scri mai comod si asia trebuira se întórca si literele cu fati'a catra drépt'a p. e. E, pe cele piezisie le pusera dreptu in susu p. e. pe A, care mai inainte stetea pe crescetu V, pe cele cultiuróse le mai netedíra p. e. pe B; pe cele neproportiunante le mai complanara. Tóte schimbările se potu deduce din acestea necesitati.

Acum trecemu la fiacare litera in parte. Vomu impartí literele in cincimi, fiacarei cincimi'i vomu premitte numele literelor vechi, numele grecesci si romane, la cari se va adaogá si semnificatiunea primitiva.

I. Cincime 1—5. A—E.

1	2	3	4	5
Aleph	Beth	Gimmel	Daleth	He
Alpha	Beta	Gamma	Delta	—
A	B	C	D	E
vita cornuta	casa	jugu	usia	uite!

Nr. 1. este fenicianu. Numele **Aleph** insemnéza evreesce si fenicesce *vita cornuta*, *vita cornuta domesnicita*; acésta domesnicire a fostu celu danteiu triumfu alu culturai cei vechi. Alegerea este lesne de esplicatu. Taurulu fiindu ajutatoriu bunu la agricultura se adorá cá una dieitate. La totu casulu in sa este o ironia a sortiei, cá in fruntea intregéi nóstre literaturi si eruditiuni se stea unu capu de vita. Dar' Aleph trebuie se fia in frunte si dupa sonu, fiindca este incepetur'a de aspiratiune, spre a potea esprima pe orice vocala anterióra.

Nr. 2. B pórtá numele **Beth**, pe care in biblia ilu intalnimu de sute ori sub sensulu casa.

Nr. 3. Alfabetulu grecescu are aci unu **G** permanentu, pecaudu **C** suna candu cá **Z**, candu cá **K**. Acésta diversitate este numai paruta. In timpii cei vechi **C** înainte de tóte vocalele avea unu sonu palatinu si se esprima candu cá **G** candu cá **K**. Astfelu intrég'a lume vechia dicea Kikero si scriea Cicero. Espresiunea lui **C** si **Z** se datéza din evulu de midilocu, precum si alte stramutari ale sonului din partea din apoi a gurei catra cea dinnainte, ce se mai potu observá.

Nr. 4. **Daleth** insemnéza evreesce „usia“.

Nr. 5. Aci **damu** peste una dificultate. Acestu nume nu este substantivu, cá celalalte, ci numai un'a eschiamatiune: **He!** uite! vedi! Si in limb'a francesa si germana un'a spartura de muru c'o grópa inainte, care ne deschide unu prospectu pe neaseptate se numesce „Haha“. Este totodata si o eschiamatiune de bucuria a surprinderei. Firesce ca cuventulu in sensulu acesta a peritu din literatura, dar' acést'a nu remonstra nimica.

II. Cincime cu adaosulu 6—11. F—K.

6	7	8	9	10	11
Waw	Zajin	Cheth	Teth	Jod	Kaph
Bau	Zeta	Eta	Thetc	Jota	Kappa
F	Z	H	—	J	K
tierusiu	arme	?gardu	?pumnu	mana	manastramba

Nr. 6. **Waw** insemnéza tierusiu séu carligu batutu in pariete, spre a acatiá ceva de elu. Din acésta litera se formara dóue semne in scrierea apusana. Sunetulu acestui semnu erá diversu, dupacum erá si legatur'a lui cu alte tonuri. La finea cuvintelor dupa a, e, i suná mai cá **f**; la inceputu urmandu dupa densulu un'a vocala, remase consonanta **W**. Numai in limb'a germana are **V** o insustre caracteristica, ca adeca se intrebuin-tiéza si in locu de sonulu **F**, éra pentru sonulu celu adeveratu a lui **V** se duplica acésta prin semnu **W**.

Nr. 7. este fenicianu; si-a pastratu aceeasi forma in limb'a evreica, latina si gréca. Numele'i insemnéza „arme.“

Nr. 8. éra e fenicianu, numele insemnéza „gardu.“ Dintre liniile curmezisie, in scriptur'a apuséna s'a pastratu numai cea din midilocu, asia se formá **H**, pe-candu in limb'a evreica se afiu dóue linie curmezisie si unu arcu, care unesce capetele de din susu.

Nr. 9. dupa sunetu infacisiéza pe celu mai duru **T** impreunatu cu sonu aspru. Romanii pelenga **T** alu loru numai intrebuintiau acestu sunetu, deci 'lu lasara afara asia ca la densii dupa **H** urmá indata **J**. Numele **Teth** insemnéza „pumnu“.

Nr. 10. este **Jod** si insemnéza „mana“ si inca mana intinsa, ori de a dreptulu numai „mana“.

Nr. 11. Liter'a adaosa **Kaph** insemnéza „mana stramba“, cum se re incurba, cá se apuce ceva. Acésta figura in limb'a evreica are de a stang'a dóue arcu, unulu sub altulu; noi pe acestea arcu le-am trasu in josu si le-am impreunatu, la medilocu; de aci **K**.

III. Cincime 12—16. L—O.

12	13	14	15	16
Lamed	Mem	Nun	Samech	Ajin
Lamda	My	Ny	(Xi)	—
L	M	N	—	O
imblanditoriu	apa	pesce	comprandiu	ochiu

Nr. 12. Numele **Lamed** dupa originea s'a a trebuitu se insemneze unu instrumentu de a imblandi vietele tragutóre. De siguru ca acesta erá acelu batiu de imbolditu alu vechinei, care erá usatu si in Palestin'a, si care se mai afla si acum in orientu.

Nr. 13. **Mem** schimbatu in diferite forme, insemnéza „apa“. Este verisimulu. ca dela acésta figura evreica se trage tridintele, care deveni atributul dieului de mare.

Nr. 14. **Nun** — „pesce“. N. alu nostru are pucina asemenare cu figur'a evreica; totusi acésta se póte esplicá, de vomu considerá, ca multe figuri se mai ascutira si se strensera, pentru cá se fia simetrice.

Nr. 15 are un'a numire fórté grea. Spre a ne o poté esplicá trebue se procedemu dela nume. Radecin'a sirica a cuventului insemnéza „a se redimá“ si inca pe cóte, a se asiediá la mésa.

Nr. 16. Cuventulu **Ajin** insemnéza ochiu, cá figura se desemná simplu cerculu ochiului. Puiu Romani semnulu **X** la finea alfabetulu, asia **O** deveni vecinulu lui **N**.

IV. Cincime cu adaosu 17—22 P—T.

	17	18	19	20	21	22
Pe	Ssade	Qoph	Resch	Schin	Tau	
Pi	—	Kappa	Rho	Sigma	Tau	
P	—	Q	R	S	T	
gura	barba	ureche	capu	dinte	semnu	

Nr. 17. **Pe** in genere insemnéza „gura“.

Nr. 18. este fórté nechiaru. Din limbele apusului acésta litera peri cu totul. Se facura multe conjecture, dintre cari cea mai potrivita este aceea, ca se trage dela radecin'a „a taiá“ (nemt. „schneiden“) si insemnéza parulu capului séu alu barbei.

Nr. 19. Aci se potú afla mai securu semnificatiunea. Mai multe cuvinte rudite cu **Qoph** insemnezu urechi'a acului, tórt'a securei, sgercialu urechii. Figur'a fenicianu consta din desemnarea urechei. Aceeasi figura, ceva numai mai simplificata si ou tórt'a intórsa catra sting'a se pastrá si in latinulu **q**.

Nr. 20. **Resch** in totu loculu semnificá „capu.“ Dreptu figura serviá simplulu ovalu alu capului cu colón'a grumazului.

Nr. 21. **Schin** insemná in genere „dinte“.

Nr. 22. **Tau** semnificá „semnu“, de siguru, cam amu mai dísu crucea, cu care se insemnau animalele domestice dreptu proprietate, de unde si form'a lui **T**.

Éta deci, o seurtá biografiá a alfabetului nostru,

care credemu a nu fi fara de interesu numai pentru investitorii nostri, dara si pentru fiacare insu, cere ci-lesce si scria.

Dupa isvórele de Dr. Boetchen.

N. S.

Unele date privitórie la junimea romana din gimnasiulu Timisiórei.

E unu adevéru durerosu, ca cei mai multi fi ai natiunei nóstre au aceea vitrega sórte, de sugu laptele celu nutritoriu alu museloru in institute cu limbi straine sub conducerea profesoriloru de alta natiune, carii in casulu celu mai favoritoriu se pórtá catra Romani cu unu felu de indiferentismu, ce e in stare a descuragiá pre multi teneri ambitiosi, cari semtu recél'a profesoriloru, cari suntu dedati a vedé in Romani numai tie-reni lucratori. Amaretiunea unei atari pusetiuni a junimeii romane se móie incatáva prin aceea impregiurare, ca in unele institute straine cercetate de Romani, se propune limb'a si literatur'a acestor-a de unu profesoru din senulu natiunei romane. Si in gimnasiulu Timisiórei, unde se afla junimea romana binisioru representata, esista o catedra pentru limb'a si literatur'a romana, insa salariulu profesorescu e asiá de slabu, catu nu e nimene in stare a provedé catedr'a, de n'aru avé si alta conditione, ce e fórté greu acumu, candu tóte posturile din locu suntu ocupate de straini si ai nostri si-au afflatu limanulu de scapare in comitatulu Carasiului. Catedr'a romana de aici s'a deschisu in 30. aprile 1851, la care solemnitate s'a produsu cu o cuventare stimatulu nostru literatu Dr. Atanasiu M. Marienescu, fiindu atunci auditoriu clasei a 7-a. Celu d'anteiu profesoru a fostu meritatulu Domnu Petru Popescu, banatiénu de nascere, care se afla acumu in principatélé romane in calitate de profesoru. Acestu zelosu romanu a manudusu junimea romana de aici pana la capetulu an. scol. 1859, candu a depusu profesur'a ne mai putendu avé subsistintia amesurata pusetiunei sale, caci 200 de fl. nu potú fi nici decumu de ajunsu pentru unu barbatu, carele trebue se se ocupe cu lucrari scientifiche si pe longa aceea se traiésca intr'o cetate, unde tóte cele trebuintióse suntu scúmpe peste mesura.

Cu 200 fioreni d'abia póte est unu teneru studinte la cale omu se cade, si cumu se se céra acésta dela unu barbatu, carele si-a petrecutu anii teneretielóru in studia cu spese mari?

Ne vine a crede, ca urdtórii acestui salariu de

batjocura n'au cugetatu alt'a, decatu se astupe gurile Romaniloru, că se incete cu petitiunile in acésta privintia. Binevoini'a strainiloru facia cu pretensimile Romaniloru, de a avé catedre pentru limba si literatura, se vede si de acolo, ca petitiunea episcopului Oradanu in asta tréba a remasu cu anii intre actele guvernului.

Sub conducerea Dlui profesoru Petru Popescu si-au castigatu mai multi tineri cunoscintiele necesarie din limba si literatura, si pe lenga aceea cei mai talentati au avutu ocasiunea a prinde ceva si din limb'a franca, ce o propunea numitul Domnu in gimnasia si inca (pentru Romani gratis, pentru care facta merita zelosulu Domnu profesoru recunoscintia publica.

Dupa departarea Domnului Petru Popescu dela profesura remase catedr'a veduva, pana pe la capetulu semestrului primu 18⁵⁹/₆₀, candu se ocupá érasu de Domnulu Simeone Mangiuca, carele fiindu aplicatu si la c. r. locutiintia, rémase in midiloculu tenerimeii romane pana la desfiintierea numitei locutiintie, candu se duse in comitatulu Carasiului, de unde e nascutu, in calitate de jude cercualu. In acelu scurtu timp, catu a petrecutu Dlu Simeone Mangiuca cá profesoru in Temisiór'a a desfasuratu o activitate neobosita, din care cauza memori'a Domniei Sale va remané nestérta in inimele junimei, alu carei conducatoriu a fostu densulu asiá dicundu cá tata in familia.

Junimea romana astépta cu sete ocuparea postului de profesoru, oftandu din adunculu inimei se póta salutá in midiloculu seu pe unu barbatu, carele se calce in urm'a celoru doi profesori numiti. In impregiurarile de facia inse nu e cu putintia a se cuprinde catedr'a cea veduvita pe lenga salariulu celu micutiú; pentru aceea aru fi cu cale se se faca pasi cucuinciosu pentru imbunatatirea salariului, cá profesorulu respectivu se nu fia constrinsu a se luptá cu lipse nenumerate, spre a 'si castigá subsistintia corespundietória demnitatii sale.

La cele dise despre junimea din gimnasiulu Temisiórei mai adaugu, ca religiunea se propune de doi catecheti neromani si inca asiá, de bietii teneri din gimnasiulu inferioru invétia catechismulu celu micu de rostu fara a li se esplicá lucrulu cumu se cuvine. Cei din gimnasiulu superioru suntu siliti a scrie doctrin'a religiunei intr'o limba fórté intortocata. De aru fi locu in acestu organu, asiú produce numai unu paragrafu cá mustra de stilu.

E de mirare, ca Domnulu protosingelu, cá catechetu in gimnasiulu superioru suferé pe teneri a scrie

cu literele strabune si se retiene numai a observá, cá ortografi'a cu litere e fórté grea. De buna séma pentru cuvintele slavono-serbesci dictate de Dsa.

Teodoru Rosiu.

Sciri scolastice.

Sibiu. Esamenele in Academi'a de drepturi de aici se incepura in 5. Juliu n. si voru tienea pana'n 27. Juliu.

— La intrebatiunea facuta din partea in. Guvernu catra consistoriele diferiteloru confesiuni din Transilvani'a in privinti'a sustinerii ori desfiintarii institutului Consiliariloru de instructiunea publica, — Consistoriulu supremu alu Luteraniloru a respunsu, ca institutulu acela nu mai e necesaru pe viitoriu, deórece Biseric'a va ingrigi de invetiamentu dupa tóte cerintiele presentului. — Respunsurile date, ori care se vor dá de catra vv. Consistorie romane nu ne sunt inca cunoscute; speramu in sa, ca ni se vor comunicá in tóta intinderea lor, spre publicare.

Brasiovu, 4. Junia n. In septeman'a trecuta decursera examenele de promotiune si cele publice la tóte institutiele gimnasiale de aici; — éra Dumineca in 30., dupa serbarea de *Te Deum* se tienura solenitatile indatinate la cetirea clasificatiuniloru si premiarea teneriloru celoru distinsi si se dimise tenerimea din gimnasiulu romanu si celu catolicu, éra in celu evangelicu voru urmá acestea solenitati in septeman'a viitoare.

In gimnasiulu rom.-cat. se aflara intre 90 scolari si 28 de teneri romani, dintre cari parte mare totu eminenti; premiati fura 7 iasi si dintre romani. —

Gimnasiulu sasescu ilu frecuentara 20 teneri romani, scótele reale 5 in si cete normale 36, totu cu succesu bunu.

Decursulu examenelor in scótele romanesce din Brasiovu urmá asiá: — Dupa finitul examenelor scripturistice si orele de promotiune carele au duratu dela 11—12. Iuniu s. n., incepura cele publice si se continuara in ordinea acésta: in 25. si 26. se examinara scolarii din clasele gimnasiali; in 27. si 28. clasele normali de feciori; in 29. cele de fetitie.

In 30. Iuniu dupa celebrarea dosologiei in biseric'a S. Nicolau pe la 10 óre se incepú solenitatea citirei de clasificatiuni si a premiarei, carea, dupa intonarea imnului nationale, se deschise de directorulu gimnasiului ca o cuventare ajustata cercustariloru.

Atata esamenele publice si anume celu tienutu cu

feciórele de clasa IV. pentru prim'a data, catu si acésta solenitate fú ornata de present'i'a unui publicu numerosu, intre care destingemu pe on. eforia a scóleloru, pe on. comitetu alu Reuniunei F. R.

Pe lenga premiale ce s'au impartitu la 14 scolari distinsi din partea on. eforii, D. protopopu I. Popasu dupa doveditulul seu zehu a daruitu 8 fior. m. a. cu dorintia, spre a se cumpará premia pentru feciórele ce s'au destinsu la lucru de mana; D. eforu I. G. Ioanu a daruitu 4 es. din Vocabulariulu romano-germanu »Polizu« cu dorint'i'a spre a se impartu la cei patru primi eminenti din cl. gimn.; D. Dr. de medicina Otrobanu a daruitu 2 f. m. a., cá se se dea in natura la unu scolaru eminent; si in fine D. Mironu a daruitu 4 f. m. a. pentru premiarea fecióreloru eminenti din clasele I.—III. normali. Pentru cari fapte generóse si premergatóricu cu esemplu li se da publica multiamire.

Unu numeru framosu de 356 invetiacei si la 50 fetitii frecuentéza acesteia scoli, din care in gimnasiu 76 si in scólele normali 280.

Ca mare bucuria vedemu ca publiculu romanu se intereséza de inaintarea tener. scolari intru invetiaturi, — ceace dovedi numerós'a fiintia de facta la solenitatele lienate. — Asia fratiloru! Se impintenam cu tóta ocasiunea curagiulu tenerimei la continuarea invetiaturiloru, cu totu felulu de apucaturi insulfetítóre si indematóricu, ca inmultindune intieleginti'a viitorulu nostru e ascuratu mai curendu ori mai tardiu, pecandu la din contra érasu potemu cadé unde am fostu, neavendu cine se se prelupte in frontariulu vietii nóstre constitutionale si nationale politice. Onóre si stima amiciloru culturai tenerimei, éra celoru ce pórtu sarcin'a de apostolatulu invetiaturiloru, denegandusi tóte comoditatile facta cu luminarea tenerimei si crescerea ei dupa fasonulu scolarulu de facta, cuvenita recunoscintia! —

„Gaz. Trans.“

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare din Nr. 22.)

Romanii in Daci'a noua.

(Bulgari'a, Servi'a, — si cei din Macedoni'a.)

Capitulu III.

(963—1186.)

DELA CEI PATRU COMITOPULI, PANA LA REGELE ASANU.

§. 20. Antai'a rescóla a celoru patru frati romani 963.

Dupa mórtea lui Petru, regelui din urma de vitia bulgara, romanii din Daci'a noua

saturandu-se de jugulu bulgariloru, carii cá barbari le rapira patri'a si de jugulu imperatoriloru din Constantinopoiu, carii éra acuma mai toti greci, si fara de mila catra ei, — se resculara sub patru frati, anume: Davidu, Moise, Arone, si Samtilu, fetiorii unui comite de sange romanescu, si cu autoritate mare in Bulgari'a, si reusira de se facura domni peste terele dela Dunare.

De Petru regele bulgaru remasera doi fii, Borise si Romanu, carii éra in Constantinopoiu casi ostatici, inca de pe timpulu tatalui loru. In Constantinopoiu remase imperatu Basiliu Bulgaroctonu; dara óstea pune pe Niciforu Foca de imperatu, si acésta audiendu de rescularea romaniloru, tramite pe fii lui Petru, cá se cuprinda tronulu Bulgariiei.

Borise a plecatu, in sa nu putea se cuprinda tiér'a, deórece avea nu numai se stinga revolutiunea, ci se se bata si cu ungurii, carii trecura adeseori (967) si predara multu. Foc'a chiama atunci pe Sfindistlavu ducele rusiloru asupra romaniloru. Rusii intrara de dóeori, stricára multe cetati pana la pamentu, si prinsera pe Borise si Romanu (969), — si peurma rusii se asiediara cá se remana ei domnitori in tiéra. — In acestu modu revolutiunea se infranse; éra Ion Zemisca ucide pe verulu seu Foc'a, pentru ca aduse pe rusi. — Zemisca provocá pe rusi se ésa din tiéra, dar' de órece acestia nu-lu ascultara, tramise pe Barda Scleru in contr'a loru. —

Rusii atunci se confederéza cu romanii, bulgarii, pacinatii, si ungurii, si formandu o armata de 308,000, pradara pana la Odriu. Barda Scleru se bate cu ei si 'i infrange; dar' facendu fiulu lui Zemisca o rescóla, Scleru lasa pe confederati si pléca asupra insurgintiloru, pe carii 'i invinge. — Imperatulu Zemisca, pléca insusi asupra confederatoriloru, si 'i bate (972) la Marcionopoiu, reprimiendu pe Borise si Romanu; éra Sfindistlavu fú silitu se se retraga acasa; dar' candu trecea prin Daci'a inferióre fú taiatu de pacinati cu o multime a-i lui, pentruca elu se impacase cu imperatulu fara scirea loru. —

Victori'a acésta a lui Zemisca sill si pe romanii de sting'a Dunarii; cá se predea Dafnea. (Constantia) si alte cetati, unde

imperatulu puse custodia militara, — deóree si pacinatii se mai retrascra dela Dunare.—

§. 21. A dóu'a rescóla a celoru patru frati romani, 976.

Pana traiá Zemisca, nime nu cutezá se se misce; dar' cuprindendu tronulu (976) Basiliu Bulgarocton, carele de mai multu timpu fuse incoronatu, cei patru frati, Davidu, Moise, Aronu si Samuilu, unindu pe romani cu bulgarii, revoltara de nou, cá se se scuture de greci. —

Imperatulu candu audí, tramise delocu pe Borise, si Romanu cá se recuprinda tronulu dela revoltanti, — acelu tron, de care insusi grecii 'i despoiara. — Fratii plecara, — dar' Borise perí in o padure fara se se fia mai auditu de elu; éra Romanu fugí indereptu.

Dintre cei patru frati romani, Moise a cadíutu lovit de o pétra batendu cetatea Serr'a, éra Davidu móre vulneratu peste vreocateva díle. Samuilu, temenduse cumca fratele seu Arone tiene cu imperatulu, 'lu omóra si asia remane Samuilu singuru, si regeneréza regatulu Bulgariei; éra pe tronulu ei redica famili'a romana, anumita dinasti'a comitopula, — dela comitele romanu.

§. 22. Samuilu, autaiulu rege romanescu, 976-1013.

Samuilu 'si pune resiedinti'a in Presp'a, si fiindu unu spirtu nepaciuitu delocu trece preste Emu (Balcanu), prada Traci'a si Macedoni'a, ajunge pana la Peloponesu, si cuprinde Laris'a, cetatea mai de frunte, si pe locuitorii ei 'i trece in Daci'a noua, formandu din ei unu corpu in contra imperatului.

Basiliu cautá infricatu la atata curagiu, si abiá in 981, fú in stare se plece in contra lui, si purcediendu pe la Ebru a cuprinsu Sardi'a; dar' Samuilu asia bate pe imperatulu Basiliu, incatu acest'a abi'a scapa in Filipopoiu, lasandu in manele regelui tóte sarcinele, si stemele imperiale. —

Samuilu in 995 se determiná se cuprinda Tesalonic'a. Aci era Taronitu, carele tramise pe Asotu fiulu seu in contra lui Samuilu; dar' fiulu perdiendu lupt'a cade captiv.— Taronitu pléca se scape pe Asotu, in sa fiindu incungjuratu de Samuilu, cade in o aperare gloriósa. — Samuilu trece si devasta Greci'a, apoi se rentórese fara altu sucesu, si acasa eliberá pe Asotu, dandu-í fét'a de socia; éra in 1001 regele pradéza Trucia pana la Odriu,

deórece imperatulu cuprinse Marcionpoiulu, si impresurase Vidinulu.

Imperatulu ne mai putendu suferí temeritateá lui Samuilu, 'si propsue se desfiintiésca regatulu si purcese (1013) spre Emu. — Samuilu inchise atunci strimtorile Emului la Cimba, Lungu, si Cleudiu, si candu se apropiá imperatulu, Samuilu lovi a supra lui dintóte partile si 'lu batú uritu. Sifi'a prefectulu imperatului, in acestu timpu incun-, giura muntele Balatist'a si lovi pe Samuilu dela spate; éra acesta fú silitu se se retraga (29 Iuliu) dela lupt'a gloriósa, remanendu inca Romanu fiulu seu, cá se oprésca cu segetiele sale pe persecutori. Samuilu perdú fórté multi captivi, apoi Romanu, punendu pe tatalu seu betranu si necajitu pe calu, 'lu conduce la castelulu Prilapu. —

Imperatulu la captivi li-a scosu ochii si lasandu numai pe conducatori cate cu unu ochiu, 'i tramise la Samuilu, carele candu 'i vedíu, a cadíutu de superare la pamentu; dar' venindu-si in fire cerú apa de beutu si de beutur'a acást'a a muritu peste doue díle in 13. sept. —

§. 23. Romanu, fiulu lui Samuilu, 1013-1014.

Romanu erá unu spirtu si mai agertu decatú tatalu seu, — unu erou destinsu in lupta, in sa fara pacientia. Delocu incepú a se pregatí de resboiu, dar' imperatulu cá se nu-í ierte timpu de intarire in primavéra (1014) pléca asupra lui si cuprinde Vidinulu, si si trece la Tesalonicu.

Regele Romanu, tramite pe Hirotmetu de solu, cu propuneri de pace si supunere. Imperatulu, sciindu de curagiulu lui Romanu, a credíutu ca acésta e numai insielatiune si a tramisu óste in Moglenia (Cutio-Vlachia) unde romanii macedoneni batea cetatea Notia. Deórece óstea imperatului nu potú se faca nimica, pléca insusi si ací prinde pe Elitiu, principele macedo-romanilor, si pe Domicianu Caucanu, consiliariulu regelui Romanu, si pe mai multi romani de frunte, pe carii 'i duce in Asprocani'a. Ion, fiulu lui Arone, si verulu lui Romanu, necajindu-se de nenorocirea acést'a, si crediendu, ca Romanu, carele dedea atate sperantie, nu e demnu de tron, ucide pe Romanu, si se face insusi rege.

§. 24. Ion I. Bula lui Arone, 1014—1017.

Ion a lui Arone, delocu tramite pe Hirotmetu la imperatulu, cá se-i spuna ca Romanu e mortu si elu a cuprinsu tronulu, si intr'o scrisóre 'i promite credintia si supunere, dar' se-lu lase in pace. — Imperatulu Basiliu nici acestuia nu-i credea, apoi cá se 'lu insiele 'i tramite o diploma cu bula de auru, pana de alta parte purcese cu óstea asupra lui Ionu fara de cauza, si neaflandulu gata, pradéza campii Pelagoniei, cuprinde resiedinti'a regala din Archida, si scóte ochii la o multime de ómeni ai regelui. —

Ionu Arone atunci impresura Dirachiu; éra Ibatia, unu duce a regelui de vitia mare romanésca, se bate cu óstea imperatului si taia pe Gonitiatu si Oreste ducii imperiali in siesulu Pelagoniei. —

Imperatulu in 1015 merse la Sardi'a, si ací batù 88 de díle fortaréti'a Peruipona, dar' neputendu-o acupá pradà pana la Castoria in Bulgari'a, de unde incepù a se retrage. Deórece Crac'a a strinsu o óste mare si s'a unitu cu verulu seu, Ionu a lui Arone, cá se infranga pe Basiliu, acest'a se turburà fórté, si pe unde a ajunsu facendu tiranii spurcate, s'a rentorsu cu tóta furi'a in contra regelui.

Ionu a lui Arone a datu resboiu cu Diogenu, ducele imperatului, si ducele deveni in pusetiunea cea mai periculósa. Imperatulu audiendu acésta, strigà ostasiloru: „Cine e erou, se vina dupa mine!“ Armat'a regelui o tulí atunci la fuga, si perdù multe sarcine, éra Craca a cadiutu in captivitate. — Imperatulu se indestulà cu victori'a acést'a, si se rentórse acasa; éra regele se duse se bata Dirachiu, in sa ací fù ucisu de unu necunoscutu. —

§. 25. Crac'a verulu lui Ionu, 1018—1019.

Crac'a fiindu captivu in Constantinopoiu, si audiendu de mórtea lui Ionu a lui Arone, fuge din Capitala. A casa unu frate, si unu fiu alu seu, se intarira in mai multe cetati, dara elu scapandu cuprinse mai antaiu cetatea Serr'a. Imperatulu pléca atunci cu tóta furi'a in contra loru, si ajunge pana la Odriu. — Fratele si fiulu regelui mersera la imperatulu si 'i inchinara 36 de cetati! Crac'a

cadiù in desperatiunea cea mai mare, si nici nepotii sei, cei trei fii a i lui Ionu a lui Arone, carii se aপর in muntii ceraunici putendu-lu ajutá, fù silitu se supuna si elu Serr'a.

Imperatulu se duse atunci in Archid'a, in resiedinti'a regala, si luà de ací 100 centenaie (maji) de auru, coróne cu petri scumpe, sume de bani, vestiminte aurite, si tóte! Acésta nenorocire silí dinasti'a romanésca, carea érá iatunci de 23 membri, se se inchine imperatului. — Ací a venitu Mari'a veduv'a lui Ionu a lui Arone, cu 6 fete si trei fii a-i sei, — si cu 2 fete si 5 fii ai regelui Romanu; si se inchinara. Éra ceialalti trei fii a-i Mariei (Prusianu, Alusianu), carii se aপর in muntii ceraunici, dupa o incungiuurare promisera si ei supunere si in Diavoli se inchinara imperatului (1019).

Imperatulu desfiintiandu regatulu bulgaro-romanescu, se numí Bulgarohtonu (ucigatori de bulgari), si lasà in testamentu, ca de se voru mai sculá romanii, asia se se faca cu ei.

§. 26. A dóu'a cadere a regatului bulgaro-romanescu, 1010—1033.

Dupa ce se desfiintià acuma regatulu prin Basiliu, cá si antai'óra prin Zemisca, imperatulu duse pe toti din dinasti'a comitopoliloru la Constantinopoiu si redicà pe multi la ranguri nalte. Dar' dupa mórtea lui (1026) urmandu Constantin VIII. de imperatu, curtea imperatésca incede a prigoní pe membrii dinastiei romane. — Pe Prusianu fiulu lui Ionu a lui Arone 'lu inchisera in monasteriulu Manuilu, si 'i scósera ochii; éra pe Maria mama sa o esilara. Asia suferià si romanii in tíera. — Deleanu altumintrele Petru, unu fiu alu lui Romanu ne mai putendu suferí persecutarile, fuge din capitala in Bulgari'a. —

§. 27. A trea rescóla sub Deleanu, 1033—1041.

Deleanu, fugindu din Constantinopoiu vení (1039) la Margu, si Singidunu (Belgradu) si revoltà pe romani si bulgari pentru restaurarea regatului, strigandu: „Eu sum fiulu lui Romanu, si nepotulu lui Samuilu.“ Locuitorii, si tóte cetatile 'lu primira cu bucuria, si recunoscendu-lu de rege incepura a ucide pe grecii imperatului. —

Dermocaitu casiună in alta parte de alesera pe Tihomeru de rege. -- Deleanu candu aude acésta, chiama pe Tihomeru, cá se unésca ostile in contra imperatului. Tihomeru vine si unesce ostile cu fratietate. Deleanu grai catra óste: „De me credeti ca sum din sangele regescu, precum si sum din Samuilu, si de voiti se ve fiu rege, atunci me alegeti numai pe mine; de nu voiti, eu singuru me lapedu de domnia, caci intr'o tíera nu putemu fi doi regi, si mie mai scumpu 'mi este binele patriei nóstre, decatu ambi-tiunea de a domní!“

Aceste cuvinte nobile, asia impresiune fa-cura asupra óstei si poporului încatu delocu alesera pe Deleanu; éra pe Tihomeru, carele 'si arató neplacerea, 'lu ucisera cu petrii, Deleanu vedindu-si óstea buna, plecà de-locu in contra imperatului, carele nici a cute-zatu se dee fétia, ci lasandu pe Manuilu Ibatia — unu erou romanu — cá se-i aduca sarcinele si sculele imperatesci, s'a retrasu in disordine.

Ibatia trece atunci cu tóte lucrurile la Deleanu, si acesta tramite pe Caucanu — de familia romana — se cuprinda Dirachiu, si pe Antinu, se bata pe tebani, — si in acestu modu multe tienuturi se supunu lui Deleanu. — Alusianu, fiulu lui Arone, si fratele lui Prusianu orbitulu, erá prefectu in Teodoriopoiu; dar audiendu ca verulu scu e rege, fugi la elu, cá se-si resbune, pen-truca fratele imperatului Constantinu VIII., i-a luat u muierea frumósa, si 50 pundi de aur. —

Patriciu Alusianu fù primitu de rege (1040) cu bucuria, si facendulu Deleanu si sociu in domnia, i-a datu 40,000 de ostasi cá se bata Tesalonic'a. — Alusianu redicà aci fosate, si batea cetatea; insa intr'o nóptea fù alungatu, — si acés'ta casiună recéla intre rege si Alusianu, ma se temea unulu de altulu.

Alusianu face uspetiu, si invita si pe Deleanu, carele se petrecù bine, si scotien-du-i ochii, fuge la imperatulu. Imperatulu de-locu intra in tíera, si prinde pe Deleanu orbitulu, si pe Ibatia, si peurma recuprinde tíer'a. — In acestu modu dinasti'a romanésca si tronulu Bulgariei cade a trei'a óra, pen-

trucá mai tardiu se se renaltie in gloria de-plina!

§. 28. A trei'a cadere a regatului bulgaro-romanescu, 1041.

Cu caderea acés'ta a incetatu si viéti'a natiunala si politica a romaniloru dincolo de Dunare, si incepura a domni imperatii din Constantinopoiu preste ei pana la 1186, adeca 145 de ani, pana ce romanii éra res-taurara regatulu, si domnira inca doi seculi. —

In Constantinopoiu dupa mórtea im-peratului Constantinu VII. (1028), Zoe si Teodor'a ficele lui, intrigara, incatu tienendu ele tronulu, in timpu de 30 de ani se schimbara 5 imperatori; (Romanu III., Michailu IV., Mi-chailu V., Constantinu IX. monomachulu, si Michail VI.) pana la 1057.

Sub Constantinu monomachulu in 1050, Chegenu unu duce alu pacinatiloru, trece din Daci'a vechia cu dóue némuri de a le lui, se supune imperatului, si se botéza, — éra mai tardiu Chegenu trece cá se bata pe pacinatiei lui Tirachu, carele domniá peste 11. némuri de pacinati in Daci'a vechia. Din caus'a acés'ta Tirachu trece cu 800,000 de pacinati si pradéza tierele imperiului. Intre asia imprejurari romanii nu mai putea face nemica pentru domni'a lor. — Basiliu du-cele Bulgariei, se impreuna cu Chegenu, si alti prefecti imperiali, si aflandu pe pacinati, totu beti de medu 'i batura si desarmara, — pe Tirachu 'lu dusera la Constantino-poiu; éra pe ceialalti 'i colonisara pela Sar-dica si Naisu. In 1054 imperatulu alege 15,000 de pacinati si 'i duce in contra turci-loru, dar pacinatiei se inturnara dela Dama-trinu innotandu cu caii pe mare pana la a-i loru, apoi unindu-se cu ei, lovira in Tracia, si mai adeseori invinsera ostile imperatesci, dar ajungendu la Bizantiu, se face pace pe 30 de ani cu ei.

§. 29. Isacu Comnenu, si Constantinu X. Duca 1057—1067.

Cum incepù Isacu Comnenu a domni (1057) ungunii stricara pacea; éra pacinatiei revoltara. Imperatulu vine la Sardica (Triaditia) si aci primesce solii unguniloru, carii inchea de nou pacea; peurma pléca asupra pacinatiloru, acaroru duci se aplecara afara de

Selte, carele se aperià catva timpu in muntii dela Dunare — apoi o tulă la fuga. —

Sub Const. X. Duc'a, venira cumanii, si se asiediara la Danastru in locurile pacinatiloru, si in 1065 trecura Dunarea, si cu udii sotii loru pradara pana in Tracia si Macedonia'a. Diogenu bate pe pacinati la Sardi'a in 1066, era imperatulu more in anulu viitoriu. —

§. 30. Romanu IV. Diogene, si Alesiu I. Comnenu
1067—1118.

Imperatés'a Eudocia avea trei fii, dar maritandu-se dupa Diogene, 'lu face imperatu, apoi peste trei ani se detronéza de fiulu ei Michailu VII. — In 1074 la Dunare era unu duce anume Nistoru, carele strinse oste, si unindu-se cu Tatu ducele pacinatiloru, plecà la Constantinopoiu, si aci pretinse dela imperatulu cá se-i predee pe Logofetulu Niciforu, carele e cium'a imperiului, — Imperatulu nu i-a implinitu cererea, — pentru ce Nistoru pradéza in Traci'a si Macedonia'a apoi trece la pacinati, carii in 1077 prandandu multu, vinu asupra Odriului, in sa Brienniu dandu-le bani 'i induplecà la rentornare. — Mihailu VII. abdice in anulu acest'a, si se redica pe tronu Niciforu II. Botoniatu; in sa Alesiu I. Comnenu rapesce dela elu imperati'a (1081). Peste 6 ani, Solomonu regele Ungariei vrea se cuprinda Bulgari'a cu ajutoriulu Cumaniloru si pacinatiloru, dar imperatulu 'lu bate.

Imperatulu temendu-se ca voru trece pacinatii peste Emu, in 1088 pléca cá se-i infreneze, si dela Zardea lenga Odriu tramite pe Eufobernu cu oste pe mare; era elu plecandu pe uscatu se intelnescu ambi la Drastioru, — dara aci fura invinsi de pacinati, carii peurma trecu mai departe, pana ce imperatulu prin Sinesiu face pace cu ei, fara cá se póta tiené multu. In 1091, imperatulu face pace si cu Tagortacu si Maniacu ducii cumaniiloru, si li érta cá cu 40,000 de ostasi a-i loru se bata pe pacinati, carii in 29. Aprile fura infransi de stérpire. — In 1114 Cumanii vren se tréca in Bulgari'a, dar imperatulu vine asupra loru; in sa trecendu ei era in Daci'a inferioare, imperatulu tramite oste dupa ei, si cautandu-i 3 dile si 3 nopti

'i afla trecendu la unu riu, — de unde ostea imperatului se rentorce fara altu sucesu.

§. 31. Ionu II. Comnenu, — si Isacu II. Angelu
1118—1186.

Dupa mórtea lui Alesiu, urmà fiulu seu Ionu II. Comnenu, — ginerele lui Ladislau Santulu, regelui Ungariei. — Imperatulu bate pe pacinati la Berea, si prindiendu pe multi, coloniséza la apusu sate intregi cu ei, era intru aducerea a minte a victoriei gloriose, adordina „Serbatorea pacinatiloru.“

Stefanu II, regele Ungariei, ceru pe Almu si pe Bela, carii fugira la imperatulu; dar deorece nu i s'au datu, regele trece Dunarea si cuprinde Belgradulu. — Imperatulu vine cu oste mare, si intre multe lupte si perderi a le unguriloru trece in Temisiana, si aci la riulu Crasiu castiga alta victoria mare.

Dupa mórtea lui Ionu II., (1143) urmà Emanuilu I. Comnenu, unulu dintre cei mai mari inperati a-i resaritului. Audiendu ca Cumanii cuprinsera Demnisculu in Bulgari'a pléca a supra loru, dar' ne mai aflandu-i aci, trece in Daci'a inferioare si-i pefuga, ucide si-i resfira (1152) pentru totudeun'a. — In 1172 pórtá resboiu asupra lui Stefanu III. regele Ungariei. Pe Alesiu 'lu tramite la Dunare, era pe Leonu Batatia la marea négra, cá se redice pe romanii din Daci'a inferioare asupra unguriloru. — Batatia predeza fórte, era pe Alesiu 'lu batu ungurii. —

Imperatulu in sa tramite osti nuoe in contra unguriloru prin Tauroscitia (Galici'a?). Ducele de frunte era Ione Duca, era ceialalti duci, Lamparda si Petralifa, carii trecendu in Ungaria pradara, ucisera, si mai nainte de-a se rentorce redicara o cruce de metalu in Ungari'a, unde castigara victori'a, — era pe cruce era scrisu:

„Aici Marte, si bratiulu celu tare alu romaniloru
A ucisu o numerosa multime de unguri;
Precandu guberná imperiulu romanu,
Manuilu, glori'a casei auguste a Comneniloru.“

Murindu Emanuilu I. (1180), urmà Alesiu II. Comnenu; dar acest'a dupa trei ani se destronà de Andronicu I. Comnenu. Nici acest'a avu norocu de domnia, pentruca

Isacu Angelu 'lu ucide, si se face insusi
imperatu in 1185.

(Vá urmá.)

Varietati.

Unu eco

catra ASOCIATIUNEA TRANSILVANA pentru
literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Amaru resuna cornulu in diorii deminetii
Suflatu de unu archangelu, de geniulu paditoriu,
Candu tocmai prim'a radia a sórelui dreptatii
Si tie Romane - ti suride din negru - aduncii nuori.
Amaru resuna si petrunde prin déluri, monti si vai,
Provocandu de pretutinde pre toti vresmasii tei.
Si primul ce sosese mai mortu de ostenitu,
E unu barbatu c'o burta de diece feritutie,
Purtandu pelenga - acést'a de miculu trupu lipitu
Unu milionu de punge, desagi si straitulitie.
Si gur'a descidiendusi ragnesce - in fanatismu,
Vrendu lumea s'o inghita spurcatulu — egoismu.
Ér' lunga elu s'asiédia mai unulu de rangu mare,
Donatu dela natura cu posturi numerosi,
Caruia depre umeri din nasu si din spinare
Ii crescu pui cá si buretii pe trunchii umedosi.
Pe toti vré se-i asiedie in posturi, statii bune,
Si dorulu lui acést'a de — nepotismu tilu spune.
Apoi sosese o dómna slabutia, flamindita,
Tienendu la frunte-o mana prin degete se uitá,
Er' un'a o intinde cu palm'a reslatita,
Facunduti semnu de invoire, de ceva ii vei dá.
„Si sufletu si caracteru — pe bani sunt de vendiars!“
Mitarnici'a astfelu iti striga 'n gur'a mare.
Mai vinu celea trigemne, trei fiice gratiöse
Alu Lelzebubului negru ce pe pamentu traescu,
Si mai antaiu sosese din trei cea mai zelósa;
Cu ochi obati cá pumnulu cu cugetu diabolescu,
In botu scrincesea clontii si ghérelé-si intinde,
Invidi'a, si sfarma - ori ce póte prinde. —
A dóua sora se oprise pe campuri pucintelu
Legandu érba in noduri, si candu abea sosi,
Din saculu depre spate scotiendu maru mitutelu
Cá Iride odinióra celorulanti ilu sverlí.
Pan' cescia se certara locu bunu ea-'si apuca,
S'in barba- apoi isi ride — siret'a intriga.
S'apropie-a trei'a sora, mereu din pasi scurtandu
Fiséza mai nainte pre toti cu démanuntulu,
Apoi cu priveghiere ica larv'a s'indreptandu
Pe facia sa acést'a — se jóca cu totu insulu.

Caci care elocintia cu rara volnicie
In lingusitu - va - intrece pe faciarnicie?

In fine mai sosese faimosulu craisoru,
Ce pre trigemne póta de nasuri dupa placu,
Vediendu ca oresi-care din ele pré usioru
O aliantia strinsa in taina cu elu facu,
Pré lesne poti cunósce, ca cestu inforfoiatu
E intolerantismulu celu de totu spurcatu.

Si in momentul cela, candu viprele turbate
Se adunase tocmai din unghii pamentesci,
Apollo isi reverse radiele brilante,
Si isi arata fruntea si ochii cei ceresci.
Unu oceanu porfuriu prest' orizonu latiesce,
Din care in straluce — olimpulu se ivesce.

Si éta se cobóra de-acia una dina
Pré lucida si alba cá stéoa depe ceriu,
Tienendusi iataganulu si cumpen'a in mana
Veniá incungiurata de cete de angeri;
Portandu cununi de lauri in trimbítii unii suffá
De spini coróne altii cu sbiciulu plesnéa.

Si candu abea dierira cel' vipere turbate
Pre maestós'a dina ce linu s'apropiá,
In o uimire - adunca stau tóte inghietiate,
De spaima si cutremuru abea potendu suffá.
Caci din'a - infricosiéta ce catra ele vine,
E sant'a dreptate, ce judicata tiene.

„Destulu!“ acumu acést'a in aspru tonu le díse,
„Destulu si far' crutiare turbatu ati maltratatu
„Poporulu blandu, pe care tiranu ilu osindise
„Sórtea, cá se géma in bratiulu vostu spurcatu.
„Destulu a plansu acést'a, destulu a suferitu,
„Destulu in nópte-adunca prin voi s'a nimicitu!
„Voi i-ati rapitu lumin'a, voi i-ati rapitu caldura
„Si stratulu celu gigantice in stanci-ati prefacutu;
„Destulu blastemu atata, caci cieriulu se indura
„Spre mielulu blandu ce voue de prada a caduutu,
„Si astadi mantuindulu celu sóre ilu donéza;
„De rane vechi, afunde pe toti cerecreéza!
„Periti dar' de aicia voi bestii infernale!
„Periti, cum cuibulu vostru celu rece-intunecatu,
„De seculi ce ve-ascunde in bratiele sale,
„Prin aurora santa acuma s'a sfarimatu!
„Periti si ve ascundeti in murii mucediti,
„De unde odinióra fusereti respediti!“

Cuprindia dara loculu celu sóre a vietiei
Acuma ce resare — **Romane!** 'n blanduti sinu!
Lumin'a lui, caldur'a din radiele scintieii
Securu te voru conduce spre 'naltulu teu destinuu!
Ca'n peptulu teu eroicu, ce seculi nu l'a frantu,
Injace o putere — unica pe pamentu!
Vien'a in dioa de rosale 1861.

Turturianu.

Ese in tota
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Istori'a pedagogiceí.

Dela introducerea crestinismului
pana la reformatiune.

(Urmare din Nr. 25.)

Arabii, unu poporu spirituosu cá toti orientalii, cu o fantasia via si lusuriósa, cu cugete simple inse sublime, se cultivara iute, rapede trecura prin gradurile culturei, si pe timpulu speditiunilor cruciate le si trecuse flórea. Sciintiele lor cu specialitate fura: matematic'a, naturala si medicin'a. Filosofi'a lor se invertia mai cu séma prelunga comentatiunea lui Aristotele; dela ei se straplantá si la universitatile crescine. Artile lor erau poesi'a si architectur'a. Arabii erau nescari noi Judei, dar' de o natura mai libera, mai deschisa. — Aceea ce asteptau Iudeii dela Mesi'a, implinira Arabii latindu imperati'a lui Alachu si a profetului lor in speditiuni tumultuóse preste cea mai mare parte a Asiei si a malurilor africane si europene. Ei avura o poesia natiunale inca de timpuriu, carea pe timpulu infloririi lor incepú a se cultivá. Care a lesu opuri arabice, se va fi convinsu de fauti'a lor amatória de minuni. — Caus'a, din care Arabii n'au cultivatu pictur'a si sculptur'a, nu jace in oprirea lui Muhamedu, ci in lips'a facultatei de a se poté ocupá cu representatiuni concrete-spirituali. Muhamedu numai aceea a opritu, ce de sine nu convenia cu natur'a si spiritulu Arabului. Sciinti'a Arabilora, amesuratu caracterului poporului nu putea se fia alt'a, decatu naturale si abstracta, adeca indreptata spfe observatiunile naturei, si ocupatiunea cu concepte abstracte. Mai tare au infloritu sciintiele la Arabi sub Califi abasidici si omaiadici, cari au fostu mari amatori ai sciintieloru.

Speditiunile cruciate si comerciulu occidentaliloru cu acesti Arabi cultivati, avura mare influentia in avatarea sciintieloru si a instructiunei. Intru adeveru de prima si Arabii se ocupau numai cu sciinti'a religiu-naria, cu statorirea testului Coranului si espicarea lui, si numai mai tardioru se apucera si de sciintiele esacte

amintite mai susu. Incepura a traduce clasici grecesci mai alesu medici: Galenu, Ipocrate si pe matematiculu Euclidu, Ptolomeu si pe filosofi Aristotele si Teofrastu.

Europenii mai alesu occidentali, indulciti in sciintiele castigate pela scólele arabice, si-redica si ei scóle mai inalte, numite *schola s. studium generale*, cari apoi dela secululu alu 13-lea incepura a se numi si universitati (*universitates sc. magistrorum et scholarium*). Cea d'anteiu scóla de medicina fú cea dela Salerno, careia i urmá cea juridica dela Bologna, carea pentru renumele profesorului Irneriu erá fórté cercetata. Renumita erá si cea de Parisu, unde invetiau Wilhelmu de Champeaux si Abálardu.

Studentii erau cam de comune ómeni mai multu betrani decatu teneri, cari se impartiau in corporatiuni dupa nationalitati, si din senulu lor si-alegeau rectorii si ceialalti oficiali ai lor. Studentii din Parisu se impartiau in germani-anglesi, picardici, normanici, si frantiosi, cari si-alegeau procuratorii lor, acestia apoi alegeau pe rectori. Totu deodata aici profesorii administrau institutul independenti de studenti, — pe candu in Bologna erau dependente dela intregu corpulu studentiloru numitu universitate si n'avéu votu in consultatiuni. Aici studintii aveau si dreptu de cetatianu. Pe lunga universitati se aflau asiá numite fundatiuni pentru inlesnirea studiului, din cari parte capetau profesorii beneficii, parte sierbeau cá colegia pentru studintii cei mai miseri si cá pensionate pentru cei mai avuti. Ómeni privati si profesori inca redicau pensionate (*bursae*), unde studintii (*bursari*) pe lenga plata avéu locuintia si victu.

Profesorii de prim'a n'avéu plata ficsa, ci traiau din onorariulu ce-lu capetau pentru prelectiunile lor.

Numai din sec. 16-lea incepura a avé plati ficse. Dreptu aceea ei inca erau detori a tienea prelectiuni publice.

Studiarea erá cu totul diversa de cea de adi. — Carti nu erau, ci profesorii le dictau adaugendu totodata si espicarile lor numite glosa. — Cele mai multe carti le avéu numai in traductiuni, chiar' bibli'a

numai latinesce. De sine se întielege ca nime nu putea se dicteze unu autoriu întregu; ci profesorii 'si faceau extracte, cari apoi cá compendia (*summae*) le dictau studintiloru. Aceste compendia cu timpu asiá se generalisara, incatu testele originaria le dederá uitarei.

Dupa must'r'a universitatiloru susu memorate, cu incetulu se fundara altele mai multe. Carolu IV. fundá cea mai vechia in Prag'a 1348; dupa aceea se mai fundara altele la Vien'a (1365), Lipsi'a (1409), Berlinu (1809), München (1826) s. a.

Universitatle germane retienura corporatiunile dupa patru natiuni. — Intre studintii dela Prag'a in anulu 1409 se incinse o cërta in urm'a careia 5000 se ducu la Lipsi'a.

Prelegeri nu puteau tiené altii decatu numai magistrii, licentiatii si bacalaureii, séu si cate unu studinte insarcinatu anume putea se dicteze manualulu profesorului. La espirarea fiacarui semestru profesorii tienéu conferintie, in cari decidéu, ca despre ce voru prelege in semestrulu urmatoriu. Pe lenga prelectiuni se tienéu si disputatiuni, unde firesce ca acela invingea, care érá mai deprinsu in sofistaria.

Bacalaureu se numia acela, carele a studiatu doi ani, candu apoi putea se tiena prelectiuni. — Elu putea se studieze mai departe, si dupa unu anu se puna esame de licentiatu, — candu apoi cu solenitate se promová la rangu de magistru.

Profesorii, afara de medici, erau necasatoriti, si aveau pe anu 40 taleri, cu cari se puteau ajunge omenesce. Unu studinte putea s'o duca cu 12 galbeni.

Prag'a avea trei profesori de filosofia, doi pentru teologia, unulu pentru medicina si unulu pentru ambele drepturi. Facultatea artistica avea 30 obiecte de invetiamentu, ér' cea teologica numai dóua: bibli'a si cele patru carti sententiarie ale lui Lombardu. Care studiá siese ani, se facea cursoru, si putea prelege din bibliá, dupa aceea promovatu la sententiaru prelegea din cartile lui Lombardu. Daca ajungea pana la a trei'a carte, se numia bacalaureu formatu (*baccalaureus formatus*), si daca mai studiá trei ani, se facea licentiatu si magistru. — Iuristulu avea se studieze patru ani pana candu se facea bacalaureu, dupa aceea doctoru si dupa siepte ani licentiatu.

Catu de rari erau cartile pe atunci, se póte vedé de acolo, ca Carolu abia potú procurá vreo 114 carti pentru bibliotec'a universitatei redicate de elu, cari le

plati cu 1200 taleri. Bibliotec'a din Heidelberg'a in an. 1421 avea numai 152 volume.

Inspectiunea preste universitati o aveau epii sub nume de cancelari. Rectorii se alegeau dintru inceputu pe o jumetate de anu, dupa aceea p'unu anu întregu; decanii se alegeu numai pe o jumetate de anu si supraveghiau profesorii.

In evulu mediu, precum altele, asiá si instituttele de invetiamentu n'au scapatu limpedi de demoralisare, selbatacia, lusuria si violentia.

Pensionatele private destinate pentru o educatiune mai buna, degenerara in ospotarie. Blastamatiile asiá numitiloru beani si maltratarile lor prin depusetiune in sec. 17. devenise la unu actu solemnu, la care érá de facia decanulu facultatei filosofice. Pe acesti beani i imbracau in vestimente pestritie, si pe pelaria le poneau orechie si córne, éra in gura de ambe partile colti de porcu, apoi depositorulu i luá de inderetru cu batiulu si-i ducea in cas'a de depusetiune, aci' si bateau jocu de ei, i admoniau si daca nu puteau se vorbésca bine de coltii cei de porcu i mai si bateau; i apucau cu nesce clesce de gutu si i scuturau pana candu le cadeau coltii din gura, in urma i desbracau, i poneau pe fóle si le turná apa pe capu. Aceste mesuri deonestatòrie se stersera in sec. 18-lea si se introduse penalismulu si mai deonestatoriu. Corporatiunile dupa natiuni disparu, si in loculu lor pasiescu asiá numitele orduri. Urmarile penalismului fura atatu de scandalóse, incatu pe urma chiar' dietele fura nevoiite a pasi la midilocu.

(Vá urmá.)

Metód'a propunerii istorice.

Istori'a narédia de curgerea temporana, carea a luat-o desvoltamentulu genului omenescu, dupa tóte relatiunile sale.

Ea arata atatu amórea ddiesca grigitóre si dispunerea a totuputerniciei sale, catu si luptarea si nasuirea omenimei. Ea largesce privirea, face de-a întielege din timpulu trecutulu pe celu presentu si a conchide pe venitoriu. — Ea ridica anim'a si vorbesce catra noi in demnandu si infruntandu, mangaindu si pedepsindu.

Scól'a populara nu trebuie se lase de-o parte unu midilocu asia importante de cultivare. — Ea totusi nu imparte unu síru secu, uscatu de regenti si numeri de ani, nu da prunciloru o representatiune tienetóre

de olalta a intempleriloru lunei. Scól'a populara alege din materi'a cea inbelsiugata a istoriei numai unele si numai aceea ce este aptu de-a imbarbatá invetiaceii la fidelitate si la alte virtuti omenesci.

Sucesulu propunerii istorice aterna mai virtosu dela feliulu propunerii si dela personalitatea invetiatoriuului, — dreptu aceea invetiatoriuulu are a observá regulele urmatóre:

1. propuneria invetiatoriuului trebuie se fia libera, simpla si totusi atragát're. — Acésta presupune neconditionatu o cunóscere deplina cu fapt'a si cu curgerea ei, si pentru aceea, pretinde cá invetiatoriuulu se se prepare pentru fiacare prelegere.

2. Instructiunea sa se fia caldurósa si vióe. — Numai aceea ce ése din simtiúne face in anim'a auditoriuului o impresiúne favorítóre.

Déca invetiatoriuului ei lipsesce contemplatiunea drépta de lume si de viatia; déca elu nu e plinu de amórea credintiei, patriei si regentului, de respectulu catra sublimitatea virtutiei; déca elu nu-are simtiúne si primire pentru cele mari si frumóse: atunci produce cuventulu lui numai langezime si lasitadine.

3. Elu se citésa Eroulu la loculú convenitu si selu lase singuru se vorbésca. — Scaimbarea intre form'a naratóre si dramatica inviosiéza propuneria.

Déca invetiatoriuulu are la mana colectiuni scomodate poetice si pentru prunci intielegát're, atunci póte se faca intrebuintiare din ele. — Impresiunea poesiei asupra animei si a fantasiei junimei e fórté binefacatóre, déca se aplica in momentul favoritoriu si numai una singura poezie adeveratu nationala si patriotica, plina de simbure si focu, folosesce mai multu, decatu unu síru intregu de intemplari fara vre-o ponderositate.

Naseudu, 1861.

C. A.

Unu frumosu esemplu de stin'a si recunoscinti'a, cu care datoréza in tóta viéti'a invetiaceii invetiatoriloru lorú.

D. fostu directoru si docente in Naseudu Moise Panga, care 'n anii din urma fú transpusu la Orlatu, facendu la Rosalele nóstre trecute o excursiune pana la S. Sebesiu in trebi familiare, fú cercetatu acolo de D. locotieninte emeritu Nicolau Siandoru, acum

arendatoru de mosia in Órd'a-de-josu, D. supralocotieninte Nechita Ignatiu si D. amplotiatu Nic. Gaetanu, veniti cu scopu, d'a invitá pe D. Pang'a pe dio'a urmatóre, a dóu'a di de Rosale, la unu prandiu in Órd'a-de-josu, la cas'a Dlui N. Siandoru, la care avea se iá parte mai multi alti DD. oficieri c' unu Majoru.

In dio'a menita sosi dela Órd'a o trasura, si D. Pang'a d'impreuna cu soci'a fura adusi la loculú destinatu pentru prandiuulu acelei dile. O deosebita bucuria cuprinse inim'a D-ii Pang'a, vedendu ca óspetii de cari érá incongiuratu la mésa erau mai totu discipuli de odinióra si Dsale din Naseudu. Stimabili óspeti cu numele sunt: D. Majoru König, in activitate la regim. de linia marelui duce Baden Nr. 50, D. Iosifu Velicanu, capitanu in reg. bar. Culoz, acum in disponibilitate la Alb'a-Juli'a si DD. oficieri subalterni: N. Ignatiu, G. Majeriu, I. Iftenie si N. Tamasiu, in activitate la susnumitul regimentu Badenu, si D. N. Gaetanu insocitu de doi cetatieni romani din Alb'a-Juli'a.

La mésa cam pela midilocolu prandiuului, se sculá D. loc. Ignatiu pentru ridicarea unni toastu. In minutulu acela toti oo. óspeti apuca pocalele, érá unulu dintre DD. oficieri intinde man'a si scóte dintr'unu buchetu de flori ce stá la midilocolu mesii — unu pocalu stralucitu de auru, tórna cu degrab' vinu intr'ensulu si ilu intinde Dlui Pang'a, carele 'lu primesce, érá D. Ign. rostesce cam urmatorulu toastu:

„OO. óspeti! Noi ne nadunaremu astadi aici pentru serbarea unei dile spre aducerea-a-minte de anii cei petrecuti de multu cá invetiacei la scól'a renumita dela Naseudu sub conducerea préstim. D. invetiatoriu si fostu directoru Moise Panga, pe care suntemu fericiti a-lu salutá astadi in midilocolu nostru. Domni'a Sa a pusu temelulu fericirii nóstre cum si la unu numeru insemnatu de tineri romani, carii a esitu de sub man'a Dei sale adapati in sciintiele cele mai neaparete si inarmati cu simtiúnte si energia nationala. O mare parte din fostii discipuli ai Dei Sale suntemu acum ómeni crescuti si aplicati in diverse servitii: o parte insemnatóre cá oficieri in armat'a c. r. austriaca; alta parte cá amplotiati, invetiatori, notari scl. Recunoscinti'a, cu care suntemu datori in tóta viéti'a nóstra binefacatorulu acestui'a ne indemná a aratá si prin fapta, prin semne vidibila aceea ce simte pentru Dsa inim'a nóstra intru ascunsu. Deci o parte a discipuliloru d'odinióra ai Dei Sale, aceia acaroru nume sta scrisu pe acestu pocalu, ne svatuiramu parte cu gur'a parte prin epistole, a oferí educatorulu nostru acestu pocalu de auru dreptu semn de multiamita, stima si recunoscinti'a a nóstra pentru crescerea morale si intelectuale prin D-a Sa. Nu dóra ca cugetamu a puté resplatí prin acestu odorú ostenelele puse, nu; enci scimu, acele nu se mai potú întórce cu nici unu prntiu; ei

facemu acést'a singuru numai, cá se damu o dovéda de simtímintele nóstre si de vointi'a implinirei datoriei nóstre. Deci se traiéscá D. Panga!⁴

Adeveratu o surprindere frumósa fú acést'a pentru D. Pang'a, care in momentele acele versá lacrami de bucuria, vedienduse in midiloculu unoru discipuli atata de recunoscatori. A respunsu si Dsa in cuvinte frumóse pentru onórea ce i se face si a inchinatu pentru discipulii sei mentionati.

Dupa pucinu timpu se sculá éراسi D. Ignatiu si scotiendu unu anelu din degetulu seu, ilu presentá oo. óspeti rostindu altu toastu, in care dise ca precum in launtrulu anelului aceluia sunt intipuite dóue persóne: Marcu Aurelu si L. Vera tienenduse de mana, cu inscriptiunea in giurulu lorú: „Concordi'a“, asiá se domnéscá dupa acestu simbolu intre noi si d'aici inainte „concordi'a“ inimeloru. In fine descoperindu ca anelulu acela, care pe din afara avea tipulu lui M. Aurelu, inca se da de suveniru D-úi Panga din partea laudatiloru discipuli fosti, ilu puse elu insusi in degetulu stim. docinte. La aceste D. P. 'si eprimá din nou a sa multiamita si asigurá pe DD. óspeti ca dio'a aceea memorabila nici candu nu o vá puté uitá, éra anelulu purtandulu in degetu: in lóta clipit'a 'si va aduce aminte de bravii si alesii sei discipuli.

Se ridicara mai departe toaste pentru Maiestatea Sa Imperatulu, pentru colonelulu Appel scl., éra D. Gaetanu rosti unu toastu alegoricu, c'unu esemplu din mitologia, prin care a deslucitu, ca Jupiteru, mai marele dieiloru, avendu odata indelungatu timpu durere de capu, si ne mai putendu-o suferi, chiamá pe Vulcanu la sine, si-i demandá se-i crape capulu cu ciocanulu. Porunc'a se 'mplini si din capulu crepatu sari Minerv'a de totu inarmata. Dens'a fú apoi de mare ajutoriu lui Jupiteru (Joue) in lupt'a sa cu Titanii si gigantii, carii vréndu a scóte pe Jupiteru din domnia, se incercara a luá ceriulu cu asaltu, formandu din délurile puse unulu peste altulu — scari si ajunsera pana in Olimpu, de unde insa fura respinsi si aruncati in Tartaru. — Sensulu se póte aflá usioru.

Mai incolo D. Siandoru chiamá cate doi membrii, pe judele si c'unu juratu, din comunele Órd'a-de-susu si de-josu in sal'a ospetii si dandule cate unu pocalu cu vinu, li se aratá si pocalulu celu de auru si deslucindu-li-se scopulu pentru care este acela menitu, fura indemnati cu cuvinte petrundietóre spre edificarea si intemeierea unei scóle bune, pe care provediendu - o c' unu invetiatoriu capae d'a core-

spunde chiamarei sale, si platindulu bine se - si dea copii la scóla, cá se se nasca diotr'ensii membrii de folosu pentru statu si natiune.

O banda de musicanti a esecutatu intr'aceea deosebite piese nationale placute spre desfetarea óspetiloru.

Óspetii se risipira pela apusulu sórelui, candu D. Panga, ridicatu de insusi invetiaceii sei préstimati in carutia, se despartí de densii intre lacremi.

Pe pocalulu de auru, care s'a lucratu in Viena cu multa maiestria, s'afla pe o lature scrisu: „Bunului mentoru Moise Panga, direct. si docente in Naseudu 1864, recunoscatorii invetiacei: Capitani Tomutia, Nic. Antonu, Tomi, Ios. Velicanu, Teod. Antonu, Vladu.“ Pe cealalta lature: „Supralocoten.: Borgovanu, Iacobu Popp, Rusu, Ignatiu, Majeriu, Zogrénu, Georgiu Popp, Iftenie, — Locoten.: Siandoru, Popitianu, Stefanutiú, Sucea, Campénu, Tamasiu, Ion Marginénu, Tebanu, Puiu, Muresianu, Nistoru Marginénu, Salcu, — Control.: Cratiunu, Actua.: Poplica, Cancel.: Samsonu Popp, Ganea, Cornea. — Intre inscriptiuni de ambele laturi se afla simboluri frumóse.

Incheemu descrierea acestei solemnitati prin urmatóreá adresa dela multu zelosulu nostru barbatu G. P., pe carea elu-neputendu luá parte din caus'a indepartarei la festivitatea acésta — o tramise Dlui Pang'a si i se inmanuá cu ocasiunea prandiului:

„Multu onorate Domnule! De vomu privi cu luare a minte la cursulu si modulu dezvoltarei genului omenescu, abé vom aflá vreunu statu, care se binemerite atátá de inaintarea in lumina, si prin urmare de prosperarea omenimei in parte si preste totu — cá statulu invetiatorescu.

Nu fara multa dreptate a fostu dis'o inca oratorele Romei, „ca mai mare bine nu putem face pentru patrie, decatú instruandu tinerimea“, de óre ce junimea e acea sementia, din care are se sucresca generatiunea venitóre, tare si solida, au degenerata si molepsita dupa cumu ea fu norocita a fi rourata cu principie senetóse, séu din contra mortofere.

Si daca ne vomu pune intrebarea: cu ce se recompensa si intorcú binefacerile neasemenate, ce acestu statu le aduce pe altariulu patriei si alu societatei? ne vius a respunde cu poetulu vechiu: e bine a nu face nemica, fiindu ca pentru níce unu meritu nu se multiamesce cum s'ar' cuvenf!

Intr'adeveru, cá se tacemu de miile de neplaceri si neajunse, ce se inrucescu pe spinós'a cale a educatoriului, elu se asemena fórté unui gradinariu, ce cu mana sarguitósa sadesce fraget'a planta, fara speráre se ajunga canduva a aflá si insusi adepostu binefacatoriu sub recorós'a-i umbra.

Pare a fi o dispusetiune in adinsu a ceriului, ca pre lenga cea mai sincera voia, catra cei mai mari binefacatori ai nostri, Dumnedieu, parinti si crescatori, nici candu se putemu fi dupa

cuviința recunoscători, că se nu incete, se nu se franga nici odata sanțele legaminte de iubire și aderinția, ce contra densii ne lăga și oblăga.

Domni'a Ta, că unu invetiatoriu rar, cu stăruința asiă neobosite, încă ași unica respalță și mangaiere pentru atatea ostenele numai în rezultatele cele frumoșe cu cari'ti vedi coronata activitatea, și în ferbința multiamita cu care 'ti remane datore totdeauna acea multime de tineri, în a carorui inimi ai aprinsu fiacar'a iubirei de știință, și carorui le ai pregătitu calea la fericire.

Simțiulu acestu dulce ne fu deci, Multu onorate Domnule, și noue stremurulu, se ne manifestam fiesc'a stima pururea vecuitoare în santuariulu sufletelor noastre contra multu venerat'a-ti persóna. Ca dacă undeva, apoi cu sinceritate marturisimu, în noi se verifica adevărulu recunoscutu din batrani, „cumca omulu nu e aceea ce se nasce, ci aceea ce se face prin crescere.“

Si în stare convingere urmam numai sacrei inspirați ce inim'a ne o dictéza, cându escliamam: ce avem, ce nu'ti detorim Tu, prea demne barbate?

Pentru-ca ceea ce a seditu și cultivatu semanti'a a tóta virtutea în pepturile noastre cele încă plapande, a fostu neobosita'ti mana. Svaturile și indemnurile parintesci ne resunau pretutindinea că vócea din regiuni superne a unui angeru apertoriu și conducătoriulu, nu numai în timpul ce ne conduceai, ci și după ce parasisem palestr'a științelor, făcând ca juni neesperți și neresolúti, antaii pasi, pe colțurosulu stadiu alui vietiei.

Si ce în propasirea noastră nea sierbitu de faru luminos și spechiu tuturor faptelor și nesuintelor, earasi nu a fostu, amate parinte, decatu caracteru-ti strabunescu, carele de micu ne dadusem a-lu admirá.

Micutiulu institutu Nasendénu — din a carui sinu aflamuri unde în largulu scumpéi noastre patrie cate o floricea, și în armata încă unu numeru însemnatu de ostasi alesi — se bucura pana astadi pe terenul scolaru a natiunei noastre, de unu renume putem dice stralucitu; și la susutienerea acestuia, numom gresit spunendu, ca rar'a întieptiune, zelulu esemplariu și directiunea plina de tactu a multu onoratei Domniei Tale, au contribuitu multu.

Cu adevératu, unu invetiatoriu, care e ferice a putea nutri în consciința sa, dulcea suvenire de asemenea fapte, pre lenga tóta falacitatea sórtei — care că comuna tuturor lucrurilor pamentene, 'și produce joculu arbitriului seu și pe campulu celei mai meritóse activitati — póte pe dreptu afirmá cu unu Herder, carele dice: „Pe lumea acést'a nu cunoscú vre o întreprindere, care se merite și se-ti respalátésca osteníl'a mai tare, decatu sierbindu junimei, spre a o îndrumá pre calea vietiei.“ Acésta devisa parusi a o fi alesu și Domni'a Ta de simbolu pentru tóta viati'a.

Deci, spre ati dá o dovéda despre cea mai profunda recunoscintia, éta ca cativa din cei multi, cari i ai educatu (o mare parte din ei — suntemu convinsi ca spre durerea lora, — nu s'au pututu partini, pentru ca ursit'a ne aruncá în tóte ungiurile luméi, catu abia ne aflamuri prin scrisori): — ne amu reunitu, ati tramite acestu micu suveniru.

Primesce lu te rogu, bunule Mentoru, că unu semnu alu stimei și iubirei noastre cu aceea convingere, ca amórea contra Domni'a Ta e sincera și clocotese în pepturile tuturor invetiaceilor ce i ai avut, și ca ei si-unescu oftarile la tronulu celu Atotputințe: că Elu se'ti respaléasca ceea ce ómenii nu potu. Capital'a friulana, Udine, în diu'a înaltiarei Domnului 1861.

În numele scolarilor de adinióra

George Popp,

Supralocotiitoriu c. r.

Sciri scolastice.

Sibiú, 17. Iuliu n. La scólele luterane de aici se începura esamenele în 16. ale cur. Din 16. pana 'n 17. se tienura esamenele verbale cu obituriéntii, din 18. pana 'n 31. Iuliu vor urmá esamenele publice în Gimnasiu, scól'a reala și normala, în 31. Iuliu promotiune, impartirea premiilor și încheiare solemnă a anului scolaru.

Numerulu scolarilor înscriși cu început. anul. a fostu a) în gimnasiu 330, dintre cari 219 sunt germani, 94 romani, 16 unguri și 1 serbu, din acesti'a a esitu în decursulu anului 54, în restimpulu care a mai venitu 3 noi; s'a aflatu asiadara la finea anului 279 elevi. b) În scól'a reala numerulu totalu de 125, din cari 112 germani, 5 romani, 5 magiari, 2 armeni și 1 evreu; în decursulu anului parasira scól'a 34, și mai venira noi 2, se oflari asiadara cu finea anului 93. c) La scól'a capitala (normala) numerulu scolarilor, la încep. an. 387, din acesti'a 314 germani, 56 romani, 15 magiari și 2 evrei; preste anu esira din institutu 18 și venira în locu 7, cu finea anului se aflari prin urmare 376.

În tute trele institutetele a frecventatu asiadara în anulu scol. 186 $\frac{1}{2}$ cu totul 155 romani.

Naséudu. Starea sumaria a elevilor la scól'a naseudana principala, cea de fetitie și institutul preparandiulu în anulu 1861 este urmátórea:

A. La scól'a principala de baiati. În clas'a I., sub invetiatoriulu Andreiu Morariu, elevi cu totul 75; în clas'a II. sub invetiatoriulu Vasiliu Nascu 66; în cl. III. sub invetiatoriulu Vasil. Muresianu 80; în cl. IV. sub invetiatoriulu Cosma Anc'a 69; cu totul 290 de elevi.

Acesti'a se impartu după religiune: 257 gr.-catolici, 9 greco-resarit., 18 romano-cat., 2 reformati, 4 evrei; după nationalitate: 266 romani, 11 magiari, 9 germani, 4 evrei.

B. La scól'a de fetitie. Sub invetiátórea Eleonor'a Capitanu, 22 fetitie, din care dupa religiune 10 sunt greco-cat., 4 rom.-cat., 3 reform., si 5 evree; éra dupa nationalitate: 10 romane, 2 magiare, 5 germane si 5 evree.

C. In institutulul preparandialu. Catechetu: Reverendisimulu D. Vicariu Gregoriu Moisilu, Invetiatori: DD. Vasiliu Petri, Cosm'a Anc'a, Andreiu Morariu si Joane Secuiu (de cantu). Numerulu eleviloru in anulu I. 67, in alu II. 32, cu totul: 99, toti romani, 96 de confesiunea greco-catol. si 3 de cea orientala.

Numerulu totalu ala eleviloru din tóte scólele Naseudului este asiadara de 411*).

De sub Cibleși, 1861.

De multu doriama a face O. publicu cunoscutu starea scóleloru comunale din fostulu confiniu militare de aci; totusi acésta dorire cu ardóre nu se potú realisá pana in presente. Nu me voiú sfi dar' de ar' fi chiar' spre detragerea onórei nóstre séu cuiva, a marturisi adevéruleu descoperindu morbulu ce e de ase vindecare.

Scólele comunale din acestu ténutu inainte de 1848 (si mai cu séma sub fericitulu V. Marianu) stetera in flóre, — in fiacare comuna spre delectare vedeai o scóla frumósa, pana la 100 si mai multi pruncuti in cea mai buna ordine frecuentandu scól'a, fiacare parinte, chiar' fara voi'a lui érá astrinsu asi dá pruncutii la scóla, cei de buna sperare se luá in clasele normali din Naseudu, ori alte triviali remanendu ceialalti pana atunci in scól'a comunale, pana candu pe lenga scriere si cetire-si procurá cunoscintia buna despre economia si alte unui economu necesaria; astfelu se templá si cu fetiteele. — Romanticele vai si selbe estense, cantecculu paseriloru in aurora si echo musicei si a tobelorulu, de cari resuná vaile acestui ténutu, cugetu nu érá atatu de incantátórie pentru fiacare calatoriu, spre a nui rapí atentiunea jun'a tiérana, care se ocupá intre

*) Asteptamu a ni se impartesi si rezultatulu esamenelorulu, care tocma decurgu.

Intocma este publiculu nostru indreptatítu a asteptá asemene date si rezultate de pela tóte instituttele nóstre romane in totu anulu. Asta asteptare pré intemeiata se va multiamí atunci, daca DD. profesori gimnasiali etc. cum si invetiatorii nostri comunali nu vor erutiá ostené'la, a ni le tramite incóce din candu in candu. R.

doine si salturi cu cetirea unei epistole dela fratele séu amoresulu ei. — Candu din contra acum privindu la scólele comunale delasate, ba multe ruinate, afundatu in trista melancolia, trebue se suspini din anima dicundu »O timpuri, o moravuri!« In locu de progresu, regresu.

Si óre ce a fostu caus'a acestei degenerari? nu voiú a taia pré afundu cu cris'a ce voiú a observá — ca desi preotii in privint'a scóleloru mai preste totu fure activi, totasi poporulu condusu mai multu de unii, caroru pucnu le jacea la anima grija de scoli, ba vedindu ca chiar' barbatiloru lorú, precum notarii si judii nu le ambla prin capu scól'a, ci mai multu jupanulu Moise, in locu de a o repará cérca numai ocaziuni de asi implea posunariulu propriu — — firesce acestea tóte traseru dupa sene cu multu mai tare neingrigirea, neinteresarea si degenerarea poporulu.

Nu voiú dice ca nu sar' dá esceptiuni, cari acestea nici ca le voru luá pe sine.

Spre esemplu pentru acei, cari ar' denegá a fi avutu midilóce si potentie de a stá de scóle, voiú aduce pe repausatulu bravulu si demanulu de memoria Ioane Beltiagu, care cá jude in comun'a Salva, unde se aflá o scóla fórte frumósa, inse mai cu totul ruinata, sacrificandusi tóte poterile o aduse la starea mai dinainte. Cugetu ca acésta s'ar potea face ori si unde e de lipsa, numai zelulu se nu lipsésca.

Uitandu si ascriendu tóte fatalitatei tempului singuru acea sperare me mangaie si nutresce, ca de acum inainte ne vomu bucurá de atari barbati bine-sentítiori, cari voru scí a ne vindecá dorerile, voru scí a se folosí de obositele nóstre poteri, conducandune la limanulu dorintelorulu si fericirei.

L. P.

Materiale de instructiune.

Schítie din geografi'a biblica.

A. PALESTIN'A. Ari'a de 450 mile cu 5 milióne locuitori. Jace in Asi'a si se marginesce la Ostu (resaritu) cu Arabi'a, la Vestu (apusu) cu marea mediterana (numita in s. scriptura oceanulu celu mare), la Nordu (miédia-nópte) cu Siri'a (care in s. scriptura vine sub nume de Aram), la Sudu (miédia-di) cu Arabi'a. Muntii: *Libanon*-ulu, adica muntele albu, deórece piscurile lui sunt acoperite pururea de nea;

din muntele acesta s'adusera lemnele si petrile la edificarea bisericeii lui Solomonu. Erá crescutu p'atunci de cedrii; in loculu caror'a cresce acum smochinulu si butuculu de viia. *Tabor*-ulu, inaltu de 300'; in muntele acesta s'a schimbatu la facia D. Cristosu. *Karmel*-ulu, e fôrte fructiferu, acoperitu cu paduri, gradini si agrii si are fôrte multe pesceri.

Vaii: *Hinon*-ulu, unde se jertfiau copii idolului *Moloch*. *Kidron*, *Gibeon*, *Eskol*.

Ape: Marea mediterana, laculu *Tiberia* séu *Genezaretu*, numitu si marea galileica; laculu acesta avutu fôrte de pesci, dá totdeun'a ocupatiune la 1500 pescari. *Marea mórta* séu sarata (11 mile in lungime si 6 ôre in latîme). Aici a statutu odinîora cetatile *Sodom'a* si *Gomor'a*, cari se cutropira. Riulu primariu este *Jordan*-ulu de 11 mile in lungime, isvorasce in *Libanonu*, stracurge *Genezaretulu* si se vérsa in marea mórta.

Producte: vinu, grau, orzu, smochine, migdale, olive, datile, tóte de cea mai buna calitate, — miere, sare multa, balsamu; metale; oi, capre, cai pucini, camile si multe selbatáci. Clim'a e fôrte calda, preste totu totusi stemperata. Plagile tierii sunt: cutremurile de pamentu, *Samum*-ulu (unu ventu periculosu de catra resaritu), cium'a, lepra scl.

Popórele invectinate: La *Ostu* si *Sudu Edomitii*, *Amalechitii*, *Moabitii* si *Amonitii*. La *Vestu Fenicienii* si *Filistrii*. La Nordu *Sirii*.

Impartirea: a) De pe timpulu lui *Iosu'a* tiér'a s'a 'mpartitu in 12 semintii. b) Dela timpulu lui *Rehabeamu* (fiulu lui *Solomonu*) in imperati'a lui *Iud'a* si a lui *Israelu*. c) Pe timpulu Romaniloru: in *Iud'e'a* *Samari'a*, *Galile'a* si *Pere'a*.

1. **Galile'a.** In acésta tierutia frumósa vietuira nunumai *Iudei*, ci si pagani, trecuti de pr'in tierile vecine. *Galileanii* se distinsera intre locuitorii celorlalte provincii prin bravura, religiositate si cultura. Insa prelenga tóte aste preferintie ale loru, fure totusi despretiuiti de *Iudeii* din *Iud'e'a*. Aici a vietuiritu *Isusu*. *Seforis*, cetate capitala, *Tiberi'a* cetate lenga *Genezaretu* cu ape minerale si bai calde. *Betsaid'a*, oresielu de pescari, loculu nascerii apostoliloru *Petru*, *Andrieu* si *Ioanu* si unde ei s'a ocupatu cu pescuitulu. *Nazaretu* (acum *Nas'a*), aici a locuiritu parintii lui *Isusu*. *Nain*, lenga *Taboru* séu *Tavoru*, unde *Isusu* a invieatu pe fiulu veduvei.

2. **Samari'a.** Samaritanii erau o natiune de origine pagana. Ei erau urgisiti si despretiuiti de catra

adeveratii *Iudei* din *Iud'e'a*; insa ei suferira acésta urgia cu constantia si aratara catra *Iudei* o purtare de lauda. *Samari'a* e resiedinti'a. *Sichem* siédi'a oficiului divinu samaritanu. *Silo*, aici erá pusu cortulu marturieii, unde a statu 300 de ani.

(Vá urmá.)

Varietati.

Din scriptele lui *Yung*. (Urmare din Nr. 25.)

Dupa legile naturei, noi putem fi acum ceea ce trebuie se fimu; nici unulu din ôrele nóstre n'are drepturi asupr'a celoru viitóre. Ce mandria faciarnica la omu, a pune tóte sperantiele sale pe dio'a de manel unde este acea dí? Cine ne incredintiéza, ca n'o vom petrece in mormentu? Cine o póte avé sub a sa stepanire? Asupr'a unei sperantie desierte didimu fericirea nóstra; facemu planuri vecinice, cá cum am avea in man'a nóstra fusulu *Ursitorulu* si am putea prelungi firulu vietii dupa voie-ne. Cu acestu chipu ingamfati de chipzuirii si de sperantie pentru dio'a de mane, noi perimu astadi.

Cea mai periculósa din tóte ratacirile nóstre este, ca noi, nebagandu in séma viéti'a traíta, socotimu ca acum incepemu a traf. Toti ómenii promitu a fi intielepti o dí; omulu de astadi se mandresce pentru intieleptiunea de mane. O! catu de frumósa va fi viéti'a, ce póte n'o vom mai traf! . . . Timpulu ce se afla in stepanirea nóstra, ilu inchinamu desiértatiunii cu hotarire insa, de a eredi intieleptiunii in celu viitoru. Pana candu suntem tineri si in putere, ne odinimu sumeti asupr'a minutulu da acum, far' d'a ne turburá de cele urmatóre si ne credemu mai inliepti decatú parintii nostri. La treidieci de ani omulu d'abea incepe a se gandí, ca purtarea lui póte fi desfrenata; la 40 imputarea se face dovéda si planulu vietii se schimba; la 50 se dojenesce pe sine pentru rusinósele aceste urmari si scopulu de a fi intieleptu se face hotarire, pe care o innoiesce si mane . . . póte! . . . dar poi-mane . . . a! . . . poi-mane . . . o mana de pamentu i acopere trupulu, si pétr'a de pe mormentu arata ca a fostu! . . . Asiá, frate, omulu móre cu desiért'a hotarire de a fi intieleptu mane, si fura timpulu din anu in anu, pana candu gramadinduse tóte, ne trezimu fara veste in sinulu mortii, far' de a fi lucratu o fapta macar folositóre patriei si stralucitóre pentru famili'a nóstra.

(Vá urmá.)

* Órecine danda preste anuntiu literariu, alaturatu la Nr. 24 alu „Amic. Scólei“ despre, cartile aflate in libreri'a lui S. Filtsch, si citindu titulu carticelei „Az erdélyi oláh nemzetről szolló törvényczikkek az unioval szemben és ezekről értekezlet egy magyar és egy oláh közt“, atal'a s'a invertisunatu de cuventulu „oláh“, incatu n'a crutiatu ostenel'a a scrie o epistola anonima catra librerulu S. Filtsch, din partea carui se facuse acelu anuntiu, si a insirá acolo cate injuraturi pe lume tóte, pentru cutozarea, de a mai scria inca si astadi cuventulu de batjocura „oláh“. Bietulu omu, ori si cine fia, se vede unu romanu tare zelosu, totusi este incatura de competitimu pentru sdrobél'a sa in-disiertu, si noi, dupace ni s'a comunicatu si nóue acea epistola, amu midilocitu a i se tramite in daru unu esemplaru din aceea carticica, cá Dlui se véda cine e acelu „oláh“ si ce cuprinde acea carte. Pe epistola stá timbrulu postei „Szamos-Ujvár“, deci anonimului scriitoriu servésca-i spre sciintia, ca la post'a din Gherl'a s'a spedatu pentru D-Sa unu esemplariu din opusculu, de mai susu sub adres'a „Anonimului scriitoriu catra librerulu Filtsch“, pe care o póte luá de acolo, far' d'a se face cuiva cunoscutu.

* La mai multe intrebatiumi ce ni se facu, aducemu la cunoscintia, ca — dupa informatiunile ce le avem — Bucuru Risulea, redigatoriulu almanacului umoristicu „Tuti-Fruti“, care ar fi se ésa in Pest'a inca in septemanele aceste, este Dlu Emericu Basiliu Stanescu. Domni'a sa trebuiá pe tóta intemplantia se dea mai buna deslucire publicului despre intreprinderea ce vrea se faca. —

* De órecatu timpu se observa pe ceriu unu cometu frumosu nepreanuntiatu din partea astronomilor, carele cu marimea si stralucintia sa intrece pe Venus si are o cóma, ce in lungime e asemene cometului Donati-anu din 1858.

* Asupr'a latitoriloru sectei religiose numite „Jerusalemi ti noi“ s'a rostitu sentintia judecatóresca in septemanele trecute in Vien'a; mai toti fura condamnati la inchisóre. Sect'a acést'a-si are inceputulu in Vien'a de órecati ani, si s'a opritu prin ordinatiune ministeriala publicata in fói'a legiloru imperiale. Cu tóte aceste martusisotirii ei nu s'abatúra dela ea, ci 'si educara si copii in aceeasi in anii din urma. Intre puntele relegei loru este si aceea, cá se nu bea beuturi spirituóse si se nu jóce nici unu feliu de jocu pagubitoriu, care tóte se privescu de meri pecate. — Dupace tribunalulu de Vien'a ii osendi acum la inchisóre, ei ridicara protestu pentru „persecutiune (góna) de crestini“ si se intielesere intre sine, ca dio'a acésta a condamnariu loru se o serbeze in toti anii, cá di a suferintiei fundatoriloru acelei secte.

* In Arlovka, unu satu in Rusi'a (gubernamentulu Saratow), o tieranca tinera a nascutu patru copii, dintre cari doi sunt inca in vietia.

* „Taimssulu“, diurnalulu celu giganticu englesescu, in 21. Iuniu esti in trei cóle. Din cele 144 colóne mari, 102, statatóre cam din 27.000 síre, fura implute cu anuntiuiri.

Nr. 76. 1861.

(1)

Escriere de concursu

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu in scól'a comunale romana unita din Catin'a, cu care e impreunatu unu beneficiu anuale: de 52 $\frac{1}{3}$ fior. v. a. primindi din cas'a perceptorale c.-r. contributiunale respectiva cá fundatiune vechia, apoi: de 80 fior. v. a., cari comun'a cu contractu e obligata in dóue rate ai prestá pe cale repartitiunale, a trei'a: dela totu prunculu si prunc'a umblatoria la scóla una diumetate miertia mare de cucuruzu; si in urma: quartiru liberu cu gradina destula pentru legumě debuintióse la una casa.

Concurendii, carii au de a fire pedagogi absoluti sciutori de cantarile bisericesci pentru mai mare indemnarea poporului de a'si dá pruncii la scóla, si afara de plinaria cunoscintia gramaticale a limbei romane se mai posiéda inca baremu una din celelalte dóue limbe ale patriei, — suntu rogati a'si tramite petitiunile sale provediute cu documintele necesarie la suscrisulu oficiu protopopescu pana in ultim'a Augustu a. c., cá asiá pana la inceperea noului anu scolasticu prosime venitoriu, memorat'a statiune vacante si in fapta deplinu se se póta restaurá.

Dela oficiulu protopopescu rom.-unitu din

Catin'a, 10. Iuniu 1861 s. n.

Iacobu Lugoslanu,
administr. protop. rom.-unitu.

Respunsuri.

Udine. S'a tramisu in 13. Iuliu n.:

Istori'a Romaniloru din Dacia de Ilarianu 1 esemp.	4 fi.
20 esemplare „Istori'a natiunala“, din care 1 esemplariu s'a tramisu si D-tale, à 20 cr.	4 fi.
20 modele de scrisu à 15 cr.	3 fi.
Spesele transportulu	1 fi. 25 cr.
Sum'a	12 fi. 25 cr.

G. L. — Deva. Se primescu, tramitene.

J. T. — Rezbánya. Orice elaboratu trebus se-lu videmu mai anteu, cá se ne putem hotari despre primirea séu nepri-mirea lui.

I. J. Numerii i veti putea capatá dupa voi'a D.-vostra si atunci.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretinlu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. anstr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Istori'a pedagogiceí.

Dela introducerea crestinismului
pana la reformatiune.

(Urmare.)

Precumu vediuremu in cele precedente dintre tóte instituttele de invetiamentu, scólele monasteriale incepure a decadé mai tare si mai curându, — pe candu cu specialitate tocma acestea s'ar fi cadiutu se se inaltie si se inforésca, caci canonicii si calugarii caroru erau incredintiate nunumai ca erau destulu de bineficiati séu salarizati, dar' mai pe susu de acést'a datori'a si misiunea loru, erá se se ingrigésca din tóte poterile pentru bunastarea si inaintarea acestoru scóle. Dar' indesiertu, ca precumu cu distinctiune canonicii, asiá si calugarii séu monachii au inceputu a — si pierde cararile, a se imbuibá cu bineficiate, a se aruncá in braciata lasitatei si placerei, *uti prohi! hodieque figura docet.* Inse universitatille si scólele publice séu cetatienesci totu mai tare se desvoltá. Cetatille prin comerciú si meserie se inaltia la o potere materiale insemnata, dreptu aceea si incepure a redicá scóle totu mai multe. Asiá la Lübecu (1161), Hamburgu (1187), Breslau (1267), Stetin (1390), Lipsi'a (1395) s. a. Poterea scolara erá in man'a eppiloru si numai cu concessiunea loru potea se redice cineva vre-o scóla. — Aceste se impartiau in scóle strinsu cetatienesci séu dupacumu se numeau atunci latine, — si parochiali séu poporali. Fiindca corporatiunile negutiatoriloru erau mai pe susu decatú alte corporatiuni, si totu deodata unii dintre negutiatori imbracau si officia publice, asiá le erá necesaria limb'a latina cá limba diplomatica si sciintifica. Din asta cauza se introduse in scólele cetatjenesci limb'a latina; bá pe incetulu se ridicare la gimnasia asiá dicundu mai multu filologice.

Scólele stetéu sub inspectiunea eppului séu a magistratului. — Instructiunea, lasa ca erá fórté simpla, dar' se templá in modu fórté scandalosu. Magistratulu dá scól'a spre instructiune la cate unu asiá numitu magistru séu rectoriu cu contractu pe unu anu, acest'a

apoi 'si tocniá cantoru, provisorii séu magistri subalterni (*hipodidascali*) si alti invetiatori subalterni (*locati*), acestia aveau se scie vorbí si scrie latinésce si pe lenga aceea se fia deprensi in eticheta cá se invetie si pe scolari.

Candu erá la alegerea vr'unui magistru, preotimea se nevoiá totdeun'a s'alega unulu, care va poté fi si ei intru ajutoriu. Asiá apoi se templá ca in cetatile cele mai serace unde dotarea erá mesera, magistrulu erá nevoiutu se merge si pe la bisericu se cante séu altumintrea se sierbésca. De aici resultá si aceea ca magistrii nu petreceau multu intr'unu locu, ci vagabundau din o cetate in alt'a. Pe urma chiar' si scolari mai betrani de prin scólele latine incepure sub nume de scolari vaganti (*scholares vagantes, goliardi, histriones*) a implea lumea sub pretestu ca ambla dela o scóla la alt'a; apoi cá se póta, ~~traf~~ facea cate tóte. Acumu erau vrajitori, acumu pascalitori, acumu negromanti, acumu facéu experimente fisicali si cate alte misiellii si insielatorii, asiá catu pe urma fure chiar' si anatemisati.

Ei se impartiau in dóue clasi: in mai betrani numiti bachanti si in mai teneri. Cei teneri erau siliti se tiens de mancare pe bachanti cá pre mesce orbi, bá se le mai facea chiaru si presente; apoi daca nu potéu altmintrea si-facéu degetele lungi si castigau de pe unde dá Ddiu. Asiá pe unde ajungeau erau cá locustele, cam asiá ceva cá Curutii.

Scólele cetatienesci inca decadiura si se demoralisara. Tóta invetiatur'a erá numai o memorisare mecanica, o blatarare; caus'a erá si aceea ca bietii saolari nu poté se-si scrie nusciu ce studiu, caci unu contiú de hartia pela 1430 costá 1 1/2 taleru. Cea d'anteiu móra de hartia s'a redicatu in Germani'a la 1390. —

Bibli'a pe hartia costá 36 galbeni, pe pergamenta 66 galbeni.

Apoi profesorii o luase la speculatiuni cu manualele. Scolarij nu potéu se-si castige toti manualele, asiá profesoriulu cautá se cetésca testulu pana candu

lu invetiá scolarii de rostu. De limb'a materna nu erá vorba, ci latina in susu, latina in diosu.

(Vá urmá.)

Gassendi si istori'a astronomiei.

(Urmare din Nr. 24.)

Se aruncamú acuma un'a privire esaminateóre in epoc'a istorica. Esaminarea, cu privire la anticuitatea observariloru astronomice, ésa in favorea Egipteniloru, Asiriloru si a Babilonieniloru. Caci Grecii, cari in privinti'a acést'a aparú a se luptá cu ei, sunt siliti dupa insasi marturisirea lui Platone, a le concede loru preferinti'a. In respectulu acést'a Platone (in Epin.) asia se exprima: „Acel'a care s'a ocupatu mai ante cu observarea astreloru, a fostu barbaru. Adica stravechi'a provincia a nutritu pe barbatii aceia, carii mai d'anteiu si-a sacrificatu puterile astoru observatiuni pentru frum-séli'a ceriului de véra, cum se infacioséza aceea in Egiptu si Siri'a, unde din lips'a noriloru si a ploiloru se vedu astrele pré lamuritu“. Si in adeveru subtra-gendu asertiunea, despre Ifitu, ca ar fi reinoitu jocurile olimpice, ce cade in secululu alu IX. ina de Cr., cum si cartile lui Omeru si Esiodu, a caroru inffiorire cade totu in acelu seculu: atunci Grecii nu prea potú aratá ceva mai stravechiu, afara de observatiunile lui Talesu, care a vietuutu in secululu alu VI. inainte de Cristosu, apoi tocma si cunoscintiele ce le posedéu despre corpurile ceresci le-a imprumutatu dela Egipteni. Fiindu dara ca Egiptenii singuri si preotii acestor'a, suntú, carii cu Asirii si cu Babilonienii precum si cu intieptii, cunoscuti loru sub nume de Caldei, a polemisatu despre vechitatea observatiuniloru astronomice: de siguru nu e greu a decide, ca caruia d'intre acestia i-se cuvene in asta privire glori'a. Caci desi Iosifu si altii dau antaietatea Caldeiloru, éra Lactantiu si cu altii o atribue Egipteniloru, Platone, Cicerone, Diodoru, Lucianu, Tacitu, Achile inasa precum si alti scriitori ii citéza p'amendoi, cá pe unii ce sunt demni de tóta credinti'a. Altaminte, pentru acésta nu trebue se ne cuprinda mirare, pentruca ambele acestea natiumi s'a bucuratu de o patria la siesu frumosu si intr'o clima curata, si se privé un'a pe alt'a de coloni'a s'a, originea ambeloru e fabulósá, si tocma pentru aceea e greu a ne lasá in cercetarea ei, ambele aminteseu intr'unu modu despre timpulu in care si-a luatú incepetura observatiunea steleloru. Caldeii a esersatu acést'a dupa Diodoru 403,000 ani, éra Egiptenii, precum afirma Cicerone

(de divin.) 470.000 de ani. Autenticitatea celoru dise despre Egipteni ar' puté deveni suspecta, d'in cauza, ca ei prin adogere, s'a nevoitu a - si eluptá preferinti'a. Caci se vede, cá cam ambitiunea loru nu s'ar' fi multumitu cu cei 409000 de ani memorati la Laértiu, sub a caroru decursu. adeca dela Vulcanu, fiulu lui Nilu, pana la Alesandra macedonéna, sa 'ntemplatu 373 intunecimi de sóre si 832 intunecimi de luna?

Premitiendu aceste, nu putemú negá, ca Egiptenii cu óre cati seculi inainte de calatoriile lui Talesu si a altoru greci s'a ocupatu cu observatiunea steleloru; déca intrebamú inasa ca in catu timpu? respunsulu doritu nu se póte dá, d'in cauza, ca originea ei e fabulósá si se transpune intr'unu timpu de totu intunecosu. Pliniu dice (libr. 7, c. 35) ca Epigene nu a afflatu ceva urme mai vechi la Babilonieni, decatu nescari observatiuni ce se intindu abia peste 720 de ani, separte in caramidi arse; ca numerulu eclipsuriloru, de acaroru urme a datu dup'aceea si a caroru consemnatiune a venitu in manile lui Ptolomeu, e mai asia de mare; ca in fine Berozu si Critodemu marturisescu, ca pe timpulu loru esistau cercarile unui restimpu numai de 430 ani.

Desi concedemú noi ceva si preste timpulu acést'a, totusi nu mai multu decatu a marturisitu ei, cându intrebati de Callistene la ardórea lui Aristotele, a afirmatu ca ei nimica posedu mai vechiu ce ar trece peste 1903 de ani; carii ani, precum se vede, se incepu cu Ninu, fiulu lui Belu primulu rege alu Asiriloru. Si acésta e vechimea cea mai mare, care se póte cercetá in privintia astronomica; si care nu se intinde preste 1900 ani inaintea lui Alesandru.

Dar' se ne intrebamú acum, ca ce rezultatu putemú aratá din observatiunile stelari ale acestoru dóue popóre? Cu privire la Egipteni nemica, éra la Caldei pucinu. Pomponiu Mela, dice despre egipteni, ca ar fi sapatu in columnele loru, cum ca stelele, dela originea Egipteniloru si au schimbatu de 4-ori cursulu loru (ca cum a luatú ei acést'a, seu cum a intielesu ei acea asertiune a lui Herodotu (libr. 2) ca sórele de 2 ori a resaritu acolo, unde acuma apune, si de 2 ori a apusu intr' acela locu, unde acuma resare, nu e de lipsa a mai cercetá), pentru noi inasa nu ne-a remasu dela ei nici una memoria despre vr'una observatiune facuta in unu anumitu tempu; despre Caldei asemenea nu ne remase altu ceva, afara de intunecimile memorate la Ptolomeu. Intr'aceea fiindumí vorb'a despre Egipteni, nu consideru aici pe Ptolomeu si pe ceisalti scriitorii, carii au inffioritu in Alesandri'a cam vr'o 300 ani inainte de

Cristosu, séu dupa Alesandra, precum: Timocarisu, Eratostenesu, Hipparcu; acestia séu au fostu Greci, séu pentru limb'a greca trebue a se numerá între Greci, si nu între vechii Egipteni, din acaroru descoperiri si observatiuni insusi Ptolomeu (afara de tóta indoiala, egipténu) nu a trasu nici unu folosu. La ambele popóre inse debue a distinge 2 feluri de observatiuni, adica dupa primit'a distingere generala, astronomice si astrologice. Cele d'anteiu tratara despre misicarea, si marimea steleloru precum si despre relatiunea acelora cu privire la apropierea si departarea loru între sine, éra cesteá din urma despre influenti'a pe care dupa superstitiós'a loru credintia — stelele ar exerciá asupr'a aerului cum si asupr'a fapteloru si lucrariloru omenesci. Fiindu ambele popóre aplecate spre superstitiune a venitu mai ante in confusiune vedindu miraculósele intunecimi solari si lunari, observandu totodata ca ore cate stele urméza unu cursu contrariu; insa dup'aceea le-a venitu in minte, ca tóte acestea nu se intempla fara de cause si ca numai de o sistema científica ar fi lipsa, prin ajutorulu careia ar putea ajunge la cunoscenti'a aparitiuniloru acelor'a. Din acésta cauza, Caldeii a atribuitu, dupa afirmarea lui Diodoru cea mai mare influentia, celoru 5 planeti, pe care i privea cá pe nescari mesageri séu vestitori ai voiei diesci, fiindu ca nu procedea totu pe acea cale, cá celelalte astre cu cursu regulatu, ci acum resariá si apunea in unulu, acum in altu locu, mai incolo diferau si in marime si colóre. Acestea si alte schimbári de aceste i-a facutu se se ocupe cu examinarea mai seriós'a acelor'a. Fiindu inse ca erau de parere ca, cu catu e mai ridicatu acelu locu de pe care se observa astrele, cu atata mai lamuritu se potu si vedé: pentr'aceea a si redicatu edificii de 'naltime fórté insemnata, precum a fostu turnulu acél'a din Babiloni'a, descrisu de Herodotu, de o 'naltime necuprinsa, din acarui curte mai inalta, unde érá si templulu lui Belu, se puté precum scrie Diodoru, cu mare acuratetia inregistrá resaritulu si apusulu astreloru. Dupace a fostu aflatu, ca cei cinci planeti purcedu mai totu p'o cariera cu sórele si cu lun'a: a insemnatu zodiaculu, in care credé ca esista un'a putere fórté mare, din cauza ca corpurile necurmatu se rotea intr'insulu. Zodiaculu acesta l'a impartitu ei in 12 parti séu semne, pentruca lun'a s'a rotitu de 12 ori intr' insulu in timpu ce sórele numai odata; si dupa numerulu aceloru díle, in care sórele trece odata pr'in unu semnu, totu semnulu l'a clasificatu in 30 de parti, pe care noi le numim graduri. Insa la tóte aceste ei au mai adaosu si ceva

poesia, precum scimn din Diodoru. Si-au inchipuitu adica 12 dieitati principali, ascriindu fiacarei cate unu semnu si cate o luna; mai departe a subordinatu corpuriloru cate 30 de stele pe care le a numitu diei consultatori, si a crediutu ca catra medianopte totdeuna suntu 12 stele, asemnea catra amediadi esista 12, inso ne vidibile; d'ntre cari cele d'antaiu infaciosiau ómenii vii, éra cesteá d'in contra pe cei morti. Acestea inso si alte visuri de natur'a acestor'a e destulu a le mentioná numai; dar aceea ca cum a clasificatu zodiaculu in 12 parti, voiu spune totusi mai pe largu, si inca incatu privesce pe Caldei dupa Sestu Empiricu, éra ce atinge, pe Egiptenii dupa Macrobiu.

Ambele popóre torná apa intr'unu vasu angustu si in fundu gauritu, care curgea in altu vasu dela resarirea observata nóptea a vr'unei stele, pana la acelu momentu, in care aceea resarea de nou in nóptea urmatóre. Impartiendu apoi ap'a aflatóre in vasulu de desuptu in 12 parti egali, gatiu dóue vase si mai mici asiá, ca fiacare contiené $\frac{1}{12}$ parti, si retornandu ap'a éراس in vasulu celu de asupra pandiau dupa resarirea vr'unei stele zodiacae. Care intemplanduse, lasau a curge ap'a in unulu din vasele mai mici, si sub timpulu implerei aceluia avéu de grige la stéu'a tocma atunci resarinda in zodiacu; apoi in schimbau vasulu cu celalaltu golu, si acést'a repetindu desi nu intr'una, insa in mai multe nopti si-a insemnatu pe acele 12 stele, prin cari zodiaculu intregu se imparte in 12 parti egali. Deci, cu ce silintia deosebita au mesuratu ei in modulu acest'a ceriulu, se póte vedé singuru din esemplulu acest'a. Epicuru despre Caldei mai amintesce si altu esemplu. Fiindu ca ei credeau, ca fericirea omului nascutoriu depinde dela acelu semnu, séu dela acelu puntu alu zodiacului, care se vedea a se redicá in momentulu nascerii sale catra orizontu; de aceea cu ocaziunea fiacarei nasceri acceptate, unulu dintre auguri (asiá se numiá la cei vechi spuatorii de norocu) érá de facia la nascere, éra altulu se asiediá pe unu locu mai ridicatu, si dandni celuilaltu semnu despre nascerea copilului, acest'a notá atunci semnulu ce resariá in momentulu nascerei. Insa e multu mai interesantu ceea ce amintesce Macrobiu despre Egipteni, carii voindu a sci lungimea diametrului solare, gatiu unu vasu de pétra semisfericu gavanitu (scobitu), pe care asiediendulu cu buzele (marginile) in pusetiune orizontala, tocma in centrulu seu pusera unu aratatoriu, din care trasera apoi semnidiametre (radii) corespundietóre pentru cele 12 semne. Dup'aceea observá cu acest'a in dio'a ecuinoptiului

momentulu acela, in care laturea cea din susu a sórelui va lumina orizontulu insemnandu apoi pe marginea vasulu acelu punctu, care 'lu aratá umbr'a aratatoriului in momentulu de facia; insemnau dup'aceea si punctulu acél'a, in care finia umbr'a pe candu laturea de dinjosu a sórelui a aparutu pe orisonu. Finindu acést'a, mesurau intrespatiulu acél'a, care erá intre liniile ce aratau cele dóue umbre, si au aflatu ca acestu spatiu face a 9-a parte a órei d'anteiu, séu 108-a parte a semicercului, pr'in urmare a 216-a parte a cercului intregu. Din care apoi a dedusu, ca diametrulu sórelui face a 216-a parte a carierei sale intregi, pecandu acél'a abea s'apropria de a 700-a parte. Dupa mesurarea loru diametrulu solare ar fi fostu 1 gradu si $\frac{2}{3}$, pecandu acél'a cu pucinu e mai mare decatu $\frac{1}{2}$ de gradu, adeca 30 séu 31 de minute. Tocma asiá a fostu si vasulu acela, pe care Vitruviu 'lu numesce „scaphen“—, Marcianu Capella „scaphidium“, ascriindu inventarea lui lui Aristarcu din Samosu. Nu voiu aduce inainte mai deperte nici aceea, ca diametrulu sórelui si prin orologiu de apa s'a silitu alu determiná, luandu acea cantitate de apa cá mesura, care েসurge din momentulu resaririi sórelui pana la total'a apunere a lui, ceea ce putemu citi la Plutarcu si Capella; modulu acest'a dupa spus'a lui Cleomede este o aflare a Egipteniloru. Din partemi numai pentru aceea am amintitu loculu acest'a, cá se nu paru a retacé ceva din cele, ce séu Egiptenii séu Babilonienii a observatu mai de insemnatu.

(Vá urmá.)

Siedulele de silintia, cá midilocu de impuctnarea pedepselor in scóelele populare.

Pentru de a'ncungiurá pedepsele scolariloru, dar-mai alesu pentru indemnarea lor spre invetiatura, e fórté folositóre impartírea de siedulitie de silintia intre pruncii mai serguitori, in tóte prelegerile peste septemana, dupa cum arata si perceptorulu Naum Petrovits, in „metodic'a“ sa fóea 61, tiparita in Bud'a la a. 1818. Acést'a e: a face mai multe siedulitie, de un degetu de lungi, pe care se se scria verb'a „serguitoriu“ seu „laudabilu“, apoi se se predea cate un'a scolariloru dupa fiesi—care respunsu bunu de preste septemana; éra Sambat'a dupa „vecernie“ luanduse tóte siedulitiile fiesicaruia la revisiune si desbatere de faci'a scolariloru, acél'a, care vá avé mai multe se capete unu „atestatu“ compusu cam dupa capacitatea si placulu scolariloru,

care atestatu póte fi lor mai placutu in versuri, unde se fia scrisu d'asupr'a numele sirguitoriului scolariu s.a.

Acésta procedere sternesce intre scolari o infocata diligentia, si fiindu ei mai totdeuna ocupati cu lectiunile loru, cá se capete care din care mai multe siedulitie, fórté multu se 'npedeca si dela alte efecturi rele. Eu acésta procedere inca de vr-o 4 ani amu aplicatu-o in scól'a mea si fórté m'au ajutatu: atatu intru propunerea invetiaturiloru; catu intru ocolirea pedepselor; dar' mai alesu la „metód'a nóua“ seu „a sunetului“, care ni-o recomanda si D. colega din Leta-mare in Nr. 17 alu „Am. Scól.“, la care se cere o fórté mare atentiune a scolariloru, si mare incordare a invetiatoriului.

Deci recomandu acésta procedere, cu care m'am folositu, si altoru colegi ai mai, spre aplicare.

Rachitt'a, 1861.

Joane Blidariu,
invetiatoriu

Sciri scolastice.

Sibiú, in 20. Iuliu s. n. De si cugetamu, ca pertractarile si decisiunile universitatii sasesci se vor publicá in diurnalele nóstre politice pe largu, dupa cum au urmatu, ne tienemu totusi si noi de datorie a face cunoscuta publiculu cetitoriu si interesatu pentru prosperarea nóstra din celea 12 proiecte, cari le au asternute deputatii romani din Sebesiu cu scopu, de a se realisá prin universitati, vreo 3, cari privescu imediate specialitatea scólei. Acestea proiecte compusa de Dep. rom. zelosu, D. Gr. Popu din Sebesiu suntu de urmatoriulu cuprinsu:

A. alu 6-lea proiectu:

Reinvierea, republicarea si esecutarea punctelor ordinatiunei universitatii din 3. aprile 1848 Nr. 458 debue fara amanare ordinata.

Intre punctele acestei ordinatiuni date de Universitatea pure sasésca in anulu 1848, pe candu se incepusera armarile pe puteri, se cuprinde sub b) „primirea prunciloru romani la ori ce feliu de profesiune neconditionatu“.

B. alu 8-lea proiectu.

Pentru ridicarea, sustinerea scóloru si dotarea invetiatoriloru debue se ingrigésca respectivele comune, si candu nu aru ajunge midilócele comunelor, atunci se se intregésca astea din fondulu comunu alu Universitatii. — Acést'a fara deosebire de confesiuni.

C. alu 9-lea proiectu.

Egala impartire a studintiloru fara deosebire de nationalitate cu stipendii din cas'a Universitatii; se se face concludu si acestu concludu se fia publicatu.

Primirea si realizarea acestoru proiecte ar resultá o influintia fórte binefacátore asupra scóleloru romane din pamentulu regescu.

— Audimu, ca o parte insemnate a invetiatoriloru Banatului ar fi petitionatu la consiliulu ungh. reg. de locutiintia, cá se le denumésca de Directoru pe unulu din pré demnii nostri barbati de acolo, alu carui nume binecunoscutu publicului nostru — temendune a nu-i atinge modesti'a — suntemu siliti pentru asta data alu retacé. Observamu totusi, ca invetiatorii aceia nu putéu nici intr'unu modu a dá mai frmósá dovéda de energi'a si harnici'a ce trebue se orneze astadi pe invetiatorii romani, cá prin pasulu facutu, alu carui realizare ar áduce pentru densii si astumodu pentru scólele Banatului diorile unei prosperitati de multu dorite.

Orlatu. In 27. Iuliu n. se tienu esámenele la scól'a principala de aici.

Siebesiulu - sasescu. La gimnasiulu micu (de 4 clase) evangelicu din Siebesiulu sasescu s'a afluu cu finea anul. scol. 186%, 77 scolari, din acestia 37 sunt romani; la scól'a elementara de acolo 189 scolari, din cari 56 sunt romani; la scól'a de fete 172 scolaritie, din care 15 sunt romane. Cu totulu s'a afluu asidara romani la scólele siebesiane 93 baiati si 15 fetitie

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare din Nr. 26.)

C a p u l u IV.

(1186—1258).

DELA ASANU SI PETRU, PANA LA MÓRTEA LUI MICHAILU I.

§. 32. A patr'a rescóla a romaniloru, si restaurarea rogatului sub Asanu, 1186—1196.

Imperatulu bisantinu Isacu Angelu, abia cuprinse tronulu, si 'lu si perdú. Murindu-i muierea, peti (1186) pe fét'a regelui Ungariei Bela III., si demandá, cá spesele de

nunta se se adune dela cetati si tieri. Acést'a a necajitu pe toti locuitorii, éra mai alesu pe romanii, carii locuía in muntii Emului si in cerculu Antrialului. Acestia incrediendu-se strimtoriloru dela munti, si cetatiloru pe stanci, inca si mai nainte, pucinu cugetá cu grecii, éra acuma, pentru luarea venituriloru, si alte stórceri se resculara cu arme, si se innaltiará éra in marirea loru. (Nu pote se péra nici unu poporu, déca poporulu vre se traésca)!

Capii revolutiunii érá doi frati, Asanu si Petru, carii mai avea de frate pe Ionu séu Ionichiu de etate mai tinera, — si toti trei se tragea din viti'a lui Samuilu antaiulu rege romanescu, — adeca din dinasti'a romana a comitopuliloru. — Asanu si Petru s'au dusu la imperatulu Isacu in Chipsela, si au pretinsu se se primésca in numerulu ostasiloru, si se li-se dee tiér'a dela Emu, carea nu aduce venituri multe. Imperatulu le denegá cererea, éra mai vertosu Asanu, pretinse de nou cu indresnire — séu ca rentornandu va scí elu ce se face. Pentru acést'a indresnire capetá o palma, si se rentórsa infuriatu a casa.

Asanu si Petru curendu cuprindu tienuulu intre Dunare si Emu, — si multe parti se supunu de voia. — In Daci'a inferióre romanii scapara de pacinati si cumani, si acuma stringu óste intru ajutoriulu lui Asanu, carele cu óstea sa s'a bagatu in cetatiu'a Strinav'a. — Isacu a purcesu cu óstea sa spre Emu, si pe nesciute a incungiuratu pe Asanu; dar' acést'a cá si unu viclénu, tramite pe unu prefacutu desertoriu, cá se spuna imperatului, ca romanii din Daci'a inferióre trecura Dunarea, si vréu se-lu incungiure. Imperatulu desi avea sperantia se cuprinda cetatea, fú ingritu de fama si plecá dela cetate, apoi candu mergea printre strimtori, romanii l'au atacatu, si asia l'au batutu, incatu imperatulu si-a perdutu si avuti'a si sculele imperatesci, si abia putú scapá cu pucini greci catra casa.

Asanu si Petru in 1187, facura o biserica intru reverinti'a Santului Dimitriu si a bagatu in ea muieri si barbati indraciti (numai se prefacea), carii strigá catra poporu: „Lui Ddieu i-a placatu cá poporulu romaniloru, se scuture jugulu indelungatu alu greciloru, si se-si cerce libertatea sa, ca Santulu Dimitriu vine se-le ajute!“ — Acést'a incuragiá pe

romani, si apucandu toti arme, trecura peste Emu, cá se cuprinda si alte cetati. —

Isacu a plecatu a dóuóra a supra loru; éra ei se retrasera la locuri ne amblate. Éra o negura si grecii 'i atacara pe nesciute; éra romanii spariandu-se se imprastia; si Asanu si Petru cu altii de frunte trecura in Daci'a inferióre. — Imperatulu atunci puse ostasi in cetatile Bulgariéi si renturnandu, se lauda ca a infransu revolutiunea. —

Insa Asanu — carele si in secululu nostru ar' puté fi unu erou alu natiunalitatii romane — in Daci'a inferióre 'si facuse osti pre mari, ce le alesese dupa placere, a venit éra in Bulgari'a, cu scopu cá se strice pe greci, si se unésca domni'a romaniloru de amendoue partile Dunarii, — dicendu „precum a fostu mai de multu!“

Imperatulu tramite pe Ionu Cantacuzenu in contra lui Asanu, carele se tienea intre munti. — Cantacuzenu cugetandu ca Asanu de frica s'a retrasu la munti 'si pune taber'a pe campia. Asanu se scobóra nóptea, ataca corturile, ucide si prinde pe multi, cuprinde tóte stégurile si vesmintele lui Cantacuzenu, carele abia a scapaú cu vreocativa greci. Asanu si Petru imbracandu-se peurma in vesmintele de auru a le Cesarelui, si muta taber'a la campia. —

Asanu in 1188, cu ajutoriulu daco-romaniloru, strebatu pana la Agatopiu, si jefu totu ce aflá, pana in Lardi'a. Imperatulu plecá a trei'aóra in contra lui, si si-a pusu óstea in Basterne. — Unu omu spuse imperatului, ca romanii acuma se rentoreu cu prada. Imperatulu atunci impartí óstea intre duci, si plecá in urm'a romaniloru, carii vediendu pe greci, dedura prad'a unoru cohorte cá se o tréca la munti, éra ei impreunandu-si ostile, asteptara pe greci. — Virtutea romaniloru rempinse pe greci, carii disera: „ca romanii se batu dupa datin'a patriei loru“, si asia imperatulu se rentórce la Odriu. —

Asanu in 1188 ajunse la Filipopoiu si a pradatu totu ce a aflu in drumu; imperatulu cercá cá romanii se se aplece; dar' deórece Asanu éra constantu cá murulu, pléca a patr'aóra a supra lui in primavéra (1189) si batendu trei luni cetatea Lobizu, s'a rentorsu fara sucesu. Din intemplanse in sa prinsu pe muierca si pe Ionu fratele lui

Asanu, si acuma imperatulu sperá, ca prin acesti ostatici, va face pe Asanu se se supuna! Asanu mai multu si-a iubita patri'a si natiunea, decatu pe muierca si pe frate, — si romanii mai multu pretiuá virtutea si libertatea decatu viéti'a! —

Unu inamicu nou veni a supra lui Asanu, si acesta, done luni se bate cu Barbaros'a, imperatulu dela apusu, carele a plecatu prin Servi'a la Palestin'a si abia a potutu se strabata mai departe; éra in anulu viitoriu Asanu bate pe grecii cu ducele C. Aspiatu, carui imperatulu 'i scose ochii. —

Asanu in 1193 mai capeta ajutoriu dela daco-romani, si a pradatu de nou tiercele imperatesci cu sabia si focu, cá se infrenga puterea greciloru. Imperatulu Isacu Angelu pléca a cinc'aóra a asupra lui, si dóne luni s'a batutu pela Antrialu, cá se strabata la Emu (Balcanu), dar' neputandu face ceva, se rentórse la Berea dupa ce perdú parte mare din osti. — Romanii se uitá cum trecu ostasii imperatului printre nesce strimtori de munti, si lasara se tréca legiunile din frunte, si candu ajunse trup'a medilocia, romanii se aruncara a supra ei, caci acolo éra imperatulu cu boierimea, si resipira uritu ostea, éra imperatulu abia scapá.

Romanii dupa atate invingeri se inavutira, si incuragiara si mai tare si in 1194 Asanu incepe a bate si cetatile intarite si indepartate, care au o istoria deosebita. Imperatulu pe unde ajunse strinse muierile romaniloru, si se retrase la Filipopoiu; éra peurma ceru ajutoriu dela Bela III., regele Ungariéi socrulu seu, rugandu-lu se tramita pe unguri la Dunare, pana ce elu a plecatu a 6-óra in contra lui Asanu, ducendu cu sine 15 centenaie de auru si 60 de argintu, si dicendu: „Nu me voiu renturná, pana nu voiu invinge pe romani!“; dar' fratele seu Alesiu III., 'i scóte ochii si rapesce imperati'a.

Alesiu tramite soli de pace la Asanu si Petru; dar' acestia nu primira co. ditiunile rusinóse. Batai'a s'a inceputu si romanii a invinsu pe imperiali lenga Serr'a, prindiendu pe unu duce alu loru si ocupandu multe cetati. — Imperatulu tramite (1195) pe Ionu Sebastocratarulu in contra lui Asanu, carele se retragea cu prada; éra ducele imperialu a fugitu 30 de stadiuri, cá se aflu pe

romani, si candu'i vediura erá oatea ostenita.— Asanu vedienda pe persecutori, 'si imparte ostasii in lésiuri, si cuprindendu pe Isacu cu tota óstea, o prapade, éra pe duce 'lu prinde.

Viéti'a unui barbatu mare — cá si Asanu de regula e tragedia. — Ivancu, unu veru lau lui Asanu, se tienca cu sor'a muerii — carea scapà din Constantinopoiu — si Asanu certà pe muiere pentru ca suferca asia ceva, si pe Ivancu 'lu chiamà nóptea la sine. Ivancu vine, aducendu spad'a sub vestmentu; éra Asanu, dupa ce ocarì pe verulu seu, si puse man'a pe sabia cadìu mortu de lovirea verului. Acest'a delocu fuge, si inca in nóptea face conjuratiune cu amicii; cá se cuprinda tronulu, caci altumintre fratii lui Asanu 'si voru resbunà.

§. 33. Petru fratele lui Asanu, 1196—1197.

Dupa mórtea lui Asanu, fratele seu Petru apuca domni'a; éra Ivancu cu conjuratorii cuprindu Ternovulu — resiedintia regala — inca diminéti'a. — Ostasii lui Petru au invinsu, éra Ivancu tramise dupa ajutoriu la imperatulu grecu, inclinandu-i tiér'a. — Imperatulu a tramisu pe Em. Camatia, dar' opunendu-se ostasii, vine insusi, inse erá tardíu, pentruca Petru a mai capetatu osti (dela daco-romani) si s'a intaritu bine.

Romanii nu asteptara ataculu, ci ei navalira a supra greciloru. pe carii la Filipopoiu 'i conducea Ivancu celu fugitu; si indesiertu ajunsse si imperatulu, deórece romanii avura man'a nelegata in tóte partile dincolo de Emu. Insa nenorocirea romaniloru a fostu, ca unulu din rudeniele lui Petru, omorì pe regele loru celu pretiutu.

(Vá urmá.)

Schitie din geografi'a biblica.

(Urmare.)

3. Iude'a. Locuitorii acestei provincii despretiuita si urgisita alle popóre, má chiaru si alti judet; si si-pastrara cu multa grige datimele privitoare la servitiulu dumnedieescu si se tienca pe sine de alesi.—Capital'a tierii evreesce a fostu *Ierusalim*-ulu cu 200,000, locuitori; erá situata pe unu munte, pan' la ale carui in-altimi avea omulu. se mérga 6 óre. Dintre cele patru deluri si munti pe cari erá asediatu Ierusalimulu, celu mai mare erá *Sion*-ulu, — pe acest'a se aflau cele mai

umari edificii publice. Pe muntele *Morea* zidise Solomonu biseric'a. Cetatea insasi erá cungiurata cu unu unuru intreitu, inaltu si grosu, care erá framsetiatu cu 164 turnari. Ierusalimulu s'a subjugatu si depradatu de 18-ori. — *Getsimane*. la pólele muntelui oliveloru (maslineloru), istr'anu locu frumosu, desfatatosu, unde Isusu fú datu in man'a inamiciloru sei. — *Villeim*-ulu, locul nascerii lui Isusu. — *Hebron*. cetate, aici se afla grót'a (pester'a) cu mormenturile lui Avramu si Sara; de asupr'a acestei gróte sta acum o mosiea (biserica mahometana). — *Ierichonu* (cetatea finiciloru), unde a fostu scólele unoru profeti, in vecinatate este multu balsamu. — *Gas'a*, *Bethel*, cetate, *Gibeonu*, cetate, insemnata pentru batali'a lui Iosu'a. — *Bersab'a*, locul petrecerii lui Avramu si Isacu.

4. *Pere'a*. Tiér'a acést'a se stracurge de riulu Iacobu. Locuitorii: judei si pagani. *Magdal'a*, o cetatiue. — *Cesare'a* lui Filipu, lenga Iordanu. *Mahanaimu*, lenga Iacobu. *Iabes*, cetate, d'aici se rapira cele 400 de fecióre. Saulu o scapase de impresuratur'a Amonitiloru, din care cauza mai tardiu intru semnu de recunoscintia i se ingropà trupulu acolo.

Astadi tiér'a acést'a sta sub donnia turcósca si se administréza prin pasí'a din Siri'a.

(Vá urmá.)

Varietati.

* Cu Nrulu acest'a impartesimu cititoriloru nostri program'a noului diurnalu „CONCORDIA“, care dela 1. Augustu viitoriu vá esi in Pest'a sub redactiunea Ilustritatei Sale Dni Capitanu supremu alu Cetatii-de-pétra Sigismundu Popu, cunoscutu pe terenulu publicisticiu din anii de mai nainte. Din aceeași se póte vedé atatu frumos'a tendintia a numitulu diurnalulu, cum si impregiurarile favorabile in cari ésa si tóte conditiunile procurarii lui. Din partene salutamu din anima maréti'a intreprindere si o recomandamu calduvósei spriginiri a publiculu nostru. Fia, cá ea s'aduca intre noi in fapta acelu factoru pré putinte alu prosperitatei nationale, cu alu carui nume pe frunte se va nasce si va pasi in midilocuiu nostru!

Despre pedecile lattrei cartiloru romanesci.

Pe di ce merge totu mai tare se face intrebatiune dupa carti romanesci, si totusi procurarea séu cumpararea loru pentru publicu e fórté grea. Vin'a cade mai totu asupr'a librarielor; si tocmai a indreptá, acést'a este scopulu sireloru urmatóre:

1. Libreriele se incunoscintieza fórté arare ori despre esirea la lumina a cartiloru romanesci, si mai

de multe ori afla numai din publiculu care intréba dupa carti, pe candu pela noi e datin'a asiá, cá editorii, fia ei autori séu librari, se anuntie estrea opurilor sale mai alesu pe acolo, unde potu calculá la o trecere mai bunisióra si totdeodata se-si dea si conditiunile.

2. Vinderea cartiloru se usiuréza fórté tare prin aceea, ca editorii strapunu séu dau in comisiune pela librarii unu numeru de esemplarie ad. pe unu computu anuale; la incheierea computului pe esemplariile vendute se respunde pretiulu subtragundu procentele concese, ér' esemplariile care nu s'au potutu vinde se dau in dispunerea editoriloru; dar' si acést'a pan'acuma si-a avutu greutatile sale la editorii cartiloru romanesci.

3. Editorii cartiloru romanesci cam de comune dau librarielorú pré pucinu rabatu, 25% este celu mai pucinu ce trebuie se se concéda unui librariu din pretiulu vendiarii, pentruca din aceste 25% elu trebuie se trábésca, se acopere spesele cari provinu din tramiterele francate pela institute scolastice, compactori si alti subvendiatori, ba uneorea la cesti din urma cauta a li se mai dá si esemplaria libere.

Multe s'aru mai poté dice despre folósele ce le aru trage atatu proprietarii catu si publiculu din anuntierea si strapuncea cartiloru pela librarii si din mai bunisióra concessiune de rabatu, fia-mi in sa numai atata inca iertatu a oservá, ca pretiulu cartiloru prin acésta nu s'ar súi, caci cu catu e mai mare trecerea, cu atata si cartea vine mai eftina.

Subscrisulu, care si-a propusu, cá in viitoriu se aiba in depositoryulu seu carti romanesci atatu la densulu tiparite catu si din tipografiile altor'a, róga cu stimatiune pe toti domnii editori séu proprietari, a-i tramine atari carti in comisiune.

Aceloru Domni autori, carii acumá séu in venitoriu voru a tipari carti, recomandamu tipografi'a nostra, si totodata primimu in propria editiune asemene opuri platindu din partene onoraria amesurate.

De ore - ce latírea cartiloru jace multu chiaru si in interesulu scóleloru populari, rogamu pre onorat'a redactiune a „Amic. scólei“, se binevoiesca a primi in colónele amentitei fóie strele aceste.

Sibiin, 25. Iuliu n. 1861.

S. Filtch, tipografu si librariu.

* Maiestatea Sa c. r. a incuviintiatu intemeierea unei scóle de rabinata in Galici'a, care vá avé se se

bucure de tóte drepturile unui institutu publicu si a carui spese — incatu acele nu se voru poté acoperi din isvórele locale — se voru purtá din fondulu scolastico israeliticu, care pentru acum este impreunatu cu celu catolicu.

* In cea mai nóue siedintia a asociatiunei geografice din Berlinu in 6. Iuliu a. c. profesorulu Dove a impartasitu resultatulu cercetariloru sale asupr'a luminei cometului, care se vede astadi. A doveditu cu argumente tari, pe cari le-a invederatu prin experimentu neinsielabilu, ca cometulu nu luceste cu lumina propria, ci cu imprumutata, prin urmare cometii nu sunt corpuri de sine lucitóre. Deci prin acésta descoperire tém'a pentru aprinderea pamentului prin cometi, este delaturata si mai remane inca numai pericolulu unei ciocnituri posibile.

* Grigile ce insufla starea senatatiei lui Piu IX., a papei dela Rom'a, carele in 16 Iuliu a mplinitu ala 15 anu alu domniei sale, a produsu si unele observatiuni, care nu sunt neinteresante. Intre altele este adeveratu, ca numai pucini papi a domnitu asiá demultu, chiaru si daca aceia a priimitu asta demnitate in etate mai tinera decatu celu de adi. Durat'a de midilocu a domniei papiloru este la celu mai mare numeru, de 14 ani, numai diece o dusera preste 20 de ani — intre cari Piu alu VI. si Piu alu VII.; doispre diece a domnitu numai o luna, 32 celu multu unu anu. Mai pucinu decatu toti a domnitu Piu alu III. (27 díle), si mai multu decatu toti Piu alu VI. (24 ani si 6 luni), si inca si pana astadi s'a pastratu dísa: *non videbis dies Petri*. Piu alu IX. este alu 258-lea urmatoriu alu Apostolului.

* *Cei mai inalti munti ai pamentului.* De candu s'a inceputu a se sercetá Indi'a mai d'aprópe, piscurile Himalaei, care se priviau de cele mai inalte pe pamentu, a perdutu onórea acest'a. Inainte cu 5 ani s'a aflatu, ca Gaurisankar-ulu la marginea Nepau-lui, caruia colonelulu Waugh i dete nume de Mont-Everest, este mai inaltu decatu Kunchinjinga. Asemne in nordu-ostulu vaii Kashmyr si cam vr'o 15 mile spre vestu dela pasulu Karakorum s'a descoperitu unu alu doile piscu de munte, care inc'ar' fi mai inaltu decatu Kunchinjinga, asiá ca acest'a acum e numai de alu treilea rang. Ca ce nume voru fi datu Tibetanii l' alu doilea munte mai inaltu, nu se scia, deocamdata se insémna cu numele Karakorum Nr. 2. Naltimile muntiloru celoru mai mari pe pamentulu nostru sunt aceste: a) Mont-Everest 28,166 picióre séu urme, b) Karakorum Nr. 2. 27,459 picióre, c) Kuchinjinga 27,530 pic., si Davalaghiri 24, 990 picióre.

Respunsuri.

A. Se vá intrebuintá in Nrii viitori; in sa aveti buratate a ne scria mai desu.

M. — Lugosiu. Lu-vomu pune in Calindariu. Multiamita!

T.M. — Pest'a. Vomu publicá cele tramise pe rindu in Nrii viitori.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiu lu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Cumu stamu si ce avemu se facemu?

Evenemintele politice ne au abstrasu cu totul dela tóte alte ocupatiuni si ingrigiri, — adi toti facemu politica; apoi cumu stau celelalte lucruri, bine reu, susu séu întórse, totu atat'a. Dela coliba pana la palatu, dela opinca pana la stibleta politic'a se bate in capete, apoi candu cautamu la celelalte lucruri totu atatu de interesante pentru viétia, si vedemu ca incepu a se întórce pe dosu, séu cu susulu in diosu, amblamu a ne plati cu: asiá e timpulu, n'avemu ce face, si dandu din umeri plutimu mai incolo pe torentele politicu.

Ei bine! timpulu e asiá intr'adeveru, si déca n'am politisá adi, déca nu ne anu luptá adi pe aren'a politica, apoi nici candu alta data. Dar' apoi óre toti se politisamu in o forma, toti se facemu numai politica si tóte celelalte se le lasamu in capritiu lu sórtei, si apoi daca prin acés'ta patimescu alte interese sante ale natiunei, toti putem fi in o forma escusati?

Bu categorice negu. Juristii si toti altii, cari s'au resolutu a se sacrificá publicitatei, ocupa loculu primu in teatrulu politicu, séu chiaru ei au se fia actorii. Preotulu are mai antaiu se se ingrigésca de altariu de luminarea si moralea poporului si numai dup'aceea se se mai abata pucintelu si pe alte carari, firesce totu necesarie pentru viétia si morali. Invetiatoriu lu si profesoriulu are mai antaiu se si-implnésca cu santitate detori'a lui, apoi dup' aceea faca politica, faca ce va vré, numai scandale nu. Negutiatoriulu ingrigésca-se mai antaiu de bolt'a lui, cá se se instareze, dar' nu numai cá se inieale, apoi faca si elu politica, asemenea si altii; pe scurtu, s'avemu grige mai antaiu de datoriile nóstre speciali, apoi de altele mai generali. Dar' adi nu facemu asiá.

Pana candu pe noi ne scutura si ne imbéta frigurile politice, alti factori principali ai vietiei natiunali decadu se ruinéza, se desfibréza cá si corpulu despartitu de sufletu, cá totu ce e incredintiatu numai sórtei. Si care este factoriu lu celu mai de mare importantia, de necesitatea nedisputabile pentru ori-care

poporu? óre nu invetiamentulu séu mai apriatu scólele poporali? Eu asiá credu. — Se vedemu dara cumu stau scólele poporali la noi in tempulu actuale.

Pe catu vediu cu ochii si pe catu m'am potutu informá din diverse parti scólele populari suntu in disordine, in anarchia. — Ele pe unele locuri jóca chiaru numai dupa arbitriu lu protopopiloru, pe altele numai dupa alu preotiloru, si érasu pe aiurea dupa alu domniloru judi cercuali, solgabirei séu cumu le mai dítu, bá pe unele locuri dascalulu e totum-facu, elu léga elu desléga, merge la scóla numai cá de claca si numai candu-lu mai ajunge dorulu. Timpuri fericite cá acestea bá se mai vedi — toti suntemu domni, — facemu care ce vremu si candu vremu.

PP. Protopopi si preoti incepu a depune, dupa placerea d-loru, pe dascali de prín posturi si ai inlocá cu de aceia, cari le placu santiloru loru si jóca precum le fluera. D-loru! acumu nu e evulu mediu séu cumu díteti d-vóstra legea vechie, candu domniá pumnulu si arbitriu lu. Bu ve dau totu dereptalu, candu delaturati din posturi dascalasi de aceia, carii sciú numai se bata lela pe uliti prin carciume, siedietori si alte locuri neconvenite chiamarei loru, — inse numai atuncea candu nu faceti numai de capulu d-vóstra si dupa audite, ci cercetati lucrulu si-lu referiti la mai marii respectivi. Pe unele locuri ale Ungariei érasí audítu ca solgabirei teroriséza pe dascali, le baga in scóle limb'a maghiara (!!), o blastematia si barbaria demna numai de nescé feti ai desierturiloru asiaticé. Dar' credemu ca dóra n'o se mérga totu asiá. Pe dascalii, cari-si precepu misiunea loru si se nevoiescu a si-o implini pe catu numai potu, i audi cam de comune vaeranduse ca copii nu le mai ambla la scóla, si ca nu le mai sta nime intru ajutoriu cá se-i faca se frecuen-teze de sila, déca nu vreu de voia buna. Mai incolo se plangu cu totii ca nu-si potu scóte de locu biet'a lefsióra. Apoi déca la aceste intrebi pe poporu, ca dece nu tramite copii la scóla, si dece nu platesce la dascali, te platesce cu respunsulu, ca copilulu lui n'a invetiatu nimica de candu ambla la scóla; nu dieu, pentru ca

odata i mana la scóla si de diece ori la porci, capre scl. Sciu ca asta e adeveratu pe unele locuri, pe la unii dascali, cari sciu numai se faca alte secaturi, — si pe unde dascalii suntu nescó cantóri din legea vechiá cari nu sciu nici ei, apoi cumu se mai invetic si pe altii; — bá-ti mai respunde poporul si aceea, ca éca domnulu solgabireu Ferencz, domnulu cutare, ba chiaru si jupanulu János inca díce ca dece-si mai tramitu si ei copii la scóla ca nu potu fi toti popi si domni, si decatu — si mai predéza banii si bucatele pe dascali, mai bine si-ar platí darea.

Mai marii respectivi din statulu preotiescu insa suntu datori se siba grige de unele cá aceste, se cerceteze lucrulu si se le dee resplat'a cuvenita celoru ce nu incapu de altii si se facu uneltele strainiloru, éra pre aceia cari nu cadu in puterea densiloru se-i deferesca la mai marii loru respectivi. Acésta e pe scurtu starea tragicá a scóleloru poporali in presente.

Ce se faca dascalii in acésta stare parasiti séu apasati de toti? se delase posturile si se apuce toti care incatruo, se se imprastia cá fain'a orbiloru? Noi nici decumu nu potemu aprobá acest'a si credemu ca nici altulu nu va aprobá, bá chiaru nici dascalii. Ce s'ar mai alege de noi, déca ama luá — o toti in tóte partile candu damu preste vre-o neplacere séu piedeca pe calea vietii, si déca amu desperá de tóte nimicurele, — atunci n'amu avé la ce mai iubi viéti'a, bá chiaru nici a ne mai nasce. Suntemu nascuti cá se traimu, dar' se traimu asiá catu se meritamu viéti'a. Toti suferimu si numai dupa suferintie scimu pretiá binele, numai dupa amaru se simte dulcéti'a. Déca suferé dascalii acuma, acést'a e asiá dicundu numai momentanu, ca-ci credemu ca catu decurendu se va luá, si trebue neincungiuratu se se iá la desbatere si acésta cestiune de mare insomnetata. Ceea ce amu recomandá noi dascaliloru e, cá dansii pana la definitiv'a organisare se fia rabdatori si se-si tienu posturile bune rele cumu suntu. Se mai cetésca, se se mai prefaca in studiulu loru incatu potu si au prindere, cá apoi cu atatu se se póta apucá cu bracia mai tari de lucru candu se voru pune tóte la loculú seu.

Insa de unde si cum se studieze invetiatoriulu cá se se perfectioneze in specialitatea sa? Unde ne suntu cartile pedagogice? Conferintiele invetiatoresci? Inspectorii de scóla adapati in sciinti'a acést'a, cá se calatorésca, se puna la cale, se indrepteze si instrueze? etc. etc. Din tóte e astadi nimic'a. Uniculu isvoru mai este „Amiculu Scólei“. Noi ve recomandamu dara

acésta foia cu totu adinsulu, atatu pentru ca e destinata singuru pentru instructiune, catu si pentru ca e cea mai efina, asiá catu fia — care si-o procura fara de a suntu ceva gravate. In acést'a invetiatoriulu asta totu ce-i e de lipsa: materialu instructivulu limba si ortografia buna. Si daca asta recomandare si provocare o facemu tocma in „Am. Scól.“, bunatatea Dlui Redactoru credemu ne va concede acést'a, caci n'avemu de scopu a intinde innde, ci a desfasiurá lipse, si apoi cauta se vorbimu catra publiculu, la care potu a pǎtrunde aste vorbe numai prin acestu organu.

Laud'a si progresulu DDloru invetiatori cu atatu va fi mai mare, déca pe langa acésta foia si voru castigá si alta foia romana ba cu atatu mai bine daca le vor puté spriginí pe tóte; invetiatorii insa se nu uite, ca mai antsiu vino cele neapérate si apoi altele. B pucina sperare de una dascalu, care nu póta nici acésta foia, care in carier'a ce si-a luatú i pǎte sierbí, bá i chiar' sierbesce de falinaru.

Sustienerea si ingrigirea scóleloru poporali e repusa adi in man'a statulu preotiescu. Statulu civile e incurcatu in alte cestiuni de viétia: in apararea drepturiloru natiunali, asiá catu de o cam data pe langa cea mai prompta voia nu-i da man'a a-si întórce atentiunea si asupra instructiunei in generu séu cu specialitate asupr'a scóleloru populari. Dupace drepturile natiunali ne voru fi odata asecurate, atunci pe langa activitate urméza de sine si prosperarea scóleloru populari, acareru esistiinta apoi nici de cumu numai póte fi periclitata fara de a se sugrumá érasu totu ce-i natiunale. Deci statulu preotiescu cade sub mare si grea respundere la tribunalulu numunai natiunale, ci chiar' si divinu pentru scaderile si abuserile cari se vor viri in scólele populari in acestu intervalu. Dorere iase ca aceste pe unele locuri le-amu vedutu pom' acuma. De prosperare nu e verb'a, ci bataru numai atatu se se ingrigésca, cá de cumu su incoputu a decadá se nu decadia mai tare. Présantii Epipi suntu datori si rogati pe totu ce e santu si natiunale, cá se supraveghieze cu ochi de Argusu subalternii sei, si pe aceia cari séu din lasitate, séu din patima, séu din orice interese blastemate vreu a aduce in confusiune si decadintia scólele poporali, se-i traga la dare-desama si se-le resplatésca dupacumu merita atari fii ne demni si rataciti.

Statulu preotiescu la noi mai inainte totodata supliniá in unele privintie si pe celu civile, juristi nu avému séu de avému nu erá ai nostri, ei se pierdusera

pentruca cautau se se pierdia. Preotii se eră si justii. Ei pe langa evangeliulu adevărului eternu venia timpulu candu caută se ia si sabi'a dreptătiei, se apere ultimele ruiere ce mai remasere Romaniloru din drepturile loru strabune, séu se le mai redice catu de pucinu din pulberea ce le acoperise. Aceste déca nu le vomu fi vediutu toti in deplinitatea loru, ni le marturisesce istoria.

Aceste timpuri de trista memoria au trecutu, noi inca avemu adi barbati de statulu civile, cari nu-su mai multu siliti se-se denega de fratii loru, si se tréca in castrele lui Arpadu séu ale lui Tuisco, cá se pota trai.

Deci preotimea a depusu o sarcina grea de pe umerii sei, séu de n'au depus'o de totu, celu pucinu au impartit'o. Atentiunea si ingrigirea ei are se fia acumu indreptata cu specialitate la cultur'a si moralea poporului, la luminarea lui. Nunumai ca atare este misiunea preotimei, dar' totodata ea singura sta in comerciulu mai d'aprópe cu poporulu, ea singura are de a face necurmatu cu elu: acasa si in biserica. Deci in acestu timpu caoticu, pana candu barbati nostri de statu se lupta pentru sant'a cauza a natiunei, — preotimea cá o mana dulce se ingrigésca de fii sei cu tóte acele ce numinu nutrimentu spiritalu, si numai atunci vomu poté dice, ca a corespunsu chiamarei sale si spiritualu predominantu.

Ce se atinge de questiunea invetiamentulu, vedemu ca pan'acumu nu s'a luat necaiurea la desbatere. Senatulul imperiale e inca stirbu, si membrii lui pana ma'a alta vorbesou si se disputa mai multu de lucruri generali, si mai e inca multu pana la specialitati. Diet'a Ungariei nu-si vede capulu din alte incurcaturi, desi unii dintre eminentii ei oratori atinsera bine cord'a invetiamentulu la mai multe ocaziuni. Noi transilvanenii n'avesu pan' acuma nici dieta, nici avuremu pan' acumu netericierea peregrin'a la Mecc'a ungariloru. — Pana una alta speranti'a ne e totu in congresulu nationalu, chiaru si in privinti'a scólei.

Pela congregatiunile marcali inca nu se facu vorba de scóle, pe catu seiu, cá celu pucinu se se iee nesce mesuri preventive de ori-ce abusuri si desordini, fia acele cauzate din partea oricaroru, pana la o definitiva organizare.*) De ocamdata se recomanda oficialiloru romani

(pentru ca scimn ca pe ceilalti nu-i va putea duré atata de scólele romane), si suntu rugati, cá incatu numai se sta in putere se se ingrigésca de scólele poporali si se stea intru ajutoriu preotimei si dascaliloru unde e de lipsa. Er' barbati nostri, caroru le e incredintata sórtea natiunei, au santa datorintia, cá acestu factoriu principale alu victiei nationali, candu va veni pe tapetu se nu-lu considere cá ceva de a déu'a mana. Acést'a e fundameutul a tóta prosperarea si consolidarea nationala si lipsindu acést'a tóte celelalte staruintie ale nóstre voru fi palatiuri zidite in aeru.

D.

Despre invetiarea agronomiei in scólele poporale.

Antai'a datorintia a scólei poporale e educatiunea religiósá morala a tenerimei, caci aceea e caldur'a inimii, foculu celu curescu, ce încaldiesce, invia si léga la olalta inimele omenesci pr'intr'unu semtiu si amóre de ómeni; candu d'in contra nemoralitatea insocita de nereligiositate e numai un'a rana a societatei omenesci.

Pre langa educatiunea religiósá morala inse trebuie sa aiba loculu cuvenitu in scól'a poporala si cultur'a materiala, carea este puterea si activitatea industriei omenesci, ce face muni in dílele nóstre. Activitatea scólei poporale dare trebuie se se intinda si preste trebuintiele trupesci ale omului; ea trebuie se lumineze mintea, se o nobiliteze si se o indiestreze cu acele cunoscintie, care inlesnescu traiulu vietiei, aratandu omului mijlóce rationale spre inbunatatirea sórtei sale prin delaturarea unoru prejudetie si abaterea de la formele cele invecchite, prin introducerea innoieloru aprobate de sciintia in tóte ramurile economiei.

Proprietatea de pamentu si de mosii e cea mai de frunte si mai sigura avere a statulu si a singurteciloru, pentru-ca din aceea ne implinimu trebuintiele cele de antai'a importantia: a le nutrimentulu.

Fíndu-ca datorintia scólei poporale e, a face tenerimea capace spre castigarea unui traiu fericitu, urméza, ca economi'a campéna, acést'a fúntana nesecata a vietiei si a bunastarei materiale, nu poté fi eschisa d'in sfer'a de activitate a scólei poporale, carea e, asiá dicendu, mam'a culturei, caci ea apléca mai antaiu la peptulu seu fragedulu pruncu, carele cu incetulu se smulge din bratiiele ei procedendu inse totdeun'a pre cararea fundata in scól'a poporala.

*) In comitatulu Carasului, unde este aplicatu multu meritulu nostru barbata Dr. Marienescu, se facu totusi ceva in asta privintia. Vedi „Am. Scól.” Nr. 23 din an. cur. R.

Cu economi'a de campu — agricultur'a — e strinsu legata cultur'a de vite, de pomi, de stupi si de vermi de metasa. Spre a trage d'in tóte acestea — si d'in cele mai mici ramuri ale economiei — folosulu celu mai cu putintia, e neaperatu de lipsa invetiarea rationala, caci esperiinti'a neinsocita de teoria se marginesce numai cu intrebuintiarea formeloru celoru invecchite, eredite dela mosi stramosi, caroru n'au fostu cunoscute rezultatele esperiintieloru moderne, care trebue latite catu se póte intre poporu, déca voimu se avemu economi buni, cari se ne represinte avuti'a natiunala.

Agricultur'a e meseri'a cea mai necesaria, cea mai sporitória si mai latita, ba cea mai frumósa si mai sanetósa; pentru aceea trebue indreptata spre dens'a tóta atentiunea a-casa si in scóla; nimic'a nu trebue intre-lasatu spre ridicarea si imbunatatirea ei, déca voimu se tienemu pasu cu lumea civilisata; caci crescendu-ne lipsele trebue se cautamu a ne inmultí si midilócele spre delaturarea loru, ce numai prin tractarea ratiunala a agricultur'e se póte efeptuí.

Sórele, acestu globu asiá micu la parere, carele inse in fapta intrece de 1,300,000 de ori volumenele pamentului nostru, n'a inceputu inca a luminá cu radiele sale cele folositórie, care suntu funtan'a luminei si a caldurei, si tiereanulu se misica in frumós'a, vesel'a si liber'a natura; pecandu molateculu orasiénu se întórce in culcusiulu seu, tierénulu 'si afla recrearea spiritului si intarirea corpului seu la lucru intre paserile cele cantatórie ale ceriului si intre animalele cele saltátóre ale campului. Naintea lui jace intinsa campi'a cu spicele sale cele pline, covorulu celu pestritiu de flori alu livediloru, cu unu cuventu: intréga natur'a cu vari'a sa grandóre, carea 'lu provóca la admirarea si pi'a adorare a parintelui celui de susu, carele governa cu intielep-tiune si bunatate eterna tóte cele create.

Póte dara se remana afara de sfer'a de activitate a scólei unu ramu asiá insemnatoriu, necesariu si sporitoriu alu ocupatiunei omenesci?

Fia-cine credu ca e convinsu, ca acést'a nu se póte intemplá fara dauna semtívera pentru omenime preste totu si pentru tierenime in particulariu, caci cum amu mai disu, scól'a poporala are acea frumósa chiamare, a indiestrá pe omu cu religiositate morala si cunoscintiele necesarie unei conditiuni oneste si folositórie.

Se intielege de sine, ca invetiarea agricultur'e in scól'a poporala, precumu si intregu invetiamentulu din

sfer'a ei, nu póte fi altu-cumu, decatu elementaria si se póte estinde mai vertosu preste cultur'a de pomi, de stupi, de vermi de metasa s. m. d.; caci acésta invetiare teoretica se póte usioru impreună cu deprinderi si cercari practice, déca comunitatea saténa cumpera spre acestu scopu o gradina catu se póte de mare in apropiarea scólei si o lasa acesteia-a, cá se o lucre invetiatoriu cu scolarii sei, luandu afara lucrurile cele mai grele, cum e aratur'a scl., care se se implinésca de comunitate. Gradin'a, in carea se se plante pomi si se se semene sementie de tóta plas'a, se póte tiené in stare buna au prin midilóce comunale, au prin contribuiri de buna voia. Din pomii plántati si din sementiele semenate se se imparta la timpulu seu scolariiloru si pe catu ajunge si altoru sateni, spre sadire a casa si asiá póte vomu fi fericiti a vedé unadata cultur'a gradiniloru in florindu; caci acumu atrecutu acelu tempu fatalu, candu Romanulu n'avea inima de a plantá pomi si vini, temendu-se a nu atitiá post'a domnului seu de a i-le luá cu puterea (cumu bine ne spune invetiatiulu Simeone Barnuti in cuventulu seu catra meréti'a adunare nationale din Blasiu).

Venitulu fitoriu din numit'a gradina au se se imparta intre invetiatoriu si scolari, au se se pastreze intr'unu fundu crescatoriu, destinatu pentru trebi scolastice totdeun'a, inse asiá cá invetiatoriu se capete un'a particea pentru ostenelele puse afara de scóla, caci si asiá densulu n'are a se bucurá de vr'unu salariu mare.

Sciu, ca din mai multe parti s'aru pune intrebarea, unde suntu cartile manuducatórie? aretati-ni-le se ni-le procuramu, caci altu-cumu suntemu constrinsi a urmá éراسi numai esperiintieloru facute de cei betrani. La acést'a respundu scurtu, se se faca mai antaiu pasii cei mai de lipsa si cartile voru urmá, numai sa fia pentru cine. Preotii, invetiatorii si diregatorii romani, unde suntu, potu se 'si desfasiure activitatea in acésta privintia, si déca in comunitati germane se aflá gradinari salarisati, vomu puté si noi avé gradini de mustra si fara de acei-a, pana ne va veni mai bine.

Dee Dumnedieu, se citimu catu decurendu in acestu organu scolasticu sciri imbucuratórie despre facutii pasi in tréb'a cea importanta a agricultur'e. Din parte-mi incheiu aceste scurte insemnari cu promisiunea, a mai veni un'adata la acésta tema de atai'a insemnetate pentru poporulu nostru, carele cea mai mare parte se ocupa cu agricultur'a intrebuintiandu inse esperiintiele eredite

dela mosi stramosi si crediendu, ca numai acelea suntu bune, dia cauza ca nu aude mai nemic'a despre esperintiele facute in véculu nostru.

Teodoru Rosiu.

Ceva despre cultur'a pomiloru.

Stradani'a si ingrigirea
promitu odihna si bucuria.

In acésta fóia s'au mai publicatu óre-cari articuli agricoli, cari dest nu erau din tienuturile nóstre, si nu tractau nice descriau starea tieriei nóstre, totusi erau destulu de insemnati, cá se deo óre-care impulsu poporului nostru, ce se ocupa numai cu agricultur'a si prin urmare cá se-si póta acoperi, tóte lipsele este nevoitu se cerce si se intrebuintieze tóte midilócele prin care s'aru poté mari venitul curatu alu pamentului si asiá buna starea materiale, care dupa parerea mea este bas'a séu fundamentulu a tóta propasirea si fericirea dulcei nóstre natiuni.

Cu dorire asteptámu se audu si din partea fratiloru nostrii ceva provocari, invetiaturi si indemnari spre inaintarea acestui séu a altui ramu economicu, — inse pana acum dorirea mea a remasu totu dorire, si mi se pare, ca evenimentele politice ocupa prémultu pe acei barbati, cari nunumai ca ne aru poté impartasi nesce invetiaturi demne si folositoare bá ne aru poté aratá si prin exemple vie marele venitu ce l'amu poté trage din o ratiunala cultura a pamentului si incatu s'atinge de obiectulu nostru — din g pomaritului.

In urmatóarele siruri voiu ami dá catu mai pe scurtu parerea mea in acestu respectu.

Din crescerea si inmultirea pometului amu poté trage multe si mari folóse. Pomaritului este unu midilocu, prin care pamentulu se póte folosi mai bine si totdeodata inaintá productiunea. Elu póte sierbí spre imblandirea climei, adeca acele pamenturi, cari fiindu espuse unei clime préuscate, si pentru diferitele plante stricatórie, prin plantarea cu pomi se potu aduce in unu statu mai favoritoriu productiunei; pentruca pomii séu si arborii semenati de o parte umbrescu pamentulu impiedecandu radiele sórelui se nu strabata in o cantitate mare, de altmintrea prin desele loru frundie tragu multa umediéla din atmosfera. Ripe si costisiuri, cari pana acumu nu s'au potulu folosi, ori daca s'au si folositu n'au rentatu prémultu, din cauza ca au batutu multe venturi si gunoiulu pusu l'au menatu ploile, prin plan-

tarea regulata cu pomi si arbori se potu aduce in ó stare de indoita fructivitate, de órece prin acést'a se impiedeca repediunea venturiloru si spalarea gunoiului, care in astu modu se alipesce langa radacinele pomiloru si asiá se forméza unu terenu favoritoriu multoru cereali. Pomii nunumai ca aducu folosu insemnatu prin fructe*), ci totodata sierbescu spre infrumsetierea campuriloru si lunciloru desierte.

Plantanduse pomi pe langa drumuri si carari, sierbescu spre desfatere si umbrire calatoriloru si transportelor de vite, impiedeca suruparea siantiariloru ce nu suntu destulu costisie, acaroru reparatura ar' cere de altmintre spese insemnate. Ei se potu intrebuintá cá aratatori de drumu si margini la pamenturi, candu apoi s'ar poté folosi multu pamentu, ce pan'acumu sierbesce de mediune, ce nunumai ca nu produce nimica, dar' de multeoru impiedeca amblarea cu vite si cu cara, aru suplini pietrele ce se punu la despartirea unui locu de altulu, si cari ómenii rei adeseori le muta, de unde

*) Spre a-ne poté face o idea adeverata despre venitul curatu care se dobandesce in tierile cultivate de apusu ale imperiului nostru, voiu a aduce unu esemplu dela dominiulu E. S. D. conte Franz de Thunhohenstein, Perutz in Boemi'a: dominiulu se afla in 5 marieste in parti, care la olalta au o aria de 5951 metr. séu 1983²/₃ juguri (a 1600 stangini), pe care se afla 35.194 pomi de totu feliu, din acestia 12.625 neroditori ad. inca teneri. Pe langa asta suma de pomi se mai afla trei gradini de crescere cu 17,790 pomi altuiti si cu 9125 nealtuiti. Spre ane poté mai bine oglindá venitul curatu, voiu a luá unu terminu mediu de 3 ani adeca in an. 1856 se capetase pentru fructe . 5212 fi. — cr. m. e.
- 1857 - - - - - 5395 - 48 - -
- 1858 - - - - - 6439 - 39 - -
asiadara calcululu de midilocu in 3 ani: 5682 fi. 36 cr. m. e. O suma dupa parerea mea destulu de demna de a se bagá in sama, si pentru noi cu atatu mai importanta, pentruca e numai unu venitu adansu la productiunea adeverata a pamentului. Pentru ingrigirea tuturoru lucrariiloru de lipsa se afla 3 gradinari (unulu numai pentru castelu) si doi ingrigitori séu inspectoru, acaroru plati sue pe anu 1600 fi.; cu unu salariu de 400 — 500 fi. m. e., pe langa alte bineficia ce-si mai potu castigá barbati cu capacitate si cari se apuca cu anima de ramulu loru incredintiatu. Óre are si profesoriulu ceva? Pe langa susu aratatele chietueli mai suntu si altele adeca' pentru trasuri, lucratori de di, dare, folosirea pamentului s. a. Se dicemu ca aceste tóte ar' suf pe anu la 2000 fi. m. e., care suma credu ca nu e nici cumu pré pucina si totusi ar' suf venitul curatu cal. m. la 2082 fi. 36 cr. m. e. — O suma care multe economii asemenea de mari in patri'a nóstra, n'o producu socotindu tóta productiunea pamentului.

apoi se nascu certe, procese si alte neplaceri, asemenea aru poté sierbi la marcarea otareloru. Pasiunile, cari la unele comune cuprindu locuri intinse, semnanduse cu pomi numai ca s'ar' poté trage venitu depe fructe, ci totodata prin umbrirea si tragerea de umediala s'ar' intradecina erburi bune pe locurile cari pan' aoi era plesiuge. Cu unu cuventu prin prasirea pometului devine poporul in o stare mai buna, tier'a si tienaturile se infrumsetieza, clim'a se improspateza, ba inca si semtiulu omului lu-straformeza ori mai bene nobileza, adeca acele individue cari gusta dulceti'a acestei intreprinderi, si inca d'in teneretia seu dedatu la asia ceva, nu suntu plecati, nici afla bucuria a-si petrece seu mai bine amari timpulu prin cele birturi (cariume) cu cartile si cu alte lucruri stricatorie, ci aceia afla mai mare bucuria, candu potu petrece timpulu in jurulu tinerelor loru mladitie, socotindu mereu la o imbunire si inlesnire; din fragedele loru teneretie se facu cunoscuti cu insusirile pamentului, se facu atenti la tote intemprarile din natura, facu esperintia si cunoscintia cu insusirile climatice etc.

Fara a-me intinde asta data mai departe voiescu numai a arata midilócele prin care s'ar' poté avantá cultur'a pomiloru, si éta cu aceea venimu: 1. La DD. preoti si invetiatori. Ve rogu Dloru, ale cui invetiaturi asculta mai bine poporul tieranu? ale cui fapte examineza elu mai cu acuratetia, decatu ale preotiloru? cari au asiá ocaziune de a impune poporului (adeveratu dovedindu-le mai nainte prin fapte si exemple via, la care d-loru li deschisa calea mai multu decatu la ori-care alta societate omenesca, comunele, desi nu tote au pamenturi eclesiastice, fiacare preotu pote sacrificá pucinelu tempu ce e de lipsa, si deca nu potu invetiá prin scóle pomaritul nici in teoria nici in pracsá, — se oetésca carti ce tractéza despre acestu obiectu, apoi cele cetite se se nevoiesca ale pune in pracsá) si alu imbarbatá la ori-care lucrare ce pote contribui la binele si fericirea patriei, decatu preotimea? Deca dens'a conduce poporul in politica, apoi de ce se nu-lu conduca si in acést'a sfera, prin care se inaintéza starea materiale a poporului? Au nu suntu mai inainte mladitiile poporului incredintiate preotiloru, dar' mai alesu invetiatoriloru, cari au se planteze ce-e bine si folositoriu in anitele loru? Au nu ei au se faca din aceste mladitie fragede barbati demni? Asiadara nu este fórte de lipsa cá in fia-care scóla numai comunale dar' si triviale se se propuna ceva despre crescerea pomiloru, si se arate in pracsá respectivulu

invetiatoriu tota aceea ce se invetia teoretice. In anii trecuti — sub absolutismu — prin ordinarea si nevointi'a unoru oficiali zelosi in comune multistóre se facu cate o gradinutia de pomi; dar' dorere! ca acumu numai ca nu prosperéza, dar' pe di ce merge prin nepasarea ómeniloru se nimicesce.

Darear' bunulu Ddiu, cá nouele oficiolate s'arate in acestu respectu o stradania indoita demandandu comuneloru se sacrifice cate unu petecu de pamentu (ce se afla la multe comune in catitate mare nefolositu) pentru crescerea pomiloru, acaroru ingrigire se fia incredintiate DD. preoti si invetiatori.

Ar' é fórte de doritu, cá DD. inspectori de scóle si protopopi cu ocaziunea vizitarea scóleloru se se convinga si despre progresulu ce-lu face invetiatoriu in acesta respectu, bine ar' fi deca oomisiunea ce se afla la esamenu ar' face cate unu exercitiu si in gradin'a scólei.

2. Spre o avantare generala in unu timpu mai scurtu, este netrecatu de lipsa infiintarea unei societati pomologice, care se aiba sub dens'a mai multe reuniuni de acestu feliu, barem in totu districtulu cate un'a. Aceste reuniuni aru avé se-si chame membrii loru catu si pre alti iubitori mai adese ori spre constatiune si desbateréa mai multoru intrebari. Societatea pomologica pelanga inpartasirea mai multoru invetiaturi, ar' avé se conchiame barem in totu unu'a in diferite locuri cate o espusetiune pomologica, la care ar' fi se se presenteze numai fructele feluritoru pomi, si in timpuri favoritorie chiar' si arbori, si instrumente de totu genulu.

3. Impartirea de premie sau remuneratiuni. Cu ocaziunea espusetiunei ar' trebui se se aléga o comisiune, care se fia insarcinata a examiná productele prezentate si asiá a hotari, care suntu cei mai demni de a se impartasi de premie in bani ori de nesce monete de óndre. Acést'a premiare socotu ca in timpu scurtu ar' produce nesce rezultate fórte inbucurátorie.

4. Facenduse gradine publice barem in totu districtulu seu comitatulu cate un'a, unde tienenduse nesce barbati versati in acestu ramu, totdeuna se fia in cea mai buna ordine. Din aceste gradini apoi se se iee pomi si se se planteze mai antaiu locurile comunali si districtuali seu comitatense, apoi drumurile si calile, si in urma prisosindu se se vendia la privati pre bani.

5. Netrecatu de lipsa suntu nesce ordinatiuni fórte aspre, fara de cari intreprinderea in loouri libere ar' fi fara putintia. In care respectu se pote sperá ajutoriu dela noii oficiali, cari acumu-su numai fi d'ai patiroi, dela

cari potemu nunumai sperá dar' si pretinde ajutoriu ori unde e vorb'a de interesulu comunu.

Dupa ce ni se deschise si nóue unu campu mai largu de activitate, mai laesanduse incatu-va catenele absolutismului, ce cu statu ne apasá mai tare cu catu ca erá inpreunata cu elu si invidi'a celoru-álalte natiiuni — cutezu a rugá cu tóta stim'a pre toti barbatii nostri, oficiali, preoti, invetiatori, tierani etc., cá sese nevoiésca a infintia c societate pentru avantarea acestui ramu economicu, unu nou isvora pentru buna starea materiale a poporului. Sperantia in Atotu-potintile!

Sciri scolastice.

Sibiu, 2. Augustu n. Esamerele la Academi'a de drepturi se incheiara, angustimea colóneloru cum si imbulsierea altoru materiale nu ne iérta a produce o amanuntire a decursulu acelor'a; totusi ce nu putemu lasá ne amintitu este, ca dintre junii romani estimpu absolvare studiile juridice — ca depunerea examenului de statu — patra insi si anume DD. Simeonu Horvatu, Joane Macelariu, Jos. Popu si Jos. Pusícariu, din cari de fundulu regescu se tiene numai unulu. In persón'a juniloru acestora n'avemu d'a salutá numai nesce individi absoluti bimecapacitati, prin urmare aplicabili in posturi publice, unde se simte astadi asiá lipsa ardienta de romani apti: ci mai avemu d'a privi si totu atati romani cu inimi invapsiate pentru binele natiiunei, totu atate capacitati alese, dela care chiaru si literatur'a nóstra — forméza totu dreptulu — d'a asteptá, se-i véda lucrandu si pe teronulu ei.

— Si examenele din institutulu diecesanu pedagogico teologiu de aici se incepure luna trecuta si tocm'a decurgu inca; cu septeman'a acést'a inea se incheia.

— Romanii din Sibiu suntemu astadi mai pacini cu unula din cei mai de fronte si mai zelosi membrii ai societatii nóstre. D. Andreiu Muresianu, fostulu translatoru de limb'a romana la guvernulu sistemii cadute, a parasitu Sibiuului de vr'o dóue septemani spre a-si vedea de cur'a sanetatii in baile dela Elöpatak. Audimu inea ca acelu demnu barbatu alu nostru ar fi denumitu de profesoru la Universitatea dela Iasi, si ca ar fi si primitu acelu postu frumosu. Dumnedieu se vede in fine a puné capetu indelungiloru sale suferintie, ce le avú in cursu de unu dieceniu pentru insusitatile

romane ce lu-caracteriséza. Inea daca scirea de susu e drépta, Romanii Transilvaneni amu perdutu fórte multu prin trecerea Dei Sale in Moldova, desi literatur'a nóstra — luata in generalu — a castigatu, deschidiendu-i-se Dei Sale unu campu de actiune mai largu si mai liberu. Candu óre desvoltamentulu nostru va ajunge la stadiulu acél'a, cá barbatii nostri cei luminati se nu mai fia siliá a trece in alte parti, ci se póta a se aplicá si in midiloculu nostru asiá, dupa cum merita si cere puactiunea loru?

Cu ocaziunea acést'a voimu a trage atentiunea celoru — ce au d'a face cu educatiunea tinerimei asupr'a unui opu tradusu in limb'a nóstra de amintitulu barbatu, pentru care pan'acum nu i s'a aratatu recunoscintia cuvenita nici macaru prin cumpararea aceluia. Este intitulatu „Icón'a cresterii rele cu midilóce de a o face si mai rea“, tradusa, prelucrata pentru romani, si tiparita in Brasiovu la an. 1848. — In libreri'a lui S. Filtsch in Sibiu se mai afla ultimelo esemplare din acelu opu si se vendu cu cate 4 f. 20 cr. — La 10 esemplare unulu rabatu.

Materiale de instructiune.

Schitie din geografi'a biblica.

(Capetu.)

B. DESCRIEREA CELORULALTE LOCURI MAI MEMORABLE, CE VINU IN BIBLIA. 1. In Afric'a: *Teb'a* (numita in biblia N o), care spre deosebire de o alta cetate din Greci'a se numia cea c'osatu de porti. Ea erá situata pe ambii tiermi ai Nilului. Acum pe loculu unde a statutu cetatea se afla 5 sate risipite, dupa care se si inseméza ruinele. *Memfide*, renumit'a cetate a vechimei (numita in biblia N of). Faraó, regele, in a carui curte vietuise Iosifu pela anulu 1700 inainte de Cristosu, si-avuse a sa resiedintia in cetatea ast'a, care se intemeia in timpii lui Avramu. Nu departe de cetatea acést'a sunt piramidele, dintre cari un'a se distinge multu prin marimea ei, la care 100,000 de ómeni a lucratu 20 de ani. Erá si siédia preotiloru. — *Alesandri'a*, cetatea ast'a se zidi pela anulu 332 prin Alesandru-celu-mare si populatiunea ei se urcá la 700,000 locuitori. In restimpu de 6 ani ea a fostu cea d'antiau cetate de comerciu pe pamentu. In anulu 285 inainte de Cr. s'a tradusu aici testamentulu vechiu in limb'a gréca prin cei 70 de splicatori (talmacitori). —

On séu *Heliopole*, langa Nilu, erá resiedinti'a unui colegiu preotiescu c'unu templu alu sórelui.

2. In *Asia*: a) *Babilonia* s'eu *Caldea*: *Babilonu* séu *Babelu*. capitala si resiedintia. Muri, cari congiurau acésta cetate formau unu cuádratu, fiacare lature erá lunga preste 8 mile, inalta de 100', cu 250 turnuri si provediuti cu 100 de porti. Preste *Eufratu*, care stracurcea cetatea, erá construitu unu podu frumosu c'unu acoperisui de lemn, care se putea luá josu. De ambe marginele riului se inaltá cate unu palatu regescu, si spre a puté merge neveditu dela unulu la altulu se sapase unu locu anume pe sub albi'a riului. Langa podulu celu mare stetea turnulu lui *Belu*, care se'tindea la o 'naltíme de ametitu, fiindca stetéu 8 turnuri unulu pe altulu asiá, ca celu mai de susu erá totdeun'a ceva mai angustu si mai jositu, cá celu de de-suptu. Gradinele aternate ale reginei *Semiramis* se numerau intre cele 7 minuni ale lumii.— b) *Asiri'a*: *Ninive*, acésta cetate pompósa se intindea p'o arie de 12 mile; murii ei erau de 100' inalti si aveau o asemene latime, incatu de asupr'a putéu se stea 3 care comodu langa olalta. Pe muri d'asupr'a se ridicau la 1500 turnuri, dintre cari fia care erá de 200' inaltu. Pe timpulu candu Ion'a predicá acolo pocaintia, cetatea avea preste 1 milionu locuitori. — c) *Medi'a*: *Ekkatana*, capitala, (in biblia se numesce *Achmeta*). *Gaza*, resiedinti'a de véra a regiloru. *Rages*, cu ruine. — d) *Mesopotami'a* (numita in s. scriptura *Aram-Nacharajim*): *Ur*. loculu nascerii lui *Avramu*. *Harán*, mai sta inca si astadi cá cetate mica. Aici locuise si *Laban* stranepotulu lui *Avramu*. — e) *Siri'a*: *Damascu*, cetate pe care o ucuseris *Davidu* si in acarei vecinía s'a templatú intórcerea lui *Pavelu*. *Tamar*, intemeiata de *Solomonu*. *Antiochi'a*, resiedinti'a regiloru siriani; cetatea a avutu 5 óre in circuitu si 200,000 loc. *Seleuci'a*, intemeiata cu 300 de ani inainte d. Cr., pe timpulu infloririi ei avea 600,000 loc. — f) *Fenici'a*: *idonu*, cea mai vechia cetate a tierii; producte multe de arta. *Tirus*, (acum *Sur*), *Sarefi'a* si *Arados*.

Varietati.

* Unu englesu a inventatu unu tunu, care se imple numai cu aburu, se curetia si se descarca totu prin

aburu. Se imple pe dinapoi. Ar fi bine candu cu timpu masinele de sine singure ar est la campulu luptei si s'ar bate cu masinele inemice.

* In Marea caspica prin o gramaditura vulcanica s'a nascutu o insula nóua, care se inaltá 18 picioóre preste faci'a marii, intre *Lenkoram* si *Baku* si e mai asiá de marc cá insul'a invecinata *Svinri*.

Nr. 76. 1861.

(2)

Escriere de concursu

Pentru ocuparea postului de invetiatoriu in scól'a comunale romana unita din *Catin'a*, cu care e impreunatu unu beneficiu anuale: de 52 $\frac{1}{2}$ fior. v. a. primindi din cas'a percepturale c.-r. contributiunale respectiva cá fundatiune vechia, apoi: de 80 fior. v. a., cari comun'a cu contractu e obligata in dóue rate ai prestá pe cale repartitiunale, a trei'a: dela totu prunculu si prunc'a umblatoria la scóla una diametate miertia mare de cucuruzu; si in urma: cuartiru liberu cu gradina destula pentru legume debuintióse la una casa.

Concurendii, carii au de a fire pedagogi absoluti sciutori de cantarile bisericesci pentru mai mare indemnarea poporului de a'si dá pruncii la scóla, si afara de plinaria cunoscintia gramaticale a limbei romane se mai posiéda inca baremu una din celelalte dóue limbe ale patriei, — suntu rogati a'si tramite petitiunile sale provediute cu documintele necesarie la suscrisulu oficiu protopopescu pana in ultim'a *Augustu* a. c., cá asiá pana la inceperea noului anu scolasticu prosime venitoriu, memorat'a statiune vacante si in fapta deplinu se se póta restaurá.

Dela oficiulu protopopescu rom.-unitu din

Catin'a, 10. Iuniu 1861 s. n.

Iacobu Lugosiánu.

administr. protop. rom.-unitu.

Numeri dela 1. Iuliu se mai afla si pentru cei, carii se vor aboná d'acincolo la „*Amiculu Scólei*“. Avemu inca lipsa de unu numeru insemnatu de abonanti, cá se putemu implini promisiunea facuta: de a dá pe septemana cate 1 $\frac{1}{2}$ cóla. Má pan' acum inca nici numerulu prenumerantiloru din semestrulu I. nu e completu. OO. lectori sunt asiadara rugati cu stimatiune: a-si face datori'a nationala si in asta privintia.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{4}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóto
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{4}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{4}$ a. 19 piast.

Gassendi si istori'a astronomiei.

(Urmare din Nr. 28.)

Nice Egipteniloru nice Babiloneniloru nu le a fostu cunoscuta misicarea propria a steleloru fipte precumu nice esistinti'a unui centru pentru mai multe astre (numai ca Egiptenii a fostu de aceea parere, precum dice Macrobiu si altii, ca Venus si Mercuriu se rotescu pe langa sóre cá pe langa unu centru). Loru dara nice apogeulu, nice perigeulu nu le-a fostu cunoscutu, de unde urméza, ca ei n'a urmaritu nice un'a ipotesea carea li-ar fi pututu servi de cinosura la calcularea deosebitelor misicari. Petru Ramu se plange ca astronomi'a acuma n'a purcesu din ipotese, prin urmare aceea nu e asia de lesne cumu erá la Egipteni si Babiloneni, ce documentéza esplicatoriulu lui Aristotele si Proclú, vorbindu despre Timeu; facendu elu insa acésta, de siguru pentru acea s'a indignatu ca cunosciinti'a nóstra de astronomia nu e asiá de neperfecta, cum a fostu ea; la cele dóue popóre; ca desi una ipotesea e mai simpla, prin urmare mai lesne, decatu cealalta: totusi astronomi'a fara de acestea nu póte se esiste. De aici vine, ca cei vechi, desi a bagatu de séma ca corpurile ceresci cate odata purcedéu in cursu dreptu inainte, de altodata indereptu, éra de altadata stá in locu; de au si vediutu ei ca acelea acumu colindá spre médiadi, acumu spre média-nópte, totusi nece decatu n'a fostu in stare a arató ca ce causéza misicarea acelorora si prin care modu s'ar midiloci calcularea aceleia? Aceea inse fú de catra ei numai intr'atata semnificata in catu s'a potutu prin ieroglifelu loru, de esemplu cu indoitiósele corpuri ale sierpiloru; precum de alta parte si intipuiatu inaintarea sórelui prin amblarea unui gandacu ce rostogóla inapói unu globurelu, dupa spus'a lui Clemente Eudocu, care a invetiatu la ei varietatea astoru misicari, a fostu celu d'antaiu *qui ut interpretes Alexandrini adnotant, variorum orbium commentus hypotheses fuerit*, dupa care s'aru puté esplicá fenomelu ceresci. A fostu departe ei de precisiunea steleloru fipte in privinti'a lungimei si latimei

precum si in privintia redicarei direpte si a inclinatiei loru, din care cauza nici n'a pututu determiná loculu adevératu alu planetelor prin asemenare cu cela alu fiptelor si a insemná cu acuratetia cercetarile loru facute. Acésta cercustare e caus'a de n'a pututu Hiparcu imprumutá observari-cercetari-apte nici dela Egipteni nici dela Babilonieni, spre a puté defige ver-care ipotese seu a croi nescari tablouri in privinti'a espositiunei misicariloru celoru cincii planete; precum si ca Ptolomeu fú celu d'antaiu, care, precum se amintesce in almagestu^a, a inceputu opulu acest'a, parte din observarile lui Hiparcu, parte din ale sale. N'a avutu mai incolo nici o cunosciintia precisa despre departarea si marimea steleloru si a ceriului; fiindca aceea impregiurare din Egiptu, care a demustrat-o Petoziris si Neiepsosu precum dice Pliniu, si dupa care unu gradu alu cercului cerescu pe calea lunei face ceva preste 30 de stadiuri si pe alui Saturnu de 2-ori atata, éra pe calea sórelui, jumetate din mesurile de mai ante; acésta impregiurare, d'icu, se póte de acolo vedé, pe ce observatiuni precise a fostu basata, caci amesuratú aceleia diametrulu lunei care pare a fi de $\frac{1}{2}$ de gradu, n'aru puté fi mai mare decatu 17 stadiuri. Prin urmare ei numai intunecimile solari si lunari le-a observatu si insemnatu cu atata acuratetia, incatu a pututu din celea trecute cu óre-care sigurantia calculá la cele venitóre. Dara nice acésta nu cu ajutoriulu unoru table bine calculate dupa misicarea lunei si a sórelui, ci fiindca observa sera ca intunecimile, in fiecare 19 ani cadu cam intr'o di, s'a incercatu se arate ca candu si care intunecimi s'aru intemplá? Si acésta inca de atunci numai, de candu a aflatu, ca in cursulu sórelui nu existe nici o neregularitate, pe candu in luna se arata ceva diversitate, care deducand-o la marimea de midilocu a determinatu, ca lun'a in fiecare di face o cale mai lunga de 13 graduri si $\frac{1}{6}$ (ceea-ce dupa Geminu, s'ar dice despre Caldei). In prespunerea intunecimiloru lunari a fostu destulu de acurati, parte din cauza ca aceste intunecimi in restimpu de trei seculi totu in díle anumíte s'a intemplatu, parte ca din

caus'a marimei umbrei solare, fôrte raru se intempla, cã lun'a se nu fia tóta sêu una parte din ea umbrita; nu asiã sta in sa cu eclipsurile solari, caci lun'a atatu e de mica si atare paralapsa are, in catu nu pôte cãprinde sôrele; care cercustantia a causatu, precum comprobéza Diodoru despre Babilonieni, ca ei nu a cutediatu a ficsã intunecimile solari pe unu timpu anumitu, ci daca prevestiau vr'unu eclipsu de luna, facéu acést'a totdeun'a cu adaugire: ca déca cumvá Dieii nu se vor puté induplcã, spre impedecarea acelor'a, prin ceremonii si rogatiuni.

Si intr'adeveru loru, carii erã totodata si preoti, si se priviau de splicatorii voiei ddeesi si astufeliu de cunoscatorii lucrurilor viitóre cum si a ceremoniiloru ce ar fi placute lui Ddieu, le a jacutu in interesulu propriu, ca prespunendu de o parte ceva, de alta parte se nu se véda de insielati: tôte lea latitu cá secrete, nutrindu pacea animeloru omenesci in privinti'a acést'a prin ceremonii magice (fermecatóre). De siguru Egiptenii a tienutu in una reverintia fôrte mare cartile lui Mercuru despre astrologia, (dintre cãrri cea d'antaiu contine una disertatiune despre ordinea steleloru fipte; a dóu'a despre relatiunea dintre sôre si luna si despre luminarea loru; éra a treia si a patr'a despre resarirea acelor'a) si pe care ei le purtau in procesiune cu fôrte multa veneratiune.

Nu e deci mirare, deca ei au tienutu pe preotii loru, carii se ocupau cu cetirea cartiloru acelora, de auguri. Caus'a ca despre celea cinci planete nu se face nici una amintire, se vede a fi, ca ei acelor'a numai intr'atatu le-a atribuitu putere influentiatóre, incatu stetéu in referintia cu celea fipte, si cu deosebire incatu stetéu in una sêu alta parte a vreunui semnu din Zodiacu si apunea si resaréu cu acela deodata. Atat'a au ascriu cá siguru singuriteloru parti din zodiacu, ca — dupa credinti'a babilonianiloru si a persiloru si indianiloru, care i-au urmatu pe ei — semnele zodiacului nu putéu resari nici cu unu gradu macaru mai tardiu ori mai curendu, fara de a se intemplã totodata si vr'o schimbare insemnata mai virtosu cu cei carii se nascéu atunci. Pentru aceea a facutu Egiptenii — precum dice Diodoru — cerculu acestu mare de aur, a carui grosime a fostu de unu cotu de mana éra cercuitulu de 365 de coti de mana, care fú stricatu apoi prin Cambise, croindu totu atatea coturi cõrespundietóre fiacarei dí a fiacarui anu singularu, cá se se póta insemná in acele ca ce stele resaru si apunu in fiacare dí si in fiacare óra, precum si semnificatiunea acelor'a, si fiindca ceialalti in fiacare

10 graduri a deosebitu diferite animale, ei inse a facutu acésta la fiacare gradu alaturandu la elu augurarile. De exemplu in primulu gradu alu berbecelui a pusu unu barbatu, tienendu in drépt'a o cõsa éra in stang'a unu semeneratoriu de sageti; in alu doilea unu barbatu cu capu de cane, care i-si intindea simplu drépt'a, éra in stang'a erã provediutu cu unu bastonu scl. determinandu apoi dupa insemnarea semnificatiunei, ca acel'a, care s'a nascutu sub gradulu antatu a berbecelui, va fi candu agronomu candu militariu, acela in sa care s'aru nasce sub resarirea gradului alu doilea va fi certaretiu si invidiosu si asiã mai incolo, precum ne impartasiesce Scaligeru Abenu din Ezra. Repetu in scurtu, ca totu ce a sciutu Egiptenii si Caldeii despre astre, a intrebuintiat'o spre divinatiunea stelare, din care cauza la ei nu a in floritu atatu adeverat'a sciintia astronomica, catu cea falsa, adeca astrologia prorocitóre.

Mentionatulu Berozus, nu multu dupa mórtea lui Alesandru venindu in Grecia, n'a adusu cu sine nimica ce ar putea servi de basa in privinti'a astronomiei, ci a pusu numai fundamentu la astrologia; pentru care lucru nou si admiratu din partea poporului, elu fú tare stimatu precum dice Vitruviu si Pliniu. Mai merita amintire inca una parere, pe care Vitruviu si Cleomede o ascriu lui Berozus insusi, éra Lucreciu in genere Caldeiloru si Babiloneniloru, adeca, despre intuncimea unei parti si despre luminarea ceialte parti a lunei cu privire la esplicarea metamorfosei lunare; cá candu n'aru fi luat in consideratiune aceea cercustantia, ca lun'a isi primesce lumin'a dela sôre, si ca numai din relatiunea, in care se afla ea catra noi, 'si arata diferite scaimbari a luminei, si in fine ca lun'a totu numai un'a si aceea si parte si-o întórce catra noi. Eudocsu purcediendu din altu punctu de vedere, a sciutu in ce sta astrologia, cá acarei cultivatori si adoratori s'a privitu Petoriris, Necepsosu si Esculapu); pe care elu in sa precum vedemu din Cicerone a despretiuit-o intr'unu modu extraordinariu, neaducendu cu sine nici unu folosulu, dupa esemplulu lui Talesu si a altor'a, afara de nescari registre de intunecimi, cum si de nescari abateri privitóre la misicarea astreloru, pe care elu s'a stradiutu mai antaiu a le esplicã prin nescari opiniuni individuale. Bá inca si Platone, care dupa Eudocsu a petrecutu 13 ani in Egiptu, (desi alti numera ani moi pucini, si Laertiu amintesce ca Eudocsu nu ar fi calatoritu cu Platone, ci cu mediculu Crisipu in Egiptu si ca numai unu anu si patru luni a conversatu cu preotii) marturisindu ca nu scie nimica siguru despre

amintitele astre: si-a pusu tóta sperantia in diliginti'a si puterea scrutatóre a Greciloru, cá pe un'a ce erá cunoscuta in ante de Eudoesu. Elu adica dupace a amintitu totu ce i-a fostu cunoscutu despre stele, se exprima (in Epinom.) in urmatoriulu modu: „asiá trebuie se cugetamu, ca Grecii ori-ce a primitu dela barbari, aceea a capatatu dela ei ore-care perfectiune; totu aceea se póte dara supune si despre cele dise. E lucru greu a aflá modulu, prin care s'aru puté esplicá lucrurile acestea atatu de complicate, avemu insa totusi mare sperare, ca tóte acestea se voru determiná mai bine si mai lamuritu, precum s'a intemplatu acést'a din partea Barbariloru.“

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiú. 8. Augustu n. Monopolulu de carti scolastice se numera intre acele plesmuiri ale diecenului trecut, care in decursulu timpului se vedira de pedeci ale desvoltamentului liberu. Nu ne-am insielatu in speranti'a nóstra, ca timpulu presinte, care indrepta atate erori ala trecutului mai d'aprópe, va delaturá din calea, progresului scolaru si pedec'a acést'a mare. Scirile mai nóne constata, ca „editur'a c. r. de carti scolastice“ (mai cu séma populare) din Vien'a e desfiintiatá. Credemu, (si dorimu in interesulu scóleloru), ca in urm'a acestei schimbari salutaria se voru sterge si celelalte privilegii de natur'a acést'a ale altoru tipografii, si ca in viitoriu semnulu introducerii in scóle a unei carti scolastice nu vá mai fi semnetur'a depe pagin'a titulara „tiparita in tipografi'a N. N.“, ci bunatatea cartii. Nu voimú a fi atat'a de „obraznici“ si a cere o asemenea libertate pentru cartile scolastice populare, cum se afla d. e. in Sacsoni'a si alte state ale Germaniei culte, pe unde scólele populare stau mai bine cá ori unde pe faci'a pamentului, si d'aceea nici nu dorimu a se introduce de-a-valm'a totfelu de carti esíte ori-si-cum; ci voimú, cá acele mai antaiu se tréca prin esaminarea unoru barbati de scóla anume insarcinati cu acést'a, si ca pentru cartile romane, personalulu esaminatoriu se stea din romani, — dorimu, cá aprobanduse de buna cutare carte, pentru-aceea se nu se eschida apoi tóte celelalte cate mai sunt, ori vor mai esi totu bune, — cá se se deschida astfelu o concurentia frumoasa, si intre scriitori se se nasca o rivalitate laudabila si cá autorii se aiba voia a-si tipari cartile unde vor voii. — Amú, vediutu cata dauna

se aduse scóleloru nóstre prin monopolulu de carti, si daca totu mai sunt unii, carii lauda pentru noi bunatatea cartiloru romane esíte in editur'a dela St. An'a, ei facu acésta numai caci cele esíte in unele tipografii privilegiate de pe la noi sunt apoi tocma rele. Nu putemu negá bunatatea cartiloru edate de catra administratiunea c. r. din Vien'a — din privintia didactica; insa ele — afara de unele manuale aritmetice si metodice — totu nu mai sunt astadi corespondietóre pentru scólele romane din mai multe privintie; caci d. e. ce folosu are copilulu romanu din Transilvani'a, Banátu si Ungari'a a cunosce riulu Anisu si cetatile din archiducatele Austriei si a nu-si cunosce apoi riurile din tier'a lui si cetatile patriei sale? si ce folosu a intipari prunciloru romani trasuri frumoase de prin istori'a nemtiloru, si a-i tienea apoi in lipsa totala de cunoscinti'a istoriei sale nationale? etc. etc.

— Impartasimú si noi — dupa unele gazete — scirea, ca comitetulu din Pest'a alesu de diét'a Ungariei pentru compunerea unui proiectu in privintia dreptei deslegari a causei nationalitatiloru de sub corón'a Ungariei ar fi statoritu intre alte principii conducátore si aceea, ca scólele in generalu se fia pe viitoriu nationale. Pentru importanti'a lucrului vom reveni la obiectulu acést'a in Nrulu viitoriu mai pe largu.

— La intrebatiunea pusa in urm'a unui decretu alu inaltei cancelarii aulice transilvane catra diferitele consistorii din Transilvani'a: daca in impregiurarile de facia ar mai fi de lipsa sustarea, mai de parte a Academiei juridice si a gimnasiului de statu din Sibiu, ori nu? Consistoriulu evangelicu de conf. aug. si-a datu respunzulu intr'acolo, ca sustienerea mai departe a Academiei juridice o afla de neaparata trebuintia, era catu pentru gimnasiulu de statu mentionatu — consistoriulu numitu nu se simte chiamatu a-si esprimá opiniunea, deórece acelu institutu este curatu confesionalu catolicu si spiritulu legiloru transilvane eschide cu totul amesteculu unei biserici in trebile altei'a.

Prin o nota a inaltului Guvernu transilvanu din 11. Iuliu a. c. Nr. 3014 indreptata catra directiunea Academiei juridice din Sibiu, i se imputa acesteia de o „procedere anticonstitutionala“ fapt'a ei, aceea, ca raportulu relativu la comisiunea peatru esamenulu de statu — l'a transmisu Ministeriului de statu c. r. si nu inaltului Guvernu alu tieriei.

„Hermannstädter Ztg.“ in Nrulu penultimu ala ei aducendu tóte aste la cunoscinti'a publica, incheia cu cuvintele: din tóte aceste „semnalisamú unu periculu nunumai, pentru Academia juridica, ci in comunu

pentru institutele de invetiamentu din pamentulu se-sescu" (!)

Beiusiu. Patru dintre DD. profesori ai gimnasiului beiusianu isi detere dimisiunile, din cause pe care le vom afla mai tardiu.

Suceav'a, 20. Iuliu. (Decurgerea esamenelor la gimnasiulu din Suceav'a.) Publiculu nostru va dori se audia ceva si despre esamenele dela acestu gimnasiu, ce se deschise in anulu trecut in adou'a diumatate a lunei lui Sept. Firesce deodata se deschisere numai dou'e clase, I. si a II., cea d'antaiu cu 60 scolari, a dou'a cu 18. Esamenele se incepura sub presentia comisariului consistoriale on. protopopu D. Georgiu Grigoroviciu si a pretoriului orasianu cu madularii comunei cetatiene, si reesira preste tota asteptarea.

Responsurile tinerimei din religiune si din limb'a romana, propuse de on. catechetu D. Andrieviciu, dovedire pe deplinu zelulu ce a insuffetit pe d. profesoriu in propunerea acestoru studii. — Responsurile din matematica si sciintiele naturali propuse de D. Dr. Cnauer reesire in unu modu ne asteptatu. In a dou'a clasa in care s'a propusu botanic'a, tinerimea respunde parte dupa unu erbariu, parte dupa tablele botanice, memorandum clasele si speciele si desfasurandu sistem'a dupa care se impartu plantele. Asemenea respunde tinerimea si din clas'a prima din tractatulu despre insecte parte dupa o colectiune, parte dupa tabule.

Nu mai pucina mirare produsere si responsurile din istoria si geografia. Clas'a II. respunde din istori'a romanilor dupa Welter, facendu totodata aplicatiuni si abateri si la istori'a romanilor de adi. Cei din clas'a I. se destinsere in responsurile din geografia, caci pe langa geografi'a prescisa de gubernu, dovedira o cunoscentia teritoriale a patrii nostre, sciindu pe langa numirea locurilor mai de frunte si insemnetatea lor istorica. Astu modu e demnu de urmatu, pentruca tinerimea catu de pucinu se initiéza in cunoscenti'a patriei sale, si se stirnesce post'a de a sci ceva si mai pe largu. — Asemene reestra bine responsurile din gramatic'a latina propusa dupa Wolf.

Dupa finirea esamenelor se premiara tinerii, cari s'au distinsu preste anu atatu in sciintie, catu si in morale, ér' in 13. Iuliu se tienù *Te-Deum* in biseric'a s. Dimetriu, dupa care impartindu-se testimoniile se demise tinerimea pe siése septemani de vacatiune, dela 15. Iuliu pana la 1. Sept.

Cu inceputulu noului anu scolasticu se voru mai

deschide dou'e clase ad. a III. si a IV. si asiá ne vomu bucurá de unu gimnasiu inferioru deplinu in Suceav'a.

Publiculu care fù de facia la aceste esamene se convinse, cumca ostenelele nu-su desierte, si se potea ceti depe faci'a fiacarui bucuri'a ce o semtia. Speramu cá gimnasiulu, carele avù a se luptá cu multe neajunsuri, le va invinge tóte si va fi unu isvoru pentru adaparea junimei romane din Bucovin'a.

N. V. Vorobcieviciu.

Principatele-Unite. Despre romanii de dincóce trecuti in timpii mai noi in Romani'a si aplicati acolo in posturi invetiatoresci audimu vesi intristátore; ei ar fi adica espusi unei persecutari urite din partea unora intriguanti, cari pentru interesulu loru particulariu nu le pasa daca va patimi interesulu comunu alu natiunei ori-si-catu. Intraceea persecutariile aste nu sunt generale; mai multi dintre DD. profesori dela Craiova, carii trecura in dilele mai din urma prin Sibiu, ne impartesira de p'acolo numai sciri imbucuratóre.

Intre altele suntemu postiti a publicá si urmatorulu:

Discursu tienutu cu ocasiunea solemnitatei „Institutului natiunale“ in Craiova la incheierea anului scolasticu 186°/₁.

Onorabili domni! Suntu acumu trei ani de díle de candu repausatulu Gr. Mihaescu, pusese inceputulu acestui institutu, cu tóte pedecile ce avù a intempiná din partea combinarilor politice, care avea de sistema a proscie pana si ideele necumu persónele, atatu de multu erá respectata libertatea consciintiei. Acestui institutu i dede frumosulu nume de „Institutu natiunale“, dícu natiunale d-loru, pentruca dela infintiarea scóloru dupa regulamentu, acest'a fù primul institutu romanu in Craiov'a pentru educatiunea junimei studióse; candu mai inainte institute straine jocabu rola insemnata aici. Mai tardu si statulu semtl necesitatea infintiarei unui asemene stabilimentu, alu cui capu se fia unu romanu, care se-lu conduca cu caldur'a aceea de anima, si se puna in contrabalantia concurenti'a strainului, in manile cui educatiunea junimei romane devenise unu monopolu.

In timpu de dieci de ani ideele junelui romanu nu se adapara decatu de cele straine; caci strainulu venindu in tíera fara nici o pusetiune cu singura meseria „insielatiunea“ atragea prin insinuarile sale increderea publicului romanu, care credea pe strainu totu asiá de sinceru cá si pe sine: le incredintiá pe pruncií loru in etatea cea mai frageda cá se-i formeze pentru viéti'a

practica, initiandu-i in totu ce este salutaru sie si patriei sale, sacrificandu bietii parenti totu pentruce au mai scumpu loru. Sacrificii desierte, pentru ca abuzulu de incredere si calcarea leger ospitalitatei, pe care romanulu o da cu bracia deschise oricui o reclama in numele umanitatei, au consciintiei funeste, candu cei ce suntu chiamati ale conserbá suntu cu indiferentia catra densele. (—)

Strainulu fidele instructiunei si educatiunei sale devine instrumentu orbu alu indigentiei celei mai se-crabili, profita, cumu mai dísei, de credulitatea publicului romanu, si asia-lu esplotata dupa liber'a voiintia alun-gandu din clase limb'a natiunale, si luandu in deridere pana si numele celu scumpu de romanu. — In adeveru d-loru ce este mai umilitoriu decatu a se vedé cineva despretiatu si lipsitu de dreptulu seu chiar in cas'a sa?!....

Romanulu in totu timpulu a fostu marinimosu catra cei ce l'au esplotatu si s'au servitu cu arme veninate spre alu sugetá, avendu in cugetu masim'a divina „Re-splatesce cu bine celui ce te-a persecutatu, si consciintia se-ti fia impacata pentru binefacerile oferite cu marinimias“. —

Tardiu d-loru si putemu dice la timpulu vediu romanulu de unde vinu adeveratele rele, de cari ne con-tenitu erá bantuitu si cari erá, cá se dícu asiá o sor-gente neseicata din care decurgea tóte amaratiunile; ca-ci ideele se nascu cu timpulu, si ori cate rele ar indurá unu poporu, nu facu decatu a se cóce, a castigá esperintia, a cunósce si studiá pusetiunea sa. Astfeliu dara, romanulu, care credea ca nu afla fericirea decatu numai lasandu-se dispusetiunei strainului, lipsitu de in-credere pentru totu ce este alu seu, ajunge a apretia si judecá cu mai multa maturitate critic'a sa pusetiune, si de aici vine ca romanulu incepe a avé mai multa in-crédere in sine si in totu ce este alu seu, a-si pune in fine puntulu de razemare in anim'a celui de unu sange cu densulu; atunci si numai atunci póte ajunge la tint'a dorita.

Acestu institutu romanu, formatu pentru antia'ra óra, incepá cu unu numeru pré neinsemnatu de scolari si in terminu mai pucinu de siése luni de díle, avea unu numeru bunicelu de 30 scolari si in decursulu celoru trei ani sucesivi numerulu a mersu totu cres-cendu. Neaparatu, erá o consecuentia naturale cá ro-manulu se incépa a se apretia si dá mai multa valóre sangelui seu. Zelulu si activitatea ce se pusere in directiunea acestui institutu suntu probe invederate si necontestate de orice romanu de anima. — Talentulu,

capacitatea, cunoscintiele, esperinti'a si integritatea caracterului conducatoriului acestui institutu, facea d'in-tr'insulu pe adevratulu parente de familia, pe adeve-ratulu conducatoriu pe caile viatiei, — caci romanulu, d-loru, lucra pentru sangele seu cu aceea dorere de anima ce inspira sentimentulu de amóre si lumin'a ce voiesce a comunicá cu abundantia aloru sei. — Se-menti'a semenata si-da la timpulu fructulu seu, si ar' fi datu cu mai multa abundantia, deca mórtea prematura, asta lege nestramutata a naturei, n'ar' fi venitu se puna terminu activitatei sale.

(Vá urmá.)

Materiale de instructiune.

Istori'a romana natiunala.

(Urmare din Nr. 28.)

§. 34. Ionu II., séu Ioanichiu fratele lui Asanu, 1197—1207.

Ionu scapandu din prinsóre a venitu éra la familia, si dupa Petru a urmatu de rege. Pana erá mai micu, invetiá dela Asanu; éra, candu a ajunsu domnitoriu, s'a silitu se in-tréca pe Asanu, si se faca de rusine pe multi domnitori nedemni de popórele loru. — Putieni domni romani scrisera asia pagini frumóse pentru istori'a natiunii!

Ionu regele mai antaiu facú legatura cu dacoromanii, si peurma laolalta intrara in Traci'a. In cetatea Strumiti'a erá Hrosu, unu romanu, pe carele imperatulu l'a fostu in-chisu odata pentru inclinarile lui catra Ionu. Acestu Hrosu a tienutu cetatea pentru sine, si a statu in ajutoriulu lui Ionu. In 1198, doco-romanii, meso-romanii, si macedo-romanii 'si dedura cuventulu ca in primavéra se se in-telnésca in Traci'a la Capernu. Plecara toti, si in diu'a de Santu-Georgiu sosira la Capernu. Multimea cetatieniloru erá in bi-serica, si audiendu venirea inamiciloru incun-giurara biseric'a cu carrele; dar' romanii la-sandu biseric'a, pradara si prinsera pe multi in Tiuru. —

Imperatulu Alesiu III. Angelu erá in Chipsela, si peurma trecú cá se bata pe macedo-romani, carii sub Hrosu, cuprinsera Prosaculu; vediendu in sa ca nu-lu póte cu-prinde, se tocmí cu Hrosu, cá se-i lese

Strumnitia si Prosaculu cu prejururile vecine, si tramitendu-i si muiere din fratele sale, s'a renturnatu acasa. — Intru aceste dacoromanii avura lupta la Vizia si invingendu se impartira in patru parti, si pradara, cerce-tandu si cetatile cele mai intarite pe verfulu muntiloru, si ajungendu si la muntele Ganu fara cá se li stee cineva in contra pentru mul-timea loru. —

Ivancu, carele omorise pe Asanu, ca-petá o nepóta a imperatului, si se facú Domnu in Filipopoiu, apoi impacanduse cu regele Ionu, rescóla prejururile, — romaniloru li tramite daruri si arme si li intaresce cetatile. Imperatulu a vrutu se-lu prinda, insa Ivancu incepe resboiu, si pe greci 'i bate la cetatea Critinu, si omorindu pe multi din cei mai mari prinde pe ducele Em. Batatia, si grecii devinu in desperatiune. — Ivancu strabate pana la Abdera, taia multi greci si elibera pe multi romani, carii se rentorcu la ale loru. Ivancu se intaresce si devine inamiculu celu mai mare alu greciloru. Imperatulu vine in Oretiada, si cérca pace, éra Ivancu s'a impacatu sub conditiune cá se capete locurile cuprinse de elu, si imperatulu se-i tramita di-ploma si steme imperatesci. Imperatulu a ju-ratu pe tóte, insa dupa ce puse man'a pe Ivancu lu inchise, éra pe Mitulu fratele lui Ivancu 'lu esiléza, — si recuprinde tóte. —

In 1199, daco- si meso-romanii ajunsera pana la Constantinopoiu cu regele Ionu. Imperatulu chiama pe rusi in ajutoriu si candu acestia sub Romanu principele Galiciei intrara in Daci'a inferiore, — romanii suntu siliti se lase Constantinopoiulu si se rentórca intru aperarea Daciei. Panace rusii intrara in Moldavi'a, Emericu regele Ungariei a pradatu in Romania. —

Regele Ionu, in 1200 se prochiama pe sine de imperatu, si delocu pléca si cu-prinde Varna si alte cetati pela Rodope. Ionu elibera pe Em. Camatia pentru 2 cen-tenaia de auru, ce li-a platitu Hrosu, deórece imperatulu nu a vrutu, de si confiscase bu-nurile lui Camatia. Deórece imperatulu n'a vrutu se desdauneze pe Hrosu, Camatia da mana cu Hrosu, si cuprindu Pelagonia, si Pritapulu. Insa imperatulu se impaca si cu Hrosu si cu Regele si imperatulu Ionu.

Inoncentiu III., pap'a Romei provóca pe

Ionu la unirea cu Rom'a. Ionu in 1201 re-spunde Papei ca a primitu scrisorea prin protopopulu Brundusiulu „Si si-a adusu aminte de sangele si patri'a din carea suntemu prasiti“ si cere corona dela papa, pecum avea si Samuilu, dorindu „se tiena legatur'a cu biseric'a Romei cá fiii cu mama.“ — Pap'a tramite pe Ionu capelanulu (1202), peurma pe Basiliu din Zagora 'lu face primate in Ternovu, si redicandu inca 2 mitropolii in Preslara si Belesvulnu, Ionu regele si imperatulu se supune bisericei Romei cu tóta tier'a sa prin unu privilegiu scrisu cu litere de auru. In acastu privilegiu Ionu se scie de „rege si imperatu a tóta Bulgari'a si Vlachi'a!“

Imperatulu romanescu, Ionu, tramite (1202) pe Blasiu la papa cu multe daruri, si 'lu róga ca pe Basiliu din Ternovu se-lu faca patriarcu, éra pe elu se-lu incoroneze prin unu cardinalulu. — Pap'a in 1203 tramite pe Leonu cardinalulu cu coróna, sceptru si stégu cá se-lu incoroneze, éra pentru patriarchatu 'i respunde, ca primate atáta insemnéza catu patriarchu. Ionu face bani cu caracterulu seu si a impe-ratiei sale, éra Basiliu patriarchulu din Ter-novu, capeta dreptu si libertate, cá pe viutoriu „patriarchii romani“ se unga la incoronare pe domnitorii romani. —

Intre Emericu regele Ungariei si Ionu se nascú cérta pentru marginile tieriloru (Bulgari'a si Valachi'a). Si mai alesu pentru Servi'a, carea érá supusa lui Ionu. Pap'a insa 'i impaca in favórea lui Ionu, carele in 15. no-vembre se ircoronéza (1204), éra Leonu car-dinalulu duce 2 tineri romani la Rom'a cá se-i invetie latinesce. —

In 1205 Italianii, francii si germanii ple-candu la Palestin'a, in 12. aprile cuprinsera Constantinopoiulu, si pusera de imperatu pe Balduinu Flandru, peurma -- in locu se mérga asupra paganiloru catra carii plecara, tramisera soli la Ionu, cá se le predea Mesia, seu ca o vor luá cu resboiu. — Ionu delocu a scrisu papei cá se asiedie pe catolici din capulu lui, dara pap'a nu potú face nemicu. — Grecii fugu la Ionu; acest'a 'i retramite a casa cá se faca revolutiune, pana ce daco-romanii vinu in ajutoriu sub ducele loru anmie Cotia. In acestu modu, Ionu intinse o res-cóla, si strínse osti mari. — Ionu tramite pe

Cotia că se cerce tari'a catoliciloru, peurma se se retraga — că si pefugatu — pana la strimtorile unde era Ionu cu óste mare. Asia s'a si imtemplatu, — si esindu Ionu la lupta asia a batutu pe catolici (italiani, franci, germani), catu a prinsu si pe Balduinu (15. aprile) si in Ternovu l'a pusu in fere pana in gramazu. Ceialalti cu mare perdere fugira la Constantinopoiu, éra daco-romanii cu Cotia predara Traci'a.

Ionu pornesce pe urm'a catoliciloru, si apucandu-i la Serr'a, repórta o victoria gloriósa asupra loru. De aci i strimtoréza la Berea si alte cetati si le cuprinde dupa placu. — In 1206. Daco-romanii batura de nou pe catolici la cetatea Ross'a si omorira o multime. — Italianii se resfirara prin cetatile Macedoniei, si Ion plecandu in contra loru i bate uritu, si strica din fundamentu Filipopiulu, Iraclea, Traianopoiulu, si alte peste 10 cetati, cá nici greciloru se li remana adapostu de a se mai intari candva. Pe locuitorii acestoru cetati i-a colonisatu la Dunare numindu coloniele dupa orasiile stricate si dicendu „Resbunu pagubele ce le facuse Basilu Bulgaroctonu asupra romaniloru!“ (vedi §. 22 — 25). —

Pap'a scrie lui Ion cá se elibere pe imperatulu Balduinu, — éra Ionu respunde cá Balduinu a muritu. — Ionu a fostu taiatu pe Balduinu cu feresteulu pe la tóte inchiaturile apoi l'a aruncatu in o vale de-lu mancă corbii; — éra din capulu lui ar fi facutu pocalu de beutu. — Ionu s'a numitu pe sine „Romeocton“ (ucigatoriu de greci) cá si Basiliu imperatulu „Bulgaroctonu“. — Grecii l'au numitu Caloionu. (Ionu canele). —

Ionu in 1207 ajungendu in Tesalonic'a a muritu de junghiuri. — Elu a fostu incumnatita cu dacoromanii, pe carii asia i-a atrasu catra sine, incatu a unitu Daci'a inferióre cu imperati'a sa. —

(Vá urmá.)

Varietati.

Ratiuciniulu despre administrarea fondului juristiloru pe Iuliu 1861.

Din lun'a trecuta a remasu bani gata . 278 f. 45 cr. sub decarsulu lunei Iunii pana in Iuliu 1861 a intratu si anume:

a) dela civele Naomonu Nast'a 5 f. si dela negutiatoriulu Vlad, din Sibiiu 1 f.	6 f. apoi
b) dela D. Ciugudeanu din Poiana pe lunile fauru—juniu 6 f.	
c) dela fondatorii „stipendiului Sascioreniloru“ pentru drepturarianulu Simeone Muntiu	30 f. infine
d) din „stipendiele clusiane“ pentru drepturarii Cietianu, Munteanu	30 f.
Sum'a	350 f. 45 cr.

di: trei sute cinci dieci florini si 45 cruceri val. aust.

Din acestia s'a impartitu in 1. Iuliu 1861 — fiindu faci'a: DD. Maniu, Tamasiu, Vaida, Vestemeanu, Rosca, Dr. Stoia, Isacu, Cap. Stezar, Gregoriu Mateiu, Nast'a, Bacu si Vladu—lui: Iosifu Copacianu, 7 f., Visantiu Maniu 7 f., Efraimu Popu 10 f., Simeone Muntiu 7 f., Mihailu Dobo 10 f., Alesandru Velicanu 4 f., D. Perti'a 6 f., Cand. Albini 4 f., I. Gerasimu 4 f., I. Cosieru 10 f., L. Gruescu 6 f., A. Densusianu 10 f., I. Puscariu 8 f., I. Francu 7 f., I. Preda 6 f., Schiau 6 f., Ios. Popu, cá corepetitore 10 f., S. Horvath, cá corepetitore 10 f., Popu de Bota 6 f., Munteanu 15 f. Sum'a . . . . .

di: un'a sutu cinci dieci si trei florini val. aust.

Acést'a suma subtrageduse din banii gat'a in fondu cu 350f. 45 cr., remane cu 1. Iuliu 1861 unu superplusu de 197 f. 45 cr.

di: un'a sutu noué-dieci si siepte florini 45 cruceri val. austr.

Sibiiu, 1. Iuliu 1861.

Comitetulu centrale.

Prin stim. Domnu Olteanu 15 galb., 4 duodieceri in monsanatoria, carii i-a oferitu si anume: D. G. M. Fontaninu 3 galbini, Joane Fauru, profes., 3 galbeni, Alece Pazu 2 galbeni, S. R. Veronu 2 galbeni, N. K. Canci'a 2 galbeni, K. Canti'a 1 galbenu, M. Gerianu 4 sfanti si insusi D. Colectante Olteanu 2 galbeni séu dupa cursulu de di . . . . .

Depunendu esti bani in casa, totodata le aduce Comitetulu sasu - laudatiloru Domni si zelosiloru barbati ai natiunei prin ast'a publica multiumita atatu in numele-i, catu mai virtosu in numele tineriloru juristi, pentru carii 'su menite ajutórele.

Bani incursi mai incolo:

Prin staruinti'a zelosului barbatu D. Simeone Crainicu, adiunctu din Urisiu de josu a intratu si s'a transmis dela D. Colectante insusi 10 f., Nicolau Suciu, jude 1 f., Dumitru Suciu 50 cr., Ioane Moldoveanu, jude 1 f., Nicolau Mihutiu, curatore 1 f., Toma Grama 20 cr., Lupu Iropoteiu 20 cr., Tanase Criseanu 50 cr., Precupu Tropoteiu 50 cr., Joane Cormanu 50 cr., Dumitru Moldoveanu 30 cr., Teodoru Bogdanu, jude 1 f., Joane Ladosi, parochu 20 cr., Todoru Mate 20 cr., Joane Bogdanu, cur. 1 f., Todoru Neagu, juratu 30 cr., Joane Moldoveanu 40 cr., Moise Popu, inspectore, 2 f. 63 cr., Dimitriu Cornea, parochu 1 f. Suma . . . . .

24 f. 43 cr. eu acea espresiune, cá se se dea juristului Iuliu Bárdosi din tinentulu Reginului (vedi erogate)

Alta colecta de bani, care s'a efeptuitu prin laudabil'a staruintia a zelosului si meritatului barbatu D. Basiliu Popu de Harsianu, c. r., adiunctu in suma de . . . . .

220 f. -- cr. v. a. s'a transmisu pe langa o lista a binefacatoriloru si anume: a) Din S. Reginu: DD. Ioane P. Maieru, proprietariu 5 f., Mihale Criseanu, protopopu 4 f., Gregoriu cavaleru de Botta, c. r. adiunctu 3 f., Basiliu Popp de Harsianu, c. r. adiunctu 3 f.,

Alesandru Silasi, pensionatu si decoratu c. r. perceptoru 2 f., Matheiu Botta, inspicientu de spitalu 2 f., Anna Bardosi, veduva 2 f., N. Budnariu, jude in Felfalva 5 f., Ioane Usika, parochu in Mesterhazu 2 f., Ioane Maier, proprietariu in Logicu 2 f., Gregoriu Vitez, proprietariu in Teaca 2 f., Zaharie Sandor, jude in Kuesdiu 1 f., Precupn Simion, curatoru in M. Hudacu 1 f.

b) Din Gurgiu. DD. Alesandru Sotropa, c. r. perceptoru 4 f., Demetriu Angelu, parochu 3 f., Danila Fogarsi, c. r. actuaru 1 f.

c) Din G. Hodacu. DD. Leone Lupu, parochu 2 f., Dimitrie Lupu, economu 2 f., Vasilie Lupu, cantoru 1 f., Leone Lupu, docinte 1 f., Dimitrie Iacobu, cantoru 1 f., mai multi binefacatori 5 f.

d) Din Petelea. DD. Ioane Baci, proprietariu 1 f., Olteanu Iacobu, economu 1 f.

e) Din Kiheriu. DD. Vasiliu Harsan, parochu 1 f., Avramu Hurdugaciu, jude 1 f., Gavrilu Harsan, subjude 1 f., Iuon Matheiu 1 f., Mera Danila 1 f., Ilie Olteanu 50 cr., Nicolae Hurdugaciu 50 cr., Alesandru Butiu 50 cr., Nicolae Poppu 50 cr., Nicolae Intze 50 cr., Alesandru Harsan 50 cr.; Nicolae Butiu 30 cr., Georgie Popp 30 cr., Toader Moldovan 20 cr., Danila Rimba 20 cr., Ioane Ursan 20 cr., Simion Moldovan 16 cr., Simion Olteanu 20 cr., Georgie Matheiu 20 cr., Ioane Popp jun. 20 cr., Vasilie Intze 10 cr., Gorea Intze 10 cr., Stefanu Butiu 10 cr., Stefanu Moldovanu 10 cr., Solomonu Alesandru 10 cr., Biro Lica 10 cr.

f) Din Deda si Kuesdiu. DD. Toader Sandor, parochu in Kuesdiu 5 f., Necita Callini, notariu in Deda 2 f., Mihaila Muresianu, parochu in Paluta 2 f., Ioane Popescu, parochu in Deda 1 f., Mogila Filipu 1 f.

g) Din Toplitia. DD. A. Spotz 10 f., Nicolae Hoszu Minorescu, parochu 5 f., Toader Cristea, proprietariu 5 f., Petru Dobrianu, parochu in Varviginu 5 f., Gabriele Csoran, parochu in Sermasiu 5 f., Dumitru Usica, notariu Varviginu 5 f., Ladislau Kolbaz, proprietariu in Toplitia 4 f., Ioane Maico 2 f., Ioane Urmantzi 2 f., Ioane Walter 2 f., Karacsoni Gerö 1 f., Avidu Gergely 1 f., Samuila Nagy 1 f., Stefanu Iacobi 1 f., Gheorghie Bajas 1 f., Samuila Antal jun. 1 f., Ioane Nutz a lui Iacobu 1 f., Toaderu Bucuru 1 f., Samuila Nyaradi 1 f., Davidu Hoffmanu 1 f., Gregoriu Bachu 1 f., Basiliu Turnea, docinte 1 f., Mihaile Rodu 1 f., Gregorasiu Popp 1 f., Ioane Hrubu, antiste comunale 1 f., Iosifu Moga, docinte 1 f., Gabrile Deacu 1 f., Iacobu Platonu, antiste comunale 1 f., Georgiu Boer, docinte 1 f., Usica Ioane 50 cr., Toaderu Muresianu 33 cr., Ioane Cortas I. Gavrilu 33 cr., Stefanu Morariu 40 cr., Gregoriu Usica a Petri 30 cr., Abrahamu Rosenfeld 30 cr., Petru Popp 26 cr., Gavrilu Corfusu Busciuhanu 16 cr., Institutu H. Minorescu 26 cr., Ioane Coputiu 16 cr., Nechita Terlovanu 20 cr., Vasilie Usica 10 cr., Danila Mandru 10 cr., Ioane Platone 10 cr., Georgiu Platone 10 cr., Gavrilu Csauranu 10 cr., Teodoru Mandru 10 cr., Andreiu Czararu 10 cr., Petru Craciunu 10 cr., Ioane Cosiarea 10 cr., Unu cu numele necunoscutu 40 cr.

h) Beica romana. DD. Danila Matheiu, parochu 1 f., Cas'a besericésca 1 f., Gavrilu Borda, cantoru 50 cr., Mihaila Iliasin, docinte 50 cr., Nicolae Borda 10 cr., Vasilie Popu, parochulu

Habiculu 1 f., Iosifu Musia 50 cr., Simione Crainicu, docinte 1 f., Casa Comunei Habicu 2 f., Ioane Lungu 20 cr., Ioane Cioba 20 cr., Basiliu Demetriu, docinte 16 cr., Georgiu Moldovanu, parochu 20 cr., Simione Luca 10' cr., Matheiu Gorea 10 cr., Simione Fodoru 10 cr., Georgiu Poppu 10 cr., Petru Poppu 10 cr., Georgiu Butiu, curatoru 15 cr.; Gorea Grama I. Toaderu 10 cr., Moise Grama 10 cr., Ioane Oprea 10 cr., Gavriie Latesiu 5 cr., Sim. Suci, parochu 10 cr., Irimie Csobu, parochu 10 cr., Mai multi cu nume necunoscutu 90 cr., Casa comunei Serbeni 1 f.

i) Din M. Osiorheiu. DD. Ioane Alesandrescu, proprietariu 5 f., Dimitrie F. Fogarasianu, negutiatoriu 5 f., Iosifu Fillepu, negutiatoriu 5 f., Irimie Ladossianu, notariu 4 f., Basiliu Danila, parochu in Sebadu 2 f., Petru Alesandrescu, proprietariu 2 f., Alesandru Fillepu, negutiatoriu 2 f., Danila Moldovanu negutiatoriu 2 f., Georgiu Moldovanu, negutiatoriu 2 f., Ioane Algya, negutiatoriu 2 f., Ioane Poppu, notariu Csergezeului 2 f., Nicolae Calutiu, judele Csergezeului 2 f., Georgiu Radnsiu, parochu Csergezeului 2 f., Popu Szandu, proprietariu 2 f., Hong Petru, proprietariu 2 f., Ioane Fekete, proprietariu 2 f., Ioane Cadarcia, docinte 1 f. Alesandru Suci, capelanu in Sacalu 1 f., Petru Nemesiu, c. r. actuariu in M. Osiorheiu 1 f., Danila Boieru 1 f., Ioane Moldovanu 1 f., Alesandru Stefani 1 f., Vasilie Moldovanu, economu in Csergicelu 1 f., Vasilie Dragosiu, docinte in Csergicelu 1 f., Vasilie Hong, proprietariu 1 f., Dimitrie Manu, negutiatoriu in M. Osiorheiu 1 f., Unu fara nume 1 f., Samsonu Poppu, c. r. cancelistu 3 f., Beniaminu Fillepu, negutiatoriu in M. Osiorheiu 1 f., Lazaru Piposiu, probatoriu de minere in Zalathna 1 f. 38 cr. Sum'a totala . . . 542 f. 64 cr. di: cincisute patrudieci si doi fiorini 64 cr. v. a. (Vá urmă.)

Concursu.

(1—3.)

Se deschide prin acést'a concursu pentru statiunea invetiatorésca romana gr. resaritena in orasiulu Santu-Miclausiu-lu-mare in comitatulu Torontalului, cu care este impreunata urmatórea plata: 336 f. v. a. pe anu, cortelu naturalu, 50 metrete de grau curatu, 25 metr. de cucuruzu, 100 pundi de sare, 50 pundi de lumini, 2¼ lantiuri de pamentu de aratura si 7½ stengini de lemne de focu.

Doritorii d'a ocupá acést'a statiune au d'asi indreptá scrisorile loru prevediute cu documentele cerute catra subscrisulu pana in 8. Septemvre a. c. Se cere cá concurentii se se infaciusiédie si in persóna si se fia deprinsi si in cantarile bisericesci. Antaietate se va dá acelui'a, care va fi absolvatu teologi'a, cá cu timpu se póta fi si diaconu.

Santu-Miclausiu-lu-mare, in 19. Iuliu 1861.

Georgiu Nicolletu m. p.,
protopresbiteru si directoru districtualu de scóle.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon-
in Sibiū pe anu
3 fl. 40 cr., pe
½ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. aust^{r.}
pe anu 4, pe ½
a. 2 fl., pentru
princ. roman^e
pe anu 38, pe
½ a. 19 piast.

Gassendi si istori'a astronomiei.

(Capetu.)

Cá se me reintorcu éra-si la Greci, despre densii afiu la Hesiodu (a vietuutu intre 900 si 800 in ante de Cristosu) cele mai vechi urme despre cercetarile ceriului si a astreloru. Elu in cartea sá intitulata „*opera et dies*” determiná timpulu semenarii, alu secerarii si altele dupa resarirea si apunerea Pleiadeloru, Arc-turului, Sirlu si a orionului. Despre aceea in sa nu sum siguru déca aceast'a este acea carte, seu ba, pe carea Pliniu vorbindu despre Hesiodu (1. 18. C. 2) o amintesce cu urmatórele cuvinte: *Huius quoque nomine exstat astrologia*. Aici trebue se mentionezu in sa doue cercustari. Antaiu, ca Grecii parte pentr'aceea a fostu atenti la resarirea si apunerea astreloru, cá se póta destinge diferitele anutimpuri, parte cá se póta preanuntia ploiele, venturile si alte schimbari a atmosferei ce a obicnuitu a se intemplá pela ei. Din care causa a gatitu Talesu, Anacsimanderu, Democritu, Euctemonu, Metonu, Eudocsu si altii asia numitele *Παραρήματα* adéca nescari tablouri (cá nescari calendare), in care a consemnatu cu privire la tóte dilele anului, ca care stele a resaritu si care a apusu, precumu si aceea ca ce schimbari atmosferice aru fi de asceptatu. Atare „parapegmata”, acomodata orizontului romanu, a gatitu mai pe urma Iuliu Cesare, din care causa a pututu díce la Lucanu (libr. 10.)

Nec meus Eudoxi fastis superabitur annus.

Et illum certe Ovidius suos in fastos transulit, testatus initio, ca elu vá. cantá atatu stelele resaritóre, catu si pe celea, care se ascundu subu pamentu. Ce privesce pe Greci, ei pe acela lá tienutu de astronomu mare, care a observatu tóte acestea, si le a tienutu demne de cercetare, despre care s'a pututu dara díce, ce a disu Catullu despre Cononu (cam pela 30. ani a. Cr):

*Omnia qui magni dispexit lumina mundi,
Stellarumque ortus camperit atque obitus.*

In acestea a constiatu preanuntiarile — *ἐπιστημασία*

— seu divinatúimea stelare a Greciloru in ante de venirea lui Berosusu; afara de aceea, ca la Hesiodu se amintesce, ca care dile lunari se ticnu a fi norocóse, si care nenorocóse:

Πρῶτον ἐνῆ, τετράς τε καὶ ἐβδόμη ἑρὸν ἤμαρ.

Primum prima dies et quarta ac septima sacra, etc.

A dou'a e de mentionatu, ca la Greci precumu si la alte natiuni, stelele cari trecu preste memori'a timpului s'a construitu in nescari tipuri seu constelatiuni, si ca acuma cea mai mare parte a steleloru 'si au numele sale proprii, si anca (in catu se pote deduce din numele loru) asiá pre cum le a placutu la inceputu agronomiloru, pastoriloru si navigatoriloru, carii a obicnuitu a petrece nóptea subu ceriulu liberu; desi mai tardiu anca s'a mai adausu nescari constelatiuni la celea vechi, d. e. prin Talesu carulu ceta mica (o constelatuine numita si urs'a mica) ce mentionéza Laertiu si Tatiu dupa Calimacu (care a vietuutu circa 270. a. Cr.) care altramente a insemnatu deinpreuna cu Catullu, ca perulu lui Berenice l'a dusu Cononu intre constelatiuni.

Éra Cleostratu a aflatu, dupa Higinu, ambii berbeci; desi aflarea partiloru zodiacului, ce Pliniu ei atribue si lui, vine de buna séma a se intielege asiá ca a aratatu prin care semne trece sórele cu planetii dinpreuna. Grecii distingea la inceputu numai 11 semne deosebite a zodiacului, alu 12-lea l'a adausu mai tardu la 'celelalte, dupa asertiunea Egipteniloru, carii precum comprobéza Serviu, Marcianu si altii, in loculu fórfeciloru scorpiunului a fostu pusu cumpan'a, care locu altramente Virgilu l'a fostu destinatú lui Augustu:

..... Ipse tibi iam brachia contrahit ardens Scorpius. — 1 Georg.

A 12-lea semnu pentr'aceea la adausu, ca precumu a fostu Zodiaculu intregu impartitu in 12 parti, tocma asia aru si constá dein 12 semne, de-si a trebuitu se se folosésca de atari semne, pre carii le a creatu natur'a si nu maestri'a, semnele nu corespundu de totu insemnandeloru arcu. Leulu d. e. cuprinde mai mare spatíu pe ceriu decatu raculu. Taurulu mai mare

decatu gemenii, carii desi se numescu Castoru si Polucsu atatu de micu spatiu cuprindu, incatu nu li-se cuvine nece decatu aceea ce dŭce tradiŭnŭca despre ei, ca cu resarirea unŭia apunŭ egalatŭ si vice versa. Altramente Empiricu acomedŭza aceea, ce se dice despre Dioscurii, la ambele emisfere. La diferitele natŭni s'a aflatu si diferite constelatiuni (de esemplita la Egipteni n'a esistatu Ursulu, Cofeu si Balaurulu, ci alte forme); despre acest'a inse nu voiu a disertŭ, ci observu numai ca dupa parerea comuna Eudocsu a fostu celu de antalu, care a desemnatu parte constelatiuni grecesei parte egiptene pe una sfera maestra. Ce e dreptu Aratu (circa 270. a. Cr.) (acaruŭ Poesia intitulata *φανόμενα* — apparentia — numai in limb'a greca, ca se retacu pe Cicerone, Germanicu, Avienu, precumu si pe cŭratŭti splicatori latini, s'a comentatu *canu de vero* 40. de insi), Aratu dŭca n'a scrisu nemŭca altceva in acelea, decatu ce a scrisu Eudocsu cu privire la obiectele asemene in 2 carti ale sale, intr'una in prosa. Nu vŭ fi de prisosu aici a observŭ, cŭ nu avemu cauza, cŭ se ne mirŭmŭ de erorile acestea alni Aratu, caci dupa cumu cetŭritu in biografi'a s'a, fiindu elu ca medicu in resedinti'a lui Gonatu, era Nicanderu in calitate de astronomu, ambi totodata si poeti de renume. Imperatulul i-a demandatu medicului (dandui cartea lui Eudocsu), cŭ se scrie un'a disertatiune despre astronomia in poesii; asemenea astronomulu alt'a despre medicina in poesii. E de mentionatu inca, cŭ fenomen'a lui Euclesu, care totu pe timpul acesta a fostu unu instruatoriu renunatu in Alesandria e de alta calitate; ce e dreptu acesta nu e alta cevŭ, decatu nescriti teoreme de astronomia, care privescu form'a lunii, sferelu cetinului, cu deosebire inse zodiaculu.

Extracŭ din „Tan. Lasp.“ de S. Horvatu. jur. abs.

SCOLELE NOSTRE — SCOLE NATUNALE.

Omenimea fara de asociare nu pŭte face nici unu pasu spre scopulu, ce i'a prescriptu dicitatea cŭ unui complexu de fapŭri rŭtionali, si timpul nostru n'are nimicu mai caracterisatoriu de naintamentulu omenimei facutu pe carier'a destinatiunei sale, cŭ principulu de acum alu popŭreloru: unirea. Pera unire nu e progresu si fara progresu nu e mantuire. Acestu adevera nedisputabilu ilu intelŭmŭ in istoria dela inceputulu omeninei, la constataŭ asiadara trecutulu, et presintele ni-lu pune inaintea ochiloru chiaru cŭ lumin'a sŭreŭti.

Se reprivimu cu ori-ce agerime asup'ra trecutulu

poporului romanu, se se para ori-catu de numeroŭse cauzele decadintiei nŭstre, aceste totusi le vom alŭtfuranŭ din o singura cauza capitala, din — neunirea. Venimŭ dŭra totu la adeverulu ce ni-lu desvelue istoria universalu, totu la convingerea ce insufletŭeste astadi popŭrele, de care si romanulu e mai petrunsu cŭ oricandu atadatu. Si tocma asta patrunŭmŭ este somnulu celu mai securu, c'amu intratu in calea progresului adeveratu, tocma asta cunosŭtia a unui reu ce a rosu la esistinti'a nŭstra, este cea mai buna garantia pentru posibilitatea vindecarii lui.

Asiadara unirea puteriloru in tota respectulu este locomotivulu, care se dea repediunea cuvenita marsief nŭstre in drŭmulu progresului, ea este punctulu mai d'apŭpe alu nadiuelei nŭstre comune.

A fostu de multe felhuri desbinarile nŭste din trecut, care ne-a doboritu stralucirea nationalu; totusi un'a ce ne mai comitŭza si pana astadi cu verg'a ei padepŭtŭre — este desbinarea confesionalu.

Nu vŭtmu, si nici ca pŭte jacea in cugetulu nostru, a ne parasŭ campulu, ce ni l'amu demarcatu pentru activitatea nŭstra si a ne abate pe teremulu altor'a, lasandune aici in ŭrecari desbateri religioŭse — confesionali. A fi inŭsa cu nepasare acolo, unde „scŭla“ vine in atingere forŭte grŭca cu alte interese, ar insemnŭ o negliere pachŭsa a chiamarii nŭstre.

Si ce intrurintia are la noi desbinarea confesionalu asup'ra scŭleloru? Forŭte mare, si cea mai de bagatu in sŭma. Adeveratu nu aceea, care s'a atintatu de barbati nostri, carii a facut-o, si nu aceea care ar trebui se fia o urmare neincungiuratu a aceli'a; caci bine-scimŭ motivele ce a casinat-o, bine-scimŭ ca parinti nostri acŭia avuŭe in vedere totu numai binele nationalu, pe care impregiurarile d'atunci li-lu oglindau in asemenea pasii; apŭi in cele patru puncte, care singure numai erŭ se ne deosibŭsca, nu se cuprinde si scŭla, nu si acŭe numeroŭse puncte inca, in cari ne aflŭmŭ astadi despartiti frati de frati. Se fi putulu prevedŭe parinti nostri pŭta anulu 1697 pe unŭi din urmatorii lorŭ in cele cardinale pana astadi; se fi putatu ei pretunŭsce ce pasuri voru sci face acestia in respectiv'a directiune, cum voru esecutŭ de necredintiosu vol'a lorŭ d'atunci forŭte chiaru respicata, cum de puchŭ voru sci ei folosŭ spre binele nationalu alti timpi si alte impregiurari, cum prin o mica deosebire facutu de ei in cateva privitŭte, ce intru nimŭca n'ar stirbi interesele nationali, urmatorii lorŭ voru atunŭcŭ la usŭ o desbinare mare, incatu pŭta jumŭtatea secululu alu 19-lea se se emita poporului

înca si oprelisti de „intovarasia“ cu scóla (cá se facemu de tóte altele câte nu potu avea aici locu), se fi sciutu dicu ei tóte aceste: de siguru cá erau mai gat'a a se incurba sub suferintiele amare ce i-apasá atá't'a de cumplitu, decatu se mai faca pasíulu acela!

Pentru desbinarea primitiva asiadara a bisericéi romane, acést'a ar fi pututu inca eserciá cea mai salutaría influintia asupr'a scólei. Nici pentru desbinarea inmarita din timpii de mai incóce biseric'a n'a încetatu a fi — precum in generalu unulu din factorii conservatori ai estintiei nátionale, asiá in particularu o mama ingrigitóre chiaru si a scólei. Insa pus'a conditiune, cá fiindu scólele confesíonale — ele se se desface cu totulu de catra alalta, cauta se marturisimú, a fostu pentru noi fórté da un ósa.

Vorbimú aici numai de estímea cea adevérata a lucrului, fara d'a ne lasá in desfasiurare si mai amanuntíta a imprgiurariloru ce a náscutu acést'a; caci de-altu mintea binescimú, ca principiulu confesíonalu a fostu adoptatu si impusu pentru scóle chiaru si de guvernulu din timpii trecuti. Atat'a numai ca ori si cum, remane adevéru, ca desbinarea cu scóla e pentru noi daunósa.

Scimú catu suntemu de lipsiti in privintia materiala, incatu cu puteri unite si sacrificii insemnate abia am putea a ne provedé cu cele necesarii pentru bun'a sustienere a instituteloru nóstre publice; se luamu apoi desbinarea nóstra si impartírea puterei in dóua, si vom veni la tristulu aspectu ce ni l'a infaciosiatu si ni-lu mai infaciosiéza scólele nóstre preste totu. Poporulu nostru prelanga asta lipsa mare materiala mai ruptu, dicu, apoi si in dóne, nu-si póte întemeiá fonduríle necesarii spre scópulu culturéi si silitu a-si întemeiá — pana si in cele mai neinsemnate satutie — in locu de un'a- dóne scóle, a platí in locu de unulu-doi dascalí a pune atati directori, atati inspectori mirani, carii au apoi ansa d'a se subsapá unii pe altii: suferé o nespusa dauna si afla o grea pedeca pentru desvoltarea lui atatu de necesaria prosperitatii sale. Tinerímea romana nutrita in modulu acést'a inca dela începutu in spiritulu desbinării chiaru in scólele sale, iá o directiune nu pré favorítóre vütóriului nostru. Aadauga apoi înca si celelalte multe rele subintielegibile — de care s'ar putea scrie volume, si pe care noi tóte le contragemu numai la atat'a: cá taiarea dela olalta cu scóla póte pré usioru deveni simburele altoru multoru desbinari ruinatóre: si venimú nesmintitu la precunóscerea necesitatii: de a pune umérii si a delaturá reulu acést'a mare. Cunoscemú astadi cu totii cá poporulu nostru numai cultur'a cea sanetósa ceruta

de spiritulu presintelui-i mai lipsesce, cá se se avante la trépt'a nátiuniloru fericite, si suntemu convinsi cá marea operá a fericitarii lui avemú d'a o 'ncepe prin inmultirea factoriloru de cultura. Tóte alte încercári vor remané desierte, si tóte alte cali ne voru rentórece totu numai la stadiulu presinte. Efectulu acestoru convingeri este frumósulu cugetu alu unoru din barbatii nostri dela Pest'a, de a cere între alte garantii pentru nátiónalitatea nóst'ra — si scóle nátiónale; totu de asta parere scimú ca este si o mare parte din inteligintia nóst'ra transilvana, si inca in conferintia nátiónalá dela Sibiu din 13/4 Ianuaríu a. c. erá a se face motiune in asta privintia, daca o neprevedúta impregiurare mica nu puneá pedec'a.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

(Intardiatu.) Onorate domnule Redactore! Esti ragatu cu umilitate a dá locu acéstui articulu in juró-lulu DTale, care pertrapeaza unu obiectu ce bate in intentiunea acéstui jurnalú, insa cu acelu aadaosu, cá se se inscria neschimbatu. In casulu contrariu mai bine se romana afara cu totulu, in care casu apoi voia fi constatámsu alu tramite la altu jurnalú, amintíndu totu de odata, ca in uniculu diurnálu scolasticu alu nostru n'a avutu locu.

Filorománu.

Dela Academi'a iurídica 1/2 st. n.

Daca nesce timpuri asiá de turburate, cá acestea in care trauma, diatrageu atentiunea studéntiloru in ocupatiunea loru de tóte dílele, preocupanduse cu obiectele, cari scambanduse mai cá si colórele unei lampe magice devínu totu mai interesante, atunci acést'a se póte dice cu distingere despre acei teneri, cari si-au alesu de specialitate studiulu dreptului. Afara de amintí't'e distractiune se mai aadauga fatia cu acésti din urma si acea jurstare, ca aceste scaimbári avendu mare inquantia aspra specialitatéi lorú, producu unu indiferentismu catra acele obiecte, care mame sau poimane potu deveni mai multu mai puctíu fara folosu practicu. — Dar va dice cineva: „dreptulu remane droptu sub ori si ce jurstari.“ Asia ar fi daqa n'aru esistá alte obiecte ci numai dreptulu romanu, civilu si penelu, carii in principu debue se romana; insa mai este si doctrin'a legiloru finantiali, statistic'a, economi'a política etc., cari cu reformarea constituirei se scaimba sau cu totulu sau in parte. Firesce a le invetiá si pre acestea, nu strica; dar' cineva invetiá mai bucurosu, ce nu numai nu strica, dar din contra multu folosesce. Sub nesce astfelu de jurstari mai multu mai puctíu nefaroreabile sosi

si finea acestui anu scolasticu (186°/₁). Esamenele se incepura in 5. Iuliu a. c. — Academi'a nostra castigase in anulu acestu: dreptulu de a avé cursula de patru ani langa acel'a de trei ani asia, catu cineva pote se se faca advocatu percurendu acestu cursu de 4 ani fara se mai aiba lipsa de a cercetá vre o universitate straina. O destingere, pe care numai Academi'a nostra o are in Austri'a intréga. Aceast'a destingere fú caus'a, ca debui se se faca in aceeasi ore cate doue examene dupa cum se arata mai la vale.

Esamenele se tienura in urmatoria ordine. In 5. Iuliu fú examenu scripturistichu din dreptulu civilu, in 8—9 celu oralu. Acestu obieptu celu mai bine cercetatu pote pentru ca este forte bine propusu, dupa cursulu de 3 ani se tiene de anulu alu 2-lea dupa celu de 4 ani de anulu alu 3-lea. La acestu examenu se supusera toti 11 Romanii, cati s'au fostu inscrisu la obieptulu respectiv; toti esira, 3 escelara. Profesoru ordinariu este Domn. Dr. Krainz. — Totu sub acelasi timpu se pusera si examenele din Istori'a austriaca. Acestu obieptu binisiuru cercetatu, cu distingere din partea romanilor, se tiene de anulu I. alu ambeloru cursuri. Dintre cei 26 romani, carii s'au fostu inscrisu la aceasta prelegere, 4 din diferite cause, (unulu de lipsa *), au fíncetatu in ainte de examene de a mai frecuentá; doi nu s'au pututu supune la examenu din caus'a morbului; ceialti 19 se supusera, parte mare esira bine, doi escelara. Profesoru ordinariu Domnulu Zieglauer de Blumenthal. — Din dreptulu protestantu se tienura examenulu scripturistichu in 10. Iuliu, celu oralu in 12 si 13. — Obieptulu acesta se tiene individiloru de anulu II. alu cursulu; de trei si patru ani. Toti romanii inscrisi se supusera la examenu parte mare esira bine; unulu escelá — Profesoru ordinariu Domnulu Dr. si Director Müller. — In 6-a Iuliu a. c. se tienú examenulu scripturistichu din dreptulu mercantilu si cambialu, in 10-a celu oralu. Acestu obieptu se tiene de anulu III-lea alu cursulu de trei ani. Romani au fostu inscrisi patru, s'au supusu toti si au esitu bine, doi au escelatu. Profesoru ordinariu Dnu. Dr. Krainz. — Din doctrin'a legiloru de ad-

*) Se pare, ca onorabilulu Comitetu alu fondulu iuristiloru pre langa cea mai buna vointia nu putú in estu anu administrá acelu fondu dupa cuviintia. Multe debuintie de mai pucina insemnate fura acoperite, precandu altele mai ardiende se trecura cu vederea, séu se implinira numai de jumate. Natur'a e varia; unii ómeni sunt mai multu, altii mai pucinu rusinosi, aceast'a debne se o conzidere O. comitetu la impartirea ajutorintiloru, precum si acea, cá numai lipsele necesarii se se implinesca din midilócele natiunei, nu si celea voluptuarie.

ministratiune se tienú examenu scripturistichu in 13-a; oralu in 15-a si 16-a. — La acestu obieptu ce se tiene de anulu alu treilea alu cursulu de trei ani fura patru romani, cei de sub Nr. 3., carii supunenduse la examenu esira cu totii bine. Profes. ordinariu Dnul. Dr. Cavaleru de Moru. — In 13-a se tienú examenulu scripturistichu din dreptulu penalu cu Procedur'a penala, celu oralu in 15 si 16. La acestu obieptu, ce se tiene de anulu I. alu cursulu de 3 ani si de anulu alu III. alu cursulu de 4 ani, se inscrisera 17 Romani, se supusera toti la examenu si esira toti bine, trei au escelatu. Profes. ordinariu Dnulu. Dr. Sentz. — Din filosofi'a dreptulu s'au examenatu scripturistice in 16. Iuliu, oralu in 17-a a. c. — La acestu obieptu ce se tiene de anulu IV. alu cursulu de 4 ani, n'a fostu inscrisu nice unu romanu. — Profes. ordinariu Domn. Dr. Müller. — Din dreptulu montanu se puse examenu scripturistichu in 17. Iuliu, oralu in 19 si 20. — La acestu obieptu, ce se tiene de anulu II. alu cursulu de trei si de patru ani au fostu 11 Romani inscrisi, cei de sub Nr. 1., supunenduse la examenu au esitu bine, unulu escelá. Profes. ordinariu Dr. Schmidt. — Din Pandecte se tienú examenu scripturistichu in 20, oralu in 23. si 24. Iuliu a. c. La acestu obieptu, ce se tiene de anulu primu alu cursulu de 4 ani, s'au fostu inscrisu 7 Romani supunenduse la examenu toti esira bine, unulu escelá. Propunatoriulu Dnulu. Dr. Pfaff, adiunctu de Profesoru. — Din Procedur'a judeciala se depuse examenu scripturistichu in 20, oralu in 22. si 23. Iuliu. La acestu obieptu ce se tiene de anulu trei alu cursulu de trei ani au fostu 4 Romani inscrisi cei de sub Nr. 3 si 5, supunenduse la examenu toti 4 bine. Profes. Dnulu. Dr. Sentz. — In 20 se tienú examenulu scripturistichu din Politic'a de administratiune, in 22. Iuliu celu verbalu. — La acestu obieptu, ce se tiene de anulu 3 alu cursulu de 4 ani, nu s'au scrisu neci unu Romanu (neconcedendu impregiurarile). Professor Dnulu Dr. Schmidt. — Din dreptulu canonicu (catolicu) se puse examenulu scripturistichu in 22, celu verbalu in 24. si 26. Iuliu. La acestu obieptu, ce se tiene de anulu I. alu cursulu de trei ani au fostu inscrisi 17 Romani, o parte dintre cei de sub Nrulu 2 si se supusera 12 la examenu, toti esira bine. Professoru ordinariu Domnulu Dr. Cavaleru de Moru. — In fine — din statistic'a austriaca se depuse examenulu scripturalu in 23, celu verbalu in 26 si 27. Iuliu a. c. La acestu obieptu, ce se tiene de anulu II. alu cursulu de trei ani, au fostu inscrisi 11 Romani, carii supunenduse la examenu esira toti

bine, unulu escelă. Profesoru ordinariu Domnulu Dr. Schmidt. *)

Caus'a de capetenia, ca Romanii nu esira toti, dupa cum s'ar fi postitu, jace intr' aceea, ca multi nu cunoscua bine limb'a germana; aceast'a se aratà in esamenu fiinduca vreo doi Romani mai antaiu in limb'a germana mergeau cam greu, se vedea ca espresiunile nu li sunt de amana, indatace Dnulu Profes. Sentz puse intrebarile romanescce, incepura respunsurile a curge; dar apoi candu bietii romani aru fi norociti de ascultà si propunerile in limb'a materna. Trece anulu intregu pana se dedau a intielege propunerea germana. De alta parte nu mi se vede a fi destula garantia: ca se facu clasificatiunile fara de partinire, ba de multe ori teneri juristi au de asi multiam clasa rea séu buna dispunerei Profesorului ordinariu. Cate pote face unu profesorulu numai cu alegerea intrebariloru, s'a potutu vedea mai bine in esamenulu de dreptulu protestantu.

Nasaudu, 3. Augustu. Precandu evinemintele timpului abia incetase incatava a ne cutrierà membrele, éta pre neobservate trecù si unu anu scolasticu prin destinulu provedintiei. Suntu convinsu dar' ca fiacare se va interesà a audì ceva despre progresulu facutu cu decurgerea esameneloru din partea tineriloru nostri, cu atatu mai vertosu ca din aceste mladitie speramu a avé in venitoriu arburi fructiferi si barbati solidi pentru natiunea nòstra. —

In privinti'a scòleloru comunale facù reverendismulu D. Vicariu G. Moise, solidulu nostru barbatu, cu ocasiunea esameloru cele mai bune dispusetiuni prin vorbiri bine acomodate pentru poporu, aratandune ce gradu de stricatiune resulta din nepasarea parintiloru de asi dá pruncii la scòla, etc, si pentrucà in venitoriu fiacare se fia cu mai mare atentiune spre scòla, se puse in cointielegere cu respectivii amploiat, cá pre parenti vrendu nevrendu, se-i silésca asi dá pruncii la scòla, — si apoi nece trebuie se ne miramu vediendu acestu midflocu silitoriu si la alte popóre mai culte. —

In 29. Iuliu la 8 óre diminétia se incepù esamenulu in scòl'a fetitieloru; numerulu auditoriloru érá mare, profesorit'a resp., cu toteca e de natiune germana, to-

tusi propuse cu o desteritate mare, si in limb'a romana ba si magiara. Fetitiile gatira diverse lucruri de mana frumóse spre delectare. Ar' fi de doritu, cá scòl'a acést'a se o frecunteze mai multe fetitie de a nòstre.—

Dupa amédiu depusera esamenu tinerii din clasa I. si II. normala. Propunerea fù parte romanescce, parte germanescce, in ambe clasile declamara pruncii mai multe poesie natiunali, resultatulu fù preste totu imbecuratoriu.

In 30 se esaminara tinerii din clasa III. normala si resultatulu dovedi érase pe deplin silinti'a si energi'a profesorului respectivu. Dupa amédiu se esaminara tinerii din clasa IV. norm., inceputulu se facù prin o oratiune de tenerulu I. I., care rogà prejaudftori, cá decumva respunsurile loru nu voru fi incoronate de doritulu resultaqu, acést'a se nu lise ascrie negligentiei, cá unoru altoru impregiurari, érá catu pentru invetiarea si nemtiesce si-esprima vorbitoriulu dorinti'a, cá in viitoriu, se se propuna studiile numai in limb'a romana, la care Rds. D. V. respunde: cu tóteca limb'a materna ne e mai dulce si placuta, totusi traindu intre alte natiuni trebuie se scimu si a loru limba; in urma promite ca in anulu venitoriu se-va intemeià o cathedra si de limb'a magiara, — respunsurile fure preste asteptare, se declamara mai multe poesie natiunale, in urma M.O.D. Profes. de cantu Ioanne Secuiu ne delectà cu corulu, care merita tóta laud'a si admiratiunea. —

In 31 inainte si dupa amédiu se esaminara preparandistii din anulu II., inceputulu se facù er' cu o oratiune, bine acomodata din partea prep. G. N., la care R. D. Vicariu respunde cu nescari idei placute spunendule misiunea sublima ce o au cá invetiatori. Prof. B. Petri propuse cu o desteritate mare studiale Dsale, convinse pe fiacare, ca e in stare de a produce invetiatori buni si apti pentru micutii nostri romani, — printre studia ne recreà sufletulu cu nectariulu musicai vocale D. Prof. de cantu, intonandu multe cantace natiunale compuse in quartetu, — si asia se finira esamenele, care au fostu in genere incoronate de doritulu resultatulu. Anim'a fiacarui romanu va saltà dar' vediendu pasi giganteci de inaintare si din partea tineriloru nostri si i va fi unu nou indemnu de a rosti adeverulu ca „poteri reinoite in venitoriu, patientia de feru numai si tóte le vomu invinge.“

Teméle pentru esamenele scripturistice, tienute cu preparandistii anului alu doile in Naseudu din obiectele propuse de invetiatoriulu Basiliu Petri sunt urmatórele, pe care le comunicu, spre a dá cititorului o mai buna

*) Este lucru comicu a audì pre acestu Domnu Profesorulu esprimandu numele juristiloru de romanu, d. e.: A-le-si-u O-ni-ti-u (8 silabe) in locu de Alesiu Onitiu (5 silabe); Ce-ta-ti-a-nu (5 silabe) esprimandu pre C. cam k, si pre ti, t: in locu de Cetatianu (3 sil.). Domnia-lui numai si numai pentru aceea-si rupe limb'a esprimandu reu, pentru cá se ne arate, ca nu voiesce a sci de limb'a si ortografi'a nòstra, cu tóte ca gazete romanescce citeasca.

cunoscintia de intocmirea invetiamentului institutului nostru preparandialu.

A. Din psihologia, didactica si pedagogia:

1. Precepere, conceptu; reguli

- a) pentru insinuarea conceptelor in genere,
b) pentru formarea preceperei.

2. Relatiunea dintre: invetiamentu-didactica, educatiune - pedagogia.

3. Cumu potemu conduce voi'a prunciloru la ascultare?

B. Din „metodulu elementariu“ (pertractarea Abecdarului)

1. Invetiamentulu intotiv, disertatiune.

2. Se se propuna sunetulu si tote formele lui I.

3. Cumu pote pregati invetiatoriulu una ortografia buna romanésca la invetiarea cititului?

C. Din stilistica.

1. Planulu la invetiamentulu stilisticu in scol'a poporala.

2. Procedur'a la propunerea de obligatiuni.

3. Cumu are se se porte invetiatoriulu facia cu poporulu, cá se placa, fara insa de asi vatamá chiamarea? Disertatiune.

D. Din fisica.

1. Se se ia fisic'a in scol'a poporala? Motive!

2. Termometrulu, un'a propunere in clas'a a 4-a.

E. Din istori'a naturale.

1. Principii didactice pentru istori'a naturale.

2. Procedur'a la desfasurarea conceptului „pasere.“

In 1. Aug. dandu multiemita si lauda dieului, se impartire premia celoru mai diliginti si asia se fini acestu anu scolastecu. —

Leone Pavellia.

Lugosiu 11. Aug. n. 1861.

In 7. Aug. se incepú congregatiunea, la carea a luat parte si Il. D. Emanuilu Gozdu, comitele supremu alu Carasiului. Cea mai interesanta dezbateré a fostu asupra gimnasiului din Lugosiu, cá se corespunda si dorintieloru romaniloru, carii ajutara multu la redicarea lui. Inca cu 2 luni mai nainte se atese din sinulu congregatiunii o comisiune, se cerce fundatiunea, si se arate proiectulu, cum s'ar puté implini si dorintiele romaniloru atunci, candu si ei contribuira suma insemnata si candu se cere cá si limb'a nóstra se fia respectata in institute. Comisiunea adunanduse si dedú parerea, ca trebuie se se redice o cathedra pentru limb'a si literatur'a romana in gimnasiulu din Lugosiu, éra la denumirea profesoriloru aceia se aiba prerogativa, carii sciú esplicá studiele si romanésce.

In congregatiune unii se indestulara cu proiectulu acest'a, alii pretinsera se fia studiele amestecate,

unguresce si romanésce in urmare si profesorii magiari si romani, éra alii cá totu gimnasiulu de pana acumu se fia numai romanésce. — Atunci se sculé Dr. Marienescu, vice notariu de comitatu, si tienendu o critica asupra acoloru pereri, cari séu nu suntu indestulátore, séu nu se potu infintiá, cá romanii se ajunga la scopulu loru de asi castugá cultura nationala cá in Blasit, Beiusiu si Brasiovu, — si ilustrandu cuventarea sa cu vorbe incantátore, proiectá cá se se faca unu gimnasiu romanu, curatu nationalu, dórece in Banatu, unde locuiescu vr'o 600,000 de romani, inca nu se afla nici unu institutu nationalu. — Proiectulu acest'a fú primitu in congregatiune cu entusiasmulu celu mare, si nici ea ne putemu inchipui o aratare de nationalitate mai solemná cá in 7. Aug. —

Comitele supremu D. Emanuilu Gozdu delocu oferí spre scopulu gimnasiului curatu romanésce 2000 f. v. a. — Acestu esemplu fú imitatu de membrii comitetului cu asia inflacarare, incatu in jumatate de óra se subscrisera peste 12,000 f. v. a. —

Care din care se intrecea se subscris ajutoriu pentru fundarea unui institutu nationalu; magiarii éra emulatori cu romanii, si in adevéru aci dovedira fratiétatea. — A dóu'a di se continuara subscriptiunile din partea acoloru, carii in 7. nu erau de fétia, si se mai adunara vr'o 1500 fi. —

Pentru realisarea acestúi proiectu, se si atese o comisiune gimnasiala, — carea are se se ingrijésca pentru imultirea fundatiunii, si redicarea gimnasiului, cá in Octombre viitoriu se se póta deschide 2 clase: antai'a si a dóu'a. — De alta data mai pe largu. —

* *

Principatele-Unite. Discursu tienutu cu ocasiunea solemnitatei „Institutului nationalu“ in Craiova la incheierea anului scolasticu 1860/1. (Capetu.) O atare pusetiune on. dom., éra intr' adevéru trista. Se fia vediatu cineva marea desolatiune a casei, orórea de care erau cuprinsi copfi pentru acestu incidente si amaritiunea ce semtiau pierdiendu pre conducatorulu viatiei loru, si desconcentrarea lucruriloru, care pana aici se aflá in buna regula, i ar' fi sangeratu anem'a. Unu romanu de anima si care cunósce adevérat'a sa misiune, ar' fi comisu o gre-siela, cá se nu dícu mai multu, deca ar' fi privitu cu indiferentia asta scena si lasá se se disolveze tote in cea mai profunda tacere, si a nu luá inicitiva celu puciuu indirectu in conducerea loru. Eu d-loru, dest nou venitu si ne cunoscutu in Craiov'a, luai curagiulu, si me adoperái a dá lucruriloru directiunea loru mai de inainte.

Insarcinandu-me cu directiunea acestui institutu, am tienutu socotéla de greutatile, ce am a intempiná in conducerea lui, neposiediendu increderea si opiniunea cetatianiloru Craiovei; si cu dreptu cuventu d-loru, penruca candu una parinte si-incredintieza fiulu seu, care

este averea sa cea mai scumpa, are dorinti'a neclintita, ca se-i dea crescerea si invetiaturile cele mai bune posibile, caci acestea i dreptzeza pasii in calea ce-si va lua in viati'a practica, si cumu dicu acésta incredere urméza neaparatu se fia insocita de cercuspectiune si de prevedere; pentruca dia nenorocire ne-amu deprinsu a vedé numai esemple rele.

Dara, onor. d-ni, cá Romanu mi-sangera anima pentru tóte relele ce am avutu a indurá din partea strainului, care-si facea o detoria potédu dispune de credulitatea nóstra, cá se ne exploateze pana si in ce este mai scumpu omului „crescerea prunciloru,” si avédu consciinti'a dreptului si a binelui publicu am avutu in cugetu cá sarcin'a ce-mi impun de buna voia s'o implinescu cu santienia.

Desi numéruu scolariloru in acestu institutu erá mare, unu numeru considerabile din densii lu-delasara, pentruca dupa dreptulu cuventu lipsiá increderea si cunoscinti'a personale, si prin apelulu ce am facutu catra domni parinti, cari-si aveau pre copii in acestu institutu, am vedutu cu cea mai via satisfactiune ca acelu apelu a aflatu echo in animele d-loru si au binevoitu a mi-i incredentiá, convinsi fiind-ca cá romanu voi sci corespunde cu inaltimea misiunii ce mi-am impusu si semaná germinele salutaru in facultatile intelectuali ale junimeii romane; caci numai prin desgolirea adevérului, prin propagarea luminci, si initierea de totu ce este frumosu si placutu in conducerea acestei viatie trecutorie vomu reesi a ajunge la limanulu doritu: unu omu atunci are cunscienti'a impacata de lucru, candu tóte detoriile pentru care este chiamatu si lea implinitu cu scumpetate. Eu d-loru n'am de catu a multiemi din anima acelu d-ni parinti, cari, cumu mai dísei, mi-au incredentiatu ce au mai scumpu „educatiunea prunciloru”, o misiune dintre cele mai delicate, dar fara indoiea o sarcina in adevéru grea, forte grea, si mai alesu atunci, candu suntu solidariu de faptele male înaintea consciétiiei si a opiniiei compatriotiloru miei romani. Si fia bine incredentiati onorati d-ni parinti ca catu pentru progresulu natiunii mele suntu totu atata de gelosu cási d-loru, si nu voiu crutiá dupa putintia nimicu spre realisarea frumóseloru nóstre aspiratiuni.

Suntu abia 5 luni de díle decandu dirigu acestu institutu si potu díce cu multiamire, ca am facutu ceea ce nu speramu intr'unu asiá de micu spatiu si cu mediele de cari dispuneam, din caus'a impucinarii numerulu de scolari. — Facu apelu, on. d. la just'a apretiare a

d-vóstre deca intr'unu asiá de scurtu timpu, cu pucinele medie ce mi-se ofereau si cu sacrificiele ce am pusu, se potea face mai multu? Speru cu tóte astea, ca in viitoriu voiu castigá mai multa incredere din partea concetateniloru miei craioveni si voi sci corespunde cu demnitate cerintiloru d-loru.

Éra tu junime studiósá, invétiá de tempuriu a nu te seduce, fiu cu petiorulu stabile in asteptarile iubitoru parinti si mergi pe calea semenata cu flori de conducatorii tei; caci numai prin posederea de cunoscintie solide si o moralitate esemplaria tí-vei face unu viitoriu fericitu si vei fi unu tare sustiitoriu alu patriei, dela care binemeritandu tí-vei primí resplát'a pe care si astadi o primesci dupa silintiele ce ai pusu in decursulu acestui micu spatiu de timpu, incunundandu-ti fruntea cu laurele onórei.

I. Grecescu.

Varietati.

Ratiucintulu despre administrarea fondului juristiloru pe Juliu 1861.

(Urmare.)

Sun'a din urma 542 f. 64 cr.

Multu zelosulu barbatu de litere stimatulu Domnu Professore Simeone Mihail a tramisu, si anume: dela DD. Nicolitta Diculésca n. Braboveanu 2 galbeni, C. Haralambiu 2 galbeni, Ana Opranu 2 galb., Elena Glagoveanu 4 galb., Eleuteriu Corneti 1 galb., Constantinu Dumba 1 galb., Georgiu N. Diculescu 1 galb. 13 sf., Eucatarina Diculescu 1 galb. 13 sf., Atanasiu Dumitrescu 1 galb. 10 sf., Ioane Socolescu 7 sf. si Emanuilu Chinezu 2 galbeni, peste totu 20 galbeni, 1 sf., séu dupa cursulu de di . . . . . 131 f. — cr.

Staruirei landabile a tenerulu nostru D. Georgiu Petreanu, auditoriu de filosofía la Universitatea din Berolin'a in Regatulu Prusiei, inca i-a succesu o colecta in favórea juristiloru intreprensa, tramitendu 15 auri imp. si anume, dela sene insusi 3 galb., apoi dela DD. Georgiu Sturza 3 galbeni, Mateiu Sturza 3 galb., Racovitia, Diculescu si Iorgulescu impreuna 2 galb. Dimitriu Filiceanu 1 galb., Petru Budesceanu 1 galbeniu, Nicolau Casimiru 1 galb. si Nicolau Chintescu 1 galb. Suma de 15 auri imp. séu dupa cursulu de di . . . . . 98 f. 25 cr. dela generosii tineri cu deschilinita placere fondulu adaoi.

Prin P. Stimatulu Domnu Iacobu Muresianu, Redactoru alu Gazetei Transilvaniei din Brasiovu s'a tramisu, si anume:

Din Stipendiulu de 50 fr. a M. Ven. Domnu Alesandru Tobiasiu parochu si on. Protopopu in Abrudu . . . . . 20 f. — cr.

Fiadu-ea cu 30 fr. s'a ajutoratu gimnasistulu din el. VI. Mihaile Strajeanu pe catu de seracu, atatu de geniu; mai incolo interesele dela capitalele spre astu scopu filantropiou subscribe, dela DD. Ioane Iancu, proprietariu de fodine 5 fr., Arone Popu de Baia mare C. r. juratu montanu 5 fr., Gregoriu Mihail

Protopopu 5 fr., Georgiu Demianu parochu 5 fr., Georgiu Rosca, antiste com. 5 fr., Ioane Visea comerciante 10 fr., Lazaru Piosiu c. r. probatore de minere 2 f. 50 cr., Georgiu Visea com-10 f., si Filimon Plaste notariu com. 2 f. 50 cr., suma 50 f. — cr.
Prin stimatulu Domnu V. Romanu dela P. Ven. Domnu Nicolau Nagy, parocu in Viena . . . . . 3 f. — cr.

Sum'a totala . . . . . 824 f. 89 cr.

di: optu sute duó dieci si patru fiorini si 80 cr. val. austriaca.

Din acestia s'a impartitu in 28. Iuliu 1861 pe lun'a lui Augustu fiindu facia: DD. Maniu, Vestemeanu, Rosca, Cap. Stezar, Tamasiu, neg. Bechnitiu, Zacharia, G. Mateiu, Vladu, Isacu, óspetii: Gregoriu Popu si N. Vladu, in fine dela Viena reintorsulu P. St. D. Macelariu, lui: Iosifu Capacianu, 8 f., Efraimu Popu 16 f., Mihailu Dobo 20 f., A. Densusianu 26 f., A. Velicanu 8 f., I. Bárdosi 27 f. 93 cr., Perti'a 10 f., C. Albini 8 f., C. Rusu 31 f., S. Muntiu 11 f., I. Gerasimu 8 f., I. Cosieriu 16 f., I. Francu 16 f., Schiau 25 f., Popu de Bota 20 f., I. Popu abs-Iuristu 30 f., S. Horvatu abs. Iuristu 30 f., Puscariu abs. Iuristu 25 f., Preda 16 f., V. Maniu 16 f., A. Munteanu 15 f., Ceta-tianu 15 f. si Lica 12 f. Sum'a . . . . . 410 f. 39 cr.

Acésta suma, catu si spesele postportului cu 1 f. 38 cr. catu si subscrisele curante pan' acu dela Nicolau Barsa cu 7 f. Vasiliu Oprisiu 2 f., Ioane Gotia 2 f., Ioane Pastiu 4 f., si Ioane Hanzu 1 f., si incasate, peste totu 428 f. 31 cr. subtragenduse din 824 f. 89 cr., remane cu finele anului scolasticu 1861 in cas'a fondului iuristiloru romani unu superplusu de 396 f. 58 cr. di: trei sute noa dieci si siése fiorini 58 cr. v. austr.

(Vá urm.)

Espeditiune filiala pentru „REVISTA CARPATILORU“ in Sibiu.

Pentru inlesnirea on. publicu romanu din Austri'a s'a infiintiatu aici o espeditiune filiala pentru „REVISTA CARPATILORU“, scriere periodica pentru literatura, sciintie, istoria, arti si politica redigeata de D. Georgiu Sionu. Ése in Bucuresti de dóue| ori pe luna la 1. si 15. a fia-carei luni, in fascióre de cate 4—5 cóle de tipariu si este un'a din cele mai bune scrieri periodice romane. Aceeasi se va espedá asiadara pe viitoriu — pentru Austri'a — din Sibiu, unde se va face si abonamentulu. Pretiulu ei pe anu 2 galbini, pe 6 luni 1 galbinu; pe mai pucinu nu se primesce abonatiune. Doritorii d'asi procurá acésta scriere de mare pretiu, suntrogati a tramite pretiulu acellei'a in epistole francate la redactiunea „Amicului scólei“, de unde se va purtá tóta grigea cuvenita pentru re-

gular'a espedare a ei. Insa pretiulu se primesce numai in moneta sunatóre.

Anuntiu. La redactiunea „Amic. Scól“ s'a transmisu prin D. G. Sionu mai multe esemplare dia „Revist'a Carpatiloru“ dela 15. Iuliu a. c. spre a se vinde cu cate 1 f. in folosulu fondului „Gazetei Transilvaniei“, unde se vor si tramite de aici banii. Fasciór'a acésta a „Revistei“ cuprinde unu articulu alu D. H. Papiu de fórtre mare insemnate, care ar trebui se fia in man'a fiacarui Romanu. Facemu atenti la acésta pe on. cititori in sperantia ca si-o vor procurá. Se intielege ca cei din afara voru tramite banii in epistole francate.

Nr. 76. 1861.

(3)

Escriere de concursu

Pentru ocúparea postului de invetiatoriu in scóla comunale romana unita din Catin'a, cu care e impreunatu unu beneficiu anuale: de 52 1/2 fior. v. a. primindi din cas'a perceptorale c.-r. contributiunale respectiva cá fundatiune vechia, apoi: de 80 fior. v. a., cari comun'a cu contractu e obligata in dóue rate ai prestá pe cale repartitiunale, a trei'a: dela totu prunculu si prunc'a umblatoria la scóla una diumetate miertia mare de cucuruзу; si in urma: cuartiru liberu cu gradina destula pentru legume debuintióse ia una casa.

Concurendii, carii au de a fire pedagogi absoluti sciutori de cantarile bisericesci pentru mai mare indemnarea poporului de a'si dá pruncii la scóla, si afara de plinaria cunoscintia gramaticale a limbei romane se mai posiéda inca baremu una din celelalte dóue limbe ale patriei, — suntu rogati a'si tramite petitiunile sale pro-vediuete cu documintele necesarie la suscrisulu oficiu protopopescu pana in ultim'a Augustu a. c., cá asiá pana la inceperea noului anu scolasticu prosime venitoriu, memorat'a statiune vacante si in fapta deplinu se se póta restaurá.

Dela oficiulu protopopescu rom.-unitu din Catin'a, 10. Iuniu 1861 s. n.

Iacobu Lugosianu,
administr. protop. rom.-unitu.

Ese in tota
Sambata.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

SCÓLELE NÓSTRE — SCÓLE NATIONALE. (Capetu.)

Se nu ne obiecte nimeni, ca natiunile colocitóre inca tienu tare de scólele loru confesiunale, si pentru aceea, aceste totu sunt in stare catu de buna. Alt'a e la ele, si alt'a e la noi. Pusetiunea favorabila, in care le-a asediatu unu trecutu atatu de favoritoriu: avendu atate izvóre mari de midilóce material, si prelanga aceea inaintate fiindu si la o trépta mai inalta a dezvoltarii — dicu, asta cercustare nasce pentru acele natiuni atate inlesniri insemnate, care nóua tóte ne lipsescu. Apoi — nu scimu, daca din favoritiunile amintite, ori inca si din alte multe privintie — ele dau cu totul alta atentie scóleloru, de-cum damu noi, si in punctulu acest'a ingrigirea loru intrece cu multu p'a nóstra. Insa cu tóte aste vedemu, ca si altii simtu greutatea ce s'a pusu asupr'a invetiamentulu prin defacerea scóleloru in confesiunale; dovéda: pasulu ce l'a facutu in dílele aceste comunitatea Vienei la senatulu imperialu in caus'a scóleloru prin o propusetiune, in care intre pedecile prosperitatii scolare de pan'acum se accentua cu deosebire „ide'a fundamentala de care fure conduse scólele populare“, adica „deosebirea confesiunala, a carei influintia se latse numumai asupra sistemii — ci inca si asupra obiectelor de invetiatura.“ In ceea-ce mai diferamu de natiunile numite este, ca noi in remasulu nostru pe calea progresulu avemu se ne ingrigimu in-curendu de midilóce d'acele, care se ne inainteze rapede mai antaiu la stadiulu in care se afla ele, si apoi mai departe. Alte-su asfadara trebuintiele nóstre, alte au se ne fia si midilócele.

Nu sfiamu deci nimicu mai urgente de facutu in interesulu culturei nóstre, cá scóle nationale, infiintierea carora odata aterna dela impregiurari, si de dieceori dela noi.

Adeveratu, ceea-ce are s'aduca pentru noi viitorulu este ascunsu; cu tóte aste in timpul nostru, a carui caracteristica e principiulu nationalu, nu mai putemu crede, cá lucrurilo se ia o întórcere atatu de nenaturala, din care ar resculá unu viitoru nefavorabilu

desvoltarii nationale; guvernulu, ort si care se remana nu mai póte suprimá nationalitatile, fara d'asi sapá ruin'a sa însusi, — elu canta se dea popóreloru sale garantii nationale, daca voiesce adeverat'a fericire a acelor'a si a sa si daca voiesce se esiste. Régimulu insa, care in viitoriu ne va denegá scólele nationale, ne va dá o slaba dovéda de vointi'a sa buna si de cugetulu seu curatu; de óreco fara d'acele noi nu ne putemu intipui garantii nationale.

Éra catu pentru noi, daca suntemu in adeveru petransi de necesitatea culturei poporulu nostru, daca e adeveru ca scólele sunt factorulu principalu alu culturei si daca cunóscemu, ca impartirea puterii este procesulu nimicirei unui poporu, atanci nu scimu pentruce se nu voimiu a ne face scóle nationale, si voindu, pentru ce se nu si staruimu indata pentru a loru realizare? La antai'a privire se va pareá póte, ca la asemene incercare clerurile nóstre ar fi in opusetiune; néue insa nu ni se vede asia. Cei mai multi din capii bisericeii nóstre, romani de nascere si romani de anima, a fostu si cei mai zelosi luptaci pentru interesele natiunii, si ceea ce ne-a mai ramasu nationalu din seclii barbariei avemu se multiamimu clerulu si bisericeii romane. Se póte óre, cá astadi, candu tresvire nationala e si la noi mai mare cá alta data, candu conservarea individualitatii nationale nu mai e impreunata cu greutatile de mai nainte si candu in fruntea cleruriloru numeramu atati barbati meritati pentru natiune, dicu cá astadi clerurile romane se se opuna unui lucru neaparatu prosperitatii nóstre nationale, fara de care nu va fi mantuire? Au biserice'a va aveá óre vr'o dauna prin nationalisarea scóleloru? Din contra, folosu mare. Cu catu dezvoltarea spiritala a natiunii va fi mai marc, cu atata si biserice'a va infloiri; caci la ce alt'a are a se ascria starea cea vaierabila de astadi a bisericeiloru nóstre, daca nu scapatarii poporulu nostru? Noi credemu, ca însusi capii bisericesci, vrendu a pune fundamentu la o mai buna stare a bisericeiloru, acela-lu vor începe prin bun'a întemelare a scólei, daca altafeltu este, cá scopulu se nu fia greslu. Amosu Comentu díce:

„Daca voim a avé biserici, staturi si economii bine-intocmite si floride, atunci veniti inainte de tote se ne regulam scólele si se le educem la inflorire, cá ele se fia atelii adevérate ale ómenilor, semintare ale bisericilor, staturilor si familiilor. Asiá ne vom ajunge noi scopulu, in altu modu nu.“ Cine va putea fi atala de orbilu de patima, cá se nu cunoasca adevérule acesta? Invetiaturile s. biserici n'au se palimésoa prin aceea nimica; doctrin'a religiunei vor putea a o propune si atunci totu preotii de ambele confesiuni, fara nici o stárbire, cum vedem cá se practiséza acést'a si astadi prin alte institute; ma n'am avea nimicu incoatra, daca si insasi inspectiunea va remanea totu in grigea bisericeii, astufeliu, cá in comunitati se se statoréscá directiuni ori eforii compuse din preotii si doi mirani de ambe confesiunile, cá astufeliu se fia impreunata influinti'a statului civilu cu celu bisericescu, precum e impreunata acésta la noi — dupa asiedimintele bisericesci — chiaru si in trebile bisericiei: adica prin scóle nationale inca nu se intelege instrainarea lor de bisericá si taiarea influinti'ei acestia: oi din contra regularea lor asiá, precum reclama astadi interesele poporului si bisericeii nóstre si stergerea acelei desbinari peatóse, pe care biseric'a n'a presupus neci n'o pretinde dela noi in puntulu scolaru.

Antaiulu pasu ce avem asiadara a face in dítlele nóstre pentru fericirea natiunei, antai'a pétra fundamentala ce avem d'a o pune la edificiulu culturai poporului nostru, celu d'antaiu midilocu ce avem d'alu folosi spre asigurarea estintiei nóstre nationale pe viitoriu, prin urmare cea mai capitala nasuintia a totu romanului romanu: are se fia mai d'aprópe — realisarea scóleloru nationale romane.

Adevéuri. Ajutórie. Multilemita.

Veritas patet omnibus, sed nondum est occupata: multum ex illa etiam futuris relictum est.

Qui dedit beneficium, ei oblivio impetratur; qui accepit, meminisse iubetur, utrumque per hyperbolen.

Grato animo nihil esse honestius omnes uno ore affirmant. Seneca.

A fi nepasatoriu de cele ce s'atingu de viatia — va se díca a nu se iubi pre sine, a nu corespunde inaltei misiuni ómenesci, — in acuritu a, nu meritá viatia. Acést'a se póte aplicá precumu la unu individuu,

asia la unu complexu de individue: la unu poporu séu la o natiune. Unu clasicu alu timpuriloru noua díce: „natiunea ce nu-si pune totu pentru onórea ei, nu e demna de nemicu.“ Noi dícemu cá unu poporu ce nu se nevoiesce a-si asecurá viatia nu numai prin midilóce materiali, dar' si spirituali nu póte s'o duca indelungu. Despre acést'a trecutulu ne spune ~~prezentele~~ ne convinge.

Garanti'a viatiei astadi cá nici candu alta data e cultur'a, — columnele unu poporu suntu adi barbatii de sciintia; — fara de acestia nu pote fi alta decatu matur'a *et-quidem* deslegata a' altoru popora. Viatia lui va fi o simpla vegetare de acumu pana mai apoi.

Romanulu a viatu, a vegetatu si de adi inainte vré éra-si se vieze. Dar' numai asiá i va fi cu potintia. deca de-o' parte va imbracisia monumentele gloriósa ale strabuniloru, va invetiá de la ei patriotismulu, va imitá faptele ce i-a inaltiatu si nemoritu, — ér' de alta parte se va feri de acelea, ce i-a nemicitu, — si in urma deca, cu respectu la presinte, se va intocmi dupa natiunile, ce pe dereptu pórtá acestu nume si intr'adeveru vieza.

Anulu 1848 a fostu pentru viatia nóstra aceea, ce a fostu pentru marirea strabuniloru nostrii anulu 509 ante Cristosu. Dar' noi infranti de plagile secularie numai cu incetulu incepuremu a ne reculege, — a ne reveni in ori.

Intru adevéru romanii scapara din ghiarele puiloru lui Arpadu cá si Adamu din raiu, numai cu sufletulu! Starea materiale a romanului a fostu, bá e si adi forte scapatata. Multi parinti si-portara copii la scóle intre lacreme si sudori de sange, si in urma ne mai avendu cu ce-i sustiené i rechiamara si-i pusera la córnelu plugului, amara satira a viatiei! Stipendia avemu pre pucine cá s'ajunga la toti, apoi si acelea . . . . . Natiunea, nu scimú din ce fatalitate, nu s'a ingrigitu, cá prin oferte private se-si ajute fii cu talente, dar' fara subsistintia. Ea a fostu surda (?) la tote vaerurile aceluor tineri, cari apriasi de amórea scientieloru si-au aruncatu capulu pe unu norocu, si in urma nemangaiati de nime cadiura in desperatiune, — apoi tragedicele armari noi iasisi le veduramu. Cate talente nu se ingropara numai din indiferenti'a culpabile, fatale séu cumu s'o mai numimu a natiunei. Astu-feliu trecura dícece ani, si romanii cumpanindu-i adi cu minte sanatósa, cu anema nepreocupata, cu sufletu devotu fericirii natiungli, trebue se-i planga cu amaru! Acésta indiferentia séu fia chiar' nepricepere e culpabile, prin

urmare e unu pacatu, pentru care odata toti voru avé à respunde dupa gradu si potere.

Singuru anulu 60, dar' mai alesu 61 fù in stare se smulga (?) pe romani din acésta pusetiune trista-amara-filosofica. Acuma vediura ca stau mai reu decatu au cugetatu, ca au barbati de scientia, respective de de-repturi, mai pucini decumu au crediuta. Necesitatea suprema de stari barbati e semtira acumu cá neci candu alta data. Numai acestu timpu, acéste momente fure in stare s'aduca pe romani la oferte private; — se-si inderepte fi cu mana mai tare pre calea cea mai importanta, mai necesaria, dar' mai pucinu amblata, — si se nu si-i lase totu numai pe man'a lui Melchisedecu, séu se se întórca ér' de unde au plecatu. Acésta necesitate misicà pe multi barbati generosi la contriburi pentru sustienerea tinerilor, fara subsistintia, cari voru a studidà derepturile. De aici resultà infientiarea comitetului in Sibiuu pentru administrarea acelu contribuiri séu ajutoria. De aici resultà si inmultirea juristiloru la academi'a de aici cá nici candu alta data. Prin acést'a natiunea dede de false si imputarile acelu'a, cari diceau ca romanii cari invetia nu sciu se se face alta decatu numai popi pe sate. Nu voi'a, dar' midilócele au dispusu asià.

Noi, carii furemu fortunati a ne impartasi mai antaiu din aceste ajutoria, ne tienemu de o' santa detoria a ne esprime cea mai profunda multiamita, antaiu catra acci barbati generosi, cari au fostu autorii séu premergutorii acestei intreprinderi insemnate, apoi catra toti aceia, cari au concursu cu denariulu loru la fericirea fiiloru sei si inaltierea natiunei sale, si in urma catra onorabilulu comitetu, care pre langa tóte alte ocupatiuni nu s'a subtrasu neco de la sarcin'a administrarei acestoru ajutore.

Nu potemu fini fara de a ne esprime o speciale multiamita catra fratii nostrii Craioveni de preste Carpati, cari aratara atata generositate contribuindu si densii la aceste ajutoria, si acést'a cu atatu mai tare, caci vedemu ca pe alte locuri s'arata cu atata apatia catra romanii transilvani. Dar' deca si-au uitatu de noi, se nu-si fia uitatu celu pucinu si de densii!!

Dee cerulu, cá aceste ajutore pe venitoriu se se marésca asià, catu se se póta ajutá numai tinerii dela acésta academia, dar' si de pre la alte institute mai inalte.

Primiti, generosiloru barbati, aceste semtiemente de multiamita cu aceea caldura, cu aceea animo, cu care vi le oferimau noi, — ér' respilat'a véstra asteptatie dela

celu eternu, caci dupa dis'a clasicului: *Quae memoria, quae vis ingenii, quae magnitudo observantiae toti tantisque beneficiis respondere poterit?* — séu fiti convinsi, ca pe langa áceea, ca ne vomu nevoif dupa poteri a corespunde misiunei nóstre, a meritá numele natiunei acarei fi suntemu, totu odata la tempulu seu vomu pasi asemenea si noi pre maretielo vóstre urme, — si astufeliu se fia din generatiune in generatiune!!

Sibiu 1861.

Juristii romani.

Multiamita publica.

Prin redactiunea „Amicului scólei“ ni s'au trimisu dela óre cine unu pachetu cu carti romane de premie din istori'a Romaniloru de Papiu Ilarianu si istori'a nationala de Marienescu, precum si modele de scrisóre romana frumóse in vreo 41 esemplare, cá aceste se se imparta la studintii mai diligenti din scótele Nasaulului.

Fiindca prin acestu daru patrioticu am fostu in stare afara de cei, cari din fondulu proventeloru au fostu premiati cu carti, de a mai premiá inca cu 40 de scolari mai multi, prin urmare a duplicá numerulu premiatiiloru si a face la mai multi scolari bucuria: ne aflamu motivati in numele acestoru premiati a aduce bravului barbatu si mecenate public'a nóstra multiamita, retacandu numele acestui binefacatoriu din aceea cauza, ca Domniasa pachetulu ni lau facutu a se tramita fara nume; fiindu totusi noi convinsi cine e binefacatoriulu, i pofitimu selu tiena Ddiu multi ani cu fericire! Pana candu s'oru aflá din sinulu iubitei nóstre natiuni astufeliu de barbati, nu e de desperatu despre caus'a scóteloru romane. Dee Ddiu, cá csemplulu acestui barbatu se lu urmeze mai multi.

Aseminea se multiemése si la alti barbati, carii avura bunatate a mai impartí bani la scolari aici si pe sate la esamenile de véra in scótele poporale; ci numele Dloru sale, cá se nu le vatamemu modesti'a, éra le retacemu d'asta data, dara le pofitimn tóta fericirea si binele!

Nasaulu, 12. Aug. 1861.

G. Moisilu,
Vicariu.

Sciri scolastice.

Sibiu. 23. Augustu n. Scirea adusa in modu dubiosu in Nr. 29 a. c. alu „Amicului Scólei“ despre

D. Andreiu Muresianu, nu s'a adeveritu; de ce insa ne pare fórte bine.

Orlatu, 8. augustu. Impartasiri despre scóele de aici s' au facutu prepucine pan' acumu, asiá catu póte unii din publiculu nostru le a mai datu uitarii.

Scól'a de aici consta din trei clase, si clasa I. are doue despartimente. Esamenle se incepura in 27. Iuliu in fiinti'a de facia a trei catecheti, afara de aceea mai luara parte la acésta solemnitate multi dintre parinti, cá se - si védia cu ochii rezultatulu osteneleloru sale. Intre altele se esaminara scolarii din a 2-a si a 3-a clasa in pracsá si din gradinaritu: cultur'a legumiloru si a pomiloru, care s'a propusu de subscrisulu. In asta privintia s'a folositu gradin'a subscrisului, caci gradin'a scólei anume destinata spre acést'a s'a parasitu ne mai vrendu comun'a a o mai inchide. De aici se vede nepasarea si lips'a simtiului de o cultura mai ratiunale. Panacandu poporulu nostru nu va avé si scóle agronomice, pana candu nu va imbracisiá cu caldura rezultatulu unoru esperintie indelungate scientifice, pana atuncea in starea materiale va fi totu cód'a altor'a, apoi candu se voru mai trage si pe la noi liniile de feru, atunci 'si va cunsóce poporulu peccatele sale.

Subscrisulu, cá se póta convinge pe scolari despre insemnatatea acestui ramu, a semenatu in tomn'a an. 1859 ghinda in unu stratu; din care in 1860 a esitu o multime de stageri; la acést'a a facutu atenti pe scolari, ca catu de usioru se potu produce paduri de unu folosu ne spusu pe locurile acele, cari stau pustie, ba nici érba pentru vite nu producu. Aceea e tristu la noi, ca n'avemu barbati de acést'a specialitate. Acést'a scientia ar' fi neaparatu de lipsa pentru totu invetiatoriulu si preotulu, precumu aflámu la alte natiuni. Cate déluri se afla pe campia nefolosite nice intr'unu chipu, cari plantate séu semanate cu arbori ar' scóte pe locuitori din fumulu celu nadasótoriu alu gunoiului, si i - aru scuti dela caille ce le facu dile intregi dupa lemnele de o lipsa neincungiurata. — Pentru campia ar' fi binevenita o scóla agronomica la Turd'a. Totu subscrisulu mai propuse si stuparitulú séu cultur'a stupiloru. Resultatulu esameneloru preste totu fu imbucuratori.

Scopulu principale alu scóleloru asiá numite c. r. supreme si c. r. triviali din regimintele de granitari desfientiate, a fostu crescerea de barbati, carii se se póta folosi prin cancelariile desfientiateloru regiminte, — pre langa aceea multi din acei barbati se inal-

tiara si la posturi de oficiari. Limb'a propunerii firesce a fostu eschiusivu german'a. La scól'a de aici de 4 ani, de candu se afla subscrisulu cá docente supremu, s'a propusu si in limb'a romana, dar' mai alesu din anulu trecut. Greutatea propunerii in limb'a romana vine si de acolo, ca ne lipsescu cartile corespundietorie scopului, caci cari le avemu mai bune suntu intocmite pentru gimnasia, si nu pentru scóle cum suntu si cele de aici.

Numerulu scolariiloru preste totu a fostu 63, er' dupa natiunalitati 34 romani, 23 germani, 3 unguri si 3 italianu.

Publiculu nostru va sci, ca reposatulu gubernu a vrutu se stramute mai in anii trecuti scól'a de aici la Orestia, unde apoi se se infientieze o scóla principale c. r. cu 4 clase. Motivulu, care lu- aducea acelu gubernu pentru stramutarea scólei de aici erá acel'a: ca dece se mai fia scóla si in Orlatu? candu Sibiiulu, numai o palma de locu dela Orlatu, are scóle destule, si locuitorii de pe impregiuru potu so-si tiena copii pré usioru si aci. Acésta stramutare s'a comunicatu si venerabilelui consistoriu din Blasiu. — Insa motivele gubernului au fostu de siguru altele, ér' na celu espusa. Dar' fire-arú fi fostu ori cumu, destulu atata, ca mai inainte se stramutá gubernulu de catu scól'a Orlatului.

Reposatulu gubernu, dupa infientiarea scólei preparandiali la Nasaudu, numai permise, cá se se mai adune preparandi si la scól'a de aici. Insa preparandi'a Nasaudului nu e de ajunsu pentru 1,355,000 de romani.

Preparandii, caroru subscrisulu le propuse sciintiele pedagogice in anii 1858 si 1859 toti se afla docenti comunali, cu mare multiamire a comuneloru respective.

Acumu se trecemu la unele fragmente despre numerulu scolariiloru curenti la scólele c. r. principali a Nasaudului.

Publiculu se va mirá, cum de scól'a dela Nasaudu o cércá cate 270 scolari curenti afara de mai osuta preparandi; caus'a e ca Nasaudulu e departatu de alte orasia unde parentii si-arú mai poté duce copii. Scól'a de acolo are 4 clasi fia care cu invetiatoriulu seu, apoi este si unu invetiatoriu supremu insarcinatu cu directoratulu. Pentru scól'a preparandiale este unu invetiatoriu deosebitu.

Pana la an. 1848 numerulu scolariiloru nu se suiá preste 205—210, er' dupa 48, dupace romanii scapara, de iobagia si le fu iertatu si loru a amblá la scóla, si mai alesu dela 1852—1856 numerulu scolariiloru sui

la 300—400. Granitarii dupa desfiintierea regimentelor nu mai fiindu siliti a-si dá copii la scóle, se aratara tare nepasatori, apoi acést'a cu atatu mai tare ca repozatele oficioiate fiindu ocupate totu cu streini, ne cumu se silésca pre locuitori se-si tramita copii la scóla, dar' i chiar' desmantá.

Dotarea cea slaba, pareca chiaru de bat'jocura, facú cá se-si delase mai multi invetiatori posturile si se se aplice aiurea unde se póta traí. Asiá in an. 1848 dela scól'a suprema a Nasaudului valedisere doi invetiatori si unu adjunctu, pre cari Urbanu i si facú de locu ofi-ciri. Cestu din urma avea léfa anuale numai de 60 fi. m-c., si acumu e capitanu si comandante la unu institutu militariu supremu cu léfa preste 1000 fi. v. a. — Asemenea facura si dascalii cei mai de frunte comunali din Monoru, Budacu-romanu, Gledinu, Sciu-micu, Begla, Ilva mare si mica, Lesinu, Rocna-vechia, St. Georgiu, Lunca-vinului (Parva) s. a. lasandu-si posturile parte in anii 1848 si 1849, parte 50 si 51 si aplecandu-se pre la preture cá cancelisti si diurnisti. Cugete oricine cumu va potea traí cu o léfa, care la cei mai bine platiti nu suiá preste 60 fi. m. c., si apoi se scoborá pana si la 16 fi. m. c., apoi cá cancelisti si diurnisti capatá pe o luna mai catu capatá cá dascalii pe unu anu. Invetiatoriulu comunei Lesiu, care avea lefa 60 fi. m. c. acumu e locotentente emeritu, celu din Macodu cu lefa anuale de 40 fi. m. c. acumu e controloru cu 5—600 fi. v. a. Si cati altii cari acumu se afla in disponibilitate.

In 3. Sept. 1849 dupa asiedierea turburariloru politice se deschise éra-si scól'a suprema a Nasaudului, dar' totu personalulu invetietorescu stá, numai d'in subscrisulu si unu adiunctu; din asta cauza me aflam silitu preste semestrulu de iérna a luá intru ajutoriu invetiatorii comunali dela Monoru, Salva si Nasaudu, pana candu in 1850 denumi minist. de statu trei invetiatori permanenti.

Dupa desfiintierea institutulu militariu in marte 1851, scólele comunali inca incepura a decadé, caci in ladile comunali numai mergea nice unu cruceriu, si invetiatorii nu-si capatau lefile, noii amploiatii nu se nevoiau a le scóte, apoi judii si notarii mancau totu cu o lingura; asta fú apoi éra o alta cauza, din care invetiatorii-si lasá posturile.

Pentru provincialisti, cari dupa desfiintierea iobagiei incepuse a veni la scólele Nasaudului se fipsese pre anu unu didactru de 4 fi. m. c. Insa subscrisulu sciundu si vediendu starea scapatata acelorui mai multi

scolari nu luá mai multu decatu cate 2 fi. pe anu dela fia care scolariu provincialistu, din cari apoi fia carui invetiatoriu i-se venea pe anu cate 100 fi. m. c. Acésta ajutorintia bunisióra incepú a le fi spini in ochi la unii, dar' mai alesu la unu locotentente emeritu romanu, carele sierbea cá diurnistu in cancelari'a de scóle; densulu incepuse a bagá in capulu pretoriului si a altoru amploiatii, ca didactrulu s'aru tiené de cas'a proventeloru, si astu feliu facú subscrisului multu necasu. Scólele asiá numite c. r. triviale dela Zagra si Prundu-Borgoului inca érá fórté cercetate, fiindu sub man'a unoru invetiatorii diligenti; cari léfa de 126 fi. v. c. care au avuto inante de 48, o au si adi; ori cate suplice séu facutu dela 1851 incóce pentru inmultirea lefiloru au remasu fara nici unu resultatu.

Dupace in vreo 44 comune a districtulu Nasaudului invetiatorii-si delasara posturile, directiunea scolara dela Nasaudu fú nevoiita se ocupe posturile vacante cu tineri, cari absolvá cele 4 clasi cu succesu bunu, si afaça de aceea i mai instrúá subscrisului cate dóue luni in propunerea obiecteloru. De aici apoi unii-si luara pretestu a nu mai tramite copii la scóla, pentruca adica dascalii inca-su numai nesce copii fara cunoscintiele de lipsa; apoi vér'a nu vedeai pe la scóle mai multi de 5—20 de copii, de multe-ori i aduná gendarmii, bá chiaru si in Nasaudu venise treb'a pana la atari midilóce.

Unii conationali malitiosi de o tagma cu streinii incepura a intrigá asupra subscrisului, si asiá toti la olalta midilócira la locotiintia transpunerea mea dela Nasaudu la Orlatu.

Se vorbimu ceva si despre numerulu scolariloru dela Orlatu. Numerulu scolariloru de aici pe timpulu militarimei nu trecea preste 70—86. — Asia in 1844 au fostu 85 scolari in cari 38 de granitieri din Orlatu, ér' cei alalti 47 parte copii de ai amploiatiloru militari, parte provincialisti din giurulu Orlatului, fara distingere de religiune, caci atunci intre romanii uniti si neuniti nu domniá desbinarea daunósa, care se viri dupa aceea, spre stricatiunea bá chiaru si rusinea toturoru, si spre unu greu pacatu a acelorú, ce au semanat'o. In an. 1845 fura 77 scól. 33 orlatieni si 44 cá mai susu; in 1847, 86 scól., — 39 Orlatieni, 47 cá mai susu; ou inchiarea an. 1851, 74 scól., din cari 31 Orlat. inse 22 nu au cercetatu scól'a in semestrulu de véra si asiá nece s'au clasificatu; de unde se vede ca si orlatianii cá naseudenii dupa desfiintierea regimenteloru se facura cu totulu nepasatori de scóla. In 1853, 65 scól. din cari numai 12 Orlatieni, cei alalti provincialisti, cari

plătiă 24 cr. pe luna didactru; in 1854, 43 scól. 10 Orlat. ceilalti provincialisti; in 1859 sub directiunea subscrisului 73 scól. 14 Orlat. afara de cei 19 preparandi, cari au depus esamenulu cu succesu favoritaru; in 1859, 68 scól., dar' publicanduse stramutarea scólei de aici la Orestia, asiă 13 s'au retrasu si asiă la esamenu au fostu numai 53; in timpul de 6 luni au fostu si preparandi, de inceputu 28, dar' dupa aceea se mai impuocimara asentanduse óre cati; in an. 1860, au fostu 68 scól., semestrulu alu II. 5 nu l'au frecuentatu, Orlatieni au fostu 18. Scól'a militara din Hotiegu, care n ca atá sub directiunea de aici, adi numai umbra mai e de ea. — Datele aceste se au scosu din archivu scólei. — Scól'a comunata a Orlatului inca e desolata, caus'a e invetiatorimá, carui i lipsescu sciintiele cerute.

Decaderea scóleloru atatu comunali, pe unde au statu mai nainte bine, catu si a desfiintieloru regimete, provine dela consiliarulu de scóle, care pre langa aceea ca n'avea placere a se ingrigi pentru bun'a stare a loru, totu o data erá si strainu, care nu ne scia limb'a si nu vrea se ne cunósca lipsele. Inainte de 48, copți dupa ce esiau in etate de 12 ani din scólele comunali pre unde erau, erau siliti a amblá apoi la asiă numitele scóle de repetitiune; de acestea nu se mai afla acumu nici urma mai alesu in comunele regimentului antatu desfiintiatu. Multe ar' mai fi a se díce despre decadint'a scóleloru, dar' subscrisulu a voitu numai a impartasi ceva mai siguru si basatu, caci aceia, cari au scrisu pan'acuma in asta privinta, au ratecitu ori in o parte ori in alta.*)

Panga,
docinte supremu.

Fagarasiu. In 5. si 6. Augustu s. n. avú tinerimea dela ambe scólele de aci maialu. In 6. sear'a in ainte de a se desparti, tinerimea salată pre D. supremu capitanu cantandu music'a, ér' tinerime a cantatu „Ai se damu mana cu mana.“ Domnulu invetiatoriu Demetriu Chisiereanu in numele tinerimei ouventá cam asiá:

Ilustrissime! Tinerimea de la ambe scólele romane din Fagarasiu finindusi esamenelu dupa impregiurari cu multiamire, si tenendu acum maiaululu dupa datin'a veche, — si-tiene de cea

*) Ceea ce amu mai dorí este, s'avemu date si despre preparandielu dela Orlatu si Nasaudu, care le intemeiasse prebunulu gubernatoru Wohlgemuth, si mai alesu despre causele desfiintiarei acolora. Se n'avemu frica nici candu a spune adevverulu, daca dorimu indreptarea.

mai canta datorita a veni la Ilustritatea Ta si a Te rogá, cá precum tu cele politice esci unu dintre cei mai mari aparatori ai causei derepte a romaniloru, asiá si pentru scóle, cari in incuratur'a acésta politica suntu cu totul lasate, se staruiesci, si pentrucá acest'a se-o poti face, tenerimea-ti striga unu de trei ori „se traiésca!“

Domnulu capitanu respansu intru unu stilu de tota placutu tinerimei; arată chiemarea unui invetiatoriu, spune catu-i aceea de grea, insa catu de placuta, spuse tinerimei ce e scól'a, ce folosu aduce ea tinerimei, si inurma multiamindui pentru bucuri'a ce-íe face, facendulu si pre Ilustritatea sa incatuvu partasiu acelei petrocerei, o asigurá atatu pre tenerime catu si pre D. invetiatoriu despre a se staruire pentru scóla, fara care orice natiune e mórta.

Deva. In 16. Iuliu v. anulú curinte s'au tienutu esamenulu semestrului de véra cu elevii de religi'a orientala din Deva in biserica la 4ore dupa amiadi, incependuse cu „Bine esti cuventatu“ si cu una cuventare disa decatra unu elevu in numele tuturoru eleviloru. — Publiculu auditoriu a fostu fórte micu; caci toti aceia domni, carii au fostu incunoscintiati despre esamenulu-tienendu, prin unu programu decatra domnulu docente Georgiu Lorentiu imparsatitu, n'au luatú parte. De facia au fostu numai DD. Protopopu si inspectoru districtuala Ioane Papiu, parochulu localu Georgiu Nicorescu, curatorulu primariu Iosifu Moldovanu, si subscrisulu si vreo cativa parinti ai eleviloru. — Incependuse esamenarea eleviloru din studiile prescise dela locurile mai inalte, au decursu fórte bine cu tóta absentarea cea multa a eleviloru; caci atatu pruncii, catu si prancele la tóte intrebarile puse de catra onoratulu publicu, au datú cuviintiósese respansuri. — Durere insa, caci, din numerulu celu mistu alu eleviloru 80, abia a trei'a parte au frecuentatu scól'a, din causa caci nu avemu jude opidanu dintre Romani. Onoratulu publicu nu a pregetatu a doná pre diligentii elevi, si multiamindule caci s'au purtatu bine, asiá silinti'a domnului docinte intreprinsa cu densi intru sporiulu invetiaturei nu a fostu in zadarú. Esamenulu fini érasu cu o cuventare disa decatra un'a prunca in numele tuturoru eleviloru, carii au fostu forte bine intocmita. Dee ceriulu si atotu tintintele, cá pe viitoriu se se frecunteze mai regulatu scól'a, caci numai asiá potemu si noi ajunge la acea cultura, de carea ast' di celo lalte culte popóre se folosescu.

Ioanichiu Olariu,
canceliatu.

Teiusiu. 15. augustu. Trecú mai bine de unu diececiu, de candu n'avuremu placut'a ocaziune d'a ne

bucură d'unu progresu asiá de multumitorie, precum fù celtu doveditu prin esamenele din $\frac{25}{2}$ si $\frac{21}{7}$, ce le depusera fii Teusianiloru sub domnulu docinte C. Bersanu, carele cu diliginti'a sa cea de lauda si-pregati elevii atata de bine, incatu nu ne vomu insielá dicendu, ca cei mai eminenti dintrensii s'ar putea primi in gimnasiu. Din caus'a asta cugetu a jacea in interesulu scólororu, cá asemene docinti laudabili — in sa cu atat'a mai rari — se se aduca la cunoscinti'a publicului. — Diliginti'a numitului invetiatoriu merita cu atat'a mai mare lauda, caci — cá in cele mai multe locuri — si la noi elu este espusu la multe amaratiuni, incatu trebue se marturisimu acelu pré tristu adeveru, ca la noi harnici'a unui invetiatoriu trage neincungiuratu a-suprasi persecutari grele. Scutul ce-lu afla apoi invetiatoriuulu din partea mai mariloru sei este de asia natura, ca fórte pucinu póte se conteze in acela. Diu ca ar fi timpu, d'a se emancipá si regulá odata si scólele nóstre pe picioru mai sanetosu!

Efremu S. Popu.

Ungari'a. Pesta. In 16. ale c. se incepura la locutiuti'a reg. a Ungariei consultatiunile asupr'a staverirei unei sisteme nóue de invetiamentu. Resultatulu lu-vomu comunicá la timpulu seu.

Principatele-Unite. D. I. Maiorescu resignandu de postulu seu de Directoru alu scólororu din Romani'a s'a fostu denumitu in locu-i D. II. Papiu inca sub ministeriulu St. Golescu. Totusi sub noulu Ministeriu Ghic'a se tiesura nesce intrigi de o asiá natura, ca Dl. Papiu a preferatu a remanea deocamdata totu in postulu seu din Moldov'a. Astufelu s'a numitu unu Directoru provisoriu D. Zalomitu, unu profesoru de filosofia, care altfelu nu pré promite atat'a; in sa altu omu nu se putea gasi, care se primésca asia sarcina in atari impregiurari si in asemene conditiuni.

Din strainatate. In *Rom'a* s'a inchisu univesitatea, din causa ca auditorii asiá de tare s'au impticinatu, catu profesorii de multe ori aflá numai scannele góle. Caus'a e de natura politica.

— In *Germani'a* invetiamentulu are a multiamí starea s'a inaintata fórte multu si conferintieloru invetiatoresci. Afara de conferintie districtuale ~~tanarie~~, conferintie provinciale anuale, se mai tiene apoi in totu anulu cate o conferintia mare univesala a tóta Germani'a. Este alu 12. anu acum, decandu sunt in viótiá aceste conferintie univesali. Se 'ntielege, ca invetiatorii, cari tíanu aceste conferintie, sunt invetiatorii scó-

leloru primarie, adica populare (satesci). Cea din estu-ana s'a tíenuta in Köthen in 20., 21., 22. si 23. Maie, unde s'a pertractatu lucruri de fórte mare insemnatate. La conferinti'a acést'a luaru parte 438 invetiatori si anume din Prusi'a 48, din Sacsoni'a 14, din stateló Turingice 19, din Brunsvigu 2, din Lübeck 2, din Bremen 3, din Hamburg 7, din Virtembergá 1, din Badenu 1, din Francfurtu lang. M. 1, din Dessau si alte parti 304. A fostu unulu si din Petersburgu.

I se rupe omului inim'a, vediendu cata libertate are invetiamentulu in tierile din afara, si catu de apasatu e acel'a la noi in tóta privinti'a.

Materiale de instructiune.

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticel in scólele primarie.

Cum se chiama acést'a? Péna.

Iá-o in cercetare mai d'aprópe si spune-mi judecat'a ta asupr'a ei! Pén'a este buna.

Éca aici o tablitia de scrisu; ce judeci de ea? Tabl'a e crepata, ea e rea..

Ce ai putea dica despre usi'a scólei nóstre? despre més'a si ferestrelle nóstre? despre curtea scólei? despre drumulu, ce trece prin satulu nostru?

Se-mi spui asupr'a caroru lucruri ti-ai datu acum judecat'a! Asupra penei, tablitiei, usiei, mesei, ferestreloru, curtii si asupr'a drumului.

Prin ce ai fostu esprimatú judecat'a ta? Prin vorbe (cuvinte).

„Pén'a este buna“ e asiadara o judecata séu cugetare a ta espresa prin vorbe.

Ve insemnati in sa c'o asemene cugetare se numesce cu terminu gramaticalú — propusetiune.

Asiadar' ce se esprima séu infaciustiaza prin propusetiune? O cugetare:

Ce este dara propusetiunea? Rostirea (espresionea) unei cugetari.

Prin ce se face acea rostire séu espresione? Prin vorbe.

Se-mi spuneti dara mai deplinu, ca ce este propusetiunea? Este o cugetare espresa (spusa) prin vorbe.

Acela asiadara, care spune séu scria o propusetiune, ce face - elu? Infacioséza o cugetare séu judecata a sa.

Se cercetăm acum prin mai multe propusețiuni, dacă e acésta adevăratu. — Copilulu e serguitoriu; servitoriulu lucra; fă'a duce apă.

Asupr'a cui am judecatu in propusețiunea antaia? Asupr'a copilului.

Ce amu judecatu asupr'a lui? Ca e serguitoriu.

Cum sta cu propusețiunea adou'a? In aceea vorbesci de servitoriu, si cugeti despre elu ca lucra.

Dara a trei'a propusețiune este si ea o cugetare? In aceeași se judeca despre fata, ca duce apă.

Capu, caru, rosiiu, albu — sunt aceste propusețiuni? Pentru ce nu sunt? Caci nu se dîce o cugetare despre ele.

Ce sunt ele dara? Formati propusețiuni cu vorbele: Vaca, calu, negru, albu, copila, fugu.

Se scria totu insulu 10 propusețiuni dela sine pe tabl'a sa. (Vá urmá.)

Varietati.

* Iapanedii au descoperitu, ca cu cateva minute inaintea unui cutremuru de pamentu magnetulu si-pierde pe unu timpu poterea, si au facutu o masina usióra, care are unu magnetu in forma de potcova, sub care se afla unu pocalu din amestecatura de metalu din care se tórna clopotele. De armatura e acatiatu unu pondu, care candu magnetulu se paralizeza, cade josu si lovindu in pocalu da semnu de apropiarea cutremurului, candu apoi locuitorii esu afara la locu liberu de prin case.

* (*O inventiune bavaresa.*) Cá unu nou midilocu pentru inbunatirea starii invetiatoriloru impartesimu cititoriloru urmatorulu curiosu. In Bavari'a unu inspectoru de scóle districtualu a propusu intro conferintia invetiatoriloru sie subordinati intrebarea: cum ar puté unu invetiatoriu asi imbnati starea sa, fara cá lui se i se mai dea ceva din partea comunei afara decatú are acum? Tóte parerile invetiatoriloru se unira intr'a ceea, ca lucru acest'a e curatu cu neputintia. La acésta declaratiune a loru, D. inspectoru 'si dete insusi responsulu la siód'a sa intrebare in modulu urmatoriu: Invetiatorulu de pe sate se adune pe rindu materialulu dela tóte cuptórele de pane cate se voru stricá in viitoriu pela singularii membrii comunali, si cu timpu se faca la elu acasa unu cuptoriu mare, mare, si apoi se cóca elu panaa tuturoru ómeniloru din satu, fireste, pe langa o tacsu otarita; mai departe si-vá puté elu face bani, si prin aceea, daca vá sapá dupa salitru si vá legá perii. Asemeni isvóre de ajutoriu si-potu deschide si invetiatorii de pela cetati. Anume ei potu

intemeiá bibliotece imprumutatóre si se fundeze asiediminte de ciorba (Suppenanstalten). — Ce frumosu esempla de geniulu inventivu alu neamtiului!

Concursu.

(2-3.)

Se deschide prin acésta concursu pentru statiunea invetiatorésca romana gr. resariténa in orasiulu Santu-Miclausiu-lu-mare in comitatulu Torontalului, cu care este impreunata urmatórea plata: 336 f. v. a. pe anu, cortelu naturalu, 50 metrete de grau curatu, 25 metr. de cucuruza, 100 pundi de sare, 50 pundi de lumini, 2¹/₄ lantiuri de pamentu de aratura si 7¹/₂ stengini de lemne de focu.

Doritorii d'a ocupá acésta statiune au d'asi indreptá scrisorile loru prevédute cu documentele cerute catra subscrisulu pana in 8. Septemvre a. c. Se cere cá concurentii se se infaciusedie si in persóna si se fia deprinsi si in cantarile bisericesci. Antaietate se va dá aceluia, care va fi absolvatu teologí'a, cá cu timpu se póta fi si diaconu.

Santu-Miclausiu-lu-mare, in 19. Iuliu 1861.

Georgiu Nicoliciu m. p.,
protopresbiteru si directoru districtualu de scóle.

ANUNTIU. „Istori'a romana nationala“ de D. Dr. Marienescu s'a retiparitu din „Amiculu Scólei“ si in brosiure. Antai'a brosiura de 6 cóle in formatu micu cu o dedicatiune, prefatiune si cunoscentie pregatítore pentru istori'a rom. nationala a si esitu de sub tésca si se póte trage d'a dreptulu dela libreri'a lui S. Filtsch in Sibiiu cu unu pretiu bagatelu de 20 cr. v. a. Ceealalta parte a istoriei dupa ce se vá publicá in „Am. Sc.“ se va retipari éراسi, cá doritorii de asemeni cunoscentie se si-o póta procurá tóta si la unu locu, cum si cá se se póta introduce in scólele nóstre.

La dorint'a mai multor'a vomu priimi pretiulu abonamentulu la „REVISTA CARPATILORU“ si in bani de hartia; in sa dupa cursulu de dî.

Numeri dela 1. Iuliu se mai afla inca pentru cei, carii se vor aboná si d'acincolo la „Amiculu Scólei“.

Eae in tóta.
Sambat'a.
Prețulu abon.
in Sibiú pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Istori'a pedagogiceí.

De la introducerea creștinismului
până la reformatiune.

(Urmare din Nr. 28.)

Itali'a în evulu mediu a fostu léganulu sciintieloru și a zelului pentru ele; de aici se aprinse faci'a lui Apolone în apusu și média-nópte, de aici s'a respanđitu sciinti'a teologica, juridica și filologica. Pe timpurile acele tóta sciinti'a erá numai o spoitura; invetiáu órecum numai cá de claca, cá de fala. Acel'a erá celu mai invetiáu, care sciá se vorbésca o limba cicero-niana, déca mai sciá ceva séu bá, nu erá întrebare. Asiá erá mai nainte și la gimnasiulu nostru din Blasiu și la alte gimnasia; bietii studenti erau siliti și in scóla și acasa se blatareze totu numai latineace; apoi déca mai precepá ceva din studie séu bá, nu erá întrebare; care sciá se macine mai bine latinesce, erá celu mai invetiáu, séu adica celu mai bunu invetiatoriu; pe langa tóte aceste abia se fia fostu unu doi in o scóla, care se mai precépa ceva și de prin autori și se vorbésca cevasi mai adevératu latinesce, caci toti cei-álalti verbiá o latina adunata cá cu grebla de-pre tóte utiliele. Deaceea mai audi astadi cate unu betranu dicendu catra cei tineri: hei! dragii mosiului, voi pareca nu amblati la scóla, ca nu sciti vorbi latinesce; pe vremea nóstra asiá și asiá vorbiamu, ne disputamu și faceamu la versuri; seraci timpuri poetice! numai catu bietii studinti și-beliau degetele mesurandu dile întregi la cate vre-o dóue versuri, și apoi in urma totu nu erá de nici o tréba.

Deci se ne întórcemu ér' la obiectu.

In Itali'a unii barbati însufletiti se nevoiau a-si castigá totu feliulu de sciantie și pe inăetulu aflara ca clasicii cuprindu in sine sciantie nemarginite. Incepura a viri pe incetu prin scóle cate unu clasicu și alu esplicá. Mai renumitu erá Boccaccio (1313—1375) care incepú a propune in scóle pe Omeru. Prin unu decretu din 9. Augustu 1373 se redicá in Florenza o catedra pentru esplicarea poemei lui Dante numite:

„Divina Commedia“, care mai antaiu o ocupá Boccaccio. Pe langa Boccaccio erá renumitu Petrarca (1304—1374), elu desi nu sciá grecesce, dar' totu aduná poeti grecesci. Studiulu lui celu mai placutu erá limb'a latina, in care la cata perfectiune a ajunsu se póte cunósce din opurile lui scrise in limb'a latina, dar' mai alesu din epopea numita „Africa“. Cetatile Italiei se intreceau, cá care se-si castige profesori mai buni pentru esplicarea clasiciloru greci și latini. Profesorii emulau intre sine atatu in esplicarea clasiciloru, catu si a procurarei loru. Se dice ca Guarino venindu pe mare cu o lada plina de manuscrise și patimindu naufragiu si-a perdutu lad'a cu manuscrisele, și elu de frica și de parere de reu a incaruntitu. Profesorii, cari se ocupau cu esplicarea clasiciloru se numiau poeti, mai tardiu umanisti. Bibliotecele Italiei incepura a se inavuti. Aurispa aduse vre-o 238 manuscrise, Niccoli 400, Lascare delá monasteriale muntelui Atosu aduse vre-o 200 s. a.

Inventarea artei de tiparitu și cu distinctiune a presei in an. 1439; caderea Constantinoplei in manile turciloru in an. 1453, fure dóue momente de mare insemnatate in inlesnirea instructiunei și avántarea sciintieloru. Invetiatii grecesci, parte fiindu persecutati, parte neputendu suferi domnirea barbara a turciloru luara lumea in capu și venira cu totii in Itali'a. Acestia inca adusera cu sine manuscrise, și amórea spre studiulu clasicu o inciasera mai tare. Se formara societati, cari se adoperau in latirea testariloru; bá apoi de pela 1470 incepura a se și tipari.

Dupa-ce in Itali'a se inmultira barbati de scientie, incepura a se resfirá și prin Germani'a, dar' preotimci nu erau bine veniti, pentrucá ei incepuse a-si atacá metód'a cea miserabile in propunere, latin'a cea rea barbara și alte cate secaturi s'au mai fostu introdusu. Prestitimea lucrá din tóte puterile in contr'a loru, dar' îndesiertu, cá ei prin propunerile loru cele escelenti și atragátore indata-si castigara partide și védia mare.

Ba in urma chiar' calugarii la atat'a predilectiune a clasicitatei devenise, incatu unii mai simpli și sarbedi

chiar' si minunile religiunii crescini se nevoiau ale documentá cu asemenari din mitologia pr. *Si equa Cappadociae vento feta paret, cur Alma flante flamine non generaret?* si alte de asemeni hfulcitati. Unu Peuerbach si Ioane Müller incepura a scrie astronomi'a in modu mai sciintificu, a face calendaria cu profetie astrologice pentru cate 36 galbeni. Dupa aceea urmara órecati barbati pe acele timpuri cu cea mai mare invetiatura, precum unu Agricola in Heidelberg'a (+ 1485), Erasmu din Rotterdamu (1467—1530), Ioane Reuchlinu (1445—1521), Conradu Celler (+ 1508) celu d'antaiu poetu latinu incoronatu intre Germani s. a. Acestia inca nu erau statori, ci amblau din unu locu intraltulu indemnandu la studiulu clasicu. Ei se nevoia se scóta de prin scóle compendiale cele miserabili, de multeori fórté smintite si intortocate, dar' nu le succese asiá uisioru; pentruca multi erau atatu de intunecati, catu dicea ca ceva mai bunu decatú acele nu le póte dá nime. Ei incepura a tipari carti dupace si-redicaru o tipografia in Deventeru; si mai tórdiu apoi se si introduse in scóle dictionariulu lui Reuchlinu numitu „*breviloquus*“ si asiá numitulu „*Fabri thesaurus*“. — Tóta tendinti'a lorú adica erá intr'acolo se invetie o limba latina curata si usiora.

Fiindu ca cu acést'a se incheia cursulu desvoltarei invetiamentulu in acésta perioda, asiá ne mai remane inca se vorbimu ceva despre metodulu propunerei, si metodicii cei mai insemnati din acésta perioda, si mai pe urma ceva si despre educatiune.

Ce s'atinge de metodulu propunerei invetiatorii, profesorii séu cum i-amu mai numi, nu se nevoiau se introduca pe invetiacei in altarinlu sciintiei ce-o tractau, séu cu alte cuvinte se le desfasuie insemnatatea intrarna. sciinti'a adeverata, ci procedeu fórté unilaterale si superficiale. Precum vedimu in cele precedente limb'a propunerei erá latin'a, fresce studiele ér' totu latinesce; asiá profesorii nu se nevoiau se propuna din ele sciintia, ci numai limba. — Dela invetiacei nu cereau se precépa studiulu, ci numai se-lu scia de rostu cá ap'a, caci totulu erá marginitu la unu mecanismu chinesicu séu cumu l'amu mai botezá. De sciintia adeverata si cunosciintie positive nu erá vorba, — tóta cultur'a, tóta institutiunea erá abstracta — formale, barbare si fara de nici unu gustu, — si tóta tendinti'a, se se póta deprinde bine in apucaturi sofisticice si alte speculatiuni scolastice. Numai acel'a erá celu mai invetiatu, care erá mai indemnaticu la disputa séu care vorbea o limba ciceroniana; deca unii, precum scolasticii

se ocupau cu definitiuni, ér' altii precum umanistii cu alegerea si recomandarea spresiunilor celoru mai caratu — latine; iptru adeveru ca la disputa eram indomnatici, insa nu atatu pe calea temaielor si logicei sanetóse, catu pe a sofismelor si altoru apucaturi maiestre.

(Vá urmá.)

O dovéda despre ceea ce potú face comitatele nóstre in privinti'a scóleloru si pana la o definitiva organizatiune a lorú.

N'amu lipsitu nici odata a aduce la cunoscinti'a cititoriloru totu ce se templa mai de interesu in sfer'a scolastica nu numai la noi, dara si la straini, dela cari in tóta privinti'a avemu inca d'a invetiá fórté multu. In considerarea deosebirei referintieloru ne-am feritu a atinge dela altii lucruri, ce sunt neaplicabile la noi; cu atat'a mai multa privire avuremu insa la acele aparitiuni de pe orizontele scolasticu, care potú in-todeun'a se ne preluce de esemple demne de imitatiunea nóstra.

E sfastetoriu de inima a marturisi tristulu adeveru, ca scóla si preste totu invetiamentulu dela reinceperea vietii constitutionale la noi nu numai n'a inaintatu, dara e in decadintia fórté mare. Si totusi scóla viitorulu ei de aurú ilu póte asteptá numai dela viéti'a constitutionalá; asiadar' nu acést'a, ci ómenii, carii nu voru a se folost de dens'a dupa cerintia, sunt de vina ca scólele sunt in repastre. Pan' acum asiadar'a micairi nici o ingrigire pentru scóla; ea, lucrulu capitatu, este la noi celu din urmas, de care ne interesamu. Dísci la noi, caci altii, dupa cum vom vedé mai la vale, ne sciu intrece si 'n acést'a. —

Dela inceputulu activarii comitatelorú si scaunelorú am fostu cu atentiune încordata, ca fauese-va ceva si pentru scóla séu nu? Pana astadi insa putemu dice, ca in Transilvani'a nóstra nu se facú mai de micaturi nimic'a. Ungurii si sasii daca n'au atinsu inca acésta córda, sunt mai de escusatu; caci scólele lorú sunt p'unu picioru atat'a de bunu, se bucura d'alta parte d'o ingrigire atat'a de sanetósa, incatu potú fi multu timpu si fara de influintiare din partea politiea. Dara cumca Romanii nostri au trecutu si totu mai trecu inca cu vederea lucrulu acest'a insemnatu pentru poporulu nostru, este o impregiurare ce póte se ne-aduca inca mare caintia. Ceeace a facutu unu singuru comitatu romanu din Banata in esta cauza, am amintitu si noi. Trecendu apoi la Ungari'a acolo eags'a invetiamentulu

popularu s'a lătu înainte in fôrte multe comitate, fireste ca magiare. Apoi, cã se refrangemu neșocotitele așertiani ale șeloru cari ne respundu, ca „astadi avemu d'a face cu lucruri multu mai insemnate, decatu se ne mai rēmana timpu si pentru a ne ocupã cu școl'a“, reproducemu, aici din numeróșele eșemple ce le avemu, numai mesurile ce s'a lătu pentru școl'a de catra unu comitatu din Ungari'a, care activēza totu in timpul nostru, totu in inourcarile presinte. De alta parte facemu acēș'a mai virtosu caci este unu actu, care in cēronștarile presiate merita alu cunóșce totu-insulu, care se interesēza de școl'a, si daca este unu pasiu alu strainiloru, cugetamu, ca in cele bune este bine si consullu a urmã pe ori-cine.

Citimu, adica in „Tan. Lapk.“, ca comitatulu Abașivarului alegendu o comisiune pentru compunerea unui proiectu privitoriu la inaintarea educatiunei populare si delaturarea pedeciloru ei, aceea si-a deslegatu frumós'a ei problema intr'unu modu cu totul laudabilu. Éta proiectulu in estrasu:

„Este adevēru in comunu cunoscutu, ca omulu numai prin formatiune, séu cultura, séu educatiune se face omu adevēratu, de aceea mai nu esista lucru, care se cēra in mai mare mesura atentiunea societatii, éra mai virtosu a autoritatiloru incrediute cu conducerea ei, decatu educatiunea poporului.

Fiindu scopulu educatiunei a descēptã pe omu prin desvoltarea intielegēti si a șcintiei in fiacare clasa a societatii spre aceea activitate in spiritu liberalu, care prefacendu-se in cunoscintia a pretiului moralu propriu, aduce in armonia viēti'a interna cu cea esteriōra si asi, resulța viēti'a cea adevērata, trēza, intielepșta, adica crestina. Acēș'a avutului cã si șeracului e intocma de lipsa spre a putea corespunde chiamari sale, si chiaru pentru aceea are fia-cine si dreptulu d'a pretriunde acēșta: binefacere dela societatea cetatiana, acarei antio si cea mai șanta datorie éște, a aduce pe fiacare membru singuritu alu ei la ștarea aceea: cã cunoscēndu si chiamarea timpurana si eterna, se invētie a si pretiui drepturile si datorintiele sale cele legate cu pușetijnea lui sociala, adica se fia provediutu cu cultura de ajunsu pentru asi ocupã omenesce postulu ce i s'au fișsetu in societate.

Acēș'a partea cea mai mare a ómeniloru, asiadifacēndu 9/10 parti, o astēpșta dela școl'a populara, unde scopulu acel'a l'ar si putea ajunge, candu școl'ele numite ar fi organizate dupa cerintia, ar avea invetiatori șteoinici, provediuti cu cultur'a trebuintișca si șcintiori

d'asi pretiui a loru chiamare, si candu totu copilulu ar cercetã școl'a intr'unu restimpu hotaritu; inșã tocma aici zarimu defectele acele, care causara trist'a ștare de acum a educatiunei poporului nostru, si care inmultiesce fôrte multu amarurile vietii sociale.

Fiindu asiadara ca pentru cea mai mare parte a poporului țiaranu școl'a populara este aceea universitate, care lu-descēpta spre viēti'a morala, séu de unde elu si-primēșce șcintia vietii mai fericite; de aceea este datoru nóștra a fiacaruia, cã—si pana candu se voru luã alte mesuri dela locuri mai inalte — se smulgemu școl'a populara din acēșta pușatiune vaierabila.

Dreptu aceea avēndu in vedere scopulu insarcinari nóștre, ne-amu trasu sam'a cu referintiele actuale si incungiurandu teoriile cele imbracate in vorbe șclipișose, ne restrangemu singuru la terenulu realisibilitatii practice, prin marginirea proiectulu nóștru numai la trei puncte, care sunt:

1. se se decida oficialminte: ca in comitatulu nostru totu copilulu, care acasa nu se instrua in deosebi de catra parinti ori instructori esaminati, este indatoratu a ambłã ne'nterruptedu la școl'a comunala incepēndu dela alu 6-lea pana inclusive la alu 12-lea anu a etatei sale dupa ordinea prescisa, de care oblegatiune numai in casulu bóiei se póta fi sculitu; dreptu-aceea

2. in fia-care comuna se fia școl'a, a carei edificare si tiēnere in ștare buna privesce pe membrii comunei in proportiunea posesiunei loru chiaru si pe cei cari n'au copii. Unde comun'a e atat'a de mica, ca n'ici in modulu acēș'a se nu póta éști șpeșele necesarii pentru fundarea școl'ei loru, aceea se se unēșca cu comun'a cea mai de aprópe, cã asi educatiunea poporului se nu mai fia negleșca nicaire din lips'a școl'ei.

3. La fiacare școl'a populara se se denumēșca numai invetiatori de ajunsu calificatu, acēș'a se se deșteze conformu numerulu prunciloru si șmesurata puterii comunei, inșã in totu loculu dupa cuviintia, cã elu se fia sculitu de grigile traiului si se-si póta oferu timpulu si capacitatea, numai singuru invetiarii si educerii copiloru. Spre scopulu acēș'a este neaparatulu de lipsa, cã venitululu seu anualu fișsetu, șe i se inmanueze prin antisti'a comunala la fiacare patrariu de anu regulatu.

Daca on. comitetu comitatēșu va primi acēștu regulamentu de 3 puncte si-lu vá intari prin decisiune, si daca oficiatulu comitatēșu ilu va pupe in lucrare in tóta iptinderea lui cu consecintia energica in fiacare comuna, prin acēș'a educatiunea poporului nu numai va luã o directiune si viēti'a nóva, daru daca esecutarea

practica a acestor puncte va fi impreunata cu o animatiune armonica si totodata impinentitoare, va inainta neamanatu si dezvoltatiunea morala a poporului nostru, si prin aceea bunastarea lui in totu respectulu.

Dreptulu autoritatii legiuite in regularea treburilor din afara ale scólei, nu se póte trage la indoicla, ma din punctulu societatii cetatiene si alu administratiunei ea are si datoria, a inainta oper'a educatiunei populare prin tóte midilócele cate i se voru para cu scopu. Caci aceea ce este unu tata intr'o familia, este dregatori'a legiuita in societate. Precum e o datoria neamanata a parintelui, d'a asecurá fericirea viitoare a copiiloru sei prin educatiune buna, d'a bagá in calea ascultarii inca si prin amenintari si pedepse aspre pe copii sei cei reutáti si inderetnici: intocm'a aceea si datoria o are si dregatori'a facia cu societatea. Deaceea nici unu omu cu minte sanatósa nu póte avea nimica in contra, candu organele dregatoriei voru astringe la ascultare si supunere prin pedepsa in bani si cu inchisóre pre ori care membru alu societatii, care, nefiindu in stare a precepe trebuinti'a si folósele educatiunei si daun'a proveninda din negrígerea ei, se improtivesce legiloru folositoare in asta privintia; cu atat'a mai virtosu, caci prin neurmarea acelu legi si prescise se aduce dauna nu numai unei familii singurite, dara si societatii intregi.

Cercetarea regulata a scólei populare este impecata mai virtosu de catra copii parintiloru mai seraci si nepreceptu. Acesti'a adica, cá se nu fia siliti a platí banii de scóla si-retiend copii dela invetiatura. Spre impedecarea acestui reu aflamu numai o cale sigura, adica daca banii scólei se vor pune sub garant'ia solidara a comunei respective in asta-modu: cá sum'a acésta dupa o cheia determinata se se arunce pe toti membrii comunei si se se scóta prin dregatorii, precam se usitéza acést'a in-afara de multu la popórele cele culte. Sum'a asia adunata se se stradea pe patrare de anu invetiatoriului prin antisti'a locala prelanga cuitantia.

Manipularea acést'a a baniloru scólei este — ce e dreptu — impreunata cu ceva incomoditate; in sa fiindu unic'a cale, pe care se póte esoperá regulat'a cercetare a scólei si tienerea ei in buna stare, este neaparata. De-altumintea din tóte dispusetiunile, cate se facu din partea autoritatiloru pentru binele comunelu, nu potu fi nici unele mai salutare si mai folositoare, decatu cele intreprinse in privirea educatiunei. Deci autoritatfle in

respectulu acest'a n'au d'a crutiá nici o ostendáa nici a se retrage din caus'a incomodarii.

De cate-ori va lipsi unu copilu dela scóla — sfera de casulu bólei — parintii acelu'a se se pedepséca cu 10 pana la 20 de cruceri prin dregatori'a locala. Acesti bani de pedepse se se adune la judele, care va duce despre ei o consemnatiune si la timpuri otarite i va inmanuá inspectorulu de scóla. Inspectorulu va intrebuintiá acesti bani in folosulu copiiloru de scóla mai seraci, in sa diliginti procurandu-le cartile necesarii si alte trebuitóre, ori vá cumperá recuisitele scólei, daca pentru aceste nu esista alte isvóre.

S'a esperiatu, ca pentru inffiorirea scólei e neaparatu a se statori in fia-care comuna cate o comisiune scolastica, care se stea din preotulu localu, din inspectorulu scolaru, cá representante alu parintiloru, si inca din vr'o doi trei alti membrii comunali alesi prin in credere comuna. Datorinti'a acestei comisiuni va fi grigea de scóla, delaturarea pedeciloru prosperitatii ei si aflarea de totu-feliulu de midilóce pentru inaintarea educatiunei si invetiaturei in comuna. Anume va fi in datorata comisiunea a purtá grige, cá invetiatoriulu se si capete léfa regulatu si cá tóte alte lipse ale scólei se se acopere la timpu.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiú. La gimnasiulu de statu in Sibiú se voru incepe prelectiunile cu 1. Septemvre viitoriu.

— Colegiile juridice din Olusiu, dupa cum s'aude, se vor reincepe in anulu scolasticu viitoriu.

— „A. A. Z.” scrie, ca Consiliulu de instructiune din Vien'a inca-si va incepe activitatea cu inceputulu semestruului viitoriu. Si pentru Transilvani'a?

Din tier'a Oltului. Credu ca macaru astadi nu se va mai indoi nimeni despre marea necesitate de a ridicá si pentru noi scóle pretotindenea, unde se potu, ne mai punendu-ne sperarea totu in altii; caci vede ori si care cumca de 1756 ani pastramu destulu de incetu pe muntii si campie Daciei. Pentru acést'a in sa n'avemu de a inculpá pe parintii si strabunii nostri. Se aruncamu o cautare rapede preste seclii, cari se restogohira asupra capetelu nóstre, decandu ne aflamu in acestea tieri, si ne vomu convinge ca nu s'a putatu altufeliu.

In tier'a Oltului cea plina de saveni, oficiatulu

ante-marciale nu-i venea prin minte a portá grige cuvenita de scóelele Nobilului Districtu *), caci vecin'a secuime erá asia de induratóre, de ne dá barbati de ajunsu, spre ocuparea posturilor districtuali; ér' scóelele militariloru granitieri ne dedéu preoti de ajunsu, cari sciau cití binisioru ecteniile, s. Evangelia etc. dar' a le petrunde mai departe nu. In graniti'a militara scóele comunale erau in tóte satele., afara de aceea, erau scóele triviale in mai multe locuri, — loculu celu d'antaiu lu-ocupá Recea, dup'aceea Ohab'a, Vistea etc. Sistem'a invetiamentului erá in sa infernale, tóte se propunéu in limb'a germana; romanesce numai intru atat'a se invetiá, cá se póta cití vocabulariulu romano-germanu, ba ce e mai multu in loculu Catechismului romanescu se introdusesse celu germanu. Asiá stámu înainte de catastrofa dela 48—50. Acumu graniti'a militara se desfiintá, si deodota se ingropara si acele pucne scóele satene. Domnulu Consiliariu de scóele Vasiciu, in notiti'a sa din „Amic. Scólei“ in anulu trecutulu deapre starea scóeloru din Transilvani'a de sub jurisdictiunea sa, pe cele din tiér'a Oltului le amiatesce numai cá pria trecatu; apoi alte corespondentie despre starea scóeloru din asta tiéra inca n'am cititu; pentru acést'a facu eu inceputulu cu starea presenta a scóeloru, si rogu pe domni invetiatori ai districtului se continue pe viitoriu **).

Satele in tiér'a Oltului se potu impartí in dóne linii mai lungi si un'a mai scurta, adica: Mni'a drumului de tiéra, lini'a muntiloru; si una mijlocia, cea scurta. Nici intr'un'a din aceste nu sta caus'a scolara mai bine decatu intr'alt'a; in unu satu lipsescó scól'a, in altulu invetiatoriulu, in altelu amendo, cei mai multi invetiatori suntu asia numiti de poporu „din legea vechia“, cari nu sciu, decatu a cití cu cirile, literelle romane-su raritate. In Fagarasiu prin staruinti'a D. Vicariu si a unoru cetatieni zelosi, se deschise o scóla bunicica, alu carei invetiatoriu D. Demetriu Chisiereanulu, ne dá sperare pentru unu venitoriu bunu, si duratoriu, din acarui scóla dupa cum intielesei din funte secara, se afla adi patru scolari, cari de a dreptulu mersera in prim'a clase gimnasiale la Bra-

sievu. S' ar' mai aflá si pe la sate. cate unu invetiatoriu bunu, ci salarielle-su de totu mici, celu mai multa pana la 60 fi. di sieso dieci fiorini valata austriaca pe anu. Cu esceptiunea aloru vreo 4 sate, unde trecó peste numerulu acest'a (Racoviti'a). Se vedemu in sa scóelele romane dela Recea, Ohab'a si din Veneti'a de diosu, cu cate doi invetiatori. Scól'a dela Recea sta inca mai reu cá sub granitieri militari; atunci celu pucinu invetiáu studiele propuse bine, adi in sa prelanga aceea, ca nu invetiá nemic'a din studie, limb'a romana *horrendum dictu* si acum e cu totul lasata, despre literelle romane nice vorba, Catechismulu se invetiá romanesce si nemtiesce (1), alt'a nimicu; geografi'a, aritmetic'a, istori'a etc. tóte in limb'a germana *), ocupatiunile scripturistice ale scolariiloru, inca si astodi stau din deliniarea cumpanieloru, regimenteloru, batalióneloru, si nu sciu cate alte lucruri militare. Domnulu invetiatoriu supremu se tiene cu cerbicosia, cu tóte ca vede ca nu mai e in stare de a portá oficiu, si cu tóte ca ar' potea trage pensiune dela statu, caci sierbesce de multu. Asteptamu dela veneratulu scaunu Metropolitanu, sub a carui inspectiune se afla acuma acésta scóla, cá se se iá in acestu respectu mesuri cuviintiése, si incalete betranulu se se substitue prin unu barbatu aptu, carele se fi. studiatu celu pucinu gimnasiulu. D. Vicariu, sunt convinsu, va face pasii cuvintiososi. Cevasi mai binisioru sta scól'a dela Ohab'a, acarei invetiatoriu face locu si limbei romane cu litere strabune. Cam asiá sta si scól'a din Veneti'a de diosu, numita de poporu scól'a nemtiesca (?) facuta prin D. Puscariu fostulu pretore; am asceptá si mai multu dela Domni Invetiatori!

Acést'a e la noi pre scurtu starea scolara, caci m'ai departe n'ai ce descria. In graniti'a militara se afla mai multe quartire, — dintre cari unele se pefacura in ruine — pe unde siedura Maiorulu, Capitani, locotenenti primari etc., totu quartire fórté bune, facute cu sudórea si spesele fostiloru militari granitarii romani, si cari se cerura decatra scaunulu Vicarielle pe calea Metropolitana dela Maiestate inca de multu, fara a capetá vre o resolutiune; ci totusi se oprira a se vinde, caci numai mai nainte de a ajunge cererea la Maiestate venise o ordinatiune la oficiatululu Fagarasiului, cá sese licitoze, de atunci in sa trecura patru ani, si nice unu resultatu favoritoriu séu nefavoritoriu n'a venit; quartirele se strica, cace multe-su desierte;

*) Avemu dara dreptu a sperá, ca cu stat'a mai multu se va ingrigi in asta privintia oficiatulu de astadi, compus din barbati nationali. R.

***) Pana un'a alta mai continua totu D'ra, caci Dloru, judecandu din cele de pan'acum, precepu mai bine a contini, cá a continua. R.

scóle n'aveniu, pre multe locuri-su cate doue trei cari ar' poté sierbí si de case parochiali; in Recea insa suntu si mai multe. Cuartirulu Maiorului de acóló fú cerutu pentru scóla, in loculu aceluia se dede altulu, pe care inspectorii scólei, cá pe' unulu umedu si nesanetosu nu voira a-lu primí, si asia scól'a remase totu in edificiulu celu vechiu. Asceptamu insa dela noulu oficiolatu si comitetu alu Nobilului Districtu, ca va luá mesuri energice pentru scóle, caci astadi nu ne lipsesce alt'a decatu voia si fratiésca impreuna -intielegere, si celui ce vrea intru adinsu nimic'a nu-i-este cu nepotintia. Se nu asceptamu, cá totu altii se ne ajute la cele cari ne suntu nóue folosítóre. Se cugetamu, se intreprindemu, se lucramu si noi singuri. In comitetu propuse Domnulu P., cá se se puna inspectorii scolari dupa esemplulu Carasieniloru, ci fara fructu (!). Rogamu pre Domnii preoti se fia mai energiosi pentru scóla si totu de odata se citésca cu atentiune si se urmarésca cele scrise in carticic'a intitulata „Deregatoriile unui preotu“ cuprinse intr'o predica dísa de Multu reverendulu Domnu Demetriu Laday profesoriu de dogmatica, Blasiu 2f. Novemvre 1847.“; in care la pagin'a 23 se vorbesce despre crescere si invetiatura.

Unu fiu alu
Nobilului Districtu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare din Nr. 30.)

§. 35 Borila nepotutu lui Ionu 1207—1222.

Borila, unu nepotu din sora, casetorinduse cu matosia Scotid'a a cuprinsu tronulu, ce erá se-lu aiba Ionu fiulu lui Asanu, dar' deórece acest'a remase eschisu dela domnia, fugí pe sub ascunsu la rusi (1207). Ionu fiulu lui Asanu in 1215, aduce pe rusi in Bulgari'a, cá se cuprinda domnia parintésca, si cuprinde mare parte din tíera. — Borila s'a inchisu in cetatea Ternovu, si 7 ani s'a aperatu; inse ostenindu-se ostile se desbinara de Borila, si primira pe Ionu a lui Asanu, carele in 1222 prinde pe Borila 'i scóte ochii, si peurma se face domnu —

§. 36. Ionu III., fiulu lui Asanu, 1222—1241.

Ionu III., avea muiere, pe Ann'a sor'a, lui

Bela IV., regelui Ungariei, fét'a lui Andreiu II. carele erá domnu in Galici'a peste rusi. Acestu domnitoriu a fostu demnu se fia fiulu lui Asanu, si nepotu a lui Ionu II. — (vedi §. 14). —

Ionu III. in 1231 face legatura cu Teodoru Comnenu domnulu Epirului, si pe Mari'a fét'a sa o da dupa Emanuilu fratele lui Teodoru. Legatur'a acésta o a stricatu Teodoru, peurma Ionu III., chiamandu pe dacoromani in ajutoriu, pune juramentulu lui Teodoru Comnenu pe stégulu militarescu, si pléca in contr'a lui si la Cloconiti'a lenga Eber 'lu bate prindiendulu cu cumnatii, barbatii de frunte si tóta avuti'a. —

Ionu III., a prinsu cea mai mare parte a ostiloru lui Teodoru Comnenu; dar' a lasat' o libera, aruncandu planulu, cá prin ostasii acesti eliberati se ajunga domnitoriu in partile mai indepartate. — Din acestu scopu a purcesu unainte si i si'a supusu toti dela Odriu pana la Pelagoni'a si Prilapu; a nevelitu in Vlachia mare (muntii Tesaliei) si a cuprinsu Elbanulu si a pradatu pana in Iliricu, — si punendu ostasii sei in tóte cetatile s'a dusu a casa. —

Erá blandu cu grecii, si pentru acést'a fú iubit si de ei. — Pre Teodoru Comnenu l'a ténuta cu omenia la sine, desi erá captivu; inse vrendu acest'a se face rescóla, Ionu III. 'i scóte ochii, — éra pe ginerele seu 'lu lasa „despotu“ in Tesalonic'a.

In 1234, Ionu III. marita pe Ilin'a, fét'a sa din unguroic'a Anna, dupa Teodoru, fetiorulu imperatului din Bizantiu, Ionu Duca, anumtiu si Balatia si facendu legatura, trecu cu ostile la Caliopoi, si aci batu (1235) pe venetiani, si dupa victoria ténura nunta in Lamsacu. —

Urmatoriulu lui Basiliu patriarchulu romanescu din Ternovu a fostu Germanu, si lasandu unirea cu Rom'a — pentruca catolicii, in locu de a merge la Palestin'a, pradara tierile romane in tóte partile, si pentruca curtea lui Ionu III. s'a incuscritu cu curtea din Bisantiu — a trecutulu la patriarchulu din Constantinopoiu. Apoi Germanu inca in 1235 s'a luptatu pentru independint'a bisericii a romaniloru, si a dobenditu prin decretu imparatescu, si prin soboru, ca in Ternovu se fia patriarchu romanescu, si neaternatu de

celu din Constantinopoiu. — In acestu modu se recunoscù patriarchatul romanescu si independente, odata prin Rom'a, si acuma prin Constantinopoiu. —

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scólele primarie.

(Urmare.)

Ce este acést'a ce tienu in mana? Cutitu (cultelu) — Luati-lu in mana, ve uitati bine la elu si imi spuneti partile din cate e facutu! Plasele, taiusiu (cutitu) etc. — Prin ce e legatu cutitul cu plasele? Prin tiente séu cuiu. — Candu ar lipsi cuiulu acel'a, n'am putea intrebuintia cultelulu la ce? La facutul penelor. — Asiadara cultelulu sta din mai multe parti deosebite, cá cele mai multe lucruri din lume; se cercamu daca si la propusatiuni e asia? Ve voi spune o propusatiune, éra voi se 'mi aratati, care e in aceiasi substantivulu: Óuea e folosítore! Substantivulu este óuea. — Care mai tiene minte, cum se numesce substantivulu séu lucrulu despre care se dice ceva? Subiectu. — Care e subiectulu in propusatiunea de mai sus? Óuea. — Ve notati dara: Cea d'antutu parte, din care se compune o propusatiune, este subiectulu, fara de acést'a propusatiunea nu are intielesu; despre acést'a voi a ve convinge. — Luati sém'a ce amu scrisu pe tabla? „ — e folosítore“ — Intieleteti voi acést'a? Ba nu. — De ce nu? Caci lipsesce lucrulu de care se vorbesce, adica subiectulu. — Deci precum cultelulu fara de plasele nu se póte folosi, intocma nu se póte intielege o propusatiune fara subiectu. — Cum ve spusesemu eu mai nainte ca se numesce aceea ce se dice despre subiectu? Predicatu. — Care e asiadara predicatulu in propusatiunea „Óuea e folosítore? E folosítore. — Ce se dice aici despre subiectu? Ca e folositoriu. — Candu dicu asiadara ca „óuea e folosítore“ ce intipuire trebuie se-mi facu in minte? Intipuire despre óue si intipuire despre folosítore. — Deci din cate parti sta propusatiunea acést'a? Din dóue. — Cum se numescu ele? Subiectu si predicatu. — Ce este „folositoriu“ in constructiunea ast'a? Predicatu — Si ce este „óue“? Subiectu. — Cum e in sa cu verb'a „e“ séu este? Ba nu se tiene de subiectu; am putea-o cá unii gramatici, numerá la predicatu; dara fiindca nu dice despre subiectu ca are existintia, ori calitatea, ori activitatea cutare si cutare, ci ea léga numai ambe intipuirile laolalta, si prin acést'a

legatura se produce apoi o judecata, (caci fara verb'a e séu este nu pota intielege de locu propusatiunea óue — folosítore), de aceea luamu si verb'a ast'a de o parte esentiala a propusatiunii si dicemu: verb'a „este“ forméza a trei'a parte a propusatiunii. Insa ce nume se damu acuma acestei parti constitutive? Acést'a lu-veti affá usioru, daca din cele de susu ve veti aduce aminte ca ea léga subiectulu cu predicatulu; deci cum s'o numimu dara? Legátore, séu c'unu cuventu mai usitatu copula. — Cum numimu asiadara partile séu membrele unei propusatiuni? Subiectu, predicatu si copula. — „Scól'a este largá“, care e aici copul'a? Este. — Predicatu? Iargá. — Subiectulu? Scól'a. — Care e copul'a in fiecare propusatiune urmatóre? „Ap'a e calda. Scolarulu au invetiatu. Copilulu érá diliginté. Servitorulu va vení. Copilulu póte amblá. Copilulu se invetie.“

Invetiatorulu se face scolariloru cunoscutu, ca copul'a vine inainte nu numai in form'a „este“, ci si in alte forme si chiar prin alte vorbe, cum si ca care sunt acele?

Dara cum va fi atunci, candu cinev'a ne-ar dá nesce propusatiuni, in care nu ar stá nici o copula si totu si-ar avea intielesulu? D. e. copilulu sta; ce membru séu parte a propusatiunii lipsesce aici? Copul'a. — Vedeti, verb'a nóstra de mai nainte: „ca tóta propusatiunea sta din subiectu, predicatu si copula“, nu va fi drépta in tóte casurile, dupa cum arata esemplulu acést'a. Totusi, eu m'am dusu odata la unu vecínu alu meu si ne gasiudu pe nimene in casa, m'am pusu se siedu cá se vina cinev'a, candu éta de dupa usi'a deschisa ésa unu copilatiu, care se jucase acolo; din ce cauza n'am vedintu eu copilatiulu indata cum am intratu in casa? Caci a fostu ascunsu dupa usia. — Asia e; dar' se vedemu nu cumv'a si copul'a nóstra e ascunsa dupa w'o vorba din propusatiunea de susu. Acést'a vom affá desfacende propusatiunea asia, cá se póta responde la intrebarea: cum este copilulu? Aici propusatiunea astufeliu streformata va fi: „copilulu este standu“. Éc'a dara copul'a; unde a fostu ascunsa? In verb'a „sta“. — Dara sensulu propusatiunii remasau totu acela? A remasau. — Asemeni propusatiunii, in cari copul'a e ascunsa, sunt fórté multe si ve voi spune pentru-ce. Verb'a „a-fi“ sém „este“ arata totdeun'a, ca cava este, se affa in finitia, exista. In propusatiuni in sa, in cari ide'a estimei séu existarii se esprima deplinu si prin predicatu numai, aceeasi e de prisosu a se mai rostí inca si prin copula. Ve voi spune o propusatiuni, in cari copul'a este ascunsa; in sa voi se le intocmiti astu modu, cá s'o scó-teti la lumina:

„Copilulu plange. Fluturulu sbóra. Omulu merge. Scolarul scria. Fét'a tórce. Servitorulu luca. Clopotele suna. Scolarii invétia. Calulu necheza. Bróscele ocacnescu.“

Afiati copul'a la propusatiunile urmatóre: Copilulu — bolnavu. Erb'a — verde. Ghiati'a — lucia. Pómele — sucóse. Cret'a — alba. Petriile — tari. Solomonu — intieleptu.

In propusatiunile urmatóre lipsesce si copul'a si predicatulu; adaugeti-le: Copilulu —. Óuea —. Iepurele —. Cuptorulu —. Més'a —. Turnulu —. Ap'a —. Secerea —. Vulpea —. Lan'a —. Asinulu —. Panea —. Cutitulu —. Cainu —. Davidu —. Samsonu —. Avramu —.

Éra propusatiuniloru urmatóre le lipsesce membrulu capitalu — subiectulu, voi in sa se-lu cautati si adaugeti la loculu cuvenitu: — este spiritu. — e unu riu. — e vicléna. — e o flóre. — e o luna. — a fostu unu Apostolu. — e o carte.

La substantivele urmatóre se puneti cate una predicatu, in care se fia cuprinsa si copul'a fara a se rosti! „Invetiatoriu (invétia). Ros'a —. Cocosiu —. Rati'a —. Copilulu —. Cuculu —. Ventulu —. Morariulu —. Faurulu —. Brósc'a —. Pétr'a —. Albin'a —. Vacile —. Caii —.

Repetitiune. Ce este propusatiunea? Din cate parti constitutive sta? Cum se numesc acele parti? Ce este copul'a? Care vorbe se folosescu mai desu de copula? Si inca care vorbe afara de acele? Cum póte stá copul'a in propusatiune? Cum se póte afliá copul'a ascunsa? (Vá urmá.)

Varietati.

Campi'a Aradana, Siciu, in 12. Iul. 1861.

On. Die Redactoru! Este unu ce fórte tristu, ca diurnalistic'a nóstra peste-totu e atatu de reu sprigianita din partea publicului; anume nu potu a retacé, ca din Campi'a Aradana abia 9 preoti si invetiatori, éra ceilalti vr'o 56 nici idea 'si potu face despre diurnalele romanesci, si candu le vorbesci ceva din ele séu despre ele indata-si arata nepasarea si disgustulu de a citi, dicendu, ca au multe spese si ca diarele romane numai sunt acum'a scrise cu slove romanesce, si d'aceea nu le potu citi. Éta pedéps'a pentru nepasarea nóstra de scóle; in locu d'a ni se marí publiculu cititoriu, si d'a naintá d'impreuna cu timpulu si desvoltamentulu limbii nóstre, elu se impucina si remane de mic'a fractiune a literatiloru, cáre inainta atata de frumosu. Noi gresim fórte multu, candu relele nóstre ne silimu a le vindecá totu din altu punctu cu pucinu efectu, si nu deacolo, de unde isvorasce totu reulu — dela lips'a de scóle bune. Fiindca mi-am luat a vorbi de diurnale, cata dauna! ca torintele acel'a de idei frumóse, care se destasiurara de cativa ani dela inceputulu incurcaturiloru inócce, a trecutu p'intre noi, fara se-si lase in

mas'a poporului urme de fructificare; pentrice? caci multimea ómeniloru nostri nu scie citi, si nu scie d'aceea, ca scólele nóstre primarie stau parasite de toti. Pentruca, D-lu meu, a denumi numai, cá cu acea ocaziune . . . . ., si a face rapórte cu finea anului despre unu numeru inspaimentatoriu de scóle (pe bartia), inca nu va se dica grige de scóla. Dar' se nu m'abatu. Dísci ca n'avemu cititori de ajunsu in poporu. D'apoi óre preotii si dascalii se fia de escusatu cu aceea, ca nu sciu citi? Infricosiatu lucru ar fi acést'a, si pentru onórea nóstra nu ne este iertatu alu crede nici p'unu minutu. Nu, nu, pentru Ddieu! preotii si invetiatorii nostri vor sci dóra a citi macaru! Apoi de ce nu le e rusíne, a se escusá c' unu asemene neadeveru? si dece in camp'i'a nóstra in 56 de comúne curatu romane cu popi si dascalii, nu intimpini macara unu diurnala romanu? Dar' sínóre si novele magiare? Ó, d'acele destule! In tóta comun'a romana vedi unu „Pesti Napló“ cu 21 fi., unu „Vasárnapi“, unu „Ustökös“ scl., totu pe banii romaniloru si inca din casele comunale. Si preotii si dascalii nostri nu-si vedu in acést'a mici o rusíne a loru. *Sacra simplicitas!* Apoi mai marí nostri, barbatii de influentia n'ar trebui se privésca aceste p'intre degete. Atata ori cum amu puté face, cá judele si notariulu se tiena macaru un'a din foile nóstre politice si mai virtosu pretiuitulu nóstru organu „Gazet'a Transilvaniei“, éra preotulu si dascalulu, séu impreuna, séu fiacare in deosebi, se citésca „Amiculu scólei“ fói'a de specialitatea loru (caci se nu uitamu, preotii sunt — dupa cele de pan' acum — nu numai ómenii bisericeii, ci si ai scólei, cá persóne de inspectiunea scolastica bisericeasca, si cá atari au santa datoria d'a se adapá in specialitatea scolastica, caci altu feliu, cum voru inspectiuná? cum voru dirigea scólele si cum voru indreptá pe invetiatori in metodu si purtare si cum i vor conduce in tóta privint'a?!!) Óre, mai repetu, atata macaru se nu se póta face la noi?

Dintr'un articulu de Teodora Popu.

Cu esemplare complete dela 1. Iuliu mai putemu inca servi. Numele DDIloru abonati la „Amiculu Scólei“ se vor publicá cu finea anului, pentru a ne dá socótela in publicu.

Respunsuri.

A. S. — Aradu. Amu priimitu 1 galbinu dreptu abonamentu la „Revista Carp.“ Articulu va veni in Nrulu viitoriu.

B. S. — Pest'a. In momentele de facia ne stan inainte atate materii interesante, incatu — considerandu angustimea colóneloru nóstre — ne e cu neputin'a a profitá de bunatates DTale prin publicarea poesiei tramise, apoi calindariulu e tiparitu si acolo nu se mai póte acum luá; éra masimele si reflesiunile morale ni s'a fostu mal tramisu si prin altulu. Economiulu, pe care avusi bunatate alu provocá la conlucrare ne va face mare bunatate implinindu-si promisiunea, ce Ti-a datu.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/4
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/4 a. 19 piast.

Istori'a pedagogice.

Dela introducerea crestinismului
pana la reformatiune.

(Capetu.)

In cele precedente vediumu, ca metodu propunerei erá unilateralu si superficialu. Dara n'au lipsitu barbati, cari petrundiendu mai aduncu in santuariulu sciintieloru au vediatu si s'au convinsu, ca pentru castigarea unei sciintie mai solide, mai reali, este a se luá alta cale, altu metodu mai ratiunatu. Intru adeveru se si adoperara a dá alta direptiune invetiamentului, dar' cá toti reformatorii avura si ei contrarii loru. Preotimea nu voia o data cu capulu s' accepte ceva dela ei, si acést'a parte din nesciintia, molatatea si starea ruginita in care stagná, parte din fatalea datina, ce o observa pana adi, de a-se opune la orice reforme; apoi cu atatu i erá mai usioru a se opune, ca tóta instructiunea erá in manile ei. Domnii seculari n'aveau influentia in instructiune, apoi neci ca voiau se aiba; pe ei nu-i taia capulu dupa sciintia ci numai dupa sabia, de unde urmá, ca loru nu le pasá de invetiamentu nice de barbati invetiati, pe cari de multe ori i considerau de unu elementu cu totulu contrariu principiiloru domnitória. Nu potemu negá, ca au fostu si domnitori favoriti adeverati ai sciintieloru, dar' fórte rari.

Barbati invetiati, cari merita numele de metodici formali (caci metodici reali vomu intelni numai in periodulu urmatoriu dela Baco si Montaigne in colo) intelnimu mai alesu la finitulu acestui periodu. Noi vomu amentí pe scurtu vre-o cativa din ei. A enumerá pe totu si a scrie mai de amenantulu despre activitatea loru nu ne permitu colónele acestui diurnalu. Asiá ceva ar' poté face numai unu opu mai mare a' istoriei pedagogice.

Deci noi ne restringemu numai la acesti urmatori, dintre cari pe unii i amintiramu si mai inainte pentru oserbarea gradata a invetiamentului

Ioane Mülleru numitu si Regiomontanus se nascú in Cónisberg'a an. 1436. Elu fú discipululu lui Puerbach.

Acesti doi fura cei de antaiu germani, cari studiaru si propusera limb'a grecésca. Elu muri cá episcopu in Ratisbon'a (Regensburg) 1476. Fú celu de antaiu, care resuscitá in germania studiulu algebrei ce se neglisesse cu totulu, si perfectiuná trigonometri'a; introduse tangentele, scrise si in sfera mecanice. Cu unu cuvantu elu fú celu de antaiu, care resuscitá studiulu mathematicu, si in astu ramu dede invetiamentulu o' noua direptiune. Scrierile lui suntu tóte in limb'a latina.

Ione Reuchlinu, grecisatu Capnio, studiá la universitatea din Parisu limb'a elina si latina si in principiele lui filosofice se alaturá langa realisti. Acestu barbatu invetiatu avú de a suferi multe dela contrari; bá se redicá si unu procesu inquisitionalu asupra-i de órace cá presedinte la judetiulu federatiunei svabice nu se invoieá la mandatulu vondalisticu alu imperatului germaniei, cá adeca se ardia tóte scrisorile ebraice ce nu tractéza despre sciintia biblica. Dar' totusi elu esi invingatoriu la forurile din Moguntia, Spira si Roma.— Viati'a si-a sacrificat'o mai multu invetiamentulu mai alesu in Stuttgartu. Elu reformá invetiamentulu in Germania, compuse multe carti elementarie pentru invetiarea limbelor clasice, si introduse unu nou metodu de cetire alu limbei eline asiá numitulu „metodu reuchlinicu“, esprimandu diftongii cam cumu se exprima adi in limba neogreca. Acestu metodu se numesce si itacismu, pentruca sunetulu i ocure tare adeseori. Metodu ast'a de citire alu limbei eline e celu mai placutu dupa parerea mea. Din scrierile lui gramatice mai insemnate suntu: *Micropaedia s. gramatica graeca, breviloquus s. dictionarium singulas voces latinas breviter explicans, rudimenta hebraica, si de accentibus et ortographia Hebraeorum libri III.*, — pe langa aceste mai are elu si alte scrieri. In comedia „Sergius sive capitis caput“ flageléza domnirea séu mai bine despotismulu preotimei.

Erasmu fú unulu dintre cei mai escelenti barbati de sciintia despre acele timpuri, care dimpreuna cu ceialalti s'a sacrificatu pentru latirea sciintieloru clasice, pentru avantarea si reformarea invetiamentulu. Dela

elu avemu unu altu metodu de cetire alu limbei grecesci, dupa care diftongii se esprimu dupa partile loru constitutive adica dieresice; vocalile aspirate se exprima cu tonu aspiratu si 7 cá e. Acest'a se numesce metodu lui Erasmu, care nu se pare asiá placutu la audiu cá a lui Reuchlinu. Elu scrise multe opuri in o latina corecta si placuta.

Wilibald Pirkheimer (1470—1530), care inca suferí multu dela contrari, fú unulu din acei barbati, care standu in corespundintie neinterupte cu Erasmu, Reuchlinu, Spalatinu s. a. cá inspectoriu de scóle a lucratu multu pentrn reformarea invetiamentului. Influentia lui n'a fostu teoretica, ci nemidlocita, practica. Elu scrise intr'atele o apologia a lui Reuchlinu incontra Colonia-niloru (cetatienuloru din cetatea Coloni'a).

Pe langa acest'a suntu renumiti: Rud. Agricola, care amblandu prin Itali'a si Franci'a si vedindu cu catuzelu se propunu acolo sciintiele clasice se întórse, in Germani'a si in scólele din Wittemberg si Lipsia puse fundamentulu la studiulu clasicu, Dahlbergu, Pleininger si cardinalulu Langu, cari in legatura cu Pirkheimer formara societati sciintifice. Suntu mai incolo renumiti: Hegiu, discipulu seu Hermanu primulu profesoriu de istoria, Düreru, Huttenu s. a., cari toti au fostu adeverati apostoli ai sciintieloru pe timpulu loru, care intru adeveru nu erá pré favoritoriu spre asiá ceva.

Aceste le cugetaramu de lipsa, cá se damu unu scurtu prospectu despre barbati, cari au pusu fundamentulu la reformarea si avantarea invetiamentului, si latirea sciintieloru, ce au urmatu in periodulu urmatoriu. Activitatea unoru din barbati memorati se estinde pucinu si preste reformatiune.

Se aruncamu o privire si preste educatiune.

E adeveratu ca ómenii nu potu fi altminte decumusu cercustarile in cari traiescu. Omulu e fiulu timpului si astufeliu are se se acomodeze dupa spiritulu lui, precum copilulu dupa voiinti'a parintului, apoi fia aceea rea séu buna totu atat'a. Evulu mediu intregu a fostu numai unu vandalismu, unu timpu de selbatacia, unu caos in care preotimea prin poterea ei spirituale voiá se cuprinda si se ordinez totulu, candu apoi si-dá in capu cu puterea brutale a seculariloru. D'aici urmara unu siru de calamitati, lupte necóntenite prin care spiritulu popóreloru, ce trebuia se stee totu cu arm'a in mana, nu potea se devina altminte decatu totu mai selbatecu. Ce educatiune potea se siba atunci tenerimea candu parintii erau necurmatu in lupte, candu ea din nepriceperea si nesciinti'a copilarésca se tredia totu

intre sunetulu armeloru si nu vedea alt'a decatu erudimi. Ei bine! vá dice cineva parintii n'au potutu se dee o educatiune mai nobile tinerimei, dar' scólele multe-pucine cate erau, avéu de a implini aceea ce nu potéu face parintii. Asiá e, dar' celu ce va fi cetitu cu atentiune cele espuse pan'acuma. se vá fi convinsu ca acesta nu s'a potutu implini, caci preotimea in a carei mana erau scólele, dupa indatinati'a-i lasitate de atunci, erá cu multu mai departe decatu se pota séu se vré a implini marea si sublimea ei misiune in acestu respectu. Amu vediutu ca chiar' scolarii ducéu o viatia, asiá dicendu, vandala sventurandu-se din unu locu in altulu si déca numai potéu trai cu siarlataniile loru se dedéu la furatu; amu vediutu ca si profesorii amblau din unu locu in altulu cá-si nomadii cautandu ca unde le vine mai bine la socotél'a pungii. Aceste si altele suntu totu atatea semne cari nu ne permitu a presupune ceva educatiune, ci numai barbaria, selbatica. Singuru in periodulu urmatoriu resare si sórele binefacatoriulu alu educatiunei. Trozendorfu si jesuitii fure cei de antaiu, cari sentiulu onorei lu-radicara de principulu educatiunei.

O dovéda despre ceea ce potu face comitatele nóstre in privinti'a scóleloru si pana la o definitiva organizatiune a loru.

(Capetu.)

Fiindca in cele mai multe locuri localitatile scólei sunt anguste si intunecóse si prin acést'a nu numai se ingreuna invetiatur'a, dara patimesce si insasi sanatatea copiiloru: comunitatile sunt a se indatorá, cá s'aiba atentiunea ceruta la repararea ori edificarea acelor localitati, cá aceste conformu numerului eleviloru se fia spacióse, luminóse, aeróse si ca in acele se se póta separá comodu bancele baiatiloru d'ale fetitieloru. In comunitatile mai cu putere copii de ambe secsele, mai virtosu dupa ce-su mai mari, se se invetie in clase deosebite si prin invetiatori deosebiti.

Urmarindu noi cu atentiune cauzele seraciei spirituale si materiale a eeloru mai multi invetiatori — ce mai caracteriséza inca si dílele nóstre spre o dauna necalculabila a invetiamentului, — a fostu cu neputintia a ne desbaera de convictiunea aceea a nóstra, cumca pusetiunea cea de mare insemnatate a unui invetiatoriu — din caus'a nepriceperei si privirei stengace a partii celei mai mari din popuru nostru — nu si-a pututu asigurá incá nici pana astadi in opiniunea comuna

stim'a si respectulu acela ce se cuvine pe dreptu invetiatorului. D'aici vine, ca lefile invetiatorilor in cele mai multe locuri sunt miserabile, de unde érase resulta apoi acea urmare trista, ca iudivdii calificati, carii si-ar petrunde a loru chiamare, arare ori se aplica la statulu invetiatorescu, la o stare cá acést'a condemnata spre lipse si despretiu, caci cá in atari cercustari se póta face acést'a unu omu invetiatu i se cere mai multu de catu o taria spirituala de omu, se cere o inspiratiune mai inalta!

Deci si pana la dispusetiuni mai inalte in asta privire se confaptuimu cu totii in totu modulu la repararea acestui réu daunosu, la care se cere numai cugetu curatu si vointia tare; caci nu e nici unu secretu, cumca invetiatoriu in multe locuri se uita sermanulu cu ochi invidiosi la platuti'a boarului si a birisiului. Pentru asta imbunare a starei loru n'ajunge numai starninti'a autoritatiloru, ci se mai cere energic'a conlucrare a posesoriloru de pamentu, carii ar trebui se-si faca merite prin premergere cu exemple bune cu ocaziunea mai virtosu o comasatiuniloru; caci in alu loru interesu jace mai multu d'a veni in atingere c'unu poporu cultivatu moralicesce, fia macaru acést'a atingere si numai in cerculu agronomicu.

Esperinti'a constatéza, ca dintre poporulu agricultorulu chiaru si acei'a, carii altufelu si-tramitu copii mai bucurosu la scóla, in timpulu lucrului de campu mai intetitoriu, si-iau copii dela scóla, prin care acesti'a re-manu cu invetiatur'a de copii ceialalti si asiá se con-turba invetiamentulu si se inmultiescu ostenintiele si necasurile invetiatoriu. Dupa-ce am staveritu in proiectulu acest'a alu nostru, ca asemeni absentari nu sunt excusabili, si cadu sub pedépsa, trebuie acuma se luamu in consideratiune si relatiunile tieraniloru nostri si se vedemu cum e de ajutatú aici? Uniculu si celu mai bunu modu este acest'a: cá feriile cele mari de dóue luni usitate pan'acum se incete, si vacatiunile de preste anu se se imparta dupa referintiele si trebuintiele poporulu nostru astu modu, cá pe timpulu araturei de primavéra se se hotarésca o vacatiune de o septemana, la strensulu fenului alta septemana, pe timpulu seccatului dóue septemani si pe timpulu culesului — pe locurile unde se cultiva vii — alte dóue septemani. Prin acést'a ne-am scuti de neplacerile proveninde din absentarea copiiloru, si chiaru invetiatorii, carii si ei in cele mai multe locuri subsistu prin lucrarea pamentului — si-ar putea vedea mai bine de lucrulu loru de campu.

Incaldirea scólei prin lemnele ce le aducu scolarii cu bucatile la scóla inca e unu ce daunosu si de multe-ori o cale spre demoralizare, caci nu arere-ori se 'ntempla de copii, carii n'au acasa lemne, se ducu si se capue de acele de pe unde si cum potu. Acést'a se vá putea si trebuie se se indrepteze prin aceea, cá se se decida in comunitetu pentru intregu comitatulu, cumca fiacare comunitate va fi datóre a se ingrigi de lemnele necesarie pentru scóle si ca adusulu lemnelor prin copii se incete.

Cá proiectulu de facia se oglindeze cu atat'a mai credintiosu trebuintiele nóstre flagrante, mai e de lipsa s'amintimu: cumca in tiér'a nóstra cea binecuventata dela Ddieu ar fi unu factoru putinte alu inaintarii bunastarei poporulu nostru tieranu si — cultur'a pomiloru si stuparitul. Spre scopulu acest'a e ne-aperatu, cá se se rupa in tóta comun'a o bucata de pamentu de vr'o doi jugeri pentru scól'a de pomi séu de arbori. Daca nu va lipsi imbarbatarea animatóre, docintii comunali pe calea ast'a potu face multu bine pentru sórtea tieraniloru scapatati.

Pentru nobilizarea cailoru si a ogariloru avemu asociatiuni intemeiate, am facutu isvóre de premii mari, pocale de argintu implute cu galbini impintenéza dela noi inca si pe economii de-prin tieri straine, — si vai! ce pucinu am facutu si facemu pentru imbarbatarea si imbunatatirea sortii invetiatoriloru nostri, a carorulu chiamare e d'a nobilitá, d'a cultivá pe domnulu pamentului, pe omulu. In-catu-timpu calulu si ogarulu se bucura la noi de mai multa atentiune de catu omulu, educatiunea poporulu nu pré are d'a sperá multu in patri'a nóstra!

Acele nenorociri numeroase, cate s'a 'ntemplatu in giurulu casei nóstre, mai cu sama in díele lucrului de vera prin copii lasati fara priveghiere, si care se mai marescu la noi pe totu anulu, ne svatuescu, cá asemene copiluti se se scutéscu pe viitoriu d'asemene nenorociri prin purtare de grige de ajunsu in tóta comun'a! Nu se tiene acést'a in sfer'a neputintiei, caci dóra se póte gasi in totu satulu o veduva de omenia, sub a carei grige copiluti nostri prelanga o mica remuneratiune se-si alle scutinti'a si parintii liniscirea loru. Multe sate pentru negrigerea acést'a a versatu amare lacrime pe cenusi'a caselorulu loru devenite prad'a focului!

In fine fia-ne concesu a face incheierea proiectulu nostru c'o scurta amintire a scóleloru de duminéc'a. Copilulu educatu chiaru si cu cea mai mare grige, parasindu scól'a in etatea sa de 12 ani, s'amesteca in societate

a crescutiloru, unde vine de multe-ori in atingere cu badarani stricati in tóte privintiele; in societatea acestor'a mai totdeun'a se smulgu din inimele nevinovate vlastarele esite din simburii cei buni pe carei semenase scól'a. Daca vremu se aparamu moravurile bune si virtutile poporului nostru, scólele duminice sunt de lipsa neamanata, unde invetiatur'a insusita se reinvie si conserva prin repetitiune, éra cei carii pan'atunci n'a amblatu la scóla se conducu la cunoscintiele macaru cele mai neaperate in viétia, cá astmodu inimele inveninate de exemplele rele, cu darulu lui Ddieu, din timpu in timpu se se imbunatátiesca si nobileze! Din acésta cauza propunemu a se decide din diregatoria, cum ca tinerimea de ambe sesele pana la etatea de 20 de ani e indatorata a frecuentá scól'a de repetitiune de duminec'a, unde feciorii inainte de amédiu, éra fetele dupa amédiu in timpu de un'a óra voru ascultá invetiaturile propunende. Antistiele comunale se pórté supraveghiarea sub grea respundere.

Aceste sunt acele, pe care in urm'a insarcinarii ce ni s'a datu in caus'a educatiunei populare, le-amu adunatu de pe campulu esperintiei, si cá pe nesce idei conducátore le substernemu onoratului comitetu comitatensu recomandandu-le atentiunei si partinirei lui

Comisiunea alésa in trebile scóleloru.*

Nu póte 'ncepea nici o 'ndoiéla, ca unu asemenea proiectu salutaru nu s'a fi primitu si pusu in lucrare in tóta intinderea sa. Atat'a numai ne pare reu, ca noi nu suntemu norociti a aduce la cunoscintia asemenea incercari si din midiloculu Romaniloru nostri. Macaru, dicu, ar fi timpul, cá se vedemu odata mai cu inima si de scóle!

Sciri scolastice.

Nasaudu, 30. Augustu. In estutimpu au capatu 29 de preparandi testimonii de aplicatiune; bine aru fi, cá comunile catu de in graba se se ingrigésca de aplicarea lor, cá preparandii absoluti se nu se disgaste; ci din contra se capete si alti tineri voia de-a se aplicá la statulu invetiatorescu. —

Propunerile la scól'a nasaudeana principala se incepu in 20. Septemvre st. n. — Tinerii, carii voiescu a frecuentá aceast'a scóla, au de a se insinué la directiunea scolara de aici celu multu pana in 25. Septemvre; caci ceia, carii voru veni dupa acestu terminu, nu se voru primí. — In privinti'a limbei s'au facutu

conclusiune, ca diumatate din obiectele de invatiementu sese propuna in limb'a materna si diumatate in cea germana.*) Pentru introducerea si a limbei magiare s'au facutu la locurile mai 'nalte pasii cuvintiosi. — Prelegerile la institutul preparandialu se incepu cu 1. Octovre st. n. — Junii, carii voiescu a fi primiti intru acestu institutu au de a se infaciosá in 30. Septemvre st. n. la directorele scólei de aici si au de a se legitimá:

1. ca a absolvatu cu sporu bunu un'a scóla reala inferioare de 3 sau 2 clase séu si clasele gimnasiului de diosu.

Totusi se voru primí si acei candidati in preparandia, carii a absolvatu a 4 clasa a unei scoli principali cu eminentia;

2. ca au trecutu alu 16-lea anu alu etatei;

3. ca au avutu moralitate buna;

4. ca e sanatosu si liberu de tóte defectele fisice, carii laru potea face necapace pentru statulu invetiatorescu; si

5. cumca posiede nescari sciintie pregatorie musicali, iar' de osibi din cantulu bisericescu. —

In fine aducu prin acést'a la cunoscintia, ca doriitorii de-a prasi vermi de matasa. isi potu castigá sementia dela adiunctulu de invetiatura de aici Andreiú Morariu --

Cosm'a Anc'a,
invetiatoriu principalu.

Ungari'a. *Aradu*. 26. Aug. s. n. In organulu publicitatii »Amic. scól.« in privinti'a scóleloru, felicitatoru proiepte pentru imbunetatirea acelor'a, progreselor, si rezultatelor, din mai multe parti se cetescu impartesiri, si desluciri, dar' cele mai puctne vinu din Ungari'a. Nu scimu, cui trebuie insusita acésta profunda tacere. Se o numimu dóra nepasare din partile aceste pentru binele scólelor? — Acést'a nu supunemu dela fruntasii si toti acei'a, carii suntu chiamati, si au detorintia a se ingrigí si pe aici de cultur'a poporului romanu. Adeveratu, ca in timpul de astadi alu straformariloru politice, prin Ungari'a nu esista aceea priveghiere dela locurile mai inalte si asupra scóleloru, cá mai nainte in cesti 12 ani trecuti, fiinduca, precumu dtcu unii, acuma suntu de a se face si de a se straformá lucruri mai

*) Pentru-ce dóue limbi instructive in scóle curatu romane? si dece nu marginiti german'a numai la gramatic'a ei, cata concessiune s' ar putea face apoi si magiarei?

intetitoare, mai grabnice, si de mai mare momentositate pentru statuarea principiilor, si punerea unui statornicu fundamentu spre impacuirea tierii, apoi numai dupa aceea va veni ordinea la scóle. Acum dara se ajutara în treb'a acésta numai cumu se póte numai dupa cumu bunavointi'a, zelulú, si petrundieatatea unor'a si altor'a barbati, carora suntu pana acuma concedinte si afacerile aceste, dau indemnamentu. — Totusi noi nu din destulu ne imbuldimu a provocá si rugá pe acei barbati, si mai vertosu pe o parte, cá se nu fia indiferenti intru bun'a si conscientios'a spriginire a trebiloru scolastice si mai departe, punendu si materialele interese la o parte, care nu ducu la scopu, — si caré ori si cumu ar cautá a le acoperi, mai curendu, ori mai tardiu spre rusinea acoloru se dau pe facia. — Pretindemu dara si asteptamu, cá se nu devina in ratecire caus'a acésta santa, ce numai inca singura ne póte radica si desteptá. In-desiertu striga si vor strigá uni spre propri'a loru lauda, ca asia, ori asia nationalisti suntu, si lucra in folosulu natiunei, ori voiescu a fi cunoscuti de revnitori, candu acolo, unde li se póte, si au detorintia a innaintá binele scóleloru, au nu facu chiaru nimica, au lucra numai asia, cá treb'a acést'a pré 'nsemnata se stee pre locu, ori ce esi mai reu se repasiésca. — Onoratulu cleru, invetiatorii si fruntasii comunitatiloru in timpulu de astadi nu mai astepte nici svatuiri, nici dogeniri, ci faca tóte ce suntu de facutu, si le este cu putintia pentru binele scóleloru, caci loru 'si si prunciloru sei facu binele acest'a. Cuprinda ei tóta oca-siunea a indemná si a face se nu se intrerumpa caus'a scóleloru pana mai eri in multe parti binisioru pusa la cale, cá mane poimane cu ajutoriulu lui Ddieu, déca se vor cumplaná trebile politice, se nu avemu de nou a incepe, ci numai a continuá cele sustienute, si in cursu puse. — Ferice de acele locuri, pe unde se afla organizatiunea trebiloru politice, si bisericesci in mani de romanu cu adeverate sentieminte romane, precumu si suntu acum cativa fruntasi in capulu afaceriloru spre comun'a bucuria a nostra. Acesti'a, cumu ne nutresce speranti'a, credemu ca voru innaintá si trebile scolastice totu mai departe, ba unii si pana-acum ne dau semne eclatante spre acést'a, punendu bunu fundamentu des-voltarii natiunale. Ei se vor grigi nu numai de susti-nera scólelor presente, ci vor si mai inmulti numerulu loru—si vor si radica unele si la mai multu gradu es-operandu dotarea loru amesurate. Acésta ne este do-ru, asta ne este poft'a. Numai asia ne va ajutá si celu de susu.

Fiinduca se face aici vorb'a despre cumu propasi-rea si desvoltarea tinerimei rom. in limb'a rom., cu du-rere avemu a aminti, ca la asisderitele cereri a-le ti-nerimei rom. din gimnasiulu aradanu asternute, pe calen episcopiei de aici la locurile mai innalte (a celei din urma acum anulu) inca n'a urmatu nici unu resultatu. Atat'a audimu, ca dela locuteninti'a din Budá s'ar fi tramisu pentru opiniune la magistratulu orasiescu inca inainte de constitutionalmente facuta organizatiunea a-cestuia; dar' pana acumu nici magistratulu de mai nainte, nici cestu nou nu luá treb'a acésta la desbatere si credemu ca nici o va-luá. pentruca pe semne n'au voia de a ridica catedra pentru limb'a rom. in gimna-siu desi romanimea inca contribuia la sustienerea lui, si a profesoriloru. Apoi ungerii totu striga, ca ei nu potu aici introduce limb'a rom. in administratiunea comitatului, pentru ca nu o intielegu bine. Asia este daca nu vrea s' o invetie, ci se indestulescu cu catu se prinde de ei pe strade. Dara numerulu romaniloru de cinciori mai mare in comitatu pretinde, si are dreptu se pretinda celu pucinu o catedra de limb'a rom. catu pentru fii, strainiloru, catu si mai vertosu pentru ai ro-maniloru, pregatésca-se acéstia ori pe ce stare, cu atata mai vertosu, pentru cei ce se pregatescu a in-vetiá teologi'a, unde se vede greutatea cea mare, in-vetiandu mai nainte totu pe la scoli cu limbe straine, candu vinu aici de abia sciu ceva ceti si scrie romanesce. Acést'a este resultatulu invetiamentului totu in limbi straine!

Cu oca-siunea acést'a socotu a fi la loculu seu a impartesi unele si despre progresulu facutu in a. c. la Preparandi'a aradana romana.

Esamenele se incepura aici in 5. Aug. c. n. si se finira in 15. Depusera esamenu din Cursul I. 57. din Curs. al II. 65. Totu in diu'a din urma dupa tienutulu servitiulu bisericescu, dandu tinerimea multiamita a To-tuputernicului pentru ajutoriulu seu intru invetiaturile primite si puterile sanetatii pastrate, se cetira si cla-sificatiunile ambeloru cursuri. E de insemnatu, ca in tóte scólele unii tineri facura progresu mai bunu altii mai de midilocu, ear unii pucini, se póte dice, de totu slabu, de dupa talentululu dar mai vertosu serguinti'a si trud'a loru pusa. Dupa cetirea clasificatiuniloru d. loc. dir. S. P. adv. tienú o cuventare potrivita si plina de svaturi pentru conscientios'a implinire a detorintie-loru cá fitori invetiatori; dupa aceea aduse inainte, ca unu doctoru de med. locuitoriu in Blasiu, a depusu la domni'a sa 30 fi. v. a. cá premiu pentru impartire intre

uni preparandi seraci, dar serguitori, avendu si com-purtare buna. Facendu-se ingrigirea, a se impartesi cei mai seraci, se impartii premiulu intre 6 insi primindu totu insul cate 5 fi; s'au impartesitu dara din curs. alu H. Gligoru Gaia (banatianu), Meletiu Margineanu (ungureanu) Liubomiru Marcovicu (serbu si banatianu); din Curs. I. Nicolau Bordoza (ban.), Ioanu Pater (ung.) si Georgiu Petcu (ban.). — Pentru care si aici, precumu si in „Arader Zeitung“ Nr. 203. marinosului barbatu se-duce publica multiamire. Tiena i Ddiu vieti'a, cá domni'a sa acelu barbatu modestu care intru acést'a facere de bine a voitu a remané anonimu (nenumitu) se traiasca inca multi ani, spre folosulu si ajutoriuulu omenimei.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

In 1236 latini incepura bataia cu grecii, éra Ionu III. insotindu-se cu dacoromanii, avea grige, ca se rapésca cateva dela amendóne partile. — Papa, Grigoriu IX. se mania pe romani, pentruca se desbinara de Rom'a si iudemna pe Bel'a IX. regele ungariei ca se cuprinda tieretele lui Ionu III., cá dela unu paganu! — Regele Ungariei atata e de indresnetiu, in catu din caus'a acést'a se numesce de „Regele Bulgariei, si a Cumaniei (Valachia)“ unde domniá romanii, ma inca dá si diplome cruciferiloru ca se cuprinda o parte din Romania, — inse nu devenira nici candu in posesiune (vedi §. 15.) —

In 1236 Ionu III., vediendu sporirea greciloru, si cum cérca ei influentia asupra lui, se cugetà se rumpa tóte legaturele, si pentru acést'a, se'si chiane fét'a maritata in Bizantiu, si aducendu-o din Odriu la Ternovu, se castigà in contra greciloru. — Ionu III., facù legatura cu latini si cu dacoromanii, apoi pornira toti in contra lui Ionu Duc'a, — si Ionu III. ajunse se bata cetatea Tiuru. Capetandu inse aci faima, ca i-a muritu muierea, (antái'a Anna) si fetiorasiulu, si eppulu din Ternovu, se rentorse a casa ardiendu tóte masinele de resboiu. Peste timpu scurtu face pace cu Ionu Duc'a, si retransmite fét'a sa.

Papa Grigoriu IX., in 1238, declara

resboiu cruciatu in contra lui Ionu III., si provoca de nou pe regele Bela IV., cá se cuprinda tieretele romanesci si Bulgari'a. Bela respunde fórte blandu, si denéga deorece Ionu III., are fiu pe Calimanu, din Anna sor'a regelui, si acela va fi mosteanu. Papa atunci indemna pe Balduinu II. cá se bata pe Ionu III., acést'a inse nu s'a spaimentatu de nemicu. — Elu se insora a douora si iá pe Irina fét'a lui Teodoru Angelu, celu nou, de si erá cumnata cu fratele tatului ei, si si puse in cugetu cá se recuprinda tieretele pela Tesalonic'a.

Ionu III., móre in 1241 dupa o domnia gloriosa, si-i urméza Calimanu, fiulu seu nascutu din antei'a muiere, Anna unguroic'a. —

§. 37. Calimanu fiulu lui Ionu III. 1241—1245.

Calimanu incependu a domni, si-a pusu de cugetu, cá se se unésca cu biseric'a Romei, precum erá Ionu I. imperatulu romanescu, — desi Grigoriu IX., facuse atate nedreptati cu tat'a lui Ionu II. Calimanu scrie papei Inocentiu IV. in caus'a unerii, éra pap'a respundiendui cá si „Imperatului Bulgariei“ i promite ca va tiené conciliu pentru elu, si 'lu róga cu minoritoru invetiati, pe carii i va tramite la elu, se li dee diploma de a puté merge la tatari si alte popóre. — Dar' Calimanu nu potù se mai face ceva, murindu in etate de 18 ani (1245).

Imperatulu Batatia audindu de mórtea lui, plecà cu Paleologu, cá se cuprinda regatul. Zibotulu, prefectulu din Melenicu fiindu morbosu, i-a predatu cetatea; éra Dragota a inchinatu Serra, si peurma imperatulu cuprinse mai multe sate si cetati dela Rodope catra Prosacu.

(Vá urmá.)

Procedere metodicã in propunerea partii sintactice a gramaticei in scótele primarie.

(Urmare.)

Cum se numescu la noi granatiele (bucatele)? Grau, sacara, mazere, orzu, hirisica, ovesu, mazeriche scl. — Cum se numescu feliurile de vorbe in limb'a romana? Substantivu, articulu, adiectivu, numeralu, pronume etc. — Cate specii de substantive cunosceți? Care sunt feliurimile pronomeloru, numeraleloru, verbeloru etc.? — Amu vediutu dara, ca limb'a nóstra se

împarte în diverse specii de vorbe, făcând specia să mai subîmparte în multe alte feluri, precum vedem că se împart și alte lucruri d. e. grănițele în diverse specii; se vedem dacă și la propoziții vine împărțirea asta? — Ce nume vei da acestei rostiri de cuvinte: arborele e verde? Numele propoziției. — Cum se numesc părțile capitale ale unei propoziții? Subiectul, predicatul și copula. — Dară cum se numesc părțile sau membrele capitale ale unui arbore? Radacina-tulpina (trunchiul), ramuri crengi etc. — Mai spunetini și alte părți afară de cele capitale sau esențiale! scortia, frunziș, flori, pomă etc. — Cum am putea numi aceste părți mai neînsemnate față de părțile capitale? **Părți secundare.** — Dacă voi spune: „arborele micu e verde“, atunci am mai pus ceva în asta propoziție (o vorbă), care nu e nice subiectul, nice predicatul și nice copula; care știe să-mi arate acea vorbă? Acea vorbă este „micu“. — Ce parte de propoziție va fi vorba aici cu privire la părțile capitale sau membrele esențiale? O parte secundară. — „Arborele micu e tare verde“, e și aici vr'o parte secundară? **Sunt două.** — Care? „micu“ și „tare“. — Spunetini membrele capitale sau mai de față ale propoziției „arborele e verde“. — Ve însemnați însă, că fiindcă în gramatică vorbim de vorbe și nu tocmai de arbori, mai întrebuintăm și alte expresii în împărțirea deosebită a lor, care privesc adică limbă și se dicu gramaticale. Apoi în cazul de susu dăcăm asiadara că

acea propoziție, care constă numai din membrele esențiale: subiectul, predicatul și copula, se numește propoziție simplă-pură (curată).

Propoziții d'aceste simple însă vin mai rar înainte. De comunu mai amestecăm printre ele și părți secundare sau accidentale, ca și o asemene adaogire sau complinire usiorăza reprezentarea mai deplină cum și înțelegerea ideii înfaciositate. Dară cum vom numi acum o asemene propoziție? Propoziție întregită sau cu alta vorbă amplificată. Ce este dară o propoziție simplă-amplificată?

O propoziție simplă-amplificată este aceea, care afară de membrele esențiale are și alte membre accidentale.

Ve voi dicta acum construcții sau propoziții întregite sau amplificate și voi să-mi deosebită apoi membrele esențiale de cele accidentale sau adaogite. „Ioanu celu micu fuge. Omulu betranu e slabu. Pomulu celu mare e tăiatu. Omulu sanatosu dorme.

Scolarulă înveta bine. Viorele mirăsa frumosu. Preotulu predica bine. Vinarsulu nu e sanatosu. Sibiuulu jace langa Cibinu. Copilulu micu plange amaru. Grădinarulu silitoriu uda florile. Spiculu celu mare are multe grăntie. Brăscă cu patru picioră vietuesce în apă. Rosă cea mare, frumoasă e o flăre foarte bine-mirositoare“

(În cele 4 prop. d'antăiu se determină mai d'apropo subiectul, în următoarele 5 predicatul și în cele din urmă atatu subiectul catu și predicatul). Copii și rezolvă problema în scriu așa: membre esențiale în prop. 1. Ioanu fuge; membre accidentale sau compliniri: celu micu. etc. etc. — Învetiariulu după rezolvare se întrebe scolarii, că în care prop. se determină prin compliniri subiectul, în care predicatul, și în care amendouă? Mai încolo învetiariulu se face exerciții foarte numeroase cu scolarii și se le învedereze foarte bine înțelesul vorbelor mai grele pentru ei, cum: propoziție, construcție, membre, esențiale, accidentale, determinare complinire etc., ca: ale dice numai fără a le înțelega nu ajută nimică.

Se compliniri sau determinati subiectul în propozițiile următoare: „Calulu manca ovesu“ — calulu celu negru etc. Asinulu duce sarcină. Generalulu pōrta pana. Propoziția cuprinde cuvinte. Scolarii iubesc pe învetiariulu. Iudeii restignira pe Isusă.

Compliniri în prop. urm. predicatul: „Copilulu scrie — copilulu scrie frumosu. Elefantulu e mare. Cioclii ducă — Gască manca. Parintii iubesc. Pastorulă mana. Venatorulă impusica. Fată mulge.

În prop. urm. se determinati și subiectul și predicatul: „Calulu necheza. — Calulu celu murgu necheza tare. Învetiatură cultivăza. Mintiună se pedepsece. Vacă e folositoare. Rosă e o flăre. Scolariulu raspunde.

Următoarele propoziții simple-amplificate se le reduceti la simple-pure: Copilulu celu micu plange amaru — Copilulu plange. Vacă noastră cea mare e tare lăptosă. Speranță a lui, d'a se înavuti, e desierta. Copilulu bunu înlesnesce parintiloră celor îngrijati vietă cea amara. Doftorulă bunu și conscientiosu cercetăza adeseori pe omeni lui cei bolnavi.“

(Vă urmă.)

Spre atenția parintiloră carii și trimitu îi în creștere prin țările Germaniei!

Unu amicu ne împartă în dălele acestea unu prospectu pentru unu institutu de educație, ce are să se înființeze cu începutulu anulă acestu școlasticu, în Dresdă, capitală a Sasoniei. Interesulu, ce 'lu avem pentru bună educație a tinerimei romane ne face a

publică acestu prospectu in jurnalulu nostru cu atal'a mai virtosu, caci avemu garantia despre soliditatea caracterului intreprinditoriului si de alta parte credemu a ne implini datorint'a ce avemu de a face atenti la asisteliu de institutu pe fratii nostri Romani, pe carii ii ierta imprejurarile si voiescu a se folosi de ele. Insemnatatea institutului despre care ne este vorb'a se pote vedea de ajunsu din program'a ce o impartasimu aici. Elu siau luat de problema de a substitui pe parintii cei departati; va se dica de a ingrigi ca educatiunea elevilor lui, desi esiti afara din sinulu familiei, totusi se nu remana lipsita de binefacatori'a influintia a acesteia. Din temeiulu acest'a precum si din acel'a, ca institutulu ste sub directiunea unui pedagogu renunutu, nu 'lu potemu recomandá destulu atentiunei respectiviloru parinti, carii voru asi dá copii se 'studieze in strainatate.

Fiindu insa ca mai cu sama fratii nostri de preste Carpati dupa starea lor favorabila sunt, carii potu si isi si trimitu partea cea mai mare pe junii loru pela institutele mai insemnate ale tieriloru din afara, rugamu pe OO. redactiuni ale foileru nostre de acolo, se binevoiesca a trage atentiunea publiculu asupr'a institutului ce-lu anuntiamu, cu atal'a mai virtosu, ca numai in septemanile trecute citiramu cu multa parere de reu prin gazetele germane din Lipsca si alte parti ale Germaniei lucruri nu pre imbucatore despre tinerii nostri romani de prin German'a, ceea-ce este numai o urmare a lipsei de supraveghere a juniloru nostri, fara de care omulu tineru pana e in anii de crestere, aluneca forte usioru pe cali periculoase si ruinatoare.

P r o s p e c t u.

Interesului onor. parinti si tutori recomanda subsemnatulu institutulu seu de crestere din Dresd'a, o cetate escelenta prin avuti'a sa interna, farmecatoarea sea impregiurine si sanetos'a sa clima. Educatiunea baietiloru incredintati institutului se va conduce dupa principie maturisate de ratiune si esperintia si la cultura fisica, intielesuala si morala se va lua cea mai mare grige.

Puntulu pe care sta institutulu acesta, atal'a e de departe de alu altoru institute de educatiune, cu catu directorulu eleviloru, dupa proportiune si sub a sa supraveghiere si conducere speciala, le concede frecuentara celoru mai eminate institute de invetiamentu

din Dresd'a. Acesta se face pentrucá tineriloru cea parte a invetiamentului, care in scolele publice se pote dá si intr'adeveru se da mai bine si mai cu temei, decatu in orice institutu privatu, se li 'lu dea in astmodu, ce 'lu potesce educatiunea. Era cealalta parte a invetiamentului, care in scolele publice ori nu se da de locu, ori nu cu destulu succesu, se va da in institutu, unde atatu inlauntru, catu si in afara e directiunea cea mai consciintiosa, prin invetiatori alesi de apti.

Elevii in institutu potu afla preparare in tota privintia in destulitore incependa dela cultura elementara ori pana la intrarea in viata practica ca negustiori, tehnici scl., ori pana la trecerea in universitate.

Pentru limb'a de usu in institutu e destinata german'a, dar' se va ave tota grigea trebuintiosa ca pe langa aceea si frances'a si engles'a se se intrebuintieze adeseori ca limba de conversatiune.

Conditiiunile priimirei.

Pretiuulu de pensiune e lipsatu la 120 galbini ferecati imperatesci, care se cere praenumerando pe unu anu fara considerarea duratei scurte a ferieloru seu a altoru absintari eventuale.

Fiacare elevu de priimitu trebue a fi prevediutu:

1. Cu tote apertinentiele la unu patu, doue cooperemente albe de patu de-asupr'a, si trei rinduri de schimburi de patu

2. Cu 6 stergare, 6 servieturi si unu rindu de cutite de argintu.

Care nu va aduce cu sine aceste obiecte va trebui se mai platesca pe anu inca 10 galbini ferecati la suma pensiunei.

De spalatu schimburiloru cum si de repararea vestiminteloru se va purta grige din partea institutului pentru unu pretiu de 15 galbini.

Afara de aceea mai platesce fiacare elevu 1 galbinu ferecatu imperatescu la Craciunu ca presentu pentru personalulu servitoriloru.

Sciri mai detaiate cum si informatiuni mai de aproape asupr'a institutului de educatiune se voru putea trage seu prin

Dr. **Theodor Klotzsch.**

Directoru alu institului.

Dresd'a, Seilergasse Nro. 4,

seu si prin redactiunea acestei foi.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Artea d'a vorbi.

Unu cuventu adresatu profesoriloru si
scolariloru.

(Din „ROMANULU.“)

Traimu intr'unu timpu, in care omenirea se des-
volta si se forméza cu o mare repeditiune: In tóte ra-
murile sciintieloru si artiloru s'a facutu si se facu
descoperiri nóue, sperintie nóue, si in aceeași propor-
tiune se maresce si cerculu datorieloru omului, intie-
legemu pe omu, care voescó se se tiená la inaltínea
seclului seu, care voiesce se mérga inainte cu progre-
sulu lumii, se nu remaia in-apoi de timpulu seu.

In acestu progresu generalu n'au pututu se remaie
scólele in-apoi; invetiatur'a a facutu si ea mari si in-
semnate inaintari, de si mai remanu multe de facutu
spre a departá vechi'a rusine, spre a inlaturá vechiele
prejudicati. In loculu inveciteloru metode nepractice
a venitu allele nóue, care inlesnescu copiiloru invetia-
mentulu prin simplificarea invetiaturei, care astadi se
preda intr'unu chipu mai interesantu, mai rationalu si
mai placutu. S'a facutu multu, fórté multu pentru copii,
si ar fi de doritu se se faca ceva si pentru invetiatori.
Din nenorocire cei mai multi ómeni nu voru inca se
intieléga, ca profesorulu, invetiatorulu junimei, este omulu
celu mai importante in statu, ca dela densulu aterna
junea generatiune, viitoriulu natiunei. Parintii dau in
man'a lui ceeace au mai scumpu pe lume, copii loru,
statulu i incredintíéza viitóri'a prosperitate a cetatia-
niloru, cultur'a intelectuala si morala a generatiunei
viitórie, si cu tóta inaltínea misiunei sale, recunoscuta
de ori-ce omu bine cugetatoru, invetiatorulu este din
toti functionarii publici celu mai pucinu retribuitu. Cu
catu crescú cererile, ce lumca face la inteligintí'a o-
mului, cu atatu crescú si obligatiunile invetiatoriloru;
dela densii pretendemu se aduca pe elevii loru a putea
progresá, cu unu pasu egale, cu inaintarile seclului,
d'aceea n'ar fi decatu o dreptate, a mari si retributi-
nile loru in proportiune cu inmultirea obligatiuniloru
loru. Se speramu, ca acést'a se va face, ca societatea

le va face o positiune mai potrivita cu santitatea mi-
siunei loru; cu greutatea obligatiuniloru loru si cu
sacrificiele ce facu. Nu este insa scopulu meu ale
usiorá indatoririle, ci din contra voiu se le mai impui
o indatorire nóua, se le mai ceru unu nou sacrificiu,
si sciu ca toti, cati sunt, petrunsi de santitatea misiunei
loru, voru acceptá cu bucuria acésta nóua sarcina, acestu
nou sacrificiu.

Nu mai traimu intr'o epoca, in care numai unele
clase ale societatii au fostu chimate a-si pronuntá
opiniunea loru in adunari publice; constitutionalismulu
cere, ca ori ce cetatianu, alesu de representante alu
natiunei prin increderea concetatianiloru sei, se esprime
ideiele sale inaintea colegiloru sei, se vorbésca liberu,
dar' intr'o limba intielésa, fara siovaire, fara inganare
si cu o legatura logica a ideieloru. Care cetatianu nu
va avé vr' o data in viéti'a lui se vorbésca in publicu?
De nu va fi deputatu, póte va fi alesu de presiedinte,
de membru unei comisuni, unei asociatiuni, unei cor-
poratiuni; póte va fi chiamatu a-si dá parerea cá ar-
bitru, póte va avea a apará in publicu interesele sale
séu interese straine; cu unu cuventu ocasiunile suntu
mii, in care unu omu póte avea trebuintia a vorbi inain-
tea unei adunari mai multu séu mai pucinu numeróse.
A vorbi, si a vorbi bine este unu talentu, este o arte,
care se dobandesce prin invetiatura, prin deprindore;
omulu trebuie se invetie in juneti'a lui artea oratoria,
trebuie se se obicinuéscá a vorbi in publicu. Dar' unde
si cum se invetie junele acésta arte?

Suntu fórté departe d'a avea pretensiunea, d'a fi
descoperitu o metoda nóua; voiu relatá numai ceea ce
se practica de multi ani in Americ'a si in Angli'a si ce
credu ca ar putea fi introdusu si in scólele nóstre.

Sciu ca si in scólele nóstre copii invétia bucati de
literatura, in versuri séu in prosa, pe din afara si pro-
fesorulu ii pune a le declamá, adica a le rosti cu
cuvintiósá intonare, cu acentulu potrivit; aceste
esercitii sunt bune pentru a intari memori'a, pentru a
dá vécei o mai mare flexibilitate, dar' nu potu avea
unu altu scopu, nu potu produce unu altu efectu de

catu a invetiá pe elevu a întielege si a rostí cu o es-
presiune justa ideiele altoru ómeni. Prin declamatiune
nu invétia nici o data a concepe o idea propria si a o
desvóltá prin cuvinte; prin declamatiune invétia lucrulu
mecanicei, dar spiritulu, sufletulu propriu alu retoricei 'i
remane cu totul strainu, si acést'a este: a pronuntiá
ide'a propria prin cuvinte lamurite întielese. Vedemu in
tóte dilele ca, dintr'o mie de buni declamatori, se
gasescu abia doi, cari sunt in stare a pronuntiá inaintea
unei adunari cu cuvinte potrivite si intr'o construc-
tiune justa ceace simtu si sciu, si daca din intem-
plare sunt in stare a-si esprime bine ideiele, nu cutéza a
deschide gur'a, fiindca le lipsesce deprinderea. Prin de-
clamatiune se exercita tonulu vócei, dar' nu se descépta
inteliginti'a elevului, inteliginti'a atatu de trebuintiósa
unui oratoru; spiritulu seu, in locu d'a se ascute, se
amortiesce prin cuvintele straine ce 'i se impun.

Celu mai bunu declamatoru póte ajunge unu bunu
actoru, dar' nimic'a mai multu; mai totdeun'a nu scie se
explóte ideiele sale, se le imbrace in vestmentulu cu-
ventului, fara de care remanu sterpe. Ce-i folosescu
cunoscintiele, ce le a dobanditu, daca nu le póte im-
partesi altor'a? daca in Camera nu póte combate ceea
ce-i pare nedreptu, nici apará ceea ce crede justu?
daca c' unu cuventu nu este de catu unu biletu viu
de votare?

In acésta privintia Englesii si Americanii au facutu
mari progrese, si midfloculu, introdusu mai cu séma in
tóte scóele Americi, este fórté simplu, este unu exercitiu
minunatu alu artei retorice. Plecandu din principiu, ca
prin declamarea unoru frasi invetiate pe din afara, nu
se invétia nici odata a vorbí liberu, nepregatitu;
profesorulu cere, ca elevulu seu se vorbéasca asupr'a
unei materii ce-i s'a datu, a debate, a discutá cu
densulu cestiunea alésa. Catu mai mare va fi nume-
rulu scolariloru, cu atatu debaterile ajungu a fi mai
interesante si mai instructive. Me voiu margini a face
o scurta descriptiune despre aceste exercitii scolastice
de debateri, profesorii apoi vor judecá insusi, daca si
ce rezultate bune potu isvori din ele.

In scóele americane se aduna obicinnitu Vineri
sér'a, (Sambata nu se tiene scóla), invetiatoriulu si ele-
vii sei, adesea si parintii acestor'a pentru aceste de-
bateri. Mai nainte se impune eleviloru indatorirea, ca
fiacare se aléga o cestiune propria pentru debateri;
invetiatoriulu trebuie se aiba pregatitu si densulu cate-
va cestiuni, spre a nu perde prémulta timpu prin ale-
gerea unei materii. Daca toti sunt adunati, se procede

la alegerea unui presedinte, care alege din cestiunile
proapse un'a pentru debateri. Dupa acést'a se alegu
partitele debateróre intr'unu chipu impariale, care face
cu neputintia ori ce pregatire, caci scopulu de cape-
tenia alu acestoru exercitii este: a concepe in momentu
chiaru o idea si a o pronuntiá, dar' nu a rostí unu
cuventu invetiatu pe din afara séu a vorbi dupa o
lunga si matura gandire. Presedintele alege doi con-
ductori ai partiteloru adverse, pe care 'i vomu numi A.
si B. si cari tragu la sorti pentru precaderea alegerii.
Se dicemu ca sórtea a datu precaderea lui A., acést'a
dar' alege din numerulu eleviloru unulu pentru partit'a sa,
dupa densulu alege B. pe altu, apoi éra si asteliu
inainte, alternativemente candu A. candu B. pana ce toti
elevii se afla impartiti in dóue partite, cari spre a evita
ori ce confusiune, iau locu la dóue parti ale scólei.
Sórtea decide, ce parere are se apere fiacare partita
si care partita are se încépa discutiunea.

Se dicemu ca presedintele ar fi alesu pentru de-
bateri cestiunea: „Care din doi, aurulu s'au fierulu au
produsu omenirii unu avantaju mai mare?” Presedin-
tele are antaiu se espue partiteloru adversarie cestiunea
de care e vorb'a, apoi declara debateri deschisa si
acórda cuventulu celui, care a dobanditu acestu dreptu
prin sorti. Se dicemu ca A. a primitu insarcinarea a
aperá avantajiele aurulu in contr'a ferului, elu incepe
dar' a desvóltá in genere, fara a intrá in amanunte,
avantajiele ce au datu omenirii posesiunea aurulu si
desavantajiele la cari l'a espusu întrebuintiarea ferulu.
Dupa densulu vorbesce B. in sensulu contrariu, spo
alternativu candu unulu din partit'a lui A., candu unulu
din partit'a lui B. Fiacare scolaru trebuie neaparatu se
vorbéasca.

Se 'ntimpla negresitu cate odata conclusiuni comice,
idee posnasie, dar' -- óre nu se 'ntempla acést'a si in
camera? — Destulu, se se descepte in elevii conscin-
ti'a, ca au indatorirea si dreptulu d'a vorbí, si curendu
vor invinge timiditatea si incetu incetu voru invetiá a
concentrá ideile loru la unu punctu si a le pronuntiá.
Dupa ce toti au vorbitu, conductorii resuma cele dise,
presedintele pronuntia, care partita a vorbitu mai con-
vingatoru si a dobanditu victori'a.

Unu lucru de capetenia este alegerea de materia
pentru aceste debateri, cari trebuie se fia totu-
odata instructive si interesante. Dar', lumea e atatu de
avuta incatu nu credemu ca materi'a póte lipsi vr'o
data; éca cateva cestiuni, ce credemu fórté potrivite
pentru asemenea exercitii:

Ce are mai multa iniuriere asupra faptelor omnilor, fric'a de pedepsa, séu speranti'a de recompensa?

Care din doi este mai demnu de dispretiu, minciunosulu séu ipocritulu?

Este ambițiunea un'a virtute séu unu vitiu?

Care animale produce omului unu folosu mai mare, calulu séu boulu?

Ce simtiementu ne face mai mare bucuria, speranti'a séu aducerea aminte?

Ce contribue mai multu la crime: seraci'a, avuti'a nesciinti'a?

Care din doi a fostu unu generalu mai mare, Anibale séu Alesandru?

Invetiama mai multu prin carti séu prin vieti'a?

Au animalele numai instinctu séu si ratiune?

Cine este mai vatematoru societatii, risipitoriulu séu sgercitolu (avarulu)?

Se pôte tolerá cate o data si desbaterei comice, spre exemplu: unu omu legase la malulu unui riu o luntre; unu bou alu unui altu locuitoru alu locului vine la apa, intra in luntre si róde frengi'a de care erá legata, cursulu apei iá acum luntrea dimpreuna cu boulu; ambii locuitori se plangu unulu incontr'a altui'a, fia-care cere dela celalaltu despagubire. Se intréba, cine are se despagubésca pe celalaltu, posesoriulu boulu séu posesoriulu luntrei? adica, a rapitu luntrea pe bou, séu boulu pe luntre?

Ce folosesce elevulu declamatiunea, daca nu imbracisiéza carier'a de actoru? fórté pucinu, caci invétiá numai a vorbí, fara a putea trage vr'unu avantaju reale din cele invetiate pe din afara. Inflectiunea vocii, espresiunea pusa pe óre care cuventu, gesticulatiunea sunt fara indoéla calitati esentiali ale unui cuventu, dar' nu sunt de casu ornamente esteriórie, ide'a in sa este suculu, maduv'a cuventului. Daca ceea ce are a dice cineva ei ese din anima, daca este bine petrunsu d'o ideá, atunci de sicuru va gasi si cuvintele proprie, va vorbí cu espresiunea justa si cu o gesticulatiune potrivta. Acést'a o putemu vedea in tóte dilele pe tóte stratele, observandu doi ómeni din poporu cari discuta inpreuna. Daca 'i vomu pune se declame ceva, negresítu ne voru face se ridemu de stangaci'a miscariiloru lor, de intonarile gresite, de accentuarea nepotrivita; dar' in discusiunea lor, in cért'a lor, cata justetia a gesturiloru, cata espresiune in accentuarea cuvintelor; Pentru ce? — Pentru ca simtu ceea ce vorbescu, pentru ca corpulu lor, espresiunea fisonomiei lor se afla in armonia cu ideile lor. Desbaterea este singurulu

midilocu d'a invetiá pe elevu, nu numai se vorbésca, dar' se se si gandésca.

Daca Efori'a scóleloru nu este de parere, ca ajunge cá omulu se fia unu papagalu fara pene, ci crede ca e bine se invetie a gandí si a-si esprime propriiele sale idee, atunci nu vediu pentru ce se nu faca celu pucinu cercarea cu asemenea exercitii, fia numai o data pe septemana? Daca rezultatulu nu corespunde cu asceptarea ei, nu pôte fi unu reu, caci, ori si cum, prin asemenea desbateri elevii vor fi invetiatu ceva.

Winterhalder.

Unele midiloco prin care-si pôte casitigá invetiatoriulu iubirea invetiaceiloru sei.

Intru adevéru nimic'a n'are mai buna influentia asupra copiiloru cá iubirea, ce si-o casitiga invetiatoriulu facia cu ei.

Iubirea acést'a nu e atat'a cu greu de casitigatu precum de raru sunt astadi invetiatorii, cari o posedu. In inim'a copilulu nimic'a nu se inradacinéza mai usioru si mai sicuru, cá iubirea si mai antaiu de toti catra acei'a, dela cari primesce pimele dovedi de amóre — catra tata si mama si catra toti ómenii amicali. Incatu timpu copilulu intimpina din-afara numai amóre, nu se va putea incuibá nici in inim'a lui altu simtu, si asiá inca din fraged'a lui etate ajunge iubirea la domnire precumparitóre intrensulu. Scimu apoi, ca omulu ce posteđe asta insusire préinalta e inzestrau cu multe alte virtuti ce resaru din aceeași. Fiice nedespartibile ale amórei sunt: simtiulu de recunoscinti'a, de bunavointia, de condurere scl. scl.

E deci de mare insemnatate desceptarea si intarirea simtiului de iubire in copii, de unde urméza, ca prim'a datoria nu numai a parintiloru si ori-córoru educatori, dara si a invetiatorulu de scóla este a-si ascurá iubirea scolariloru sei, fara de care totu scopulu scólei este gresítu.

Ceeace invetiatorulu stórcé dela scolaru prin putere ori frica, ori prin remuneratiuni preoglundate, e numai o aparintia trecatóre si insielatóre, e umbra ce piere indata-ce s'a stinsu lamp'a. Insa puterea iubirei, daca e impregnata si cu convingere, petrunde aduncu in inim'a copilulu si prinde radacini ce nu mai sunt apoi asiá de usioru de smulsu.

E in sa cu tóte aste unu ce fórté tristu ca mai virtosu la noi sunt rare aparintii docintii acei'a, cari cunoscendu insemnatatea iubirei scolariloru in oper'a cea

grea a educatiunii, se silescu si sciu cum se proceda cá se si-o amereu. La prim'a vedere nescine nici ca - si póte intipuí ce mare dauna provine pentru scólele nóstre din asta cercustare. Lips'a de iubirea scolariloru catra docinti e mam'a reului neamblarii copiiloru la scóla, e isvorulu urei de invetiatura si a despretiului scólei.

Astadi in cele mai multe casuri copilulu nu invétia in scólele nóstre pentrucu scie folosulu sciintiei, ci mai multu de frica cá se nu fia pedepsitu, mai pucinu de rusine si ambitiune. Insa e tristu lucru candu invetiatoriu face pe copii se invetie numai de frica, candu in locu de a le fi unu parinte, e unu despotu, unu tiranu. Copii prin ast'a nu numai nu se indulcescu in sciintie séu adica in invetiatura, dar' se instrainéza; si totu ce face omulu de frica, face numai pana candu incéta a se mai teme; copilulu inca daca a incetatu fric'a, nu vrea se - si mai aduca a minte de invetiatur'a care in elu nu produce decatu suveniru amare, decarte se infióra cá de unu sierpe, care l'a pisicatu mai de multe ori. Apoi éta pe carari de aceste miserabile nu ne procopsimu. In modulu acest'a nu imblandímu natur'a, ci mai tare o selbatecimu. Totulu prin ce póte invetiatoriu lucrá cu efectu in scolarii sei, se reduce la iubire; acést'a s' a constatata prin o esperiintia indelungata.

Deci daca iubirea e unu midflocu principalu, prin care invetiatoriu póte instruí cu efectu, — care suntu midflócele, prin care invetiatoriu si - o póte castigá facia cu invetiaceii sei? Dupa parerea mea intre altele ar' fi aceste:

1. Invetiatoriu se nu faca pe despotulu, se nu fia superbu séu maretu, caci tóte aceste nu potu insullá alta in scolariu de catu teróre. Scolarii se temu de elu nu cá de unu parinte si conductoru, ci cá de unu tiranu, n' astépta dela elu mustrare parintiésca, ci numai mustrare teroristica, amenintiaru órecumu dusfmanóse. Ei redica pe invetiatoriu loru la unu idealu de teróre, si singuru candu i audu numele se infioréza. Fric'a de elu i comitéza si noptea in visurile loru. Apoi aici nu vei vedé progresu, nu nobilitare.

Portarea invetiatoriu astufeliu trebue se fia de blanda de atragatoria si totodata demnitosa si respectuósa, catu invetiaceii se affe in elu respectuositatea unui parinte si blandeti'a unei mame, astufeliu apoi copilulu implinesce cu bucuria detori'a lui si pretensiunea invetiatoriu, elu o implinesce cu prospecte noue de a - si castigá si conservá iubirea invetiatoriu. Si in

modulu acest'a pe candu invetiaceii umbla se - si castige iubirea invetiatoriu, elu a triumfatu de amórea loru.

2. Invetiatoriu se nu pedepséca pe scolariu pentru tóte nimicurile palmiundu-i, vergelandu-i si punendu-i in genunchi, se - i dedea a se indireptá prin vorba, prin certare, ér' nu numai totu prin bataia, caci acést'a e unu midflocu miserabile — si o dovédá nu pré buna de destoinici'a invetiatoriu. Invetiatoriu chiaru si mustrarile, si pedepsele sale se le imbrace totdeun'a in vestimentulu iubirei, cá copilulu se cunósca ca acel'a si aceste le face totu numai din iubirea si pentru binele densulu.

3. Invetiatoriu nici candu se nu fia partinitoriu, se iubéca si se pretiúesca asemene pe toti scolarii diliginti si cu purtare buna. Se nu prefera pe unulu caci se trage din parinti mai alesi, séu din alte cause Invetiatoriu prin acést'a instraina si desgusta pe cei - alalti.

Deci:

4. Elu se se feréscá de tóta aratarea de inimicitia, de invidia, de ura si se procure apoi si copilulu o - casiu de a - si aratá in activitate iubirea lui.

5. Fiacare invetiatoriu trebue a precepe modulu d'a se strapune in starea copilulu, d'a manifestá o complacere pentru simtiemintele, cugetarile, nasuielele bune si jocurile copiiloru si a nu se aratá inemicu alu tutuloru placeriloru copilarescu, cum si d'a nu fi cu totulu indiferente la neplacerile ori chiaru superarile scolariu. Cu alte vorbe, invetiatoriu se participe la tóte simtiemintele copilulu se aiba si condurere, dara si complacere cu ei. Caci se scie, ca pe acela care se impartasiesce de bucuriile si durerile nóstre si óre cum se intereséza de noi, ilu iubimu si ne - vrendu. Apoi cu catu mai mare efectu póte avea acést'a la unu copilu.

6. Invetiatoriu se invedereze scolariloru folosulu invetiaturei si culturei pentru totu omulu din lume, si ca ceea - ce elu pretinde dela ei in asta privire a - tianta singuru numai la binele trupescu si sufletescu din lumea acést'a si ceeaalta alu copiiloru si se aduci pe copii, cá ei cerintiele scólei se le implinésca nu de frica, ci din dorulu perfectionarii si alu fericirei. Afara de iubirea catra invetiatoriu se mai escita totodata in invetiacelu si iubirea de invetiatura. —

Se dice la unu locu: „ca iubirea de invetiatoriu din partea invetiaceiloru in asiá mare gradu se fia, incatu facendu invetiacelulu ceva vina, se fia dástula pedépsa, candu va dice invetiatoriu ca nu - lu iubésce“.

Intru adevèru acést'a ar' fi unu putinte midlocu, candu si l'aru sci castigá toti invetiatorii, si candu toti pruncii ar' fi asiá de semtitori. Pre scurtu, iubirea ce si ar' castiga-o invetiatorulu din partea invetiaceilorulu ar' face superflue multe pedepse, cari de multe ori in locu de a indreptá mai multu strica.

Dintr'unu articulu de Georgiu Sabó,
invetiatoru popularu.

ABCDariulu Dlui Eliade.

Intieleseramu inca mai nainte cu catev'a septemani, ca D. Eliade in timpulu mai nou a facutu o intreprindere gigantica: componendu si tiparindu in a sa propria tipografia unu Abcdariu pe sam'a scóteloru din Romani'a. Unu canoscutu ne spuse c'acelasiu s'ar fi tiparitu intr' unu numeru necreditu de esemplare: 80,000. Se compune din trei fascióre, cea d'antaiu e intitulata „Abcdar sau Manualu de silabism“; a dóu'a „Lectura pentru clasa I. primária, lectiuni preparatórie; si a trei'a „Ruge si Morala Evangelica“.

Brosiuric'a a dóu'a ni s'a comunicatu de órecine si nóua; ne pare in sa reu, ca nu suntemu in posesiunea unui esemplariu completu, cá se ne putemu respicá mai lamuritu in asta privintia, de órece asemene intreprindere nu póte fi privita cu nepasare nici din partea nóstra de aici, avendu ea d'asi eserciá influinti'a asupra literaturii. Si daca totusi incercamu a dá si cititoriloru nostri órecare informatiune despre Abcdarulu numitu, acést'a o facemu numai incatu vedemu din brosiur'a a dóu'a si incatu despre celelalte ne da deslucire „Revist'a Carpatiloru“ intr'o critica buna in fasciór'a dela 15. aug. a. c. „Revist'a“ ne spune, ca dincolo pana si diarele umoristice a criticatu noulu Abcdariu.

Este de 'nsemnatu, ca D. Eliade precum in multe alte priviri se deosibesce in timpulu mai nou de adevèratii barbati ai Romaniloru, asia si in respectulu limbei, si D-sa, in izolarea sa, spre a-si pune in lucrare planurile de reforme, se scie aruncá totu la punctele cele mai insemnate. Spre a prefaca limb'a cartiloru nóstre bisericesci a tradusu Bibli'a, si spre a reesi cu siód'a sa sistema ortografica a compusu acum Abcdariulu.

Reproducemu din brosiuric'a ce-o avemu a mana cateva pasagie, spre a vedea cititorii nostri ce ortografia ne aduce torintele de Abcdare isvoritu dela D. Eliade si care are se inunde acum scólele primarie din Romani'a.

La pag. 21 a aceleiasi lectiunea XX. póta supr'a scrierea „Antithesi,“ si incepe: „Timp, Locu. — Spirit, Materie. — Sufflet, Corp. — Bárbat, Femee. — Măestru, Discepol, Guvernu, Popol“ etc. Dóue din numele aceste, cate se termina in consonante, au „u“ in fine (locu, guvernu), éra celelalte nu. — Mai departe aflamu la alte pagine:

„Zugrâphia sau pictura ne învața a zugrâvi“; asiadara substantivulu cu „ph“ éra verbulu cu „v“.

„In sciințele speculative, precum in Philosophiá, „Drepturi, sciinti politice si sociale sunt systeme“.

„Linia se compune din puncturi unul lângó altul“.

„Vai de ómeni ar fi fost daqua ar fi avut doé „gure si numai o mâná“.

„Fără religió, nu este nici un legámént între om „si omu,“ (omu, odata cu „u“ si odata fără „u“ finale).

„Fără religió n'am sci quó avem un Tatá al tuturor in ceruri quare este Dumneđu. Vedeți, copii, „que Tatá mare etc.“

„Facultatea suffletului quare prin minte se înalța pînó la Dumneđu etc.“

„Quine insultá sau atacá întéiu aquella este un „sclav sau un tyran, si tyrannul este iar un sclav“.

„Que ție nu'ți place altuia nu face, étó un precept „de libertate“.

„Libertatea quere nu numai bunétate etc. — Leul „è mai liber de quát lepurele pentru quó è tare“.

„Cuvéntul si Filiul lui Dumneđu etc.“

Celelalte dóue brosiurele lipsindune, ne luamu voie o reproduce aici numai urmatórele din „Revist'a Carpatiloru“, din care meritulu acelasu inca e evidentu:

„Ceea-ce ni se pare ca a gresitu mai tare, este schimbarea testului rugatiuniloru. Nu suntemu atat'a de bigoti, in catu se sustienemu, ca limb'a cartiloru religióse nu se cuvine a fi atinsa: nu, caci vedemu cum ca limb'a acestora a luat prefaceri din timpu in timpu dupa progresulu ce au facutu romanii in cultur'a loru intelectuala. Bine; dar' ast'a nu se póte face decatu prin intielegerea de adreptulu cu biserica. Liberu éra D-lui Eliade a traduce Bibli'a si tóte cartile bisericesci in limbagiulu celu purificatu alu Dsále; dar' pentru cá aceste carti se se introduca in biserica, trebuiá cá Dlui se fi imbracatu ras'a monacala si se faca apelu la unu sinodu bisericescu, carele se incuviintieze reform'a limbei.

Dar' D. Eliade pune pe copii se invetie Tatalu nostru, si se dca:

„și ne iartá noé debitele nóstre, precumú și noi ertámú „debitoriloru nostri; și nu ne induce pe noi in tentațio...“

Apoi psalmul 50 al lui Davidu, Dlui ilu traduce astfel:

„Grațiamă, D-șeule, după marea ta misericordio,
și după multitudinea indolațiunilor tale sterge făr
de legea mea. Mai vertos mă spală de iniquitatea
mea. . . Atunci voi bine-voi sacrificiul iustitiei ob-
lațio, și olocautome. . .“

Apoi:

„Exaușă, Dómne, urările noastre“ in locu de: a-
sculta, Dómne, rugatiunile noastre.

Apoi:

„Resaril'a sórele și s'aũ adunată, și în culcurile
loru s'aũ collocatũ. Eși-va Omul la opera sa și la
adoperația sa pînă séra. Quât s'aũ mărítũ operele
tale, Dómne! tóte întru sapiență le-ai făcutũ. . .
Psalma-voșu domnului meu . . . locuinta Erodiului le
conduce“.

Ei bine: aici critica nu mai incupe. Ne vomu
marginii a dice ca nici misionarii papismului, cari facu pro-
paganda in contr'a ortodocsiei, n'au cutezatũ inca a se
atinge de limb'a bisericésca cu atata sumetia. Unitii,
cari prin o intentiune fratucida séu prin o ignorantia
stupida sunt cualificati cá catolici si misionari ai papis-
mului, — Unitii, cari de demultu au tiparitu unele din
cartile bisericesci cu litere romane, au purificatu, ce e
dreptulu, ceva limb'a vechie a unor'a din cartile biseri-
cesci; dar' n'au mersu asia departe cu radicalismulu cá
D. Eliade: in biseric'a loru, limb'a, cá si altarulu, cá si
liturgi'a, cá si cantarile, cá si prescurea, este aceeași
cá si la noi.“

Aceste pucine espusetiuni sunt, credemu, d'ajunsu,
cá cititorulu se-si póta face o judecata despre intre-
prinderea amintita si fara a mai ocupá noi loculu celu
angustu alu foitiei nóstre cu critica lunga si amenuntita.

Sciri scolastice.

Blasiu, in 4. Septemvre 1861.

(Fragmentu de epistola.) . . . Cu privire la afa-
cerile nóstre scolare, numai atat'a amu de a-Ti re-
purtá, ca scolarii nostri s'a adunatu, in sa nu in numeru
asia mare, cá in anulu scolasticu trecutu, si acést'a ma-
multu din caus'a scumpatei de bucate, ce a inceputu a
apasá greu asuprane, si a ne aruncá in o ingrigiare
mare despre putint'a de a subsistá. Caci ce poti sperá
in viitoriu, candu acum mesur'a cea mica (adeca: fer-

del'a mica) de grau mai bunisiuru, s'a urcatu pana la
2 f. 40 cr. v. a. si papusioiulu la 1 f. 80 cr. v. a

Profesorii gimnasiali nu au nici unu prospectu d'a
putea subsistá cu cele patru sutisióre pe anu; ei
se plangu continuo; ascépta mangaiere si echo dela
conatiunali si, dar glasulu loru resuma indesieru; in
urma voru fi siliti a-si luá traist'a si a merge multa
lume imperatia, pana unde-si voru puté aflá ceva
modu de subsistintia mai de suferitu. Esemple de a-
ceste avuremu numai in anulu trecutu. Si cum póte
pretinde vreo natiune, cá fii sei, cu derapanarea to-
tala a viitorului seu, si cu nimicirea sanetatiei, se se
sacrifice pentru prosperarea si luminarea ei? si apoi ea
(natiunea) se nu ingrigésca nici bataru atat'a pentru
lil sei, catu acei'a amesuratu positiunei loru, se póta
subsistá bataru de midilocu. Amara pane e acést'a si
pucina mangaiere!!

Numerulu scolariilor inprotocolati sue la 400. Eri
s'a inceputu noulu cursu scolasticu premitiendu-se in-
vocarea spiritului santu. Obiectele de invetiamentu
remasera totu acele, care fura dupa sistem'a de pana
acum. Numai catu cugetandu la necesitatea limbei ma-
giare, cá un'a din limbele patriei nóstre — aceea, se
redicá la rangu perfectu egalu cu limb'a germana, fa-
cenduse de aci inainte obiectu de invetiamentu obligatu.
Dandu noi acestu respectu limbei magiare, aratandu-se
si prin acést'a nisuinti'a nóstra la o fratieta cu
celalalte natiuni colocuitorie pe bas'a perfectiei
egalei indreptatiri, putemu pretinde cu totu
dreptulu si tóta cuveninti'a, cá si natiunile sorori, si in
specie: fratii magiari se dee asemenea respectu si
apretuire limbei nóstre romane, cá si prin in-
vetiarea reciproca a limbelor din patria, se ne arelamu.
ca suntemu séu celu pucinu nisuiumu la o fratieta
sincera si adeverata.

Oratori'a, poetic'a si filosofi'a inca se va luá dupa
presentia și impregiurari — in consideratiune mai buna
decatu cum fũ mai inainte. Asemene si studiulu isto-
rii patriei.

Corespondintele din Marmati'a alu „Gazetei
Trans., rapórta in Nr. aceleiasi 67. a. c. urmatórele:

„Semnu de viétia e acolo, unde la o provocatiune se misca
animile spre a imbratiosá causele nationale — unde atinzi
viulu, nu e cu putintia a nu scorni misicure. Constituinduse
consistoriulu subalternu Marmatianu in siedinti'a din 26. Iunie
a. c. intre multe alte cele s'au luat in cercetare si causele

neapasarei clerului si inteligintiei romane marmatiene de a intratiosiá si partiná interesele uatiunale, de a cultivá limb'a si literatur'a, si cunoscendu cumca aceea vine parte din recéla de altumintrea inocente, parte din lenea de a prenumera la organele publicitatii, a procurá carti folositoare si a le ceti, — s'a demarginitu, cá pentru Marmati'a cu puteri unite, prin sume datoriaminte conferinde se se redice o biblioteca din carti mai alesu romane de tota plas'a insusi si din Principate castigande; — apoi la „Amiculu scólei“ incependu dela a. 1862 se prenumere tota cass'a besericeii matre, remanendu proprietatea besericeii, la „Gazeta senu Telegrafu“ fiacare D. preotu cu invetia-toriulu d'impreuna. — Si asia déca vomu ceti cu totii, amu sperantia firma, ca cauzele natiunale pe viitoriu de totulu cu alti ochi se voru privi, si mai multu nu vomu fi unéla in manile strainiloru; apoi numai din Gazeta potemu fi informati despre starea caucei si a culturei natiunale. —

In articulu „Impregiariloru din Marmati'a Nr. 44 alu Gazetei din a. c.*) amu facutu amintire de unu recursu suster-nutu Maiestatii Sale c. regesci pentru donarea unui fundu pe partea institutulu preparandialu romanu din piati'a Sigethului, — acuma sum in stare de a poté incunoscintiá on. publicu, ca acela prin prea bunulu nostru monarchu pentru eternu e resignata gratis de dreptulu numai romaniloru cu clausul'a, cá acela nici candu se serbésca spre altu ceva scopu, decatu numai de institutu preparandialu. — Cine nu vede in acésta fapta o ne-marginita amore si iubire ferbinte a Imperatoriului catra romani?! Cine e acela, carele pentru acésta fapta nu simte a fi totdeun'a recunoscatoriu si multiamitoriu?! — Intru adeveru din neamu in neamu se va vesti aceea nepotiloru si stranepotiloru nostri; — monumentulu suveniru redicatu in inimile nóstre in eternu va strigá in lumea largá acésta maritimósa donatiune. — Cu dobandirea dara a acestui fonda de ajungerea dorintieloru nóstre, a vedé odata calea desvoltarei deschisa — cu mii si mii de pasi suntemu mai aprópe, cu atatu mai virtosu, ca la capitalulu in numerulu Gazetei mai susu atinsu actú se adauge si trupin'a capitalulu din 35 mii fi. m. c. statatoriu, conflatu din arenda apeloru minerale vulgo numite „Suliguli“ dela Visieu de susu, a carora anuala arenda si de presentu da pe anu 1200 fi. v. a.“

Materiale de instructiune.

Istori'a romana natiunala.

(Urmare.)

§. 38. Michailu I., fratele lui Calimanu 1245—1258.

Dupa mórtea lui Calimanu, a cuprinsu tronulu Michailu I., frate de tata cu Calimanu, din Irina fét'a lui Teodoru Angelu. — Erá numai de 6 ani, candu Batatia predá

regatulu, necugetandu la legaturele facute cu Calimanu.

Michailu I. in 1255, audiendu de mórtea lui Batatia, 'si puse in cugetu se recuprinda cetatile apucate de acesta, si trecendu Ebrulu le-a reocupatu. — Teodoru, imperatulu nou plecá atunci a supra-i, éra Michailu I, s'a retrasu in laintrulu Bulgariei pana ce imperatulu predandu Berea s'a rentorsu la Odriu. —

In 1257, primaver'a, imperatulu a venitu pana la Didimotihu; éra Michailu I, cerendu ajutorin dela dacoromani si capetandu 4000 de fetiori bravi li-a datu calea in Macedonia, si locurile lenga Didimotihu si riulu Regina le predara, — si prinsera pe Margaritu cu multi a-i sei, pe carii dacoromanii 'i vendura peurma.

Imperatulu Teodoru redica tabera lenga riulu Regin'a, éra Michailu I. audiendu acést'a, tramite pe socrulu seu Rosu Uru, grinerele regelui Ungariei (Bela IV), cá se faca pace. Imperatulu jurá pe pace, inse Michailu I. se-i dee Tiepena si se primésca marginile mai de demultu.

Calimanu, veriulu primariu ucide pe Michailu I., si casetorindu-se cu muierea ucisului se face rege; dar'a Rosu Uru cu óstea la Ternovu apuca fét'a sa si o duce, pentruca si pe Calimanu lu ucise unu necunoscutu. — In acestu modu se stinse famili'a gloriósa de domnitori a dinastiei comitopule, si remasera rudenii numai din linea muiérésca.

(Vá urmá.)

Varietati.

* Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu s'a aprobatu de catra Maiestatea sa Imperatulu fara de nici o modificatiune: aceiasi are asiadara a se constitui catu mai ingraba si a-si incepe lucrarile cele de atat'a folosu pentru natiune. Multiamita barbatiloru nostri, carii a conceputu acésta idea si a staruitu cu atat'a energia pentru realisarea ei!

* Celu mai mare si mai latlu diurnalu romanescu intitulatu „Romanulu“ ce ese in Bucuresci — sub redactiunea renumitulu D. C. A. Rosetti — pe tota dio'a o cóla mare in cincí colóne, este acum liberu se intre si in tierile austriace, stergendu-se astfelu oprirea

*) Reprodusu in partea sa privitoare la scóla si in „Amiculu Scólei“ Nr. 22 a. c.

de mai înainte ce eră asupra acestui diurnalu pentru tierile năstre. — Romanii si filoromanii din tierile austriace se potu abonă la tôte directiunile postale ale Austriei, precumu si la administratiunea acelu diarnu in Bucuresci Pasagiulu Romanu Nr. 13. Pretiulu abonamentului pe 1 anu 128 lei, pe $\frac{1}{2}$ anu 64 lei si pe 3 luni 33 lei.

* Alianti'a israelitica in Parisu a pusu dăue premie fiacare decate 1000 franci pentru dăue intrebari: „Care dogme religiose si morale au trecutu din relegiunea iudaica in cele alalte religii mai tardie?” Si „care-su documentele, ca dogmele religiose ale Iudaismului se potu asemană in tōta privinti'a cu ale altoru popōro?”

* S'a aflatu ca din gunoiulu de calu inca se pōte fabrică hartia. Adeca antaiu lu spala si cp'a se folosese spre gunoiu, ér'ce remane, pentru fabricarea hartiei.

* Zaharu de napi albi se fabrica in fiacare anu in Europ'a cate 624 miliōne centenari (maji), din care 262 mil. cent. vinu pe Franci'a, 260 pe Germani'a, 60 pe Rusi'a si 30 pe Belgiu, ér' restulu se imparte prin celelalte tieri.

* A 20-a adunare a filologiloru, barbatiloru de scōla si a orientalistiloru se va tiené in dīlele dela 24. pana 'n 27. Sept. in Francfurtu langa Mainu.

* In Franci'a suntu adi 21,756 surdomuti si 30.314 orbi.

* Cea mai mare carte, ce s'a tiparitu vre odata se afla in unu esemplariu la bibliotec'a curtii din Vien'a. Pōrta titl'a „Panteonulu eroiloru Angliei.” Fia-care facia e inalta de 4 stengini si lata de 2. Literile-su inalte de o diumetate de urma. Cartea s'a tiparitu in o presa de aburi din Londonu si in locu de negrēla s'a folositu vernice de auru. Din acēsta carte gigantica numai 100 esemplaria s'au trasu prin cele mai de frunte colectiuni.

* Thiers a datu inderetu Academei franceze premiulu imperatescu de 20,000 franci ce i s'a fostu recunoscutu lui pentru unu opu alu seu istoricu mare, cu aceea rugare, că procente se le folosēca dupa voie-si pentru alte premii.

Probleme. 1. Daca unu anumitu numeru se vā multiplică cu 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24 27 atunci in productu vor esī totdeun'a trei cifre asemene. Care e numerulu acel'a?

2. Fridericu celu mare intrebă odiniōra pe unu soldatu: „Catu esti de betranu?” „Nu sciu Maiestate,” respunde soldatulu. „Nu scii tu nici dio'a nascerii tale?” mai intrebă regele. La care soldatulu respunde: „Atat'a tienu minte Maiestate, ca tata-meu mi-dīcea de multe ori, cumca cele dăue cifre din midilocu din numerulu anului nascerii mele sunt de-asupr'a si de desuptu asemene un'a cu alt'a si cifr'a d'antaiu e că cea din urma; dio'a nascerii mele se fia acea dī lunara, care nu in toti anii e dio'a cea din urma a unei luni. Deci candu s'a nascutu?”

Deslegarea problemelor aritmetice din Nr. 23.

- 1) Acelu capitalu de bani datu cu $5\frac{1}{4}\%$ pe 6 luni a fostu 6436 f. 66 $\frac{2}{3}$ cr.
- 2) Intregu loculu se cumpera cu 7620 f.

Bine a resolutu ambele aceste probleme DD. Georgiu Popu, supralocoteninte c. r. in Udine, Pavelu Chinezu, docinte in Govasdi'a, Dimitrie Chirc'a, docinte in Seliste, Iulianu Onciu, Ioanu Opreanu si Meletiu Margineanu, preparandi in cursulu II. in Aradu.

Concursu.

(1—3).

Comun'a Őrd'a-de-jos s'a declarat u a intemeiă un'a scōla in satu, si fiindca nu se afla nici unu individ capace spre ocuparea oficiului de docinte in acea comuna, se deschide prin acēst'a concursu, si se provōca toti ecei'a, carii posedu calitatile cerute pentru acestu postu si dorescu a lu-ocupă, că celu multu pana la ultim'a Septbre a. c. s. n. se se adreseze cu documintele cele trebuintiose catra antisti'a comunala din Őrd'a-de-jos. Postulu acest'a se va inzestră cu 200 fi. v. a. salariu anualu, si pentru emoluminte 40 fi. v. a. si cuartiru liberu; dara intre calitatile neincunjiurabile se fie si preceperea cantariloru bisericesci; apoi concurrentii au se fia pedagogi. —

Őrd'a-de-josu, in 7. septemvre n. 1861.

Nicolau Stăndoru de Vistea,
jude.

Concursu.

(3.)

Se deschide prin acēst'a concursu pentru statiunea invetiatorēscă romana gr. resaritēna in orasiulu Santu-Miclausiu-lu-mare in comitatulu Torontalului, cu care este impreunata urmatōrea plata: 336 f. v. a. pe anu, cortelu naturalu, 50 metrete de grau curatu, 25 metr. de cucuruзу, 100 pundi de sare, 50 pundi de lumini, $2\frac{1}{4}$ lantiuri de pamentu de aratura si $7\frac{1}{2}$ stengini de lemne de focu.

Doritorii d'a ocupă acēsta statiune au d'asi indreptă scrisorile loru-provediute cu documentele cerute catra subscrisulu pana in 8. Septemvre a. c. Se cere că concurrentii se se infaciusiēdie si in persōna si se fia deprinsi si in cantarile bisericesci. Antaietate se va dá acelui'a, care va fi absolvatu teologi'a, că cu timpu se pōta fi si diaconu.

Santu-Miclausiu-lu-mare, in 19. Iuliu 1861.

Georgiu Nicolielu m. p.,
protopresbiteru si directoru districtualu de scōle.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiú pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Cum se pòte escitá si consolidá patriotismulu in tinerime? *)

Patriotismulu séu iubirea de patria este o virtute principala, fara defcare nu ne putemu concepe esistintia unui poporu cá atare, este primul semnu de viétia politica si morala a' popóreloru, cari alt'mintea nu potu fi decatu nesce turme, ce mergu incatrò le mani si suferu in tacere ori-catu le flagelezi, ori-catu le maltratezi. Unde nu-e patriotismu, nu-e nici inspiratiune spre fapte mari, glorióse. Acolo-su mórte ori-ce semtieminte nobile. Viétia este o simpla vegetare. Sierbitutea si materialismulu suntú scil'a si caribdea, in cari patriotismulu de multe ori se nimicesce cu totul si pentru totu de un'a, une ori insa patimesce numai naufragiu din care mai anevoia si mai tardiu érase se reculege. Cumu pòte iubi sclávlulu tiér'a, in care elu e' pretiuitu cá animalulu, in care nu gusta bucuria ci numai intristatiune, nu dulcétia, ci numai amaru. Materialistulu e' totu atat'a ori-si face castigurile lui in Franc'a, ori in Rusi'a, ori chiar in Chin'a. Patri'a lui e in totu loculu pe pamentu unde pòte castigá si inielá. D'áici se tienu si acei'a cari dicu: unde-i bine, acolo-i patri'a. Cu toti acestia nu poti face patria, nu poti face poporu, nu poti avé venitoriú. Alt'mintea au se fia individuele unui poporu, unei natiuni.

Lumea a abstrasu din esperintia intre altele si acela adeveru, ca omulu cam ce cale apuca de micu, aceea o tiene si mare, cu alte cuvinte: semtiemintele, cari i se intiparescu omului in tineretie, acele le tiene pan' la betranetie, pan' la mormentu. Plecarea omului in o' parte séu alt'a se urdiesce in prim'a copilaria si se consolidéza prin crescere si educatiune. Unu Brutu se fia crescutu totu in Greci'a, séu chiar in Itali'a, totu atat'a, numai sub mana de grecu, n'ar' fi fostu mai multa alungatoriulu regiloru, fundatoriulu republicei, ci éca unu grecu molesitu p' aci n' colo. Grachii se nu fia crescutu sub man'a nobilei mame Corneli'a, nu s' aru fi sacrificatu pentru binele poporului. Cesare n'ar' fi latitu imperiulu pana la oceanu daca ar' fi crescutu

intre fii lui Tuisco. Trecendu la istori'a nóstra: Órdele osmane n'aru fi musicatu in pulbere; Sinanu pasi'a nu si-ar' fi ruptu dintii la Calagáreni, daca Mihaiu eroulu ar fi crescutu in umbr'a haremului. Boierii depreste Carpati, daca n' aru fi crescutu toti in cetati straine, unele cu totul eterogene spiritului romanu, de siguru adi aru fi ómeni solidi, romani si patrioti buni, si patri'a nemoritoriloru Stefanu si Mibaia nu s'ar' allá in starea deplorabila, in care o vedemu adi.

Éta bunule lectoriu, ce face crescerea, ce face educatiunea! Din aceste pucine se vede luminatu, catu este de necesariu, cá tinerimei se se dea o direptiune patriotica, o educatiune solida, natiunala. Candu astu-feliu va cresce tinerimea, atunci se nu ne mai tememu de venitoriulu nostru, nice ca vomu mai numerá ómeni d'ai nefericiti si nefericitori, suflete d'ale servili cari-si vendu tata si mama, patria si natiune. Si óre cumu ne putemu noi cresce o atare tinerime, cumu ne putemu asecurá venitoriulu cu o atare generatiune? Sacrificá-mi, bunule lectoriu, pucina pacientia, si eu cu pucin'a mea procopséla ti-voi spune totu ce sciu, totu ce am aflatu core-spondietoriu si adoptatu de alte natiuni culte si glorióse.

Misiunea sublima de a educá tinerimea, de a urdi si prepará venitoriulu natiunei, o au invetiatoriú de susu pana diosu. Ei siguri ne potu pune pe aren'a vietii o generatiune, care nimicu se va indoi a-si sacrificá totu, pana si viétia pentru patria si natiune. Invetiatoriú, cá se-si pòta implení misiunea, au se incépa cu tinerimea chiar' dela istori'a natiunale.

Ore ce ar' fi lumea adi, daca n'ar' scí nimicu din trecutú? Ce ar' fi de noi romanii, daca n'amu mai scí nemicú de originea si trecutulu nostru gloriosu? Eu credu, ca lumea ar' fi unu casu, o selbatacia eterna; ér' noi de multu ne-amu fi perdutu cu totul séu celu pucinu pan' acumu asia am fi decadiuta, cata n' amu mai avea se speramu alt'a, decatu mormentulu, si adi n'amu mai serbá nunt'a cu viati'a séu mai bene cu reinviarea, ci ne aru serbá alii nunt'a cu mormentulu.

Istori'a natiunala este aceea putere, acela viersu divin, care pre poporu e in stare se-lu scóle chiar' dip

*) Vedi „Amic. Scólei din 1860 pag. 329.

momentu. Poporul, care nu - si cunósce istori'a, nu se cunósce pe sine. Elu nu - si scie trecutul si astu-feliu nu póte sperá nici venitoriulu, nu - si cunósce inceputulu, si astu-feliu nu prevede nici pe unu minutu capetulu, apunerea lui. Tinerimea fara de a - si cunósce originea, fara de a scí trecutul, cresce lipsita de ori-ce inspiratiune, de orice amóre catra patria si natiune. Ea se va inchiná acolo, unde va aflá mai bine, interesele ei vor fi séu strinsu personale, séa generale in tóta puterea cuventului. Apoi scii bunule lectoriu, cine e si ce e acel'a, care cauta numai interese personali, scii ea: *nusquam est qui ubique est*. Omulu n'are se traisca numai in patria, ci pentru patria. Si la acést'a nu ne invétia, decatu istori'a. De aici invetiámu, cá se cugetámu antaiu la patria, apoi la noi, se ne ingrigimu antaiu de patria, si candu acést'a va fi segura si fericita, atunci securitatea si fericirea este a nóstra. Epaminond'a chiar' si'n ór'a mortii nu se ingrigesce de sine, ci de scutalu lui, va se dica de patria. Catone mai bine se sinucide, de cata se - si védia patri'a nefericita, republic'a resturnata. Istori'a Greciloru si Romaniloru gema de exemple de patriotismu. Ce este mai rusnatoriu pentru omu, decatu a nu se luptá si - daca cere timpulu — chiar' a se sacrificá pentru patria, candu si animalulu lipsitu de ratiune si - apara cu punerea vietiei culcusiulu si vizuin'a lui.

Asiá se se crésca tinerimea, catu venindu la maturitate, patri'a si natiunea se o tiens mai pe susu de tóte cele lumesci. Se se faca atenta la tóte acele momente, in cari romanulu aducendu - si aminte de originea lui si marirea strabuna, a eruptu cu entusiasmu si barbatia se scuture jugulu impusa cu violentia, si se - si refupte libertatea pierduta séu mai bine rapita. Se se faca atenta tinerimea la acei barbati mari, carii s'au sacrificatu pentru patria si natiune. Mai in colo la acele momente de inspiratiune, de barbatia candu romenulu a dechiaratu in audiu lu moi, ca elu voiesce séu mórte séu libertate, candu a scutaratu odata pentru totu de un'a jugulu barbariloru. Invetiatorii au santa detoria, se descrie tinerimei cu colorile cele mai vie tóte aceste momente. Se - i representeze, cá intr'o imagine flagranta tóte momentele, in cari romanulu a manifestatu grandórea, barbatia, soliditatea si sublimitatea caracterului seu, — amóre de libertate si gloria. Mai incolo invetiatoriulu se desfasiare natur'a si proprietatile cele rari ale romanului, cu cari elu se - destinge si preceléza cele alalte popóra. Unde aflámu unu exemplariu de o natura, de nesce proprietati, si de unu caracteru mai

sublime, mai admirabile, decatu la anticii romani, strabunii nostrii? Apoi óre noi, fiu loru, amu pierduta acele proprietati si acelu caracteru? Neci decumu; ci fatalitatea timpuriloru le - a suprimatu incatva si nu ne permis se le putemu manifestá si exerciá. Dar' noi in timpurile mai nóua amu demustratu si am convinsu lumea nepatimásia si nepreocupata, ca n'amu pierduta nemicu din caracterulu strabaniloru. Proprietatile romanului adevératu si curatu au fostu si suntu si adi: Credinti'a, religiositatea, iubirea de adeveru, de dreptate si libertate, amicéti'a si loialitatea catra toti cari manifesta - iubire, si - i dau stima cuvenita, mai incolo barbati'a, curagiulu si seriositatea in tóte lucrurile lui. Daca tóte aceste le va detaiá si le va espune invetiatoriulu cu anima si claritate, póte fi securu de succesu, convinsu ca si - a implinitu misiunea nu numai cá invetiatoriulu, dar' totu odata si cá patriotu si nationalistu adevératu. Tinerimea, care va fi fericita s' audia tóte aceste, nu póte se nu se invapaieze spre fapte mari, se - nu - si iubésca patri'a si natiunea, se nu se insulfetiésca spre totu ce e patrioticu si nationalu, moralu si frumosu, sublimu si gloriosu. Numai o atare espunere a istoriei nationali si numai o asiá desfasiurare a naturi proprietatiloru si a caracterului romanului, ne vá formá o generatiune nobile, solida si devóta binelui si fericirii nationali, si in flacarata de amóre de patria, numai o asiá generatiune póte fi garanti'a nefalace a venitoriului si a fericirii nóstre.

Sistem'a apusa a comisu cu voi'a unu pecatu infioratoriu, care tribunalulu supremu si ratiunea 'lu va condemni in eternu. De barbari'a, tirani'a si despotismulu seculiloru trecuti me infioru a mai vorbi, cá care pe globulu pamentului n'a fostu, nece vá mai fi, si credu ca numai in infernu va mai esiste asemenea. Acelu pecatu, séu mai bine crima ne iertata, este esilarea istoriei nationali din scóle de susu pana diosu. Acésta violentia ne - a facutu se tremuramu de venitoriulu nostru. Eu avui nefericirea, séu nu sciu cum se mai dicu, a - mi face stúdiiele gimnasiali chiar' in cei din urma optu ani ai sistemii repausate, si apunu dereptu, ca cu tóte ca studiái la Blasiu, centrulu séu anim'a romanismului, dar' eu n'am auditu in optu ani nemicu din istori'a nationalu, afara de cate - o scurta episoada, ce ni - o insorea profesoriulu de istori'a universala, candu si candu in cursulu propunerii sale. Insa acést'a facia cu istori'a nóstra, e fórte pucinu, há chiar' nemica. Dar' si prin astea ne - am stracuratu. Sistem'a aceea, paremi - se, ca a repausatu in d . . . , fia - i memori'a eterna, si derepterile omenimei de adi inainte

respectate dupa conveniția; ér' noi se revenim la obiectulu nostru Patria, si éra patria!

Nu e destul, cá tinerimea se - si scie numai originea, se cunósca numai trecutul gloriosu a strabuniloru, ci e opu se studieze tíer'a, unde a vediutu antaiu lumin'a lunei si in care gusta placerile si amarurile vietiei, adica se-si cunósca patri'a. Omulu nu póte iubi ce nu cunósce, si cu atatu iubescce mai tare, cu catu cunósce mai bine obiectulu, de care se simte farmecatu. Patri'a romanului este unu pamentu binecumentatu, o tíera, unde abundanti'a si-a versatu cornulu seu cu liberalitate. Campie largi fructifere, munti plini de auru si argintu, riuri frumóse s. a., cari tóte asiá ne farmeca animele, catu de diece orí mai voimu mórte, decatu se traimu alungati din ea. De alta parte patri'a nóstra este si cemeteriulu gloriei. Cate monumente nu se afla in sínulu ei, cari tóte ne revóca in minte glori'a strabuniloru. Apoi óre candu contemplámu noi acestea, se despretiámu si se urimu viéti'a si glori'a, se scademu cu anim'a? Nu, nici decatu. Noi se plangemu sórtea omenimei, daca astu feliu vremu, astu feliu suntemu de efeminati, dar' acele monuminte ale gloriei, ale puterei spiritului omenescu contemplandule se nu produca alt'a in anim'a nóstra, decatu se ne insufetéscá si pe noi la asemeni fapte mari, cari au nemuritu pe strabunii nostri. Totu romanulu, care - si va considerá in astu modu patri'a, totu copilulu, care va incepe a o studiá si a-o cunósce pe aceste carari, candu va fi barbatu si membru activu alu ei, diece vietii se aiba, si nu se va indoi de diece ori a mori pentru patria. Atunci si nu mai atunci se póte implini dí's'a lui Schilleru: O pótinte e iubirea de patria!

E de lipsa mai incolo, cá tinerimea se invetie limb'a materna, s'o scrie si s'o vorbésca catu se póte mai perfectu, si se intieléga totu ce e scrisu in ea; caci limb'a este santuariulu poporului. — Poporulu fara limba nu este mai multu poporu. Elu vieza numai in limba si in limba esista spiritulu lui. Care ambla se rapésca limb'a, e sacrilegu, bá mai multu elu e ucidiatoriu. Limb'a e viéti'a ins'asi si déca acést'a a fostu canduva adeveratu, apoi adi e chiar' cá lumin'a dílei. Noi vedemu ca astadi cei, carii se nevoiescu se stérge vre-unu poporu de pe faci'a pamentului, séu se-i stérge numele si se-lu confunde cu altu poporu, nu ridica asupra lui tíeru si focu, ci misica si cérca tóte, cá se-i póta rapí limb'a si atunci si-a realizatu scopulu infernalu.

Romanulu are o limba nobile, pe care cu grati'a n'o intrece alta limba. Apoi romanulu, care nu voiesce

si nu se adoperéza s'o invetia, nu merita numele de romanu, ér' care o limba straina o iubescce mai pe susu de a lui nu merita chiar' nici numele de omu. Limb'a dar' si ér' limb'a, si vomu avé viéti'a!!

Pacató's'a sistema trecuta istoriei nationali i dede pe bete, totu asiá voiá se face si cu limb'a, dar' aici nu si-a pututu infundá ghiarele asiá iute, asiá violenta si cu atata temeritate; panacandu éta ca i se trase dunga peste socotéla. Ea dede ortulu popii, ér' limb'a se inaltia cá fenicele din cenusi'a lui.

Din tóte cele espuse pan' acumu despre escitarea si consolidarea patriotismului in tinerime, se nasce intrebarea: óre ce invetiatori potu se-si implinésca misiunea mai acuratu, ce invetiatori potu propune cele amintite mai cu succesu: cei straini, séu cei din sinula natiunei? La acést'a totu omulu cu mintea acasa va díce, ca numai invetiatori nationali si-potu implini acuratu chiamarea in acestu respectu. Ei bine, est'a-e asiá, dar' fratii de peste carpati, vorbindule asiá ceva, voru fi pe aci se te incaere dícendu-ti „hei! mei ungurene, ce minti tu, ce vorbesci d' alea de claca, ca la noi alt'mintea merge treb'a“; dieu se díci ca alt'mintea. — Pentruca la densii, ce se vedi, e cum nu-e la nime in lume, adeca posturile de invetiatori, profesori séu cumu se mai dícu, su-infundate mai totu cu straini: germani, francezi, italiani, greci, judei si ce sciu eu póte si cu rusi si cati alti sarsaili greblati de pe ulitiele Parisului, Berlinului etc.; ér' pe romanii, cari i-au chiamata densii de aici cá se continue lucrulu urditu de Lazaru, catu de catu voru se le dee peste otaru, cá strainii, sufletulu loru, se nu fia incomodati si turburati in linistea ce o ducu. Grósa orbia! cumplita rateoire! Asiá ve croiti fratiloru venitoriulu nationalu, asiá ve crescati tinerimea? Voiti s'aveti totu statia ómeni fatali fara capu, fara anima, cari voru vinde si voru revinde patri'a, precum a mai vendut'o, si voru pune cea din urma piétra pe mormentulu vostru, pentru cá se nu ve mai sculati. Aducitive aminte de Tirteulu romanu ce cantá:

Ér' voi toyarasi, mie emi jurati

Nici o'data man'a cu straini se dati.

Si érași:

De desierte visuri se nu ne 'nslélámu:

Móрте si sclavia la straini aflámu.

Aducitive aminte si de „ale tale dintru ale tale“.

Ruzmegati-le, urmati-le si veti fi vii!

Mi-vei iertá, bunule lectoriu, daca durerea m'a facutu se uitu pe unu minutu de ceea ce apucasemu a

scrie. Dec-se densii cu pietr'a de capu, séu cu capulu de piatra cumu le place, daca astu-feliu voru, ér' noi se ne întorcemu la ale nóstre.

Momentele principali, cari escita si consolidéza patriotismulu, le espuseremu dupa pacin'a nóstra pocopséla. Dar' pre langa acestea mai suntu si altele, intru adeveru nu chiar' asiá de ponderóse, insa totusi cu multu mai insemnate, decatu se le potemu trece cu vederea.

E necesariu, cá tinerimea se se crésca in amórea de ordine si graduitate, si in pietate catra institutiunile patriei. Anticuitatea unui lucru ne insufla reverintia si respectu. Ei bine! va dice cineva, dar ce? se infundi tinerimea cu prejudetie de acele, cá la barbatia, candu va luá parte activa in patria, se nu suferé nimicu reforme, dicendu cá chinesisulu, ca ce a ereditu dela parinti e sacrosantu? De parte se fia ast'a, bunulu meu lectoriu. Eu vorbescu in intielesu generalu, cá nu cum'v'a tinerimea crescendu-se in idei destramate, fara de nici unu fundamentu, se se desbrace de totu respectulu si consideratiunea, si apoi ajungendu la activitate se le iee tóte éca asiá, si prin resturnaturi ne considerate se incépa a se sventurá din extremitati in extremitati si se cada in man'a de volubilitate, care este nefericirea incaltia 'mbracata. Atari esemple triste ne da istori'a.

In viétia lóte au se mérga gradatu, si orice saltu nu póte fi decatu salto mortale. In lume celu viu are dreptu, dar' se nu abuseze de elu. Omulu e fiulu timpului si se nu comita pecate in contr'a lui, ca amuru le va plati. Reverinti'a legiloru celoru morti nu trebe se impedece progresulu. Reformele, daca le-a venitu timpulu, nu trebe se se amane séu se se suspinda cu totul, pentruca cutari institutiuni le-amu ereditu de la parinti séu strabuni. Nu nice decatu; numai catu se nu ne taiamu noi ramulu de sub pitióre. Omulu e progresistu si astu-feliu se se si nevoiesca a fi', se nu tréca cá vil'a séu cá chinesisulu prin viatia. Dar' totu deun'a se nu uile, ca progresulu e gradatu. Tinerimea asiá se se intru duca in viétia, asiá se se pregatésca pentru venitoriu catu, ajungendu la activitate, se nu précipiteze lucrurile, ci se astepte timpulu binevenitu la tóte, se nu se demita la salturi, cá-siva frange gütulu, ci se purcéda gradatu; se nu mestece tóte, cá in urm'a urmeloru se nu mai póta alege nimicu, bá se nu fia in stare nici pe sine a se mai smulge; se nu se arunce odata fara de nici o premeditare in oceanulu reformeloru, cá se nu mai póta esí la portu, si apoi cu sine se nefericésca totul.

Tóte in natura suntu armonice si ninicu e discordante.

Omulu este natur'a in ministura; asiá der' si in elu tóte au se fia armonice, se pasiésca paralelu in armonia. Dar' ce e dreptu acést'a in omu nu-e o necesitate suprema in totu respectulu; ci elu totusi se afla in o pusetiune mai placuta, esistenti'a lui e mai firma, mai ascurata, candu tóte purcedu in armonia.

Daca omulu si-esercitéza si-si cultiva spiritulu, pentru cá se purcéda in armonia, se-si deprindia totu odata si corpulu. Popórale culte atatu din respectulu prealinsu, catu si din interesu patrioticu n'au trecutu cu vederea nici acést'a. Legile lui Licurgu impuneau numai fetioriloru, dar' si feteloru esercitarea corpului in diverse moduri. La romani gimnastic'a erá in mare onóre. Popórele civilisate din presinte inca se ingri-gescu multu de acésta arte, care au introdus'o pe la tóte institutele de invetiamentu. *) Noi vedemu acest'a si in patri'a nóstra mai alesu la Sasi.

Tinerimea trebe se crésca cu totul pentru patria, si se fia gata la totu ce va cere timpulu. Se fia in stare a o apará de pericle si cu pén'a, si candu lucrulu vine la estremu, chiar' si cu braciulu. Noi aflázu, ca barbatii cei mai straluciti in sciintie si anticuitatii, la timpu de lipsa au descensu din Parnasu, au luat arm'a a mana si s'au luptatu pentru patria sacrificandu-si unii chiaru si viétia. Aceste timpuri de barbatia au trecutu; invetiatiu moderni nu-i poti scóte din chiliele loru, necumu apoi se mai iá si arm'a a mana pentru patria. Ci bine! aiba densii grige de pulpitulorú, nu mai catu se nu simu cu totul si in generale indiferenti la acésta institutiune!

Unu midflocu putinte pentru escitarea si consolidarea patriotismului mai este si cantulu. Cantulu séu music'a nobilitéza semtiemintele omului, si-lu insuflie-tiesce. Éta cumu descria clasiculu anticu puterea cantului:

Quid mirum? Ubi illis carminibus stupens

Demittit atras bellua centiceps

Aures: et intorti copillis

Eumenidum recreantur angues?

(Ce mirare? Daca tocina fier'a cu o suta de capete uimita de acele cantece si-pléca orechiele negre: si se desfetéza sierpii impletiti in perulu Furieloru.) **)

*) Societatea gimnastica din Hamburgu emise mai in anii trecuti o provocare la poporulu germanu, in care aratandu pericululu ce amenintia Germaniei din partea Franciei, provóca seriosu 'pe germani, cá se ridice societati gimnastice in tóte locurile Germaniei, cá asiá generatiunea juna se se deprindia si la timpu de lipsa se fia gata spre apararea patriei.

**) Celu ce vre se afe mai multu despre puterea cantului, cétésca frumós'a poesia a lui Schiller, die Macht des Gesanges. *

Intru adevăru e mare poterea cantului, ce insufletesc omulu de multe ori spre fapte, de cari in statulu lui naturale, finistitu se înfióra a se apucá. Intonarea de nesce arie eroice natiunali face pe ostasiu se uite mórtea si se se bage orbisii in lupta. Cautarea de viersuri natiunali revóca in minte glori'a strabuna, si patimile trecutului; ne inspira spre fapte mari, face se ne consternámu asupra celoru ce ne au apasatu si despoiatu, se urimu si se ne înfiórámú de despotismu. Tinerimea învetiandú, a cantá versuri eroice natiunale de cari ávemu destule, balade din istoria natiunale de cari éra ávemu multime, se inspira si se incinde spre gloria, spre fapte eroice, se escita in ea superbi'a natiunale, amórea de patria si natiune. Deoi devis'a si detori'a santa a scóleloru e, cá in acestu respectu se desvólte o diliginti'a catu mai mare, se nu fia indiferente si se iá lucrulu éca asiá.

Sistem'a, si ér' sistem'a apusa, bine a preceptulu in fiinti'a versuriloru natiunali, si vediurámú catu de aspru ne opri se nu mai cantámú ce ne place. Eu credu ca in venitoriu nu se vá mai încercá o atare apucatura, guvernulu nu va mai aruncá man'a chiaru in santuariulu vietiei.

Éta bunulu meu lectoriu, acestea-su párerile mele pentru escitarea, si consolidarea patriotismulu in timerime. Daca nu am ratecitu, daca cei cari le-au adoptatu pan' acum nu s'au insielatu, aid! se mergemú toti la olalla pe aceste carari, se le arátámú generatiunei ce acumu se inaltia, se o conducemú cu mana tare, si venitoriu nostru vá fi securu, romanulu in aren'a vietiei si va reluptá loculu si maiestatea lui, va triumfá!

Densusianu.

Caus'a infintandului gimnasiu romanu in Lugosiu.

Pucine din proiectele cele bune se ducú la noi in deplinire asiá, precum se statorescu acele la inceputu. Felurite remastie de acele instruminte ale sórtei cei tirane, prin care acést'a in trecutul celu amaru a pututu se ne afunde si tiena la abisulu ticalostei, mai facu cu noi si astadi încercare de seducere, si noi mai de multo-ori cademú in ispita, decatu resistámú cu adevărataria de romanu si crestinu. Imparecherea confesionala, ne-intielegerea, séu cu vorbele poctului „órb'a neunire“ sunt puntile acele, peste care a nevalitu asuprane mai tóte relele si ale caroru pilastrii inca nici astadi nu s'a smulsu toti.

Ne mai place inca si astadi a ne inoi prin aducere aminte bucuri'a aceea deosebita, ce-observaramú insine-c'a desceptatu in cititorii nostri scirea dela Lugosiu adusa in Nr. 31. alu fóiei nóstre. De atunci si pan' acum noi n'am mai atinsu nimic'a de lucrulu aceli, pentruca vediendu ca elu se deóchia, am asteptatu se vedemú, cum se asédia? Acum insa, dupa ce ni s'a comunicatu totulu si nóue, tienemú de datorita, a dá onor. publicu informetiunea dorita in respectulu acést'a, desi vedemú cu durere, ca prin acést'a ó se-i mai detragemú ceva din bucuri'a casionata atunci.

Urmatórea relatiune catra comitetulu comitatensu alu Carasiului a comisiunei denumite in caus'a infintandului gimnasiu romanu din Lugosiu, cum si decisiunea ce urméza mai la vale, cuprindu in sine tóta lamurirea ceruta.

„Onoratu comitetu comitatensu! Comisiunea denumita in caus'a infintandului gimnasiu romanu, adunandu - se dupa intielesulu decisiunii comitatense din 7. Augustu a. c. Nr. 544 sub presiedinti'a Ilustritatei sale Domnului Manoile Gosdu comite supremu, cá se se sfa-tuésca in privinti'a agendelorú mai urgente si de lipsa pentru innaintarea causei infintandului gimnasiu romanu, face urmatórea relatiune catra comitetulu comitatensu.

Ilustritatea sa Domnulu comite supremu, deschidendu in persóna cá si preside siedinti'a comisiunii referéza, ca de órece prin decisiunea sub Nr. 544. in caus'a institutulu romanu, a fostu insarcinatu, cá spre inmultirea fundatiunii se stringa oferte maritimóse in cerculu itablei magnatiloru si alu reprezentantiloru la dieta, a vorbitu cu ambii presiedinti ai caselorú inca mai nainte de a fi primitu decisiunea din partea comitatulu, si aceia primira cu bucuria scirea despre infintarea unui gimnasiu romanu; insa deorece aceia marturisira, ca numai o siedintia voru mai tiené casele, si in aceea va fi cuventulu numai despre disolvarea dietei si-esprimara parerea de reu, ca cu acea ocaziune nu se potú face colecte pentru institutulu romanu. — Ilustritatea sa Domnulu comite supremu, impartasi despre infintarea acestui institutu natiunale, pe cale privata si cu D. Franciscu Deák, barbatulu de incredere alu Ungariei, carele si-dedú parerea, ca trebuescu provocate oficiosu in numele comitetulu Carasiu tóte jurisdic-tiunile din tíera, cá acele concurendu cu intrevenirea lorú se adune oferte pentru infintarea proiectulu gimnasiu romanu natiunale in Lugosiu; — pentru ce Ilustritatea sa propune, ca se se faca o provocare inflac-ratóre in numele comitatulu si se se adreseze din acestu

scopu, catra tóte jurisdicționile din tíera, ma cugeta ca ar fi bine, cá folosindune de acésta ocaziune, se se faca asemene provocare si catra Iurisdicționile din Transilvani'a, si aci anume se se invitezo la oferte: Escel. Sa Domn. Alesandru Sterca Siulutiu, metropolitulu Albei Juliei, Esc. Sa Domn. Andreiu barone de Siaguna, eppulu Sibiului, Esc. Sa D. Haynøldu, eppu catolicu alu Ardélului si Ilustrit. Sa Domn. Ionu Alexi, eppulu Gherlei, apoi de sine se intielege ca sunt de a se rugá pentru oferte spre scopulu atinsu si Ilustrit. Sa Domn. Dr. Alesandru Dobra, eppulu Lugosiului, Esc. Sa Domn. Vasiliu Erdelyi, eppulu Oradiei mari, precum si DD. episcopi catolici din Temisióra si Cianadu, si acést'a se se considere de intregimea decisiunii sub Nr. 544 in caus'a institutului nationalu.

Propunerea acést'a a Ilustritaii Sale Domn. Comite supremu, precum si aceea a Domn. Alisandru Makaj, ca se se provóce deosebí comunei comitatului Carasiu — cá aceste se primésca pe sine a concurá cu unu ajutoriu anumitu pe anu din partea loru cá si comune, si se se deoblige ca-lu voru dá pe viitoriu pentru totdeun'a, respective pana candu gimnasiulu va veni in asiá pusetuone, catu nu va mai avé lipsa de ceva spriginire — s'a primitu cu unanimitate si placere din partea comisiunei, carea si-esprima dorinti'a, ca aceste provocari catu mai curendu se se efeptueze-- — ma totdeodata se se provóce si alte personalitati private cu autoritate si popularitate — ori de care nationalitate — cá si aceste se ajute intru adunarea colecteloru.

Dup'aceste szept. Domnu Ioane Fauru, antaiulu vicespanu de ordine, propune ca se se faca statute pentru gimnasiulu romanu nationalu, si din acestu scopu Il. Sa Dlu comite supremu, denumesce din membrii comisiunei o alta subcomisiune, si asemene pe DD. Mihaiu Nagy, canonicu gr.-c., Ioane Marcu, protopopu gr.-n.-u., Ioane Fauru, Alisandru Atanasieviciu, Alisandru Makaj si Dr. Marienescu pentru elaborarea statuteloru pana la congregatiunea viitoria, — dar' totdeodata, insarcinéza pe Reverend. D. Mihaiu Nagy, cá se castige statutele gimnasiului din Blasiu si din Bousiu, éra pe Reverend. Ioane Marcu, pe acele a gimnasieloru din Brasiovu si Carlovitiu promitiendu si Il. sa ca va castigá dela institutulu reformatu din Debrečinu, pentru cea procede in formularea statuteloru dupa o orientare, si pasi mai siguri.

Totu szeptaverulu Domnu antaiulu vicespanu propune, ca mai antaiu ar fi cá se se otarésca caracterulu gimnasiului, si poftesce. ca servindu-se de supremulu scopu, si ultim'a tendintia, caracterulu de gimnasiu romanu nationalu se se adauge si caracterulu confesionalu prin

anumire de resarítenu — in urmare sa fia „gimnasiu romanu nationalu resarítenu.“

Motivele atinsului Domnu, si membriloru de acésta parere sunt: a) pentruca ori-care institutu in tíera are si caracteru confesionalu, si gubernulu trebuie se faca provocare, cá se-i damu si caracteru confesionalu, — b) pentru ca multimea locuitoriloru in comitatu, si in Banatu sunt resarítenu si fiindu siliti a-i dá caracteru confesionalu nu póte sa fia decatu resarítenu, c) pentruca acel'a, care face ofertu doresce se scia la ce institutu da banii sei.

Dar' altmítre ide'a de unu institutu nationalu, e inca o idea nóua la noi, si mai cu greu va puté strabate, decatu asia institute cá si cari asemene se mai afla in tíera, ma vedemu ca si gimnasieloru romane cate se afla inca au caracteru si confesionalu — póte insa veni unu timpu criticu o crisa politica — cá in trecutulu de curendu — si déca are gimnasiulu si caracteru confesionalu, biseric'a resarítenu cu autonomi'a sa'lu ia sub scutulú seu, si dela acésta nulu póte rapí nimeni.

La aceste raspunde Reverend. D. M. Nagy si membrii de o parere: a) candu s'a proiectatu iníntiarierea unui gimnasiu romanu, n'au fostu vorb'a decatu de gimnasiu nationalu, si toti cu unu sufletu oferira pentru gimnasiu romanu nationalu — ce atinge de conditiunea pusa a trei'a dí la protocolu cá se fia si 'resarítenu — oferatoriulu 'si póte retrage ofertulu; b) prin caracterulu confesionalu multu ajutoriu ar cadea dela acestu gimnasiu, c) si de ar veni unu timpu criticu, cá comitatulu se si-pérda autonomi'a in contra puterii fisice si absolutistice nu se póte opune nimeni si le rapesce séu se amesteca in cauzele institutului dupa placere; d) acestu institutu trebuia se fia a natunii intregi, cá se avemu sperantia ca in viitoriu va deveni de o academi'a romana, si altele.

Membrii comisiunii intarindu séu resturnandu aceste dóue pareri diverse pentru caracterulu gimnasiului si de confesionalu, se vedíu de lipsa votisare, si Ilustritatea Sa primindu voturile a aflatu, ca DD. Mihaiu Nagy, Vasiliu Stoianu, Iova Popoviciu si Dr. Marienescu votara pentru gimnasiu romanu nationalu — si acestia cerura, ca asia se se astérna la consiliu si numai in casulu candu consiliulu ar face sila de-a-i dá caracteru confesionalu, se se iá cestiunea acésta inainte, éra DD. Ioane Fauru, Bela Szende, Alesandru Atansieviciu, Demetriu Popoviciu, Ioane Marcu, I. Linka si Alesandru Makaj 'si dau votulu, cá se fia gimnasiu romanu nationalu resarítenu.

Aflanduse voturile impartite, pe de o parte cu majoritate, Il. sa fara de a mai votisá, a pronuntiatu votulu majoritaii de invingatoriu, ca adeca se fia gimnasiu romanu nationalu resarítenu si in acestu modu se se referenze opiniunea comisiunei catra comitatulu comitatensu.

In-fine D. Mihaiu Nagy pretinde cá si votulu minoritaii se se iá la protocolu.

Lugosiu, 3. sept. 1861.

insemnata de
Dr. Marienescu.
vicenotariu.

Decisiunea Comitetului comitatensu
Nr. 674.

Relatiunea comisiunei din sediñti'a din 3. sept. in caus'a gimnasiului romanu adresata catra comitetulu comitatensu, s'a cetitu in feli'a adunarii comitatense si referarea Ilustratii Sale Dlui comite supremu Manoile Gosdu, cumca a vorbitu in interesulu infintiandului gimnasiu romanu nationalu cu ambii presiedinti a-i caseloru de dieta si cu D. Franciscu Deak, precum si aceea cumca s'a denumitu o subcomisiune pentru elaborarea statuteloru gimnasiale, se primesce de o scire imbucuratore.

Ce se atinge de acele propuneri, cá se se provóce tóte jurisdicțiunile din Ungari'a si Transilvani'a pentru a face oferte, precum si toti anamitii pré 'nalti barbati ai bisericiloru diferite, asemenea si alte personalitati private si deosebi comunele comitatului Carasiu pentru unu ajutoriu anualu pentru totdeun'a si respective pana nu va mai avé gimnasiulu lipsa de spriginire, comitetulu Comitatusu ordinéza, cá aceste provocari se se efeptueze catu mai curendu.

Comitetulu comitatensu luandu la o desbatere deosebita, si de nou cuestiunea caracterisarii gimnasiului romanu nationalu si din punctu de vedere confesionalu, dupa o pertractare seriósa si infocata, s'a alipitu cu majoritate indoita catra parerea majoritatii din comisiunea pentru caus'a gimnasiului romanu nationalu, si primindu cu ponderositate motivele aduse atatu in relatiunea comisiunii, precum in decursulu pertractarii cuestiunii de caracterisare, a enunciatu si decisu, cá gimnasiulu se se numéscá gimnasiu romanu nationalu resariténu si pentru acésta comitetulu comitatensu ordinéza ca acést'a se se puna in protocolulu comitatului Carasiu si se se impartasiéscá cu comisiunea gimnasiului pentru efeptuarea circularii provocarii pentru oferte.

Insemnata de
Dr. Marienescu,
vicenotariu.

Este in adevéru unu ce imbucuratoriú, ca fratiú din comitatulu Carasiului se 'ngrigescu cu atá'a inima de scólele loru, chiaru si in incalmocelile presinte, pecandu toti romanii nostri de p'airea (se ni se ierte cuventulu) sunt astadi cu nepasare catra scóla, daca de altumintea ómenii se mai judeca numai dupa fapte; insa cu catu mai imbucuratoriú, cu catu de mai mare lauda érá densii, daca, ceea-ce nu cerea nici o jertfa, se determinau pentru gimnasiu nationalu romanescu, precum

cere astadi dela noi spiritulu timpului si ce totu are a se realisé odata pentru tóte scólele nóstre. Opiniunea publica Dloru, ve incredintiámu, a fostu si este pentru acést'a.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

C a p u l u , V.

(1258—1392).

DELA MICHAILU I., PANA LA MÓRTEA LUI SISMANU.

§. 39. Mitie 1258 — si Constantinu I., 1258—1278.

Boierii tiei tienura dieta, si alesera de rege pe Mitie, carele avea de muiere pe sor'a lui Michailu I. — Regele nou in timpu scurtu perduse simpati'a tiei, si o partida alese pe Constantinu I., fiulu lui Tihu de rege, carele in Ternovu, cetatea regéscá, s'a inzestratu cu stemele regesci. —

Mitie in capulu altei partide tienea o parte de tíera si purtá resboiu, — si invingendu pe Constantinu I., 'lu inchide in Stenimachu, de unde acést'a scapa prin ajutoriulu greciloru, si se întórce asupr'a lui Mitie. — Mitie in 1259, capeta ajutoriu dela Stefanu V. regele Ungariei, si ungurii venindu in contr'a lui Const. I. cuprindu Vidinulu, insa Mitie fú invinsu, si fugindu la imperatulu Teodoru Lascare capetá venituri lenga Troi'a. — (vedi §. 15).

Michailu Paleolog in 1263 a tramisú óste in Orestiad'a si alte tienuturi a lui Const. I.; érá pentru sine a cuprinsu Filipoiulu si pana catra muntele Emu. Constantinu I., cere 20,000 de dacoromani in ajutoriu, si cu acesti'a se arunca plinu de spiritulu resbnarii in tienuturile greciloru, voindu se prinda pe imperatulu. — Dacoromanii se latira prin tóta Traci'a cá o mreja, incatu nici unu omu nu putea se tréca printre ei; érá imperatulu Michailu Paleologu a fugitu la muntele ganului si de pe acést'a s'a scoboritu la mare si a luntritu la Constantinopoiu. —

In 1270, a muritu Irin'a, muierea regelui, érá imperatulu, cá se faca pace i'a datu pe

Mari'a féta sa, si tienendu-se nunta in **Selembria**, imperatulu promise de zestre **Antrialulu** si **Mesembri'a**; inse imperatulu nu s'a tienutu de vorba desi **Maria**, muierea regelui nascù pe **Michailu**, de nepotu imperatului, — apoi regele nu a cutezatu se 'si resbune, deórece se aratara tatarii si imperatulu marità o féta a sa din concubina dupa **Nog'a hanulu tatariloru**. —

Mari'a regina in 1277 incoronéza pe **Michailu** fiulu ei de rege; éra regele 'si frange unu picioru si jace in patu. **Sfentistlavu** érá unu principe in o parte a **Emului**, si regin'a vedienduse amenintiata de elu pentru tronulu fiulului seu, insielá pe **Sfentistlavu** la sine, si dupa ce-lu primesce de fiu, alu doile dupa **Michailu**, 'lu ucide. —

Acésta fapta grozava a redicatu pe **Zaharia** seu **Cordocuva** la resbunare. — Acest'a érá purcariu, si demultu se faliá ca va fi rege. — **Constantinu I.**, cu piciorulu ruptu, numai pe caru amblá si nu putea se face nemic'a. — **Zaharia** s'ia adunatu soti si cu acestia invinse adeseori pe tatarii nevahlitori, si in urma bate si óstea lui **Constantinu I.**, apoi 'lu omóra, si pe regin'a **Mari'a** o iá cu sil'a de muiere, si asia **Zaharia** se face rege. — 1278. —

(Vá urmá.)

Procedere metodica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scólele primarie.

(Urmare din Nr. 34.)

1. Complinierea séu determinarea subiectului.

a) Prin adiectivu.

Antai'a nóstra propusatiune, pe care voi o desfacurati in partile ei esentiale si accedentele, suna: „Ioanu celu micu fuge“. Care parte propositiunala e aici complinita séu determinata mai d'aprópe? Subiectulu. — Prin care vorba? Prin „celu micu.“ — De care felu de cuvinte se tiene „micu“? De adiective. — Candu dícu numai: „Ioanu fuge“, cum ti-intipuesci tu atunci pe Ioanu? Mi-lu potu intipui cum vréu: micu, mare, uritu, frumosu, reu scl. — Éra daca dícu: „Ioanu celu micu fuge“, cum ai se ti-lu intipuesci atunci? Atunci mi-lu intipuescu micu, si nu 'lu potu intipui

mare, adica de mai multi ani. — Vedeti aici s'adeveresc aceea ce ve spusese mai ieri in introductiunea despre propusatiunea amplificata, ca prin acea amplificare facemu intipuirea mai chiara, mai lamurita, mai adeverata decatu prin propusatiunea pura. — Dara prin ce am determinatu subiectulu in propusatiunea dísa? Print'unu adiectivu. — Formati fiacare 10 propusatiuni, in care subiectulu se se complinésca prin adiectivu! — Esemple: „Canele celu-reu musica. Scolariulu celu-bunu invétia. Paserea cea-alba canta. Calulu celu-murgu fuge scl.

b) Prin unu genitivu.

Cititi acésta propusatiune de pe tabla: „Colórea ceriului e vînetá“. Care ar fi aici propusatiunea pura? „Colórea e vînetá“. — Si care e complinierea? „Ceriulu“. — Ce se determina prin acésta compliniere? Subiectulu. — Prin ce vorba se determina aici subiectulu? Prin unu substantivu in genitivu. — Prin ce se mai póte inca dara determiná séu complini subiectulu? Se mai póte determiná si prin unu substantivu in genitivu, ori mai scurtu: prin genitivu. — Compliniti urmatórele propusatiuni prin genitive: „Carulu (vecinulu) e frumosu. Óuele (gailorulu) se mananca. Tulpin'a (stegerulu) e grósa. Dilele (verii) sunt lungi. Mari-mea (steleloru) e diversa. Bastonulu (fratelulu) e grosu. Fratele (pruncululu) a muritu. Verfulu (acululu) e finu. Serguinti'a (scolarulu) e de laudu. Lumin'a (lune) e palida. Penele (corbululu) sunt negre.

Nota. Invetiatoriulu se nu dicteze si vorbele inchise in parenteza.

c) Prin substantivu cu prepusatiuni (adiectu).

Prin ce am amplificatu pana aci propusatiunile? Prin adiective si genitive. — Acuma vom determiná subiectulu prin unu substantivu impreunatu cu prepusatiune, care se dice adiectu. „Pomulu dinsintea usii infloresce“, acést'a e o propusatiune cu adiectu, care-lu scie affá? Adiectulu este: „dinsintea usii“. — Lapedati adiectulu acést'a, si puneti altulu in locu-i! „Pomulu celu de dupa casa infloresce.“ — In urm. constructiune, care e adiectulu? „Odi'a dupa lucru e dulce“? Adiectulu e „dupa lucru“. — Determinati subiectulu in propusatiunile urmatóre prin compliniri de adiecte: Ól'a (cea cu tórta) s'a spartu. Calulu (cu stea) a muritu. Bucuri'a (despre insanetosierea ta) e mare. Intiepleptiunea (fara fric'a Domnului) e periculósa. Semnulu (de inceperea) scólei s'a datu. Omulu (fara sinceritate) e de urgisitu. Puntea (de peste riu) s'a rupta scl.

Insemnare. Subiectulu se mai póte determiná se prin numeralu, prin infinitivele verbelor etc., d. e.: „acesti doi copii a cantatu. Poft'a a furá e pecatóse.“ Docintii, cari voiescu, potu a continuá cu scolarii loru asemenea exercitii dupa esemplele de mai susu. (Vá urmá.)

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiú pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Unele oserbatiuni despre instructiunea agronomica.

Noroculu nu ajuta acelor'a, carii nu s'ajuta insusi.

Pecandu la romani, poporul celu mai iubitoru de patri'a sa, caci ocupatiunea lui capitala e agricultur'a, nu e inca nici pomenire de o instructiune sanetósa agronomica, acést'a la alte popóre, chiaru si la cele colouitóre, sta cu totulu altumintea si mai vertosu in anii din urma a luat unu sbo:u mare, si precumu se pare cu timpu se vá latí si mai tare; deci cugetámu a fi de folosu chiar' pentru noi si binevenitu, a dá publicitatii unele oserbatiuni despre diversele ramuri ale acestei instructiuni.

Ce s' atinge de cultur'a agronomica in scóle, desingemu trei graduri, cari le aflámu representate in: academii, scóle de agricultura si scóle de repetitiune.

In academie pe langa tóte ramurile scientiei agronomice se mai propunu si sciintiele, cari stau in legatura cu acést'a si anume sciintiele naturali. Auditorii de pela aceste academii au voia libera s' asculte studiulu care vréu, si totu odata in privirea diligentiei loru private si a modului de vietuire nu sunt restrensi la nemic'a alt'a, decátu la oserbarea legiloru tierii. De aici se vede luminatu, ca cercetarea astoru academii numai pentru o clasa marginita de tineri póte fi folositóre, si anume:

1. pentru acei'a, cari posedu unu atare gradu de cultura spirituala, cá se fia in stare a precepe pe deplinu ce se propune; spre acést'a pretindemu celu pucinu o cultura generala pecum suntu primanii unui gimnasiu séu a unei scóle reali de rangulu primu;

2. pentru aceia, cari au cunoscintie de ajunsu despre agronomi'a practica, cá asiá se póta precepe sciintiele teoretice; in fine

3. pentru aceia, cari au acea maturitate a judecatii si a caracterului cá insisi, se-si determineze cursulu studioloru, se precépa insemnatatea lucrului si se se scie guberná si predomni cá se nu se dee lenevirei si desfrenariloru.

In urma mai este de amintitu, ca cá se póta cinev'a cercetá aceste institute agronomice mai inalte se ceru spese cam insemnate; pentru ca se traesci catu de simplu, se ducu pe anu cam 400 de taleri calcululu de midilocu.

Unu tineru, care nu are calitatile amintite, mai bine se nu cerceteze aceste academii, caci mai multu si-vá-stricá de catu folosi. Aceia, cari n'au luat in sama adeverulu acest'a nu numai ca n'au nici o valóre inaintea agronomiloru practici, dar' nici posturi nu-si potu capatá. Dreptu aceea ar' fi de doritu, cá parintii mai nainte de a-si tramite copii la atari institute agronomice mai inalte se cerce, ca óre posedu ei calitatile cerute pentru asiá ceva. Tocnia si directorii numiteloru institute ar' face fórté bine, daca la primirea tineriloru aru procede catu mai strictu. Speramu, ca in scurtu se voru dá legi, prin care se voru statorí conditionile, sub cari au se se primésca tineri la aceste institute.

Germanii, pe-catu se unescu in privinti'a intocmirei generali si a scopului ce este a se urmá in institutele agronomice mai inalte (academii), pe atatu se deosebescu in privinti'a scóleloru de agricultura. Despre scopulu, insemnatatea si organizatiunea interna a acestoru scóle, domnesce o atatu de mare diversitate in opiniuni si in pracse, catu nu e cu putintia se-ti poti dá o judecata hotarita despre influinti'a loru, daca nu am statoritu mai antaiu, ca care este chiamarea adeverata a scóleloru agronomice. Chiamarea sta in aceea, cá tinerii se-si póta castigá unu prospectu teoreticu despre tóte partile principali a meseriei agronomice si prin acést'a o privire in tóte scientiele naturali, astufeliu, catu se pricépa bine tóte momentele principali ale procesului de nutrire si crescere a plantelor ce le cultivámu si a animaleloru de casa, precumu si a fenomenelor fisice, cari eserciéza óre care influintia asupr'a pamentului si vegetatiunei. O a dóu'a conditiune totu atatu de esentiala este, cá scólele de agricultura pe alumiiu loru se-i introduca pe de plinu in pracsa rationala si se-i invetie a implini ei singuri tóte lucrurile ce vinu la economia. In urma chiamarea scóleloru de

agricultura e, că se vîghieze asupr'a dezvoltării morale a elevilor și se nevoiește a înainta cîtu se pîte mai tare cultura generală - spirituală și socială; această se pîte ajunge prin conviețuirea comună a școlărilor între sine și cu învecinătorii lor, și prin oserbarea unei discipline strînse. Din această viață socială și simplă la țîra precum și din personalul învecinătorilor nu asîă numerosi nici asîă salarizați se pricepe de sene ca nu-su de lipsa atatea spese, că la academiile. Pentru aceea școlile de agricultură sîntu destinate pentru aceia, cari din lipsa surselor, sîndu fiindu ca-su prea tineri nu e consultu a cercetă alte institute agronomice, mai înalte. Ei trebuie însă se știe cîtî, scrie, compută și se-si pîta esprime mai pre largu cugetele lor și se pricepă scriitorii agronomici. Asîă dara școlile de agricultură sîntu întocmite anumite pentru copii țîranilor mai avuți și cu proprietăți mai mari, cari mai tardiu insiși voru se administreze bunul părintesc, sîndu pentru atari cetățieni, care au de scopu a se sacrifică oficiatelor agronomice, însă din lipsele preamintite nu potu cercetă academiile. Școlile de agricultură nici decum nu sîntu întocmite pentru acei tineri, acărora cunoștințele elementare sîntu defectuoase, adică cari nu știu scrie cumu se cade, nu-su destulu de îndemnată țîca celu pucinu în cele patru specii aritmetice. Celu care cunoște instrucțiunea de pe la școlile de agricultură, va ști cîtu e de greu pe la acele, ca învecinătorii are se face cu nesce școlari de unu grad de cultură atatu de deosebitu. Se afla de aceia, cari nici unu cuvîntu nu știu se-lu scrie bine ortografice, și erva-si de aceia, cari au învecinat I și II-da clasa gimnaziale, bunăoară că pe la unele din preparandiile noastre de astadi, la cari însă de almintrea se cere multu mai multă pregătire decatu la acestu felu de școlă de agricultură. De aici se pricepe usioru, că unii nu precepă tîte cate se propun, alții nu potu merge asîă departe, cumu aru merge, cîndu aru fi ei de ei. Pentru cei de antaiu ar' fi mai bine se mîrga mai antaiu se învecie pe la școlile elementare sîndu pe la institutele agronomice de gradulu alu 3-lea, cari le vomu vedé mai în diosu. erva cei alalti cari aru poté înveciă mai multu, dar sîntu împedatî de cei alalti, se studieze privatu.

Se mai afla o clasă de școlă de agricultură, care au de scopu se învecie și se cultive practice copii proprietărilor mai mici, cari mai tardiu voru insiși a-si cultivă și administră partea eredită dela părinti, sîndu voru se îmbrace nesce posturi mai de josu de oficiali agronomici. Atari institute sîntu fîrte bune pentru

țînturi, unde locuitorii au proprietăți mici, dar întocmirea lor trebuie se fia cu totul diversă de a școlărilor de agricultură descrie mai susu. Instrucțiunea trebuie se fia de unu grad mai de josu, și se se restringă la mai pucine obiecte, că se nu fia lipsa de timpu multu. Alunții se trîieșca mai simplu și se lucre mai multu; și nu-e de a ambală atatu după o cultură generală spirituală și socială. Ar' fi de doritu că amendouă speciile de școlă de agricultură se se deosebescă mai tare de-o laltă și se aiba și nume deosebitu. Fia-care si-ar' poté implini mai bine chiamarea, ar' poté țînti la rezultate secure, și de alta parte părintii aru fi scutiți de gresielele ce le facu în alegerea institutelor la care se-si duca copii. Pareca ar' fi mai bine dacă numitele institute s'ar' numi „școlă de agricultură de rangulu antaiu,” și „școlă de agricultură de rangulu alu doilea”

Ar' mai fi de doritu, că primirea la atari institute se se face numai pe langa unu esamenu sîndu testimoniu ce ar' documentă, ca elevulu cercetat alte școlă și ca are cunoștințele de lipsa. La școlile de rangulu alu doilea nu se ceru atatea spese, că la cele de rangulu antaiu. Școlile de rangulu alu doilea se țîntu proprie de institutele agronomice de rangulu alu treilea și stau într' unu rang cu școlile agronomice de repetiție. Ambe aceste sîntu întocmite pentru tineri, cu aceea distincțiune ca școlile de repetiție se ocupa numai cu instrucțiunea teoretică, pe cîndu cele lalte mai alesu cu o praca simplă însă rațională. Școlile agronomice de repetiție au de scopu, că copii proprietărilor mai mici după absolvirea școlii comunale (șatesci) se se cultive în științele elementare și se-si castige principiile cele mai simple-teoretice ale unei economii raționale. Instrucțiunea o dau învecinătorii elementare mai cu sama țîr'nă în orele de sîr'a, erva vîra și după a mîndi. Școlării nu potu fi decatu aceia, cari locuescu în loculu aceia sîndu în apropiare. În modulul acesta frecuatorii școlărilor de repetiție potu se remana la casele părintilor și se-se ocupe cu lucrulu. Fiindu ca instrucțiunea e gratisu sîndu numai pe langa unu onorariu fîrte micu, asîă școlării si-tragu folosulu acestora institute fără de nuscii ce spese însemnate. Din cele dise se vede, ca școlile de repetiție au numai o influență locală, și aceste școlă potu și trebuie se le frecunteze tîti copii de țîranu, cari nu potu merge pe la școlile de agricultură. Facem deosebitu atenți pe ómenii noștri la această specie de școlă, cu atatu mai vertosu, căci școlile de agricultură, și cu atatu mai pucinu academiile.

nu sunt de loc cercetate de junii nostri, spre o mare dauna materiala a noastră. Va veni pôte unu timpu, candu si necesitatea formarii de barbati speciali agronomi vá fi mai bine cunoscuta si mai cu zelu vindicata. Dara pana atunci se ne folosimu de scótele de repetitiune si se facemu, cá nici unu satu numai ceva mai mare din patria se nu remana fara atare institutu.

Institutele romane preparandiele se intr'oduca cu deosebita grige studiulu agronomicu nu numai, dara si metód'a propunerii lui in scolele de repetitiune; éra autoritatile scolastice se demande punerea in viétia a acestoru scóle si se staruiesca pentru a loru prosperare. Pentru romani scótele aceste de repetitiune s'aru puté numerá intre midifócele de a desceptá in poporu interésarea de scóle; caci ele unice sunt, din care tieranulu pôte vedé in-curendu folosu practicú.

Multe s'ar mai puté dice despre scótele de repetitiune, dar' fiinduca scopulu acestui articulu este numai a determiná pe scurtu marginile diverselor institute agronomice si a invederá din asta specificare, catu de usióra e si la noi in. in. tierea unu felu de scóle agronomice tocma astadi, candu nici unulu din tieranii nostri nu mai pôte dice, ca nu i-e de lipsa si cultur'a teoretica pentru chiamarea sa, — incheiamu pentru asta data numai cu acést'a, rezervandu-ne a ne mai întórce cu alte ocaziuni la acesta materie.

Gimnasiu romanu in comitatulu Satumarelui.

Romanii din comitatulu Satumarelui acum de seculi au semtitu lips'a unu gimnasiu nationalu, insa urisita si timpúrele cele fatale asia-au voitú, cá acesta lipsa strigatória la ceriu nici pan' in momentul de facia se ne se suplinésca, ci daca voimú se gustámu nectariulu celu dulce alu sciintieloru, si adi inca mai suntemu constreansi a cercetá scolele strainiloru, unde apoi neamicii cei incarnati ai romanului implu crerii cei sanetosi ai tenerimeii noastre celei fragede cu nesce cunoscintie mintiunose, cu nesce pareri retacite, false despre originea noastră cea stralucita, má acesti inventietori malitiosi prin „doctrinile loru cele vafre“, prin falsificatele si resucitele adevéruu istorice pe multi i desvescúra chiaru si de caracterulu loru omenescu, si-i facúra se calce cu picióre sacrilege legile cele neviolabile a le naturei, si asiá se-si despretuésca, si se-si urgisésca chiaru si pe mam'a aceea dulce, care i-au nascutu, laptatu si crescutu; ca-ci acesti sugravi straini siarlatani — carpaci — tipulu celu originalu nobilu si

maiestosu alu mamei — natiunei — noastre intru atat'a lau schimositu cu penelulu loru celu scalciatu, incatu multi s'au rusinatu si spaimentatu de densulu, cá de o obimera, si in estu modu s'au lepadatu de mam'a loru cea dulce; si se ne credeti, ca metodulu acest'a adoptatu din principiu prin tóte scótele straine ne-au liferatu o multime de totu soiulu de renegati, lepadati, perduti, cari astadi suntú mai incarnati neamicii ai nostri, decatu strainii acei'a, cari i-au infundatu cu cunoscintiele loru cele mentuonóse, si le-au tornatu in capacina principiile cele invecchite in reutatea loru altmintrea menite pentru desnationalisarea noastră. —

Tóte aceste cunoscéndu-le preabine intieleginti'a romana din Satu-mare, si despre o parte nevoindu a mai cresce pui de napirca, si sierpi veninosi, cari se si-verse veninulu loru celu spurcatu in sinulu celu curatu alu mamei lorú; éra despre alt'a parte portandu irica temeiósa, cá nu cumva cu timpu elementulu romanu d'aici se se contopésca in caldarea maghiarismulu: cu tóta seriozitatea s'au detiermunitu, si e prea resoluta a redicá ori si cu ce sacrificii unu gimnasiu nationalu*) pe spesele romaniloru din comitatu, contandu si pe ajutoriulu bravileru Mecenati romani — alu caroru numeru trece peste 100,000 de suflete. —

Cá cu atatu mai rapede se ne ajungemu scopulu nostru celu salutariu, amu si facutu pasii primitivi, precum va vedeá On. publicu din protocolulu aci pentru publicare alaturatu; ma ce e mai multu, cei ce au fostu de facia la acést'a conferintia improvisata au si oferitu in favórea gimnasiulu proieptatu sume frumóse, despre ce se va convinge On. publicu din conseinnarea aci pentru publicare inchisa. —

Resultatulu conferintiei noastre dara e cuprinsulu protocolulu aici comunicatu, si sum'a de 1816 n. v. a. Acésta suma ce e dreptu e fórté mica facia cu spesele cele enorme, ce se receru la ridicarea si organisarea unu gimnasiu; insa speramu, ca poporulu nostru romanu, precum si intielegintii romani, dara mai vertosu preotii din acestu comitatu, convingunduse despre sautieni'a acestui scopu solutariu, voru rivalisá unii cu alii in subscrierea oferteloru cu atatu mai vertosu, ca o parte bunacica dintre preotii din Satumare din darulu lui Ddieu au bunuri pamentesci in mesura bunacica, éra: aceste si le-au castigatu, si le castiga din viétia sociala, a poporulu romanu intre care vietuiescu, si pe care pastoriudu-lu trebue se pórte grige neadoranta de omle

*) Numai se nu fia éra si confesionalu.

sale, că nu cumva lupii, de cari 'su impresorate, se-le rapésca; caci si pan' acum au facutu mare préda in turm'a cea blanda grasa, rapindu mai tóte oile cele mai lanóse si mai laptóse, séu cu alte cuvinte, cine esi castiga bunurile sale din viéti'a sociala a poporului romanu, séu si mai limpede: cine traiesce de pe pele romarului, acel'a dupa dreptate bunurile sale agonisite cu sudori-crunte debue se-le folosésca totu in aceeași societate spre scopuri nobile, salutarie, bune si natiunei intregi folositorie, că asia fit romanimeii se nu órbece si mai departe in intunecimea cea grósa a nesciintei din vin'a, nepasarea — se nu dîcu recél'a — conducatoriloru sei, cari suntu preotii, si cari se numescu „lumin'a lumiei, sarea pamentului“.

Ne place a sperá, ca întreprinderea acést'a salutaria va prosperá; in sa cá speranti'a nóstra se nu fia eludata, se poftesce se domnésca între noi consonantia, armonia, cointielegere, cu unu cuventu se poftesce se nu fia imparecheri între noi, se nu dîca nimeni „io sum alui Chifa, éra io alui Apolo“, se nu fia între noi „nici Elinu, nici Evreu, ci toti se fimu „un'a“, ca-ci altumintrea nu vomu puté esí la limanulu doritu din cauza, ca disonanti'a, disarmoni'a, neunirea strica totu ce e bunu si folositoriu. — Se priveghiámu cu ochi de Argosu, că nu cumva se arunce cutare diavolu între fratii de unu sange si de o mama seminti'a discordiei, ca acést'a semiintia rea si fatala innéca fruptele binelui comunu, ea neincetatu róde la radacin'a arborelui fericirei nóstre nationale. —

Se urmarimú dara si in privinti'a acést'a exemplele cele stralucite de virtute ale gloriosiloru nostri strabuni, cari candu érá vórb'a despre binele comunu alu patriei, despre salvarea onórei nationale, despre apararea remnului, tóte le puneau la o parte, ur'a, invidi'a le lasá a casa, si dandu móna fratiésca alergau cu bracie tari, cu puteri unite in cointielegere acolo, unde pofta interesulu comunu. Insufletiéscá-ne pe noi esemplulu celu frumosu alui Aristidu si Themistocle, cari erau neamici personali, in sa candu au vediutu patri'a in perire, „se lasamu“ dîce Themistocle „ur'a aici la portile patriei, si candu ne vomu reintérce din servitiulu comunu, de voiesci, se-o incepemu éra-si“. Se facemu si noi, fratiloru, celu pucinu asemene, déca nu asia precum pre-tinde dela noi spiritulu legei celei Dumnedieesci; se ne calcámu pe fire, se-ne invingemu pe noi insfne, ca acést'a e invingerea cea mai stralucita, si asia in cointielegere se arátamu lumiei, ca noi suntemu capaci si volnici de a face lucruri mari, cu unu cuventu, se

demintimú prin fapte maretie opiniunea publica ce au domnitu pan' acum despre romanii din Satumare. —

Onoratele Redactiuni: a „Gazetei Transilvaniei“ si a „Telegrafului Romanu“ su-rogate cu tóta reverinti'a, a trece aceste si in colónele lorú, spre incunoscintiare mai larga si spre rezultarea unei spriginiri cu ata'a mai puternice cum si a unei emulatiuni in asta privintia.

De pe malulu dreptu alu Somesului, 15. Septemvre s. n. 1861.

Haralampie Ciorecu.

In anulú Domnului 1861 in diu'a 12. a lunei lui Septemvre s'au tienutu in cetatea Seinului o conferintia preliminaría nationala scolastica sub presiedinti'a M. Rev. Domnu Stefanu Valeanu, protop. ord. a Ardasatului, in fiinti'a de facia a M. Rev. Domni: Ioanu Szeremi, paroculu Madarasului si protopopulu Ardedului, Georgiu Popu paroculu Vezendului si protopop. Eriului, Vasiliu Catóca, paroculu Borlesciloru si protopop. sur. alu Ardasatului, Petru Branu paroculu si protopop. Satumarelui, Teodoru Sabó, paroculu si protopop. Baiei mare, Georgiu Maniu paroculu si protop. sur. alu Seinului, Gregoriu Fábianu paroculu Gidaniloru, Stefanu Borosiu preotulu Cicarleului, Stefanu Dálai, paroculu din Piscariu, Ioanu Darabanu paroculu din Trsoltiu, Vasiliu Popu paroculu din Busiacu, Vasiliu Cerneseceanu paroculu din Fernezeiu, Ciriacu Barburu, paroculu din Bicau, Petru Mihutiú, Ioanu Selagianu, Georgiu Marchisiu, Ignatu Sabó, Simeonu Popoviciu Desanu profesori la gimn. rom. din Beiusiu, Ioanu Popoviciu Desanu posesoru in comitatulu Aradului, ablegatu la diet'a Ungariei, Vasiliu Fábianu posesoru in Gidani, Ionu Popu parocu in Teutii de giosu, Ioanu Moldovcnu de Gidanu, Daniilu Pálfi, Ioanu Szeremi, Ilie Varna clerici, si Gregoriu Hengye investitoriu in Seini.

1. Intieleginti'a romana dir comitatulu Satumarelui vediendu lips'a cea mare si sentietória de unu gimnasiu nationalu au proieptatu infintiarea unui gimnasiu nationalu.

Convingunduse tóta intieleginti'a despre lips'a gimnasiului proieptatu, proieptulu s'au primitu cu unanimitate.

2. S'au propusu spre deabateré localitatea gimnasiului infintiendu.

Cu 24 voturi in contra aloru trei — cari au votatu pentru Baiea mare s'au decisu: că gimnasiulu proieptatu se se radice in Seini din cauza, ca acést'a cetate s'au affatu a fi centrulu nu numai pentru romanii din acestu comitatu, ci si pentru cei din Maramuresiu, Cetatea de pétra — Kóvár — si Selagiu; éra despre alt'a parte si pentru aceea, pentru ca poporulu romanu respective comun'a Basericésca oferesce locu si materiale pentru redicarea gimnasiului, indatorinduse a dá si

lemne de focaritu la scóla; totuodata se obléga a sus-tiené scólele normale, dintre cari acum dóue clase se afla infintiate si organizate. —

3. S'au propusu la pertraptare si desbatere intrebarea: pe ce spese se se radice acelu gimnasiu?

S'au detiermunitu, cá gimnasiulu proieptatu se se radice pe spese private. —

4. S'au ivitu intrebare: ca pe ce cale se se medilocésca aprobarea gimnasiului proieptatu dela locurile mai inalte?

S'au decisu: cá despre acést'a intreprindere salu-taria se se incunoscentieze Maritele Guverne eppesci dela Oradea mare si Gherl'a cu aceea preaunilita ro-gare: cá aceste in cointielegere se midilocésca apro-barea ei la locurile mai innalte. —

5. Pentru prosperarea intreprinderi acestei'a conferinti'a preliminarie au adatu de lipsa formarea unui comitetu provisoriu:

Comitetulu provisoriu s'au formatu prin conferinti'a acést'a preliminarie. —

De membrii si comitetului prov. s'au alesu: M. Rev. Dni.: Georgiu Maniu paroculu si protopopulu sur. alu Seinului, Ioanu Szeremi, paroculu Madarasului si protop. Ardedului, Petru Branu paroculu si protop. Satumarelui, Georgiu Popu paroculu Vezendului si protopopulu Eriului, Teodoru Sabó paroc. si protop. Baiei mare, Vasiliu Catóca paroc. Borlaniloru si protop. sur. alu Ardustatului, Ales. Erdöss paroculu Raesiei, si protop. Tiarei Avasiului, Ioanu Darabanu parocu in Tirsoltiu, Vasiliu Fabianu posesoru in Gidanu, si Ionu Popu parocu in Teutii de giosu.

6. Conferinti'a afla de lipsa se se detiermurésca agendele Comitetului provisoriu.

Agendele acelu Comitetu s'au decisu se fia urma-tórele: redigerea protocolului conferintiei; compunerea séu redigerea tuturor acteloru tramitiende la Maritele Gubernii eppesci a Oradei mare si a Gherlei; Comite-tulu are de a lucrá cu tóta energi'a pentru aprobarea proieptului conferintiei la locurile mai innalte postindu trebuinti'a prin deputati alesi din sinulu Comitetului; are de a se pregati pentru proieptulu statutelor gim-nasiale; are de a proieptá planulu gimnasiului radicandu; are datorintia de a conchiamá conferintia preliminarie de cate-ori va aflá de lipsa, éra candu se va recere are dreptu de a conchiamá adunare generala romana Co-mitatensa *ad hoc*. Totuodata e insarcinata de a primí oferte, cari e datorita ale manipulá cu consciintia si despre acele va ratiotiná in tolu anulu de doue ori anume in Maiu si Optovre.

Datu in Seini, 12. Septemvre st. n. 1861.

(urméza subscriberile.)

Cum ca acést'a copia in tóte e asemene origina-lului adeveresce

Ionu Popu,
paroculu din Teutii de giosu cá notariulu
comitetului provisoriu.

Sciri scolastice.

Sibiu, Colegiele reformaté din Osiorheiu si Clusiu a delaturatu proieptulu lui Thunu de organizatiunea

gimnasielor, a introdusu in locu-i regulamentulu sco-lasticu vechiu modificatu dupa cerintiele presinte si ti-nerimea dupa datin'a vechia s'a juratu pe legile scólei.

Gadalinu. Fiindca in mai multi articuli ai „Am. Scólei“ citiramu despre sporiulu ce-lu facu in multe parti docintii nostri cu elevii loru, mi-iau voia a aduce la cunoscentia si starea favorítóre, in care se afla sco-luti'a nóstra din Gadalinu, comitatulu Clusiuului prin destoinicia si diliginti'a demnului invetiatoriu Gavriile Muresianu, preparandu absolutu Nasaudeanu. Dsa cea mai buna dovéda de a sa capacitate o dede la esamenulu trecut, candu intr'o scolutia satésca furamu norociti a audí dela copii astufeliu de respunsuri, decatu care mai bune nu se potu asteptá nici chiaru dela o scóla normala cu publicitate. Daca institutulu preparandialu dela Nasaudu ne va dá totu asemeni do-cinti, atunci barbatii nostri de acolo trebue s'amirue recunoscenti'a si laud'a natiunei intregi. G. P.

Dela *Lesnicu* ni se scria lucru fórté tristu. Preotulu de acolo Adamu Lunghe scu ar'avea, dupa cele ce ni se refara, o purtare nu pré de lauda facia cu scól'a. Inca si aceea, ce judele comunalu in intielegere cu inspectorulu mirénu ar voi se faca in interesulu scólei, preotulu numitu strica. Odata cei doi numiti mai susu, dupa sunetulu unoru ordinatiuni si dupa cele dictate de mintea sanetósa spre folosulu scólei, a in-cercatu a pedepsi pe parintii scolariloru, cari n'au cer-cetatu scól'a. Intielegendu acést'a preotulu numitu a chiamatu indata la sine pe judele si pe inspectoru si i-a dojenitu aspru pentru cutezarea loru de a face atari lucruri in poporulu seu, in locu se le dea si in-susi dupa a sa datorita mana de ajutoriu pentru venirea copiiloru la scóla. — Invetiatoriulu de acolo intr'odu-sese in gradin'a scólei de acolo pomari'a pentru de-prinderea scolariloru, éra preotulu, in locu se ajute si singuru, si se imbarbateze pe invetiatoriu, elu a inve-tiatu pe ómeni se rupa gardulu dela gradina, cá pruncii mai bine se se jóce d'a bil'a (cotc'a, lopt'a) in acea gradina, decatu se se mai ocupe cu lucruri, de cari „nu s'au mai pomenitu“.

Donniloru! Atari dovedi nu sunt nici de cum me-nite, a ne desmantá dela staruirea pentru „scóle nationale“.

Ungari'a. Pest'a. Comisiunea insarcinata cu elab-orarea unei sisteme nóue de invetiamentu pentru Un-gari'a, de care atinseramu intr'una numeru, si-a in-cheiatu lucrurile, le-a substernutu locutiintiei regesci a

Ungariei, unde dupa desbateri seriose de mai multe zile fura priimite in totu cuprinsulu si s'a si tramisu la preinaltulu locu spre aprobare. Se spera, ca intarirea va urma inca in septemanile aceste, ca cu 1. Noem. se se póta incepe anulu nou scolasticu dupa sistem'a noua.

Ceea-ce e mai siodu si mai nepedagogicu in statorind'a sistema este, ca directorii pe viitoriu se nu mai fia totu-odata si profesori, ori invetiatori.

Ce atinge scólele elementare s'a hotaritu, cá scólele capitale de 4 clase se se schimbe in scóle de cate 3 clase, insa aceste sunt a se intocmi asiá, cá din clas'a a trei'a tinerulu se póta pasi la gimnasiu ori in acele „scóle cetatiene“ de 3 clase, care se vor infiintia in loculu scóleloru reale mici de pan' acum. S'a determinatu adica, cá se se ridice asemenea scóle cetatiene, care se suplinésca scólele reale mici, din care tinerulu pasindu in viétia, de si nu va fi invetiatu mai multe scole, se si-pota totusi continuá carier'a meseriara, ce si-au alesu

Cursurile gimnasiale vor tiené optu ani, insa sunt a se infiintia prin orasiile mai mici si gimnasia de cate trei clase astu-feliu intocmite, cá tinerulu se póta trece din a 3-a clasa séu in gimnasiulu superioru, séu in scól'a reala. Cele 8 clase ale gimnasiului se vor intocmi asiá, ca in 5 clase d'antaiu se voru predá cunosciintele stensu gimnasiale, éra cele trei clase superioare vor formá liceulu cu invetiaturile curatu speciale. Tacsele de scóla se vor sterge cu totulu. Limb'a gréca se va propune numai in liceu, asiá dara dela a 6 clasa gimnasiale in-susu, in 4 óre pe septeimana.

Limb'a instructiunei are d'a fi in gimnasiale Ungariei cea magiara, la ce pana si scaunulu episcopescu muncacianu s'a invoitu. Episcopii'a Oradana insa a aparatu gimnasiulu romanescu din cuprinsulu ei adica gimnasiulu dela Beiusiu infiintiatu de episcopulu Samuilu Vulcanu, in care asiadara limb'a instructiunei va remané roman'a.

In diet'a **Croatiei**, s'a luat in pertractare sistem'a pentru scólele populare; s'a decisu alungarea din scóle a limbei germane, éra invetiamentulu este a se regula pe base catu mai sanetose

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 40. Ionu alui Mitie, séu Ionu IV. Asanu, 1279—1280.

Imperatulu Michailu Paleologu, marita pe Irin'a fét'a sa dupa Ionu a lui Mitie,

carele érá fugitu in Scamandru lenga Troi'a, si 'lu tramite de rege in Bulgari'a. — Nu potea se strabata de Zahana, carele se tienea de rege si se batea si cu grecii, si cu tatarii. — Zahana érá in Bugiacu (Besarabi'a), cá se bata pe tataru; dar' audindu ternovenii ca Zahana e invinsu tramisera pe regin'a Mari'a la imperatulu si chiamara pe Ionu alu lui Mitie.

Ionu IV. vine, dar' in Ternovu érá Giorgiu Tertere cu influentia mare, — si Ionu IV., cá se-lu castige pentru sine 'i da fét'a de muiera. — Zahana se rentóree, si in 1280 incungiura pe Ionu IV. in Ternovu. — Murinu vine cu grecii in ajutoriu, éra Zahana la Diabena in 17. Iuliu 'i prapade de totu, — si totu asiá sórte avù si Aprenu cu 5000 ai sei in 15. Aug. —

Ionu IV. avea mare frica de Georgiu Tertere, si cá se nu-i faca vre unu reu, regele intr'o nópte si scóte tóta avut'i'a din Ternovu, si fuge cu muiera la Constantino-poiu. — In acestu modu G. Tertere, cá si ginere, apuca sceptrulu remnului.

§. 41. Georgiu Tertere I. 1280—1292.

Ionu IV., s'a dusu la Nog'a Chanulu tatariloru, cá la unu cumnatu, dupa ajutoriu, cá se bata pe Tertere. Aci afla pe Zahana, si sotiulu lui, Zalimpacsu, carii éra dupa ajutoriu venira. — Noga i-a primitu cu bucuria, apoi la unu ospetiu 'i omóre, si Ionu IV. numai prin muiera Chanului si-a scapatu viét'i'a.

Ionu III. s'a rentorsu in Bizantiu, si imperatulu s'a pusu „despotu“ peste Romani'a mare (Moglen'a) de-a drépt'a Dunarii; éra cu Tertere carele se intarise fórt'e, facù pace in 1283. —

Imperatulu Andronicu, vediendu miscarile macedo-romaniloru, si temendu-se cá nu cumva se se unesca cu meso si dacoromanii, in 1284 a vrutu se-i tréca din Macedoni'a, peste mare in Asi'a! Persecutarea acést'a nu se póte descrie catu a fostu de crudela. Stors'a bani dela romani, vendutuli-a bunurile pe nimica, — tiranisatu-i-au ostasii, manatui-au din napoi cá pe vite in timpulu iérnei, vendut'a mil'a de rentóree in patria pe bani, si altele!

Nog'a chanulu tatariloru in 1292 alunga pe Tertere, si pune in remnu pe Smiltiu.

(Vá urmá.)

Procedere metodică în propunerea părții sintactice a gramaticii în școlile primare.

(Urmare.)

2. Complinirea și determinarea predicatului.

Invetatoriul construcțiilor aceste și alte asemenea:

1. Stiuca este unu pește. 2. Stiuca înotă. 3. Stiuca e mare. Si se întrebe. Cum se numește predicatul în prop. antaiu? „Unu pește” — De care clasă a vorbelor se ține a acestă? De substantive. — Prin ce parte a vorbirii se poate asiadara rostul predicatului într-o propoziție? Prin unu substantiv — Ce vorbă e predicatul în prop. a două? Unu verbu. — Prin ce se mai poate dara exprime predicatul în propoziție, afara de substantiv? Prin verbu. — Care e predicatul în construcția a trei? „Mare.” — De ce parte a vorbirii se ține acestu eveniment? De adiective. Acum deci spunetimi, de care părți ale vorbirii se potu ține predicatul în o propoziție? Se potu ține 1. de substantive, 2. de verbe și 3. de adiective.

a) Complinirea predicatului cu substantiv.

Spuneti 10 propoziții în cari predicatul se făia substantiv! Sticlă e unu corp. Vacă e unu animal tîtos. Petru a fostu unu apostol. Barză e o pasere. Cănel e o vietate.

Cumca substantivul că subiectu se poate determină prin complinire de adiective acestă amu veditu; se cercămu însă, dacă totu asiă se poate determină acelă și candu vine că predicatu.

Se luam construcția noastră antia și se dicem: Sticlă e unu corp franguri. Ce am complinitu și determinatu aici? Predicatu. — Prin ce? Prin unu adiectiv. — Cum se numește? „franguri”. — Êta dara ca se poate; se complinim în modul acestă mai multe propoziții.

Compliniti în const. următoare predicatul prin unu și mai multe adiective: Vacă e unu animal. Mihailu a fostu erou etc.

Compliniti predic. în constr. urm. prin unu genitiv: Omul este locuitoriu (alu pământului). Dumnezeu e creatorul (lumei). Parinții sunt educatori (copiilor). Casele sunt locuințe (ale oamenilor). Palaturile sunt locuințele (principilor). Panea este unu nutrement (alu oamenilor). Dumnezeu este regintele (lumei).

Compliniti predicatul în următoarele printr'unu adiectiv: Altarul e o măsă (în biserică). Moisi a fostu

legiutoriu (la israeliti). Nebuniă e o bolă spirituală (la oameni).

Compliniti predicatu în următoarele prin infinitive: Bețiă este patimă (de a bea). Diligență este voiă (de a lucra).

b) Complinirea predicatului că verbu.

Spuneti 10 construcții, în cari predicatul este unu verbu. Spinele întepă. Școlă cultivă. Școlariul scrie. Piperiul pisica. Somnul intăresce. Focul arde. De care părți ale vorbirii se ține predicatul în aceste construcții? De verbe. — Citiți această construcție: „Cănel mușcă porcul”, și-mi spuneti cumva fi ea fara de complinire? „Cănel mușcă”. Prin ce s'a complinitu aici predicatul? Prin unu obiect — porcul. Asiadara verbulu că predicatu se poate complini prin unu obiect. Formati 10 propoziții asemenea! Asinul manăca buruienile. Găină manăca graunțele. Școlarii iubesc parinții. Mamă îmbrăca copilul. Măriă unse pe mantuitorul. Apostolii latra evangeliă. Reșbelul devasta țările. Apă stenge focul. Lucrul intăresce sănătatea. Iisus mângăia pe veduvă. — Formati 10 construcții, unde verbulu că predicatu se se complinescă prin unu adverbu! Primeveră vine curendu. Tatalu meu locuesce aici. Cartea e pusă sus. Școlariul vine tardu. Femeiă plange fărte. Venul dice nu. Drumul duce la dealu. — Spuneti-mi acum, prin ce se poate complini predicatul, candu acestă este unu verbu? 1. prin unu obiect și 2. prin unu adverbu. — Acum compliniti verbulu că predicatu prin unu adiectiv! Școlariul scrie (cu pînă) Copilul manăca (cu liagură). Cănel fugă (cătră stăna). Școlariul scrie (după formulă). Bolnavul țipa (de durere). Cășitorul ceriesce (fara de causă). Șervitorul șervesce (pentru simbră), Vacă stă (dinaintea grajdului).

Notă. Substantivele cu propoziții (adiecte), care arată unu locu, unu timp, unu mod, o despărțire, o asemănare, o materie, o causă, unu scop, unu mijloc, se privescu și că adverbe în amplificarea propoziției.

Acum 4. am determinatu verbulu că predicatu prin unu adiectiv, acum determinati-lu 4. prin unu genitiv ori și dativ.

Notă. Invetatorulu se se folosăca aici de verbele, care se împreună cu genitiv și dativ. Eșemple: Palariă e a copilului. Cartea (i) place școlariului. Copilul crede parinților. Bolnavul multimesce doștorului.

Acum a spuneti prin ce am determinatu verbulu că predicatu? 1. prin obiect, 2. prin adverbu, 3. prin adiectiv, 4. prin genitiv, 5. prin dativ.

Ce vorba mai avem d'a complini cá predicatu? Adiectivulu.

c) Complinierea predicatului, candu a-cest'a e unu adiectivu.

Formati 10 constructiuni in care predic. se fia adiectivul Drumulu e latu. Copilulu e bolnavu. Scri-sórea e frumósa. Copilulu e veselu. Gain'a e alba. Biseric'a e inalta. Riulu e afundu. Drumulu e lungu. Pórta e mare etc. — Cum suna antai'a nostra propusatiune? „Drumulu e latu“. — Daca vomu dice „drumulu e fórté latu“, prin ce vorba amu determinatu predicatulu? Prin „fórté“. — De care vorbe se tiene fórté? De adverbie. — Prin ce se póte asia dara mai antaiu complini adiectivulu, candu sta cá predicatu? Prin adverbu. — Formatu 10 asemene propusatiuni. — Esemple: Panea e fórté nutritóre. Untulu e adesea móle. Nemoderatulu devine lesne bolnavu. Irodu a fostu tiranu infricosiatu etc.

Afara de adverbu, predicatulu cá adiectivú se mai póte determiná inca prin unu substantivu in diverse casuri. Esemple: Seraculu e lipsitu de ajutoriu. Rachiulu e stricatoriu sanetatii. Servitorulu e supusu stepanului seu. Scri-sórea mi-a fostu neasteptata. Panur'a pretiucesce unu galbinu.

Repetitiune. Prin se se póte determiná subiectulu? Ce vorbe potu stá cá predicate? Prin ce se póte complini predicatulu candu e unu substantivu. Prin ce candu acel'a e unu verbu, unu adiectivu?

(Vá urmá.)

Varietati.

Consemnarea contributiilor oferite in favórea gimnasiului infintindu in comitatulu Satu-marelui, in cetatea Seinului.

Stefanu Valeanu, protopopu 50 f.; Vasiliu Popu, parochu 60 f.; Ioanu Szeremi, protop. 50 f.; Petru Branu, protop. 100 f.; Georgiu Popu, protop. 50 f.; Georgiu Marchisin, profesor 100 f.; Simeonu P. Deseanu, prof. 100 f.; Ioanu Selagianu, prof. 100 f.; Ioanu Popoviciu Deseanu, posesoru 100 f.; Gregoriu Hengye, inventatoriu 100 f.; Stefanu Daleanu, parocu 100 f.; Georgiu Maniu, protop. 400 f.; Teodoru Szabó, protop. 50 f.; Vasil. Catóca, protop. 100 f.; Ioanu Popu, parocu 50 f.; Petru Mihutiu Lesanu, prof. 40 f.; Stefanu Borosiu, parocu 5 f.; Vasilin Cernescanu, parocu 40 f.; Ilie Varna, clericu 5 f.; Vasiliu Fabianu, posesoru 100 f.; Gregoriu Fabianu, parocu 56 f.; Ioanu Darabanu, parocu 50 f.; Ioanu Murgu, fetu 100 f. Sum'a tóta e . . . 1816 f. v. a.

* Unu individuu anume Bucuru Risulea din Pest'a a anonciatu redigerea unui almanacu umoristicu din partea Dlu, si a promisú ca in I. Iuliu vá esi brosiur'a I. Ne primindu noi nici pana in dio'a de astadi mentionat'a brosiura si remanendu reclamele nóstre fóra de totu succesulu, Ve rogámu Domnule redactoru a pune in-trebatiune publica prin venerabilulu D. Vóstre jurnal, cá se scimú noi si alti prenumeranti: cum stá lucrú cu „Tuti-fruti?“*)

Mai multi prenumeranti prin I. F.

*) Brosiur'a I. a tomului I. scimú ca a esitu.

R.

* In scurtu se astépta esirea unei ordinatiuni, prin care se vá sterge din comerciulu calcularea dupa duzine si se vá introduce in locui ceea dupa dieci bucati.

Provocare.

Indresnimu a-lu rogá pe domnulu Petricu cá se aibe bunetate a ne tramite deja si noa boremu unu esemplaru d'in „Poesiile Nationale“.

Prenumeranti d'in Pest'a.

Avisare.

In anulu trecutu s'a imprimatu in Pesta portretulu lui Mihaiu eroulu, cu scopu de a se ajutorá d'in venitululu curatu unu june ce studiéza pictur'a la Academi'a din Vien'a; manipularea acestui portretu am primitu-o eu asupra-mi, si trebuie se marturisescu ca m'am bucuratu de o partinire ce n'am speratu-o, s'au petrecutu o suma de esemplara, — inse pretiulu nu l'am capetatu anca d'in totu loculu, má de cate-va luni, decandu ómenii suntú ocupati mai multu eu misicariile politice, neci unu cruceriu n'a mai incursu.

Dreptu aceea, cá de o parte tinerulu pictoru se nu suferé vr'o scadere prin necapetarea acelei sume ce o are fipsa, si pe ce se razima in fiesce care luna, éra de alta parte cá si eu, care nu o se mai petrecu multu prin Pest'a, se me potu desface de acésta socóta: mi iéu voia a rogá pe toti acei domni, carii au binevoitu a primi sarcin'a de colectanti asupra-si, se aiba bunetate a-mi tramite catu se póte mai curendu — sub adres'a subscrisa — restulu cu care aru mai fi detori in pretiulu portreteloru atinse.

Pest'a in 9. Septemvre 1861.

P. Cosma,

juristu absolutu, (galamb utcza Nr. 1).

* Indreptare. In Nr. „Am. Sc.“ 34, la pag. 285, colón'a a dóu'a sirulu alu doilea de din josu s'a veritu o eróre, care este a se indrepta „locuitoriu in Aradu“, in locu de locuitoriu in Blasiu.“

Concursu.

(2—3).

Común'a Órd'a-de-josu s'a declaratú a intemeiá un'a scóla in satu, si fiindca nu se afla nici unu individuu capace spre ocuparea oficiului de docinte in acea comuna, se deschide prin acést'a concursu, si se próvoaca toti ecei'a, carii posedu calitatile cerute pentru acestu postu si dorescu a lu-ocupá, cá celu multu pana la ultim'a Septbre a. c. s. n. se se adreseze cu documintele cele trebuintiése catra antist'a comunala din Órd'a-de-josu. Postulu acést'a se va inzestrá cu 200 fi. v. a. salariu anualu, si pentru emoluminte 40 fi. v. a. si quartiru liberu; dara intre calitatile neincun-giurabile se fie si preceperea cantariloru bisericesci; apoi concurrentii au se fia pedagogi. —

Órd'a-de-josu, in 7. septemvre n. 1861.

Nicolau Standoru de Vistea.
jude.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiú pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Scótele populare.

(Din „Romanulu“.)

In procesulu desvoltarii ori-carui statu cestiunea organizarii instructiunei publice ocupa fara indoela unu locu fórté insemnatu, si acést'a cu atata mai multu, cu catu guvernulu voesce seriosu progresulu, desvoltarea liberalé a natiunei. Numai prin instructiunea publica, prin luminarea poporului, póte s'ajunga o natiune la adeverata libertate a poporului; autonomi'a unei comune séu a unei tieri presupune o burgesia, o clasa de midilocu cultivata; caci fara dens'a ar' lipsi elementele trebuintiose spre a puté exercitá autonomi'a. Totu omulu este unu anelu in lantiulu sociale, este trebuintiosu pentru totulu, d'aceea trebue cá fiacare individu se posieda gradulu de invetiatura necesariu spre a-si puté implini loculu seu. N'avemu, de catu a deschide istori'a lumii si vom vedé pe fiacare pagina, ca ori unde si'n ori ce timpu unu poporu a voitu cu seriositate libertatea, s'a desceptatu in sinulu seu dorinti'a d'a generalisá cultur'a intelectuala. Scótele populare sunt pentru desvoltarea spirituala a unui poporu ceeace este comun'a libera pentru constructiunea politica a statului. Unu statu constitutionalu nu póte se esiste fara instructiune publica, nu póte prosperá fara scóle populare, caci cetatianulu, fara invetiatura, nu póte intielege libertatea, nu póte apretiu drepturile sale de omu, de membru alu societati, de cetatianu; fara instructiune va confundá libertatea cu licenti'a, va abusá de dens'a si va ajunge a fi séu sclavulu unoru ómeni ce se folosescu de nesciinti'a lui, séu sclavulu patimiloru sale desfrenate.

Instructiunea publica este mai bine desvoltata in Elveti'a. Acolo gasimu in tóte cantónele (districtele) scóle comunali, fiacare satu, fiacare catunu are scól'a sa si gasimu scolari din etate de 6 pana la 16 ani. Scótele primarie le gasimu mai cu séma desvoltate in cantónele de limba germana, unde le vedemu la o inaltime, incatu putemu dice, fara a ne espune la o contestare, ca s'afia in culmea tuturoru statelor europeane. De vr'o doué-dieci de ani aceste scóle au facutu mari progrese,

ca astadi potu servi de modelu Europei intregi. Cantónele franceze sunt ceva mai inferióre, si cele italiene, in comparatiune, sunt si mai inferióre. In cantónele cele mai inaintate in instructiunea publica (Zuricu, Bern, Arau, Thurgau s. a.) cursulu scolaristicu anuale este de 40 pana la 42 septemane; in alte cantóne, mai pucinu inaintate, precum la Luzernu si la St. Galu cursurile anuali nu sunt decatu de 20 septemane. Elveti'a, cu poporatiune de dóue si diumetate milióne locuitori, intretiene unu numeru de 6780 profesori ai scóloru populare; numerulu scolariloru este de 410.000, adica mai multu de a siésea parte a poporatiunei generale visita scótele comunali si gasimu pentru unu numeru de 350 locuitori cate o scóla. Fara indoela unu resultatu fórté multiamitoru, mai cu séma de lu-vomu compará cu starea instructiunei publice la noi.

Dupa Elveti'a vine Prusi'a unde s'afia acum 24.290 scóle populare cu aprópe 33.000 profesori si 2,800.000 scolari; in urm'a Prusiei, gasimu instructiunea publica mai desvoltata in Franci'a, unde s'afia 34,300 scóle cu 63.000 profesori si numai 2,900.000 scolari. Pentru alte tiere n'avemu la indemana asemenea notitie statistice, dar' scimu ca Elveti'a, Prusi'a si Franci'a sunt tierelile in care instructiunea publica este mai multu respandita.

Suntemu de parere ca scól'a satésca (scól'a primaria séu comunale) se fia privita ca o afacere comunale; scól'a complimentaria (scóla reale, gimnasiulu), cá o afacere a tierii se aterne de autoritatile districtuali, ér scól'a superióra (Academi'a, universitatea) si instituttele speciali, tehnice se aterne de guvernulu tierii. In Elveti'a autoritatea superióra a cantonului in privinti'a instructiunei publice este incredintiata unui consiliu de educatiune; supt acésta autoritate superióra s'afia comisiunile districtuali de scóla, ai caroru membrii sunt inspectorii de scóla. Relatiunea scólei catra comunile locali difera dupa localitate: in comunile, in care comun'a platesce din fondurile sale pe profesori, precum la Zuricu, la Arau, Bern, Bale, comun'a

exercita dreptulu de supravegheare printr'o deosebita dregatoria; acestu dreptu de supravegheare este mai multu d'o natura administrativa decatu tehnica; adesea preotulu comunei este membru, cate odata presedintele acestei dregatorie; dar nici o scóla in tóta Elveti'a nu se afla supt directiunea speciale a unei dregatorie eclesiastice.

Organisatiunea scólei in sensulu celu mai intinsu, adica impiegarea si congedierea profesorilor, formarea si esaminarea lor, alegerea si introducerea cartiloru de invetiatura si celelalte este afacerea statului. D'o mare insemnatate sunt seminariile pentru formarea invetiatorilor si conferintiele profesorilor (sinódele scolastice), caci esistu in mai tóte cantónele cá nescé institute legali, cari au o competintia intinsa si asupra carora guvernulu n'are, decatu o inriurare marginita si indirepta. Candidatii, ce esu din seminaru, au a se supune unui esamenu publicu, in urm'a caruia li se incredintiéza provisoriu o profesura, care ajunge definitiva dupa ce voru fi datu dovedu, in timpu d'unu anu s'au doi, de capacitatea lor; odata numiti definitivu, impiegarea lor este pentru tóta viéti'a si nu potu fi destituiti, decatu in urm'a unei sententii a sinodului scolasticu.

Nu suntemu din acei, carii credu ca trebuie se imitámu in tóte institutiunile straine, ca este bine a adoptá o sistema, fiindu ca esiste in alte tieri, ca putemu aplicá la noi totu ce se practica in alte locuri si ce produce acolo rezultate bune; scimu fórté bine, ca fiecare tíera are insusirile sale locali, ca fiecare natiune are propriile sale calitati si defecte, esistintia sa particulara si ca ceeace póte fi fórté bunu si practicabile in Franci'a séu in Germani'a, nu este póte astufelu la noi. Dar credemu, ca trebuie se esaminámu tóte, si cele ce vomu gasi bune si practicabili la noi, se le adoptámu si se le aplicámu, facéndu insa modificarile conforme starii nóstre sociale. Noi (in Romani'a) avemu unu ministeriu si-o Eforia a instructiunii publice, cá autoritati superióre pentru invetiatur'a poporului; avemu in capitale destule asiedieminte publice pentru invetiatur'a superióra, dar ceea ce ne lipsesce mai cu séma sunt scólele comunali, este generalizarea instructiunii primarie. Sunt multe sate, in care nu esiste nici o scóla si chiaru in acele sate unde sunt scóle, se afla intr'o stare fórté trista; am vedíutu candidatí, ce s'au numitu invetiatori de satu, carii nu erau in stare a scrie trei rinduri fara gresiele si carii avea mare nevoia a cíti cele scrise de altí, despre celelalte sciintie elementare nici nu vomu vorbí. Ce invetiatura póte dá unu omu,

care singuru nu scie nimic'a? — Apoi nu este d'ajunsu cá invetiatorulu se scia elu insusi ceea ce are se invetie pe altí, trebuie se cunósca si artea d'a comunicá sciinti'a lui altor'a, pedagogi'a, si acést'a tocmai — lucrulu esintiale — este cu totul neglesu la noi; scóle pedagogice, pepiniere pentru invetiatori ne lipsescu cu totul; apoi este invederatu ca, fara invetiatori pedagogi, scólele nóstre comunali nu potu prosperá. Misiunea invetiatorului satescu este fórté mare, este unu sacerdotiu; unu invetiatoru de satu, care voesce a-si indepliní, cu scumpatate si'n consciintia misiunea sa, trebuie se fia unu omu superioru, se intieléga inaltímea misiunii sale si se poséda acea abnegatiune sublímă trebuntíosa spre a puté indurá tóte privatiunile, spre a puté severst tóte sacrificiele cate-i sunt impuse prin positiunea sa sociale, avendu in vedere numai folosulu comune si, dreptu singur'a recompensa, multiamirea sufletésca ce dá animelor nobile implinirea datorieloru si consciinti'a d'a fi contribuitu pentru progresulu natiunii, pentru binele patriei sale. Dar, spre a puté avea asemenea invetiatori de sate, trebuie neaparatu se le d'amu midlócele d'a puté traí din functiunea lor.

Amu dorí, cá cursurile scolastice la tíera se fia de 40 de septemane, cá visitarea scólei se fia obligatoria pentru toti copii din etatea dela 7 pana la 12 séu 13 ani; cá invetiatorulu satului se fia oblegatu a tiené duminicele unu cursu repetitoru pentru junii, cari au estu din scóla, cá se nu uite ceea ce au invetiatu. Amu dorí, se se introduca gimnastic'a in invetiatur'a publica, desvoltându-se astfelu deodata cu facultatile intelectuali si cele corporali, junii ajunsi in etate de 16 ani se se deprinda cu manuirea armelor, mai cu séma cu darea la semnu. Aceste exercitii, nu numai contribuescu la desvoltarea pateriloru corporali, dar desvólta totdeodata si inteliginti'a, dau omulni simtiemintulu demnitatii sale individuali, 'i inspira patriotismu si barbati'a. Amu dorí, cá copii cultivatoriloru se invetie elementele istorei naturale, fizice si mecanice, se invetie, celu pucinu rudimentele geografiei tíerei si istori'a patriei lor.

Credemu, ca tóte aceste sunt cu putintia, de nu deodata, dar treptatu; poporulu romanu este fórté inteliginte, a datu destule probe ea invétia lesne, si c'o directiune buna póte s'ajunga in scurtu timpu fórté departe. Ide'a gresita, ca tieranulu invetiatu este unu prostu cultivatoru, este demintita prin sperintia, care din-contra a doveditu, ca instructiunea nu numai nu vatéma intru nimicu aptitudinea la lucrulu manuale, ci

inca contribue a se seversi aceste lucrari manuale cu multa inteligintia, si prin urmare mai bine; caci omulu invetiatiu va sci a potrivii puterea cu trebuint'a, a mesurá midilócele cu efectulu ce voeste a produce. Dela invetiatiu'a poporului aterna viitorulu nostru; vedemu ca tóte natiunile in giurul nostru mergu inainte; a stá in locu in miscarea generale nu este cu putintia si, daca nu vom pasi inainte cu progresulu generale, vom merge inapoi si ne vom gasi curendu isolati si delasati de toti. Amu perdutu pan'acum unu timpu fórte pretiosu, si de nu vom pune nici acum man'a la lucru, va fi prea tardiu!

Winterhalder.

Ordinatiuni.

Nr. Consist. 832. 1861.

Préclinstittloru PP. Protopopi, C. Administratori, Cinstítei Preotimii eparchiale si Iubitiloru nostri Eparchiotti pace si daru dela Ddieu Tatalu nostru carele este in Certuri!

Din deosebite parti ale eparchiei nóstre mian venitu scirea, ca unele din comunele nóstre bisericesci au primitu o parte insemnata din imprumululu statului la mana, si ca cealalta catu mai curendu o voru primí, si acestea in obligatii de statu. N'au lipsitu a ajunge la cunosciint'a mea, inca si acea impregiurare intristatóre, ca fórte multe din comunele nóstre nu pri-cepu séu nu vréu se prioépa bunatatea acestoru obligatii, si asiá se lasa de le insiéla unii si alti reuvoitori, si cu deosebire iudovi, aducédu in prepusa si in iadoéla de multe ori intregulu pretia alu pomeniteloru obligatii, cá cu atata mai lesne se li le scóta din mana pe pretiuri ne'nsemnate in bani, ba precum cu durere am trebuitu sa afla, ca fórte de multe ori s'au intemplat, de s'au vendutu cu mai pucina de jumetatea pretiului loru nominalu.

Deci, cá reulu acesta se nu se letiésca si mai departe spre grea si insemnata paguba a crescintiloru nostri, eu, cá Archipastoriulu vostru, carele in tóte vremea se ingrigésce de binele vremelnicu si vecinicu alu filoru sei sufletesci si se straducesce din tóta puterile a ve povatini pe calea adeveratei fericiri inpinsu de sant'a datorintia a grelei mele misiuni, vinu se ve dau urmatoriulu sfatu parintiescu:

Sciti cu totii prébine lips'a cea mare, ce o avemu de totfeliulu de scóle, dar cu deosebire de scóle populare. Prin staruint'a mea si a barbatiloru clerului si

natiunei nóstre s'au si infintiatu una numeru fórte frumosu de asemenea institute populare; insa trebue se marturisiti toti cu mine, ca din lips'a midilóceloru pe acelea scóle nu leamu pututu aduce inca la starea dorita, din pricina, ca pentru invetiatori bine cvasificati se ceru si lefi mai bunisióre, cá se tacu de alte trebuintie mai marunte, dar' totu atatu de insemnate. Afli asiadara de bine, a provocá pe toti fiii mei sufletesci, cá urmandu esemplului celui bunu alu altoru crescintia evlaviosi de ai nostri, ravnitori de luminarea sa, — sum'a aceea ce o va priini óre-care comuna in obligatii dela imprumululu statului, se se ferésca de a o resfirá, vendiendu obligatiunile unoru interesati, cu pretiuri scadiute, ei se o jertfésca pentru unu fundu scolaru, din care apoi la vreme se se póta intemeiá séu sustiené casa de scóla si se se póta salarisá unu invetiatoriu dupa cuviintia, fara ingreunarea singuraticiloru medulari ai comuneloru.

Déca voi iubitiloru crescintia veti implini acestu sfatu archiereacu, atunci ve veti castigá insive, filoru, nepotiloru si stranepotiloru vostri mosia veciniea, carca furii nu o vor puté furá, foculu nu o va arde si ap'a nu o va innecá, pe candu la intemplantia din protiva, candu adeca vr'unu crescinu, séu comuna intréga vendiendu cu paguba obligatiunile de statá raspindule fara de a vedé vr'unu folosu dupa densele, ve veti castigá insiva cunosciintia neodihaita, pentru fapt'a cea reu socotita.

Ascultati-me dara Iubitiloru! Ascultati-me, cá se ve binecuvinte armatorii vostri, cá se ve binecuvintezu si eu acum si totdeuna, si se-mi fii bucuria mea, cá cu liniscea sufletului se me rogu lui Ddieu pentru voi si copli vostri.

Sibiu, 7. septemvrie 1861.

Alu vostru alu tuturu

de totu binele voitoriu Archiereu,
Andreu baronu de Siaguna m. p.

Circulariulu acest'a se se cetésca lamuritu si spre audiulu tutururu, prin preotíme in tóte bisericile nóstre parochiale, si PP. Protopopi si Parochii se invetie pe crescintia, ca in acestu intielesu se faca eparchiotti nostri cu obligatiile, ce au dela imprumululu statului.

Copi'a cerculariului Episcopescu ddo. 5. Septemvrie 1861 Nr 672 catra toti Protopresbiterii din Dieces'a Aradului.

„Singur'a midilócire, prin carea unu poporu se póta redicá la o bunastere materiala si intielesuala, este

creșterea; pentru aceea toți cei iubitori de înaintare au de a înbrăciși și sprigină acele întreprinderi, prin care treb'a creșterii se înaintăza.

„Amiculu Scólei“, o fôia de septemana, ce ésa în Sibiu din tipografi'a Dlui S. Filtsch și sub redigerea Dlui V. Romanu, are de scopu, a înaintă creșterea cea scolastica a poporului nostru. — Trud'a, ce o au pusu redactiunea acestei foi spre ajungerea atinsului scopu, ne îndatoréza la recunoscintia, și ne îndémna a face cele de lipsa, cá foi'a acésta în tóte partile Eparchiei nóstre catu mai tare se se lătieșca.

„În acea acceptare dara, ca barbatii bisericesci și literari din cuprinsulu Eparchiei nóstre nu se vor retrage atunci, candu în folosulu natiunei suntu poștiti a sprigină treb'a scolastica, — împlinim o datorintia placută, candu pe toți iubitorii de cultura nationala, éra anume pe DD. protopresbiteri, pe parochi, administratori, inspectori de scóle și pe invetiatori, cu acéșta i provocamu: cá tot însulu fôia scolastica mai susu numita pe calea prenumeratiunei se si-o castige, și în acestu modu pe langa înaintarea folosului seu celui spiritualu deodata se asigureze regulat'a eșire a acestui organu de luminare, care neavendu altu fondu, numai prin caldurós'a spriginire a publicului cetitoriu se pôte sustiené.

„Pretiuulu prenumeratiunei pe unu anu e 4 f. éra pe jumetate de anu 2 f. v. a. Numerii acestei foi, cari au eșitu dela începutulu semestrului curgetoriu se potu inca capetá întregi, dupacum din înștiințările foi acesteia se pôte pricepe; éra banii de prenumeratiune se potu tramite séu deodreptulu la editur'a Amicului Scólei, séu la cancelari'a diocesana de aici.

„DTa ești însărcinatu, a lăti acésta provocare în cerculu submanuatu și a conlucră, se se adune catu mai multe prenumeratiuni.“

Pentru încredere
Mironu Romanu,
protodiaconu, notariu consistorialu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 42. Smiltiu. cumnatu cu G. Tertere, 1292—1295.

Smiltiu, cumnatulu lui G. Tertere, carele éra romanu din Moldavi'a, a cuprinsu tronulu, cá și celu mai de frunte barbatu în Bulgari'a.

Tertere a fugitu la imperatulu, Andronicu celu betranu, înse nu l'a primitu de frica lui Noga, și pentru acéșta G. Tertere s'a ascunsu în Odriu. — În anulu acéșta (1292) se scóla chanulu Tuctai, și bate pe Nog'a, éra Tiaca fetiorulu acéștia și ginerele lui G. Tertere abia scapa cu putieni a-i sei. —

Tiaca în 1294 si-pune în cugetu, ca se cuprinda remnulu dela Smiltiu, din caduítia múierii, fetei lui G. Tertere, și unindu-se cu Sfendistlau fiulu lui G. Tertere, înrumpe în Bulgari'a, cuprinde Ternovu; éra Smiltiu fuge la imperatulu, și lasa remnulu. —

§. 43. Osfendistlavu Tertere, 1295—1322.

Tiaca fú nenorocosu ca se însotí cu O. Tertere, deórece acéșta cá romanu a trasu la sine pe locuitori, apoi prindiendu pe Tiaca, 'lu sugruma în închisóre prin nesce evrei; éra pe tatarii lui, 'i taia.

Andronicu Paleologulu se siliá se puna de rege pe Michailu III., fiulu Mariei și alu lui Constantinu I., prin ajutoriulu lui Tuctai, și a unei partide din Bulgari'a. — Imperatulu tramite pe Michailu III. în 1298, cu Radostlavu și ostasi multi în Bulgari'a, dar Eltimeru, ginerele lui Smiltiu fiindu despotu la Crumu, i vine în drumu, și baténdulu prinde 13 curteni imperiali, pe carii 'i tramite la regele în Ternovu, 'și lui Radostlavu 'i scóte ochii. — Regele elibera pe cei 13, éra imperatulu tramite a casa pe G. Tertere táta regelui.

În 1301, regele vrendu se-si resbune a înruptu asupra greciloru, și dincolo de E m u a cuprinsu multe cetati, și altele le a primitu cu conditiuni. — Regele peste 5 ani se împreuna cu Eltimeru, și cuprindu multe cetati dela greci, însa în 1306 Michailu fiulu lui Andronicu celu tineru 'i resbate și la unu anu face pace cu regele. În 1308 regele cuprinde Crumulu, și pe Eltimeru 'lu alunga pentru ca ar fi ténutu cu grecii. — Regele Osfentistlavu Tertere móre în 1322, și 'i urméza fiulu seu Georgiu Tertere.

§. 44. Georgiu Tertere II., 1322—1323.

Tertere II. delocu începù a cuprinde cetatile greciloru pela Rodope, caci în acestu timpu se batea Andronicu celu tineru, cu

celu betranu. — În 1323 Tertere II., pradéza pe la Odriu, si rentornandu cu préd'a 'lu ajunge Andronicu celu fineru si în ajutoriulu noptii reapuca prad'a. Boesila, fratele lui Osfendistlavu, cuprinse cetatile pe lenga Copsinu, si supunendu-se imperatului, se face „Despotulu Mesiei.“ Mai tardiu se ininsotî Boesil'a cá se cuprinda Filipopoiulu — insa nu potî se face nici imperatulu ceva, deórece Ioann Rusulu invetiatu în artea militara, aperà Filipopoiulu cu tóta energi'a, de si audise ca Tertere II. e mortu.

(Vá urmá.)

Conversatiune cu copli asupr'a pamentului.

Sufraci'a pamentului cunoscuta pana acum'a, a-fara de pucine locuri pustie, e preste totu cultivata si folosita, astu-feliu, catu tierile lumei de adi su-ase-menea unei gradini nemarginite, in care ómenii luca atatu pentru cá se se desfateze, catu si pentrucá se castige ceva. Pamentulu, candu l'a facutu Dumnedieu, a fostu pustiu si selbatecu, dar' éta adi prin maestri'a si activitatea ómeniloru in ce stare placuta se afla!

Pamentulu mai înainte de a est' genulu omenescu din paradisu (rain) si de a se latî peste elu, erá numai unu desiertu nemarginitu. Tóta sufraci'a lui erá acoperita de paduri nepetrunse, de lacuri fara margini, de neguri nesanatóse, si de riuri, care n'aveau tiermi ci curgeau in tóte partile. Animala selbatice locuiau fara de a duce frica de vre-o flintia omenésca. Dar' dupace ómenii se latira totu mercu, animalele selbatice inca se retrasera prela locuri mai nelocuite. Padurile incepura a le tsia ómenii, cá se - si faca locuintie, punti (poduri) si nai (corabii), lacurile a le secá; si astu-feliu apoi si negurile cele nesanatóse disparura (se pierdura) si sórele neinpredecatu începú a - si versá radiele sale pe pamentu.

Cu schimbarea sufraciei pamentului se schimbá si starea si natur'a atmosferei séu aerului. Padurile si lacurile tienéu recéla; dar' dupace ómenii le mai rarira, locurile incá se facure mai calde, si astu-feliu putea se crésca feliurite plante, cari sierbiá ómeniloru de nutrementu. Popórele unei parti de pamentu nu se indestulea cu plantele ce crescea la ele, ci voiá se aiba si altele de prin alte parti ale pamentului, si astu-feliu incepura apoi a schimbá între sine productele naturei. Cele mai multe flori deprin gradiniile nóstre, care ne desfetéza atat'a cu mirosulu lorú, pomii carí ne dau

fructe asiá de placute, semenaturile cari infrumsetieza tiarinile nóstre, legumile cari ne sierbescu spre gatirea bucateloru feliurite, viti'a care cu fructulu ei desfetéza anim'a ómeniloru — tóte acostea-su aduse deprin alte tieri, suntu darulu altoru parti departate a le pamentului. Tocma asiá cele mai multe din animalile nóstre de casa, calulu celu folositoriu; — canele pazitoriu si sociulu celu mai credintiosu alu omului; turmele cele multe de pe campiele nóstre, — órale depre langá casele nóstre, — tóte suntu aduse órecandu - va deprin alte tieri straine departate.

Insa numai pucine plante si animale s'au straportatu din o tíera in alt'a. Numerulu lorú e atatu de mare, incalu mintea omenésca nu e in stare cá se tiená tóte formele si numele lorú. Peste sute de mii de feliuri de arbori, burueni, erburi, muschi, bureti, s. a. crescu pe sufraci'a pamentului. Prelanga aceea nenumerate si feliurite genuri de animale, care - si tienú viéti'a cu feliurite plante. Din trei sute, bá si mai multe genuri, de paseri abiá s'au domesticitu (s'au facutu de casa) vr'o dóuedieci de genuri. Afara de aceea numerulu animaleloru sugatórie, a paseriloru, a amfibiilorú séu a animaleloru ce traescu si in apa si pe uscatu, a pesciloru, a insectelorú si a viermiloru mintea omenésca nu-lu póte sci nice cunóscé; multe alte sóiuri (genuri) mai suntu pe lume, cari ochiulu omenescu inca nu le-a vedíutu; nenumerate animale suntu atatu de mici, catu pentru ele o singura frundia se pare unu tienutu, si unu stropu de apa o mare; si ochiulu celu mai ageru nu e in stare se le oserbeze. Numai dumnedieu le scie care le-a datu viéti'a, si care le nutresce.

Pe pamentu tóte plantele si animalele si-au loculu lorú, din care nimic'a nu se póte stramutá fara de a se stricá! Asiá fia-care tienutu si-are avútele sale proprie, conservate prin intieleptiunea creatoriului. Nici o tíera nu are de odata tóte bunurile lumei, pe candu alt'a patimesce de lipsa. Intr'unu ticutu cresce viti'a de via, er' in altulu numai bradulu.

Astufeliu unu poporu totu de un'a va avé lipsa de cel'alaltu; tóte popórele pamentului suntu legate de-o lalta astufeliu, catu forméza membrele unei familie acarei parinte e Dumnedieu.

Dintre tóte fapturile aici pe pamentu numai omulu l'a facutu ddieu astufeliu, catu se póta locui pe pamentu unde — i va placé. Omulu din tierile cele fiorbinti unde arstí'a sórelui arde tóte plantele, calatoresce in tienu-turile cele reci pururea inghiaciate, unde numai aróre ori vede sórele si numai pucine animale potú se traiésca.

Omula pretutinde e domnu: dinaintea lui tremura tigrulu in desierturile cele masipose ferbinti, si ursulu din tienaturile cele aspre acoperite de nea. Omulu este corou'a fapturiloru depe acestu pamentu, nu numai dupa trupu dar' si dupa sufletu. Elu trebuie se cunoasca totu rotogolulu pamentului, si lucrurile minunate ale lui ddieu ce suntu pe de-asupra lui, ca prin acest'a se se conduca si indrepte catra ddieu. Pamentulu, acestu globu cumplitu, locuitu de nenumerate milioane de fiintie, si care innota liberu in universu, mai de multe ori l'au cercunavigatu seu incungiuratu omenii caletorindu caletoria in giurulu pamentului, care in linia dirapta e de vre o cinci pana la siese mii de mile, si se pote face intr'unu anu de zile. Dar marile, cari acoperu cea mai mare parte a supr'afaciei pamentului, muntii cari totu de un'a-su acoperiti de nea si de negura, silescu pe calatoriu se incungiure multu. Globulu pamentului care lu-incungiuriiu unu timpu asia de scurtu nu e pre mare. Intru adeveru nici nu este, si steu'a care o locuimu noi in universu, este cea mai mica intre tote corpurile cereosci, cari le vedemu stralucindu noptea pe ceriu.

Numai pentruca noi suntemu asiá mici ne paru tote asiá mari si nemesurate, candu apoi in asemenare cu universulu fara margini, tote suntu numai unu firu de pulbere. — Numai pentruca noi suntemu asia mici ne paru atatu de mari muntii, cari se naltia, depe suprafacia pamentulu si si-ascundu verfurile in nori, si totusi atatu inaltimea loru catu si afundimea muntii in asemenare cu globulu pamentului nu e alt'a, decatu ceea ce este o mica grabuntie de pe unu ou.

Varietati.

* Pentru naturatisti. In satulu Maciov'a (langa Lugosiu) o vaca de 10 ani a lui Teodoru Nicolescu a statu in 2. Iunie a. c. un'a viti'a, si in 23. totu aceleias; luni unu tauru.

Pana acum' ambii vitiei traescu, si se laptéza de mam'a loru. Ch.

* Puterea de vietia a cailoru. In Franci'a se facura de curendu cateva probe, spre a afla, catu ar puté unu calu se traiésca in impregiurari deosebite, d. e. in fortaretie impresurate, fara de nutretiu. Din cercarea facuta a esitu rezultatele urmato re: Unu calu pote trai 25 de zile fara nutrementu solidu, se nu bea

nimica decatu apa. Va trai numai 5 zile cu nutrementu solidu, insa fara se bea ceva. Daca in 10 zile va capata nutretiu, insa nu i se va dá apa de ajunsu, stomaculu i s'a stricatu cu totulu. Aceste rezultate vedescu deajunsu insemnetatea apei in conservarea cailoru. Unu calu, care in trei zile nu s'a adapatu, a beutu dup'aceea 11 galone (peste 90 patrare) de apa ju trei minute.

* Scólele in regatulu lomb.-venetianu. In cele 13 diecese ale acestui regatu a fostu in anulu 1860 2008 scóle populare catolice, dintre cari 10 scóle principale de baieti cu-si fara de scóle reale, 13 scóle princiale de fete, 1652 scóle elementare de josu pentru baiati, 205 de aceste pentru fete si 88 scóle de necesitate. Cu aceste stetera in legatura 62 scóle industriale femeesci, 7 scóle meseriare si 61 scóle de repetitiune ordinare. Din 293,618 copii buni de scóla frecuentara scólele populare publice 104,049. Numerulu invetiatoriloru a fostu 1762, alu subinvetiatoriloru 221, alu invetiatoreseloru 298, alu subinvetiatoreseloru 30 alu invetiatoreseloru industriale 105, alu candidatiloru mireni pentru statulu invetiatorescu 83.

* Copii ucigasi. In Chester s'a decisu nu demultu procesulu a doi copii abea de cate 8 ani, pentru omoru. Acesti'a adica cá copii parasiti, crescuti in brutalitate, apucara p'unu altu copil, ilu trasera la unu pariu, ilu batura acolo pana ilu lasara intinsu, apoi ilu aruncara in apa de se ineca. Ucigasi cei mici n'a avutu nici o idea de aceea, ca ei comitu o crima. Curtea judecatorésca i osendi la inchisóre de o luna, éra dupa aceea se voru tramite la unu institutu de corectiune pe cinci ani.

* Dupa raporturi oficióse se intemplara in decursulu anului acestui'a langa meturile britice 1925 nainfrangeri.

Masimele si reflectiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(din originalu trad. de T. Manu).

1. In anim'a omineasca esista o generatiune perpetua de patimi, asia catu ruin'a uneia e mai totudeun'a reasiedierea alteia.

2. Oricatu de cu luare a minte se si-acopera omulu patimele prin aretare de pietate si de onóre, ele totusi aparu totudeun'a prin velurile aceste.

3. Amórea nóstra propria sufere cu mai mare

nerabdare condamnarea gustului nostru, decatu ceea a opiniuniloru năstre.

4. Moderatiunea ómeniloru fericiti purcede dela liniscea ce le oferéza umorului loru noroculu.

5. Constantia intieptiloru nu-e altuceva, decatu artea: prin care-aceia si inchidu agitatiunile loru in anima.

6. Cei condamnati la perdiare arata cateodata o constantia si o despretuire in privintia mórtei, ce in adeveru nu e altuceva, decatu o infiorare d'apriví la ea; asia catu omulu póte dice, ca constantia si despretuirea ast'a e pentru spiritulu loru aceea, ce-e pentru ochii loru legarea.

7. Filosofi'a triumféza lesne asupr'a nenorociriloru trecute si viitórie, in sa cele presente triumféaza asupra-i.

8. Mai multa virtute se cere pentru a sustiene fericirea, decatu nefericirea.

9. Omulu nu póte privi fara mistcare nici la sóre nici la mórte.

10. Noi avemu mai multa putere decatu voie; si acést'a ni-e adese spre a ne escusá pe noi insine, intipuidunq ca lucrurile sunt imposivere.

11. De n'amu avea nici o scadere, n'amu aflá atat'a desfetatiune candu observamu d'aceea in altii.

12. De n'ar esistá in noi nici o mandrie, nu ne-amu cái d'a altora.

13. Mandriea e egala in toti ómenii, diferinti'a esista numai in midilócele si in manier'a d'a o aretá.

14. Se pare ca natur'a, carea a dispusu cu intieptiune organii corpului nostru, spre a ne face fericiti, d'odata ni-a datu si mandrie, cá se ne crutie de durerea cunóscerei inperfeptiuniloru năstre.

15. Noi promitemu dupa speranti'a năstra si tieniemu cuventulu cu ingrigire de noi.

16. Interesulu ce orbesce pe unii, pe altii luminéza.

17. Cei ce s'aplica fórté la lucruri mititele, devinu de comunu incapaci de cele mari.

18. Noi n'avemu putere d'ajunsu se urmanu intrutóte mintea năstra.

19. Puterea si slabitiunea spiritului sunt reu numite; caci acele in adeveru nu-su altuceva, decatu dispusetiunea buna au rea a organiloru trupului.

20. Capriciulu umorului nostru e inca mai bizaru decatu celu alu fortunei-norocului.

21. Fericitarea se baséza pe gustu si nu pe lucruri, incatu omulu e fericitu posedindú ce elu iubesc, si nu ce altii afla de iubitu.

22. Omulu nu-e nici odata asiá fericitu si asiá de nefericitu, dupa cum si-intipuesce.

23. Nemic'a nu trebuie se micéscá atatá satisfactiunea ce avemu de noi insine, cá aceea, ca se desaprobamú un'a data aceea, ce alta data aprobámu.

24. Oricata diferinti'a se pare a fi intre norociri, este o adaugere a bunelor si releloru ce le face egale.

25. Oricatu de mari avantagiuri se 'mpartiésca natur'a, nu ea singura, ci unita cu noroculu produce eroii.

26. Pentru ocuparea cutarei statiuni in lume, omulu face totu ce-i sta in putintia pentru d'a paré a-o fi ocupatu.

27. Se pare ca faptele năstre au stele fericite au nefericite, carora le suntu datorie c'o parte mare a laudelor si blameloru ce li atribue ómenii.

28. Nu este nici o templare asiá nefericata, din carea se nu traga avantagiuri ómenii prudinti, nici asiá fericita, catu imprudintii se nu póta trage din ea dauna.

29. Noroculu intórna tóte avantagiurile in giurulu acelorú, pe carii-i favoréza.

30. Fericirea si nefericirea ómeniloru nu depinde mai pucinu dela umorulu lorú, decatu dela norocu.

31. Adeverulu nu face atat'a bine in lume, catu rea facu aparatiunile lui.

32. Unu omu intieptu — ghibaciu — trebe se 'si reguleze interesele si se le conduca in ordine. Aviditatea năstra le turbura adeseori facundune a cercá d'odata atate lucruri, catu pentru préccercarea celpra de mai pucina importantia ne lipsescu cele mai consideravere.

33. Cuvinti'a e pentru corpu aceea, ce-e sentiulu pentru spiritú

34. E greu a definiá amórea; ce se póte dice despre ea in sulletu, e o patima d'a domni; in spiritu e o simpatie, si in corpu nu-e altuceva decatu o voie ascunsa si delicata d'a posiede dupa multe misteria, ce omulu iube ce

35. Nu este nici unu ascunsu, care se póta ascunde multu timpú amórea unde esista, nici a-o ascunde unde nu esista.

36. Nu exista numai o plasa d'amóre, insa mii de copie diferite.

37. Amórea tocma cá si foculu nu póte esistá fara o motiune continua, si ea incéta a fi via, catu incéta a sperá séu d'avé téma.

38. Amórea adeverata are aparatiuni tocma cá spiritulu: totu omulu vorbesce despre ea, insa pucín; o-au vidiutu.

39. Tacerea e mai sigura pentru acel'a, care nu se increde in sine insusi.

40. Ca vacilámu asia in amicitiele nóstre vine d'acolo, ca e greu a cunoște calitatile sufletului, si usioru d'a cunoște cele a le spiritului.

41. E mai mare rusine d'a nu se increde in amicii sei, decatu a fi insielatu prin ei.

42. Semnulu unui meritu estraordinariu se vede d'acolo, ca cei le lu-invidia, mai tare 'su siliti alu laudá.

43. Totu - insulu vorbesce bine despre inim'a sa, dar' nimine cutéza despre spiritulu seu.

44. Politeti'a spiritului consista in cugetarea lucrurilor oneste si delicate.

45. Frumseti'a spiritului e d'a vorbí cu placu despre lucruri de lingusire.

46. Toti aceia, carii si-cunosc spiritulu nu 'si cunosc inim'a.

47. Ómenii si afacerile si-au punctulu loru perspectivu. Unii 'su de privitu d'aprópe pentru a judecá bine despre ei, si alii, despre carii nici odata póte omulu judecá asiá bine, cá candu e departe de ei.

48. Pentru a sci bine obiectele, trebe a sci, bine particelele loru; fiindu ca 'su mai infinitive, cunoscintiele nóstre sunt totdeun'a superficiale si imperfecte.

Bilantiu alu fondulu pentru ajutorulu Juristiloru lipsiti dela Academi'a din Sibiu*).

I. In decursulu anului scolasticu 186 $\frac{1}{2}$, a intratu prin contribui de buna voia . . . . . 2222 f. 49 cr.

*) Indreptare Ratiociniulu despre „fondulu juristiloru“ publicatu in Nr.30 alu „Am. Scól.“ la pag. 255, incepédu dela colón'a 1 pana la subscrisur'a „comitetului“ pe colón'a 2-a, este pe lun'a Iuliu si nu pe „Iuliu“, precum se publicase din erórea condeiului. Asemene s'a veritu o eróre de tipariu in ratiociniulu urmatu in Nr. 31 la pag. 264 sirulu 22 de din susu, unde in locu de „curentu“ este a se citi: cuante.

II. Din acésta suma s'a inpartasitu 29 Juristi in cuantu de 30 — 112 f. v. a. peste totu . . . . . 1824 f. 53 cr.
III. Spese s'a facutu . . . . . 1 f. 38 cr.
IV. Deci superplusu cu finea acestui anu . . . . . 396 f. 58 cr.

Aducédu-se acestu bilantiu la cunoscinti'a onoratului publicu, spre a se poté convinge pre catu despre frumósele si laudaverile rezultate ale acestei întreprinderi filantropice, pe atatu si despre cuvenit'a si cunoscintiós'a administrare a contribuitorulu, 'si-tiene acestu comitetu de placut'a si sant'a datorentia a aduce inca odata cea mai caldurósa recunoscintia tuturor aceloru zelosi barbati, carii venindu la acea nedisputavera cunoscintia, ca noi Romanii numai si numai prin noi iusine ne vomu poté redicá la o asemenea cultura intelectuala cu natiunile conlocuitoare, spre a poté resistá legionului de incercari asupritóre d'in un'a si alta parte proveninde, au spriginitu cu atata caldura acésta întreprindere.

Acésta recunoscintia cordiala se aduce in deosebi fratiloru nostri Craioveni, carii au concursu cu mai bine de 35 galbeni, braviloru juni romani dela Universitatea d'in Berolinu, cari, asemenea au concursu cu 15 galbeni, precum si zelosiloru barbati Escelentii Sale D. Metropolitu Alesandru Stere'a Siulutiu, Filipu Pascu d'in Bogsi'a montana, Teodoru Ciurcu d'in Brasiovu, Gavrilu Manu, Joane P. Maioru si Basiliu P. Harsianu d'in Reghiulu sasescu (acestu din urma zelosu barbatu formandu in tienutulu Reghinulu unu Comitetu filiale, si precum s'a potutu vedea din ratiociniile lunare a administratu unu contingentu fórtu frumosu), asemenea si fratiloru Abrudieni, Cracoeni, Resinareni, Salisceeni, Valeni, Gureni, Sabieleni si Tiliscani si braviloru negutiatori din Sabiu, — dorindu totdeodata, cá esemplulu acestoru marinimosi barbati se se imiteze si se afle echo din mai multe parti, in care privintia apelámu mai cu séma la amórea fratiésca a fratiloru Bucuresteni si cei din Jasi.

Sibiu in 26 Sept. 1861.

Comitetulu.

Concursu.

(3).

Comun'a Órd'a-de-josu s'a declaratu a intemejá un'a scóla in satu, si fiindca nu se afia nici unu individu capace spre ocuparea oficiului de docinte in acea comuna, se deschide prin acést'a concursu, si se provóca toti ecei'a, carii posedu calitatile cerute pentru acestu postu si dorescu a lu-ocupá, cá celu multu pant la ultim'a Septbre a. c. s. n. se se adreseze cu documintele cele trebuintóse catra antisti'a comunala din Órd'a-de-josu. Postulu acest'a se va inzestrá cu 200 fi. v. a. salariu anualu, si pentru emoluminte 40 fi. v. a. si cuartiru liberu; dara intre calitatile neincun-giurabile se fie si preceperea cantariloru bisericesci! apoi concurentii au se fia pedagogi. —

Ord'a-de-josu, in 7. septemvre n. 1861.

Nicolau Siandoru de Vistea,
jude.

Numeri din AMICULU SCÓLEI dela 1. Iuliu se mai afia in mare multime; la cei carii se mai abonezá, li se voru tramite toti Nrii fara de nici o scádere. Asemene se primesc abonementu pe triloniulu Octovre-Decemvre cu 1 f.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Clinodii pedagogice din cartile santiloru parinti.

1. Santulu Ignatiu (+ 107)

Ocupa postulul teu cu tóta grigee spre binele trupescu si sufletescu alu intregi comune.

Se nu parasesti nici candu unirea (intielegerea), caci este lucrulu cele mai bunu ce avemu pe pamentulu acést'a.

Priveghiéza si nu lasá nici candu se ti-adórma spiritulu. Invétia a purtá defectele scolariloru tei, cá una luptaciú exercitatu; caci unde e lucru mai multu, acolo si castigulu e mai mare.

Daca vei iubi numai pe scolarii cei mai buni, respalat'a ta a peritu atunci. Din contra se cauti a amerui pe cei mai rei prin blandetia si bunavointia, cá si ei se faca voí'a ta. La tóta ran'a se cere altu implastru (flasteru) si bólele infocate trebuescu vindocate prin midilóce recoritóre. — In tóte fi intieleptu, cá sierpele si blandu cá porumbulu.

Tu stái din trupu si sufletu; unde vedi asiadara cum e de vindecatu, acolo intrevina indata si ajuta cu tóta crutiarea posibilá; éra unde nu precunosci acést'a, rógate lui Ddieu pentru lumina mai inalta, cá se ti-se descopere cele ascunse, si atunci nicaire nu vei intimpiná lipsa, ci abundántia in tóte. — —

Se nu te sparie ómenii, cari se vedu a fi ameruitu ammiratiunea tutuloru, si totusi sémena invetiaturi straine. Stái tu numai neclintitu, cá o nacovala, in care vinu loviturile. A fi lovitu si a triumfá totusi, este insusirea luptaciloru mari.

(Din scrisórea catra Policarpu si comun'a Smirn'a).

2. Santulu Basiliu (+ 379).

Stepanirea limbei este o grige deosebita a cuviosului.

— — Elu (invetiatoriu) nu vorbesce cá unu nepreceptu elu intréba far' a fi imbolditu de pof'ta de cérta, si raspunde fara a fi impinsu de ambitiune; elu nu staruesce a impune in totu loculu judecat'a lui si a-si aratá intieleptiunea lui; elu tiene drépta mesura in vorbire si audiu, invétia fara a se rusiná de invetiare; instruéza fara de a straluci cu sciintiele sale si

nu grebiesce nimic'a ce au invetiatu dela altii si nu imitéza pe muerile rele, care punu copii falsi in loculu celoru adeverati.

Nici chiaru tonulu vorbirei nu lu-perde din vedere; celu moderatu i este celu mai placutu, caci nu este pré incetu, spre a nu se audí, si nu pré silitu, cá se fia neplacutu uditoriloru.

Cuvintele ceru a fi cumpanite mai nainte d'a se rosti. Trebue se ti vorbaretiu, amicalu, placutu in conversatiune; se nu venezi multumirea societatii prin siaguri (risuri), ci prin pomeniri dulci, placute; chiaru si candu ai se pedepsesci pe cineva, se nu-tis cape gur'a cuventu aspru. Daca ai nobil'a insusire, d'a te sci mai antaiu umili insusi pe tine, vei influentiá cu atat'a mai usioru asupr'a aceluia, care are trebuintia de invetiatur'a ta. Uneori n'ar fi fara de folosu, daca infruntatiunile aspre s'ar intocmi dupa modelulu profetului Natanu, carele lui Davidu, dupa seversirea pecatului, nu i-au rostitu numai sentinti'a pedepsitóre asia cum i-o dictá inim'a, ci au imbracatu istori'a intr'o parabola, si l'a pusu pe elu insusi de judecatoriu alu pecatului propriu; cá asiá elu, dupace si-va fi rostitu insusi sentinti'a condannatóre, se nu mai póta apucá arme nóue in-contr'a profetului pedepsitoriu.

(Dintr'o epistola catra Gregoriu Nazianzianulu, scrisa in singuratate).

3. S. Ioanu Crisostomu (+ 407).

„Dumndieú pórtá mare grige de educatiunea copiiloru; d'aceea a implantatu elu in natur'a omenésca o asiá mare amóre catra capii, cá se imboldésca prin o putere neinvinosa pe parinti spre grigee de copli loru. D'aceea a rinduitu Ddieu serbatori si a porincitu a face cunoscuta copiiloru caus'a acelor'a. II. carte alui Moise 13, 14. De aceea Ddieu pedepesce pe parinti pentru pecatele copiiloru ca pe Eli. Parintii, carii pururea au copli langa sine si posedu tóta poterea asupralé, au o usiurare in grigee de copli. Numai infuriat'a patima pentru cele pamentesci e caus'a stricatiunei copiiloru. Fiindu-ca ataroru parinti grigee lumesciloru este cea mai inalta, ei cauta se negrige atatu pe copli loru, catu

si propriulu loru sufletu. P'asemene parinti eu i privescu de mai rei, decatu pe ocigatorii de prunci, caci acesti'a potu numai a despartí corpulu de sufletu, in sa cei'a cufanda sufletulu in iadu. — — — Voi astadi acoperiti prin nume frumóse inca si reulu. A petrece totu in teatruri, diceti ca e tonulu lumei bune; ambitiunea o numiti sentiu inaltu, aroganti'a — libertate de simtiementu. Si cá cum ast'a n'ar fi inca destula amegire, inferati virtutíle cu numele cele mai contrarie; diceti ca ordinea moravuriloru este unu ce alu prostiloru (tieraniloru), modesti'a o numiti lasitate, punctuositatea unu ce sclavescu, suferinti'a slabitiune. Voi faceti tóte, cá se ve frunsetiati casele cu statue frumóse si coperisiele loru cu metaluri pretióse; in sa d'aceea nu vreti se sciti, ca statu'a cea mai scumpa, sufletulu, inca se se aurésca.

„Nu crede, ca numai calugarulu trebuie a se cultivá prin scriptura, caci cu deosebire au trebuintia de acést'a copii cei destinati pentru ocupatiunile lumesci Caci precum nu numai acel'a, care e in totdeun'a la portu, are trebuintia de a scí se fia insusi gubernacolu (cármaciu), ci si acel'a, care se afla pururea pe mare, intocma e si cu calugarulu si cu mirénulu. Celu d'antaiu se afla óresicum intr'unu portu (limanu) scutitu de vifore, éra celalaltu are d'a se luptá cu multe furtune si valuri, si tocma si unde nu se afla chiaru in pericolu, trebuie a fi pregatítu pentru altii. Cu catu omulu vá fi mai vedíutu in lume, cu atatu mai multa trebuintia are de asemene educatiune. Caci de va ajunge la curtea imperatésca, vine in atingere cu filosofi pagani, carii toti sunt ímfíati de superbia. Cugeta dara, ce castigu mare este, dáca fiulu teu se va aratá aici cá mediculu celu mai bunu, cu midilóce, care potu vindecá ból'a fiacarui. Daca voiesci, poti se-ti vedi unu asemene fiu, faptuindu in lume inca si mai multu. Caci toti se vor implé de respectu catra densulu, candu vor vedé, ca nu lu-póte arde foculu ispiteloru. Tocma atunci va ajunge elu domni'a, candu nu va nasuí dupa ea.

Dupa cum e pamentulu, in care se pune plant'a, asiá insusíre iau fructele ce le va produce.

Elatea cruda primesce lesne aceea ce aude si se intiparesce in ea, cá sigilulu in céra.

Mai de preferatu decatu ori care pictoru, sculptoriu si toti ceialalti, carii sunt devotati arteloru frumóse este acela, care precepe a formá spiritele tineriloru.

(Homil. 60).

Ordinatieunea guvernala

indreptata catra Escelenti'a S'a D. episcopu **Andrei** barone de **Siaguna** in caus'a ínfíatiundei nóstre asociatiuni pentru inaintarea literaturii romane si cultur'a poporului romanu.

Nr. 7993. 1861.

Escelentissime si Reverendisime Domnule Episcópe! Maiestatea Sa C. R. Ap. prin prénalt'a sa ordinatiune din 6. Sept. a. c. s'a induratu prégratiosu a concede, cá in urm'a asternuteloru statute pentru inaintarea literaturii romane si culturii poporului romanu, se se formedia o asociatiune, — in sa Maiestatea Sa C. R. Ap. s'a induratu a ordiná, ca la §. 5-lea alu statuteloru se se faca dispositiune, cá la alegerea aceloru membrii, carii nu suntu cetatiani austriaci, se se céra si consensulu acestui guvernulu regescu.

Despre aceasta prénalta si gratiósa resolutiune se incunoscíntiadia Escelenti'a Ta in urm'a gratiósei ordinatiuni reg. din 13. Sept. a. c. Nr. 2868 pelanga retransmiterea testului romanu alu statuteloru asternute in cóce prin presidiulu fóstei c. r. locotieintie, si indreptatu in íntielesulu prénaltei resolutiuni, — cu acelu adaosu, spre aducerea la cunoscínti'a asociatiunei, ca aceea, credintiósa chiamarei sale espuse in §. 2-lea, are a se restringe numai la sfer'a cursului scientificu, si a se retiené dela amestecarea in trebile confessionali si politice, care si altmintea suntu eschise prin a 3-a sectiune a statuteloru.

Intre altele cu respectu cuviintiosu remanendu Ai Escelentiei Tale deoblegati Cserey Farkas m. p. Pop Máté m. p. secretariu

Din siedinti'a guvernului alu Marelui Principatu alu Ardelului, tienuta in Clusiu in 26. Sept. 1861.

Aceasta inpartasire a guvernului s'a prínitu in 25. Sept., despre tienerea inaugurarei asociatiunei se va face insciintiare in numerulu urmatoriu alu Telegrafului Romanu.

„Tel. Rom.“

(Aflámu, ca asociatiunea se va constitui si inauguré peste trei septemani. R.)

Decisiunea comitetului comitatensu alu Comitatusului C a r a s i u in interesulu scóleloru populare romane, adusa sub Nrulu 703 in siedinti'a din 4. Septemvre 1861.

Comisiunea scolara resaríténa sub presiedinti'a spec. D. Stefanu Ioanescu judele primaria de tabl,

arata sub Nrulu 4 unu operatu pentru publicare in caus'a scóeloru populare romane.

Operatulu comisiunei scolare resarítene, s'a luatú diu punctu in punctu la desbatere, si acela se primesce de decisiunea Comitatului Carasiu, asia precum urméza.

Deórece comitetulu comitatensu alu Comitatului Carasiu in adunarea sa din 5. Iuniu 1861 a esperiatu, ca cu incetarea sistemii trecute, fóstulu inspectoru de scóle a iesitu diu activitatea sa; éra de alta parte in. consiliu ung. reg. de locotenintia inca nu a facutu nici o ordinatiune pentru directiunea scóeloru resarítene, si intre asia imprejurari, cá acele se nu ajunga la o anarchia, comitetulu comitatensu a aflu de lipsa cá se denumésca o comisiune scolará resarítene sub presiedinti'a Dlui Stefanu Ioanésescu primariulu jude de tabla, din membrii DD. Iulianu Ianculescu perceptoru generalu domesticu, Ion Marcu protopopu res., Constantinu Udrea, si vicenotariulu Dr. Marienescu; si dandu-i-se comisiunei scolare prin decisiunea Nrulu 362, o putere si autoritate de a administrá causele scolare in numele Comitatului pana la o ordinatiune mai nalta, — comisiunea scolará resarítená a pasitu in activitate, si pretinde in folosulu invetiamentului, cá DD. judi de cercu, preotii, directorii locali si antistii comuneloru, precum si invetiatorii, se aiba strinsa datorintia a se ingrigi:

1. Cá tóte contractele legate — intre comuna si invetiatoriu — in privinti'a salariului si altoru emoluminte (cortelu, lemne, bucate etc.) inca de pe timpulu Dlui inspectoru Constantinu Ianovicu, se se sustiena de contracte cu putere deobligatóre si pe viitoriu, si pentru acést'a nimene nu e imputeritu cá se imputieneze plat'a, séu se detraga ceva din emolumintele invetiatoriloru.

2. Plat'a, si alte emoluminte pentru invetiatori se se dee cate pe trei luni, adeca pe unu patrariu de anu innainte; in casulu celu mai reu, cu capetulu acestoru trei luni trecute; — caci altumintre, invetiatoriulu are dreptu se pretinda pe timpulu intardiatu o desdaunare de 5 procente dupa sum'a si emolumentele ce trebuia a se plati innainte. — La acést'a se deobliga deosebi judii si notarii comuneloru, carii in casu de malitia cu traganarea platirii invetiatoriului, se voru trage la raspundere grea.

3. Luandu-se in consideratiune acea imprejurare, ca mai tóte comunitatile punu in preliminaru câte o suna de 5 — 15 fi. si mai multu pe sém'a scóeloru pentru hartia, creta, si alte recuisite trebuintióse, — si

observandu-se adeseori, ca acesti fiorini, de si se punu in socót'a comunei, si se culegu dela locuitori, totusi in atate locuri, notarii, judii si juratii nu dau scóeloru acea suma, carea are se o cuieteze invetiatoriulu, si la examenulu publicu se dee socóta despre dens'a; deci dara se decide, cá banii pentru trebuintiósele scólei, se se incaseze si de pe anul scolasticu decursu, si se se adauge la sum'a anului viitoriu.

4. DD. judi cercuali, antistii comunei, invetiatorii si directorii locali, se se ingrigésca cá in 1/13 Octovre a. c. se se incépa prelegerile in scóele populare romane, si se aiba energia pentru adunarea prunciloru la scóla; pentru acést'a, invetiatorii in tóta lun'a se dee relatiune la DD. judi de cercu despre amblarea prunciloru la scóla, — éra in casu de lipsa la comisiunea scolará, pentru cá acést'a se apuce medilócele spre delaturarea pedeceloru.

5. Luandu in consideratiune, cumca nu numai tinerimea mai matura, dar' si invetiatorii insusi, numai prin cetirea cartiloru folositóre potú propasi in cultura, si deosebi prin asia carti, cari suntu scrise cu scopu, de a nobilisa simtiemintele omenesci, crestinesci si romane, — se demanda cá tóta comun'a se prenumere „Amiculu scólei“ pentru scóla, — si pe langa acést'a se recomanda si alte carti, precum: „Invetiatoriulu si poporul“, „Icón'a cresterii rele“, „Istoria romana nationala“ si altele.

Comisiunea scolará a intielesu cu intristare despre cerculariulu II. D. episcopu alu Versietului, prin care voesce a luá sub directiunea sa scóele populare romane, si prin acést'a dóra a lovi in autonomi'a loru de pana acuma; deci dara se face cunoscutu, cumca comitetulu comitatensu a incunosciintiatu pre II. Sa Dlu episcopu despre competinti'a comisiunii scolare, si pentru acést'a, in causele scolare populare, respectivii au se se adreseze catra acést'a comisiune scolará.

In acestu modu operatulu fiindu primitu, comitetulu comitatensu ordinezá, cá se se iparésca in asemplare de ajunsi, si se se tramita tuturoru DD. judi de cercu, si deosebi tuturoru judi de comune, cá acestia dinurma, cetindu-lu in fétii'a poporului, si pastrandu-lu in archiv'a comunei, se implinésca cu cea mai mare grige datorintiele aduse in interesulu scóeloru si propasirii in cultura a poporului romanu din acestu comitatu.

Edata si insemnata de

Dr. Marienescu,

Vicenotariu alu Comitatului.

Veneti'a inf. **, 1861.

In numărulu 33-lea alu „Amicului scólei“ pe ne acceptate ne intimpina unu articulu din țier'a Oltului-tractandu despre starea scóleloru Olténe ceva in genere, si mai particularu despre celea trei primarie-d'in Reci'a, Ohab'a in Veneti'a inferiore.

Dlu corespondinte citédia in ante nesce trasuri triste d'in timpurile seculare de mainainte, notabene, starea scóleloru din acésta gradinióra a tierii oltului, ce Dsa din punctu de vedere sistematicu are dreptu cá lumin'a sórelui. Dar' precumu se vede Dlu corespondente, mai multu a strabatutu in suvenirele triste ale trecutului, cá in lumin'a presentelui-facia cu pusetiunea invetiamentului din scólele infruntate de Dsa.

Dlu corespondente a uitatu acea masíma divina, ca de presinte e fórte necesariu a pronuntiá adevéru, chiaru de s'aru sparge si capulu. Nu e omu mai de compátitu, cá acela, care-dicéndu asia, ne avendu nici unu lucru — inculpa pe aceia, carii cugeta a fi in jurstarile de facia mai neputinciosi. —

Dle corespondinte, io te intrebú pe Dta vediutu-m'ai pe mine vre o data? ca io merturisescu, cumca nu te cunoscu? seu vediutai Dta vre unu esamenu alu scóleloru din Reci'a, Ohab'a ori Veneti'a? nu credú! ca de cunoscei celu pucinu baremu un'a proba dela aceste scóli injurate de Dta, nu ne turburai liniscea, nici nu scarbei poporulu. Io credú Dlu meu, ca Dta ai vorbitu din ventu séu badea Stanu ti-a spusu ceva, ce n'ai intielesu. — Te indreptu Dlu meu la nemuritoriulu barbatu Puscariu, la demnulu de laurele Dlu Vicariu Chirila si Dlu Prot. Popescu, la Dlu Not. sup. Maieru la Dlu Romanu, la neuitatulu nostru Inspectoru scolare Dr. Vasiciu, si in urma la intregile Eforie ale acestoru scóle, carii toti in mai multe renduri a fostu martori esameneloru nóstre si carii fórte multiamiti cu progresulu s'a departutu glorificandu prosperitatea acestoru trei scóle.

Dara Dlu meu, cá seli pòtu io dovedí netemeinic'a raportare a Dtale, mi'aru fi prea anguste aceste colóne. Atata numai amu se-ti reflectezu in genere, cumca Dta ai uitatu, ca Reci'a si Ohab'a a datu natiunei—si cu deosebire tierii Oltului nesce barbati fórte eminenti, atatu pe campulu martiale, capu si acelu literale; ai uitatu, ca din toti acei barbati, carii 'sia luatu fundamentulu sciintie loru — ai putea impleti cununi si celei mai formóse mirese de romanu; ai uitatu-dicu-ca totu aceste scóle din Reci'a si Ohab'a de presinte produsera nesce fii—fara de acaroru conlucrare inimósa si rara—intrég'a causa nationale a tierii Oltului perea cá o umbra nalucitoria;

si totusi, numai te descarei pe bietii docenti, ca dece nu au aripile lui Dedalus! cugeti cá cumu densii aru fi destinati pentru a gustá si cea din urma picatura de otrava! Ori nu cugeti Dta, ca acelu betranu din Reci'a, de acarui caruntetie debue cu tóta reverinti'a se te sfiesci si se urmaresti o modestia in nedreptulu Dtale raportu nechiamatu, — a facutu merite fórte insemnate, pe care Dta — precum se vede — nici umbra nu le cunosci. — Séu Dlu meu, nu scii cei 42 de ani ai acestui meritatu caruntu, pe carii densulu i-a petrecutu fara vaerare pe spinós'a sa cariera chiaru din cele mai iafernale timpuri? si apoi Dta tocmai la met'a suferintelorú ilu lovesci cu muchea 'n capu. Acelu betranu pòte 'si va fi avendu insrucciunile sale pentru propunerea materialeloru de invetiatura, cá totu invetiatoriulu, — apoi a-sí face unu invetiatoriu singuru instructiuni — sci Dta, ca nu e slobodu, dara nici ca e chiamarea densului.

Invetiatoriulu din Ohab'a? a fostu totdeun'a laudatu, numai Dta 'lai aflatu incatva mai pucinu gibaciu. — De aceea nu'lu camu dóre capulu pe Dlu.

Ce se tiene de scól'a nóstra, Dlu meu, esti intro retacire ridicola! Dici, ca invetiatorii a datu locu literiloru strebune camu, cá cei din Ohab'a; mai bine ai fi nimerito candu díceai, ca amu pafugatu in esilu pe cónele chirile din scóla, alu curoru locu l'a ocupatu in genere soriórele litere strabune; de nu credi, vina si vedi.

Apoi vorba multa seracia; Dta ai scrisu ceva din trecere de timpú, — ca zeu Dle candu díci, ca scól'a nóstra de rindu e decatra poporu numita „Scóla nemτίαςca“, acésta e o calumnia absurda, pe care o putei trimite mai bine catra nordulu germaniei (?). Fiindca, de voi ai se o audi, nu despre scólele nóstre o audiei, ci despre cele din Ohab'a, care inca depe timpurile militaresci est'aveau titulu de nemtiesci si acést'a o cerea sistemulu de atunci, acumu s'a intorsu rót'a némtiului pe a romanului si a nóstre romanesci a fostu, romanesci se voru trece din lumea acést'a.

Emi pare reu Dlu meu, ca esti patimasíu; cei 4 copii, carii dícei, ca s'au alesu la gimnasiu din scól'a rom. unit. din Fogarasíu, nu de acolo a fostu, ci dela betranulu celu batjocoritu din Recia.

Apoi de erai reportatoriu fidelu, trebuiai se spuí, ca scólele din Veneti'a au datu de trei ani—dela nascearea lorú — vre o 11 tineri la gimnasiu, si 14 la diférite maiestrii cu tóte ca inceputulu e totdeuna greu, si de aci 'ncolo pòte vomu putea mái multi scóte din pragulu intunorecalui. — Asia Dlu meu, nu aseundo adevéru.

Scól'a rom. orient. din Fagarasiu e dotata astfelu incatu unu invetiatoriu dupa jurstarile presente póte trai destulu de onestu.

In fine, Dlu meu, apelediu la respectabilele Eforii scolare in casu necesariu, se decida. Si de 'mi va ertá spatiulu acestoru colóne, voi se descriu io Dlu meu unu altu reu adevratu, care apasa la inam'a scóloru si invetiatoriloru din Tiér'a Oltului, si pe care invetiatorii ilu suferu cu sange rece numai din modestia curatu nationala (!)

I. Codreanu,
Docinte primariu si Directoru.

Sciri scolastice.

Sibiu, 27. septemv. Dupa cum audim din fontana segura soborulu protopopescu alu tractului Muresiu-Osiorheliului a votafu Ilustritatiei Sale Dlui Dr. Vasiciu un'a adresa de multiamire pentru meritele Ilustritatiei Sale cá emerit. Consiliariu de scóle. — Sperámu ca ni se va impartasi si no'a spre a o face cunoscuta on. publicu cetitoriu.

— Bravii nostri confrati din Muresiu-Osiorheiu a formatu un'a asociatiune privata, spre ajutorarea de doi juristi de romanu dela vr'un'a facultate publica. Capitalulu de pan' acum e 165 f. anuali; stipendiile ce se aplacidéza pe cate 4 ani sunt á 80 f. Petitiunile prevediute cu atestatu de seracia etc. se adreséza catra Dlu Dimitrie I. Fogarasiu comerciantu in Muresiu-Osiorheiu, care e venerabilulu presiedinte alu asociatiunei.

Din Comitatulu Zarandului. Batea cea mai solida spre concrescerea unei natiuni, tari'a morale, spirituale si fisica, ce o conservéza cu sigurantia in contra a ori ce elemente vitrige si darapanatórie — este cultur'a aeeleia, care sta facia, da peptu cu orice reutati asupritórie si póte-nimicitórie. Cultur'a e fundamentulu marimei si tarii statelor; cultur'a ne redica la cunoscinti'a de sine; cultur'a ne redica din ce in ce catra perfectiune, — si cum se nu sacránu dara totu ce ne este in putintia, numai cá se potemu fi culti, crescuti, si catu mai aprópe de perfectiune! Cu catu este mai cultu unu poporu, cu atatu este mai solidu, mai compactu in ideile sale, cu atatu nisuesce mai tare la perfectionare, la fericirea s'a, la bunastare si la ide'a guvernareii s'ale proprie, acolo e desvoltata fericirea mai lamuritu, unde se guvernédia

un poporu pe sine, pentruca curge din natur'a lucrului, ca nimene nu staruesce la stricarea s'a, — pecandu din - contra manile straine, nu - ti intindu bucat'a cea mai buna!

Secululu, in care traimu, e acelu alu desvoltarei, luminarei popóreloru, care póta pe flamur'a s'a maiestósa falfaitóre in tóte partile lumei de astadi inscriptiunea „Nationalitate.“ Acestu principiu sacru confunda totu, ce nutresce negrulu simtiementu de a subjugare, si de concrescere cuiva — pe cont'a altui; — acestu principiu respandí radiiele cele mai luminóse peste obscuritatea trecuta. Se concurgemu dara cu totii la acea lumina, si se ne folosimu de ea, ca Dóme! de multu o doriámu, si de multu amu fostu lipsiti de a ne impartesi din binefacerile ei salutarie. Se imbratosiemu tóte mediulócele ce potu se ni se dea, se grabimu cu pasi gigantici intr' acolo, de unde de seculi intregi dorere! amu fostu inapoiati!!

Trebue se nasuimu, ca in crud'a tinerime se implantámu spiritulu desvoltarei si alu culturei, si acésta o putemu face daca avemu Beserici si Scóle nationale bineorganisate, prevediute cu Preoti zelosi nationali — invetiatori binedotati, ca numai asia potemu fi siguri de concrescerea intelectuale, spirituale, morale si fisica.

De aceste principii suntu patrushi si Romanii din Comitatulu Zurandului, cari nasuescu din tóte puterile la prosperarea intelectuale, — din acestu motivu bravulu Protopopu alu Halmagiului Petru Moldovanu a inaintatu o rogare catra judele primariu, cá se convóce preotimea si antistiile comunale la o adunare, spre consultarea si regularea referintieloru seolastice, — aceast'a se facú.

In 30 Septemvre se aduná la cas'a pretoriale tóta preotimea subordinata suslaudatului Protopopu, precum si toti antistii comunali din cerculu Halmagiului, si se detiermuri: ca in cerculu Halmagiului se se faca 6. scóle elementare bine prevediute, si in ópidulu Halmagiu 2 clase normale earasi prevediute bine, cu invetiatori dotati binisioru.

Aceste scóle pentru cerculu Halmagiului suntu pucine Domniloru! dar' cauta se ne intindemu numai incatu se ne sjunga coperitoriulu; — aceste scoli se voru putea inmultí cu tóte ocazionile binevenite amesuratulu jurstariloru si poteriloru.

Aru fi fostu de doritu, cá spre regularea referintieloru scolastice se se aléga unu comitetu permanentu; dar' aru fi si mai de doritu, cá si celualtu protopopu

din comitatul nostru se urme exemplului lui Petru Moldovanu!

○

Din strainatate. In **Bavari'a** s'a emis o ordnatiune ministeriala, in care se hotaresce, ca pe viitoriu autoritatile scolastice se chiamo si din invetiatorii respectivi la tote consultarile lor. Dreptulu acest'a, fara 'ndoiela va aduce mari avantagiuri pentru scolele bavarese. Candu ore si pe la noi va fi scola reprezentata prin reprezentatorii ei cei mai naturali?

— In **Bremerhaven** chiaru conventulu bisericescu a hotaritu cu 54 voturi in-contr'a a 4 — desfacerea totala a scolei de catia biserica, ceea-ce cu 1. Ianuariu 1862 are se intre definitivu in vieta. Misi-carea antaiu s'a facutu din partea civila, si autoritatea superiara bisericesca a prevenitu numai prin decisiunea de mai sus aceea, ce totu cautá se se intemple.

Mai numerati inca Domniloru, si celelalte state europene, in cari scola e deosebita de biserica si nu amagiti pe omeni a crede, ca numai Romani astia vreu, ce nu mai esista aiurea — scole nationale.

— In **Badenu** gimnastic'a se introduce acum in scolele populare ca obiectu de invetiatura obligatu.

— Prin foile Berlinului se agiteza intr' acolo, ca se se faca petitionare la ministeriulu de instructiune si la deputati 1. ca in tote scolele patriotice se se sterga prelegerile de dup' amediu in semestrulu de vera, si in timpulu acel'a tinerimea se se scola afara la jocuri cugetose, la observatiuni simtiuale si la deprindere gimnastica, 2. ca invetiatur'a de scola se se tiena ver'a pentru baiati 5, si pentru fetitie 4 ore pe di inainte de amediu.

— A treisprediecea conferintia generala a invetiatoriloru Germaniei se va tiena in anulu viitoriu in Ger'a (principatulu Reuss) in septeman'a Rusaleloru. Ordinea dilei acelorasi se va publica cu inceputulu lui Noemvre a. c. Foile pedagogice germane aducu inca de acum insciintiarile de lipsa in asta privintia.

— In **Englita** activéza astadi o comisiune de instructiune, care cercetéza starea invetiamentulu. Comisiunea acést'a a venitu la convingere, ca numeroasele ore de scola usuate acum desnerva tinerimea. Dupa spus'a barbatiloru buni de scola 3 ore pe di póte omulu a conta pe atentiunea libera si agera a copiiloru, era catu trece peste atat'a e silitu si stricatoriu si numai o perdere curata de timpu. Comisiunea staruesce, ca restulu timpulu de scola se se folosésca spre de-

prinderi gimnastice si se se introduca in tote scolele exercitiulu militar.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare.)

§. 45. Michailu IV. Streantimeru 1323—1331.

Murindu Tertere II. fara erede, boierii tienu dieta, si alegu pe Michailu IV. fiulu lui Streantimer (Strasimeru) despotulu din Vidinu de rege, pentruca era iubitu de meso-si dacoromani, si a cuprinsu tota tier'a.

Delocu 'si strinse ostile, si capetandu ajutoriu si din Romani'a dela Mailatu voda iucepu se bata cetatile ce se inchimara greciloru si se pradeze tienuturile lor. — Imperatulu Andronicu se lasa de Filipopoiu, si demandandu lui Boerila ca se vina si el cu ostea sa, pleca in contra lui Michailu IV., si ajunge pana la Patuca. — Deorece audi ca Boerila a muritu, nu cutéza se dee fécia cu regele, ci se rentórse la Odriu. —

Regele a plecatu la Filipopoiu, ca se scambe custodi'a cu o oste odihnita, era Ioanu Rusu esindu-i spre intimpinare a remasu peste nopte afara de cetate. Breniu cautandu nopte se fure vite, afla cetatea desiérta si o cuprinde. Atunci Michailu IV. se duce in Bulgari'a, — si in 1324 pornesce in Tracia, si pradeza cale de 12 zile pana la Berea.

Imperatulu nu cutéza se-lu oprésca, inse 'lu insciintia ca bucurosu s'ar bate in duelu. Michailu IV., 'i response: „Faurulu acela nu are creeri, care avendu clemente prinde ferulu cu man'a gola, — dar' va veni timpulu, candu ne vomu insoti in contra inamiciloru comuni“ — si peurma se rentórse. — Regele tramite soli pe Gridu si Pandu, ca se spuna imperatulu, ca elu s'a cununatu cu Teoder'a, sor'a lui. — si Andronicu celu tineru aducendu-si aminte de cuvintele regelui, face pace.

Regele era insuratu si avea de muiere pe Simonda sor'a lui Stefanu, domnulu Serbiei, inse o lapeda, si interita pe Stefanu asupra-i. — In 1327 face legatura cu Andronicu celu tineru, ca se-lu ajute in contra celui betranu, era pe elu in contra socrului

seu Stefanu. — Michailu in 1328 tramite pe Ivanu Rusu cu 3000 de calareti in ajutoriu, si Andronicu in 24. Maiu intra in Constantinopoiu.

Regele se insotiesce acuma cu dacoromanii si pradéza cetatile greciloru; éra imperatulul tramite soli din Odriu. Michailu respunde: „Tu nu ai fi intratu in capitala, nici ai fi cuprinsu imperati'a de asiu fi ajutat pe mosiulu teu, carele mi a promisú multe; dar' pentruca nu ti-ai tienutu nici tu promisiunea am perdutu tóte.“ — Andronicu cumpera pacea pe bani, si se impaca. —

Michailu in 1330 vediendu ca Stefanu din Serii'a vrea se-si resbune, pentru sor'a sa, tramite soli la Andronicu ca se intre in Servi'a, càci si elu va nevali de alta parte. — Andronicu sa taberitu in siesulu Pelagoniei, éra Michailu cu 12,000 de acasa si 3000 dacoromani pe plata a inrumpu din Emu pela riulu Strimoniului. — A cincea di' lu inteln Stefanu, si batendu-lu l'a prinsu vulneratu, si in scurtu timpu a si muritu; éra Andronicu intielegèndu de perderea mare a romaniloru, s'a dusu a casa (1330). —

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticei in scótele primarie.

(Urmare din Nr. 37.)

Intonarea, topic'a.

Cine scia a-mi nará cev'a despre Mihaiu-Eroulu? Elu a fostu unulu din cei mai renumiti domnitori romani, care iusufase prin bravur'a sa teróre in tóte statele si popórele invecinate si a avutu de scopu a reintemeiá stralucea romana. — Asia-dara ce a fostu Mihaiu printari'a sa? Mihaiu a fostu Er o u. — Propusetiunea acést'a o scriu pe tabla, cá se mi-o mai citesci. — Care dintre vorbele aceste ai intonatú séu apasatu mai tare in rostire? Erou: — Ce membru alu propusatiunei e acea vorba? Predicatu. — Asiadara intr'o propusatiune de regula se intóna mai multu predicatulul. Totusi vorbitorulu intóna demulte ori si alte parti ale unei propusatiuni; d. e. daca voiú intrebá: cine a fostu erou? ce veti respunde voi atunci? Mihaiu a fostu erou. — Care cuventu l'ati rostitu acum mai tare? Mihaiu. Ce parte a propusatiunei e acést'a? Subiectu. Ce mi-veti respunde in sa daca ve voiú intrebá: mai este Mihaiu si acum erou? Atunci vom respunde: Nu este, Mihaiu a-fostu erou. — Care cuventu l'ati rostitu acum mai sonorú? Cuventulu „a-fostu“. — Ce

parte propositionala e aecla? Copula. — Vedeti, putemu apasá tonulu pe subiectu, predicatu si copula; acést'a in sa nu e totu atatu, ci aterna dela semnificarea ce voimu a dá unei propusatiuni. In rostirea constructiuniloru distingemu tonu principalu si tonu secundariu. Intonarea mai tare se díce tonu principalu si cea mai móle — tonu secundariu.

(Vá urmá.)

Varietati.

Informatoriulu.

Ne vinu o multime de intrebari de impor'antia din diferitele parti ale scóleloru nóstre, ce nu se potú nici cum privi de lucruri secundarie si nu potú fi respunse numai asiá in rubric'a „respunsuri“, unde au locu singuru cele privitóre la daravere, adica in trebile cu fóia si alte carti si lucruri de a dóu'a mana. Deci fiindca si fara d'aceea colónele fóiei nóstre sunt fórté anguste facia cu multímea materieloru de tractatu din sfer'a scóleloru nóstre atat'a de ticalosíte, éra abonantiu inca totu nu ni se inmultfra la atat'a, cá se-i putemu mari formatulu, ori se dámu mai multe cóle: cá totusi unele cestiuni mai mici se se póta deslegá in modu catu mai scurtu, deschidemu rubric'a „informatoriulu“, unde voru trece tóte intrebarile mai insemnate asiá precum ni se facu; respunsurile nu le vomu dá nici odata in numerulu, in care esu intrebarile, ci numai mai tardiu, la o septemana dóua dupa aceea, cá se remana timpu si altor'a de mediatu asupra-le, éra de altumintrea avemu de scopu prin acést'a a dá o nóua impintinare invetiatoriloru si barbatiiloru nostri de scóla, spre activitate mai multa, si dorimu cá intrebarile se l'a deslegate mai multu prin Dloru. Deci ori si cine póte se puna intrebari, ori se respunda intrebarile urmande, póte se le subscria, ori se le publice nesubscrise, in sa redactionei are pe tóta intemplantrea se-si faca numele cunoscutu. Intrebarile, care ceru respunsuri descoperitóre de abuzi etc. ni se potú tramite fara de nici o sfiéla, si daca intrebatorulu (ori si respudietorulu) voesce a fi necunoscutu, póte fi siguru, ca redactionea va tiené numele lui in secretu, in tóte cosurile in cari iérta acést'a si legea. Intrebarile pré delicate si care ceru respunsuri de urmari mai multu stricatoré, séu nu se vor publicá de locu, séu publicandu-se vor remané fara de respunsu. Astadata dãm locu din intrebarile cate le avemu numai la urmatórele trei.

Intrebari. 1. Care este scopulu escrieriloru de concursu pentru statiunile vacante de invetiatoriu? Si daca este acél'a, pe care-lu scimu noi invetiatorii, de-có escrierile acele nu se publica la loculu loru, adica daca nu numai, macar si in „Amiculu Scólei?“

Multi.

2. Este vre o tacsá hotarita pentru invetiatori, candu ei si-primescu atestatele de cualificatiune ori decretetele de asediare? Daca este, de-ce nu e un'a si aceea si pentru toti, si de-ce nu se publica, cá se se scie? Era daca nu este . . . ? Cu unu cuventu, ce,

catu, unde si spre ce scopu are se platésca unu invetiatoriu pana se vede asediatu si uneori si dup'aceea?

Mai multi.

3. Mai potu-se aplicá astadi dupa dreptate si dupa cerintiele scólei la posturi de invetiatoriu si individi de acei'a, carii n'au absolvatu nici o preparandia séu cursu pedagogicu? si daca se potu, acésta putintia purcede ea din tips'a de candidati de ajunsu, ori din ce? Si ce avantagiuri s'a reservatu pentru cei bine-pregatiti la invetiaturia? Éra daca nu se potu, apoi de-ce se aplica?

Si mai multi.

Citimu in „Romanulu“: „Cititorii nóstri isi aducu aminte, ca Domnu Schulhof a adusu din Engliter'a si a introdusu in staturile Austriei o macina de aratu. Am datu in acésta fóia o scurta relatiune despre antai'a cercare ce s'a facutu aprópe de Vien'a cu acea macina de aburi. Acum aflamu ca la 26. Augustu s'a datu o noua dovada de superioritate acestei macine la Temesvaru (Timisióra). Pe unu timpu de plóia, care continuase 24 de ore si muiase pamentulu astelu, incatu nici o putere animale n'ar n fostu in stare a ará, plugulu de aburu a functionatu c'o usiurintia si c'o iutiéla minunata. Cu tóte ca plóia cadea síróie, se adunase la campulu de aratura o multime numerosá de cultivatori si agronomi, cari remasera coprinsi de mirare si nu putura laudá in destulu avantagele macinei. Plugulu de aburu lucrá in timpu de patru ore in acea di pe o plóia necontentita si numai dupa cererea numerosiloru privitori, D. Schulhof a amanatu continuarea araturei pentr'o alta di mai frumosa, care se va anuntiá publiculu prin placate.

— Unu numeru de mósie france si- au infacisatu o petiúne, prin care ceru a se acórdá femeiloru dreptulu d'a face studie complete de medicina la facultatea medicale a Francei si a concurá la esamenu pentru diploma de doctoriu. Cestiunea a fostu trimisa consiliulu de Statu spre a-si dá parerea. — Dorimu din anima, cá guvernulu Francesu se acórdé femeiloru acestu dreptu si suntemu convinsi ca omenirea suferinte va castigá multu, daca femeile se voru ocupá de artea medicale. In Americ'a esistu, in mai multe orasie, medici-femeie, cari au dobinditu gradulu de doctoriu si se bucura d'o cliintela intinsa. Fara a vorbí de morburu particulare femeieloru si care negresitu potu fi mai bine cautate de femei de catu de barbati, nu putemu tagadiu ca femeiele vor fi cei mai buni medici de copii si, in ori ce casu, vor complini sciint'a printr'o mai mare aplicatiune. Ori cum, nu póte existe nici o obiectiune seriósá in contra admitterii loru la studiulu medicinei.“

* Vien'a va serbá in anulu viitoriu aniversari'a de patru sute de ani a fundarii celei d'antaiu tipografii intre murii sei. Ulrich Haan si-deschise officin'a sa aici la an. 1462, parasise insa Vien'a, cu tóte ca érá protegiatu de imperatulu Fridericu alu IV., inca in an. 1470 spre a trece la Rom'a, unde infiintá o tipografia, in

care inca n'acelasi anu esira „meditatiunile“ cardinalulu Torquemada.

* Despre diversele moduri de a salutá aflámu in tr'o fóia urmatórele notatiuni. Salutarea némtiului e: „Cum te afli DTa?“, Olandesulu díce: „Cum mai mergeti?“ Englesulu: „Cum faceti?“ Spaniolulu: „Cum stai?“ Frantiosulu: „Cum te porti?“ Boemulu: „Cum te ai?“ Chinesulu: „Mancatu-va-ti urezulu?“ Egipté-nulu: „Cum mai asudi?“ (caci la ei pelea sventata se privesce de semnu alu unoru friguri de mórte). Laplandesi, icandu suluta, si-apasa nasurile strensu unulu de altulu.

* In intregu cuprinsulu reuniunei postale germano-austriace se espedara in anulu trecutulu la vr'o 348 millióne epistole. Celu mai mare contingentu lu-avú Prusi'a, apoi Austri'a si in rindulu alu treilea Bavari'a. Esemplare de diurnale se espadara 157,663,207, dintre care éra Prusi'a are cele mai multe.

* Ministrulu instructiunei din Prusi'a a insarcinatu pe archeologulu Bötticher cu unu opu maretiu despre acropolea din Aten'a. Se voru întreprinde in locu cercetari nóue.

* Dupa fóia centrala pentru intregu invetiamentulu din Prusi'a studiara la universitatile din Prusi'a in semestrulu de érna 186°/₁ nu mai pucini de 720 individi din tierile din afara. Din acesti'a se tienu de facultatea teologica 181, de cea juridica 154, de cea medicina 104, de cea filosofica 281. 36 din acesti straini a fostu Americani, 4 din Turci'a, 69 din Rusi'a, 27 din Poloni'a, 3 din Itali'a, 3 din Svedi'a, 13 din Greci'a, 13 din Engliter'a, 4 din Franci'a, 16 din Principatele-Unite romane (Moldov'a si Romani'a), 4 din Oland'a, 2 din Danimarc'a, 40 din Elveti'a, 54 din Austri'a, éra ceialalti de prin tierile confederatiunei germane. Cei mai multi straini i-a avutu Berlinulu, adica 395, dupa Berlinu vine Bonn cu 107 scl. Éra dintre indigeni a visitatu Universitatile Prusiei in restimpulu numitu 4456 individi.

Resolvarea problemelor aritmetice din Nr. 35.

1. Numerulu anumitu e 37, pentruca multiplicatu cu 3 dá 111, cu 6 222, cu 9 333, cu 12 444 si asiá mai departe, totu producte de cate trei cifre egale.
2. Soldatulu se nascuse la anulu 1691 in 28. Februaru.

Bine a resolvatu ambele aceste probleme numai bravulu docinte din Govasdi'a Pavelu Chinezu.

Éra a dóu'a problema singura o resolvá bine D. Georghiú Popu, supralocotentinte c. r. in Udine.

➡ Numeri din AMICULU SCÓLEI dela 1. Iuliu se mai afla in mare multime; la cei carii se mai abonéza, li se voru tramite toti Nrii fara de nici o scaderé. Asemene se primesce abonementu pe triluniulu Octovre-Decemvre cu 1 f.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romané
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{2}$ a. 19 piast.

Trupulu si sufletulu.

Raportulu d'ntre trupu si sufletu se tiene de obiectele acele, cari s'au cercetatu de-cand a esista omenimea cu mare sturuintia, fara a se fi adusu prin acést'a nici pana astadi o deslegare deplina a istei intrebări importante. Pentru educatoriu din tóte cate taia in sfer'a lui nici unu lucru nu e mai ponderosu, cá cunoscint'a acelu raportu, de órece elu din aceea are d'a si trage totu indreptariulu pentru manecarea sa. Éta-ne totodata si temeiu, pentruce avemu datoría a atinge obiectulu acést'a.

Din marea insemnatate a lucrului si din angustimea coloneloru nóstre lectoriulu va puté a prevedé inainte, ca nu ne póte fi aici scopulu pe atatu de a statori rezultate finale si d'a stórcé materi'a cu totulu, catu d'a indrumá aici acele oserbatiuni, care trebue se premérge judecatií definitive, daca este, cá acést'a se nu fia unilateralá si ne'temeiata.

Spre a nu dá inça la începutu, ansa la contradictiuni, ne vom formá conceptulu despre sufletulu omului atatu de generalu, incatu totu însulu se aiba a fi prin acést'a indestulitu. Se luámu dara sufletulu cá p'acea estime, ce are puterea d'a formá simtieminte, oserbatiuni, intipuri (imaginari), simtiuri si mediuri. Acum totatata ne e, ca cum nescine si-va depinge mai de parte acést'a fiintia in specialu si cum va voi s'o ma; numésca; noi nu vrem a pune margini agerimei si genialitatii nimupui, in directiunea acést'a si credemu a nu fi nici catu impitóri, daca rugámu pe totu-ínsulu a ne concede, cumca intr'aceea totusi suntemu un'a toti, ca in omu esista unu. Ce (de pe noi principu, ori substratu, ori putere, ori facultate, ori materia, ori ori-sicum altufeliu mai voiésca unii-altii), care simtiesce cugeta, simte (pipaie) si voiesce.

Insa óre unde se fia astu Ce? Este-elu óre latita prin totu corpulu (trupulu), — precum eterulu prin universu — cá o substantia nespnsu fina, dupa forma asemenea neponderabilieloru (caldur'a, lumina, electricitatea, magnetismulu)? Ori sufletulu are in corpu o

siédia determinata, unu locu anume, deosebitu? — Aste sunt dóue intrebări capitale asupra referintiei trupului si sufletului. Se ne succéda óre a dá la ele uná respunsu otaritu? Si e acést'a de-comunu cu putintia? — Despre aceste ne vom puté dá socotéla la finea meditatiuniloru nóstre. Atunci celu-pacinu avemu acelu profitu, ca suntemu mai modesti in punerea intrebárilor; ca cunóscemu, cata de usóre sunt intrebatiunile in cause insemnate si catu de grele responderile; ca nu suntemu preindietóri de respunsuri acolo, unde nici noi nu scimú se dámu si unde de comunu sciint'a omenésca nu póte s'ajunga la rezultate insemnate; ca nu voim a ne dá aeru d'o intieptiune deosebita, prin care se suflámu in ventu prestatiunile altoru cercatori.

Intrebarea despre locul sufletului e stravechia. Acel'a in deosebite timpuri si la deosebite popóre s'a strapusu in diferite parti ale corpului; totusi totdeun'a in de-acele, dela cari aterna absolutu conservarea vietii. Pe-candu astadi se iáu de siédia a sufletului mai cu sama ererii, ori numai singuri, ori cu adaogirea maduvei spinarii si a intregei sisteme a nerviloru, ori intregi ori si numai un'a séu alta parte a acelor'a: in timpú vechi asta insemnatate se ascrie a angelui, si opiniunea acést'a mai domnesce inca si astadi la unele popóre. Chiaru si in testamentulu vechiu s'ar aratá unele urme de astá parere la l. carté alui Moisi 4, 10; 9, 4—6, cum si in impregiurarea, ca erá opritu d'a mancă sange, fiindca prin acést'a sufletele animaleloru er intrá in omu.

La vechime de-comunu nu se dá creriloru astá insemnatate inalta, cá in timpulu mai nou. Insusi Aristotele na i-a tienputu de neaparatu trebuintiosi spre conservarea vietii corporale si spirituale si dedea cu socotéla, ca ei (orerii) ar fi numai o sponghia recortóre, care ar mai stémperá ferbintiét'a sórelui. Platone punea diversele parti si puteri ale sufletului in diverse (deosebite) parti séu organe ale corpului, cam cá mai incóce Gall, numai catu acést'a spre impartirea facultatiloru spirituale (sufletesci) nu iá intregu corpulu omenescu, ci singuru numai deosebitele parti

ale creierilor. Amendoi sunt opusi opiniei, ca sufletul ori spiritul cá l'ntia necompusa sine dividibila, ar putea se se alie numai la unu singuru punctu. care s'a cautatu cu silintia, daru locu nu e alina. Contra tuturoror acestora pareri se lupta idealismulu, care declara corpulu peste totu numai d'o aparintia gola (nălcire, nimic'a). Aici fiesca nu mai pôte fi apoi intrebare, in cari parti ale aceluia ar locui sufletulu, de-ôrece elu nu e privitu de unu co aievea, oi numai d'unu productu (lucru idealu, intipuire, idea) ala sufletulu s'eu spiritului.

In fine a mai aparutu si aceea, ca sufletulu s'eu este a se socoti la corpulu lui si nu la alu altuia, insa elu nu este nici cum de a ni lu-intipui din punctu de vedere ala spatiului (locului), ca prin urmare asupr'a lui nu putemu nici cum aplicá conceptele de figura, mesura, locu, margine si strensă nimic'a, si asidara de unu locu ala sufletulu nu pôte fi vorba in sensulu aceluia, cá de referintiele d'intre corpuri si corpuri. Acest'a este acelu modu de obserbatione, ce face bas'a sistemii lui Benecke, si dupa care trebae se dicemu, ca sufletulu e „pretutinde si totusi nicăire“; adica sufletulu dupa estimea sa spirituala e pretutinde, éra in sensulu spatiositatii materiale, cu care elu n'are d'a face nimic'a, nu e nicăire.

(Vá urmá.)

Regamintea mei multoru inteligenti romani din tinentala Reghinului sasescu catra' Escel. Sa Metropolitulu Al. Sterc'a Siolotiu pentru infintarea unei asociatiuni spre sustinerea si prosperarea durabila a scólei nationale romane din Reghinulu sasescu.

Escelenti'a Ta, Préluminate si Présantite Domnule Archiepiscópe si Metropolitu, nóue prébunu si înduratu parinte!

Escelenti'a vóstra credemu ca vati înduratu a ve convinge, ca binele spiritualu si morale alu unui poporu nici prin unu midilocu nu se pôte mai siguru fundá, ridicá si inaintá, decatu prin institute bune de crescere si invetiamentu.

Sciti Escelenti'a vóstra si oúnosceli mei bine, cá noi, ca in dulcea nóstra patria asemene institute mai virtosu nationale, luandu afara o paréche de gimnasii, vero dóue trei scóle normali si triviale mai bunele, altele nu sunt.

Escelenti'a vóstra sciti si aceea, ca de injuri'a se-culeloru trecute sbiciuit'a nóstra natiune, ne fiindu in stare a-si fondá Capitale propria, tóte institutele nóstre dela scólele populare pana la gimnasii se sustienu cum

se potu din contribuii s'eu oferte, cu unu cuventu din midilóce private, cari la noi dupa potintia si starea nóstra materiale s'ar potea díce ori si cum mari, insa facia cu cerintiele si împégnurările timpului presentu, tórté pucine. Lipsita fiindu dara natiunea de capitale si fundatiuni nationali, ér' privatii totu din privintia financiariala nepoténdu ajutá institutele folositoare cum eru postí spiritulu timpului, nu vá prinde mirare pe nimene, daca barbati nostri iubitori de luminarea si inaintarea natiunii si respective toti patronii si amicii scóleloru si-tienu de cea mai santa datoria, a medita adeseori pentru pastrarea si prosperarea scóleloru esistente, si staruescu din tóta anim'a si cu tóte potintiosele midilóce, pe cai drepte si oneste, a ingriji despre inflo-rirea lor.

Deci Escelentia! sperámu ca nu ve vomu superá, há din-contra credemu, ca vomu meritá binecuventarea si grati'a Archi-pastorésca, daca infiacarati de zelulu de a vedé inaintandu scólele nóstre nationale, si cu aceste binele nationalu si patrioticu, indresnimu cu submisivne fiesc'a a îndreptá îndurata atentione a Escelentiei vóstre, banului nóstru parinte, spre mai d'aprópe lu-are in privire a starei scólei nóstre romane din Reghinulu sasescu.

Dintre tóte scólele romane vñatóre in comitatele Turd'a, Clusiu si in Seannulu Muresiului, scóla romana din Reghinulu sasescu se pôte numi cea mai buna. Acesta scóla fundata inca la an. 1836 de demnulu patronu si amicu alu culturei nationale, de natiune multu meritatalu barbatu Theodora Sierbana Lupu, sub neuitatulu invetiatoriu Mateu si-castiga in anii ante 1848 renume framosa.

Dupa sufocarea revolutiunii inan. 1852 Inaltulu c. r. gubernu reconoscéndu necesitatea unei scóle bune in tinentulu Reghinului, concese a se organiza scóla nóstra dupa planulu scóleloru normali sub nume de scóla triviale cu trei clase, prevedéndu-se provisorie cu doi invetiatori si unu adimctu. Celoru doi invetiatori li se asemnara din cus'a stodiiale locale cate o lefa *pro hic et nunc* desi puclra, dara sigura. Adimctulu primi unu ajutu de 50 f. v. a. din fondulu normalu romano-catoliou. Tinerimea in cursu de unu anu facu progresu insemnata sub conducerea acestora trei barbati zelosi intru implinirea chiamarei lor; insa escandu-se intre densi o certa si neinvoleta scandalósa, venerabilata consistoriu midilóci depunerea adiunctuluji diu oficiu si transferirea ambiloru invetiatoru.

In anul 1853 avá a se bucura scóla nóstra in

persónele D-loru Sale Petru Anc'a si Basiliu Dumbrava de doi tineri zelosi intru instiutirea tinerimei. Acesti'a, desi numai doi insi, prin o diligintia continua, dexteritate practica si tractare blanda cu invetiaceii sei, sciura a indulci tinerimea. alergatoria din Campia si montii resariteni, si-ai initiá in studiile normale astfelu, catu scolarii absolvindu aici, sunt si a fostu in stare totdeuna a trece, spre cea mai mare bucuria. a parintiloru, la clasile gimnasiali. Inmultinduse de o parte scolarii, de alta parte pofindu-se noua organizare a scóleloru normali, cá fiacare scóla, care voiesce a traí cu dreptulu scóleloru normali séu principali se aiba patru clase, cá se nu ne vedemu scóla degradata séu inapoiata, ne amu ingrigitu, cá se se deschida si a. IV. clasa.

Dupace prin un'a reuniane, a carei scopu este, cá prin tineria unui balu nationalu in totu anulu, se ne radicamu unu capitalu séu fondu scolasticu — castigasemu atatu capitalu, in-catu ne stá in dispositiune pucime interese intrecutore, hotariremu in 1857 a mai ridicá un'a catedra si pentru alu treilea invetiatoriu.

Acésta catedra, de care erá legatu unu salariu de 100 f. m. c. si cortelu naturalu, o ocupa tenerulu Nicolau Harsianu. Atinsulu salariu in anulu primu cu scopu de a usorá. fondulu scólei, s'a resolutu unu mecenatu: cunoscutu a lu-responds din ale sale.

In anii urmatori se acoperi o parte din interesele disponibile, o parte din colecta in urma si din venitul curatu. alu balului nationalu.

Intr'aceea sub conducerea acestoru trei bravi invetiatori inffori din dt in dt scól'a nóstra, pana in diu'a de astadi; dorere insa ca pe venitoriu nu ne potemu maguli. in asemenea sperantia: Invetiatoriulu Nicolau Harsianu, ne fiindu in stare a mai poté subsistá, dupa cum singuri o vedemu — cu una léfa asiá mica; s'a multumitu de servitiulu invetiatorescu si a parasitu scól'a. — Cei doi — cari tragu salariu din cas'a alodiale cate 190 f. m. c. din fondulu normalu rom.-catolicu, cate unu ajutu anualu de 25 f. m. c. din fondulu scólei nóstre cá bani de cortelu. cate 48 f. m. c., din fundatiunea Serbaniana cate 8 f. m. c., fiacare cate unu salariu in suma de 274 f. m. c. séu: 279 f. 55. cr. v. a. — se plangu mereu si si-arata nemuliumirea cu subtitrele salariu, ceréndu cu tóta ocaziunea imbunatatirea lefiloru.

Noi vedemu bine si trebuie se cunosca fiacare ne preocupatu, cumca unu invetiatoriu cu léfa aratata nu si-póte acoperi nici cele mai modeste lipse de tóte

dilele, bá dupa impregiurarile presinte facia cu scumpetea cea mare n'au modru de traitu.

Si aceea o recunóscemu, ca ar avea dreptu se poftésca, cá dupa unu servitiu de optu ani se li se innul-tiéscá salariele, precum se cam intempla si pela alte scóle; insa ce avemu de a face, daca pe-langa tóta voi'a buna ne lipsescu midilócele.

Cá nu prin descuragiarea invetiatoriloru, séu chiaru estirea loru din sinulu scólei nóstre, se ne vedemu scól'a caduata mane poimane intr'unu rangu cu scólele comunale ne aflandu nici unu midilocu, afara daca nu neamu atinge de miculu capitalu alu scólei prin care inca numai pe doi, trei ani amu fi ajutati, si venitoriu scólei ar deveni mane poimane si mai precariu, dupa mai indelunga si seriósa consultare intre subscrisii, dupa mai multe convorbiri si cu alti inteligenti din giuru, ca ce ar fi de facutu in asemenea impregiurari, deveniramu la ide'a de a formá o asociatiune, crediendu ca numai asiá ne vomu poté dotá amesuratu indigentieloru presinte invetiatorii, acaroru zelu i-a sciutu castigá si sustiené renumele scólei pana acum, si dela acarora diligintia, aplecare si voia depinde inffiorirea scólei nóstre si pe venitoriu.

Deci iertati Escelenti'a vóstra, cá cu ce mai adunca fiéscá reverintia, incedera si supunere se ve desco-perimu opiniunea nóstra modesta in privintia formarei indicatei asociatiuni.

Pe-langa tractulu Reghinului sasescu statatoriu din 33 comune gr.-cat. se intinde in partea nordica apusana prin asiá numit'a Campia, tractulu Foragaului cu 22 si tractulu St.-Martinului cu 17 comune; comunele acestoru dóue tracturi de-arendulu sunt mari si avute, fiindca au locuri intinse si fructifere; pe ajutorinlu acestora credemu ca potemu contá, deórece de comunu din aceste tracturi se aduna tinerii la scól'a nóstra. — Ambele tracturi se dirigéza de nescari D-ni protopopí meritati si zelosi, cari posiedu incederea poporului subordinatu, si au voia si anima, há data ocaziune s'a si promisú a conlucrá pentru infintierea unui fondu in favórea scólei din Reghin. s., mai in fiacare comuna se afla cate unu parochu inteligentu, care pré lesne s'ar convinge despre santienea scopului, si ar fi si in stare a copacitá si pe poporenií sei.

In tractulu Reghinului autoritatea si energi'a (?) Dlui protopopu si mai d'aprópe cunoscenti'a nóstra mai cu toti barbatii mai insemnati din comune, ne face se sperámu, ca desi comunele sunt mai mici si mai miserace, totusi a proportiunea puteriloru lorú vor contribui, cu

alatu mai virtosu de-órece inca multe comune posedu obligatiunile imprumutului de statu — si li se va face cunoscutu si aceea, ca scolarii din comunele contribuyente nu vor avé de a responde didactru etc.

Dela 70 comune din amintitele trei tracturi castigate odata a contribui in folosulu scólei nóstre vremu a sperá, ca oferindu fiacare comuna in numeru rotundu numai cate unu miniaum de 100 f. v. a. s'aru formá unu capitalu de 7000 f. v. a., alu carui interese 6 % anuatim aru face 420 f. v. a. Dara noi sperámu, ca comunele mai mari, voru subscrie si cate 200 f. v. a. si asiá capitalulu aratatu s'ar mai duplicá, séu celu pucinu s'ar potea sui la unu maximum de 10.000, ale carui interese 6 % v. a. aru aduce unu venitu de 600 f. v. a. Acestia alaturati la sum'a de 569 f. 10 cr. v. a., cari o primescu invetiatorii nostri din cas'a alodiale si de airea, ar face un'a suma de 1169 f. 10 cr. v. a. prin cari prin subscriptiuni'e private ale conciviloru romani din Reghinulu sasescu si magiaru, carii se promitu a premerge cu esemplu bunu, credemu ca pe usioru s'ar urcá totu venitululu anuale alu scólei la vero 1200 f. v. a., din care amu fi in stare a ne organisá scóla stabila, a ne dotá invetiatorii trebuintiosi, incatu se nu trebuésca a fi ingrigiti si lipsiti chiaru si de panea de tóte dílele; ne amu puté castigá recuisele la invetiamentu necesarie, si cartile pentru invetiaceii miseri si orfani: há dóra mane poimane neamu potea vedé in aceea stare fericita, catu se potemu adaoge la scól'a principale si vero parचे de clase mai inalte, cá asiá se avemu o scóla subreala, de care inca are romanulu trebuintia, cá de panea de tóte dílele.

Cá comuneloru contribuinte se nu le vina oneróse subscriptiunile, ér' scól'a se fia sigura de capitalulu oferitu, cam deodata dupa parerea nóstra ar fi se se poftésca in anulu antaiu numai interesele capitalulu subscrisu, apoi in fiacare anu urmatoriu, se se indatóresca comunele respective contractualiter a depurá anumitu cuantu din capitalu cu interesele dupa intregu capitalulu, asia catu in patru ori si cinci ani — multu — dupa olalta urmatori, se se véda scól'a cu capitalulu subscrisu realu provediuta si dotata, ne mai avendu a se teme de unele eventualitati ne precalculate.

Spre a se usiorá comunele intru raspunderea sumeloru subscrisu si spre a incungiuirá repartitionile si de acolo urmandele alergari si neplaceri, am vedea cu scopu, cá poporulu se se invetie de-catra preotíme, cá prin segregarea unoru locuri din pamenturile aratóre, tienetorie de hotarulu comunei si lucrarea loru prin toti

membrii comunei in solidum, se se puna in stare numai din fructe a castigá anualu ratele solvende.

La resolvára problemei acestia si ducerea in desplinire a ideei nóstre, care e intrebare de viétia pentru scól'a nóstra, DD. parochi si protopopi in frunte insociti si ajutati de inteliginti'a civile potu contribui mai multu, asiadara umilit'a nóstra rogare cu fiesca incredere aster-nuta Escelentiei vóstre acolo cintédia:

Cá Escelenti'a vóstra, luandu in gratiósá consideratiune starea scólei nóstre si fiitoriulu ei, se ve indurati parintiesce a indatórá pe DD. protopopi ai atinseloru trei tracturi, ca punenduse in cointelegere cu inteliginti'a romana din Reghinulu sasescu si tienutulu lui, se discuteze asupra midilóceloru, prin care s'ar puté piulu nostru desideriu face fapta

Totodata prin o gratiósá scrisóre de mana se ve indurati a indemná pe toti parochii, curatorii bisericesci inteligentii si toti fii sufletesci din preatinsele tracturi, cá se ne dea mana de ajutoriu la intreprinderea acesta santa, si pentru natiune, cá si pentru patria si statu folositoria.

Prin o buna intielegere, energica staruintia si conc lucrare intielépta a inteligintiei si a preotímei sub conducerea intielépta si patrocinulu caldurosu alu Escelentiei vóstre, de si suntemu miseri, potemu face multu si mare bine!!!

Escelenti'a vóstra! Precum cu ocasiunea dotarei invetiatoriloru si organisarea scólei nóstre v'ati induratu cu tóta energi'a parintiesca si archipastóresca a ne dá mana de ajutoriu, prin care v'ati castigatu unu diamantu frumosu stralucitoriu pe mitr'a archierésca; asia cu acesta ocasiune v'ati inscrie — de noi toti adoratulu nume — cu litere de auru in anelele scólei nóstre: éra noi, urmasii nostri si toti, carii se voru impartasi de bineficiurile spirituali ale scólei nóstre, ne vomu tiené de cea mai placuta datoria pe altarile animeloru nóstre, a aduce cele mai sincere sacrificia de multumire si memoria eterna pentru Escelenti'a vóstra, intemeitorulu si regeneratoriulu scólei nóstre.

Dorindu din anima, cá ide'a nóstra se meritéza in-alt'a atentiune, aprobare si partinire a Escelentiei vóstre, comendandune gratiei parintiesci, pe langa sarutarea dreptei archipastóresci cu celu mai profundu respectu remanemu

Ai Escelentiei vóstre

Reghinulu sasescu, 22. Augustu 1861.

fii credintiosi

Sierbanu Teodoru Lupu m. p., proprietariu in M.-Reghinu

Alesandru Siotropa m. p., c. r. perceptoru.

Ioane Rusu m. p., c. r. actuariu in disponibilitate.

Georgiu Botta Cavaleru m. p., c. r. adiunctu in disponib.

Alesandru Silasi m. p., pensionatu c. r. perceptoru si cu crucea de auru decoratu.

Ioane P. Mageru m. p., proprietariu.

Niculau Marinovicu m. p., negutiatoriu.

Petru Grecu m. p., negutiatoriu si curatoriu primariu.

Georgiu Marinovicu m. p., negutiatoriu.

M.-Osiorheiu, 29. Sept. 1861.

Multa onrate Domnule! Esti rogatu a primii spre publicare in Am. Scól. aicia alaturat'a adresa, spre ce neau siltu o drépta reconosciintia a fapteloru préstimătului barbatu; recomandu

plecatu
Parteniu Trombitás de Betlen,
protopopu.

Adres'a soborului gr.-orient. a M.-Osiorheului
catra, Ilustritatea Sa D-lu consiliariu de scóle
Dr. Pavelu Vasiciu.

Ilustritatea Vóstra!
Aduncu stimate Domnule!

Seculii din urma jacu din deretrulu nostru cá un'a nópte adunca, sub a carei umediéla si intunecime gema gradin'a cea mai scumpa pentru noi pe pamentu — sub gelulu érnii; éra plant'a cea mai nobila din gradina, care udinióra in in florirea ei — érá decórea pamentului, rapindu-i nóptea inundanta caldur'a si lumin'a, peste scurtu isi pierdú floricelele ornante, foile ei cadiaura palide la pamentu, si trunchiulu celu giganticu, tingea a vestegire. Nóptea tienú indelungatu, dar in fine se indurá ceriulu, unu viforu cutreitoriu sparge nuorii, si dintre acestia se ivesce auror'a primaverii — departe in sa inca si incongiurata de negura si aboru. Dar departarea acés'a, negur'a si aborulu nu potura impedecá reinvierea trunchiului, caci unu gradinariu trimisu de provedintia de diminéti'a pana sér'a neobosita curá de dinsulu. — Trunchiulu in scurtu odrasli din nou cu un'a esuberantia rara, si frundiutiele fragede, de care e acoperitu, sunt dovedi vii despre sirguinti'a gradinariului.

Acésta, Ilustre Domnule, e icón'a cea naturala, ce vibréza inaintea ochiloru nostri, cari cá simplii economi privimu din punctulu nostru de vedere la deceniulu trecutú si la fruptele acestuia.

Nópte aduncá jacea de seculi asupr'a formósei patrie si plant'a cea mai nobila din scump'a acésta gradina — natiunea romana — caditú perdiendusí flórea inteligintii sale de prad'a vandalismului si ajunsá la starea cea mai trista, la care póte duce vitrigitatea si unilateralismulu pe vr'unu poporu pe pamentu. Un'a mare, si cea mai frumósa parte a inteligentii érá instrainata — rapita dela noi — invetiamentulu, unde nu opritu cu totul, érá impedecatu cu fortia; despre institute de cultura — si mai alesu populare — nici ca se pomeniá: natiunea intréga gema in nóptea spirituala.

Acés'a ne érá starea, in care ne aflaroti Ilustre Domnule, candu din gratiós'a indurare a Maiestáti Sale

— dar mai multu tramisu de bun'a Provedintie — inbracarati postulu de consiliariu de scóle. Scimu Ilustre Domnule, cata truda, catu necasu si cata sudóre v'a casionatu lupt'a spre a pune celu potienu primii pasi spre esmulgereá poporului romanu din ghiatic's'a nópte spirituala, dar cunóscemu si virtutea, energi'a si zelulu, cu care V'ati luptatu; si astadi inca ne patrunde un'a santa pietate, candu ne aducemu aminte cum Ve veduramu in midiloculu nostru, candu cá pe amiculu celu adeveratu consultandune, candu cá pe parintele celu bunu ce dogenesce: ambii necrutiendu nici ostenéla nici sudóre in inaltulu zelu de a prelucrá pentru prosperitatea nóstra.

Si neobositulu gradinariu nu se indestulá cu atata, ci intindea insusi fiindu departatu dela noi tineriloru mladitia. pe care setea de sciintie le-au departatu din sinulu nostru — prin cuvinte si fapte recreare! Cine scie numerulu sermaniloru studinti, care lipsiti in strainatate aflara ajutoriu; cine numerulu acelor'a, care aprópe de desperare aflara solatiulu celu mai dulce in parintesc'a iubire a Ilustritatea Vóstre — ?!

Nu suntemu in stare de a enumerá maritimósele — nu escelsele merite ale Ilustritatea Vóstre; fruptele ostenele: numerulu celu frumosu de scóle populare, sutele de pruncuti, care au pasitu antai'a-óra pe pragulu loru, si prin trinsii intrég'a generatiune venitóre pe pragulu culturai intelectuale — sunt si voru fi si pe venitoriu martori vii despre densele. Noi numai convictiunea nóstra aceea o vomu esprimá — si ori-care romanu bunu va simpatísá cu noi —: ca rarú barbatu se afla astadi in sinulu natiunei nóstre, caruia noi amu fi obligati cu atat'a reconosciintia, cu atat'a stimá si devotiune — cá Ilustritatea Vóstre!

Scimu si aceea, ca un'a scurta privire la minunatulú sucesu — va convinge si pe Ilustritatea Vóstra, ca opulu ce l'a produsu — e efectulu virtutii, a carei consciintia e cea mai mare bucuria, celu mai scumpu ornamentu pe pamentu; scimu, ca pentru unu romanu de zelulu celu inaltu si amorulu acel'a catra patria s natiune, de care sunteti patrunsu Ilustritatea Vóstra, resplat'a cea mai mare e — consciintia: de a-si fi implinitu misiunea s'a cu tóta santitatea: si totusi nu ne putemu retiené de a inmarí triumfulu virtutii prin un'a sincera si fierbinte multiamire din parte-ne pentru neobosit'a ostenéla de 8 ani; siba acés'a numai efectulu acela de a Ve convinge Ilustre Domnule, ca sunteti scumpu si neuitaveru inimei poporului, pentru alu carui bine comunu jertfiriti timpulú acel'a.

Increderea si pietatea, ce o avamú catra Ilustritatea

Vóstra ne imbarbatează mai departe de a exprima și un'a dorința generală a poporului și prin umilita rugare a noastră.

Noi, Ilustre Domnule, suntemu. patrunci de maretiulu principiu, ce a condusu pe Ilustritatea Vóstra in decursulu activității, ca adica: „cine va remané acum'a in-dereptu, se va stinge — — — .“, și nu neam simți mai fericiți cá atunci, candu convictiunea despre ade-verulu acest'a nearu involnici destulu, spre un'a imita-tiune amesurata egrogriului esemplu alu Ilustritati Vóstre; esperinti'a din timpululu celu mai nou ne-a convinsu in sa despre aceea, ca marimea viforiloru ce amenintia de presiatu nou'a odraslire coversiesce tóte puterile nóstre, și nici decisiunea cea mai energica, nici lupt'a cea mai ferbinte inanimata de unu asemenea amoru catra patria și natiune aru potea fi altu-ceva, decatu aberarile unei turme lipsita de intielépt'a conducere a probatalui pa-storulu — — — . Ce usioru s'aru poté sab atari jur-stari intemplá, și trist'a nóstra esperintia din cesti anu ne insulla ingrigire — cá tiner'a odraslire lipsita de cur'a sapientului gradinariu se se inadusiésca pria vifori a-mentiatiori.

Dar' noi nu desperámu Ilustre Domnule, caci ne mangae speranti'a, ca barbatulu acel'a, care si pana acum a trecutu departe preste marginea datoritii și cá celu mai iubitoriu fiu alu patriei se lupta mai multu din virtute escelsa: nici de aicea inainte nu va resistá im-pulsulu inimii sale; caci consciinti'a cea mai durerósa pentru unu pariate e aceea, de a-si lasá orfani pe pruncii sei, și gradinariulu celu bravu isi desbraca tru-pulu propriu, spre a poté scuti plinele de sperantie mladitie dinaintea viforului. — Éra noi din partene suntemu obligati pentru totdeun'a prin stim'a și de-votiunea, de care suntemu petrunci cu onoredere catra conducatoriulu celu marinosu, care cu singerfíre s'a silitu a pune fundamentu de stinca prosperitatii nóstre.

Nu putemu dara resistá dorintiei nóstre, de a onorá și de aici inainte in stimat'a persóna a Ilustritati Vóstre pe conducatoriulu celu bravu alu culturii inte-lectuale, pe care ceriulu ne a-donatu; nu putemu re-sistá cu atata mai-pucinu, ca deceniulu trecutu a do-cumentulu cu mii de esemple, ca nu ghiatiós'a severitate a oficialismulu, ci zelulu celu adeveratu, increderea și pietatea a produsu faptele cele mari.

Értati-ne dara Ilustre Domnule, de a exprima cu ocaziunea acést'a și aceea dorința ferbinte a popo-rului, și prin umilita rugare a noastră: cá se binevoiti Ilustritatea Vóstra și de aici inainte a portá parintésca

ingrigire asupra culturii intelectuale a poporului ro-manu din tractulu acest'a protopopescu, care cu oca-siunea siedintiei sobornicale din 1. Septemvre a. c. ne' a onoratu cu placut'a indatorire, de a exprima Ilustri-tatei Vóstre pe langa ferbinte multamita de mai susu — votulu seu de incredere și acést'a umilita rugare.

Asecurandu pe Ilustritatea Vóstra, ca neincetatu ne vomo rogá de Atotubumulu Dđíeu, se Vo donéze dđe multe și fericiite — spre binele comunu alu patriei și natiunii nóstre, remanemu

Ai aduncu-stimatu Ilustritati Vóstre
Din siedinti'a soborului protopopescu
alu M. Osiorheului tienuta, in 18.
Septemvre 1861.

préplecati servi
(urméza subscrierile)
preotii tract. și inspectorii
mirenesci scolari.

Sciri scolastice.

Deva 18. Oct. s. n. Cu acésta ocaziune viu a vo face cunoscuta și starea scóteloru din Cottulu acest'a. Acestea tóte s'au organisatu binisioru, centralisanduse cate 2—3 comune la oalta — flacare invetatoru are léfa pe ana 200 f. v. a., lemnu d'ajunsu și *cuartiru* li-beru, plat'a si-voru capetá-o regulatu pe lunc séu pe patrariu dela Comitatu, aducédu cuitantie subscrie și de inspectorulu districtualu ca au facutu ceva progresu cu pruncii.

Georgiu Lorentiu

Ungari'a. Pest'a 14. oct. Domnule redactoru! Intr'unulu din numerii fóiei DTale Ti-am fostu scrisu despre nasuinti'a tinerime romane de-aici, de a esoperá in-fintiarea unei catedre de limb'a și literatur'a romana la universitate acést'a.

Éta acuma sumu in placut'a posetiune de a Te in-sciintá, cumca acea catedra in anulu viitoriu nesmintitu se va infiintiá, incatu locutiinti'a acuma a si detiermuritu léfa profesorulu in 1000 de fiorini.

Acuma dara pentru ocuparea acestui postu, credu ca se vá deschide concursu, — si nóue, tinerime romane din Pest'a, ne place a crede, ca cá pe antaiulu profesorulu vomu salutá pe D. Sandru Romanu. — Despre care la timpu Te voiu insciintiá

I. V.

— *Crisiulu rapede* in septemvre: Credu, ca om-publicu cetitoriu alu jurnalulu acestuia vá asteptá cu sete, cá se scie ceva și despre starea scóteloru din di-strictulu acesta, și inca cu atát'a mai virtosu, fiind-ca corespondintiele din partea romaniloru ungureni dupá

lamentarea unui corespondinte din Ungari'a, sunt foarte rare; dreptu aceea, că se stemperu in caluva şetea acésta, io mi-ieu voia, a incunoscintiá pe on publicu cetitoriu despre starea scóleloru romane unite*) din districtulu acesta; dar cá se nu pierdu timpul ca vorbe multe, me voiu incercá se fiu catu se póte mai scurtu.

Deci se incepemu cu Borodulu mare cá orasit; aici este scóla de piétra foarte buna cu cartiru onesta, zidita inca sub de pi'a memoria Dlu episcopu Sam'u ele Vulcanu si reparata in anulu trecutú prin stáruinti'a resolutului si bravului barbatu, pré-onoratului Domnu Nicolau Palladi protopopului Crisiului, cum si prin a invetiatoriuului locale, cu unu salariu de 240 f. v. a. solvendu de comuna, 16 orgie de lemne si gradina de znelte buna.

Invetiatoriulu e destulu de aptu de a corespunde shiamarei sale, in anulu acest'a au frecuentatu scóla 64**) de elevi impartiti in 3 clase, au depusu esamene cu succesu bunu, numai ca in timpul de véra n'a fostu scóla'asia bine frecuentata pe cum s'ar fi convenitu, dia cauza ca parintii nu-si pré dau copii la scóla; sperámu deci ca pe venitoriu se voru luá mesuri mai aspre, cá copii se se tramita la scóla. Dfsei mai susu ca Borodulu mare e opida, si cá stare are tergu, din care trage venitu pe anu peste 400 f. v. a. si de ce merge totu cresce; sentiendu-se deci lips'a de cultura aici in districtulu acesta mai curatu romanu, inainte de acésta cu doi ani s'au provocatu orasienui, cá venitul terguului se-lu sacrifice pe sam'a scólei, la ce provocandu-se orasienui s'au invoitu bucurosu, si s'a fostu proiectatu cá din susnumitul venitu cu timpu se se infintieze clase normali asiá, cá tenerii studiendu aici se póta si primiti in prim'a clase gimnasiale; dar o tempora! o mores! ceea ce intrig'a si machinatiunea contrariiloru inaintarei romaniloru a facutu totdeun'a, cá romanii se vada sacrificiu intereselorú straine, nici aici n'a lipsitu; intelegéndu despre acésta notariulu (magiaru) de Borodu mare si judele comunale (nobile romanu!!!?) de pe atunci, tóta piétra a misicatu, cá se póta nimici planulu celu nobile alu braviloru romani, pana ce in urma in contietegete pe sub mana cu judele primariu cercuale. — Amagindu totdeodata si pe orasienui — I-au nemicitu cu totul.

In desiertu se luptara dup'aceea bravii protopopi

N. Palladi si I. Cristianu pentru apasarea capotí celei sante, oaci aruncandu ónsenii inimici cultúrei romanului neghina in sementi'a cea curata, bravur'a toru romáse prosternuta, éra neghin'a sufocandu sementi'a nu-o lasá se resara si se póta produce fructulu celu doritu! Dacu si romanulu vá ajutá pe inamicu spre a impedece propri'a-si cultura, atunci *perditio tua ex te Israel!*

(Vá urmá.)

Varietati.

* Pentru constitutrea deplina si Inaugurarea „Asociatiunei nóstre transilvané pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ s'a facutu conchi'amarea pe 4. Noemvre n. a. c., pe candu vor puté luá parte la accessi toti, caril doréscu a fi membrii ei.

Roz'a si Giorgin'a.

(Poesia didactica.)

Pela Petru prin gradina,
Cresce-o Roza si Giorgina; —
Ceriulu foarte se inóra
Ventulu aspru le 'mpresóra. —

Petru iute se grabesce,
Roz'a, cu pari si-o proptesce,
Ventulu, cá se nu i-o rumpa,
Ca-i o flóre foarte scumpa.

Dar Giorgin'a cea negria,
Díce Rozei cu trafia:
„Prósta eafi tu flóre mandra,
Candu te léga-asiá de blanda!“

Si candu Petra vrea se puna,
Si Giorginei paza buna,
Iét' — Giorgin'a flusturata,
Nu se da la pari legata. —

Roz'a - atunceá 'i graiesce:
„Partlu bine te pazesce,
Se nu perfi în tihéretie,
Ci s'ajungí la betranetie!“

„Scumpa Roza! mie-mi place,
Ce voiescu, se potu eu face.“
Candu Giorgin'a asiá graiesce,
Ventulu, tóta-o prepadesce!

Vedi acuma, tu pruncu bunel!
Ca acelu ce se supune
Seapa de rea tempestáte,
Si-si castiga libertate. —
Era celu cu capulu mare,
Numera dílele sale, —
Caci cu reulu se 'ntelnesce,
Si atunceá poticesce. —

Marciu 1858.

Martinescu.

*) despre starea scólelorú neunite nu sum informafu nici decum. Rf.

**) in anii trecutú s'a suitu numerulu eleviloru peste 100. Rf.

Margaritare. Asupr'a inamiciloru' ti-resbuna cá siniculu celu nobilu; elu svérte cu dattile 'n josu, candu cineva a datu in elu cu pétra.

— Cine nu considera erorile mici, va cadé currendu in mai mari.

— Resbóidulu celu mai greu este a se luptá cu sine iususi, insa si triumfulu celu mai frumosu este a se invinge pe sine.

— Ochii si urechile sunt ferestrele, éra gur'a e usi'a dela casa; daca aceste vor fi bine inchise nu va intrá nice esí vre unu reu in si din casa.

— Aurulu si argintulu teu ilu cumponi, cu catu mai multu ar trebui se-ti cumpeni vorbele.

— In fantan'a, din care ai beutu apa, se n'arunci pétra.

-- La trei lucruri se cunósce omulu: la punga, la pocalu si la mania.

— Amiculu omului e mintea lui, inemiculu lui — cupiditatea.

Insciintiare de Prenumeratiune

la
Cartea I. si II. a Istoriei Romaniloru
de
T. Liviu P.
in versiune romanésca.

Suscrisulu in anulu trecut, fiindu indemnatu de cati-va amici ai literaturii romanesci, traduse si tiparise cartea I-a din Liviu, alu carei venitu curatu lu-apromise cá ajutoriu pentru unu teneru romanu dela academia lipsitu de midilóce, si se oblegase ca la casu, candu i-se aru imbracisiá ostené'l'a cu caldur'a receruta, va traduce in totu anulu celu pucinu dóue carti. Prim'a promisiune nu fú in stare a o implini pana in minutulu de facia, ca-ce din 500 esemplaria ce tiparise, de abia trecura jumetate, celelalte pana in dio'a de astadi jacu nevendute parte la insulu, parte pela O. D. Colectorii; a dóu'a spre a satisfacé cuventulu de onóre incatu-va se implini, ca-ce acum se afla in stare a insciintiá pe O. P., ca a esítu de sub tipariu si cartea II-a; ér' a III-a o are tradusa; ci miculu salariu profesurale ne-ajungéndui spre acoperirea speseloru ulterioére, pe langa acésta mai avendu si téma, ca o va patí cá si cu cea d'antoiu, de o cam data o lasá netiparita.

Deci se sentie motivatu a provocá pe O. publicu cu totu respectulu, si de una data alu rogá, cá se binevoiesca a spriginí cu concursulu seu acésta intreprenderé literaria.

Cartea I-a e 80 cr. v. a.

„ II-a in locu 56 cr., prin posta 60 cr. v. a. Dela 10 esemplaria se da unulu rabatu.

Pretiuulu e da a se tramite prin epistole francaté.

Cea d'antoiu are 130 pagime a dóu'a 120.

Blasiu, 20. octovre 1861.

Ioane Antoneli,
prof. gimn.

Anuntiu. Tocma a esítu de sub téscu in tipografia lui S. Filtsch din Sibiu

Carte de lectura

pentru scólele primarie romane de V. Romanu (partea I.) 10 cole in octavu, costa legata 60 cr.

Lips'a unei carti bune de lectura pentru scólele nóstre populare e multu mai simtita, decatu se trebuésca a invederá p'aceea si prin sírele aceste; deci se spera o trecere catu mai buna a cartii numite, care inca si-va avea urmá-rile sale de multu asteptate.

Nr. 162.

(1—3.)

Concursu.

Pentru asiediarea altui invetiatoriu in loculu deschisu la scol'a greco-orientala in comunitatea Costeiu mare si micu a cercului Bega din comitatulu Carasiu, se deschide cu acésta concursulu.

Cu acestu postu scolarescu e impreunatu:

salariu in bani gata	160 f.
Pentru cheltuel'a scólei	5 f.
Deputatu in cucurudiu	12 meti
„ „ greu	13 „

Cortelu naturalu in buna stare;

1 jugu de gradina

2 juguri de pamentu estravilanu 1. clasa } spre folosire.

Aducerea lemneloru de lipsa, care invetiatoriuulu le va cumpará, gratisu.

Competentii au dara recursurile sale documentaté pana la 1 Noemvre 1861 Calind. nou, la oficiulu comunalu in Costeiu mare se le substérna.

Costeiu mare, 17. octovre n. 1861.

Nicolau Damlianu, antiste comunala.

Cu numerulu acest'a incepe patrariulu alu 4-lea alu anului curiate, pe care restimpu se primésce abonamentu la Am. Scol. cu 1 f. Mai sunt inca esemplare dela 1. Iuliu pentru cari dorescu.

Ese in tota
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tota
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Decursulu antaiei adunari generale a „ASOCIATIUNEI TRANSILVANE pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“,

tienute la Sibiu in 4. noemvre n. 1861.

Provedinti'a dieésca, care a aperatu in modu atatu de minunatu elementulu romanu de incercarile nimicitóre, cate s'a facutu in unu siru lungu de seculi asupr'a lui, a facutu s'ajungemu si aceste dile de rara bucuria si de mare importantia pentru noi, cá se vedemu inlinitata „Asociatiunea Transilvana romana“, in feliulu seu, pan'acum cea d'antaiu si mai buna institutiune menita a ne dá cerut'a regegiune pe calea progresului si a adaoge la adeverat'a nóstra prosperitate nationala.

Onorabili lectori sciu acum din diurnalele nóstre, ca statutele mentionatei asociatiuni sunt intarite dela pronaltulu locu, si ca cea d'antaiu adunare generala pentru constituarea si inaugurarea aceleia a fostu chiamata pe 4. Noemvre n. a. c. la Sibiu.

In momentele, candu scriemu aceste sire, tocm'a decurgu siedintiele adunantie numite si asiá suntemu in placut'a pusetiune d'a puté aduce in Nrulu acest'a decursulu si rezultatulu acelor a la cunoascinti'a onor. publicu.

Luni, 4. Noemvre n., pela 9 óre, sal'a din casele seminariile d'aici, in care se tienusera si siedintiele conferintiei nationale din Ianuariu a. c. si care era destinata si pentru siedintiele de acum, a fostu inde-suita de multimea aceea de romani inteliginti si tierani, cati venira din diverse parti ale romanimeii din Transilvani'a si Banatu, spre a luá parte la frumos'a si rar'a solemnitate nationala din aceste dile. Ne pare reu, ca celelalte provincii austriace locuite de romani nu fura de locu reprezentate, má chiaru si Banatulu, participa la adunanti'a de acum, numai prin vr'o. trei membrii, pe carii furemu norocosii a-i salutá in persónele prédem-nitoru DD. Aloisiu de Vladu, notariu primariu in comitatulu Carasiului, Dr. Atanasiu Marienescu, viconotariu la acela comitatu si D. Iov'a Popoviciu, sagulatoriu si comite romanu, dimidugosiu.

Pela 9 1/4 óre la propunerea Dlui Canonicu Timoteu Cipariu se tramite o deputatiune la Escel. Sa D. episcopu Andreiu baronu de Siagnn'a spre a-i dá de scire, ca membrii sunt adunati cu totii si spre a-lu postí la adunare. Esel. Sa intrá in sal'a adunarii pela 9 1/2 óre in insocire cu D. G. Baritiu, unde fú primitu prin vivate entusiastice.

Domnulu Episcopu prin o cuventare (pe care o vomu publicá-o mai tardiu) facú o scurta reprivire la trecutulu celu mai vechiu si la celu de mai incóce, veni la presinte si aratá insemnataea dilei, dup'acbea declará „Asociatiunea“ de inlinitata, era prim'a siedintia a celei d'antaiu adunari generale de deschisa; apoi descoperindu adunarii, ca in diu'a de astadi se implinesce terminelu pe catu i s'a fostu incredintiatu conducerea trebiloru asociatiunei, se retrage dela presidiu, depuse tote hartiele atingátore de asociatiune pe més'a adunarii si provóca pe acest'a a pasi indata la constituarea ei in sensulu statuteloru. Totodata mai propune Esel. Sa, cá spre mai usiór'a si mai curend'a ajungere a scopului, adunarea s'aléga unu comitetu provisoriu, care se dirige cele pentru constituare. Propunerea fú primita si s'aleso de presiedinte alu comitetulu provisoriu Esel. Sa D. episcopu Siagun'a, si DD. Dr. Hodosiu, Dr. Nemesiu, Ioane Antoneli, profesoru gimn. si Oroianu, profesoru gimn., cá secretari ai comitetulu, era DD. Dr. Vasiciu de Casieriu si Ioane Pinciu, notariu din Resinari, de controloru provisoriu. Se citira apoi o multime de scrisori si depesie gratulatóre din diferite parti de pela bravii nostri barbati mai indepartati, carii nu putura a luá parte in persóna la solemnitate; apbi secretarii incepura a inscrie pe membrii cati s'au insinuatu si cu acest'a siedinti'a se fini pela 1 óra dup'amediu.

Dintre membrii inscristi Esel. Sa D. Metropolitu Alex. Sterc'a Siulutiu a oferitu sum'a cea mai insemnata de 2000 f. v. a.; Esel. Sa D. eppu Andreiu baronu de Siagun'a a datu 1000 f. si D. Axente Severu, eroulu transilvanu dela 1848, érasí 1000 f. D. Andreiu Mocioni de Foen 200 f. si mai multi

altii, carii prin sum'a de cate 200 f. se facura membrii fondatori ai asociatiunei.

Nu putem lasa necunoscute, ca Blasiulu, funta'a acest'a a nationalismului, s'a distinsu prin oferirea sumelor mai multu cá ori care alta localitate romana.

Marti in 5. Novemvre la 10 $\frac{1}{4}$ óra se tienú a dóu'a siedintia a adunantiei, in care se citi mai antaiu o scrisóre a Esel. Metropolitului Siulutiu, aflatoriu de presinte in Vien'a in cause nationale, prin care aráta modalitatea reapunderii sumei promise de Esel, sa si insemnate mai insusu; apoi se cití o scrisóre gratulatóre a Dlui comite supremu alu Carasiului, Emanuilu Gojdu, dup'ceea se cití si se autentica protocolulu siedintiei din 4., in fine se cití list'a membriloru incriși, apoi se pasi indata la alegerea oficialiloru asociatiunei. Mai antaiu se facú votisare secreta pentru presiedinte, la care demnitate fú alesu Esel. Sa eppulu de Siagun'a cu 75 de voturi. La parochiamarea Esel. Sale de presiedinta, sal'a adunarii resuná de vivate noincetate. Din votisarea pentru presiedinte mai resultá ca Esel Sa Metropolitulu Siulutiu capatá 20 voturi de presiedinte, D. Andreiu Mœconi de Foen 17, DD. Cipariu, Baritiu si Gavriile Munteanu mai cate pucine. Venindu rindulu a se alege vice-presiedintele la propunerea Dlui Aloisiu Vladu fú alesu cu unanimitate deplina D. Canonicu Timoteiu Cipariu, óra de secretariu primariu se alese totu cu unanimitate D. Georgiu Baritiu. Se pasi apoi órasi la votisare secreta pentru toti cealalti oficiali si membrii de comitetu deodáta. Insa dupa-ce tóte voturile fura adunate se nascura pareri pentru a se interupe siedintia si a se amaná pana la 6 óre sér'a ceea-ce se si facú si dupa-ce urn'a cu voturile adunate se sigilá, adunarea se risipi pela $\frac{1}{2}$ la 3 óre.

In siedintia de dup'amœdiu cum si in cea din 6. Noemvre se specificara voturile si se citi rezultatulu urmatoriu. De secretariu secundariu fú alesu D. Vestemianu, de casieriu D. A. Bechnitiu, de controloru D. Pinciu si de archivaru si bibliotecariu: V. Romanu. Éra de membrii ai comitetului DD. I. Macelariu, A. Severu, Canoniculu Papsalvi, Petru Manu, Dr. Vasiciu, Sava Popoviciu, I. Popasu, N. Popea, Iacoba Bologna, Gavriile Munteanu, L. Antoneli, Dr. Nemesiu. In dio'a de 5. noemvre sér'a tinerii juristi salutara prin unu conductu de facile pe Esel. Sa presiedintele asociatiunii, pe D. Georgiu Baritiu, pe D. vicepresiedintele Cipariu, pe DD. Alois. Vladu, I. Branu de

Lemeni si Ioane Popasu, despre care inasa mai pe largu in Nrulu viitoriu.

(Vá urmá.)

Din tier'a Oltului.

Onor. D. Red.! Este ingenere sciutu, ca colonele acestei foi-su asia de angusto, estu deaba s'jangu pentru alte cause scólare fórte momentóse, ér' nu pentru frecaturi lungi; ci fiinduca D. docente Codreanu deia ambitiune, se apuca, si combate acele pucne stre ale meje dein Nru. 33 alu Amic. Scól. deso despre scótele din tier'a Oltului cam in generalu, si cu tóta crutiarea, asia spre chiarificarea adevêrului, ce si D. C. dtece ca de presente e fórte necesariu alu pronuncia, te rogu se primesci si acestea pucne stre. — D. C. dtece ca pre neasceptate-lu intempiná unu articulu din tier'a Oltului tractandu despre scótele oltene; acesta-i adevêrstu, caci cum dtece si atunei, inca pana acum n'am cetitu vre una corespondentia scolara din tier'a Oltului, ér' D. C. de pe la Rusali lucra la unu articulu despre scótele din Veneti'a, si totusi nece adi nu-lu mai tramisa on. Red., póte ocupatiunile famillari nu-i dau tempu, séu póte voiesce, a face unu opu clasicu ce avea lipsa de mai multi ani. — Sum s'fistu a spune aceste, cá D. C. se fia incredintiatu ca-lu cunoscú. — D. C. voiesce a arátá, ca cele dtece de mine-su false, ci eu numai aceea am scrišu ce am vedutu cu ochii, si am audita dela barbati demni de credentia, ba si de altumintrea facui numai unu estrasu fórte scurtu, caci de me intindeam mai de parte, poteam se arátu multe alte lipse si defecte ale scóteloru oltene. —

N'am pretinsu cá Dii invetiatori se faca unu avantaju nu sciú catu de mare in invetiaturi, pentrucá le cunoscú starea si poterile, ci am recomandatú mai multu moulu oficiolatu, centumviriloru si preutimei, a se ingrigi pentru scóte a luá mesuri energice pentru imbunatatirea salarioru, si redicarea de scóte nóue, precum si de ale provedé cu docenti apti, caci vedemu cá mai in tóte comitatele cu oficiali romani se facu asomenca pasi, midflocescu prenumerarea tuturoru comuneloru la Amic. Scólei, asia d. e. in districtulu Nasaudului tote obitmele — su prenumerate, multi docenti, si alti privati, intru unu numeru forte frumosu, ci in districtulu Fogarasiului mai inea o data cá alu Nasaudului, cu dorece osuta se martuntescu, ca nece una comuna, fora sumai vre o patru docenti, ci vre o patru privati, si totusi D. C. are curagiulu a dtece, ca le am combatabu liniscea, si am combitu poporulu, be sofisma! In dtece

ca l'am treditu din letargia, in care se află si caci n'am datu eu sententielora, fiinduca eu vorbindu despre starea scolii din Recca am distu pre scartu si espresu, „cevasi mai benisioru sta scol'a din Ohaba, acareî invetiatoriu facu locu si limbei romane cu litere“, si in adeveru, caci la esamenula de asta vera la care fura de facia Dai: Codru, Romanu, Maieru etc. aratara ceva sporiu bunicele cu propunerea studialora in limb'a romana, er' despre scol'a din Veneti'a, am adausu „Cam asia sta si scol'a din Veneti'a de diosu namita de poporu scol'a nemtiesca“, — D. C. in sa cum-lu vediu eu intielege lucrulu cu totulu altu mintrea, nece prin mente mi-a trecutu se intielegu, ca Venetienii voru fi facutu chiaru numai a tata catu Ohabenii cu atata mai pucinu catu Recenii, caci scol'a din Veneti'a e un'a faptura de dupa 48 si inca dupa cum dice densulu a ne-muritorului barbatu Pusicariu. — Apoi, ca cele doue de antaiu se numescu de poporu nemtiesci, nume prinde nici una mirare, er' candu am auditu de dascalulu nemtiescu si scol'a nemtiesca din Veneti'a, dicitu ca era se me prinda frigurele, si acest'a n'am auditu adese, ci de cate ori vei intrebă poporul din locu, si giuru. Despre cei fl tineri esiti din scolele Venetiei, si cari deja se afla la gimnasiu, nu sciu nemica, ci deca acest'a va fi adeveratu, atunci tier'a Oltului pote fi maritia, caci preste pacina va ave destal barbati cuasificati, caci eu solu multi tineri din alte scoli la gimnasiu. —

D. C. mi-recomenda una modestia in raportulu meu facia cu betranulu docente din Recca. — Eu-su cu tota reverenti'a contra acela betranu; ci deca a sierbitu statului 42 de ani, ar' fi unu pecatu forte mare alu lasa se se mai mortifece si acum la betranetia, credu ca ar' merită o pensiune pentru atare oficiu, care ar' si capeta-o, numai densulu se voiésca. — Ma incoló D. C. e opu se scia, ca acela betranu se tiene pre sine cá unu semisuveranu, nu voiésce a coresponde cu scaunulu metropolitanu pre calea vicariale, ci de adereptulu. Instructiunile pentru propunere date din partea Vicariale n'a voitu se le primésca, mai de multe ori a fostu admonuitu, fara a se indrepta, si D. C. totusi dice ca pote-si va ave instructiunile de a propune nemtiesce, iresce ca pentru D. C. tiera Oltului e inca tiera incognita, nece scia de multele acte de in 59 si 60, ce mergeau la Blasiu, si de acolo indereptu, nece despre plansorea Receriloru; intrebe pre coleg'a sa din Ohab'a au n'a primitu densulu instructiuni de a propune limb'a romana si istoria biblica dupa Cipariu, Aritmetica dupa Giulanu, etc. si ore celui din Recca nu i se dode asemenea? intrebe-lu si aceea cá catu a fostu chiaru densulu de maktimta in esamenulu din anulu trecutu dela scolele din Recca, er' despre D. Vicariu si altii (afara de pretorulu Cobertz) la-incredentiez cu s'oru departatu pucinu multiumiti, operatele cum distei erau deliniari militare, respunsurele incurcatori nemtiesci, in catu D. Vicariu se vediu silitu a pretende pe anulu viitoriu mai multu sporiu in limb'a romana.

Se pote dara D. C. convinge, ca am vediatu si esawene, si prin urmare nu vorbescu din ventu, nece „mia spusu badea Stanu“, dupa cum dice densulu, facendu sofisme si alegorii, pentru cá se-si infransetiaze stilulu celu minunatu!

Asi voi se sciu inca unulu din acei barbati forte eminenti pre campulu literelora, despre cari dice D. C. ca estu din scolele Recci si Ohabei; am intrebatu multi omeni cunoscatori de lucrurile Oltene si nece unu mi-putura spune ca se fia vre unulu, si cu care dupa cum dice asi poté impleti canune si celei mai frumoase miruse Romano. — Dicitu! frumoasa alegoria lipsita de totu adeverulu. —

D. C. plinu de necastu, ca pre densulu nu l'am ammentitu in acela articlu, nice iam datu vre unu atributu de lauda a'a petransu in intielesulu calu chiaru ce l'am-

data eu sententielora, fiinduca eu vorbindu despre starea scolii din Recca am distu pre scartu si espresu, „cevasi mai benisioru sta scol'a din Ohaba, acareî invetiatoriu facu locu si limbei romane cu litere“, si in adeveru, caci la esamenula de asta vera la care fura de facia Dai: Codru, Romanu, Maieru etc. aratara ceva sporiu bunicele cu propunerea studialora in limb'a romana, er' despre scol'a din Veneti'a, am adausu „Cam asia sta si scol'a din Veneti'a de diosu namita de poporu scol'a nemtiesca“, — D. C. in sa cum-lu vediu eu intielege lucrulu cu totulu altu mintrea, nece prin mente mi-a trecutu se intielegu, ca Venetienii voru fi facutu chiaru numai a tata catu Ohabenii cu atata mai pucinu catu Recenii, caci scol'a din Veneti'a e un'a faptura de dupa 48 si inca dupa cum dice densulu a ne-muritorului barbatu Pusicariu. — Apoi, ca cele doue de antaiu se numescu de poporu nemtiesci, nume prinde nici una mirare, er' candu am auditu de dascalulu nemtiescu si scol'a nemtiesca din Veneti'a, dicitu ca era se me prinda frigurele, si acest'a n'am auditu adese, ci de cate ori vei intrebă poporul din locu, si giuru. Despre cei fl tineri esiti din scolele Venetiei, si cari deja se afla la gimnasiu, nu sciu nemica, ci deca acest'a va fi adeveratu, atunci tier'a Oltului pote fi maritia, caci preste pacina va ave destal barbati cuasificati, caci eu solu multi tineri din alte scoli la gimnasiu. —

In urma D. C. me onoreza cu atributul de patinasiu; eu m'am silitu in caviste pacne a intielege multu, asia n'am pututu nará ca cei patru tineri la gimnasiu esiti din scol'a rom. anit. din Fagareniu, invetiara intru una anu bachile la Recca, apoi venira la Fagareniu, si invetiare aci inca doi ani, si de aci la gimnasiu, crediu cá pentru acosta nemenea afara de D. C. va dice ca se alese dela scol'a din Recca, si ca eu-su patinasiu. —

Ce se tiene de scol'a rom. orient. e dotata bine, caci mai ana-tiertiu se tiene doi invetiatori, unulu asia numitu Dascalu nemtiescu, acum inse numai unulu, cu unu salariu de 165 fl. di: una sutu stuce-dieci si cinci fiorini valuta austriaca, ca cari dupa cum dice D. C. una invetiatoriu in ghatarile presente pote trai destalu de bine. Oneratulu publica se va convinge din acestea ca D. C. numai din pasiune folosindu fictiune de tota aped'a se apuca de acela pucinu stre ale mele, si le dode de adeveruli false. —

D. C. se studiasc bine starea scolielora Oltene, se se arete energiosu in carier'a sa, se puna tota pasiunea

si ambițiunea de o lature, si se starueze că unu barbatu maturu, statu in poporu, cătu si la oficiolatu, si centumviratu, pentru inaintarea scóloru, cace numai unu invetiatoriu e in stare a cunoște tóte lipsele si medilocele prin cari se póte inaltia o scóla, er' reulu celu adevveratu, care dice ca apasa la anim'a scóloru si invetiatoriloru din tiér'a Oltului, se lu-arete cu tota cutezarea acelora, si numai dupa ce ar vedé, ca tóte cele intrepinse-su iadesiertu, se le arete si publicului. —

Unu Olténu.

Postscriptum. — In tiér'a Oltului mai avuramu una scóla asia numita de docente si alt'a deutsch-romanische Schule von Vestea érași scóla primaria a fostiloru granicieri. Docentele de acoló invetiá pre teneri ér' dupa calapodulu celu din Recea; atestatele le dá nemtiesce cu titulu de susu; — Inse in anulu acest'a escanduse discordia intre familiare cele mai nobile de acolo, cá Stencescii etc. cari-si dá venitul carciumaritului totu pre sam'a scólei, si intre familia Popiloru érași nobila inse mica, carea nu mai voi asi dá partea sa pentru scóla, asiá si scól'a apusa, in locu de a se redicá la o stare mai infloritória. —

Granicerii din Racoviti'a-si reparara, si provediura scól'a érași bine, acum inse escanduse si aci diferentia intre preutu si unu D. oficiu pensionatu, cest'a din urma cérca midilóce a induplecá pe poporu, cá se dica ca n'au de unde plati, cu tóte ca si insulu, cu toti cei alalti subscrisera contractulu, ci preutul va fi bravu si nu va lasá se se nemicésca contractulu. —

Capitanulu pensionatu D Poparadu tiend una adunare cu preotii, judii, notarii si alti ómeni din giuru, si in urma determinara a deschide o scóla normala nationala in Lis'a, unde din intemplant le remase si graniciloru unu cartiru dintre cele multe, capetara unu profesoriu bunu absolutu teologu de Blasiu si inca eminentu, lu-provediura cu unu salariu de patru sute fiorini val. aust., cá provisoriu pe timpu de trei ani. pana ce voru poté face unu capitalu. de unde se plátésca si pe cei-alalti invetiatori, totu deodata determinara, ca fiinduca in Lis'a suntu doi preoti de confesiune romana neunita, unulu se fia catechetu ordinariu pentru fii de confesiunea resaritena, si asiá ne bucuramu, ca o se se faca ceva lucru placutu; inse incertu timpu preotii resariteni pretinsera, cá gramatic'a se se introduca a D. Sava Popovicu ér' ceialalti aratara ca e fórte de lipsa a se introduce gramatic'a D. Cipariu cu atatu mai tare ca ortografi'a aceluia e recunoscutá si de

comisiunea sibiana. — Dupa aceea facura pretensiune, cá scól'e se se numésca resaritene, cartile se se aduca tóte din tipografi'a diecesana din Sabiiu; cei alalti nu se in-voira fiinduca cartirele unde erá se se deschida scól'a sunt ale greniciloru cari cea mai mare parte-su uniti, ci pretense se fia nacionala fara caracteru confesionalu *) prientii resariteni dísero ca vomu intrebá la Sabiniu, vomu vede unde vom est. —

Societatea Romaniloru pielari (timari, tabacari) din Fogarasiu semiendu lips'a de scóle, facú a unu capitalu peste optu sute fior., si acela lu-dede cu procente calu se póte de mari, si-asiguratu prin dóua marturii, totu deodata se promite ca dupa cercuslari, in totu anululu va adauge la acelu capitalu, din cas'a societatei, puse o comisiune carea se ingrigesca de elu, prezedentii carea suntu Dii: Vicariu Chirila si prota Popescu. — Cu alta ocașiune vom impartesi si contractulu, prin care se obléga societatea. —

Asceptámu asemenea pasii si dela Societatea curatu romana din Orastia, precum si dela cele miste din Tergulu- Muresiului si Odorhei. —

Olteanulu de mai susu.

Sciri scolastice.

Ungari'a. Crisiulu rapede. (Capetu.) In Borodielu scól'a e de lemnu, daru buna, cartiru curatu, léfa invetiatorésca 63 f. v. a. 8 orgia de lemne si cá cantoru 103 f. v. a.; invetiatoriulu e harnicu, scóla in estu anu n'a fostu frecuentata mai multu decatu de vre-o 20 invetieeci. In Top'a de Cristu scól'a nul'a, invetiatoriu este si ar fi de tréba, dacă negliginti'a si beti'a nu l'ar stricá, cum am intielesu se va face despusitiune, cá comunele Top'a si Borodielu se se impreune la olalta

*) Si daca DDloru voiescu acést'a sincera, apoi nu trebuit s'aduca de argumentu impregiurarea, ca „cartirele“ sunt d'ale fostiloru granicieri „uniti“, ci nationale ar putea fi scólele nóstre numai pentru-ca toti suntemu romani si totu ce avemu este romanescu, si caci mai bine am putea inaintá astu-modu. Insa e mai consultu a ne tiend de ordinatiunile ce custa, pamcandu barbatii nostri prin dieta ori alte ocașiuni voru midiloci dela prénaltele locuri lúrea in mai d'aprópe considerare a starii actuale a scóloru nóstre.

Dómne! Ce va mai fi si dupa predarea fonduriloru, graniciere, ce-mái nodu de cértá confesionalá érași! R.

fiindu aprópe și avendu ceva din urma scóla buna. Léf'a invetiatorésca in Top'a dela comune e 60 f. v. a. 8 orgie de lemne si 20 metrete de cucuruзу (papusoiu) éra pentru cantori'a 83 f. v. a. din fundu religiunei. Scól'a au frecuentatu astu timpu numai 13 copii.

In Ausieu inainte de 1858. n'a fostu nici scóla nici invetiatoriu, éra in susu atinsulu anu s'a claditu si acolo scóla de lemn cu spesele comunei prin staruinti'a bravului nostru barbatu préonoratului Domnu Ioane Cristianu, protopopu surogatu, inspectorele scolare in districtului Crisiului si parocu locale, dupace dicu, a arétatu fiiloru sei sufletesci ce folosu potu trage din scóla, ce dauna au si voru avé fara de dens'a, li-a sucesu de s'a edificatu scól'a si s'a stabilitu unu salariu invetiatorescu de 200 f. v. a. dela comuna, 8 orgie de lemne, gradin'a, éra cá cantoru are invetiatoriulu 8 jugere de pamentu; pe langa acea mai are scól'a unu capitalu de 1600 f. v. a. au frecuentatu scól'a in anulu acesta 42 de elevi impartiti in 3 clasi, au depusu esamenu atatu de iérna catu si de véra fórte bunu, deunde se póte vedé, ca invetiatoriulu e aptu de a corespunde chiamarei sale si demnu de lauda; in comunea Grossi scóla nu e, insa contele Zichi a luat pe sine sarcin'a de a edificá cu spesele sale un'a scóla, totu contele Zichi a facutu o fundatiune pe sam'a scólei de 2100 f. v. a., din care trage invetiatoriulu unu salariu anuale de 120 f. v. a.; au frecuentatu estu timpu scól'a 12 invetiacei. Invetiatorulu nu e pedagogu.

In Vadu inca e scóla de piétra fórte buna cu cuartiru onestu, edificata 1852 din spesele comunei, léfa invetiatorésca 180 fiorini val. austr. 23 cubule de bucate, 10 orgie de lemne, gradina pentru unelte. Invetiatoriulu harnicu de misiunea sa. A frecuentatu scól'a 38 de elevi impartiti in 3 clasi, s'a depusu esamenu atatu de iérna catu si de a véra cu sucesu bunu. Dubricenii n'au scóla nici léfa invetiatorésca, care e acum invetiatoriu, nu e pedagogu, are in sa 4 clasi gimnasiali, cá cantoru are 80 f. dela fundu religiunei; in Bezue nici scóla nici invetiatoriu.

Acésta e starea scóleloru din cele 8 comune unite de pe Cristulu rapede. Póte ca cineva: vá inculpá pe preotii respectivi, ca pentruce n'au fostu mai bine scólele estu timpu frecuentate de copi, acésta invinuire nici decatu nu póte cadé pe densii, caci ei si-au facutu datorinti'a aplicandu tóte mediele, ce le-au fostu in potintia, dar daca cu aceste nu pot merge mai departe, in desiortu implora brátiulu oficialiloru, caci

pe acesti cá magiari dela natura inimici inaintarei romanului, nu-i dóre capulu de aceez.

G. Mariu Marinéscu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare din Nr. 39 si 40.)

§. 46. Simonda si Teodora 1331 — 1332.

Mai marii tiei, cá se imblanzésca pe Stefanu regele Serviei, alesera pe Simonda, — sor'a lui Stefanu de regina, avendu si prunci dela Michailu IV. Imperatulu, cá se puna pe Teodora, a doua muiere a lui Michailu IV., strinse óstea si cuprinse multe cetati; éra altele i le inchinara. — Renturnandu elu acasa, Teodoru se calugeresce, deórece doi romani Racsinu si Filipu alungara in 1332 pe Simonda, si alesera de rege pe Alisandru, verulu lui Michailu IV.

§. 47. Alisandru Streantimeru. 1332—1358.

Acest'a câtu s'a facutu rege a chiamatu pe daco-romani sub Michailu II. Basarabu in ajutoriu, si a recuprinsu cetatile, ce se inchinara.

Andronicu intrandu pe nesciute, si recuprindendu unele cetati, Alisandru tramite soli de pace dicéndu: „Crestinii se traésca bine, si armele se le intórca asupra necredintiosiloru.“ Imperatulu nu s'a invoitu pentruca Glab'a intarise 15 cetati la Emu, cá se óprésca incursele daco-romaniloru. —

Alisandru 'si aduce moldovenii pe piata, si a cincea di fú la Rosocastru, unde imperatulu érá taberitu, — si regele érá cerca pace. — Imperatulu abdice de Anhialu si Didimotehu, si pune terminu a doua di cá ambii se jóre pe pace. — Peste nópte ajunsera moldovenii, si regele 'i impintená asupra greciloru, carii invinsi o tulira la fuga.

Alisandru in 1339 impacanduse, pe fióriu 'lu face rege (Michailu V. Asanu) si 'lu insóra cu féla imperatului, (Mari'a) si facenduse ospetiulu la Odriu langa riulu Tunti'a, a nou'a di plecara tinerii la Ternovu. — Regele in 1341 cere dela imperatulu pe Sismanu fiulu lui Michailu IV. diu

muierea Simonda sora lui Stefanu domnulu Serviei ca se la omora, — sau se primescă reboiu, — pentruca Sismanu fiindu esulatu in Moldavia a fugitu la Constantino-poiu. — Imperatés'a nu vru se dee pe Sismanu, si venindu Cantacuzénú cu armata in Bulgari'a, impaca pe regele furiosu. —

Mai tardiu, Cantacuzenu rapindu imperati'a dela imperatés'a Anna, Alisandru merge in ajutoriulu imperatesei; perde in sa multi ostasi, deorece omulu celu reu la sufletu Cantacuzenu aduce pe turci in ajutoriulu seu, si silesce pe regele la pace (1343). — Cantacuzenu deschise turciloru pórt'a in Europa asupra crestiniloru. In acestu modu a grabitu caderea regatului bulgaro-romanu, — si a imperatiei romane (mai tardiu grecite) din resaritu. — Alisandru regele móre in 1353 lasandu pe fiulu seu Michailu V. de rege.

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scótele primarie.

(Urmare din Nr. 39 si 40.)

Cum se numescu membrele principale ale unei propozitiuni? Subiectu, predicatu si copula. — Uitati-ve ce sta scrisu pe tabla? „Turnulu e inaltu.“ — Care locu lu-ocupa in asta prop. subiectulu? Loculu d'antaiu. — Care locu lu-ocupa copula? Alu doile. — Care predicatulu? Alu treile. — Cum urméza aici membrele propositionali unulu dupa altulu? Loculu antaiu ilu ocupa subiectulu, ala doile predicatulu, ala treile copula. — Insemnati: Ordinea, in care stau vorbele un'a dupa alt'a in propozitiunea simpla, ori a propozitiuniloru in cea compusa se numesce topica. — Ce 'ntielegemu dara prin topica séu urmarea vorbeloru intr'o constructiune? Ordinea in care stau vorbele un'a dupa alt'a. — Candu membrele propositionali urméza, cá mai susu astufeliu un'a dupa alt'a, de antaiu vine subiectulu, adou'a copula si a treia predicatulu, atunci topic'a e naturala séu ordinaria.

Nota. In constructiuni, in cari copula e ascunsá, predicatulu nu vine in loculu alu treile, ci firesce in loculu alu doile.

Care e dara topic'a ordinaria? — Ce topica are propus. turnulu e inaltu? In care topica nu sta ea atunci candu dicu: „Inaltu e turnulu?“ In cea ordinaria nu. — Care membru sta aici la loculu antaiu,

care la ala doile si care la ala treile? — Cum putemu dara numi acésta topica? Intórta. — De-pe ce se cunósce topic'a intórta séu inversa? Despre acésta ca loculu antaiu atunci nulu ocupa subiectulu, ci predicatulu. — Ast'a n'o putemu dice, ca ci nu totdeutu predicatulu, ci aorea si copula póte ocupa loculu antaiu in propozitiunea intórta; in regula mai bine o vom rosti-o asiá: Dacu nu subiectulu, ci unu altu membru alu propozitiunii sta la loculu antaiu, atunci propozitiunea e intórta séu inversa. Acum ve vólti arata aici pe tabla, catu de feliuritu pota urma un'a dupa alt'a vorbele in antai'a propozitiune: 1. Mihaiu a fostu erou (subj. cop. pred.) 2. Erou a fostu Mihaiu? (p. c. s.) 3. Mihaiu erou a fostu (s. p. c.) 4. Erou Mihaiu a fostu (p. s. c.) 5. Fostu-a Mihaiu erou? (c. s. p.) 6. Fostu-a erou Mihaiu? (c. p. s.) — In cate moduri v'um aratatu asta propozitiune? In siése. — Candu stau prop. in topic'a ordinaria? Care din constructiunile de pe tabla stau in topica ordinara? Cea d'antaiu. — In care stau celelalte? In cea intórta. — Dece? Pétrunca nu subiectulu ci altu membru propositionalu elu loculu antaiu. — Insa pe tabla in propozitiunea a treia subiectulu sta in loculu antaiu; aici ve insemnati, ca sunt propozitiuni, in cari desi subiectulu vine la loculu antaiu, totust celelalte membre nu stau in ordinea ceruta, acése propozitiuni dicelnu ca stau in topic'a stramutata. — Acata, care din constructiunile nóstre, sta in topica ordinara, care in cea intórta si care in cea stramutata? — Acum ve mai insemnati ca topic'a ordinaria (ca in const. 1.) este cea obtaune, cea mai multa intrebuintiata. De topic'a in propozitiunea 2. ne servim, candu vomu a dá mai multa valóre predicatului; topica din prop. 3, 4., si 6. se pré intrebuinteaza in vorbire, decatu mai multa de catra poeti; in-áste topic'a din prop. 5. o intrebuintu, candu intrebaintu dupa predicatu.

(Vá urmá.)

Varietate.

Informatiunulu.

Lugosiu 7. Octomvris v. 1881.

„Amiculu Scólei“ in Nrulu 40, pune sub rubricá „Varietate“ nesce intrebari in interesulu investimintulu, — si la acele astépta respunsuri.

Eu aprobu fórté desbaterea unoru asiá intrebarú, ca ci neavendu romanii o uniformitate in directiune

scolare, și o direcțiune statarnică, conferinție de inspectori supremi, și câte odată de invetiatori, — nu rămâne alt'a, decât a debata unele întrebări pe calea publicității.

La întrebarea astaia „Care este scopul eserișilor lor de concursu pentru stațiunile invetiatoresti?” precum și la celelalte, voi să răspundă plecându din principiile comisiunii scolare din comitatulu Carasiu.

Scopulu concursului e: a) să se se alega celu mai demnu dintre concurenți, — b) să celu demnu se pōta ajunge dela o stațiune slaba la alt'a mai buna; sēu pentru vina in locu de pedēpsa dela un'a mai buna la alt'a mai rea. c) să comunitatea se-si eserceze unu dreptu politicu, dreptulu de candidare, — caci nu se pōte că comunitatea, se n'aiba influenția la alegerea aceluia, pe carele ea 'lu platesca.

Celu mai demnu invetiatoriu între concurenți e acelu, carele a) a finitu preparandi'a cu mai bunu testimoniū, — b) a depusu esamenulu de metodu cu mai bunu succesu. — c) a servitu că invetiatoriu mai multi ani și d) pōte are și atestatu de diligenția in școlă și biserică, și de purtare buna in comuna. — Aceste se iau in considerațiune la denumirișă unui invetiatoriu, prin comisiunea scolară din Carasiu.

De amu vrē se debatemu mai pe largu dreptulu politicu alu comunei, de a candida, sēu după parerea mar'a, chiaru de a alege definitivu pe invetiatoriu, — atunci amu trece la alta tema.

Eu sum de parere, că dreptulu de candidare totdeun'a se pōte dá comunei, — caci incatu ar simți, inspectiunea mai inalta pōte corege; era dreptulu de alege definitivă, nici decum, — caci de abuzurile cele multe nu amu putē propasi.

Se revenimu la dreptulu de candidare, ce de-lu concedemu comunei, atunci intelnimu abuzurile aceste:

a) s'a esperiatu camca judii, notarii ma și preotii (!) se tocnescu cu invetiatoriulu concurentu, că acest'a se plătesca la unu câte 10 f. și mai multu, pentru că ei se candidaze pe invetiatoriulu concurentu in locul notariu, sēu alu doile etc. apoi că candidatur'a se se iatarēasca inea prin unu atestatu datu cu dieci de subscrieri ca comuna nu vre pe altulu de invetiatoriu, (fara pe acelu carele a plătitu pe cei trei corifel din șatu). b) s'a esperiatu, ca multi concurenți se tocnescu pe sub ascunsu cu artistii comunali, cumca voiescu a servi pe mai pucinu că alti concurenți; și in acestu modu artistii facu intriga, că se aduca pe celu ce cere mai pucinu și catu de prostu sēu dōra și batțivu, și atunci diferinți'a de plata știuta se o bage in posunariu,

— sēu pentru parsimoni'a comunei, carea se reduce de omēnii intunerecului asia de tare, incatu nu se intereseza de școlă. —

Aceste două abuzuri adese, insēmna atat'a ca o comuna, unde se facu de aceste, inea nu e matura, — inea nu e vrednică nici de dreptulu de candidare; — și in acestu modu, comun'a pentru intrigile unora ar trebui pusă sub tutelă și curatela. — Tristu lucru, că trebuia se venimu și la asiă idei. — Dēca nu concedem comunei dreptulu de candidare, atunci trebuia se plecāmu din principia absolutistice și se partinimu despotismulu, — se punemu invetiatori rei, nedemni, fara că se aiba comun'a de a contradice, — atunci e dreptu a dispune despre punga altui'a; acēst'a inea nu o pōte preținde acelu, carele are simțiu de libertate, constituțiune drepta, și doru de propasire.

Incatu inea aru proveni abuzuri in comuna, direcțiunea scolară mai inalta, le pōte nimici, alegēndu pe celu mai demnu, fara că se fia și candidatu etc. — Dar acuma, carea e direcțiunea scolară mai inalta. — In privinți'a acēst'a, dōra nici unu comitatu nu sta asiă de bine că Carasiulu; deōrece aci direcțiunea scolară e reprezentată provisoriu prin o comisiune scolară, — carea se pōte dice, ca in adeveru e o direcțiune scolară națională.

Cu atatē mai desperate sunt școlēle in alte comitate, unde sunt consistoriele — dicēndu — straine, sēu iurisdicțiunile politice dispuan asupr'a loru; — tendinți'a noastră se fia că pe viitoriu școlēle se aiba direcțiune națională, — sēu directori, că mai nainte de 48, — sēu inspectori că dela 48 încōce, — inea acele nici decum se nu se incređa consistorielorū, și iurisdicțiunilorū politice, — din membri de alta naționalitate!

Din acestu punctu de vedere comisiunea scolară din Carasiu, in congregațiunea din 4. Sept. a. c. a protestatu in contra cerculariului H. D. episcopu alu Verșietiuului, precum se vede și din decisiunea adusa sub Nrulu 703. (Vedi „Am. Sc.“ Nrji 39 și 40).

Lasandu chiaru la o parte legile pentru autonomi'a scolară română, candu in privinți'a aceia, Maiestatēa Sa, 'și rezervă dreptulu de ordinațiune, — noi nu vom suferi nici candu că Santitiu episcopi, — sēu consistoriele sēu semidiinii *minorum gentium* de prim curtea episcopēscă se se fia directori generali (naționali!!!) de școlē; o asiă batjocura nūmai in acelu casu pōte cadē pe națiunea română, candu dōra gubernulu ar condamnă-o pentru viitoriu pe manile masinistilorū intunerecului, — candu sufletulu și spiritalu ei

se arunca de préda unor'a, carii dupa testimoniu tre-cutului, nici facura alt'a, decatu 'lu nedustra se nu mai resulle nici unu picu a omu cu demnitate dela Ddieu. — Fia-le pecatulu strigatoriu la ceru, — pe sufletu!

Totusi, — óre atunci, candu unii din protopopii romani natiionali (catra carii am avé noi banatienii in-credere) striga, ca pentru ce se se eschida preotfmea, dela influinti'a asupra scóloru? óre au dreptu deplinu, si motive destule a intreba acést'a?

— Eu sunt de parere, ca din punctulu legis-latiunii nóstre nu au dreptu, — éra din alu politicei, pentru pusetiunea nóstra trista, facia cu serbii, nu si potu culege motive intiepte!

In Banatu d. e. suntu doi episcopi resariteni peste romani, si acei episcopi sunt serbi. — Lasa, fia si serbi se dicemu; dar atunci candu traiescu din sudórea romaniloru, ai au puté pretinde se se intereseze si de caus'a nóstra, séu baremu déca nu ne ajuta, se nu ne strice; insa Dómné! 'i vedemu de regula intre inimicii roma-niloru! — Nu cumva Dloru! asteptati propasirea nóstra dela acestia, — séu pizaraii de prin curtea D-Loru?

Mai departe: Intre diece protopopi, — doi sunt ro-mani cu anima si faptele, — acelu doi am puté in-credentiá scólele, é'apoi se sacrificámu scólele din 8 protopopiate? — Intre preoti s'aru álla mai multi cu zelu pentru scóle, — insa ce póte, ce platésce cód'a, candu la capu se impute pescele? — Ma, candu si intre preoti sunt destui intriganti, si chiar' deosebi in contr'a in-ventiatoriloru, — ce vrelí mai multu?

Ar fi bine se scimú resultatulu si sporiulu scóloru din Crisian'a, decandu stau sub episcopi'a Aradului? — De ati scii ce ómeni binemeritati sunt si acolo pentru scólele nóstre, si intre aceia, meritele Dlui Pap János!

Comisiunea scolara din Carasiu a decisu cá con-cursulu se-lu publice totdeuna comun'a: a) pentru ca comun'a candidéza, si din acést'a scopu recursurile se dau la comuna; b) pentruca comisiunea comunica cau-sele sale cu comun'a prin judii de cercu, si adese-ori prin subcomite, — si din acésta cauza, procedur'a o face mai scurtu; c) pentruca comuna trebuia se platésca la jurnale escrierea de concursu, — si comisiunea n'are casa de anticipare. — Altunintre comisiunea scolara privesco „Am. Scól.“ cá de unu jurnalulu oficiosu pentru scóla si pentru acést'a si pan'acum a recomendatu comuneloru cá se deschida concursulu deosebi si in „Am. Scól.“

La a dóu'a intrebare: „Ca este vre-o tacsca pentru invetiatori, candu ei si-primescu atestatele de cualifi-catiune, ori décretele de asiediare?“ Rspunsulu e: Atestate de cualificatiune se tienu de esamenele de preparandia, si de metodu; despre tacsca pentru aceste sunt alii competinti de a raspunde; ce se atinge inse de décretele de asiediare, date prin comisiunea scolara din Carasiu, potu dechiará ca nu e tacsca nici de unu cruceriu, nici pentru décrete, nici pentru alte afaceri oficióse a comisiunii. Invetiatorii, carii primira décrete' potu marturisi.

Eu din parte-mi, nu-mi potu inchipui, nici in alte parti, tacsce pentru décrete. — Credu, si sciu in sa ca nelegiuitu se storcu dela invetiatori destui bani, — i-am auditu chiar si plangéndu-se; in sa trebuia se tacu, caci de a-si spune numele unor'a mi-ar díce éra: „Omulu acést'a e asia de atitatoriu“ (?). Cei vatemati respundá!

Eu din parte-mi cugetu, ca tipariulu si calea pu-blicitatii are si misiunea de a aduce la virtute si cu-nosciinti'a sufletésca pe cei negri la sufletu, — si are-tandu-i la lume, ar' fi siliti moralicesce — déca e in ca omu — se fia de omenia.

La a trei'a intrebare: „Ca potu-se aplicá la po-sturi invetiatoresci, individi fara de studiulu pedagogicu? etc.“ potu raspunde ca comisiunea scolara din Carasiu, pana acuma nu a avutu lipsa se puna individi fara pre-parandia in atare statiune, — deórece in Carasiu se afla in ca multi preparandi fara statiune; din contra a venitu unu casu legiuitu innainte, candu in loculu unuia fara preparandia, s'a denumitu unu preparandu absolutu.

Eu sciu ca in alte parti lips'a de preparandi, ab-soluti e mai mare cá in Carasiu si urméza cá se se ap-lice si individi fara preparandia, déca au cunostiintie trebuintióse, cá se nu remana scól'a fara invetiatoriu; — ma, cunoscú si asia invetiatori fara preparandia, carii asia se cultivára, in catu merita a fi sustienuti de invetiatori si a le dá prerogativa chiaru si innaintea multor'a preparandi absoluti, carii nu invetiara prepa-randia pentruca au chiamare, éi cá se scape de inolare.

Lucru firescu, ca in asia casu, trebuia luata in consideratiune salutea tinerimii scolare; si nu a indi-vidulu; — mai bine se suferu unu individulu mai slabu in cultura de e si preparandu absolutu; decatu tineri-meá unei comune intregi, -- si prin acést'a si poporulu.

Aceste le dícu din esperintia, si cu anima curata.

Dr. Marienescu.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Cuventarea Escelentiei Sale P. Episcopu And. Br. de Siaguna tienuta in 23. Oct. 1861. cu o-casiunea inaugurarii si deschiderei Asotiatiunei transilvane pentru Inaintarea Literaturii si culturai poporului romanu.

Èta, Domniloru! au sositu diu'a cea dorita pentru infintierea unei Asociatiuni, carea se aiba de problema »literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.«

Marturisescu sinceru convingerea mea, ca eu problem'a, asociatiunei nóstre o caracterizeziu precatu de nobila si frumoasa si unica in feliulu seu astadi in intrég'a nóstra natiune din tóte partile, unde se afla ea, pe atat'a si de serioasa si grea, pentruca cere o perseverantia de fieru si unu sacrificiu din inima. Acestea le afirmezu eu dupa natur'a scopului Asociatiunei, carele este inaintarea literaturii romane si a culturai poporale in deosebite ramuri prin studiu, prin elaborarea si edarea de opuri, prin premii si stipendii pentru diferite specialitati de sciúntie si arte.

Toti scimu, ca tieranulu, candu ara, na cauta indereptu, ci inainte, cá brésda sa se nu o gresiésca. Inse factorii Asociatiunei nóstre, candu vréu se nesuiésca catra ajungerea scopului Asociatiunei, voru avé a cautá mai antaiu indereptu, adica la studii clasice din seculii vechi, si apoi voru, avé a cautá inainte, adica a cultivá limb'a nóstra dupa form'a sciúntieloru clasice.

Anca mai debue se cautamu in trecutu si in altu intielesu; va se dica: de si Asociatiunea nóstra este cea d'autaiu in feliulu seu la noi, totusi vocea trecutului ne spune, ca pelunga aceea, ca pana astadi n'am avutu nici o Asociatiune formale, si din partea statului recunoscuta si aprobata, carea s'aru fi ocupatu cu literatur'a romana si cu cultur'a poporului, dicu, pelunga tóte acestea totusi au fostu barbati romani singuratici, cari prin scrierile sale si edarea acelor'a la lumina s'au meritatu premultu pe terenulu literaturii romane si alu culturai poporului. Astfelu de barbati nationali bine-meritati pentru cultur'a literaturii romane si cultivarea poporului romanu amu avutu noi si pana acum, si i

avemu si astadi pretutindenii, pe unde se afla natiunea nóstra. Asiadara aducerea aminte de acesti barbati romani binemeritati reconcedu eu Asociatiunei.

Si in alu treilea intielesu dicu, ca debue se ne uitámu in trecutu pentru aceea, cá se nu se intemple si in venitoriu literatiloru nostrii o asemenea vatemare, precum s'au intemplatu la anulu 1850, candu unu comisariu imperatescu au incredintiatu unui preotu sasescu traducerea unui opu metodicu din limb'a germana in cea romana. Ceea-ce intielegandu eu atunci, candu 4—5 coale se si tipariseru. am facutu pasii debutintiosi si am nimicitu estrea la lumina a acelei traduceri. Inse preotulu sasescu si-au pusu bine in punga onorariulu pentru o traducere miserabila. Eu anca atunci traducerea acést'a o caracterisai de miserabila, pentru-ca parint'a sa intr'altel' cuventulu germanu „Methodenbuch“ l'au tradusu pe romania „carte de modruri.“ Miserabilitatea acestei traduceri de totu se da pe facia, candu cuvintele romanesci „carte de modruri“ leam traduce in germania; caci „carte de modruri“ nici candu n'ar poté face in limb'a germana „Methodenbuch.“

Deaca mi se iarta a aminti aci, si alte imprejurari fatale din anii mai de curendu trecuti, cari primejduiau libertatea culturai poporului si onórea barbatiloru nostrii intieleginti, atunci debue se aducu inainte asa resucola a fostului Ministeriu de invetiamentu, prin carea cartile acelea, ce s'au compusu sub manuducerea mea prin intieligintii nostrii, s'au tiparitu in tipografi'a nóstra diecesana si apoi s'au introdusu in scótele nóstre populare, s'au pusu in capu de a le oprí de 'ntrebuintiare si a 'ntroduce altel', pe care nisce creaturi de ale lui necunoscute pe terenulu literaturii nóstre leau compusu si leau tiparitu in Viena. Acel'asi Ministeriu au pretinsu dela mine in anii trecuti, cá pe profesorii gimnasiunulu nostru din Brasiovu sei trimitu la Vien'a spre depunerea examenulu de calificatiune profesurale; sciundu eu, ca esaminarea aceea se face prin o comisiune statatóre din membru de religiune si natiune straina, am remustratu pe bas'a animalicii, ce ar' urma de acolo, candu profesorii unui gimnasiu romanu de

relegea orientala ortodocsa ar' trebui se depuna esamenul de calificatiune profesorală inaintea unei comisii de religioase si nationale straine. Dar' si mai mult se ve spunu. Acelu Ministeriu, intielegundu, ca Episcopi'a noastră s'au radica o tipografia inca la anulul 1850. si aci tiparesce carti bisericesci si scolare spre acoperirea propriilor lipse si spre inaintarea culturai poporului, m'a trasu la raspundere de a me dechiará, ca Episcopi'a noastră, pe carea Ministeriulu de cultu se 'ndoiá a o recunósce de priimita din partea statului, de si Maiestatea Sa Imperatu o tractá cá pe un'a recepta, dicu, Ministeriulu de cultu m'au trasu la raspundere de a ne dechiará, ca Episcopi'a noastră de unde si-au capetatu dreptulu de asi poté radica tipografia? Acestea am aflu de debutia a vi le comunica, domniloru! cu acésta ocaziune, cá se ve incredintiați despre neadormit'a priveghiare a ierarhiei bisericești noastre pentru sustinerea libertatii binesocotite in cultur'a poporului si spre mantuirea onórei barbarilor nostrii inteliginti, precum si pentru adevieria acelu adeveru, ca caus'a cea drépta, ce o am reprezentatu eu in aceste trei obiepte si in alte multe au esitu din luptele susatinse cu triumfu!

Aceste esemple le am adusu inainte aci spre acelu scopu, cá sa aretu debutia cea imperativa pentru védi'a si auctoritatea Asociatiunei ce membrii ei voru fi indetorati a o sustiené si immultá prin studiu, prin e-laborarea si edarea de opuri literare, ceace, precumu am disu mai susu, nu se poté ajunge fora pastrarea unei seriositati si perseverantie, ce sciintiele dupa natur'a loru o pretindu dela toti aceia, cari vreau a se ocupá cu ele.

Acestea premitiendu, trecu la obieptulu dilei, si asiá pe bas'a resolutiunei imperatesci din 6. Sept. a. c., ce mi s'au impartasitu prin decretulu gubernialu din 26. Sept. a. c. N. 7693. prochiama Asociatiunea Transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu de Asociatiune publica si recunoscuta de statu in intielesulu statuteloru sale din 21. 22. si 23. Martiu 1861, si provocu adunarea, cá se pasiesca la constituirea Asociatiunei in sensulu sectiunei II. din Statute, apoi in sensulu sectiunei III. la alegerea oficialilor Asociatiunei si in sfarsitu in intielesulu sectiunei IV. la prefigerea terminului pentru cea mai d'aprópe adunare generale.

Si asiá implinidu insarcinarea DVóstre din 10. Mau 1860 si din punctulu 4. si 5. alu protocolului conferintiei de sub 11/2, Martiu 1861, cá sa ducu corespun-

dintiele cele debutioase pentru infintierea acestei asociatiuni, ceace cu ajutoriulu lui Ddieu am si ajunsu, predau adunatiiei constituante scannulu onorificu alu presiedului ce l'am ocupatu pan'acum din increderea D-Vóstre, si in sfersitu redicandu simtiemintele sufletului catra ceru dicu: Domniloru! mé'sa dulcei maicei noastre este pregatita pentru óspoti multi, maic'a noastră a fostu pan'acum imbracata in doliu, dar de acum inainte se imbraca ea in haina de nunta si postesce la mé'sa pe toti fii sei, cá se stralucésca si ea in si cu cas'a sí si se inoiésca pe fii sei precum se inoiescu tineretiile vulturelui, si se róga lui Ddieu dicandu: Dómnne alu poteriloru, fi cu asociatiunea acésta acum si totdeun'a; caci totu darulu devarsitu este de susu dela tine parintele luminiloru. Amen!

La cuventulu de mai susu alu Esel. Sale, D. canonicu Timoteu Cipariu rostl urmatóri'a vorbire infocata si petrundietóre, care fú intrerupta de nenumarate ori prin „se traiésca“:

Esceletia, Domni si frati!

Candu ne uitámu inapoi la istori'a poporului nostru si mai alesu la a natiunei noastre din asta patria dulce, carea e antaniulu léganu alu viatiei romane pe aceste locure nordice-orientali, mai ca nu aflámu in seri'a a-tatoru mari seculi dela inceputulu celui alu doilea alu erei crestine pana acum peste medioloculu alu celui de alu XIX. de catu numai dile de lacreme, de doreri si de suferintia de tóta forma; er' dilele de bucuria pentru poporulu romanu si pentru natiunea noastră transilvanica in specie au fostu mai pucine si mai rare decatu pén'a de corbu albu. Cultur'a romana ce au adusu cu sene in Dacia din alte parti a le lunei mai fericite si mai desfatate, si s'au straplantatu in acestu pamentu rece si inghiatiatu, cultur'a de carea marturiseu tóte ruinele si tóte anghierele patriei noastre, acele 40 de cetati ce le numera Ptolomeu in geografi'a sa cu numele abia cu 50 ani dupa stramutarea nostra in acestu Babilonu, — tota, mai tota caditá preda gentiloru barbare, care in arte de a predá Greci'a si Itali'a, Aten'a si Rom'a se paru cá din pred'a patriei noastre si din ruin'a culturai romane de pe acestu pamentu si-au luata gustu de a se incrutá in ruinele si ale celoru alalte provincie din imperiulu romanu. Din acésta ruina totala a natiunei numai Ddieu scie cum amu scapatu, numai cá prin minune, si numai cu pélea si cu viat'a,

caci acele incursiuni si pradatiuni nu numai ne au rapitu averea si cultura ce o-amu avutu, ci ne au rapitu si mii de mii de suflete de ale fratiloru séu parintiloru nostri, si déca ar' fi fostu moartea loru numai corporale, mai pucina le-ar' fi fostu si amaratiunea, inse decatu mórtea naturale mai este morte si mai cumplita pentru omu, sclavi'a. despartirea de ai sei, si mai pe susu de tóte sentiulu unei ruine nationali; caci nece o dorere póte se se asemene cu acea dorere, candu vede, omulu nu numai perirea sa, ci vede deodata si perirea a unei patrie, a unei natiuni intregi, mai fóra nece una sperare de o redicare din aceea perire. Inse din tóte aceste ruine providenti'a ne-a conservatu inca in aceste doreri cumplite, unu tesauru nepretiu, care nu ni l'au potutu rapí nece sabi'a invingatoriului, nece crádimea tiranului ce domnea pe corpurele nóstre, nece puterea fisica, nece politic'a infernale, — unu tesauru nascutu cu noi dela titiele mai cei nóstre, dulce ca saratarile maicintieloru candu ne aplocau la senulu loru, tesauru mai scumpu decatu viati'a, tesauru care de l'amu fi perdutu, de l'amu perde, de vomu suferi vre unadata, cá cineva cu puterea sa cu insielatiunea au cu momela se ni-lu rapésca din mainile nóstre, — atunci mai bine, mai bine se ne inghitia pamentulu de via se ne adunamu la parintii nostri cu aceea mangaiare, cá nu amu tradatu cea mai scumpa ereditate, fóra de care nu amu fi demni de a ne mai numi fiii loru: limb'a romanésca. — Ci speramu in providenti'a divina, speramu in veritatea neinfraanta a natiunei, pe care intru atati seculi nece in cea mai apusa sorte a ei nu a tradatu — o; speramu in marii barbati si insufletiti fii ai natiunei, cari mai alesu in aceste tempore critice, in care se tractéza cestiunea de a fi tu a nu fi, ca tota barbatia demna de unu romanu vechiu, cu tota resolutiunea nefacitarita, si cu pén'a si cu cuventulu si cu fapt'a au spriginitu si spriginescu caus'a nationala, caus'a culturei, in beserica, in scóla, in politica; cari si-au intorsu tota influenti'a, si pusetiunea; si n'au crutiatu nece ostenele, nece spese, numai si numai cá sesi spriginésca pe acésta natiune, cu alu careia nume se lauda si a careia limba o vorbesce.

Chiaru si asta dí solene, ce ne a adunatu din tóte partile patriei, e unu testimoni alu vietiei romanesci si o protestatiune mai solene decatu si juramentulu ca natiunea romana nu vrea si nu va suferi nici o data, cá se apuna din seri'a natiuniloru cá romana, ca nu vrea si nu va suferi nici o data, aceea hotjocura cá se se lapede de alu seu nume si de a sa limba in

favórea nici celei mai culte natiuni si limbe in lume, ca atatu mai pucinu in favórea ori-carei alte, carea eri alalta eri erá inca neculta, barbara, si care pana si astadi inca nu si-a scuturatu rugin'a ce o rodea pana la anima inca inainte de 20—30 ani, séu inainte cá de o suta de ani. Acésta adunare atatu de numerosa, atatu de stralucita, de atati barbati bravi si demni, cari au atata bucuria nu-si pregetara, nici ostené'l'a nici spesele cá se alerge aici in departare si se ie parte la acesta serbatoria nationala, e unu documentu neinfraantu, ca se simtu mareti a fi fii a natiunei romane si a se numi cu numele stramosiescu. Natiunile, cari viséza si traescu in acelu visu desiertu, ca ore-cum si óre-candu totu voru se aduca pe Romanu, cá se-si despretinésca limb'a si se adoreze pe alt'a straina, cari nu se potu desbaterá de ilusiunile lora ca romanulu va mai voi a se impená cu penele straine si voru inavuti seracia acestoru natiuni gamfate si pretensive, — depuna-si o-data pentru totdeuna tóte ambitiunile reu calculate, desceptese din vis'a loru si nu se mai nutrésca cu ilusiuni seci si amigatórie. Ca amen, amen le dicemu joru, ca mai curenda va trece ceriulu si pamentulu decatu se se mai preface romanulu in cea séu cea natiune. De romanu cá natiune dica nu de romanu cá individuu, ca deca au fostu impregiurari, candu cate unu bietu de romanu, au de fóme, au de goletate, au de écrecare ambitiune, au de vr'unu altu calculu s'a departatu de trupin'a natiunei sale si s'a inochiatu cá unu olivu domesticu in olivu selbatica, ast'a s'a pututu intemplá, póte ca se va mai intemplá, si póte ca chiaru si in dilele nóstre se vedemu cu ochii asemni templari; sei lasamu inse in numele lui Ddiu, se-si caute ferircia si repausulu animei unde le place si unde speréza se le afie — ci romanulu cá natiune, pe carele 17 seculi l'au strambatu la pamentu in adeveru, ci nu l'au ruptu, nici la smultu din radeoina, si deci inainte se mai tréca si de 17 ori-cate 17 seculi, totu romanu va remané, de s'aru duce si cu miile instrainandu-se; ast'a ne e credinti'a neclatita, si speramu ca toti cei ce nutrescu asemenea credintia nu se voru rusiná caoi mai meduósa e trupin'a ei decatu se se usce, déca se si usca multe si ori-catu de multe ramuri din corpulu ei; cá unu agru fructuosu, carele e in stare nunumai a nutri graulu din destulu ci si polomid'a, ci polomid'a se va arde é'r graulu se va aduná si éra si se va semená, cá sementi'a se nu-i lipsésca in tóta eternitate.

Ci nu voiescu a me intinde mai departe macaru ca multe s'aru mai puté dice si aduce din viati'a

natiunei, ce demustra invederatu, ca desierte suntu tóte sperarile, ilusiunile, visale, indesiertu tóte amagirile, magulirile, momelele, indesiertu tóte sofismele si machinatiunile tuturoru cari mai ducu si tragu sperare, ca dor' dor' din romanu voru puté face altu poporu nordicu au asiaticu. Unu razimu natiunalitateri romane se implanta astadi, ci sperámu ca asemeni razime de asta si de alte forme se voru implantá si deci inainte si mai multe si mai puternice.

Se urámu dar acestei tenere plante, ce astadi se implanta in a dóu'a a nóstra patria, se-i urámu binecuventare dela celu ce sustiene si spriginesce tóte, cá cu ajutoriulu celui Préinaltu si cu zelulu invapaiatu alu natiunei nutrita si crescuta se ajunga catu mai curendu la statur'a normale, in carea se inverdiésca, se infrundiesca si fructure in miite se aduca de bunu si dulce gustu tuturoru romaniloru, fructure de cultur'a si propasirea in tóte ramurile sciintiei, artei si civilizatiunei. Se urámu Domni si frati si acelui mare barbatu alu natiunei, carele dela inceputu cu caldura a cuprinsu la senu-si si fora pregetu a condusu pana in momentul de acum ide'a acestei asociatiuni, care astadi din idea trece in realitate. Sei urámu din anima caldurósa, cu sinceritate nefaciara si cu resunetu strabatatoriu, cá celu ce l'a inaliatu la acésta mare trépta se-i insulle portarea de grige parintésca pentru natiunea romana, nunuma in cele sante si Ddiesci, ci si in cele ce se tienu de bunastarea unui poporu demnu de o sórte mai buna, de buna starea nunumai materiale ci si mai vertosu de aceea stare eminente, ce distinge pe o natiune culta de catra unu poporu, precum cuventulu distinge pe omu de alte vietuitoré pe acestu pamentu. Se-i urámu cá se-si védia efectuate intentiunile marenimóse ce le nutresce catra natiunea romana se-si védia natiunea fericita, mai fericita decum o aflase la inceputulu pastoriei sale; se-si védia mangaiarea cu ochii, repausulu si multiamirea sufletului inca si in viati'a acésta. Sei urámu díle fericite, in midiloculu natiunei ajunse la fericire, díle multe si impreunate cu ne'ncetata multiamita din partea acestei natiuni bune si teneru semitórie; ceréndu si rogándu-ne, cá si de aci inainte se binevoiesca a cuprinde si-a adapostí, a ajutá si a spriginí acésta tinera societate, pe care o-a iubitu si o-a ocrotitu dela léganu pana in momentul de facia. Se traiti Eselenti'a Vóstre!

T. Cipariu m. p.

Scóla districtuala principala in Lapusiulu ungurescu.

De multu erá sentitu defectulu unui institutu mai inaltu de crescere cá o lipsa de tóte díle la poporulu romanu de ambe confesiunile in partea nordica a Solnocului din launtru, in departare dela Clusiu de 12, dela Baia mare 6, si dela Nasaudu de 9 miluri, unde bietii parinti si de altmíntre cei mai miseri in tóta Tni'a nu potu concurge cu pruncii sei, cei insetati de nectarulu sciintielorú; — provedinti'a inse voi cá acestu meritu filantropicu se se ascrie binemeritatului fostu preturo c. r. cercualu Dlui Elia Mitkiewicz, impreuna cu D. protopopu tract. I. Dragomiru, sub auspiciile Il. Sale D-luq episcopu diecesanu I. Alexi.

Inca in anulu 1854 se contielésa susu laudatulu D. preturo cu protopopii tractuali despre crearea unei scolii paritetice in Lapusiulu ungurescu, in care toti pruncii din cercu fara distingere de confesiune se se primésca, si poporulu imbracisí acestu planu cu nespusa bucuria, oferíndu-si dupa puteri tóte cele trebuíntióse pentru sustinerea scólei, — abíá se statori principiulu, si éta se dechiaréza cu íntielesu comunu si cerculu Cap. — Monostoru din districtulu Chiórolui de a concurge la scól'a infíntiéndu in Lapusiu, care avéndu devis'a „*viribus unitis*“ s'a si primitu, in 1856 s'au inceputu prelegerile in casa inchiriata, si s'au facutu repartitia pentru adunarea materialului de casa scolara, in 25. Iuliu 1858 s'a santitu fundamentulu scólei dupa datina prin Il. Sa D. episcopu Alexi, in vér'a acelui anu vedíuramu edificíulu crescúndu si radicanduse cá zidurile Troiei la music'a lui Orfeu, si in primavér'a anului 1859 edificíulu ce ar' face onóre si fala ori-carui orasiu in patria, cu unu etagiu cu 6 odai, si in facia pamentului 4 odai mari gata pentru 4 clase, se inaugurá spre scopulu meritu.

Edificíulu calculatu gata constá la 4000 f. ci comunele s'au ajutatulu multu candu au prestatulu singure materialulu, numai maestrii au constatu mai multu.

Cu durere cauta se amintescu trist'a íntemplantu si lacun'a ce se viresce aci in anele scólei aceste; Sattan'a care mai voesce a mirosí tamaia suntita decatu a suferí contielegerea íntre fratii de unu sange, 'si virí si aci unghile cele aducatórie de petitiune, cá planulu cu una trasura se-lu nimicésca. — Cineva din clerulu romanu orientalu a cerculu scolariu — fia ertatu — a denunsiatu la ven. Consistoriu Sibianu scól'a, „cumca adeca in scól'a acésta se descépta idei pré liberale,

scóla acésta e propaganda de catolicismu, tineretulu gr.-resarítenu se strica si periclitéza, cantarile bisericesci nu se propuna, etc. de felifulu acest'a, — in a carei urmare Esel. Sa D. eppu de Siaguna prin unu cerculariu indreptatu catra D. protopopi concernenti sub asion'a ca tóte scólele au se fia strinsu confesionale⁴ absolvéza, ba opresce pe poporulu gr.-neunitu de a mai contribuí ceva la scóla centrala paritetica din Lapusiulu unguurescu, si se dice apriatu in jacelu ven. cerculariu cumca totu ce au prestatu comunele gr.-res. la scóla se remana de pomana.

Prin acestu pasu a fratiloru neuniti nu afirmu cumca s'au nimicitu si crucisiatu planulu originariu, pe tóta intemplantarea ni - s'au pusu pedecile cele mai grele, caci din 80—85 comune curatu romane abia a remasu contributórie 46, — ci bravii romani totu n'au desperatu, ci se alipiá cu mani cu pictóre de caus'a scolara, paace in iérna an. 1859 se tramisera dela guvernulu c. r. trans. o comisiune investigatória, se decida care comune neunite voescu a mai contribuí si care nu, in persónele DD. consil. scolari Dr. Vasiciu, C. Festl, Translatorulu Muresianu, Trombitasiu dela M. Osiorheiu; ci nici acum nu se deslipsisescu comunele tóte pana ce in urma pentru evitarea frecariloru eventuale c. r. guvernulu fú silitu a eschide cele din urma 12 comune neunite dela contribui, — déci cade sórtea scólei singuru pe urmerii unitiloru, ci éra li-se adauge necadiulu cu catolicii din 3 comune mestecate, cari pretindu dreptulu de a pune unu alu 2-le invetiatoriu, catolicu cu léfa de 300 f. — in contra a cestor'a in sa se facura proteste la locurile mai inalte, precum si in-contra denumirei scólei de »catolica germana« — Vedi Fói'a pentru minte etc. Nr. 44. 45 1860. Soborulu din Suci de josu.

Sustienerea si acoperirea speseloru acestui institutu se hotari dela in. c. r. Locotenintia cu dtulu 4. Dec. 1858 Nr. ^{14811/}₂₁₇₈ din repartitiunea dupa f. de dare: ér' unde s'au pututu se acopere din venitul crasmei de 3 luni, fenulu sátului, interesele imprumutulu nationalu etc. ce prin orgauele respective se depune la perceptorulu c. r. — aceste 46 comune confescescu anuatu 1224 f. din care 1090 servescu de salarie docentiloru, ér' restulu de 134 f. cu altii o suta ce se percipéza dela straini sub numire de tacsca scolara (Schulgeld) s'au strapusu casei c. r. spre fundarea unui capitalu scolariu. — Scolarii gr.-neuniti cá si altii straini se primescu numai pe langa depunerea tacsei de 3—4 f. pe anu.

Studiele predande in scóla Lapusiana sunt: religiónea, légerea romana, ungara, germana, gramatic'a romana, ungara, (germana acum mai pucinu). Istori'a patriei, geograf'a, calculatulu, desemmulu, geometri'a, istori'a natnrle, economi'a, fisic'a, si cantarile. Scolari sunt pe fiacare anu cate 100—120, dintre cari 60—70 gr.-cat., 20—40 gr.-orient., 10—20 rom.-cat., 3—6 reformati, 2—4 israeliti din partile Ungariei cate 10—20.

Suplenti de invetiatoriu au fostu in 1857 bravulu teneru pedagngu Iacobu din Feldru, in 1858 Elie Berciu, in 1859 s'a denumitu provisoriu 3 docenti I. Busitie, cá docinte primariu cu léfa de 420 f. relutu 52 f. Laur. Caba, docinte si catechetu cu 367, Teodoru Rotariu cu 252 f. P. Lucas Nagy, catechetu rom.-cat. cu 52 f. pe anu.

Disolvanduse oficiulu cercualu c. r. cá patronatulu scólei, amu remasu fara patronu prin urmare nici de léfa profesoriloru nime nu a purtatu grige, ci ei din 1. Maiu a. c. se lupta cu ce mai mare lipsa materiala, D. jude cercualu — altu cum romanu — voesce cu orice pretiu ruinarea, si pe sate agitéza in contra, dicundu »ca nu va mai ingreuná in viitoriu comunale cu scóle, caci cine voesce a amblá, acolo e Baia-mare, Clusiulu, Sibiuulu, acolo au amblatu Dlui, scóla din Lapusiu e zidita pe nasipu« — ba din mandatulu Cottului restantie scolare s'au depusu la Dlui, vomu vedé catu de fidelu vá manipulá cá se ne putemu percipá lefile.

Cu reformele constitutionale 23 de comune a cadiutu in districtulu Chiorului si sperámu cumca zelosii nostri oficiali romani dela Siuñcuta nu-si voru trage nici pe viitoriu ofertele dela acestu institutu, unde li-se crescú pe anu cate 25—30 de tineri — cateva comune cada in cerculu Caticaulu, altele in a Retégului, ci II. Sa D. eppu din Gherla si va intinde precum si pan'acum parintiésca grige cá scóla acésta se nu sufere lipse, din contra se i se amelioréze sórtea.

— In vér'a trecuta se convoira cónducatorii poporului de ambe confesiuni se mai tentéze o apropiere, si vediendu cum obligatiunile imprumutulu nationalu pe di ce merge se vendu si se facu nimica, s'a incercatu aceste a le oferí pentru fundulu scolariu. Dupa proiectulu alaturatu comunele tóte s'au invoitu ci durere ven. consistorii nu le-au aplacidatu*) cá si candu dieu n'am fi in un'a si aceeasi patria, n'am avé o mama dulce, un'a si

*) Pe sfatulu D.-lui vice-comite mai tóte comunele si-au vendutu obligatiunile in tómn'a acésta; si cu cate 76 f. suta, acum nici pomana numai e de ele, Idem.

aceea limba, datini, religione! ci e sperantia cumca in scurtu vomu cantá inca intre paretii acestei scóle: »Dar noi patrungi la . . . . jurámu ca vomu dá man'a se fimu pururea fratii!

Lapusiulu unguerescu, in Octovre.

B.

Multiamita publica!

M. O. D. Vasiliu Popu fostului prefeptu alu stúdieloru si profesoriu in seminariulu g. c.

Ghierleanu.

Adunandune cu ajutoriulu lui Domnedieu sanatosi dela vertele parintiesci érași intre murii acestui institutu literariu, cá sene apucámu de edificiulu celu maretiu si pomposu alu scientieloru, — ne amu reintorsu in gradin'a museloru cá se-le cantámu cantece sonóre si nutritóre de suflete, cu renoite poderi ne apucámu de percurgerea studioloru teologice, — carii suntu bas'a si fundamentulu fericirei atatu acelei temporarie, catu si acelei eterne. —

Inse dupa ce amu facutu o privire seriosa nu te amu aflatu, si nu te aflámu in midfloculu nostru M. O. Die! cu dorere debue se marturisimu inaintea ori-si cui, — ca nu aflámu in midfloculu nostru pe acelu doritu barbatu, carele pre noi, — carii ne adunámu din tóte unghiurile patriei, cu bracie deschisa ne ascépta in sinulu acestui seminariu domesticu pre acaru arena deunadeta fuseremu norocosi a pasi; noi amu pasitu cá incipienti spre teologia, éra M. O. Dia, cá prefeptu de studie si profesoriu; unde apoi in decursulu estoru 3 ani trecuti ne-ai condusu, cá conducatoriu intiepletu catra limanulu fericirei, prósperitatei, si catra scopulu la care amu tientitu si tientimu.

Ilustritate'a sa bunulu nostru Parinte si Eppu alu Ghierlei, cunoscanduti pré bine insustrile carli te caracteriséza, — sentiendu lips'a unui atare preotu cum sunteti Dvostra, a binevoitu parintieste a te transpune in Santau de administratoriu protopopescu si parochu localu; — cá acolo cu talentele-ti celea eminente, si cu sciinti'a-ti cea fundamentale, se conduci acea turma credintiosa patriei si natiunei catra fericirea cea pamentésca si cerésca. Te-a dispusu acolo, — cá turm'a cea nunerósa a poporulu romanu s'o indrepti pre calea civilizatiunei, spre care astadi tóte popórele si natiunele nisuestu; cu catu mai — virtosu avemu lipsa noi romanii, carii amu fostu sgudiuti de avantajurile si fatalitatile noverceloru tempestati.

M. O. Die! cu dorere simtímu departarea Diale din midfloculu nostru, si această cu atat'a mai tare ne apasă animele nostre. caci nu te potemu onorá in persóna cu cate o salutare purcediende din adunaculu animeloru nostre, si se ti prestámu acea dulce si sincera multiamita cu care-ti suntemu detori, cá unui profesoriu; — dar' nu numai cá unui profesoriu ci si cá unui barbatu alu natiunei nostre, care a luat parte la tóte conflictele anului acestuia, si in a caruia peptu bate unu sange ferbinte romanesc si adevratu patriotecu.

Mai incolo in tóta franchéti'a si sinceritatea ti marturisimu, si ne adresámu sincer'a-ne multiamita cu carea ne simtímu indatorati catra M. O. Dia! pentru tóta ostení'a, carea ai intornatu-o catra noi si asupra nóstra, cá catra nesceári fii de buna sperantia a dulcei si iubitei nóstre natiunii — lovindu, si restornandu tóte pedecile acelea, — carã dóra ni s'ara fi potutu pune spre impedecarea inaintarei nóstre in sciantie, virtute si moralitate; aducandu-ne aminte de nerepetite — ori cá se intorcemu adeseori foile istoriei, care este isvorulu celu mai securu spre asi canósce unu poporu glori'a sa; — asiadara si noi numai prin si cu ajutoriulu istoriiloru celoru fidedemne ne potemu canósce ca cine suntemu; mai pe scurtu dicundu: Ne-ai adusu aminte ca ori-intre ce impregiurari se ne falimu cu numele acestu eroicu, cu carele providenti'a s'a indurata a ne inzestrá; se ne aducemu aminte de Rom'a domn'a lumii caci ea e maic'a nóstra, si de Traianu parintele nostru, care a colonisatu Daci'a cu stranapoti romaniloru, carii suntemu noi.

Te asecurámu M. O. Die! din partene ca sementi'a sedita in aminele nóstre a picatu in pamentu fructiferu, si va produce fructe multe si manóse la timpulu seu. Fiu incredintiatu ca simburele acel'a, care a jamétu infasieratu in leganulu orbei nesciantie, seculi peste seculi sugrumatu de furi'a temporiloru celoru barbare, acum in cepe ase desvoltá in totu romanulu in care mai este inca unu picuru de sange stebunu, cu atat'a mai vertosu in noi carii canostemu bine catastrofele natiunei nostre.

Inca odata ne mai repetímu adunc'a-ne multiamita asecurandute M. O. Die! ca intru noi vei avea deplina mangaiere, si dupace vomu pasi la locurile prin Sant'a Sa Eppulu nostru destinate; — vomu sili cu totii cu pasi energici si paraleli a condree poporulu romanu spre inaintare; Ti vomu urmeri pasi — cu totii vomu porni bucurosi cu crucea in frunte pentru apararea atota

oci sântu, dreptu si salutaru pe acestu pamentu. — Primesco M. O. D. si amate alu nostru profesoriu cá seti intonâmu versulu urmatoriu alu poetului: „*Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt*” carele cu litere nestergivere e inscrisu pe boltitur'a animeloru nôstre. Primesco dela noi cá dela adeverati discipuli ai Dvostre acésta a nôstra recunoscutia si multimita publica.

Ghierl'a 2. Noemvria.

Stimatorii fii si alumni
din Seminariului G. C. Ghierleanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 48. Sismanu Streantimeru 1353—1392.

Sismanu, séu Susmanu e fiulu lui Michailu IV. si eschide pe fiulu lui Alesandru dela regatu. Regele avea trei frati, pe Stratimiru banu in Vidinu pe Asanu in Preslavu si Tracia, si pe alu treile (Marcu ?) in Dobrodicia, — éra elu a remasu in Ternovu. Impartirile unei tieri, suntu simptomele de morte ale ei. —

Sub conducerea lui Marcu bulgarii si grecii se resculara in contra lui Ion Paleologu, si acest'a chiamà pe Amuratu cu turcii in ajutoriu, — Amuratu vine cu 12,000, si 'i invinge, — apoi din voi'a lui Ion Paleolog cuprinde Culiopoiulu, — dar' mai tardiu fora sfiala si Odriu, si-si pune resiedinti'a aci. —

Amuratu 'si puse in cugetu cá sesi resbune a supra lui Sismanu, pentruca locutorii lui ajutá pe imperatulu, si pentru acésta a platitu luntriloru genoveze cá se-i treca óstea in Bulgari'a (1360). — Aci bate pe Sismanu, carele fuge la Dunare, si deaci tramite soli de pace, — si capeta de muiere pe fét'a lui Amuratu, nascuta din Breid'a. — Amuratu intra in Servi'a si aci a lnatu cu puterea pe fét'a lui Urosiu regelui Serviei, — apoi voindu cá se mei triumfe in Bulgaria, aude ca in Asia e rescóla, si se rentorce. —

Abiá se rentórsora turcii, si porni (1365) Ludovicu regele Ungariei. carele cuprinde Vidinulu si pe banulu Stratimiru — gi-

nererele lui Alesandru I. Basaraba din Romani'a — 'lu prinde si 'lu duce captivu. Peste unu anu Sismanu pléca cu turcii in contra lui Ludovicu dar' acest'a confederatu cu Vlaicu domnulu Romaniei 'i bate. —

Scapandu Stratimiru din captivitate. Vlaicu in 1369 trece Dunarea scóte pe unguri din Vidinu si pune éra pe Stratimiru, — dela care, Ludovicu 'lu recuprinde la unu anu. —

In 1389 vine Amuratu cu turcii, si pradéza tóte provinciele dela Dunare, — Mircea I domnulu Romaniei, Lazaru alu Serviei, si Nicolau Gura cu ungurii pléca in contra loru. — Intelninduse in 15. Maiu la Craiov'a lenga Margu, se luptara pana séra fara succesu, — si peurma se retrasera crestinii.

Unu serbu ucide pe Amuratu II. — Lazaru cade prinsu si i se taia capulu, — Sismanu se supuse si peurma fú ucisu de Baiazetu fiulu Sultanului.

In acestu modu cade Bulgari'a, si regatulu ei in 1392 se face unu Sangiacu turcescu; éra nationalitatea meso-si macedoromaniloru apune pentru seculi, — pana ce la dacoromani — desi avea si ei batai cu turcii, incepe a se desvelí si intari. — Ce nenorocire mare adusera turcii asupra crestiniloru in Europ'a, numai in viitoriu vomu vedé; Nu ar fi pututu se se intemple acésta déca domnitorii crestinii erá ómeni, — inse si ei au vrutu numai se rapésca dela cei mai slabi, si se ucida alte popóre crestine; —

(Vá urmá.)

Varietate.

Insciintiare interesanta.

Vien'a in 28. Oct. 1861. Cui nu-i sunt inca in prospeta, electrisatória suveniru maretielre lupte a le barbatiloru nostri nationali in diét'a Ungariei de asta véra! — Cine nu a observatu, cum opiniunea publica in privinti'a nôstra romaniloru de atunci încóce incepú a luá cu totul alta facia multu mai respectuósa si favoravera! — Care romanu adeveratu nu-si pórtá de atunci capulu mai pe susu!? Inse care totdeodata nu va fi ostandu cu totu dorulu unei anime multiamitoria — a-i vedé, a-i cunosce pe acei bravi luptatori

natiionali, pe acei contemnatori de ori-ce scrupuli si periculi, — ai vedé si a-i venerá incái in tipulu „in portretulu seu! Deci ce erá mai firescu lucru, decatu provocările ce curendu se redicara de prin tóte partile, cá adica acei pré-demni fii ai natiunii romane se se personéze intr'unu tablou, o icóna la-olalta, carea icóna se infrumetieze casele tuturoru romaniloru adevirati, incepédu dela palatele boieriloru pana la colibutiile sermaniloru muncitorii! —

In urm'a acestor'a — nnu teneru artistu romanu: academiculu Nicolau Popescu intreprinse in lun'a trecutului Augustu anume o calatoria la Pest'a si desemná cu penelu geniale dupa natur'a tipuriloru celoru diece deputati romani, cari se distinsera mai cu séma prin o armonia si solidaritate de pareri, principia si lucrari, caror'a apoi la dorinti'a loru comune mai adause cá a-lu unusprediecelea pe Dsa Domnulu Gabr. de Mihaliu, ce de si nu se potrivia intru tóte cu cei diece, totusi nunumai le stá intru tóte mai aprópe ci totdeodata prin unu zelu nationale csemplariu si prin o sinceritate si cordialitate adevratu fratiésca, sciú estórcé din partea loru tóta stim'a si totu respectulu!

Aceste portrete, cari tóte infacisiéza pe barbati nostri in costumurile loru, natiionali, se incredintiara apoi laie subscrisului spre a-le procurá litografirea si respandirea.

Deci componendu-se din ele o icóna mare, pe o cóla regale, in carea dupa alfabetu sunt grupati cinci intr'unu siru precum: Babesiu, Bogdanu, Buteanu, Dr. Maniu, Mihali, — si siése de suptu precum: Popu, Pascu, Popa, P. Desianu, S. Popoviciu si Vladu, — acum in pucine dile acest'a icóna interesante si formósa va fi completa si de locu se va tipari si respandí.

Portretele tóte sunt fórté bine nimerite si destulu de mari, cevasi mai mari decatu de comune s'a dedatu a se face astfelu de tipuri incatu cu usiurate se potu cunósce de pe ele tóte trasurile, tóta caracteristic'a insemnatiloru nostri barbati ce infacisiéza. D'asupra loru, in midlocu se vede o cununa civile de stejari, de acarei un'a si alt'a parte ceva cam mai susu se citește: „Romanii anteluptatori pentru egalitatea nationale“ ér' apoi in launtrulu cununei: „in diét'a Ungariei din anulu 1861“. De desuptu sunt notate simplu numele corespunsiendu pusetiunei fiacarui.

Deci pentruca acésta pe interesanta si frumósa

icóna nationale se se póta latí catu mai multu, pentru ca si celu mai seracu se si-o póta castigá am aflatu cu cale in contielegere cu domnii deputati, cá se se tiparésca esemplare si pe hartia comune, cu unu pretiu cum nu s'a mai auditu de micu, — si éra-si esemplare pe hartia fina si elegaante cu pretiuri mari.

Socotu ca déca vomu defige pretiulu esemplariloru d'antaia categoria cate cu 1 f. 20 cr. v. a. cu espeditiune séu transportu cu totu asemene celalalte cats cu 2 respective 4 f. pentru partile ce se tienu de Austri'a, si cate cu 6 respective 12 duodieceri pentru Principatele-Unite etc. — onoratulu publicu — luandu in socotintia, ca icón'a nóstra face o cóla mare si cuprinde 11 portrete pecatu de frumósa, pe atatu de interesante, — va recunósce meritulu intentiunei nóstrecu atatu mai virtosu, déca-i vomu observá aici, ca la invoirea comune a barbatiloru nostri competenti, castigulu ce va remané curatu dupa respunderea tuturoru speselor, e destinatu spre remunerarea si inaintarea studiului tinerului nostru artistu N. Popescu; ér' incatu acelu castiga ar' ajunge o suma peste asteptare insemnata ce prin unu concursu abundante mai alesu din partea fratiloru nostri Moldo-Romani pre e posiveru, — o parte din elu spre acoperirea si altoru lipse natiionali intetitórie; dupa cum voru chipsu acést'a competenti nostri domni, caroru la timpulu seu prin subscrisului se voru substerne ratiunile pe deplinu.

Deci eu subscrisului pe langa acésta insciintiare me adresezu si rogu pe toti coleclantii tuturoru gazetelor si foiloru nóstrecu si peste totu pe toti zelosii natiionalisti, cá se adune catu mai curendu catu mai multi subscribenti la intreprinderea nóstra, luandu totdeodata dela cei-ce voru respunde de locu si banii, si tramitiendu-ne sub adres'a sub insemnata — fara tóta intardiarea atatu numerulu subscribentiloru si banii incasati, catu si insemnarea curata, unde, cate si ce felix de esemplare se espeduimu.

Apelandu in fine la intregulu nostru pré-onoratu publicu nationale, si rogandu pe toti pré-stimatii domni redactori ai foiloru nóstrecu spre publicarea acestei insciintiari, romanu subscriindu-me

G. B. Poppoviciu,

Alter Fleischmarkt Nr. 706 in Vien'a.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretiuu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Semne rele ale timpului.

Nu de-multa, tanguirea nóstra erá, ca n'avemu ómeni de litere, cari se ne produca cate ceva pe campulu literaturii, cá publiculu celu mare insetatu de cunoscentie se afle in acelesi nutrementu catu-de-catu; p'atunci pedec'a inaintarii literaturii si culturii erá in ochii nostri numai lips'a de producenti. Éta insa, ca 'n anii din urma barbatii producatori ni se mai inmultira, desf nici pedeparte nu intr'atat'a, pe-catu em avea trebuintia dupa cerintiele presintelui si seraci'a spirituala a poporului nostru. Si ce esperiamu? Unu altu adeveru inca si mai tristu: ca lips'a de lectori e mai daunósa astadi naintamentului nostru, decum se pare a fi odata ceea a scriitoriloru, ca si un'a si alt'a si-tragu intretinerea loru dintr'o tulpina, si ca un'a se va puté acoperi numai prin indreptarea celeilalte, adica ele-su vindecabile nnumai de-o-data, si nici decum cate un'a.

Candu vr'o 24 de scrieri periodice nu potu se esiste omenesce la o natiune atatu de mare, cum e cea romana, ce mai vremu atunci! Nu sunt aste pentru noi semne destulu de rele ale timpului?! Nu ne vaieramu din motivulu, ca din candu in candu apune ici colo cate o scriere si apare alt'a; caci ast'a e cursulu celu firescu alu lucrului; dara lamentamu, pentru-ca chiaru si o mare parte a organeloru publicitatii romane, care exista, au d'a suportá prea mari greutati, d'a se luptá cu prea multe pedeci, ele suferé morbulu fara se-si spuna durerile si conductorii loru sunt dilerii natiunii cei mai pucinu luati in sama.

Ce e de facutu, daca nici astadi inca nu voimu a cunósce acelu isvoru alu reului, fara d'acarui astupare natiunea n'are d'a asteptá nici unu viitoriu politicu nici o instarire, nici o fericire! Daca nici dincóce si nici din colo de Carpati prin infiantarea de scóle bune populare in numeru de-ajunsu inca totu nu se mai taie nici astadi drumu radielorú culturii d'a petrunderi in inim'a ppoporului, spre a lu-inviósia si spre a lu-face capace d'a traf cu spiritulu timpului! Barbatii natiunii, in scatoru mana e pusa sórtea scólelorú nóstre, ar

trebuí se judece, ca au in mana chiaru sórtea natiunii — lucru, cu care e impreunata cea mai mare responsabilitate din lume!

N'am pututu innecká in peptulu nostru aste simtieminte redesteptate in modu fórté durerosu prin citirea articulului de mai josu in „Revist'a Carpatiloru“ din 15. Octovre a. c., care arata starea de apunere a celei mai bune scrieri enciclopedice romane. — Ilu reproducemu si noi in sperantia, ca publicarea lui va avea intre romanii austriaci efeptulu acel'a, pe care noi ilu dorim; caci daca se póte dice „rusinea a publicului romanu“, ca intr'o capitala cá Bucurestii nu sunt nici dóue sute de abonati la „Revista“, cu catu rusinea aceea e mái mare prin impregiurarea trista, ca acea scriere intré trei milióne de romani din provinciile austriace numera abia 50 de abonati! Dieu, rele semne ale timpului! Slaba recunoscintia din parte-ne catra barbatulu, care mai multu cá ori-care altu scriitoriu pamenténu din Principatele romane s'a ocupatu de caus'a romaniloru de din-cóce!

Amintitulu articululu alu Dlui G. Sionu e de cuprinsulu urmatoriu:

„La Lectori.

Doi ani s' apropie de candu amu deschisu Revis'ta Carpatiloru. Amu intreprinsu publicatiunea acestei in scopulu esclusivu de a respandí gustulu literiloru, a desvoltá simtiemintele nationale, a luminá pe Romani asup'a cestinniloru vitale politice si sociale, si a formá lectoriloru o biblioteca utila si placuta. Acésta a fostu tendintia nóstra, si intru acésta amu si lucratu. Nu voia avea pretensiunea, séu aroganti'a, de a dice cá amu produsu modele de literatura classica: classicismulu e departe de timpulu nostru; cultur'a nóstra intelectuale inca n'a ajunsu la apogeulu seu, pentru cá se putemu avea scriifori clasici. Apoi nici n'a fostu acésta ambitiunea mea; cu totulu din contra, amu socotitu si socotu cá publiculu nostru, dupa gradulu seu de cultura, mai mare profitu póte trage dintr'o literatura populare; a comunicá publicului idei mai presusu

de inteligenti'a sa, séu a-i vorbí într'unu limbagiu care nu'lu póte intielege, amu socotitu ca, pentru unu publicistu, este cea mai mare absurditate. Suntu martori articii ce amu publicatu in cursulu acestora doi ani. Modesti'a nu nê iérta a vorbí despre valórea loru; cu atata mai alesu, ca nici diarele contimpurane nu s'au ganditu a ne face onórea vre unei critice. Singur'a respalire séu satisfactiune morala o avemu in marturisirea catorva ómeni competinti, cari ne-au adresatu complimentele loru pentru redactiunea acestei Reviste. Marturisescu, ca mi-amu pusu tóta silinti'a posibila, cá se satisfacu pe lectori: amu trecutu peste indatorirele programei mele; amu scosu Revist'a mai voluminósa de cumu promisesemú; de la anulu aldoilea amu scos'o de dóe ori pe luna; ba inca mare parte amu publicat'o cu litere mai mici, cá se dau mai multa materia; pe langa aceste, m'amu ingrijitu a o scóte cu o regularitate esemplare, fara vacantia, fara intrerumpere. La capetulu fia-carei luni amu scosu mereu din punga cate 50—60 galbeni, cá sei dau la tipografia si la alte cheltuele. fara a me uitá la list'a abonatiloru. Acésta lista, in adeveru, nu cutezámu a o deschide. Imi faceamu ilusiuni frumóse despre patriotismulu Romaniloru. Nu puteamu crede, ca intre 8 milióne de Romani, nu se voru gasi macaru 8 sute, care se scia si se voésca a cetí, cari se apretieasca, in patriotismulu loru, scopulu acestei intreprinderi, valórea ei, laborile meie, sacrificiele mele, — si cari se-mi via in ajutoriu cá abonati.

Ilusiuni desierte!

Strainu si mai necunoscutu pe tiermurile Dimbovitiei, departatu de pe malurile Vahluiului, unde mi-petrecusemu copilaria si joneli'a, amu alergatu la toti barhatii cari se onóra cu titlulu de patrioti, i-amu rugatu si verbalu si prin scrisori, cá se-mi vie in ajutoriu. Amu alergatu la asemine expediente vediendu ca, din nenorocire, pucini din Romani iubescu lectur'a, si cei mai multi nu se obonéza de catu pentru hatíru si dupa staruintiele ómeniloru influinti. Acesta este unu tristu dar adevaratu barometru alu patriotismulu Romanescu; (asi voi se apásu catu mai tare, o Romani, vócea asupr'a cuventului acestuia; caci lips'a de patriotismu, este pat'a neagra care ve inferéza.) Nu voi negá adeverulu: mai multi literofili mi-au datu pentru momentu ajutorulu loru; prin ei amu avutu pucini abonati, cu alu carora dinariu s'a pututu intretinea cheltuelele tipografiei para acum. Éru dreptu incurageare, dreptu respalirea osteneleloru, n'amu avutu de catu uitarea si, póte, chiaru despretiulu. E destulu se aratu,

pentru rustnea publicului romanu, ca într'o capitala cá Bucurestii nu amu nici dóe sute abonati; ér pe la orasie romanesci cá Targovistea, Braila, Campulungu Giurgiu, Calarasi, Vifca, Galatii, Falticeni, Dorohoiu, Bacáu, si altele, de asta data nici unu abonatu. La incheierea anului voi publicá numele puciniloru abonati ce avemu pe semestrulu acest'a, si bilantiulu nostru, spre a se vedé deficitulu insemnatu ce avemu.

Cá creatoriu alu celei antai Reviste romane, privescu la espirarea ei, cu durerea unui parinte ce-si vede murindu copilulu de fóme. Nu voi mai staruí, negresitu, a impune publicului nici gustulu meu, nici sacrificiele mele; nu voi mai supará pe Romani nici cu abnegatiunea mea, nici cu patriotismulu meu. La capetulu anului voi face o mare movila din miele de carti si brosiure ce amu publicatu si stau nevendute; voi dá de scire publicului necetitoriu, cá se vie se le védia; le voi dá focu cá se arda; voi stropi cenusi'a loru cu lacrimile mele; voi inmorméntá acésta cenusia, si de-asupra ei voi ridicá o cruce pe care voi scrie:

„Intr'unu secolu de perdiare
„Carti Romanii nu cetea,
„In catu, plinu de desperare,
„Autorii le ardea.“

Avorbinti'a Dlui juristu A. Densusianu rostita in 5. Noemvre n. cu ocaziunea serenadei catra Escelenti'a Sa presiedintele „Asociatiunei transilvane“ D. Eppu Andr. Br. de Siaguna.

Escelentissime! Traimu in unu timpu, candu mai totu individulu afirmá, ca singur'a lui fericire si placere in acésta viétia e numai sciinti'a, numai cultur'a. O dómne! déca astu-feliu dtce unq individú, apoi ce se dtca unu poporu? Dtce-va elu óre ca va poté fi fericitu si ca va poté traf in nesciintia, in intunerecu, candu simte si vede pré bine, ca o mia altii voru a-si pone fundamentulu esistentii si fericirii pe mormentulu, pe numele lui? Bu nu credu Escelentissime, ca va dtce astu-feliu unu poporu, care a ajunsu la cunosciinti'a de sine, nu nicedecata; séu ddca astu-feliu afirma, atunci se fimu securi ca s'a incheiatu tóta socotél'a de esistinti'a lui: Elu atunci nu 'se cunósce pe sine, nu scie apretia viétii'a, apoi cá atare intru adeveru nice n'ó-merita, si nici o va avé. Au trecutu timpurile antice, candu popórale sperau, si ascriau esistinti'a si fericirea loru numai miquniloru. Au trecutu timpulu

minunilor, adică e timpul faptei și a contielegerei, — adică e timpul luminilor, și altminte nece se sperăm viétia. Adică cultur'a e esistentia, și esistentia e cultur'a unui popor.

Postulatele unui individ după legile naturii nu pot fi altminte, decât armonice, căci alt-cum pericolita esistentia. Tocmai așa și cultur'a, — care în timpul actuale, că nici când alta dată a devenit postulatul suprem, la esistentia unui popor, nu pôte, bă nu trebuie să fie altminte, decât armonica, vream să se dică un'a și aceeași în toți membrii lui. Unde va ajunge adică un popor, când membrii lui vor căuta cultur'a pe cărări diverse: unii se vor întorci cu totul înapoi și vor îmbracă — o în vestimintele eului mediu, că așa s'o pôte de spectacul pe la alte popora, sau chiar' se le spăria cu ea, și vor dice că cultur'a e numai religie, sau ce e mai rău ca religie e numai cultura; ăi' alții vor dice că între trecut și prezent nu este nici o legătură, și apoi astu-feliu se vor precipită, se vor rapă fără cumpetu în ideile prezentului? Eu credu fôrte, că un atare popor ăi unde va ajunge ăiurea, numai la fericire nu. Așadar un'a trebuie să fie un popor, un'a cultur'a și un'a cărarea lui spre cultura. Astu-feliu trebuie să fim noi! Românii au pusă adică un petior solidu pe această cărare. Au ridicat column'a cea mai potintă pentru esistentia lor, murii cei mai validi în contra ori căroră atacuri, adăpostulu celu mai securu în contra ori căroră furtune. ăi' anim'a romana aprinsă, că aceste facle, se grabesce de-o parte, a ve exprime Escol. cea mai profunđă multiemire, că unia, care ăi nevoitu întru ridicarea acestui edificiu maretiu natiunale, — ăi' de alta parte a ve rogă, că pe capulu acestui edificiu, că pe pontificele masimu alu acestei temple și paladiu alu esistentiei și prosperarei poporului romanu, că pe-cătu ve e incredentiatu, se portati grige parentiesca de buna-starea și ridicarea splendorei lui, că astu-feliu se deobligati și pe venitoriu increderea dulcei nostre natiuni, care în diu'a de adică manifestă cu atât'a solenitate confidentia ce o are în Escol. vóstra.

Primesce Escelentissime, pucinele cuvinte ce vi-le oferimu din adunculu anemei, fii securi de recunoscintia noastră; fatigie resplătescă-vi-le celu atotu potintă, ăi' noi urandu-ve dăle serene și îndelungate ve esclamámu unu de trei ori Vivat!

Proieptă de învoire între românii de ambe confesiunile din cerculu Lapusului, spre înfiintarea unei școle natiunale districtuale*)

1. Poporulu romanu G.-C. unitu alu cercului Lapusului întinde mână cu dragoste frătiescă la frății sei romani Gr. ne uniți din cerculu însemnatu, spre ăi primi cu egală îndreptărire la școl'a districtuala aici cu unite puteri înfiintate.

2. Greco-neunitii primescu cu bucurie această dragoste frătiescă și se îndatorescu în proporțiunea numerală a conferii spre dotarea profesorilor:

3. în întielegere comună se hotăresce, a face pașii cuveniti, că comunele se deferă obligatiunile imprumutului natiunale pentru dotarea profesorilor, că așa se încetădie contribuirea individuală, ăi acele comune, care nu ăi în posesiunea obligatiunilor natiunale se conferădie și pe viitoriu în modulu acela, în care ăi conferitu și până acum, de cumva sum'a cumulativă a obligatiunilor natiunale nu ăi suficientă, spre a acoperi șpelele anuale.

4. Școl'a această se ăiba numire de „școl'a romana districtuala,” și se fie prevediută cu 4 docenti.

5. Limb'a propunerei în școl'a se fie după majoritatea natiunale, adică roman'a, totdeodată însă se se propună în toate clasele și limb'a germană și magiara că studii obligatôrie.

6. Că docentii se se pôte jertfi cu scopu și rezultatulu chemarei proprie, se fie prevediuti cu plată anuală, din care se pôte trăi, și așa profesorulu primariu totdeodată că direptoru alu școlei se ăiba 500 f.v. a. plată anuală și 80 f. relutu de cărtiru, de cumva n'ar capetă cărtiru naturalu, ăi ceilalți 3 docenti se ăiba câte 400 f. că plată și 50 f. relutu de cărtiru.

7. Docentii se fie pecatu se pôte gimnastici absoluti, dintre cari direptorulu se fie absolvatu gimnasiulu mare, și pedagogi'a mai înaltă, ăi ceilalți se fie absolvatu haremulu gimnasiulu micu, și pedagogi'a.

8. Pentru aplicarea d'antăiu se fie denumitu pentru postulu de profesorulu primariu și direptore unulu din partea Gr.-Catolica, ăi cându acestu postu ar veni vacantu, successorulu se-i fie unulu dintre profesorii cei ne uniți, dacă va ăve calitatile prescise și recerute.

9. Dintre cei 4 profesori se se denumescă câte

*) Vedi și Nrulu trecut.

doi prin respectivele consistorii eppi dela Gherl'a si Sibiu.

10. Scól'a sta sub manuducerea direptorului scólei, ear acesta sub ambele ordinariate eppi. dela Gherl'a si Sibiu. —

11. Pentru purtarea ratiocinilor despre perceptiuni si erogate se se infiintiedie unu comitetu statatoriu din 2 profesori si 2 preoti tractuali de ambe religiiunile, sub control'a c. r. oficiolatu pretoriale; aceste ratiociniuri se se tramita in totu anulu ambeloru ordinaritate episcopesci.

12. Ce se tiene de intern'a organizare a scólei se se observedie modificarile cerute de impregiurari, Ordinatiuunile ministeriale, — in care privintia invoiduse antaiu ambele ordinariate eppi., inviarea catra direptórele scólei se se tramite de catra ordinariatulu dela Gherla, care are de a esersá inspectiunea imediata, — éra la gubernu trebile scólei se stea sub referad'a Ces. r. Consiliariu romanu g. neunitu pana atunci, panacandu dupa dorintia generala — nu va avé si G. C. unu consiliariu referinte romanu, candu acele ambiloru lear fi comune. —

13. In urm'a acestei intielegeri are fiecare dintre protopopii suscrisi celu mai indelungatu pana in 4 septemani a tiené soboru tractualu, si a informá pe preoti in sensulu celoru prescrie.

14. Dupa acést'a toti 4 protopopii voru face o requisitie la On. Pretura, cá se se tiena o adunare generala, spre a plecá tóte comunele la primirea conclusiunilor acestora, la care ocaziune protocolulu are se se iá din partea preturei in limb'a romana, cá asia cu totii se scimu ca ce voru suscrie.

15. Decumva din camet'a obligatiunilor nationale ar remané vreunu restu, acel'a se se capitaliseze pana atunci, pana cundu va fi indestulitoriu spre a infiintia unu gimnasiu inferiore, séu celu pucinu una scóla mai antaiu de fetitie, catu mai curendu; totdeodata va fi comitatulu atinsu indatoratu a cere tóte midilócele spre inmultirea capitalulu cu scopulu atinsu.

16. Se intielege de sine, cumca la scól'a numita se se denumésca 2 catecheti confesionali cu cate 80 f. anuali.

Lapasiulu ung. Aug. 1860.

(urméza subscrierile.)

Ordinatiuni.

Deschiseremu inca dela inceputulu fóiei nóstre rubric'a „ordinatiuni“ in sperantia, ca activitatea pe cam-

pulu nostru scolasticu va totu mai cresce si asiá pururea vom avé cate ceva de publicatu si in asta rubrica; insa bunii lectori vor fi vediendu catu de raru avemu pentru-ce deschide asta rubrica, prin urmare ce pucina viétia, ce 'pucinu progresu cu scól'a. Tocma si candu ici-colo din parintiésc'a grige a autoritatiloru superióre mai apare cate-o ordinatiune, aceeasi remane cunoscuta numai pentru una tienuta óre-care, si noi nu voimu a ne folosí de darulu publicitatii facéndu, cá asemone mesuri si ingrigiri se aiba indoita si intreita valóre. Pare-ni-se ca'n atate rinduri am postitu in colónele fóiei nóstre cu adunca rugaminte pe venerabilele autoritati scolare superióre (ordinariate episcopesci, si protopresbiteriate), cá ver-ce mesuri vor luá, ver ce órdinatiuni vor emite: se faca publiculu acea bunatate impreunata c'unu mare folosu alu scóleloru nóstre, cá p'aoele se le publice in asta fóia, ale carei colóne le stau pururea deschise. Ce vi se pare insa, ca nici pan'acum nu se impliní nici intr'unu modu acést'a drépta cerintia si pretensiune a nóstra!

Mai din-josu publicámu cu multa placere dóue cerculare eppesci, insa din „Concordi'a“, caci pentru noi in tóta dieces'a. Gherlei nu s'a aflatu nimene, care se ni le comunice. Acést'a ne pare cu atat'a mai reu, fiindca scimu ca 'n acea diecesa s'a mai facutu fórté multi pasi in interesulu scóleloru, care insa remasera necunoscuti publiculu si cari, adusi la cunoscintia, puteau nasce multa emulatiune. Capulu acelei diecese Ilustritatea Sa D. Episcopu Ioane Alexi, pare a precepe mai bine cá multi altii: ca cam la care punta trebue a ne concentrá activitatea in presinte, cá se dántu viétia si taria pe seculi corpulu nostru nationalu. Prin neobosinti'a Ilustr. Saie scólele romane in restimpu de pucini ani, se avantara la unu gradu, cum nu le vom aflá astadi in multe diecese.

Urmandele dóue cerculare inca atestéza cele ce dícemu:

Noi Ioanu Alexi

cu indurarea lui Dumnedieu si grati'a santului scaunu apostolicu alu Romei, episcopulu grecu-catolicu alu diecesei Gerlei, abatele pré-santu mantuitorilui nostru de Lekér.

Pré-onoratiloru Frati etc.

Daru Vóe si Pace dela Dumnedieu etc.

Petrunsi fiindu de acea interna convingere, cumca numai scól'a a fostu si este in stare, de a redicá pre fia care natiune la aceea cultura si perfectiune, care

josusi fundatorele Religiei noastre a impusu-o fia-carui omu, cá unu adevratu si securu medilocu spre a-si castigá fericirea cea pamentésca si cerésca; convinsi fiindu mai incolo, cumca scólele numai atunci potu aduce fructele dorite, daca voru fi provédute cu investitori bine calificati, ce insa e cu nepotintia déca acésti'a nu voru fi bine dotati: prin cerculariulu nostru din 8. Martiu 1859. Nr. 457, ve-am fostu aretatu fundanele, din cari s' aru poté infintiá pentru fia carea comuna din Eparchi'a nostra unu fundu scolasticu; care prin altu cerculariu din 2. Iuliu 1860 Nr. 1299. cu acea adáugere am repetitu-o, acelu sfatu parintiescu, cá pentru acestu nobilu si la fericirea cea adevrata conducatoriulu scopu se jertfésca obligatiunile capetande dela imprumutulu statului. Dorere insa, ca din atatea comune parochiale concrediute pastorirei noastre numai órecateva comune din Vicariatulu Rodnei, s'au nevoiutu a infintiá astufeliu de fonduri; éra unele parochii din Marmati'a au meritú regalele pentru dotatiunea scóleloru, si acuma de curendu spre a nostra mangaiare, fii nostrii din Cristuru au datú obligatiunile imprumutulu pentru scóla.

Fratiloru si Fiiloru! Cu durere amú intielesu, cumca unele parochii au vendutu aceste obligatiuni si inca spre marea dauna a loru cu mai pucinu de jumetatea pretiului loru nominalé; suntú inca multe care inca le pastréza, acestor'a le dau acelu sfatu parintiescu, cá se le jertfésca pentru sustinerea si dotarea Scóleloru; acésta a loru fapta vá aduce frupte neperitóre si folositorie fiiloru loru, nepotiloru si stranepotiloru, si vá aratá zelu adevratu catrá inaintarea binelui comunu, care fara scóle bine dotate nu se póte sperá, voru fi mai pucine contribuii scolare pentru acéste, precum suntú pentru acele comune, care acum au fonduri scolare infintiate.

Ve provocámu dara din nou pe toti fratii Vicari, Protopopi si Preoti, cá pe acele comune cari se afla inca in posesiunea Obligatiuniloru prin invetiaturi potrivite se le aduceti acolo, cá acelea se le jertfésca pentru scólele loru, cari déca aru face, se dée declaratiune din partea sa si apoi acést'a dinpreuna cu obligatiunile spre ulterióre oficios'a lucrare se le transmiteti incóce.

Punenduve inca unadata acestu lucru de mare insemnatate la sufletu, acestu cerulariu se'lu cetiti in beserica, pre langa impartirea Archiereescei Binecuvéntari sum in Ger'la, 9. Octovre 1861.

Noi Ioanu Alexi etc.

Prea-onoratiloru Frati etc.

„Daru Vóe si Pace dela Dumnedicu etc.

Multiemita lui Dumnedieu, ca in intielesulu adevratu alu invetiaturei lui Christosu s'a deschisu acum si Natiunei noastre calea cuvenita, carea duce la desvoltarea ei precum in Invetiaturi si sciintie, asiá prin urmáre si in stare mai buna pamentésca.

Acum fia-care, inzestratu cu invetiatur'a receruta si cu purtare buna vá poté trái cu onóre dupa sudórea sa! Cei mai multi parinti nu potú lasá moste si averi pamentesci prunciloru sei, ci se nisuescu ai dá la invetiatura.

Insa multi tineri suntú, cari abé invétiá doue, trei scóle si suntú siliti a le parasí, pentrucá parintii loru suntú seraci, si nu au spelese trebuintiose spre ai sustiené la Orasie, unde ambla fii loru la scóla.

Cati tineri suntú, cari au invetiatu siese siépte scóle, insa mai incolo nu potú invetiá, pentrucá parintii loru si-au chieluitu averile cu tienerea loru la scóla pana acum'a, si nu-i potú ajutorá mai multu!

Aceste tóte si Noi cu durére am vedintu mai in tóte dílele! Acum toti acesti tineri cu talente frumóse si purtare buna, cari daca si-ar inchiá studiele s'aru face barbati harnici si folositori pentru tóta Natiunea nostra, — remanu cá nescari mladitie tinere órecandu de cea mai buna sperare, insa acum negrigite, nu-su in stare de a aduce rodulu poftitu si imbucuratoriulu! Tocm'a cá granele si florile frumóse, cari pentru lips'a de róa si umediéla se usuca; si pentru acést'a tóta acceptarea si bucuri'a nostra, ce am avutu la inceputu in densele se peface in superare!

Toti acesti tineri suntú fii ai intregii noastre Natiuni, si precum au invetiatu tinerii strabuniloru nostrii romani cu multe chieluéle, — si in Rom'a céle mai vestite scoli fiindu, s'au adunatu acolo tenerii studenti din tóte partile lumei! Asiá tinerii nostri trebuie se invétié la Universitati in orasie mari, la Licee si la Academie, cá se avemú Doctori in Drepturi, in Medicina — si in alte sciintie desteptati.

Nu numai de Preoti avemú lipsa! ci mai mare lipsa avemú de unii cá acesti barbati invetiati, cari suntú frumséti'a si decoreea natiunei noastre! Deci cine nu véde, ca suntemú detori a ajutá pre tenerii scolari lipsiti, cá se-si póta gatá scolele, se ajunga scopulu loru, cá asiá si densii órecandva ajungédu la stare buna, aceea ce au capetatu dela Voi se resplatésca cu dobanda si multiemita fiiloru vostri!

Se gertfimu dara pe altariulu natiunei fia care din noi catu vomu puté, si cu catu ne-a daruitu Ddieu, dati iub. Frati si Fii! cá Darulu vostru se fia placutu inantea Domnului cá gertf'a lui Abelu, si cá alte gertfe.

Pentru - ca numai asiá va inflori neamulu nostru, déca vomu avé barbati harnici si invetiati, cari sciundu lipsele cele multe ale natiunei, se póta lucrá pentru folosulu ei! Prin urmare cá tinerii nostrii studenti lipsiti de medilóce se se indémne, mangaie si ajute; cá se póta continuá si gatá, au lipsa de ajutoriu. Ajutoriulu acest'a densii lu-astépta dela noi; pentruaceea iub. Frati si Fii, e de lipsa, cá se facemu una colecta pentru acestu scopu maretiu si bunu. Asiá dara poftimu:

1. Cá dupa primirea acestor'a Fratii Protopopi se tiena adunare preutiésca Districtuale, si se ve consvatuili despre modalitatea stringerei unei colecte; apoi in cuventare besericésca potrivita catra poporu in privinti'a acést'a facénda, fia care Preutu in Parochi'a s'a, se provóce pe credintiosii sei: cá tóta famili'a se binevoiéscá a dá in fia-care anu catu vá poté in bani séu bucate, pentru acestu scopu, premergéndu si Fratiele Vóstre cu esemplulu dupa putere.

2. Acést'a suma culésa in bani, séu din prefacerea bucateloru in bani, cu insemnarea numelui fia-caruia, care catu au datu, se le tramiteti incóce in restimpu de dóue luni dela primirea acestei provocatiuni in anulu curinte, — éra

3. Acést'a colecta se o faceti in totu anulu in lunele de témna, — si sum'a culésa se o tramiteti aici pe la Craciunu; cá in decursulu anului scolariu se se póta impartí tineriloru studinti bravi sirguitori in invetiatura si cu purtare buna.

Ve incredintiámu, ca nu vomu face nici una deosebire intre fii Diecesei nóstre studenti; ci ajutoriulu lu-vomu impartí celoru mai lipsiti si buni; si impartírea ajutoriului o vomu face cunoscuta in publicu. Noi, cu Capitulu si preotinea gremiala vomu adauge ofertele nóstre, la ale Fratieloru vóstre. — Acést'a carte se se cetésca in tóte parochiele la poporu; si se se inscrie in protocolu.

Datu in Gerl'a, 10. Octovre, anulu Domnului: 1861. in Cristosu parinte.

Ioanu, Episcopu.

Sciri scolastice.

Ungari'a. Pest'a, 9. nov. c. n. — Astadi s'au inchisu inscrierile la universitatea de aici, credu ca on.

publicu se va interesá de numerulu tenerimei romane, care studiéza la acésta universitate, pentru aceea mé grabescu a impartasi urmatórele date:

Pe acestu anu s'au in scriu 33 tineri romani, dintre acesti sunt 3 la facultatea teologica, éra cealalti la cea juridica, si anume in anulu alu 4-le sunt 5 insi, in ala 3-le 6, in alu 2-le 6, in celu d'antaiu 13; d'intre carii din Ungari'a suut -14, din Banatu 12, din Transilvania 4.

Afara de acesti'a sunt cativa rigorosanti; se mai afla apoi si nescari amfibii, pe carii insa nu cutezu a-i pune intre romani.

Din aceste se vede, ca numerulu timerimei nóstre de aici e asia de mare, cá nici odata pan'acuma.

In gimnasii studiéza 4 insi. Unulu in a. 8, doi in a. 7-ea si unulu in a. 6-ea clasa.

Despre catedr'a de limba romana potu scrie atat'a, ca Locutienti'a proiectulu seu de plata pentru respectivulu profesoru, despre care ti-am fostu scrisu cu oca-siunea trecuta, la ascernutu Maiestatii Sale pentru sanctionare. Dupa pré'nalta sanctionare apoi se va deschide concursu. Asiadara avemu sperantia ca, ori-catu de tardiu, dar' inca in anulu acest' a ni se va infintiá catedr'a romana. Despre care la timpul seu. I. V.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

Romanii in Daci'a inferióre.

(Romani'a, Moldavi'a, Besarabi'a, si Bucovina).

C a p u l u VI.

(888—.)

PRESTETOTU DE ACESTE TIERE.

§. 49. Pacinatii si unгурii in aceste tiere.

Pela anulu 888, in Daci'a inferióre pang la Prutu si Seretu éra unгурii (in Etelkuz); éra in cealalta parte catra Dunare, siedea pacinatii. — Simeonu regele bulgariloru si alu romaniloru, se confederá cu pacinatii strimtoriti de unгурi, si intrandu in Etelkuz, ucisera tóte familiiele unгурiloru (magiariloru) remase

acasa. — Ungurii renturnandu dela resboiu, si aflandu pamentulu cuprinsu de ei, acum desiertu, plecara cu ducele Almu in Galici'a, si de aci trecura in Daci'a superióra, unde avura lupte cu Mariotu, Geliu, si Claudiu, beliducii romani (vedi §. 1).

§. 50. Pacinatii remanu in tóta Daci'a inferióre.

Dupa prapadirea unguriloru, Pacinatii remanu domni peste aceste tiere. Istori'a loru insa pana la fundarea principateloru romane n'are nici unu cursu, si numele loru se arata numai din candu in candu pe scen'a istorica, pana mai peurma se si stingu pentru totu deun'a. — In 914, Ionu Boga, patriciu din Constantinopoiu, cu invoirea imperatesei Zoe, duse pacinatiloru multe daruri, si 'i redicà asupra lui Simeonu, carele batea Odriu; dar' deórece beliducii imperiali se sfadea intre sine, pacinatii se întórsera acasa, si se intarira in tóta Daci'a inferióre.

§. 51. Pacinatii in confederatiune.

Dupace cei 4 frati romani revoltara in Bulgari'a (vedi §. 20), Foc'a imperatulu chiama pe rusi asupr'a romaniloru. Rusii vinu si se asiédia cu totulu in Bulgari'a, éra Zemisc'a imperatulu nou tramite pe Scleru in contra loru, deórece ei, se confederara cu pacinatii, romanii, bulgarii si ungurii si ajunsera pana la Odriu. Zemisc'a 'i bate la Marcianopoiu, si rusii fugu in Daci'a inferióre unde pacinatii taiara o multíme din ei, si 'i pefugara a casa (972). — Retragèndu-se si pacinatii de fric'a imperatului, romanii de steng'a Dunarii, supunu imperatului Dafnea (Constanti'a) si alte cetati; éra imperatulu lasa custodia militara in ele. —

(Vá urmá.)

Procedere metódica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scótele primarie.

(Urmare din Nr. 42.)

Speciele propusatiunei simple.

Care scia a mi-numi o carte, care e scrisa in întrebare si responsuri? Istori'a biclica, catechismulu. — Cum suna antai'a întrebare din istori'a biblica? Cine a facutu lumea? — Spuneti vr'o întrebare din biblia! Adame, unde esti? — Alta întrebare! Unde e fratele

teu Avelu? — In care topica sta propusatiunea: „fericiti suntu facatorii de pace?“ In cea întórta. — Cum vomu mai puté numi asta propusatiune, de-órece esprime o întrebare? Interogativa séu întrebativa. — Asiá e. Se ve insemnati inca, ca in finea unei propus. întrebative se pune totudeun'a semnul întrebării (?) si ca in aceeași de regula copul'a ori predicatulu sta înainte, d. e. copilulu scrie — scrie copilulu? Parintele e a-casa — E a casa parintele? — Ce sta inaintea propus. d'antaiu? Predicatululu! — Ce sta in a dóu'a? Copul'a. — Urmátorele propusatiuni se le schimbati in interogative: Aurulu e galbinu; ap'a e curghetóre; Mihaiu a fostu erou; copilulu a cadíutu; Iisusu a patímitu; Ev'a a peccatiutu; fiulu amiculu meu a murítu astadi.

Candu tu in ór'a de scrisu nu scrii fara de nici o cauza, ci te joci, atunci cum iti dicu eu tie? N., serie! — In ce modu am vorbitu eu atunci catra tine? In modulu poruncitoriu séu imperativu. — Cum vomu numi o propusatiune, prin care ne exprimámu astufeliu? Imperativa. — La finea unei asemenea constructiuni punemu totdeun'a semnul eschiamatiunei (!) — Formati din constructiunile urmátore propusatiuni imperative: Copilulu invétia (copile, invétia!); soldatii se lupta (soldati, luptati-ve!); Judele judeca (jude, judeca!); paserea canta; gradinariulu lucre; mediculu curéza; crestinulu se róga; copli asculta; leulu urla. — Éta scriu aici propusatiunea: „serie copilulu?“ in moduri diverse, cá se cercetámu apoi, ca ce nume putemu dá fia careia dupa módulu in care se esprima: 1. copilulu scrie, 2. scrie copilulu? 3. Copile, scrie! 4. (Incai) de-ar scrie copilulu! — Care din aste propusatiuni e întrebativa? A dóu'a. — Care e imperativa? A trei'a. — Dara ce prop. e cea d'antaiu? — Pentru modulu exprimarii acelei'a nu sciti inca nici unu nume; insa ilu veti aflá lesne, daca ve veti indreptá luarea aminte asupr'a cuprinsului ei. Candu dicu scrie copilulu? ce facu atunci? Intrebu. — Éra candu dicu: copile scrie! ce facu atunci? Poruncescu séu demandu cá copilulu se scrie. — Aflase copilulu scriindu in vr'unulu din casurile, in cari am cautatu se me exprimú astu-modu? Nu se afla scriindu. — Dar candu dicu: „copilulu scria,“ cum se afla atunci copilulu? Elu atunci se afla lacrándu séu scriindu. — Si eu ce facu prin dis'a de mai susu? Spunu, ce este cu adeveratu asiá, adica intareşcu séu afirmu, ca copilulu scria. — Asemene propusatiuni se dicu asiadara afirmative ori positive. — Despre propusatiunea afirmativa avemu a ne 'nsemná, ca in aceeași de regula subiectulu sta inaintea copul'a in midilocu si predicatulu la urma.

Tocmiti 12 propusatiuni positive! A furá e pecatu; Ilie a fostu profetu; spinele inghimpa; mintiun'a e periculósa; Iud'a fù nnu vendietoriu, etc.

Ce esprimu eu prin constructiunea: Incai de ar scrie copilulu! Esprimu o dorintia, o poftire. — Cum s'ar putea dara numí modulu de asemenea exprimare? Pofitoriu. — Asiá e, in sa mai frumosu si mai bine dicemu optativu, ce totu aceeasi insémna. Propusatiunile optative in sa cam iubescu interjectiunile, punu subiectulu mai multu in urma si ceru totdeun'a in fine semnulu eschiamatiunei, d. e: O, de ar veni mai curendu mam'a! Ah, dac'asiu putea eu ajutá pe toti nenorociti. „Dormiti — dormiti in pace martirii Romaniei!“ Amice, remasu bunu! etc. — Acum scrieti fiacare cate 6 propusatiunni optative. — Specifica urmatóarele propusatiuni dupa impartirea de mai susu: Tatalu iubesc pe fiulu. Servitorulu cosesce. E sufletulu nemuritoriu? Sunt animalele precepute? Fiii lui Israilu, ascultatme! Mergi la furnica, o, lenesiule! Iubésce patri'a ta! O, de ar fi toti scolarii diliginti! Care ómeni trabuescu ajutati? etc.

(Vá urmá.)

Varietati.

Masimele si reflexiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(Urmare.)

51. Juneti'a si-schimba gustulu dupa ardorea sangelui, si betraneti'a si 'lu tiene din dedare.
52. Defeptele spiritului se 'nmultiescu cu betraneti'a, cá si cele a le feciei.
53. Noi suntemu asia dedati a ne facieri altora, catu in urma ne facerimu nóua insíne.
54. Celu mai adevratu midilocu, d'a fi insielatu e d'a se tiené pre sine mai intieleptu decatu altii.
55. Uneori e d'ajunsu a fi síretu, pentru a nu fi insielatu prin atare omu ghibaciu.
56. Debilitatea é unic'a sminta, ce n'ar sci-o omulu corege.
57. E mai lesne a fi intieleptu pentru altii, decatu pentru sine insusi.
58. Omulu nu e nici odata asia ridiculu prin calitatile ce posiede, cá prin cele ce afeptéza d'a posiede.

Anuntiu. Din Cartea I. si II. a

Istoriei poporului romanu

de T. Liviú Patavinu, tradusa si esplicata de Ioané Antoneli“, prof. gimn. in Blasiu se afla depuse spre vendiare mai multe esemplare in libreri'a lui S. Filtsch in Sibiiu pentru doritori.

Cartea I. costa 80 cr., éra II. 60 cr. v. a. prin posta. Dela 10 esemplare se da unulu rabatu. Pretiulu este a se tramite prin epistole francate.

Se 'ncuragiámu prin spriginire comuna pe barbatií nostri de litere, daca vremu se trecemu de fii demni ai presintelui si daca dorimu in-adeveru inflorirea litera-jurei nóstre!

In privinti'a subscriptiuniloru la acele **carti din Principatele-Unite**, cari sunt cuprinse in list'a cea edata si latita de mine, rogu pe doritori, a mi le tramite celu multu pana in 20. Noemvre st. v., caci atunci voi face a mi se aduce din Bucaresti deodata tóte cartile ordinate.

Pofitoriloru li se tramitu liste gratis si franco.

S. Filtsch.

Catra corespondintele A.

Fiindca nu cunoscemu numele si nu scimu locul petrecerií Dni corespondinte A, cu care subsemnare ne venira mai multi articuli buni parte publicati parte inca nepublicati in fói'a nóstra. ne vedemu placutu indemnatu in urm'a primirei a dóue corespondintie nóue de cuprinsu agronomicu totu dela D-sa a-lu rugá prin acést'a, se aiba bunatate, a face cunoscutu onoratulu seu nume cum si post'a áin urma si locuinti'a Dei sale redactorului acesteí foi, carele in interesu literariu voiesce a se pune in corespondintiá cu Domni'a Sa.

Redactorulu „Am. Sc.“

Indreptare.

In absinti'a redactorului s'a veritu in Nrulu trecutú (43) alu „Amic. Scólei“ mai multe erori de tipariu pe care le indreptámu aici. La pag. 346, colón'a 2. sirulu alu 11 de din-josu in locu de „marturiseeu“ citesce: marturisescu. La p. 347 col. 2, sir. alu 21 de din-susu in loc. de „amagitórie“ cit. amagitóre. La p. 348 col. 2 sir. alu 11 si 16 in l. de „preturo“ cit. pretoru. La p. 348 col. 2 sir. 7 de din-josu in loc. de „suntita“ cit. santita. La p. 348 col. 2, sir 4 de din-josu in l. de „clerului“ cit. clerulu. La pag. 350 col. 2. sir. 14, de din-josu in loc. de „Fiu“ si „jamétu“ citesce: Fii si jacutu.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
 $\frac{1}{2}$ anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe $\frac{1}{2}$
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
 $\frac{1}{4}$ a. 19 piast.

Trupulu si sufletulu.

(Urmare din Nr. 41. care rugãmu a se mai citi.)

Se vedemu, esperinti'a pentru care din tóte aceste vorbesce mai multu.

Puntulu de plecare alu obserbatiuniloru nóstre forméza fapt'a fundamentala, ca in viéti'a pamenténa sufletulu nostru numai sub acea conditiune póte se esiste viu, adeca cu cunoscinti'a propria, déca existe si legatuinti'a organica si functiunile esentiale ale corpului nostru, si ca intorsu legatuinti'a si functiunile sistemii nóstre corporale existu numai p'atã'ta, pe câtu vietuesce si spiritulu in lumea acést'a, asiã, ca in tóta viéti'a pamenténa materialulu cu spiritualulu stau intr'o referintia de conditionare si aternare reciproca si tocm'a d'aceea facu unu intregu.

Nu existe inse nici o parte de corpu, de a carui conservare singuru numai se fia legata viéti'a sufletésca dincóce de mormentu. Acea viéti'a este edeveratu ca prin vetemare grea a creriloru, cum si a meduvei spinarii, a plumaniloru, a animei etc., se póte stinge indata; insã totu asiã adeveratu este, ca fia care din aceste organe se póte bolnavi, má in gradu fórte mare vetemã si in parte chiaru si nimici fara cá prin aceea se urmezo mórtea, ori si numai tulburare a sufletului.

Candu vr'unu membru trupescu se vetema tare ori se strica cu totul: atunci elu se substitue prin altulu déca acést'a este de unu feliu cu cel'a. Se socotimu aici degetele, manile, piciórele, ochii, urechile, plumanile si partile creriloru. Acést'a, cum se scia se templa de multe ori fara de cea mai mica restrengere a vietii sufletesci; potu a se taiã dela corpu chiaru membre si mai mari si insemnate fara de vr'o dauna pentru spiritulu: de multe-ori, candu s'au taiatu mortii s'au aflatu casuri, ca a lipsitu cuiva o jumătate intréga a creriloru (de-a drépt'a ori d'a steng'a), ca i-a lipsitu o plumana intréga, fara cá se se fia observatu in viéti'a individului mortu vre-o conturbare sufletésca.

Asiã dara nu se póte dice nice de-cum, ca sufletulu e legatu de vr'o parte deosebita a corpului nostru; ci

esistarea lui in corpu e conditionata prin legatuinti'a solidara, prin functionarea comuna si in casuri necesare — prin suplinire imprumutata a tuturor partiloru corporale insemnate. Intocma nu este legatu sufletulu omenescu nici d'o anumita materia, caci substanti'a acést'a in fiecare individu se schimba ne incetatu, incatu trupulu unui individu prin primirea de materii nutritorie si lapedarea loru, din pruncia pana la betranetie pe incetu se schimba cu totul, si in loculu elementelor de mai inainte capeta altele noue, cari in intiesu chemicu suntu asemene cu cele mai dinsainte, dar' intru adeveru nu suntu mai multu chiar' acele. Deci déca elementele trupesci se schimba, schimba-se óre si elementele sufletesci? Nici de catu. Cunoscientiele geografice, istorice, matematice, fisice, limbistice, cari le-am castigatu inainte de ast'a cu domedieci de ani mi-au remasu pe lenga tóta schimbarea elementelor trupesci. Eu potiu se-mi indereptu, se-mi latiescu, se-mi schimbu cunoscientiele mele, dar' acést'a o facu eu prin activitatea sufletului care n'are de a face nevicu cu schimbarea elementelor trupesci. Togma asiã stã lucrulu si cu masimele morali: ori ce se se temple cu trupulu mieu, totasi pana candu sciu inca de mine totu asiã voi dice cá si candu am fostu copilu, ca mentiu'n'a, pergiuriulu, omicidiulu s. a. suntu deonestatóru si rusinatorie, ér' veracitatea, onestatea, binefacerea s. a. suntu lucruri virtuóse. Aici nu se schimba nemica caci e vórb'a despre unu ce spiritualu si eternu. Si chiar' asiã e si cu religiunea mea, si cu semiementele si contemplatiunile mele estetice: candu se templa transubstantiatiuni, acestea suntu numai sufletesci si nu suntu dependente si legate de procesele séu schimbarile trupesci. Asia dara peste totu sufletulu remane unulu si acel'a-si in tóte schimbarile materiali si se propaga din unu complexu trupescu in celu alaltu, ce nu s' ar' poté déca sufletulu ar' fi legatu séu concrescutu cu materi'a trupésca. O atare imaginatiune nici decumu nu póte se existe in unu sufletu luminatu si filosoficu. Sufletulu are viati'a si estenti'a lui propria independenta; si noi in cuscienti'a nóstra suntemu convinsi nemidilocitu

si nemutatu, ca estenti'a (eulu) nóstru, sufletulu nostru este inca totu acel'a-si, care l'amu avutu candu amu oserbatu mai antaniu aceea fientia neperitoria (sufletulu). Sufletulu se desvólta fora de a se mutá séu despartí ceva din elu cá din trupu. Ori-cumu se-si cugete omulu relatiunea trupului si a sufletului catr'o lalta: aceea inse e statoritu pentru totu de un'a, ca sufletulu nu e legatu séu concresecutu cu trupulu; acést'a o póte omulu scí fora de a mai avé nusciu ce sciintie profunde; si apoi care mai scie si filosofia, de sene se intielege ca nu va avé nesce pareri asiá absurde, necalite. Despre aceea póte fi omulu convinsu ca „pretotendenea si nicaiurea (*nusquam et ubique*)“ nu suntu numai nesce frase in ventu, éca asiá fora nici o cugetare, ci se baséza pe nesce contemplatiuni adunci.

Éra opiniunea, ca sufletulu ar' fi legatu de trupu peste totu séu de o parte mai insemnata a lui, séu cu alte cuvente: ca ar' avé undeva unu locu anumitu, nu numai ca n'are nici unu temeiu in sciinti'a naturala empirica (precumu mai chiar' se va demustrá mai in diosu), ci se mai baséza si pe o perfecta intunecéla in cugetare, si acésta intunecéla de securu ca tintésce la materialismu si ireligiositate séu aceste i sierbescu de sorgentea cugetarii. Déca cineva cugeta ca sufletulu omenescu are unu locu anumitu in trupu, de siguru ca atunci nu pricepe, de ce nu are si domnedieu unu locu anumitu ore undeva in lume, carea atunci ar' fi se fia trupulu lui. Pe unde ar' fi atunci locul acest'a? Si póte fi aceea spiritu (domnedien) ce are unu locu anumitu? Si apoi cumu ar' stá atunci lucrulu cu spiritele supra si estraomenesci? Si cu sufletele omenesci d'jpa mórte. Pentru ce se fia ele la unu locu anumitu in trupu, candu ele togma asiá de bine aru poté se-si lasé locul acest'a? Inse déca omulu atribue sufletului o miscare libera cu totulu, póte usioru pricepe, ca elu trece totu mereu din o compusatiune de materia in alt'a, cá se-i dee viétiá, s'o insufletiesca, s'o lege de-o lalta si s'o guberneze, si ca dupa mórte face o asemenea trecere numai catu mai iute, unu pasiu mai mare spre perfectiunare. Materialismulu considera sufletulu numai cá productulu unei anúmite compusetinni, si-lu lasa se dispara candu s'a defacutu acésta compusetiune. Compuna numai omulu ce vrè, materi'a o are in mani. Dar' de unde vene cusciinti'a? Vediut'a cineva nascanduse din materia vreoda cugete, si semiementé séu vre-o viétiá sufletésca.

(Vá urmá.)

Invetiatii de profesiune.

E fórté tristu candu omulu unu lucru, ce e destinatu spre scopuri nobile si sublime, lu folosesce spre altele cu totulu imobili si de diosu, candu ceea ce a datu creatoriulu spre luminare folosesce spre intunecare, candu cu lumin'a in mana ratecesce pe calea vietiei si a destinatiunei omenesci, candu imbraca natur'a buhei, ce iubescé numai nóptea si langed'a lumina a steleloru, ér' de lumin'a dilei fuge si se ascunde, séu de nu póte inchide ochii cá se n'o véda. Asiá este omulu si' astu-modu tractéza fórté adese ori scientiele, cari suntu si au se fia steu'a polara a destinatiunii si perfectiunei omenesci.

Omulu pe catu se distinge prin ratiune de cele alalte animale, pe atatu se apropia de animalitate prin nescientia,—si pe catu ratecimu dela scopulu scientieloru pe atatu ne abatemu dela destinatiunea nóstra, pe atatu decademu din adeverat'a demnitate omenésca. Apoi ore cene se abatu mai tare dela scopulu adevératu alu scientieloru? De securu ca neme altii decatú invetiatii de profesiune. Asiá credu. Intielegu invetiatiu de profesiune pe acel'a, care pretiulu si remuneratiunea scientieloru n'o cauta in ele incesi si in folosulu, ce au s'aduca ele omenimei intregi séu si singuru unei parti, — ci in castigulu materialu ce-lu póte elu procurá prin ele singuru pentru sene.

I.

Invetiatiulu de profesiune n'are altu scopu decatú numai interesulu propriu. Elu nu se nevoiesce pentru neme altulu, ci singuru pentru sene. Ramúlu de scientia cu care a apucatu pe acésta cale miserabila, lu smulge cu totulu din universulu scientieloru, lu separéza cu totulu de cele alalte ramuri, dar' nu cá se-lu perfectiuneze, se si-lu propuna de orece scopu alu perfectiunei nu, ci numai cá se-lu folosésca de instrumentu spre scopuri vile. Tóta scienti'a care nu corespunde tendentieloru lui o uresce, o condemnéza, este unu nemicá inaintea lui si totu care se ocupa cu acestu nemicá e unu infumuratu, unu nebanu, care vrè se nebanésca pe altii, unu siarlatanu ce vrè se insiele lumea, unu individu periculosu pentru societatea omenésca! Éta judecal'a miserabila a invetiatiului de profesiune in lucrulu celu mai sublimu in viéti'a omenésca!

In invetiatiulu de profesiune, cá 'n neme altulu, tóte suntu pe dosu: corpulu domnesce, ér' spiritulu e asierbitu. Spiritulu e neindestulitu si pe lunga aceea strinsa

in catenele materialismului. Dar' cu tóte astea poterea lui misterioása erupe, reclama indestulire si neaflandu scutura infricosiata temeliele materialismului. Éta sorgentea neindestulirei si discordantie invetiatiului de profesiune cu sene insusi! Elu incepe a fi molestu siesi si totu de un'a neindestulitu cu sene. Totu ce a castigatu in decursulu oreatoru ani e cu multu mai neinsemnata, cu multu mai fragmentariu decatu se póta indestulí prețensiunile spiritului. Ocupatiunile lui incepu a-lu desgustá, se vede isolatu si eschisu din nesulu lucrurilor, pentruca elu in activitatea lui n'a voitu a se alaturá la cealalta lume mare. Elu a plecatu singuru pe calea vietiei, si chiar' numai pentru sene, dar' a voitu cá totul se fia pentru elu, tóte se fia gata spre dispusetiunea lui, dar' amara satira caci in urma se vede numai singuru!

Invetiatiulu de profesiune pe catu e molestu si discordante siesi, pe atatu immolestéza si impedece pe cei alalti; caci elu cu formalitatea si ingustimea cunoscientieloru lui nu póte fi totu acel'a-si in tempuri si impregiurari diverse. Apoi déca cá atare nu póte esiste decatu numai in acelesi tempuri si impregiurari neschimbate, urméza de sene ca la schimbarea loru remane pe diosu séu de totu séu in parte, si cá se mai póta reajunge trebue s'o iee ér' cam din capetu. Acést'a e caus'a de invetiati de profesiune striga in gura mare in contra oricaroru reforme si innoiri. Ei suntu nemicii cei de antaniu si ne impacati a' totororu reformatoriloru. Candu unu geniu face noue descoperiri, noue schimbari: invetiati de profesiune saru *cum gladiis et fustibus* asupra lui. Candu cineva in cerculu supusu gubernarii lui vré se faca straformari si ameliorari, invetiati de profesiune si-punu caru 'n pietri cá se le impedece, se le sugrume chiar' in nascerea loru; se lupta cá desperati in contra ori carei lumine noue, pentruca ei cá buh'a nu potu s'o véda, se lupta caci lupt'a e pentru formalitatea ce e amenintata cu ruinare, e chiar' pentru esistenti'a loru. Apoi acesti omeni suntu si cei mai fora caracteru, fora cuscientia; pentru interesu se lapeda, se renéga, vendu tata si mama, patria si natiune, suntu gata de vile instrumente spre orice scopuri devolesci; inaintea loru nu este nemica suntu, nemica nobilu, nemica publicu. Déca te-au pusu pacatele se mai apostrofezi pe vre-unu invetiatu de acestia pentru faptele lui, apoi las' de nu ti-ai aprinsu paia in capu; caci ce? Cine merita mai multu decatu elu, cine a lucratu, cine a asudatu pentru binele publicu mai multu decatu elu si éra elu, si apoi vedi

domne cine e mai dreptu mai intieptu, vream se dícu mai invetiatu decatu elu? Si déca la posturi, la remuneratiuni nu este elu de antaniu, séu déca i se mai trage dunga peste tóta socotél'a, apoi astupa-ti orechiele de blasteme si vaete canesci. Lui totu de un'a i-se face nedereptate strigatória la ceru de cate ori ostenelele nu i se schimba 'n auru, in favori de domni mari séu celu pucinu in o lauda resunatória; dar' ast'a totu ar' mai merge, caci de lauda cam de comune nu pre ne ferimu. O voi scientie! déca nu mai pentru ast'a sunteti pe acestu pamentu, atunci mai bine nu ne trebuiti, mai bine se trecemu prin viétia fora de a fi vedutu lumin'a vóstra, in togmai cá orbulu din nascere, care-si finesce dilele fora de a fi vedutu lumin'a soarelui! Dar' nu, altulu e scopulu vostru: sublimu si eternu! Voi faceti, adeverat'a omenime, care nu póte alt'a decatu se conpatiméscu din adunculu animei pe acele lientie omenesci miserabile, cari in campurele vóstre nu vreu se faca mai multu de catu dilerulu in agrulu domnului seu, — cari in remnulu vostru unde domnesce libertatea cea mai perfecta nu suntu alt'a decatu nesce eloti urgisiti!

III.

Vediuramu cine suntu invetiati de profesiune, se vedemu dar' acuma pe ce maluri se nascu, cumu si-castiga densii acestu titulu.

Unii de mici de candu imbracioséza scientiele pentru asigurarea venitoriului loru, apuca pe acésta carare, apoi asiá mergu pana la morimentu. E sciutu ca copilulu pana nu incepe a petrunde scopulu scientieloru si a semti dulcéti'a loru, invétia numai pentruca cauta se invetie si nu are placere ci din contra neplacere; ér' altuia i place se invétie dar' nu pentruca dóra petrunde scopulu si semte dulcéti'a loru nu, ci nmai pentruca s'a incuibatu in elu o ambitiune si o placere gadalitoria de a eclipsá pe cei alalti, si de a-si audí laude dela invetiatoriu séu altii. De multe ori acést'a are nesce urmari stralucite, de multe ori inse e primulu pasu contra cét'a invetiatiiloru de profesiune, e sorgentea vanitati si a materialismului. Adeca elu de multe ori remane totu in aceleasi sentimente ce s' atinge de gustulu si dulcéti'a scientieloru, nu inaintéza nemica, si in urma se marginesce numai la atat'a catu socóte ca-i va fi de ajunsu la castigarea celoru necesarie pentru viétia, si mai in colo nula. Éta cumu se sacrifica pretiulu adeveratulu alu scientieloru, cumu spiritulu se subordinéza cu totul materialismului. Éta invetiatiulu de

profesiune incaltiatu inbracatu. Li s' ar' paré pôte unor'a ca acést'a e unu vitiu séu unu defectu naturalu si prin urmare nu li s' ar' poté imputá, cu atatu mai pucinu pretende ceva mai multu dela densii. O domne! ce ferice amu fi noi déca acést'a ar' fi adeveratu, ca apoi atunci cu tóte relele si pacatele ce le comitemu amu plesní natur'a in facia si amu díce: aceste suntu ale tale, ér' noi suntemu santi. Dieu cu omeni de acesti'a paremi-se ca n'ai avé la ce-ti stricá vorbele, caci ai pati-o totu cá cu badaranulu lui Molieru. Eu dícu numai atat'a, ca voi'a e o dieitate potente in omu, si dupacumu se inclina acest'a asiá urméza tóte cele alalte. — Acést'a e o specia de invetiati de profesiune.

Suntu altii, cari s'au nevoitu si si-au castigatu gustulu si dulcéti'a scientieloru, au studiatu si si-au sfarmatu capulu ani indelungati, si dnpace au ajunsu la nesce posturi grase, ce sciu eu cumu, au cugetatu: la ce se ne mai sfarmámu capulu, se mai priveghiemu noptile, se ne mai stórcemu poterile, caci acumu potemu trái si fora de a ne mai tormentá atat'a; apoi luneca cu viéti'a in molesire, se abatu cu totul dela aceea ce suntu si au se fia. Uita totu ce e nobilu, santu si maretiu, uita chiamarea ce-o au de-o parte cá fientie rationali facia cu destinatiunea suprema, de alta parte cá membrii societatii omenesci, si in urma cá ocupatori a' unoru posturi dela cari depende fericirea la mai multi. Invetiatur'a acestoru nu numai ca nu folosésce, dar' de multe ori strica infricosiatu. Ei suntu o sabia cu doue taisie dintre cari nici unulu nu e pentru apararea a loru sei, bá chiar' pentru a nemenui, ci in casulu celu mai bunu pentru de-a despois pe toti. Din acesti ómeni se nascu si accia. cari vediendu-se favoriti de fortuna aspira totu mai susu, dar' nu pentru binele omenimei, ci pentru inganfarza loru; apoi cá se póta ajunge acolo unde si-au spandiuratu anem'a restórna si de potu nemicescu totu ce-le stá in cale, arunca manule dupa orice metechne, si se póta aru descende dupa ele chiar' in . . . -O! Nu iubescu ei pe neme si inaintea loru nemica e santu. Omeni de acestia in senulu unui poporu suntu mai multu de catu cele siepte plagi ale Egiptului. O domne! decumva pan' acumu nu ne-ai feritu de atari omeni, celu pucinu ne scapa in díu'a de adi, séu de nu, sparge-le velulu in care voru a se ascunde de ochii lunei cá se-i vedemu cu totii!! Ér' tu scumpa tenerime in care e saditu venitoriulu natiunei pazésce-te cá de gur'a sierpelui se n'apuci pe aceste carari fatali, scrie-ti in anema, ca nu inveti numai pentru tene ci pentru binele si inaltierea intregi natiuni, chiar'

pentru omenimea intréga! Ast'a e scopulu scientieloru, si scienti'a fora de folosu, chiar' nesticandu nimeni, ce este alt'a decatu unu focu insielatoriu ce apare in nópte si pe celu ratecitu lu-ratecesce mai tare? Ce este omulu deca-si finésce dílele fora de a potédiceca a implititu aceea pentru ce a fostu tramisu in lume!

III.

Natur'a omenésca asiá e facuta, ca doue obiecte sie-si cuntrarie atunci le pôte judecá mai bine bá chiar' numai atunci candu le confrunta unulu cu altulu. Atuaci numai poté oserbá securu ce are unulu si ce lipsesce celui alaltu, care dintre ele e mai bunu séu mai reu, mai de insemnătate séu mai de diosu. Din asta cauza voimu a confruntá si noi pe invetiátulu de profesiune cu contrariulu seu: filosofulu. Intielegu pe acel'a, care scrutéza adeverulu neinteresatu de alte scopuri si apoi ce a aflatu traduce in folosulu si inaltierea semeniloru sei; si la care scienti'a se remunera singuru prin scientia si prin progresulu ce-lu face omenimea in ele si prin ele. Elu este totu pentru adeveru, mai totu pentru omenime si numai pucinu pentru sene. Pe candu invetiátulu de profesiune voiésce se traga totu la sene, elu si-intendé braciale cá se dee toturoru, pe candu acel'a contrage velurile de inaintea scientieloru, acest'a le intende pentru cá se se avante in universulu loru. Amu poté díce fora imputare ca invetiátulu de profesiune facia cu omenimea, binele si inaltierea ei este unu corsariu, ér' filosofulu in intielesulu aplicatu aici este unu Pompeiu carele a dísu: nu e de lipsa cá eu se traiescu, ci e de lipsa cá se aparu Rom'a de fóme. Acest'a cu abnegatiune de sene se espune pentru omenime, acel'a pentru interesulu propriu o despóia o maltratéza, profanáza numele de omu. Filosofulu se nevoiesce necurmatu a-si largi cunoscientiele sale; elu scie pre bine ca tote se tienu de o lalta cá anelele intr'o catena, elu nu e indestulitu cu nesce fragmennte miserabili, ci se nevoiesce a formá unu totu, cérca noue carari, scrutéza noue adeveruri, nemica-lu descuragiéza, neci o greutate nu-lu sparia, caci elu insusi cauta greutatea; la elu lucrulu se remunera si se insufletiesce prin lucru, pentru activitatea lui nu-su de lipsa incitamente esterne cá pentru a invetiátulu de profesiune. Descoperirile noue si straformarile, cari infrangu pe invetiátulu de profesiune, pe filosofu lu-insufletiescu. Aceluia i s'a surpatu terenulu, i s'a nemicitu elementulu in care a traitu, pe candu cestuia! altu i s'a deschisu unu nouu campu de activitate. Elu se bucura

pentruca totu de un'a a iubitu adevèrulu si a condemnatu formalitatea, a doritu progresulu si s'a ingretiosiatu de stagnatiune; déca in activitatea lui s' au ivitu ceva adevèruri false, ore-care lacune, elu cu anema voiósa si cu mana maiéstra inderépta si indeplinesce, pentruca togma de nu i s'ar templá asiá ceva din afara, elu totusi se nevoiesce necurmatu a-si basá totu mai tare edificiulu scotiendu afara ce nu se unesce cu cele alalte parti si adaugundu ce afla ca lipsesce. In urma calea filosofulu si a invetiatalu de profesiune pe campulu scientielorn si in societatea omenésca e opusa, precumu se opune sórele imaginei lui, ce se resfrange in undele apei. Ei suntu doue elemente cu totulu cuntrarire, si pre cumu foculu nu se póte impacá si impreună nici odata cu ap'a i asiá nu póte face ast'a nece filosofulu cu invetiatalu de profesiune.

Ar. Densusianu.

Vorbirea Dlui I. Popu rostita catra multu meritatulu nostru barbatu Georgiu Baritiu cu ocasiunea serenadei din 5. Noemv. s. c.

M. O. Domnule!

Spiritulu de desvoltamentu si inaintare a ajunsu in dílele nóstre, se redice idea de natiunalitate la sancititate unu adevèratu cultu sacru. Evangeliulu acestui cultu e: garanti'a natiunalitatii prein legi, institutiuni, Jimb'a propria, posibilitatea de a se misicá prein o putere de viétia natiunale, cá conditiuni de esistencia a unei societati politice si garanti'a venitoriului ei.

Celu-ce se lupta pentru apararea acestoru sancitati natiunale, e unu adevèratu apostolu a'folicirei si prosperitatii poporulu seu, e unu adevèratu patriotu, e unu barbatu de spiritu si caracteru adevèratu natiunalu. Si unu atare barbatu e fericita natiunea nóstra a salutá deosebi in persóna M. O. Dvóstra. Si óre se mai amentimu si cauzele care o indreptatescu pe dens'a spre acésta? Nu e de lipsa; ele suntu pré cumoscute. Au cine nu cunósce meritele M. O. Dvostra pentru literatur'a poporulu romanu? Cine nu cunósce Gazet'a Transilvaniei, Fóia pentru tñente, anema si literatura, acarei merite pentru cultur'a si desteptarea natiunale neme le póte descrie; care se fecera, cá se ne folosimu de cuvèntele unu scriitoriu romanu, scól'a politica si literaria a tota Romanimea?! Cui nu-i è cunoscuta energi'a ce ati desvoltatu si desvoltati in caus'a natiunale? Cui nui e cunoscuta, vertatea si constanti'a cu carea v'ati luptatu, si ve luptati intru recastigare,

sustienerea si apararea libertatii politice a Romanulu?! Totu fapte care suntu destulu de maretie spre a insuffá cu simtiuri de recunoscientie si admirare pe fiacare Romanu; fapte destulu de glorióse spre a orná cele mai frumóse pagini a istoriei nóstre natiunali si patriotice.

Inse elocenti'a nóstra e pre debile, spre a poté produce unu fruptu de oratoria, care se esprime tóte acelea, ce ve suntu spre decóre si natiunei spre fala, ci anemele nóstre inflacarate de unu sentiu adevèratu natiunale, ne voru sili totu de a un'a a ve imitá.

Primiti dar' pe scurtu urarile nóstre cele mai ferbenti, si concedeti cá se ne incheiámu debil'a nóstra adresa cu cuvèntele marelui Oratiu: *Serus in coelum redeas dinique intersis populo Quirine!*

Se traiésca!

Avorbinti'a Dlui juristu N. Stravoiu rostita catra multu stimatii si meritatii nostri barbati T. Cipariu, I. Branu de Lemeni si Aloisiu Vladu cu ocasiunea serenadei din 5. Noemvre.

Ilustritatile Vóstre!

Pré Onoratiloru Domni.

Diu'a inaugurarei „Asociatiuneee ardelene pentru inaintarea culturei si literaturai poporulu romanu“ este o dí epocala, fiendu cea de antaiu intreprindere comuna natiunala spre acestu scopu; este o dí de festivitate, fiendca astadi s'a pusu fundamentulu la acelu edificiu maretiu, in care natiunea affictata se se adapostésca, s'a semènatu acelu sembure, dein care se resara acelu pomu imposantu din ácarui fructe delicióse se guste posteritatea, serbandu memori'a antecesoriloru.

Pentru noi locuitorii si tinerii studiosi de aici cresce nespusu insemnatarea acestei díle prin presentia unoru pre meritati barbati, unoru adevèrati stelpi ai natiunei. Precandu unulu cu cea mai mare abnegatiune de sine aruncandu-se in furtunele timpulu nostru cu bratiu puternicu se adoperéza a frange valurile, ce amerintia iubit'a naia a natiunei, combatendu cu elocuentia petrundietória apucaturile malitióse ale neamiciloru, si prejudetiele cele stricacióse natiunei; altulu apara cu unu zelu tenace autonomi'a comitatensa si interesele limbei romane, instrandu lenga miritele pentru natiune si acele pentru patria si constitutionalismu, altulu in fine parasindu sgomotulu lamei esteriori si retragundu-se in lumea cea linistita a propriiloru idei, creata si crescuta cu multe osteneli, culege dintr'ensele cele mai frumóse margaritare, spre a infrumsetiá cu densele altariulu

natiunei, cu unu cuventu, consultanduse in liniste cu geniulu limbei romane, cauta acele cali, cari s'o duca la perfectiunea demna de una limba romanica.

Pentru tóte aceste multe si mari merite a' Domnilorú vóstre nu cutezámu se ve multiumimu noi, ci acést'a lasámu natiunei; acést'a este recunoscatóre, va remunerá filorú sei credintiosi meritele, incatu va poté, in catu nu, va lasá posteritatiei, care gustandu din fructele acestorú merite bucurosu va portá placut'a povara a acestei drepte datorii. Nu vomu cutezá, dicu, a ve multiumí, ci éca cercámu a ne manifestá bucuri'a fiendu asiá fericíti cá se vedemu in mediloculu nostru pe nesce barbati meritati, cá Mari'a Sa prea eruditulu filologu T. Cipariu, Ilustritatea Sa demnulu capitánu alu Fagarasiului I. Branu de Lemeni, si in specie pre prea stimatulu nostru óspe banatianu, fostulu deputatu in diet'a din Ungari'a Aloisu Vladu.

Curagiosule preluptatoriu alu egalei indreptáti si prin armare si alu intereselorú natiunali si adeveratului constitutionalismu! Benevenita ne este present'a Ta fiendu-ca vedemu in mediloculu nostru unu barbatu binemeritatu, dar binevenita ne este fiendca in Tine salutámu unulu dintre bravii frati banatiani, cari de multe ori si-au adusu sange si avere pe altarulu natiunei; dara benevenita ne este present'a „fiandca in tine privimu unu pronuntiatoriu, ca fratii Banatiani precum si toti Romanii, dupa cumu sperámu petrunsi, de adevेरulu „ca numai in unire jace potere“ se punu cu poteri intrunite, spre a ajunge la acea tinta sublima, pe care trebuie se o aiba ori ce romanu in aintea ochiloru, adeca la cultur'a poporului romanu.

Éta P. O. Domni motivele, ce ne inspirara a ne manifestá astfelu (sentiemintele nóstre, si cari striga din pepturile nóstre cele pline de bucuria unu intreitu se traiésca: D-lu deputatu si protonotariu alu Carasiului.

Se traiésca pre eruditulu nostru filologu si Cano-nicu metropolitanu.

Se traiésca binemeritatu Capitánu alu Fogarasiului.

Membrii onorari ai „Asociatiunei romane“ alesi de adunanti'a generale din a. c.

Atanasiu Sandoru, doctoru de medicina si profesoru de literatur'a romana in Aradu.

Stefanu Moldovanu, prepositu capitulariu in Lugosiu.

Andrei Popu Liviu, canonicu in Lugosiu.

Andrei Vasiciu, senatoru in Versietiu.

Nicolae Jiga senior, fundatoru de unu institutu de scolari in Oradea mare.

Aronu Pumnulu, profesoru de limb'a si literatur'a romana in Cernauti.

Protosingelu Iliutiu totu acolo.

Zenoviu Constantinu Popu de Böhmstetten, consiliariu.

Redactorulu jurnalului Ost und West.

Contele Georgiu Csáki, pentru meritele castigate prin ajutorele facute scóleloru si literaturii romanesci.

Aureliu Kecskeméti, redactoru la jurnalulu Sürgöny in Pesta, pentru favorarea limbei romane.

Eara din tierile vecine:

Principele Georgiu Bibescu Brancovianu, pentru fundarea mai multorú institute sciintifice.

Contele H. Scárlatu Roseti, pentru ajutorirea scóleloru cu sume insemnatóre si premiile facute spre scopuri sciintifice.

Petru Poenaru, emeritulu directoru de scóle si membru alu eforiei, pentru rar'a s'a umanitate catra literatii transilvani.

Ioanu Maiorescu, profesoru de istori'a generala si natiunala in Bucuresci.

Dr. A. T. Laurianu, prof. de filosofia in Bucuresci.

Ambii pentru multele si marile lorú merite pe campulu sciintielorú.

Georgiu Fontanini, directoru de scóle in Craiov'a.

Constantinu Hurmuzache la Iasi, in recunoscinti'a meritelorú sale sciintifice cá legistu si cá mecenate alu institutelorú filantropice.

Dr. Simionu Barnutiu, prof. de drepturi in Iasi.

Dr. Petra Campeanu, in Berlinu.

Dr. Damascenu Bojinca, emerit. jurisconsutu in Moldavi'a.

Dr. Ilariu Papiu, jurisconsultu alu Moldaviei.

Eppu. Scribanu, Archimandritulu Scribanu, ambii in Iasi.

Dr. Petru Suciú, profes. de drepturi in Iasi.

Floriaru Aronu, profes. de retorica in Bucuresci.

Dr. de Medicina Alesandru Teodori in Romanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana natiunala.

(Urmare)

§. 52. Pacinatii si sub nume de beseri.

Crac'a unu mero-romanu, castigá in 1017 pe pacinati in contra imperatului Basinliu is

i se impedeacă ocasiunea de-a nevelî cu ei asupra greciloru. — Pe acestu timpu erá Bogdanu, ca-si Foparchu (domnu) peste Dafne si cetatile mai din laíntru in Romani'a de adi. — Unu emiru (domnu) alu pacinatiloru s'a asiediatu cu ai sei lenga Banatu aprópe de Pórt'a de feru la ríulu Biseri'a, si supusii lui s'au chiamatu biseni, carii in 1021 incursera a douóra in Ardélu, si dupace tacura pagaba mare, revenira a casa. —

§. 53. Intarirea pacinatiloru sub Tirach.

Pacinatii asiá se intarira pe pamentulu stramosiloru nostri in Daci'a inferióre, incatu jefuira Mesia de josu (1032), predara Traci'a si Macedoni'a (1035) si batura óstea imperatésca prindiendu (1036) 5 duci imperiali. —

Pacinatii (si peucenegi) erau impartíti in 13 némuri (triburi), si peste ei domniá Tirach, carele avea lenga sine pe Chegenu, unu militariu fórte bunu, si cu influíntia mare, pen-truce vrú se ucida pe Chegenu. Acest'a atunci si-castiga doue némuri, dar' remanendu invinsu, trece cu 20,000 de pacinati la imperatulu Constantinu IX. monomachulu, si botezanduse capeta trei cetati spre aperare (1050). Mai tardiu incepú Chegenu a se bate cu Tirach dar' acest'a maniandu-se ca imperatulu 'i iérta asia ceva, strinse 800,000 de pacinati, si trece cu óstea in Bulgari'a. — Tirarchu cu ostasii sei taberandu sub unu munte, atâta miedu beura incâtu toti se inbetara, éra Chegenu audíndu acést'a, se insotiesce cu ducii imperiali, — aruncandu-se asupra lui Tirachu 'lu prinde cu 140 din ce-i de frunte ai sei, si-lu duce la imperatulu si cu acésta ocasiune desarmandu si pe pacinati 'i aviédia de locuitori la Naisu si Sardica. — (vedi §. 28). —

§. 54. Popóre noue: udii, polovtíi si Cumanii.

Dupace se infransera atatia pacinati in Buglari'a, Daci'a inferióre remase mai detotu góla de barbari, — éra romanii devenira slabi si seraci. — Audíndu acést'a udii si polovtíi, nesce némuri de o vitia cu pacinatii si asemene de o vitia scitica ca si hunii, avárii si magiarii, — venira si se asiediara in loculu pacinatiloru mai alesu pela Nistru, Prutu si Siretu, — éra remasítiile de pacinati se retraseru de frica pela Oltu si Silu. — Udii cu sotii loru in 1065 trecu Dunarea, si batu óstea

imperatésca, si de ci imperatulu Constantinu X. Duca li a tramisu daruri cá se se rentórca, ci predara Traci'a ri Macedoni'a.

Romanii bulgarii, si pacinatii, se confederara asupra udiloru, si 'i batu; apoi grasandu o ciuma udii se sterpira mai de totu. — Udii tramisera atunci soli in Sciti'a in patri'a loru, cá se mai vina némuri de a le loru, si la chiamarea acést'a, locuitorii dela ríulu Cum'a venira sub nume de Cumanii in Daci'a inferióre (1069).

(Vá urmá.)

Varietati.

Masimele si reflexiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(Urmare.)

59. Omulu cate odata tocma asiá e de nepasatoriu pentru sine insusi, cá pentru altii.
60. Suntu omeni, cari nici odata aru fi fostu amorsati de n'aru fi auditu vorbindu d'amóre.
61. Omulu vorbesce puctnu candu nu vorbesce din elu vanitatea.
62. Omului i place mai bine a vorbí reu de sene, decatu a nu vorbí nemica.
63. Precum e caracterulu intieptiloru a díce multu cu cuvinte pucine, asiá e din contra alu nentieptiloru a vorbí multu si a nu díce nemica.
64. Suntu defaima care lauda, si laude care defaima.
65. E mai greu a nu fi gubernatu decatu a guverná pe altii.
66. De nu ni-amu lingusi noue noi insisi, lingúsirea altor'a nu ni ar' poté stricá nemica.
67. Natur'a face meritele, si noroculu le pune in lucrare.
68. Noroculu ne corege de mai multe sminte, care mintea nu le ar' scí corege.

Oh! anim'a.

(Din Revist'a Carpatiloru.)

Oh! anim'a-mi e trista si plina de durere:
Mai tristu de catu mormintulu e sufletielulu meu;
Ca bradu 'n vijalia, se bate in tacere,
Caci nimeni nu aude cum plange, geme greu!

Nu am si eu unu tata, se-lu strigu se me mangaie;
Nu am o maicusióra se-i spunu ce suferu eu;
Nu am nici o copila se-i cautu cu bucuria,
Pe sinulu ei cá crinulu se uitu amarulu mieu.

Amara e ursit'a orfanului pe lume;
Elu plange, si nu-i cauta nimicu mangaietoru;]
Cá unu nimicu in haosu elu trece cu-alu seu nume!
Se duce si se stinge cá unu suspinu de doru.

Pe unu oceanu de lacrimi amar'a-mi animióra
In barc'a suferintiei plutesce ne 'ncetatu;
In aprig'a furtuna pe negure totu sbóra;
Dar' lunga este calea cá timpulu intristatu!

D'ar' fi a mea viéta o cupa otravita,
Intr'unu minutu asi sórbe-o; nu voui se mai traescu;
Caci de atatea chinuri mi-e anim'a sdrobíta
Si 'n crud'a vijelia nu potu s'o mai carnescu.

Se moru! se moru, o Dómnne! cerescule parinte!
Cu ale sórtei valuri destulu m'am totu luptatu!
Nu mai voescu viétia candu tu nu iai auinte
Torenteloru de lacrimi ce'n rugi ti le-am versatu.

Tu, celu ce ai in grige de paseri sburatóre,
De turm'a care pasece in campulu in floritu,
D'a floriloru podóba, frumósá, rapitóre,
Si nu le lasi acestoru nimica de doritu!

Tu, care, cu o vorba, ai grige, bunu parinte,
Si chiar de miculu verme din valuri nezarit;
D'a mea durere numai, oh! tu nu iai aminte,
Or póte a mea ruga din ceru n'ai auditu!

Se moru! se moru, o Dómnne! ca in acésta lume
Suntu cum e fluturélulu in tempulu viscolosu,
Candu nu mai e pe campuri din flori nici triste urme
In sinu se-lu incaldiésca de gerulu durerosu.

De voui muri, o Dómnne! oh! cine me va plange?
Ce sufletu remané-va de jale intristatu,
Cand tuciu lu tristu va spune ca viétia mi se stinge?
Ah! nimeni, nimeni, Dómnne! de toti eu suntu uitatu!

Candu corpulu meu voru duce a-i face ingropare,
D'a mea plecare nimeni n'o sparge lacrimiori!
Si nimeni dupe mine n'o fi cu intristare,
Si nimeni pe mormintu — mi nu va depune flori!

Se moru! se moru, o Dómnne! ca in acésta lume
Sunt cum e fluturélulu in timpulu viscolosu,
Cand nu mai e pe campuri din flori nici triste urme
In sinu se-lu incaldiésca de gerulu durerosu.

1860.

H. Grandea.

Cantu de léganu.

(Din Revist'a Carpatiloru.)

Dedicatu pruncului D. Z.

Tu, alu animiórei mele
De iubire scumpu odoru,
Lenga sinulu maicei tele
Nani, nani puisioru!

Tu, ce esti a mea viétia,
Frumusiei-ti ochisiori
I inchide cu dulcétia
Si dormi, dormi pe sinu de flori.

Frématululu de frundie tace,
Caci aude cantulu mieu;
Dragulu mami, dormi in pace,
Eu veghiezú la capulu teu.

Acumu tempulu pentru tine
Este dulce si doritu;
Dragulu mami, celu ce vine
Nu sciu cumu o fi ursitu!

Ganduri, grige-ostenitóre
Patu-ti candu va 'mpresurá,
Oh! atunce, scumpa flóre,
Póte n'o se dormi asiá!

Angerii din ceru, cá tine
Rápitori, gingasi si blandi,
Sbor' frumosu pe langa mine
Si tu dulce le suridi.

Mai tardiu veni-voru inca,
Dar' s'aline póte-unu doru,
Lacrimi, intristare-adanca,
Dragulu mami puisioru!

Més'a 'ntinsa si 'ncarcata
Am gatitu pentr'-ursitori;
La o muma ingrigiata,
Ce voru spune ele 'n diori?...
Nani, nani, puisioru!

Nóptea lina se pogóra,
Dar eu lenga tine siediu;
La suflarea ta usióra
Tresarita eu vighiezu.

Fia nópte 'naintata,
Diminétia ori tardiu,
Dorulu mumei nici odata
Nu adórme, ci e viu.

Nani, nani, puisioru!

1860. Septemvre 4.

H. Grandea.

Ese in tóta
Sambat'a.
Prețulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóta
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Trupulu si sufletulu.

(Urmare.)

In urm'a contemplatiunilor nóstre de pana acuma trebue se presupunemu, ca in viati'a pamentésca a omului consistenti'a trupului si a sufletului este conditionata imprumutatu, inse ca sufletului nu-i potemu ascrie nece o relatieune spatiaa facia cu trupulu, ca adeca nu potemu dice ca sufletulu are unu locu anumitu in trupu, ci trebue se-lu considerámu cá una spiritu, care pe-trunde totu trupulu, i dá viatia, lu intaresce si-lu-gubérneza, precumu astu-modu face si domnedieu cu lumea, si prin semttri si cuscientia se destinge de totu ce este materia.

Déca in urm'a celoru espuse pan' acumu sufletulu oricum in viati'a acést'a are lipsa de unu trupu intregu, de aici veno ca totusi unele impregiarari ne facu se dámu sufletului unu locu mai strinsu, mai anumitu. Semt're esista numai acolo unde suntu nervi; adeca semt'irile dependu dela anumiti nervi; turburarile ce se templa in sistem'a nerviloru séu in creri (friguri nervóse, aprindere de creri s. a.) impedece si turbura activitatea séu functiunile spiritului. Atari si alte asemeni impregiarari au dusu la parerea, ca crerii cá organu centralu a sistemii nerviloru, aru fi loculu anumitu a sufletului. Firesce la acésta parere se adauge totu odata si o alta oserbatiune: adeca si crerii numai singuri de sene nu suntu alta de catu o masa corporale, cari fora de a fi in legatura cu cele alalte parti vie ale trupului nu potu contribui nemica la viati'a sufletului (cuscientia). De alt' mentea n'a sucesu pan' acumu nece unui anatomu se arate cá ce proprietate potu se aiba crerii si nervi mai pe susu de cele alalte substantie trupesci prin care apoi se póta produce cuscienti'a. La tóta inteaplarea mai inainte de a decide trebue se desbatemu mai de a menuntulu impregiararile ce se tienu de acestu lucru.

Ce s' atinge de sienti'a sufletului in creri, pe catu numai se póte concede, suntu dóue pareri: unii afirma, ca sufletulu in acestu organismu ocupa unu locu mai

estinsu, altii, ca stá numai la unu locu restrinsu (puntu).

La parerea din urma contradicu urmatóriele impregiarari. Sufletulu totu in acel'a-si tempu póte se faca oserbatiuni mai multe si diverse, se védia obiecte mai multe si estense in diverse parti, s' auda mai multe tonuri s. a. m. bá póte se faca chiar' in diversele sisteme a semt'iriloru, noi potemu in unulu si acel'a-si momentu se cautámu peste o campia intensa si totu odata s' audímu si music'a si se amirosemu si odórea floriloru s. a. m. deci de aici se vede a fi fórtre greu cá omulu se-si póta cugetá totu complexulu acest'a de fenomene contemporane ale cuscientiei impreunatu in unu singuru puntu, care totusi se n'aiba neci o estendere. Mai incolof anatomia nu scie nemica despre unu puntu centralu in creri unde sese impreune toti nervii, unde asiá dara s' aru reduce tote impresiunile semt'iriloru si de unde aru pucece tóte actele vólanterie ale omului; din contra crerii suntu mai multu o tiesetura intensa de nervi. Patologi'a inca nu póte aratá nici unu locu in creri, acarui nemicire se causéze o turburare séu o totala nimicire a vietiei sufletesci. Despre acést'a s'au facutu fórtre multe cercari din partea unoru autoritati recunoscute, din cari a resultatu, ca diversele parti a creriloru potu se se nemicésca fora cá prin ast'a se pata vieti'a sufletésca ceva scadere. Fórtre a adese ori s'au aflatu defecte in creri, bá au venitu si casuri de a celea inainte, de crerii erau numai de diumatate fora cá la acel'a individu pana la ór'a mortii se se fia oserbatu ceva impedece in activitatea sufletului. Potu se intre in creri chiar' si glontie si se remana acolo, gavali'a creriloru póte se se struncine prin cadere séu lovire, póte cá prin rane deschise se se disolve de totu unele parti a' creriloru fora cá sufletulu se pata ceva conturbare. Tóte acéstea suntu documentate prin casuri pendoioása, cu cari firesce nu se potu combiná esperentiele cuntrarire, candu adeca din vetemarea creriloru a urmatu turburare de spiritu séu mórtre. Mai alesu medicii nebuniloru au scrutatu fórtre cu dálgintia si cercuspectiune relatieunea dintre

creri și viața sufletească. După numeroasele raporturi, cari le avem până acum, foarte adese ori s'au aflat în cadavrele celor nebuni erori cu totul sanatoși. Rezultatele diversilor experimentatori consună însă aceea că la nebuni (bolnavi cu spiritul) numai foarte arare ori provine nebunia din defectul crerilor, ci cu multu mai adese ori din defectul altor organe. Așa dară rezultatul e acest'a: Spiritul poate să se turbure prin turburarea crerilor, poate însă să rămână și neatins de patimile crerilor, și la tota templarea cauză morbilor de spirit, cândă această provine din trup, nu jace în creri ci cu totul în alte organe. Și cândă din creri se strică și se pierde ceva, nici decum din sufletu nu se strică nici nu se pierde nimic; elu nu este concreșcut în creri. Cu rezultatele patologice espuse până aici consună și rezultatele experimentelor fiziologice făcute la animale. S'au luat dela paseri și animale sugatorie diverse părți din creri, bă și dinmățăți întregi (acumă cea dreaptă, acumă cea stângă) și după aceea au arătat totu acela semne de viață sufletească că mai înainte. Așa dară trebuie să luăm, ca și care parte a crerilor pentru care o deosebi că se implenesc pe deplin funcțiunile sufletului, togma așa precumă e de ajutor spre respirare numai o aripă de plămâni, spre vedere numai un ochiu. Până cândă înșe există ambele emisfere a' crerilor, se ajută una pe altă, se împreună spre o funcțiune comună, încatu noi cu amândouă semțim și cugetăm simplu, precumă cu amândoi ochii vedem numai un simplu, cu amândouă urechile audim un simplu, cu amândouă aripile de plămâni respirăm simplu.

Sunt unele animale, cari după cum se știe le poți tăia și bucată, și și care bucată este unu animalu întregu. Unde a fostă așa dară înainte de tăiere sufletulu animalului? Atari animale neperfecte suntă că unu magnetu, a'cărui parte și care de care este unu magnetu întregu cu polulu nordicu și sudicu.

Decă din toate aceste împregiurări vomă lua în consideratiune chiar' numai acele, cari se referesc la omu: Că va urmă din ele pentru părerea, că sufletulu este în unu locu anumitu și peste totu în creri?

Cu toate că nu este securu a conchide dela viața sufletească a unei clase de animale la a altor și dela a animalelor peste totu la a omului, totuși nu va fi fora scopu a mai amenți următoarele împregiurări. Cea mai mare parte a animalelor nevertebrate n'au creri de locu, și nici o sistemă anumită de nervi. Decă înșe ia omulu semă la o albina, la unu fluture, la unu sca-

rabusiu, la unu paingine s. a. m. în viața loră cea activă, nece decumă nu poate dice peste totu siguru, că aceste animale fora creri n'au avé ceva activitate a semților precu lați sufletul. Chiar' și alte animale mai perfecte (amfibie, pesci) trăiescu încă tempu îndelungatu togma de le și iai de totu crerii (capulu) și bucatiescu. Totuși despre explicarea ataroră împregiurări suntă încă în cërta și îndoiela fiziologii. Că s'atinge înșe de omu a statoritu, că pe lungă toate nevointele până acumă nu s'a aflată nici unu punctu în trup, de care se și legată activitatea sufletului și viața peste totu, și din toate scrierile a rezultat, că dela nesulu solidam a' totororă părților însemnate a' trupului depinde existența pământă a omului. Împărțirea poterilor sufletose în anumite părți ale crerilor după Gallu, în totu respectulu este nescientifică. Împregiurările espuse până acumă vorbescă decisivă în contra unei atari încercări și togma părțile anatomice pe cari se basază Gallu a demonstrată anțomiu că suntă cu totu false.

(Vă urmă.)

Limb'a Romanăscă.

Decă luăm în consideratiune originea totororă limbilor cunoscute până în d'ură de aci, vedem că atatu e de oscură, încatu potemă cu totu dreptulu dice, că nece o națiune nu-și poate deduce originea limbii sale basată pe documente demne de credență, din cauză că toate monumentele cele vechi s'au datu prăda vandalismulu celui barbaru alu timpurilor. Chiară această, adică lips'a monumentelor, e cauză că nece despre originea limbii noastre nu se învoiau cu totu; totuși din documente secure, razemate pe base istorice se știe, că limb'a noastră f'ă limb'a comună a poporulu romanu încă înainte de edificarea Romei, bă și înainte de descălcarea Troenilor pe pământulu Latulu. Topeținu dice: „*Ut Valachos Italia oriundos supra probavimus, ita nunc eundem gloriam ipsis retiniquimus: Est enim sua lingua veterum Romanorum*”¹⁾ er' Entropiu dice că numai pe tempulu lui Latinu — cândă descălcarea și Troenii în Latiu — începă a se formă o limbă cultă și maestră cu care se și usueze literatii în științe și în administratiune „*Regnante tamen Latino (in Latio) qui latinam*

¹⁾ Precum arătamă mai susu că Românii se tragu din Itali'a, așa și le luămă acumă aceea gloriă, fiindcă limb'a loră e vechilora Romani.

linguam coexist et Latinos de suo nomine apelavit“.²⁾ Acesta limbă intru începutu eră totu un'a cu cea, care o vorbiă poporulu și se numea latine dela regele loru Latinu carele i puse mai antenju regule dupa cari se se cria. — Invetiandu dupa aceea Latini in decursulu temporeloru scientie, avura opu a forma mai multe cuvete și forme, pentruca la poporu se afla de a pururea numai cuvete, și forme pria cari-si, semna cunoscintele sale; er' limb'a poporului a ramasu ne schimbata. — Limb'a latina carea dela edificarea Romei se numi si romana deveni generala pentru tote poporale Italiei; din ea, cum amu vedintu, se nascu limb'a literaturii, carea perfectiunata dupa regulele gramaticii, se distingea in unele forme și trasuri artificiose de cea poporale, „*Aliud est latine, aliud grammaticè loqui*“ Quintilian,³⁾ cu tote ca ambele-si, aveau fundamentulu in limb'a poporului, fiindu un'a ea și alt'a latine „*precepta latine loquendi pueritis doctrina tradit*“ Cicero,⁴⁾ Horatiu dice ca pe tempulu seu nu se mai in tielegaau bine versurile saliare facute de Numa Pompiliu alu doilea rege alu Romaniloru in limb'a literaria de pe tempulu lui:

Iam Saliare Numae carmen qui laudat, et illud Quod mecum ignorat, solus vult scire videri.—⁵⁾

In temporele nostre tote poporale — si tu limb'a literaria si poporale; limb'a literaria nu se putu nasce inainte de cea poporale, asta din urma se cultivu pentru scopu literarie, prin umare si limb'a literaria e fiia limbii poporale. — Si strabunii nostrii petu anulu 105 a. c. candu i aduse imperatulu Traianu in tierile acestea verbiau limb'a latina poporale sau romanésca, in se scria in cea latina invetata. — Deaci pana la anulu 1439 unu velu negru nostrabatatosu acopere istoria limbii si a literaturii nostre. Literati nostrii nu se invoiescu cu defigerea tempului, de candu limb'a romanésca incepu a forma o limbă de sena statatorie, cu fisonomia propria, adeca: de candu ea scapa de sub protectiunea unei limbii streine ce apuca deasupra, care aci fu limb'a latina. — In acestu respectu domnescu doce opinioni a' literatiloru nostri, cari cu argumente destule combatu alte done opinione a' inimiciloru nostrii, dintre

cari unii dice, ca noi amu primitu dupa aceea limb'a greca in besereca si administratiune; er' altii cea slovenésca si dintre romani sunt unii, carora le vene ctre greu a ceti vtr-o caste romanésca. — Totu afirma ca pana la anulu 602 d. Ch. romanii si in Dacia se folosira cu limb'a latina in besereca si administratiune, aci in se se defacu, si unii arata, ca dupace prin edictulu imperatului Phoca din acela anu limb'a latina inceta a mai fi judecaterésca si diplomatica in imperulu orientale, se procuru si orice influenta a limbii latine asupra limbii romanesci, si fiinduca pe acestu timpu Dacia eră localu principale de preambare alu poporale loru barbare dela resarita spre apusu, si dela media nopte spre mediadi, pria umare izolata de totu corpulu imperiului Romanu, n'a potatu ave nece o limb'a influentia in ea, si asi parasita de toti, fura nevoiti a-si folosi limb'a romanésca, carea fora nece o indeieta, pe la începutulu acestei epoce eră totu un'a cu limb'a italiana. Cantemiru e primulu aperatoriu alu acestei opinii, Siacai cu Petru Maioru imbractiara marturisirea lui, argumentandu, ca Romanii avura preati si carti in limb'a nationale scrise cu litere strabune romano-latine pana in sul'a XV. si ca acés'a fu posibilu de argumentu ne pote fi aceea ce ne arata Salagiu, ca adeca comentariile evangelice s'a scrisu in limb'a poporale „*Fortunatianus Aquilensis Episcopus imperante Constantio in evangelia rustico sermone scripsit commentarios*“⁶⁾ apoi rogatiuni pentru poporu inca se voru fi scrisu. — Si de ce se nu fi potutu scrie tieranulu romanu in limb'a sa, mam'a limbii latine — ? nu scriu si tieranii nostrii de aci: Germani, Magiari, Sloveni, Romani etc. in ideom'a loru propria, cu tote ca nu-su literati? tote poporale au poesii, cantice poporale, literati le aduau. Istoria ne arata mai de poesii d'a plebei Romaniloru, carea a scrisu in togma cum scrie tieranulu romanu, carturariulu din dilele nostre. — Deca Bulgariloru, Sloveniloru li-s'a predicatu, si scrisu inventatiurele crescine in limb'a loru numai ca se-i póta face crescini, pentru Romani se nu se fi facutu asemenea? ce propasire ar' fi facutu crescinataea propagata in limb'a straina si ne intielésa de ei? Numai cu limb'a romana in besereca ne potemu esplicá mai bine bulele (papiloru romani catra regii Ungariei pentru sterpirea eismaticiloru. — De acés'a opinione se tiene o parte a literatiloru nostrii pana dupa 1439 candu

²⁾ Dar sub domnirea lui Latinu in (Latiu,) carele a corespundit limb'a Latina, si-ia numitu Latini depre numele seu.

³⁾ Alta-i a vorbi latinesce, alt'a gramaticesce.

⁴⁾ Regulele de a vorbi latinesce se invetia din copilaria.

⁵⁾ Care lauda acum versurile saliare ale lui Num'a, si aceea ce nu precepe ca si vreme, vtr-o se s'arata ca numai elu scia.

⁶⁾ Fortunatianu Episcopulu Aquilei sub domnirea lui Constantiu, comentariile evangelice le-a scrisu in limb'a rustica.

ér' se unescu. Ceealalta parte dice: noi nu aflam in tota istoria dela 105 — 1439 nece o templare carea se fi facutu pe romani se lapede limb'a latina invetiata si se iee alt'a in locul ei, ca-ce pana la 274 fura sub imperatii romanii, dela 274 — 371 sub Goti, cari inca au luat limb'a latina invetiata si religiunea de la Romani, si numai pe incetu apoi mai deformara literele latine pentru scrierea limbei lor, dupa aceea fura sub alte popora barbare pr. Huni, Gepidi, Avari, mai tardu sub Unguri, cari toti fecera asemenea. Imperatii romano-orientali avura inse pucina influentia asupra Daciei, chiaru din caus'a acestor popora barbare. — Pana catra finea secului alu XV-lea tote poporale Europei aveau in scola, besereca, si judecatoria, seu limb'a latina invetiata seu cea elena, pentrucu singuru acolea era desvoltate de ajunsu, ca se se pota propune scientiele in ele. — Deci intru aceea limb'a cautara se scrie, si se invetie si Romanii cari scrisera si invetiara ceva. — Candu voru fi inceputu strabunii nostrii mai antaniu a scrie in limb'a latina poporale adeca: romanésca nu se scie, cartile cele mai antaniu tiparite si scrise in acésta limba suntu din seculu alu XVI-lea, fora de ase poté inca de plinu scf carea a fostu antai'a carte romanésca tiparita; cea mai vechia inse e: invetiatur'a crescinésca tiparita in Sibiiu la anulu 1546, ci pana atunci Romanii fura nevoiti a trece prin o in fioratoria templare in respectulu limbei.

Este cunoscutu ca pana catra seculu alu XI-lea besereca dereptu credentiósa era numai un'a, ér' atunci se escá seisiunea ei in apuséna, carea recunosea pe pontificele romanu de capu ala beserecei, si in reseritóna, carea remase sub epitropia celor patru patriarchi a tota lumea. De stunci incóce se templara multe certe pentru Romani intre pontificele romanu, si intre Patriarchulu de la Constantinopole. -- Acést'a merse asiá pana catra seculu alu XV-lea. — Pe atunci Turcii se apropiá totu mai tare de Constantinopole si-i amenintiau pierirea. Joane Paleologulu imperatulu dela Constantinopole si Patriarchulu Iosifu fratele imperatului, carele a si moritu in Rom'a, determinara se se unésca cu besereca apuséna, sperandu ca prin acést'a voru capetá dela pap'a si dela cei alalti apuseni ajutoriu in contra Turciloru. Pertru aceea si tramese legati la patriarchii dela Ierusalimu, Antiochia, si Alessandria, precum si la principele Alesandru celu bunu, si metropolitulu Moldovei, ca se mórگا cu totii la sinodulu dela Florentia. — Mersera cu totii, altii in persóna altii-si tramesera legatii. — In 6. Iuliu 1439 dupa cum scrie Constantinu Capitanulu „s'au asediatu, si au facutu li-

turgia toti cu pap'a, dupa asiediarile lor. Apoi nevrendu se se iscalésca vladic'a dela Efesu (Marcu) tote lucrurele au remasu desierte: cace ajutoriu n'au datu pap'a si domnii Franciloru, si nece vre unu bine nu s'au facutu, ca au amblatu indesiertu doi ani si ér' indesiertu au venitu. — Care venindu acasa si-au gasitu imperatés'a mórtá si calugarii cari era remasi la Tiarigradu nu vré se-i primésca la besereca, dicundu ca suntu eretici. Ci era mare turburare intre densii, si din afara le facea Turcii turburare, si cá nesce orbi nu-si cunosea pierirea lor, de acéstea au facutu si facu calugarii. — Intre altii subscrisese si Damianu (Metrofanu) Metropolitulu Moldovei unifea besericei grecesci cu cea latina, audtendu inse ca principele Iiesiu fiulu lui Alesandru reproba fapt'a lui, nu mai cutesá a se reintórce in patria. — Marculu Archiepiscopulu dela Efesu tramese in Moldov'a pe archidiaconulu seu Teoctistu Bulgarulu, cu recomandatiune cá Moldovenii se-lu aléga de episcopu in locul lui Damianu. Acest'a cá se-si pota aপরá pe credentiosii sei, mandá cá limb'a latina se se lapede din besereca, din administratiune, si din scola, cá nu cumva tenerii Moldaveni invetiandu acésta limb'a, se pota lege cartile scrise de apuseni, si se se seduca de dogmele lor, ér' in locul acestoia se introduse cea slovenésca.

Poporului in respectulu limbei i era totu atata — dicu cei de opiniunea a dóua — cace din limb'a latina invetiata nu scia nemica cá si din cea slovenésca, si pentru-aceea se intreeau cum se arda mai iute cartile besericesci scrise in limb'a latina, cugetandu ca prin acést'a aducu sacrificiu placutu lui Ddieu; se fi avutu romanii limb'a romanésca in besereca — din mai incolo—atunci nu era potere pamenténa cerea se-i fi induplécatu a lapedá o limba pe carea o sciu cu totii, si se iee alt'a cu totulu streina, pentrucu nu se afla nece unu esemplu in istoria lumii. Ci ori care din aceste dóue opinii se f'a cea adeverata, din cele aratate se póte cu dreptulu marturisí ca romanulu totusi a scrisu si romanesce si inca cu litere romano-latine, si numai reutatea inamiciloru impreunata cu bigotismulu religiosu a facutu cá limb'a romana in tempu de 204 de ani se devina erasi sclav'a unei limbe, carea acuina n'afostu nece sora, nece mama ci cu totulu straina.

Teoctistu a provocatu pe Metropolitulu din tier'a romanésca cá se faca si elu asemenea, ér' acest'a prin influentia sa cá Esarcha a Metropoliei transilvane, a misicatu pe Transilvani si Ungareni cá se faca si ei

asemenea, si fienduca acest'a avea chiaru asiá de mare ura asupra catoliciloru cá si cei din Moldov'a, bá estira finea secului alu XI. Papa dela Roma mandá regelui Ungariei cá se întreprinda speditiune cruciata asupra tuturoru necredentiosiloru, adeca asupra celoru ce se tieneau de beseric'a rosarotena, (Pentru acést'a ne parasi Radu Negruhu si Dragoesiu Voda) asiá cu totii luara limb'a slovenésca, introducanduse in beserecele romaniloru din Moldov'a, de carea se tienea Besarabi'a si Bucovin'a, in tier'a romanésca, de carea se tienea Banatul: in Transilvani'a si Ungari'a pana la Tis'a. — Anem'a romanului sangera, mentea-i se intaneca si lu cuprindu sori prin totu corpulu candu cugeta la aceea templare, prin carea Romanii insi-si infipsera cutátulu in anem'a natiunei sale, cá s' o ucida pentru totu deuna. Sub jugulu celu de fieru alu acestei limbe jacuse limb'a nóstra 204 ani, dela 1439—1643, adica pana pe tempulu candu in Transilvani'a s'a fostu latitu fórté tare religiunea lui Luter, si a lui Calvianu, si dupace aceea fú acceptata cu braclele deschisa de Sasi, ér' acést'a de Unguri.

Principele Georgia Racotii in sfacaratu de zelulu celu mare, ce lu nutriá in senulu séu pentru de a-si latí natiunalitatea si relegiunea sa (calvismulu), vediendu ca pe romani nu-i póte face calvini, cugetá ca ei numai pentru aceea nu se facu, cae ei nu precepu cultulu divin, pentru aceea mandá cá cultulu divin in beserecele romanesci, se se faca numai in limb'a romanésca, cá cartile beserecesci se se traduea in limb'a romanésca, si totu de o data redica tipografia romanésca in Alba-Iuli'a. Romanii cu tote ca doi metropóliti ai loru fusera ucisi in modulu celu mai crancenu de catra ungurii calvini, cu tote ca protopopii si preutii loru erau pusi la prinsóre, maltratati, folositi la lucrurele publice cele mai dediosítoria, cu tote ca sinodele lor besericesci erau supuse superintendentului calvinu, pe care patru protopopi romani erau nevoiti a-lu duce pe umere in sinodu, unde acel'a presiedea, si le dictá tóte orenduelele, cate voia elu se introduca romanii in beseric'a lor, bá cu tóte ca din mandatulu acelui episcopu se dede si unu catechismu cu dogmele calvinesci in limb'a romanésca, care erau nevoiti toti romanii cu micu cu mare cá se-lu invetie, cu tóte acéstea tiranii neaudite, totusi bravii nostrii strabuni romasera neclatiti in credenti'a crescinésca rosariténa, si asiá prin provedenti'a divina cea nespusu de mare planurele lui Racotii pentru calvinismu fara fora nici unu resultatu, ér' romanii castigara ne spusu de multu: ca scapara de

sub jugulu celu despótecu alu limbei slovene, si incepura a redécá negur'a intunecósa care pan' aci acoperise calea romanului catra orice lumina, orice cultura spirituala.

Totu pe acele tempu, adeca la anulu 1643 se tiend sinodu mare la Iasi, in care se decretá, cá limb'a slovenésca se se lapede din besereca, si se se introducea cea romanésca. Si asiá in anulu 1643 se introduce limb'a romanésca in tóta Romani'a din cóce de Dunare. Ci fienducá romanii in 204 de ani numai slovenesci si cu buchi cirilice scrisesse, acum erá cu nepotentia, cá se se scrie cu alte litere, pentruca atunci preutii nu aru fi fostu in stare de a lege o liturgia, de aci veni si aceea ca la cartile besericesci, la cantari si la rogatiuni se tiend titul'a cea slovenésca pr. utrenia, pesna, bogorodisna, sedelna, ciaslovu etc, ci se le fia pusa cineva tóte romanesci, atunci preutii cari nu cunosceau acelea titule decatu numai slovenesci, deveniau in cea mai mare incurcatura. —

De atunci incepú si orisonulu literaturii nóstre a se lumina, limb'a a se cultivá, de si ce e dreptu pentru temporele cele nefavoritória cam incetisioru. — Ér' dela intemeierea scóteloru din Plasia in anulu 1754, incepú a luá unu sboru si mai mare, pentruca din ele estira aceli barbati ale caroru scrieri nemuirtórie suntu venerate de intrég'a natiune, cari desceptara sentiulu si viéti'a romana, numele caror'a suntu scrise in anemele tuturoru romaniloru, precum suntu: unu Sincai, barbatu cá carele mai invetiati nu avura Romanii, — Petru Maioru istoriculu romaniloru, carele cu invetiaturele lui rupse velulu celu intunecosu alu nescientiei ce erá tensu peste frumós'a Romania, — Samuilu Miculu gramateculu Romaniloru etc. Ei fura cei de antaniu cari incepura a scrie limb'a romana cu literele romano-latine si a o investi in vechiulu vestimentu, de carele-o lipsise limb'a slovenésca, si amblá persecutata si despoiata de vechiele ei ornamente. Dupa intemeisrea scóteloru din principatele Moldovo - Romania, a scólei dela Beiusiu in Ungari'a, limb'a romana, desvoltarea ei, si investirea cu propriulu vestimentu luá unu avantajiu si mai mare.

Cea de antaniu gramateca a limbei romane compusa de Samuilu Miculu se tipari la anulu 1780 cu litere romano-latine, de atunci si pana astadi se tiparira mai multe carti romanesci cu litere romano-latine atatu in Transilvani'a si Ungari'a, catu si in principatele Moldo-Romani'a, bá a sperare ca nece se voru mai tipari multe cu deformele buchi, incatu adi avema si carti besericesci, carti de rogatiune cu litere romane pr.

pentecostarismu, acatistulu etc. in dieciuniu trecută se tiperira gazet'a, organulu luminarei si carierulu de ambe secele, astadi avemu mai multe scrisse inso cu diferite ortografii, cari cu tempu se voru reduce la un'a. Asti santu ale predomniloru barbatu Petru Maioru, Eliade, T. Cipariu si Laurianu, acesti barbatu—si redicaru unu monumentu nestersu in campulu literariu alu Romanimeu. *)

Romanii austriaci se cam concentrara adoptando elaboratulu comisiunei Sibiiene din 2. Octovre 1860. — Ci e sperare ca in scurtu tempu intemoanduse scóle nu nu mai inalte, ce si poporali, limb'a si literatur'a nòstra prin Asociatiunea literaria transilvana, prin reînecetatele esteneli si sudori a unoru barbatu bine meritati si pleni de sentiulu celu santu natiunele va propast cu pasi giganteci de a-ne poté pune in comparatiune cu alte popóra culte in respectulu limbei si alu scientieloru.

Basiliiu T. Alutanu,
juristu.

Extractu din tesele séu propusetiunile lui G. Baritiu subternute in siedinti'a III. a Reuniunii transilvane literarie. **)

1. Pentru carti scolastice, pe care au se le anu-mésca respectivele corpuri profesoresci. Spre acestu scopu se poté compune îndata unu comitetu constatoru din directori si profesori.

2. Compendiu de istori'a Transilvaniei compusu a-siá, cá acel'a se se póta introduce si in gimnasiulu micu, se fia si de lectura pentru publiculu midiolociu. Se in-tielege de sine, ca acésta istoria trebue se fia cu tóta luarea aminte la tóte misicariile vietiei publice si natiu-nali a romaniloru transilvani, se aléga fantanile istorice cu tóta putinciós'a critica, se nu crutie si se nu tiena nici o parte.

3. Starea agriculturiei la romanii transilvani. Scriere comparativa, atatu cu referintia la romanii locuitori in diferitele tienuturi ale patriei, catu si cu referintia la modulu cultivarii pamentului intre sasi si secui, si érasu in comparatiune cu Itali'a de susu, cu Elveti'a si cu Boemi'a. In legaminte cu acést'a:

a) Inriurinti'a sciintiei chemice asupra agriculturiei.

*) Numai dorere ca Eliade acumu însusi rúnésa monumen-tulu ce si l'a redicatu! R.

**) Vedi protocolulu adunarii generale din 4. — 7. Noembre 1861, cum si Gazet'a Nr. 86.

b) Horticultur'a séu gradinar'i'a. Suprem'a necesitate de a o imintá cu tóte midiolócele între romanii. —

c) Pomari'a. Intre asemenea. —

d) Cultur'a paduriloru: tóta putinciós'a loru crutiare pe unde se afla, sadire de paduri pe unde lipsescu.

e) Cultur'a vermiheru de metasu. Enumerarea cauze-loru, pentru care înderearile respectiveloru gubernie mai virtosu de ani 80 încóce nu au potutu reesi cá se introducea acestu rama de economie.

f) Restaurarea si incuragataru culturiei de stupi in tóta tier'a.

g) Imbunatirea totororu soioriloru de vite, cornosu, copitate, lanóse, cum si a paseriloru domestice. In legaminte cu acést'a deslegarea întrebareá, déca: de ani 25 încóce prasirea de vite si totuodatu nobilitarea soioriloru la locuitorii romanii a naintatu séu a inapoiatu. Un'a séu alt'a pentru ce?

4. Descrierea comparativa a locuintiloru ómenesci la romanii tierani din punctu de vedere igienicu, poli-tienescu si esteticu, totuodatu enumerarea cauzeloru pentru care romanii tierani pana acuma nu s'au îndom-natu a-si cladi locuinte din materii mai solide.

5. Descrierea comparativa a portariloru romanesci din punctulu de vedere alu folosului cu privire la clima, si totuodatu din celu esteticu. Deslegarea castianiloru, care din tóte portarile romanesci de ambele secese póte se fia si mai coresponditoru climei si mai frumosu, cum si care portari aru fi cá séu se dispara cu totulu, séu incai se se mai cultive.

6. Descrierea midiolóceloru de nutremente alu ro-maniloru din punctu de vedere igienicu.

7. Deslegarea întrebării: in care tienuturi ale Tran-silvaniei. suntu barbatii romanii mai robusti si totuodatu mai nuncitori, cum si femeille de o frumsetia mai cla-sica si mai traítóre (durabila).

8. Paralela trasa din punctu de vedere psiholo-gicu si fisiologicu între romanii transilvani cu toti cei-lalti romanii locuitori inainturulu monarchiei austriaci, si anume cu banatienii, cu cei dintre Crisuri, Somesiu si Tis'a in Ungari'a si cu cei din Bueovin'a.

9. Deslegarea întrebării: care suntu midiolócele si caile cele mai siguru ajutatóre la întemeierea, inbu-natatirea si perpetuarea scóteloru populare între romanii.

10. Colectiune de cele mai bune (óinci) balade romanesci transilvane.

11. Pontruce art'a zugraviei, cu tóta protectiunea ce-i dá ritulu bisericeii reserbitene, nu poté naintá la romanii peste totu?

12: Colectiunea tezaurilor inscriptiunilor romane tiparite si netiparite, care s'au descoperit pana acum in Transilvania si in terrenele vecine cu densa, insoite de unu comentariu romanesc.

13. In privinta unei colectiuni numismatice administratiunea societatii noastre se-si puna tota silitia spre a intemeia un'a catu se pote mai avuta, spre care scopu indata-ce va aduna o suma oresicare de numi, se se puna in raportu cu alte societati si cu particulari spre a da si lua in schimb.

Alte dispusetiuni dorite.

Administratiunea se ia mesuri energiose spre a complini lacunele din istoria patriei si a natiunii noastre. Spre acestu scopu mai anume secretarii ei se se puna in raportu cu tote bibliotecile si colectiunile de documinte din patria noastra, cu toti eruditii istoriofilii si istoriografi atatu in patria catu si in afara; era pentru ca scopulu se se pota ajunge cu atatu mai usioru, spe-sele de calatoria se se platésca din veniturile societatii.

Pentru colectiuni de documinte se se face intrabare si la: DD. Scariata H. Rosetti, generalu Mavro, Iancu Ghica, Ioanu Maiorescu, Dr. A. T. Laurianu, Eudociu Hormuzache in Bucovina, Nic. Istrate in Moldov'a si la sectiunea ministeriala pentru chrisovele monastirilor in Tiera romanésca.

Se se cora manuscrisurile lor: Sam. Micu, Georgiu Sineci s. a. toate dela Oradea de catra ministerulu repositu.

Totuodata se se ingrigésca de adunarea documintelor pentru istoria bisericésca a romanilor.

Foi'a periodica ce va fi se ésa pe spelele societatii, se se ocupe *per eminentiam* cu publicarea de documinte istorice, originale si traduse.

De sub Ciblesi 22. Noemvre.

Fiacare romanu din acestu districtu caruia-i jace la anema fericirea, prosperitatea si inflorirea natiunii sale, salta de bucuria vedendus in momentele presente „*tandem aliquando*” resoluta problem'a in privinta fondureloru, muntiloru, padureloru etc. acea problema dela carea dependea forte multu inflorirea acestui districtu. — Fiacare, dicitu, struncinatu de fatalitatele ei meseritatele tempului severu, de ar' fi chiar' in cele mai extreme se va semti in o alta vietia prevedendus in

viitoria o sorte mai favorabila nuntumai pentru sene ce si pentru fii sei.

Un'a din cele mai importante cuestiuni de proprietate a fostei II. leg. romane se pote privi fondulu monturului in tota priventia, care a fostu indatu la desfiintarea lei unei numite destinatu spre stipendia pentru tenerii lipsiti de midilóce, cari voru studiá pre la gimnasia si alte facultati mai inalte; — si nece s'ar' fi potutu destiná acestu fondu spre unu scopu mai salutaru, deorace tenerii nostri cam in genere crescunduse pentru pusca eramu lipsiti de barbati cari sene apere derepturile si interesele natiunii, ér' de alta parte o Domne! multe talente escelente se ingropare singuru din lips'a midilóceloru. Acum dar' aflandune asecurati in contra acestei piederse sene folosimu de ocaziune, se studiámu, caci cu catu mai nesupportavere fure fatigiale barbatiloru nostri fruntasi spre a reest cu resolvarea acestei probleme interesante cu atatu mai pretiuitu se ne fia acelu tesauru maretiu ce pote, si va nasce barbati cari voru fi stalpi si colonne natiunii, fortaretie neopugnabile si eroi in lupte natiunii.

Administratorii acelu fondu, lu voru sci cu scumpetate folosi preferandu interesele comune celoru particulare. —

Nemicu resta asiadar' alta decat a aduce o multumita si recunoscientia publica braviloru nostri barbati cari colucrara cu energia pentru resolvarea causei nostre si in specie stimatului D. Basiliu Nascu care lasandusi famili'a si primindu asupra sa sarcin'a grea de deputatu se duse la Vien'a inca in Decemvre a. t. spre a esepora deciderea causei, deunde dupa nespuse fatigia abia ia dnu'a de S. Demetriu de curundu se reintorse aducandu doritul resultat.

Primesce dar' stim. Dle acésta multumita si recunoscientia, care indresnescu a ti-o aduce in numele tenerimeii studiose a acestui districtu, — fi siguru ca acésta provene din sinceritatea anemei nepetate. Meritele si fatigiale ce le-ai facutu voru fi intiparite cu litere de auru in anem'a tenerimeii pentru totudeuna, — fiacare impartasinduse din acelu tesauru parentiescu si stramosiescu si va aduce amente de greutatele si ostenelele fundatoriloru si-si va implin sant'a oblegatiune.

Sprezu ca in scurtu planurele grandiose a III. Sale D. Capitanului nostru supremu se voru realisa, si ne vomu afla in acea placuta pusetiune a *iniscientia Onor. publicu* despre intemeierea unui gimnasiu in

Nascudu si alte intreprinderi salutare. Domnedicu cu noi!

Leone Pavelia.

Sciri scolastice.

In numerulu 12 alu „Concordiei“ cetisemu o provocare catra fratii din Ungari'a si Banatu, cá dupa esemplulu fratiloru transilvani (cumu se incepuse in anulu trecut), se faca si dintii colecte pentru ajutarea teneriloru fora subsistentia, cari studiéza la universitatea din Pest'a. Acésta provocare nu remase fora resultatu, si in Nr. 28 alu aceleia-si diurnalu ne si surpinse placut'a scire, ca spre acestu scopu s'a formatu in Pest'a unu comitetu de 11 membri, care adeca se primésca si se administréze colectele ce voru incurge. Noi nu potemu dice alt'a decatu se-i felicitámu, si se le urámu succesu favoritoriu, caci dieu forte pucini suntu intre romani, pan' acuma, cari se-si póte sustiené fi pe la institute mai inalte numai pe spesele proprie, si deca natiunea intréga nu se va ingrigi de fii sei, atunci ei voru fi siliti a-si ingropá talentele, ér' natiuea va pierde ne spusu de multa.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 56. Pacinatii parasescu tier'a cuprinsa.

Pacinatii érá fórté strimtoriti in Romani'a de adf, pentruce in 1081 se cugetara cá se tréca la cei alalti pacinati asiediati in Bulgari'a. Pentru acést'a tramisera 5 soli peste Dunarea cá se se sfatuésca pentru colonisare; — érá din partea celoru din Bulgari'a érá Tatu, domnu in Drastioru, Hale in Bidin'a si Satia cu Sestlavu in alte cetati. — Dupa legatur'a facuta, pacinatii trecura Dunarea si se asiediara la lucrarea pamentului, — si asiá in 1083. Romani'a se goli de pacinati inse numele loru a remasu pe romani mai multu timpu, din nesciinti'a scrietoriloru greci. —

§. 56. Inceperea Cumaniloru in teatrulu istoricu.

Ajungendu Cumanii in Daci'a inferióre, ei traiá cá ostasi totu cu arm'a in mana, éra romanii lucrá pamentulu, si trebuia se-i nutrésca. — Tatu a venitu la Cumani, cá se céra ajutoriu in contra imperatului Alesiu Comnenu, cá impreuna cu pacinatii din Bulgari'a se lu stinga (1088). Pacinatii, mai nainte de a veni Tatu, batura pe imperatulu la Drastioru, si se renturnara cu multi cuptivi si préda mare in Romani'a. — Tatu a pretinsu atunci dela pacinati, cá se imparta préd'a cu elu; dar' nevrendu pacinatii acést'a a o face, Tatu se aruncá cu Cumanii asupra pacinatiloru, si 'i strimtorí la Ozolimn'a unu lacu langa Prutu, — inse cumanii neputendu-i scóte de acolo, si gatandu merindile, se retrasera, si plecandu asupra Ungariei ajunsera pana la Tis'a, si santulu Ladislau regele 'i bate la Timisiu, si ucide pe Cotulcu ducele Cumaniloru (vedi §. 12). — Pacinatii dela Ozolimn'a, scapandu de Cumani trecu (1089) Dunarea, si facu pace cu imperatulu, cá se li ierte a trece si a bate pe pacinati; inse imperatulu temendu-se de ei, li-a tramisu daruri, si unu a permisu se tréca Dunarea.

§. 57. Cumanii sub ducii Tagortacu si Maniacu.

Acesti doi duci plecara cu 40,000 de ostasi asupra imperatului Alesiu Comnenu, in 1091. Imperatulu redica tabera la Cosrenu, apoi temendu-se cá nu cumva cumanii se se unésca cu pacinatii invitá pe duci la tractare de pace. — Ducii, cu altii de frunte venira, si la prandiu prin daruri mari induplecá pe cumani, cá se bata pe pacinati. Cumanii in 29. Aprile se aruncara asupra pacinatiloru, si stinsera tóta óstea acestor'a.

Multi pacinati cadiura captivi in man'a imperatului, — si Senesiu 'i omóre pe toti intr'o nópte. Cumanii se spariara de acést'a, si temendu-se cá nu cumva se o patiésca si ei asiá, fugira in Daci'a inferióre, si cu ei o tulira la fuga si neace pacinati. (Vá urmá.)

Respunsuri.

D. J. C. Viéna — Comisionarea am primit-o, cartile pentru care avem capatata invoicea, urméza in-scurtu, pentru celelalte am cerutu nóua invoice. F.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 36, pe
1/2 a. 19 piast.

Invitare de prenumeratiune

la

„AMICULU SCÓLEI“ pe anulu 1862.

La apropierea incheerii anului, cea d'antaiu datorint'a ce ni o simte inim'a este, a aduce onor. nostru publicu cea mai vie si mai ferbinte multiamita pentru spriginulu ce ni l'au datu pana acum si care — de-si' cu mari lupte, greutati si sacrificii din parte-ne — ne-a pusu totusi in stare a strapasá totu si a ajunge la momentele de facia, in cari — totu cu sperantia inmarita pentru viitoriu si totu cu incredintiare deplina despre bunavointi'a on. publicu — deschidemu abonamentu nou la fói'a nóstra si pe anulu III. alu estintei sale — 1862.

Promisesemu in decursulu acestui unu in mai multe rinduri, ca indata-ce numberulu abonatiloru nostri va cresce la atata, cá se putemu dá fói'e o mai mare intindere, nu vomu lipsi a intórce spriginulu datu nóue totu in folosulu publicu, si séu a mari formatulu fói'e séu a dá mai multu de o cóla pe septemana. Ne pare in sa reu, ca pan' acum in ca n'am fostu si nu suntemu nici astadi in acea stare dorita, cá se putemu face pasulu acelu imbucuratoriu. Dara ~~totu~~ speramu in zelulu barbatiloru nostri si asceptamu inmultirea abonatiloru pe anulu viitoriu, cá se progresamu si se putemu si noi a resuffá mai liberu.

Asiadara atatu formatulu si modulu esirei de pan' acum, catu si tendinti'a cea binecunoscuta a „Amicului Scólei“ remanu neschimbate si pe anulu viitoriu 1862.

Pretulu abonamentulu pentru cei din afara e

Pe unu anu intregu	4 fl. — cr v. a.
„ o jumetate de anu	2 „ 25 „ „
„ unu patrariu de anu	1 „ 25 „ „

Éra pentru Sibiu pe anu 3 f. 40 cr., pe 1/2 anu 1 f. 95 cr., si pe 1/4 anu 1 f. 10 cr. —

Pentru tieri straine pe anu 30 piastrii, pe 1/4 16 piastrii, si abonamentulu se póte face la socet et Comp., liberu in Bucuresti.

In pretiu facemu pentru abonatii pe cate unu semestru si trimestru acésta mica schimbare, care se vede mai sus din cauza, ca prin renoirile abonamentulu de cate dóue si patru ori pe anu, ni se casiuana aici indoitu si impetratu mai multu lucru, decatu avemu cu cei abonati pe anulu intregu.

Pentru colectanti dela 15 esemplare se da unulu rabatu.

Incredintiamu pe oo. lectori si cu asta oca siune, ca din partea redactiunei se va pune si in viitoriu tóta silinti'a posibila, spre a corespunde catu mai multu asteptariloru; nu putemu in sa a nu repeti, ca viet'i'a si inaintarea fói'e aterna multu dela spriginirea ce ni se va dá.

D'aceea incheiemu rugandu pe toti amicii culturai si doritorii de inaintarea romanulu, cá se staruiesca din puteri pentru latirea fói'e nóstre, a uniculu organu alu scóleloru romane, care — vietuindu — are d'a efeptu' fórté multu spre binele si luminarea poporulu nostru, atatu de multu drrita de noi toti!

Trupulu si sufletulu.

(Capetu.)

Din cele de pana aici cunoscuta, ca peste totu e forte greu a statori ceva cu valoare generale despre relatiunea sufletului si a trupului. O siédia spatiaa a sufletului in trupu la tota timparea nu se pote presupune. Imposibilitatea unei atari presupuneri nime a semtl'o mai tare, decatu Leibnitz, care pana la astazi a mersu, de a denegatu cu totulu orice nesu realu (actiune reciproca) intre sufletu si trupu. Daca cineva ar voi se critice pe Leibnitz se aiba grige, caci invetiutu ca Leibnitz asiá de universatu si de fundamentalu, unu filosofu asiá de petrundietoriu, numai pucini ne mai spune istori'a.

Ce s'atinge de Benecke in obiectulu nostru pan' acumu n'amu vorbitu nemicu specialu de parerea lui. Oserbatiunile mai de susu nu suntu din sistem'a lui; caci scopulu nostru a fostu a aduce inainte nesce puncte de vedere pe catu se pote mai generali si impartiali. E sciutu insa, ca Benecke a fostu cunoscutu cu atari scrutari si impregiurari, de cari arataramu noi, si elu inca nu si-a luat sistem'a lui din ventu. Noi vomu atinge-o numai pe scurtu.

Cusciantia propria nu spune nemic'a despre aceea, ca iritamentele esterne din organele semtl'rei s' aru coduce séu straportá in sufletu prin nervi si prin creri. Acésta constructiune cuprinde in sine bas'a si rectificarea parerei lui Benecke despre siédi'a sufletului. Bine intielegènduse: ca cusciantia proprie nu spune nemic'a despre-o atare straportare, peste totu despre unu „unde“, despre o relatiune spatiaa a sufletului, nu spune nemic'a despre vre-o legatura a unoru anumite imagini, activitati si parti ale sufletului cu organele trupesci. Insa deorece Benecke cusciantia propria o considera cu totulu aprista de singur'a sorgente a psihologiei, si alte doctrine nu mai recunósce in psihologia afara de cele ce suntu basate pe cusciantia propria, pentruca se intielege de sine, ca spiritulu numai spiritualminte (in cusciantia propria) se pote oserba, dar' nice decum nu se pote vedé séu pipai: asiá Benecke are dereptu pe de plinu nedisputabilu. Elu nu néga de-aderaptulu, ca crerii si sistem'a nerviloru n'aru juca o rola insemnata in functiunile sufletului, elu sta numai pe langa aceea, ca cusciantia propria si prin urmare psihologi'a nu scie nemicu despre acest'a si prin urmare nice nu spune nemic'a. Pentruca Benecke

nu concede sciintiei lui, ca se afirmo despre esistenti'a unoru lucruri, despre cari ea nu pote descrie nemic'a; si elu totu de-o data n'o silesce se primésca nesce afirmatiuni, cari inca nu suntu decatu éra nesce afirmatiuni góle pe aci 'ncolo. Benecke nu s' atinge nemic'a de cercetarile anatomiei fisiologiei si patologiei; aceste sciintie pote se-si scrutato terenulu loru ne impede-cate. Dar' ele dupa natur'a loru n'au de a scruta nemic'a despre sufletu, pentruca ele au de a face numei cu trupulu, cu materi'a. Insa anatomiei pe langa tota diligentia si midilocene nu i-a sucesu a arata in trupu urmele (paralelele) nenumaratoru imaginatiuni, seatiuri, nevoitii s. a. ba nici chiar' o unica imaginatiune a sufletului. Spiritulu nu face nici o urma trupésca; pote se-si imagineze unu materialismu catu mai grosu, cu tote ca elu nu a vediutu nici odata ceva din aceea. Este o precipitare (pripire) in judecata, candu omulu afirmo, ca deorece crerii si nervii suntu iritati, candu sufletulu e in activitate, asiá ei suntu caus'a activitatiloru sufletului, séu ca activitatea sufletului e productulu activitatii creriloru si nerviloru. Pentruce se nu pote dice omulu atunci si din contra, ca activitatea sufletului e caus'a iritatiuniloru trupesci? Pentruce nu ia omulu aici in consideratiune si baterea inimii, cercularea sangelui, respirarea, pentruca si aceste escita multu sufletulu (prin o oserbatiune, scire, vateuare s. m.)?

Pentruce se fia sufletulu mai curendu in creri, decatu in unu altu organu insemnatu. Despre fiati'a interna a sufletului si a trupului peste totu nu scimu inca chiar' nemic'a. Filosofi'a inca nu scie, de ce nu potemu noi cunósce fiati'a interna a neci unui lucru. Parerea mai noua despre siédi'a sufletului e numai o vorba gola si nu are alta basa decatu cea vechie, ca sufletulu are loculu seu in sange. Sufletulu tocma nare siédi'a nici intr'unu organu. Catu de multu depinde de altu mentea sufletulu dela trupu si din contra trupulu dela sufletu, aceea a sciutu bine Benecke si: a si demustratu mai bine de catu ori care altulu. Noi asiadara nu potemu pricepe ce s' ar' poté obiectá lui Benecke in privinti'a obiectului celu tractámu. Pentruca orice se descopere anatomia: parerea lui Benecke sta neclatita, deorece elu ca psihologu tracteaza numai vioti'a sufletésca factica si despre impartasirea trupului la aceea nu néga. Ca de altu mintea psihologia reala (de nu cumva voiasce omulu se puna altu ceva in loculu ei) nu are de a sperá nemic'a dela anatomia, pe langa impregiurari aratate mai susu se vede aprista si de acolo, ca psihologi'a tracteaza despre omulu viu,

pe cunda anatomie se ocupa numai cu oveste mortu. Ce se va alege in venitoriu eu doctrin'a lui Benecke aceea va straluci istoria filosofiei. Aceea insa trebuie s'o spunem verde, ca aceia cari au scris in contra lui Benecke n'au facutu alt'a, de catu au amblatitu paie, si dia tote atacurile loru nu se pote cunosce alt'a decat o nepricepere si o precipitare in judecata.

Este o copilaria a cugeta cineva, ca cugetula nou ce i-a venitu lui, nu i-a mai plesnit nimeni prin capu, si ca e destalu de firmu pentrucã se pãta resturna opulu maestrului.

Observatiuni ortografice si limbistice*)

1. Verbulu latinu *volo* romanescu se dice: voi u, vofescu, vreu, adeca: din verbulu volo o celu mai depe urma se muta in u, si l se moie in i, si asiã din volo se face voi u. — Cam de doi ani incõce am cetitu in unii articuli in locu de voi u totu voliu. — Deci am intrebatu pe unii din scõl'a lui voliu: ca pronuntie ei pe l in verb'a voliu? au respunsu, ca nu. Am disu: d'apoi de ce l'ati pusu acolo, daca nu face nice o sierbfre? au respunsu: arata latinitatea vorbeii. — Noa dar' pe acui sama?! Ca cel'a, carele scie latinesce vede bine, cã voi u e din volo; era acel'a, carele nu scie lat. nu are nice o lipsa de astfelu de aratari; si de acestia sunt mai multi, cari numai se ingalmacescu, si se necagescu cu atare noutati. — Intrebandu mai in ocol: eca din volo l e prefacutu in i, si o in u; — dar' apoi i, pe carel la vëra de facu voliu, de unde.e? — la acësta n'au pututu responde. — Põte dõra, ca acësta cercare se face, din aceea pornela: ca unii, precum am intielesu, ar fi de acelu cugetu: ca pe dialectotu tintiãrescu se lu amestece cu alu nostru; insa socotinda practice, nu se pãte, nice nu e de lipsa. Deci se ne tienemu de o ortografie catu se pãte mai chiara si mai simpla, cã toti se o pãta folosã.

2. Totu cam de doi ani incõce au inceputu a se lasã de totu numeric'a vöce o, si in loculu ei a se pune totu una adeca: una casa, una baserica, una

daca cu capulu, in locu de: o casa, o baserica, o dala cu capulu; si apoi altii rasimanduse pe argumentu autoritativu, se latiesca fõrte tare. — Eu nu vedu cauza indestulita la acësta intemprare. Ca daca o e vöce romanëscã, si in locu de trei litere, ea e numai un'a, ce face in vorbire, si in tiparia folosu; apoi ide'a ce o face un'a e alt'a mai determinata de catu eca, ce o face o, — o, e facutu din *un*, *una*, in romane afara, si apoi va fi *un*, *un*; aceste dõc vocale se pronuntie cã deflongu, de e numai o silaba. Asiã scriu bucovinenii: tot de *un* *dun* se por. Si fiindu *un* mai greu de pronuntiatu decat o, s'au nascutu din *un* o. — Se bagamu sumã: ca una nãf pãte supleni acuratu pe o. Ci mai bine am face, daca le vom lasã acolo, unde firea limbei leã rindutu.

3. Antaniu! Acësta vöce s'au luat acum in lumea asta mai priceputã de moda la intrebuintare; fiinduca pana acumu de sute de ani au scapetatu d'in gur'a poporului, si dia carti, de numai oine soie in ce scrisori fõrte vechi s'o fi mai aflandu. — In intre dõc vocale se nãie in i, ori si fara i remane afara, precum: pono, rom. pulu, granum, rom. grau. — Asiã dia Antaniu lasandu pe n va fi antaiu, ori antea scã antea; lat. antea. Si acestea antaiu, antea au remasu dia veci in carti, si in gur'a poporului. Aceste sãnt cu form'a mai aprõpe de lat., si e mai lesne de pronuntiatu, adeca: e mai depe firea limbei nõstre decat antaniu. Se pãte dara lasã in pace antaniu pe acolo, pe unde s'au aflatu.

4. Nover, dever, staver, in locu de: nobiluz, debilu, stabilu etc. Pela anulu 1863—4 mai cu totulu au fostu intratu in limb'a nõstra acësta forma de ver; mai vertosu dupa ce au esitu in „Foaie“ unu articulu, in carele se comenda form'a acësta cu totu adensulu dicëndu, cumca acëst'a e dupa firea limbei nõstre, alte argumente n'au adusu. — Corendu dupa acëst'a s'au sculat unu in contra dicëndu: ca ver nu e dupa firea limbei nõstre, fiindu ver silaba aspra; firea limbei nõstre e mõla, de nu suferã rr multi. Apoi in limb'a nõstra se afla form'a acësta bilu, precum: stabiluz asiadara n'avem lipsa de ver: era la intemprare, cându nu s'ar aflã form'a bil in limb'a nõstra nice decum, atunci am luã din limb'a latina, in care nu e ver, ci numai bilis. Acum dara fiindu ca form'a acëst'a se afla in limb'a nõstra, si e asemene cu cea latina, nice o indoieã nu mai este, ca nar debuã se ne tienemu de acësta forma: amabil, arabil; stabil, etc. Prin acëstã arãteri au fostu incetatu cu totulu ver. — Acumu de

*) Ni s'au tramisu dela unu anonimã, le publicãmu insa pentru-aceea, caci e de cea mai mare trebuintã: astadi a debate asupr'a acestui obiectu inca nelamuritu. Este bine se ascultãmu parerile tuturor, cã inoieã si ajungerea scopului se fia cu atat'a mai usiõra. De-aceea ar trebui se scriemu cu multu mai desu in obiectulu acest'a, de-cum facem.

unu anu înainte era au inceputu a se introduce, si mai alesu in estu-anu *excessive*: ca pe *nobilis* si *debilis* inea lu scriu pe rom. *nover*, *dever*: macaru aste doe vorbe sunt de sine statatore, nu su derivatiuni, ca *stabilis*, *amabilis*. — Apoi in catu se pote, se nu ne departamu cu formele de limb'a latina; *stabilu*, *amabilu* e de totu aprupe de form'a latina; era: *staver*. *amaver* e de totu departe si aspra forma. Nu e cu svatu dara, nu, se introducemu era pe ver!

5. Verbulu *subire* rom. *suire*, apoi su mine, su tene, su elu, au pusu su masa, diace su patu, precum vorbesce poporul, arata: cum ca *propositio* sub romanesce nu e *sub*, ci numai su tocma de ar urma si vocala, si su e dupa firea limbei nostre: dara *sub* e in contra; *propositio* *cuma* si *per*, etc., romanesce se dca: *cu* si *pe*; „cu mine, cu tene ar totu vorbi,“ „lion au dusu pe Petru;“ *pre* e *pre* aspru.

6. Regula e: cumca liter'a *j*, numai inainte de *a*, *o*, *u*, suna ca *ж*; era inainte de *e* si *i* nu; ci remane tot *j*, precum: *Janu*, *jocu*, *jude*, *jescle*, *Jion*, etc., inainte de *e*, *i*, *g* suna ca *И*, precum: *genunche*, *gema*, *lege*, *gingin'a*, *gena*, *gena*, etc. — Standu acesta regula: sprijinitu, ojelitu etc., se cade a se scrie cu *g*. — Objetu, subjetu, proiectu, seu: *объект*, *свѣжет*, *прожект*, acestea su-neste monstruri in limba! — Deci ceia, carii nu sciu preface vorbele latine pe romanie se le lasa intregi latine, lasandu afara numai consonant'a depe urma. — Se cercamu a-preface pe unulu: *projectum*, ma se lasa, si va fi *projectu*, si asiá ar fi mai bine; dara *e*, se muta in *p*. si va fi *proieptu*, *j* inainte de *e* remane tot *j*, nu se preface in *ж*; *pro* n'avem romanescu, remane totu elu, si asiá din latinesculu *projectum*, romaninduse, va fi *proieptu*, ori *proieptu*, era nu *прожект*!

7. *Selbatecu*, *veratecu*, *nebunatecu* etc. ni arata, ca form'a acest'a in limb'a nostra nu e *ieu*, ci *ecu*. Asiá dara: nu *selbaticu*, *ernaticu*; ci *selbatecu*, *ernatecu* se scriemu. Ba si altele se le scriemu dupa acesta terminatiune romanésca. — Asiá si cu *d*, inainte de *i* suna ca *z*; inea in multe locuri totu remane *d*, atunci e *semnu*, ca pe rom. nu debue se fie *i* ci *e*, — ca *dis* lat. pe rom. e *des*, precum: *discalciatus*, *descalciatu*, *discinctus* *descinsu*, *deschilinescu*, *distingvo*, etc., *studiosus*, *grandiosus*, *concordia*, etc., ar debut pe rom. scrise cu *e*: *Studeosu*, *grandeosu*, *concordea*, etc. — Rugatiune, tatiune, uritiune, si altele multe arata: ca astu feliu de termintiuni nu cu *t*, ci cu *e* debue scrise; nu natiune, civilizatiune, ci naciune,

civilizatiune: tiune e greu de pronuntiatu, pentru ce in vorbire tot ciune suna. De ce se nu se scrie precum se vorbesce?! — Unii in locu de florenu, florintu au inceputu a scrie fiorinu, italianesce *forino*; ce nu e bine: ca in limb'a nostra in silab'a *flo*, *l* nu se moie in *i*, precum ni arata vocele: *flori*, *flota*, *flocu*. Candu se vede fr. *eti* vine se cetesci francu nu fiorinu. — *Basilica* rom. *baserica*. Mai multi scriu *biserica*, mai putini *beserica*, tare putini *baserica*. Dupa radecina trebue scrisu *baserica*; si *beserica* e mai bine de catu *biserica*; pentru ce e e cu sunetulu mai aprupe de *á*. *Asiderea* debue scrisu: *trámitu*, nu *trimitu*, tempu nu timpu. — Pana acum nu s'au facutu nemic'a spre usurarea ortografiei nostre cu litere latine; ci ce s'au adaugatu numai au mai ingreunato si pentru cei carii sciu lat.; era ceia, carii nu sciu au desperatu a se pute folosi cu ea, si lauda ortografia cu litere cirilice, in care totu sunetulu are liter'a sa: pentruce e forte lesne de cetitu, si de scrisu. — Se bagamu dara de sama! se nu ingreunamu ortografia cu adause ne folositore; la totu sunetulu, se i se hotarasca liter'a; daca nu sunt de ajunsu literile lat., se se suplinésca cu semne. Tote literile, ce nu suna, se se lasa afara; precum si din u celu depe urma se mai pote lasa afara; ce folosu se se scrie atata u mutu? Daca se dice: ca e litera caracteristica, acest'a se o tiena literatii numai in minte. De se pune pentru aratarea latinatatei, nice o temere se nu fie, ca si fara *u*, se cunoscu vorbele forte bine, ca-su de origine latina: a. g. *El* au fost un an in scola. Cine sciindu latinésce, nu vede, ca aceste su de radecina lat. tocma ca candu s'ar scrie si cu *u*, mutu: *Elu* au fostu unu anu inu scola. Unii si pe in ilu scriu cu *u* mutu. Apoi pelanga ast'a debue se socotimu folosolu, ce doriveza in tipariu, in scrisu si cetire mai alesu pentru cei, carii nu sciu lat. si pentru cei straini.

8. Noi acum santemu in cultivarea limbei nostre dupa limb'a lat. incatu suferu natur'a limbei nostre; (adeca se nu o latinisamu cu sil'a si fara lipsa). Standu acest'a, eu nu vedu logica si dreptate in mai sus pomenitele cutezari: ca daca verbulu *voiu* e facutu dupa firea limbei nostre din volo: de ce se se mai adauge din aeru unu *l*, mutu? — De ce se scriu *antaniu*? si nu *antáiu*, antea, carele e in usu, si e ca si celu latinu antea. — Dece se scriu *nover*, *dever*, *staver*? si se nu se scrie dupa cum se afla form'a in limba nostra, si e tocma ca cea latina: *nobil*, *debil*, *stabil*, *amabil*, etc. Dece se scriu *fiorinu*? si nu *floromu*,

cu carele ne am pomenitu si e toama cá celu latinu
florenus!

18. Noemvrie 1861.

Unu membru alu societății literarie.

Cestiunea ortografici cu strabune nu e la noi nici pe departe deslegata, precum le vine unor'a a crede. Ea va fi deslegata numai atunci, candu in tóta romanimea se va adoptá un'a si aceeași ortografia, éra kirilele vor fi cu totul delaturate. Ori - care insu cu minte sanetósa in sa póte se véda, ca pan' atunci mai este inca multu de facutu si de luptatu. Caci de luámu in vedere multimea ortografiilor, in cate scriemu si diverginti'a loru atatu de spaimentatóre, trebue se i se intriste inim'a ori-carui romanu progresistu mai vertosu vediendu, catu de pucinu lucrámu si staruimu totus; pentru ajungerea scopului. Fratii de peste Carpati si-au mai multe sisteme de ortografia, pe cari le urméza; dar' nici noi de - dincóce nu stámu multu mai bine in privinti'a intielegerii, avemu si noi pan' acum mai multe sisteme; chiaru diarele nóstre publice scriu pan' acum numai in vr'o patru moduri. Ei, ce se faca bietii lectori din poporu, in asiá impregiurare? pana se invetie tóte ortografiile, afla mai cu scopu si mai profitabilu a ti-trantí la o parte ce e tiparitu cu litere si a cautá dupa scrieri cu kirile. Éta caus'a capitala, pentru - ce unele din diarele nóstre esu inca si astadi tiparite in partea cea mai mare cu kirile, pre-linga totu zelulu, ce scimu ca-lu au pentru naintarea literaturii nóstre; éta totu odata si caus'a pentru - ce foile ce se tiparescu peste totu cu strabune au se patimésca si se se lupte cu mai mari lipse si greutati. Unulu din prédemni nostri Archipastori romani a onoratu redactiunea acestei foi c'o prépretiuita scrisóre, in care intre altele spune tristulu adevéru, ca jumătate din abonatii la „Amiculu Șóólei“ din acea diecesa, nu sciu se-lu citésca. Daca intr'o diecesa cá aceea, decatu unde scólele romanesci nu stau nicaire mai bine, sta luorulu astu-modu, ce o se dicemu de cealalta parte a publicului cititoriu? Destula ca lucrulu e tristu si forméza o impregiurare destulu de impuitóre, spre a luá literatii nostri lucrulu in mai seriósa consideratiune si spre a aratá o staruire mai energica spre delaturarea reuui.

Si jace óre greutatea lucrului in incesi literele strabune latine, ori in alte cercustari? Literele latine au d'a fi in-scurtu reprikmite peste totu in limb'a nóstra,

éca cele kirile delaturate cu totul; despre acést'a nu se mai indoiesce astadi nici unu romanu bine simtitoriu, carele scie, ca ce este limb'a romana. Ele in sine n'au nici o greutate pentru a se introduce; usioretatea séu greutatea trecerii loru in limb'a nóstra, aterna dela noi. Suntemu siliti in sa cu durere a marturisi, ca pana acum pré pucinu am lucratu pentru inlesnirea trecerii loru in limba, din-contra noi am ingreunatu aceea. Amu ingreunatu, caci in-locu d'a ne apropiá totu mai multu unii de altii si d'a face unu intiesu bunu, noi ne-am departatu totu mai tare, am inmultitu ortografiile si prin acést'a nesocotintia am desgustatu poporulu, éra strainiloru le-am datu ocaziune de defaimare. In midiloculu caosului celui mai mare s'a cunoscutu in-fine de tóte parti necesitatea unei intielegéri, necesitatea conchiamarii unei autoritati morale, la care apoi se se plece toti. Ce pecatu, ca inaltulu regimu in 1860, in-locu d'a conchiamá pentru stabilirea unei ortografii cu strabune o singura comisiune filologica pentru toti romanii din Austri'a, a adunatu de acele in tóta provinci'a locuita de romani cate un'a; Póte, ca astadi am avea o ortografia in-comunu primita macaru intre romanii austriaci.

Dintre operatele comisiuniloru amintite, inca si pana astadi ne este cunoscutu numai cel'a alu comisiunei transilvane. Acel'a, parte c'acea comisiune a fostu compusa din barbatii nostri de litere cei mai eminenti, parte ca comisiunea formandu o autoritate morala, singuraticii s'a vediutu indatorati a si-supune acelei'a parerile loru particulari: a aflatu pana acum cea mai mare lătare; in sa nu s'a generalisatu, si nici s'a facutu inca vr'o ingrigire, cá aceea macaru pe viitoriu se afle intinderea dorita. Abcdariulu proiectatu nu s'a tiparitu nici pana adi; prin scólele populare totu cartile cele vechi cu kirile; chiaru foile periodice, cate le avemu n'o urméza tóte credintiosu.

Dar' caus'a capitala, pentru - ce strabunele se lătiescu atatu de greu prin acea ortografia este, ca acést'a e prea grea. Din ce trece, se ridica totu mai multe vóce in-contr'a ei; din parte - ne fia destulu astadata dovedile de mai susu. Partea cea mai mare a ómeniloru nostri se vede a fi de opiniune, ca spre a lati strabunele cu sucesu si spre a curatí limb'a catu mai in-graba de kirile, e de ne-aparata trebuintia a satori o ortografie cu latine catu se póte mai usióra; altufoiliu kirilele au se petréca inca seculi in limb'a nóstra, si asiá inemicii ortografiei usióre cu latine devinu pe ne-vrute si pe nesimtite aparatorii kirileloru,

care onóre credemu ca nici unu romanu progresistu nu va mai voi a si-o atribuí astadi.

Credemu, ca lucrulu celu d'antaiu, ce are d'alu im-
plini »Asociatiunea nóstra transilvana« in interesulu li-
teraturei nóstre, este statorirea unei ortografii cu latine-
catu mai corespundietóre, care statorire se resulte din
co'ntielesulu tuturoru barbatiloru competinti din tóte
partile romanimei; chiaru si cu Principatele - Unite se
póte acum'a face intielesulu.

Sperámu, ca venerabilulu comitetu alu Asociatiune;
nóstre, petrunsu de acésta mare trebuintia, si-va incepe
lucrarile in asta privintia inca in anulu curinte.

Ne vomu tiené de datoria, a dá totu de a un'a des-
lucirile cuvenite on. nostru publicu in asta privintia si
decate ori va cere trebuint'a, ne vomu re'ntórce la
obiectulu acest'a. Si pan' atunci rugámu pe barbatii
nostrii scriitori, se nu pregete a si-dá opiniunile Dloru
in publicu in respectulu acest'a. „Amiculu Scólei“ sta
ori-cui in dispusetiune in asta privintia si pentru ni-
mic'a nu ne vomu semti mai deobligati si mai multia-
mitori, cá pentru articuli privitori la ortografi'a cu stra-
bune.

R e d.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urzare)

§. 58. Cumanii ajuta o rescóla asupra imperatului.

Unu fetioru alu imperatului Diogenu Ro-
manu IV., atrase pe cumani in partea sa, si re-
voltá cá se cuprinda tronulu dela Alesiu Com-
nenu. Cumanii venira in Traci'a, si aci cetatienii
primira pe revoltantu de imperatu, dar' apoi
prindiendu-lu 'i scósera ochii. Cumanii atunci
fugira acasa (1093), apoi in 1114 se gatira se
tréca in Bulgari'a. — Imperatulu pléca asupra
loru, dar' cumanii audíndu de venirea lui, se
retrasera in Daci'a. — Imperatulu ajungendu
la Biden'a (Vidinu?) tramite óste peste Du-
nare in contra cumaniloru, si óstea trei díle
si trei nopti i-a cautatu, si aflandu-i la unu
ríu, trecendu cu siciele de alta parte, óstea s'a
rentorsu fara altu succesu.

§. 59. Sterpirea totala a pacinatiloru.

Cumanii se respinsera in Daci'a dela média
nópte; éra pacinatii din Bulgari'a culegendu-se

de nou predara Traci'a. — Imperatulu I o n u
II. C o m n e n u a tramisu soli de pace la
ei, si pana ce acestia se sfatuiá, imperatulu
puse taber'a in ordine de bataia, si pana ce
pacinatii se cugetá multu, 'i lovesce la Berea,
taia o multíme din ei, éra pe cei alalti prin-
diendu-i 'i coloniséza la apusu (1122). — In
acestu modu pacinatii se infransera pentru tot-
deuna dincolo de Dunare, éra dincóce mai re-
mase o horda din ei, dar' si acestia neputendu-
se multu sustiené in padurile Bucovinei, la
anulu 1152, fura alungati in Tauro-Scitia. —
(Vedi §. 31). —

§. 60. Sterpirea totala a cumaniloru.

In Constantinopoiu éra imperatu, Ema-
nuile I. Comnenu. — In 1152, cumanii tre-
cura Dunarea, si cuprinsera orasiulu Demni-
sicu. — Imperatulu tramite o óste pe mare
catra Dunare éra pe uscatu pléca insu-si. Cu-
manii dupace predara in Bulgaria, se rentórsere
in Daci'a inferióre, si aprópe de Dunare redi-
cara corturile loru.

Imperatulu vení la Dunare, si aci in tier-
mure vedíu o luntritia scobita, strigá catra vens-
latoriu, cá se i-o aduca; éra venslatoriulu 'i
grai: „De ar' fi avutu imperatulu grige
de lucrurile nóstre nu ar' fi predatu
barbarii nici Demnisculu nici ave-
rile nóstre, si nu le-ar' fi dusu dupa
cum li-au placutu!“ Acésta a potut'ó dice,
numai unu romanu mosteanu. — Imperatulu
i-a respunsu: „Se nu fiu eu acel'a, ca-
ruia s'a datu dela Ddieu imperati'a
romaniloru, de nu se voru pedepsí
in data barbarii!“

Imperatulu luandu atunci cu sine plute si
500 de eroi, a trecutú Dunarea, si a ajunsu la
dóue riuri de luntritu (Prutu, Seretu?) si a de-
mandatu, cá luntrile de pe Dunare se se lege
de cai si se se traga in susu. — In acestu modu
a ajunsu la muntele Tenihormu in marginea
Tauro-Scitiei (Crimia). — Cumanii éra aci dar'
lasandu-si taber'a desiérta plecara mai departe.
Imperatulu tramite pe Gifardu, carele avea o
óste din barbari cá se-i caute. Gifardu, a datu
de cumani, dar' vedíndu multímea loru a tramisu
soli la imperatulu, cá se grabésca cu trup'a
mare.

Imperatulu ajunge, incepe lupta si trece,
prin taber'a cumaniloru, caríi fura taiati, séu

cadiura prinsi cu ducele lor Lazaru, — éra cati putura scapá se ascunsera intre munti.

In acestu modu in 1152, romanii din Daci'a inferióre scapa de barbari; dar' romanii din Romani'a mai figuréza sub nume de pacinati, beseni si cumani, chiar' si dupa fundarea principatului Romani'a; éra romanii din Moldavi'a si Besarabi'a figuréza deosebi de Cumani, arare-ori de scite la scrietorii straini, si deosebi la greci, carii pentru sine luara numele de „romei“, adeca romani noi, éra pe romanii din drépt'a Dunarii, inca cu seculi mai nainte i' numira vlachi, valachi, si deórece acestia suntu de origine cu noi, numele vlahu a caduutu si pe capulu nostru.

Asiadara in 1152, romanii remanu singuri cá poporu in Daci'a inferióre, — si pana la 1186, candu prin Asanu si Petru se renaltia dinasti'a romanésca pe tronulu regescu alu Bulgarei, romanii sunt supusi imperatloru din Constantinopoli; éra dela 1186, romanii din Daci'a inferióre se vedu mai adeseori aliati cu cei de peste Dunare, avendu ducii loru nationali, — pana candu dela infintierea principatelor, au principii loru. —

Emanuila I. Comnenu, purtandu resboiu si cu unгурii a tramisu in 1172, pe ducele Leonu Batatia (romanu), cá din locurile de catra marea négra se inrumpa cu multime de vlachi (romani) „carii se dicu a fi fostu órecanduva coloni din Itali'a.“ — (vedi §. 31). — Resboiulu acést'a a fostu in contra lui Stefanu III., regele Ungariei. — (vedi §. 14). — Batatia a nevelitu peste Carpati, apoi ajutatú si de osti nóue a pradatu, taiatu si prinsu pe multi, si s'a intorsu cu multi boi, cai si oi. —

§. 61. Invasiunile tatariloru.

Pe candu se bucurá romanii, ca scapara de atatea invasiuni, incepura tatarii. Invasiunile tatariloru impededara tare desvelirea politica romana, si pentru acést'a datele istorice nationale se rarescu de totu pana la fundarea principatelor.

Romanii din Daci'a inferióre trecu sub conducerea lui Cutenu (1239) in Ungari'a pana la 40,000 cá se scape de gróz'a tatariloru. Acesti romani se numiá inca cumani (§. 15). — Batu cu 500,000 de tataru predéza (1242) Daci'a inferióre si trecu in Ungari'a. —

Oldamuru a trecutú cu moldoveni in Ungari'a, inse unгурii 'lu respinsera; — mai tardu indémna (1285) pe moldoveni se se impreune cu tatarii, si asiá Jefuira Ardélulu. — Tutcai caganulu tatarescu se redica peste Nog'a tatarulu si 'lu bate. (1292). —

Inceputulu fundarii principatelor, din pnnctulu hronologiei e inca o cuestiune istorica. — Unii punu anu 1215, altii anulu 1290 — de originea Romaniei; pana 1352 cási anulu fundarii Moldaviei e de comunu, primitu! — Vomu incepe dara istoriele speciale a le acestoru tieri romane. —

(Vá urmá.)

Procedere metodica in propunerea partii sintactice a gramaticii in scólele primarie.

(Urmare din Nr. 44.)

Propusatiunea contrasa.

Numiti lucruri asemene, care se potú colegá (legá la olalta). Chei, cisme, bumbi, peri, cani, cai etc. — Numiti lucruri neasemene, care se potú colegá! Rose si vióre, arbori si animale, etc. — Numiti lucruri, cari se contragu! Caltiani (ciorapii), manusi, armate. — Ce se intielege prin a contrage? Fapt'a, prin care lucrurile desfacute se aducu la olalta si se impreuna intr'unu intregu. — Prin ce se deosibescu a colegá de a contrage? Candu colegámu, atunci impreunámu la-o-lalta dóue séu mai multe lucruri prin unu alu treile (legatura), in-catu acele nu se mai potú desparti lesne; éra la contragere acele lucruri se 'mpreuna unele cu altele fara de unu alu treile lucru (fara de legatura) si se facu de sine unu intregu. — Ce socotiti, se se póta contrage si propusatiunile? Ele se potú contrage, insa nu asiá, cá o pareche de caltiani, dara totusi in intielesulu deslucirei date despre cuventulu „contragere.“ Se cercámu c'unu esemplu: „Mam'a tórce. Mam'a canta.“ Aioi sunt dóue propusatiuni, se lasati insa in a dóu'a subiectulu „mam'a“ afara, impreunati predicatulu „canta“ cu propusatiunea antaia si cercati, daca acést'a singura constructiune se póte tocm'a asiá intielege, cá cele d'antaiu doue. Cum ar suná dara atunci propusatiunea nóstra? „Mam'a tórce si canta.“ — Ce diceti de intielesulu acestei propusatiuni? Are totu acelu intielesu cá si cele dóue d'antai. — Asiá, insa de unde vine acést'a? Cum se numesce subiectulu in ambele constructiuni? „Mama“. La ce se referescu ambele predicate „tórce“ i' „canta“? La subiectulu „mama.“ — De cate-ori trebie asiadara numitu subiectulu? Odata. — Contrageti constructiunile aceste: Paserile sbóra; paserile canta (Paserile sbóra si canta). Mai departe contrageti aceste: Tieranulu ara; tierenulu sémene. Arborele cresce; arborele produce fructe. Arborele infloresce; flórea infloresce, (cea din urma se contrage: arborele si flórea inflorescu). — Cum se

numesce predicatul in ambele propusatiuni din urma? „Infloresce“. — Pentru-ce am pututu a conrage ambele constructiuni? Caci avura in comunu numai unu predicatu. — Pentru-ce puturemu a conrage propusatiunile: „mam'a tórce; mam'a canta“? Pentru ca avura amendóue unu subiectu comunu. — Putéveti conrage si urmatórele constructiuni: „Cuculu canta si leulu urla? Nu se potu conrage, caci si subiectele si predicatele sunt deosebite. — Asia-dara ce feliu de propusatiuni se potu conrage? Acele, care au séu unu subiectu comunu séu unu predicatu comunu.

Ve insemnati: o propusatiune contrasa este aceea, in care mai multe membre propositionali asemene se repórta la unu membru propositionalu comunu.

Mam'a tórce si canta; care e aici membrulu prop-comunu? Subiectulu „mam'a“. — Dara care sunt membrele propositionali asemene? Ambele predicate „tórce“ si „canta“. — Tat'a si mam'a sunt diliginti; cate subiecte sunt contrase in asta propusatiune? Dóue: „tat'a“ si „mam'a“. — La care predicatu se referescu séu se repórta ambele subiecte? La predicatul „sunt diliginti“. — Care sunt acum ambele parti séu membre propositionali de unu feliu? Ambele subiecte „tat'a si mam'a“. — Si care e partea propositionala comuna? Uniculu predicatu „sunt diliginti.“

Formati 10 constructiuni contrase cu cate dóue subiecte si unu predicatu. (Leulu si vac'a sunt animale sugatóre. Cetatianulu si tieranulu sunt suditi. Merele si perele sunt póme etc).

Compuneti 10 propusatiuni cu unu subiectu si dóue predicate. (Sórele lucesce si incaldiesce. Prunculu e atentu si diliginte. Ddieu sustiene si gubernalumea. Noptile de iérn'a sunt frigróse si lungi etc.)

Scrieti 10 propusatiuni cu cate dóue subiecte si dóue predicate. (Servitorulu si tieranulu cosescu si asuda. Ouea si vac'a sunt blande si folosítóre. Ferulu si petrile sunt tari si grele etc).

Mai formati cateva propusatiuni cu trei subiecte si unu predicatu. (Tat'a, mam'a si copli a cadiautu in batalia. Cetatile. opidele si satele sunt depradate. Lintea, mazerea si fasoleu sunt fructe pastaióse etc.).

Acum se ne mai notámu: ca candu urméza unulu dupa altulu mai multe subiecte ori predicate, atunci dupa fiacare punemu cate o coma (,) si cele mai din urma dóue le legámu prin „si“.

(Vá urmá.)

Siedinti'a cea d'antalu a Comitetului „Asociatiinei pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu“

s'a tienutu Marti in 10 decemvre n., deórece in trecut'a Marti a fostu o serbatóre legáta. De facia a fostu Eselenti'a sa presiedintele si DD. Dr. Vasiciu,

I. Bologa, Maniu, I. Macelariu, N. Popea, Sava Popoviciu si Dr. Nemesiu, éra dintre oficialii asociatiunei: secretariulu alu doile, casieriulu, controlorulu si archiviariulu. Siedinti'a se deschise pe la 9 1/2 óre prin o cuventare a Eselentiei sale Dlui presiedinte, apoi se pertractara obiecte numeróse, dintre care vomu atinge si noi aci pe scurtu cele mai insemnate.

Mai antaiu se decise, a se substerne la locul mai inaltu rezultatulu alegeriloru de presiedinte si vice-presiedinte a Asociatiunei, spre a se dá intarirea cuvenita in intielesulu statuteloru; se hotarf a se face dispusatiune pentru facerea sigilului Asociatiunei; a se face representatiune la inalt. guvernulu pentru membrii onorari estranei si a se cere consensulu inaltu-aceluiasi in intielesulu statuteloru; a se tipari diplom'a pentru membrii onorari si corespondinti, decretulu pentru membrii ordinari, cuitantii in numeru de-ajunsu pentru casieriu si colectori, cum si statutele asociatiunei, cari se voru impartasi fiacarui membru; se denumira apoi pe bas'a conclusului adunantiei generalii colectorii trebuitori in diferite parti, a caroru nume le vom publicá in Nrulu viitoriu.

Pentru tiparirea fóiei societatii in urm'a concursului escrisu sosira trei oferte, unulu dela Blasiu si dóue dela Sibiu; din aceste se citi mai antaiu cela alu tipografeii diecesane din Sibiu intr'acolo sanatoriu, ca tipografi'a primesce tiparirea organului numitu cu 50 de cruceri mai estinu de cum va primi ori cine altulu; ofertulu dela Blasiu arató, ca acolo se va puté tipari organulu asociatiunei cu unu pretiu de 30 fi. de cóla, éra alu treile ofertu din partea Dloi S. Filtsch din Sibiu descoperi vointi'a acestui'a, de a tipari fóia numai cu 19 fi. de cóla. Asia remase, cá tipografi'a diecesana se tiparésca fóia cu 18 fi. 50 cr., dcpa ofertulu ce l'au datu, si se decise cá brosiur'a se se vende cu unu pretiu moderatu, adica 6 cruceri de cóla, éra membrii asociatiunei se capete apoi aceeasi cu unu scadiementu de 10 percente.

Se hotarf mai departe, cá toti membrii inscrisi si cari se vor mai inscrie pe viitoriu se se publice cu numele in „Telegrafulu romanu“.

In privinti'a ajutorarii juristiloru se decise, cá in intielesulu conclusului adunantiei generale se se faca 10 ajutóre de cate 60 fi. pentru tinerii cei mai lipsiti si se se deschida in-data concursu in asta privintia; éra banii predati din partea fostului comitetu pentru ajutorulu juristiloru seraci, se se adauge la fondulu asociatiunei.

Siedinti'a se incheia la 4 óre dup' amédu.

Ese in tota.
Sambat'a.
Pretialu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte.
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Lips'a scóleloru poporale pentru romani.

I.

Obiectulu scóleloru poporale, e unu obiectu forte interesante si de mare importantia pentru tóte acele natiuni, care voru a jucá vre una rola in lumea civilisata si culta. Prin urmare scólele poporale sunt unu obiectu de o importantia de vietia, cu care sunt detori si ar' trebui se se ocupe toti barbatii nostri, cari voiescu inadinsu si din anema, prosperarea, fericirea si inflorirea romanului. Scólele sunt expresiunea vietiei spirituale, intelectuale si morale a unei natiuni. Ele sunt mai incolo expresiunea gradului culturai unui poporu unei natiuni; ele sunt barometrulu, de pe acaru graduri se judeca maturitatea si cultura unei natiuni. Scólele sunt in urma, tocma si unu factoriu principale pentru economu, la portarea unei economie regulate si ratiunale.

Scólele populare sunt mai incolo adon'a maica dulce, carea pe pruncuti sei i-indulcesce cu nectariulu principialoru salutare a moralului si a virtutiei; ele sunt aceea maica dulce, carea se ocupa cu crescerea moralo-religiosa si spirituale a pruncutiloru nostri, carea i-face se fia crestini buni, patrioti si nationalisti adeverati; carea le implanta in fragel'a anema cele de antaiu principia de omeni bravi si de caracteru in tote respecturile, — acele principia, care au de a fi mentorii si conductorii filoru natiunii p' intre tote impregiurarile vietiei sociale.

Din aceste pucine cuvinte inca e destulu de invederata necesitatea scóleloru poporale, pentru orice poporu, cu atatu mai vertosu pentru biet'a nostra natiune, careia abia, numai acumu in dilele nostre, i-resarira djiurile unui viitoriu mai banu si mai fericite, si asemenea viitoriu erași numai p' in cultura si inaintare in tote ramurile de scientie, industrie si arti lu-potemu meritá.

Nu mai asiá vomu poté astupa si gurile calumniatoriloru, cari pana in dnu'a de astadi ne judeca nedemni de drepturi politice-nationali, imputanduse — cá si

cum chiaru noi am portá vin'a, er' nu Dloru prin subjugarea si apasarea seculara — ca ne aflamu inca pe unu gradu cam de diosu a culturai, pr' in urmare, ca n'am fi inca maturi de ajunsu — vedi bine cá Dloru — spre libertate, egalitate si constitutionalismu, cá si cum unu poporu, o natiune asuprita pe nedreptu de o casta orecare privilegiata, monopolisatoria de derepture, n'ar mai avea dreptu in vecii veciloru a pretinde, cá se intre si ea in santuariulu luminei si a fericirii, cá si candu o atare natiune in contra dereptureloru celoru mai sacre a naturei si a umanitatiei, ar fi condamnata la o solavie morale, spirituale si intielesuale perpetua; noi privimu si vomu privi totu de suna asemenea declaratiuni, espectoratiuni séu mai bine, calumniari, namai cá nescari ruginiture din evulu barbariei, cá nescari respiratiuni din urma, cá nescari agonii a lupteloru de morte a acelu omeni ruginitu, cari au arogantia a crede, cá si cum densii ar' fi plasmuiti din lutu mai finu, mai delicatu decatu alte fientie cuventatorie, cá si cum auctoriulu naturei ar' fi destinatu numai pe ei a domni, er' pe alii numai cá se le servésca, si se li-se inchine, fia aceia ori si catu de meritati pentru patria si statu.

II.

Dara se revenimu la obiectulu predileptiunii nostre. Poporulu nostru, din acaru senu ne tragemu si noi, si de care origine ignobile nu ne vomu rusina nice odata — acestu poporu dnu simplu, dar' sinceru si reveritoriu de binefacatorii sei, are neincungiurata lipsa de scóle. Timperele trecute cele triste, i-a fostu denegatu acestu dreptu naturale si santu. Prin urmare, elu a debutu, se se creasca numai subtú vergev'a domniloru — patroniloru!!! — sei, departe, tare departe de locul lumineloru. Caci luminele si luminarea inca s'a tinutu de privilegia. . . . Poporulu nostru, unu radimu fidelu a Statului si prosperitatii publice, a debutu se se creasca asa, cum a datu bunulu Dáscu, cum Pa' lasatu maic'a natura; si de a invetiata ceva in vietia sa cea meserabila si demna de compatimtu de orice anema sentitoria,

a invetiati numai din besereca, si dela bunulu seu pre-
otu-parentele seu. In besereca a auditu, celu pucinu
nescari rogatiuni si invetiaturi religioase morale in limba
sa materna; ca de aceea, nu l'a potutu despoia nece
temporele cele mai injuriose.

Acestu poporu, pe care lu - pretiuimu atatu de
multu, numai pote remané in starea de pana acum. Caci
starea de pana acum facia cu progresele si cerintiele
timpurilor nostre, facia cu inaintarile gigantice a al-
toru natiuni, si mai de aproape cu a natiuniloru conlo-
cutorie, l'ar arunca intrunu abisu nou de pieritiune, si
inca pote cu multu mai periculosu, de catu a timpu-
riloru trecute; l'ar aduce de nou la statulu sclaviei si
morale si fizice, si inca pote — dece se ne ferésca
banulu Ddieu — la o sclavia perpetua.

Acestu poporu meritatu pentru patria si natiunali-
tatea sa; acestu poporu, carele cu preotii sei in frunte
a fostu conservatoriulu si aparatoriulu limbei si natiuna-
litatei nostre genetice, facia cu tote calamitatile diferite
in cursu de secolu — nu pote fi uitatu, nu pote fi tre-
cutu cu vederea de nice unu romanu cu anema buna,
cu anema derepta si iubitoria de binele natiunei sale.
Bunii parinti si barbati ai natiunei debue se i intendia
mana fratiesca, si se lu-redice cu tote midilocele po-
sibile din noianulu nesciintiei si a intunerecului, in
care se afla nu din vin'sa. — Pe acestu poporu, mie-
lulu blandu si inocente, debue se lu - imbracsiamu la
piepturele nostre cele calde, si se ne nevoimu din tote
puterile ai afla midiloce spre ai inlesni si ai deschide
cale la desvoltarea facultatiloru si talentelor sele, care
jacu ingropate in pamentu. Elu din parte-si inoa nu va
lipsi, — pe catu i-va sta in potentia — a face tote a-
cele, ce bunii lui parinti si mentori voru afla a fi de
lipsa pentru binele lui. Elu va sci stimá totu de un'a
pe asemeni ómeni ai sei; caci in elu inca e inascutu
semtiulu nobile a recunoscintiei si multumitei, si dora
inca in o curatia si sinceritate mai mare, cá in anemele
unoru rafinati.

Se luamu esemplu de la alte natiuni. Se nu mer-
gemu prin Germani'a, Franci'a a. a. si pe la alte na-
tiuni luminate, unde mai nu vei vedé comuna fara de
scola, unde si celu mai d in urma tieranu scie coti si
scie; se privimu numai aici a casa, la conlocutiorele
nostre natiuni, si in data vomu vedé, cu ce abnegatiune,
cu ce ingrigiare, cu cata predileptiune lucra ele pentru
infintiarea de scoli comunali si dotarea acelor, cum
si a invetiatoriloru. Se privimu in statistic'a loru sco-
lare, si ne vomu convinge indata, catu suntemu de

inapoiati facia cu densii. Ce e dreptu, ca densele au
midiloce mai multe spre dispunere; inse totusi si noi
inca suntemu cu multa mai numerosi si apoi Nume-
rulu inca contribue multu la suma midilocelor.

(Vá urmá.)

De langa Babiú*). (Unu viersu departatu).

Multe am cetitu in acestu micu diurnalu scolasticu,
despre redicari de scole, despre esamene etc., numai
din acestu tienutu romanticu si ore candu forte famosu
(pe la 1437), inse acum impilitu si datu cu totulu ui-
tarei, n'am cetitu; de candu subsiste acestu diurnalu,
nomic'a. Nu sciu lipsescu scrietorii séu lipsescu obiec-
tele, despre cari aru avé si aru poté cá se scie; ori
ca existe o apatia si o nepasare inescusabile intre
carturarii de pe acolo, séu ca si acestia sunt pré rari.
Noi scimu, ca acestu tienutu, care se tiene de regiu-
nea Somesieloru, findu incungiratu de acestea, ori catu
de padurosu si sarbedu s'ar' paré pe une - locuri a fl.
elu este indesuitu de romani, si numai ici colea se afla
cate unu satuletiu preeratú cu pucine familii magiare.
Acést'a asiá se afla, incependu dela Desiu unde se im-
bina Somesiele, pana susu catra Zefau in linia longitu-
dinale, si dela Somesiuulu mare spre Clusiu, pana catra
Surduru séu Jibou unde curge Somesiuulu impreunatu,
in linia transversale. Nu potemu aci dá unu calculu
geometricu, cate miluri patrate va fi contienendu acestu
tetragonu, nece care ar' fi numerulu locuitoriloru lui;
dar' scimu ca elu cuprinde in lungulu cá si in latulu
seu, cale de o dt de véra buna, calare.

Dar' ce scole mici séu mari se afla in acestu tie-
nutu, de o estensiune atatu de insemnata si care este
numerulu scolariiloru intr'insele? Pare-mi-se ca cu a-
césta intrebare ve indetoramú pana in grumazi Dom-
niloru respectivi! la care ne veti dá unu respunsu cá
de pesce (?). Noi scimu si in asta privintia ca case de
scola sunt pe une - locuri mai bune, pe alte mai rele,
pe altele vai de ele. Ci cas'a numai, inca nu va se
dica scola.

Se presupunemu inasa ca ar' fi totu la alu doile
séu alu treite satu, séu de mine fia si in totu satulu,
câte o scola comunale bunicica, totusi neci atát'a nu
e destalu pentru unu tienutu asiá de vastu, locuítu mai
exclusivu de romani; oi s'ar' cadé se aiba pre langa

*) Babiulu (pron. Bábis) este unu monticelu aproape de Ol-
petru, in comitatulu Solnocului din hantru, patri'a scrii-
toriulu acestoru stie.

scoalele comunale, inca doua sau trei scole normale bine organizate, ba chiar si unu gimnasiu, macaru inferioru.

Deci planulu meu, carele cunosc bina aceste lucruri, este: ca pe langa cate o scola comunale in totu satulu, despre care si de altminterea de multa se totu canta, in tote partile, — se se redice cate o scola normale in Olpretu, Simisana, Losna, Surducu, Almasiu, Gárbou,*) Santiceu si Dêrgia. Fia — care cu câte 3 au 4 clase, dupa organizatiunea scolastica ce se va lua pe venitoriu in Transilvani'a. Ear' in Olpretu, pe unde trece drumulu de tiéra, si se facu mai multe terguri de tiéra mari peste anu, se se puna fundamentulu unui gimnasiu inferioru. Inseñnatatea acestui locu din punctu de vedere literariu romanescu o voi arata-o altadata. Aci mai adaugu dorirea mea, ca scolele ce se voru infiintia in locurile mai susu, se fia natiunali, seu deca acest'a deocamdata nu se pote, atunci fia care scola se fia de confesiunea locului, in care se va redica d. e. in Olpretu neunita, in Gárbou unita etc. Dar' ele se fia deschise pentru ambe confesiunile romanesci, ér' confesiunea straina localitatii, unde va fi scóla, se si aiba catechetulu seu propriu, si pacea-e gat'a. Acést'a e viersulu micu din departare, dorescu si audi echo, de cumva n'a sunatu intr'unu locu cu totulu desiertu.

S. M.

Sciri scolastice.

Citimu in »Concordi'a»: „Ilust. sa D. episc. alu Ghierlei Ioana Alexi cé unu pré bonu parinte si aduce a minte si de fiii sei cei suff. cari studieza intru indepartare luptandu-se cu lipsele vietii, astfelu de surendu spre ajutorarea juristiboru dela univ. Pestana k. M. — T. P. — si V. P. au daruitu 150 fl. m. a. adeca câte 50 fl. pentru unulu fiescu carele. Junii studentii prin portare morale si progresu recerutu voru starrá se meriteze asta liberalitate a prelatului meconate, — carui-a i urámu dile indelungate intru fericire.“

— „Cetimu in o epistola privata d'in Vien'a: Noi teologii rom. de aici anu infiintiatu o Societate literaria, sub titlulu: „Societatea baserecesca lit. a teologilor rom. de Viena.“ Scopulu mai de aprópe ni e: perfeptiunarea in limb'a materna. La acestu scopu vomu

nisui: parte prin traducerea bucatiloru clasice a literaturaloru straine, taiatore in sfer'a baserecesca si pedagogica literaria, latitore de gustulu esteticu si de cunosciuntie frumoase; éra mai vertosu respanditore de sentiu morale si religiosu; parte: prin producerea unora incercari originale literaris. Societatea in totu anulu si-va dá sub téscu fruptorile lucrariloru sale in form'a de Almanacu. Membrii ordinari ai societatei sunt toti teologii de aici. Éra acei natiunalisti bravi, cari prin opurile loru voru sprigini intreprinderea nóstra se voru numi: membrii onorari. Acei, cari voru mari cass'e nóstra ou 2 fl. v. a. pe totu anulu platindi, seu voru pune odata pentru totdeuna o suma de bani, cari se aiba pe anu interesu de 2 fl., se voru numi: binefacutori, si voru capeta unu esemplariu gratis d'ia cartea edata prin Societate. Statutele acom sunt subscrise de esc. Sa Mitropolitulu Siolutiu, mai tardiu le vomu face cunoscutu prin calea diurnalistecei romane. Avemu sperare, ca in Maiu vomu poté publicá estrea unei cárti.“ — Salutámu pe bravii teologi ai nostrii d'ia Vien'a si recomandámu acestu esemplu frumosu si teologiloru de prin alte locuri!“

Orastie, 2. Decembre 1861.

Stim. Cetitoriu alu acestei foi 't éri cunoscuta precher'a, ba chicru problematic'a edificare a scólei din comuna Vinerea, din brosiur'a a 4-a 1860. si Nr. 6. 1861.

Astadi, multiamita Dieului, lucrulu are alta facia mai inbucuratoare, caoi edificarea acestei scóli s'a inceputu si se continue barbatescé; ceea ce cu placere impartasiescu publicitatii. —

Presupunendu insa ca on. publicu cit. nu va fi indostulitu a sci numai atata despre objectulu acesta, ci se va interesá a cunoasce si modulu delaturarii pedeciloru, imi iau voie a comunicá unele:

Me interesámu multu — in anii trecuti — cá se vedu cu ochii; si se pipaiu cu degetulu, cugetandu ca póte nu voru fi tóte adeverate cate s'au reportatu; dar' de astadata nu mi s'a implinitu dorinti'a.

Ideea si credinti'a, ca numai unde nu suntu midilóce póte fi pedeca adeverata cá se nu se infiintiedie scóla, pentru Vinerea, comuna cureta romana insa. cu unu venita anualu de mai multe anii fi. unde se decisera si spesele spre cladirea unei scóli in suma de 12,000 f. m. c. di donesprodiece mii fi., me revólta si indóamna a prinde arma (morala) si a est' la lupta apre nimicirea intrigeloru provenite din interese egoistice.

Deci deschiseiu vorba cu opoñentii cei mai mari

*) Dela Gárbovu, gárbovitu, locu strámbu, deluratu.

persvadendui, dar' fara succesu, me adresatu mai de multeori chiaru si catra pretorul de atunci D. Gibel (acum Burgmaistru in Sibiu), care pe de -asupra se vedea ca are zelu mare spre a pune in lucrare zidirea scólei — mai tardiu me convinseiu din contra — dar' in urma, cá se se scape si de mine care nu-i mai damu pace, imi díse: ca scól'a numai prin esecutiune militare s'aru putea zidi, si elu ar fi gata in contra unei asemenea mesuri chiaru candu aru urmá aceea din ordinationi superioare, se remonstreze din motivu: ca n'ar fi prudente.

Intr' aceea urmá reorganizarea scaunului, care capata in frunte-i pe consiliariulu c. r. Georgiu de Domsia cá Judice regiu; acest'a la cea dintaiu presentare a Judelui comunalu din Vinerea Iuonu Mihu (capulu partidei ce se opunea edificarii) i puse intrebarea: cum sta caus'a Scólei? Mihu raspunde: zidirea ei nu se póte nici incepe, pentruca ómenii vreau biserica; la observarea Iud. r.: „te amu intrebatu de caus'a Scólei, nu'mi raspunde de biserica,“ díse Mihu: ómenii se inpotrivescu cu fapt'a zidirei scolare. „De ce ei lasi?“ N'asculta de mine. „Slabu bireu esti déca nu poti porunci in satu cá se se implineasca conclusulu comunei intaritu si de Ministeriu; te voiu lepadá si voiu pune pe altulu de Jude comunalu etc. etc.“

Cum audi Mihu (care heredise bíreia delata-ta-seu, si acest'a dela mosiu-seu si asiá mai incolo ne incumetanduse pana acum cineva alu amenintiá intr' unu modu asia scurtu) cuvintele acestea, amutí schimbandu fetie.

Jud. r. lasandu lucrulu deocamdata intr'atata; nu multu dupa aceea esi in faci'a locului insoçitu de Inspectorulu localu (Senatorulu Schuller), conchiemá comun'a, si apoi intrebá: care este acela, de nu vrea ca se se faca Scól'a? Se esse la midilocu si se si-dea motivele; nu díse nimine ceva. Jud. r. merse apoi mai departe cu energi'a sa, si éta ca spre bucuri'a amiciloru civilisatiunei edificiuulu de scóla d'ir Vinerea s'a inceputu, si astadi stau murii ei binisioru inaltati dela pamentu, (fara cá se fie fostu necesariu a aduce esecutiune militara in comuna) si suntu cele mai bune prospecte, ca in anulu viitoriu se va finí cu tóte tótele asiá dupa cumu s'au fosta intaritu planulu de Ministeriulu sistemulu din urma.

Si se vedi minune! ca si Mihu s'a intorsu, s'a indreptatu, si chiaru in fapta e unu aparatoriulu infocatu alu causei nationale, scolare, si literarie, caci la alegerea de deputati pentru universitatea conchiemata pe

20. Noemvre a. e. a fostu unelu dintre cei dintaiu, care a partenitu parerea ca se fie deputatii „romani“ (candu pana aci totu pentru neromani votá); candu se facuse observatiunea ca nu suntu bani in cass'a scaunala pentru acoperirea speseloru deputatiloru, se dechiará in adunare, ca elu se obliga a ingrigi ca se fie 200 fl. v. a. — *ad cassam* —; la edi carea Scólei dá acum sucursulu lui cu tóta sinceritatea; la inaugurarea reuniunei nóstre pentru inaintarea literaturii si culturii, luandu parte in persóna, contribuí 200 fl. v. a. cá membru fundatoriu.

Suntu asia dar' cele mai bune prospecte, ca acestu frate alu nostru intorsu si indreptatu va fi unu pilotu tiapanu la inaintarea binelui comunu, cu atatu mai virtosu, cu catu densulu e binecuventatu si cu o stare materiala fórte buna, e fórte istetiú, dela natura donatu cu unu ingeniu raru, incatu déca ar' fi avutu fericirea cá se fie facutu cursulu studiiloru, prin care se póta intrá in staululu museloru, s'ar numerá póte astadi in rendulu notabilitatiloru literarie; dar' póte ca la tempulu seu, va urmá incatuvasi rebonificare prin fiulu seu care acumu 'si conteneu studiile in Gimnasiulu din Alba-Iulia cu succesu frumosu, ceea ce 'i si poftimu precum si aceea cá dupa ce s'a emendatu, s'elu fereasca ángerulu pazitorulu sufletulu cá se nu mai cada in retacire.

„Dela capu se imp . . . . . pescele,“ déca pretorulu Gibelu, cá fostulu siefu alu acestui tienutu si ar' fi indeplinitu datori'a s'a, apoi a buna séma si ar' fi implinit'o si antistiti comunali si edificiuulu s'ar fi gatatu inaintea ast'a anca cu 2. ani; cine va puté negá daun'a pentru tenerimea scolare de acum din Vinerea? fie pe sufletulu Gibelulu, caci nici presentulu, nici posteritatea din Vinerea ilu va binecuventá.

Ér siefulu de presentu alu acestui tienutu si-a redicatu monumentu eternu pentru pasii sei cei energiosi, prin care s'a pasu in efeptuare edificarea scólei, caci dteu de mai erá Gibelu, ori alii de asemenea calibrii, siefu 400 ani, apoi in 400 de ani nu se realizá edificarea dorita; deci Illustriitatea sa D. Jud. r. de Domsia se fie incredintiatu: ca totu sufletulu iaboriu de inaintarea culturii 'i este, 'i va fi, si remané pentru totu deauna cu cea mai vie recunoscintia obligatu.

Ne luamu voie cu ocasiunea acést'a a atrege atentiuenea Ill. Sale si la ticalós'a stare a scólei d'in Romosielu, in care a devenitu din vin'a érási a judelui com. Pomfilie Mihailu, care prin techna a trasu — totu sub scutululu lui Gibelu — edificiuulu meritulu pentru scóla in manile lui cu curtea si gradin'a cea frumósá cu totu;

caci de prezentu nimene afara de Ilt. Sa e in stare a vindeca raulu si adeca seu pria aceea ca se se iaterca omulu acela, care si in privinti'a cauzei nationale e de totu stricatu, caci p. e. la alegerea cea mai próspera a deputatiloru pentru universitate, nu se ingrozi — ca de rusine nici vorba nu e — a dechiará, ca elu voteaza pentru Inspectorulu lui da si d neromanu, ca mai marele, cu care mai sminti si alti 3 votanti rom., seu prin aceea ca se se depuna din judeci'a comunala doi heredita dela parinti si protoparinti lui.

Romoscielulu n'are picu de scola, si omulu acesta nu se sfiesce, cu toto dojenele ce si lea auditu din mai multe parti, nu-i este frica de Dumnedieu, nu-i e rusine de émeni, a tiené menit'a realitate pentru scola cu unu pretiu de 800 fi. m. c., a carei pretiu realu e de Sori mai mare, numai sub acelu pretextu fingata, ca cas'a alodiela n'ar' avé bani, de si comun'a acésta curatu romana are cu puçinu mai micu venitu de catu Vinerea.

Toti bine simtitorii legamanduse in sperantiele cele bune suata patrinsi de convingere, ca harniculu barbaru — siefulu de acumu alu scanoului Orestiei — prin caratalu seu zelu, ce nutresce si in favórea culturai poporului va soi ialaturá catu mai curendu si vitulu acesta.

Georgiu Romanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

Capu VII.

(1215—1383.)

R o m a n i ' a.

DELA RADU NEGRU PANA LA MIRCIA I

§. 62. Radu Negru, 1215—1239.*)

Radu Negru erá ducele Almasiului si Fagarasiului in Transilvani'a, si

*) Hronic'a dupa Anonimulu Romanescu pune pe Radu Negru la an. 1290. — Sincal, carele a scrutatu mai afandu istori'a noátra 'lu pune la an. 1215, basanduse pe o inscriptiune dela biseric'a din Campulu Lungu: „Acésta o a ziditu antaiulu Domnu Radu voda Negru in an. 1215.“

plecandu de aci cu ostasi si poporu s'a coboritu pe apa Dumbovitei, si la Campulu Lungu si-a facutu curti domnesci si biseric'a; mai tardiu si mutá resiedinti'a in Argisiu, asemene redicá curti domnesci si monastire, — unde s'a ingropatu si i s'a facutu statua de pétra. —

Pe pamentulu Romaniei erá trei Bani mari din viti'a Basarabiloru, in Craiovi'a, Strehai'a si Severinu. — Banulu Craiovei a venitu la Radu Negru de i s'a inchinatu si supusu lui cu tier'a sa (cinci judetie ale Craiovei pana la Dunare si Seretu), peurma si ceialalti Bani, si asiá Radu Negru fundandu principatulu Romaniei, a domnitu preste tota tier'a remanendu duce si peste Almasiu si Fagarasiu inca cu mai multi urmatori a-i sei. —

In 1233 tatarii pradéza Romani'a si tierile vecine romane.

§. 63. Mihailu I. Basarabu 1239—1258.

Sub alu doile principe romanescu, tatarii incursera cu multimea, pradara tier'a, si ucisera multi locuitori. Unu numeru mare de romani, inspaimentati de tataru, trecura (1236) Dunarea cu muierile si pruncii loru innotandu cu foi, apoi strabatendu si peste Balcanu cuprinsera locuri in Macedoni'a. —

Bel'a IV. regele Ungariei, rentornandu din fug'a sa din Dalmati'a cu ajutoriulu Joanitiloru (calariloru ierusalomitani) si vrendu a li resplati ajutoriulu, li dedú o diploma, prin carea li daruesce (1247), mai multe tienuturi din Romani'a fara cá se aibe dreptu de a dispune. — Diplom'a acésta inse nu s'a executatu nici candu. —

Papa Innocentiu III., pasiesce cu blandetie, cá se aduca pe romani la unirea cu Rom'a. Romanii mergu (1257) in ajutoriulu lui Mihailu I. regelui bulgaro-romanescu, si batu pe greci la riulu Regina in Macedoni'a. — Prin acestu Basarabu se incepe o familia, din carea s'au nascutu multi domnitori romani. — (vedi §. 15.)

§. 64. Danu I., 1258—1300.

Danu I. a fostu fiulu lui Radu Negru. — Portreiulu lui se afla la monastirea din Campulu Lungu. — Elu n'a domnitu preste tota tier'a romanésca.

Linoiu, ducele romaniloru redica armele (1272) in contra ungariloru carii cuprinsera Severinulu, si recastiga cetatea. — Ladislau regele Ungariei, tramite pe Georgiu Simone, carele bate pe Linoiu, si 'lu ucide, era pe Barbatu fratele seu 'lu aduce prinsu si numai prin bani multi 'si rescumpera libertatea. (Vedi §. 16.)

§. 65. **Stefanu Mallatu, 1300—1329.**

Acestu principe se fi facutu cetatea Fagarasiului. Romanii dedura ajutoriu lui Mihailu IV., regelui Bulgariei in contra greciloru, (1324), — si predandu tienuturile lor, dimpreuna cu meso-romanii, silira pe Andronicu, imperatulu se se retraga la Odriu. —

§. 66. **Mihailu II. Basarabu, 1329—1340.**

Acestu principe a inceputu a areta puterea Romaniei. — Carolu Robert, regele Ungariei, vedindu ca principele a transmisu 3000 de ostasi in ajutoriu lui Mihailu IV., regelui Bulgariei, si in contra domnului Stefanu din Servi'a, — se scula cu arme in contra lui Basarabu fara de nici o cauza, si asiá ungerii intrandu in tienutul Mehedintiului cuprinsera castelulu Severinului. Robert dede atunci Severinulu, cu titlu de Banu, lui Dionisiu.

Mihailu Basarabu se invol, cá se lese Severinulu in man'a regelui, se-i dee unu fiu in sierbitiu; dar' regele se se 'ntorca caci altumintre póte se patiesca reu. — Carolu Robert plecá mai departe, era romanii vedindu perichiulu aprinsera tóte, si se trasera. Acum regele inganfatu, vedindu ca óstea-i e in fómete, tramise la Basarabu ca-i va primá conditiunile, numai se-i dee conducatori cá se-lu scóta din tíera. Conducatorii 'lu purtara in strimtorile Carpatiloru, unde incungiurandu romanii óstea ungeresca, o prapadira de totu, batendu-se de Sambata pana Marti, — si prinsera pe multi, luandu cai, si pungi cu bani. — Robert vedindu perichiu s'a imbracatu in vesmintele lui Desiu, fetiorulu lui Dionisiu, si regele fugi la Timisiór'a, era Desiu cadíu victima pentru elu. —

Basarabu in 1332 ajuta pe Aisan-dru Streantimeru regele Bulgariei, cá se reocupe unele cetati dela greci. —

(Va urmá.)

Varietati.

Numele DDloru Colectantí de prin tienuturi pentru „asociatiunea“ transilvana donumí de Comitetulu acestei'a in sediintí'a díla 10. Decembre a. c.

Pentru Brasiovu: D. I. George Ioanu, D. Radu Pascu si P. Protopopu Popasa. Zernesti: P. Prot. Mecianu si D. Mironu Moldovanu. Haromsecu: P. Prot. Petricu si I. Bolniu. Fagarasiu: D. Codru si Fagarasiu. Sibiu: D. Casieru Bechnitiu. Resinari: D. I. Brote si P. S. Popoviciu. Tienutulu Selistei. P. Prot. Hania. Mercurea: D. G. Macelariu si N. Morariu. Poiana: D. Not. Ciugudénu si P. Dobrota. Sebesiu: P. Prot. Tipeiu si N. Bejann. Orestie: D. Senat. Balomiri si N. Barbu. Deva: P. Protop. Papiu. Ilia: D. Turdasianu. Hatiegu: P. Prot. Ratiu si P. vicariu Pop. Dobra: P. Prot. de Crainku. Hondolu: P. Prot. Pipociu. Sacaramba: P. Prot. Pise. Zarandu: D. Dr. Hodosiu si D. Francu. Halmagiu: P. P. Protopopii Moldovanu si Moga. Abrudu: DD. Cocu Mihailu si Boer Nicolae. Campeni: DD. Ciocu Theodoru si Not. Ionete. Zalatzna: P. Prot. Mihail. Belgradu: B. Axente Soveru. Turda: D. Dr. Ratiu si P. Prot. Vlasa. Clusiu: P. P. Protopopi Fekete si Rosieccu. Dobica: D. M. Bohetichu. Gerla: D. Secr. Napoianu. Solnocu si Chioare: D. D. G. Manu, Alec. Filipu si P. Prot. Ciocasiu. Crasna si Salagiu: DD. Vicaru Coroianu, Filipu si P. Florianu. Nasaudu: DD. Vicariu Moisilu si I. Florianu. Bistritia: D. Dorgo. Reghinu: D. Maior. M. Osiorheiu: D. D. Fogarasi si Cataramba. Sigisióra: P. Prot. Boiu. Mediasiu: P. P. Prot. Stoianu si Ccendi. Ibasfaleu: D. I. Siu-lutiu. Cetatea de balta: D. Moldovanu Vasilie. Blasiu: D. Direc. Antoneli si Prof. Rusu. Cohalmu: D. Prot. Iosifu. Noerih.: D. Prot. Maier. Cincumare: D. invetiatoriu Mandocea. Odorheiu: P. Prot. M. Boeru. — Lugosiu: DD. I. Popoviciu si Popaviti'a. Timisióra: D. Capitanu cetatienescu P. Cermena. Versietiu: D. Senat. A. Vasiciu. Mehadia: P. Prot. Iacobescu. Lipova: P. Prot. Tieranu si D. Alec. Ciortanu. Aradu: D. Dr. Siandoru. Oradia mare: D. N. Jiga senioru si D. Adv. Gozmanu. Tienutul:

Crisjului repede: P. Prot. Paladia. Băiului: D. Dir. Kövari. Baia mare: P. Prot. Sabo. Satumare: P. Prot. Bravu. Maramuresiu: P. Vicariu Pavelu. Pesta: D. Par. Miculescu si D. Cozma. Viena: D. Puscariu. Bucovina: DD. Georg. Hurmuzachi si Prof. Pumnula.

I n v i t a r e.

Natiunea romana numai prin cultura va poté ajunge la culmea acea a marirei sale, de pe care strabunii nostri a sciutu se insufla respectu lumii intregi, si care acum'a, cá drépta remuneratiune pentru suferintiele de 17 seculi, éra i-competiesce. Numai atunci si-va poté cuprinde locul cuvenitu între popórele Europei, déca cu arnici'a, cu puterea sa va sterge urmele triste lasate pe fatia-i prin vitregi'a temporiloru. — Numai atunci va reesi invingátoria din luptele continue portate pentru drepturile ei eredité dela stramosi, insa prin viclenia rapite, candu va cresce din síau-si barbati resoluti de a-si sacra víeti'a pentru eluptarea drepturiloru ei!

Aceste cugete, aceste convingeri au condusu pe comitetulu mai in josu insemnatu, candu-si a propusu a face colecte de bani pentru ajutorarea juristiloru lipsiti dela Universitatea de Pest'a; pentru ajutorarea aceloru tineri romani, cari nespariandu-se de nenumeratele pedece, cari le stau in cale, — luptandu-se cu seraci'a ce-i apasa, au properatu in capital'a tieroi spre cercetarea Museloru, cu scopu de a poté fi canduva totu atáti aperiatori bravi ai natiunei, totu atáti luptatori pentru drepturile ei.

Cei mai multi dintre cetitorii acestoru sire voru sci nesmintitu, catu are se se lupte unu teneru romanu, pana ce ajunge la o stare incau incatuva nedependente, si totu-si cu cea mai mare bucuria observámu, ca din ana in ana se inmultiesce numerulu aceloru teneri, cari fara ajutoriu, lasati numai in griega lui Ddieu santulu, si radimanduse pe arnici'a loru grabescu la sciintiele mai inalte, alegédu-si mai cu séma sfer'a juridica, in care cugeta a poté face mai mare servitiu patriei. si natiunei.

Teneri cá acestia merita ajutoriulu natiunei, merita, cá totu insulu, care se afla in o stare materiala mai favoritória, se conferedie dupa puteri, la sustinerea loru!

Deci Comitétulu subinsemnatu si-ia voia de a se adresá catra totu binesemitoriulu romanu cu rogárea, cá in cátu ilu va iertá starea materiale si anim'a, se

sacredie spre acestu scopu frumosu din averea-si castigata o partecica, se properedie spre ajutorarea acestei institutiuni filantropice, avendu inantea ochiloru, ca cu totu denariulu, ce va dá spre acestu scopu, sterge o lacrima de pe faci'a trista a mamei comuni — a natiunei, si sternesce multiemita ferbinte in inim'a aceloru-a, cari prin aste ajutorie se voru pune in stare de a se poté sacra cu trupu ou sufletu chiamarii, ce si-au alesu.

Sumele adunate suntu de a se tramite sub adres'a: D. Emanuilu Gozdu (Nagyhid utca Nr. 4.)

Numele mare-animosiloru contribuenti precum si sumele contribuite se voru publicá in „Concordia.“

Datu in Pest'a 22. Noevre 1861.

Comitétulu
pentru ajutorarea juristiloru lipsiti
la Universitatea de Pest'a.
Semnatu prin Ios. Popu notariu
(Concordia.)

Literariu. D. canonicu Andrea Liviu a insciintiatu prenumeratiune la clasiculu romanu „Corneliu Nepotea in versiune romanésca cu note esplicátore dupa cei mai renumiti autori. Se prenumera cu 1 li. v. a., éra venitul, catu ar' intrece spesele tipariuni e sacrificata pentru ajutorulu unu tineru romanu doctorandu de drepturi. Abonarea se face la traductorulu in Lugosiu prin scrisori francate pana la finitului lui Decembre. Dela 8 esemplare unulu se va dá gratis.

— In Romani'a a aparutu unu diurnalul nou sub firm'a „Tieranulu Romanu“ sub redactiunea Dlui Ioane Ionescu etc. de cuprinsu politicu, economicu, literariu si comercialu, ese odata pe septemana si costa pe 3 luni 6 sfanti.

— In Bucuresti a esitu de sub tipariu si se afla de vendiare la libreri'a Dlui Socek: „Tratatu de stenografia in limb'a romana de Elie Bosianu,

Vediendu neaparat'a trebuintia a stenografiei pe viitoriu, mai multi dintre junii nostri se apucara si pela noi a o invetiá in limbi straine. Prin noulu opul alu Dlui Bosianu credemu ca s'a datu o mare inlesnire pentru acei doritori, deórece stenografi'a in alta limba inca nu éra stenografi'a in limb'a romana, ci acést'a trebuia antaiu creata, statorita, ceea-ce se putea acceptá numai dela fratii de din-colo. Dorinti'a acest'a este implinita acum prin tratatulu de mai susu si atatu pentru inlesnire catu si uniformitate recomandamu ómeniloru nostri opulu mentionatu.

La Nbreria S. Filtsch in Sibiu se voru afla in-curendu esemplare in numeru de-ajunsu, doritorii de asi procurá acésta carte se binevoiésca a se adresá prin epistole francate la acelasu.

— A dóu'a brosiura a „Istoriei romane nationale“ de Dr. Marienescu retiparita din „Amiculu Scólei“ inca a esitu in áfilele aceste si se afla de vendiare la S. Filtsch in Sibiu totu cu conditiunile cá brosiur'a t.

— In Dobr'a prin staruinti'a mai multoru barbati zelosi si anume a Reverendisimului D. protopresbiteru N. Crainicu se infiintia o scóla normala, ale carei cele d'antaiu dóue clase se si deschisera inca in estu-anu. — Solenitatea deschiderii loru fú fórté mare; inasa fiinduca nóue DD. invetiatori de acolo din totu decursulu acelei solenitati ne comunicara numai dóue cuventari tienute de Dloru, nu suntemu in stare a aduce o descriere credintiósá a aceleiasi, éra cuventarile numite, parte caci singure publicate ar infaciosiá lucrulu numai stirbitu, parte — si mai vertosu pentru angustimea colóneloru nóstre, nu le putemu publicá.

Rug'a.

„Spune ficei Sionului: Éta imperatulu teu vine la tine, blandu.“

De-ce n'am fostu menitu óre, Dómne a me consacrá :
Se-mi petrecu viéti'a tóta intru a te laudá?
De-ce nu ai datu credintia mai multa 'n sufletulu meu;
Cá se cantu a ta marire, o pré mare Dumnedieu!
Daruesce, Dómne, mie darulu teu incantatoriu;
Daruesce gurei mele unu cuventu mangaitoriu,
Unu suspinu vrednicu de tine, una reflectu din umbr'a ta,
Unu resunetu blandu si dulce si eu dulce voiu cantá.
Eu voiu laudá cu lacrimi bunatatile ceresci.
Eu le voiu numi cu bocetu bunatati Dumnedieesci.
Bine-cuventandu de tine, o pré'nalte Dumnedieu!
Spune-voiu la tóta lumea care-aude plansulu meu;
O, priviti cu umilintia, vedeti voi, o muritori!
Dumnedieu e celu-ce face campii vostri nutritori,
Elu aterne pe costisie, prin dumbravi si pe campii,
Cá covóre fara margini, bratiu de verdi si aurii.
Prin inalt'a-i bunatate noi putemu se adunámu
Granele cele de auru cá se ne indestulámu.
Prin inalt'a lui vointia pe clorchina 'ngalbinescu
Strugurii ce facu vinetie, care inimi veselescu.

Le voiu dice, le voiu dice, eu cu totu sufletulu meu:
Adorati a lui putere, adorati numele seu.

Ridicati ochii la ceriuri, vedeti in marirea sa
Acestu sóre, case vine cu marire-a s'aratá.
Dela elu primiau lumina timpii ce s'au stracurata
Si 'nfocat'a lui lucire nu s'a scursu n'a incetata:
Totu-de-un'a, 'n tóta dio'a elu se 'ntórce regulatu,
Cá unu foculariu de flacari luminos si 'nflacaratu,
Se salute pe eternulu si inaltulu Dumnedieu,
Si-umilitulu nostru sufletu se-lu resfranga 'n foculu seu.

O, voi ómeni, cari inca se vedeti nu ati putatu
Minunile care 'n ceriuri Domnulu nostru a facutu!
Dar' deschideti-ve ochii, impregiuru-ve priviti,
Si dela pamentu la ceriuri cautati, ce intelniti?
Candu e nóptea linistita; candu nouru nu se zerescu.
Ce facu ochii cei de saru, cari 'n ceriuri se roteescu?
Care mana ii conduce in campia fara fundu
Si din ori-ce departare pana la pamentu petrandu?
Asta lume de vii focuri cine-o misica ne 'necetatu
Cu asiá regula mare de candu s'a infintiatu?
Dumnedieu este acel'a! Totdeun'a Dumnedieu!
Elu revarta 'n tóta sér'a de pe langá tronulu seu
Miliónele aceste de lumini cá nesce flori
Atatu de incantátóre si cu-asiá mandre culori.

Astufeliu petrecédu-mi viéti'a intru a te laudá,
Asiu vorbi de santi, de angeri, si ér' de puterea ta.
Eu asiu serie 'n tóta dio'a cate-nnu cantecu umilitu
Inceputu josu pe tierena si in ceriuri ispravitu;
Si-alu necesuriloru mele lantiu nesuferitu si greu
L'asiu vedea ca se desparte si n'apasa peptulu meu.
Pentr'unu bine multu mai siguru, pentr'unu visu multu mai frumosu,

Ce-ar leganá totu-de-un'a alu meu sufletu alci josu.

Unu momentu de incantare, Dumnedieele, mi-ai datu
Si de mare fericire sufletu-mi s'a imbatatu.

O! primesce acestu cantecu, primesce alu meu suspinu
Si voiu dice: Dómne sante! tie, tie me inchinu.

G. Sionu.

Onorabili cititori sunt rugati a grabi cu renoirea abonamentului la „Amiculu Scólei“ pe anulu 1862, cá inca mai nainte de finea anului vedindu cum stamu, se ne scimú orientá cu numerulu esemplareloru de tiparitu, caci partianiile daunóse ale trecutului ne voru sili a tipari cu inceputulu anului viitoriu numai atate esemplare, pe cati abonanti vor fi.

Adresele se ni se scrie catu mai desvoltu caci numele oo. abonanti se vor publicá la capetulu fiacarui anu.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/4 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/4 a. 19 piast.

„AMICULU SCÓLEI“ intrandu cu inceputulu anului 1862 in alu treile anu alu vietiei sale, va continuá a staruí pentru latirea culturai intre romani pe calea si prin midilócele folosite pana acum, remanendu adica credintiosu tendintiei luete la inceputulu seu.

Pretulu abonementului pe anulu 1862 este: pentru tierile din Austri'a pe anu 4 f., pe 1/2 anu 2 f. 25 cr., pe 1/4 anu 1 f. 25 cr. v. a. pentru Sibiu pe anu 3 f. 40 cr., pe 1/4 anu 1 f. 95 cr. si pe 1/4 anu 1 f. 10 cr.; pentru Principatele romane pe ann 30 piastrii, pe 1/4 anu 16 piastrii, unde abonamentulu se póte face la Socek et Comp. in Bucuresci.

Pentru colectanti dela 15 esemplare se da unulu rabatu.

Cá se ne putemu intocmí cu numerulu esemplareloru de tiparitu, se cere a se renof prenumeratiunile de timpuriu.

Lips'a scóleloru poporale pentru romani.

(Capeta.)

III.

Cu durere debue se marturisimu, ca mai alesu de candu s'a restauratu deregatorii constitutionali, n' amu pré cetitu sciri despre inaintarea romaniloru in redicarea scóleloru populare. Cu tóte ca redicarea de scoli poporale inca ar fi fostu unu midilocu bunu, de a si-arátá unú sentiu intr' adéveru constitutionale: sentiulu de a inaintá luminarea si fericirea unui poporu apusu éراسi din caus'a unui constitutionalismu vechiu antiquatu, basatu pe principia castice.

Redicarea de scoli poporali prin diregatorii cei noi constitutionali ar fi fostu o proba via de fratietae, de amórea binelui reciprocu, ca asiá cuvine fratiloru adéverati. Redicarea de scoli populare prin diregatorii constitutionali, firesce cu influantiarea si consielegerea organeloru concernente, ar fi fostu unu midilocu bunu de a indulcí si de a castigá increderea poporelui, — a carui alesi ar fi debuta se fra.

Facutu-s'a ceva in ast'a privintia pentru poporulu romanu din Tnia — *exceptis excipiendis* — noi nu scimu. Cu tóte ca am fi doritu din anima se scimu, pentrucá se ne cunóscemu ómenii nostrii, si se scimu, ca care si de cata stima si pretiure publica e demnu. Caci e de lipsa Domnii miei! Se ne studiámu si se ne cunóscemu ómenii nostri cei de binevoitori, cá se-i lasámu de modele de imitatiune si stima pentru posteritate: pentru istori'a nationala. Numele barbatiloru amatori de binele si fericirea corpului seu national voru fi amentite cu lacrimi de reverentia si pietate de catra nepotii natiunei sale, intocma dupa cum stimámu si reverimu si noi cesti presenti, umbrele si memori'a parintiloru si stramosiloru nostrii celoru bravi, meritati si escelenti, incependu dela Brutii, dela Scevoli, Horatii, Catoni, Ciceroni . . . in sfru sucesivu . . . . . in tóti seclii . . . . . pana la cei mai recenti; la Sincaiani, Maiori s. a. s. a. Apoi se nu uitámu Domniloru si fratiloru pré-amati! ca viitorimea e mai drépta si mai ne'nterensata in judecarea si stimarea caractereloru si personalitatiloru demne, decatu presintele, carele tocma pentruca e pré-aprópe de noi, nu vede faptele si virtutile in claritatea sa deplina.

IV.

Diserámú ca nu scimu facutu-s'au ceva in privintia scóleloru poporale, de candu ne aflámu in vietí'a constitutionale ori bá? De s'a facutu, celu pucínu noi am dorí, cá respectivii se faca publicului cunoscuti pasii pasi in ast'a privintia, cá se sierbéscá de esemplu de imitatiune si de obiectu de apretiure. Ne voru intrebá pe care cale? pe calea organului nostru scolasticu, carele e: „Amiculu scólei“.

Idea fundarei acestei foi sierbesce spre onórea nescirbata a fundatoriloru sei; numai durere! si éra durere! ca dupa cum intiefesaremu — nu fú imbraciata de conationalii sei cu aceea caldura, carea am fi avutu totu dreptala a o prefindé dela o natiune cunoscutória de positiunea si demnitatea sa. Celu pucínu stát'a scimu de siguru, ca redactionea acestei foi

fû nevoita a rogá pe Archiereii nostri si pe alti barbati de înfluinta, cá prin autoritatea, pozitiunea, si indemnarea lor se contribuie la sustinerea aceleia; ca altfelu se afla in momentele respiratiunei celei din urma, in momentele apurerii. Ei Dîoru si fratiloru e lucru durerosu si intristatoriu — bá tocma desperatoru, candu o biéta redactiune romana e costrense a cersi prenumeranti pentru sustinerea unei foi atátu de dorite, atátu de pretiuite, si carea are de problema: resolvarea unei misiuni atátu de înalte in viétii a natiunei.

Asemene indiferentismu debue se stórca lacrimi ferbinti din ochii — si oftari adunci din animele premergutoriloru si prevedietoriloru natiunei, bá din animele ori-caroru romani, cari vedu mai departe decatu pana in lungulu nasului. O fóia, carea e destinata a fi scól'a de pregatire pentru modurile si mijlócele de întemeierea scóleloru poporale, carea e scóla practica pentru dascali séu invetiatori, carea e locul de o emulatiune nobile pe terenulu scientieloru si a literaturii, carea e depositoryulu de ideile salutare ale barbatiloru nostrú, castigate prin studiu din îndelungatu practicu si prin geniulu mintiei; aceea fóia, carea cu unu cuventu, are destinatiunea a fi: Concertulu nobile a lumineloru mentiei si a facultatiloru spirituale: o atare fóia a o imbracisii cu recéla, cu nepasare, debue, se o spunemu cu durore! ca e: Unu reu semnu a timpului; e o dauna, ce o semtîmu si noi, si o va semtî mai tare posteritatea, generatiunea tinera, carea ascépta cu neastemperu, cá celu pucinu dens'a se aiba díle mai bune, mai serine si mai fericite decatu parintii sei, cari si-a mancatu in lacrimi ferbinti pana si panaea cea de tóte dílele. Er' acést'a numai prin desteptare, luminare si invetiatura se póte ajunge.

Fóia acést'a ar debuí se nu lipsésca in nici una parochia, cu atatu in vr'unu protopopiatu. Preotii si protopopii ar' debuí se se intálnesca pe acestu campu frumosu cu barbatii sei de litere si de sciintie, cu profesori si invetiatori, si comunicandu-si in fratieta dulce si sincera, cá fiii unei maicutie duloe — rezultatele esperiintieloru, perscrutariloru si inventiuniloru sale pe terenulu scolaru, cu totii in poteri unite—ca: „virtus unita valet“ dícea odata unu domnitoriu a patriei nóstre — se conlucra la consolidarea a sanctuariulu natiunale prin ridicarea de scoli pe base durabile si sigure. Acést'a ar fi o solidaritate a ideiloru folositorie, o solidaritate si garantia, a rezultateloru

favoritorie. Apoi ce e mai frumosu, Domnii miei! decatu a ne intalni frati impreuna si pe campulu spiritului, pe campulu Museloru. Prin frecari si desbateri se lamurescu ideile, si se afla adeverulu.

Preotiloru si protopopiloru nostri le este santa detorintia natiunale a lucrá din respecteri spre luminarea poporului nostru, acarui parenti spirituali adeverati suntu DSale. Si spre onórea si stim'a celoru demni fia dísu — cu tóta modestia rezervata — ca unii nici ca au lipsitu dupa impregiurari si potintia a corespunde importantei loru misiuni. Ddiu se încuragíeze si de aci înainte pe barbatii nostri cei demni si respectabili!!!

Deci inchiámu cu aceea dorintia ferbinte, cá pe anulu viitoriu 1862, déca ne va tiené Ddiu sanctatea, se ne potemu intelni mai multu pe acestu campu desfatatu si dulee, si se ne potemu gratulá in auror'a unui prospectu mai securu de bine si fericire . . . . .!

La revedere Domnii miei! in amóre si cordialitate.

Blasiu, 8. decemvre 1861.

J. V. RUSU.

Insemnari statistice despre scólele elementare ale tuturoru staturiloru Europei.

Austri'a, a avutu in anulu 1851 25,799 scóle elementare, 55,431 invetiatori, 3,835.004 copii obligati la scóla, din cari a frecuentatu scól'a numai 2,343.852. — In anulu 1854 numerulu scóleloru se urcase la 32.057, din aceste 25,039 fura catolice. — In 1857 a fostu in Austri'a 5,924.104 copii buni de scóla, adica dela 6 pana la 14 ani. — Afara de scólele numite mai sunt 11.728 scóle de repetitiune, cari in 1854 erau cercetate de 3,430.782 scolari si scolarese*)

Prusi'a. In anulu 1858 erau in statulu prusescu la 3 milióne copii de scóla; 2,758.472 amblara la scóla. Intre 6 locuitori e unu copilu de scóla. In acelasi anu erau 24,292 scóla, cu 35.513 clase, 31.467 invetiatori si 1523 invetiatoresc. Pe unu invetiatoriu se veniau 83 scolari. — Lefile invetiatoriloru facura cu totulu 6 milióne taleri.

Celelalte staturi germane. Oldenburg are cam 3600 scóle; 8 seminaru de invetiatori (preparandii).

*) Vedi „Amiculu Scólei“ dia 1860 pag. 117—120.

Braunsvigu, are 400 scóle elementare cu 33.048 scolari si 2 seminare.

Mecklenburg-Sverin, 1048 scóle.

Mecklenburg-Strelitiu, 221 scóle.

Kurhessen, 1300 scóle populare.

Mareducatulu Hess'a, 1756 scóle pop. cu 76,871 feti si 78,697 fete.

Nassau, 703 scóle cu 992 invetiatori.

Regatalu Sasoniei. 156.341 baieti si 158.844 fete bune de scóla; in sa din acesti'a ambla la scóla 154.519 baieti si 156.935 fete.

Baden, cu 1389 scóle catolice, 790 evangelice si 28 evreesci.

Virtemberg'a, 1455 scóle evangelice, 870 catolice si 12 evreesci.

Bavari'a, 7113 scóle popul. cu 8622 invetiatori, 315 invetiatoresc, 426.501 scolari si 482.774 scolaresc. Dintre scóle 4810 sunt catolice, 2150 evangelice si 153 jidovesci.

Elveti'a. In cele mai multe cantóne stau in fruntea trebiloru scolastice deregatorii anume, caroru le sunt apoi subordinati antistii scóleloru. Elveti'a, afara de scólele pentru ingrigirea copiiloru mici, are 5500 scóle comunale primarie, cari in cea mai mare parte a anului sunt cercetate de 350.000 copii, adica $\frac{1}{7}$ parte a populatiunei. Spesele scóleloru primarie le platescu cantónele cu 4 $\frac{1}{2}$ milioane, éra statulu da 900.000 franci. Tacs'a de invetiatura e de 3—6 frci.

Franci'a. Invetiamentulu scolaru a facutu de vr'o 20 de ani incóce mari progrese, in sa inca totu nu corespunde trebuintiei. Sunt pentru invetiamentulu primariu 60.000 de scóle comunale séu private; cam vr'o 3,400.000 scolari ambla la invetiatura. Dupa bugetulu pentru 1861 se dau din partea statulu pentru instructiunea elementara 5,317.000 franci. La aceste sume se mai contriube din partea departamentelor in ca 6 milioane, asi'a ca pentru invetiamentulu primariu se cheltu'e o suma de 11,317.000 frci. Léfa adjunctiloru de invetiatoriu s'a urcatu in 1859 dela 400 la 500 frci. cá minimu. Ei au se servescu cate 3 ani in asta calitate mai nainte d'a poté fi invetiatori elementari, cari apoi au léf de cate 600—800 frci.

Algirulu avea in 1856 441 scóle primare cu 21,944 scolari

In an. 1859 departamentulu Ariége numerá 2231 de conscrisi; din acesti'a 1214 nu sciura nici se citésca nici se scria; 37 sciura numai a citi, 925 a citi si scrie, dela 55 in si nu se pntu adá gradulu culturai.

Ispani'a. Invetiamentulu elementaru a íaintatú multu in deoeniulu din urma. In 1851 erau 17.000 scóle de baieti cu 626.882 scolari si 5021 scóle de fete cu 201.200 scolaresc.

(Vá urmá.)

Cuventarea Dlui Protopopu Nicolau de Crai-nicu cu oca siunea serbarei deschiderii scólei princ. romane din Dobra.

Veniti filoru, ascultatime pe mine: Fric'a Domnului voiu invatiá pe voi. Psalmu 33. St. 11. —

Proroculu si imperatulu Davidu in ca la inceputu a vediatu si simtitu lips'a cea mare si neincunginrata a invetiaturei si culturai omenesci — de aceea dara, chiama si poftesce la invetiatura pe fi omenesci cu aceste dulci cuvinte ale invetiaturiloru sale „Veniti filoru ascultatime pe mine — fric'a Domnului voiu invatiá pe voi.“ —

Acést'a mare lipsa de invetiatura s'a vediatu si pe timpulu Domnului Dumnedieu si Mantuitorulu nostru Isusa Cristosu, carele, cá Dumnedieu si omu au pus'o in lucrare, — precumu mai pe largu si fórté lamurita o scimu din sant'a scriptura, dela care remase la santii si invetiatoresci sei apostoli, eara dela acestia urmatoriloru loru dintr'unu secolu in altulu pana in timpulu presentu, — si cumca santii apostoli tóte au intreprinsu pentru latirea invetiaturei si luminarei popóreloru: se dovedesce din faptele loru, unde, la diu'a santiloru si mariloru apostoli Petru si Pavelu se citésce: „In totu pameantulu au estia vestirea loru, — si la marginile lumii graiurile loru.“ —

Nu mai puçinu santii parinti au intaritu invetiaturile loru cu scrierea de carti lumarate, infintiarea scóleloru, prin care sau latitu lumin'a, — adevérule si cultivarea popóreloru la crestiniá cea dela resaritu — de unde apoi au urmatu la Apusu, — si asi'a pe ordine in tóta lumea, din care se vede, ca invetiatur'a si cultivarea popóreloru totudéan'a a fostu impreunata cu biseric'a. —

Tocma astadi ne aflamu si noi pentru unu scopu santu in cas'a lui Dumnedieu, — in dio'a santulu parinte Ioanu gura de aur, — invetiatorulu celui mare, ale carui cuvinte de invetiatura au fostu lamurite — cá aurulu celu scumpu, cá se serbamu deschiderea scólei principale greco-orientale cu 4 clase — din tractulu protopresbiteralu alu Dobrei.

La acést'a di de noi multu dorita si de mare insemnalate nu potu trece cu vederea pe scurta a aretá, ca: simtienduse lips'a si importantí'a scólei, care astadi se deschide cu ajutoriulu a Totuputintelui si cu puteri unite :

Fuseramu in stare a face pasiulu celu mai necesariu pentru binele comunu si viitoriulu nostru: oferindu comunele acestui tractu protopresviteralu - imprumutulu de statu pentru sustienerea mentionatei scóle, — prin care: nu numai ca fii si nepolii nostrii voru trage doband'a cea mai inalta, crescéndu, in moralitate si fric'a lui Dumnedieu: dar' va cunósce viitorimea in cei ce amu contribuitu pentru acestu scopu santu, -- ca cu tóta saracia nóstra amu ajutatú realisarea unui asiementu de cea mai neaparata lipsa, fara cá se fi simtitu necesitate de gratia straina, de catu: numai de alui Dumnedieu si influinti'a Excelentii Sale Parentelui Episcopu Andreiu Barone de Siaguna. — Eara insemnalatea acestui institutu de invetiamentu este cu atatu mai mare, cu catu: ca in totu comitatulu nostru alu marelui Ioanu Huniádu si in departare de 15 pana in 20 de mile, nu se afla o astfelu de scóla neci macaru straina — necumu romana, — pentruca parintii patriei pana la anulu 1848 nu s'au ingrijitu de locu de noi si nu au avutu neci macaru o scintea de conducere pentru poporulu romanu. —

Eata dara de unde vine, ca simtimu asia mare lipsa de inteligenti — mai alesu in comitatulu nostru celu clasicu, in care: pana acuma nu au esistatu decatu numui un'a scóla triviala-germano-romana aici — si alta in Hatiegu — care s'au infiintiatu deodata cu fóst'a confinie militara — de adormit'a in Domnulu Maiestatea Sa Imperetésa si Marea Princesa Mari'a Teresia.

Vedeti dara iubitoru ascultatori, ca romanii, numai dela imperatie au avutu spriginire, care „si in timpulu de faciá o simtimu prin legea fundamentala parinteasca sunatória pentru egala indreptatire.“ —

Deaci indémna la ingrijirea gradinei acestia necesarie si la sirguinti'a de a redicá institute mici si mari si inchea cu: si asia facéndu: induratulu Dumnedieu se tramita peste voi darulu si binecuvantarea sa — Aminu.

(Din „Fóia.“)

Relatiunea oficiósa in caus'a scóleloru a Dlui jude primariu din Hatiegu Georgiu Filipu catra oficiulu comitatense.

Onoratu oficiu comitatense!

La pretiu'ta scrisóre a onoratulu oficiu din 26.

Noemvre 1861 Nr. 3345 in caus'a organisarei scóleloru comunali, amu onóre a face urmatori'a

R e l a t i u n e .

Sumu convinsu, cumca scól'a e singurulu midflocu ce póte ridicá pe fiesce care natiune la acelu gradu de perfectiune si cultura, care face cá se póta rivalisá cu alte natiuni culte; si candu despre ast'a sumu convinsu, totodata sciu si aceea, ca nici o scóla fara dotatiunea cuvenita nu póte aduce fructele acele ce aru trebui se le aduca pe campulu instructiunei, si asiá mai nainte de tóte aru trebuí a se ingrigí despre midilócele pentru sustienerea scóleloru.

Datori'a asta imperativa vine asupra Guvernulúi séu a statulu cu atata mai vertosu, pentruca in lini'a prima statulu ar trebui se ingrigésca pentru scóle, — eu nu dñcu ca statulu din alu seu ar trebui se ingrigésca chiaru si pentru scólele comunali, pentruca póte asiú merge pré departe; datori'a ce ar veni asupra statulu eu asiú marginio numai la atáta, ca statulu ar trebui se ingrigésca pentru ridicarea de scoli elementarie si reali si pentru romani bateru in tóte tergurile si comunele principali, si pe acelea se dispuna a le sustiené din aruncuri pe fiorinulu de contributiune dirépta — dela toti romanii unui cercu pentru care ar fi a se ridicá scóla. — Pana candu asta nu se va puté realisá, romanii carii facu $\frac{2}{3}$ parti a locuitorilor Transilvaniei, si carii si'titi cu sudori crunte a ridicatu pana acum institute pentru alte natiuni, — pentru sine anevoie potu ridicá institutele necesarii, — apoi scólele comunali in starea loru de astadi inca pucina sperantia' ne potu asecurá, pentruca luptele confesionali ce se vede nici acum a incetatu, slabescu tota starea scóleloru, si eu nu potu díce alt'a, decatu ca pana candu prelatii romani voru staruf a ridicá scóle comunali confesionali, ba chiaru si institute mai inalte totu confesionali si nu natiionali, nu se va puté ajunge nici unu resultatu multiamitoriu. Eu dara asiú fi de parere, ca in privinti'a scóleloru romane statu comunali, catu si elementari si reali fara deosebire de confesiune pentru intregulu acestu comitatu, se se faca catra inaltulu guvernulu unu proiectu in intielesulu acestu.

Trecéndu acum a resolvá cealalte parte a oficiosei scrisóre raportediú, cumca regularea scóleloru comunali e in curgere; candu va fi inse inchiata nu potu sci, pentruca lucrulu merge cam incetu, avendu a ingrigí si pentru agende oficiése, si totodata cá ampoiatiu constitutionale si nesalaritu, chiaru si pentru castigarea

de cele de lipsa pentru susținerea proprie și a familiei.

Pe langa care recomandat sum

Alu on. oficiu deobligatu stimatoriu
 Hatiegu, 6. decembre 1861. Georgiu Filipu,
 jude primariu.

Sciri scolastice.

Urbea mare, 8. Decembre c. n. 1861.

Astadi avurainu u' serbatore nationala: santirea institutului Zsigaiănu și condecorarea fundatorului cu crucea de aur pentru merite.

U'astfelu de serbatore — cari, dorere! sunt rare la noi — merita a se face cunoscuta la intregulu publicu romanu *)

Premitu, ca solenitatea a decursu dupa program'a elucrata de Magnificulu Dnu. Demetriu Ioanescu c. r. inspectoru scolare, la care s'a invoitu senatulu fundationalu și Dnulu fundatoru.

Dupa finirea santei liturgii, la diumetate pe 11 ore, se inbracara preotii — fratii P. și J. Tasiu, pontificandu rvdssimulu Domnu preside consistorialu Atanasiu Boczco — in ornatele besericesci, și cu procesiune, in ante copiii din clasele normale, junimea din gimnasiu, din academia, preotii, Dnulu fundatoru cu famili'a, senatulu fundationalu și apoi poporul, conomitati de sunetulu clopoteloru, cantandu: Laudati numele Domnului, venira la curtea fundationala, aici, in sal'a fundatiunei, — care acu era pregatita pentru primirea ospetiloru — se facu santirea apei, er' dupa acest'a, fiindu timpulu la 11 ore, pe care terminu erau invitati mai multi ospeti, ce si luara parte — precum: generalatul, polit'a locale, jurisdictiunea comitatense și cetatienésca, directiunea academica și gimnasiale, comunitatea besericesca, er' dintre membrii civili ai senatului fundationalu, numaj magnificulu Domnu Demetriu Ioanescu, Dnulu Dr. Stefanu Zsugovits și fiulu domnului fundatoru au luat parte — fiindu indesita sal'a de romani de ambe confesiunile și de multi de alte nationalitati: urma actulu alu doile condecorarea fundatorului — care se incepù cu „imperate cerescu“ dupa care rvdssimulu Domnu Atanasiu Boczco ocupandu presidiulu face a se ceti antaiu Intimatulu maritei Locutenintie reg. dtdo 12. Iuliu a. c.

*) Caus'a ca santirea institutului s'a amanatu pana acu, e, ca S. fundatoru catra edificiulu vechin a mai adausu patru chilii.

Nr. 36,640 indreptatu catra Ilustritatea Sa eppulu Aradului, prin care Ilustr. sa e denumitu de comisariu reg in caus'a condecorarei Dlui Nicolau Zsiga, cu crucea de aur pentru merite, cu care Maestatea Sa prin pré inalt'a detiermurire din 18. Maiu a. c. s'a induratu pré gratiosu alu inzestrá, apoi s'a cetitu scrisorea Ilustei Sale dtdo 19. Augustu a. c. Nr. 539 in care 'si esprima parerea de reu, ca din caus'a morbului nu póte primi insarcinarea acest'a placuta, inse substitue pe reverendissimulu Domnu Atanasiu Boczco. Acestu Domnu dupa u' scurta cuventare aniná crucea pe peptulu Dlui fundatoru, — se traésca și vivate sgomolose; tinerimea intoná „imnul poporalu“, sub decursulu cantarei se inpartu copii tiparite in forma de brosiure, din cartea fundationala, traduse in mai multe limbi, ér dupa cantare unu alumnu alu institutului pasí in mediulocu și gratulá fundatorelui decoratu, aratandu catu de mare binefacere e fundatiunea acest'a scolare, pentru natiunea romana cea misera, din caus'a fatalitatei timpului trecutu. Dupa acest'a Dlu fundatoru in antea reverendissimulu Domnu, cá comisariu, dice: „Dumnedieu mia ajutatu de am intemeistu acésta fundatiune. — Am facutu acest'a din iubirea catra patria. — Am facutu acest'a din alipirea catra dulcea mea natiune, și rogu pe Dumnedieu, cá se conduca pe tineris din acésta fundatiune spre tote cele ce sunt bune, cá se fie crestini adeverati, patrioti buni, cetatieni folositori și spriginitori natiunei nóstre. Maestatei Sale inaltiatului Imperatu, pentru iubirea dovedita catra fiii natiunei romane din adanculu animei multiemescu, și crucea — care nu o am cerutu — cu supunere omagiala o primescu.“ Vivate numerose, vedei cate u' lacrema unde si unde pe fetiele capuriloru carunte. — Procesiunea plecá inderetru la beserica cantandu: Marire tie, ér' noi alumni institutului remaseramu aci, și cu noi inca cativa frati de ai nostri din academia și gimnasiu, carii apoi ne mangaera cu graiulu celui ce striga p'intre Carpati: Descéptate Romane. —

Georgiu Popa,
 juristu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 67. Vladu I. Basarabu 1340—1345.

Vladu (Vladislavu), unchiulu urmatoriului Mircea I. in 1342 a avutu bataia cu Lu-

dovicu regele Ungariei, si l'a invinsu pe regele la Branu la Apaturtiu. (Istoricii unguri punu bataia acést'a sub principele urmatoriu). —

§. 68. Alisandru I. Basarabu, 1345—1360—1366.

Alisandru a avutu dóue muieri, una resariténa, alta catolica; éra fii pe Nicolae, Radu si Vladu; dóue fete, pe un'a a maritat'o dupa Streatimeru banulu din Vidinu, pe alta dupa Simonu regele Serbiei. — (Vedi §. 48.)

Ludovicu regele Ungariei, plecà (1556) in contr'a lui Streatimeru; dar' deórece romanii 'lu aperara, regele se mania si tramise o armata in Romani'a, cá se revoltéza pe boieri in contra lui Alisandru. — Acest'a inse fù in stare, cá se 'i scóta pe toti afara din tíera; — peurma Ludovicu facù donatiuni boieriloru, carii 'lu ajutara. (Vedi §. 19.)

Alisandru I., avea sotiu in domnia pe fetiorulu Nicolae, carele se numia voda, si dedea si singuru hrisóve. Suntu ingropati in monastirea din Campulu Lungu, si pe pétr'a mormentului e scrisu: „Nicolae si Alisandru Voda. Acesti doi domni, au domnitu ani 21“.

§. 69. Vladu II. Basarabu 1366—1372.

Vladu (in documinte si Vlaicu Latico), fiulu lui Alisandru I., fù adeseori amenintiatu de lacomia lui Ludovicu, carele cercá se ocupe Romani'a. — Acestu rege de dóue-ori facuse resculare generala in contra lui Vladu II., — si antai'aóra regele batù Vidinulu si prinse pe Streatimeru si neputendu se tréca in Romani'a lasà la Vidinu pe Dionisiu prefectulu Transilvaniei; éra a dóua resculare s'a alinatu prin legarea de pace, si confederatiune in contra turciloru (1366).

Vladu marita fét'a (Slava) dupa Stefanu Urosiu regele Serbiei; dar' deórece Vucascinu, ucide pe ginerele seu, se scóla cu resboiu asupra lui Vucascinu, si si castiga satisfactiune (1361).

Dupace scapase Streatimeru din prinsóre dela Ludovicu, — Vladu (1369) bate pe unguri din Vidinu, si restauréza pe cumnatulu seu Streatimeru. — Acést'a multu

a superatu pe Ludovicu, pentruce acest'a (1370) recuprinde Vidinulu, apoi ataca pe Vladu II. din dóue parti. De catra Bulgari'a merge Ludovicu in persóna; éra de catra Ardélu, Nicol'a prefectulu cu multi nobili si secni. — Romanii batu pe Nicol'a si 'lu ucidu cu multi magnati; dar' taber'a regelui condusa de Nicolae Gara cuprinde Severinulu, si peurma se rentóree fara altu sucesu.

Pap'a Urbanu V. scrie (1370) lui Vladu II. si 'lu lauda pentru eroismulu in contra turciloru, apoi 'lu indémna la unirea cu biserica Romei. — Vladu II., se impaca cu Ludovicu, si capeta Fagarasiulu dela Ludovicu pentru confederatiunea in contra turciloru si a lui Sismanu regele Bulgariiei.

Vladu II., in curtea din Argisiu dà unu hrisovu cá si „Voda transalpinu, banu de Severinu, si ducele plantatiunei nóue din Fagarasiu“ si in acela donéza (1372) mai multe sate din Fagarasiu, lui Vladu consangineului seu pentru meritele iu contra turciloru. — Vladu II., cá si ducele Fagarasiului a remasu supusu suveranitatii lui Ludovicu, — éra cá si principele Romaniei, detotu independinte.

§. 70. Radu II. B., si Danu II. Basarabu, 1373—1383.

Radu II. (fiulu lui Alisandru I.) a inceputu a domni in 1373, — inse pana candu, nu e chiaru. Lui Radu II., i-a urmatu fiulu seu Danu II., si domnira — la olalta — 10 ani. —

Gregoriu IX. determinà, cá se redice si in Romani'a (la Milcovu) scaunu episcopescu pentru interesele catolicismului, deórece preotii unguri, mai multu cá si emisari nu o dusera asia departe; pentruce pap'a, in caus'a acésta se adresà catra arhiepiscopii din Strigonu si Caloci'a, cá acestia se se intieléga cu regele Ludovicu, cá unde se fia si cine episcopulu, apoi de cine se aterne. — Ludovicu cercá moduri, cá se supuna Romani'a, sub corón'a Ungariei.

Danu II. a invinsu pe Sismanu regele Bulgariiei, si ginerele lui Amaratu Sultanulu. Danu II. erá aspru, si pentru tiraniele sale fù ucisu. — Lui i-a urmatu Mircea I.

Procedere metodică în propunerea părții sintactice a gramaticii în școlile primare.

(Urmare din Nr. 47.)

Propusatiunea coordinată.

Astăzi, copii, aveți de învățat să cunoșteți și să cunoașteți o nouă specie de propusatiuni. Insa spre a vă face cât mai evidentă ființa acelor, mai înainte voi vorbi cu voi despre doi barbati din testamentul veșnic, pe cari voi i știți acum și cari prin sârta vietii lor pentru noi sunt de mare însemnată; ei se cheama Iosif și Iov. — Cine a fost Iov? Un om avut în pământul Ur. — Ce-a spus el, când Dumnezeu i-a luat copii și turmele sale? Domnul a dat, Domnul a luat, și numele Domnului binecuvântat (Iov 1, 21.) — Ce a spus Iosif înaintea fraților săi despre petrecerea lui și despre demnitatea sa castigată în Egipt? Nu voi m'ati transmis aici, ci Dumnezeu, acela m'a pus de parinte al lui Faraon și de Domn peste toată casa lui și de domnitoriu în toată țara Egiptului. — În cine și-aveau amândoi acești barbati încredințată sârta lor? În Dumnezeu. — În aceste exemple obiectul este asadar Dumnezeu, la care se referesc și spre care se îndreaptă amândoi acei barbati. În limbă noastră sunt asadar constructiuni, cari în comună se raporta și referesc la un obiect; inși în ele nu se numește acel obiect, ci se cere dela cititoriu ori auditoriu, că se și-l întipăiească și aștepte el însuși. Și astăzi-felul de propusatiuni sunt acele, cu care avem d'acum face noi astăzi cunoscuți. Spre scopul acesta vă scriu aici pe tablă câteva pârchi de propusatiuni, și voi aveți de a mi-spuce apoi raportul și referința comună a acelorasi: (1. Gasc'a are pene. Oua are lana. — 2. Noaptea e întunecoasă. Merele cresc în pomi. — 3. Soromea vietuesce la țară. Frate-meu tocnește în cetate. — 4. Tatal meu e morbos. Fratele meu e sanatos. — 5. Marul infloresce. Preotul cuventăza în biserică. — 6. Linealul e lung. Penalul e rotund. — 7. Învățătorul e în școală. Porumbul sără. — 8. Croitorul face un palton. Mamă mea cove cămăși). — La ce se raporta cele două constructiuni dela Nr. 1? La îmbracamintea animalelor — La ce se raporta constructiunile dela Nr. 2? Fia care constructiune se referesc la câte ceva deosebit. — La ce se referesc a trei pârchi de constructiuni? La locul de petrecere al fraților? Dara a pătri? La sănătate. — A cincea? Fiacăre constructiune în câte un deosebit. — A șasea? La figură obiectelor.

A șaptea? Constructiunile nu se referesc aici la un de comun, ci fiacăre la câte ceva deosebit — A opta? La gătirea vestimentelor. —

Vă însemnați: Constructiunile și propusatiunile acele, care au un raport, o referință comună, se dicu propusatiuni coordonate.

Constructiunile dela Nr. 2, 5 și 7, n'au nici un raport (legatură) comună între sine, de aceea ele nici nu pot fi propusatiuni coordonate. — Legați la o altă propusatiune coordonată de mai sus! Gasc'a are pene, și Oua are lana. Tatal meu e morbos, era frate meu e sanatos etc. — Prin ce ati legat acele constructiuni? Prin conjunctiuni. — Asadara care constructiuni se lega prin conjunctiuni? Constructiunile coordonate. — Formați câteva propusatiuni coordonate și legați totă câte două prin ună din conjunctiunile aceste: și, inși, nice — nice! (Paserea sără, și peștele înnoț. Omul propune și Dumnezeu dispune. Frate-meu dorme mult, inși soră-mea se școlă timpuriu. Marul acestă e frumos, inși pară asă e rea. Nice principii nu pot scapa de morte, nice seracii nu se pot așcura de nimicire etc.) —

(Vă urmă.)

Varietati.

Blașu 2. Decembrie 1861.

Onorate Domnule Redactoriu!

În Calendarul Domniei tale intitulat Amicul poporului, care s'au tiparit în Sibiu pe anul 1862 fîră 32 în biografiă Eșelentiei Sale domnului metropolit Alexandru Conte Șterca Șiulutiu, între alte marție fapte se cetesc, cum că veneratul Eșelentia Sa ar fi depus în mână capitului seu metropolitan ună sută mii fiorini v. a. în obligatiuni spre scopuri fundamentale, în folosul clerului și a poporului. — Că nu cumva asemenea publicare se pōta servi în viitoriu, spre latirea unor idei raticite — Capitulu 'și țiene de datorie a dechiară, cumcă veneratul Eșelentia Sa în adevărul mai înainte cu doi ani, aflându-se atacat de orecare corporat infirmitate, au fost depus memorat'a sumă în mână și sub cură custodelui capitulare, dara după aceea mai tardiu aflându a fi mai cu scopu comparat un bun, rēcerendu dela capitulu și rēprīmandu aceluși obligatiuni după cum este cunoscut, au

cumparatu cu densele bunulu din comun'a Springu dela comitele Pejácevich, pe cum se scie, si se crede, totu cu aceea intentiune, care au avutu, candu au depusu memoratele obligatiuni in man'a capitului. — Dreptu aceea, spre a se aduce acestu pasagiu la publica cunoscintia, On. D'Ťa esti rugatu a inserá acestea lineole cá indreptare la celea din calindariu in unulu din numerii Amicului Scólei, remanenda

Alu DTale

stimatoriu
unu Capitularistu.

Datele si informatiunile necesarii spre compunerea acelei biografii le-am capetatu dela esvorulu celu mai bunu. Daca in biografia Eselentiei Sale Dlui Metropolitu se dice la pagin'a 32 a Calindariului intocmitu de mine, ca Eselenti'a sa a depusu sum'a de susu in man'a capitului, prin acést'a se spune numai unu adeveru, care se intaresce chiaru si prin sírele de mai susu ale rever. „Capitularistu“. Ce mai lipsiá, erá d'a se mai dice si acea, ca s'a reluat u mai tardíu acea suma si s'a intrebuitu astu-modu si astu-modu; ca acést'a nu s'a dísu, a purcesu de acolo, caci despre acést'a n'am fostu informatu, si asiá vin'a nu o portu eu. De altu — mintre esprimu a mea multiamita rev. „Capitularistu“ pentru acést'a deslucire necesaria.

V. Romanu.

Masimele si reflexiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(Urmare.)

69. Sunt ómeni ale caroru merite consista in diceri si faceri de nerodu utile, si cari aru stricá tote decumva si-aru schimbá conduit'a.

70. Nu-e d'ajunsu a avé calitati mari, trebe a ave si economie.

71. Oricatu de eclatanta se fia atare fapta, nu trebe recunoscuta de mare, daca nu-e efeptulu unui planu mare.

72. Meritele nostre ne atragu stim'a ómenilor o-nesti, si noroculu ceea a publicului.

73. Lumea — ómenii — remuneréza mai adeseori aparitiunile meriteloru, decatu pe ele insele.

74. Speranti'a orcatu e de 'nsielatóre celu pu-oínu ne servesce spre a ne duce catra finea vietíei pe o cale placuta.

75. Virtutile se perdu intre interese tocm'a cá si curgerile in mari

76. E mai bine a ne 'ntrebuintiá intieleptiunea spre a suportá nenorocirile ce ni se 'ntempla, decatu spre a preveni cele ce ni se potu intemplá.

77. Noi ne caimu cateodata cu nesocotintia de amicii nostri, pentru cá se ne justificamu cu preventiá nesocotinti'a nostra.

78. Omulu nu despretiuieste pe toti aceia cari au viciuri, ci pe toti aceia cari n'au nici o virtute.

79. Se pare ca natur'a a prescisu totu insului de la nascere marginile pentru virtute si pentru viciuri.

80. Numai omenii mari potu face sminte mari.

Filomel'a si cucubeic'a.

In o lunca verde p'o nópte senina,
Filomel'a dulce cantec spargea,
Si palit'a luna langed'a-si lumina
Peste vái si campuri linu reversá;
Ér' in o dumbrava in vecinatate
Paserile noptii tóte-au fostu esitu
De prin a' loru scorburi de dí departate,
Si amblau se mérga'n tíera la rapitu;
Dara cucubeic'a pasere urita,
La pene sburlita, cu ochii sgaiti,
Se 'ntórce si díce catra ei suita:
Paseri hebeuce au voi n' auditi?
Colo óre cine ne batjocuresce,
Dati numai orechi'a si ve 'ncredentiati;
Asiá-i, cucubeicii suit'a-i graesce, —
Éra ea le 'ntréba: ce ve cugetati?
Bat'jocur'a ast'a s'o raddámu noi óre?
Tóte striga una, bá noi n'omu raddá,
Si cadiendu de-odata la a' ei petióre:
Domna! striga tóte, tu ne-'i resbuná.
Prost'a cucubeica de-onóre 'nganfata
Dice: cu-alu mieu cantecu o voui pedepái,
Si 'ncepe se cante cá-o bute inflata,
Dar' in locu se cante numai se bufni.
Ér' pe celelalte risulu le cupesce
Si cu hohotu mare tóte au sburatu:
Smérd'a cucubeica reu se catranesce
Si de grea mania de locu a crepatu.
* * *

Astu-modu unii ómeni cu sufletu amaritu
Invidénu ce-altor'a cerulu a tramisu,
Voru se-i eclipséze, dar' se facu de risu,
Si-apoi de mania gata-su de peritu.

Ar. Densusianu.

Ese în toată
Sambata.
Prețului abon.
în Sibiu pe an
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru toată
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Domnule Redactoriu!

În numărul 47 al „Amicului“ publicasi nescie „observări ortografice“, asupra caror suscritulu aflu cu cale a-mi face contra-observările, ce urmeza, lasandu în voli'a D. Tale publicarea seau punerea lor la un'a parte.*)

Dupa-ce traimu într-o lume, candu fiacare poporu nesuesce a-si înmulți elementulu, și pre noi Romanii încungiura-ne cliaru de aceli-a, cari striga „osana!“ candu potu apuca vre o stramatura cadu de în vestimentulu nostru; ar fi dela Romani — se nu dîcu mai multu — un'a galanteria demna de pedepsa, deca eli cu de a tari'a s'ar (?) desface și instraină pentru totu de auna de fratiu lor de preste Dunare, cari suntu osu de în osulu, carne de în carnea și sange de în sangele lor. Mi place a supune, că nece On. „membru“ nu voliesce un'a că acest'a. De în contra Domn'a lui și eu suntemu de acordu

că întregu poporul romanu, fora cautare la numirea locale de: munteanu, mocanu, moldovanu, tiutiuianu, banatianu, margeneanu, colibasiu, . . . și cliaru de tîntiariu, este și face o singura natiune. Semnulu de în sora, legatur'a cea mai potérnica, ce împreuna individii singurâteci într-unu corpu morale, pre care-lu numimu natiune, este limb'a, care, precumu se întielege de în inși firea lucrului, nu pote fi la o natiune mai multu de cătu un'a.

Adevératu limb'a fiacarei natiuni pate scambări fora

*) Suntemu multu mai iubitori de libertatea ideiloru, decatu se putemu a pune la o parte asemene articulu, apoi aci amu fi atunci chiaru nedrepti. Dara noue ne sosira din mai multe parti respunsuri la „observatiunile limbistice și ortografice“ din Nrulu 47., inși aleseremu a publică acum pe celu inseratu aici, fiinduca concentrăza în sine mai totulu din celelalte articule. Dacu inși oo. autori ai celorlalte articule dorescu totuși publicarea acestor'a macaru și cu repetirea unoru și acelorasi lucruri, se bine voiésca a ne face acést'a cunoscutu, și publicarea va urmă în Nrii viitori pe rindu.

R.

numeru în gur'a individiloru, ce o vorbescu; înse pentru ace'a ea totu remane un'a, pana candu formele gramateceli și tesaurulu cuvintelor este ecela-si. —

Mai incolo credu, că D. „membru“ e de acordu cu mene și într-ace'a, că oricare limba, deca e se se numere între limbile scrise și culte are se fia celu pucinu a) adusa la nescie regule generali gramatece, și b) scrisa cu ortografia, care se respunda, pre cătu se pote mai curatu la firea limbei, la pronuntia și la etimologia. —

Studiulu limbelor este celu mai migalosu și mai uritosu de pre lume. Progresulu forte cu anevolia. — Acest'a vene a se întielege și de studiulu limbii materne, cu acelu s'dausu, că într-acest'a progresulu este mai cu nepotentia; pentrucă mai totu romanulu candu apuca a mana gramatec'a limbii materne, o desface cu ace'a supunere incantatoria, că elu o scie inși de multu. Frundiaresce doue, trei foliuri și o pune la un'a parte. Celi ce au avutu nenorocirea a fi profesori de limb'a romana în cutare scola publica (unde totuși e mai almente, decatu în studiulu privatu) marturisescu, că a propune l. r. și a scote pre examenu unu progresu amesuratu într'ins'a, te costa ostenela nespusu de multa, pentrucă toti nepotielii lui Romulu au de acasa vermuletulu acel-a în capu, că „eu sciu romanesce,“ care-lu rode ori-cand u se-i vina roman'a, și nu-lu suferu se o invetie de lege. Și ómeni de acesti-a apoi, cari nu au invetiatu de a osulu, cè numai cătu au musluitu ce-va pre în cutare gramateca, dupa-ce devinu barbati, se tienu deplenu competenti nu numai a scrie fiacare dupa gramatec'a și ortografiu loru: cè inși și a invetiă pre alii și a fauri forme noue noutie. De vomu ascultă de unii că acesti-a, în veaculu veacului nu vomu inșiântă.

În orice scientia nu pote dá tonulu, de cătu acel-a, care avendu dela Ddieu capu pentru scientia ace'a însusi, si-a pusu osulu de o a studiatu cu de amenuntulu, o a frementatu cu anii; cu diecile de ani, pana i-a petrunsu și tainele cele mai ascunse. La unulu că acest-a-i dîce apoi barbatu de

specialitate. Unulu că acest-a vorbesce. Celialalti cari seau nu au avutu capu, seau le-a lipsitu-le voli'a ori tempulu, de a se ocupá cu ace'a scientia a sculta; si se bucura, că se potu folosi de tesaurii, ce barbatulu de specialitate cu multe sudori i-a adunatu.

In limba inca este asia, cu ace'a singura desclinire, că-vorbindu cu aplecare la limb'a romana — barbatii intru adeveru de specialitate suntu multu mai rari cá »pen'a de corbu albu.« Dein contra e legionu numerulu acelor-a cari fora de a avé cunoscentiele celea de lipsa, ne intipuiamu, că dieu noi inca suntemu ce-va, si apoi ne infundámu de dáscali si reformatorii limbei si ortografiei romane. Asia nu merge.

Limb'a romana nu pote fi sucita, intorsa si invertita de toti aceli-a, cari, fora de a o fi studiatu a nune, cugetámu, că si suntemu in deplen'a ei cunoscentia. De in contra regulele ei gramatecali si ortografice au a se fipsá dein partea barbatiloru de profesione cari au studiatu-o cu anii de capu atátu dein cártile vechie, cátu si dein tote dialectele, si prein asémene studiu au desvelitu tainele si au inveliatu a cunosce cumu se cade natur'a ei. Acesti-a si numai acesti-a, suntu competenti a alege materi'a si formele bune de ori unde, charu si dein acele „nu sciu ce cárti“ vechie; si apoi a ne spune si noue, ce au aflatu bunu.

Acumu ar urmá se mai dicu, că detori'a nostra (a celoru, ce nu suntemu ocupati *ex professione* cu studiulu limbei nostre) este se ascultámu de acesti dáscali. Inse in lumea de acumu nu prea voliescu omenii a sci de autoritati. Si totusi, ce se facemu deca Ddieu a creatu pre omu astfelu, de partea mai mare a vietii — de nu tota viet'i'a — trebuie se o petreca in ascultarea altui-a? au prunculu abia nascutu nu se lega strinsu in fasie de nu pote se misce nece mana nece petioru? au nu este elu dupa ace'a sub strinsa ascultárea parentiloru sei? si dupa ce ne facemu mari de cáti nu ascultámu! seau, chiaru de nu amu ascultá de alii, amorezele si nevetele nostre cátu nu ne succescu si invertescu! cáte nu ne prescriu si inca de acelea, despre cari sciu anume cá suntu rele? si totu ascultámu. Apoi deca viet'i'a omului este astfelu, incátu de multe ori nu potemu urmá bonele, ce-lu cunoscemu, cé cauta se facemu reulu, ce ni-lu octroaza alii; ore nu se cade se ascultámu de alii in lucrulu, care nu-lu scimu cumu se cade?

Nu fiacene pote fi filologu de profesione, pentrucá spre acest'a se potescu multe lucruri, asia: daru de

susu, plecare, tempu si bani, cari anevolia le afli tote lá unu locu. Dara se invetie regulele, ce alii dupa studiu indelungate si sudori crante le-au fipsatu, pote.

Cáti filologi voru fi avenda Romanii, nu sciu. Ace'a inse potu dice fora de a me temé, că me voliu rusná, cumcă avemu unulu, care a avutu tote celea, ce se potescu intru, si la unu filologu, — care a studiatu limb'a romana in cursu de mai multe dieci de ani, si apoi rezultatulu ostaneloru sale l'a datu publicului in cárti sistemátece, cárti, pre cari totu romanulu cu sumetta le pote numi a le sale, si dein cari pana acumu neme n'a restornatu dupa legile scientiei nece macaru un'a lege, nece unu principiu.

Principiale, pre cari se baseza gramátec'a si ortografi'a acestui filologu, au suntu scose dein natur'a limbei, au, cumu se dice, supte dein dégete.

In casulu de antániu totu romanulu, ce vre se-si scria bene limb'a, este detoriu se le invetie, si inca dela osu; lucru, care nu este asia usiora, precumu ar cugetá cene-va, deincontra va custá pre ori-ceue multa bátere de capu, ba-invertindu-se acusi rota, acusi fugindu crucisia, cá apoi se se intorca curmedisiu pre langa, si preintre constelatiunile de vocáli si *cosunanti*, cu cari D. C. si-a infrumsetiatu „Elementele“ — usioru pote se se si imbecu, dara nu face nemica! imbetatur'a de studiatu nece este daunosa, nece inferatoria, cá cea de vinu. Nece o carte pre lume nu ese dein man'a autorului asia intogmita: cátu dupace o ai cumparatu, se o si sci; cé trebuie cetita si rumegata, pana se-i strabati medu'a. Scienti'a limbei romane inca, omu nu o va poté propune astfelu, cátu toti leneosii si superficialii se si o pota insust in 5 minute. — Voiámu se dice: deca Gramátec'a si Ortografi'a D. C. suntu bajate pre principia scose dein natur'a limbei, ele facu epoca in literatur'a nostra; si filologii nostri nu au, decátu a desvoltá limb'a dupa indereptariale acestea.

Era decumva intregu sistemulu D. Cipariu este basatu numai pre acru, pre unulu seau mai multe (de se va fi potendu si acest'a) principia suflate, ori, botezardu lucrulu romanesce, pre ce-va mentiuna: atunci filologii nostri prea reu au lucratu, cá nu l-au deslervatu de multu. Asia este! Filologii nostri, in casulu acest-a au pecatuitu de morte suferindu pre D. C. se faca unu „humbug“ cá acest-a si se duca in raticire celu pucinu diumetate romanimea carturaria. Mie numi vene a crede se fia filologii nostri ómeni asia neinplonitori de detoriele sale, incátu cunoscundu eli neadeverulu

principialoru Domnului C. nece macaru unulu se nu-si iè ostenela ale restorná dupa legile scientiei. Adeveratu au fostu unu, doi barbati, cari au aruncatu câte-va frase, vorbindu de „fidilesiu Voda“ s. a., dara unu sistemu asía pucinu pate de nesce asemeni frase: cá si paretele de nesce fire de mázere aruncate asupra-i. Tacerea loru nu-mi-o potu esplicá almente, decâtu supunendu, cá Domniele loru acele principia le recunoscú a fi dupa insa natur'a limbei romane, si prein urmare in cele de capetenia toti suntu de acordu cu D. C.; era cert'a ar mai fi numai pentru cele secundaria, cari înca va se le lamurésca tempulu. —

Lung'a si scurt'a este, cá celi, ce s'au ocupatu ex professione cu studiulu limbei se se plece la autoritatea aceluor barbati, caroru le a datu mana a se cuprende tempu indelungatu cu dens'a, si se se folosésca de rezultatele, ce acesti-a le au castigatu. Domniloru! scrietoriulu acestor-a cliaru nu este omu de acela-a carui se-i placa a se incliná si lui Pétecu si lui Ciora; dara ce se facemu?! pana vomu apucá a sci mai multu decâtu celi, ce ne dascalescu acumu, cauta se ascultámu de eli. Acest'a ni-o dicteza mentea sanetosa.

Acumu fla-mi liertatu a dice ce-va despre cele 8 puncte ale Domnului „membru“

ad 1. et 3. — L. si n. moliatu. Este una dicala, care suna „capulu plecatu nu-lu talia sabi'a,“ pana acumu am crediutu, cá dical'a acest'a este adeverata; ma asta-di vedu, cá nu este asia. I. si n.-ulu nostru se molia, se dau dupa peru, si totu suntu cavaleri, la cari nu le este rusine a se luptá cu ele. Si totusi in urma cliaru si acesti Domni, deca voru volí candu-va a primí jugulu unei gramatece si ortografie regulate, voru trebui se sufero si pre l. si n. moliatu celu pucinu in cuventele abele, intru a caroru radecina se mai pronuncia si asta-di, si dein cari ele se pierdu (pentru audiu) numai prein influenti'a vocalei urmatorie. Asia dela verbele: a remané, a méná, a vení s. a., voru cautá se scria io remaniu, tu remani; cá de voru dice si scrie: io remáin, tu remái, atunci de unde voru pote dice si scrie intru a 3 pers. elu remané?

Intru a scrie: io viu, tu vii, elu vine dela Inf. a vení, eu dein parte-mi nu affu nece un'a regularitate; nece in io méiu, tu méi elu ména. Dein contra, de voliu scrie remaniu, remani, remané, era de alta parte legea ortografica mi spune, cá „liter'a

n. in verbe se topesce de câte ori urmeza dupa ea unu i“ am pestratu neatinsa si radecin'a, si nu am scambatu nece pronunci'a. — Asemene cene dice in plur. grane etc. va scrie si in sing. granu.

Dela numele: cale, vale, catielu, porcelu, mnelu s. a. toti celi, ce voru vré a scrie regulatu voru trebui se dica in plur. cáli, (dela calu, cali), váli, catieli, porceli, mneli s. a. si acest'a cu atátu mai vertosu, cá suntu tienuturi, unde l. si n. pre la noi moliatu, se aude si asta-di in gur'a poporului celu pucinu intru unele cuvente. Vorbescu de Romani dein coce de Dunare.

Alta este cu l. si n. in cuventele acelea, in cari la noi nece o data nu se aude. Aceste, deca nu volimu a le primí pentru placerea fratiloru de preste Dunare, se nu ne uitámu, cá ele au derepturile loru istorice, cá-si nobil'a natiune magiara, si se le primimu celu pucinu pentru pacea casei nostre. Cá almente ele seduse de cutari romani depre . . . se voru aliá cu acésta natiune nobila, care si almente, precumu ne invetia Közlöny-ulu, se vede silita a ne duce cu poterea la bene, si voru veni cu batalia, cá se recuresca mos'ta parentiesca.

ad 2. De ora-ce in genulu masc. dicemu unu, in celu fem. trebuie se dicemu una, cá dela bunu, buna; de dice si scrie cene-va in fem. o in locu de una: se abate dela regula. Cè totusi dupa pucin'a mea parere nu pecatuesce. — Inse cene-si intipuesce, ca o si una ar fi cuvente cu potere desclinita, acel-a se affa in raterie. Avemu si altu o, adeca Ac. pronumelui fem ea, s. e. o vedu, pentru destingerea numarariulu o, de pronumele o., ar fi tare bene, cá pre cel-a in totu loculu se-lu scriemu una, lasandu pronunci'a in voli'a cetitoriului. Asia: „una muliere a dusu capr'a se o venda.“

ad 4. Terminatiunea veru si bilu. In limb'a latina *bilis* nu se affa nece intru unu cuventu originariu, cè numai in Adj. derivate, cliaru si *nobilis* si *debilis* suntu dela noscere (Perf. novi, rad. no) si *de-habilis*. Preste totu acésta forma la Clasici se affa la pucine cuvente si gramatecii o privescu de barbarismu. In limb'a romana se affa ceva ruine dein trens'a in stávila si dábila, ambe insemneza lucruri neplacute romanului, si pentru ace'a anevolia credu se se iè romanii intru formarea cuventeloru dupa o dábila. Veru este numai de eri, alalta, si nu place mai bene urechei romanului, decâtu bilu. — Ambe suntu in limb'a nostra barbarismi de celi grosi. Potemu-i lasá de o parte si

se făcemu, ce vomu poté, pana se va aflá cene-va, care se fauresca alta forma mai placuta.

ad 5. Prepus. lat. sub romanesce nu se dice numai su, cè si sub, inca si suptu, precumu adeca postesce eufoni'a. Cene nu crede, puna urecli'a si asculte verb'a poporului. — Era candu D. „membru“ dice cá per se rostesce in limb'a nostra pe: me face se p'repunu, cá D. Sa nu este romanu; si acest'a dein ace'a cauza, cá nu credu se fia romanu, care se fia amblatu la scola, era la basereca se nu fia fostu nece macaru odata. De ar fi D. membru romanu*), ar fi si amblatu la basereca; er? apoi in basereca romanesca n'ar fi potutu se nu auda „pre Tátalu, si pre Filiulu, — pre tene te laudámu, s. a. In cărțile baserecesci nu este nece unu pe. Decumva D. „membru“ mi va arată numai un'a carte, in care se fia scrisu »pe tene te laudámu:“ asia respectu-mi va insulfá, de, me voliu legá, cá necumu inaantea D. Sale, dara nece in satulu D. Sale nu voliu stá cu caciul'a pre capu. Si deca romanesce se ar dice numai pe: deunde are Domn'a lui cuventulu pre-cumu, pre-facu, pre-cepu (seu dupa mai bun'a ortografia a D. membru: p'icepu) si tote cele alalte? invetie-ne! *et erit magnus Apollo.* — In prepusulu, cá D. Sa nu este romanu, me intaresce cuventulu „lionu“; pentrucá omu, la acarui léganu se fia cantatu muma-sa „nani, nani copilasiu . . .“ nu dice „lion“ in locu de „Ioane;“ cè despre verb'a acest'a altadata.

ad 6. Cele dein punctulu acest-a le de-duce deintu o regula ortografeca buna, care in sa D. „m.“ o a sucitu la unu capu, cá asia se-si pota intemeliá svatulu. Regul'a este: „j. suna cá ж“ si vene numai inaante de vocali, mai cu sama inaante de a ou; — „jescle, lion, ojelitu“ pote in limb'a D. „membru“ se fia cuvente bune, intru a nostra inse-su rele, straine. — Cumu ar fi ace'a, cá se dicemu „zacu“ (stricatu dein Жакс lat. *jaceo*) si apoi in compusetiune se nu potemu dice „subjectu“ erasi cu Ж? — pro avemu celu pucinu in cuventulu „in-pru-mutu.“

ad 7. tioru, tiosu, tiune. Suntu a se scrie cu t. nu cu e, pentrucá asia cere etimologi'a. Dela „fetulu mieu“, cauta se dicemu „fetiuru mieu“; dela „natu“ („se o scia totu natulu“) natiune; dela rogu, ro-gatu, se vene ro-gatiune; si deca te cuprende una melancholia buna, seu cumu-i dice romanulu „uritulu“ (dela urescu, a urf), toti ómenii ti-se paru „uritiosi“; dela „potu“ dicemu „potente“ si de aci potentiosu, s. a. — Prein urmare firea limbei cere a se aduce

pentru t. urmatori'a regula: „t. suna cá u. candu urmeza dupa elu i. duplecatu seu diumetatitu“, se ieu afora: „terminatiunea adjectivale tiosu, tiosa, si sustantiváile tioru, tiora si tiune, in cari t. suna totu deauna cá r. (ce).“ — U. celu de pre urma. Serace u! litera mai batjocorita, cá tene, nu este pre pamentu. Multi cavaleri renumiti si au redicatu lancele asupra-ti, cu tote cá mai diumetate natiunea te rostesce si astadi in tote cuventele; era diumetatea mai buna adevratu te lasa mutu de multe ori, dara fora tene nu pote se dica nece o propusetiune de Domne. Si totusi vreu se te lápede dein limba! Si ore dein ce temeliuri? numai pentrucá cuprendi locu multu si asia scumpesci cartile romane, prein urmare impédeci latirea luminei! — Acestu temeliu nu este de ajunsu. Nu se cade, cá romanii se economiseze cu daun'a limbei; nu, si cu státu mai vertosu nu, cá spelese, ce le casiuana bietulu u, se potu acoperi, deca voru trage ce-va deintu ace'a, ce ducu la jupanulu.

18. Decemvre 1861.

Ioane Fórfeca.

Insemnari statistice despre scólele elementare ale tuturoru staturiloru Europei.

(Urmare.)

Portugali'a sta in privinti'a invetiamentului inde-reptulu mai a tuturoru staturiloru Europei. Scóle elementare se fia numai 900.

Angli'a. Educatiunea si invetiamentulu dest stau mai bine cá in multe alte staturi, totusi dupa asiedimintele frumóse ce sunt acolo in alte privintie, acelea nu sunt dupa cum s'ar putea asteptá. Lipsesce in Angli'a o conducere generala a invetiamentului, carele e lasatu pe man'a intreprindietoriloru privati nesupraveghiatu si numai de lipsa se predá prin scóle parochiali. In cetatile mai mari scólele resaru si apunu pe tóta dioa cá si boltele si invetiatoriulu, daca nu e speculantu bunu, trebue se-si inchida scól'a eá precupe-tiulu. La adjunctii de invetiatori nu se privesce atatu la aceea, cá se fia capacitati, ci mai multu cá ei se fia estini, lucru care pe ici pela noi se templa mai desu si in mai mare mesura dest nu ne bucuramu cá Englesii de libertatea instruarii si invetiarii (Lehr- und Lern-freiheit); in sa cu tóte aste principalulu face apoi cunoscutu prin diare, ca elu spriginitu de docinti »eminenti“ e in stare a dá scolariloru sei o cultura atatu »deosebitu clasica“ catu si „fórte practica.“ Din cele 125,000 persóne, cate se luara la cercetare in an. 1858

*) Cum — te putemu incredintiá — ca este.

a fostu numai 400 cultivati bine; din ceialalti numai 5 procente sciura a citf reu si a-si scrie numele; peste 90 procente nu putura nici se citésca nici se scria. Din 320,000 persóne cate s'a casatoritu in acelu anu, 110,000 se subscrísera cu 3 cruci in locu de mumele oru. Ése asia dara, ca 30 procente nu sciú nici citf nici scrie si ca 50 procente potu acést'a fórte reu. In 1851, erau 2,144,378 scolari in scóele de tóte díle si 2,407,642 in scóele de dumineca. Totusi proportiunea e nefavoritóre, caci in 1851 ar fi trebuitu se cerceteze scóele de dumineca 3,015,405 copii, asiadara remasera fara de invetiatura 871,027 copii.

In Scoti'a in 1836 numerulu scóeloru parochiale érá 1047, numerulu docintiloru 1179; afara de aceea sunt acum 3395 scóle cu 4469 invetiatori. Numerulu copiiloru ambiatori la scóla a fostu in 1851 de 368,817, adica ceva preste 12 procente a proporatiunei séu se vine 1 scolaru pe 7 locuitori. De mai multu timpu acum'a s'a ordínatu, cá tóta parochi'a se 'si aiba o scóla si 1 invetiatoriu. Lef'a invetiatoriloru e de 180 pana'n 240 taleri si afara d'aceea banii de scóla dela totu copilulu.

In Irlandi'a stetéu in 1854 sub „comisiunea educatiunei nationale“ 5178 scóle cu 55,110 scolari, éra sub „asociatiunea bisericésca pentru educatiune“ 1860 scóle cu 95,480 scolari. In 1851 dela 100 locuitori ambiau 7 copii la scóla.

Belgiu. Domnesce libertate deplina a invetiamentului. — In 1850 erau 5200 scóle primarie. Scóle de dumineca sunt 536 cu 176,034 elevi de ambe sesele.

Itali'a. In regatulu ambeloru Sicilii erau in 1840 2130 scóle elementare. In Statulu bisericescu scóele stau reu, mai vertosu la tíera. Insa in Rom'a sunt totusi 400 de scóle pentru invetiarea copiiloru de clase mai serace. 50 din aceste scóle se conducu prin societati religióse, celelalte prin docinti mireni. Mese-riasiu juni au „scóle de sér'a“ care numera 1600 scolari! Parm'a avea in 1833 119 scóle cu 3930 scolari si 70 scóle private cu 1400 scolari. *) — Lombardi'a are acuma 81 scóle principale catolice, 2155 scóle triviale si 1898 scóle de fetítie; cu totulu 4134 scóle. — In Sardini'a tréb'a invetiamentului stá éra si reu. In 1859 in Genu'a din 152,000 locuitori numai 60,000 sciura cetf si scrie. Din 17,705 conscrisi dela anulu

1857 9096 nu putura nici se citésca nici se scrie si 776 sciura numai a citf.

(Vá urmá.)

Ceva despre botanica.

Unu ramu a sciintiei precatu de frumosu, pe atatu de lipsa este istori'a naturale in genere si in specie botanic'a. Nice o planta catu de mica nu este pe pámentu, care se nu fie de folosu daca nu spre mancare, spre medicina. Caus'a ca nu se folosescu tote nu este aceea ca dóra nu s'aru poté, ci ca modrulu cumu sunt ase folosi inca nu e cunoscutu. De multe ori dela modrulu gatirei unei séu altei plante depende bunataea ei, asiá catu negatinduse cumu se cuvine póte causá periclu precumu se pote intemplá acest'a mai cu sema la bureti; ci mai de multe ori provine periclu din necunoscerrea planteloru, pentruca nu aráre ori s'a intemplatu ca unii sciendu teoretice cumca cutare seu cutare planta e buna de dorere de pieptu, de masele, de pantece etc., ei necunoskunduo in natura, au folositu alt'a in locu-i si asiá si-an stricatu siesi. Deci nunu-mai e frumosu, ci e si de lipsa, cá botanic'a in scóla se se propuna incatu s'ar' poté practice, precumu si este in unele locuri datina, de profesorulu ésa cu scolarii la campu si asiá cele ce invétia teoretice le aplica in prasu.

Firese ca propunenduse botanic'a in estu modu, se cere unu tempu indelungatu si pote ca scolarii ocupanduse pre multu cu ecést'a n'aru corespunde asceptarei din celelalte studia.

Asiadara de o parte cá se nu se detraga din timpulu destinatú pentru celelalte studie, éra de alta parte — fienduca acest'a nu se pote propune numai in acelu anutempu, candu padurile infrundíte resuna de cantecele sburatoreloru, candu praturile sunt inverdíte si pline de flori, ci se propune in decursulu anului intregu — cá se se pota propune cu succesulu doritu si intre parétii scolei sunt delipsa colectiuni de plante.

Atari colectiuni nu potemu asceptá decatu dela botanicii romani, cari prelanga aceea ca suntu rari dar si cari sunt starea materiala nu prouite prea mare cale activitatei loru.

Mai de aproape d'intre Romani cunoscu pe Domn. Florianu Porcius fostulu actuariu, éra acuma jude cercualu in Rodn'a. Mai deunadi facéndu o preambulare prelanga Somesiu in susu, me abatui pre-la Dsa si din intemplantu — lu aflaiu ocupatu cu cercetarea si esaminarea

*) Datele mai vechi din mai multe statuti sunttemu siliti ale lui pentru aceea, caci mai próspete nu exista.

unor plante adunate depre sub polele Ineului ce le avea deinantesi. Demultu dorisemu se vedu colectiunea ce audisemu ca o are, si pentru aceea ocaziunea binevenita ce mise dede o si folosii rogandulu se-mi arate eoletiuena. Rogarea mi se implini si Dsa mi-aretă rezultatulu usteneleloru de mai multi ani — o colectiune frumosa ce cuprende cam 2000 de specie de plante uscate, denominata si asiediate in ordu, adunate depre muntii si delurile dimpregiurulu Rodnei, totu odata — mi spuse ca mai are tramese si la Vien'a multe specii spre denominare.

Din vorbele Dsale potüi intielege cá ar fi bucurosu ale tramete Muscului din Blasiu,*) ci transportulu, pachetarea etc. ceru spese marisore, ceea ce dela Dsa cá dela unu barbatu cu familia *utcuñque* grea in impregiurarile de facia nu se pote asceptá.

Ar fi bine dara, deca din partea Museului mentiunatu i-s'aru intinde mōna de ajutoriu, cáci din partea susnumitului Domnu e destulu aceea ca sacrilica nu dile ci luni intregi amblandu din vai in vai si din verfu in verfu cautandu si adunandu plante.

Facēnduse acest'a din partea Museului Blasianu acest'a in scurtu timpu s'ar bucurá de o colectiune frumosa, prin care s'aru usiurá atatu propunerea catu mai cu sema invetiarea botaniceii; caci aratanduse scolariloru plantele in natura, acelea li se tiparescu in memoria si asiá propunerea se pote bucura de unu resultatu mai banu.

Domnului Porcius inse pentru zelulu celu mare si pentru activitatea sa in numele tutororu acelor'a ce iubescu si stimēza acestu objectu interesantu, i aducu multiumita publica.

15. Decemvre 1861. unu tineru romanu.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

C a p u VIII.

(1352—1399.)

Moldavi'a cu Besarabi'a si Bucovin'a.

DELA DRAGOSIU VODA PANA LA PETRU III.

§. 71. Dragosiu Voda, 1352—1354.

Hronicele romane ne spunu, ca Dragosiu a trecutü cu multi romani si urmasi de

*) Ori la Asociatiune Transilvana in Sibiu.

domni din Maremuresiu (din Ungari'a) si s'a asiediatu in Moldavi'a la Suciava (candva Susidav'a) si a supusu pe toti locuitorii, fara sange, fiindu ca erau de o limba si religiuene cu elu.

Pamentulu preste totu erá desiertu si locuitorii pucini, pentru nevalirile barbariloru si pe atunci a tatariloru. Locuitorii erau sub conducerea unoru capi mici si slabi, si se deprindea cu agronomi'a si pastori'a.*)

Dragosiu in acestu modu devenindu fundatoriulu si principele Moldaviei, a facutu in Volovescu o biserica de lemnu, si dupa mōrte aci s'a ingropatu. — Biserica acēsta s'a mutatu mai tardü la Putn'a, si in loculu ei s'a facutu un'a de pētra. (Vedi §. 19).

§. 72. Sasu Voda, 1354—1358.

Sasu a fostu fiulu si urmatoriulu lui Dragosiu. Se numesce Sasu, pentruca mam'a sa ar fi fostu sasca din comitatulu Scepuzului sēu a Bistritiei. — Bogdanu, carele erá voda in Maremuresiu a trecutü in Moldavi'a, si ucigendu pe Sasu voda, cuprinde tronulu si tiēra pentru sine. — Balcu, fiulu lui Sasu lasa Moldavi'a, si venindu in Ungari'a, intra in serbitiulu regelui Ludovicu. —

§. 73. Bogdanu Ucigatorulu, 1358—1359.

Bogdanu, vod'a romaniloru din Marmati'a, superatu din partea megiasialoru trece cu ai sei in Moldavi'a, si aci devine principe. — Elu avea bunuri multe a casa, inse regele Ludovicu le donēza mai tardü tōte lui Balcu, carele despoiatu de dreptulu mostenirii in Moldavi'a, inchina tiēra lui Ludovicu. — Balcu ajunge pe urma voda in Marmati'a si comite la Secui. (Vá urmá.)

Varietati.

CONSCIINTIA si STOMACULU.**)

Erá diminetia, o di de tōmna rece, si ploia cade in cataracte peste capitala Principateleru-Unite.

*) Se afa, cum ca erá si republice, anume: Barladu, Vrancea, Teuciu, Campu Lungu.

***) Reproducemu asta „varietate“ din „Romaniulu“, caci mutandu cele de mutatu povestea, e aplicabila si la noi in multe casuri. R.

Unu poetu de scól'a lui Eraclitu siedea gemuitu in culcusulu seu, cá o curca plöata; fiindu ca si sob'a si stomaculu erau amendóue lipsite de alimentatiune; si caus'a era ca finantiele bietului poetu, de felu in deficitu crescendo, in acea dt erau in bancruta completa.

In asemenea trista positiune, in care multi póte se aflau atunci, dialogulu urmatoriu incepù intre Angelu s; Bestie între Spiritu si Materia, între Stomahulu si Consciinti'a poetului H . . .

Stomaculu. — 'Mi e fóme si 'mi e frigu! . . Ah! trista rola jóca adi in Principatele - Neanite stomaculu anui poetu de trampa vóstra! Ei bine! Consciintia- care tine me adresezu, catre tine, despotulu meu, care vre: se imitesi pe Apostoliu lui Cristosu. Acesti pescari aveau celu pucinu pesce si fructe cu cari împacau stomaculu lor; dar' tu, consciintia a poetului umoristicu, cu ce ai de gandu se me împaci adi pe mine? Nu uitá ca eu n'am mancatu de 24 de ore; nu uitá ca eu nu suntu de natura dumitale cá se traescu cu poesi'a si cu filosofii'a, adica cu adeverulu; mie-mi trebuie pane, celu pucinu.

Consciinti'a. — Pane a avutu, de ce a rofusat-o? respunse consciinti'a.

Stomaculu. Ce vrei se 'ntielegi cu acést'a?

Consciinti'a. Avea o meseria; si acést'a meseria i asigurá esistinti'a si viitorulu. De ce a lepedato?

Stomaculu. Scii ca esti glumetia? N'ai fostu dumneata caus'a de a parasitu poetulu nostru carier'a cotului, si a îmbracisatu carier'a condeiului? N'ai dtce dumneata ca Natur'a a facutu pe d-nu H . . . poetu; si ca poetu trebuie se ramaie? Nu l'ai îndemnatu dumnéta la noua cariera ce si-a alesu, imbatandulu cu fumulu renumelui? Ai uitatu in sa ca eu, stomaculu, eu resortulu vitalu alu masfnei umane, nu potu traí cu fumuri si cu visuri? . . Ai uitatu ca omulu nu e spiritu curatu, ca se póta numai cu spiritulu; ci este materia? Si materi'a traesce cu pane si cu carne, cu aeru si cu apa, cu caldura si cu lumina. Si fiindu ca mi-împuti mie erorile séu stravagantiele dumitale, ia spune-mi, te rogu, pentru ce ai îndemnatu pe poetulu nostru a refusá 200 ducati si 1000 abonati ce-i oferea Printiulu B . . . . cu singur'a conditiune d'a scimbá titlulu diarului seu, si d'a se pune sub Stindardulu Unirei, spre a combate pe libertalii cei falsi? De ce l'ai îndemnatu a refusá propunerea d. ministru de interne, care i oferea unu postu ce-i asigurá esistinti'a, si-i lasá destulu timpu cá se póta face poesii si nihi-

perciade? Dumneata dar esti caus'a de eu sunt pocaltitu si golu, uitandu ca calaretiulu cu calu lesínatu devine indata prisionieru pe campulu de bataia. Ce vei respunde la acést'a?

Consciinti'a. Respondiu ca in tiara Romanului nimeni nu móre de fóme; ca decatu a fi sclavulu al-tuia e mai bine a mancá pane cu sare, si a fi liberu si independinte, iubitu si stimatu de semenii sei; ca soldatulu d'onóre, ce lupta sub stindardulu Libertatii si-alu nationalitatii, trebuie se fie neatinsu de coruptiunea vitiului séu a tiraniei, spre a puté loviturile sale se aiba efectu.

Stomaculu. Tóte sunt frumóse; vorbesti ca Socratu si ca Cristosu; dar' eu trebuie se manancu si se me incaldeiscu; chiria casei trebuie platita, caci alfelu dormimu la puscaria, si murimu in spitalu.

Consciinti'a. Cine ingrijeste de pasarile cerului, de insectele campului si de fearele codriloru? Acel'a va îngriji si de poetulu nostru.

Stomaculu. Filosofii'a d-le este subluma; dar' cu vorbe nu se fortifica si nu se incaldieste stomaculu; si candu morisc'a incéta a maciná, incéta si mór'e a funcioná.

Consciinti'a. Esti o bestia, si numai stricu orsulu pe gaste.

Stomaculu. Si Dta esti o Musa capriciósa, unu Despotu.

Angelulu triumfa; dar' stomaculu cerea pane! Poetulu se adresa la unu amicu ca se-lu împrumute cu siese dncati, spre a putea continuá fóia sa; amiculu lu împrumuta! dar' fóia, cu tóte meritele sale; nu'i dete nici chiaru cei siese ducati împrumutati! . . .

Si bietulu poetu, ca se scape de mórte si de is-pita, se esila intr'unu orasiu la unu veru aluseu, care abia si elu avea esistinti'a din tóte dtlele, asteptandu acolo nistá timpí mai favorabili!

Cati juní de inima si de talentu nu suntu siliti a-si nabusi talentulu si amorulu propriu, si a se imormentá intr'o cancelaria, suferindu umiliri, cá se póta esista, séu cá se póte sustiené o mama, o sora, o familia!

Altii, mai slabi de ingeri, ajungu, ca raposatulu Catina, victime ale despotismului; si, dupa ce au taritu o viétia miserabila, se topescu cá lumenarea, sugrumati de cugetulu lor, si meprisati de toti!

Pucini Romani ca poetulu H . . cari sacrifica totulu, chiaru stomaculu, pentru unu principiu sacru! Ei bine! Cine se gandesc la asemenea suferintie? Cine le

intinde man'a? Cheltuimú diecimi si sutimi pe nimicuri, pe placeri curatu bestiale; din prisosulu nostru am putea ajutá nesce juni cu talente, ca poetulu H. . . ., ca se-i scapámu de abisulu infamiei séu alu sinucidului!

E tristu, e durerosu, e de desperatu a vedea atata apatia din partea acelor'a pentru cari asuda cineva, sacrificá totulu, chiaru stomaculu, care trebue in fine multiumitu; fiindu ca fara oliu, candel'a se stinge; fiindu ca fara incuragiare, talentulu auortieste, se desgustá; sufletulu cade in acea bóla care a ucisu pe multii Romani, ce promitea multu si patriei si umanitatii!

C. D. Aricescu.

* La librerulu si tipografulu S. Filtsch in Sibiu va esi cu inceputulu anului 1862 odata pe septemana o fóia nóua germana intitulata „Fóia bisericésca si scolastica“ (Kirchen- und Schulzeitung) redigiata de M. Malmer si va costá pe anu 4 fi.

* Tutti Frutti se vá preface pe anulu viitoriu in „Strigoiu“ si va esi in tóta septeman'a odata — Marti'a cu pretiu anualu de 6 fi.

* Corpulu profesoralu dela gimnasiulu regescu din Pest'a a proietatu infiintierea unei „Asociatiune de profesori magiari“, a carei scopu capitalu ar fi insaintarea literaturii magiare si ajutorarea profesoriloru lipsiti. Statutele asociatiunii s'au naintate la locurile cuvenite spre intarire.

Masimele si reflexiunile morale ale Ducelui de Rochefoucauld

(Urmare.)

81. Defeptele sufletului sunt tocm'a cá cicatricele — ranele — trupului; ori cu cata grige se fia omulu d'a vindecá locul loru apare totdeun'a si in totu momentulu sunt in periclu din a se redeschide.

82. Opintirea de-a aparé intieptu inpedeca adese-ori de-a deveni intieptu.

83. Celu-ce crede ca e 'nstare a n' avé lipsa de omeni se 'nsiela fórté; insa care crede ca oinii nu potu fi fora elu, se 'nsiela mai tare.

84. Omulu in adeveru onestu e acel'a care nu se risica de nemica.

85. Acel'a e in adeveru omu onestu, care vre se fia espusu totdeun'a vederei omeniloru anesti.

86. Nerodi'a ne urma in totu tempulu viatiei nóstre. De apare cineva intieptu e numai pentru aceea, ca-ci nerodiile lui sunt proportionate etatei si norocului lui.

87. Care vietuesce fora nerodi'a nu e asia intieptu precumu se crede.

88. Sunt omini nerodi, cari se cunoscú pe sine si-si implinescu nerodi'a cu ghibacia.

Ce va inim'a.

— Inimióra, ce totu plangi?

Inimióra, ce doresti?

Ardi in flacari, te topesci,
Si'n durerea ta te stringi.

Fia díoa, fia nópte,

Fia séra, fia diori,

Tu reversi amare siópte;

Dar' nu siópte dulci de fiori!

Ci sunt siópte de dureri,

Cumu ala iernei rece ventu

Sufia bradulu pe mormentu,

Siópte far' de mangaei!

Vrei tu ranguri, avutia,

Vrei tu candidulu amoru,

Vrei tu nume de mindria,

Se aline al teu doru?

— Nu sunt astea ce me facu

Cá se plángu, se me topescú;

Oh! acelea ce dorescu,

Cu acestea nu se 'mpacu.

Vré'asi Dómné, tieréi mele

Unu ferice viitoru;

Cá vulturulu catre stele

Se si ia gloriosulu sboru.

Éta eu de ce totu plángu,

Éta ceea ce dorescu;

Ardu in flacari, me topescú

Si'n durerea mea me stringu.

H. Granda.

Responsuri.

J. F. — „Da.“

A. Balom in Veltiu. Tramite acele lucrari incoce si se vor publicá.

Ese in tóta
Sambat'a.
Pretulu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 annu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Oratiune la Trei-Sânti 1860, declamata in auditoriulu celu mare alu gimnasiului din Blasiu de D. profesorul gimnasialu I. Antoneli. *)

Prea Onorati preoti de totu rangulu! Voi cei-alalti multu stimati auditori! s'in] urma tu junime studiósá, onórea gimnasiului si desfatara parentiloru!

Dupa unu anu trecutu cu rapediune reintorcënduse érase diu'a acést'a sánta si solena, pe carea aprinsi de dorintia o asceptámu cu ánima nepatata si prinosu fierbinte, cu mare desfatara a ánimei mele mi-incepu d'in nou cuvéntarea in limb'a latína; cu tóte ca oándu atingu acestu locu respectábile si cugetu la impreunasierea alátoru barbati mari si straluciti me misticu fórté tare in ánim'a mea si me conturbu; si póte nu toom'a fara de causa, caci séntiulu puçinatatei mele, ingeniulu nu prea de frunte, precumu si ins'a eruditúnea si curatiene'a limbei in care mi-propusei a vorbi, mi-inspira mare temere, nucumuva se ascepte cineva dela mine unu cuvéntu elaboratu cu tóta artea unui ingeniu deprinsu, — pe carele, de cumva l'asi tiené in dulcea mea limba materna, mi s'ar'vedé ca ar' avé totu dreptulu la un'a asemenea pretensiune, — pentruca intr'atat'a suntemu atrasi, de dulcéti'a, — intr'atat'a cuprinsi de amórea ei, — in-cátu póte cei mai multi d'in voi aru judecá, ca asi fi lucratu mai cercuspectu, déca miasi fi inceputu vorbirea, — mi de astadi in acést'a limba placuta, carea e limb'a invetiamentului si a conversatiunei nóstre de tóte dílele. Cí cá totusi nu cumuva se se afe, cari se cugete, ca in meditarea acestui cuvéntu insumi de voia m'am oferitu, spre a me espune unoru greutati, pe cari in adeveru vorbindu ori si scriendu intr'un'a limba, care de multu esi d'in sfer'a comerciului de tóte dílele, numai barbati pregatiti cu unu aparatu vastu de scientie aru fire in stare a le incunjurá: ascultati, ve rogu, tineriloru alesi pre cumu

si voi cei-alalti toti motivele intreprinderi mele. — Ilustrulu nostru Arhipastoriu *), alu careia nume venerabile fie carele d'in voi-lu scie pré bine, in testamentulu scrisu cu man'a sa, lasá, dupa cumu díce romanulu, cu limba de mórté cá un'a d'in acele trei cuvéntári dícènde cu acést'a ócasiune, se se tièna in limb'a latína, afara de acéea ins'a acést'a limba desi pan'acum asia a inaintatu cu etatea, in cátu chiaru acést'a is'a facutu de periculosa, — a fostu basea cultorei si a eruditúnei, alé cárora urme le vedemu in seriele cele pipeite ale unoru barbati d'in etatea nóstra, vá fi pentru totudeaum'a fontána nesecata, de unde dara chiaru si nepotii nostri voru avé se imprumate multe cuvinte spre infrumsetiarea si'avutirea limbei materne. Cí despre acést'a limba, antáietatea si utilitatea ei s'a dísu de ajunsu chiaru depe acést'a tribuna in anulu de curenda trecutu; pr'in urmare nice se cugete cineva, ca érase vreu a ve maguli cu cuvinte atragátóre, cá se voiti a o invetiá cu diliginti'a ceruta, cáci dupa ce-su constrénsu prinu auctoritate publica si asi dorí se corespondu credintiosu oficiului concrediutu, mi-propusei numai se arátu, ca cu totii, dar' mai alesu tu junime ai se reesi la unu resultatu alu eruditúnei si alu virtutiei, pecátu se póte mai imbucuratori, — pentru'aceea concrediendume bunatatei si umanitatéi vostre, ve si rogu in cúgetu curatu, cá fara de prejudetia semi ascultati cuvintele mele.

Unu daru mai escelente ori mai sántu, decumu e mintea nu póte se aiba omulu dela Dumnediculu nemuritoriu, pentru ca d'in aceea se nasce vertutea, unic'a si sengur'a causa a lucrurilor bune, se sedescu arborii, se redica case, tarnuri, muri, se prepara traiulu si imbracamintele, se invetiá artile, venámu scientiele, trecemu preste mári si facemu insoçiri. Nu lasati dara generosi tineri se tréca ócasiunea de a ve cultivá si a ve inavuti mintea cu intieptiunea vietiei fara de a o imbraçisiá cu caldur'a ceruta, pentru ca nu vi s'a datu exclusivu in liber'a vostra voia, cumu se ve purtati, si

*) Desi din cause nesciute asésta oratiune ni s'a tramisu numai acum spre publicare, intardierea ei nu detrage nimic'a din pretiulu invetiaturiloru ce cuprinde mai vertosu pentru junime.

cu ce mesura se intrebuintati, timpul, — dupa ce etatea acest'a a vóstra asiá e de intocmita spre a ve cultivá mintea, in cátu ins'asi memori'a vóstra tenace judetiulu acrescatoriu si soliditatea corpului vostru se védu a pretinde cu tóta tarfa, cá nice se pareceti timpul cu nepasare si necuvenitu, nice se ve corumpeti pr'in placerile sentiuali. Si cá se ve convingeti, ca acésta a mea asertiune si-are caus'a sa, Cicerone in cartea sa de senectute dice, ca de aci se nasce tradaarea patriei, resturnarea republicei cointielegerile secrete cu contrarii, ca in urma nu e nece una crima, nece una nerusinare insemnata, la care n'ar' impinge pre omu post'a placeriloru, éra desonorea, frangerea de casatorie si tota nerusnarea mai estinsa, dice ca pr'in nemic'a alta se atitia asiá de tare cá pr'ia placerile sentiuali, si fiindu ca omului natur'a séu ore careva altu dieu nemic'a iar' fi datu mai destiansu de catu mintea, adange, ca acestui daru dieescu nemic'a e asiá de inamicu cá placerile sentiuali, pentruca unde domnesce desfrénulu, acolo cumpetulu n'are locu, nice póte se stea virtutea intre marginile placeri. "Asiá dara, cá se nu remana in voi vre unu locu pentru placheri, acestu periodu alu vietiei aveti selu petreceti cu lucruri alese si conducátore la binele vostru. Pentru ca stariundu de acumu cu nepregetare, cá se ve provedeti mintea cu unu judetiu sanetosu, sé ve castigáti elegantia ei si a moralei, veti fi in stare a prescrie atátu in sine, cátu si conationaliloru vostri regule de vietia, si asiá cu pasi iuti veti inaintá fericirea totului. Nice se cugetati, ca de intru unu atare modu de vietia aru resultá una puçina lauda, pe carea generatiunea venitorie vá se o adauga memoriei numelui vostru, — ca ce déca in comune se dicitu de cei mai umani, cari cu averile loru usiuréza neajunsulu miseriloru, i-tienu si-i imbraca, cu cátu mai placutu vá se fia amentirea numelui vostru, cari ve veti tiené de cea mai strensa detorie a saturá anemele insetate si doióse, prin mancarrea si beutur'a intiepleptiunei castigate pr'in mult'a lucrare de nóptea? Precumu conduce la insanetosiare usulu medicinei bine intrebuintiatu alungându si desradacinându morbiu de in corpu, intocm'a asiá vá conduce si necurmat'a vóstra ostenéla la inlaturarea si totalea alungare a bóleloru d'in ánima. Necesitatea acestui ajutoriu cu atát'a o semtiescu mai tare conationalii vostri, cu cátu-su mai departati de sacr'a si venerabilea lumina a scientieloru. Numai acoi'a vor dice mai incolo, ca cuvintele, invetiaturile intieplepte apasa puçinu in cumpan'a indereptarei ori si de ce stricatiune voru fi

omenii cuprinsi, care ori n'a cetitu nece una data urmatoriele viersuri ale lui Horatiu, ori de lea cetitu le-a lipsitu atentiunea ceruta:

*Fervet avaritia miseroque cupidine pectus
Sunt verba vocesque quibus hunc lenire dolorem
Invidus, iracundus, iners vinosus amator
Nemo adeo ferus ut non mitescere possit.*

„Deca anim'a-ti fierbe de posta de averi. ori de miserulu desfránu, sunt vorbe si cuvinte, cu cari seti poti alená acésta dorere, invidiosulu maniosulu, nepasatoriu, betivulu si cufundatulu in amoru, neme e asiá de nedumerita, cá se nu se pota imblándi.“

(Vá urmá.)

Insemnari statistice despre scólele elementare ale tuturoru staturiloru Europei.

(Inchero.)

Greci'a. Tréb'a invetiementului inaintéza pe di ce merge. In 1838 numerulu scolariloru dela o poporatiune de 1,076,216 a fostu de 64,061; asiadara dela 16 locuitori se vine 1 scolariu. Date de mai-incóce nu sunt, insa suntu totusi destule alte semne pentru inaintarea invatiaturei.

Turci'a. Aici grigea de invetiatura este cea din urma, prin urmare aceeasi sta fórtu reu. In urm'a organizatiunei scoleloru dela 1847 incóce exista cu numele si scole elementare cu obligatiune d'a fi cercetate. Diseramu „cu numele“, caci prelanga tóta acea forma séca in Bosni'a abiá intr'o 100 de sate este o scóla si din 1000 bulgari abiá unalu va citt, éra Albani'a e mai cu totulu lipsita de scóle. In Constantinopole ar parea scólele mai numeróse, insa si aici suntu numai aparintia góla. Cei mai avuti si-iau pentru fete educátore, éra pe fetiori i tramitu la Parisu.

Moamedanii au numai 279 scóle cercetate de 9970 baiati si 6780 fete; grecii au 77 scóle cu 6477 scolari, armenii 37 scóle cu 2528 scolari, armenii catolici 8 scóle cu 509 scolari, armenii protestanti 5 scóle cu 82 scolari; scóle evreesce sunt 44 cu 2552 scolari si caratice 3 cu 100 scolari. In Anatoli'a si Rumeli'a suntu 33 scóle turcesti cu 2386 elevi. Preste totu suntu asiadara in imperiulu turcescu 3374 scóle, in proportiune totusi mai multe cá in Rusi'a.

Rusi'a avea in 1856 7841 scóle cu 332.889 scolari; pe 133 locuitori din Rusi'a se vine 1 scolariu. Se dá cu socotél'a, ca numerulu scolariloru de pela

cetati ar fi de 300,000, atunci in cetati dela 17 ori 18 locuitori s'ar veni 1 scolaru.

Norvegi'a. Scóle inferióre esista in fia-care cetate; insa fiindca inmultirea scóeloru la tíera afla — din caus'a imprastierii populatiunei — greutati mari, asia unii din invatiatori se tienu intr'unu órecare timpu de unu locu, si in altu timpu de altulu. In fiecare districtu suntu anume localitati pentru acést'a, unde se primescu invetiatorii sositori pe rindu si se prevedu intr'unu numeru hotaritu de dñe cu tóte cele trebuin-tiöse. Cartile si celelalte recuisite de scóla le póta invatiatorii cu sine din locu in locu. Fiacare etablise-méntu, care va avea 30 de lucratori, cauta sa aiba o scóla. In 1853 erau in 263 parochii 419 scóle cu 30,423 copii de scóla. In unele parti au copii d'a merge cale de 15 mile germane pana la scóla. Afara d'aceea mai erau in 333 parochii inea 160,277 copii de scóla, din cari 6812 nu cercetau scól'a. Se póte díce ca din toti copii $\frac{2}{3}$ ambla la scóla, inea mai totu omulu scie ceti si scrie, pentru-ca parintii insusi si-in-vétia copii loru.

Svedi'a. Dintre 1000 locuitori abia 1 se va afla care se nu scie citi. La tíera in serile cele lungi de iérna parintii se ocupa cu instruirea copiiloru loru; scóle elementare, mai vortosu la tíera sunt — in pro-portione — puçine.

Danimarc'a. Acestu regatu are 2500 scóle tie-rene, Schleswigulu 800, Holsteinulu 950; preste totu dísu, puçini ómeni in Danimarc'a, cari se nu scie citi si scrie.

Olandi'a. In anulu 1853 erau 163 scóle de se-raci cu 56,619 scolari, 2262 scóle in cari se invetiá gratis. Scóle elementare erau 3375, dintre cari 901 a fostu private. In 1854 erau preste totu 466,100 copii la invetiatura, cam $\frac{1}{7}$ a poporatiunei.

Sibiu, 1-a Iannariu st. n. 1862.

Precum a avutu natiunea in cugetu cu colectiunile seale a dá mana de ajutoriu la nescari teneri porniti la templ'a zinei Dike spre inbogátirea spiritului loru cu sciintie juridice, voindu totu odata a desfiintia lips'a de astufeliu de omeni sentita in tempulu presentu mai tare de catu ori si candu; togma asia a fostu si Co-mitetulu petrunsu de sentieni'a scopului, si vezinduse priu jurstari chiamatu la administrarea baniloru incursi din tote unghiurle patriei, n'a pututu face altuceva, decatu a primi sarcin'a de natiune loru impusa, carea

sarcina grea a purtato cu onore si consciintia, pe cum dovedescu faptele. —

Dupa sciinti'a mea atatu din gazetele publice, catu si prin vederea ochiloru culeasa — celu mai seracu iuristu a capatatu mai mare ajutoriu; aceea inse, ca oresi care iuristu si-a facutu costumulu nationalu (cam acest'a a avutu sa díca filoromanulu cu notatiunea sea) nu e de imputatu comitetului, pentruca comitetulu si-a implinitu datoria, intindiendu mana de ajuioriu celui lipsitu; iuristului acelui'a inea nu e de imputatu fapt'a lui, ci cu atata e mai tare de laudatu; ca avendu elu in totu casulu lipsa de vesmentu, animei lui celei cu-rate de romanu mai bine i a placutu precum naravurile parintiloru in genere, asia si costumulu nationalu in specie. — Si astufelu de omeni, cari-si dovedescu sentiurile sela cu tota ocaziunea nu suntu de pedepsitu ci de laudatu. — *Sic tantum salvi erimus.* — Era de au capatatu unii absoluti cu finitalu anului, orecare re-muneratiune acést'a fapta inea si are activitatea sea (?) insufletenduse acei'a iuristi prin impartasirea ajutozeloru materiale la asemene fapte maretie, cá acele ale natiu-nei intregi. (?)—

M i

Suntemu siliti a'ntrerupe aici articululu, de-óreca din atata sta totulu ce se referesce la corespondit'a aceea vechia din „Amiculu Scólei,“ pe care „M . . . i“ ore'n-frang'a prin acést'a; atatu am si avutu datoria a inserá. „M . . . i“ se ne ierte, daca cele ce a mai urmatu in acea corespondintia nu aflamu nici de-cum cu cale a-le publicá, din mai multe cause ponderóse. R.

Sciri scolastice.

Sibiu. Pentru sasii din Ardealu a mai aparutu o fóia scolastica-bisericesca intitлата „Biserica si Scóla“ (Kirche und Schule), care va est cá adaosu la diariulu *Hermanstädter Zeitung* in dóue septamani odata. Po-porululu sasescu din Transilvani'a, la numeru abia de 192,000, afara de trei foi politice mai sustiene si trei scrieri periodice pedagog.; si unic'a nóstra fóia scolastica „Amiculu Scólei“ intre trei milióne de romani abia póte se o duca de adi pe mane.

Principatele-Unite. In o corespondintia d'in Iasi a „Romanului“ oetimu despre unu conflictu ce s'a ivitu intre corpulu profesoralu si ministrulu de Culte d.

A Cantacuzino, care e cunoscutu de grecu sub influință a rusăca. Caus'a conflictului e următoarea:

D. Ministru propria auctoritate, fara neci o privire la lege depune pe unu profesoru veteranu d. Verdianu din postulu său de rectoriu alu scōlei centrale de fete, si-lu inlocuesce prin dōmn'a Gross doic'a copiiloru d-lui Moruzi presiedintele consiliului de ministri (bagsama din recunoscintia contra d. Moruzi care din simplu prefectu de Galati lu ridică la trépt'a de ministru). Consiliulu scolaru, unic'a autoritate ce are dreptu a denumi său destitui profesori, s'a indignatu de acésta fapta, prin care ministrulu a destituitu unu profesoru vechiu stimatu de toti, fara se-lu dé in judecat'a consiliului, lu-inlocuesce pr'int' o femeia, pe-candu legea cere că rectoriulu scōlei de fete se fia profesoru romanu casatoritu si inaintatu in vresta, si in fine fiindca numindu o nemtiōica, n'a recomendatu o mai antaiu spre a fi esaminata de consiliu dupa cum cere legea. Consiliulu dar in contra acestei fapte ilegali a protestatu la minesteriu pe de o parte, ear pe de alt'a o comisiune din elu s'a tramisu la Domnitoriulu. Ministrulu inse, nunumai că n'a luat in socotintia protestulu, ci s'a dechiaratu pe facie, cumca se abate dela lege tragēdu-se sub pavidu'a respunderei ministeriale. Ear Domnulu n'a primitu deputatiunea. Majoritatea consiliului vedienduca ori-ce usia-i este inchisa, in siedinti'a sa d'in 15. Oct. v. s'a resolutu a-si dá demisiunea temporală de membrii ai consiliului, si a dechiară ministeriului ca: ne voindu a se face complicele ilegalitatiloru comise de d. Ministru: va incetă de a luă parte la totu ce se atinge de atributiunile consiliului. D. Ministru in urm'a acestui alu doilea protestu se duce la Domnulu si acusa pe profesorii subscrisi că sunt revolutionari, si otaresce destituirea si din consiliu si din profesoratu a subscrisiloru. Conflictulu dara e seriosu, a ajunsu treb'a pana la cele din urma; profesorii subscrisi sunt DD. I. Stratu, Mardiescu, Petrescu, Teodori, Calinescu, Emilianu, si Columbu. Corpulu profesoralu amenintia de a dá unu unanimu protestu la Domnu si la adunare. Profesorii sunt otariti de a-si continuă cursurile pana ce voru fi dati josu de pe catredre cu gerdarmi; atunci voru redeschide cursurile lor in salōne private, dupa dorinti'a studentiloru.

Din strainatate. Universitatea din Charkow a tramisu decurendu o rugare mīnistrului de invetiamentu

in Petruburg in privința a unei fete, că acésteia se-i fia ertatu a frecuentă la facultatea medica in Charkow, si in urma a capată doctoratulu. Ministrulu privind lucrulu de unu casu fōrte importantu — l'a comunicatu cu universitatile din imperiulu rusu si numai dupace aceste se voru esprimă pentru lasarea fetei la ascultarea prelegeriloru, vá incuviință cererea.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 74. Stefanu I. si Petru I, 1359—1365.

Stefanu I., a fostu fiulu lui Bogdanu, si a domnit numai unu anu. — De elu a ramasu doi fetiori Stefanu si Petru, si ei avura cēta pentru tron. Petru, desi eră mai tineru, totusi prin intieptiunea si blandēti'a sa a castigatu multi boieri, si cu ajutoriulu unguriloru, cuprinse tronulu.

Stefanu, carele avea antaietate se urmeze in tron, fuge la Cazimiru regele Poloniei, si i promite supunerea sa si a urmatoriloru, déca i va dá ajutoriu se cuprinda tronulu. Cazimiru tramite óste cu Stefanu, că se-lu redice pe tron, si ajungendu in Moldavi'a, resbate mai multe atacuri din partea lui Petru I. Vedienduca acēsta perichiulu, a taiatu arborii in padurea „Plonini“, pe unde trebuia se tréca Stefanu cu lesii, si candu erau lesii la loculu binevenitu, romanii impinsera arborii aninati, si cadiendu peste lesi, ucisera pe multi, dara numerulu mai mare remase in captivitate, si se ocupara multe arme si cai si stéguri.

Cazimiru dupa nenorocirea acésta, a tramisu multi bani la Petru I, că se rescum-pere pe captivii si boierii lesi. In contra moldoveniloru erau si transilvaneni, si maremuresieni, si regele Ludovicu i-a donatu pentru merite (vedi §. 19).

§. 75. Laiotu său Lascu, 1365—1374.

Laiotu a fostu fiulu lui Petru I. Urbanu V. pap'a Romei, la rugarea lui (1370) redica in Seretu, unu episcopatu catolicu. — Antaiulu episcopu a fostu Andreiu Vasitu din Cracovi'a, si urmatorii s'au alesu din minoriti si dominicani. —

Laiotu, influențiatu de Cazimiru regele Poloniei, și Ludovicu alu Ungariei, s'a facutu catolicu, crediendu ca asiá va puté si scapá de muieru, pe carea o urise fórtu; inse curtea din Rom'a nu i-a iertatu a se despartí de ea. — Gregoriu XL, pap'a Romei, 'lu indémna (1372) cá se faca si pe muieru, catolica, inse si acest'a 'i denéga dreptulu de a se despartí de ea, chiar' si candu ar remane resaríténa. — Principele facú uniunea cu Rom'a, inse murí, fara cá se póta introduce si intarí catolicismulu in Moldavi'a. —

§. 76. Petru II. Musiatu, 1374—1389.

Petru II. a fostu fiulu lui Laiotu. Edviga, regin'a Poloniei și féta lui Ludovicu, l'a castigatu pentru poloni; éra elu merge (1387) cu boierii la Liovu, și léga alianția cu Vladislavu Gagello regele Poloniei. — Mai tardú se aliéza (1389) éra cu acest'a, și cu Mircea I. in Radomu, in contra lui Sigismundu, regelui Ungariei și altoru inimiici cumani.—

(Vá urm.á.)

Varietati.

Prunculu sermanu.

Pe tata-seu-lu loví fune'a 'naoi si se inecá in apa. Muma-sa érá spalatóre de haine, si in lucrarile de nópte s'a recitu, a picatu in aprindere de plumani, si-a murítu. Prunculu singuru a ramasu, si abíá fase de patru ani.

Cându dusera pe muma-sa la grópa, se cugetá prunculu in sine 'óre acum cine mi'a dice mie iubite fiule? cine mi-va dá pane sér'a si dimínéti'a? cine mi-va asterne d'a cum incolo patulu? cine mi-va dá curate daca se vor urití acestea pe mine, cene me va luá in braçiuulu seu, cine me va sarutá, daca me va durea ceva?"

Si vecinii s'au mutatu ici, colo, si ventra streinii in loculu loru, la carii, déca s'a dusu prunculu, déca s'a ceratu pe usi'a loru, se resteau asupra-i cu: „ce voiesci? ce cauti? dute de aici?"

S'a dusu bietulu pruncu, a esítu afara in strada, unde pe nimenea n'a cunosoutu: s'a pusu in coltiulu stradei si se uitá in ochii ómeniloru, ca óre nu sémana vre unulu cu tatalu seu séu cu muma-sa? cá pe acel'a se-lu póta intrebá. Indesiertu priviá la densii; ómenii,

au altu lucru, nu cauta la pruncii vagabundi. Care in timpulu de adi voiesce se capete ceva, acel'a debue se-si deschida gur'a; prunculu nascutu cersitoriu, mai bine pricepe maestri'a acést'a, acela fuge dupa domni, se fréca cu hainele lui unsuróse de densii; aceia apoi, numai se scape de elu-i arunca óre ce. Acelu cersitoriu, care nu mai a plange scie, póte se móra de fóme.

Ar' fi si muritu de fóme micutelulu in díta d'an-táiu, déca o coferitia betrana nu vindea póme in coltiulu stradei, unde elu siedea. Acésta betrana buna priviá la dènsulu, ce ambla prunculu acesta asiá de multa pe aci. Dór' voiesce se fure? cându apoi vediú ca pana sér'a nu se misca de acolo, 'i-a picatu gele de elu, si i-a alesu unu máru putredu si ia dísu: vina, éta unu máru; apoi te du acasa! —

Bietulu pruncu érá iavetiatu se asculte, si cum i-a dísu se se duca, plecá indata frumosu cátra casa.

Atunci insa érá séra, si sér'a in orasie mari usile-su inchise. Sermanulu pruncu plangea in sine, cându cugetá ca elu n'are casa, lui nu e iertatu se intre nicairi in laintru; pre elu nu-lu ascépta nicairu, pentru elu nicairi nu-i patu asternutu.

Apoi s'a trasu intr'unu coltiu de pórtu, si acolo plangédu a adormitu, si prin visu strangea cu manutiile sale, intipuinđu-si a fi in patu cu muma-sa, pétr'a aceea, care asia a fostu de buna de l'a aperatu in contra ventulu, si dicea catra pétra: „iubita mama!"

Noptea se pomenea de multoeri, cându suflá ventulu rece, si gemédu se intorcea pre alta latore, ca patulu-i érá fórtu tare.

Diminéti'a ér' s'a dusu la coferitia, care vediendu, cá asia-i de tristu betulu pruncu, -i dadú éra remasiti'a de mancare lui.

Atrei'a dí, a patr'a dí totu acolo au vediatu pre betran'a. A cincea dí in desiertu o asceptá in coltiu, multi se duceau si veneau pe strada, mai multi de-catu altadata, singura betran'a nu veni de astadata.

Sermanulu pruncu in urma intrebá pe unu cersitoriu, (pe vr'unu mai mare domnu nu indresni se-lu intrebé).

— Unde-i bun'a betránu?

— Adi nu vinde nimene aci fiule, respunse cersitoriuulu, pentru ca adi e serbatóre.

— Pentru ce-e adi serbatóre?

— Pentru ca adi s'a nascutu Cristosu, este Craciunulu; vedi fiulu meu cum se ducu ómenii la beserica.

„Si unde la atatia li iertatu a se duce, acolo dóra si te ti iertatu," cugetá in sine prunculu, si cum se

desfatá candu vadiá, ca d'in palat'a aceea mare, mare, cá care nimenea nu are, nu-lu mana, nu-lu pefugarescu afara nu-lu intréba: ce vrei? ci-lu lasa se se desfa-teze in cantarea cea formósa, se sída intre atatia domni cu haine pom-póse.

Apoi unu omu venerabilu, multe vorbi la poporu; le spuse ca cum se nascú Cristosu in esle, intre pa-stori, cum traia in miseritate, in suferintia, si cum iu-bia pruncii mitutei.

Ar' fi ascultatu copilulu nostru pana sér'a, ce graia omulu celu venerabilu.

Pana sér'a afia besericile deschise; sér'a apoi si pe acelea le inchisera, si bietulu pruncu ér' remase afara pe strade.

Tóte ferestile erau luminate, pe strade carutie pom-póse sbérnaiau in susu st'a diosu — in ferestile bolto-loru era puse crengi de bradu cu lumini de céra, cu ángerei de zaharu, cu légane mitatele, si intre acelea dormia Cristosu celu micu.

Bietulu pruncu asia de cu gele si durere scia se privésca la densele!

Zimbindu veniau dómele la bolte, se cumpere d'in frumséti'a aceea angerésca, de ducea acasa la prunci séu la fatutie mitutice — ce Cristosu le-a tra-misu loru.

Asia-i de frumósa diu'a nasterii lui Cristosu?

Inse numai asia frigu se nu fia in diu'a ace-st'a, vai! cum e de bine la acei'a, carii langa captoriu calda la peptulu mamei loru potu se asculte véntulu; dar' care nu scie, ca unde se se duca in asia timpu grozavu, care n'are unde se-si plece capulu si ce se manance!

Er' se'ntórna sermanulu pruncu la usi'a besericii, in genanchie, si petrunsu de geru si mai lesnatu de fóme si-aredica manutiele la ceriu si a striga:

„Oh! Iubite Cristóse! — care asia iubesci pre prun-cii cei mitutei; — daca vei avea lipsa de unu asia sierbu, omu sum eu, atunci te rogu ia-me pre mine la tine . . . .“

Si marele Mantuitoriu a ascultatu rogarea pruncu-lui si lua pe acel'a la densusu, pre care nimenea nu l'a tienutu de a lui in acésta lume. Lá usi'a besericei bietulu pruncu adormi si se desceptá . . . . in raiu.

Voi, carii ve desfatati, si ve bucurati in diu'a santa a Craciunului, aduce-ti-ve aminte de aceia, carii flamandiescu, si se intristéza!

Trad. de **V. Comlosianu.**

Teologu de Blasiu

Masimele si reflexiunile morale ale Duclui de Rochefoucauld

(Incheere.)

89. Suntu omeni cari se sémana vodevililoru — canteca de strada — care nu se canta numai in cutare tempu.

90. Animositatea e d'a face fara martoru ce ar fi omulu in stare a face inaintea lunei intregi.

91. Ipocrisi'a — facirai'a — e unu omagiu ce vi-tiulu da virtutei.

92. Nespaimentarea e o putere extraordinaria a sufletului, ce'lu redica mai pre susu de turburari, de disordine si de emotiunile ce i-s'aru poté ivi prin vede-rea periciloru mari; prin ast'a putere se tiénu eroii in linisce si conservéza liberu folosinti'a mintei loru in cele mai surprindietórie si infioratorie intemplari.

93. Nu esista omu, care in antai'a scadere de po-teri se nu cunósca, ca prin ce va slabí trupulu si spi-ritulu lui.

94. Noi ne facemu placuti in comerciulu viatiei mai adeseori prin smintele nostre decatu prin calita-tile bune.

95. Mandri'a nu vre datoris, éra amorea propria nu vre a platí.

96. E o nebulnia mare d'a vré, a fi numai singuru intieleptu.

97. Pentru bunatate numai acel'a merita lauda, care are putere de a fi reu: tota alta bunatate mai adeseori e numai o lene, séu neputinti'a vointei.

98. Omulu incomodéza pre altii adeseori, candu crede ca nu i-ar putea incomodá nici odata.

99. Se cere multu pentru cá se ne cunoscemu tóte vointiele nostre.

100. Nemica e imposibliu: sunt cali, care ne ducu la tóte lucrurile; de amu avé vointia deplins, totdeun'a amu avé midiloce d'ajunsu.

101. Ghibici'a suverana consista in binecunosccrea de pretiu ala lucrurilor.

102. Se cere o ghibacia mare pentru a sci ascunde ghibaci'a. —

103. Suntu omeni caror'a li se siedu bine smintele, si altii cari su desplacuti prin calitatile loru cele bune.

104. Precum e unu ceva ordinariu a vedé schim-bandu-si nescine gustulu, tocm'a asia e extraordinariu d'a vedé schimbandu-si inclinatiunile.

105. Tote sentiemintele au unu tonu de voce, de gestiuni si de mine ce le suntu proprie, si de la a-

ceste raporta buna au reu, placutu au neplacutu, depinde că persoanele se fia placute au neplacute.

106. Seriositatea e misteriuul trupului, inventata pentru a ascunde defectele spiritului.

Urangutanulu.

Intr'o mare colivie,
Unu faimosu Urangutanu
S'a 'ntemplatu in lasi se vie
Purtatu de unu siarlatanu.
De cei ce mergeau se-lu vaza
Elu ne'ncetatu ridea,
Si, desi erá sub paza,
Catra privitori dicea:
„Óre pe acestu pamentu,
Ómeni séu maimutie sunt?“

„Cum maimutiile se 'ncérca
Pe noi a ne imitá,
Totu asiá si ei se cérca
Cu papusi a semená.
De pe portu, de pe purtare,
De la mare pan' la maicu,
De me uitu la ori si care
Mi-totu vine cá se dícu:
Ca, cum vedu, p'acestu pamentu
Ómenii maimutie sunt.

„Unii voru francezi se fie,
Altii nemti si altii rusi,
Si nici nu voiescu se scie
Ca sunt chiaru nescé papusi.
Unii spunu fara rusíne
Ca sunt vitia de Románi,
Desi eu ii vedu pré bine
Ca nu-su nici Urangutáni.
Asia ómeni pe pamentu
Maimuti potu se dícu ca sunt.

„Limb'a loru nationala
Unii vedu ca n'o vorbescu,
Ba spunu inca ca in scóla
De prisosu o socotescu.
Si cá limb'a loru frumósa,
Cata lume am amblatu,
Alta limb' armoniósá
Nicsári n'am ascultatu.

Asiá ómeni pe pamentu,
Zeu, maimutie dícu ca sunt.

„Vedu femeile 'nvelite
Cu vóluri peste ochi,
Nu sciu: sunt sulimanite
Si le-e téma de deochi?
Nu sciu: óre le-e rusíne
Faci'a 'n lume-asi aretá
Séu credu ca sub velu mai bine
Potu . . . . . a si-tradá
Zeu, maimutie pe pamentu
Si femeile-aici sunt.

„Vedu in haine stralucitie
Cum cativa se lefeescu,
Candu in strentie umilite
Cei mai multi se tavalescu.
Of! acum mi-aducu aminte
Ca sunt sclavu iu cusc'a mea;
Caci mi-siede inainte
Sórt'a buna, sórt'a rea.
Dar dícu, ca pe acestu pamentu
Ómenii maimutie sunt.

G. Sionu.

*Doi lucratori françoizi aflara in apropierea Constantinopolei a vizunie cu arme, monete, olinodii si — ce e mai insemnatu — cu patrudiece manuscripte grecesci si latinesci, care de buna séma s'ar fi pusu acolo inca pe timpul Romaniloru. Aflatorii scapara cu tesaurulu loru p'o naie franca.

* Unu françoizu dupa materialu statistica a calculatu, ca preste-totu din 1000 de barbati se însóra numai 88.

*Unu Englesu a demonstratu, ca meritulu primei descoperiri adeverate a Australiei nu se cervine Olandesiloru, ci Portugesiloru. Elu a aflatu edica dintr'unu documentu din museulu briticu, ca malala nordu-vesticu s'a descoperitu in anulu 1601 de Portugesulu Manuele Godinho de Herédia, asiadara cu vr'o 5 ani mai nainte de a merge acolo unu Olandesu.

* Corvet'a rusésca „Nowik“ a parasitu Kronstatulu in 28 Septemvre spre a 'ntreprinde o cercunavigare a globulu pamentescu.

* In diecaniile din urma se descoperira nu mai puqine de 71 planete telescopice intre Marte si Ioue.

* Eruditulu sêrbu Milosiu Swetlisch a tradpsu in

serbesco oper'a lui Lessing »Natan intieptulu« si a tiparit-o in Belgradu

-- Déca se compara numerulu nascutloru afara de casatorii (a bastardiloru) din deosebitele tieri ale Europei, atunci vinu pe 100 nascuti din casatoria: in Piemontu 2 procente bastardi, in Svedi'a 6.5, in Angli'a 6.7, in Belgiu 6.7, in Françi'a 7, in Prusi'a 7.1, in Danimarc'a 9.3, in Hannover'a 9.8, in Austri'a 11.3, in Vitenberg'a 11.7, in Sacsoni'a 14.9, si in Bavari'a 20.5 procente. — In Piemontu asidaara-su cei mai puçini si in Bavari'a cei mai multi bastardi.

* »Gazet'a Transilvaniei« provóca pe fia care prenumerantu séu corespodinte alu ei, se-si dea parerea: daca se lapede ea pentru eternitate slovele cirile dela 1 Ian. 1862. Pluralitatea apoi va decide. Asiá suntemu cá siguri ca si Gazet'a ve est dela 1. Ian. viitoriu imbracata preste totu, in vestumentulu strabunu.

Informatoriulu.

Intrebare. 1) Care sunt obiectele de invetiatura in scóelele populare romane?

2) Ce ar fi de facutu, cá se intre si la noi in vietia conferintiele de invetiatori?

3) Ce se fia caus'a, de barbatii nosri de specialitatea petagogica scriu atai'a de puçinu in ramur'a acésta, desi avemu acum organu scolasticu?

Anuntiu. S'a depusu spre vendiare la librerulu Filtsch in Sibiiu mai multe esemplare din »Independinti'a constitotionala a Transilvaniei« de D. I. Papiu, tradusa in limb'a francese. Costa esemplariulu 1 f. v. a. — Cunoscatorii de limb'a francesa se facu atenti la asta opera insemnata din mai multe puncte de vedere.

Asemene mai suntu la redactiunea acestei foi esemplare de vendiare din Revist'a Carpatiloru cuprindietóre de acelu articlu, cumu si mai multe esemplare din Revist'a cuprindietóre d'unu »appendice« la »Independinti'a constitotionala«. Se vendu totu cu 1 f. v. a. esemplariulu.

Domnii carii a cerutu din acele brosiure pe asteptare, suntu poftiti a ne tramite pretiulu acelora cumu mai ingraba, cá se putemu incheiá socotél'a ce avemu s'o tramitemu Redactiunei »Revistei«, cáci éta suntemu la finea anului.

Red.

»AMICULU SCÓLEI« intrandu cu inceputulu anului 1862 in alu treile anu alu vietiei sale, va continuá a staru pentru latirea culturai intre romani pe calea si prin midilócele folosite pana acum, remanendu adica credintiosu tendintiei luate la inceputulu seu.

Pretiulu abonementului pe anulu 1862 este: pentru tierile din Austri'a pe anu 4 f., pe ½ anu 2 f. 25 cr., pe ¼ anu 1 f. 25 cr. v. a. pentru Sibiiu pe anu 3 f. 40 cr., pe ½ anu 1 f. 95 cr. si pe ¼ anu 1 f. 10 cr.; pentru Principatele romane pe ann 30 piastrii, pe ½ anu 16 piastrii, unde abonementulu se póte face la Socek et Comp. in Bucuresci.

Pentru colectanti dela 15 esemplare se da unulu rabatu.

Cá se ne putemu intocmi cu numerulu esemplareloru de tiparitu, se cere a se renof prenumeratiunile de timpuriu.

REVIST'A CARPATILORU.

Pana ce redactiunea 'si va regulá socotelele, si pana ce va aduná remasitiile de pe la abonanti, pentru cá se'si rafúesca datoriele in cari s'a incurcatu, publicarea Revistei, dupa espirarea anului curentu, se va suspende. — Dar dupa binevoitórele staruintie si promisiuni ce a priimitu din mai multe parti locuite de Romani, fundatorulu acestei Reviste spera ca in curendu va avea midilóce indestule pentru cá se continue éراسi publicarea ei.

De aceea facemu din nou apelu la lectorii nostri: daca in adeveru se intereséza cá se nu se inchide acestu organu, se binevoésca a indemná pe cunoscutii si amicii D-loru se se aboneze in fói'a de abonamentu, si sa o trimita la redactiune. Indata ce se va vedea ca numerulu abonantiloru in perspectiva va fi indestulatoriu pentru cá se copere cheltuelele tipariului, Revist'a va incepe éراسi a aparea in formatulu si conditiunile sale actuale.

Pretiulu va fi acelasi: 2 galb. pe unu anu, 1 galb. pe 6 luni si 7 sfanti pe 3 luni.

Redactiunea Revistei la locuinti'a subscrisului, Uliti'a Brezoeanu Nr. 8.

G. Stonu.

Ese in tota
Sambat'a.
Pretiu abon.
in Sibiu pe anu
3 fl. 40 cr., pe
1/2 anu 1 fl.
70 cr.

AMICULU SCÓLEI.

Pentru tóte
provinc. austr.
pe anu 4, pe 1/2
a. 2 fl., pentru
princ. romane
pe anu 38, pe
1/2 a. 19 piast.

Catra on. publicu!

Cu Nrulu acest'a espira abonamentulu pe anulu 1861 si desí ne otarísemu a nu ti. parí mai multe esemplare cu inceputulu anului 1862 decâtu pe-cati abonanti vom avé in septeman'a antáiu a lui Ianuariu, totusi provocati din mai multe parti si asigurati despre inmultirea abonantiloru, fiindu aplecati pururea a multiamí pre on. publicu, vomu mai tiparí dara si pe anulu 1862 mai multe esemplare din Nrii dela inceputu ai fóiiei nóstre. Cu tóte aste grabirea cu tramitarea abonatiuniloru va jacé atátu in interesulu cititoriloru, catu si in alu nostru, fiindu ceia mai asigurati atunci despre primirea Nriloru completi, éra noi despre neespunerea la o dauna simtítóre.

List'a abonantiloru de pe anulu 1861 cum si fói'a titulara si cuprinsulu diariului nostru pe acestu anu se vor tiparí si espedá cu Nrulu 1 ori alu 2-lea de pe anulu viitoriu.

Mai multi dintre noii abonanti ne tramisera totu pretiuulu celu vechiu (2 fl.) pe o jumetate de anu, desí acel'a s'a mai urcatu cevasi si noi am motivatu acést'a pentru-ce. Acei'a sunt asiadara rugati a mai tramite restulu séu acumu, séu cu renoirea abonaméntului pe alu doile semestru 1862.

Cu esemplare complete de-pe alu II. semestru 1861 mai putemu inca a servi doritoriloru.

Cu neplacere suntemu siliti a mai rugá si cu asta oca siune pe DDnii, carii n'au respunsu inca nici pana astadi pretiuulu fóiiei pe 1861 si unii nici chiaru pe 1860, cá se iá in consideratiune lipsele cu care ne luptamu p'aici cu multe sacrificii, numai cá se ajutamu si astu-modu inaintarea binelui nostru comunu, si se binevoiésca a ne tramite incurendu datoriile DDloru.

Pretiuulu abonamentului la „Amiculu Scólei“ pe 1862 e pentru cei din afara

Pe unu anu intregu	4 fl. — cr v. a.
„ o jumetate de anu	2 „ 25 „ „
„ unu patrariu de anu	1 „ 25 „ „

Éra pentru Sibiu pe anu 3 fl. 40 cr., pe 1/2 anu 1 fl. 95 cr., si pe 1/4 anu 1 fl. 10 cr. —

Pentru tieri straine pe anu 30 piastrii, pe 1/4 16 piastrii, si abonaméntulu se póte face la Socek et Comp., libreriu in Bucuresti.

Ce-ar mai fi de facutu pentru Asociatiunea noastră ?

Prin zelulu si stariunt' a barbatloru natiunei Asociatiunea noastră — pentru noi celu mai insemnatu institutu de cultura de pan' acum — se infintia. Viitoriulu ei atérne dela noi. Acel'a in sa pe tóta 'ntemplarea are se fia numai unulu, adica b u n u. Natiunea scie si póte usioru a-si ridicá acestu institutu la insemnatatea ceruta, nu numai pentru-cá se-si fundeze prin elu fericirea propria spirituale, ci si cá se mai adauge un'a la miile de dovedi date lunei si trebuitóre strainiloru ce ne calumnia — despre devotamântulu seu pentru cultura.

Nu ne 'ndoimu, c' avemu destui barbati prin poporulu nostru, carii nu numai vor scí se-lu infórme si convinga de insemnatatea si marele folosu ce are se isvorésca pentru densusulu din acelu institutu, ci voru precepe totodata si a-lu insuficti spre gertfiri insemnate, spre spriginire din puteri; nu dubitamu, dicu, ca preotimea, invetiatorimea si tóta inteliginti'a noastră si-scia pré bine datori'a sa in asta privintia; cu ataf'a mai puçinu ne este iertátu a ne 'ndof p'unu minutu macaru despre energi'a ce-o va desvoltá comitetulu Asociatiunei noastre intru luarea mesuriloru ducátóre la scopu. Cu tóte aste nu póte a fi de prisosu respandirea de idei bune in respectulu acest-a si prin diarele noastre. Asiadara cugetamu a ne impliní o datoria, candu esimu si noi a ne spune opiniunile despre cele ce ar fi de facutu in timpul pre-sinte pentru Asociatiunea noastră.

Silinti'a capitala acum la inceputu avemu d'a o pune cu totii pentru inmultírea capitalulu Asociatiunei, acest-a va fi fundamentulu institutulu, fara d'unu capitalu mare ástu edificiu de cultura nu se póte nici cum infintia si sustienó.

In acele puçine dile, cátu a tenuity prim'a adunare generala se aduná o suma — dupa numerulu celoru de façia si dupa midilócele

nóstre — destulu de mare. De atunci inca a mai incursu cate ceva; in sa cu tóte aceste, daca cautamu la tient'a noastră, capitalulu adunatu pana acum atát'a e de micu, incátu abia putemu dice, ca prin elu s'ar fi pusu vr'unu inceputu la averea societatii noastre. Adeveratu pan' acum nici nu se putea asteptá atat-a, deórece estinti'a si scopulu acestei insoçiri nu erá, si nu e inca nici pana astadi destulu de cunoscutu poporulu nostru si se prevedea, ca comitetulu Asociatiunei va avé mai antáiu se ia multe mesuri, pana se puna in pornéla incursulu de bani dupa cerintia.

Antáiuulu pasu, ce l'a facutu comitetulu spre scopulu atinsu, este denumirea de colectanti prin diferitele tenuity ale romaniei noastre. Decretele de denumire si o catime de cuitantie tiparite se si espedara catra respectivi inca in trecutele septemani. Credemu, ca nu ne va contradíce nimeni parerii, cum-ca acei colectanti dupa datori'a ce o iau asupra-le façia cu natiunea, au nu numai d'a incasá si cuietá banii ce-i aducu voitorii d'a se inscrie de membrii, ci si d'a indemná pe locuitorii impregiurulu loru prin tóte midilócele la contribuii maritimóse, a primí nu numai sume prefipte pentru membrii, ci si daruri mai mici, a indemná pe proprietarii de bibliotece si alte colectiuni de obiecte scientifice, pe librerii si tipografii din tenuity, cá se doneze pe sém'a bibliotecei Asociatiunei ceea-ce potu, scl. scl. Éra dela Ianuaru 1862 asteptamu, cá din fiecare diurnalu romanescu si dela fiecare autoru si editoru de carti romanesci se se tramita cate unu esemplariu pe sem'a acelei bibliotece. Resultatulu staruiriloru fiacarui D. colectantu, cum si tóte contribuii si donarile se vor aduce la cunoscinti'a publiculu prin foile noastre.

Dar ceea, ce-ar aduce pentru acum rezultatele cele mai imbucurátóre ar fi, cá Pré-san-titii Episcopi ai dieceselor noastre romane se emita cate unu cerculariu anume catra credintiosii

loru, in cari preotii se se indatoreze a face de pe cathedra cunoscutu poporului scopulu celu in altu alu asociatiunei si prin cuventâri se-lu invite si induplece la spriginire in totu modulu, se se deschida colecte prin tôte parochiile, si se se primésca (conformu §. 4. p. 1. alu statut.) ori ce daru micu. Scimu din anii trecuti, ca prin cate o provocare archierésca se adunau din o singura diecesa dieci de mii de fiorini. Poporulu nostru e lipsitu in adevèru, in sa in a-tari casuri se profitamu de numerositatea nóstra. Credemu, ca n'ar fi fara scopu candu onorabilulu comitetu alu Asociatiunei s'ar adresá catra capli nostri bisericesci, rugandu-i, se faca pasulu acel'a.

Interesulu Asociatiunei si alu nostru tuturoru cere mai departe, a lepedá tôte supunerile si prepunerile netemeiöse, cum e d. e. in tipuirea ca asta asociatiune prin epitètulu „transilvana“ ar eschide dela impartesîre pe romanii din celelalte provincii, si cum mai sunt inca unele lucruri ce aparu numai din óre-cari semne si pe cari d'aceea nu e cu scopu a le atinge. Destulu ca se ne ferimu a putè pune posteritatea aceeași causa a decaderii nóstre, pe care noi o punemu astadi de causa a nimicirei strabunilor nostri — „órb'a neunire.“ —

Oratiune la Trei-Sânti 1860, declamata in auditoriulu celu gimnasiului din Blasiu de D. profesorulu gimnasialu I. Antoneli.

(Capetu.)

Istori'a mai incolo pastratóre'a aceea de fapte complinite ne invétia, ca numai acele popóre au fostu libere, potinte, in pace, in bataia, cari avura atari barbati, ale caroru consilie de cate ori se discutá vre una cauza publica le sciura apretiu cu totu respectulu, si cari asiá staruiau se si-crésca pruncii de in fraged'a loru etate, catu fia care din ei la tempulu seu se-si tiena de una santa detoria a corespunde cu cea mai mare acuratelia oficiului, ce resulta din oblegamentulu unui cetatianu bunu si onestu. Liber'a odinióra

urbe romana p. e. pan' atunci si-supuse imperiului seu popore diverse, pana cându brav'ai armata de cetatiani erá condusa de unu Camilu, Cincinatu, Scipione africanulu, Mariu Pompeiu, Cesaru, cu totii barbati destinsu nu numai pr'in rar'a loru intieptiune, ci chiaru si pr'in artea si sciinti'a militaria; pana atunci dicu primira, pastrara si latira industri'a si sciintiele spre binele si fericirea cetatianiloru sei, pana cându insemnatele cuvinte ale unoru barbati respectati de publicu sciura se infrène ambitiunea si post'a doioasa de bani ori de avere a concetatianiloru sei, — S' in adevèru dupa puçin'a mea judecata acést'a ar fi de ase cugetá etatea loru de auru, pentruca in timpulu acel'a junimea cu atat'a zelu, dorintia, si incredere s' alipiá de barbati aceia mari, asiá se supunea institutiunei loru mai alesu dupace inbracá tog'a barbatésca, cátu nu numai si-apropriá cuventele si faptele acelor'a, ci de una data suferiau a se dedá si la unu traiu mai onestu alu vietiei. —

Éra dupace si acolo s'a sugrumatu libertatea, barbati influintiatori cu consiliulu, favorea, si consideratiunea s'au stènsu, domniea s'a latitu pana la marginile estreme ale Asiei, in Rom'a s'a adusu mare multime de auru si de argintu; pr'in lucsu si post'a de avere asiá se stricara, si se corupse junimea, sperarea aceea a patriei, catu pe-dereptu me vedu a intari, ca din un'a si aceeași funtâna, a esitu desfrènelu, lingusirea, discordiele, seditionile, ins'a impartire a imperiului, si alte rele publice si private, cari au grabitu capetulu si ins'a ruina a imperiului. Se nu fi fostu acestea, republic'a ar' fi nascutu multi Ciceroni, cari se inspire in ânimele cetatianiloru preingrigire, si fric'a de periclu, junimea s'ar' fi contienutu fara de intrerumpere intre marginile reverintiei si a intieptiunei, si asiá cetatiani nice una data aru fi pierdutu grandéti'a si constantia senatului Romanu, — pentru ca unde domnescu acestea, post'a se supune mentiei si nemicu se cugeta folositoriu ce ar fi puçinu onestu, — le prevediù acéstea tote renumitulu liricu, carele trai cu inceputulu libertatei apasate, ce deducu d' in urmatoriele viersuri pan' in diu'a de astadi forte insemnate:

Aetas parentum pejor avis tulit

Nos nequiores, mox datura

Progeniem vitiosorem.

„Etatea parintiloru mai rea decatu a stramosiloru ne produse pe noi si mai rei, acusi va dá una generatiune si mai stricata.“

Fiindu noi cu totii strabatuti pana la ânima de dorulu de a ne renasce si a ne redicá conationalii,

cari mai alesu de la caderea imperiului strabuniloru asiá au fostu supusi in totu timpulu nedereptatei, cátu si pana in diu'a de astadi se mai afla unii, cari cu tote poterile staruescu a ne intunecá faim'a si glori'a numelui, — io-su departe de a cugetá, cá acést'a dorintia comune s'o estindu pana la vechi'a gloria a strabuniloru, carea in timpulu de fačia n'ar' fi decatu un'a ilusiune, unu visu vánu a unui corpu apasatu de unu morbu greu; cúgetu ca nu me voiu insiela in sperarea-mi desfatatória, déca voiu díce, ca tîmpulu fitorei nostre sorti depinde de la mesur'a zelului, diligentiei si a nepregetarei, cu cari v'ati propusu a imbrăcisiá binefacatóriele scientie; pentru ca numai unu atare poporu are cuvéntu de asi sperá fericirea in venitoriu, pe care gubernatoriulu celu de susu a binevoitu alu provedé cu una generatiune, ce nu numai scie cuvenitu a pretiuú lumin'a ce o aprindu scientiele in lume, ci de una data se nevoiesce cá aceea cátu mai curatu se arda chiaru si in vetrele loru. Si cine, ve intrebu, se nu scia d'intre voi, ca etatea juna e cea mai intocmita spre a ajunge la acestu scopu? Candu acumu preingrigirile vietiei nu ve intristéza, amaratiunea si disgustulu oficiului, nu lu-semtiti si sunteti departati de tote, ce aru contribuí catu de puçinu la conturbarea liniscei celei atátu de necesarie, la cultura si virtute. Convingete dara pretiuita tinerime, ca pe calea acést'a mersulu teu are se fia fara incetare, cáci oh cátu de desiérta ar' fi acea sperare, carea te-ar' amagi se credi, ca nelucrarea de acumu o ai puté suplení prin indoita diligentia in venitoriu; pentruca déca dupa percurgerea carierei scolastico ati voi se ve indepliniti in orecareva ramu de scientia alu careia inceputuri seau nu le cunosceți de locu seau cunoscientiele, pe cari le aveti, su-fórte defectuose si nesistemisate, óre n'ati avé de a dá cu multa amaratiune de anema de unele piedece, ce s'aru nasce si baricadá pe calea propasirei vóstre? potereati voi dícu avé aceea linisce a ánimei, ce are se stea in relatiunea cea mai armoniósá cu scientiele? Ci cá se concedu aici una atare posibilitate, carea se nu incurga nece una cuntradicere, — totusi n'asi fi de parerea, cá se doriti, ci tocm'a d'in contra cá inca de acuma se ve dedati a lucrá din tote puterile spre a ve eliberá cúgetele de atari capricie fantastice, — caci vai si éra vai de statulu acel'a, unde oficiale publice le pórtá invetiacei, ér' nu barbati invetiati. Din acea cauza mai incolo provediú natur'a pe omu cu atatea poteri in-tielesuali, cá la timpulu seu inaintandule la gradulu

celu mai inaltu de eruditione si cultura cu atat'a se ne facemu mai in stare spre a suportá variele indetoriri, pe cari ni le concrede salutea societatei. Nime nu se nasce, carele se n'aiba vre una ocazione de a sierbi publicului. — Nu remane dar' alta inderetru, de catu cá inca d'in fraged'a vostra etate se ve desteptati mintea si poterile ei prin dés'a si necurmat'a implenire a oficiului vostru de scolariu; pentruca lucrarea ascute mintea, o impintenesce si o consolidéza, ér' viati'a nepasatoria si molesita o despotescesce, infránge si o in-mormentéza. Asiá dara déca nu voiti, cá memori'a se ve eschida numele din tēpl'a onórei, asiá aveti de ave deprinde poterile mentiei voastre, cá se fiti in stare a face cá fructulu sperarei nostre, ce incepú a se aratá asiá de in-floritu, se corespunda deplinu acceptarei patriei, — ér' acést'a numai si numai prin lucrare neobosita se póte face pre cumu arata urmatoriele :

*Qui studet optatam cursu contingere metam
 Multa tulit fecitque puer sudavit et alsit
 Impiger extremos currit mercator ad Indos
 Per mare pauperiem fugiens per sata perignes
 Art. poet. epist. 1. l. I.*

Sciri scolastice.

Principatele-Unite. Ordinatiunea Ministeriului de culturi si instructiune din Moldov'a Nro. 9798. — Consiliulu Ministriloru in siedinti'a din 9. Septemvre curentu, considerédu ca fia-care Rumanu se cuvine a dá spriginulu cuvenitu intru conservarea natiunalitatii romane, au incheiatu intre altele, ca fiacare literatu si librariu romanu din Moldov'a se fia indemnatu a tramite gratis cate unu esemplariu celu puçinu din operele editate de elu pentru bibliotec'a gimnasieloru rumane din Cernauti, Suceava, Brasiovu, Blasiu, Clusiu (?), Sibiiu (?), Beiusiu, Aradu, Temisióra, pentru seminariulu romanu din Oradia-mare, din Blasiu, din Sibiiu, din Cernautiu si pentru bibliotec'a teologiloru ramani din Vien'a. Se aduce acésta incheare la cunoscenti'a publica spre indemnarea si regula tuturoru, cui se cuvine, sperandu-se ca nimene nu va remané ne petrunsu de utilitatea acestoru dispusetiuni, si ca toti auctorii si editorii se voru grabí a cuntribuí prin asemene lesniciósá oferire in folosulu natiunalitatii.

Din strainatate. Stuttgart. In cas'a deputatilor la desbaterea asupra legii bisericesci catolice, articolulu 13 privitoriu la invetiatur'a religiunei, s'a primitu in modulu urmatoriu: „Conducerea cuvenita episcopului a invetiamentului religiosu catolicu in scolele populare si in alte institute publice si private de sem'a acelor-a, sta sub supraveghierea puterei de statu. Introducerea catechismelor si altoru manuale religiöse hotarite de episcopulu, are se purceda dela dregatori'a de statu.“

— In Nasovi'a capata unu invetiatoriu dup'unu servitiu de 20 ani 500 fl. léfa; in regatulu Sasoniei 472 fl.; in Oldenburgu dupa 25 de ani de servitiu capata léfa de 525 fl.; in Badenu dupa 15—25 ani 500—600 fl.; in Vürtembergu dupa 15—20 ani 325 fl. si dupa 25—30 ani 350 fl. cá léfa minimala.

— Cestiunea desfacerii scólei de biserică ocupa astadi pe lumea pedagogica fórte multu in cele mai multe tieri ale Europei culte. P'airea in cestiuni de scóla sunt ascultati si invetiatorii, carii de cate ori apare cate ceva pe orisonulu scólei s'aduna in conferintiele loru si se consulta, éra vointi'a loru si o descoveru apoi totdeun'a atatu guvernului catu si publicitati. Conferintiele invetiatoresci din Vürtemberg'a se deelarara mai tóte precisu in contra „emanciparii“ scólei de biserică.

Materiale de instructiune.

Istori'a romana nationala.

(Urmare)

§. 77. Stefanu II., 1390—1392.

Stefanu II., fetiorulu lui Laiotu, frate cu antecesorulu Petru II., si urmatoriu Romanu I.

Baiazet Sultanulu turciloru a venitu predandu pana la Resboieni lenga Siretu, si ací Stefanu, fú invinsu, si óstea respita. — Principele fugí la Cetatea-Neamtiiului, unde lasase pe mama sa cu straji, si ajungendu in diori, demandà se i se deschida portile. Mam'a sa inspaimentata nu l'a lasatu se intre in cetate, ci de pe zidu i-a graitu: „Fiulu meu, decandu traiesci, nu team vediutu a te rentórce dela resboiu fara invingere; mergi inderoptu, si séu vina invingetoriu, séu nu veni, mai multu!“

Cuvintele aceste facura pe Stefanu se incepa resboiu, si stringendu-si 12,000 din cei scapati i-a juratu pe mórte séu invingere si nevalindu peste turci i-a batutu si fugaritu, praddandu la Vasluiu si cortulu lui Baiazetu, carele fugí inspaimentatu la Odriu (1390).

Sigismundu regele Ungariei. s'a sculat cu resboiu asupra lui (1390) pentruca rennoí alianti'a cu Mircea si Vladislavu Jagello. — Stefanu II. a implutu caile la munti cu ostasi, inse Sigismundu cu ungurii, dupa o perdere mare strabate pela Oizutu in Moldavia. — Stefanu de Canisi'a vine cu secuui, si desvastandu tóte deschise cale regelui; éra principele se retrase la Suciava. Ajungendu Sigismundu si aci, Stefanu cere pace; éra regele se rentórce in Transilvania.

Romanu, fratele seu fací in 1392 o revolutiune in contra lui, pentruce Stefanu II., tramite dupa ajutoriu turcescu; inse mai nainte de a vení turcii, principele fú prinsu si depusu prin Romanu, carele a ocupatu tronulu. —

§. 78. Romanu I., 1392—1395, si a dóu'a domnire a lui Stefanu II., 1395—1399.

Romanu I., fetiorulu lui Laiotu, erá insuratu cu Anastasi'a fét'a lui Vladu II. Basarabu din Romania'a. — Castigandu tronulu prin revolutiune, a juratu (1393) credintia lui Vladislavu Jagello, cá se-lu apere in tronu; éra detronatulu Stefanu s'a supusu lui Sigismundu. — Romanu I. a avutu (1395) lupta cu Vitoldu la Bretilau inse fara rezultat; si a fundatu cetatea „Romanu“ dupa numele seu. —

Romanu I. peste scurtu timpu 'si perde domni'a (1395), deórece Mircea I. ajuta pe Stefanu II., de 'si recuprinde tronulu. Principele Stefanu II., delocu incheia legatura cu regele Poloniei. —

Pe timpulu acest'a Besarabi'a (Bugiacu) a inceputu a fi unu principatu deosebitu sub principele Vladu, carele a capetatu principatulu dela Vladislavu regele Poloniei. — Acestu Vladu erá ruda cu Mircea I. si avea resiedinti'a in Argisiu, elu a luat parte cu besarabii in 1396 la lupt'a dela Nicapoiu. — In urm'a acestei lupte, Stefanu II., Mircea I. si Stefanu Lascu prefectulu Ardélului

léga aliantia in contra lui Sigismundu, si sculandu-se cu armele asupr'a lui, 'lu detronéza si aducu pe Ladislavu regele din Neapoiu in Ungari'a. —

(Vá urm.á.)

Conversatiune cu scolarii despre sufletulu omului.

Omulu, iubiti copii, sta din trupu si sufletu. Trupulu e facutu din pamentu, éra sufletulu este o suflare dela Dumnedieu. Trupulu e vidibilu, éra sufletulu nevidibilu. Trupulu e muritoriu, éra sufletulu nemuritoriu. Trupulu se dice mortu atunci, candu sufletulu s'a despartitu de elu. Fára de sufletu, trupulu este lipsitu de vietia si tiépánu. Unu trupu mortu are ochi, insa nu póte vedé cu ei, — are urechi, insa nu póte audi cu ele, — are nasu, fara insa a puté mirosí cu elu, — are limba, si nu póte cu ea gustá, nice vorbi, — are mani si picióre, insa nu póte semtí, pipái si a se mistcá cu ele. Unu trupu mortu nu póte observá si cunósce nimic'a; sufletulu este, care observa, distinge lucrurile. Sufletulu este »Eulu« nostru.

Asiá dara, copii mei, veti intielege lesne, ca pentruce omulu fara sufletu (mortu) nu póte se face in-trebuire de cele 5 semtíri ale sale! Voi aveti toti sufletu; insa inchideti-ve ochii si apoi mi-spuneti ca incatru aretu cu man'a! — Nu puteti spune asia e? si dece? Ce trebue se aiba si sufletulu, daca vrea so veda? Ochi, séu — disu mai bine — sufletulu vede prin ochii trupului. Ochii sunt asiadara instrumintele, organele vederii sufletului. Desi in noi sufletulu este acel'a, care cunósce si distinge lucrurile, éra nu trupulu, totusi acel'a pe-catu timpu locuesce in trupu nu póte fi fara d'aceste organe. Orbulu d. e. are sufletu, si totusi nu póte vedé; dece? Caci i lipsescu ochii. — Asia e cu auditulu. Astupaí-ve urechile, si nu veti mai audi nici murmurulu riurilor, nici canteculu paseriloru. Totu ce vine la sufletu din-afara, i vinu prin séntiuri. Séntiurile sunt instrumintele (organele) vidibile ale sufletului, pe-cându sufletulu insusi e nevediatu; caci elu este o suflare, este unu spiritu dela Dumnedieu, este Eulu omului. Se bagati de sama, cum se 'ntielege acést'a. Candu vedi unu arbore, atunci nu dicei: »Ochii mei vedu unu arbore«, ci dicei »Eu vedu unu arbore.« Caci ochii sunt numai oglind'a, prin care icón'a arborelui se reflecta in sufletu. In locu insa de a dice: »sufletulu meu vede unu arbore« dicei cum? — In locu d'a dice urechile mele andu musica, ori sufletulu meu aude m.,

dicei cum? — Mesarulu d. e. inca dice: »eu am facutu acestu dulapu« si nu: »geláulu si ferestéulu meu a facutu acestu dulapu.« Caci geláulu si ferestéulu sunt numai instruminte de cari elu s'a folositu l'acelu lucru. Pe-candu prin sufletulu seu a cugetatu, ca vrea se face unu dulapu si ca cum vrea se-lu face. D'aceea si dice elu: »eu am facutu dulapulu;« caci sufletulu este eulu omului.

Sufletulu póte se-si intipniésca unu ce fára d'alu avé in acelu momentu inaintea ochiloru; trebue numai, cá ceea-ce voiesce a si-intipuí se-lu fi mai vediatu, auditu, semtitu etc. adesea. Asiá voi fara 'ndoiéla ve puteti intipuí acum pe tatalu vostru, pe mam'a vóstra, asiá chiaru cá candu ar fi ei aici de fácia. Ve puteti intipuí ca cum suna clopotele, cum mirósa ros'a, ce gustu are otietulu etc., fára cá vr'unulu din aceste lucruri se fia aici in scóla. Spune'mi insa, ochiulu teu este, carele vede pe absintele teu tata? ori urechi'a e carea-si intipuesce ca cum e tonulu? nu! — Care e dara acel'a? E sufletulu. Acésta putere séu insusire a sufletului se numesce puterea intipuitóre.

Insa dupa-ce sufletulu a cunoscutu odata unu lucru, elu si-lu póte intipuí p'acést-a nu numai odata, ci de cate ori voiesce; adica elu póte a tiené, a pastrá ceva. Cine scie se-mi spuna inca si astadi, ce au respunsu in scóla alaltaeri? — Inca la inceputulu acestui anu v'am fostu invetiatu catev-a proverbe; mai sciti-le si acum? — Aceea n'ar fi bine, candu ati uitá mereu ceea-ce 'nvetiati; invetiatur'a ar folosi atunci puçinu. Insa sufletului vostru este a se multiamí, ca ceea-ce invetiati, si tieneti aminte; caci elu are puterea aduce rii-aminte séu facultatea memorativa.

Dara sufletulu teu póte nu numai a tiené minte ceea-ce cunósce odata, caci ast-a ar fi puçinu, ci póte si a-si aduce aminte de elu, adica elu are puterea rechiamarii in memoria.

Sufletulu póte mai de parte a-si face cugete proprii despre lucruri. Tu mergi d. e. cu unu consoçitu la preámblare; mergéndu veniti la unu podu inaltu, sub care curge cu repediune unu riu mare. Cameradulu teu ti-dice: Mă, sai de pe podu josu in apa!« Ce i-ai respunde tu atunci lui? — Bá io nu! — Si de ce nu? Caci m'asiu innecá! Insa consoçiulu teu nu-ti spuse nimica de innecatu, cine ti-a spusu dara? Tu insuti, adica Eulu teu — sufletulu a cugetatu ingraba: ca podulu e inaltu, riuu adéncu, eu micu, prin urmare, daca voiu sari, me innecu. Éca tu poti asiadara cugetá, sufletulu teu cugeta prin minte.

(In asemenea modu se potu copți face cunoscuti si cu celelalte facultati ale sufletului.)

Varietati.

Rtulu,

o icóna din natura.

Intr'o di frumoasa de primavéra directorulu unei preparandii est de diminétia cu elevii sei (candidati de invetiatorie) pe unu délu, spre a se desfata de frumseti'a naturei redesteptate si spre a mai dá scolariloru sei unele 'nvetiaturi din cartea cea mare a intiepleptiunei ei atotu-putintiei. Caci elu traia in cea convingere drépta, ca cercarea si studiulu naturei tresvescu semtiulu pentru cele mari, sublime si frumoase si asiá ele sunt fórté acomodate d'a innobilá ánim'a si d'a o face primitóre pentru totu ce e bunu si frumosu.

Dupa-ce admirara stralucea si maiestatea scérelui resariadu, ascultara rugatiunea de diminétia a ciocárlanului si a altoru paseri, insupsera gert'a diminétii bine-mirositóre a marei de flori ce-i incungiuirá si dupa-ce mai convorbira asupr-a multoru lucruri de insemnătate, societatea púrocce érási spre valea, care, ornata in placutul seu vestmémentu verde, se strátaiá d'unu frumosu riuletiu sierpuitoriu. Ajungéndu societatea la acestu riu, directorulu atrage atentiunea scolariloru asupr'a lui si le vorbesce:

„Éta, amicii mei, icón'a staruintiei unui invetiatoriu adevératu! Rtulu acest'a imparte daru si indestulare de ambe partile, si regiunea, prin care elu strácurge, se afla intr'unu ornáméntu mai frumosu, decatu tóte celelalte locuri ale acestei vái. Cu totulu nebagatu in sama, in linisce singurita staruesce la inmultirea binelui; fara d'a face sgomotu si pretensiuni multe merge pe calea sa inainte, spre a re'nviosia si intari plantutiele vesedinde. Neobositu in chiamarea sa, se silésce di si nópte, cá se faca bine. Vedeti insa ca elu nu apuca calea cea mai scúrta, ci s'abate candu in drépta candu in sténg'a spre a folosi la catu mai multe plante prin apropietatea sa inviositóre si binefacatóre. Adevératu, lucrulu lui nu totdeun'a e placutu; caci, cum vedeti, de multe ori i cauta a se stracurá prin tufári spinosi, a-si luá cursulu peste petrórii si stánce periculóse, incátu de multe-ori e silitu a se tulburá si a veni in nelinisce. Insa nimica nu póte a-lu retiené si oprí dela activarea sa binefacatóre; vedeti colea elu mai fructifica érási o livade

si totu folosindu ilu vomu vedé ori si catu se mergemu dea-lungulu lui; de ambe partile i resaru si crescu flori desfatióse, cari i se inclina cu atal'a respectuositate si si-oglindeza capetele florate in ap'a lui.

Asiá, iubitoru, asiá se fia si viét'i'a vóstra viitóre. Si voi facéndu bine se mergeti pe calea vietii suferindu ori-ce ostenintie. Si voi inca s'adaogeti la prosperitatea comuna binele din parte-ve in tacere, se cautati starile de josu si s'aduceti si in colibile cele mai serace binecuventare si indestulare, prin aceea, cá se cresceti si formati ómeni adevérati din locuitorii loru. Insa nice calea vóstra nu va fi nespínosa; avé-veti si voi d'a ve luptá cu multe pedece. Atunci insa se nu ve descuragiat: se nu cadeti cu inim'a; ci indreptati in asemenea óre ale luptei privirea vóstra la celu de susu, la Domnulu si maestrulu, aducéndu-ve aminte de a lui promisiune: „Cine rabda, mantuise-va si: „ei vor straluci cá stelele ceriului.“ Dara chiáru si aici pe pamémentu ve voru resári rose pe terenulu actiunei vóstre viitóre, pre-cum vedeti aici de ambe laturele acestui riu.“ —

Intre asemenea discurse societatea ajunsé acasa si junii invetiatori mersera vóiosi pe-la trebile loru, cá se se prepare pentru atatu de frumós'a si nobil'a loru chiamare.

Timisió'a in 29. Decemvre 1861.

(Parinti fara sufletu). Vetí fi cetitu prin gazetele magiare despre crudel'a fapta a unui serbu de aici si a muierii lui, fačia cu doi copii ai loru. Casulu este urmatoriulu: St. S. de nascere d'in Bulgari'a, si soçi'a lui de nascere d'in Versietiu, parinti aloru 6. copii, cu scopu de a ucide pe cei doi mai mici, unu pruncu si o féta, i-inchisera de mai multe lune intr'o camera, desbracati pana la camesia, ascernandu-le numai puçine paie, pe care se dórma nenorocittii copii. De mancatu n'au capetatu alta, decátu verdetiuri d'in supa si cogi ce au remasu dela servitori, puse intr'unu blidu ce nu l'au spalatu neci odata. Pe catu tempu tienú acésta tortura, neci o data nu s'a curatitu camer'a intr' atát'a catu bietii copii erau incarcati de necuratenii.

Provedint'i'a n' a lasatu cá crudii parinti sé remana nepedepsiti, fapt'a loru fú descoperita prin portariulu cási, si ei suntu acumu in man'a judecatii; publiculu s'a scandalisatu fórté, si pscépta cu nerabdare o pedépsa esemplara pentru acesti parinti fara sufletu. Copil'a a si moritu pana acumu. S. érá unu reprezentante alu magistratului, si unulu d'intre cei mai cerbicosi dusmani a scólei romanesci d'in Fabrica. Se vor-

besce cumca ar dîce dloru, că copii acești-a n'aru fi ai loro, ca aru fi schimbati prin doice. Vomu vedé sentinți'a, pe care nu vomu intardié a vi o comunicá

(Concordia)

* Din Neoplanta ce scrie, ca conducerea trebiloru scolare si bisericesci ale serbiloru, sa datu nou denu- mitului Cons. de Locutiintia Teodoru Mandiciu, carui i sau datu inea doi serbi ca adiuntci. Para trebile sco- lare si bisericesci ale romaniloru din Ungari'a, cine le conduce?

* D. Lazaru Petcu din Baiti'a este graduatu de Doctoru dreptului universalu.

Margaritare. Din tóte rosietiele cea mai fru- mósa e cea a rusîniei, si unu obrazu de omu, ce nu mai are locu pentru aceea, se numesce pe nedreptu »de omu«. Rosiéti'a de rusine a omului este o pica- tura de róua cerésca, in care straluce, se reflecta flórea nevinovatci séu curatiei sale: cându sórele vietiei a desecátu acea picatura, atunci nici flórea nu mai e de- parte de vestezire.

— Aceea invetiamu mai cu temeiu, co invetiamu din noi însine.

Kant.

— Natura multa, carti puține, mai multa esperintia cá invetiatura -- aceste sunt, cari a facutu pe barbati cei adeverati si eminenti in tóte starile.

Rousseau.

— Pe cine nu-lu bate cuvéntulu — nu-lu mai bate nici bastonulu.

Socrate.

— Etatea junetiei cere mai multa cercuspectiune decatu copilari'a. Speranti'a dupa onóre si fric'a de pedépsa sunt stélpîi cei mai tari ai vertutii in etatea junetiei, caci cea d'antaiu impintenéza, éra a dóu'a des- ménta.

Plutarcu.

— Nice-cându nu trebue se lasamu dupa capri- tiulu copiiloru nostri.

Locke.

— Iubirea de parinti este cea d'antaiu religiune a copilului.

Zschokke.

— Omenii vietuescu, cá cum n'ar fi toti datori se móra; faptele loru dovedescu, ca inca nu credu in acésta sórte comuna. Ér' cându nemitarnic'a mórte culege fára indurare pe cei-ce in minutulu d'abiá trecutu petrecea cu noi in desfatare; candu intristato- rulu clopotu ne anuntia, ca multi din amicii cei mai iubiti, din rudele cele mai d'aprópe au beutu poca- lulu vietii, atunci spaim'a ne cuprinde, sufletulu se cu-

tremura, inim'a bate, semtrile se desbata! . . . Dar amicii nostri au peritu . . . au peritu . . . si in- tristarea nóstra nu trece pana la minutulu urmatoriu. Daca s'a stênsu foculu, catu de curendu uitamu ca a fostu caditu trêsnetul! urm'a paseriloru in aeru si despizarea valuriloru marii nu se stergu mai curéndu decatu cugetarea mortii in inim'a omului. Noi ingro- pamu mortea impreuna cu a sa gertfa, si o ascundemu impreuna cu lacramile nóstre.

— Amicitia! fruptu mantuitoriu, pe care cerulu a datu voie pamentului se-lu scóta din sénu-i, cá se in- dulcésca amarulu vietii, — nectarulu, ce albin'a sugé din florlie mirositóre, este mai puçinu dulce decatu tine. Timpulu . . . si chiaru mórtea nu potu nimic'a in con- tra-ti; otravitórea ei suflare nu se atinge de tine. Tu esti apururea inflorita cá copacii din Edemu.

— Omulu, care se marginesce numai in sfer'a cu- getariloru sale, remane in veci in mândr'a sa séracie. In singuratare, gándulu aspru si selbaticu se ratacesce dupa intemplare, se ostenesce a despica intunereculu nemarginiteloru plesmuri ale fantasiei si pieré in midt- loculu acestoru pustietati. Conversatiunea indreptandu sborulu lui si aratandu-i drumulu cuventului, servesce a lamuri ideile nóstre, ale desluci si ale statornici. Emu- latiunea ajuta spiritulu, ilu insufletieza si ilu face se descopere lucruri ce in veci ne-ar fi fostu secrete. Din resboiulu pareriloru inaprotivitóre sare schinte'a cea a- scunsa a adeverului.

— Cunoscintiele sunt intocma cá facerile de bine: dâr- du, dobandimu; invetiándu pe alii, ne invetiamu pe insine.

— Fericirea este unu negociu, unu schimbu de placeri. Nici-odata omulu singuraticu n'a gustat-o pe-deplinu.

— Timpulu, acestu bunu mai seumpu decatu aurulu, este pentru omu o sarcina mai grea si mai prósta decatu plumbulu. Noi primimu díiele ce sórtea ne imparte, fára de a le bagá in sama, si risipimu anii fára de a plati da- tori'a nóstra catra virtute. Muritorule! tu nu scii ce pre- tiuesce unu minutu! mergi de intréba pe celu-ce siede lungitu pe patulu inortii.

Yung.

Responsuri.

La multi „Revist'a Carpatiloru“ nu incéta, ci numai se suspende de ocamdata publicarea ei pana se voru aduná abonantii pe anulu viitoru spre a se vedé cum sta si atunci, apoi — fiindu numerulu abonantiloru indestulitoriu — va aparé érași; asia pentru asta suspendere inca mai multu se ne silimu ai inmultí abonantii.

A. S. Belgradu. — In Nrii viitori.

A. S. Aradu. — In Nrii viitori.

T. M. Pest'a. — Tramitene totu ce mai este, cá se ne intocmimu

P. P. Aljos. — Se tramite.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250

251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300

